

I

(Leģislatīvi akti)

REGULAS

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA (ES) Nr. 549/2013

(2013. gada 21. maijs)

par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Eiropas Savienībā

(Dokuments attiecas uz EEZ)

EIROPAS PARLAMENTS UN EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 338. panta 1. punktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas priekšlikumu,

pēc leģislatīvā akta projekta nosūtīšanas valstu parlamentiem,

ņemot vērā Eiropas Centrālās bankas atzinumu ⁽¹⁾,saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru ⁽²⁾,

tā kā:

(1) Lai veidotu Savienības politiku un uzraudzītu dalībvalstu un ekonomiskajā un monetārajā savienībā (EMS) ietilpstošās ekonomikas, ir vajadzīga salīdzināma un uzticama jaunākā informācija par ekonomikas struktūru un ekonomiskās situācijas attīstību katrā dalībvalstī vai reģionā.

(2) Komisijai būtu jāpiedalās dalībvalstu ekonomiku un EMS uzraudzībā un jo īpaši regulāri jāinformē Padome par dalībvalstu panākumiem, pildot EMS saistības.

(3) Savienības pilsoņiem ir nepieciešami ekonomiskie konti kā galvenais instruments, lai analizētu dalībvalsts vai reģiona ekonomisko situāciju. Salīdzināmības labad šādi konti būtu jāsagatavo, pamatojoties uz vienotiem principiem, kuri nepieļauj atšķirīgas interpretācijas. Sniegtajai informācijai vajadzētu būt pēc iespējas precīzai, pilnīgai un savlaicīgai, lai nodrošinātu maksimālu pārredzamību visos sektoros.

(4) Komisijai būtu jāizmanto nacionālo un reģionālo kontu agregāti Savienības administratīvajām vajadzībām un jo īpaši – budžeta aprēķinos.

(5) Jomā, kuru reglamentē šī regula, 1970. gadā tika publicēts administratīvs dokuments ar nosaukumu “Eiropas integrēto ekonomisko kontu sistēma (EKS)”. Minēto dokumentu sagatavoja Eiropas Kopienų Statistikų birojs, ņemoties visu atbildību, un tas bija minētā biroja vairāku gadu darba rezultāts, kurā piedalījās arī dalībvalstu statistikas iestādes, lai izstrādātu tādu nacionālo kontu sistēmu, kura atbilstu Eiropas Kopienų ekonomikas un sociālās politikas prasībām. Tā bija Kopienų versija Apvienoto Nāciju Organizācijas Nacionālo kontu sistēmai, ko Kopienų bija izmantojušas līdz minētajam laikam. Lai atjauninātu oriģinālo tekstu, 1979. gadā publicēja dokumenta otro izdevumu ⁽³⁾.

(6) Nacionālo kontu sistēma tika izveidota ar Padomes Regulu (EK) Nr. 2223/96 (1996. gada 25. jūnijs) par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Kopienā ⁽⁴⁾, lai tā atbilstu Kopienų ekonomiskās, sociālās un

⁽¹⁾ OV C 203, 9.7.2011., 3. lpp.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta 2013. gada 13. marta nostāja (Oficiālajā Vēstnesī vēl nav publicēta) un Padomes 2013. gada 22. aprīļa lēmums.

⁽³⁾ Komisija (Eurostat): “Eiropas integrēto ekonomisko kontu sistēma (EKS)”, otrais izdevums, Eiropas Kopienų Statistikų birojs, Luksemburga, 1979.

⁽⁴⁾ OV L 310, 30.11.1996., 1. lpp.

- reģionālās politikas prasībām. Minētā sistēma lielā mērā atbilda tolaik jaunajai Nacionālo kontu sistēmai, ko 1993. gada februārī pieņēma Apvienoto Nāciju Organizācijas Statistikas komisija (NKS 1993), lai rezultāti visās Apvienoto Nāciju Organizācijas dalībvalstīs būtu starptautiski salīdzināmi.
- (7) NKS 1993 tika atjaunināta jaunas nacionālo kontu sistēmas veidā (NKS 2008), ko Apvienoto Nāciju Organizācijas Statistikas komisija pieņēma 2009. gada februārī, lai vairāk pielāgotu nacionālos kontus jaunajai ekonomikas videi, sasniegumiem metodoloģiskajā pētniecībā un lietotāju vajadzībām.
- (8) Ar Regulu (EK) Nr. 2223/96 izveidotā Eiropas Kontu sistēma (EKS 95) ir jāpārskata, lai ņemtu vērā jaunākās izmaiņas NKS un lai Eiropas Kontu sistēma, ko izveido ar šo regulu, būtu dalībvalstu ekonomiku struktūrām pielāgota NKS 2008 versija, un lai Savienības datus varētu salīdzināt ar tās galveno starptautisko partneru apkopotajiem datiem.
- (9) Lai izveidotu vides ekonomiskos kontus kā satelītkontus pārskatītajai Eiropas Kontu sistēmai, ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 691/2011 (2011. gada 6. jūlijs) par Eiropas vides ekonomiskajiem kontiem ⁽¹⁾ izveidoja vienotu Eiropas vides ekonomisko kontu datu vākšanas, apkopošanas, nosūtīšanas un novērtēšanas sistēmu.
- (10) Saistībā ar vides un sociālajiem kontiem būtu pilnībā jāņem vērā arī Komisijas 2009. gada 20. augusta ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "IKP un ne tikai: progresā novērtējums mainīgā pasaulē". Lai izstrādātu visaptverošu pieeju tam, kā mērīt labklājību un progresu, ar nolūku atbalstīt gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi, ir enerģiski jāveic turpmāki metodoloģiskie pētījumi un datu testi, jo īpaši saistībā ar paziņojumu "IKP un ne tikai" un stratēģiju "Eiropa 2020". Šajā sakarā būtu jārisina jautājumi saistībā ar vides ārējiem efektiem un sociālo nevienlīdzību. Būtu jāņem vērā arī ražīguma izmaiņas. Tam būtu jāļauj iespējami drīz padarīt pieejamus datus, kas papildina IKP. Komisijai 2013. gadā būtu jāiesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei "IKP un ne tikai" sekojuma ziņojums un, attiecīgā gadījumā, 2014. gadā – likumdošanas priekšlikumi. Dati par nacionālajiem un reģionālajiem kontiem būtu jāuzskata par vienu no līdzekļiem šo mērķu īstenošanā.
- (11) Būtu jāizpēta iespējas izmantot datu vākšanai jaunas, automatizētas un reāllaika metodes.
- (12) Pārskatītajā Eiropas kontu sistēmā (EKS 2010), kas izveidota ar šo regulu, ir iekļauta metodoloģija un nosūtīšanas programma, kurā definēti konti un tabulas, kas visām dalībvalstīm jāiesniedz saskaņā ar noteiktiem termiņiem. Īpaši, lai uzraudzītu ekonomisko konvergenci un panāktu dalībvalstu ekonomikas politikas ciešu koordināciju, Komisijai konkrētos datumos un attiecīgos gadījumos saskaņā ar iepriekš noteiktu publicēšanas grafiku būtu jānodrošina lietotājiem pieeja minētajiem kontiem un tabulām.
- (13) Datu publicēšanā būtu jāizmanto uz lietotāju orientēta pieeja, tādējādi sniedzot Savienības pilsoņiem un ieinteresētajām personām saprotamu un lietderīgu informāciju.
- (14) EKS 2010 pakāpeniski aizstās visas citas sistēmas kā atsaucē sistēma kopējiem standartiem, definīcijām, klasifikācijām un uzskaites noteikumiem, lai sagatavotu dalībvalstu kontus ar nolūku iegūt starp dalībvalstīm salīdzināmus rezultātus Savienības nolūkiem.
- (15) Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1059/2003 (2003. gada 26. maijs) par kopējas statistiski teritoriālo vienību klasifikācijas (NUTS) izveidi ⁽²⁾ visā statistikā, ko dalībvalstis nosūta Komisijai un kam jābūt sadalītai pa teritoriālajām vienībām, būtu jāizmanto NUTS klasifikācija. Tādēļ, lai sagatavotu salīdzināmu reģionālo statistiku, teritoriālās vienības būtu jādefinē saskaņā ar NUTS klasifikāciju.
- (16) Datu, tostarp konfidenciālu datu, nosūtīšanu, ko veic dalībvalstis, reglamentē ar noteikumiem, kas izklāstīti Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 223/2009 (2009. gada 11. marts) par Eiropas statistiku ⁽³⁾. Tāpēc pasākumiem, ko veic saskaņā ar šo regulu, būtu jānodrošina konfidenciālu datu aizsardzība un arī tas, ka, sagatavojot un izplatot Eiropas statistiku, dati netiek nelikumīgi izpausti un tos neizmanto citām vajadzībām kā vien statistikai.

⁽¹⁾ OV L 192, 22.7.2011., 1. lpp.

⁽²⁾ OV L 154, 21.6.2003., 1. lpp.

⁽³⁾ OV L 87, 31.3.2009., 164. lpp.

- (17) Tika izveidota darba grupa, lai sīkāk izpētītu, kā nacionālajos kontos atspoguļot netieši mērītos finanšu starpniecības pakalpojumus (NMFSP), tostarp pētītu riska korekcijas metodi, kas izslēdz ar riska īstenošanos saistītās paredzamās nākotnes izmaksas no NMFSP aprēķiniem. Ņemot vērā darba grupas konstatējumus, var būt nepieciešams, izmantojot deleģētu aktu, grozīt NMFSP aprēķina un dalījuma metodoloģiju, lai nodrošinātu pilnveidotus rezultātus.
- (18) Pētniecības un izstrādes izdevumi ir ieguldījums, un tāpēc tie būtu jāieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošana. Tomēr, izmantojot deleģētu aktu, būtu jānorāda to pētniecības un izstrādes datu formāts, kuri jāieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošana, ja ar testa palīdzību, pamatojoties uz papildu tabulu izstrādi, ir panākts pietiekams uzticamības līmenis datu ticamībai un salīdzināmībai.
- (19) Padomes Direktīvā 2011/85/ES (2011. gada 8. novembris) par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām⁽¹⁾ tiek prasīts publiskot attiecīgo informāciju par iespējamām saistībām, kam varētu būt liela ietekme uz valsts budžetu, tostarp par valdības garantijām, ieņēmumus nenesošiem aizdevumiem un saistībām, kas izriet no valsts uzņēmumu darbības, norādot šādu iespējamo saistību apjomu. Minēto prasību dēļ nepieciešama papildu publikācija tai, kas prasīta saskaņā ar šo regulu.
- (20) Komisija (*Eurostat*) 2012. gada jūnijā izveidoja darba grupu par Direktīvas 2011/85/ES ietekmi uz fiskālo datu vākšanu un izplatīšanu, kura galveno uzmanību vērša uz to, kā tiek īstenotas prasības attiecībā uz potenciālajām saistībām un citu attiecīgu informāciju, kas var norādīt uz iespējami lielu ietekmi uz publiskiem budžetiem, tostarp valsts garantijām, publisko sabiedrību saistībām, publiskām un privātām partnerībām (PPP), ieņēmumus nenesošiem aizdevumiem un valdības līdzdalību sabiedrību kapitālā. Pilnībā īstenoti minētās darba grupas uzdevumiem būtu jāsniedz ieguldījums PPP līgumu pamatā esošo ekonomisko attiecību pienācīgā analizē, tostarp, attiecīgos gadījumos, būvniecības, pieejamības un pieprasījuma risku analizē, un jākonstatē ārpusbilances PPP netiešie parādi, tādējādi veicinot lielāku pārredzamību un uzticamu parāda statistiku.
- (21) Ekonomikas politikas komiteja, kas izveidota ar Padomes Lēmumu 74/122/EEK⁽²⁾ (EPK), veica darbu saistībā ar pensiju ilgtspēju un pensiju reformu. Statistiku darbs, no vienas puses, un darbs, ko EPK vadībā veic eksperti iedzīvotāju novecošanas jomā, no otras puses, būtu cieši jāsavieno gan valstu, gan Eiropas līmenī attiecībā uz makroekonomiskiem pieņēmumiem un citiem aktuāriem parametriem, lai nodrošinātu rezultātu konsekveni salīdzināmību starp valstīm, kā arī efektīvu lietotāju un ieinteresēto personu informēšanu par datiem un informāciju saistībā ar pensijām. Būtu arī jāprecizē, ka uz atskaites brīdi uzkrātās tiesības uz pensiju sociālajā apdrošināšanā pašas par sevi nav publisko finanšu stabilitātes pasākums.
- (22) Dati un informācija par dalībvalstu iespējamām saistībām tiek nodrošināti saistībā ar darbu daudzpusējas uzraudzības procedūras jomā, kas izveidota ar Stabilitātes un izaugsmes paktu. Komisijai līdz 2018. gada jūlijam būtu jānāk klajā ar ziņojumu, kurā izvērtēts, vai šie dati būtu jādara pieejami saistībā ar EKS 2010.
- (23) Ir svarīgi uzsvērt dalībvalstu reģionālo kontu nozīmību Savienības reģionālajā, ekonomikas un sociālajā kohēzijas politikā, kā arī savstarpējo ekonomisko atkarību analīzes nozīmīgumu. Turklāt tiek atzīta nepieciešamība palielināt kontu, tostarp valdības kontu, pārredzamību reģionālā līmenī. Komisijai (*Eurostat*) būtu jāpievērš īpaša uzmanība fiskālajiem datiem par reģioniem tajās dalībvalstīs, kurās ir autonomi reģioni vai valdības.
- (24) Lai nodrošinātu saskaņotu šīs regulas A pielikuma interpretāciju un tā starptautisku salīdzināmību, Komisijai būtu jādeleģē pilnvaras pieņemt aktus saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 290. pantu. Ir īpaši būtiski, lai Komisija sagatavošanās darba laikā rīkotu atbilstīgas apspriešanās, tostarp ar Eiropas Statistikas sistēmas komiteju, kas izveidota ar Regulu (EK) Nr. 223/2009. Turklāt, ievērojot LESD 127. panta 4. punktu un 282. panta 5. punktu, ir svarīgi, lai Komisija sagatavošanas darba gaitā attiecīgā gadījumā apspriestos ar Eiropas Centrālo banku tās kompetences jautājumos. Sagatavojot un izstrādājot deleģētos aktus, Komisijai būtu jānodrošina vienlaicīga, savlaicīga un atbilstīga attiecīgo dokumentu nosūtīšana Eiropas Parlamentam un Padomei.
- (25) Lielākā daļa statistikas agregātu, ko izmanto Savienības ekonomikas pārvaldībā, jo īpaši pārmērīga budžeta deficīta un makroekonomiskās nelīdzsvarotības procedūrās, tiek noteikti, atsaucoties uz EKS. Komisijai, sniedzot datus un ziņojumus saskaņā ar minētajām procedūrām, būtu jāsniedz arī pienācīga informācija par to, kāda ietekme uz attiecīgajiem apkopotajiem datiem ir EKS 2010 metodoloģiskajām izmaiņām, kas ieviestas ar deleģētiem aktiem saskaņā ar šīs regulas noteikumiem.

⁽¹⁾ OV L 306, 23.11.2011., 41. lpp.

⁽²⁾ Padomes Lēmums 74/122/EEK (1974. gada 18. februāris), ar ko izveido Ekonomikas politikas komiteju (OV L 63, 5.3.1974., 21. lpp.).

- (26) Lai nodrošinātu EKS pētniecības un izstrādes datu uzticamību un salīdzināmību, Komisija ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm līdz 2013. gada maija beigām veiks izvērtējumu par to, vai nacionālajiem kontiem paredzētie dati par pētniecību un izstrādi ir pienācīgi kvalitatīvi gan faktiskajās cenās, gan apjoma izteiksmē.
- (27) Šīs regulas īstenošanai būs vajadzīga lielāka valstu statistikas sistēmu pielāgošana, tāpēc Komisija piešķirs dalībvalstīm izņēmumus. Konkrēti, nacionālo kontu datu nosūtīšanas programmā būtu jāņem vērā nozīmīgas politikas un statistikas pārmaiņas, kas programmas atsaucē laikposmos notikušas dažās dalībvalstīs. Komisijas piešķirtajiem izņēmumiem vajadzētu būt pagaidu izņēmumiem, un tie vēlāk būtu jāpārskata. Komisijai būtu jāsniedz atbalsts attiecīgajām dalībvalstīm to centienos nodrošināt nepieciešamos pielāgojumus statistikas sistēmās, lai minētos izņēmumus var iespējami drīz atcelt.
- (28) Nosūtīšanas termiņu saīsināšana varētu radīt ievērojamu slogu un ievērojamas izmaksas respondentiem un valstu statistikas birojiem Savienībā, radot risku, ka var tikt pazemināta datu kvalitāte. Tāpēc, nosakot datu nosūtīšanas termiņus, būtu jāņem vērā ieguvumu un zaudējumu līdzsvars.
- (29) Lai nodrošinātu vienotus nosacījumus šīs regulas īstenošanai, īstenošanas pilnvaras būtu jāpiešķir Komisijai. Minētās pilnvaras būtu jāizmanto saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 182/2011 (2011. gada 16. februāris), ar ko nosaka normas un vispārīgus principus par dalībvalstu kontroles mehānismiem, kuri attiecas uz Komisijas īstenošanas pilnvaru izmantošanu ⁽¹⁾.
- (30) Ņemot vērā to, ka šīs regulas mērķi, proti, pārskatītas Eiropas Kontu sistēmas sagatavošanu, nevar pietiekami labi sasniegt atsevišķās dalībvalstīs, un to, ka šo mērķi var labāk sasniegt Savienības līmenī, Savienība var pieņemt pasākumus saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 5. pantā noteikto subsidiaritātes principu. Saskaņā ar minētajā pantā noteikto proporcionalitātes principu šajā regulā paredz vienīgi tos pasākumus, kas ir vajadzīgi minētā mērķa sasniegšanai.
- (31) Ir notikusi apspriešanās ar Eiropas Statistikas sistēmas komiteju.
- (32) Ir notikusi apspriešanās ar Monetārās, finanšu un maksājumu bilances statistikas komiteju, kura izveidota ar

Padomes Lēmumu 2006/856/EK (2006. gada 13. novembris), ar ko izveido Monetārās, finanšu un maksājumu bilances statistikas komiteju ⁽²⁾, un Nacionālā kopienākuma komiteju (NKI komiteja), kura izveidota ar Padomes Regulu (EK, Euratom) Nr. 1287/2003 (2003. gada 15. jūlijs) par to, kā saskaņot nacionālo kopienākumu tirgus cenās (NKI regula) ⁽³⁾,

IR PIEŅĒMUŠI ŠO REGULU.

1. pants

Priekšmets

1. Ar šo regulu izveido 2010. gada Eiropas Kontu sistēmu ("EKS 2010" vai "EKS").

2. EKS 2010 noteikta:

a) metodoloģija (A pielikums) attiecībā uz kopējiem standartiem, definīcijām, klasifikācijām un uzskaites noteikumiem, ko izmanto, apkopojot salīdzināmus kontus un tabulas Savienības vajadzībām, kā arī apkopojot rezultātus, kas tiek prasīti saskaņā ar 3. pantu;

b) programma (B pielikums), kurā noteikti termiņi, kādos dalībvalstis nosūta Komisijai (*Eurostat*) saskaņā ar a) apakšpunktā minēto metodoloģiju apkopojamos kontus un tabulas.

3. Neskarot 5. un 10. pantu, šī regula attiecas uz visiem Savienības tiesību aktiem, kuros ir atsaucies uz EKS vai tās definīcijām.

4. Šī regula neuzliek dalībvalstīm par pienākumu izmantot EKS 2010, sastādot kontus savām vajadzībām.

2. pants

Metodoloģija

1. EKS 2010 metodoloģija, kas minēta 1. panta 2. punkta a) apakšpunktā ir izklāstīta A pielikumā.

2. Attiecībā uz EKS 2010 metodoloģijas grozījumiem Komisija tiek pilnvarota pieņemt deleģētos aktus saskaņā ar 7. pantu, lai precizētu un uzlabotu tās saturu nolūkā nodrošināt saskaņotu skaidrojumu vai starptautisko salīdzināmību ar noteikumu, ka grozījumi nemaina metodoloģijas pamatjēdzienus, neprasa Eiropas Statistikas sistēmas veidotāju papildlīdzekļus to ieviešanai un nemaina pašu resursus.

⁽¹⁾ OV L 55, 28.2.2011., 13. lpp.

⁽²⁾ OV L 332, 30.11.2006., 21. lpp.

⁽³⁾ OV L 181, 19.7.2003., 1. lpp.

3. Ja rodas šaubas par EKS 2010 uzskaites noteikumu īstenošanas pareizību, attiecīgā dalībvalsts lūdz skaidrojumu Komisijai (*Eurostat*). Komisija (*Eurostat*) nekavējoties gan izskata jautājumu, gan paziņo attiecīgajai dalībvalstij un visām pārējām dalībvalstīm savu atzinumu par pieprasīto paskaidrojumu.

4. Dalībvalstis veic netieši mērīto finanšu starpniecības pakalpojumu (NMFSP) aprēķinu un iedalījumu nacionālajos kontos saskaņā ar šīs regulas A pielikumā aprakstīto metodoloģiju. Komisija saskaņā ar 7. pantu ir pilnvarota līdz 17. septembrim 2013. gada 17. septembrim pieņemt deleģētos aktus, ar ko nosaka NMFSP aprēķina un iedalījuma pārskatītu metodoloģiju. Īstenojot savas pilnvaras atbilstīgi šim punktam, Komisija nodrošina, ka šādi deleģētie akti nerada ievērojamu papildu administratīvo slogu dalībvalstīm vai respondentu vienībām.

5. Pētniecības un izstrādes izdevumus dalībvalstis ieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošanu. Komisija ir pilnvarota saskaņā ar 7. pantu pieņemt deleģētos aktus nolūkā nodrošināt dalībvalstu EKS 2010 pētniecības un izstrādes datu uzticamību un salīdzināmību. Īstenojot savas pilnvaras atbilstīgi šim punktam, Komisija nodrošina, ka šādi deleģētie akti nerada ievērojamu papildu administratīvo slogu dalībvalstīm vai respondentu vienībām.

3. pants

Datu nosūtīšana Komisijai

1. Dalībvalstis nosūta Komisijai (*Eurostat*) B pielikumā norādītos kontus un tabulas, ievērojot katrai tabulai norādītos termiņus.

2. Saskaņā ar šo regulu dalībvalstis nosūta Komisijai datus un metadatus atbilstīgi norādītajam datu apmaiņas standartam un citiem praktiskiem norādījumiem.

Datus nosūta elektroniski vai augšupielādē Komisijas vienotajā datu ievadīšanas sistēmā. Datu apmaiņas standartus un citus praktiskos datu nosūtīšanas norādījumus Komisija nosaka, pieņemot īstenošanas aktus. Minētos īstenošanas aktus pieņem saskaņā ar 8. panta 2. punktā minēto pārbaudes procedūru.

4. pants

Kvalitātes novērtējums

1. Piemērojot šo regulu, datiem, kas nosūtāmi saskaņā ar šīs regulas 3. pantu, piemēro Regulas (EK) Nr. 223/2009 12. panta 1. punktā izklāstītos kvalitātes kritērijus.

2. Dalībvalstis nosūta Komisijai (*Eurostat*) ziņojumu par to datu kvalitāti, kuri nosūtāmi saskaņā ar 3. pantu.

3. Piemērojot 1. punktā minētos kvalitātes kritērijus datiem, uz kuriem attiecas šī regula, kvalitātes ziņojumu sagatavošanas kārtību, struktūru, periodiskumu un novērtējuma rādītājus nosaka Komisija, pieņemot īstenošanas aktus. Minētos īstenošanas aktus pieņem saskaņā ar 8. panta 2. punktā minēto pārbaudes procedūru.

4. Komisija (*Eurostat*) novērtē nosūtīto datu kvalitāti.

5. pants

Piemērošanas un pirmās datu nosūtīšanas termiņš

1. EKS 2010 pirmo reizi piemēro datiem, kas sagatavoti saskaņā ar B pielikumu un nosūtāmi no 2014. gada 1. septembra.

2. Datus Komisijai (*Eurostat*) nosūta, ievērojot B pielikumā noteiktos termiņus.

3. Saskaņā ar 1. punktu līdz pirmajai datu nosūtīšanai, balstoties uz EKS 2010, dalībvalstis turpina nosūtīt Komisijai (*Eurostat*) kontus un tabulas, kas sagatavoti, piemērojot EKS 95.

4. Neskarot 19. panta Padomes Regulā (EK, Euratom) Nr. 1150/2000 (2000. gada 22. maijs), ar ko īsteno Lēmumu 2007/436/EK, Euratom par Eiropas Kopienų pašu resursu sistēmu⁽¹⁾, Komisija un attiecīgās dalībvalstis pārbauda, vai šī regula tiek pareizi piemērota, un pārbaudīto rezultātus iesniedz komitejai, kas minēta šīs regulas 8. panta 1. punktā.

6. pants

Izņēmumi

1. Ja valstu statistikas sistēmās jāveic lieli pielāgojumi, lai piemērotu šo regulu, Komisija, pieņemot īstenošanas aktus, piešķir dalībvalstīm regulas piemērošanas pagaidu izņēmumus. Minētie izņēmumi zaudē spēku vēlākais 2020. gada 1. janvārī. Minētos īstenošanas aktus pieņem saskaņā ar 8. panta 2. punktā minēto pārbaudes procedūru.

⁽¹⁾ OV L 130, 31.5.2000., 1. lpp.

2. Komisija piešķir izņēmumu, ievērojot 1. punktu, tikai uz tādu laikposmu, kas ir pietiekams, lai attiecīgā dalībvalsts spētu pielāgot savas statistikas sistēmas. Dalībvalsts IKP īpatsvaru Savienībā vai eurozonā neuzskata par pamatojumu izņēmuma piešķiršanai. Attiecīgā gadījumā Komisija sniedz atbalstu attiecīgajām dalībvalstīm to centienos nodrošināt vajadzīgos pielāgumus statistikas sistēmās.

3. Nolūkos, kas izklāstīti 1. un 2. punktā, attiecīgā dalībvalsts ne vēlāk kā 17 oktobris 2013 iesniedz Komisijai pienācīgi pamatotu pieprasījumu.

Komisija pēc apspriešanās ar Eiropas Statistikas sistēmas komiteju ne vēlāk kā līdz 2018. gada 1. jūlijam iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu par to, kā tiek piemēroti piešķirtie izņēmumi, lai pārbaudītu, vai tie joprojām ir pamatoti.

7. pants

Deleģēšanas īstenošana

1. Pilnvaras pieņemt deleģētos aktus Komisijai piešķir, ievērojot šā panta nosacījumus.

2. Pilnvaras pieņemt 2. panta 2. un 5. punktā minētos deleģētos aktus Komisijai piešķir uz piecu gadu laikposmu no 16 jūlijs 2013. Pilnvaras pieņemt deleģētos aktus, kas minēti 2. panta 4. punktā, Komisijai piešķir uz divu mēnešu laikposmu no 16 jūlijs 2013. Komisija sagatavo ziņojumu par pilnvaru deleģēšanu vēlākais deviņus mēnešus pirms piecu gadu laikposma beigām. Pilnvaru deleģēšana tiek automātiski pagarināta uz tāda paša ilguma laikposmiem, ja vien Eiropas Parlaments vai Padome neiebilst pret šādu pagarinājumu vēlākais trīs mēnešus pirms katra laikposma beigām.

3. Eiropas Parlaments vai Padome jebkurā laikā var atsaukt 2. panta 2., 4. un 5. punktā minēto pilnvaru deleģēšanu.

Ar lēmumu par atsaukšanu izbeidz tajā norādīto pilnvaru deleģēšanu. Lēmums stājas spēkā nākamajā dienā pēc tā publicēšanas *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* vai vēlākā dienā, kas tajā norādīta. Tas neskar jau spēkā esošos deleģētos aktus.

4. Tiklīdz Komisija pieņem deleģēto aktu, tā par to paziņo vienlaikus Eiropas Parlamentam un Padomei.

5. Saskaņā ar 2. panta 2., 4. un 5. punktu pieņemts deleģētais akts stājas spēkā tikai tad, ja trīs mēnešos no dienas, kad minētais akts paziņots Eiropas Parlamentam un Padomei, ne

Eiropas Parlaments, ne Padome nav izteikuši iebildumus vai ja pirms minētā laikposma beigām gan Eiropas Parlaments, gan Padome ir informējuši Komisiju par savu lēmumu neizteikt iebildumus. Pēc Eiropas Parlamenta vai Padomes iniciatīvas šo laikposmu pagarina par trim mēnešiem.

8. pants

Komiteja

1. Komisijai palīdz Eiropas Statistikas sistēmas komiteja, kas izveidota ar Regulu (EK) Nr. 223/2009. Minētā komiteja ir komiteja Regulas (ES) Nr. 182/2011 nozīmē.

2. Ja ir atsauce uz šo punktu, piemēro Regulas (ES) Nr. 182/2011 5. pantu.

9. pants

Sadarbība ar citām komitejām

1. Visos jautājumos, kas ietilpst ar Lēmumu 2006/856/EK izveidotās Monetārās, finanšu un maksājumu bilances statistikas komitejas kompetencē, Komisija saskaņā ar minētā lēmuma 2. pantu lūdz minētās komitejas atzinumu.

2. Komisija nosūta ar Regulu (EK, Euratom) Nr. 1287/2003 izveidotajai Nacionālā kopienākuma komitejai ("NKI komiteja") visu informāciju, kas attiecas uz šīs regulas īstenošanu un kas vajadzīga NKI komitejas pienākumu veikšanai.

10. pants

Pārejas noteikumi

1. Budžeta un pašu resursu vajadzībām Eiropas Kontu sistēma, kas minēta Regulas (EK, Euratom) Nr. 1287/2003 1. panta 1. punktā un ar to saistītajos tiesību aktos, jo īpaši Regulā (EK, Euratom) Nr. 1150/2000 un Padomes Regulā (EEK, Euratom) Nr. 1553/89 (1989. gada 29. maijs) par galīgajiem vieno-tajiem pasākumiem, lai iekasētu pašu resursus, ko veido pievie-notās vērtības nodokļi ⁽¹⁾, turpina būt EKS 95, kamēr paliek spēkā Padomes Lēmums 2007/436/EK, Euratom (2007. gada 7. jūnijs) par Eiropas Kopienas pašu resursu sistēmu ⁽²⁾.

2. Lai noteiktu pašu resursus, kuru pamatā ir PVN, un atkāp-joties no 1. punkta, dalībvalstis var izmantot datus, kuri pama-tojas uz EKS 2010, kamēr paliek spēkā Lēmums 2007/436/EK, Euratom, ja nav pieejami vajadzīgie detalizētie EKS 95 dati.

⁽¹⁾ OV L 155, 7.6.1989., 9. lpp.

⁽²⁾ OV L 163, 23.6.2007., 17. lpp.

11. pants

Ziņošana par netiešām saistībām

Līdz 2014. gadam Komisija iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu, kas satur esošu informāciju par PPP un citām netiešām saistībām, tostarp iespējamām saistībām, kas nav valdības saistības.

Līdz 2018. gadam Komisija iesniedz turpmāku ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei, kurā novērtē, cik lielā mērā Komisijas (*Eurostat*) publicētā informācija par saistībām atspoguļo visu netiešo saistību kopumu, tostarp iespējamās saistības, kas nav valdības saistības.

12. pants

Pārskatīšana

Līdz 2018. gada 1. jūlijam un pēc tam reizi piecos gados Komisija iesniedz ziņojumu par šīs regulas īstenošanu Eiropas Parlamentam un Padomei.

Minētajā ziņojumā *inter alia* sniedz izvērtējumu par:

- a) nacionālo un reģionālo kontu datu kvalitāti;
- b) šīs regulas efektivitāti un uzraudzības procesu, ko piemēro EKS 2010; un
- c) sasniegto attiecībā uz datiem par iespējamām saistībām un EKS 2010 datu pieejamību.

13. pants

Stāšanās spēkā

Šī regula stājas spēkā divdesmitajā dienā pēc tās publicēšanas *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

Šī regula uzliek saistības kopumā un ir tieši piemērojama visās dalībvalstīs.

Strasbūrā, 2013. gada 21. maijā

Eiropas Parlamenta vārdā –
priekšsēdētājs
M. SCHULZ

Padomes vārdā –
priekšsēdētāja
L. CREIGHTON

A PIELIKUMS

1. NODAĻA	VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS UN PAMATPRINCIPI	33
	VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS	33
	Globalizācija	35
	EKS 2010 PIELIETOJUMS	35
	Analīzes un politikas ietvars	35
	EKS 2010 jēdzienu īpašības	37
	Klasifikācija pa sektoriem	40
	Satelītkonti	41
	EKS 2010 un NKS 2008	43
	EKS 2010 un EKS 95	43
	EKS 2010 KĀ SISTĒMAS PAMATPRINCIPI	44
	Statistiskās vienības un to grupējumi	44
	<i>Institucionālās vienības un sektori</i>	45
	<i>Vietējās darbības veida vienības un nozares</i>	45
	<i>Rezidentvienības un nerezidentvienības; kopējā ekonomika un pārējā pasaule</i>	45
	Plūsmas un uzkrātie lielumi	46
	Plūsmas	46
	<i>Darījumi</i>	46
	<i>Darījumu īpašības</i>	46
	Savstarpēji darījumi un vienību iekšējie darījumi	46
	Naudas darījumi un beznaudas darījumi	46
	Darījumi ar pretvērtību un bez tās	47
	Pārkārtotie darījumi	47
	Pārvirzīšana	47
	Sadališana	47
	Galvenā darītāja atpazīšana	47
	Robežgadījumi	48
	<i>Aktīvu citas pārmaiņas</i>	48
	Aktīvu un saistību apjoma citas pārmaiņas	48
	Turēšanas guvumi un zaudējumi	48
	Uzkrātie lielumi	48
	Kontu sistēma un agregāti	49
	Uzskaites noteikumi	49
	Kontu abu pušu terminoloģija	49

Divkārtš ieraksts/četrkārtš ieraksts	49
Vērtēšana	49
Produktu īpaša vērtēšana	50
Vērtēšana salīdzināmās cenās	50
Ierakstīšanas laiks	50
Konsolidācija un neto aprēķins	50
Konsolidācija	50
Neto aprēķins	51
Konti, balansposteņi un agregāti	51
Kontu secība	51
Preču un pakalpojumu konts	51
Pārējās pasaules konts	51
Balansposteņi	52
Agregāti	54
IKP – galvenais agregāts	54
Ielaides un izlaides ietvars	54
Piedāvājuma un izlietojuma tabulas	55
Simetriskās ielaides un izlaides tabulas	55
2. NODAĻA VIENĪBAS UN VIENĪBU GRUPĒJUMI	56
NACIONĀLĀS EKONOMIKAS ROBEŽAS	56
INSTITUCIONĀLĀS VIENĪBAS	58
Centrālie biroji un kontrolakciju sabiedrības	59
Sabiedrību grupas	59
Īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības	60
Piesaistošās finanšu iestādes	60
Mākslīgi meitasuzņēmumi	60
Vispārējās valdības īpašam nolūkam izveidotās vienības	61
INSTITUCIONĀLIE SEKTORI	61
Nefinanšu sabiedrības (S.11)	65
Apakšsektors – publiskas nefinanšu sabiedrības (S.11001)	66
Apakšsektors – nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības (S.11002)	66
Apakšsektors – ārvalstu kontrolētas nefinanšu sabiedrības (S.11003)	66
Finanšu sabiedrības (S.12)	67
Finanšu starpnieki	67
Finanšu palīgsabiedrības	68

<i>Finanšu sabiedrības, kas nav finanšu starpnieki un finanšu palīgsabiedrības</i>	68
<i>Finanšu sabiedrību sektorā iekļautās institucionālās vienības</i>	68
<i>Finanšu sabiedrību apakšsektori</i>	68
<i>Finanšu sabiedrību apvienotie apakšsektori</i>	69
<i>Finanšu sabiedrību apakšsektoru iedalīšana publiskās, nacionālās privātās un ārvalstu kontrolētās finanšu sabiedrībās</i>	69
<i>Centrālā banka (S.121)</i>	70
<i>Noguldījumus pieņemošās sabiedrības, izņemot centrālo banku (S.122)</i>	70
<i>Naudas tirgus fondi (S.123)</i>	71
<i>Ieguldījumu fondi, izņemot naudas tirgus fondus (S.124)</i>	71
<i>Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (S.125)</i>	72
<i>Finanšu instrumentsabiedrības, kas iesaistītas vērtspapīrošanas darījumos (FIS)</i>	72
<i>Vērtspapīru un atvasināto instrumentu tirgotāji, finanšu sabiedrības, kas veic kreditēšanu, un specializētās finanšu sabiedrības</i>	72
<i>Finanšu palīgsabiedrības (S.126)</i>	73
<i>Piesaistošās finanšu iestādes un naudas aizdevēji (S.127)</i>	73
<i>Apdrošināšanas sabiedrības (S.128)</i>	74
<i>Pensiju fondi (S.129)</i>	75
Vispārējā valdība (S.13)	76
<i>Centrālā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus) (S.1311)</i>	76
<i>Pavalsts valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus) (S.1312)</i>	76
<i>Vietējā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus) (S.1313)</i>	77
<i>Sociālās nodrošināšanas fondi (S. 1314)</i>	77
Mājsaimniecības (S.14)	77
<i>Darba devēji un individuālie uzņēmēji (S.141 un S.142)</i>	78
<i>Darba ņēmēji (S.143)</i>	78
<i>Īpašuma ienākuma saņēmēji (S.1441)</i>	78
<i>Pensiju saņēmēji (S.1442)</i>	78
<i>Citu pārvedumu saņēmēji (S.1443)</i>	78
Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (S.15)	79
Pārējā pasaule (S.2)	79
Ražotājvienību klasifikācija sektoros, sadalot pēc īpašumtiesību galvenajiem juridiskajiem standartveidiem	80
VIETĒJĀS DARBĪBAS VEIDA VIENĪBAS UN NOZARES	82
Vietējā darbības veida vienība	82
Nozares	83
Nozaru klasifikācija	83

VIENDABĪGĀS RAŽOŠANAS VIENĪBAS UN VIENDABĪGĀS NOZARES	83
Viendabīgās ražošanas vienība	83
Viendabīgā nozare	83
3. NODAĻA DARĪJUMI AR PRODUKTIEM UN NERAŽOTIEM AKTĪVIEM	84
PRODUKTU DARĪJUMI KOPUMĀ	84
RAŽOŠANA UN IZLAIDE	85
Galvenā darbība, sekundārās darbības un palīgdarbības	86
Izlaide (P.1)	87
Institucionālās vienības: sadalījums starp tirgus, pašu gala izlietojumam un ārpus tirgus	89
Izlaides ierakstīšanas laiks un vērtēšana	92
Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības produkti (A sadaļa)	93
Apstrādes rūpniecības izstrādājumi (C sadaļa); Būvdarbi (F sadaļa)	93
Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumi; automobiļu un motociklu remonta pakalpojumi (G sadaļa)	93
Transports un uzglabāšana (H sadaļa)	94
Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (I sadaļa)	95
Finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi (K sadaļa): centrālās bankas izlaide	95
Finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi (K sadaļa): finanšu pakalpojumi kopumā	95
Finanšu pakalpojumi, ko sniedz par tiešu samaksu	95
Finanšu pakalpojumi, ko apmaksā ar pievienoto procentu maksājumiem	96
Finanšu pakalpojumi, kas saistīti ar finanšu aktīvu un saistību iegādi un atsavināšanu finanšu tirgos	96
Finanšu pakalpojumi, ko sniedz apdrošināšanas un pensiju shēmās, kur darbību finansē, izmantojot apdrošināšanas iemaksas un peļņu no uzkrājumiem	96
Ar nekustamo īpašumu saistītie pakalpojumi (L sadaļa)	98
Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi (M sadaļa); Administratīvie un palīgpakalpojumi (N sadaļa)	98
Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi; obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi (O sadaļa)	99
Izglītības pakalpojumi (P sadaļa); Cilvēku veselības aprūpes un sociālās aprūpes pakalpojumi (Q sadaļa)	99
Mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumi (R sadaļa); Citi pakalpojumi (S sadaļa)	99
Individuālās mājāsaimniecības kā darba devēji (T sadaļa)	99
STARPPATĒRINŠ (P.2)	99
Starppatēriņa ierakstīšanas laiks un vērtēšana	101
GALAPATĒRINŠ (P.3, P.4)	101
Galapatēriņa izdevumi (P.3)	101
Faktiskais galapatēriņš (P.4)	103
Galapatēriņa izdevumu ierakstīšanas laiks un vērtēšana	105
Faktiskā galapatēriņa ierakstīšanas laiks un vērtēšana	106

BRUTO KAPITĀLA VEIDOŠANA (P.5)	106
Bruto pamatkapitāla veidošana (P.51g)	106
<i>Bruto pamatkapitāla veidošanas ierakstīšanas laiks un vērtēšana</i>	109
Pamatkapitāla patēriņš (P.51c)	110
Krājumu pārmaiņas (P.52)	110
<i>Krājumu pārmaiņu ierakstīšanas laiks un vērtēšana</i>	111
Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi (P.53)	112
PREČU UN PAKALPOJUMU EKSPORTS UN IMPORTS (P.6 un P.7)	113
Preču eksports un imports (P.61 un P.71)	113
Pakalpojumu eksports un imports (P.62 un P.72)	115
LIETOTU PREČU DARĪJUMI	118
NERAŽOTO AKTĪVU IEGĀDES MĪNUS ATSAVINĀJUMI (NP)	119
4. NODAĻA SADALES DARĪJUMI	121
DARBA ŅĒMĒJU ATALGOJUMS (D.1)	121
Darba alga (D.11)	121
<i>Darba alga naudā</i>	121
<i>Darba alga natūrā</i>	122
Darba devēju sociālās iemaksas (D.12)	123
<i>Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121)</i>	123
<i>Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.122)</i>	124
RAŽOŠANAS UN IMPORTA NODOKĻI (D.2)	126
Produktu nodokļi (D.21)	126
<i>Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN) (D.211)</i>	126
<i>Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN (D.212)</i>	127
<i>Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus (D.214)</i>	127
Citi ražošanas nodokļi (D.29)	128
Eiropas Savienības iestādēm maksātie ražošanas un importa nodokļi	128
Ražošanas un importa nodokļi: ierakstīšanas laiks un ierakstāmās summas	129
SUBSĪDIJAS (D.3)	129
Produktu subsīdijas (D.31)	130
<i>Importa subsīdijas (D.311)</i>	130
<i>Citas produktu subsīdijas (D.319)</i>	130
Citas ražošanas subsīdijas (D.39)	131
ĪPAŠUMA IENĀKUMS (D.4)	132
Procenti (D.41)	133

<i>Noguldījumu un aizdevumu procenti</i>	133
<i>Parāda vērtspapīru procenti</i>	133
<i>Parādzīmju un līdzīgu īstermiņa instrumentu procenti</i>	133
<i>Obligāciju un nenodrošināto obligāciju procenti</i>	133
<i>Procentu likmju mijmaiņas līgumi un regulētā tirgū netirgoti procentu likmju nākotnes līgumi</i>	134
<i>Finanšu nomas procenti</i>	134
<i>Citi procenti</i>	134
<i>Ierakstīšanas laiks</i>	134
Sabiedrību sadalītais ienākums (D.42)	135
<i>Dividendes (D.421)</i>	135
<i>Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma (D.422)</i>	136
Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (D.43)	137
Citi ieguldījumu ienākumi (D.44)	137
<i>Apdrošināšanas polišu turētāju ieguldījumu ienākums (D.441)</i>	137
<i>Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums (D.442)</i>	138
<i>Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums (D.443)</i>	138
Rente (D.45)	139
<i>Zemes rente</i>	139
<i>Pazemes resursu rente</i>	139
IENĀKUMA, MANTAS U. TML. KĀRTĒJIE NODOKĻI (D.5)	139
<i>Ienākuma nodokļi (D.51)</i>	139
<i>Citi kārtējie nodokļi (D.59)</i>	140
SOCIĀLĀS IEMAKSAS UN PABALSTI (D.6)	141
Neto sociālās iemaksas (D.61)	143
<i>Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.611)</i>	143
<i>Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.612)</i>	144
<i>Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas (D.613)</i>	145
<i>Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas (D.614)</i>	145
Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā (D.62)	146
<i>Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā (D.621)</i>	146
<i>Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti (D.622)</i>	146
<i>Sociālās palīdzības pabalsti naudā (D.623)</i>	146
Sociālie pārvedumi natūrā (D.63)	147
<i>Sociālie pārvedumi natūrā – vispārējās valdības un MABO ārpustirgus produkcija (D.631)</i>	147
<i>Sociālie pārvedumi natūrā – vispārējās valdības un MABO tirgū iegādāta produkcija (D.632)</i>	147

CITI KĀRTĒJIE PĀRVEDUMI (D.7)	148
Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas (D.71)	148
Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības prasības (D.72)	149
Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi (D.73)	150
Pašreizējā starptautiskā sadarbība (D.74)	150
Dažādi kārtējie pārvedumi (D.75)	151
Kārtējie pārvedumi MABO (D.751)	151
Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām (D.752)	151
Dažādi citi kārtējie pārvedumi (D.759)	151
Soda naudas	151
Loterijas un azartspēles	152
Kompensācijas maksājumi	152
Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi (D.76)	153
KOREKCIJA SAISTĪBĀ AR PENSIJU TIESĪBU PĀRMAIŅĀM (D.8)	153
KAPITĀLA PĀRVEDUMI (D.9)	154
Kapitāla nodokļi (D.91)	154
Ieguldījumu dotācijas (D.92)	155
Citi kapitāla pārvedumi (D.99)	156
DARBA ŅĒMĒJU AKCIJU IEGĀDES IESPĒJAS (F.72)	157
5. NODAĻA FINANŠU DARĪJUMI	159
FINANŠU DARĪJUMU VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS	159
Finanšu aktīvi, finanšu prasības un saistības	159
Iespējamie aktīvi un iespējamās saistības	159
Finanšu aktīvu un saistību kategorijas	160
Balances, finanšu konts un citas plūsmas	161
Vērtēšana	161
Neto un bruto ieraksts	162
Konsolidācija	162
Neto aprēķins	162
Finanšu darījumu uzskaites noteikumi	163
Finanšu darījums, kura pretējais darījums ir kārtējais vai kapitāla pārvedums	163
Finanšu darījums, kura pretējais darījums ir īpašuma ienākums	164
Ierakstīšanas laiks	164
“No kā kam” finanšu konts	165

DETALIZĒTA FINANŠU DARĪJUMU KLASIFIKĀCIJA KATEGORIJĀS	166
Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (F.1)	166
Monetārais zelts (F.11)	166
SDR (F.12)	167
Valūta un noguldījumi (F.2)	168
Valūta (F.21)	168
Noguldījumi (F.22 un F.29)	168
Pārvedami noguldījumi (F.22)	168
Citi noguldījumi (F.29)	169
Parāda vērtspapīri (F.3)	169
Parāda vērtspapīru galvenās pazīmes	170
Klasifikācija pēc sākotnējā termiņa un valūtas	170
Klasifikācija pēc procentu likmju veida	170
Parāda vērtspapīri ar fiksētu procentu likmi	171
Parāda vērtspapīri ar mainīgu procentu likmi	171
Parāda vērtspapīri ar jauktu procentu likmi	171
Privāti izvietoti vērtspapīri	172
Vērtspapīrošana	172
Segtas obligācijas	172
Aizdevumi (F.4)	173
Aizdevumu galvenās pazīmes	173
Aizdevumu klasificēšana pēc sākotnējā termiņa, valūtas un aizdevuma mērķa	173
Dalījums darījumos ar aizdevumiem un darījumos ar noguldījumiem	173
Dalījums darījumos ar aizdevumiem un darījumos ar parāda vērtspapīriem	173
Dalījums darījumos ar aizdevumiem, tirdzniecības kredītiem un tirdzniecības vekseliem	174
Vērtspapīru aizdošanas un pārdošanas ar atpiršanu līgumi	174
Finanšu noma	175
Citi aizdevumu veidi	175
Finanšu aktīvi, kurus neiekļauj aizdevumu kategorijā	175
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (F.5)	176
Pašu kapitāls (F.51)	176
Noguldījumu sertifikāti	176
Biržas sarakstā iekļautas akcijas (F.511)	176
Biržas sarakstā neiekļautas akcijas (F.512)	176
Sākotnējais publiskais piedāvājums, iekļaušana sarakstā, izslēgšana no saraksta un akciju atpiršana	177

Finanšu aktīvi, kas nav iekļauti pašu kapitāla vērtspapīros	177
Cits pašu kapitāls (F.519)	177
Darījumu ar pašu kapitālu vērtēšana	178
Ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (F.52)	178
NTF apliecības vai daļas (F.521)	178
Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav NTF (F.522)	179
Darījumu ar ieguldījumu fondu apliecībām vai daļām vērtēšana	179
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas (F.6)	179
Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves (F.61)	179
Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm (F.62)	179
Pensiju tiesības (F.63)	180
Iespējamās pensiju tiesības	180
Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem (F.64)	180
Tiesības uz nepensiju pabalstiem (F.65)	181
Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem (F.66)	181
Standarta garantijas un vienreizējas garantijas	181
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (F.7)	182
Atvasinātie finanšu instrumenti (F.71)	182
Iespējas līgumi	182
Ārpusbiržas nākotnes līgumi	182
Iespējas līgumu salīdzinājums ar ārpusbiržas nākotnes līgumiem	183
Mijmaiņas līgumi	183
Procentu nākotnes līgumi	183
Kredīta atvasinātie instrumenti	183
Kredītsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumi	184
Finanšu instrumenti, kas nav iekļauti atvasināto finanšu instrumentu kategorijā	184
Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (F.72)	184
Darījumu ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem un darba ņēmēju akciju iegādes iespējām vērtēšana	185
Citas debitoru/kreditoru saistības (F.8)	185
Tirdzniecības kredīti un avansi (F.81)	186
Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (F.89)	186
5.1. PIELIKUMS. FINANŠU DARĪJUMU KLASIFIKĀCIJA	187
Finanšu darījumu klasifikācija pēc kategorijas	187
Finanšu darījumu klasifikācija pēc apgrozāmības	188
Strukturēti vērtspapīri	189

Finanšu darījumu klasifikācija pēc ienākumu veida	189
Finanšu darījumu klasifikācija pēc procentu likmes veida	189
Finanšu darījumu klasifikācija pēc termiņa	190
Īstermiņa un ilgtermiņa finanšu instrumenti	190
Sākotnējais termiņš un atlikušais termiņš	190
Finanšu darījumu klasifikācija pēc valūtas	190
Naudas mēri	190
6. NODAĻA CITAS PLŪSMAS	191
IEVADS	191
CITAS AKTĪVU UN SAISTĪBU PĀRMAIŅAS	191
Citas aktīvu un saistību apjoma pārmaiņas (K.1–K.6)	191
Aktīvu iesaistīšana ekonomikā (K.1)	191
Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas (K.2)	192
Katastrofāli zaudējumi (K.3)	192
Neatlīdzinātas konfiskācijas (K.4)	193
Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas (K.5)	193
Klasifikācijas pārmaiņas (K.6)	194
Sektoru klasifikācijas un institucionālās vienības struktūras pārmaiņas (K.61)	194
Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas (K.62)	194
Nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.7)	195
Neitrālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.71)	196
Reālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.72)	196
Turēšanas guvumi un zaudējumi pa finanšu aktīvu un saistību veidiem	197
Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) (AF.1)	197
Valūta un noguldījumi (AF.2)	197
Parāda vērtspapīri (AF.3)	197
Aizdevumi (AF.4)	198
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (AF.5)	198
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas (AF.6)	198
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (AF.7)	198
Citas debitoru/kreditoru saistības (AF.8)	198
Ārvalstu valūtā izteiktie aktīvi	199
7. NODAĻA BILANCES	200
AKTĪVU UN SAISTĪBU VEIDI	201
Aktīvu definīcija	201

AKTĪVOS UN SAISTĪBĀS NEIETVER	201
AKTĪVU UN SAISTĪBU KATEGORIJAS	201
Ražotie nefinanšu aktīvi (AN.1)	201
Neražotie nefinanšu aktīvi (AN.2)	202
Finanšu aktīvi un saistības (AF)	202
BILANCES IERAKSTU VĒRTĒŠANA	205
Vispārējie vērtēšanas principi	205
NEFINANŠU AKTĪVI (AN)	206
Ražotie nefinanšu aktīvi (AN.1)	206
Pamatlīdzekļi (AN.11)	206
Intelektuālā īpašuma produkti (AN.117)	206
Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas (AN.116)	207
Krājumi (AN.12)	207
Vērtslietas (AN.13)	207
Neražotie nefinanšu aktīvi (AN.2)	207
Dabas resursi (AN.21)	207
Zeme (AN.211)	207
Derīgo izrakteņu un enerģijas rezerves (AN.212)	207
Citi dabas resursi (AN.213, AN.214 un AN.215)	207
Līgumi, nomas līgumi un licences (AN.22)	208
Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi (AN.23)	208
FINANŠU AKTĪVI UN SAISTĪBAS (AF)	208
Monetārais zelts un SDR (AF.1)	208
Valūta un noguldījumi (AF.2)	208
Parāda vērtspapīri (AF.3)	208
Aizdevumi (AF.4)	209
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības/daļas (AF.5)	209
Aproģināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas (AF.6)	210
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (AF.7)	210
Citas debitoru/kreditoru saistības (AF.8)	210
FINANŠU BILANCES	210
IZZIŅAS POSTEŅI	211
Ilglietojuma patēriņa preces (AN.m)	211
Ārvalstu tiešie ieguldījumi (AF.m1)	211
Ieņēmumus nenesoši aizdevumi (AF.m2)	211

Ieņēmumus nenesošo aizdevumu ierakstīšana	212
7.1. PIELIKUMS KATRAS AKTĪVU KATEGORIJAS KOPSAVILKUMS	213
7.2. PIELIKUMS CEĻŠ NO SĀKUMA BILANCES LĪDZ BEIGU BILANCEI	222
8. NODAĻA KONTU SECĪBA	226
IEVADS	226
Kontu secība	226
KONTU SECĪBA	230
Tekošie konti	230
Ražošanas konts (I)	230
Ienākuma sadales un izlietojuma konti (II)	232
Ienākuma primārās sadales konti (II.1)	232
Ienākuma veidošanas konts (II.1.1)	232
Primārā ienākuma iedaļes konts (II.1.2)	236
Uzņēmējdarbības ienākuma konts (II.1.2.1)	242
Cita primārā ienākuma iedaļes konts (II.1.2.2)	242
Ienākuma sekundārās sadales konts (II.2)	249
Ienākuma natūrā pārdales konts (II.3)	249
Ienākuma izlietojuma konts (II.4)	256
Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts (II.4.1)	256
Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts (II.4.2)	256
Uzkrāšanas konti (III)	259
Kapitāla konts (III.1)	259
Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu konts (III.1.1)	259
Nefinanšu aktīvu iegādes konts (III.1.2)	259
Finanšu konts (III.2)	259
Aktīvu citu pārmaiņu konts (III.3)	268
Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts (III.3.1)	268
Pārvērtēšanas konts (III.3.2)	268
Neitrālo turēšanas guvumu un zaudējumu konts (III.3.2.1)	268
Reālo turēšanas guvumu un zaudējumu konts (III.3.2.2)	268
Bilances (IV)	282
Sākuma balance (IV.1)	282
Bilances pārmaiņas (IV.2)	282
Beigu balance (IV.3)	282

PĀRĒJĀS PASAULES KONTI (V)	290
Tekošie konti	290
<i>Preču un pakalpojumu ārējais konts (V.I)</i>	290
<i>Primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējais konts (V.II)</i>	290
<i>Ārējie uzkrāšanas konti (V.III)</i>	290
<i>Kapitāla konts (V.III.1)</i>	290
<i>Finanšu konts (V.III.2)</i>	291
<i>Aktīvu citu pārmaiņu konts (V.III.3)</i>	291
<i>Bilances (V.IV)</i>	291
PREČU UN PAKALPOJUMU KONTS (0)	303
INTEGRĒTIE EKONOMISKIE KONTI	303
AGREGĀTI	315
Iekšzemes kopprodukts tirgus cenās (IKP)	315
Kopējās ekonomikas pamatdarbības pārpalikums	315
Kopējās ekonomikas jauktais ienākums	315
Kopējās ekonomikas uzņēmējdarbības ienākums	315
Nacionālais ienākums (tirgus cenās)	315
Nacionālais izmantojamais ienākums	315
Uzkrājumi	316
Tekošais ārējais saldo	316
Kopējās ekonomikas neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (-)	316
Kopējās ekonomikas neto vērtība	316
Vispārējās valdības izdevumi un ieņēmumi	316
9. NODAĻA PIEDĀVĀJUMA UN IZLIETOJUMA TABULAS UN IELAIDES UN IZLAIDES IETVARŠ	318
IEVADS	318
APRAKSTS	322
STATISTIKAS INSTRUMENTS	322
ANALĪZES INSTRUMENTS	323
PIEDĀVĀJUMA UN IZLIETOJUMA TABULU SĪKĀKS IZKLĀSTS	323
Klasifikācijas	323
Vērtēšanas principi	325
Tirdzniecības un transporta uzcenojumi	326
Ražošanas un importa nodokļi mīnus subsīdijas	328
Citi pamatjēdzieni	330
Papildinformācija	331

DATU AVOTI UN LĪDZVAROŠANA	331
ANALĪZES INSTRUMENTS UN TĀ PAPILDINĀJUMI	332
10. NODAĻA CENU UN APJOMA MĒRI	335
CENU UN APJOMA INDEKSU PIELIETOJUMA JOMA NACIONĀLAJOS KONTOS	336
Cenu un apjoma indeksu integrētā sistēma	336
Citi cenu un apjoma indeksi	337
CENU UN APJOMA INDEKSU MĒRĪŠANAS VISPĀRĒJIE PRINCIPI	337
Tirgus produktu cenu un apjomu definīcija	337
Kvalitāte, cena un viendabīgi produkti	338
Cenas un apjoms	339
Jauni produkti	340
Principi attiecībā uz ārpustirgus pakalpojumiem	341
Principi attiecībā uz pievienoto vērtību un IKP	342
ĪPAŠAS PROBLĒMAS SAISTĪBĀ AR PRINCIPU PIEMĒROŠANU	343
Produktu un importa nodokļi un subsīdijas	343
Citi ražošanas nodokļi un subsīdijas	344
Pamatkapitāla patēriņš	344
Darba ņēmēju atalgojums	344
Ražoto pamatlīdzekļu un krājumu uzkrātie lielumi	344
KOPĒJĀS EKONOMIKAS REĀLĀ IENĀKUMA MĒRI	345
TERITORIĀLIE CENU UN APJOMA INDEKSI	346
11. NODAĻA IEDZĪVOTĀJI UN DARBASPĒKA IZLIETOJUMS	347
IEDZĪVOTĀJU KOPSKAITS	347
EKONOMISKI AKTĪVIE IEDZĪVOTĀJI	348
NODARBINĀTĪBA	348
Darba ņēmēji	349
Pašnodarbinātās personas	349
Nodarbinātība un rezidence	350
BEZDARBS	351
DARBVIETAS	351
Darbvietas un rezidence	352
NEUZSKAITĪTĀ EKONOMIKA	352
NOSTRĀDĀTO STUNDU KOPSKAITS	352
Faktiski nostrādāto stundu definīcija	352
PILNA LAIKA EKVIVALENCE	354

DARBA ŅĒMĒJU DARBASPĒKA IZLIETOJUMS PIE NEMAINĪGA ATALGOJUMA	354
RAŽĪGUMA MĒRI	354
12. NODAĻA CETURKŠŅA NACIONĀLIE KONTI	355
IEVADS	355
CETURKŠŅA NACIONĀLO KONTU ĪPAŠĀS IEZĪMES	356
Ierakstīšanas laiks	356
<i>Nepabeigtie ražojumi</i>	356
<i>Darbības, kas gada laikā veiktas galvenokārt noteiktos periodos</i>	357
<i>Reti veikti maksājumi</i>	357
Ātrās aplēses	357
Ceturkšņa nacionālo kontu līdzsvarošana un salīdzinošā novērtēšana	357
<i>Līdzsvarošana</i>	358
<i>Atbilstība starp ceturkšņa un gada kontiem – salīdzinošā novērtēšana</i>	358
Cenas un apjoma pārmaiņu ķēdētie mēri	358
Sezonālās un kalendārās korekcijas	359
<i>Secība, kas jāievēro, apkopojot sezonāli izlīdzinātus ķēdētus apjoma mērus</i>	360
13. NODAĻA REĢIONĀLIE KONTI	361
IEVADS	361
REĢIONA TERITORIJA	362
VIENTĪBAS UN REĢIONĀLIE KONTI	362
Institucionālās vienības	362
Vietējās darbības veida vienības un reģionālās ražošanas darbības nozaru dalījumā	363
REĢIONALIZĀCIJAS METODES	363
RAŽOŠANAS DARBĪBU AGREGĀTI	365
Bruto pievienotā vērtība un iekšzemes kopprodukts pa reģioniem	365
NMFSP iedale lietotāju nozarēm	365
Nodarbinātība	365
Darba ņēmēju atalgojums	365
Pāreja no reģiona bruto pievienotās vērtības uz reģiona IKP	365
Reģiona bruto pievienotās vērtības apjoma pieaugums	366
REĢIONĀLIE MĀJSAIMNIECĪBU IENĀKUMA KONTI	366
14. NODAĻA NETIEŠI MĒRĪTIE FINANŠU STARPniecības PAKALPOJUMI (NMFSP)	369
NMFSP JĒDZIENS UN TO LIETOTĀJU IEDALES IETEKME UZ GALVENAJIEM AGREGĀTIEM	369
NMFSP IZLAIDES APRĒĶINS S.122 UN S.125 SEKTORAM	370
Nepieciešamie statistikas dati	370

Atsauces likmes	370
<i>Iekšējā atsauces likme</i>	371
<i>Ārējās atsauces likmes</i>	371
NMFSP detalizēts dalījums pa institucionālajiem sektoriem	371
Mājsaimniecībām iedalīto NMFSP dalījums starppatēriņā un galapatēriņā	372
NMFSP IMPORTA APRĒĶINS	373
NMFSP APJOMA IZTEIKSMĒ	373
NMFSP APRĒĶINS DALĪJUMĀ PA NOZARĒM	374
CENTRĀLĀS BANKAS IZLAIDE	374
15. NODAĻA LĪGUMI, NOMAS LĪGUMI UN LICENCES	375
IEVADS	375
ATŠĶIRĪBA STARP OPERATĪVO NOMU, RESURSU NOMU UN FINANŠU NOMU	375
Operatīvā noma	377
Finanšu noma	377
Resursu noma	378
Atļaujas izmantot dabas resursus	379
Atļaujas veikt īpašas darbības	380
Publiskas un privātas partnerības (PPP)	382
Pakalpojumu koncesijas līgumi	382
Tirgojama operatīvā noma (AN.221)	382
Ekskluzīvas tiesības uz turpmākām precēm un pakalpojumiem (AN.224)	382
16. NODAĻA APDROŠINĀŠANA	383
IEVADS	383
Tiešā apdrošināšana	383
Pārāpdrošināšana	384
Iesaistītās vienības	385
TIEŠĀS APDROŠINĀŠANAS IZLAIDE	385
Nopelnītās prēmijas	385
Papildprēmijas	386
Koriģētās izmaksājamās atlīdzības un izmaksājamās apdrošinājuma summas	386
<i>Koriģētās izmaksājamās atlīdzības nedzīvības apdrošināšanā</i>	386
<i>Izmaksājamās apdrošinājuma summas dzīvības apdrošināšanā</i>	387
Apdrošināšanas tehniskās rezerves	387
Apdrošināšanas izlaidis noteikšana	388
<i>Nedzīvības apdrošināšana</i>	388

<i>Dzīvības apdrošināšana</i>	389
<i>Pārapirošināšana</i>	389
AR NEDZĪVĪBAS APDROŠINĀŠANU SAISTĪTIE DARĪJUMI	389
Apdrošināšanas izlaidis iedale lietotāju starpā	389
Pārējai pasaulei sniegtie un no pārējās pasaules saņemtie apdrošināšanas pakalpojumi	389
Uzskaites ieraksti	390
DZĪVĪBAS APDROŠINĀŠANAS DARĪJUMI	392
AR PĀRAPDROŠINĀŠANU SAISTĪTIE DARĪJUMI	394
AR APDROŠINĀŠANAS PALĪGSABIEDRĪBĀM SAISTĪTIE DARĪJUMI	395
ANUITĀTES	395
NEDZĪVĪBAS APDROŠINĀŠANAS ATLĪDZĪBU IERAKSTĪŠANA	396
Korigētu atlīdzību ierakstīšana	396
Katastrofālu zaudējumu apstrāde	396
17. NODAĻA SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA, TOSTARP PENSIJAS	397
IEVADS	397
Sociālās apdrošināšanas shēmas, sociālā palīdzība un individuālās apdrošināšanas polises	397
Sociālie pabalsti	398
<i>Sociālie pabalsti, ko sniedz vispārējā valdība</i>	399
<i>Sociālie pabalsti, ko sniedz citas institucionālās vienības</i>	399
<i>Pensijas un citi pabalstu veidi</i>	399
SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS PABALSTI, KAS NAV PENSIJAS	399
Sociālās nodrošināšanas shēmas, kas nav pensiju shēmas	399
Citas ar nodarbinātību saistītas sociālās apdrošināšanas shēmas	400
Uzkrāto lielumu un plūsmu ierakstīšana pa nepensiju sociālās apdrošināšanas shēmu veidiem	400
<i>Sociālās nodrošināšanas shēmas</i>	400
<i>Citas ar nodarbinātību saistītās nepensiju sociālās apdrošināšanas shēmas</i>	400
PENSIJAS	401
Pensiju shēmu veidi	401
<i>Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas</i>	402
<i>Citas ar nodarbinātību saistītās pensiju shēmas</i>	402
<i>Definētu iemaksu shēmas</i>	403
<i>Definētu pabalstu shēmas</i>	403
<i>Nosacītās definētu iemaksu shēmas un hibrīdshēmas</i>	403
<i>Definētu pabalstu shēmu salīdzinājums ar definētu iemaksu shēmām</i>	403
Pensiju administrators, pensiju pārvaldnieks, pensiju fonds un daudzu darba devēju pensiju shēma	404

Uzkrāto lielumu un plūsmu ierakstīšana, ņemot vērā pensiju shēmas veidu sociālajā apdrošināšanā	405
<i>Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmu darījumi</i>	405
<i>Citu ar nodarbinātību saistīto pensiju shēmu darījumi</i>	406
<i>Definētu iemaksu pensiju shēmu darījumi</i>	406
<i>Citas plūsmas definētu iemaksu pensiju shēmās</i>	408
<i>Definētu pabalstu pensiju shēmu darījumi</i>	409
PAPILDU TABULA PAR UZ ATSKAITES BRĪDI UZKRĀTAJĀM PENSIJU TIESĪBĀM SOCIĀLAJĀ APDROŠINĀŠANĀ	412
Papildu tabulas uzbūve	412
<i>Tabulas ailes</i>	414
<i>Tabulas rindas</i>	415
<i>Sākuma un beigu bilances</i>	416
<i>Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar darījumiem</i>	416
<i>Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar citām ekonomiskajām plūsmām</i>	418
<i>Saistīti rādītāji</i>	419
Aktuāru pieņēmumi	420
<i>Uz atskaites brīdi uzkrātās tiesības</i>	420
<i>Diskonta likme</i>	420
<i>Algu pieaugums</i>	420
<i>Demogrāfiskie pieņēmumi</i>	421
18. NODAĻA PĀRĒJĀS PASAULES KONTI	422
IEVADS	422
EKONOMISKĀ TERITORIJA	423
Rezidence	423
INSTITUCIONĀLĀS VIENĪBAS	423
TERMINA "FILIĀLE" ATSPoguļošana maksājumu bilances starptautiskajos kontos	423
NOSACĪTĀS REZIDENTVIENĪBAS	424
DAUDZTERITORIJU UZŅĒMUMI	424
ĢEOGRĀFISKAIS IEDALĪJUMS	424
MAKSĀJUMU BILANCES STARPTAUTISKIE KONTI	425
BALANSPOSTEŅI STARPTAUTISKO KONTU TEKOŠAJOS KONTOS	425
PĀRĒJĀS PASAULES SEKTORA KONTI UN TO SAISTĪBA AR MAKSĀJUMU BILANCES STARPTAUTISKAJĀM KONTIEM	426
Preču un pakalpojumu ārējais konts	426
Vērtēšana	429
Preces apstrādei	429

<i>Tirdzniecības starpniecība</i>	430
<i>Preces tirdzniecības starpniecības apstākļos</i>	430
<i>NMFSP imports un eksports</i>	431
Primārā un sekundārā ienākuma ārējais konts	432
<i>Primārā ienākuma konts</i>	433
<i>Tiešo ieguldījumu ienākums</i>	433
<i>Sekundārā ienākuma (kārtējo pārvedumu) konts MBR6</i>	433
Ārējais kapitāla konts	434
Ārējais finanšu konts un starptautisko ieguldījumu pozīcija (SIP)	435
BILANCES PĀRĒJĀS PASAULES SEKTORAM	437
19. NODAĻA EIROPAS KONTI	439
IEVADS	439
NO NACIONĀLAJEM KONTIEM LĪDZ EIROPAS KONTIEM	439
<i>Datu pārrēķins dažādās valūtās</i>	440
<i>Eiropas iestādes</i>	440
<i>Pārējās pasaules konts</i>	441
<i>Darījumu līdzsvarošana</i>	442
<i>Cenu un apjoma mēri</i>	442
<i>Bilances</i>	442
<i>Matrica "Kurš kuram"</i>	442
19.1. PIELIKUMS — EIROPAS IESTĀŽU KONTI	443
<i>Resursi</i>	443
<i>Izlietojums</i>	444
<i>Konsolidācija</i>	444
20. NODAĻA VALDĪBAS KONTI	445
IEVADS	445
VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS SEKTORA DEFINĪCIJA	445
<i>Valdības vienību identificēšana</i>	445
<i>Valdības vienības</i>	445
<i>Bezpeļņas organizācijas, ko klasificē vispārējās valdības sektorā</i>	446
<i>Citas vispārējās valdības vienības</i>	446
<i>Publiska kontrole</i>	447
<i>Tirgus/ārpustirgus dalījums</i>	447
<i>Ekonomiski nozīmīgu cenu jēdziens</i>	447
<i>Publiskā ražotāja izlaidis pircēja kritēriji</i>	448

<i>Izlaidi galvenokārt pārdod sabiedrībām un mājsaimniecībām</i>	448
<i>Izlaidi pārdod tikai valdībai</i>	448
<i>Izlaidi pārdod valdībai un citiem</i>	448
Tirgus/ārpustirgus tests	448
Finanšu starpniecība un valdība	449
Robežgadījumi	449
<i>Publiski centrālie biroji</i>	449
<i>Pensiju fondi</i>	449
<i>Kvazisabiedrības</i>	449
<i>Pārstrukturēšanas aģentūras</i>	450
<i>Privatizācijas aģentūras</i>	450
<i>Sanācijas struktūras</i>	450
<i>Īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības</i>	451
<i>Kopuzņēmumi</i>	451
<i>Tirgu regulējošas aģentūras</i>	451
<i>Pārvalstiskas iestādes</i>	452
Vispārējās valdības apakšsektori	452
<i>Centrālā valdība</i>	452
<i>Pavalsts valdība</i>	452
<i>Vietējā valdība</i>	453
<i>Sociālās nodrošināšanas fondi</i>	453
VALDĪBAS FINANŠU STATISTIKAS IZKĀRTOJUMS	453
Ietvars	453
Ieņēmumi	455
<i>Nodokļi un sociālās iemaksas</i>	455
<i>Pārdošanas ieņēmumi</i>	455
<i>Citi ieņēmumi</i>	458
Izdevumi	458
<i>Darba ņēmēju atalgojums un starppatēriņš</i>	458
<i>Sociālo pabalstu izdevumi</i>	459
<i>Procenti</i>	459
<i>Citi kārtējie izdevumi</i>	459
<i>Kapitāla izdevumi</i>	459
<i>Saikne ar valdības galapatēriņa izdevumiem (P.3)</i>	460
<i>Valdības izdevumi pēc funkcijas (COFOG)</i>	460

Balansposteņi	461
<i>Neto aizdevumi / neto aizņēmumi (B.9)</i>	461
<i>Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas (B.101)</i>	461
Finansēšana	461
<i>Darījumi ar aktīviem</i>	462
<i>Darījumi ar saistībām</i>	463
Citas ekonomiskās plūsmas	463
<i>Pārvērtēšanas kots</i>	463
<i>Aktīvu apjoma citu pārmaiņu kots</i>	464
Bilances	464
Konsolidācija	465
VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS UZSKAITES PROBLĒMAS	466
Nodokļu ieņēmumi	466
<i>Nodokļu ieņēmumu apraksts</i>	466
<i>Nodokļu kredīti</i>	467
<i>Ierakstāmās summas</i>	467
<i>Neiekasējamās summas</i>	467
Ierakstīšanas laiks	467
<i>Uzkrāšanas ieraksts</i>	467
<i>Nodokļu ieraksts pēc uzkrāšanas principa</i>	467
<i>Procenti</i>	468
<i>Diskontētas un bezkuponu obligācijas</i>	469
<i>Indeksam piesaistīti vērtspapīri</i>	469
<i>Atvasinātie finanšu instrumenti</i>	469
<i>Tiesu lēmumi</i>	469
<i>Militārie izdevumi</i>	469
Vispārējās valdības attiecības ar publiskajām sabiedrībām	470
<i>Pašu kapitāla ieguldīšana publiskajās sabiedrībās un to peļņas sadalīšana</i>	470
<i>Pašu kapitāla ieguldīšana</i>	470
<i>Kapitāla iepludināšana</i>	470
<i>Subsidijas un kapitāla iepludināšana</i>	470
<i>Noteiktos apstākļos piemērojami noteikumi</i>	471
<i>Fiskālās darbības</i>	471
<i>Publisko sabiedrību ienākumu sadale</i>	471
<i>Dividendes salīdzinājumā ar atskaitījumiem no pašu kapitāla</i>	471

Nodokļi salīdzinājumā ar atskaitījumiem no pašu kapitāla	472
Privatizācija un nacionalizācija	472
Privatizācija	472
Netieša privatizācija	472
Nacionalizācija	472
Darījumi ar centrālo banku	473
Pārstrukturēšana, apvienošana un pārklasifikācija	473
Parādu darbības	473
Parāda pārņemšana, parāda anulēšana un parāda norakstīšana	473
Parāda pārņemšana un dzēšana	473
Parāda pārņemšana ar nefinanšu aktīvu pārvedumu	474
Parāda norakstīšana vai daļēja norakstīšana	474
Cita parāda pārstrukturēšana	475
Parādu pirkšana par vērtību, kas pārsniedz tirgus vērtību	475
Sanācija un glābšana	475
Parāda garantijas	476
Atvasināta finanšu instrumenta tipa garantijas	476
Standarta garantijas	477
Vienreizējās garantijas	477
Vērtspāpīrošana	477
Definīcijas	477
Pārdošanas atzīšanas kritēriji	477
Plūsmu ierakstīšana	478
Citi jautājumi	478
Pensiju saistības	478
Vienreizēji maksājumi	478
Publiskā un privātā partnerība	479
Publiskās un privātās partnerības darbības joma	479
Ekonomiskās īpašumtiesības un aktīva iedalīšana	479
Uzskaites jautājumi	480
Darījumi ar starptautiskām un pārvalstiskām organizācijām	481
Atbalsts attīstībai	482
PUBLISKAIS SEKTORS	483
Publiskā sektora kontrole	483
Centrālās bankas	484

Publiskās kvazisabiedrības	485
Īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības un nerezidenti	485
Kopuzņēmumi	485
21. NODAĻA SAIKNE STARP UZŅĒMĒJDARBĪBAS GRĀMATVEDĪBU UN NACIONĀLAJIEM KONTIEM UN KORPORATĪVĀS DARBĪBAS MĒRĪJUMI	486
DAŽI ĪPAŠI NOTEIKUMI UN METODES UZŅĒMĒJDARBĪBAS UZSKAITES JOMĀ	486
Ierakstīšanas laiks	486
Divkārtšais ieraksts un četrkārtšais ieraksts	486
Vērtēšana	486
Peļņas vai zaudējumu aprēķins un balance	487
NACIONĀLIE KONTI UN UZŅĒMĒJDARBĪBAS GRĀMATVEDĪBA: PRAKTISKI JAUTĀJUMI ...	487
PĀREJA NO UZŅĒMĒJDARBĪBAS GRĀMATVEDĪBAS UZ NACIONĀLAJIEM KONTIEM: NEFINANŠU UZŅĒMUMU PIEMĒRS	488
Konceptuālās korekcijas	488
Korekcijas konsekvences nodrošināšanai ar citu sektoru pārskatiem	488
Pilnīguma korekciju piemēri	488
ĪPAŠI JAUTĀJUMI	488
Turēšanas guvumi un zaudējumi	488
Globalizācija	489
Apvienošanās un pārņemšana	489
22. NODAĻA SATELĪTKONTI	490
IEVADS	490
Funkcionālās klasifikācijas	493
GALVENĀS SATELĪTKONTU PAZĪMES	496
Funkcionālie satelītkonti	496
Īpašie sektora konti	499
Nemonetāro datu iekļaušana	503
Papildu informācija un papildu jēdzieni	503
Atšķirīgi pamatjēdzieni	504
Modelēšanas izmantošana un eksperimentālu rezultātu iekļaušana	504
Satelītkontu izstrāde un apkopošana	505
DEVIŅI ĪPAŠIE SATELĪTKONTI	506
Lauksaimniecības konti	507
Vides konti	507
Veselības aprūpes konti	518
Mājsaimniecību ražošanas konti	520

Darbspēka konti un SUM	523
Ražīguma un pieauguma konti	525
Pētniecības un izstrādes konti	526
Sociālās aizsardzības konti	528
Tūrisma satelītkonti	531
23. NODAĻA KLASIFIKĀCIJAS	533
IEVADS	533
INSTITUCIONĀLO SEKTORU KLASIFIKĀCIJA (S)	533
DARĪJUMU UN CITU PLŪSMU KLASIFIKĀCIJA	535
Produktu darījumi (P)	535
Darījumi ar neražotiem nefinanšu aktīviem (NP kodi)	536
Sadales darījumi (D)	537
Kārtējie pārvedumi skaidrā naudā un natūrā (D.5–D.8)	538
Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām (F)	539
Citas pārmaiņas aktīvos (K)	541
BALANSPOSTEŅU UN NETO VĒRTĪBAS KLASIFIKĀCIJA (B)	541
BILANCES IERAKSTU KLASIFIKĀCIJA (L)	542
AKTĪVU KLASIFIKĀCIJA (A)	542
Nefinanšu aktīvi (AN)	542
Finanšu aktīvi (AF)	544
PAPILDU POSTEŅU KLASIFIKĀCIJA	545
Ienākumus nenesoši aizdevumi	545
Kapitāla pakalpojumi	546
Pensiju tabula	546
Ilglietojuma patēriņa preces	548
Ārvalstu tiešie ieguldījumi	548
Iespējamie posteņi	548
Valūta un noguldījumi	549
Parāda vērtspapīru klasifikācija saskaņā ar dzēšanas termiņu	549
Biržas sarakstā iekļauti un biržas sarakstā neiekļauti parāda vērtspapīri	549
Ilgtermiņa aizdevumi ar termiņu, kas īsāks par vienu gadu, un ilgtermiņa aizdevumi, kas nodrošināti ar hipotēku	549
Biržas sarakstā iekļautas un biržas sarakstā neiekļautas ieguldījumu fondu apliecības	550
Kavētie procentu un pamatsummas maksājumi	550
Personīgie un kopējie pārvedumi	550

NOZARU (A) UN PRODUKTU (P) PĀRGRUPĒŠANA UN KODĒŠANA	550
VALDĪBAS FUNKCIJU KLASIFIKĀCIJA (COFOG)	565
INDIVIDUĀLĀ PATĒRĪŅA VEIDU KLASIFIKĀCIJA (<i>Coicop</i>)	568
MĀJSAIMNIECĪBAS APKALPOJOŠO BEZPELŅAS ORGANIZĀCIJU MĒRĶU KLASIFIKĀCIJA (COPNI)	570
RAŽOTĀJU IZMAKSU KLASIFIKĀCIJA PĒC MĒRĶA (COPP)	571
24. NODAĻA KONTI	573
24.1. tabula. 0. kants: Preču un pakalpojumu kants	573
24.2. tabula. Kopējās ekonomikas pilna kontu secība	573
24.3. tabula. Nefinanšu sabiedrību pilna kontu secība	593
24.4. tabula. Finanšu sabiedrību pilna kontu secība	607
24.5. tabula. Vispārējās valdības pilna kontu secība	622
24.6. tabula. Mājsaimniecību pilna kontu secība	638
24.7. tabula. Mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju pilna kontu secība	654

1. NODAĻA

VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS UN PAMATPRINCIPI

VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

- 1.01. Eiropas Nacionālo un reģionālo kontu sistēma (turpmāk tekstā "EKS 2010" vai "EKS") ir starptautiski saderīgs uzskaites ietvars, kas paredzēts, lai sistemātiski un detalizēti aprakstītu kopējo ekonomiku (proti, reģionu, valsti vai valstu grupu), tās sastāvdaļas un attiecības ar citām kopējām ekonomikām.
- 1.02. EKS 2010 priekštece Eiropas Kontu sistēma (EKS 95) tika publicēta 1996⁽¹⁾. gadā. EKS 2010 metodoloģijai, kas izklāstīta pielikumā, pirmajām 13 nodaļām ir tāda pati struktūra kā EKS 95 publikācijai, bet tām seko 11 jaunas nodaļas, kurās sīki aprakstīti sistēmas aspekti, kas atspoguļo attīstību moderno ekonomiku mērīšanā vai EKS 1995 izmantošanā Eiropas Savienībā (ES).
- 1.03. Šīs rokasgrāmatas struktūra ir šāda. Pirmajā nodaļā aplūkotas sistēmas pamatpazīmes jēdzienu izpratnē, noteikti EKS principi un aprakstītas statistikas pamatvienības un to iedalījums grupās. Tajā sniegts pārskats par kontu secību, īss galveno agregātu apraksts, kā arī īss apraksts par piedāvājuma un izlietojuma tabulu nozīmi un ielaides un izlaides ietvaru. Otrajā nodaļā aprakstītas institucionālās vienības, kas tiek izmantotas ekonomikas mērīšanai, un tas, kā šīs vienības analīzes veikšanas nolūkā iedala sektoros un citās grupās. Trešajā nodaļā aprakstīti visi produktu (preču un pakalpojumu) darījumi un neražoto aktīvu darījumi sistēmā. Ceturtajā nodaļā aprakstīti visi ekonomikas darījumi, kas ekonomikā sadala un pārdala ienākumu un bagātību. Piektajā nodaļā aprakstīti ekonomikas finanšu darījumi. Sestajā nodaļā aprakstītas aktīvu vērtības iespējamās pārmaiņas ar ekonomiku nesaistītu notikumu vai cenu pārmaiņu dēļ. Septītajā nodaļā aprakstītas bilances un aktīvu un saistību klasifikācijas shēma. Astotajā nodaļā noteikta kontu secība un ar katru kontu saistītie balansposteņi. Devītajā nodaļā aprakstītas piedāvājuma un izlietojuma tabulas un to nozīme ekonomikas ienākuma, izlaides un izdevumu mēru saskaņošanā. Tajā aprakstītas arī ielaides un izlaides tabulas, ko var atvasināt no piedāvājuma un izlietojuma tabulām. Desmitajā nodaļā aprakstīts to cenu un apjoma mēru jēdzieniskais pamats, kas saistīti ar kontos norādītajām nominālvērtībām. Vienpadsmitajā nodaļā aprakstīti iedzīvotāju un darbaspēka tirgus mēri, ko ekonomikas analīzē var izmantot ar nacionālo kontu mēriem. Divpadsmitajā nodaļā sniegts īss ceturkšņa nacionālo kontu apraksts, un kā tie pēc būtības atšķiras no gada kontiem.
- 1.04. Trīspadsmitajā nodaļā aprakstīti reģionālo kontu komplekta izveidošanas mērķi, jēdzieni un apkopošanas jautājumi. Četrpadsmitajā nodaļā aplūkots, kā mēra finanšu starpnieku sniegtos finanšu pakalpojumus, kurus finansē no saņemtajiem neto procentiem, un atspoguļota dalībvalstu daudzus gadus veiktā pētniecība un izstrāde, lai izveidotu stabilu un visās dalībvalstīs saskaņotu mēru. Piecpadsmitās nodaļas par līgumiem, nomas līgumiem un licencēm nepieciešamību noteikusi vajadzība aprakstīt jomu, kam ir arvien lielāka nozīme nacionālajos kontos. Sešpadsmitajā un septiņpadsmitajā nodaļā par apdrošināšanu, sociālo apdrošināšanu un pensijām aprakstīts, kā šos pasākumus ieraksta nacionālajos kontos, jo, iedzīvotājiem novecojot, pieaug interese par pārdales jautājumiem. Astoņpadsmitajā nodaļā aplūkoti pārējās pasaules konti, kas ir maksājumu bilances kontu mērīšanas sistēmas ekvivalents nacionālajos kontos. Jauna ir arī deviņpadsmitā nodaļa par Eiropas kontiem, kurā aplūkoti nacionālo kontu aspekti, attiecībā uz kuriem Eiropas institucionālās un tirdzniecības norunās rodas jautājumi, kam vajadzīga saskaņota pieeja. Divdesmitajā nodaļā aprakstīti valdības sektora konti – joma, kas izraisa īpašu interesi, jo jautājums par dalībvalstu fiskālo piesardzību joprojām ir būtisks ES ekonomikas politikas īstenošanā. Divdesmit pirmajā nodaļā aprakstīta saikne starp uzņēmējdarbības grāmatvedību un nacionālajiem kontiem – joma, kas izraisa pieaugošu interesi, jo multinacionālās sabiedrības visās valstīs veido arvien lielāku iekšzemes kopprodukta (IKP) daļu. Divdesmit otrajā nodaļā aprakstīta satelītkontu saistība ar galvenajiem nacionālajiem kontiem. Divdesmit trešā un divdesmit ceturta nodaļa iekļauta atsauču nolūkā; divdesmit trešajā nodaļā noteikta EKS 2010 sektoru, darbību un produktu klasifikācija, un divdesmit ceturtajā nodaļā noteikta katra sektora kontu pilnīga secība.
- 1.05. EKS 2010 struktūra atbilst pasaulē izplatītajām pamatnostādņēm nacionālajiem kontiem, proti, Nacionālo kontus sistēmai 2008 (NKS 2008), izņemot dažas atšķirības izklāstā un to, ka daži EKS 10 jēdzieni ir precīzāk definēti konkrētiem ES mērķiem. Šīs pamatnostādnes kopīgi izstrādāja Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO), Starptautiskais Valūtas fonds (SVF), Eiropas Savienības Statistikas birojs (*Eurostat*), Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO) un Pasaules Banka. EKS 2010 galvenā uzmanība pievērsta apstākļiem un datu vajadzībām ES. Tāpat kā NKS 2008, EKS 2010 ir saskaņota ar jēdzieniem un klasifikācijām, ko izmanto daudzās citās

⁽¹⁾ Padomes Regula (EK) Nr. 2223/96 (1996. gada 25. jūnijs) par Eiropas Nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Kopienā (OV L 310, 30.11.1996., 1. lpp.).

sociālajās un ekonomikas statistikās, (piemēram, nodarbinātības statistikā, rūpniecības statistikā, ārējās tirdzniecības statistikā). Tāpēc EKS 2010 ir izmantojama kā centrālais atsaucē ietvars sociālajai un ekonomikas statistikai ES un tās dalībvalstīs.

- 1.06. EKS ietvaru veido divi galvenie tabulu komplekti:
- a) institucionālo sektoru konti;
 - b) ielaides un izlaides ietvars un konti pa nozarēm.
- 1.07. Sektoru kontos ir sniegts sistematisks, pa institucionālajiem sektoriem sadalīts dažādu ekonomiskā procesa posmu apraksts: ražošana, ienākuma veidošana, ienākuma sadale, ienākuma pārdale, ienākuma izlietojums un finanšu un nefinanšu uzkrāšana. Lai aprakstītu aktīvu, saistību un neto vērtības uzkrātos lielumus uzskaites perioda sākumā un beigās, sektoru kontos ir iekļautas arī bilances.
- 1.08. Ielaides un izlaides ietvars, izmantojot piedāvājuma un izlietojuma tabulas, sīkāk apraksta ražošanas procesu (izmaksu struktūru, radīto ienākumu un nodarbinātību) un preču un pakalpojumu plūsmas (izlaidi, importu, eksportu, galapatēriņu, starppatēriņu un kapitāla veidošanu pa produktu grupām). Šajā ietvarā atspoguļotas divas būtiskas uzskaites vienādības: nozares radīto ienākumu summa ir vienāda ar attiecīgās nozares saražoto pievienoto vērtību, un katram produktam un produktu grupai piedāvājums ir vienāds ar pieprasījumu.
- 1.09. EKS 2010 ietver iedzīvotāju un nodarbinātības jēdzienus. Šādi jēdzieni attiecas uz sektoru kontiem, kontiem pa nozarēm un piedāvājuma un izlietojuma ietvaru.
- 1.10. EKS 2010 nav tikai gada nacionālā uzskaitē, bet attiecas arī uz ceturkšņa un īsā vai garākā perioda kontiem. Tā attiecas arī uz reģionālajiem kontiem.
- 1.11. EKS 2010 pastāv līdzās NKS 2008, jo nacionālo kontu mēru lietojums EKS pieskaņots ES vajadzībām. Dalībvalstis ir atbildīgas par savu nacionālo kontu apkopošanu un sastādīšanu, lai raksturotu valsts ekonomisko situāciju. Dalībvalstis arī izveido kontu komplektu sociālās, ekonomikas un fiskālās politikas pamatvajadzībām Eiropas Savienībā, ko saskaņā ar regulatīvo datu nosūtīšanas programmu iesniedz Komisijai (*Eurostat*). Lietojuma piemēri ir dalībvalstu apņemšanās veikt monetāru iemaksu ES budžetā, izmantojot "ceturto resursus", palīdzība ES reģioniem, izmantojot strukturālo fondu programmu un dalībvalstu ekonomikas rādītāju novērošana saskaņā ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru un Stabilitātes un izaugsmes paktu.
- 1.12. Lai nodevas un pabalsti tiktu sadalīti atbilstoši mēriem, kas apkopoti un attēloti strikti viendabīgā veidā, šiem mērķiem izmantotā ekonomikas statistika jāapkopo atbilstoši tiem pašiem jēdzieniem un noteikumiem. EKS 2010 ir regula, kas paredz noteikumus, nosacījumus, definīcijas un klasifikācijas, kuras jāpiemēro, dalībvalstīs veidojot nacionālos kontus, kam jābūt datu nosūtīšanas programmas sastāvdaļai, kā noteikts šīs regulas B pielikumā.
- 1.13. Ņemot vērā ES iemaksu un pabalstu sistēmas ļoti lielās naudas summas, ir būtiski mērīšanas sistēmu saskaņoti piemērot visās dalībvalstīs. Šādos apstākļos ir svarīgi īstenot piesardzīgu pieeju attiecībā uz aplēsēm, ko nevar tieši konstatēt tirgū, izvairoties no standartprocedūru izmantošanas mēru noteikšanai nacionālajos kontos.
- 1.14. EKS 2010 jēdzieni vairākos gadījumos ir konkrētāki un precīzāki nekā NKS 2008 jēdzieni, lai panāktu pēc iespējas lielāku saskaņotību starp dalībvalstu mēriem, kas atvasināti no nacionālajiem kontiem. Ievērojot galveno prasību attiecībā uz koncentrētām, saskaņotām aplēsēm, ir noteikts nacionālo pamatkontu komplekts Eiropas Savienībā. Gadījumos, kad mēru saskaņotības līmenis dalībvalstīs nav pietiekams, šīs aplēses parasti ietver tā dēvētajos "blakuskontos", kas attiecas uz papildu tabulām un satelītkontiem.
- 1.15. Piemērs tam, kad uzskatīts, ka EKS 2010 izveidē jābūt piesardzīgiem, ir pensiju saistību joma. Pamatojums šo saistību mērīšanai, lai palīdzētu veikt ekonomisko analīzi, ir spēcīgs, bet ES galvenā prasība veidot laikā un telpā saskaņotus kontus paredz piesardzīgu pieeju.

Globalizācija

- 1.16. Arvien globālākais ekonomiskās darbības raksturs palielinājis starptautisko tirdzniecību visos veidos un valstīm sarežģījis iekšzemes ekonomikas ierakstīšanu nacionālajos kontos. Globalizācija ir dinamisks un daudzdimensio-nāls process, kurā nacionālie resursi kļūst starptautiski mobilāki, bet valstu ekonomikas kļūst savstarpēji arvien atkarīgākas. Globalizācijas pazīme, kas var radīt vislielākās mērīšanas problēmas attiecībā uz nacionālajiem kontiem, ir daudznacionālo uzņēmumu pieaugošā to starptautisko darījumu daļa, kuros pārrobežu darījumi tiek veikti starp mātesuzņēmumiem, meitasuzņēmumiem un radniecīgiem uzņēmumiem. Tomēr ir arī citas problēmas, un turpmāk tekstā sniegts sīkāks datu problēmu uzskaitījums:
- 1) pārvedumu cenošana starp radniecīgām sabiedrībām (importa un eksporta vērtēšana);
 - 2) maksas apstrādes pieaugums gadījumos, kad notiek preču starptautiskā pārrobežu tirdzniecība, nemainot īpašnieku (preces apstrādei), un tirdzniecības starpniecība;
 - 3) starptautiskā tirdzniecība, izmantojot internetu, gan attiecībā uz sabiedrībām, gan mājsaimniecībām;
 - 4) intelektuālā īpašuma aktīvu tirdzniecība un izmantošana visā pasaulē;
 - 5) darbinieki, kas strādā ārzemēs un sūta ievērojamas naudas summas ģimenei iekšzemes teritorijā (darbinieku sūtījumi, kā personīgo pārvedumu sastāvdaļa);
 - 6) daudznacionālas sabiedrības, kas savu uzņēmējdarbību organizē ārpus nacionālajām robežām, lai tādējādi palielinātu ražošanas efektivitāti un samazinātu globālo nodokļu nastu. Tas var radīt mākslīgas sabiedrību struktūras, kas neatspoguļo ekonomisko realitāti;
 - 7) ārzonas finanšu sabiedrību (īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības un citi veidi) izmantošana, lai rastu finan-sējumu globālām darbībām;
 - 8) preču reeksports, un Eiropas Savienībā preču transports starp dalībvalstīm pēc iestāšanās Savienībā (kvazi-transports);
 - 9) ārvalstu tiešo ieguldījumu attiecību pieaugums un vajadzība noteikt un iedalīt tiešo ieguldījumu plūsmas.
- 1.17. Visi iepriekš tekstā minētie izplatītie globalizācijas aspekti nacionālajiem statistiķiem sarežģī pārrobežu plūsmu noteikšanu un precīzu mērīšanu. Pat ar visaptverošu un koncentrētu ierakstu apkopošanas un mērīšanas sistēmu pārējās pasaules sektorā (un līdz ar to arī starptautiskajos kontos, kas atrodami maksājumu bilancē) globalizācija palielinās vajadzību īstenot papildu centienus, lai saglabātu nacionālo kontu kvalitāti visām ekonomikām un ekonomiku grupām.

EKS 2010 PIELIETOJUMS**Analīzes un politikas ietvars**

- 1.18. EKS ietvaru var izmantot, lai analizētu un novērtētu:
- a) kopējās ekonomikas struktūru. Izmantoto mēru veidu piemēri:
 - 1) pievienotā vērtība un nodarbinātība pa nozarēm;
 - 2) pievienotā vērtība un nodarbinātība pa reģioniem;
 - 3) ienākuma sadalījums pa sektoriem;
 - 4) imports un eksports pa produktu grupām;
 - 5) galapatēriņa izdevumi pa funkcionālajām pozīcijām un produktu grupām;
 - 6) pamatkapitāla veidošana un uzkrātais pamatkapitāls pa nozarēm;
 - 7) finanšu aktīvu uzkrāto lielumu un plūsmu sastāvs pa aktīvu veidiem un sektoriem;

b) ekonomikas konkrētas daļas vai aspektus. Piemēri:

- 1) banku darbība un finanses nacionālajā ekonomikā;
- 2) valdības loma un tās finansiālais stāvoklis;
- 3) konkrēta reģiona ekonomika (salīdzinājumā ar nācijas ekonomiku kopumā);
- 4) mājsaimniecību uzkrājumu un parādu līmenis;

c) ekonomikas attīstību laika gaitā. Piemēri:

- 1) IKP pieauguma tempu analīze;
- 2) inflācijas analīze;
- 3) mājsaimniecības izdevumu sezonas tendenču analīze, izmantojot ceturkšņa kontus;
- 4) atsevišķu finanšu instrumentu nozīmes maiņas laika gaitā analīze, piemēram, atvasināto finanšu instrumentu nozīmes pieaugums;
- 5) nacionālās ekonomikas nozaru struktūras salīdzinājums ilgākā laikposmā;

d) kopējo ekonomiku attiecībā pret citām ekonomikām. Piemēri:

- 1) valdības lomas un mēroga salīdzinājums ES dalībvalstīs;
- 2) ES ekonomiku savstarpējās atkarības analīze, **ņemot vērā dalībvalstis un to reģionus**;
- 3) ES eksporta struktūras un virzienu analīze;
- 4) IKP pieauguma temps vai izmantojamais ienākums uz vienu iedzīvotāju, salīdzinot to Eiropas Savienībā un citās attīstītajās ekonomikās.

1.19. ES un tās dalībvalstīs EKS ietvara skaitļiem ir svarīga nozīme, veidojot un pārraugot to sociālo un ekonomisko politiku.

Turpmākie piemēri attēlo EKS ietvara izmantojumu:

- a) eurozonas makroekonomiskās un monetārās politikas veidošanas uzraudzīšana un virzīšana un konverģences kritēriju definēšana ekonomiskajai un monetārajai savienībai (EMS), balstoties uz nacionālo kontu datiem (piemēram, IKP pieauguma tempi);
- b) kritēriju definēšana pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrai – valdības deficīta un parāda mēri;
- c) finansiālās palīdzības piešķiršana ES reģioniem – izdevumu fondu sadalei reģioniem izmanto reģionālo kontu statistiku;
- d) ES budžeta pašu resursu noteikšana. Šie resursi ir atkarīgi no nacionālo kontu datiem trijos veidos:
 - 1) ES kopīgos resursus nosaka procentos no dalībvalstu nacionālo kopienākumu (NKI) summas;
 - 2) ES trešie pašu resursi ir PVN pašu resursi. Dalībvalstu iemaksas šajos resursos lielā mērā nosaka nacionālo kontu dati, jo tos izmanto, lai aprēķinātu vidējo PVN likmi;

- 3) dalībvalstu iemaksu relatīvos lielumus ES ceturtajos pašu resursos pamato ar attiecīgo dalībvalstu nacionālo kopienākumu aplēsēm. Šīs aplēses ir dalībvalstu maksājumu lielākās daļas pamatā.

EKS 2010 jēdzienu īpašības

- 1.20. Lai saskaņotu datu nepieciešamību un datu iespējamību, EKS 2010 jēdzieniem ir vairākas svarīgas īpašības. Šīs īpašības nozīmē, ka konti ir:

- a) starptautiski saderīgi;
- b) saskaņoti ar citām sociālās un ekonomiskās statistikas sistēmām;
- c) atbilstīgi;
- d) praktiski izmantojami, kas nozīmē, ka praksē tos var izmērīt;
- e) atšķirīgi no daudziem administratīvajiem jēdzieniem;
- f) vispāratzīti un noteikti ilgākā laikposmā;
- g) vērsti uz ekonomisko procesu raksturošanu naudas izteiksmē un precīzi nosakāmos lielumos;
- h) izmantojami dažādās situācijās un dažādiem mērķiem.

- 1.21. EKS 2010 jēdzieni ir starptautiski saderīgi, jo:

- a) EKS 2010 jēdzieni atbilst nacionālās uzskaites pasaules pamatnostādņēm, t. i., NKS 2008;
- b) dalībvalstīs EKS 2010 ir standarts nacionālo kontu datu iesniegšanai visām starptautiskajām organizācijām;
- c) jēdzienu starptautiskā saderība ir svarīga, salīdzinot dažādu valstu statistiku.

- 1.22. EKS 2010 jēdzieni ir saskaņoti ar citur sociālajā un ekonomiskajā statistikā lietotajiem jēdzieniem, jo EKS 2010 izmanto jēdzienus un klasifikācijas (piem., Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā "NACE 2. red." ⁽¹⁾), ko izmanto arī citā dalībvalstu sociālajā un ekonomikas statistikā, piem., statistikā par ražošanu, ārējo tirdzniecību un nodarbinātību; jēdzieniskās atšķirības ir minimālas. Turklāt šie EKS 2010 jēdzieni un klasifikācijas ir saskaņoti ar Apvienoto Nāciju Organizācijas lietotajiem.

Saskaņotība ar sociālās un ekonomiskās statistikas jomām palīdz sasaistīt un salīdzināt šos datus, lai nodrošinātu nacionālo kontu datu kvalitāti. Turklāt šajās nozaru statistikās ietverto informāciju var labāk sasaistīt ar nacionālās ekonomikas vispārīgo statistiku.

- 1.23. Nacionālās uzskaites sistēmā un citās sociālās un ekonomiskās statistikas sistēmās lietotie kopējie jēdzieni dod iespēju atvasināt atbilstīgus mērus. Tā, piemēram, var aprēķināt šādas attiecības:

- a) ražīguma dati, piemēram, pievienotā vērtība uz vienu nostrādāto stundu (šo datu aprēķināšanai vajadzīga atbilstība starp pievienotās vērtības un nostrādāto stundu jēdzienu);
- b) nacionālais izmantojamais ienākums uz vienu iedzīvotāju (šīs attiecības aprēķināšanai vajadzīga atbilstība starp nacionālā izmantojamā ienākuma un iedzīvotāju mēriem);
- c) pamatkapitāla veidošana procentos pret uzkrāto pamatkapitālu (šīs attiecības iegūšanai nepieciešama plūsmu un uzkrāto lielumu definīciju atbilstība);

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1893/2006 (2006. gada 20. decembris), ar ko izveido NACE 2. red. saimniecisko darbību statistisko klasifikāciju (OV L 393, 30.12.2006., 1. lpp.).

- d) valdības budžeta deficīts un valsts parāds procentos pret iekšzemes kopproduktu (šo datu aprēķināšanai nepieciešama atbilstība starp valdības deficīta, valdības parāda un iekšzemes kopprodukta jēdzienu).

Jēdzienu iekšējā atbilstība ļauj iegūt arī aplēses starpības veidā, piemēram, uzkrājumus var aplēst kā starpību starp izmantojamo ienākumu un galapatēriņa izdevumiem.

- 1.24. EKS 2010 jēdzienus piemēro, paturot prātā datu vākšanu un mērīšanu. Vadlīnijās par kontu veidošanu praktiskais raksturs izpaužas vairākos veidos:

- a) darbības vai posteņi jāraksturo tikai tad, ja tie ir pietiekami nozīmīgi. Piemēram, tādu mājsaimniecību pašražotu preču ražošanu kā audumu aušanu un māla trauku pagatavošanu neieraksta kā ražošanu tāpēc, ka šāda veida ražošana ES valstīm ir nenozīmīga;
- b) dažiem jēdzieniem pievienotas vadlīnijas to aplēšanai. Piemēram, definējot pamatkapitāla patēriņu, jānorāda uz lineāro amortizāciju. Uzkrātā pamatkapitāla aprēķināšanai gadījumos, kad nav tiešas informācijas par uzkrāto pamatkapitālu, jāizmanto nepārtrauktās inventarizācijas metode. Cits piemērs ir pašražotās produkcijas vērtēšana – principā tā jāvērtē bāzes cenās, bet vajadzības gadījumā bāzes cenas var tuvināti noteikt, pieskaitot dažādas saistītās izmaksas;
- c) pieņemti daži nosacījumi. Piemēram, visi valdības sniegtie kolektīvie pakalpojumi tiek klasificēti kā galapatēriņa izdevumi.

- 1.25. Tomēr nacionālo kontu statistikai vajadzīgos datus ne vienmēr ir viegli savākt tiešā veidā, jo tajos izmantotie jēdzieni atšķiras no jēdzieniem, kas ir administratīvajos datu avotos. Administratīvo datu avotu piemēri ir uzņēmējdarbības grāmatvedība, ieraksti par dažāda veida nodokļiem (PVN, iedzīvotāju ienākuma nodoklis, importa nodevas u. tml.), sociālās nodrošināšanas dati un dati no banku un apdrošināšanas sabiedrību uzraudzības padomēm. Šie administratīvie dati bieži tiek izmantoti kā ievades dati nacionālo kontu sastādīšanai. Parasti tos pārveido, lai tie atbilstu EKS.

EKS jēdzieni parasti atšķiras no to administratīvajiem līdziniekiem, jo:

- a) administratīvie jēdzieni atšķiras dažādās valstīs. Tā rezultātā starptautiska sakritība administratīvo jēdzienu gadījumā nav iespējama;
- b) administratīvie jēdzieni laika gaitā mainās. Tā rezultātā salīdzinājumi laika gaitā, izmantojot administratīvos jēdzienus, nav iespējami;
- c) administratīvo datu avotos izmantotie jēdzieni parasti neatbilst dažādās administratīvās sistēmās. Tomēr datu sasaiste un salīdzināšana, kas ir būtiska nacionālo kontu rādītāju veidošanā, ir iespējama tikai ar atbilstīgu jēdzienu kopumu;
- d) administratīvie jēdzieni parasti nav piemēroti ekonomiskajai analīzei un ekonomiskās politikas novērtēšanai.

- 1.26. Tomēr administratīvo datu avoti ļoti labi atbilst nacionālo kontu un citas statistikas datu vajadzībām, jo:

- a) jēdzienus un klasifikācijas, kas sākotnēji domāti statistiskiem mērķiem, izmanto arī administratīviem mērķiem, piemēram, valdības izdevumu klasifikācijai pa veidiem;
- b) administratīvo datu avoti tieši ņem vērā (atsevišķas) statistikas datu vajadzības; tas attiecas, piemēram, uz *Intrastat* sistēmu informācijas sniegšanai par preču piegādēm starp dalībvalstīm.

- 1.27. EKS galvenie jēdzieni ir vispāratzīti un nemainīgi ilgā laikposmā, jo:

- a) tie ir apstiprināti kā starptautiskais standarts daudziem gadiem;
- b) nacionālās uzskaites secīgajās starptautiskajās pamatnostādnēs mainās ļoti maz pamatjēdzienu.

Šī jēdzienu noturība samazina nepieciešamību pārrēķināt laika sērijas. Turklāt tā ierobežo jēdzienu atkarību no nacionālā un starptautiskā politiskā spiediena. Šo iemeslu dēļ nacionālo kontu datus iespējams izmantot kā objektīvu datubāzi ekonomiskajai politikai un analīzei.

- 1.28. EKS 2010 jēdzieni ir vērsti uz ekonomiskā procesa aprakstu naudas izteiksmē un precīzi nosakāmos lielumos. Uzkrātos lielumus un plūsmas, kurī nav precīzi nosakāmi naudas izteiksmē vai kuriem nav skaidra naudas pretvērtība, neieraksta EKS.

Šo principu nepiemēro stingri, jo jāņem vērā arī atbilstības prasība un lietotāju vajadzības. Konsekvences labad, piemēram, valdības sniegto kolektīvo pakalpojumu vērtība jāieraksta kā izlaide, jo darba ņēmēju atalgojuma maksājumi un visu veidu preču un pakalpojumu pirkumi, ko veic valdība, ir precīzi nosakāmi naudas izteiksmē. Turklāt ekonomiskās analīzes un politikas nolūkā valdības kolektīvo pakalpojumu attiecināšana pret pārējo nacionālo ekonomiku kopumā palielina nacionālo kontu vispārējo noderību.

- 1.29. EKS jēdzienu aptverto sfēru var ilustrēt, apskatot dažus svarīgus robežgadījumus.

EKS ražošanas jēdziena robežās jāietver šādi darbības veidi (skatīt 3.07.–3.09. punktu):

- a) valdības sniegtie individuālie un kolektīvie pakalpojumi;
- b) īpašnieku apdzīvotu mājvietu pašpakalpojumi;
- c) preču, piemēram, lauksaimniecības produktu, ražošana pašu galapatēriņam;
- d) pašbūvniecība, ieskaitot māsaimniecību veikto;
- e) algota mājas personāla pakalpojumi;
- f) zivju audzēšana zivaudzētavās;
- g) ražošana, ko aizliedz tiesību akti, ja vien visas darījumā iesaistītās vienības tajā piedalās brīvprātīgi;
- h) ražošana, kuras ieņēmumus fiskālajām institūcijām nedeklarē pilnībā, piemēram, slepena tekstilizstrādājumu ražošana.

- 1.30. Ražošanas jēdziena robežās neietver šādas darbības (un tās neieraksta EKS):

- a) mājas aprūpes un personīgie pakalpojumi, kurus sniedz un patērē vienā un tajā pašā māsaimniecībā, piemēram, tīrīšana, ēdiena gatavošana, slimu vai vecu cilvēku aprūpe;
- b) brīvprātīgo pakalpojumi, kuru rezultātā netiek saražotas preces, piemēram, aprūpe un tīrīšana bez maksas;
- c) zivju dabīgais pieaugums atklātā jūrā.

- 1.31. EKS ieraksta visu izlaidi, kas rodas ražošanā atbilstoši ražošanas jēdziena robežām. Tomēr palīgdarbību izlaide nav jāieraksta. Visu palīgdarbībai nepieciešamo ielaidi aplūko kā ielaidi darbībā, ko tā atbalsta. Ja ražotne, kas veic tikai palīgdarbības, ir statistiski novērojama, t. i., ja tās veiktajai ražošanai ir pieejami atsevišķi konti vai ja tās ģeogrāfiskā atrašanās vieta atšķiras no apkārtotajai ražotņu atrašanās vietas, tā gan nacionālajos, gan reģionālajos kontos jāieraksta kā atsevišķa vienība un jāiekļauj nozaru klasifikācijā atbilstoši tās pamatdarbībai. Situācijā, kad nav pieejami piemēroti pamatdati, palīgdarbību izlaidi var aplēst, summējot izmaksas.

- 1.32. Ja darbības uzskatāmas par ražošanu un ja to izlaidi ieraksta, tad ieraksta arī līdztekus gūto ienākumu, nodarbinātību, galapatēriņu u. tml. Piemēram, ņemot vērā, ka pašu īpašnieku apdzīvotu mājvietu pašpakalpojumus ieraksta kā ražošanu, tāpat ieraksta arī ienākumu un galapatēriņa izdevumus, kas radušies šiem īpašniekiem. Tā kā, pēc definīcijas, īpašnieku apdzīvotu mājokļu pakalpojumu ražošanā nav darbaspēka ielaidis, nekāda nodarbinātība netiek ierakstīta. Tas atbilst darbaspēka statistikas sistēmai, kurā mājokļa īpašniekus neieraksta kā nodarbinātos. Pretējais ir spēkā, ja darbību neieraksta kā ražošanu – vienas un tās pašas māsaimniecības sniegtie un patērētie māsaimniecības pakalpojumi nerada ienākumu un galapatēriņa izdevumus, un tajos nav iesaistīta nodarbinātība.

1.33. EKS nosaka arī pieņemumus attiecībā uz:

- a) valdības izlaides vērtēšanu;
- b) apdrošināšanas pakalpojumu izlaides un netieši mērītu finanšu starpniecības pakalpojumu vērtēšanu;
- c) visu valdības sniegto kolektīvo pakalpojumu ierakstīšanu galapatēriņa izdevumu, nevis starppatēriņa pozīcijā.

Klasifikācija pa sektoriem

1.34. Sektoru konti ir izveidoti, iedalot vienības sektoros, un dod iespēju darījumus un kontu balanspostēus attēlot pa sektoriem. Sektoru attēlojums atklāj daudzus galvenos mērus ekonomiskās un fiskālās politikas mērķiem. Galvenie sektori ir mājsaimniecības, valdība, sabiedrības (finanšu un nefinanšu), mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (MABO) un pārējā pasaule.

Ir svarīga atšķirība starp tirgus un ārpustirgus darbību. Valdības kontrolē esošs subjekts, kas tiek parādīts kā tirgus sabiedrība, tiek klasificēts sabiedrību sektorā ārpus vispārējās valdības sektora. Tādējādi sabiedrības deficīta un parāda līmeņi nebūs vispārējās valdības deficīta un parāda sastāvdaļa.

1.35. Ir svarīgi noteikt skaidrus un stabilus kritērijus subjektu iedalīšanai sektoros.

Publisko sektoru veido visas institucionālās vienības, kuras ir ekonomikas rezidenti un kuras kontrolē valdība. Privāto sektoru veido visas pārējās rezidentvienības.

1.1. tabulā noteikti kritēriji, ko izmanto publiskā un privātā sektora nošķiršanai, bet publiskajā sektorā – valdības sektora un publisko sabiedrību sektora nošķiršanai, un privātajā sektorā – MABO sektora un privāto sabiedrību sektora nošķiršanai.

1.1. tabula

Kritēriji	Kontrolē valdība (Publiskais sektors)	Privātā kontrolē (Privātais sektors)
Ārpustirgus izlaide	Vispārējā valdība	MABO
Tirgus izlaide	Publiskās sabiedrības	Privātās sabiedrības

1.36. Kontroli definē kā spēju noteikt institucionālās vienības vispārējo politiku vai programmu. Sīkākas detaļas attiecībā uz kontroles definīciju sniegtas 2.35. līdz 2.39. punktā.

1.37. Lai nošķirtu tirgus un ārpustirgus un lai iedalītu publiskā sektora subjektus vispārējās valdības sektorā vai sabiedrību sektorā, ievēro šādu noteikumu:

Darbība jāuzskata par tirgus darbību, ja attiecīgās preces un pakalpojumus tirgo, ievērojot šādus nosacījumus:

- 1) pārdevēji darbojas, lai palielinātu savu peļņu ilgtermiņā, un to veic, tirgū brīvi pārdodot preces un pakalpojumus katram, kas gatavs maksāt prasīto cenu;
- 2) pircēji darbojas, lai palielinātu labumu sev, ņemot vērā savus ierobežotos resursus, pērkot tās preces, kas par piedāvāto cenu vislabāk atbilst viņu vajadzībām;
- 3) pastāv efektīvi tirgi, kuros pārdevējiem un pircējiem ir pieeja tirgum un informācija par to. Efektīvs tirgus var darboties pat tad, ja šie nosacījumi netiek pilnībā ievēroti.

1.38. EKS konceptuālā ietvara sīkāks izklāsts paredz elastīgumu – daži jēdzieni EKS nav precīzi definēti, bet tos tomēr no sistēmas var viegli atvasināt. Piemērs ir jaunu sektoru radīšana, pārkārtojot EKS noteiktos apakšsektoros.

- 1.39. Elastīgums pastāv arī ar iespēju ieviest papildu kritērijus, kas nav pretrunā sistēmas loģikai. Piemēram, šie kritēriji var paredzēt apakšsektoru kontu izveidošanu ražotājvienībām pēc nodarbināto skaita vai mājsaimniecībām – pēc ienākuma apmēra. Attiecībā uz nodarbinātību var ieviest apakšklasifikāciju pēc izglītības līmeņa, vecuma un dzimuma.

Satelītkonti

- 1.40. Dažām datu vajadzībām jāizveido atsevišķi satelītkonti.

Piemēri:

- a) sociālās uzskaites matricas (SUM);
- b) tūrisma loma nacionālajā ekonomikā;
- c) veselības aprūpes izmaksu un finansējuma analīze;
- d) pētniecības un izstrādes nozīme intelektuālā īpašuma kapitāla veidošanā;
- e) cilvēkkapitāla aktīvu nozīme nacionālajā ekonomikā;
- f) mājsaimniecību ienākuma un izdevumu analīze, balstoties uz mikrolīmeņa ienākuma un izdevumu jēdzieniem;
- g) vides un ekonomikas mijiedarbība;
- h) ražošana mājsaimniecībās;
- i) labklājības līmeņa pārmaiņu analīze;
- j) analīze par atšķirībām starp nacionālo kontu un uzņēmējdarbības grāmatvedības datiem un to ietekmi uz vērtspāpīru un valūtas tirgiem;
- k) nodokļu ieņēmumu aplēses.

- 1.41. Satelītkonti noder šādām datu vajadzībām:

- a) parādot sīkāku informāciju, kur nepieciešams, un neuzrādot lieku informāciju;
- b) paplašinot uzskaites ietvaru, pievienojot nemonetāru informāciju, piemēram, par piesārņojumu un vides aktīviem;
- c) mainot dažus pamatjēdzienus, piemēram, paplašinot kapitāla veidošanas jēdzienu ar izglītības izdevumiem.

- 1.42. Sociālās uzskaites matrica (SUM) ir matricveida attēlojums, kas sīki aplūko saikni starp piedāvājuma un izlietojuma tabulām un sektoru kontiem. SUM sniedz papildu informāciju par nodarbinātības līmeni un sastāvu, izmantojot darba ņēmēju atalgojuma apakšsadališumu pa nodarbināto personu veidiem. Šo apakšsadališumu piemēro gan darbaspēka izlietojumam pa nozarēm, kā attēlots izlietojuma tabulās, gan darbaspēka piedāvājumam pa sociāli ekonomiskajām apakšgrupām, kā parādīts mājsaimniecību sektora apakšsektoru primārā ienākuma iedaļes kontā. Tādējādi dažādu darbaspēka kategoriju piedāvājumu un izlietojumu attēlo sistemātiski.

- 1.43. Satelītontos jā saglabā visi EKS 2010 centrālā ietvara pamatjēdzieni un klasifikācijas. Grozījumi jēdzienos jāveic tikai tad, ja tāds ir satelītkonta mērķis. Tādos gadījumos satelītkontā jāiekļauj arī tabula, kurā norādīta saikne starp satelītkonta un centrālā ietvara galvenajiem agregātiem. Tādējādi centrālais ietvars saglabā savu izziņas ietvara lomu, un vienlaikus tiek apmierinātas īpašas vajadzības.

- 1.44. Vispār centrālajā ietvarā nav uzkrāto lielumu un plūsmu mēru, kas nav precīzi nosakāmi naudas izteiksmē (vai kuriem nav skaidra naudas pretvērtība). Pēc būtības šādu uzkrāto lielumu un plūsmu analīzei parasti labi noder statistikas veidošana nemonetārā izteiksmē, piemēram:
- a) ražošanu mājāsaimniecībās var raksturot ar stundām, kas izlietotas alternatīvām vajadzībām;
 - b) izglītību var raksturot pēc izglītības veida, skolnieku skaita, vidējā gadu skaita līdz diploma iegūšanai u. tml.;
 - c) piesārņojuma sekas vislabāk var raksturot ar dzīvnieku sugu skaita pārmaiņām, koku veselību mežā, atkritumu daudzumu, oglekļa monoksīda daudzumu, radiācijas daudzumu u. tml.
- 1.45. Satelītkonti dod iespēju šādu statistiku nemonetārās vienībās sasaistīt ar nacionālo kontu centrālo ietvaru. Sasaiste ir iespējama, nemonetārajai statistikai piemērojot klasifikācijas, ko izmanto centrālajā ietvarā, piemēram, klasifikāciju pa mājāsaimniecību veidiem vai klasifikāciju pa nozarēm. Tādējādi tiek izveidots atbilstīgs paplašināts ietvars. Šo ietvaru var izmantot kā datubāzi, lai analizētu un novērtētu mijiedarbību starp mainīgajiem lielumiem standartietvarā un attiecīgajiem mainīgajiem lielumiem paplašinātajā daļā.
- 1.46. Centrālais ietvars un tā galvenie agregāti neraksturo pārmaiņas labklājībā. Var sastādīt paplašinātus kontus, kuros ietver arī nosacītu naudas novērtējumu, piemēram:
- a) vienas un tās pašas mājāsaimniecības sniegtiem un patērētiem personīgiem pakalpojumiem;
 - b) brīvā laika pārmaiņām;
 - c) pilsētas dzīves priekšrocībām un trūkumiem;
 - d) nevienlīdzībai ienākuma sadalījumā starp iedzīvotājiem.
- 1.47. Paplašinātajos kontos var pārklasificēt arī gala izdevumus neizbēgamai nepieciešamībai (piemēram, aizsardzībai) par starppatēriņu, tas ir, par tādiem, kas nevairo labklājību. Līdzīgā veidā zaudējumus, kas radušies plūdu un citu dabas katastrofu dēļ, var klasificēt kā starppatēriņu, tas ir, kā (absolūtu) labklājības samazinājumu. Šādā veidā varētu mēģināt veidot ļoti vispārīgu un nepilnīgu labklājības pārmaiņu rādītāju. Tomēr labklājībai ir daudz dimensiju, no kuriem lielāko daļu nevar vislabāk izteikt naudas izteiksmē. Tādēļ labāks risinājums labklājības mērīšanā ir izmantot katrai dimensijai atsevišķus rādītājus un mērvienības. Šie rādītāji varētu būt, piemēram, zīdaiņu mirstība, paredzamais mūža ilgums, pieaugušo lasīt un rakstīt prasme, nacionālais ienākums uz vienu iedzīvotāju. Šos rādītājus var iekļaut satelītkontā.
- 1.48. Lai iegūtu savietojamu, starptautiski sakritīgu ietvaru, EKS neietver administratīvos jēdzienus. Tomēr visa veida nacionālajiem nolūkiem datu iegūšana, kas balstās uz administratīvajiem jēdzieniem, var būt ļoti noderīga. Piemēram, aprēķinot nodokļu ieņēmumus, nepieciešama ar nodokļiem apliekamā ienākuma statistika. Šādu statistiku var sagatavot, nedaudz pārmainot nacionālo kontu statistiku.
- 1.49. Līdzīga pieeja varētu būt attiecībā uz dažiem jēdzieniem, ko lieto nacionālajā ekonomiskajā politikā, piemēram:
- a) inflācijas jēdzienu, ko lieto, lai paaugstinātu pensijas, bezdarba pabalstus vai darba ņēmēju atalgojumu ierēdņiem;
 - b) nodokļu, sociālo iemaksu, valdības un kolektīvā sektora jēdzieniem, ko izmanto, apspriežot kolektīvā sektora optimālo lielumu;
 - c) "stratēģisko" sektoru/nozaru jēdzienu, ko izmanto nacionālajā ekonomiskajā politikā vai ES ekonomiskajā politikā;
 - d) "uzņēmējdarbības ieguldījumu" jēdzienu, ko izmanto nacionālajā ekonomiskajā politikā;
 - e) tabulu, kas attēlo pilnus pensiju ierakstus.

Satelītkonti vai papildu tabulas var apmierināt šādu datu vajadzības.

EKS 2010 un NKS 2008

1.50. EKS 2010 jēdzieni ir balstīti uz NKS 2008, kas nosaka nacionālās uzskaites pamatnostādnes visām pasaules valstīm. Tomēr starp EKS 2010 un NKS 2008 ir vairākas atšķirības:

a) atšķirības attēlojumā, piemēram:

- 1) EKS 2010 produktu darījumiem, sadales darījumiem un finanšu darījumiem veltītas atsevišķas nodaļas. Turpretī NKS 2008 šie darījumi izskaidroti kontiem iekārtotās nodaļās, piemēram, nodaļā par ražošanas kontu, ienākuma primārās sadales kontu, kapitāla kontu un pārējās pasaules kontu;
- 2) EKS 2010 raksturo jēdzienu, definējot to un parādot, ko ieskaita un ko neskaita. NKS 2008 parasti apraksta jēdzienus vispārīgākos terminos un paskaidro motīvus, kas ir pieņemto vienošanos pamatā;

b) EKS 2010 jēdzieni vairākos gadījumos ir specifiskāki un precīzāki nekā NKS 2008 jēdzieni, piemēram:

- 1) NKS 2008 nav precīzi definēti konkrēti kritēriji atšķirības noteikšanai starp tirgus izlaidi, izlaidi pašu galaizlietojumam un ārpustirgus izlaidi. Tāpēc EKS sniegtas sīkākas vadlīnijas, lai nodrošinātu vienotu pieeju;
- 2) EKS 2010 pieņem, ka vairāki preču ražošanas veidi mājāsaimniecībās, piemēram, audumu aušana un mēbeļu izgatavošana, dalībvalstīs nav nozīmīgi, tāpēc nav jāieraksta;
- 3) EKS 2010 ir norāde uz institucionāliem režīmiem ES, piemēram, uz *Intrastat* sistēmu, kurā ieraksta preču plūsmas ES robežās un dalībvalstu iemaksas ES;
- 4) EKS 2010 ietver īpašas ES klasifikācijas, piemēram, produktu klasifikācija pēc saimniecības nozarēm⁽¹⁾ (CPA) produktiem un NACE 2. redakciju nozarēm (abas ir saskaņotas ar atbilstīgajām ANO klasifikācijām);
- 5) EKS 2010 ietver papildu klasifikāciju visiem ārējiem darījumiem, kas ir iedalīti darījumos starp ES rezidentiem un darījumos ar rezidentiem ārpus ES;
- 6) EKS 2010 ir pārkārtoti NKS 2008 finanšu sabiedrību sektora apakšsektori, lai atbilstu Eiropas Monetārās savienības vajadzībām. EKS 2010 var būt specifiskāka nekā NKS 2008, jo EKS 2010 attiecas galvenokārt uz dalībvalstīm. Savienības datu vajadzībām EKS2010 arī vajadzētu būt specifiskākai.

EKS 2010 UN EKS 95

1.51. EKS 2010 atšķiras no EKS 95 kā tvēruma, tā jēdzienu ziņā. Vairākums minēto atšķirību atbilst atšķirībām starp NKS 1993 un NKS 2008. Galvenās atšķirības:

- a) pētniecības un izstrādes nozīme kapitāla veidošanā, radot intelektuālā īpašuma aktīvus. Šis pārmaiņas jāieraksta satelītkontā un jāiekļauj pamatkontos, kad starp dalībvalstīm novērojama pietiekama mēru stabilitāte un saskaņotība;
- b) izdevumi par ieroču sistēmām, kas atbilst aktīvu vispārējai definīcijai, tiek klasificēti kā pamatkapitāla veidošana, nevis starppatēriņa izdevumi;
- c) ieviests kapitālpakalpojumu analītiskais jēdziens attiecībā uz tirgus produkciju, lai izveidotu papildtabulu, kurā kapitālpakalpojumi attēloti kā pievienotās vērtības sastāvdaļas;
- d) finanšu aktīvu jēdziena robežas ir paplašinātas, tajā iekļaujot vairāk atvasināto finanšu instrumentu līgumu;

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 451/2008 (2008. gada 23. aprīlis), ar ko izveido preču statistisko klasifikāciju pēc saimniecības nozarēm (CPA) (OV L 145, 4.6.2008., 65. lpp.).

- e) jauni noteikumi pensiju tiesību ierakstīšanai. Kontos ir ieviesta papildtabula, lai dotu iespēju ierakstīt aplēses attiecībā uz visām tiesībām sociālajā nodrošināšanā, neatkarīgi no tā, vai tās ir fondētas vai nefondētas. Šajā tabulā sniegta plaša informācija, kas vajadzīga visaptverošai analīzei, un parādītas tiesības un saistītās plūsmas visām privātajām un publiskajām pensiju shēmām neatkarīgi no tā, vai tās ir fondētas vai nefondētas, tostarp arī sociālās nodrošināšanas pensiju shēmām;
 - f) noteikumu piemērošana attiecībā uz pārmaiņām preču īpašumtiesībās ir noteikta kā vispārēja, tādējādi notikušas pārmaiņas tirdzniecības starpniecības un tādu preču ierakstīšanā, kas nosūtītas apstrādei gan ārvalstīs, gan iekšzemes ekonomikā. Tādējādi preces, kas nosūtītas apstrādei ārvalstīs, ieraksta neto, nevis bruto, kā tas bija NKS 1993 un EKS 95. Šīm pārmaiņām ir būtiska ietekme uz šādu darbību ierakstīšanu piedāvājuma un izlietojuma ietvarā;
 - g) vairāk ieteikumu attiecībā uz finanšu sabiedrībām, jo īpaši attiecībā uz īpašam nolūkam dibinātām sabiedrībām (ĪNDS). Ir veiktas pārmaiņas valdības kontrolēto īpašam mērķim izveidoto subjektu uztveršanā, lai nodrošinātu to, ka īpašam mērķim izveidoto subjektu saistības parādās valdības kontos;
 - h) izskaidrota publisko sabiedrību maksāto superdividenžu uztveršana – tās jāuztver kā īpaši maksājumi un atskaitījumi no pašu kapitāla;
 - i) noteikti principi publisko un privāto partnerību uztveršanai un ir paplašināta aģentūru pārstrukturēšanas uztveršana;
 - j) izskaidroti darījumi starp valdību un publiskajām sabiedrībām un darījumi ar vērtspapīrošanas instrumentiem, lai pilnveidotu to posteņu ierakstīšanu, kas varētu būtiski ietekmēt valdības parādu;
 - k) izskaidrota kredītu garantiju uztveršana un ieviesta jauna uztveršanas kārtība attiecībā uz standartveida kredītu garantijām, piemēram, eksportkredīta garantijas un studiju kredītu garantijas. Jaunā uztveršanas pieeja paredz to, ka ciktāl ir iespējams piesaukt garantijas, finanšu aktīvs un saistības jāatzīst kontos.
- 1.52. Atšķirības EKS 2010 salīdzinājumā ar EKS 95 ir ne tikai jēdzienu ziņā. Ir arī būtiskas atšķirības tvēruma ziņā, klāt nākot jaunām nodaļām par satelītkontiem, valdības kontiem un pārējās pasaules kontiem. Būtiski paplašinātas arī nodaļas par ceturkšņa kontiem un reģionu kontiem.

EKS 2010 KĀ SISTĒMAS PAMATPRINCIPI

1.53. Sistēmas pamatiezīmes ir:

- a) statistiskās vienības un to grupējumi;
- b) plūsmas un uzkrātie lielumi;
- c) kontu sistēma un agregāti;
- d) ielaides un izlaides ietvars.

Statistiskās vienības un to grupējumi

- 1.54. EKS 2010 sistēma izmanto divu veidu vienības un divus atbilstīgus ekonomikas apakšsadalījuma veidus, kas ir visai atšķirīgi un paredzēti atšķirīgiem analītiskiem mērķiem.
- 1.55. Pirmo mērķi – aprakstīt ienākuma, izdevumu un finanšu plūsmas un bilances – sasniedz, grupējot institucionālās vienības sektoros, ņemot vērā to galvenās funkcijas, darbību un mērķus.
- 1.56. Otro mērķi – aprakstīt ražošanas procesus un ielaides un izlaides analīzi – sasniedz, vietējās darbības veida vienības (vietējās DVV) sistēmā grupējot nozarēs, ņemot vērā to darbības veidu. Darbību raksturo produktu ielaide, ražošanas process un produktu izlaide.

Institucionālās vienības un sektori

1.57. Institucionālās vienības ir ekonomiski subjekti, kuriem var piederēt preces un aktīvi, kuri var uzņemties saistības un ar pilnām tiesībām iesaistīties ekonomiskās darbībās un darījumos ar citām vienībām. EKS 2010 sistēmas nolūkiem institucionālās vienības grupē piecos savstarpēji izslēdzošos iekšzemes institucionālos sektoros, kuru veido šāda veida vienības:

- a) nefinanšu sabiedrības;
- b) finanšu sabiedrības;
- c) vispārējā valdība;
- d) mājsaimniecības;
- e) mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas.

Kopā šie pieci sektori veido kopējo ekonomiku. Katrs sektors ir sadalīts arī apakšsektoros. EKS 2010 sistēma nodrošina pilnīgu plūsmu kontu un bilanču kopumu, kas jāveido katram sektoram un apakšsektoram, kā arī kopējai ekonomikai. Ir iespējama nerezidentvienību mijiedarbība ar šiem pieciem iekšzemes sektoriem, un mijiedarbība ir parādīta starp pieciem iekšzemes sektoriem un sesto institucionālo sektoru – pārējās pasaules sektoru.

Vietējās darbības veida vienības un nozares

1.58. Gadījumos, kad institucionālās vienības veic vairāk nekā vienu darbību, tās jāsadala, pamatojoties uz to darbības veidu. Vietējās darbības veida vienības dod iespēju veidot šo attēlojumu.

Vietējā darbības veida vienība kā ražotāja NACE 2. redakcijas klases līmenī (4 zīmes) grupē visas institucionālās vienības daļas, kuras atrodas vienā vietā vai cieši saistītās vietās un kuras piedalās šajā darbībā.

1.59. Vietējo DVV reģistrē katrai sekundārajai darbībai; tomēr, ja nav pieejami uzskaites dokumenti šo darbību atsevišķam aprakstam, tad vietējā DVV apvieno vairākas sekundārās darbības. Grupa, kas apvieno visas vietējās DVV, kuras iesaistītas tajā pašā vai līdzīgā darbības veidā, veido nozari.

Institucionālā vienībā ietilpst viena vai vairākas vietējās DVV; vietējā DVV pieder vienai un tikai vienai institucionālai vienībai.

1.60. Ražošanas procesa analīzei izmanto analītisku ražošanas vienību. Šo vienību novēro tikai tad, kad vietējā DVV ražo vienu produktu un neveic sekundārās darbības. Šo vienību dēvē par viendabīgas ražošanas vienību. Šādu vienību grupējumi veido viendabīgas nozares.

Rezidentvienības un nerezidentvienības; kopējā ekonomika un pārējā pasaule

1.61. Kopējo ekonomiku definē rezidentvienību izteiksmē. Vienība ir kādas valsts rezidentvienība, ja tai šīs valsts ekonomiskajā teritorijā ir galveno ekonomisko interešu centrs – tas ir, ja tā ilgstošā laikposmā (gadu vai ilgāk) veic ekonomisko darbību šajā ekonomiskajā teritorijā. Institucionālie sektori, kas minēti 1.57. punktā, ir institucionālo vienību rezidentu grupas.

1.62. Rezidentvienības veic darījumus ar nerezidentvienībām (tas ir, vienībām, kas ir rezidenti citās ekonomikās). Tādi darījumi ir ekonomikas ārējie darījumi, un tos grupē pārējās pasaules kontā. Tādējādi pārējās pasaules nozīme ir līdzīga institucionāla sektora nozīmei, kaut gan nerezidentvienības iekļauj tikai tiktāl, ciktāl tās ir iesaistītas darījumos ar institucionālām rezidentvienībām.

1.63. Nosacītās rezidentvienības, kas EKS 2010 sistēmā uztvertas kā institucionālās vienības, definē šādi:

- a) tās nerezidentvienību daļas, kurām valsts ekonomiskajā teritorijā ir galveno ekonomisko interešu centrs (tas ir, kuras vairumā gadījumu iesaistās ekonomiskajos darījumos gadu vai ilgāk);
- b) nerezidentvienības, kas ir zemes vai ēku īpašnieki valsts ekonomiskajā teritorijā, bet tikai attiecībā uz darījumiem, kas skar šādu zemi vai ēkas.

Plūsmas un uzkrātie lielumi

- 1.64. Sistēmā ieraksta divus informācijas pamatveidus: plūsmas un uzkrātos lielumus.

Plūsmas attiecas uz darbībām un notikumu sekām noteiktā laikposmā, bet uzkrātie lielumi attiecas uz stāvokli noteiktā laika momentā.

Plūsmas

- 1.65. Plūsmas atspoguļo ekonomiskas vērtības rašanos, pārveidi, apmaiņu, nodošanu vai izzušanu. Tās saistītas ar institucionālās vienības aktīvu vai saistību vērtības maiņu. Ir divu veidu ekonomiskās plūsmas: darījumi un citas aktīvu pārmaiņas.

Darījumus atspoguļo visos kontos un tabulās, kur parādās plūsmas, izņemot aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontu un pārvērtēšanas kontu. Citas aktīvu pārmaiņas parādās tikai šajos divos kontos.

Elementārie darījumi un citas plūsmas pēc to būtības tiek grupēti salīdzinoši nedaudzos veidos.

Darījumi

- 1.66. Darījums ir ekonomiska plūsma, kas ir mijiedarbība starp institucionālām vienībām, savstarpēji vienojoties, vai darbība institucionālā vienībā, ko ir lietderīgi aplūkot kā darījumu tāpēc, ka vienība darbojas divos dažādos stāvokļos. Darījumi ir sadalīti četrās galvenajās grupās:

- a) produktu darījumi: raksturo produktu izcelsmi (iekšzemes izlaide vai imports) un izlietojumu (starpattēriņš, galapatēriņš, kapitāla veidošana – kas ietver pamatkapitāla patēriņu – vai eksports);
- b) sadales darījumi: apraksta ražošanas radītās pievienotās vērtības sadali starp darbaspēku, kapitālu un valdību, kā arī ienākuma un bagātības (ienākuma un mantas nodokļi un citi pārvedumi) pārdali;
- c) finanšu darījumi: apraksta finanšu aktīvu neto iegādi vai saistību neto uzņemšanos par katru finanšu instrumenta veidu. Šādi darījumi rodas kā pretējie darījumi nefinanšu darījumiem vai kā darījumi, kuros iesaistīti tikai finanšu instrumenti;
- d) iepriekš tekstā minētajās trijās grupās neietvertie darījumi: neražoto nefinanšu aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi.

Darījumu īpašības

Savstarpēji darījumi un vienību iekšējie darījumi

- 1.67. Vairums darījumu ir savstarpēji darījumi starp divām vai vairākām institucionālām vienībām. Tomēr EKS 2010 sistēma dažas darbības institucionālās vienībās ieraksta kā darījumus. Šādu vienību iekšējo darījumu ierakstīšanas nolūks ir sniegt analītiski noderīgāku ainu par izlaidi, galaizlietojumu un izmaksām.
- 1.68. Pamatkapitāla patēriņš, ko EKS 2010 sistēma ieraksta kā izmaksas, ir vienības iekšējais darījums. Lielākā daļa pārējo vienības iekšējo darījumu ir produktu darījumi, ko parasti ieraksta, kad institucionālās vienības, kuras darbojas gan kā ražotāji, gan kā galapatērētāji, izvēlas daļu no saražotās izlaides patērēt pašas. Tas bieži vien notiek attiecībā uz mājsaimniecībām un valsts pārvaldi.
- 1.69. Jāieraksta visa pasražotā izlaide, ko izmanto gala izlietojumam tajā pašā institucionālajā vienībā. Pasražotā izlaide, ko izmanto tās pašas institucionālās vienības starppatēriņam, jāieraksta tikai tad, ja ražošana un starppatēriņš notiek dažādās vienas un tās pašas institucionālās vienības vietējās DVV. Neieraksta izlaidi, ko saražo un izmanto kā starppatēriņu tajā pašā vietējā DVV.

Naudas darījumi un beznaudas darījumi

- 1.70. Darījumi ir naudas darījumi, ja iesaistītās vienības izdara vai saņem maksājumus vai uzņemas saistības, vai saņem aktīvus, kas izteikti valūtas vienībās.

Darījumi, kur nenotiek skaidras naudas vai valūtas vienībās izteiktu aktīvu vai saistību maiņa, ir beznaudas darījumi. Vienību iekšējie darījumi ir beznaudas darījumi. Beznaudas darījumi, kuros iesaistīta vairāk nekā viena institucionālā vienība, var būt pieskaitāmi gan produktu darījumiem (produktu barters), gan sadales darījumiem (atlīdzinājums natūrā, pārvedumi natūrā u. tml.), gan arī citiem darījumiem (neražoto nefinanšu aktīvu barters). EKS 2010 sistēma visus darījumus ieraksta naudas izteiksmē. Tāpēc vērtības, kas jāieraksta kā beznaudas darījumi, jāmēra netieši vai jāaplēš citā veidā.

Darījumi ar pretvērtību un bez tās

- 1.71. Ir divu veidu darījumi, kuros iesaistīta vairāk nekā viena vienība. Tie var būt "kaut kas pret kaut ko", t. i., atlīdzināmi darījumi vai "kaut kas pret neko", t. i., neatlīdzināmi darījumi. Atlīdzināmie darījumi ir apmaiņa starp institucionālām vienībām, tas ir, preču, pakalpojumu vai aktīvu sniegšana apmaiņā pret pretvērtību, piemēram, naudu. Neatlīdzināmie darījumi ir maksājumi naudā vai natūrā, ko veic viena institucionālā vienība citai, bez pretvērtības. Atlīdzināmie darījumi notiek visās četrās darījumu grupās, bet neatlīdzināmie darījumi ir galveno-kārt sadales darījumi, piemēram, nodokļi, sociālās palīdzības pabalsti vai dāvanas. Šādus neatlīdzināmos darījumus dēvē par pārvedumiem.

Pārkārtotie darījumi

- 1.72. Darījumus ieraksta tādā veidā, kā tos uztver iesaistītās institucionālās vienības. Tomēr dažus darījumus pārkārto, lai skaidrāk izceltu noteicošās ekonomiskās attiecības. Darījumus var pārkārtot šādos trijos veidos: pārvirzot, sadalot, atpazīstot galveno darītāju.

Pārvirzīšana

- 1.73. Darījumu, ko iesaistītās vienības uztver kā tādu, kas notiek tieši starp vienībām A un C, var ierakstīt kontos kā tādu, kas netieši notiek caur trešo vienību B. Tādējādi vienu darījumu starp A un C ieraksta kā divus darījumus: vienu starp A un B un otru starp B un C. Tādā gadījumā darījumu pārvirza.
- 1.74. Viens pārvirzīšanas piemērs ir veids, kādā darba devēju sociālās iemaksas, ko darba devēji tieši iemaksā sociālās apdrošināšanas fondos, tiek ierakstītas kontos. Sistēma tādus maksājumus ieraksta kā divus darījumus: darba devēji samaksā darba devēju sociālās iemaksas saviem darba ņēmējiem un darba ņēmēji samaksā tās pašas iemaksas sociālās apdrošināšanas fondiem. Kā visos pārvirzīšanas gadījumos, mērķis ir atspoguļot darījuma ekonomisko būtību, kas šajā gadījumā ir parādīt darba devēju sociālās iemaksas kā iemaksas, kas samaksātas par labu darba ņēmējiem.
- 1.75. Cits pārvirzīšanas veids attiecas uz darījumiem, ko ieraksta kā darījumus starp divām vai vairākām institucionālām vienībām, kaut gan saskaņā ar iesaistīto personu viedokli nekāds darījums vispār nenotiek. Piemērs ir no atsevišķiem apdrošināšanas fondiem nopelnītais īpašuma ienākums, kuru patur apdrošināšanas uzņēmumi. Sistēmā šo īpašuma ienākumu ieraksta kā tādu, ko apdrošināšanas uzņēmumi maksā polišu turētājiem, kuri tad atmaksā šo pašu summu atpakaļ apdrošināšanas uzņēmumiem kā prēmiju papildinājumus.

Sadalīšana

- 1.76. Ja darījumu, kas iesaistītajām pusēm šķiet viens darījums, ieraksta kā divus vai vairākus dažādi klasificētus darījumus, tad darījums ir sadalīts. Sadalīšana nenozīmē, ka darījumos tiek iesaistītas papildu vienības.
- 1.77. Nedzīvības apdrošināšanas prēmiju maksājums ir tipisks sadalītais darījums. Lai gan polišu turētāji un apdrošinātāji uzskata šos maksājumus par vienu darījumu, EKS 2010 sistēma tos sadala divos diezgan atšķirīgos darījumos: maksājumi apmaiņā pret sniegtajiem nedzīvības apdrošināšanas pakalpojumiem un neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas. Cits sadalīšanas piemērs ir ierakstīt produkta pārdošanu kā produkta pārdošanu un tirdzniecības uzcelojumu.

Galvenā darītāja atpazīšana

- 1.78. Ja vienība veic darījumu citas vienības vārdā (galvenais darītājs) un saņem finansējumu no šīs vienības, darījumu ieraksta tikai galvenā darītāja kontos. Parasti šo principu nepārkāpj, mēģinot, piemēram, iedalīt nodokļus vai subsīdijas galīgajiem maksātājiem vai galīgajiem labuma guvējiem saskaņā ar pieņēmumiem.

Piemērs: nodokļu iekasēšana, ko viena valdības vienība veic citas vienības vārdā. Nodokļus attiecina uz to valdības vienību, kura ir tiesīga piemērot nodokli (kā galvenais darītājs vai kā galvenā darītāja deleģēta vienība) un kurai ir pilnvaras noteikt nodokļa likmi.

Robežgadījumi

- 1.79. Darījuma definīcija paredz, ka savstarpējs darījums starp institucionālām vienībām notiek pēc savstarpējas vienošanās. Ja darījumu veic pēc savstarpējas vienošanās, tad tas nozīmē, ka institucionālās vienības par to ir iepriekš zinājušas un tam piekritušas. Nodokļu un soda naudu maksājumi tiek veikti pēc savstarpējas vienošanās, ja maksātājs ir pilsonis, uz kuru attiecas valsts tiesību akti. Tomēr aktīvu neatlīdzinātu konfiskāciju neuzskata par darījumu pat tad, ja to paredz likums.

Nelegālas ekonomiskas darbības uzskata par darījumiem tad, ja visas iesaistītās vienības piedalās darbībās pēc savstarpējas vienošanās. Tāpēc nelegālu narkotisko vielu vai zagta īpašuma pirkšana, pārdošana vai barters ir darījumi, bet zādzība nav darījums.

Aktīvu citas pārmaiņas

- 1.80. Citās aktīvu pārmaiņās ieraksta pārmaiņas, kas nav darījumu rezultāts. Tās ir:

- a) aktīvu un saistību apjoma citas pārmaiņas; vai
- b) turēšanas guvumi un zaudējumi.

Aktīvu un saistību apjoma citas pārmaiņas

- 1.81. Aktīvu un saistību apjoma citās pārmaiņās ieraksta pārmaiņas, ko iedala trijās galvenajās kategorijās:

- a) parasta aktīvu rašanās un izzušana, kas nenotiek darījumu rezultātā;
- b) tādu ārkārtas, neparedzētu notikumu radītās aktīvu un saistību pārmaiņas, kam nav ekonomiska rakstura;
- c) klasifikācijas un struktūras pārmaiņas.

- 1.82. Piemēri pārmaiņām 1.81. punkta a) apakšpunktā minētajā kategorijā ir pazemes aktīvu atklāšana vai sarūkšana un nekultivēto bioloģisko resursu dabīgais pieaugums. Piemēri pārmaiņām 1.81. punkta b) apakšpunktā minētajā kategorijā ir aktīvu zaudējumi, kas radušies dabas katastrofu, kara vai smagu noziegumu dēļ. Vienpusējas parāda dzēšanas un aktīvu nekompensētas konfiskācijas arī pieder b) kategorijai. Piemērs pārmaiņām 1.81. punkta c) apakšpunktā minētajā kategorijā ir institucionālās vienības pārklassificēšana no viena sektora uz citu.

Turēšanas guvumi un zaudējumi

- 1.83. Turēšanas guvumi un zaudējumi rodas gadījumos, kad mainās aktīvu cenas. Tie rodas visos finanšu un nefinanšu aktīvu veidos un saistībās. Turēšanas guvumi un zaudējumi aktīvu un saistību īpašniekiem rodas tikai tāpēc, ka viņiem šie aktīvi un saistības pieder zināmu laiku, nekādā veidā tos nemainot.
- 1.84. Turēšanas guvumus un zaudējumus, ko mēra pašreizējās tirgus cenās, sauc par nominālajiem turēšanas guvumiem un zaudējumiem. Tos var iedalīt neitrālajos turēšanas guvumos un zaudējumos, kas atspoguļo vispārējā cenu līmeņa pārmaiņas, un reālajos turēšanas guvumos un zaudējumos, kas atspoguļo aktīvu cenu pārmaiņas, ņemot vērā vispārīgās cenu pārmaiņas.

Uzkrātie lielumi

- 1.85. Uzkrātie lielumi ir aktīvu un saistību apjomi noteiktā laika momentā. Uzkrātos lielumus parāda katra uzskaites perioda sākumā un beigās. Kontus, kuri atspoguļo uzkrātos lielumus, sauc par bilancēm.
- 1.86. Uzkrātos lielumus ieraksta arī par iedzīvotājiem un nodarbinātību. Taču šādus uzkrātos lielumus ieraksta kā uzskaites perioda vidējās vērtības. Uzkrātos lielumus ieraksta visiem sistēmas robežās ietilpstošiem aktīviem; tas ir, finanšu aktīviem un saistībām, kā arī nefinanšu aktīviem – ražotajiem un neražotajiem. Tomēr sistēmā ietver tikai tos aktīvus, kurus izmanto ekonomiskajā darbībā un attiecībā uz kuriem pastāv īpašumtiesības.
- 1.87. Tādējādi uzkrātos lielumus neparāda tādiem aktīviem kā cilvēkkapitāls un dabas resursi, kas nevienam nepieder.

Tai noteiktajās robežās EKS 2010 sistēma gan attiecībā uz plūsmām, gan uzkrātiem lielumiem ir izsmeļoša. Tas nozīmē, ka visas uzkrāto lielumu pārmaiņas var pilnībā izskaidrot ar ierakstītajām plūsmām.

Kontu sistēma un agregāti**Uzskaites noteikumi**

- 1.88. Kontā ieraksta vērtības pārmaiņas, kas rodas vienībai vai sektoram saskaņā ar ekonomiskajām plūsmām, kas parādās kontā. Tā ir tabula ar divām ailēm. Tekošie konti ir tie, kas parāda ražošanu, ienākuma veidošanu un iedali, ienākuma sadali un pārdali, un tā izlietojumu. Uzkrāšanas konti ir kapitāla un finanšu konti un citas aktīvu apjoma pārmaiņas.

Kontu abu pušu terminoloģija

- 1.89. Tekošo kontu labā puse, kur parādās darījumi, kuri palielina vienības vai sektora ekonomisko vērtību, EKS 2010 sistēmā parāda "resursus". Kontu kreisā puse parāda "izlietojumu" – darījumus, kuri samazina ekonomisko vērtību. Uzkrāšanas kontu labā puse parāda "saistību un neto vērtības pārmaiņas", un kreisā puse – "aktīvu pārmaiņas". Balances sastāda ar "saistībām un neto vērtību" (starpība starp aktīviem un saistībām) labajā pusē un "aktīviem" kreisajā pusē. Salīdzinājums starp divām secīgām bilancēm norāda saistību un neto vērtības pārmaiņas un aktīvu pārmaiņas.
- 1.90. EKS ir nošķirtas juridiskās īpašumtiesības un ekonomiskās īpašumtiesības. Kritērijs, lai ierakstītu preču pārveidumu no vienas vienības uz otru, ir ekonomisko īpašumtiesību pāriešana no vienas vienības uz otru. Juridiskais īpašnieks ir vienība, kam saskaņā ar tiesību aktiem pienākas no īpašuma gūtās priekšrocības. Tomēr juridiskais īpašnieks var noslēgt līgumu ar citu vienību, lai tā uzņemtos riskus un saņem atlīdzību par preču izmantošanu ražošanā apmaiņā pret saskaņotu maksājumu. Līguma veids ir finanšu noma, kurā maksājumi atspoguļo tikai to, ka aizdevējs nodod aktīvu aizņēmēja rīcībā. Piemēram, ja bankai juridiski pieder lidmašīna, bet tā ar aviokompāniju noslēdz finanšu nomas līgumu par lidmašīnas izmantošanu, aviokompānija tiek uzskatīta par lidmašīnas īpašnieku, ciktāl tas attiecas uz darījumiem kontos. Vienlaikus, ja tiek parādīts, ka aviokompānija pērk lidmašīnu, banka aviokompānijai izsniedz nosacītu aizdevumu, attēlojot nākotnē par lidmašīnas izmantošanu maksājamās summas.

Divkāršs ieraksts/četrkāršs ieraksts

- 1.91. Attiecībā uz vienību vai sektoru nacionālās uzskaites pamatā ir divkāršā ieraksta princips. Katrs darījums jāieraksta divreiz: vienreiz kā resurss (vai saistību pārmaiņas) un vienreiz kā izlietojums (vai aktīvu pārmaiņas). Tādu darījumu kopumam, kas ierakstīti kā resursi vai saistību pārmaiņas, un tādu darījumu kopumam, kas ierakstīti kā izlietojums vai aktīvu pārmaiņas, jābūt vienādiem, tādējādi dodot iespēju pārbaudīt kontu saskaņotību.
- 1.92. Nacionālie konti – ar visām vienībām un visiem sektoriem – balstās uz četrkāršā ieraksta principu, jo vairākumā darījumu ir iesaistītas divas institucionālās vienības. Katrs darījums abiem iesaistītajiem darītājiem jāieraksta divreiz. Piemēram, sociālo pabalstu naudā, ko valdības vienība samaksā mājāsaimniecībai, ieraksta valdības kontos kā izlietojumu pozīcijā "pārveidumi" un kā aktīvu negatīvu iegādi pozīcijā "valūta un noguldījumi"; mājāsaimniecību sektora kontos to ieraksta kā resursu pozīcijā "pārveidumi" un kā aktīvu iegādi pozīcijā "valūta un noguldījumi".
- 1.93. Darījumiem vienā vienībā (gadījumi, kad izlaidi patērē tā pati vienība, kas to ražojusi) jābūt tikai diviem ierakstiem, kuru vērtības jāaplēš.

Vērtēšana

- 1.94. Izņemot dažus mainīgus lielumus attiecībā uz iedzīvotājiem un darbaspēku, EKS 2010 sistēma visas plūsmas un uzkrātos lielumus norāda naudas izteiksmē. Plūsmas un uzkrātie lielumi jāvērtē saskaņā ar to apmaiņas vērtību, tas ir, vērtību, pēc kuras plūsmas un uzkrātos lielumus faktiski samaina vai varētu samainīt pret naudu. Tāpēc attiecībā uz vērtēšanu EKS izmanto tirgus cenas.
- 1.95. Attiecībā uz naudas darījumiem vai skaidras naudas turējumiem un saistībām vajadzīgais vērtējums ir tieši pieejams. Vairumā citu gadījumu labākā vērtēšanas metode ir izmantot tirgus cenas par analogām precēm, pakalpojumiem vai aktīviem. Šo metodi izmanto, piemēram, bartera darījumos un īpašnieku apdzīvotu mājokļu pakalpojumu gadījumos. Ja nav pieejamas tirgus cenas analogiem produktiem, piemēram, valdības sniegto ārpus-tirgus pakalpojumu gadījumos, vērtē, saskaitot ražošanas izmaksas. Ja nav tirgus cenas, uz ko atsaukties, un izmaksas nav pieejamas, plūsmas un uzkrātos lielumus var vērtēt pēc paredzēto nākotnes ienākumu diskontētās tagadnes vērtības. Šī pēdējā metode jālieto tikai kā pēdējā iespēja.
- 1.96. Uzkrātos lielumus vērtē tajās faktiskajās cenās, kas atbilst laikam, uz kuru attiecas bilance, nevis uzkrātos lielumus veidojošo preču vai aktīvu ražošanas vai iegādes laika cenās. Uzkrātie lielumi jāvērtē pēc to aplēstās norakstītās pašreizējās iegādes vērtības vai ražošanas izmaksām.

Produktu īpaša vērtēšana

- 1.97. Transporta izmaksu, tirdzniecības uzcenojumu un produktu nodokļu mīnus subsīdiju dēļ noteikta produkta ražotājs un lietotājs parasti tā vērtību ieraksta atšķirīgi. Lai pēc iespējas ciešāk tuvotos darījumā iesaistīto pušu skatījumam, EKS 2010 sistēmā visu izlietojumu ieraksta pircēja cenās, kur ieskaitītas transporta izmaksas, tirdzniecības uzcenojums un produktu nodokļi mīnus subsīdijas, bet izlaidi ieraksta bāzes cenās, kur minētie elementi neietilpst.
- 1.98. Produktu importu un eksportu ieraksta to vērtībā uz robežas. Kopējo importu un eksportu novērtē uz eksportētāja muitas robežas vai arī FOB (franko uz kuģa klāja) cenās. Ārvalstu transporta un apdrošināšanas pakalpojumus starp importētāja un eksportētāja robežām neieskaita preču vērtībā, bet ieraksta kā pakalpojumus. Tā kā ne vienmēr ir iespējams iegūt FOB vērtības sīkā produktu dalījumā, tad tabulās, kas satur informāciju par tirdzniecību ar ārvalstīm, importu uzrāda vērtējumā uz importētāja muitas robežas (CIF vērtība). Visi transporta un apdrošināšanas pakalpojumi līdz importētāja robežai ir ietverti importēto preču vērtībā. Ciktāl šie pakalpojumi attiecas uz iekšzemes pakalpojumiem, globālo FOB/CIF korekciju veic šeit.

Vērtēšana salīdzināmās cenās

- 1.99. Vērtēšana salīdzināmās cenās nozīmē novērtēt uzskaites perioda plūsmas un uzkrātos lielumus iepriekšējā perioda cenās. Mērķis vērtēšanai salīdzināmās cenās ir plūsmu un uzkrāto lielumu pārmaiņas laika gaitā sadalīt cenu un apjoma pārmaiņās. Plūsmas un uzkrātos lielumus nemainīgās cenās uzskata par apjoma termiņiem.
- 1.100. Daudzām plūsmām un uzkrātiem lielumiem, piemēram, ienākumam, pašiem nav cenas un kvantitātes dimensijas. Tomēr pirkospēju šādiem mainīgajiem var iegūt, deflējot pašreizējās vērtības ar atbilstošu cenu indeksu, piemēram, cenu indeksu nacionālajam gala izlietojumam, neskaitot krājumu pārmaiņas. Deflētās plūsmas un uzkrātie lielumi uzskatāmi par reāli novērtētiem. Kā piemērs minams reālais izmantojamais ienākums.

Ierakstīšanas laiks

- 1.101. Plūsmas ieraksta pēc uzkrāšanas principa, tas ir, kad ekonomiskās vērtības tiek radītas, pārveidotas vai iznīcinātas vai kad saistības un prasības rodas, tiek pārveidotas vai dzēstas.
- 1.102. Izlaidi ieraksta, kad tā saražota, nevis tad, kad pircējs par to samaksā. Aktīva pārdošanu ieraksta tad, kad aktīvam maina īpašnieku, nevis attiecīgā maksājuma izdarīšanas brīdī. Procentus ieraksta tajā uzskaites periodā, kurā tie uzkrājas, neatkarīgi no tā, vai tos tajā periodā samaksā vai nesamaksā. Ierakstīšanu pēc veidošanās laika piemēro visām plūsmām – naudas un nenaudas, vienību iekšējām plūsmām un plūsmām starp vienībām.
- 1.103. Šī pieeja, iespējams, jāatvieglo attiecībā uz nodokļiem un citām ar vispārējo valdību saistītām plūsmām, kuras bieži vien valdības kontos ieraksta, pamatojoties uz iekasētām summām. Dažreiz ir grūti šādas plūsmas tieši pārveidot no iekasētām uz aprēķinātām, tādēļ var būt nepieciešams pielietot tuvinājumus.
- 1.104. Atkāpjoties no darījumu ierakstīšanas vispārējā principa, nodokļus un sociālās iemaksas, kas maksājamas vispārējai valdībai, var ierakstīt, atskaitot to daļu, kura, visticamāk, netiks iekasēta, vai arī gadījumā, ja šī daļa ir iekļauta, tā paša uzskaites perioda laikā to neitralizē ar vispārējās valdības kapitāla pārvedumu uz attiecīgajiem sektoriem.
- 1.105. Plūsmas jāieraksta vienā laika brīdī attiecībā uz visām iesaistītajām vienībām un visos kontos. Institucionālās vienības ne vienmēr piemēro vienus un tos pašus uzskaites noteikumus. Pat ja tas notiek, atšķirības faktiskajā uzskaitē var rasties praktisku iemeslu dēļ, piemēram, paziņojumu aizkavēšanās dēļ. Līdz ar to iesaistītie darījumu veicēji var ierakstīt darījumus dažādos laikos. Šādas neatbilstības jānovērš, veicot korekcijas.

*Konsolidācija un neto aprēķins**Konsolidācija*

- 1.106. Konsolidēt nozīmē izslēgt no izlietojuma un resursiem tos darījumus, kas rodas starp vienībām, tās grupējot, kā arī izslēgt savstarpējos finanšu aktīvus un saistības. Tas parasti notiek gadījumos, kad apvieno vispārējās valdības apakšsektoru kontus.
- 1.107. Principā uzkrātie lielumi un plūsmas starp veidojošajām vienībām apakšsektoros vai sektoros nav jākonsolidē.
- 1.108. Tomēr konsolidētos kontus var veidot papildu atspoguļošanai un analīzei. Informācija par šādu (apakš-)sektoru darījumiem ar citiem sektoriem un atbilstīgā "ārējā" finanšu pozīcija var būt nozīmīgāka nekā kopējie bruto rādītāji.

- 1.109. Turklāt kontos un tabulās, kas parāda kreditoru/debitoru attiecības, ir sniegta sīkāka aina par ekonomikas finansēšanu, un tos uzskata par ļoti lietderīgiem, lai saprastu, pa kuriem kanāliem finansējuma pārpalikums virzās no galaizdevējiem pie galaizņēmējiem.

Neto aprēķins

- 1.110. Individuālām vienībām vai sektoriem viens un tas pats darījuma veids var būt gan kā izlietojums, gan kā resurss (piemēram, tie gan maksā, gan saņem procentus) un viens un tas pats finanšu instrumenta veids – gan kā aktīvs, gan kā saistības. EKS pieceja ir bruto ierakstīšana neatkarīgi no neto aprēķina pakāpes, kas raksturīga pašām klasifikācijām.
- 1.111. Neto aprēķins ir raksturīgs dažādām darījumu kategorijām, no kurām uzskatāmākais piemērs ir “krājumu pārmaiņas”, kas uzsver vispārējo kapitāla veidošanas analītiski svarīgo aspektu, nevis seko katras dienas papildinājumiem un atskaitījumiem. Līdzīgā veidā, ar dažiem izņēmumiem, finanšu kontā un aktīvu citu pārmaiņu kontos ieraksta aktīvu un saistību neto pieaugumu, uzrādot šāda veida plūsmu gala rezultātu uzskaites perioda beigās.

Konti, balansposteni un agregāti

- 1.112. Attiecībā uz vienībām vai vienību grupām dažādos kontos ieraksta darījumus, kas saistīti ar ekonomiskās dzīves aspektu (piemēram, ražošanu). Attiecībā uz ražošanas kontu darījumi neparādīs izlietojumu un resursu līdzsvaru, neieviešot balansposteni. Līdzīgā veidā jāievieš balanspostenis (neto vērtība) starp institucionālās vienības vai sektora aktīvu kopumu un saistību kopumu. Balansposteni paši par sevi ir nozīmīgi ekonomiskās darbības rezultātu mēri. Apkopoti visai ekonomikai, tie ir nozīmīgi agregāti.

Kontu secība

- 1.113. EKS 2010 sistēmu veido savstarpēji saistīta kontu secība. Pilnu kontu secību institucionālajām vienībām un sektoriem veido tekošie konti, uzkrāšanas konti un bilances.
- 1.114. Tekošie konti saistīti ar ražošanu, ienākuma veidošanu, sadali un pārdali, kā arī šāda ienākuma izlietošanu galapatēriņa veidā. Uzkrāšanas konti aptver aktīvu un saistību pārmaiņas un neto vērtības pārmaiņas (jebkuras institucionālās vienības vai vienību grupas aktīvu un saistību starpība). Bilances parāda aktīvu un saistību un neto vērtības uzkrātos lielumus.
- 1.115. Kontu secība vietējai DVV un nozarēm beidzas ar pirmajiem tekošiem kontiem: ražošanas kontu un ienākuma veidošanas kontu, kuru balanspostenis ir pamatdarbības pārpalikums.

Preču un pakalpojumu konts

- 1.116. Preču un pakalpojumu konts rāda ekonomikai kopumā vai produktu grupām kopējos resursus (izlaidi un importu) un preču un pakalpojumu izlietojumu (starppatēriņu, galapatēriņu, krājumu pārmaiņas, bruto pamatkapitāla veidošanu, vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumus un eksportu). Šis konts nav tāds pats konts kā citi kontu secībā un neveido balansposteni, ko pārnes uz nākamo kontu kontu secībā. Tas vairāk ir uzskaites vienādības attēlojums tabulas veidā, saskaņā ar kuru pieprasījums un piedāvājums ir vienāds attiecībā uz visiem produktiem un produktu grupām ekonomikā.

Pārējās pasaules konts

- 1.117. Pārējās pasaules konts attiecas uz darījumiem starp institucionālajām rezidentvienībām un nerezidentvienībām un uz attiecīgajiem aktīvu un saistību uzkrājumiem.

Ņemot vērā, ka pārējai pasaulei uzskaites struktūrā ir līdzīga nozīme kā institucionālajam sektoram, pārējās pasaules kontu veido no pārējās pasaules viedokļa. Resurss pārējai pasaulei ir izlietojums kopējai ekonomikai, un otrādi. Ja balanspostenis ir pozitīvs, tas nozīmē, ka pārējai pasaulei ir pārpalikums un kopējai ekonomikai deficīts, un otrādi, ja balanspostenis ir negatīvs.

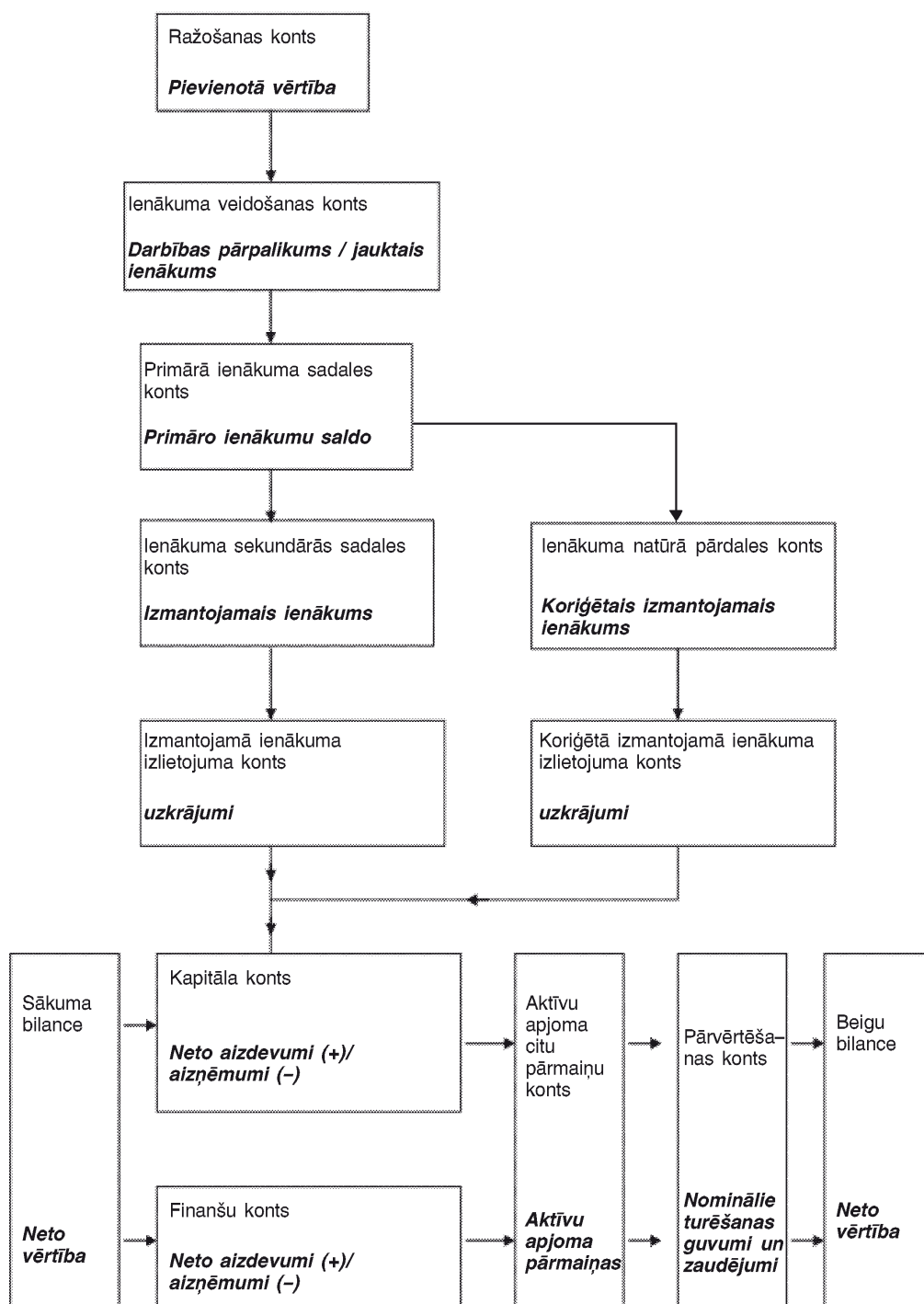
Pārējās pasaules konts atšķiras no citiem sektoru kontiem tādējādi, ka tajā neparādās visi uzskaites darījumi pārējā pasaulē, bet tikai tie, kam ir ekvivalents mērāmā iekšzemes ekonomikā.

Balansposteņi

- 1.118. Balansposteni iegūst, atskaitot konta vienas puses ierakstu kopējo vērtību no otras puses ierakstu kopējās vērtības.

Balanspostēnos iekļauj lielu informācijas apjomu un dažus svarīgākos kontu ierakstus, kā redzams šajos balanspostēnu piemēros: pievienotā vērtība, pamatdarbības pārpalikums, izmantojamais ienākums, uzkrājumi, neto aizdevumi / neto aizņēmumi.

Diagrammā attēlota kontu secība plūsmas veidā – katrs balanspostenis uzrādīts treknrakstā.

Kontu secības diagramma

- 1.119. Pirmais konts secībā ir ražošanas konts, kurā ieraksta ražošanas procesa izlaidi un ielaidi, atstājot pievienoto vērtību kā balansposteni.
- 1.120. Pievienoto vērtību pārceļ uz nākamo kontu – ienākuma veidošanas kontu. Šeit ieraksta darba ņēmēju atalgojumu ražošanas procesā, kā arī valdībai maksājamās nodokļus saistībā ar ražošanu, lai pamatdarbības pārpalikumu (vai pašnodarbināto jauktos ienākumus mājsaimniecību sektorā) varētu atvasināt kā balansposteni katram sektoram. Šis solis ir vajadzīgs, lai varētu mērit pievienotās vērtības apjomu, ko patur ražošanas sektorā kā pamatdarbības pārpalikumu vai jaukto ienākumu.
- 1.121. Tad pievienoto vērtību, sadalot starp darba ņēmēju atalgojumu, nodokļiem un pamatdarbības pārpalikumu/jaukto ienākumu, ar šo sadalījumu pārceļ uz primārā ienākuma iedaļes kontu. Sadalījums dod iespēju katru faktora ienākumu iedalīt attiecīgajiem saņemtajiem sektoriem, pretēji ražojošajam sektoram. Piemēram, viss darba ņēmēju atalgojums tiek iedalīts starp mājsaimniecību sektoru un pārējās pasaules sektoru, bet pamatdarbības pārpalikums paliek sabiedrību sektorā, kur tas radās. Šajā kontā ieraksta arī īpašuma ienākuma plūsmas virzienā uz sektoru un no tā, lai balanspostenis ir primāro ienākumu saldo, kas ieplūst sektorā.
- 1.122. Nākamajā kontā ieraksta šo ienākumu pārdali, izmantojot pārvedumus; tas ir ienākuma sekundārās sadales konts. Pārdales galvenie instrumenti ir valdības nodokļi un sociālie pabalsti mājsaimniecību sektoram. Balanspostenis ir izmantojamais ienākums.
- 1.123. Pamatkontu galvenā secība turpinās ar izmantojamā ienākuma izlietojuma kontu, kas ir nozīmīgs mājsaimniecību sektoram, jo tieši šeit tiek ierakstīti mājsaimniecību gala izdevumi, atstājot mājsaimniecības uzkrājumus kā balansposteni.
- 1.124. Vienlaikus tiek izveidots paralēls konts – ienākuma natūrā pārdales konts. Šim kontam ir īpašs mērķis parādīt sociālos pārvedumus natūrā kā nosacītu pārvedumu, ko valdība veic mājsaimniecību sektoram, lai mājsaimniecību ienākumi varētu pieaugt atbilstoši individuālu valdības pakalpojumu vērtībai. Nākamajā kontā (koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā) mājsaimniecību izmantojamo ienākumu izlietojumu palielina par tādu pašu summu, par kādu mājsaimniecību sektors pirkta atsevišķus valdības sniegtos pakalpojumus. Minētos divus nosacījumus izslēdz, lai balanspostenis būtu uzkrājumi, kas ir identiski uzkrājumiem galvenajā kontu secībā.
- 1.125. Uzkrājumus pārceļ uz kapitāla kontu, kur tos izmanto, lai finansētu kapitāla veidošanu, dodot iespēju veikt kapitāla pārvedumus virzienā uz un no sektoriem. Iegādājoties reālus aktīvus, nepietiekami vai pārmērīgi tēriņi rada balansposteni neto aizdevumi vai aizņēmumi. Neto aizdevumi ir aizdots pārpalikums, un neto aizņēmumi ir deficīta finansēšana.
- 1.126. Beidzot nonākam pie finanšu kontiem, kur izklāstīts sīks katra sektora aizdevums vai aizņēmums, lai novērotu neto aizdevumu vai aizņēmumu balansposteni. Tam pilnībā jāatbilst kapitāla konta neto aizdevumu/aizņēmumu balanspostenim, un katrai atšķirībai jābūt mērīšanas nesaskaņai starp ekonomiskās darbības reālajiem un finanšu ierakstiem.
- 1.127. Diagrammas apakšējā rindā kreisās puses konts ir sākuma bilance, kas parāda visu reālo un finanšu aktīvu un saistību līmeni attiecīgā perioda sākumā. Ekonomikas bagātība tiek mērīta, ņemot vērā tās neto vērtību (aktīvi mīnus saistības), un to parāda bilances apakšā.
- 1.128. Virzoties no sākuma bilances kreisās uz labo pusi, tiek ierakstītas dažādas aktīvu un saistību pārmaiņas, kas rodas pārskata periodā. Kapitāla konts un finanšu konts parāda pārmaiņas, kas rodas saistībā ar darījumiem attiecīgi reālajos aktīvos un finanšu aktīvos un saistībās. Ja nav citu ietekmju, tas ļauj nekavējoties aprēķināt beigu stāvokli, pievienojot pārmaiņas sākotnējam stāvoklim.
- 1.129. Tomēr pārmaiņas var rasties ārpus ražošanas un patēriņa ekonomiskā cikla, un šādas pārmaiņas ietekmēs aktīvu un saistību vērtības perioda beigās. Viens pārmaiņu veids ir aktīvu apjoma pārmaiņas – reālas pārmaiņas pamatkapitālā, ko izraisa notikumi, kuri nav ekonomikas sastāvdaļa. Piemērs varētu būt katastrofas, piemēram, lielas zemestrīces izraisīts zaudējums, kad ievērojamu aktīvu daudzumu neiznīcinātu savstarpējs ekonomisks darījums vai pārvedums. Šis zaudējums jāieraksta aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā, lai sniegtu pārskatu par zemāku aktīvu līmeni, nekā paredzēts, aplūkojot tikai ekonomiska rakstura notikumus. Otrs veids, kādā var notikt pārmaiņas aktīvu (un saistību) vērtībā, ko neizraisa ekonomikas darījums, ir cenu pārmaiņas, kas ietekmē aktīvu turēšanas guvumus un zaudējumus. Šo pārmaiņu ieraksta pārvērtēšanas kontos. ņemot vērā šos divus ārkārtas gadījumus, kādos tiek ietekmēta aktīvu un saistību uzkrāto lielumu vērtība, tiek dota iespēja aplēst beigu bilances vērtības kā sākuma stāvokli, kas koriģēts atbilstoši pārmaiņām diagrammas apakšējās rindas plūsmas kontos.

Agregāti

1.130. Agregāti ir saliktas vērtības, ar ko mēra kopējās ekonomikas darbības rezultātu, piemēram, izlaide, pievienotā vērtība, izmantojamais ienākums, galapatēriņš, uzkrājumi, kapitāla veidošana u. tml. Lai gan agregātu aprēķins nav EKS vienīgais mērķis, tie ir svarīgi kā kopsavilkuma rādītāji, lai veiktu makroekonomisko analīzi un salīdzinājumus laikā un telpā.

1.131. Izšķir divus agregātu veidus:

- a) agregāti, kas attiecas tieši uz darījumiem EKS 2010 sistēmā, piemēram, preču un pakalpojumu izlaide, galapatēriņš, bruto pamatkapitāla veidošana, darba ņēmēju atalgojums u. tml.;
- b) agregāti, kas pārstāv balanspostēnus kontos, piemēram, IKP tirgus cenās, kopējās ekonomikas pamatdarbības pārpalikums, NKI, nacionālais izmantojamais ienākums, uzkrājumi, tekošais ārējais saldo un kopējās ekonomikas neto vērtība (nacionālā bagātība).

1.132. Nacionālo kontu mēriem uz vienu iedzīvotāju ir svarīgi izlietojumi. Attiecībā uz vispārējiem agregātiem, tādiem kā IKP vai nacionālais ienākums, vai mājsaimniecību galapatēriņš, parasti izmantotais dalītājs ir kopējais (režidentu) iedzīvotāju skaits. Sadalot apakšsektoru mājsaimniecību sektora kontus vai kontu daļu, tiek izmantoti arī dati par mājsaimniecību skaitu un cilvēku skaitu, kuri piederīgi katram apakšsektoram.

IKP – galvenais agregāts

1.133. IKP ir viens no galvenajiem EKS agregātiem. IKP ir visu to ekonomisko darbību mērs, kuras tiek veiktas ekonomiskajā teritorijā un kuru rezultātā tiek iegūta izlaide, kas atbilst ekonomikas galīgajām prasībām. IKP tirgus cenās mēra trijos veidos:

- 1) ražošanas pieeja – kā visu to darbību pievienotās vērtības summa, kas ražo preces un pakalpojumus, plus produktu nodokļi mīnus subsīdijas;
- 2) izdevumu pieeja – kā visu to gala izdevumu summa, kas rodas, patērējot ekonomikas gala izlaidi vai vairojot bagātību, plus preču un pakalpojumu eksports mīnus imports;
- 3) ienākumu pieeja – kā visu to ienākumu summa, kas nopelnīti preču un pakalpojumu ražošanas procesā, plus ražošanas un importa nodokļi mīnus subsīdijas.

1.134. Šīs trīs pieejas IKP mērīšanai arī atspoguļo dažādos veidus, kādos IKP var aplūkot pa sastāvdaļām. Pievienoto vērtību var sadalīt pa institucionālajiem sektoriem un pa darbības vai nozares veidiem, kas snieguši ieguldījumu kopējā ekonomikā, piemēram, lauksaimniecība, apstrādes rūpniecība, būvniecība, pakalpojumi u. tml.

Galaizdevumus var sadalīt pēc veida: mājsaimniecības izdevumi, MABO gala izdevumi, valdības gala izdevumi, krājumu pārmaiņas, pamatkapitāla veidošana un eksports mīnus importa izmaksas.

Kopējos gūtos ieņēmumus var sadalīt pēc ienākuma veida – nodarbinātības atalgojums un pamatdarbības pārpalikums.

1.135. Lai sasniegtu labāku IKP aprēķinu, laba prakse ir integrēt šo triju pieeju sastāvdaļas piedāvājuma un izlietojuma ietvarā. Tas dod iespēju saskaņot pievienotās vērtības un ienākuma aplēses pa nozarēm un līdzsvarot produktu piedāvājumu un pieprasījumu. Šī integrētā pieeja nodrošina saskaņotību starp IKP sastāvdaļām un labāku IKP līmeņa novērtējumu, salīdzinot ar tikai vienas pieejas izmantošanu. Atskaitot no IKP pamatkapitāla patēriņu, iegūst neto iekšzemes produktu (NIP) tirgus cenās.

Ielaides un izlaides ietvars

1.136. Ielaides un izlaides ietvars apvieno bruto pievienotās vērtības (BPV) sastāvdaļas, nozaru ielaidi un izlaidi, produktu piedāvājumu un pieprasījumu, un izlietojuma un resursu sastāvu pa institucionālajiem sektoriem ekonomikā. Šis ietvars sadala ekonomiku tādējādi, lai attēlotu visu preču un pakalpojumu darījumus starp nozarēm un gala patērētājiem konkrētā periodā (piemēram, gadā vai ceturksnī). Informāciju var attēlot divos veidos:

- a) ar piedāvājuma un izlietojuma tabulām;
- b) ar simetriskajām ielaides un izlaides tabulām.

Piedāvājuma un izlietojuma tabulas

- 1.137. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas parāda visu ekonomiku pa nozarēm (piemēram, transportlīdzekļu nozare) un produktiem (piemēram, sporta preces). Tabulas parāda saikni starp bruto pievienotās vērtības sastāvdaļām, nozares ielaides un izlaides, kā arī produktu piedāvājumu un pieprasījumu. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas sasaista dažādus ekonomikas institucionālos sektorus (piemēram, publiskas sabiedrības) ar informāciju par preču un pakalpojumu importu un eksportu, valdības izdevumiem, mājsaimniecību un MABO izdevumiem un kapitāla veidošanu.
- 1.138. Piedāvājuma un izlietojuma tabulu veidošana dod iespēju pārbaudīt nacionālo kontu sastāvdaļu saskaņotību un sakarību vienā detalizētā ietvarā un, integrējot trīs pieeju sastāvdaļas IKP aprēķināšanā (t. i., ražošana, ienākums un izdevumi), izveidot vienu IKP aplēsi.
- 1.139. Līdzsvarojot integrētā veidā, piedāvājuma un izlietojuma tabulas arī nodrošina saskaņotību un sakarību, sasaistot šādu turpmāk minētu triju kontu sastāvdaļas:
- 1) preču un pakalpojumu konts;
 - 2) ražošanas konts (pa nozarēm un institucionālajiem sektoriem); un
 - 3) ienākuma veidošanas konts (pa nozarēm un institucionālajiem sektoriem).

Simetriskās ielaides un izlaides tabulas

- 1.140. Simetriskās ielaides un izlaides tabulas atvasinātas no datiem piedāvājuma un izlietojuma tabulās un citos papildavotos, lai izveidotu teorētisko pamatu turpmākai analīzei.
- 1.141. Šajās tabulās ir simetriskas (produkts x produkts vai nozare x nozare) tabulas, Leontjeva inversija un citas diagnostiskās analīzes, piemēram, izlaides multiplikatori. Minētās tabulas atsevišķi attēlo iekšzemē saražoto un importēto preču un pakalpojumu patēriņu, sniedzot teorētisku ietvaru turpmākai strukturālai ekonomikas analīzei, tostarp analīzei par gala pieprasījuma sastāvdaļām un to pārmaiņu ietekmi uz ekonomiku.
-

2. NODAĻA

VIENĪBAS UN VIENĪBU GRUPĒJUMI

- 2.01. Valsts ekonomika ir sistēma, kurā iestādes un iedzīvotāji mijiedarbojas, apmainoties un pārvedot preces, pakalpojumus un maksāšanas līdzekļus (piemēram, naudu) preču un pakalpojumu ražošanai un patēriņam.

Ekonomikā vienības, kas mijiedarbojas, ir ekonomiski subjekti, kuriem var piederēt aktīvi, kuri var uzņemties saistības un veikt ekonomiskas darbības un darbījumus ar citiem subjektiem. Tās ir pazīstamas kā institucionālās vienības.

Nacionālajos kontos izmantoto vienību definēšanai ir vairāki mērķi. Pirmkārt, vienības ir būtiski ekonomiku definēšanas elementi ģeogrāfiskā ziņā, piemēram, valstis, reģioni un valstu grupas, piemēram, monetāras vai politiskas savienības. Otrkārt, vienības ir pamatā vienību grupēšanai institucionālajos sektoros. Treškārt, tās ir būtiskas, lai noteiktu, kuras plūsmas un uzkrātie lielumi tiek ierakstīti. Darījumi starp dažādām vienas institucionālās vienības dažādām daļām nacionālajos kontos principā netiek ierakstīti.

- 2.02. Vienības un vienību grupas, ko izmanto nacionālajos kontos, jādefinē atkarībā no paredzētā ekonomiskās analīzes veida un nevis kā vienības, ko parasti izmanto statistiskajos apsekojumos. Statistiskajos apsekojumos izmantotās vienības (piemēram, uzņēmumi, kontrolakciju sabiedrības, darbības veida vienības, vietējās vienības, valdības struktūrvienības, bezpeļņas organizācijas, mājsaimniecības u. tml.) ne vienmēr atbilst nacionālo kontu vajadzībām, jo to pamatā ir tiesiskie, administratīvie vai uzskaites kritēriji.

Statistikā jāņem vērā EKS 2010 noteikto analīzes vienību definīcijas, lai nodrošinātu, ka apsekojumos, kuros vāc datus, pakāpeniski tiktu ieviesti visi informācijas elementi, kas vajadzīgi datu apkopošanai, balstoties uz EKS 2010 analīzes vienībām.

- 2.03. EKS 2010 sistēmai raksturīgs tādu vienību veidu lietojums, kas atbilst trijiem ekonomikas iedalīšanas veidiem:

- 1) lai analizētu plūsmas un pozīcijas, jāizvēlas vienības, kas dod iespēju pētīt ekonomisko aģentu uzvedību to savstarpējās attiecībās;
- 2) lai analizētu ražošanas procesu, ir būtiski izvēlēties vienības, kuras raksturo tehniski ekonomiskās attiecības vai kuras atspoguļo vietējās darbības;
- 3) lai veiktu reģionālo analīzi, ir vajadzīgas vienības, kas atspoguļo vietēju darbības veidu.

Institucionālo vienību definīcija izstrādāta tā, lai atbilstu pirmajam iepriekš tekstā minētajam mērķim. Uzvedības analīzei savstarpējās attiecībās, kā noteikts 1. punktā, vajadzīgas vienības, kas atspoguļo visu to institucionālo ekonomisko darbību.

Ražošanas procesu, tehniski ekonomisko attiecību un reģionālajai analīzei, kā minēts 2. un 3. punktā, vajadzīgas tādas vienības kā, piemēram, vietējās DVV. Šīs vienības raksturotas šajā nodaļā turpmāk.

Pirms EKS 2010 izmantoto vienību definēšanas jādefinē nacionālās ekonomikas robežas.

NACIONĀLĀS EKONOMIKAS ROBEŽAS

- 2.04. Vienības, kuras veido nacionālo ekonomiku un kuru plūsmas un uzkrātie lielumi tiek ierakstīti EKS 2010, ir rezidentvienības. Katras institucionālās vienības rezidence ir ekonomiskā teritorija, kurā vienībai ir galveno ekonomisko interešu centrs. Šādas vienības pazīstamas kā rezidentvienības neatkarīgi no valstspiederības, juridiskās formas vai tā, vai šīs rezidentvienības darbējuma veikšanas brīdī atrodas ekonomiskajā teritorijā.

- 2.05. Ekonomisko teritoriju veido:

- a) teritorija (ģeogrāfiska teritorija), kurā pārvaldi un ekonomisko kontroli īsteno viena valdība;

- b) jebkura brīvā zona, ieskaitot muitas noliktavas un muitas kontrolētās rūpnīcas;
- c) nacionālā gaisa telpa, teritoriālie ūdeņi un starptautisko ūdeņu apskalots kontinentālais šelfs, uz kuru valstij ir ekskluzīvas tiesības;
- d) teritoriālie anklāvi, kas ir pārējā pasaulē izvietotas ģeogrāfiskās teritorijas, kuras saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem vai starpvalstu vienošanos izmanto vispārējās valdības institūcijas (piemēram, vēstniecības, konsullāti, militārās bāzes, zinātniskās bāzes u. tml.);
- e) naftas, dabasgāzes u. tml. iegulas starptautiskajos ūdeņos ārpus valsts kontinentālā šelfa, kuras izstrādā a)–d) apakšpunktā minētās teritorijas rezidentvienības.

Zvejas kuģus, citus kuģus, peldošās platformas un lidaparātus EKS uztver kā mobilās iekārtas, kuras pieder un/vai kuras pārvalda vienības, kas rezidē valstī, vai arī kuras pieder nerezidentu vienībām, bet kuras pārvalda rezidentu vienības. Darījumus, kas saistās ar šāda veida iekārtu īpašumtiesībām (bruto pamatkapitāla veidošana) vai lietošanu (izīrēšana, apdrošināšana u. tml.), attiecina uz tās valsts ekonomiku, kuras rezidents attiecīgi ir īpašnieks un/vai lietotājs. Finanšu nomas gadījumā pieņem, ka mainās īpašumtiesības.

Ekonomiskā teritorija var būt lielāka vai mazāka par iepriekš definēto. Lielākas teritorijas piemērs ir valūtas savienība, piemēram, Eiropas Monetārā savienība; mazākas teritorijas piemērs ir valsts daļa, piemēram, reģions.

2.06. Ekonomiskā teritorija neietver eksteritoriālus anklāvus.

Termins neietver arī pašas valsts ģeogrāfiskās teritorijas daļas, kuras izmanto šādas organizācijas:

- a) citu valstu vispārējās valdības aģentūras;
- b) Eiropas Savienības iestādes un struktūras;
- c) starptautiskas organizācijas saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru un starptautisko organizāciju izmantotās teritorijas ir atsevišķas ekonomiskās teritorijas. Šādām teritorijām raksturīgs tas, ka to vienīgie rezidenti ir iestādes.

2.07. Termins "galveno ekonomisko interešu centrs" norāda, ka valsts ekonomiskajā teritorijā atrodas vieta, no kuras vienība iesaistās nozīmīga mēroga ekonomiskajās darbībās un darījumos uz nenoteiktu vai noteiktu, bet ilgu laiku (gadu un ilgāk). Zemes un ēku īpašumtiesības ekonomiskajā teritorijā uzskata par pietiekamām, lai īpašniekam šajā vietā būtu ekonomisko interešu centrs.

Uzņēmumi gandrīz vienmēr ir saistīti tikai ar vienu ekonomiku. Nodokļu un citu no tiesību aktiem izrietošo prasību dēļ darbībai katrā jurisdikcijā parasti tiek izmantota atsevišķa juridiska persona. Turklāt statistikas vajadzībām identificē atsevišķu institucionālo vienību, ja viena juridiska persona veic ievērojamu darbību divās vai vairākās teritorijās (piemēram, attiecībā uz filiālēm, zemes īpašumtiesībām un daudzteritoriju uzņēmumiem). Šādi sadalot šāda veida juridiskās personas, ir skaidra katra identificētā uzņēmuma rezidence. Galveno ekonomisko interešu centrs nenozīmē, ka nevajag sadalīt subjektus, kas veic ievērojamu darbību divās vai vairākās teritorijās.

Ja uzņēmumam nav nekāda fiziska klātbūtne, tā rezidenci nosaka pēc ekonomiskās teritorijas, saskaņā ar kuras likumiem uzņēmums ir inkorporēts vai reģistrēts.

2.08. Vienības, ko uzskata par kādas valsts rezidentiem, var sīkāk iedalīt šādi:

- a) vienības, kuru darījumi attiecas uz ražošanu, finansēm, apdrošināšanu vai pārdali, izņemot darījumus, kas saistīti ar zemes un ēku īpašumtiesībām;
- b) vienības, kuru darījumi galvenokārt ir saistīti ar patēriņu, izņemot darījumus, kas attiecas uz zemes un ēku īpašumtiesībām;
- c) visas vienības, kas ir zemes un ēku īpašnieki, izņemot tādu eksteritoriālu anklāvu īpašniekus, kuri ir citu valstu ekonomiskās teritorijas daļas vai ir neatkarīgas valstis.

2.09. Attiecībā uz tādu vienību darījumiem, kas nav mājsaimniecības, izņemot darījumus, kuri saistīti ar zemes un ēku īpašumtiesībām, izšķir šādus divus gadījumus:

- a) darbību veic tikai valsts ekonomiskajā teritorijā – vienības, kas veic šādu darbību, ir attiecīgās valsts rezidentvienības;
- b) darbību gadu vai ilgāk veic vairāku valstu ekonomiskajās teritorijās – tikai tā vienības daļa, kuras ekonomisko interešu centrs atrodas attiecīgās valsts ekonomiskajā teritorijā, ir uzskatāma par minētās valsts rezidentvienību.

Institucionāla rezidentvienība var būt nosacīta rezidentvienība attiecībā uz darbību, ko valstī gadu vai ilgāk veic kāda vienība, kura ir citas valsts rezidents. Ja darbību veic mazāk nekā vienu gadu, darbība saglabājas kā viena no ražojošās institucionālās vienības darbībām, un atsevišķa institucionāla vienība netiek atzīta. Ja darbība ir nebūtiska, lai gan to veic ilgāk par gadu, un tiek veikta iekārtu uzstādīšanai ārvalstīs, atsevišķa institucionāla vienība netiek atzīta, un darbības ieraksta kā ražojošās institucionālās vienības darbību.

2.10. Mājsaimniecības, izņemot mājsaimniecības, kas ir zemes un ēku īpašnieki, ir tās ekonomiskās teritorijas rezidentvienības, kur tām galveno ekonomisko interešu centrs. Tās ir rezidenti neatkarīgi no ārvalstīs pavadītā perioda, kas ir īsāks par vienu gadu. Tās jo īpaši ietver:

- a) pierobežas strādniekus, t. i., personas, kuras ik dienu šķērso robežu, lai dotos strādāt kaimiņvalstī;
- b) sezonas strādniekus, t. i., personas, kuras atkarībā no gadalaika uz vairākiem mēnešiem, bet mazāk par gadu atstāj valsti, lai strādātu citā valstī;
- c) tūristus, pacientus, studentus, vizītē esošus oficiālos pārstāvjus, uzņēmējus, tirgotājus, māksliniekus un apkalpi locekļus, kuri ceļo uz ārvalstīm;
- d) nolīgto vietējo personālu, kas strādā ārvalstu valdību eksteritoriālajos anklāvos;
- e) personālu, kas nodarbināts Eiropas Savienības iestādēs vai civilajās un militārajās starptautiskajās organizācijās, kuru galvenās mītnes atrodas eksteritoriālajos anklāvos;
- f) teritoriālajos anklāvos izvietotos valsts valdības oficiālos, civilos vai militāros pārstāvjus (ieskaitot viņu mājsaimniecības).

Studentus vienmēr uztver kā rezidentus neatkarīgi no viņu studiju ilguma ārzemēs.

2.11. Visas vienības, kurām ir īpašumtiesības uz zemi un/vai ēkām un kuras ir ekonomiskās teritorijas sastāvdaļa, ir tās valsts rezidentvienības vai nosacītās rezidentvienības, kurā atrodas attiecīgā zeme vai ēkas.

INSTITUCIONĀLĀS VIENĪBAS

2.12. *Definīcija:* institucionālā vienība ir ekonomisks subjekts, ko raksturo lēmumu pieņemšanas autonomija savu pamatfunkciju īstenošanā. Rezidentvienību uzskata par tādu, kas veido institucionālu vienību ekonomiskā teritorijā, kurā atrodas tās galveno ekonomisko interešu centrs, ja tai piemīt lēmumu pieņemšanas autonomija un tai ir pilns kontu komplekts, vai arī tai ir iespēja izveidot pilnu kontu komplektu.

Lai vienībai būtu lēmumu pieņemšanas autonomija attiecībā uz tās pamatfunkcijām, vienībai jābūt:

- a) spējīgai savā vārdā īstenot īpašumtiesības uz precēm un aktīviem; tā varēs apmainīt preču un aktīvu īpašumtiesības darījumos ar citām institucionālām vienībām;
- b) spējīgai pieņemt ekonomiskus lēmumus un iesaistīties ekonomiskās darbībās, par kurām tā ir atbildīga saskaņā ar tiesību aktiem;
- c) spējīgai uzņemties saistības savā vārdā, uzņemties citus pienākumus vai nākotnes saistības, kā arī stāties līgumattiecībās;
- d) spējīgai izveidot pilnu kontu komplektu, kas aptver uzskaites ierakstus par visiem uzskaites periodā veiktajiem darījumiem, kā arī sastādīt aktīvu un saistību bilanci.

2.13. Ja subjektiem nepiemīt institucionālo vienību īpašības, piemēro šādus principus:

- a) uzskata, ka mājsaimniecībām ir lēmumu pieņemšanas autonomija, izpildot savu galveno funkciju, un tādēļ tās ir institucionālas vienības, lai gan tām nav pilna kontu komplekta;
- b) subjekti, kuriem nav pilna kontu komplekta un kuriem vajadzības gadījumā nebūtu iespējas izveidot pilnu kontu komplektu, nav institucionālas vienības;
- c) subjekti, kam ir pilns kontu komplekts, bet nepiemīt lēmumu pieņemšanas autonomija, ir tās kontrolējošo vienību sastāvdaļa;
- d) subjektiem nav jāpublicē savi konti, lai tos uzskatītu par institucionālām vienībām;
- e) subjektus, kas veido ražošanā iesaistītu vienību grupas daļu un kuriem ir pilns kontu komplekts, uzskata par institucionālām vienībām, pat ja tie ir daļēji atteikušies no savas lēmumu pieņemšanas autonomijas par labu centrālajai struktūrai (centrālajam birojam), kura atbild par grupas vispārējo vadību; centrālo biroju pašu uzskata par institucionālu vienību, kas ir neatkarīga no tās kontrolētajām vienībām;
- f) kvazisabiedrības ir subjekti, kam ir pilns kontu komplekts, bet nav juridiska statusa. To ekonomiskā un finansiālā uzvedība atšķiras no to īpašnieku ekonomiskās un finansiālās uzvedības un ir līdzīga sabiedrību uzvedībai. Kvazisabiedrībām ir lēmumu pieņemšanas autonomija, un tās uzskata par atsevišķām institucionālām vienībām.

Centrālie biroji un kontrolāciju sabiedrības

2.14. Centrālie biroji un kontrolāciju sabiedrības ir institucionālas vienības. Izšķir divus veidus.

- a) Centrālais birojs ir vienība, kas pārvalda savus meitasuzņēmumus. Centrālie biroji ir iedalīti savu meitasuzņēmumu galvenajā nefinanšu sabiedrību sektorā, ja vien visi vai lielākā daļa meitasuzņēmumu nav finanšu sabiedrības, jo tādā gadījumā tos uzskata par finanšu palīgsabiedrībām (S.126) finanšu sabiedrību sektorā.

Gadījumos, kad ir gan nefinanšu, gan finanšu meitasuzņēmumi, sektoru klasifikāciju nosaka pēc radītās pievienotās vērtības dominējošā apjoma.

Centrālie biroji ir aprakstīti saskaņā ar Staptautisko standartizēto visu ekonomiskās darbības veidu klasifikāciju (ISIC 4. red.), M sadaļa, 7010. klase (NACE 2. red., M 70.10), raksturoti šādi:

Šajā klasē ietilpst savas sabiedrības vai uzņēmuma citu struktūrvienību pārraudzība un pārvaldība; sabiedrības vai uzņēmuma stratēģiskās vai organizatoriskās plānošanas un lēmumu pieņemšanas funkciju veikšana; operatīvas vadības veikšana un apakšvienību ikdienas darbības pārvaldīšana.

- b) Kontrolāciju sabiedrība, kam pieder meitasuzņēmumu aktīvi, bet kura neveic pārvaldību, ir piesaistošā finanšu iestāde (S.127), to klasificē kā finanšu sabiedrību.

Kontrolāciju sabiedrības ISIC 4. red., K sadaļā, 6420. klasē (NACE 2. red., K 64.20) raksturotas šādi:

Šajā klasē ietilpst kontrolāciju sabiedrību darbība, t. i., tādu struktūrvienību darbība, kuras tur meitasuzņēmumu grupas aktīvus (kurām pieder pašu kapitāla daļa, kas nodrošina kontroli) un kuru pamatdarbība ir šīs uzņēmumu grupas turēšana īpašumā. Šajā klasē klasificētās kontrolāciju sabiedrības nesniedz nekādus citus pakalpojumus uzņēmumiem, kuros tām pieder pašu kapitāls, t. i., tās nepārvalda vai nevada citas struktūrvienības.

Sabiedrību grupas

2.15. Lielas sabiedrību grupas tiek veidotas gadījumos, kad mātesuzņēmums kontrolē vairākus meitasuzņēmumus, kuri savukārt kontrolē savus meitasuzņēmumus utt. Katrs grupas dalībnieks tiek uzverts kā atsevišķa institucionāla vienība, ja tas atbilst institucionālas vienības definīcijai.

2.16. Neuzvert sabiedrību grupas kā vienu institucionālu vienību ir izdevīgi, jo grupas ne vienmēr laika gaitā ir stabīlas, un tās praksē nav viegli identificēt. Var būt sarežģīti iegūt datus par grupām, kuru darbības nav cieši integrētas. Daudzas grupas ir pārāk lielas un nevienmērīgas, lai tās uzvertu kā vienu vienību, un to lielums un sastāvs laika gaitā var mainīties uzņēmumu apvienošanās un pārņemšanas dēļ.

Īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības

- 2.17. Īpašam nolūkam dibināta sabiedrība (ĪNDS) parasti ir sabiedrība ar ierobežotu atbildību vai komandītsabiedrība, ko izveido, lai sasniegtu ierobežotus, īpašus vai pagaidu mērķus un lai ierobežotu finanšu, īpašu fiskālo vai regulatīvo risku.
- 2.18. ĪNDS nav konkrētas definīcijas, bet tām raksturīgas šādas pazīmes:
- a) tām nav darba ņēmēju un nefinanšu aktīvu;
 - b) tās reti ir kas vairāk par “izkārtņi” vai norādi, kas apstiprina to reģistrācijas vietu;
 - c) tās vienmēr ir saistītas ar citu sabiedrību – bieži kā meitasuzņēmums;
 - d) to rezidentteritorija atšķiras no saistīto sabiedrību rezidentteritorijas. Gadījumos, kad uzņēmumam nav nekādas fiziskas klātbūtnes, tā rezidenci nosaka pēc tās ekonomiskās teritorijas, saskaņā ar kuras tiesību aktiem uzņēmums ir inkorporēts vai reģistrēts;
 - e) tās pārvalda tādas citas sabiedrības darba ņēmēji, kura ir vai nav saistīta ar šo sabiedrību. ĪNDS maksā par tai sniegtajiem pakalpojumiem un mātesuzņēmumam vai citai saistītai sabiedrībai izraksta rēķinu šādu izmaksu segšanai. Tā ir vienīgā ražošana, kurā ir iesaistīta ĪNDS, lai gan tā bieži vien uzņemas saistības sava īpašnieka vārdā un parasti saņem ieguldījumu ienākumu vai turēšanas guvumus no tās turētajiem aktīviem.
- 2.19. Neņemot vērā to, vai vienībai piemīt visas vai neviena no šīm pazīmēm un vai to raksturo vai neraksturo kā ĪNDS vai ar līdzīgu apzīmējumu, tā jāuztver tāpat kā visas institucionālās vienības, iedalot sektorā un nozarē saskaņā ar tās galveno darbību, ja vien ĪNDS nav neatkarīgas rīcības tiesību.
- 2.20. Tādējādi piesaistošās finanšu iestādes, mākslīgi meitasuzņēmumi un vispārējās valdības īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības, kam nav tiesību veikt neatkarīgu darbību, tiek iedalītas to kontrolējošās iestādes sektorā. Izņēmumi attiecas uz nerezidentvienībām, tādā gadījumā tās atzīst atsevišķi no kontrolējošās organizācijas. Savukārt attiecībā uz valdību meitasuzņēmuma darbības jāatspoguļo valdības kontos.

Piesaistošās finanšu iestādes

- 2.21. Kontrolakciju sabiedrības, kam vienkārši pieder meitasuzņēmumu aktīvi, ir viens piesaistošo finanšu iestāžu piemērs. Piemēri citām vienībām, ko arī uztver kā piesaistošās finanšu iestādes, ir vienības, kurām ir ĪNDS iepriekš tekstā minētās pazīmes, tostarp ieguldījumu un pensiju fondi, un vienības, kuras izmanto kapitāla turēšanai un pārvaldīšanai fiziskām personām un ģimenēm, parāda vērtspapīru emisijai radniecīgo uzņēmumu vārdā (šādu uzņēmumu varētu dēvēt par starpnieku), un citu finanšu funkciju veikšanai.
- 2.22. To, cik lielā mērā šīs vienības ir neatkarīgas no mātesuzņēmuma, parāda tas, vai vienības veic būtisku kontroli pār saviem aktīviem un saistībām, uzņemoties riskus un gūstot peļņu, kas saistīti ar šiem aktīviem un saistībām. Šādas vienības klasificē finanšu sabiedrību sektorā.
- 2.23. Šāda veida subjektus, kas nevar darboties neatkarīgi no mātesuzņēmuma un vienkārši ir pasīvi aktīvu un saistību turētāji (ko dažkārt apzīmē kā “autopilotstruktūras”), neuztver kā atsevišķas institucionālās vienības, ja vien tie nav no mātesuzņēmuma atšķirīgas ekonomikas rezidentvienības. Ja tie un mātesuzņēmums ir vienas un tās pašas ekonomikas rezidentvienības, tos uztver kā “mākslīgos meitasuzņēmumus”, kā aprakstīts turpmāk tekstā.

Mākslīgi meitasuzņēmumi

- 2.24. Meitasuzņēmumu, kas pilnībā pieder mātesuzņēmumam, var izveidot pakalpojumu sniegšanai mātesuzņēmumam vai citai tās pašas grupas sabiedrībai, lai izvairītos no nodokļiem, līdz minimumam samazinātu zaudējumus maksātnespējas gadījumā vai nodrošinātu citas tehniskas priekšrocības saskaņā ar spēkā esošajiem konkrētās valsts tiesību aktiem attiecībā uz nodokļiem un sabiedrībām.
- 2.25. Parasti šāda veida subjekti neatbilst institucionālās vienības definīcijai, jo tie nespēj darboties neatkarīgi no mātesuzņēmuma, un uz tiem var attiekties ierobežojumi attiecībā uz spēju turēt vai veikt darījumus ar bilancē esošajiem aktīviem. To izlaides līmeni un par to saņemto cenu nosaka mātesuzņēmums, kas (iespējams, kopā ar citām sabiedrībām tajā pašā grupā) ir to vienīgais klients. Tādējādi tos neuztver kā atsevišķas institucionālās vienības, bet kā mātesuzņēmuma neatņemamu sastāvdaļu, un to konti tiek konsolidēti ar mātesuzņēmuma kontiem, ja vien tās nav rezidentvienības no mātesuzņēmuma atšķirīgā ekonomikas teritorijā.

- 2.26. Jānošķir iepriekš tekstā aprakstītie mākslīgie meitasuzņēmumi no vienībām, kas veic tikai palīgdarbības. Palīgdarbības pēc apjoma aprobežojas ar tāda veida pakalpojuma funkcijām, kuras patiesībā kaut kādā mērā vajadzīgas visiem uzņēmumiem, piemēram, telpu uzkopšana, darbinieku algu izmaksas koordinēšana vai informācijas tehnoloģiju infrastruktūras nodrošināšana uzņēmumam (skatīt 1. nodaļas 1.31. punktu).

Vispārējās valdības īpašam nolūkam izveidotās vienības

- 2.27. Vispārējā valdība arī var izveidot īpašam nolūkam paredzētas vienības, kuras pēc pazīmēm un funkcijām ir līdzīgas piesaistošajām finanšu iestādēm un mākslīgiem meitasuzņēmumiem. Šādām vienībām nav pilnvaru darboties neatkarīgi un ir ierobežots darbību spektrs, kurās tās var iesaistīties. Tās neuzņemas riskus un negūst peļņu no turētajiem aktīviem un saistībām. Šādas vienības, ja tās ir rezidenti, jāuztver kā vispārējās valdības neatņemama sastāvdaļa, nevis atsevišķas vienības. Ja tās ir nerezidentvienības, tās jāuztver kā atsevišķas vienības. Visi darījumi, ko tās veic ārvalstīs, jāatspoguļo attiecīgajos darījumos ar valdību. Tādējādi vienība, kas aizņemas ārvalstīs, tiek uzskatīta par aizdevēju valdībai tādā pašā apjomā un saskaņā ar tādiem pašiem noteikumiem kā sākotnējais aizņēmums.
- 2.28. Rezumējot, to īpašam nolūkam dibinātu sabiedrību konti, kurām nav tiesību veikt neatkarīgu darbību, tiek konsolidēti ar mātesuzņēmuma kontiem, ja vien tās nav no mātesuzņēmuma atšķirīgas ekonomikas rezidentvienības. Šim vispārīgajam noteikumam ir viens izņēmuma gadījums, kad īpašam nolūkam dibināto sabiedrību, kas nav rezidentvienība, izveido valdība.
- 2.29. Nosacītās rezidentvienības definē šādi:
- a) to nerezidentvienību daļas, kurām valsts ekonomiskajā teritorijā ir galveno ekonomisko interešu centrs (kuras vairumā gadījumu ir vienības, kas gadu vai ilgāk iesaistās ekonomiskajos darījumos);
 - b) nerezidentvienības, kas ir zemes vai/vai ēku īpašnieki valsts ekonomiskajā teritorijā, bet tikai attiecībā uz darījumiem, kas skar šādu zemi vai ēkas.
- Nosacītās rezidentvienības, pat ja tām ir tikai daļa no kontiem un nepiemīt lēmumu pieņemšanas autonomija, uzskatāmas par institucionālajām vienībām.
- 2.30. Par institucionālām vienībām uzskata šādas vienības:
- a) vienības, kurām ir lemšanas autonomija un pilns kontu komplekts, piemēram:
 - 1) privātās un publiskās sabiedrības;
 - 2) kooperatīvi un līgumsabiedrības, ko atzīst par neatkarīgām juridiskām personām;
 - 3) publiskie ražotāji, kas saskaņā ar īpašiem tiesību aktiem atzīti par neatkarīgām juridiskām personām;
 - 4) bezpeļņas organizācijas, kas atzītas par neatkarīgām juridiskām personām;
 - 5) vispārējās valdības aģentūras;
 - b) vienības, kurām ir pilns kontu komplekts un attiecībā uz kurām var uzskatīt, ka tām piemīt lemšanas autonomija, neraugoties uz to, ka tās nav inkorporētas atsevišķi no mātesuzņēmuma – kvazisabiedrības;
 - c) vienības, kam var arī nebūt pilns kontu komplekts, taču attiecībā uz kurām var pieņemt, ka tām ir lemšanas autonomija, proti:
 - 1) mājsaimniecības;
 - 2) nosacītās rezidentvienības.

INSTITUCIONĀLIE SEKTORI

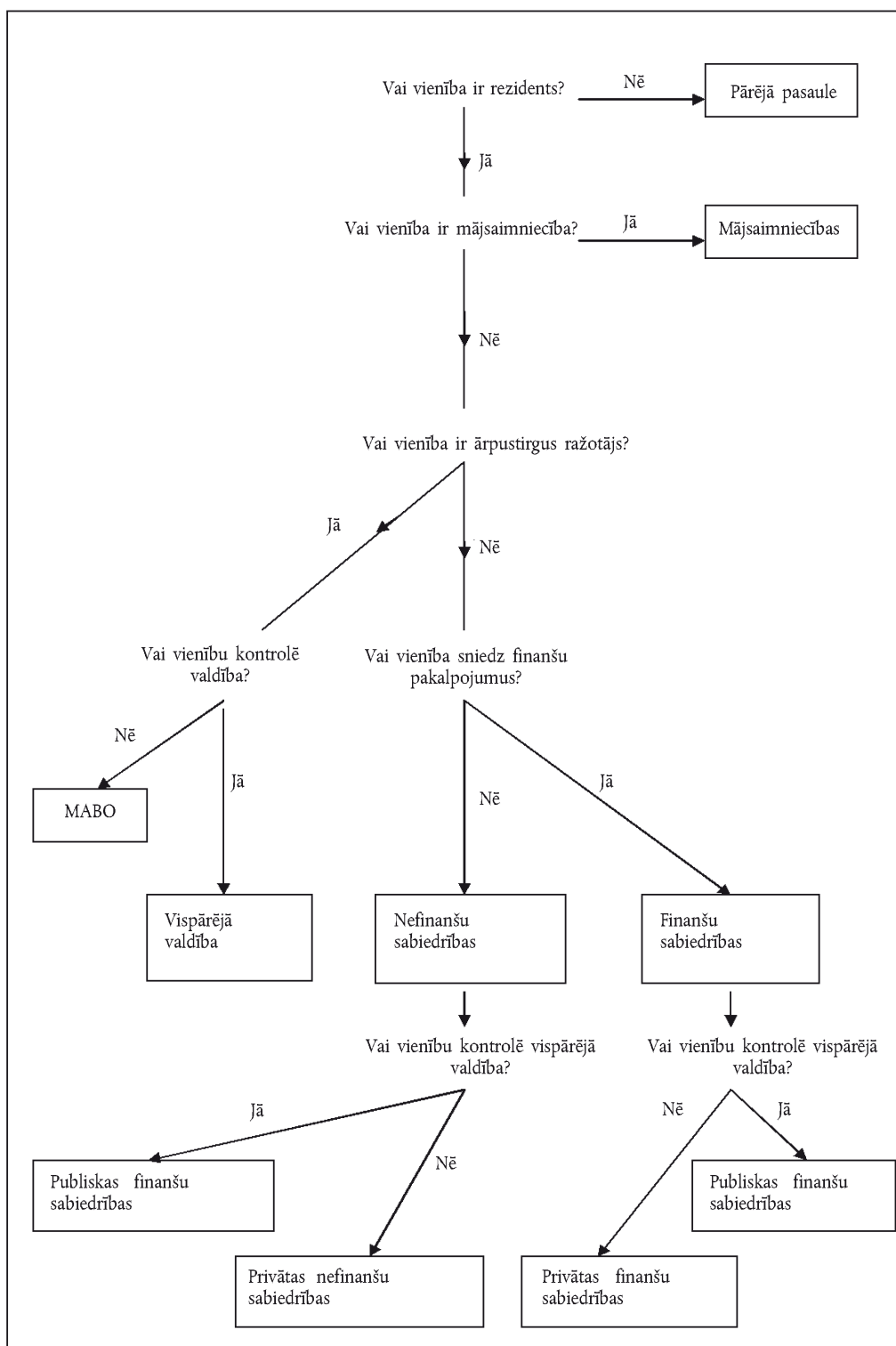
- 2.31. Makroekonomiskajā analizē atsevišķi neņem vērā katras institucionālās vienības darbības; tajā aplūko līdzīgu institūciju kopējās darbības. Tādējādi vienības kombinē grupās, ko sauc par institucionālajiem sektoriem, no kuriem dažus iedala apakšsektoros.

2.1. tabula. Sektori un apakšsektori

Sektori un apakšsektori				Publiskie	Nacionālie privātie	Ārvalstu kontrolētie
Nefinanšu sabiedrības			S.11	S.11001	S.11002	S.11003
Finanšu sabiedrības			S.12			
Monetārās finanšu iestādes (MFI)	Centrālā banka		S.121			
	Citas monetārās finanšu iestādes (citas MFI)	Noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku	S.122	S.12201	S.12202	S.12203
		Naudas tirgus fondi (NTF)	S.123	S.12301	S.12302	S.12303
Finanšu sabiedrības, izņemot MFI un apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (ASPF)	Ieguldījumu fondi, kas nav naudas tirgus fondi		S.124	S.12401	S.12402	S.12403
	Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus		S.125	S.12501	S.12502	S.12503
	Finanšu palīgsabiedrības		S.126	S.12601	S.12602	S.12603
	Piesaistošās finanšu iestādes un naudas aizdevēji		S.127	S.12701	S.12702	S.12703
ASPF	Apdrošināšanas sabiedrības (AS)		S.128	S.12801	S.12802	S.12803
	Pensiju fondi (PF)		S.129	S.12901	S.12902	S.12903
Vispārējā valdība			S.13			
Centrālā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus)			S.1311			
Pavalsts valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus)			S.1312			
Vietējā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus)			S.1313			
Sociālās nodrošināšanas fondi			S.1314			
Mājsaimniecības			S.14			
Darba devēji un individuālie uzņēmēji			S.141+ S.142			
Darba ņēmēji			S.143			
Īpašuma ienākuma un pārvedumu ienākumu saņēmēji			S.144			
Īpašuma ienākuma saņēmēji			S.1441			
Pensiju saņēmēji			S.1442			
Citu pārvedumu saņēmēji			S.1443			
Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas			S.15			
Pārējā pasaule			S.2			
Eiropas Savienības dalībvalstis, iestādes un struktūras			S.21			
Eiropas Savienības dalībvalstis			S.211			
Eiropas Savienības iestādes un struktūras			S.212			
Trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav Eiropas Savienības rezidenti			S.22			

2.32. Katrā sektorā un apakšsektorā sagrupē institucionālās vienības, kurām ir līdzīgs ekonomiskās uzvedības veids.

2.1. diagramma. Vienību iedalīšana sektoros

2.33. Institucionālās vienības sagrupē sektoros, ņemot vērā to, kāda veida ražotāji tās ir, un atkarībā no to galvenās darbības un funkcijas, ko uzskata par to ekonomisko darbību raksturojošu rādītāju.

2.34. 2.1. diagramma parāda, kā vienības tiek iedalītas galvenajos sektoros. Lai saskaņā ar diagrammu noteiktu tādas vienības sektoru, kas ir rezidentvienība un nav mājsaimniecība, jānosaka, vai to kontrolē vai nekontrolē vispārējā valdība un vai tā ir tirgus vai ārpustirgus ražotājs.

- 2.35. Kontroli pār finanšu vai nefinanšu sabiedrību definē kā spēju noteikt vispārējo korporatīvo politiku, piemēram, iecelot attiecīgus direktorus, ja nepieciešams.
- 2.36. Atsevišķa institucionālā vienība (cita sabiedrība, mājsaimniecība, bezpeļņas organizācija vai valdības vienība) nodrošina kontroli pār sabiedrību vai kvazisabiedrību, īstenojot īpašumtiesības uz vairāk nekā pusi no balsstiesīgajām akcijām vai citādi kontrolējot vairāk nekā pusi no akcionāru balsstiesībām.
- 2.37. Lai kontrolētu vairāk nekā pusi no akcionāru balsstiesībām, nav vajadzīgs, lai institucionālajai vienībai pašai piederētu jebkādas balsstiesības. Noteikta sabiedrība – sabiedrība C – varētu būt meitasuzņēmums citai sabiedrībai B, kurā trešajai sabiedrībai A pieder lielākā daļa balsstiesību. Sabiedrība C ir sabiedrības B meitasuzņēmums, ja: vai nu, ja sabiedrība B kontrolē vairāk nekā pusi no akcionāru balsstiesībām sabiedrībā C, vai sabiedrība B ir sabiedrības C akcionārs ar tiesībām iecelt vai atcelt lielāko daļu sabiedrības C direktoru.
- 2.38. Vispārējā valdība nodrošina kontroli pār sabiedrību saskaņā ar īpašiem tiesību aktiem, dekrētu vai noteikumiem, kas piešķir valdībai pilnvaras noteikt korporatīvo politiku. Turpmāk minētie rādītāji ir galvenie faktori, kas jāapsver, nosakot, vai sabiedrību kontrolē valdība:
- a) valdībai pieder lielākā daļa balsstiesību;
 - b) valdība kontrolē valdi vai pārvaldes struktūru;
 - c) valdība kontrolē galvenā personāla iecelšanu vai atcelšanu no amata;
 - d) valdība kontrolē subjekta galvenās komitejas;
 - e) valdībai pieder "zelta akcija";
 - f) ir īpaši noteikumi;
 - g) valdība ir galvenais pircējs;
 - h) valdība aizdod naudu.
- Atsevišķs rādītājs var būt pietiekams kontroles noteikšanai, bet citos gadījumos uz kontroli var norādīt vairāku atsevišķu rādītāju kopums.
- 2.39. Attiecībā uz bezpeļņas organizācijām, kuras atzīst kā neatkarīgas juridiskas personas, jāņem vērā šādi pieci kontroles rādītāji:
- a) ierēdņu iecelšana;
 - b) noteikumi par juridisko kompetenci;
 - c) līgumi;
 - d) finansēšanas pakāpe;
 - e) valdības riska pakāpe.
- Tāpat kā attiecībā uz sabiedrībām dažos gadījumos atsevišķs rādītājs var būt pietiekams kontroles noteikšanai, bet citos gadījumos uz kontroli var norādīt vairāku atsevišķu rādītāju kopums.
- 2.40. Tirgus un ārpustirgus sektoru nošķiršana un publiskā sektora subjektu klasificēšana vispārējās valdības sektorā vai sabiedrību sektorā ir atkarīga no 1.37. punktā minētajiem kritērijiem.
- 2.41. Sektoru iedala apakšsektoros saskaņā ar šim sektoram atbilstīgajiem kritērijiem, piemēram, valdību var sadalīt centrālajā valdībā, pavalsts valdībā un vietējā valdībā, un sociālās nodrošināšanas fondos. Tādējādi iespējams precīzāk raksturot vienību ekonomisko uzvedību.

Sektoru un apakšsektoru kontos ieraksta visas – pamata vai blakus – institucionālo vienību darbības, kas attiecas uz attiecīgo sektoru.

Katra institucionālā vienība atbilst tikai vienam sektoram vai apakšsektoram.

- 2.42. Gadījumos, kad institucionālas vienības galvenā funkcija ir preču un pakalpojumu ražošana, vispirms jānosaka ražotāja veids, lai to iedalītu sektorā.
- 2.43. Turpmāk 2.2. tabulā parādīts ražotāja veids un galvenās darbības un funkcijas, kas raksturīgas katram sektoram:

2.2. tabula. Ražotāja veids un galvenās darbības un funkcijas, klasificējot pa sektoriem

Ražotāja veids	Galvenā darbība un funkcija	Sektors
Tirgus ražotājs	Tirgus preču ražošana un nefinanšu pakalpojumu sniegšana	Nefinanšu sabiedrības (S.11)
Tirgus ražotājs	Finanšu starpniecība, ieskaitot apdrošināšanu. Finanšu palīgdarbības	Finanšu sabiedrības (S.12)
Publiskais ārpustirgus ražotājs	Kolektīvajam un individuālajam patēriņam paredzētās ārpustirgus produkcijas ražošana un piedāvājums, kā arī tādu darījumu veikšana, kas paredzēti valsts ienākuma un bagātības pārdalei	Vispārējā valdība (S.13)
Tirgus ražotājs vai privātais ražotājs paša galapatēriņam	Patēriņš Tirgus izlaides un izlaides paša galapatēriņam ražošana	Mājsaimniecības (S.14) Kā patērētāji Kā uzņēmēji
Privātais ārpustirgus ražotājs	Individuālajam patēriņam paredzētās ārpustirgus izlaides ražošana un piedāvājums	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (S.15)

- 2.44. Pārējās pasaules sektors (S.2) attiecas uz plūsmām un pozīcijām starp rezidentvienībām un nerezidentvienībām – nerezidentvienībām nepiemīt līdzīgi mērķi un uzvedības veidi, bet tās atzīst, tikai izmantojot to plūsmas un pozīcijas ar rezidentvienībām.

Nefinanšu sabiedrības (S.11)

- 2.45. *Definīcija:* Sektoru "nefinanšu sabiedrības" (S.11) veido institucionālās vienības, kuras ir neatkarīgas juridiskas personas un tirgus ražotāji, un kuru galvenā darbība ir preču ražošana un nefinanšu pakalpojumu sniegšana. Nefinanšu sabiedrību sektors ietver arī nefinanšu kvazisabiedrības. (Skatīt 2.13. punkta f) apakšpunktu.)
- 2.46. Tās ietver šādas institucionālās vienības:
- a) privātās un publiskās sabiedrības, kuras ir galvenokārt preču ražošanā un nefinanšu pakalpojumu sniegšanā iesaistīti tirgus ražotāji;
 - b) kooperatīvi un līgumsabiedrības, ko atzīst par neatkarīgām juridiskām personām, kuras ir galvenokārt preču ražošanā un nefinanšu pakalpojumu sniegšanā iesaistīti tirgus ražotāji;
 - c) publiskie ražotāji, kas atzīti par neatkarīgām juridiskām personām, kuras ir galvenokārt preču ražošanā un nefinanšu pakalpojumu sniegšanā iesaistīti tirgus ražotāji;
 - d) nefinanšu sabiedrības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas vai asociācijas, kas atzītas par neatkarīgām juridiskām personām un kuras ir galvenokārt preču ražošanā un nefinanšu pakalpojumu sniegšanā iesaistīti tirgus ražotāji;
 - e) centrālie biroji, kas kontrolē tirgus ražotāju sabiedrību grupu, ja sabiedrību grupas (kopumā) dominējošais darbības veids – vērtējot pēc pievienotās vērtības – ir preču ražošana un nefinanšu pakalpojumu sniegšana;

- f) ĪNDS, kuru galvenā darbība ir preču vai nefinanšu pakalpojumu nodrošināšana;
- g) privātās un valsts kvazisabiedrības, kuras ir galvenokārt preču ražošanā un nefinanšu pakalpojumu sniegšanā iesaistīti tirgus ražotāji.
- 2.47. "Nefinanšu kvazisabiedrības" ir visas institūcijas bez juridiskā statusa, kas ir galvenokārt preču ražošanā un nefinanšu pakalpojumu sniegšanā iesaistīti tirgus ražotāji un kuras atbilst kvazisabiedrību kvalifikācijas kritērijiem (skatīt 2.13. punkta f) apakšpunktu).

Nefinanšu kvazisabiedrībām jābūt pietiekamam informācijas apjomam, lai tās spētu izveidot pilnu kontu komplektu, un tās darbojas tā, it kā būtu sabiedrības. To faktiskās attiecības ar īpašnieku ir tādas pašas kā sabiedrības attiecības ar tās akcionāriem.

Mājsaimniecībām, valdības vienībām vai bezpeļņas organizācijām piederošās nefinanšu kvazisabiedrības kopā ar nefinanšu sabiedrībām grupē nefinanšu sabiedrību sektorā, nevis to īpašnieku sektorā.

- 2.48. Tas, ka tirgus ražotājiem ir pilns kontu komplekts, ieskaitot bilanci, nav pietiekams nosacījums, lai tirgus ražotājus varētu uztvert par institucionālām vienībām, piemēram, kvazisabiedrībām. Līgumsabiedrības un publiskie ražotāji, kas nav iekļauti 2.46. punkta a), b), c) un f) apakšpunktā un nav vienīpašnieka uzņēmumi, pat ja tiem ir pilns kontu komplekts, būtībā nav atsevišķas institucionālās vienības, jo tiem nepiemīt lēmšanas autonomija, to vadība ir pakļauta to īpašnieku – mājsaimniecību, bezpeļņas organizāciju un valdību – kontrolei.
- 2.49. Nefinanšu sabiedrības ietver arī visas nosacītās rezidentvienības, kuras uztver kā kvazisabiedrības.
- 2.50. Nefinanšu sabiedrību sektoru iedala trijos apakšsektoros:
- a) publiskas nefinanšu sabiedrības (S.11001);
 - b) nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības (S.11002);
 - c) ārvalstu kontrolētas nefinanšu sabiedrības (S.11003).

Apakšsektors – publiskas nefinanšu sabiedrības (S.11001)

- 2.51. *Definīcija:* apakšsektoru "publiskas nefinanšu sabiedrības" veido visas nefinanšu sabiedrības, kvazisabiedrības un bezpeļņas organizācijas, kuras atzīst par neatkarīgām juridiskām personām un kuras ir tirgus ražotāji, kas pakļauti valdības vienību kontrolei.
- 2.52. Publiskas kvazisabiedrības ir kvazisabiedrības, kas nepastarpināti pieder valdības vienībām.

Apakšsektors – nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības (S.11002)

- 2.53. *Definīcija:* apakšsektoru "nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības" veido visas nefinanšu sabiedrības, kvazisabiedrības un bezpeļņas organizācijas, kuras atzīst par neatkarīgām juridiskām personām un kuras ir tirgus ražotāji, kas nav pakļauti valdības vai institucionālo nerezidentvienību kontrolei.

Šis apakšsektors ietver korporatīvās un kvazikorporatīvās tiešo ārvalstu ieguldījumu vienības, kas nav klasificētas apakšsektorā "ārvalstu kontrolētas nefinanšu sabiedrības" (S.11003).

Apakšsektors – ārvalstu kontrolētas nefinanšu sabiedrības (S.11003)

- 2.54. *Definīcija:* apakšsektoru "ārvalstu kontrolētas nefinanšu sabiedrības" veido visas nefinanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, ko kontrolē institucionālas nerezidentvienības.

Šis apakšsektors ietver:

- a) visus nerezidentsabiedrību meitasuzņēmumus;
- b) visas sabiedrības, ko kontrolē institucionāla nerezidentvienība, kas pati nav sabiedrība; piemēram, sabiedrība, ko kontrolē kāda ārvalsts valdība. Tajā ietilpst sabiedrības, ko kontrolē nerezidentvienību grupa, kura darbojas saskaņoti;

- c) visas nerezidentsabiedrību filiāles vai citas neinkorporētas aģentūras vai neinkorporētus ražotājus, kuri ir nosacītas rezidentvienības.

Finanšu sabiedrības (S.12)

- 2.55. *Definīcija:* sektoru "finansu sabiedrības" (S.12) veido institucionālās vienības, kuras ir neatkarīgas juridiskas personas un tirgus ražotāji, un kuru galvenā darbība ir finanšu pakalpojumu sniegšana. Šīs institucionālās vienības veido visas sabiedrības un kvazisabiedrības, kas iesaistītas galvenokārt:

- a) finanšu starpniecībā (finanšu starpnieki) un/vai
- b) finanšu palīgdarbībās (finanšu palīgsabiedrības).

Šajā sektorā iekļautas arī finanšu pakalpojumus sniedzošās institucionālās vienības, kuru lielākā daļa aktīvu vai saistību nav iesaistīti darījumos atklātos tirgos.

- 2.56. Finanšu starpniecība ir darbība, kuras procesā institucionālā vienība savā vārdā iegādājas finanšu aktīvus un uzņemas saistības, iesaistoties finanšu darījumos tirgū. Finanšu starpnieku aktīvus un saistības finanšu starpniecības procesā pārveido vai pārstrukturē atkarībā no, piemēram, maksājuma termiņa, mēroga, riska un tamlīdzīgiem rādītājiem.

Finanšu palīgdarbības ir darbības, kas cieši saistītas ar finanšu starpniecību, bet kas pašas nav finanšu starpniecība.

Finanšu starpnieki

- 2.57. Finanšu starpniecības procesā līdzekļus pārvieto starp trešām pusēm, kam ir līdzekļu pārpalikums, un trešām pusēm, kurām to nepietiek. Finanšu starpnieks ne tikai darbojas kā citu institucionālo vienību aģents, bet arī pakļauj sevi riskam, savā vārdā pērkot finanšu aktīvus un uzņemoties saistības.
- 2.58. Finanšu starpniecības procesā var būt iesaistītas visas saistību kategorijas, izņemot saistību kategoriju "citas kreditoru saistības" (AF.8). Finanšu aktīvus, kas iesaistīti finanšu starpniecības procesā, var klasificēt jebkurā kategorijā, izņemot kategoriju "apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas" (AF.6), bet ieskaitot kategoriju "citas debitoru saistības". Finanšu starpnieki var ieguldīt savus līdzekļus nefinanšu aktīvos, arī nekustamajā īpašumā. Lai sabiedrību uzskatītu par finanšu starpnieku, tai jāuzņemas saistības tirgū un jāpārveido līdzekļi. Nekustamā īpašuma sabiedrības nav finanšu starpnieki.
- 2.59. Apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu funkcija ir risku apvienošana kopējā fondā. Šādu institūciju saistības ir apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas (AF.6). Saistību pretējais ieraksts ir ieguldījumi, ko veic apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi, kuri līdz ar to darbojas kā finanšu starpnieki.
- 2.60. Ieguldījumu fondi, ko turpmāk tekstā apzīmē kā naudas tirgus fondus (NTF) un fondi, kas nav naudas tirgus fondi, galvenokārt uzņemas saistības, emitējot ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (AF.52). Tie pārveido šādus līdzekļus, iegādājoties finanšu aktīvus un/vai nekustamo īpašumu. Ieguldījumu fondus klasificē kā finanšu starpniekus. Visas izmaiņas to aktīvu un saistību vērtībā, kas nav pašu akcijas, atspoguļojas ieguldījumu fondu pašu līdzekļos (sk. 7.07. punktu). Ņemot vērā, ka pašu līdzekļu summa ir vienāda ar ieguldījumu fonda apliecību vai daļu vērtību, visas izmaiņas fonda aktīvu un saistību vērtībā atspoguļosies šādu apliecību vai daļu tirgus vērtībā. Ieguldījumu fondi, kuri iegulda nekustamajos īpašumos, ir finanšu starpnieki.
- 2.61. Finanšu starpniecība ir aktīvu iegāde un saistību uzņemšanās attiecībā uz plašu sabiedrību vai uz īpašām un relatīvi lielām tās apakšgrupām. Ja darbība aprobežojas ar nelielām personu vai ģimeņu grupām, tad finanšu starpniecība nenotiek.
- 2.62. Ir iespējami izņēmumi vispārējiem noteikumiem, ka finanšu starpniecība aprobežojas ar finanšu darījumiem tirgū. Piemēri ir municipālās kredītbankas un krājbankas, kas atkarīgas no attiecīgās pašvaldības, vai arī finanšu nomas sabiedrības, kas līdzekļu ieguvē vai ieguldīšanā atkarīgas no mātesuzņēmumu grupas. Klasificējot tās par finanšu starpniekiem, aizdošanai vai uzkrājumu pieņemšanai jābūt neatkarīgai no attiecīgās pašvaldības vai mātes grupas.

Finanšu palīgsabiedrības

- 2.63. Finanšu palīgdarbības ietver palīgdarbības, lai realizētu darījumus ar finanšu aktīviem un saistībām vai līdzekļu pārveidi, vai līdzekļu pārstrukturēšanu. Finanšu palīgsabiedrības nepakļauj sevi riskam, iegādājoties finanšu aktīvus vai uzņemoties saistības. Tās atvieglo finanšu starpniecību. Centrālie biroji, kuru visi meitasuzņēmumi vai to lielākā daļa ir finanšu sabiedrības, ir finanšu palīgsabiedrības.

Finanšu sabiedrības, kas nav finanšu starpnieki un finanšu palīgsabiedrības

- 2.64. Finanšu sabiedrības, kas nav finanšu starpnieki un finanšu palīgsabiedrības, ir finanšu pakalpojumus sniedzošās institucionālās vienības, kuru lielākā daļa aktīvu vai saistību nav iesaistīti darījumos atklātos tirgos.

Finanšu sabiedrību sektorā iekļautās institucionālās vienības

- 2.65. Sektorā "finanšu sabiedrības" (S.12) iekļautas šādas institucionālās vienības:
- a) privātas vai publiskas sabiedrības, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām;
 - b) kooperatīvi un līgumsabiedrības, ko atzīst par neatkarīgām juridiskām personām un kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām;
 - c) publiskie ražotāji, ko atzīst par neatkarīgām juridiskām personām, kuri nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām;
 - d) bezpeļņas organizācijas, ko atzīst par neatkarīgām juridiskām personām un kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām vai apkalpo finanšu sabiedrības;
 - e) centrālie biroji, ja visi to meitasuzņēmumi vai to lielākā daļa kā finanšu sabiedrības nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām. Šos centrālos birojus klasificē kā finanšu palīgsabiedrības (S.126);
 - f) kontrolakciju sabiedrības, ja to galvenais uzdevums ir meitasuzņēmumu grupas aktīvu turēšana. Šīs grupas uzbūve var būt finanšu vai nefinanšu – tas neietekmē kontrolakciju sabiedrību klasificēšanu par piesaistošajām finanšu iestādēm (S.127);
 - g) ĪNDS, kuru galvenā darbība ir finanšu pakalpojumu nodrošināšana;
 - h) neinkorporēti ieguldījumu fondi, kuri ietver dalībnieku grupai piederošus ieguldījumu portfeļus un kuru vadību parasti uzņemas citas finanšu sabiedrības. Šie fondi ir no vadošajām finanšu sabiedrībām atsevišķas institucionālās vienības;
 - i) neinkorporētas vienības, kuras nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un ir pakļautas regulējumam un uzraudzībai (vairumā gadījumu klasificētas kā noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku, apdrošināšanas sabiedrības vai pensiju fondi), par kurām uzskata, ka tām ir lēmumu pieņemšanas autonomija un no īpašniekiem neatkarīga autonoma vadība; to ekonomiskā un finanšu uzvedība ir līdzīga finanšu sabiedrību uzvedībai. Šādā gadījumā tās uztver kā atsevišķas institucionālās vienības. Piemēri ir finanšu nerezidentsabiedrību filiāles.

Finanšu sabiedrību apakšsektori

- 2.66. Sektoru "finanšu sabiedrības" sīkāk iedala šādos apakšsektoros:
- a) centrālā banka (S.121);
 - b) noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku (S.122);
 - c) naudas tirgus fondi (NTF) (S.123);
 - d) ieguldījumu fondi, izņemot naudas tirgus fondus (S.124);
 - e) citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (S.125);
 - f) finanšu palīgsabiedrības (S.126);
 - g) piesaistošās finanšu iestādes un naudas aizdevēji (S.127);

h) apdrošināšanas sabiedrības (S.128.)

i) pensiju fondi (S.129).

Finanšu sabiedrību apvienotie apakšsektori

- 2.67. Monetārās finanšu iestādes (MFI) saskaņā ar ECB definīciju ir visas institucionālās vienības, kas iekļautas apakšsektoros centrālā banka (S.121), noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku (S.122), un naudas tirgus fondi (S.123).
- 2.68. Citas monetārās finanšu iestādes ir tie finanšu starpnieki, izmantojot kuras centrālās bankas (S.121) monetārā politika ietekmē citus ekonomikas subjektus. Tās ir noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku (S.122), un naudas tirgus fondi (S.123).
- 2.69. Finanšu starpnieki, kas apvieno riskus, ir apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi (ASPF). Tos veido apakšsektori apdrošināšanas sabiedrības (S.128) un pensiju fondi (S.129).
- 2.70. Finanšu sabiedrības, izņemot MFI un ASPF, veido apakšsektori: ieguldījumu fondi, izņemot naudas tirgus fondus (S.124), citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (S.125), finanšu palīgsabiedrības (S.126) un piesaistošās finanšu iestādes un naudas aizdevēji (S.127).

Finanšu sabiedrību apakšsektoru iedalīšana publiskās, nacionālās privātās un ārvalstu kontrolētās finanšu sabiedrībās

- 2.71. Izņemot S.121 apakšsektoru, katru apakšsektoru sīkāk iedala šādi:

- a) publiskas finanšu sabiedrības;
- b) nacionālās privātās finanšu sabiedrības;
- c) ārvalstu kontrolētās finanšu sabiedrības.

Šā apakšsadalījuma kritēriji ir tādi paši kā nefinanšu sabiedrībām (skatīt 2.51.–2.54. punktu).

2.3. tabula. Finanšu sabiedrību sektors un tā apakšsektori

Sektori un apakšsektori			Publiskie	Nacionālie privātie	Ārvalstu kontrolētie	
Finanšu sabiedrības			S.12			
Monetārās finanšu iestādes (MFI)	Centrālā banka		S.121			
	Citas monetārās finanšu iestādes (CMFI)	Noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku	S.122	S.12201	S.12202	S.12203
		NTF	S.123	S.12301	S.12302	S.12303
Finanšu sabiedrī- bas, izņemot MFI un ASPF	Ieguldījumu fondi, izņemot naudas tirgus fondus		S.124	S.12401	S.12402	S.12403
	Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus		S.125	S.12501	S.12502	S.12503
	Finanšu palīgsabiedrības		S.126	S.12601	S.12602	S.12603
	Piesaistošās finanšu iestādes un naudas aizdevēji		S.127	S.12701	S.12702	S.12703
Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi (ASPF)	Apdrošināšanas sabiedrības (AS)		S.128	S.12801	S.12802	S.12803
	Pensiju fondi (PF)		S.129	S.12901	S.12902	S.12903

Centrālā banka (S.121)

- 2.72. *Definīcija:* apakšsektoru "centrālā banka" (S.121) veido visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, kuru galvenā darbība ir valūtas emisija, valūtas iekšējās un ārējās vērtības saglabāšana un visu vai daļas valsts starptautisko rezervju glabāšana.
- 2.73. Apakšsektorā S.121 ir klasificēti šādi finanšu starpnieki:
- a) valsts centrālā banka, arī tad, ja tā ir Eiropas Centrālo banku sistēmas sastāvdaļa;
 - b) galvenokārt publiskas izcelsmes centrālās monetārās aģentūras (piemēram, iestādes, kas pārvalda ārzemju valūtas vai emitē valūtu), kam ir pilns kontu komplekts un autonomija pieņemt lēmumus saistībā ar centrālo valdību. Ja šīs darbības veic centrālajā valdībā vai centrālajā bankā, atsevišķas institucionālas vienības nepastāv.
- 2.74. Apakšsektorā S.121 neietilpst aģentūras un struktūras (izņemot centrālo banku), kuras regulē vai uzrauga finanšu sabiedrības vai finanšu tirgus. Tās klasificē apakšsektorā S.126.

Noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot Centrālo banku (S.122)

- 2.75. *Definīcija:* apakšsektorā "noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku" (S.122) ietilpst visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, izņemot centrālās bankas un naudas tirgus fondu apakšsektoros klasificētās, kuras galvenokārt ir iesaistītas finanšu starpniecībā un kuru uzdevums ir pieņemt noguldījumus un/vai tiem tuvus aizstājējus no institucionālajām vienībām, respektīvi ne tikai no naudas tirgus fondiem, un, uz sava rēķina, piešķirt aizdevumus un/vai veikt ieguldījumus vērtspapīros.
- 2.76. Noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku, nevar vienkārši raksturot kā "bankas", jo tajās var ietilpt dažas finanšu sabiedrības, kuras sevi nedēvē par bankām, vai arī dažas finanšu sabiedrības, kurām nav atļaujas to darīt dažās valstīs, savukārt dažas citas finanšu sabiedrības, kuras sevi dēvē par bankām, faktiski var nebūt noguldījumus pieņemošas sabiedrības. Apakšsektorā S.122 ir klasificēti šādi finanšu starpnieki:
- a) komercbankas, "universālās" bankas, "visu funkciju" bankas;
 - b) krājbankas (ieskaitot trasta krājbankas, krājbankas un kredītsociācijas);
 - c) pasta žiro iestādes, pasta bankas, žiro bankas;
 - d) lauku kredītbankas, lauksaimniecības kredītbankas;
 - e) kooperatīvās kredītbankas, krājaizdevu sabiedrības;
 - f) specializētās bankas (piemēram, tirdzniecības bankas, emisijas nami, privātbankas);
 - g) elektroniskās naudas iestādes, kuras iesaistītas galvenokārt finanšu starpniecībā.
- 2.77. Šādus finanšu starpniekus klasificē S.122 apakšsektorā, ja to uzdevums ir no sabiedrības pieņemt atmaksājamus naudas līdzekļus noguldījumu vai citā veidā, piemēram, pastāvīgi emitējot ilgtermiņa parāda vērtspapīrus. Citādi tos klasificē S.124 apakšsektorā:
- a) sabiedrības, kas iesaistītas hipotēku piešķiršanā (tostarp celtniecības sabiedrības, hipotēku bankas un hipotēku kredītiestādes);
 - b) municipālās kredītiestādes.
- Citos gadījumos finanšu starpniekus klasificē apakšsektorā S.124.
- 2.78. Apakšsektors S.122 neietver:
- a) centrālos birojus, kas pārrauga un pārvalda citas tādas grupas vienības, kuras sastāvā galvenokārt ir noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku, bet kuras pašas nav sabiedrības, kas pieņem noguldījumus. Šādus centrālos birojus klasificē apakšsektorā S.126;

b) bezpeļņas organizācijas, kas ir atzītas kā neatkarīgas juridiskas personas, kuras apkalpo noguldījumus pieņemošas sabiedrības, taču nav iesaistītas finanšu starpniecībā. Tās klasificē apakšsektorā S.126;

c) elektroniskās naudas iestādes, kuras nav galvenokārt iesaistītas finanšu starpniecībā.

Naudas tirgus fondi (S.123)

2.79. *Definīcija:* apakšsektoru “naudas tirgus fondi” (S.123) kā kolektīvo ieguldījumu shēmas veido visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, izņemot tās, kuras klasificētas centrālās bankas un kredītinstitūciju apakšsektoros, kas galvenokārt iesaistītas finanšu starpniecībā. To uzdevums ir emitēt ieguldījumu fondu apliecības vai daļas, kas ir tuvi aizstājēji noguldījumiem no institucionālajām vienībām, un uz sava rēķina veikt ieguldījumus galvenokārt naudas tirgus fondu apliecībās/daļās, īstermiņa parāda vērtspapīros un/vai noguldījumos.

2.80. Apakšsektorā S.123 ir klasificēti šādi finanšu starpnieki: ieguldījumu fondi, tostarp ieguldījumu trasti, daļu trasti un citas kolektīvo ieguldījumu shēmas, kuru ieguldījumu apliecības vai daļas ir tuvi noguldījumu aizstājēji.

2.81. Apakšsektorā S.123 neietver:

a) centrālās birojus, kas pārrauga un pārvalda grupu, ko galvenokārt veido naudas tirgus fondi, bet kas pašas nav naudas tirgus fondi. Tos klasificē apakšsektorā S.126;

b) bezpeļņas organizācijas, kas ir atzītas kā neatkarīgas juridiskas personas, kuras apkalpo naudas tirgus fondus, taču pašas nav iesaistītas finanšu starpniecībā. Tās klasificē apakšsektorā S.126.

Ieguldījumu fondi, izņemot naudas tirgus fondus (S.124)

2.82. *Definīcija:* apakšsektoru “ieguldījumu fondi, izņemot naudas tirgus fondus” (S.124) veido visas kolektīvo ieguldījumu shēmas, izņemot tās, kuras klasificētas naudas tirgus fondu apakšsektorā, kas galvenokārt iesaistīti finanšu starpniecībā. To uzdevums ir emitēt ieguldījumu fondu apliecības vai daļas, kas nav tuvi noguldījumu aizstājēji, un uz sava rēķina veikt ieguldījumus galvenokārt finanšu aktīvos, kas nav īstermiņa finanšu aktīvi, un nefinanšu aktīvos (parasti nekustamajā īpašumā).

2.83. Ieguldījumu fondos, izņemot naudas tirgus fondus, ietilpst ieguldījumu trasti, daļu trasti un citas kolektīvo ieguldījumu shēmas, kuru ieguldījumu fondu apliecības vai daļas nav tuvi noguldījumu aizstājēji.

2.84. Apakšsektorā S.124 ir klasificēti šādi finanšu starpnieki:

a) atvērti ieguldījumu fondi, kuru ieguldījumu fondu apliecības vai daļas pēc to turētāju lūguma tiek atpirktas vai atgūtas tiešā vai netiešā veidā no uzņēmuma aktīviem;

b) slēgti ieguldījumu fondi ar akciju pamatkapitālu, kuros ieguldītājam, iestājoties vai izstājoties no fonda, jānopērk vai jāpārdod esošās akcijas;

c) nekustamā īpašuma ieguldījumu fondi;

d) ieguldījumu fondi, kas iegulda citos fondos (“fondu fondi”);

e) riska ieguldījumu fondi, kuros apvienotas dažādas kolektīvo ieguldījumu shēmas, tostarp augstie minimālie ieguldījumi, atviegloti noteikumi un dažādas ieguldījumu stratēģijas.

2.85. Apakšsektorā S.124 neietver:

a) pensiju fondus, kas ir daļa no pensiju fondu apakšsektora;

b) īpašam nolūkam dibinātus valdības fondus, ko dēvē par valsts kapitāla fondiem. Īpašam nolūkam dibinātus valdības fondus klasificē kā piesaistošās finanšu sabiedrības, ja tās ir finanšu iestādes. Īpašam nolūkam dibinātu valdības fondu – kā vispārējās valdības daļu vai finanšu sabiedrības sektora daļu – klasifikāciju nosaka saskaņā ar 2.27. punktā minētajiem kritērijiem attiecībā uz īpašam nolūkam dibinātiem valdības fondiem.

- c) centrālos birojos, kas pārbauda un pārvalda grupu, kuras sastāvā galvenokārt ir ieguldījumu fondi, izņemot naudas tirgus fondus, bet kas paši nav ieguldījumu fondi. Tos klasificē apakšsektorā S.126;
- d) bezpeļņas organizācijas, kas ir atzītas kā neatkarīgas juridiskas personas, kuras apkalpo ieguldījumu fondus, izņemot naudas tirgus fondus, bet pašas nav iesaistītas finanšu starpniecībā. Tās klasificē apakšsektorā S.126.

Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (S.125)

- 2.86. *Definīcija:* apakšsektors "citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus" (S.125) ir visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, kas ir galvenokārt iesaistītas finanšu starpniecībā, uzņemoties saistības veidos, kas nav valūta, noguldījumi vai ieguldījumu fondu apliecības, vai saistībā ar institucionālo vienību apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmām.
- 2.87. Apakšsektors S.125 ietver dažādu veidu finanšu starpniekus, kuri galvenokārt ir iesaistīti ilgtermiņa finansēšanā. Vairumā gadījumu šāds dominējošais termiņš atšķir šo sektoru no CMFI apakšsektoriem (S.122 un S.123). Atšķirību no ieguldījumu fondu, izņemot naudas tirgus fondus (S.124), apdrošināšanas sabiedrību (S.128) un pensiju fondu (S.129) apakšsektora var noteikt, pamatojoties uz to, ka šim apakšsektoram nav saistību ieguldījumu fondu apliecību veidā, kuras neuzskata par tuviem noguldījumu aizstājējiem, vai apdrošināšanas, pensiju vai standarta garantijas shēmu veidā.
- 2.88. Apakšsektors citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (S.125) tiek sīkāk iedalīts apakšsektoros, kas ietver finanšu instrumentsabiedrības, kas iesaistītas vērtspapīrošanas darījumos (FIS), vērtspapīru un atvasināto instrumentu tirgotājus, finanšu sabiedrības, kas veic kredītēšanu, un specializētās finanšu sabiedrības. Tas attēlots 2.4. tabulā.

2.4. tabula. Citi finanšu starpnieki, izņemot apakšsektoru apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi (S.125) un tā apakšnodaļas

Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus

Finanšu instrumentsabiedrības, kas iesaistītas vērtspapīrošanas darījumos (FIS);
vērtspapīru un atvasināto instrumentu tirgotāji;
finanšu sabiedrības, kas veic kredītēšanu,
specializētās finanšu sabiedrības.

- 2.89. Apakšsektors S.125 neietver bezpeļņas organizācijas, kas ir atzītas par neatkarīgām juridiskām personām, kuras apkalpo citus finanšu starpniekus, taču pašas nav iesaistītas finanšu starpniecībā. Tās klasificē apakšsektorā S.126.

Finanšu instrumentsabiedrības, kas iesaistītas vērtspapīrošanas darījumos (FIS)

- 2.90. *Definīcija:* finanšu instrumentsabiedrības, kas iesaistītas vērtspapīrošanas darījumos (FIS), ir uzņēmumi, kas veic vērtspapīrošanas darījumus. FIS, kas atbilst institucionālās vienības kritērijiem, klasificē S.125, pretējā gadījumā tie ir mātesabiedrības neatņemama sastāvdaļa.

Vērtspapīru un atvasināto instrumentu tirgotāji, finanšu sabiedrības, kas veic kredītēšanu, un specializētās finanšu sabiedrības

- 2.91. Vērtspapīru un atvasināto instrumentu tirgotāji (savā vārdā) ir finanšu starpnieki savā vārdā.
- 2.92. Finanšu sabiedrības, kas veic kredītēšanu, ir, piemēram, finanšu starpnieki, kas nodarbojas ar:
 - a) finanšu nomu;
 - b) pirkšanu uz nomaksu un personīgo un komerciālo finanšu nodrošināšanu vai
 - c) faktūrkredītēšanu.
- 2.93. Specializētās finanšu sabiedrības ir finanšu starpnieki, piemēram:
 - a) riska un attīstības kapitāla sabiedrības;
 - b) eksporta/importa finanšu sabiedrības vai

- c) finanšu starpnieki, kas pērk noguldījumus un/vai noguldījumu tuvu aizstājējus vai uzņemas kredītus tikai attiecībā uz monetārām finanšu iestādēm; šie finanšu starpnieki arī ietver centrālo mijieskaita darījumu starpniekiestādes, kas veic MFI savstarpējos atpirkšanas līgumu darījumus.
- 2.94. Centrālos birojus, kuri pārbauda un pārvalda meitasuzņēmumu grupu, kas galvenokārt nodarbojas ar finanšu starpniecību un/vai finanšu palīgdarbībām, klasificē apakšsektorā S.126.

Finanšu palīgsabiedrības (S.126)

- 2.95. *Definīcija:* apakšsektoru "finanšu palīgsabiedrības" (S.126) veido visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, kuras nodarbojas galvenokārt ar darbībām, kas cieši saistītas ar finanšu starpniecību, bet pašas nav finanšu starpnieki.
- 2.96. Apakšsektorā S.126 klasificē šādas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības:
- a) apdrošināšanas brokeri, sanāciju un parastie administratori, apdrošināšanas un pensiju konsultanti u. tml.;
 - b) aizdevumu brokeri, vērtspapīru brokeri, ieguldījumu konsultanti u. tml.;
 - c) emisijas sabiedrības, kas pārvalda vērtspapīru emisiju;
 - d) sabiedrības, kuru galvenā funkcija ir garantēt, ar apstiprinājumu, parādzīmes un tamlīdzīgus instrumentus;
 - e) sabiedrības, kas nodarbojas ar atvasinātajiem instrumentiem un riska ierobežošanas instrumentiem, piemēram, mijmaiņas līgumiem, iespēju līgumiem un regulētā tirgū tirgotiem nākotnes līgumiem (tos neemitējot);
 - f) sabiedrības, kas nodrošina infrastruktūru finanšu tirgiem;
 - g) finanšu starpnieku un finanšu tirgu centrālās uzraudzības iestādes, ja tās ir atsevišķas institucionālas vienības;
 - h) pensiju fondu, kopieguldījumu fondu u. tml. pārvaldnieki;
 - i) sabiedrības, kas nodrošina fondu biržas un apdrošināšanas tirgu;
 - j) bezpeļņas organizācijas, kas ir atzītas par neatkarīgām juridiskām personām, kuras apkalpo finanšu sabiedrības, bet nav iesaistītas finanšu starpniecībā (skatīt 2.46. punkta d) apakšpunktu);
 - k) maksājumu iestādes (kas veicina maksājumus starp pircēju un pārdevēju).

- 2.97. Apakšsektors S.126 arī ietver centrālos birojus, kuru meitasuzņēmumi vai to lielākā daļa ir finanšu sabiedrības.

Piesaistošās finanšu iestādes un naudas aizdevēji (S.127)

- 2.98. *Definīcija:* Apakšsektors "piesaistošās finanšu iestādes un naudas aizdevēji" (S.127) ietver visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, kuras nenodarbojas ar finanšu starpniecību un nesniedz finanšu palīgpakalpojumus un kuru lielākā daļa aktīvu vai saistību nav iesaistīti darījumos atklātā tirgū.
- 2.99. Apakšsektorā S.127 klasificē šādas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības:
- a) vienības kā juridiskas personas, piemēram, trasti, īpašumi, aģentūru konti vai "izkārtnes" kompānijas;
 - b) kontrolāciju sabiedrības, kurām pieder meitasuzņēmumu grupas pašu kapitāla daļa, kas nodrošina kontroli, un kuru galvenā darbība ir grupas īpašumtiesību īstenošana, un tās nesniedz citus pakalpojumus uzņēmumiem, kuros kontrolāciju sabiedrībai pieder pašu kapitāls, t. i., tās neadministrē vai nepārvalda citas vienības;
 - c) ĪNDS, kas atbilst institucionālo vienību iedalījumam un piesaista līdzekļus atklātos tirgos, ko izmanto mātesuzņēmums;

- d) vienības, kas sniedz finanšu pakalpojumus tikai ar pašu līdzekļiem vai sponsoru nodrošinātiem līdzekļiem dažādiem klientiem un uzņem saistības nepildošā parādnieka finanšu risku. Piemēri ir naudas aizdevēji, sabiedrības, kas veic studentu kreditēšanu vai izsniedz kredītus ārējai tirdzniecībai, no tādu sponsoru līdzekļiem kā valdības vienība vai bezpeļņas organizācija un lombardi, kuri galvenokārt nodarbojas ar naudas aizdošanu;
- e) īpašam nolūkam izveidotie valdības fondi, ko parasti dēvē par valsts kapitāla fondiem, ja tos klasificē kā finanšu sabiedrības.

Apdrošināšanas sabiedrības (S.128)

2.100. *Definīcija:* apakšsektoru "apdrošināšanas sabiedrības" (S.128) veido visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību risku apvienošanas rezultātā galvenokārt tiešās apdrošināšanas vai pārapdrošināšanas veidā (sk. 2.59. punktu).

2.101. Apdrošināšanas sabiedrības sniedz šādus pakalpojumus:

- a) dzīvības un nedzīvības apdrošināšanu atsevišķām vienībām vai vienību grupām;
- b) pārapdrošināšanu citām apdrošināšanas sabiedrībām.

2.102. Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību pakalpojumus var sniegt kā apdrošināšanu attiecībā uz:

- a) ugunsgrēku (piem. komercīpašumā un privātīpašumā);
- b) atbildību (nelaimes gadījumā);
- c) transportlīdzekli (pašu bojājums vai trešās personas nodarīti zaudējumi);
- d) jūras, gaisa vai sauszemes transportu (tostarp enerģijas riskus);
- e) nelaimes gadījumu un veselību vai
- f) finanšu apdrošināšanu (garantiju vai galvojuma zīmju izsniegšana).

Finanšu apdrošināšanas vai kredītapdrošināšanas sabiedrības, ko dēvē arī par garantiju bankām, izsniedz garantijas vai galvojuma zīmes, lai nodrošinātu vērtspapīrošanu vai citus kredītproduktus.

2.103. Apdrošināšanas sabiedrības galvenokārt ir inkorporēti uzņēmumi vai kopuzņēmumi. Inkorporēti uzņēmumi pieder akcionāriem, un daudzi no tiem ir iekļauti biržu sarakstos. Kopuzņēmumi pieder to polišu īpašniekiem un atdod savu peļņu "peļņas" vai "dalībnieku" polišu turētājiem dividenžu vai prēmiju veidā. "Piesaistītie" apdrošinātāji parasti pieder nefinanšu sabiedrībai un galvenokārt apdrošina savu akcionāru riskus.

Ierāmējums 2.1. Apdrošināšanas veidi

Apdrošināšanas veids		Sektors/apakšsektors
Tiešā apdrošināšana	Dzīvības apdrošināšana Polises turētājs apdrošinātājam veic regulārus vai vienreizējus maksājumus; apdrošinātājs apmaiņā pret tiem garantē polises turētājam izmaksāt līgumsummu vai anuitāti konkrētā datumā vai pirms termiņa.	Apdrošināšanas sabiedrības
	Nedzīvības apdrošināšana Apdrošināšana pret tādiem riskiem kā nelaimes gadījumi, slimība, ugunsgrēks, kredītnespēja u. tml.	Apdrošināšanas sabiedrības
Pārapdrošināšana	Apdrošināšana, ko apdrošinātājs iegādājies, lai aizsargātu sevi no neparedzēti liela atlīdzības prasību skaita vai ļoti lielu atlīdzību prasībām	Apdrošināšanas sabiedrības

Apdrošināšanas veids			Sektors/apakšsektors
Sociālā apdrošināšana	Sociālā nodrošināšana Vispārējā valdība uzliek dalībniekiem par pienākumu apdrošināties pret noteiktiem sociāliem riskiem.	Sociālās nodrošināšanas pensijas	Sociālās nodrošināšanas fondi
		Cita sociālā nodrošināšana	
	Ar nodarbinātību saistītā sociālā apdrošināšana, kas nav sociālā nodrošināšana Darba devēji kā nodarbinātības nosacījumu var izvirzīt nosacījumu, ka darba ņēmējiem jāapdrošinās pret noteiktiem sociāliem riskiem.	Ar nodarbinātību saistītas pensijas	Darba devēju sektors, apdrošināšanas sabiedrības vai pensiju fondi vai mājāsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas
		Cita ar nodarbinātību saistīta sociālā apdrošināšana	

2.104. Apakšsektorā S.128 neietver:

- a) institucionālās vienības, kas atbilst abiem 2.117. punktā minētajiem kritērijiem. Tās klasificē apakšsektorā S.1314;
- b) centrālos birojus, kuri pārtrauga un pārvalda grupu, kas sastāv galvenokārt no apdrošināšanas sabiedrībām, bet kuri paši nav apdrošināšanas sabiedrības. Tos klasificē apakšsektorā S.126.
- c) bezpeļņas organizācijas, kas ir atzītas par neatkarīgām juridiskām personām, kuras apkalpo apdrošināšanas sabiedrības, bet nav iesaistītas finanšu starpniecībā. Tās klasificē apakšsektorā S.126.

Pensiju fondi (S.129)

- 2.105. *Definīcija:* apakšsektoru "pensiju fondi" (S.129) veido visas finanšu sabiedrības un kvazisabiedrības, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību sociālo risku un apdrošināto personu vajadzību (sociālā apdrošināšana) apvienošanas rezultātā. Pensiju fondi ir sociālās apdrošināšanas shēmas, kas nodrošina ienākumus pensijā un bieži izmaksā pabalstus nāves vai invaliditātes gadījumā.
- 2.106. Apakšsektoru S.129 veido tikai tie sociālās apdrošināšanas pensiju fondi, kas ir atsevišķas institucionālās vienības no tām institucionālām vienībām, kuras tos izveidoja. Šādiem autonomiem fondiem ir lēmumu pieņemšanas autonomija un pilns kontu komplekts. Neautonomie pensiju fondi nav institucionālās vienības un ir tās institucionālās vienības sastāvdaļa, kas tos izveidoja.
- 2.107. Pensiju fondu shēmu dalībnieku piemēri ir darba ņēmēji atsevišķā uzņēmumā vai uzņēmumu grupā, darba ņēmēji kādā filiālē vai nozarē un personas, kam ir viena un tā pati profesija. Apdrošinājuma summas, kas iekļautas apdrošināšanas līgumā, var ietvert:
- a) apdrošinājuma summas, ko apdrošinātās personas nāves gadījumā samaksā atraitnim(-ei) un bērniem;
 - b) apdrošinājuma summas, ko samaksā pēc aiziešanas pensijā,
 - c) apdrošinājuma summas, ko samaksā, ja apdrošinātā persona zaudē darbspēju.
- 2.108. Dažās valstīs visus minētos risku veidus var apdrošināt apdrošināšanas sabiedrības, kā arī pensiju fondi. Citās valstīs dažas minēto risku klases jāapdrošina ar dzīvības apdrošināšanas sabiedrību starpniecību. Pretstatā dzīvības apdrošināšanas sabiedrībām pensiju fondi saskaņā ar tiesību aktiem attiecas tikai uz īpašām darba ņēmēju un pašnodarbināto personu grupām.
- 2.109. Pensiju fondu shēmas var organizēt darba devēji vai vispārējā valdība. Tās darba ņēmēju vārdā var organizēt arī apdrošināšanas sabiedrības; vai var izveidot atsevišķas institucionālās vienības, lai turētu un pārvaldītu aktīvus, kas jāizmanto no pensiju tiesībām izrietošu saistību segšanai un pensiju sadalei.
- 2.110. Apakšsektorā S.129 neietver:
- a) institucionālās vienības, kas atbilst abiem kritērijiem 2.117. punktā. Tās klasificē apakšsektorā S.1314;

- b) centrālos birojos, kuri pārbauda un pārvalda grupu, kas sastāv galvenokārt no pensiju fondiem, bet kuri paši nav pensiju fondi. Tos klasificē apakšsektorā S.126;
- c) bezpeļņas organizācijas, kas ir atzītas par neatkarīgām juridiskām personām, kuras apkalpo pensiju fondus, bet nav iesaistītas finanšu starpniecībā. Tās klasificē apakšsektorā S.126.

Vispārējā valdība (S.13)

2.111. *Definīcija:* sektors "vispārējā valdība" (S.13) ietver visas institucionālās vienības, kuras ir ārpustirgus ražotāji un kuru produkcija ir paredzēta individuālajam un kolektīvajam patēriņam, un kuras galvenokārt finansē no obligātajiem maksājumiem, ko veic citiem sektoriem piederošas vienības un institucionālās vienības, kas nodarbojas galvenokārt ar nacionālā ienākuma un bagātības pārdali.

2.112. Sektorā S.13 ir iekļautas, piemēram, šādas institucionālās vienības:

- a) vispārējās valdības vienības, kuras izveidotas tiesiska procesa rezultātā, lai tām būtu tiesību aktos paredzētas pilnvaras pār citām vienībām ekonomiskā teritorijā, un kuras administrē un finansē darbību grupu, galvenokārt ražojot ārpustirgus preces un pakalpojumus, kuri domāti sabiedrības labumam;
- b) sabiedrība vai kvazisabiedrība, kas ir valdības vienība, ja tās produkcija ir galvenokārt ārpustirgus produkcija un to kontrolē valdības vienība;
- c) bezpeļņas organizācijas, ko atzīst par neatkarīgām juridiskām personām, kas ir citi ārpustirgus ražotāji un ko kontrolē vispārējā valdība;
- d) autonomi pensiju fondi, kuros saskaņā ar tiesību aktiem jāveic iemaksas un kuru fondus attiecībā uz norēķiniem un iemaksu un pabalstu apstiprināšanu pārvalda vispārējā valdība.

2.113. Vispārējās valdības sektors ir sadalīts četros apakšsektoros:

- a) centrālā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus) (S.1311);
- b) pavalsts valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus) (S.1312);
- c) vietējā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus) (S.1313);
- d) sociālās nodrošināšanas fondi (S.1314).

Centrālā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus) (S.1311)

2.114. *Definīcija:* šis apakšsektors ietver visus pavalsts administratīvos departamentus un citas centrālās aģentūras, kuru kompetence parasti attiecas uz visu ekonomisko teritoriju, izņemot sociālās nodrošināšanas fondu administrēšanu.

Apakšsektorā S.1311 ir iekļautas tās bezpeļņas organizācijas, kuras kontrolē centrālā valdība un kuru kompetence attiecas uz visu ekonomisko teritoriju.

Tirgu regulējošās organizācijas, kas tikai vai galvenokārt sadala subsīdijas, klasificē apakšsektorā S.1311. Tās organizācijas, kas nodarbojas tikai vai galvenokārt ar lauksaimniecības vai pārtikas produktu pirkšanu, turēšanu un pārdošanu, klasificē sektorā S.11.

Pavalsts valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus) (S.1312)

2.115. *Definīcija:* šo apakšsektoru veido tāda veida pavalsts valdības, kas ir atsevišķas institucionālās vienības, kuras veic dažas valdības funkcijas, izņemot sociālās nodrošināšanas fondu pārvaldi līmenī, kas zemāks par centrālās valdības līmeni un augstāks par valdības institucionālo vienību līmeni, kuras pastāv vietējā līmenī.

Apakšsektorā S.1312 ir iekļautas tās bezpeļņas organizācijas, kuras kontrolē pavalsts valdība un kuru kompetence attiecas tikai uz pavalsts ekonomisko teritoriju.

Vietējā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus) (S.1313)

- 2.116. *Definīcija:* šis apakšsektors ietver tos publiskās pārvaldes veidus, kuru kompetence attiecas tikai uz ekonomiskās teritorijas vietējo daļu, izņemot sociālās nodrošināšanas fondu vietējās aģentūras.

Apakšsektorā S.1313 ir iekļautas tās bezpeļņas organizācijas, kuras kontrolē vietējās valdības un kuru kompetence attiecas tikai uz vietējo valdību ekonomisko teritoriju.

Sociālās nodrošināšanas fondi (S. 1314)

- 2.117. *Definīcija:* apakšsektors "sociālās nodrošināšanas fondi" ietver centrālās, pavalsts un vietējās institucionālās vienības, kuru galvenā darbība ir sociālo pabalstu izsniegšana un kuras atbilst šādiem diviem kritērijiem:

- a) saskaņā ar tiesību aktiem vai noteikumiem dažām iedzīvotāju grupām jāpiedalās shēmā vai jāveic iemaksas,
- b) vispārējā valdība atbild par iestādes vadību attiecībā uz norēķiniem un iemaksu un pabalstu apstiprināšanu, neatkarīgi no tās kā uzraudzības iestādes vai darba devēja lomas.

Parasti nav tiešas saiknes starp fiziskas personas veikto iemaksas summu un risku, kam šī persona tiek pakļauta.

Mājsaimniecības (S.14)

- 2.118. *Definīcija:* sektors "mājsaimniecības" (S.14) ietver personas vai personu grupas, kas ir patērētāji un uzņēmēji, kuri ražo tirgus preces un sniedz nefinanšu un finanšu pakalpojumus (tirgus ražotāji) ar noteikumu, ka preču ražošanu un pakalpojumu sniegšanu neveic atsevišķas vienības, ko uzskata par kvazisabiedrībām. Šis sektors ietver tādas personas vai personu grupas kā preču ražotājus un nefinanšu pakalpojumu sniedzējus tikai pašu vajadzībām.

Mājsaimniecības kā patērētājus var definēt kā nelielas personu grupas, kam ir viens mitekļs, kas apvieno savus ienākumus un bagātības un kolektīvi patērē dažus preču un pakalpojumu veidus, galvenokārt mājokli un pārtiku.

Mājsaimniecību galvenie resursi ir šādi:

- a) darba ņēmēju atalgojums;
- b) īpašuma ienākums;
- c) pārvedumi no citiem sektoriem;
- d) ieņēmumi no tirgus produktu atsavināšanas;
- e) nosacīti ieņēmumi no produktu izlaides pašu galapatēriņam.

- 2.119. Mājsaimniecību sektors ietver:

- a) personas vai personu grupas, kuru galvenā funkcija ir patēriņš;
- b) personas, kuras pastāvīgi dzīvo institūcijās un kuru rīcības vai lēmumu autonomija ekonomiskos jautājumos ir neliela vai tās vispār nav (piem., reliģisko ordeņu locekļi, kas dzīvo klosteros, pacienti, kuri ilgu laiku uzturas slimnīcā, cietumnieki, kam piespriests ilgs soda termiņš, veci cilvēki, kuri pastāvīgi dzīvo pansionātos). Šādas personas uztver kā atsevišķu institucionālu vienību – atsevišķu mājsaimniecību;
- c) personas vai personu grupas, kuru galvenā funkcija ir patēriņš un kuras ražo preces un veic nefinanšu pakalpojumus tikai pašu galapatēriņam; sistēmā ir iekļautas tikai divas pakalpojumu kategorijas, ko ražo pašu galapatēriņam: īpašnieku apsaimniekotu mājokļu pakalpojumi un mājas pakalpojumi, ko veic algoti darba ņēmēji;
- d) vienīpašnieka uzņēmumus un līgumsabiedrības bez juridiska statusa, kas ir tirgus ražotāji, izņemot tos, ko uzskata par kvazisabiedrībām;

- e) mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas, kam nav neatkarīga juridiska statusa vai kam šāds statuss ir, bet kuras ir nenozīmīgas.

2.120. EKS 2010 mājsaimniecību sektors ir sadalīts šādos apakšsektoros:

- a) darba devēji (S.141) un individuālie uzņēmēji (S.142);
- b) darba ņēmēji (S.143);
- c) īpašuma ienākuma saņēmēji (S.1441);
- d) pensiju saņēmēji (S.1442);
- e) citu pārvedumu saņēmēji (S.1443).

2.121. Mājsaimniecības tiek iedalītas apakšsektoros saskaņā ar lielāko ienākuma kategoriju (darba devēju ienākums, darba ņēmēju atalgojums u. tml.), kas ir mājsaimniecībai kopumā. Ja vienā mājsaimniecībā saņem vairāk nekā vienu kādas noteiktas kategorijas ienākumu, tad klasifikācijas pamatā jābūt mājsaimniecības kopējam ienākumam katrā kategorijā.

Darba devēji un individuālie uzņēmēji (S.141 un S.142)

2.122. *Definīcija:* apakšsektoru “darba devēji un individuālie uzņēmēji” veido mājsaimniecību grupa, kurai (jauktie) ienākumi (B.3), kas uzkrājas mājsaimniecību neinkorporēto uzņēmumu īpašniekiem no to darbības kā tirgus preču ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem, ar vai bez algotiem darba ņēmējiem, ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā, pat ja tas nepārsniedz pusi mājsaimniecības kopējā ienākuma.

Darba ņēmēji (S.143)

2.123. *Definīcija:* apakšsektoru “darba ņēmēji” veido mājsaimniecību grupa, kurai ienākums, kurš uzkrājas no darba ņēmēju atalgojuma (D.1), ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā.

Īpašuma ienākuma saņēmēji (S.1441)

2.124. *Definīcija:* apakšsektoru “īpašuma ienākuma saņēmēji” veido mājsaimniecību grupa, kurai īpašuma ienākums (D.4) ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā.

Pensiju saņēmēji (S.1442)

2.125. *Definīcija:* apakšsektoru “pensiju saņēmēji” veido mājsaimniecību grupa, kurai ienākums, kurš uzkrājas no pensijām, ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā.

Pensiju mājsaimniecības ir mājsaimniecības, kuru lielākais ienākumu avots ir izdienas vai citas pensijas, ieskaitot pensijas no iepriekšējiem darba devējiem.

Citu pārvedumu saņēmēji (S.1443)

2.126. *Definīcija:* apakšsektoru “citu pārvedumu saņēmēji” veido mājsaimniecību grupa, kurai ienākums, kurš uzkrājas no citiem kārtējiem pārvedumiem, ir lielākais ienākuma avots mājsaimniecībai kopumā.

Citi kārtējie pārvedumi ir visi kārtējie pārvedumi, izņemot īpašuma ienākumu, pensijas un to cilvēku ienākumus, kuri pastāvīgi dzīvo institūcijās.

2.127. Ja mājsaimniecības galvenais ienākuma avots nav pieejams iedalīšanai sektoros, klasificēšanas nolūkiem izmanto aptaujājamās personas ienākumu. Aptaujājamā persona mājsaimniecībā parasti ir persona ar lielāko ienākumu. Ja iepriekšminētā informācija nav pieejama, mājsaimniecību iedalīšanai apakšsektoros izmanto tās personas ienākumu, kura sevi uzdod par aptaujājamo personu.

2.128. Mājsaimniecību iedalīšanai apakšsektoros var izmantot arī citus kritērijus, piemēram, mājsaimniecību sadalījumu uzņēmējos pēc darbības veida: lauksaimniecības mājsaimniecības un mājsaimniecības, kas nenodarbojas ar lauksaimniecību.

Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (S.15)

- 2.129. *Definīcija:* sektoru "mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas" (MABO) (S.15) veido bezpeļņas organizācijas, kas ir atsevišķas juridiskas vienības, kuras apkalpo mājsaimniecības un kuras ir privāti ārpustirgus ražotāji. To galvenie resursi tiek gūti no brīvprātīgām iemaksām naudā vai natūrā, ko kā patērētāji veic mājsaimniecības no vispārējās valdības maksājumiem un no īpašuma ienākuma.
- 2.130. Gadījumos, kad šādas iestādes nav īpaši nozīmīgas, tās neiekļauj MABO sektorā, bet mājsaimniecību sektorā (S.14), jo to darījumi ir neatņemama šā sektora sastāvdaļa. Vispārējās valdības kontrolētās ārpustirgus MABO tiek klasificētas vispārējās valdības sektorā (S.13).

MABO sektorā ietilpst šādi galvenie MABO veidi, kas piedāvā mājsaimniecībām ārpustirgus preces un pakalpojumus:

- a) arodbiedrības, profesionālās vai zinātniskās biedrības, patērētāju asociācijas, politiskās partijas, baznīcas vai reliģiskās biedrības (ieskaitot tās, ko finansē, bet nekontrolē valdības) un sociālie, kultūras, atpūtas un sporta klubi, un
- b) labdarības, atbalsta un palīdzības organizācijas, ko finansē ar brīvprātīgiem pārvedumiem naudā vai natūrā no citām institucionālām vienībām.

Sektorā S.15 ir iekļautas labdarības, atbalsta un palīdzības aģentūras, kas apkalpo nerezidentvienības, un nav iekļauti subjekti, kuros līdzdalība dod tiesības uz iepriekš noteiktu preču un pakalpojumu komplektu.

Pārējā pasaule (S.2)

- 2.131. *Definīcija:* sektors "pārējā pasaule" (S.2) ir vienību grupējums bez raksturīgām funkcijām un resursiem; to veido nerezidentvienības – tiktāl, ciktāl tās ir iesaistītas darījumos ar institucionālām rezidentvienībām, vai tām ir cita veida ekonomiska saikne ar rezidentvienībām. Tā kontos ir sniegts vispārējs pārskats par ekonomiskajām attiecībām, kuras nacionālo ekonomiku saista ar pārējo pasauli. Šajā sektorā ietilpst arī ES institūcijas un starptautiskās organizācijas.
- 2.132. Pārējā pasaule nav sektors, attiecībā uz kuru jābūt pilnam kontu komplektam, bet ir lietderīgi pārējo pasauli uztvert kā sektoru. Sektorus iegūst, sadalot kopējo ekonomiku, lai iegūtu viendabīgākas institucionālo rezidentvienību grupas, kas ir līdzīgas pēc to ekonomiskās darbības, mērķiem un funkcijām. Tas tā nav gadījumā ar sektoru "pārējā pasaule" – tur ieraksta darījumus un citas plūsmas starp nefinanšu un finanšu sabiedrībām, bezpeļņas organizācijām, mājsaimniecībām un vispārējo valdību, no vienas puses, un institucionālām nerezidentvienībām, no otras puses, kā arī citas ekonomiskās attiecības starp rezidentiem un nerezidentiem, piemēram, rezidentu prasījumus pret nerezidentiem.
- 2.133. Pārējās pasaules kontos iekļauj tikai darījumus, kas veikti starp institucionālām rezidentvienībām un nerezidentvienībām, un piemēro šādus izņēmumus:
- a) transporta pakalpojumus (līdz eksportētājvalsts robežai), ko sniedz rezidentvienības attiecībā uz importētām precēm, uzrāda pārējās pasaules kontos kopā ar FOB importu, kaut arī tās ir ražojušas rezidentvienības;
 - b) darījumus ar ārvalstu aktīviem starp rezidentiem, kuri pieder pie dažādiem iekšzemes ekonomikas sektoriem, uzrāda detalizētajos pārējās pasaules finanšu kontos. Šie darījumi neietekmē valsts finanšu stāvokli attiecībā pret pārējo pasauli; tie ietekmē atsevišķo sektoru finansiālās attiecības ar pārējo pasauli;
 - c) darījumus ar valsts saistībām starp nerezidentiem, kuri pieder pie dažādām ģeogrāfiskajām zonām, uzrāda pārējās pasaules kontu ģeogrāfiskajā sadalījumā. Lai gan šie darījumi neietekmē valsts kopējās saistības pret pārējo pasauli, tie ietekmē tās saistības pret dažādām pasaules daļām.
- 2.134. Sektoru "pārējā pasaule" (S.2) sīkāk sadala šādi:

- a) Eiropas Savienības dalībvalstis, iestādes un struktūras (S.21.):

1) Eiropas Savienības dalībvalstis (S.211);

2) Eiropas Savienības iestādes un struktūras (S.212.);

b) trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav ES rezidenti (S.22).

Ražotājiem klasifikācija sektoros, sadalot pēc īpašumtiesību galvenajiem juridiskajiem standartveidiem

2.135. Turpmākajā pārskatā un 2.31. līdz 2.44. punktā ir apkopoti principi, kuri ir pamatā ražotāju vienību klasifikācijai sektoros, izmantojot standarta terminoloģiju, lai raksturotu galvenos institūciju veidus.

2.136. Privātās un publiskās sabiedrības, kas ir tirgus ražotāji, klasificē šādi:

a) tās, kas nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un sniedz nefinanšu pakalpojumus – sektorā S.11 (nefinanšu sabiedrības);

b) tās, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām – sektorā S.12 (finanšu sabiedrības).

2.137. Kooperatīvus un līgumsabiedrības, ko atzīst par neatkarīgām juridiskām personām un kas ir tirgus ražotāji, klasificē šādi:

a) tās, kas nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un sniedz nefinanšu pakalpojumus – sektorā S.11 (nefinanšu sabiedrības);

b) tās, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām: –sektorā S.12 (finanšu sabiedrības).

2.138. Publiskie ražotāji, kuri saskaņā ar īpašiem tiesību aktiem atzīti par neatkarīgām juridiskām personām un kuri ir tirgus ražotāji, tiek klasificēti šādi:

a) tos, kas nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un sniedz nefinanšu pakalpojumus – sektorā S.11 (nefinanšu sabiedrības);

b) tos, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām – sektorā S.12 (finanšu sabiedrības).

2.139. Publiskos ražotājus, kurus neatzīst par neatkarīgām juridiskām personām un kuri ir tirgus ražotāji, klasificē šādi:

a) ja tie ir kvazisabiedrības:

1) tos, kas nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un sniedz nefinanšu pakalpojumus – sektorā S.11 (nefinanšu sabiedrības);

2) tos, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām – sektorā S.12 (finanšu sabiedrības).

b) ja tie nav kvazisabiedrības: sektorā S.13 (vispārējā valdība), jo tie paliek to vienību neatņemama sastāvdaļa, kuru kontrolē tie atrodas.

2.140. Bezpeļņas organizācijas (asociācijas un fondus), ko atzīst par neatkarīgām juridiskām personām, klasificē šādi:

a) tās, kuras ir tirgus ražotāji un kuri nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un sniedz nefinanšu pakalpojumus – sektorā S.11 (nefinanšu sabiedrības);

b) tās, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām – sektorā S.12 (finanšu sabiedrības);

c) tās, kas ir ārpus tirgus ražotāji:

1) sektorā S.13 (vispārējā valdība), ja tie ir publiskie ražotāji, kurus kontrolē vispārējā valdība;

2) sektorā S.15 (mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas), ja tie ir privātie ražotāji.

2.141. Vienīpašnieka uzņēmumus un līgumsabiedrības, ko neatzīst par neatkarīgām juridiskām personām un kas ir tirgus ražotāji, klasificē šādi:

a) ja tie ir kvazisabiedrības:

1) tos, kas nodarbojas galvenokārt ar preču ražošanu un sniedz nefinanšu pakalpojumus – sektorā S.11 (nefinanšu sabiedrības);

2) tos, kas nodarbojas galvenokārt ar finanšu starpniecību un finanšu palīgdarbībām – S.12 sektorā (finanšu sabiedrības).

b) ja tie nav kvazisabiedrības, tos klasificē sektorā S.14 (mājsaimniecības).

2.142. Centrālos birojus iedala šādi:

a) sektorā S.11 (nefinanšu sabiedrības), ja dominējošais darbības veids sabiedrību grupai, kas ir tirgus ražotāji, kopumā ir preču ražošana un nefinanšu pakalpojumu sniegšana (skatīt 2.46. punkta e) apakšpunktu);

b) Sektorā S.12 (finanšu sabiedrības), ja dominējošais darbības veids sabiedrību grupai kopumā ir finanšu starpniecība (skatīt 2.65. punkta e) apakšpunktu).

Kontrolāciju sabiedrības, kam pieder meitasuzņēmumu grupas aktīvi, vienmēr uztver kā finanšu sabiedrības. Kontrolāciju sabiedrības tur īpašumā meitasuzņēmumu grupas aktīvus, bet neveic šīs grupas pārvaldību.

2.143. 2.5. tabulā shematiskā veidā ir attēloti dažādi iepriekš tekstā uzskaitītie gadījumi.

2.5. tabula. Ražotājvienību klasifikācija sektoros, sadalot pēc galvenajiem juridiskajiem īpašumtiesību standartveidiem

Ražotāja veids Standartveida juridiskais apraksts	Tirgus ražotāji (preces un nefinanšu pakalpojumi)	Tirgus ražotāji (finanšu starpniecība)	Ārpustirgus ražotāji	
			Publiskie ražotāji	Privātie ražotāji
Privātās un publiskās sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības (S.11)	Finanšu sabiedrības (S.12)		
Kooperatīvi un līgumsabiedrības, ko atzīst par neatkarīgām juridiskām personām	Nefinanšu sabiedrības (S.11)	Finanšu sabiedrības (S.12)		
Publiskie ražotāji, kas saskaņā ar īpašiem tiesību aktiem atzīti par neatkarīgām juridiskām personām	Nefinanšu sabiedrības (S.11)	Finanšu sabiedrības (S.12)		
Publiskie ražotāji, kas nav atzīti par neatkarīgām juridiskām personām	Tie, kam ir kvazisabiedrību īpašības	Finanšu sabiedrības (S.12)		
	Pārējie		Vispārējā valdība (S.13)	
Bezpeļņas organizācijas, kas atzītas par neatkarīgām juridiskām personām	Nefinanšu sabiedrības (S.11)	Finanšu sabiedrības (S.12)	Vispārējā valdība (S.13)	mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (S.15)

Ražotāja veids Standartveida juridiskais apraksts		Tirgus ražotāji (preces un nefinanšu pakalpojumi)	Tirgus ražotāji (finanšu starpniecība)	Ārpustirgus ražotāji	
				Publiskie ražotāji	Privātie ražotāji
Līgumsabiedrības, kas nav atzītas par neatkarīgām juridiskām personām Vienīpašnieka uzņēmumi	Tie, kam ir kvazisabiedrību īpašības	Nefinanšu sabiedrības (S.11)	Finanšu sabied- rības (S.12)		
	Pārējie	Mājsaimniecības (S.14)	Mājsaimniecības (S.14)		
Kontrolakciju sabiedrības, kuru kontrolētās sabiedrību grupas dominējošais darbības veids ir šāda ražošana:	preces un nefi- nanšu pakalpo- jumi	Nefinanšu sabiedrības (S.11)			
	finanšu pakal- pojumi		Finanšu sabied- rības (S.12)		

VIETĒJĀS DARBĪBAS VEIDA VIENĪBAS UN NOZARES

- 2.144. Vairākums institucionālo vienību, kas ražo preces un sniedz pakalpojumus, vienlaikus nodarbojas ar vairākām darbībām. Tās var veikt galveno darbību, dažas sekundārās darbības un dažas papilddarbības.
- 2.145. Darbība notiek tad, ja, apvienojot resursus, piemēram, iekārtu, darbaspēka, ražošanas tehnikas, informācijas tīklu vai produktus, tiek radītas konkrētas preces vai pakalpojumi. Darbību raksturo produktu ielaide, ražošanas process un produktu izlaide.

Darbības var noteikt, atsaucoties uz NACE 2. red. konkrētu līmeni (ekonomiskās darbības statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā).

- 2.146. Ja vienība veic vairāk nekā vienu darbību, tad visas darbības, kas nav papilddarbības (skatīt 3. nodaļas 3.12. punktu), sarindo saskaņā ar bruto pievienoto vērtību. Galveno darbību no sekundārām darbībām var nošķirt, pamatojoties uz dominējošo radīto pievienoto vērtību.
- 2.147. Lai analizētu plūsmas, kas rodas preču un pakalpojumu ražošanas un izmantošanas procesā, ir jāizvēlas vienības, kas izceļ tehniska un ekonomiska rakstura attiecības. Šī prasība nozīmē, ka institucionālās vienības parasti jāsadala mazākās un viendabīgākās vienībās pēc ražošanas veida. Paredzēts, ka vietējām darbības veida vienībām jāatbilst minētajai prasībai kā praktiski orientētai darbības pieejai.

Vietējā darbības veida vienība

- 2.148. *Definīcija:* vietējā darbības veida vienība (vietējā DVV) ir tādas darbības veida vienības (DVV) daļa, kas atbilst vietējai vienībai. Vietējo DVV sauc par ražotni NKS 2008 un ISIC 4. red. DVV sagrupē visas institucionālās vienības daļas kā ražotājus, kas palīdz veikt darbību NACE 2. red. klases līmenī (četri cipari), un atbilst vienai vai vairākām institucionālās vienības operatīvajām apakšnodalām. Institucionālās vienības informācijas sistēmai jāspēj uzrādīt vai aprēķināt vismaz katras vietējās DVV produkcijas vērtību, starppatēriņu, darba ņēmēju atalgojumu, pamatdarbības pārpalikumu un nodarbinātību, un bruto pamatkapitāla veidošanu.

Vietējā vienība ir institucionāla vienība vai daļa no institucionālās vienības, kura ražo preces un sniedz pakalpojumus un kura atrodas noteiktā ģeogrāfiskā vietā.

Vietējā DVV var atbilst institucionālai vienībai kā ražotājs; no otras puses, tā nekad nevar piederēt divām dažādām institucionālām vienībām.

- 2.149. Ja institucionāla vienība, kas ražo preces un sniedz pakalpojumus, ietver galveno darbību un arī vienu vai vairākas sekundārās darbības, tā jāsadala tādā pašā DVV skaitā un sekundārās darbības jāklasificē pozīcijās, kas atšķiras no galvenās darbības pozīcijas. Palīgdarbības nav nodalītas no galvenajām vai sekundārajām darbībām. Bet DVV, uz ko attiecas konkrēta klasifikācijas sistēmas pozīcija, var ražot ražojumus ārpus viendabīgās grupas, ņemot vērā sekundārās darbības, kuras ir ar tām saistītas un kuras nevar atsevišķi identificēt pieejamos uzskaites dokumentos. Tādējādi DVV var veikt vienu vai vairākas sekundārās darbības.

Nozares

- 2.150. *Definīcija:* nozari veido vietējo DVV grupa, kas nodarbojas ar tādu pašu vai līdzīgu darbības veidu. Klasifikācijas sīkākajā līmenī nozari veido visas vietējās DVV, kuras iekļautas vienā NACE 2. red. (četrus ciparus) klasē un kuras līdz ar to nodarbojas ar vienu un to pašu darbību, kā noteikts NACE 2. red.

Nozarēs ietilpst gan vietējās DVV, kas ražo tirgus preces un sniedz pakalpojumus, gan vietējās DVV, kas ražo ārpustirgus preces un sniedz ārpustirgus pakalpojumus. Nozari pēc definīcijas veido vietējā DVV grupa, kas nodarbojas ar to pašu ražīgo darbību neatkarīgi no tā, vai institucionālās vienības, pie kurām tās pieder, ražo vai neražo tirgus vai ārpustirgus izlaidi.

- 2.151. Nozares klasificē trijās kategorijās:

- a) nozares, kas ražo tirgus preces un sniedz pakalpojumus (tirgus nozares), kā arī ražo preces un sniedz pakalpojumus pašu galapatēriņam. pakalpojumi pašu galapatēriņam attiecas tikai uz mājokļu pakalpojumiem, ko sniedz īpašnieki apsaimniekotāji, un uz mājas pakalpojumiem, ko veic nodarbināts algots personāls;
- b) nozares, kas ražo valsts pārvaldes ārpustirgus preces un pakalpojumus – vispārējās valdības ārpustirgus nozares;
- c) nozares, kas ražo māsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas iestāžu ārpustirgus preces un sniedz pakalpojumus – māsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas iestāžu ārpustirgus nozares.

Nozaru klasifikācija

- 2.152. Klasifikācija, ko izmanto vietējo DVV sagrupēšanai nozarēs, ir NACE 2. red.

VIENDABĪGĀS RAŽOŠANAS VIENĪBAS UN VIENDABĪGĀS NOZARES

- 2.153. Ražošanas procesa analīzei visatbilstošākā vienība ir viendabīgās ražošanas vienība. Šai vienībai ir unikāla darbība, ko nosaka ielaide, ražošanas process un izlaide.

Viendabīgās ražošanas vienība

- 2.154. *Definīcija:* viendabīgās ražošanas vienība veic īpašu darbību, ko raksturo ielaide, ražošanas process un izlaide. Produkti, kas veido ielaidei un izlaidi, paši par sevi atšķiras ar fiziskajām īpašībām, apstrādes pakāpi un izmantoto ražošanas tehniku. Tos var identificēt pēc produktu klasifikācijas (produktu klasifikācija pēc darbības – CPA). CPA ir produktu klasifikācija, kuru sastāvdaļas sakārto saskaņā ar ražošanas izcelsmes kritēriju un kuru ražošanas izcelsme ir noteikta NACE 2. red.

Viendabīgā nozare

- 2.155. *Definīcija:* viendabīgo nozari veido viendabīgas ražošanas vienību grupējums. Darbības, ko veic viendabīga nozare, identificē saskaņā ar produktu klasifikāciju. Viendabīgā nozare ražo tikai tās preces un sniedz tikai tos pakalpojumus, kas noteikti klasifikācijā.
- 2.156. Viendabīgās nozares ir vienības, kas paredzētas ekonomikas analīzei. Viendabīgas ražošanas vienības parasti nevar novērot tieši; no vienībām iegūtie dati, ko izmanto statistikas pētījumos, jāpārkārto, lai izveidotu viendabīgās nozares.

3. NODAĻA

DARĪJUMI AR PRODUKTIEM UN NERAŽOTIEM AKTĪVIEM

PRODUKTU DARĪJUMI KOPUMĀ

3.01. *Definīcija:* produkti ir visas preces un pakalpojumi, ko rada ražošanas procesā. Ražošana ir definēta 3.07. punktā.

3.02. EKS izšķir šādas galvenās produktu darījumu kategorijas:

Darījumu kategorijas	Kods
Izlaide	P.1
Starppatēriņš	P.2
Galapatēriņa izdevumi	P.3
Faktiskais galapatēriņš	P.4
Bruto kapitāla veidošana	P.5
Preču un pakalpojumu eksports	P.6
Preču un pakalpojumu imports	P.7

3.03. Produktu darījumus ieraksta šādi:

- a) preču un pakalpojumu kontā izlaidi un importu ieraksta kā resursus, bet citus produktu darījumus ieraksta kā izlietojumu;
- b) ražošanas kontā izlaidi ieraksta kā resursu, bet starppatēriņu kā izlietojumu; bruto pievienotā vērtība ir šo divu produktu darījumu balanspostenis;
- c) izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā galapatēriņa izdevumus ieraksta kā izlietojumu;
- d) koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā faktisko galapatēriņu ieraksta kā izlietojumu;
- e) kapitāla kontā bruto kapitāla veidošanu ieraksta kā izlietojumu (nefinanšu aktīvu pārmaiņas);
- f) preču un pakalpojumu ārējā kontā preču un pakalpojumu importu ieraksta kā resursus un preču un pakalpojumu eksportu ieraksta kā izlietojumu.

Daudzi galvenie balansposteni kontos, piemēram, pievienotā vērtība, iekšzemes kopprodukts, nacionālais ienākums un izmantojamais ienākums, tiek pilnībā vai daļēji definēti produktu darījumu izteiksmē. Minētos balanspostenus nosaka produktu darījumu definīcija.

3.04. Piedāvājuma tabulā (skatīt 1.136. punktu) izlaidi un importu ieraksta kā piedāvājumu. Izlietojuma tabulā starppatēriņu, bruto kapitāla veidošanu, galapatēriņa izdevumus un eksportu ieraksta kā izlietojumu. Simetriskajā ielaides un izlaides tabulā izlaidi un importu ieraksta kā piedāvājumu, bet citus produktu darījumus – kā izlietojumu.

3.05. Produktu piedāvājumu vērtē bāzes cenās (skatīt 3.44. punktu). Produktu izlietojumu vērtē pircēju cenās (skatīt 3.06. punktu). Dažiem piedāvājuma un izlietojuma veidiem, piemēram, preču importam un eksportam, piemēro īpašus vērtēšanas principus.

3.06. *Definīcija:*

pircēja cena ir cena, ko pircējs maksā par produktiem. Pircēja cena ietver:

- a) produktu nodokļus mīnus subsīdijas (bet izslēdzot atskaitāmos produktu nodokļus, piemēram, produktiem uzlikto PVN);
- b) transporta maksas, ko pircējs sedz atsevišķi, lai saņemtu piegādes noteiktajā vietā un laikā;

c) atskaitījumus par atlaidēm no standarta cenām vai maksas par pirkumiem vairumā vai nesezonā.

pircēja cenas neietver:

a) saskaņā ar kredīta noteikumiem pieskaitītos procentus vai pakalpojumu maksu;

b) papildu maksas, kas radušās tāpēc, ka nav samaksāts pirkšanas brīdī noteiktajā laikā.

Ja izlietojuma laiks nesakrīt ar pirkšanas laiku, veic vērtības korekcijas, lai ņemtu vērā šajā laikā notikušās cenu pārmaiņas (atbilstoši krājumu cenu pārmaiņām). Šādi pārreķini ir svarīgi, ja gada laikā krasi mainās attiecīgo produktu cenas.

RAŽOŠANA UN IZLAIDE

3.07. *Definīcija:* ražošana ir darbība, kuru kontrolē, par kuru atbild un kuru pārvalda institucionālā vienība, kas izmanto darbaspēku, kapitālu, preces un pakalpojumus, lai ražotu preces un pakalpojumus.

Ražošana neietver dabiskus procesus bez cilvēku līdzdalības vai vadības, kāds ir, piemēram, nekontrolēts zivju krājumu pieaugums starptautiskajos ūdeņos, turpretim zivju audzēšana ir ražošana.

3.08. Ražošana ietver:

a) visu to individuālo vai kolektīvo preču un pakalpojumu ražošanu, ko piedāvā vienībām, kas nav to ražotāji;

b) visu to preču pašražošanu, kuras ražotāji patur pašu galapatēriņam vai bruto pamatkapitāla veidošanai.

Pašražošanas bruto pamatkapitāla veidošanai piemēri ir šādi: pamatlīdzekļu ražošana, piemēram, būvniecība, programmatūras izstrāde un derīgo izrakteņu izpēte pašu bruto pamatkapitāla veidošanai. Bruto pamatkapitāla veidošanas jēdziens skaidrots 3.124.–3.138. punktā.

Preču pašražošana mājāsaimniecībās attiecas galvenokārt uz:

1) mājokļu pašbūvniecību;

2) lauksaimniecības produktu ražošanu un glabāšanu;

3) lauksaimniecības produktu pārstrādi, piemēram, graudu samalšanu miltos, augļu žāvēšanu un konservēšanu, piena produktu, piemēram, sviesta un siera, kā arī alus, vīna un stipro alkoholisko dzērienu ražošanu;

4) citu primāro produktu ražošanu, piemēram, sāls ieguvu, kūdras rakšanu, ūdens apgādi;

5) citu veidu apstrādi, piemēram, audumu aušanu, māla trauku ražošanu un mēbeļu izgatavošanu;

c) īpašnieku apdzīvotu mājokļu pašpakalpojumus;

d) mājas un personīgos pakalpojumus, kas iegūti, nodarbinot algotu mājas personālu;

e) brīvprātīgo darbu, kuru rezultātā rodas preces. Šāda darba piemēri ir mājokļa, baznīcas vai citas ēkas celtniecība. Brīvprātīgo darbu, kura rezultātā nerodas preces, piemēram, aprūpi un tīrīšanu bez maksas, ražošanā neiekļauj.

Darbības, kas uzskaitītas a) līdz e) punktā, iekļauj kā ražošanu pat tad, ja tās ir nelegālas vai nav reģistrētas nodokļu, sociālās nodrošināšanas, statistikas un citās publiskās iestādēs.

Preces pašražošanu mājāsaimniecībās ieraksta, ja šā veida ražošana ir kvantitatīvi nozīmīga, t. i., ja tā ir kvantitatīvi nozīmīga kopējā šīs preces piedāvājumā valstī.

Vienīgā preču pašražošana mājsaimniecībās, ko iekļauj, ir mājokļu būvniecība un lauksaimniecības produktu ražošana, glabāšana un pārstrāde.

3.09. Ražošana neiekļauj mājas un personīgos pakalpojumus, ko veic un patērē tajā pašā mājsaimniecībā. Piemēri mājsaimniecību pašu ražotiem mājas pakalpojumiem, ko neietver, ir šādi:

- a) mājokļa tīrīšana, dekorēšana un uzturēšana – tiktāl, cik šīs darbības attiecas arī uz īrniekiem;
- b) mājsaimniecības ilglietojuma preču tīrīšana, apkope un remontēšana;
- c) ēdiena gatavošana un pasniegšana;
- d) bērnu aprūpe, apmācība un audzināšana;
- e) slimu, nespējīgu vai vecu cilvēku aprūpe;
- f) mājsaimniecības locekļu vai viņiem piederošu preču transportēšana.

Mājas un personīgos pakalpojumus, kas iegūti, nodarbinot algotu mājas personālu, un īpašnieku apdzīvoto mājokļu pakalpojumus iekļauj ražošana.

Galvenā darbība, sekundārās darbības un palīgdarbības

3.10. *Definīcija:* vietējās DVV galvenā darbība ir darbība, kur šādas darbības pievienotā vērtība pārsniedz tās pašas vienības jebkuras citas darbības pievienoto vērtību. Galvenās darbības klasifikāciju nosaka saskaņā ar NACE 2. red., vispirms augstākajā klasifikācijas līmenī, pēc tam sīkāk detalizētajos līmeņos.

3.11. *Definīcija:* sekundārā darbība ir tajā pašā vietējā darbības veida vienībā papildus galvenajai darbībai veikta darbība. Sekundārās darbības izlaide ir sekundārais produkts.

3.12. *Definīcija:* palīgdarbība ir darbība, kuras izlaide ir paredzēta izlietošanai uzņēmumā.

Palīgdarbība ir uzņēmumā veiktā atbalsta darbība ar mērķi darīt iespējamu vietējās DVV galveno vai sekundāro darbību. Visu ielaidi, ko patērē palīgdarbībai – materiālus, darbu, pamatkapitāla patēriņu u. tml. – uzskata par tās galvenās vai sekundārās darbības ielaidi, kuru palīgdarbība atbalsta.

Palīgdarbības piemēri ir šādi:

- a) pirkšana;
- b) pārdošana;
- c) tirgvedība;
- d) uzskaitē;
- e) datu apstrāde;
- f) transportēšana;
- g) uzglabāšana;
- h) apkope;
- i) tīrīšana;
- j) drošības pakalpojumi.

Uzņēmumi var izvēlēties, vai pašiem nodarboties ar palīgdarbībām, vai šādus pakalpojumus pirkt tirgū no specializētiem pakalpojumu sniedzējiem.

Kapitāla pašveidošana nav palīgdarbība.

- 3.13. Palīgdarbības nav nošķirtas, lai veidotu atsevišķus subjektus, vai atdalītas no to apkalpoto subjektu galvenās vai sekundārajām darbībām. Tādēļ palīgdarbības jāapvieno ar to apkalpojamām vietējām DVV.

Palīgdarbības var veikt atsevišķās vietās, kas atrodas citā reģionā nekā to apkalpojamās vietējās DVV. Stingri piemērojot pirmajā daļā minēto noteikumu palīgdarbību ģeogrāfiskajam iedalījumam, varētu gadīties, ka to reģionu agregāti, kur koncentrētas palīgdarbības, tiktu novērtēti pārāk zemu. Tāpēc saskaņā ar rezidences principu palīgdarbības jāiedala tiem reģioniem, kur tās norisinās; palīgdarbības paliek tajā nozarē, kur to apkalpotās vietējās DVV.

Izlaide (P.1)

- 3.14. *Definīcija:* izlaide ir uzskaites periodā radīto produktu kopums.

Izlaides piemēri ir šādi:

- a) preces un pakalpojumi, ko viena vietēja DVV sniedz citai vietējai DVV, kura pieder tai pašai institucionālajai vienībai;
 - b) preces, ko saražojusi vietējā DVV, kuras ražošanas perioda beigās atrodas krājumos, neatkarīgi no to tālākā izlietojuma. Preces un pakalpojumus, kas saražoti un patērēti vienā un tajā pašā uzskaites periodā un vienā un tajā pašā vietējā DVV, neatdala atsevišķi. Tos neieraksta kā daļu no vietējās DVV izlaides vai starppatēriņa.
- 3.15. Ja institucionālā vienība ietver vairāk nekā vienu vietējo DVV, tad institucionālās vienības izlaide ir to veidojošo vietējo DVV kopējā izlaide, ieskaitot izlaidi, ko savstarpēji viena otrai piegādā vietējās DVV.
- 3.16. EKS 2010 izšķir trīs veidu izlaidi:

- a) tirgus izlaide (P.11);
- b) pašu gala izlietojumam saražotā izlaide (P.12);
- c) ārpustirgus izlaide (P.13).

Šo sadalījumu piemēro arī vietējām DVV un institucionālajām vienībām:

- a) tirgus ražotāji;
- b) ražotāji pašu gala izlietojumam;
- c) ārpustirgus ražotāji.

Sadalījums starp tirgu, pašu gala izlietojumu un ārpustirgu ir ļoti nozīmīgs šādu iemeslu dēļ:

- a) tas ietekmē valdības un MABO vērtējumu par izlaidi un ar to saistītiem jēdzieniem, piemēram, pievienotā vērtība, iekšzemes kopprodukts un galapatēriņš;
- b) tas ietekmē institucionālo vienību klasifikāciju pa sektoriem, piemēram, kuras vienības iekļaujamās un kuras nav iekļaujamās vispārējās valdības sektorā.

Sadalījums nosaka izlaidei piemērojamos vērtēšanas principus. Tirgus izlaidi un pašu gala izlietojumam saražoto izlaidi vērtē bāzes cenās. Ārpustirgus ražotāju kopējo izlaidi vērtē, summējot ražošanas izmaksas. Institucionālās vienības izlaidi vērtē kā tajā ietilpstošo vietējo DVV kopējās izlaides summu, un tā ir atkarīga arī no sadalījuma starp tirgu, pašu gala izlietojumu un ārpustirgu.

Sadalījumu izmanto arī, lai klasificētu institucionālās vienības pa sektoriem. Ārpustirgus ražotājus klasificē kā vispārējās valdības sektoram vai mājāsaimniecības apkalpojošām bezpeļņas organizācijām piederošus ražotājus.

Sadalījumu nosaka pēc principa “no augšas uz leju”, t. i., sadalījumu vispirms nosaka institucionālajām vienībām, tad vietējām DVV un tad to izlaidei.

Produktu līmenī izlaidi klasificē kā tirgus izlaidi, izlaidi pašu gala izlietojumam un ārpustirgus izlaidi atbilstīgi šo izlaidi ražojošās institucionālās vienības un vietējās DVV raksturojumam.

- 3.17. *Definīcija:* tirgus izlaide ir izlaide, kuru pārdod tirgū vai kura paredzēta pārdošanai tirgū.
- 3.18. Tirgus izlaidē iekļauj:
- a) par ekonomiski nozīmīgām cenām pārdotos produktus;
 - b) bartera veidā iemainītos produktus;
 - c) produktus, ko izlieto maksājumiem natūrā (ieskaitot darba ņēmēju atalgojumu natūrā un jaukto ienākumu natūrā);
 - d) produktus, ko vienas institucionālās vienības ietvaros viena vietējā DVV piedāvā otrai ielaidei starppatēriņā vai gala izlietojumam;
 - e) produktus, kas ieskaitīti gatavo preču krājumos un nepabeigtajos ražojumos, paredzot izlietošanai vienam no iepriekšminētajiem mērķiem (ieskaitot dzīvnieku un augu valsts produktu dabīgo pieaugumu un nepabeigtās celtnes, kuru pircējs nav zināms).
- 3.19. *Definīcija:* ekonomiski nozīmīgas cenas ir cenas, kurām ir būtiska ietekme uz produktu daudzumu, ko ražotāji vēlas piedāvāt, un produktu daudzumu, ko pircēji vēlas iegādāties. Šādas cenas rodas, ja īstenojas abi šādi nosacījumi:
- a) ražotājam ir stimulēts koriģēt piedāvājumu vai nu peļņas radīšanai ilgtermiņā, vai vismaz kapitāla un citu izmaksu segšanai;
 - b) patērētājiem ir brīva izvēle – iegādāties vai neiegādāties – un iespēja izdarīt izvēli, balstoties uz pieprasīto cenu.
- Cenas, kas nav ekonomiski nozīmīgas, visdrīzāk iekasē, lai palielinātu ieņēmumus vai nedaudz samazinātu pārmērīgu pieprasījumu, kas var rasties, ja pakalpojums tiek sniegts pilnīgi par brīvu.
- Ekonomiski nozīmīga produkta cena definēta saistībā ar institucionālo vienību un vietējo DVV, kas saražojusi izlaidi. Piemēram, visa mājsaimniecību neinkorporēto uzņēmumu izlaide, kas pārdota citām institucionālajām vienībām, ir pārdota par ekonomiski nozīmīgām cenām, tādēļ tā uzskatāma par tirgus izlaidi. Lai noteiktu citu institucionālo vienību izlaidi, pārbaudīs spēju veikt tirgus darbību par ekonomiski nozīmīgām cenām, īpaši piemērojot kvantitatīvo kritēriju (50 % kritēriju), izmantojot attiecību starp ražošanas izmaksām un pārdošanu. Lai vienību uzskatītu par tirgus ražotāju, vismaz 50 % tās izmaksu sedz ar pārdošanas ieņēmumiem vairāku gadu gaitā.
- 3.20. *Definīcija:* pašu gala izlietojumam saražoto izlaidi veido preces un pakalpojumi, ko patur tās pašas institucionālās vienības galapatēriņam vai kapitāla veidošanai.
- 3.21. Pašu galapatēriņam paturētos produktus var ražot tikai mājsaimniecību sektors. Pašu galapatēriņam paturēto produktu piemēri ir šādi:
- a) lauksaimniecības produkti, ko patur lauksaimnieki;
 - b) īpašnieku apdzīvoto mājokļu pašpakalpojumi;
 - c) mājsaimniecības pakalpojumi, ko veic, nodarbinot algotu personālu;
- 3.22. Produktus, ko izmanto pašu kapitāla veidošanai, var ražot ikviens sektors. Šādu produktu piemēri ir:
- a) darbgaldi, ko ražo mašīnbūves uzņēmumi;
 - b) mājsaimniecību uzceltie mājokļi vai mājokļu palīgtelpas;
 - c) pašbūvniecība, ieskaitot komunālo būvniecību, ko veic mājsaimniecību grupas;
 - d) pašizstrādāta programmatūra;
 - e) pašu veikta pētniecība un izstrāde. Pētniecības un izstrādes izdevumus ieraksta kā pamatkapitāla veidošanu tikai tad, ja ir sasniegts pietiekami augsts atbilstības un salīdzināmības līmenis aplēsēm visās dalībvalstīs.

- 3.23. *Definīcija:* ārpustirgus izlaide ir izlaide, ko sniedz citām vienībām bez maksas vai par ekonomiski nenozīmīgām cenām.

Ārpustirgus izlaidi (P.13) sīkāk iedala divos postešos: "Maksājumi par ārpustirgus izlaidi" (P.131), ko veido dažādas maksas un nodevas, un "cita ārpustirgus izlaide" (P.132), t. i., izlaide, ko sniedz bez maksas.

Ārpustirgus izlaidi ražo šādu iemeslu dēļ:

- a) var būt tehniski neiespējami likt indivīdiem maksāt par kolektīviem pakalpojumiem, jo šādu pakalpojumu patēriņu ir neiespējami uzraudzīt un kontrolēt. Kolektīvos pakalpojumus organizē valdības vienības, un tos finansē no līdzekļiem, kas nav pārdošanas ieņēmumi, proti, no nodokļiem vai citiem valdības ienākumiem;
- b) valdības vienības un MABO var arī ražot un piedāvāt preces vai pakalpojumus individuālām māsaimniecībām, par kuriem varētu prasīt maksu, bet sociālas vai ekonomiskas politikas dēļ izvēlas to nedarīt. Piemēri ir izglītības vai veselības pakalpojumi, ko sniedz par brīvu vai par ekonomiski nenozīmīgām cenām.

- 3.24. *Definīcija:* tirgus ražotāji ir vietējās DVV vai institucionālās vienības, kuru izlaides lielākā daļa ir tirgus izlaide.

Ja vietējā DVV vai institucionālā vienība ir tirgus ražotājs, tad tās galvenā izlaide pēc definīcijas ir tirgus izlaide, jo tirgus izlaides jēdzienu definē pēc tam, kad vietējai DVV vai institucionālajai vienībai, kas saražojusi izlaidi, piemērots tirgus, pašu gala izlietojuma vai cita ārpustirgus sadalījums.

- 3.25. *Definīcija:* ražotāji pašu gala izlietojumam ir vietējās DVV vai institucionālās vienības, kuru izlaides lielākā daļa paredzēta pašu gala izlietojumam tajā pašā institucionālajā vienībā.

- 3.26. *Definīcija:* ārpustirgus ražotāji ir vietējās DVV vai institucionālās vienības, kuru izlaides lielāko daļu nodrošina bez maksas vai par ekonomiski nenozīmīgām cenām.

Institucionālās vienības: sadalījums starp tirgus, pašu gala izlietojumam un ārpustirgus

- 3.27. Institucionālajām vienībām kā ražotājam sadalījums starp tirgus, pašu gala izlietojumam un ārpustirgus apkopots 3.1. tabulā. Parādīta arī saistība ar klasifikāciju pa sektoriem.

3.1. tabula. Institucionālo vienību sadalījums starp tirgus ražotājiem, ražotājiem pašu gala izlietojumam un citiem ārpustirgus ražotājiem

Institucionālās vienības veids			Klasifikācija		
Privāta vai valsts?		BPO vai nē?	Tirgus ražotājs?	Ražotāja veids	Sektors(-i)
1. Privāti ražotāji	1.1. Mājsaimniecībām piederoši neinkorporēti uzņēmumi (neskaitot mājsaimniecībām piederošus kvazikorporatīvos uzņēmumus)			1.1. = Tirgus vai pašu galapatēriņam	Mājsaimniecības
	1.2. Citi privātie ražotāji (ieskaitot mājsaimniecību īpašumā esošos kvazikorporatīvos uzņēmumus)	1.2.1. Privātās BPI	1.2.1.1. Jā	1.2.1.1. = Tirgus	Sabiedrības
			1.2.1.2. Nē	1.2.1.2. = Ārpustirgus	MABO
		1.2.2. Citi privātie ražotāji, kas nav BPI		1.2.2. = Tirgus	Sabiedrības
2. Publiskie ražotāji			2.1. Jā	2.1. = Tirgus	Sabiedrības
			2.2. Nē	2.2. = Ārpustirgus	Vispārējā valdība

- 3.28. 3.1. tabulā parādīts, ka, lai noteiktu, vai institucionālā vienība klasificējama kā tirgus ražotājs, ražotājs pašu gala izlietojumam vai ārpustirgus ražotājs, secīgi piemēro vairākus nosacījumus. Pirmais sadalījums ir starp privātajiem un publiskajiem ražotājiem. Publiskais ražotājs ir ražotājs, kuru kontrolē vispārējā valdība, un kontrole ir tāda, kā definēts 2.38. punktā.
- 3.29. Kā norādīts 3.1. tabulā, privātie ražotāji atrodami visos sektoros, izņemot vispārējo valdību. Turpretim publiskie ražotāji ir tikai nefinanšu un finanšu sabiedrību sektoros un vispārējās valdības sektorā.
- 3.30. Īpaša privāto ražotāju kategorija ir mājsaimniecībām piederošie neinkorporēti uzņēmumi. Tie ir tirgus ražotāji vai ražotāji pašu gala izlietojumam. Tas novērojams īpašnieku pašapdzīvotu mājokļu pakalpojumu un preču pašražošanas gadījumos. Visus mājsaimniecībām piederošos neinkorporētos uzņēmumus klasificē mājsaimniecību sektorā, izņemot mājsaimniecībām piederošos kvazikorporatīvos uzņēmumus. Tie ir tirgus ražotāji, un tos klasificē nefinanšu sabiedrību un finanšu sabiedrību sektoros.
- 3.31. Attiecībā uz citiem privātajiem ražotājiem izšķir privātās bezpeļņas organizācijas un citus privātos ražotājus.

Definīcija: privātu bezpeļņas organizāciju definē kā juridisku personu vai sociālu subjektu, kura radīta, lai ražotu preces un sniegtu pakalpojumus, un kuras statuss neļauj tai būt par ienākuma, peļņas vai citu finansiālu guvumu avotu vienībām, kas to izveido, kontrolē vai finansē. Ja to ražošanas darbības rada pārpalikumus, citas institucionālās vienības šādus pārpalikumus nevar iegūt savā īpašumā.

Privātu bezpeļņas organizāciju klasificē nefinanšu sabiedrību un finanšu sabiedrību sektorā, ja tā ir tirgus ražotājs.

Privātu bezpeļņas organizāciju klasificē MABO sektorā, ja tā ir ārpustirgus ražotājs, izņemot gadījumus, kad tā ir valdības kontrolē. Ja privātu bezpeļņas organizāciju kontrolē valdība, to klasificē vispārējās valdības sektorā.

Visi pārējie privātie ražotāji, kuri nav bezpeļņas organizācijas, ir tirgus ražotāji. Tos klasificē nefinanšu sabiedrību un finanšu sabiedrību sektoros.

- 3.32. Nošķirot tirgus un ārpustirgus izlaidi un tirgus un ārpustirgus ražotājus, piemēro vairākus kritērijus. Minētie tirgus/ārpustirgus kritēriji (skatīt 3.19. punktu par ekonomiski nozīmīgu cenu definīciju) cenšas izvērtēt tirgus apstākļu esamību un ražotāja pietiekamu darbību tirgū. Saskaņā ar kvantitatīvo tirgus/ārpustirgus kritēriju par ekonomiski nozīmīgām cenām pārdotajiem produktiem vismaz lielākā daļa ražošanas izmaksu jāsedz ar pārdošanas ieņēmumiem.
- 3.33. Piemērojot šo kvantitatīvo tirgus/ārpustirgus kritēriju, pārdošanas ieņēmumus un ražošanas izmaksas definē šādi:

- a) pārdošanas ieņēmumi ietver pārdošanas ieņēmumus, neskaitot produktu nodokļus, bet ieskaitot visus maksājumus, kurus veic vispārējās valdības vai Eiropas Savienības iestādes un kurus nodrošina jebkuram šāda veida darbībā iesaistītam ražotājam, t. i., ieskaitot visus uz izlaides apjomu vai vērtību attiecināmos maksājumus, bet neskaitot maksājumus, kas saistīti ar vispārējā deficīta noseģšanu vai parādu atmaksu.

Šī pārdošanas ieņēmumu definīcija gandrīz pilnībā atbilst izlaidei bāzes cenās, vienīgi:

- 1) izlaidi bāzes cenās definē tikai pēc lēmuma pieņemšanas par to, vai izlaide ir tirgus vai cita ārpustirgus izlaide: pārdošanas ieņēmumus izmanto tikai, vērtējot tirgus izlaidi; ārpustirgus izlaidi vērtē pēc izmaksām;
- 2) vispārējās valdības maksājumi publisko sabiedrību un kvazisabiedrību vispārējā deficīta segšanai ir daļa no citām produktu subsīdijām, kā definēts 4.35. punkta c) apakšpunktā. Tā rezultātā tirgus izlaide bāzes cenās ietver vispārējās valdības maksājumus vispārējā deficīta segšanai;
- b) no pārdošanas ieņēmumiem atskaita citus ieņēmumu avotus, piemēram, turēšanas guvumus (lai gan tie varētu būt normāla un plānota uzņēmējdarbības ieņēmumu daļa), ieguldījumu dotācijas, citus kapitāla pārvedumus (piemēram, parāda dzēšanu) un pašu kapitāla pirkšanu;

- c) šā kritērija vajadzībām ražošanas izmaksas ir vienādas ar starppatēriņa, darba ņēmēju atalgojuma, pamatkapitāla patēriņa, citu ražošanas nodokļu summu plus kapitāla izmaksas. Citas ražošanas subsīdijas neatskaita. Lai nodrošinātu "pārdošanas ieņēmumu" un "ražošanas izmaksu" jēdzienu konsekveni, ja piemēro kvantitatīvo tirgus/ārpustirgus kritēriju, "ražošanas izmaksas" neietver izmaksas, kas radušās kapitāla pašveidošanas rezultātā. Vienkāršības labad kopumā aptuvenas kapitāla izmaksas var iegūt no neto faktisko procentu maksājumiem. Tomēr attiecībā uz finanšu pakalpojumu ražotājiem ņem procentu maksājumus, t. i., netieši mērītiem finanšu starpniecības pakalpojumiem (NMFSP) veic korekciju.

Kvantitatīvo tirgus/ārpustirgus kritēriju piemēro, apskatot vairākus gadus ilgu laikposmu. Nelielas svārstības pārdošanas ieņēmumu apjomā dažādos gados nerada vajadzību pārklassificēt institucionālās vienības (un to vietējās DVV un izlaidi).

- 3.34. Piemēram, pārdošanas ieņēmumus var veidot dažādi elementi. Piemēram, slimnīcas sniegto veselības aprūpes pakalpojumu gadījumā pārdošanas ieņēmumi var būt:

- a) darba devēju pirkumi, kas ierakstāmi kā darba ņēmējiem izmaksātais ienākums natūrā un šo darba ņēmēju galapatēriņa izdevumi;
- b) privāto apdrošināšanas sabiedrību pirkumi;
- c) sociālās nodrošināšanas fondu un vispārējās valdības pirkumi, kas klasificējami kā sociālie pabalsti natūrā;
- d) māsasaimniecību pirkumi bez atlīdzības (galapatēriņa izdevumi).

Tikai citas ražošanas subsīdijas un saņemtās dāvanas (piemēram, no labdarības organizācijām) neuzskata par pārdošanas ieņēmumiem.

Līdzīgā veidā uzņēmuma transporta pakalpojumu pārdošana var atbilst ražotāju starppatēriņam, darba devēju maksātajam ienākumam natūrā, valdības maksātajiem sociālajiem pabalstiem natūrā un māsasaimniecību pirkumiem bez atlīdzības.

- 3.35. Īpašs gadījums ir uzņēmumus apkalpojošās privātās bezpeļņas organizācijas. Tās parasti finansē no attiecīgo uzņēmumu grupas iemaksām vai dalības maksām. Uzskata, ka dalības maksa nav pārvedums, bet samaksa par sniegtajiem pakalpojumiem, tas ir, pārdošanas ieņēmumi. Šīs bezpeļņas organizācijas tāpēc ir tirgus ražotāji, un tās klasificē nefinanšu vai finanšu sabiedrību sektorā.
- 3.36. Kritērija piemērošana privāto vai publisko bezpeļņas organizāciju pārdošanas ieņēmumiem un ražošanas izmaksām, ieskaitot pārdošanas ieņēmumos visus maksājumus, kas saistīti ar izlaidis apjomu, atsevišķos gadījumos var būt maldinoša. Tas tā var būt, piemēram, attiecībā uz privāto un publisko skolu finansēšanu. Vispārējās valdības maksājumi var būt saistīti ar skolēnu skaitu, bet tie var būt atkarīgi no vienošanās ar vispārējo valdību. Šādā gadījumā minētos maksājumus neieraksta kā pārdošanas ieņēmumus, lai gan tiem var būt izteikta saikne ar izlaidis apjoma mērījumu, piemēram, ar skolēnu skaitu. Tas nozīmē, ka no šādiem maksājumiem galvenokārt finansēta skola ir ārpustirgus ražotājs.
- 3.37. Publiskie ražotāji var būt tirgus ražotāji vai ārpustirgus ražotāji. Tirgus ražotājus klasificē nefinanšu sabiedrību un finanšu sabiedrību sektorā. Ja institucionālā vienība ir ārpustirgus ražotājs, to klasificē sektorā "vispārējā valdība".
- 3.38. Vietējās DVV kā tirgus ražotāji un kā ražotāji pašu gala izlietojumam nevar piedāvāt ārpustirgus izlaidi. Tāpēc to izlaidi var ierakstīt tikai kā tirgus izlaidi vai kā izlaidi pašu gala izlietojumam un attiecīgi vērtēt (skatīt 3.42. līdz 3.53. punktu).
- 3.39. Vietējās DVV kā ārpustirgus ražotāji var piedāvāt tirgus izlaidi un izlaidi pašu gala izlietojumam kā sekundāro izlaidi. Izlaide pašu gala izlietojumam sastāv no kapitāla pašveidošanas. Tirgus izlaidi principā nosaka, atsevišķiem produktiem piemērojot kvalitatīvus un kvantitatīvus tirgus/ārpustirgus kritērijus. Šāda ārpustirgus ražotāju sekundārā tirgus izlaide var būt, piemēram, kad valdības slimnīcas par dažiem pakalpojumiem nosaka ekonomiski nozīmīgas cenas.
- 3.40. Citi pārdošanas ieņēmumu piemēri ir reprodukciju pārdošana, ko veic valdības muzeji, un laika prognožu pārdošana, ko veic meteoroloģiskie institūti.

- 3.41. Ārpustirgus ražotājiem var būt arī ieņēmumi no citas viņu ārpustirgus izlaides pārdošanas par ekonomiski nenozīmīgām cenām, piemēram, muzeja ieņēmumi no ieejas biļešu pārdošanas. Tādi ieņēmumi attiecas uz citu ārpustirgus izlaidi. Tomēr, ja abus ieņēmumu veidus (ieņēmumus par biļetēm un no plakātu un atklātņu pārdošanas) ir grūti atšķirt, tad tos visus var uzskatīt vai nu par ieņēmumiem no tirgus izlaides, vai arī par ieņēmumiem no ārpustirgus izlaides. Izvēli starp abiem minētajiem alternatīvajiem ierakstiem pamato ar abu ieņēmumu veidu pieņemto relatīvo nozīmīgumu (ieņēmumi no biļetēm pretstatā ieņēmumiem no plakātu un atklātņu pārdošanas).

Izlaides ierakstīšanas laiks un vērtēšana

- 3.42. Izlaide jāieraksta un jāvērtē, kad tā radīta ražošanas procesā.
- 3.43. Visa izlaide jāvērtē bāzes cenās, bet īpaši pieņēmumi attiecas uz:
- a) ārpustirgus izlaides vērtēšanu;
 - b) ārpustirgus ražotāja (vietējās DVV) kopējās izlaides vērtēšanu;
 - c) institucionālas vienības, kuras vietējā DVV ir ārpustirgus ražotājs, kopējās izlaides vērtēšanu.
- 3.44. *Definīcija:* bāzes cena ir cena, ko ražotāji saņem no pircējiem par saražotās preces vai pakalpojuma vienību, mīnus nodokļi (piemēram, produktu nodokļi), kas jāmaksā par šo vienību, to ražojot vai pārdodot, plus visas subsīdijas (piemēram, produktu subsīdijas), kas saņemamas par šo vienību, to ražojot vai pārdodot. Tajā nav iekļautas transporta izmaksas, par kurām ražotājs izraksta atsevišķu rēķinu. Tajā neiekļauj arī finanšu un nefinanšu aktīvu turēšanas guvumus un zaudējumus.
- 3.45. Izlaidi pašu gala izlietojumam (P.12) vērtē pēc bāzes cenām līdzīgiem produktiem, ko pārdod tirgū. Šāda izlaide veido neto pamatdarbības pārpalikumu vai jaukto ienākumu. Piemērs ir īpašnieku apdzīvotu mājokļu pakalpojumi, kur veidojas neto pamatdarbības pārpalikums. Ja līdzīgu produktu bāzes cenas nav pieejamas, izlaidi pašu gala izlietojumam vērtē kā ražošanas izmaksas plus uzcenojums (izņemot ārpustirgus ražotājiem) neto pamatdarbības pārpalikuma vai jauktā ienākuma veidā.
- 3.46. Nepabeigtu ražojumu palielinājumu vērtē gatavā produkta faktiskajās bāzes cenās.
- 3.47. Lai iepriekš aplēstu tādas izlaides vērtību, ko uzskata par nepabeigtiem ražojumiem, vērtību balsta uz faktiskajām izmaksām, kuras radušās un kurām pieskaitīts uzcenojums (izņemot ārpustirgus ražotājiem) par aplēsto pamatdarbības pārpalikumu vai jaukto ienākumu. Provizoriskās aplēses vēlāk aizstāj ar tām, kas iegūtas pēc gatavo produktu faktiskās vērtības sadales (kad tā kļūst zināma) nepabeigto ražojumu periodā.
- Gatavo produktu izlaides vērtība ir šādu vērtību summa:
- a) gatavi produkti, kas pārdoti vai iemainīti bartera veidā;
 - b) gatavo produktu iekļaušana krājumos mīnus izņemšana;
 - c) gatavi produkti pašu gala izlietojumam.
- 3.48. Ēkām un celtnēm, kas iegādātas nepabeigtā stāvoklī, vērtību aplēš, ņemot vērā izmaksas tajā brīdī, ieskaitot uzcenojumu par pamatdarbības pārpalikumu vai jaukto ienākumu. Šādu uzcenojumu iegūst, kad vērtību var aplēst, ņemot vērā tamlīdzīgu ēku un celtnu cenas. Maksājuma summu pa daļām var izmantot, lai aptuveni noteiktu bruto pamatkapitāla veidošanas vērtības, ko pircējs veicis katrā posmā, pieņemot, ka nav ne avansa maksājumu, ne kavējumu.

Ja kādas celtnes pašbūvniecība nav pabeigta atsevišķā uzskaites periodā, tad izlaides vērtību aplēš pēc šādas metodes. Aprēķina izmaksu, kas radušās pārskata periodā, attiecību pret kopējām izmaksām visā būvniecības laikā. Šo attiecību izmanto, lai aplēstu kopējo izlaidi pašreizējās bāzes cenās. Ja nav iespējams aplēst gatavās celtnes cenu pašreizējās bāzes cenās, to vērtē pēc kopējām ražošanas izmaksām plus uzcenojums (izņemot ārpustirgus ražotājiem) par neto pamatdarbības pārpalikumu vai jaukto ienākumu. Ja viss darbaspēks vai daļa no tā izmantota par brīvu, kā var notikt gadījumā ar māsaimniecību veiktu komunālo būvniecību, tad ražošanas aplēstajās kopējās izmaksās iekļauj šāda apmaksāta darbaspēka izmaksu aplēsi, ņemot vērā algu likmes par līdzīgiem darbiem.

3.49. Ārpustirgus ražotāja (vietējās DVV) kopējo izlaidi vērtē pēc ražošanas kopējām izmaksām, tas ir, šādu faktoru summas:

- a) starppatēriņš (P.2);
- b) darba ņēmēju atalgojums (D.1);
- c) pamatkapitāla patēriņš (P.51c);
- d) citi ražošanas nodokļi (D.29) mīnus citas ražošanas subsīdijas (D.39).

Procentu maksājumus (izņemot NMFSP) neiekļauj kā citas ārpustirgus ražošanas izmaksas. Ārpustirgus ražošanas izmaksās neiekļauj arī neto kapitāla atdeves aprēķinu un nosacītu īres vērtību par piederošajām nedzīvojamām ēkām, kuras izmanto ārpustirgus ražošanā.

3.50. Institucionālās vienības kopējā izlaide ir tās sastāvā esošo vietējo DVV kopējās izlaides summa. Tas attiecas arī uz institucionālajām vienībām, kas ir ārpustirgus ražotāji.

3.51. Ja ārpustirgus ražotāju gadījumā nepastāv sekundārā tirgus izlaide, tad ārpustirgus izlaidi vērtē pēc ražošanas izmaksām. Ja ārpustirgus ražotāju gadījumā pastāv sekundārā tirgus izlaide, tad ārpustirgus izlaidi vērtē kā atlikumu, t. i., starpību starp ārpustirgus ražotāju kopējām ražošanas izmaksām un to ieņēmumiem no tirgus izlaides.

3.52. Ārpustirgus ražotāju tirgus izlaidi vērtē bāzes cenās. Ārpustirgus vietējās DVV kopējo izlaidi, kas nosedz tās tirgus, ārpustirgus izlaidi un izlaidi pašu gala izlietojumam, vērtē pēc ražošanas izmaksu summas. Tās tirgus izlaides vērtību iegūst pēc tās ieņēmumiem no tirgus produktu pārdošanas, tās ārpustirgus izlaides vērtību iegūst pēc atlikuma, kas ir starpība starp tās kopējās izlaides vērtību un tās tirgus izlaides un izlaides pašu gala izlietojumam summu. To ieņēmumu vērtība, kas iegūti no ārpustirgus preču vai pakalpojumu pārdošanas par ekonomiski nenozīmīgām cenām, neparādās šajos aprēķinos – tie ir daļa no tās ārpustirgus izlaides vērtības.

3.53. Turpmāk CPA sadaļu secībā iekļauts saraksts ar izņēmumiem un skaidrojumiem par izlaides ierakstīšanas laiku un vērtēšanu.

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības produkti (A sadaļa)

3.54. Lauksaimniecības produktu izlaidi ieraksta tā, it kā to ražotu nepārtraukti visā ražošanas periodā (nevis tikai tad, kad novāc ražu vai nokauj dzīvniekus).

Augošas kultūras, augošus kokus un zivju krājumus vai nobarojamus dzīvniekus, ko audzē pārtikai, uzskata par procesā esošu nepabeigto ražojumu krājumiem un pārveido gatavo produktu krājumos, kad process ir pabeigts.

Izlaidē neiekļauj nekultivētu bioloģisko resursu pārmaiņas, piemēram, savvaļā dzīvojošu dzīvnieku, putnu, zivju pieaugumu vai nekultivētu mežu pieaugumu.

Apstrādes rūpniecības izstrādājumi (C sadaļa); Būvdarbi (F sadaļa)

3.55. Ēkas vai citas celtnes būvniecības gadījumā, kas notiek vairākos uzskaites periodos, katrā periodā saražoto izlaidi uzskata par pārdotu pircējam perioda beigās, tas ir, to ieraksta kā pircēja pamatkapitāla veidošanu, nevis kā nepabeigtus ražojumus būvniecības nozarē. Uzskata, ka izlaidi pārdod pircējam pa posmiem. Ja līgumā ir paredzēti maksājumi pa daļām, tad izlaides vērtību bieži var aptuveni iegūt pēc katrā posmā veikto maksājumu (pa daļām) vērtības. Ja nav skaidrības par konkrētu pircēju, nepabeigto izlaidi, ko saražo katrā periodā, ieraksta kā nepabeigtos ražojumus.

Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumi; automobiļu un motociklu remonta pakalpojumi (G sadaļa)

3.56. Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumu izlaidi mēra pēc tirdzniecības uzcenojuma, kas realizēts precēm, ko pērk tālākpārdošanai.

Definīcija: tirdzniecības uzcenojums ir starpība starp faktisko vai nosacīto pārdošanas cenu, kas realizēta par precī, kura nopirkta tālākpārdošanai, un cenu, kas izplatītājam būtu jāmaksā, lai aizstātu attiecīgo precī laikā, kad to pārdod vai citādi atsavina.

Dažām precēm realizētais uzcenojums var būt negatīvs, ja preču pārdošanas cenas ir pazeminātas. Tirdzniecības uzcenojums ir negatīvs arī precēm, kuras netiek pārdotas, bet sabojājas vai tiek nozagtas. Tirdzniecības uzcenojums precēm, kuras īpašnieki izmanto, lai samaksātu darba ņēmējiem kā atalgojumu natūrā, vai izņem galapatēriņam, ir nulle.

Tirdzniecības uzcenojumā neietver turēšanas guvumus un zaudējumus.

Vairumtirgotāja vai mazumtirgotāja izlaidi izsaka ar šādu vienādību:

izlaides vērtība =

pārdošanas ieņēmumu vērtība

plus tālākpārdošanai nopirkto un starppatēriņam izmantoto preču vērtība, darba ņēmēju atalgojums natūrā vai jauktais ienākums natūrā

mīnus tālākpārdošanai nopirkto preču vērtība

plus tālākpārdošanai paredzēto preču krājumu palielinājumu vērtība

mīnus no tālākpārdošanai paredzēto preču krājumiem izņemto preču vērtība

mīnus periodisku zaudējumu vērtība, kas rodas no normāliem zudumiem, zādzības vai nejaušu bojājumu apmēriem.

Transports un uzglabāšana (H sadaļa)

3.57. Transporta pakalpojumu izlaidi mēra pēc to summu vērtības, kas jāsaņem par preču vai cilvēku pārvadāšanu. Transportēšanu pašu vajadzībām vietējā DVV uzskata par palīgdarbību un atsevišķi neatdala un neieraksta.

3.58. Uzglabāšanas pakalpojumu izlaidi mēra kā vērtības papildinājumu nepabeigtajiem ražojumiem. Preču cenas paaugstinājumu, tai atrodoties krājumos, uztver nevis kā nepabeigtus ražojumus un ražošanu, bet gan kā turēšanas guvumus. Ja vērtības pieaugums atspoguļo cenas palielinājumu, nemainoties preces kvalitātei, tad periodā papildu glabāšanas izmaksām vai tiešai glabāšanas pakalpojumu iegādei nenotiek turpmāka ražošana. Tomēr trīs gadījumos vērtības palielinājumu uztver kā ražošanu:

- a) preces kvalitāte, laikam ejot, var uzlaboties, piemēram, gadījumā ar vīnu; preces kvalitātes uzlabošanu uzskata par ražošanu tikai gadījumos, kad nogatavināšana ir regulāra ražošanas procesa daļa;
- b) sezonāli faktori, kas ietekmē konkrētas preces piedāvājumu vai pieprasījumu, kā rezultātā gada laikā ir regulāras, paredzamas cenas pārmaiņas, lai gan preces fizikālās īpašības, iespējams, nav mainījušās;
- c) ražošanas process ir pietiekami ilgs, lai darbam, kas veikts pietiekami ilgi pirms piegādes brīža, piemērotu diskonta koeficientu.

3.59. Vairumu pārmaiņu preču cenās, tām atrodoties krājumos, neuzskata par nepabeigto ražojumu papildinājumu. Lai aplēstu glabāto preču vērtības pieaugumu, kas pārsniedz glabāšanas izmaksas, var izmantot paredzamo vērtības pieaugumu, kas pārsniedz vispārējo inflācijas līmeni iepriekš noteiktajā periodā. Jebkuru guvumu, kas rodas ārpus iepriekš noteiktā perioda, ieraksta kā turēšanas guvumu vai zaudējumu.

Uzglabāšanas pakalpojumos neiekļauj cenas pārmaiņas, kas radušās no finanšu aktīvu, vērtspējas vai citu nefinanšu aktīvu, piemēram, zemes un ēku, pārvaldīšanas.

3.60. Ceļojumu aģentūru pakalpojumu izlaidi mēra kā aģentūru pakalpojumu maksas (pakalpojumu maksas un komisijas naudas) vērtību un nevis pēc pilnajiem izdevumiem, ko ceļotāji samaksājuši ceļojumu aģentūrai, tostarp maksu par trešo personu sniegtiem transporta pakalpojumiem.

3.61. Tūrisma operatoru pakalpojumu izlaidi mēra pēc pilnajiem izdevumiem, ko ceļotāji samaksājuši tūrisma operatoram.

3.62. Atšķirība starp ceļojumu aģentūru pakalpojumiem un tūrisma operatoru pakalpojumiem ir tāda, ka aģentūru pakalpojumi ir tikai starpniecība ceļotāja vārdā, turpretim tūrisma operatoru pakalpojumi rada jaunu produktu, ko sauc par ceļojumu, kuram ir dažādas sastāvdaļas – brauciens, izmitināšana un izklaide.

Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (I sadaļa)

3.63. Viesnīcu, restorānu un kafējnīcu pakalpojumu izlaidis vērtība ietver patērētās pārtikas, dzērienu u. tml. vērtību.

Finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi (K sadaļa): centrālās bankas izlaide

Centrālā banka sniedz šādus pakalpojumus:

- a) monetārās politikas pakalpojumi;
- b) finanšu starpniecības pakalpojumi;
- c) finanšu sabiedrību uzraudzības pakalpojumi.

Centrālās bankas izlaidi mēra kā tās izmaksu summu.

Finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi (K sadaļa): finanšu pakalpojumi kopumā

Pastāv šādi finanšu pakalpojumi:

- a) finanšu starpniecība (tajā skaitā apdrošināšanas un pensiju pakalpojumi);
 - b) finanšu palīgdarbības
 - c) citi finanšu pakalpojumi.
- 3.64. Finanšu starpniecība ir finanšu riska pārvaldība un likviditātes pārvēršana. Sabiedrības, kas iesaistītas šajās darbībās, iegūst līdzekļus, piemēram, pieņemot noguldījumus un emitējot parādzīmes, obligācijas un citus vērtspapīrus. Sabiedrības izmanto šos līdzekļus, kā arī pašu līdzekļus finanšu aktīvu iegādei, aizdodot citiem un iegādājoties parādzīmes, obligācijas vai citus vērtspapīrus. Finanšu starpniecība ietver apdrošināšanas un pensiju pakalpojumus.
- 3.65. Finanšu palīgdarbības veicina riska pārvaldību un likviditātes pārvēršanu. Finanšu palīgsabiedrības darbojas citu vienību vārdā un pašas neuzņemas risku, kas rastos, uzņemoties finanšu saistības vai iegādājoties finanšu aktīvus kā daļu no starppakalpojuma.
- 3.66. Citi finanšu pakalpojumi ietver monitoringa pakalpojumus, piemēram, akciju un obligāciju tirgus monitoringu, drošības pakalpojumus, piemēram, vērtīgu dārglietu un svarīgu dokumentu apsardzi, un tirdzniecības pakalpojumus, piemēram, ārvalstu valūtas darījumus un darījumus ar vērtspapīriem.
- 3.67. Finanšu pakalpojumus praktiski sniedz tikai finanšu iestādes šo pakalpojumu striktas uzraudzības dēļ. Piemēram, ja mazumtirgotājs vēlas piedāvāt klientiem kredītus, kredītus parasti piedāvā mazumtirgotāja finanšu meitasuzņēmums vai kāda specializēta finanšu iestāde.
- 3.68. Finanšu pakalpojumus var apmaksāt tieši un netieši. Dažos darījumos ar finanšu aktīviem var būt gan tiešas, gan netiešas maksas. Finanšu pakalpojumus sniedz un maksu par tiem iekasē četros galvenajos veidos:
- a) finanšu pakalpojumi, ko sniedz par tiešu samaksu;
 - b) finanšu pakalpojumi, ko apmaksā ar pievienoto procentu maksājumiem;
 - c) finanšu pakalpojumi, kas saistīti ar finanšu aktīvu un saistību iegādi un atsavināšanu finanšu tirgos;
 - d) finanšu pakalpojumi, ko sniedz apdrošināšanas un pensiju shēmās, kur darbību finansē, izmantojot apdrošināšanas iemaksas un peļņu no uzkrājumiem.

Finanšu pakalpojumi, ko sniedz par tiešu samaksu

- 3.69. Šos finanšu pakalpojumus sniedz par konkrētu maksu, un tie aptver daudzus pakalpojumus, ko var sniegt dažādu veidu finanšu iestādes. Pakalpojumi, par kuriem iekasē tiešu samaksu, ir šādi:
- a) bankas iekasē maksu no māsaimniecībām par hipotēkas nokārtošanu, ieguldījumu portfeļa pārvaldīšanu un īpašuma pārraudzību;
 - b) specializētas iestādes iekasē maksu no nefinanšu sabiedrībām par sabiedrību grupas pārņemšanas organizēšanu vai restrukturizācijas administrēšanu;

- c) kredītkaršu sabiedrības iekasē maksu no vienībām, kas pieņem kredītkartes, parasti procentuāli par katru pirkumu.
- d) no kartes turētāja iekasē konkrētu maksu (parasti katru gadu) par kartes turēšanu.

Finanšu pakalpojumi, ko apmaksā ar pievienoto procentu maksājumiem

- 3.70. Piemēram, finanšu starpniecībā, kad finanšu iestāde, piemēram, banka, pieņem noguldījumus no vienībām, kas vēlas saņemt procentus no līdzekļiem, kurus vienība tajā brīdī neizmanto un aizdod citām vienībām, kuru līdzekļi ir nepietiekami to vajadzību apmierināšanai. Tādējādi banka nodrošina mehānismu, kas ļauj pirmajai vienībai aizdot līdzekļus otrajai vienībai. Abas puses bankai maksā konkrētu maksu par sniegto bankas pakalpojumu: vienība, kas aizdod līdzekļus, piekrīt maksāt procentu likmi, kas ir zemāka nekā procentu "atsauces" likme, bet vienība, kas aizņem līdzekļus, piekrīt maksāt procentu likmi, kas ir augstāka nekā procentu "atsauces" likme. Starpība starp procentu likmi, ko bankai maksā aizņēmēji, un procentu likmi, kuru faktiski maksā ieguldītājiem, ir maksa par NMFSP.
- 3.71. Ļoti reti ir gadījumi, kad finanšu iestādes aizdoto līdzekļu summa pilnīgi sakrīt ar summu, kas tajā ieguldīta. Paliek nauda, kas ieguldīta, bet vēl nav aizdota. Dažus aizdevumus banka var finansēt no pašu līdzekļiem, nevis no aizņemtajiem līdzekļiem. Neatkarīgi no finansējuma avota, tiek piedāvāts aizdevumu un noguldījumu pakalpojums. NMFSP nosaka visiem aizdevumiem un noguldījumiem. Netiešās maksas piemēro tikai tiem aizdevumiem un noguldījumiem, kurus veic finanšu iestādes.
- 3.72. Atsauces likme ir likme starp bankas procentu likmēm noguldījumiem un aizdevumiem. Tā neatbilst noguldījumu un aizdevumu procentu likmju vidējam aritmētiskajam. Piemērota izvēle ir likme, ko izmanto starpbanku aizņēmumos un aizdevumos. Tomēr katrai valūtai, kurā izteikti aizņēmumi un noguldījumi, ir nepieciešama atšķirīga atsauces likme, jo īpaši, ja tajā iesaistīta finanšu nerezidentiestāde.

NMFSP sīkāk aprakstīti 14. nodaļā.

Finanšu pakalpojumi, kas saistīti ar finanšu aktīvu un saistību iegādi un atsavināšanu finanšu tirgos

- 3.73. Kad finanšu iestāde piedāvā pārdošanā vērtspapīru (piemēram, parādzīmi vai obligāciju), piemēro pakalpojuma maksu. Pirkuma cena (pieprasītā cena) ir vienāda ar vērtspapīra aplēsto tirgus vērtību plus uzcenojums. Citu maksu piemēro, kad vērtspapīru pārdod, tad pārdevējam piedāvātā cena (piedāvātā cena) ir vienāda ar tirgus vērtību mīnus uzcenojums. Uzcenojumus starp pirkšanas un pārdošanas cenām piemēro arī akcijām, ieguldījumu fondu apliecībām un ārvalstu valūtai. Šie uzcenojumi ir par finanšu pakalpojumu nodrošinājumu.

Finanšu pakalpojumi, ko sniedz apdrošināšanas un pensiju shēmās, kur darbību finansē, izmantojot apdrošināšanas iemaksas un peļņu no uzkrājumiem

- 3.74. Šajā pozīcijā ietver turpmāk uzskaitītos finanšu pakalpojumus. Katrā no tām notiek līdzekļu pārdale.
 - a) Nedzīvības apdrošināšana. Pārdodot nedzīvības apdrošināšanas polisi, apdrošināšanas sabiedrība pieņem no klienta prēmiju un glabā to, līdz tiek iesniegta atlīdzības prasība vai beidzas apdrošināšanas periods. Apdrošināšanas sabiedrība iegulda prēmiju, un iegūtais īpašuma ienākums ir papildu līdzekļu avots. Īpašuma ienākums ir ienākums, kuru pārņem klients, un to uzskata par netiešu faktiskās prēmijas papildinājumu. Apdrošināšanas sabiedrība nosaka faktisko prēmiju līmeni, lai tas būtu tāds, ka prēmiju summa plus uz tām nopelnītais īpašuma ienākums mīnus paredzamās atlīdzības prasības būtu ar rezervi, kuru apdrošināšanas sabiedrība patur kā apdrošināšanas sabiedrības izlaidi.

Nedzīvības apdrošināšanas izlaidi aprēķina šādi:

kopējās nopelnītās prēmijas

plus netiešie prēmiju papildinājumi (vienādi ar īpašuma ienākumiem, kas nopelnīti ar tehniskajām rezervēm)

mīnus koriģētās atlīdzības prasības.

Apdrošināšanas sabiedrību rīcībā ir rezerves, ko veido nenopelnītās prēmijas (faktiskās prēmijas, kas attiecas uz nākamo uzskaites periodu) un nenokārtotās atlīdzības prasības. Nenokārtotās atlīdzības prasības ir atlīdzības prasības, kas vēl nav pieteiktas, kas ir pieteiktas, bet vēl nav nokārtotas, vai kas ir pieteiktas un nokārtotas, bet vēl nav izmaksātas. Šīs rezerves sauc par tehniskajām rezervēm, un tās izmanto ieguldījumu ienākuma veidošanai. Turēšanas guvumi un zaudējumi nav ienākumi no apdrošināšanas tehnisko rezervju ieguldījumiem. Apdrošināšanas tehniskās rezerves var ieguldīt apdrošināšanas sabiedrības sekundārās darbībās, piemēram, mājokļu vai biroju izīrēšanā. Neto pamatdarbības pārpalikums no tādām sekundārām darbībām ir ienākums no apdrošināšanas tehnisko rezervju ieguldīšanas.

Piemērotu atlīdzības prasību līmeni, ko izmanto izlaides aprēķināšanai, dēvē par koriģētajām atlīdzības prasībām, un to var noteikt divējādi. Ar pirmo (gaidāmā rezultāta) metodi aplēs koriģēto atlīdzības prasību līmeni, balstoties uz modeli, kura pamatā ir sabiedrības iepriekšējās maksājamās atlīdzības prasības. Otrās metodes gadījumā izmanto uzskaites informāciju: koriģētās atlīdzības prasības iegūst *ex post* kā faktiskās radušās prasības plus izlīdzināšanas rezervju pārmaiņas, t. i., līdzekļi, kas rezervēti, lai tos izmantotu neparedzēti lielu prasību izpildei. Ja izlīdzināšanas rezerves ir nepietiekamas, lai atjaunotu koriģētās atlīdzības prasības normālā līmenī, koriģēto atlīdzības prasību mēram tiek pievienotas iemaksas no pašu līdzekļiem. Abu metožu galvenā pazīme ir tāda, ka negaidīti lielu atlīdzības prasību gadījumā neiegūst svārstīgas un negatīvas izlaides aplēses.

Reaģējot uz pārmaiņām finanšu regulējumā, pārmaiņas tehniskajās rezervēs un izlīdzināšanas rezervēs ieraksta kā citas pārmaiņas aktīvu apjomā; tās ir nebūtiskas izlaides aprēķinam. Ja informācijas trūkuma dēļ nevar piemērot abas metodes koriģēto atlīdzības prasību aplēšanai, var būt nepieciešams tā vietā aplēst izlaidi pēc izmaksu summas, iekļaujot arī pieļautu normālas peļņas summu.

Apdrošināšanas ar peļņu gadījumā, lai iegūtu izlaidi, atskaita apdrošināšanai ar peļņu izveidoto rezervju pārmaiņas.

- b) Dzīvības apdrošināšanas polise ir uzkrājumu shēmas veids. Vairākus gadus polises turētājs maksā prēmijas apdrošināšanas sabiedrībai, saņemot solījumu par pabalstiem kādā brīdī nākotnē. Šos labumus var izteikt kā formulu, kura saistīta ar maksātajām prēmijām, vai var būt atkarīga no apdrošināšanas sabiedrības veiksmes līdzekļu ieguldīšanā. Dzīvības apdrošināšanas izlaides aprēķināšanas metodei spēkā ir tie paši pamatprincipi, kādi ir spēkā, aprēķinot nedzīvības apdrošināšanas izlaidi. Tomēr, tā kā starp prēmiju saņemšanas un pabalstu izmaksas brīdi pastāv laika intervāls, ir jānosaka īpaši pieļautas summas pārmaiņām tehniskajās rezervēs. Dzīvības apdrošināšanas izlaidi aprēķina šādi:

nopelnītās prēmijas

plus prēmiju papildinājumi

mīnus maksājamie pabalsti

mīnus dzīvības apdrošināšanas tehnisko rezervju palielinājumi (plus samazinājumi).

Dzīvības un nedzīvības apdrošināšanas prēmijas definē pilnīgi vienādi. Prēmiju papildinājumi dzīvības apdrošināšanā ir daudz svarīgāki nekā nedzīvības apdrošināšanā. Labumus ieraksta, kad tie ir piešķirti vai izmaksāti. Dzīvības apdrošināšanas gadījumā nav nepieciešams atvasināt koriģētu labumu aplēsi, jo dzīvības polišu maksājumiem nepastāv negaidīts svārstīgums. Dzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves katru gadu pieaug, jo tiek maksātas jaunas prēmijas un tiek piešķirti jauni ieguldījumu ienākumi polišu turētājiem (bet tie tos neatskaita), un samazinās, jo tiek izmaksāti pabalsti. Tādējādi dzīvības apdrošināšanas izlaides līmeni ir iespējams izteikt kā starpību starp kopējiem ieguldījumu ienākumiem, kas nopelnīti ar dzīvības apdrošināšanas tehniskajām rezervēm mīnus šā ieguldījuma ienākuma daļa, kas reāli iedalīta polišu turētājiem un pievienota apdrošināšanas tehniskajām rezervēm.

Ja šī metode nav iespējama datu īpašību dēļ, vai ar to nevar iegūt nozīmīgus rezultātus, dzīvības apdrošināšanas izlaidi arī aprēķina kā ražošanas izmaksu summu plus pieļautu "normālās peļņas" summu.

- c) Pārāpdrošināšanas izlaide jānosaka tieši tādā pašā veidā kā nedzīvības apdrošināšanā, neatkarīgi no tā, vai pārāpdrošina dzīvības vai nedzīvības apdrošināšanas polises.
- d) Sociālās apdrošināšanas shēmas darbības izlaide ir atkarīga no veida, kā to organizē. Turpmāk minētie ir piemēri tam, kā šādas shēmas organizē.
- 1) Sociālās nodrošināšanas shēmas ir sociālās apdrošināšanas shēmas, kas aptver sabiedrību kopumā, un tās piemēro un kontrolē valdība. To mērķis ir nodrošināt pabalstus pilsoņiem, vecuma, invaliditātes vai nāves, slimības, negadījuma darbā, bezdarba, ģimenes, veselības aprūpes u. tml. jomās. Ja izdala atsevišķas vienības, to izlaidi nosaka tādā pašā veidā kā visai ārpustirgus izlaidei, t. i., kā izmaksu summu. Ja atsevišķas vienības neizdala, sociālās nodrošināšanas izlaidi iekļauj tā līmeņa valdības izlaidē, kurā tā darbojas.
 - 2) Ja darba devējam ir pašam sava sociālās apdrošināšanas shēma, izlaides vērtību nosaka kā izmaksu summu, ietverot aplēsi par atlīdzību pamatkapitālam, ko izmanto shēmas darbībai. Ja darba devējs izveido atsevišķu pensiju fondu shēmas pārvaldībai, izlaides vērtību mēra tādā pašā veidā.

- 3) Ja darba devējs izmanto apdrošināšanas sabiedrību, lai tā viņa vietā pārvaldītu shēmu, izlaides vērtība ir apdrošināšanas sabiedrības noteiktā maksa.
- 4) Vairāku darba devēju shēmai izlaides vērtību mēra tāpat kā dzīvības apdrošināšanas polisēm; tā ir ieguldījumu ienākums, ko saņem shēmās, mīnus summas, ko pievieno rezervēm.
- e) Standartizētu aizdevumu garantiju shēmu izlaides mērīšana ir atkarīga no iesaistītā ražotāja veida. Ja standartizētā aizdevumu garantiju shēma darbojas kā tirgus ražotājs, izlaides vērtību aprēķina tāpat kā nedzīvības apdrošināšanai. Ja shēma darbojas kā ārpus tirgus ražotājs, izlaides vērtību aprēķina kā izmaksu summu.

Ar nekustamo īpašumu saistītie pakalpojumi (L sadaļa)

- 3.75. Īpašnieku apdzīvotu mājokļu pakalpojumu izlaidi vērtē pēc īres maksas aplēstās vērtības, kas īrniekam būtu jāmaksā par tādu pašu izmitināšanu, ņemot vērā tādus faktorus kā atrašanās vieta, ērtības apkārtņē u. tml., kā arī paša mājokļa lielums un kvalitāte. Attiecībā uz garāžām, kas atrodas atsevišķi no mājokļiem un ko īpašnieks izmanto galapatēriņa nolūkos saistībā ar mājokļa izmantošanu, jāveic līdzīgs aprēķins. Īpašnieku apdzīvotu mājokļu, kas atrodas ārzemēs, piemēram, brīvdienu mājas, īres vērtību neieraksta kā daļu no iekšzemes ražošanas, bet kā pakalpojumu importu, un attiecīgo neto pamatdarbības pārpalikumu – kā primāro ienākumu, kas saņemts no pārējās pasaules. Par īpašnieku apdzīvotiem mājokļiem, kas ir nerezidentu īpašumā, veic analogus ierakstus. Gadījumā ar dzīvokļiem, uz kuriem ir dalīta laika īpašumtiesības, ieraksta pakalpojumu maksas daļu.
- 3.76. Lai novērtētu īpašnieku apdzīvotu mājokļu pakalpojumu vērtību, izmanto stratifikācijas metodi. Mājokļu fondu stratificē pēc novietojuma, mājokļu veida un citām pazīmēm, kas ietekmē īres maksu. Informāciju par faktiskajām īres maksām izīrētajos mājokļos izmanto, lai iegūtu mājokļu fonda īres vērtības novērtējumu. Informāciju par faktisko vidējo īres maksu stratā piemēro visiem mājokļiem šajā atsevišķajā stratā. Ja pieejamā informācija iegūta izlases veida apsekojumos, šī ekstrapolācija attiecas gan uz izīrēto mājokļu daļu, gan uz visiem mājokļiem, kurus apdzīvo īpašnieki. Attiecībā uz bāzes gadu tiek īstenota detalizēta procedūra, lai noteiktu īres maksu stratā un pēc tam iznākumu ekstrapolē uz turpmākajiem periodiem.
- 3.77. Īres maksa, kas piemērojama mājokļiem, ko apdzīvo īpašnieki, stratifikācijas metodē ir definēta kā privātā tirgus īres maksa, kas maksājama par tiesībām izmantot nemēbelētu mājokli. Īres maksas par nemēbelētiem mājokļiem, kādas tās izriet no visiem privātiem tirgus līgumiem, tiek izmantotas, lai noteiktu nosacītās īres maksas. Ietver privātās tirgus īres maksas, kas ir zemas valdības noteikumu dēļ. Ja informācijas avots ir īrnieks, novēroto īres maksu koriģē, tai pieskaitot visus specifiskos īres pabalstus, kas samaksāti tieši īpašniekam. Ja iepriekš definēto novēroto īres maksu paraugs nav pietiekami liels, novērotās īres maksas par mēbelētiem mājokļiem var izmantot arī attiecināšanas nolūkiem ar nosacījumu, ka tās tiek koriģētas, lai tiktu ņemts vērā fakts, ka mājokļi ir mēbelēti. Izņēmuma kārtā var izmantot arī palielinātas īres maksas par publiskā sektora mājokļiem. Zemās īres maksas par mājokļiem, kas izīrēti radniekiem vai darba ņēmējiem, neizmanto.
- 3.78. Stratifikācijas metodi izmanto, lai noteiktu visu izīrēto mājokļu kopējo vērtību. Vidējā īres maksa iepriekš aprakstītajai attiecināšanai, iespējams, nav piemērojama atsevišķiem īres tirgus segmentiem. Piemēram, samazinātas īres maksas mēbelētiem mājokļiem vai palielinātas publiskā sektora īres maksas nav atbilstīgas attiecīgajiem faktiski izīrētajiem mājokļiem. Šajā gadījumā ir nepieciešams izmantot nošķirtus stratus faktiski izīrētiem mēbelētiem mājokļiem vai sociālajiem mājokļiem līdz ar attiecīgām vidējām īres maksām.
- 3.79. Ja īres tirgus nav pietiekami liels un mājokļus raksturo tas, ka tos apdzīvo īpašnieki, īpašnieku apdzīvotiem mājokļiem piemēro lietotāja izmaksu metodi.
- Saskaņā ar lietotāja izmaksu metodi mājokļu pakalpojumu izlaide ir starppatēriņa, pamatkapitāla patēriņa, citu ražošanas nodokļu mīnus subsīdijas un neto pamatdarbības pārpalikuma summa.
- Neto pamatdarbības pārpalikumu mēra, piemērojot nemainīgu reālo gada peļņas normu īpašnieku apdzīvoto mājokļu fonda neto vērtībai faktiskajās cenās (atjaunošanas izmaksas).
- 3.80. Nedzīvojamo ēku nekustamā īpašuma pakalpojumu izlaidi mēra pēc maksājamo īres maksu vērtības.

Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi (M sadaļa); Administratīvie un palīgpakalpojumi (N sadaļa)

- 3.81. Operatīvās nomas pakalpojumu izlaidi, piemēram, mašīnu vai iekārtu iznomāšanu, mēra pēc maksātās nomas maksas vērtības. Operatīvā noma atšķiras no finanšu nomas: finanšu noma ir pamatlīdzekļu iegādes finansēšana, iznomātājam sniedzot aizdevumu nomniekam. Finanšu nomas maksājumus veido pamatsummas un procentu atmaksas ar nelielu maksu par tiešajiem sniegtajiem pakalpojumiem (skatīt 15. nodaļu: Līgumi, nomas līgumi un licences).

3.82. Pētniecība un izstrāde ir radošs darbs, kuru veic sistemātiski, lai palielinātu zināšanu krājumu un izmantotu šo zināšanu krājumu jaunu produktu atklāšanai vai izstrādei, tostarp esošo produktu modifikāciju vai kvalitātes uzlabošanai, vai jaunu vai efektīvāku ražošanas procesu atklāšanai vai izstrādei. Pētniecību un izstrādi, kas attiecībā pret galveno darbību ir būtiska, ieraksta kā vietējās DVV sekundāro darbību. Pētniecībai un izstrādei tiek nošķirta atsevišķa vietējā DVV, ja iespējams.

3.83. Pētniecības un izstrādes pakalpojumu izlaidi mēra šādi:

- a) pētniecību un izstrādi, ko veic specializētas komerciālas pētniecības laboratorijas vai institūti, vērtē pēc ieņēmumiem no pārdošanas, līgumiem, komisijas maksām, samaksas u. tml., kas iegūti parastā veidā;
- b) pētniecības un izstrādes izlaidi izmantošanai tajā pašā uzņēmumā vērtē, ņemot vērā lēstās bāzes cenas, ko maksātu, ja pētniecību veiktu saskaņā ar apakšlīgumiem. Ja nav līdzīga apakšlīgumu tirgus pētniecībai un izstrādei, to vērtē kā ražošanas izmaksu summu plus uzcenojums (izņemot ārpustirgus ražotājiem) par neto pamatdarbības pārpalikumu vai jaukto ienākumu;
- c) pētniecību un izstrādi, ko veic valdības vienības, universitātes un bezpeļņas pētniecības institūti, vērtē kā ražošanas izmaksu summu. Ieņēmumus no pētniecības un izstrādes pārdošanas, ko veic pētniecības un izstrādes ārpustirgus ražotāji, ieraksta kā ieņēmumus no sekundārā tirgus izlaides.

Izdevumus pētniecībai un izstrādei nošķir no izdevumiem izglītībai un apmācībai. Izdevumos pētniecībai un izstrādei neiekļauj programmatūras izstrādes izmaksas kā galveno vai sekundāro darbību.

Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi; obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi (O sadaļa)

3.84. Valsts pārvaldes, aizsardzības pakalpojumus un obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumus sniedz kā ārpustirgus pakalpojumus un attiecīgi vērtē.

Izglītības pakalpojumi (P sadaļa); Cilvēku veselības aprūpes un sociālās aprūpes pakalpojumi (Q sadaļa)

3.85. Attiecībā uz izglītības un veselības aprūpes pakalpojumiem izšķir tirgus un ārpustirgus ražotājus un to tirgus un ārpustirgus izlaidi. Piemēram, valdības iestādes par dažiem izglītības veidiem un ārstniecisko palīdzību (vai citas iestādes īpašu subsīdiju dēļ) var iekasēt nominālo maksu, bet par citiem izglītības veidiem un īpašu ārstniecisko palīdzību tās var iekasēt komercdarbības. Cits piemērs – vienu un to pašu pakalpojuma veidu (piemēram, augstāko izglītību) sniedz, no vienas puses, valdība, bet, no otras puses, komerciestādes.

Izglītības un veselības pakalpojumos neietver pētniecības un izstrādes darbību; veselības pakalpojumos neietver izglītību veselības aprūpē, ko veic, piemēram, akadēmiskās slimnīcas.

Mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumi (R sadaļa); Citi pakalpojumi (S sadaļa)

3.86. Grāmatu, ierakstu, filmu, programmatūras, lenšu, disku u. tml. ražošana ir divu posmu process, un to attiecīgi mēra šādi:

- 1) oriģinālu ražošanas rezultātā iegūtu izlaidi – intelektuālā īpašuma produktu – vērtē pēc samaksātās cenas, ja tas ir pārdots, vai, ja nav pārdots, pēc bāzes cenas par tamlīdzīgiem oriģināldarbiem, to ražošanas izmaksām (ieskaitot uzcenojumu par neto pamatdarbības pārpalikumu) vai nākotnes ieņēmumu diskontētās vērtības, ko paredz saņemt, tos izmantojot ražošanā;
- 2) šāda aktīva īpašnieks var izmantot to tieši vai vēlāk ražot kopijas. Ja īpašnieks ir licencējis citus ražotājus izmantot ražošanā oriģināldarbu, tad samaksa, komisijas maksas, autorhonorāri u. tml., ko īpašnieks saņem no licencēm, ir pakalpojumu izlaide. Tomēr oriģināldarba pārdošana ir negatīva pamatkapitāla veidošana.

Individuālās mājāsaimniecības kā darba devēji (T sadaļa)

3.87. To mājāsaimniecības pakalpojumu izlaidi, ko ražo, nodarbinot algotu personālu, ir pieņemts mērīt pēc izmaksātā darba ņēmēju atalgojuma; tajā iekļauj atalgojumu natūrā, piemēram, pārtiku vai izmitināšanu.

STARPPATĒRIŅŠ (P.2)

3.88. *Definīcija:* starppatēriņš ir preces un pakalpojumi, ko patērē kā ielaidi ražošanas procesā, izņemot pamatlīdzekļus, kuru patēriņu ieraksta kā pamatkapitāla patēriņu. Preces un pakalpojumus vai nu pārveido, vai arī izlieto ražošanas procesā.

3.89. Starppatēriņā ietilpst šādi gadījumi:

- a) preces un pakalpojumi, kurus izmanto kā ielaidi palīgdarbībās. Parastie piemēri ir pirkšana, pārdošana, tirgvedība, uzskaitē, datu apstrāde, transports, glabāšana, apkope, drošība u. tml. Šīs preces un pakalpojumus neatšķir no tiem, ko patērē vietējo DVV galvenajās darbībās (vai sekundārajās darbībās);
- b) preces un pakalpojumi, ko saņem no tās pašas institucionālās vienības citas vietējās DVV;
- c) pamatlīdzekļu noma, piemēram, mašīnu, automobiļu, programmatūras un izklaides oriģināldarbu operatīvā noma;
- d) īstermiņa līgumu, nomas līgumu un licenču maksa, kas ierakstīta kā neražotie aktīvi; tas neietver šādu neražotu aktīvu tiešu pirkšanu;
- e) dalības maksa, iemaksas vai nodevas, ko maksā bezpeļņas uzņēmumu apvienībām (skatīt 3.35. punktu);
- f) posteņi, ko neuzskata par bruto kapitāla veidošanu, piemēram:
 - 1) lēti darbarīki, ko izmanto parastām darbībām, piemēram, zāģi, lāpstas, naži, cirvi, āmuri, skrūvgrieži, uzgriežņu atslēgas un citi rokas darbarīki; mazas ierīces, piemēram, kabatas kalkulatori. Visus izdevumus par tādām ilgliegtuma precēm ieraksta kā starppatēriņus;
 - 2) ražošanā izmantoto pamatlīdzekļu regulāra apkope un remonts;
 - 3) personāla apmācība, tirgus izpēte un tamlīdzīgi pakalpojumi, ko pērk no ārējās aģentūras vai ko sniedz atsevišķa tās pašas institucionālās vienības vietējā DVV;
 - 4) pētniecības un izstrādes izdevumus uzskatīs par pamatkapitāla veidošanu tikai tad, ja būs sasniegts pietiekami augsts atbilstības un salīdzināmības līmenis dalībvalstu aplēsēm;
- g) darba ņēmēju izdevumi, ko darba devējs atlīdzina par posteņiem, kas vajadzīgi darba devēju ražošanā, piemēram, līgumsaistības, saskaņā ar kurām par pašu līdzekļiem iepērk darbarīkus vai drošības apģērbu;
- h) darba devēju izdevumi pašu labumam, kā arī darba ņēmēju labumam, jo tas nepieciešams ražošanai. Piemēri:
 - 1) atlīdzinājums darba ņēmējiem par ceļošanu, darbu izbraukumā, pārcelšanos un izklaides izdevumiem, kas radušies, pildot darba pienākumus;
 - 2) ērtību nodrošināšana darba vietā.

Attiecīgo izdevumu saraksts ir sniegts punktos par darba ņēmēju atalgojumu (D.1) (skatīt 4.07. punktu);

- i) nedzīvības apdrošināšanas pakalpojumu maksa, ko maksā vietējās DVV (sk. 16. nodaļu: Apdrošināšana). Lai kā starppatēriņu ierakstītu tikai maksu par pakalpojumiem, samaksātās prēmijas diskontē, piemēram, par izmaksātajām atlīdzības prasībām un neto pārmaiņām aktuārajās rezervēs. Neto pārmaiņas aktuārajās rezervēs iedala vietējām DVV kā samaksāto prēmiju daļu;
- j) rezidentažotāju pirktie NMFSP;
- k) visu centrālās bankas ārpustirgus izlaidi iedala citu finanšu starpnieku starppatēriņam.

3.90. Starppatēriņā neietver:

- a) posteņus, ko uzskata par bruto kapitāla veidošanu, piemēram:
 - 1) vērtslietas;
 - 2) derīgo izraksteņu izpēte;

- 3) lieli uzlabojumi, kas ir būtiskāki, nekā vajadzīgs vienkāršai pamatlīdzekļu uzturēšanai labā darba kārtībā. Piemēram, renovācija, rekonstrukcija vai paplašināšana;
- 4) programmatūra, kas iepirkta tieši vai izstrādāta pašu vajadzībām;
- 5) militārie ieroči un iekārtas to nogādei;
- b) izdevumus, ko neuzskata par neražotu aktīvu iegādi. Piemēram, ilgtermiņa līgumi, nomas līgumi un licences (skatīt 15. nodaļu);
- c) darba devēju izdevumus, ko uzskata par algām natūrā;
- d) tirgus vai pašražotāju vienību izlietos valdības vienību sniegtos kolektīvos pakalpojumus (ko uztver kā valdības kolektīvā patēriņa izdevumus);
- e) preces un pakalpojumus, kas saražoti un patērēti vienā un tajā pašā uzskaites periodā un vienā un tajā pašā vietējā DVV (tos arī neieraksta kā izlaidi);
- f) maksājumus par valdības licencēm un maksu, ko uzskata par citiem ražošanas nodokļiem;
- g) licenču maksājumus par dabas resursu (piemēram, zemes) izmantošanu, ko uzskata par nomu, t. i., īpašuma ienākuma maksājums.

Starppatēriņa ierakstīšanas laiks un vērtēšana

- 3.91. Starppatēriņam izlietos produktus ieraksta un vērtē tad, kad tos iesaista ražošanas procesā. Tos vērtē pircēju cenās par līdzīgām precēm vai pakalpojumiem izmantošanas laikā.
- 3.92. Ražotāju vienības preču izlietojumu ražošanā neieraksta tieši. Tās ieraksta pirkumus, ko paredzēts izmantot kā ielaidi, mīnus pieaugums tādu preču apjomos, ko tur krājumos.

GALAPATĒRIŅŠ (P.3, P.4)

- 3.93. Izmanto divus galapatēriņa jēdzienus:

- a) galapatēriņa izdevumi (P.3);
- b) faktiskais galapatēriņš (P.4).

Galapatēriņa izdevumi ir izdevumi par precēm un pakalpojumiem, ko izmanto mājāsaimniecības, MABO un valdība, lai apmierinātu individuālas un kolektīvas vajadzības. Turpretim faktiskais galapatēriņš attiecas uz preču un pakalpojumu iegādi. Atšķirība starp šiem jēdzieniem ir saistīta ar konkrētu preču un pakalpojumu uztveršanu, ko finansē valdība vai MABO, un kurus piedāvā mājāsaimniecībām kā sociālos pārvedumus natūrā.

Galapatēriņa izdevumi (P.3)

- 3.94. *Definīcija:* galapatēriņa izdevumus veido izdevumi, kas radušies rezidentu institucionālajām vienībām par precēm vai pakalpojumiem, ko izmanto tiešai sabiedrības locekļu individuālu vajadzību vai vēlmi vai kolektīvu vajadzību apmierināšanai.
- 3.95. Mājāsaimniecību galapatēriņa izdevumos ietilpst šādi piemēri:
 - a) īpašnieku apdzīvotu mājokļu pakalpojumi;
 - b) ienākums natūrā, piemēram:
 - 1) preces un pakalpojumi, ko darba ņēmēji saņem kā ienākumu natūrā;
 - 2) preces un pakalpojumi, ko ražo kā mājāsaimniecību īpašumā esošu neinkorporētu uzņēmumu izlaidi un ko mājāsaimniecības locekļi patur patēriņam. Piemēri ir pārtika un citas lauksaimniecības preces, īpašnieku apdzīvoto mājokļu pakalpojumi un mājāsaimniecības pakalpojumi, kas gūti, nodarbinot algotu personālu (kalpotājus, pavārus, dārzniekus, šoferus u. tml.);

- c) posteņi, ko neuzskata par starppatēriņu, piemēram:
 - 1) materiāli nelieliem mājokļu remontdarbiem un iekšējai apdarei, ko veic nomnieki, kā arī īpašnieki;
 - 2) materiāli ilglietojuma patēriņa preču, tostarp transportlīdzekļu, remontam un apkopei;
- d) posteņi, ko neuzskata par kapitāla veidošanu, īpaši ilglietojuma patēriņa preces, kas turpina pildīt savas funkcijas vairākos uzskaites periodos; tajos ietilpst dažu ilglietojuma preču īpašumtiesību pāreja no uzņēmuma mājsaimniecībai;
- e) tieši apmaksāti finanšu pakalpojumi un daļa no NMFSP, ko mājsaimniecības izlieto galapatēriņam;
- f) apdrošināšanas pakalpojumi netiešas pakalpojuma maksas apjomā;
- g) pensiju fondēšanas pakalpojumi netiešas pakalpojumu maksas apjomā;
- h) mājsaimniecību maksājumi par licencēm, atļaujām u. tml., ko uzskata par pakalpojumu pirkumiem (skatīt 4.79. un 4.80. punktu);
- i) izlaides pirkumi par ekonomiski nenozīmīgām cenām, piemēram, ieejas maksa muzejā.

3.96. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumos neietver:

- a) sociālos pārvedumus natūrā, piemēram, izdevumus, kas sākotnēji rodas mājsaimniecībām, bet ko pēc tam atmaksā no sociālās nodrošināšanas, piemēram, daži ārstēšanās izdevumi;
- b) posteņus, ko uzskata par starppatēriņu vai bruto kapitāla veidošanu, piemēram:
 - 1) tādu mājsaimniecību izdevumi, kuru īpašumā ir neinkorporēti uzņēmumi, ja šādi izdevumi rodas uzņēmējdarbības nolūkā, piemēram, par ilglietojuma precēm, tādām kā transportlīdzekļi, mēbeles vai elektroiekārtas (bruto pamatkapitāla veidošana), kā arī īslaicīga lietojuma precēm, piemēram, degvielu (uzskata par starppatēriņu);
 - 2) izdevumi, kas īpašnieka apdzīvotā mājoklī rodas par tā apdari, apkopi un remontu, ko parasti neveic nomnieki (uzskata par starppatēriņu mājokļu pakalpojumu ražošanā);
 - 3) mājokļu iegāde (uzskata par bruto pamatkapitāla veidošanu);
 - 4) izdevumi par vērtslietām (uzskata par bruto pamatkapitāla veidošanu);
- c) posteņi, ko uzskata par neražoto aktīvu iegādi, konkrēti zemes pirkšana;
- d) visi tie mājsaimniecību maksājumi, kuri jāuzskata par nodokļiem (skatīt 4.79. un 4.80. punktu);
- e) dalības maksas, iemaksas un nodevas, ko mājsaimniecības maksā MABO, piemēram, arodbiedrībām, profesionālām biedrībām, patērētāju asociācijām, baznīcām un sociālajiem, kultūras, atpūtas un sporta klubiem;
- f) brīvprātīgi pārvedumi naudā vai natūrā, ko mājsaimniecības nodod labdarības un atbalsta un palīdzības organizācijām.

3.97. MABO galapatēriņa izdevumos ietilpst divas atsevišķas kategorijas:

- a) to preču un pakalpojumu vērtība, ko ražo MABO un kas nav kapitāla pašveidošana un mājsaimniecību un citu vienību izdevumi;

- b) MABO izdevumi par tirgus ražotāju precēm vai pakalpojumiem, ko piedāvā (bez tālākas pārveides) mājsaimniecībām to patēriņam kā sociālos pārvedumus natūrā.
- 3.98. Valdības galapatēriņa izdevumos (P.3) ietilpst divu kategoriju izdevumi, kas ir līdzīgi tiem izdevumiem, kādi ir MABO:
- a) pašas vispārējās valdības saražoto preču un pakalpojumu vērtība (P.1), izņemot kapitāla pašveidošanu (atbilst P.12), tirgus izlaidi (P.11) un maksājumus par ārpustirgus izlaidi (P.131);
- b) vispārējās valdības nopirktās preces un pakalpojumi, ko ražo tirgus ražotāji un ko nepārveidotus piedāvā mājsaimniecībām kā sociālos pārvedumus natūrā (D.632). Vispārējā valdība maksā par šīm precēm un pakalpojumiem, ko pārdevēji sniedz mājsaimniecībām.
- 3.99. Sabiedrībām nerodas galapatēriņa izdevumi. Kad tās pērk preces un pakalpojumus, ko mājsaimniecības izmanto galapatēriņam, šos pirkumus vai nu izlieto starppatēriņam, vai arī nodod darba ņēmējiem kā darba ņēmēju atalgojumu natūrā, tas ir, kā nosacītos mājsaimniecību galapatēriņa izdevumus.

Faktiskais galapatēriņš (P.4)

- 3.100. *Definīcija:* faktisko galapatēriņu veido preces un pakalpojumi, ko iegādājas rezidentu institucionālās vienības tiešai cilvēku individuālu vai kolektīvu vajadzību apmierināšanai.
- 3.101. *Definīcija:* preces un pakalpojumi individuālam patēriņam ("individuālas preces un pakalpojumi") ir preces un pakalpojumi, ko iegādājas mājsaimniecība un ko izmanto, lai apmierinātu šīs mājsaimniecības locekļu vajadzības un vēlmes. Individuālām precēm un pakalpojumiem ir šādas iezīmes:
- a) ir iespējams konstatēt un reģistrēt preču un pakalpojumu iegādi, ko veic individuāla mājsaimniecība vai tās loceklis, kā arī laiku, kad iegāde veikta;
- b) mājsaimniecība ir piekritusi preču vai pakalpojumu piegādāšanai un veic vajadzīgos pasākumus, lai preces un pakalpojumus izmantotu, piemēram, apmeklējot skolu vai slimnīcu;
- c) preces un pakalpojumi ir tādi, lai to ieguve vienas mājsaimniecības vai personas vai personu grupas rīcībā liegtu to ieguvei citu mājsaimniecību vai personu rīcībā.
- 3.102. *Definīcija:* Kolektīvie pakalpojumi ir pakalpojumus kolektīvam patēriņam, kurus sniedz vienlaikus visiem sabiedrības locekļiem vai visiem konkrētas sabiedrības daļas locekļiem, piemēram, visām mājsaimniecībām, kas apmetušās konkrētā reģionā. Kolektīviem pakalpojumiem ir šādas iezīmes:
- a) tos var piegādāt vienlaikus katram sabiedrības loceklim vai konkrētām sabiedrības daļām, piemēram, kādā konkrētā reģionā vai vietā;
- b) tādu pakalpojumu izmantošana parasti ir pasīva, un tai nav vajadzīga visu attiecīgo indivīdu izteikta piekrišana vai aktīva dalība;
- c) kolektīvu pakalpojumu sniegšana vienam indivīdam nesamazina daudzumu, kas pieejams tās pašas sabiedrības vai sabiedrības daļas citam indivīdam.
- 3.103. Visi mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi ir individuāli. Visas preces un pakalpojumus, ko sagādā MABO, uzskata par individuāliem.
- 3.104. Attiecībā uz valdības vienību nodrošinātām precēm un pakalpojumiem atšķirību starp individuālām un kolektīvām precēm un pakalpojumiem nosaka, pamatojoties uz valdības funkciju klasifikāciju (COFOG).

Visi valdības galapatēriņa izdevumi katrā no turpmāk minētajām pozīcijām ir individuālā patēriņa izdevumi:

- a) 7.1. Medikamenti, ierīces un iekārtas

7.2. Ambulatorie pakalpojumi

- 7.3. Stacionārie pakalpojumi
 - 7.4. Publiskie veselības pakalpojumi
 - b) 8.1. Atpūtas un sporta pakalpojumi
 - 8.2. Kultūras pakalpojumi
 - c) 9.1. Pirmsskolas un sākumskolas izglītība
 - 9.2. Vidējā izglītība
 - 9.3. Pēcvidusskolas neterciārā izglītība
 - 9.4. Terciārā izglītība
 - 9.5. Līmeņos nedefinējama izglītība
 - 9.6. Izglītības papildu pakalpojumi
 - d) 10.1. Slimība un invaliditāte
 - 10.2. Vecums
 - 10.3. Apgādnieka zaudējums
 - 10.4. Ģimene un bērni
 - 10.5. Bezdarbs
 - 10.6. Mājvieta
 - 10.7. Citur neklasificēta sociālā atstumtība.
- 3.105. Pēc cita grupējuma vispārējās valdības individuālā patēriņa izdevumi atbilst Individuālā patēriņa veidu klasifikācijas (COICOP) 14. nodaļai, kurā ir ietvertas šādas grupas:
- 14.1. Mājvieta (atbilst COFOG 10.6. grupai)
 - 14.2. Veselība (atbilst COFOG 7.1.–7.4. grupai)
 - 14.3. Atpūta un kultūra (atbilst COFOG 8.1. un 8.2. grupai)
 - 14.4. Izglītība (atbilst COFOG 9.1. līdz 9.6. grupai)
 - 14.5. Sociālā aizsardzība (atbilst COFOG 10.1. līdz 10.5. grupai un 10.7. grupai).
- 3.106. Kolektīvā patēriņa izdevumi ir pārējie valdības galapatēriņa izdevumi.
- Tajā ietilpst šādas COFOG grupas:
- a) vispārējie valdības dienesti (1. nodaļa);
 - b) aizsardzība (2. nodaļa);
 - c) sabiedriskā kārtība un drošība (3. nodaļa);
 - d) ekonomikas jautājumi (4. nodaļa);
 - e) vides aizsardzība (5. nodaļa);
 - f) mājvietas un komunālie dienesti (6. nodaļa);

g) vispārējās pārvaldes struktūras, vadība, vispārējās informācijas un statistikas izplatīšana (visas nodaļas);

h) pētniecība un izstrāde (visas nodaļas).

3.107. Attiecības starp dažādajiem izmantotajiem patēriņa jēdzieniem norādītas 3.2. tabulā.

3.2. tabula. Sektors, kam rodas izdevumi

	Valdība	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Mājsaimniecības	Kopējā iegāde
Individuālais patēriņš	X (= Sociālie pārvedumi natūrā)	X (= Sociālie pārvedumi natūrā)	X	Mājsaimniecību faktiskais individuā- lais galapatēriņš
Kolektīvais patēriņš	X	0	0	Valdības faktiskais kolektīvais galapatē- riņš
Kopā	Valdības galapatē- riņa izdevumi	MABO galapatēriņa izdevumi	Mājsaimniecību galapatēriņa izde- vumi	Faktiskais galapatēriņš = kopējie galapatēriņa izdevumi
X: piemēro 0: nepiemēro				

3.108. Visi MABO galapatēriņa izdevumi ir individuāli. Kopējais faktiskais galapatēriņš ir vienāds ar mājsaimniecību faktiskā galapatēriņa un vispārējās valdības faktiskā galapatēriņa summu.

3.109. Attiecībā ar pārējo pasauli nepastāv sociālie pārvedumi natūrā (lai gan šādi pārvedumi pastāv naudas izteiksmē). Kopējais faktiskais galapatēriņš ir vienāds ar kopējiem galapatēriņa izdevumiem.

Galapatēriņa izdevumu ierakstīšanas laiks un vērtēšana

3.110. Izdevumus par precī ieraksta brīdī, kad notiek īpašumtiesību maiņa; izdevumus par pakalpojumiem ieraksta tad, kad ir pabeigta pakalpojuma sniegšana.

3.111. Izdevumus par precī, kas pirkti uz nomaksu vai tamlīdzīga kredītīguma pamata, arī uz finanšu nomas līguma pamata, ieraksta tad, kad precī piegādā, pat tad, ja tajā brīdī nemainās juridiskās īpašumtiesības.

3.112. Pašpatēriņu ieraksta tad, kad tiek saražota pašu galapatēriņam paturētā izlaide.

3.113. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumus ieraksta pircēju cenās. Tā ir cena, ko pircējs faktiski maksā par produktu pirkuma laikā. Sīkāka definīcija ir ietverta 3.06. punktā.

3.114. Preces un pakalpojumus, ko sniedz darba ņēmējiem kā atalgojumu natūrā, vērtē bāzes cenās, ja tos ražo darba devējs, un darba devēja pirkšanas cenās, ja darba devējs tos pērk.

3.115. Pašu patēriņam paturētās preces vai pakalpojumus vērtē bāzes cenās.

3.116. Vispārējās valdības vai mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju galapatēriņa izdevumus par pašu saražotajiem produktiem ieraksta tad, kad tos saražo, kas ir arī valdības vai mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju pakalpojumu sniegšanas laiks. Galapatēriņa izdevumiem par precēm un pakalpojumiem, kurus piedāvā tirgus ražotāji, piegādes laiks ir ierakstīšanas laiks.

3.117. Vispārējās valdības vai MABO galapatēriņa izdevumi (P.3) ir vienādi ar to izlaides summu (P.1), plus izdevumi par produktiem, ko mājsaimniecībām piedāvā tirgus ražotāji, daļa sociālo pārvedumu natūrā (D.632), mīnus citu vienību maksājumi, tirgus izlaide (P.11) un citu ārpus tirgus ražotāju maksājumi (P.131), mīnus kapitāla pašveidošana (P.12).

Faktiskā galapatēriņa ierakstīšanas laiks un vērtēšana

- 3.118. Institucionālās vienības iegūst preces un pakalpojumus tad, kad tās kļūst par jaunajiem preču īpašniekiem un kad preču vai pakalpojumu piegāde tām ir pabeigta.
- 3.119. Iegādi (faktisko galapatēriņu) vērtē to vienību pirkšanas cenās, kurām radās izdevumi.
- 3.120. Pārvedumus natūrā, kas nav valdības un MABO sociālie pārvedumi natūrā, uztver tā, it kā tie būtu pārvedumi naudā. Attiecīgi preču vai pakalpojumu vērtības ieraksta kā izdevumus institucionālajām vienībām vai sektoriem, kas tos iegādājušies.
- 3.121. Abu agregātu – galapatēriņa izdevumu un faktiskā galapatēriņa – vērtības ir vienādas. Preces un pakalpojumus, ko rezidentu mājāsaimniecības ieguvušas kā sociālos pārvedumus natūrā, vērtē tādās pašās cenās, kādās tās vērtē izdevumu agregātos.

BRUTO KAPITĀLA VEIDOŠANA (P.5)

- 3.122. Bruto kapitāla veidošana sastāv no:

- a) bruto pamatkapitāla veidošanas (P.51g):
 - 1) pamatkapitāla patēriņa (P.51c);
 - 2) neto pamatkapitāla veidošanas (P.51n);
- b) krājumu pārmaiņām (P.52);
- c) vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi (P.53).

- 3.123. Bruto kapitāla veidošanas mēra bruto no pamatkapitāla patēriņa. Neto kapitāla veidošanu iegūst, atņemot pamatkapitāla patēriņu no bruto kapitāla veidošanas.

Bruto pamatkapitāla veidošana (P.51g)

- 3.124. *Definīcija:* bruto pamatkapitāla veidošana (P.51) sastāv no rezidentražotāju pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi konkrētā laikposmā plus zināms neražoto aktīvu vērtības pieaugums, kas radies ražotāja vai institucionālās vienības ražīgas darbības rezultātā. Pamatlīdzekļi ir ražotie aktīvi, kurus izmanto ražošanā ilgāk par gadu.

- 3.125. Bruto pamatkapitāla veidošana sastāv gan no pozitīvām, gan negatīvām vērtībām:

- a) pozitīvās vērtības:
 - 1) nopirktie jaunie vai lietotie pamatlīdzekļi;
 - 2) pamatlīdzekļi, kas saražoti un paturēti ražotāju pašu lietošanai (ieskaitot vēl nepabeigtu vai vēl negatavu pamatlīdzekļu pašražošanu);
 - 3) jauni vai lietoti pamatlīdzekļi, kas iegūti bartera veidā;
 - 4) jauni vai lietoti pamatlīdzekļi, kas saņemti kā kapitāla pārvedumi natūrā;
 - 5) jauni vai lietoti pamatlīdzekļi, ko lietotājs ieguvis uz finanšu nomas līguma pamata;
 - 6) nozīmīgi pamatlīdzekļu un esošo vēsturisko pieminekļu uzlabojumi;
 - 7) dabīgais pieaugums tādiem dabīgajiem aktīviem, kuri dod atkārtotu ražu;
- b) negatīvās vērtības, t. i., pamatlīdzekļu atsavinājumi, kas ierakstīti kā negatīvas iegādes:
 - 1) pārdotie lietotie pamatlīdzekļi;

- 2) lietotie pamatlīdzekļi, kas atdoti bartera darījumā;
- 3) lietotie pamatlīdzekļi, kas atdoti kā kapitāla pārvedumi natūrā.

3.126. Pamatlīdzekļu atsavinājumu sastāvdaļās neiekļauj:

- a) pamatkapitāla patēriņu (kurā ietver paredzētos dabiskos zaudējumus negadījumu dēļ);
- b) neparedzētos zaudējumus sausuma vai citu dabas katastrofu dēļ, ko ieraksta kā aktīvu apjoma citas pārmaiņas.

3.127. Izšķir šādus bruto pamatkapitāla veidošanas veidus:

- 1) mājokļi;
- 2) citas ēkas un celtnes; (iekļauj būtiskus zemes uzlabojumus);
- 3) mašīnas un iekārtas, piemēram, kuģi, automobiļi un datori;
- 4) ieroču sistēmas;
- 5) kultivētie bioloģiskie resursi, piemēram, koki un mājlopi;
- 6) izmaksas, kas saistītas ar īpašumtiesību maiņu neražotajiem aktīviem, piemēram, zemi, līgumiem, nomas līgumiem un licencēm;
- 7) pētniecība un izstrāde, ieskaitot brīvi pieejamu pētniecību un izstrādi. Pētniecības un izstrādes izdevumus uzskatīs par pamatkapitāla veidošanu tikai tad, ja būs sasniegts augsts atbilstības un salīdzināmības līmenis dalībvalstu aplēsēm;
- 8) derīgo izrakteņu izpēte un novērtēšana;
- 9) datoru programmatūra un datubāzes;
- 10) izklaides, literārie vai mākslas oriģināldarbi;
- 11) citas intelektuālā īpašuma tiesības.

3.128. Būtiskos zemes uzlabojumos iekļauj:

- a) zemes atgūšanu no jūras ar aizsprostu, jūras vaļņu vai dambju būvniecību šādam nolūkam;
- b) mežu ciršanu, akmeņu novākšanu u. tml., lai zemi pirmo reizi varētu izmantot ražošanā;
- c) purvu nosusināšanu vai tuksnešu apūdeņošanu, būvējot aizsprostus, grāvjus un apūdeņošanas kanālus; jūras vai upju radīto plūdu vai erozijas novēršanu, ceļot viļņlaužus, jūras vaļņus vai plūdu barjeras.

Šo darbību rezultātā var rasties nozīmīgas jaunas celtnes, piemēram, jūras vaļņi, uzplūdu nožogojumi un dambji, taču tās tieši neizmanto citu preču ražošanai un pakalpojumu sniegšanai, bet lai iegūtu vairāk zemes vai labāku zemi, un tā ir zeme, kas ir neražots aktīvs, ko izmanto ražošanā. Piemēram, dambis, kas uzcelts elektroenerģijas ražošanai, kalpo citam nolūkam, nekā dambis, kas uzcelts, lai pasargātu zemi no jūras. Tikai otra veida dambji klasificējami kā zemes uzlabošana.

3.129. Bruto pamatkapitāla veidošanā ietver šādus robežgadījumus:

- a) peldošo māju, baržu, pārvietojamo māju, dzīvojamo autopiekabju, ko mājāsaimniecības izmanto dzīvošanai, un jebkuru ar tām saistītu celtni, piemēram, garāžu, iegāde;
- b) celtnes un iekārtas, ko izmanto armija;
- c) vieglie ieroči un bruņotie transportlīdzekļi, ko izmanto nemilitārās vienības;

- d) pārmaiņas gadu no gada izmantoto mājlopu, piemēram, vaislas lopu, slaucamo govju, vilnas aitu un darba lopu ganāmpulkā;
- e) pārmaiņas gadu no gada kultivēto koku, piemēram, augļu koku, vīnogulāju, kaučuka koku, palmu u. tml. stādījumos;
- f) lietoto pamatlīdzekļu uzlabojumi, kas pārsniedz parastās apkopes un remonta prasības;
- g) pamatlīdzekļu iegāde, izmantojot finanšu nomu;
- h) gala izmaksas, t. i., lielas izmaksas, kas saistītas ar likvidāciju, piemēram, atomelektrostaciju ekspluatācijas pārtraukšanas izmaksas vai pildizgāztuvju uzkopšanas izmaksas.

3.130. Bruto pamatkapitāla veidošanā neiekļauj:

- a) darījumus, kas iekļauti starppatēriņā, piemēram:
 - 1) nelielu instrumentu pirkšanu ražošanas nolūkiem;
 - 2) parastu apkopi un remontu;
 - 3) tādu pamatlīdzekļu iegādi, kurus paredzēts izmantot uz operatīvās nomas līgumu pamata (skatīt arī 15. nodaļu: Līgumi, nomas līgumi un licences). Attiecībā uz uzņēmumu, kas izmanto šo pamatlīdzekli, nomāto priekšmetu uztver kā starppatēriņu. Aktīva īpašniekam iegādes izmaksas ieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošanu;
- b) darījumus, kas ierakstīti kā krājumu pārmaiņas:
 - 1) kaušanai audzētos dzīvniekus, ieskaitot mājputnus;
 - 2) koksnei audzētos kokus (nepabeigtie ražojumi);
- c) mašīnas un iekārtas, ko mājāsaimniecības iegādājušās galapatēriņam;
- d) pamatlīdzekļu turēšanas guvumus un zaudējumus;
- e) pamatlīdzekļu katastrofālus zaudējumus, piemēram, epidēmiju izraisītu kultivēto aktīvu un mājlopu bojāeju, ko parasti nesedz apdrošināšana, vai arī neparastu plūdu, vētras vai meža ugunsgrēku radītus zaudējumus;
- f) līdzekļus, kas atlikti vai rezervēti bez jebkādam saistībām konkrētās kapitāla preces reālai iegādei vai būvniecībai, piemēram, valdības fonds infrastruktūrai.

3.131. Bruto pamatkapitāla veidošanu, uzlabojot lietotos pamatlīdzekļus, ieraksta kā jaunu tāda paša veida pamatlīdzekļu iegādi.

3.132. Intelektuālā īpašuma produkti ir pētniecības un izstrādes, pētījumu vai ieguldījumu (kas rada zināšanas) rezultāts, to izmantošanu ierobežo likums vai citi aizsardzības līdzekļi.

Intelektuālā īpašuma produktu piemēri ir šādi:

- a) pētniecības un izstrādes rezultāti;
- b) derīgo izrakteņu izpētes rezultāti, ko mēra kā faktisko izmēģinājumu urbumu, gaisa vai cita veida novērojumu izmaksas, transporta izmaksas u. tml.;
- c) datoru programmatūra un lielas datubāzes, ko izmanto ražošanā ilgāk nekā gadu;
- d) rokrakstu, modeļu, filmu, skaņu ierakstu u. tml. izklaides, literāros un mākslinieciskos oriģināldarbus.

3.133. Gan pamatlīdzekļiem, gan neražotajiem nefinanšu aktīviem izmaksas, kas to jaunajam īpašniekam rodas sakarā ar īpašumtiesību maiņu, sastāv no:

- a) maksas par aktīva (jauna vai lietota) piegādi pieprasītajā vietā un laikā, piemēram, maksa par transportu, uzstādīšanu, montāžu u. tml.;
- b) speciālistu apmaksas vai komisijas naudas, piemēram, honorāri mērniekiem, inženieriem, juristiem, vērtētājiem u. tml. un komisijas nauda nekustamā īpašuma aģentiem, ūtrupniekiem u. tml.;
- c) nodokļiem, kas jaunajam īpašniekam jāmaksā par aktīva īpašumtiesību maiņu. Nodokļi ir nodokļi starpnieku pakalpojumiem un jebkuri nodokļi saistībā ar īpašumtiesību nodošanu, taču ne nodokļi saistībā ar nopirkto aktīvu.

Visas šīs izmaksas jaunajam īpašniekam jāieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošana.

Bruto pamatkapitāla veidošanas ierakstīšanas laiks un vērtēšana

3.134. Bruto pamatkapitāla veidošanu ieraksta tad, kad īpašumtiesības uz pamatlīdzekli pāriet institucionālajai vienībai, kura to gatavoja izmantot ražošanā.

No šā noteikuma atkāpjas attiecībā uz:

- a) finanšu nomu, kad īpašumtiesību nodošana no iznomātāja nomniekam ir nosacīta;
- b) bruto pamatkapitāla pašveidošanu, kuru ieraksta, kad tas saražots.

3.135. Bruto pamatkapitāla veidošanu vērtē pircēju cenās, ieskaitot uzstādīšanas maksu un citas ar īpašumtiesību maiņu saistītās izmaksas. Pašražošanas gadījumā to vērtē pēc līdzīgu pamatlīdzekļu bāzes cenām un, ja minētās cenas nav pieejamas, pēc ražošanas izmaksām plus uzcenojums (izņemot ārpustirgus ražotājiem) par neto pamatdarbības pārpalikumu vai jaukto ienākumu.

3.136. Intelektuālā īpašuma produktu iegādi vērtē dažādos veidos:

- a) derīgo izrakteņu izpēti: pēc faktisko izmēģinājumu urbumu un urbšanas izmaksām un izmaksām, kas radušās, lai šādi izmēģinājumi, piemēram, gaisa un cita novērošana, būtu iespējami;
- b) datora programmatūru: pēc pircēju cenām, ja pirktā tirgū, vai pēc aplēstās bāzes cenas, vai, ja bāzes cena nav pieejama, pēc tās ražošanas izmaksām plus uzcenojums par neto pamatdarbības pārpalikumu vai jaukto ienākumu (izņemot ārpustirgus ražotājiem), ja programmatūra ir pašu izstrādāta;
- c) izklaides, literāros vai mākslas oriģināldarbus: pēc cenas, ko maksā pircējs to pārdošanas brīdī, bet, ja tos nepārdod, tad vērtēšanai ir pieņemamas šādas metodes:
 - i) pēc līdzīgu oriģināldarbu bāzes cenas;
 - ii) pēc ražošanas izmaksu summas plus uzcenojums (izņemot ārpustirgus ražotājiem) par neto pamatdarbības pārpalikumu vai jaukto ienākumu, vai
 - iii) pēc nākotnes ieņēmumu diskontētās vērtības.

3.137. Lietoto pamatlīdzekļu atsavinājumus vērtē bāzes cenās, no kurām atskaitītas visas izmaksas, kas pārdevējam radušās īpašumtiesību maiņas dēļ.

3.138. Īpašumtiesību maiņas izmaksas var attiekties gan uz ražotajiem aktīviem, ieskaitot pamatlīdzekļus, gan uz neražotajiem aktīviem, piemēram, zemi.

Ražotu aktīvu gadījumā šīs izmaksas ir ietvertas pircēju cenā. Pērkot un pārdodot zemi un citus neražotus aktīvus, šīs izmaksas atdala un ieraksta bruto pamatkapitāla veidošanas klasifikācijas atsevišķā pozīcijā.

Pamatkapitāla patēriņš (P.51c)

- 3.139. *Definīcija:* pamatkapitāla patēriņš (P.51c) ir piederošo pamatlīdzekļu vērtības samazināšanās, kas radusies dabīga nodiluma un novecošanas rezultātā. Vērtības samazināšanās aplēsē ietver nodrošinājumu pamatlīdzekļu zaudējumiem, kuri rodas negadījumos, pret kuriem iespējams apdrošināties. Pamatkapitāla patēriņš ietver paredzētās gala izmaksas, piemēram, atomelektrostacijas vai naftas urbšanas torņu ekspluatācijas pārtraukšanas izmaksas vai pildizgāztuvju uzkopšanas izmaksas. Šādas gala izmaksas darbmūža beigās, t. i., laikā, kad gala izmaksas ieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošanu, tiek ierakstītas kā pamatkapitāla patēriņš.
- 3.140. Pamatkapitāla patēriņu aprēķina visiem pamatlīdzekļiem (izņemot dzīvniekus), ieskaitot intelektuālā īpašuma tiesības, būtiskus zemes uzlabojumus un īpašumtiesību maiņas izmaksas, kas saistītas ar neražotajiem aktīviem.
- 3.141. Pamatkapitāla patēriņš atšķiras no nodokļu nolūkiem atļautās amortizācijas vai grāmatvedības kontos uzrādītās amortizācijas. Pamatkapitāla patēriņu aplēs, par pamatu ņemot uzkrātos pamatlīdzekļus un dažādu šo preču kategoriju paredzamo vidējo ekonomisko mūžu. Aprēķinot uzkrātos pamatlīdzekļus, visos gadījumos, kad trūkst tiešas informācijas par uzkrātajiem pamatlīdzekļiem, izmanto nepārtrauktās inventarizācijas metodi (NIM). Uzkrātos pamatlīdzekļus vērtē kārtējā perioda pircēju cenās.
- 3.142. Pamatlīdzekļu zaudējumus, kas rodas negadījuma rezultātā, pret kuru var apdrošināties, ņem vērā, aprēķinot attiecīgo preču vidējo darbmūžu. Ekonomikai kopumā negadījumu radītie zaudējumi noteiktā uzskaites periodā ir vienādi ar vidējiem vai tuvi tiem. Atsevišķām vienībām un vienību grupām faktiskie un vidējie negadījumu radītie zaudējumi var atšķirties. Šādā gadījumā sektoriem jebkuru starpību ieraksta kā citas pamatlīdzekļu apjoma pārmaiņas.
- 3.143. Pamatlīdzekļu patēriņš jāaprēķina pēc "lineārās" metodes, saskaņā ar kuru pamatlīdzekļa vērtību noraksta vienādās daļās visā preces mūžā.
- 3.144. Dažos gadījumos izmanto ģeometrisku amortizācijas metodi, ja tas nepieciešams saistībā ar pamatlīdzekļa efektivitātes samazināšanās veidu.
- 3.145. Kontu sistēmā pamatkapitāla patēriņu ieraksta pēc katra balansposteņa, ko uzrāda bruto un neto veidā. "Bruto" ieraksts nozīmē, ka nav atskaitīts pamatkapitāla patēriņš, bet "neto" ieraksts nozīmē, ka pamatkapitāla patēriņš ir atskaitīts.

Krājumu pārmaiņas (P.52)

- 3.146. *Definīcija:* krājumu pārmaiņas mēra kā krājumos ieskaitītās vērtības, mīnus izņemtās vērtības un mīnus jebkuri krājumos turēto preču zudumi.
- 3.147. Fiziskas nolietošana, nejausu bojājumu vai zādzības dēļ visu veidu preču krājumos periodiski var rasties zudumi, piemēram:
- a) izejvielu un materiālu zudumi;
 - b) zudumi nepabeigto ražojumu gadījumā;
 - c) gatavo preču zudumi;
 - d) tālākpārdošanai paredzēto preču zudumi (piemēram, veikalu apzagšana).
- 3.148. Krājumi sastāv no šādām kategorijām:
- a) izejvielas un materiāli:

izejvielas un materiāli, ko veido visas preces, kuras tur krājumā ar nolūku izmantot tās par ielaidi ražošanā; tajos ietver arī produktus, ko tur krājumā valdība. Tādas lietas kā zeltu, dimantus u. tml. iekļauj, ja tie paredzēti industriāliem nolūkiem vai cita veida ražošanai;
 - b) nepabeigtie ražojumi:

nepabeigtos ražojumus veido saražotā, bet vēl nepabeigtā izlaide. Tos ieraksta izlaides ražotāja krājumos. Nepabeigto ražojumu veidu piemēri ir šādi:
 - 1) augoši kultūraugi;

- 2) augoši koki un mājlopi;
- 3) nepabeigtas celtnes (izņemot tās, par kurām iepriekš noslēgts pārdošanas līgums, vai arī pasbūvētas celtnes; abus šos piemērus uzskata par pamatkapitāla veidošanu);
- 4) nepabeigti citi pamatlīdzekļi, piemēram, kuģi vai naftas urbšanas torņi;
- 5) daļēji pabeigtas juridiskas vai konsultanta lietas;
- 6) daļēji uzņemtas filmas;
- 7) daļēji pabeigtas datorprogrammas.

Nepabeigtos ražojumus ieraksta par katru dotā perioda beigās nepabeigtu ražošanas procesu. Tas ir nozīmīgi ceturkšņa kontos, piemēram, lauksaimniecības kultūrām, kas nenogatavojas gada ceturkšņa laikā.

Nepabeigtie ražojumi samazinās, kad ražošanas process ir pabeigts. Tajā brīdī visi nepabeigtie ražojumi pārtop par gataviem produktiem;

- c) gatavās preces:

gatavo precī kā krājumu daļu veido izlaide, ko ražotājs negatavojas tālāk apstrādāt pirms tās piedāvāšanas citām institucionālām vienībām;

- d) preces tālākpārdošanai:

preces tālākpārdošanai ir preces, kas iegādātas ar mērķi tās nepārveidotas pārdot tālāk.

Krājumu pārmaiņu ierakstīšanas laiks un vērtēšana

- 3.149. Krājumu pārmaiņu ierakstīšanas laiks un vērtēšana atbilst produktu citu darījumu ierakstīšanas laikam un vērtēšanai. Tas it īpaši attiecas uz starppatēriņu (piemēram, izejvielām un materiāliem), izlaidi (piemēram, nepabeigtajiem ražojumiem un izlaidi no uzglabātiem lauksaimniecības produktiem) un bruto pamatkapitāla veidošanu (piemēram, nepabeigtajiem ražojumiem). Ja preces apstrādā ārvalstīs un ar to saistīta ekonomisko īpašumtiesību maiņa, preces jāietver eksportā (un vēlāk – importā). Eksportu atspoguļo, vienlaicīgi samazinot krājumus un attiecīgo importu vēlāk ierakstot kā krājumu pieaugumu, ja to nekavējoties nepārdod vai neizmanto.
- 3.150. Mērot krājumu pārmaiņas, preces, kuras saņem, vērtē saņemšanas brīdī, un preces, kuras izņem no krājumiem, vērtē izņemšanas brīdī.
- 3.151. Cenas, ko izmanto, lai vērtētu preču pārmaiņas krājumos, ir šādas:
- a) ražotāja krājumos nodoto gatavo preču izlaidi vērtē tā, it kā tās tajā brīdī pārdotu, t. i., bāzes cenās;
 - b) nepabeigto ražojumu papildinājumus vērtē proporcionāli gatavā produkta aplēstajai pašreizējai bāzes cenai;
 - c) nepabeigto ražojumu samazinājumu, ko pēc ražošanas pabeigšanas atskaita no krājumiem, vērtē nepabeigto produktu pašreizējās bāzes cenās;
 - d) no krājumiem pārdošanai izņemtās preces vērtē bāzes cenās;
 - e) vairumtirgotāju un mazumtirgotāju krājumos iekļautās preces tālākpārdošanai vērtē faktiskajās jeb tirgotāja aplēstajās pircēju cenās;
 - f) no krājumiem tālākpārdošanai izņemtās preces vērtē pircēju cenās, t. i., cenās, par kurām tās var aizstāt izņemšanas un nevis iegādes brīdī spēkā esošajās cenās.

3.152. Fiziskā nolietojuma, nejausu bojājumu vai zādzības radītos zaudējumus ieraksta un vērtē šādi:

- a) izejvielām un materiāliem: kā izejvielas un materiālus, kas faktiski izņemti izlietošanai ražošanā (starpattēriņam);
- b) nepabeigtajiem ražojumiem: kā atskaitījumu no papildinājumiem, kas uzkrājušies tajā pašā periodā veiktās ražošanas rezultātā;
- c) gatavajām precēm un tālākpārdošanas precēm: vērtē izņemto nebojāto preču faktiskajās cenās.

3.153. Ja informācija nav pieejama, krājumu pārmaiņu aplēsēm izmanto šādas tuvinātas metodes:

- a) ja krājumu apjoma pārmaiņas ir regulāras, tad pieņemama tuvināšanas metode ir reizināt krājumu apjoma pārmaiņas ar perioda vidējām cenām. Pircēju cenas izmanto lietotāju vai vairumtirgotāju vai mazumtirgotāju glabātiem krājumiem; bāzes cenas izmanto ražotāju glabātiem krājumiem;
- b) ja preču cenas paliek nemainīgas, krājumu apjoma svārstības neietekmē krājumu pārmaiņu aplēšanas tuvināšanu, reizinot apjoma pārmaiņas ar vidējo cenu;
- c) ja gan krājumu apjoms, gan cena uzskaites periodā būtiski mainās, var būt nepieciešamas sarežģītākas tuvināšanas metodes. Piemēram, krājumu pārmaiņu vērtēšana pa ceturkšņiem vai informācijas izmantošana par svārstību izkliedi uzskaites periodā (vislielākās svārstības var būt kalendārā gada beigās, ražas novākšanas laikā u. tml.);
- d) ja ir pieejama informācija par vērtībām perioda sākumā un beigās (piemēram, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības gadījumā, kad krājumus bieži vien veido daudz dažādu produktu), bet nav pieejama atsevišķa informācija par cenām un apjomiem, aplēs arī apjoma pārmaiņas no perioda sākuma līdz beigām. Viens veids, kā aplēst pārmaiņas krājumos, ir aplēst pastāvīgo apgrozījuma tempu pa produktu veidiem.

Sezonālas pārmaiņas cenās var atspoguļot kvalitātes pārmaiņas, piemēram, izpārdošanas cenas vai nesezonas cenas augļiem un dārzeņiem. Šīs kvalitātes pārmaiņas uztver kā apjoma pārmaiņas.

Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi (P.53)

3.154. *Definīcija:* vērtslietas ir nefinanšu preces, ko neizmanto galvenokārt ražošanā vai patēriņam, kas normālos apstākļos laika gaitā (fiziski) nenolietojas un ko iegūst un uzglabā galvenokārt kā vērtības uzkrājeļus.

3.155. Vērtslietas ietver šāda veida preces:

- a) dārgakmeņus un dārgmetālus, piemēram, dimantus, nemonetāro zeltu, platīnu, sudrabu u. tml.;
- b) antīkos un citus mākslas priekšmetus, piemēram, gleznas, skulptūras u. tml.;
- c) citas vērtslietas, piemēram, no dārgakmeņiem un dārgmetāliem darinātas rotaslietas un kolekcionējamie priekšmeti.

3.156. Šāda veida preces ieraksta kā vērtslietu iegādi vai atsavinājumu, kā izklāstīts piemēros:

- a) nemonetāro zeltu, sudrabu u. tml. iegādājas vai atsavina centrālās bankas un citi finanšu starpnieki;
- b) šādas preces iegādājas vai atsavina uzņēmumi, kuru galvenajā vai sekundārajā darbībā neietilpst šāda veida preču ražošana vai tirdzniecība. Šādu iegādi vai atsavinājumu neietver minēto uzņēmumu starppatēriņā vai pamatkapitāla veidošanā;
- c) šādas preces iegādājas vai atsavina māsjaismniecības. Šādas iegādes neietver māsjaismniecību galapatēriņa izdevumos;

EKS kā vērtslietu iegādi vai atsavinājumu pieņemts ierakstīt arī šādus gadījumus:

- a) juvelieru un mākslas priekšmetu uzpircēju veikta šādu preču iegāde vai atsavināšana (saskaņā ar vērtslietu vispārējo definīciju juvelieru un mākslas priekšmetu uzpircēju veikta šādu preču iegāde jāieraksta kā krājumu pārmaiņas);
- b) muzeju veikta šādu preču iegāde vai atsavināšana (saskaņā ar vērtslietu vispārējo definīciju muzeju veikto šādu preču iegādi ieraksta kā pamatkapitāla veidošanu).

Šis pieņēmums novērš biežas pārklasificēšanas nepieciešamību starp trijiem galvenajiem kapitāla veidošanas veidiem, t. i., starp vērtslietu iegādēm mīnus atsavinājumiem, pamatkapitāla veidošanu un krājumu pārmaiņām, piemēram, darījumos ar šādām precēm starp mājsaimniecībām un mākslas priekšmetu uzpircējiem.

- 3.157. Vērtslietu ražošanu vērtē bāzes cenās. Visu citu vērtslietu iegādi vērtē par tām samaksātajās pircēju cenās, ieskaitot aģentu honorārus vai komisijas. Tās ietver arī tirdzniecības uzcenojumus, ja vērtslietas pirktas no uzpircējiem. Vērtslietu atsavinājumus vērtē pārdevēju saņemtajās cenās, atskaitot visus aģentiem vai citiem starpniekiem maksātos honorārus un komisijas. Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi starp rezidentu sektoriem izlīdzinās, atstājot tikai aģentu un uzpircēju uzcenojumus.

PREČU UN PAKALPOJUMU EKSPORTS UN IMPORTS (P.6 un P.7)

- 3.158. *Definīcija:* preču un pakalpojumu eksports ir preču un pakalpojumu darījumi (pārdošana, barters un dāvanas) starp rezidentiem un nerezidentiem.

- 3.159. *Definīcija:* preču un pakalpojumu imports ir preču un pakalpojumu darījumi (pirkšana, barters un dāvanas) starp nerezidentiem un rezidentiem.

- 3.160. Preču un pakalpojumu eksports un imports neietver:

- a) tirdzniecību starp ražotnēm, t. i.:
 - 1) rezidentuzņēmumiem radniecīgu nerezidentsabiedrību piegādes nerezidentiem, piemēram, rezidentiem piederošas vai rezidentu kontrolētas multinacionālas sabiedrības ārzemju radniecīgas sabiedrības ārzemēs gūti pārdošanas ieņēmumi;
 - 2) nerezidentuzņēmumiem radniecīgu rezidentsabiedrību piegādes rezidentiem, piemēram, ārvalstu multinacionālai sabiedrībai radniecīgas rezidentsabiedrības gūti pārdošanas ieņēmumi.
- b) primārā ienākuma plūsmas no vai uz pārējo pasauli, piemēram, darba ņēmēju atalgojums, procenti un ieņēmumi no tiešajiem ieguldījumiem. Ieņēmumi no tiešajiem ieguldījumiem var ietvert zināmu daļu no sniegtajiem dažādiem pakalpojumiem, piemēram, darba ņēmēju apmācību, vadības pakalpojumus, kā arī patentu un preču zīmju izmantošanu;
- c) finanšu aktīvu vai neražoto aktīvu, piemēram, zemes pārrobežu pārdošanu vai pirkšanu.

- 3.161. Preču un pakalpojumu importu un eksportu iedala:

- a) ES iekšējās piegādēs;
- b) importā un eksportā ārpus ES.

Abus veidus sauc par importu un eksportu.

Preču eksports un imports (P.61 un P.71)

- 3.162. Preču imports un eksports ir preču ekonomisko īpašumtiesību maiņa starp rezidentiem un nerezidentiem. Tas ir spēkā neatkarīgi no tā, notiek vai nenotiek atbilstoša fiziska preču pārvietošana pāri robežām.

- 3.163. Attiecībā uz radniecīgu uzņēmumu (filiaļu vai meitasuzņēmumu, vai ārvalstu radniecīgu sabiedrību) savstarpējām piegādēm: ekonomisko īpašumtiesību maiņa radniecīgu uzņēmumu savstarpējās preču piegādes gadījumos ir nosacīta. To piemēro tikai tad, ja ražotne, kas saņem preces, uzņemas atbildību par lēmuma pieņemšanu attiecībā uz piedāvājuma līmeņiem un cenām, par kādām to izlaidi piegādā tirgū.

3.164. Preču eksports, precēm nešķērsojot valsts robežu, izklāstīts šādos piemēros:

- a) starptautiskajos ūdeņos strādājošo rezidentvienību saražotās preces, ko pārdod tieši nerezidentiem ārvalstīs. Šādu preču piemēri: nafta, dabasgāze, zivju produkti, glābšanas darbi jūrā;
- b) transportlīdzekļi vai citas pārvietojamās iekārtas, kuras nav piesaistītas konkrētai vietai;
- c) pēc īpašumtiesību maiņas preces pazaudē vai iznīcina pirms tās šķērsojušas eksportējošās valsts robežu;
- d) tirdzniecības starpniecība, t. i., rezidenta veikta preces iegāde no nerezidenta un tai sekojoša preces tālākpārdošana citam nerezidentam, precei nenonākot tirgotāja ekonomikā.

Līdzīgi gadījumi attiecināmi uz preču importu.

3.165. Preču importā un eksportā iekļauj darījumus starp rezidentiem un nerezidentiem ar:

- a) nemonetāro zeltu;
- b) sudraba stieniem, dimantiem un citiem dārgmetāliem un dārgakmeņiem;
- c) apgrozībā neesošu papīrnaudu un monētām, kā arī neemitētiem vērtspapīriem (vērtē kā preces, nevis pēc nominālvērtības);
- d) elektrību, gāzi un ūdeni;
- e) mājlopiem, ko pārvieto pāri robežām;
- f) bandrolēm;
- g) valdības eksportu, ieskaitot preces, kas finansētas ar dotācijām un aizdevumiem;
- h) precēm, kuras nodod īpašumā rezerves glabājošai organizācijai vai pārņem īpašumā no rezerves glabājošas organizācijas;
- i) precēm, ko rezidentuzņēmums piegādā tam radniecīgai nerezidentsabiedrībai, izņemot preces apstrādei;
- j) precēm, ko rezidentuzņēmums saņem no tam radniecīgām nerezidentsabiedrībām, izņemot preces apstrādei;
- k) kontrabandu vai produktiem, par kuriem nav paziņots attiecībā uz tādiem nodokļiem kā importa nodevas un PVN;
- l) citiem neierakstītiem sūtījumiem, piemēram, dāvanām vai sūtījumiem ar vērtību, kas mazāka par noteiktu minimumu.

3.166. Preču eksportā un importā neiekļauj šādas preces, kuras tomēr var šķērsot valsts robežu:

- a) preces tranzītā caur valsti;
- b) preces, kuras nosūta uz vai no pašas valsts vēstniecībām, militārajām bāzēm vai citiem anklāviem citas valsts robežās;
- c) transportlīdzekļus un citas pārvietojamās iekārtas, kas uz laiku atstāj valsti, nemainoties ekonomiskajām īpašumtiesībām, piemēram, būviekārtas uzstādīšanai vai būvniecības nolūkiem ārzemēs;
- d) iekārtas un citas preces, kuras nosūta uz ārvalstīm apstrādei, apkopei, labošanai vai remontam; tas attiecas arī uz precēm, kas apstrādātas pēc pasūtījuma ārzemēs, ja to apstrāde ietver būtisku preču īpašību pārmaiņu;
- e) citas preces, kuras īslaicīgi pārvieto uz citu valsti un lielākoties atved atpakaļ gada laikā to sākotnējā stāvoklī, nemainoties ekonomiskajām īpašumtiesībām.

Piemēri tam ir preces, ko nosūta uz ārzemēm izstādēm vai izklaides organizēšanas nolūkiem, ekspluatācijas nomas līguma preces, ieskaitot nomu uz vairākiem gadiem, un preces, kas atdotas kā nepārdotas nerezidentiem;

- f) ar kravas zīmi nodrošinātās preces, kas pazaudētas vai iznīcinātas pēc robežas šķērsošanas un pirms īpašumtiesību maiņas.

3.167. Preču importu un eksportu ieraksta pēc īpašumtiesību maiņas. Par īpašumtiesību maiņas momentu uzskata brīdi, kurā darījumā iesaistītās puses ieraksta darījumu savās grāmatās vai kontos. Šis brīdis var nesakrist ar dažādiem citiem līgumsaistību procesa posmiem, piemēram:

- a) saistību rašanās laiku (līguma noslēgšanas datumu);
- b) preču un pakalpojumu piegādes laiku un maksājuma prasības iegūšanas brīdi (nodošanas datumu);
- c) norēķināšanās laiku par šo prasību (maksāšanas datumu).

3.168. Preču imports un eksports jāvērtē franko uz kuģa klāja pie eksportējošās valsts robežas (FOB). Šo vērtību veido:

- a) preču vērtība bāzes cenās;
- b) plus attiecīgo transporta un sadales pakalpojumu līdz robežai vērtība, ieskaitot izmaksas par iekraušanu transportlīdzeklī tālākai transportēšanai;
- c) plus jebkuri nodokļi, mīnus subsīdijas par eksportētajām precēm; ES iekšējām piegādēm tie ietver PVN un citus preču nodokļus, ko maksā eksportējošajā valstī.

Piedāvājuma un izlietojuma, kā arī simetriskajā ielaides un izlaides tabulā preču importu atsevišķām produktu grupām vērtē izmaksu-apdrošināšanas-vedmaksas (CIF) cenā uz importējošās valsts robežas.

3.169. *Definīcija:* CIF cena ir līdz importējošās valsts robežai nogādātas preces cena vai cena par rezidentam sniegtu pakalpojumu pirms jebkuru importa nodevu vai citu importa nodokļu vai tirdzniecības un transporta uzcenojumu maksājumiem valstī.

3.170. Zināmos apstākļos FOB vērtībai var būt nepieciešams kāds aizvietotājs vai aizstājējs, piemēram:

- a) preču barteru vērtē bāzes cenās, ko saņemtu, ja preces pārdotu par naudu;
- b) darījumi starp radniecīgiem uzņēmumiem: parasti lieto faktisko pārvedumu vērtību. Taču, ja tā atšķiras no tirgus cenām, to aizstāj ar aplēstas tirgus cenas ekvivalentu;
- c) uz finanšu nomas līguma pamata nodotās preces: tās vērtē pircēju cenās, ko maksā iznomātājs, un nevis pēc nomas maksu kopējās vērtības;
- d) preču imports, ko aplēš uz muitas datu (tirdzniecības ārpus ES gadījumā) vai *Intrastat* informācijas (ES iekšējās tirdzniecības gadījumā) pamata. Abi datu avoti neizmanto FOB vērtējumu; tie izmanto attiecīgi CIF vērtību uz ES robežas un CIF vērtību uz valsts robežas. Tā kā FOB vērtību izmanto tikai kopējā līmenī, bet CIF vērtību izmanto produktu grupas līmenī, šos pārveidojumus, t. i., CIF/FOB koriģējumu, piemēro tikai kopējā līmenī;
- e) preču imports un eksports, ko aplēš uz pārskatos gūtās informācijas vai dažādas citas ad hoc informācijas pamata. Šādos gadījumos iegūst kopējo pārdošanas ieņēmumus, kas sadalīti pa produktiem. Aplēse balstās uz pircēju cenām, nevis uz FOB vērtību.

Pakalpojumu eksports un imports (P.62 un P.72)

3.171. *Definīcija:* pakalpojumu eksportu veido visi pakalpojumi, ko rezidenti sniedz nerezidentiem.

3.172. *Definīcija:* pakalpojumu importu veido visi pakalpojumi, ko nerezidenti sniedz rezidentiem.

3.173. Pakalpojumu eksportā iekļauj šādus gadījumus:

- a) eksportēto preču transportēšanu pēc eksportējošās valsts robežas šķērsošanas, ja to nodrošina rezidentpārvaldītājs (2. un 3. gadījums 3.3. tabulā);

- b) rezidentpārvadātāja veikto importēto preču transportēšanu:
- 1) līdz eksportējošās valsts robežai, ja preces vērtē FOB, lai atlīdzinātu transportēšanas vērtību, kas iekļauta FOB vērtībā (3. gadījums 3.4. tabulā);
 - 2) līdz importējošās valsts robežai, ja preces vērtē CIF, lai atlīdzinātu transportēšanas vērtību, kas iekļauta CIF vērtībā (3. un 2. CIF gadījums 3.4. tabulā);
- c) rezidentu veiktu preču transportēšanu nerezidentu labā, kas nav saistīta ar preču importu un eksportu (piemēram, tādu preču transportēšana, kas nešķērso valsts robežu kā eksports vai transporta pakalpojums ārpus iekšzemes teritorijas);
- d) rezidentpārvadātāju veiktu pasažieru pārvadāšanu nerezidentu labā;
- e) apstrādi un remontdarbus nerezidentu labā; šīs darbības jāieraksta neto, t. i., kā pakalpojumu eksportu, neiekļaujot apstrādāto vai remontēto preču vērtību;
- f) iekārtu uzstādīšanu ārzemēs, ja projekts pēc būtības ir īslaicīgs;
- g) finanšu pakalpojumus, kurus rezidenti sniedz nerezidentiem, tajā skaitā gan par konkrētu, gan netiešu pakalpojuma maksu, piemēram, netieši mērītus finanšu starpniecības pakalpojumus (NMFSP);
- h) apdrošināšanas pakalpojumus, kurus rezidenti sniedz nerezidentiem, konkrētas pakalpojuma maksas apjomā;
- i) tūristu nerezidentu un darījumu ceļotāju izdevumus. Izdevumus klasificē kā pakalpojumus; piedāvājuma un izlietojuma tabulu, kā arī simetrisko ielaides un izlaidis tabulu vajadzībām ir nepieciešams sadalījums pa produktu komponentiem;
- j) nerezidentu izdevumus par rezidentu sniegtajiem veselības un izglītības pakalpojumiem; tie ietver šo pakalpojumu sniegšanu gan iekšzemes teritorijā, gan ārzemēs;
- k) īpašnieku nerezidentu apdzīvotu vasarnīcu pakalpojumus (skatīt 3.77. punktu);
- l) autorhonorārus un maksu par licencēm, kuru nerezidenti maksā rezidentiem un kuru ieņēmumi saistīti ar īpašumtiesību atļautu lietojumu, tādu kā patenti, autortiesības, preču zīmes, ražošanas procesi, komercpilnvarojumi (franšīzes) u. tml., kā arī ar radīto oriģināldarbu vai paraugu (modeļu), piemēram, rokrakstu, gleznu u. tml., lietošanu uz licenču pamata.
- 3.174. Pakalpojumu importa ekvivalents ir spoguļattēls pakalpojumu eksporta sarakstam, kas ietverts 3.173. punktā, un tikai par turpmāk uzskaitīto pakalpojumu importu nepieciešams sīkāks paskaidrojums.
- 3.175. Transporta pakalpojumu importā iekļauj šādus gadījumus:
- a) eksportēto preču transportēšana līdz eksportējošās valsts robežai, ko veic nerezidentpārvadātājs, lai nosegtu transportēšanas vērtību, kas iekļauta eksportēto preču FOB vērtībā (4. gadījums 3.3. tabulā);
 - b) nerezidentpārvadātāja veikta importēto preču transportēšana:
- 1) kā atsevišķs transportēšanas pakalpojums no eksportējošās valsts robežas, ja importētās preces vērtē FOB (4. un 5. FOB gadījums 3.4. tabulā);
 - 2) kā atsevišķs transportēšanas pakalpojums no importējošās valsts robežas, ja importētās preces vērtē CIF (šajā gadījumā transportēšanas pakalpojuma starp eksportējošās un importējošās valsts robežām vērtība jau ir iekļauta preces CIF vērtībā; 4. gadījums 3.4. tabulā);

c) preču transportēšana, ko rezidentu labā veic nerezidenti un kas nav ietverta preču importā un eksportā (piemēram, tranzītpreču transportēšana vai arī transports ārpus iekšzemes teritorijas);

d) starptautiskie vai iekšzemes pasažieru pārvadājumi, ko rezidentu labā veic nerezidentpārvadātāji.

Transporta pakalpojumu imports neietver eksportēto preču transportēšanu pēc eksportējošās valsts robežas šķērsošanas, ja to nodrošina nerezidentpārvadātājs (5. un 6. gadījums 3.3. tabulā). Preču eksportu vērtē FOB, un visus šādus transporta pakalpojumus tādējādi uzskaita kā darījumus starp nerezidentiem, t. i., starp nerezidentpārvadātāju un nerezidentimportētāju. Tāpat tas ir tajos gadījumos, kad eksportētājs par šiem transportēšanas pakalpojumiem maksā saskaņā ar eksporta CIF līgumu.

3.176. Imports attiecībā uz rezidentu tiešajiem pirkumiem ārzemēs aptver visus rezidentu preču un pakalpojumu pirkumus ārzemju ceļojumu laikā, ceļojot darījumu vai personīgos nolūkos. Jāizšķir divas kategorijas, jo tās prasa atšķirīgu pieeju:

a) visi ar darījumiem saistītie darījumu ceļotāju izdevumi ir starppatēriņš;

b) visi citi darījumu ceļotāju vai citu ceļotāju izdevumi ir mājāsaimniecību galapatēriņa izdevumi.

3.177. Pakalpojumu importu un eksportu ieraksta to sniegšanas laikā. Tas sakrīt ar laiku, kad šie pakalpojumi sniegti. Pakalpojumu importu vērtē pircēju cenās, bet pakalpojumu eksportu – bāzes cenās.

3.3. tabula. Eksportēto preču transportēšana

Iekšzemes teritorija		Starpteritorija		Importējošās valsts teritorija	
1. rezidentpārvadātājs ⇒		2. rezidentpārvadātājs ⇒		3. rezidentpārvadātājs ⇒	
4. nerezidentpārvadātājs ⇒		5. nerezidentpārvadātājs ⇒		6. nerezidentpārvadātājs ⇒	
Preču eksports (FOB)		Pakalpojumu eksports		Preču imports (CIF/FOB)	
1.	x	—	—	—	—
2.	—	x	—	—	—
3.	—	x	—	—	—
4.	x	—	—	—	x
5.	—	—	—	—	—
6.	—	—	—	—	—

3.178. Paskaidrojums, kā lasāma šī tabula: šīs tabulas pirmā daļa norāda, ka eksportēto preču transportēšanas jomā pastāv sešas iespējas atkarībā no tā, vai pārvadātājs ir vai nav rezidents, un atkarībā no tā, kur notiek transportēšana: no kādas vietas iekšzemes teritorijā līdz valsts robežai, no valsts robežas līdz importējošās valsts robežai vai no importējošās valsts robežas līdz kādai vietai importējošā valstī. Šīs tabulas otrajā daļā par katru no šīm sešām iespējām norādīts, vai tās ierakstāmas kā preču eksports, pakalpojumu eksports, preču imports vai pakalpojumu imports.

3.4. tabula. Importēto preču transportēšana

Iekšzemes teritorija		Starpteritorija		Importējošās valsts teritorija	
1. rezidentpārvadātājs ⇐		2. rezidentpārvadātājs ⇐		3. rezidentpārvadātājs ⇐	
4. nerezidentpārvadātājs ⇐		5. nerezidentpārvadātājs ⇐		6. nerezidentpārvadātājs ⇐	

	Importēto preču vērtēšana	Preču imports	Pakalpojumu imports	Preču eksports (FOB)	Pakalpojumu eksports
1.	CIF/FOB	—	—	—	—
2.	FOB CIF	— x	— —	— —	— x
3.	CIF/FOB	x	—	—	x
4.	CIF/FOB	—	x	—	—
5.	FOB CIF	— x	x —	— —	— —
6.	CIF/FOB	x	—	—	—

3.179. Paskaidrojums, kā lasāma šī tabula: šīs tabulas pirmā daļa norāda, ka importēto preču transportēšanas jomā pastāv sešas iespējas atkarībā no tā, vai pārvadātājs ir vai nav rezidents, un atkarībā no tā, kur notiek transportēšana: no kādas vietas eksportējošā valstī līdz eksportējošās valsts robežai, no eksportējošās valsts robežas līdz importējošās valsts robežai un no valsts robežas līdz kādai vietai iekšzemes teritorijā. Šīs tabulas otrajā daļā par katru no šīm sešām iespējām norādīts, vai tās ierakstāmas kā preču imports, pakalpojumu imports, preču eksports vai pakalpojumu eksports. Dažos gadījumos (2. un 5. gadījums) ieraksts ir atkarīgs no importētajām precēm piemērotā vērtēšanas principa. Jāievēro, ka pāreju no importēto preču CIF vērtēšanas uz FOB veido:

- a) CIF/FOB korekcija, t. i., no 2 CIF līdz 2 FOB (samazina kopējo importu un eksportu);
- b) CIF/FOB pārklasifikācija, t. i., no 5 CIF uz 5 FOB (nerada pārmaiņas kopējā importā un eksportā).

LIETOTU PREČU DARĪJUMI

3.180. *Definīcija:* lietotas preces ir preces, kurām jau ir bijis lietotājs (izņemot krājumus).

3.181. Lietotās precēs iekļauj:

- a) ēkas un citas pamatkapitāla preces, ko ražotāju vienības pārdevušas citām vienībām:
 - 1) atkārtotai lietošanai, saglabājot pamatfunkciju;
 - 2) nojaukšanai vai izjaukšanai; rezultātā iegūtie produkti kļūst par izejvielām (piemēram, metāllūžņi), ko izmanto jaunu preču (piemēram, tērauda) ražošanai;
- b) vērtslietas, ko viena vienība pārdod citai;
- c) ilglietojuma patēriņa preces, ko mājsaimniecības pārdevušas citām vienībām:
 - 1) atkārtotai lietošanai, saglabājot pamatfunkciju;
 - 2) izjaukšanai un pārvēršanai nojauktos materiālos;
- d) īslaicīga lietojuma preces (piemēram, makulatūru, lupatas, vecas drēbes, vecas pudeles u. tml.), ko kāda vienība pārdevusi atkārtotai lietošanai vai par izejvielu jaunu preču ražošanai.

Lietotu preču nodošanu ieraksta kā negatīvus izdevumus (iegādi) pārdevējam un pozitīvus izdevumus (iegādi) pircējam.

3.182. Šādai lietotu preču definīcijai ir šādas sekas:

- a) ja divu rezidentražotāju starpā notiek lietotu pamatlīdzekļu vai vērtslietu pārdošana, bruto pamatkapitāla veidošanai ierakstītās pozitīvās un negatīvās vērtības attiecībā uz ekonomiku kopumā savstarpēji anulē, neskaitot īpašumtiesību maiņas izmaksas;

- b) ja lietotu nekustamu pamatlīdzekli (piemēram, ēku) pārdod nerezidentam, šādu gadījumu uztver kā finanšu aktīva, t. i., nosacītās rezidentvienības pašu kapitāla pirkšanu. Šī nosacītā rezidenta vienība tālāk pērk finanšu aktīvu. Pamatlīdzekļa pārdošana un pirkšana notiek starp rezidentvienībām;
- c) lietota kustama pamatlīdzekļa, piemēram, kuģa vai lidmašīnas, eksporta gadījumā ekonomikā neieraksta pozitīvu bruto pamatkapitāla veidošanu, lai nosegtu pārdevēja negatīvo bruto pamatkapitāla veidošanu;
- d) ilglietojuma preces, piemēram, transportlīdzekļus, var klasificēt kā pamatlīdzekļus vai kā ilglietošanas patēriņa preces atkarībā no īpašnieka un no tā, kādam nolūkam tās lieto. Ja šādas preces īpašumtiesības nodod no uzņēmuma mājsaimniecībai, lai izlietotu galapatēriņam, uzņēmumam ieraksta negatīvu bruto pamatkapitāla veidošanu un mājsaimniecībai – pozitīvus patēriņa izdevumus. Ja šādas preces īpašumtiesības no mājsaimniecības nodod uzņēmumam, tad mājsaimniecībai ieraksta negatīvus galapatēriņa izdevumus un uzņēmumam ieraksta pozitīvu bruto pamatkapitāla veidošanu;
- e) darījumi ar lietotām vērtslietām pircējam jāieraksta kā vērtslietu iegāde (pozitīva bruto kapitāla veidošana), bet pārdevējam – kā vērtslietu atsavinājums (negatīva bruto kapitāla veidošana). Darījumos ar pārējo pasauli jāieraksta preces imports vai eksports. Ja mājsaimniecība vērtslietu pārdod, tas nav jāieraksta kā negatīvi galapatēriņa izdevumi;
- f) ja valdība pārdod uz ārzemēm lietotas militārās ilglietojuma preces, tās ieraksta kā preču eksportu un kā negatīvu valdības pamatkapitāla veidošanu.

3.183. Darījumus ar lietotām precēm ieraksta brīdī, kad mainās īpašumtiesības. Piemērojamie vērtēšanas principi atbilst attiecīgajiem produktu darījumu veidiem.

NERAŽOTO AKTĪVU IEGĀDES MĪNUS ATSAVINĀJUMI (NP)

3.184. *Definīcija:* neražotos aktīvus veido aktīvi, kas nav radušies ražošanas procesā un kurus var izmantot preču un pakalpojumu ražošanā.

3.185. Izšķir trīs kategorijas, kas attiecas uz neražoto aktīvu iegādēm mīnus atsavinājumiem:

- a) dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi (NP.1);
- b) līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi (NP.2);
- c) nemateriālo vērtību un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi (NP.3).

3.186. Dabas resursos ietver šādas kategorijas:

- a) zeme;
- b) derīgo izrakteņu un enerģijas rezerves;
- c) nekultivēti bioloģiskie resursi;
- d) ūdens resursi;
- e) radiospektrs;
- f) citi dabas resursi.

Dabas resursos neiekļauj ražoto aktīvu kultivētos bioloģiskos resursus. Kultivētu bioloģisko resursu pirkšanu vai pārdošanu neieraksta kā dabas resursu iegādi mīnus atsavinājumu; to ieraksta kā pamatkapitāla veidošanu. Arī maksājumus par dabas resursu pagaidu izmantošanu neieraksta kā dabas resursu iegādi; tos ieraksta kā nomu, t. i., īpašuma ienākumu (skatīt 15. nodaļu: Līgumi, nomas līgumi un licences).

3.187. Zemi definē kā pašu zemi, ieskaitot augsni un pieguļošos virszemes ūdeņus. Pieguļošie virszemes ūdeņi ietver iekšzemes ūdeņus (krātuves, ezerus, upes u. tml.), uz kuriem var noteikt īpašumtiesības.

3.188. Zemei nepieskaita šādus posteņus:

- a) ēkas vai citas celtnes, kas atrodas uz zemes vai to šķērso (piemēram, ceļi un tuneļi);
- b) vīna dārzus, augļu dārzus vai citu koku un augošu kultūru stādījumus u. tml.;
- c) pazemes aktīvus,
- d) nekultivētus bioloģiskos resursus;
- e) pazemes ūdeņu resursus.

Posteņi a) un b) ir ražotie pamatlīdzekļi, posteņi c), d) un e) ir neražoto aktīvu veidi.

3.189. Zemes un citu dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumus vērtē faktiskajās tirgus cenās iegādes/atsavinājuma brīdī. Darījumus ar dabas resursiem ieraksta ar vienādu vērtību gan pircēja, gan pārdevēja kontos. Šī vērtība neietver izmaksas, kas saistītas ar dabas resursu īpašumtiesību maiņu. Šīs izmaksas uzskata par bruto pamatkapitāla veidošanu.

3.190. Līgumus, nomas līgumus un licences kā neražotus aktīvus iedala šādās klasēs:

- a) tirgojama operatīvā noma;
- b) atļaujas izmantot dabas resursus, piemēram, zvejas kvotas;
- c) atļaujas veikt konkrētas darbības, piemēram, emisijas atļaujas un licences ierobežota skaita kazino darbībai vai taksometru pakalpojumu sniegšanai konkrētā reģionā;
- d) ekskluzīvas tiesības uz nākotnes precēm un pakalpojumiem, piemēram, futbolista līgums un izdevēja ekskluzīvas tiesības publicēt konkrēta autora jaunus darbus.

3.191. Līgumi, nomas līgumi un licences kā neražotu aktīvu kategorija neietver šādu aktīvu operatīvo nomu; operatīvās nomas maksājumus ieraksta kā starppatēriņus.

Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes un atsavinājumu vērtībā neietver ar īpašumtiesību maiņu saistītās izmaksas. Īpašumtiesību maiņas izmaksas ir bruto pamatkapitāla veidošanas sastāvdaļa.

3.192. *Definīcija:* nemateriālo vērtību un tirgvedības aktīvu vērtība ir starpība starp cenu, kas samaksāta par uzņēmumu, balstoties uz darbības turpinājuma pieņēmumu, un uzņēmuma kopējo aktīvu un kopējo saistību starpību. Lai aprēķinātu kopējo aktīvu un kopējo saistību starpību, katru aktīvu un saistību identificē un vērtē atsevišķi.

3.193. Nemateriālo vērtību ieraksta tikai tad, kad tās vērtība ir pierādīta ar tirgus darījumu, piemēram, visas sabiedrības pārdošanu. Ja identificētos tirgvedības aktīvus pārdod pa vienam un atsevišķi no visas sabiedrības, šādu pārdošanu ieraksta šajā postenī.

3.194. Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumus ieraksta sektoru, kopējās ekonomikas un parējās pasaules kapitāla kontā.

—

4. NODAĻA

SADALES DARĪJUMI

- 4.01. *Definīcija:* sadales darījumus veido darījumi, ar kuriem ražošanā radīto pievienoto vērtību sadala starp darbaspēku, kapitālu un valdību, un darījumi, kas saistīti ar ienākuma un bagātību pārdali.

Nošķir kārtējos un kapitāla pārvedumus, un kapitāla pārvedumi pārdala uzkrājumus vai bagātību, nevis ienākumu.

DARBA ŅĒMĒJU ATALGOJUMS (D.1)

- 4.02. *Definīcija:* darba ņēmēju atalgojumu (D.1) definē kā kopējo atlīdzinājumu naudā vai natūrā, ko darba devējs maksā darba ņēmējam par uzskaites periodā paveikto darbu.

Darba ņēmēju atalgojuma komponenti ir šādi:

- a) darba alga (D.11):

— darba alga naudā,

— darba alga natūrā;

- b) darba devēju sociālās iemaksas (D.12):

— darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121):

— darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.1211),

— darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas (D.1212),

— darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.122):

— darba devēju nosacītās pensiju iemaksas (D.1221),

— darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas (D.1222).

Darba alga (D.11)***Darba alga naudā***

- 4.03. Darba alga naudā ietver sociālās iemaksas, ienākuma nodokļus un citus maksājumus, kas jāmaksā darba ņēmējam, tostarp maksājumus, ko darba devējs ietur un darba ņēmēja vārdā maksā tieši sociālās apdrošināšanas shēmām, nodokļu iestādēm u. tml.

Darba algā naudā iekļauj šāda veida atlīdzinājumus:

- a) regulāri maksājamo pamatalgu;
- b) papildu samaksu par virsstundām, darbu naktīs, nedēļas nogalēs, nepieņemamos vai bīstamos apstākļos;
- c) dzīves dārdzības pabalstus, vietējos pabalstus un pārceļšanās pabalstus;
- d) prēmijas vai citus ārkārtas maksājumus, kas saistīti ar uzņēmuma vispārējiem darbības rezultātiem un ko maksā atbilstīgi stimulēšanas shēmām, prēmijas par ražīgumu vai peļņu, Ziemassvētku un Jaunā gada prēmijas, neskaitot darba ņēmēju sociālos pabalstus (skatīt 4.07. punkta c) apakšpunktu); "13.–14. mēneša" algu, ko sauc arī par ikgadēju papildu samaksu;
- e) pabalstus transportam uz darbu un no darba, neskaitot pabalstus vai atlīdzinājumu darba ņēmējiem par komandējumiem, darbu izbraukumā, pārceļšanos un izklaides izdevumus, kas radušies, pildot darba pienākumus (skatīt 4.07. punkta a) apakšpunktu);

- f) brīvdienu apmaksu par oficiālajām brīvdienām vai ikgadējo atvaļinājumu;
- g) darba ņēmējiem maksātās komisijas, dzeramnaudas, aprūpes un vadības maksas;
- h) darba devēju maksājumus saviem darba ņēmējiem saskaņā ar uzkrājumu shēmām;
- i) ārkārtas maksājumus darba ņēmējiem, kuri aiziet no uzņēmuma, ja šie maksājumi nav saistīti ar kolektīvo līgumu;
- j) darba devēju naudā izmaksātus mājokļu pabalstus saviem darba ņēmējiem.

Darba alga natūrā

4.04. *Definīcija:* darba algu natūrā veido preces un pakalpojumi, vai citi labumi, kas nav pabalsti naudā, kurus darba devēji sniedz par brīvu vai par pazeminātām cenām un kurus darba ņēmēji var izmantot savu vai savu ģimenes locekļu vajadzību un vēlmi apmierināšanai sev piemērotā laikā un pēc saviem ieskatiem.

4.05. Darba alga natūrā ir, piemēram:

- a) ēdieni un dzērieni, ieskaitot komandējumu laikā patērētos, bet neskaitot īpašus ēdienus un dzērienus, kuri nepieciešami īpašos darba apstākļos. Cenu samazinājumus, kas iegūti bezmaksas vai subsidētās ēdnīcās vai par pusdienu taloniem, ieskaita darba algā natūrā;
- b) pašbūvēta un pirktā mājokļa vai līdzīga veida izmitināšanas pakalpojumi, ko var izmantot visi tās mājsaimecības locekļi, kurai pieskaitāms darba ņēmējs;
- c) formas tērps vai cita veida speciāls apģērbs, ko darba ņēmēji izvēlas bieži valkāt ārpus darbavietas, kā arī darbā;
- d) darba ņēmējam personīgai lietošanai piešķirto transportlīdzekļu vai cita veida ilglietošanas priekšmetu pakalpojumi;
- e) preces un pakalpojumi, kas saražoti kā paša darba devēja ražošanas procesu izlaide, piemēram, bezmaksas ceļošana dzelzceļā vai avioliņiju personālam, bezmaksas ogles ogļračiem vai bezmaksas pārtika lauksaimniecībā nodarbinātajiem;
- f) sporta, atpūtas vai brīvdienu pavadīšanas iespēju nodrošināšana darba ņēmējiem un viņu ģimenēm;
- g) transports uz darbu un no darba, izņemot darba laikā organizēto transportu, automobiļu stāvvietas, ja citādi par to būtu jāmaksā;
- h) bērnu aprūpe darba ņēmēju bērniem;
- i) maksājumi par labu darba ņēmējiem, ko veic darba devēji darba padomēm vai tamlīdzīgām struktūrām;
- j) darba ņēmējiem iedalītās prēmijakcijas;
- k) aizdevumi darba ņēmējiem par samazinātām procentu likmēm. Šā pabalsta vērtību aplēs kā summu, kuru darba ņēmējs maksātu, ja procenti tiktu iekasēti pēc tirgus apstākļiem, no kuras atskaita faktiski samaksātos procentus. Pabalstu ieraksta darba algā ienākuma veidošanas kontā, un atbilstīgo nosacīto procentu maksājumu, ko veic darba ņēmējs darba devējam, ieraksta primārā ienākuma iedaļes kontā;
- l) akciju iegādes iespējas, kas nozīmē, ka darba devējs dod darba ņēmējam iespēju iegādāties akcijas vai daļas par noteiktu cenu nākotnes datumā (skatīt 4.168.–4.178. punktu);
- m) ienākumi, ko devušas korporatīvajos sektoros nenovērotas darbības un kas nodoti izmantošanai privātām vajadzībām darba ņēmējiem, kuri piedalās šādās darbībās.

4.06. Preces un pakalpojumus, ko darba ņēmēji saņem kā darba algu natūrā, vērtē bāzes cenās, ja darba devējs tās saražojis, un pircēju cenās, ja darba devējs tās nopircis. Ja tos sniedz bez maksas, kopējo darba algas natūrā vērtību aprēķina saskaņā ar attiecīgo preču un pakalpojumu bāzes cenām (vai darba devēja pircēja cenām, ja darba devējs tos pērk). No šīs vērtības atskaita summu, ko maksā darba ņēmējs, saņemot preces un pakalpojumus par pazeminātām cenām, nevis bez maksas.

4.07. Darba algā neietver:

a) darba devēju izdevumus, kas nepieciešami darba devēju ražošanas procesam. Piemēram:

- 1) pabalstus vai atlīdzinājumu darba ņēmējiem par komandējumiem, darbu izbraukumā, pārcelšanos un izklaides izdevumiem, kas radušies, pildot darba pienākumus;
- 2) izdevumus ērtību radīšanai darba vietā, darba apstākļu dēļ nepieciešamās medicīniskās pārbaudes un darbā valkāto darba apģērbu nodrošināšanu;
- 3) tāda veida izmitināšanas pakalpojumus darba vietā, kādus nevar izmantot māsaimniecības, kurām pieskaitāmi darba ņēmēji, – kajītes, guļamtelpas, personāla kopmītnes un barakas;
- 4) speciālus ēdienus vai dzērienus, kuri nepieciešami īpašos darba apstākļos;
- 5) piemaksu darba ņēmējiem instrumentu, iekārtu vai īpaša apģērba pirkšanai, kas nepieciešami darbam, vai tādu daļu no viņu darba algas, kura darba ņēmējiem saskaņā ar darba līgumu jāiztērē šādiem pirkumiem. Ja darba līgumā noteikts, ka darba ņēmējiem jāpērk instrumenti, iekārtas, īpašs apģērbs u. tml. un ja šādi izdevumi netiek pilnībā atmaksāti, atlikušos šādiem darba ņēmējiem radušos izdevumus atskaita no viņu saņemtās darba algas, attiecīgi palielinot darba devēju starppatēriņu.

Izdevumus par precēm un pakalpojumiem, kas darba devējiem jānodrošina saviem darba ņēmējiem, lai tie varētu veikt savu darbu, uzskata par darba devēju starppatēriņu;

- b) algu summas, ko darba devēji turpina kādu laiku maksāt saviem darba ņēmējiem slimības, maternitātes, darba traumas, darbnespējas, u. tml. gadījumā. Šādus maksājumus uzskata par citiem sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalstiem (D.6222), un tādas pašas summas norāda pie darba devēju nosacītajām nepensiju sociālajām iemaksām (D.1222);
- c) citus ar nodarbinātību saistītus sociālās apdrošināšanas pabalstus, piemēram, bērna, laulāto, ģimenes, izglītības vai citus pabalstus saistībā ar apgādājamiem, kā arī bezmaksas medicīniskos pakalpojumus (tos, kuru nepieciešamību nenosaka darba apstākļi) darba ņēmējiem vai viņu ģimenēm;
- d) nodokļus, kas jāmaksā darba devējam no aprēķinātās darba algas, piemēram, algas nodokli. Šādus uzņēmumu maksātus nodokļus nosaka vai nu procentos no darba algas, vai kā nemainīgu summu uz vienu nodarbināto. Tos uzskata par citiem ražošanas nodokļiem;
- e) samaksu mājražotājiem saskaņā ar gabaldarba likmēm. Ja mājražotāja saņemtais ienākums ir kāda šai personai uzticēta ražošanas procesa izlaides funkcija, neatkarīgi no tā, cik darba ieguldīts, šāds atlīdzinājums nozīmē, ka strādājošais ir pašnodarbināta persona.

Darba devēju sociālās iemaksas (D.12)

4.08. *Definīcija:* darba devēju sociālās iemaksas veido darba devēju maksājumi sociālās nodrošināšanas shēmām vai citām ar nodarbinātību saistītām sociālās apdrošināšanas shēmām, lai darba ņēmējiem nodrošinātu sociālos pabalstus.

Summu, kas vienāda ar tādu sociālo iemaksu vērtību, kuras rodas darba devējiem, nodrošinot saviem darba ņēmējiem tiesības uz sociālajiem pabalstiem, ieraksta kā darba ņēmēju atalgojumu. Darba devēju sociālās iemaksas var būt faktiskas vai nosacītas.

Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121)

4.09. *Definīcija:* darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121) veido darba devēju maksājumi apdrošinātājiem (sociālās nodrošināšanas un citām ar nodarbinātību saistītām sociālās apdrošināšanas shēmām). Šādi maksājumi aptver likumos, vienošanās dokumentos un līgumos paredzētās, kā arī brīvprātīgās iemaksas attiecībā uz sociālo risku vai vajadzību apdrošināšanu.

Lai gan darba devēji tās maksā tieši apdrošinātājiem, šādas darba devēju iemaksas uzskata par darba ņēmēju atalgojuma sastāvdaļu. Tad veic ierakstu, it kā darba ņēmēji veiktu iemaksu apdrošinātājiem.

Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas veido divas kategorijas, iemaksas saistībā ar pensijām un iemaksas saistībā ar citiem pabalstiem, un tās ieraksta atsevišķi šādās pozīcijās:

- a) darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.1211);
- b) darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas (D.1212).

Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas atbilst iemaksām saistībā ar sociālo risku un vajadzībām, kas nav pensijas, piemēram, darba ņēmēju slimību, maternitātes, darba traumų, darbnespējas, štatu samazināšanas u. c. gadījumos.

Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.122)

- 4.10. *Definīcija:* darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.122) ir pretējais ieraksts citiem sociālās apdrošināšanas pabalstiem (D.622) (mīnus eventuālās darba ņēmēju sociālās iemaksas), ko darba devēji maksā tieši saviem darba ņēmējiem vai bijušajiem darba ņēmējiem un citām personām ar šādām tiesībām, neiesaistot apdrošināšanas uzņēmumu vai autonomu pensiju fondu un neradot īpašu fondu vai atsevišķi nodalītas rezerves šim nolūkam.

Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas tiek iedalītas divās kategorijās:

- a) darba devēju nosacītās pensiju iemaksas (D.1221).

Sociālās apdrošināšanas shēmas saistībā ar pensijām klasificē definētu iemaksu shēmās vai definētu pabalstu shēmās.

Definētu iemaksu shēmā pabalstu nosaka pēc shēmā veiktajām iemaksām un līdzekļu ieguldīšanas atdeves. Pensionēšanās laikā darba ņēmējs uzņemas visus riskus saistībā ar maksājamiem pabalstiem. Šādām shēmām nav nosacītu iemaksu, ja vien darba devējs pats neuztur šādu shēmu. Šādā gadījumā shēmas uzturēšanas izmaksas uzskata par nosacītu iemaksu, ko maksā darba ņēmējam kā darba ņēmēju atalgojuma daļu. Šo summu arī ieraksta kā mājsaimniecību galapatēriņa izdevumus par finanšu pakalpojumiem.

Definētu pabalstu shēmā maksājamos pabalstus shēmas locekļiem nosaka shēmas noteikumos, t. i., izmantojot formulu, lai noteiktu maksājumu vai minimālo maksājumu. Parastā definētu pabalstu shēmā iemaksas veic gan darba devējs, gan darba ņēmējs, bet darba ņēmējam obligāti jāveic iemaksa, ko izsaka procentos no tābrīža algas. Darba devējs atbild par izmaksām saistībā ar kotētajiem pabalstiem. Darba devējs uzņemas ar pabalstu nodrošināšanu saistīto risku.

Saskaņā ar definētu pabalstu shēmu darba devēja veikto nosacīto iemaksu aplēs, izmantojot šādus aprēķinus:

darba devēja nosacītā iemaksa ir vienāda ar

pabalsta palielinājumu, pateicoties nodarbinātībai pārskata periodā,

mīnus darba devēja faktisko iemaksu summa

mīnus visu darba ņēmēja iemaksu summa

plus shēmas uzturēšanas izmaksas.

Dažas shēmas var izteikt kā beziemaksu, jo ne darba devējs, ne darba ņēmējs neveic faktiskas iemaksas. Tomēr darba devēja nosacīto iemaksu aprēķina un nosaka, kā aprakstīts iepriekš.

Ja valdības darba ņēmēju shēmu pensiju tiesības neieraksta pamatkontos, valdības darba ņēmēju nosacītās pensiju iemaksas aplēs, pamatojoties uz aktuāru aprēķiniem. Tikai tādos gadījumos, kad ar aktuāru aprēķiniem nevar panākt pietiekamu ticamību, iespējamās divas citas pieejas, lai šādi aplēstu valdības darba ņēmēju nosacītās pensiju iemaksas:

- 1) pamatojoties uz saprātīgu procentu no darba algas, ko maksā pašreizējiem darba ņēmējiem;

- 2) kā starpību starp kārtējiem maksājamiem pabalstiem un faktiskajām veicamajām iemaksām (ko maksā gan darba ņēmēji, gan valdība kā darba devējs);

b) darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas (D.1222).

Fakts, ka noteiktus sociālos pabalstus darba devēji maksā tieši, nevis ar sociālās nodrošināšanas fondu vai citu apdrošinātāju starpniecību, neliedz tos ierakstīt kā sociālās labklājības pabalstus. Tā kā šādu pabalstu izmaksas veido daļu no darba devēju darbaspēka izmaksām, tās arī ietver darba ņēmēju atalgojumā. Tādējādi atļūdzinā-jums, ko nosacīti aprēķina šādiem darba ņēmējiem, ir vienāds ar tādas sociālo iemaksu summas vērtību, kas nepieciešama, lai nodrošinātu tiesības uz sociālajiem pabalstiem, ko tās uzkrāj. Aprēķinot šādas summas, ņem vērā visas faktiskās iemaksas, ko veicis darba devējs vai darba ņēmējs, un tās ir atkarīgas ne tikai no pašreiz maksājamiem pabalstiem, bet arī no tā, kā darba devēju saistības saskaņā ar šādām shēmām varētu parādīties nākotnē tādu faktoru kā pašreizējo un iepriekšējo darba ņēmēju skaits, vecuma un paredzamā dzīves ilguma gaidāmās pārmaiņas rezultātā. Iemaksu nosacīti aprēķināto vērtību pamatā ir tādi paši aktuāru aprēķini, kas nosaka apdrošināšanas uzņēmumu prasīto prēmiju līmeni.

Tomēr praksē var būt grūti precīzi aprēķināt šādu nosacīti aprēķinātu iemaksu summas. Darba devējs pats var veikt aplēses – varbūt par pamatu ņemot iemaksas, ko veic līdzīgi fondētās shēmās – lai aprēķinātu iespējamās saistības nākotnē, un šādas aplēses var izmantot, ja tās ir pieejamas. Cita pieņemama metode ir izmantot saprātīgu procentuālo daļu no pašreizējiem darba ņēmējiem maksātās algas. Pretējā gadījumā vienīgā praktiskā alternatīva ir izmantot nefondētu nepensiju pabalstus, ko maksā darba devējs tāda paša uzskaites perioda laikā, lai aplēstu nosacīto atļūdzinājumu, kāds būtu vajadzīgs nosacīto iemaksu segšanai. Kārtējā periodā faktiski samaksātie pabalsti nodrošina pieņemamu aplēsi par iemaksām un saistīto nosacīto atļūdzību.

- 4.11. Sektoru kontos tiešo sociālo pabalstu izmaksas pirmo reizi parādās ienākuma veidošanas konta izlietojuma pusē kā darba ņēmēju atalgojuma sastāvdaļa un otrreiz – ienākuma sekundārās sadales konta izlietojuma pusē kā sociālie pabalsti. Lai sabalansētu ienākuma sekundārās sadales kontu, pieņem, ka darba ņēmēju mājāsaimniecības atmaksā darba devēju sektoriem darba devēju nosacītās sociālās iemaksas, kas kopā ar iespējamajām darba ņēmēju sociālajām iemaksām finansē tiešos sociālās labklājības pabalstus, ko viņiem nodrošina minētie darba devēji. Šī nosacītā ķēde ir līdzīga darba devēju faktiskajām sociālajām iemaksām, kas iziet caur mājāsaimniecību kontiem, un tad uzskata, ka mājāsaimniecības tās samaksājušas apdrošinātājiem.

4.12. Darba ņēmēju atalgojuma ierakstīšanas laiks:

- a) darba algu (D.11) ieraksta tajā periodā, kurā veic darbu. Tomēr vienreizējās prēmijas vai citus ārkārtas maksā-jumus, piemēram, 13. algu, ieraksta tad, kad tie jāmaksā. Laiks, kad ieraksta akciju iegādes iespēju, ir sadalīts periodā starp piešķiršanas datumu un pirmo iespējas izmantošanas datumu. Ja dati nav atbilstīgi, akciju iegādes iespējas vērtību ieraksta pirmajā iespējas izmantošanas datumā;
- b) darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.121) ieraksta tajā periodā, kurā veic darbu;
- c) darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.122) ieraksta atbilstīgi šādām kategorijām:
- 1) iemaksas, kas ir obligāto tiešo sociālo pabalstu pretējais ieraksts, ieraksta tajā periodā, kurā veic darbu;
 - 2) iemaksas, kas ir brīvprātīgo tiešo sociālo pabalstu pretējais ieraksts, ieraksta tad, kad šos pabalstus izsniedz.

4.13. Darba ņēmēju atalgojumu veido:

- a) darba ņēmēju rezidentu atalgojums, ko maksā darba devēji rezidenti;
- b) darba ņēmēju rezidentu atalgojums, ko maksā darba devēji nerezidenti;
- c) darba ņēmēju nerezidentu atalgojums, ko maksā darba devēji rezidenti.

Posteņus, kas uzskaitīti a) līdz c) apakšpunktā, ieraksta šādi:

- 1) darba devēju rezidentu maksāto atalgojumu darba ņēmējiem rezidentiem un nerezidentiem iegūst, grupējot kopā a) un c) apakšpunktos uzskaitītos posteņus, un ieraksta kā to sektoru un nozaru izlietojumu ienākuma veidošanas kontā, pie kuriem pieder darba devēji;

- 2) darba devēju rezidentu un nerezidentu maksāto atalgojumu darba ņēmējiem rezidentiem iegūst, grupējot kopā a) un b) apakšpunktos uzskaitītos posteņus, un ieraksta kā resursus mājsaimniecību primārā ienākuma iedaļes kontā;
- 3) posteni, kas minēti b) apakšpunktā – darba ņēmēju rezidentu atalgojums, ko maksā darba devēji nerezidenti – ieraksta kā izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā;
- 4) posteni, kas minēti c) apakšpunktā – darba ņēmēju nerezidentu atalgojums, ko maksā darba devēji rezidenti, – ieraksta kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

RAŽOŠANAS UN IMPORTA NODOKĻI (D.2)

4.14. *Definīcija:* ražošanas un importa nodokļus (D.2) veido obligāti, neatlidzināmi maksājumi naudā vai natūrā, ko iekasē vispārējā valdība vai Eiropas Savienības iestādes saistībā ar preču un pakalpojumu ražošanu un importēšanu, darbaspēka nodarbināšanu, zemes, ēku vai citu ražošanā izmantoto aktīvu īpašumtiesībām vai izmantošanu. Šādi nodokļi jāmaksā neatkarīgi no gūtās peļņas.

4.15. Ražošanas un importa nodokļus veido:

a) produktu nodokļi (D.21):

1) pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN) (D.211);

2) importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN, (D.212):

— importa nodevas (D.2121),

— importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas, (D.2122);

3) produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus, (D.214);

b) citi ražošanas nodokļi (D.29).

Produktu nodokļi (D.21)

4.16. *Definīcija:* produktu nodokļi (D.21) ir nodokļi, kas jāmaksā par katru saražotas vai darījumā iesaistītas preces vai pakalpojuma vienību. Nodokli var noteikt kā naudas summu par katru preču vai pakalpojumu daudzuma vienību vai arī to var aprēķināt kā noteiktu procentu no saražoto vai darījumā iesaistīto preču un pakalpojumu vienas vienības cenas vai vērtības. Nodokļus, kas aprēķināti produktam, neatkarīgi no tā, kura institucionālā vienība maksā nodokli, iekļauj produktu nodokļos, ja vien tie nav īpaši iekļauti citā pozīcijā.

Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN) (D.211)

4.17. *Definīcija:* pievienotās vērtības tipa nodoklis (PVN) ir preču vai pakalpojumu nodoklis, ko pa posmiem iekasē uzņēmumi un ko visbeidzot pilnā mērā maksā gala pircējs.

Pozīcija ietver pievienotās vērtības nodokli, ko iekasē vispārējā valdība un ko piemēro iekšzemes un importētajiem produktiem, kā arī citus atskaitāmos nodokļus, ko piemēro saskaņā ar noteikumiem, kuri ir līdzīgi PVN noteikumiem. Visi pievienotās vērtības tipa nodokļi turpmāk tekstā saukti par PVN. PVN tipa nodokļu kopēja pazīme – ražotājiem jāmaksā valdībai tikai starpība starp pārdošanas ieņēmumiem noteikto PVN un pirkumiem noteikto PVN par starppatēriņu un bruto pamatkapitāla veidošanu.

PVN ieraksta kā neto summu tādā nozīmē, ka:

a) preču un pakalpojumu izlaidi un importu vērtē, neskaitot rēķinā uzrādīto PVN;

b) preču un pakalpojumu pirkumus ieraksta, ietverot neatskaitāmo PVN. PVN ieraksta, it kā to maksātu pircēji, nevis pārdevēji, turklāt tikai tie pircēji, kuri to nevar atskaitīt. Lielāko PVN daļu ieraksta kā samaksātu par gala izlietojumu, galvenokārt mājsaimniecību patēriņam.

Kopējai ekonomikai PVN ir vienāds ar starpību starp kopējo rēķinos uzrādīto PVN un kopējo atskaitāmo PVN (skatīt 4.27. punktu).

Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN, (D.212)

4.18. *Definīcija:* importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN, (D.212) aptver obligātos maksājumus, izņemot PVN, ko vispārējā valdība vai Eiropas Savienības iestādes iekasē par importētajām precēm, lai pieļautu to brīvu apriti ekonomiskajā teritorijā, un pakalpojumiem, ko nerezidentvienības sniedz rezidentvienībām.

Obligātajos maksājumos iekļauj:

- a) importa nodevas (D.2121): tās veido muitas nodevas vai citas ievadmaksas, kas jāmaksā pēc muitas tarifu sarakstiem par konkrēta veida precēm, kad tās ievie izmantošanai lietošanas valsts ekonomiskajā teritorijā;
- b) importa nodokļus, izņemot PVN un importa nodevas, (D.2122).

Šajā pozīcijā iekļauj:

- 1) nodevas par importētiem lauksaimniecības produktiem;
- 2) naudas kompensācijas, kas iekasētas par importu;
- 3) akcīzes nodevas un speciālos nodokļus par noteiktiem importētiem produktiem, ja šādas nodevas un nodokļus par līdzīgiem vietējas izcelsmes produktiem maksā pati ražotāju grupa;
- 4) vispārējos tirdzniecības nodokļus, kas jāmaksā par preču un pakalpojumu importu;
- 5) nodokļus par noteiktiem pakalpojumiem, ko nerezidentuzņēmumi sniedz rezidentvienībām ekonomiskajā teritorijā;
- 6) peļņu, ko pārskaita valstij tādi publiskie uzņēmumi, kuriem ir monopols atsevišķu preču vai pakalpojumu importēšanā.

Lai aprēķinātu neto importa nodokļus un nodevas, izņemot PVN, no importa nodokļiem un nodevām, izņemot PVN, (D.212) atskaita importa subsīdijas (D.311).

Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus, (D.214)

4.19. *Definīcija:* produktu nodokļus, izņemot PVN un importa nodokļus, (D.214) veido preču un pakalpojumu nodokļi, kas jāmaksā par šo preču vai pakalpojumu ražošanu, eksportu, pārdošanu, pārvešanu, nomu vai piegādi, vai par to lietošanu pašu patēriņam vai pašu kapitāla veidošanai.

4.20. Šajā pozīcijā jo īpaši iekļauj:

- a) akcīzes nodevas un patēriņa nodokļus (kas nav iekļauti importa nodokļos un nodevās);
- b) zīmognodokļus, ko piemēro īpašu produktu, piemēram, alkoholisko dzērienu vai tabakas, pārdošanai un juridiskajiem dokumentiem vai čekiem;
- c) finanšu un kapitāla darījumu nodokļus, kas jāmaksā, pērkot vai pārdodot nefinanšu un finanšu aktīvus, tostarp ārvalstu valūtu. Tie jāmaksā, kad mainās īpašumtiesības uz zemi vai citiem aktīviem, izņemot gadījumus, kad tās mainās kapitāla pārveduma rezultātā, (galvenokārt mantojumi un dāvinājumi). Tos uztver kā starpnieku pakalpojumu nodokļus;
- d) automobiļu reģistrācijas nodokļus;
- e) izklaides nodokļus;
- f) loteriju, azartspēļu un derību nodokļus, kas nav laimestu nodokļi;
- g) apdrošināšanas prēmiju nodokļus;
- h) citus nodokļus par īpašiem pakalpojumiem: viesnīcām vai kempingiem, mājokļu pakalpojumiem, restorāniem, transportu, sakariem, reklāmu;

- i) vispārējos pārdošanas vai apgrozījuma nodokļus (izņemot PVN tipa nodokļus): tie ietver ražotāju vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nodokļus, pirkumu nodokļus, apgrozījuma nodokļus;
- j) fiskālo monopolu peļņu, kuru pārskaita valstij, izņemot monopolus uz atsevišķu preču vai pakalpojumu importu (ietverti D.21.22). Fiskālie monopoli ir publiski uzņēmumi, kam piešķirts likumīgs monopols atsevišķa veida preces vai pakalpojuma ražošanā vai sadalē, lai palielinātu ieņēmumus, nevis lai sekmētu sabiedrības ekonomiskās vai sociālās politikas intereses. Ja, īstenojot apzinātu ekonomisko vai sociālo politiku, publiskam uzņēmumam piešķir monopoltiesības preces vai pakalpojuma vai ražošanas tehnoloģijas īpašās nozīmes dēļ, piemēram, komunālie pakalpojumi, pasta iestādes, telesakari, dzelzceļš u. tml., to neuzskata par fiskālu monopolu;
- k) eksporta nodevas un par eksportu iekasētās naudas kompensācijas summas.

4.21. Neto produktu nodokļus iegūst, atskaitot no produktu nodokļiem (D.21) produktu subsīdijas (D.31).

Citi ražošanas nodokļi (D.29)

4.22. *Definīcija:* citus ražošanas nodokļus (D.29) veido visi nodokļi, ko uzņēmumiem rada iesaistīšanās ražošanā, neatkarīgi no saražoto vai pārdoto preču un pakalpojumu daudzuma vai vērtības.

Citi ražošanas nodokļi var būt jāmaksā par zemi, pamatlīdzekļiem vai darbaspēku, kas nodarbināts ražošanas procesā, vai par noteiktām darbībām vai darījumiem.

4.23. Citi ražošanas nodokļi (D.29) ietver:

- a) nodokļus par uzņēmumu ražošanā izmantotās zemes, ēku vai citu celtni īpašumtiesībām vai izlietošanu (ieskaitot īpašnieku apdzīvotos mājokļus);
- b) nodokļus par pamatlīdzekļu (piemēram, transportlīdzekļu, mašīnu un iekārtu) izmantošanu ražošanas nolūkiem neatkarīgi no tā, vai šie aktīvi ir īpašumā vai tiek nomāti;
- c) nodokļus no kopējās aprēķinātās darba algas un atalgojuma nodokļus;
- d) nodokļus par starptautiskiem darījumiem (piemēram, ceļojumiem uz ārzemēm, starpvalstu naudas pārvedumiem vai līdzīgiem darījumiem ar nerezidentiem) ražošanas nolūkā;
- e) nodokļus, ko maksā uzņēmumi, lai iegūtu uzņēmējdarbības vai profesionālās licences, ja šīs licences piešķir automātiski, samaksājot attiecīgās summas. Šādā gadījumā var būt, ka licences vienkārši ir ieņēmumu piesaistīšanas veids, pat ja valdība apmaiņā var izsniegt sertifikātu vai atļauju. Tomēr, ja valdība izmanto licences piešķiršanu kā nosacījumu, lai īstenotu kādas reglamentējošas funkcijas, piemēram, pārbauda uzņēmējdarbības telpu atbilstību vai drošību, izmantoto iekārtu izturību vai drošību, nodarbinātā personāla profesionālās spējas, kā arī ražoto preču un sniegto pakalpojumu kvalitāti vai standartus, maksājumus uzskata par sniegto pakalpojumu pirkšanu, ja vien par licencēm iekasētās summas pilnīgi neatbilst valdības veikto pārbaumu izmaksām;
- f) nodokļus par ražošanas darbību rezultātā radīto piesārņojumu. Tos veido nodokļi, ko piemēro indīgu gāzu, kaitīgu šķidrumu vai citu kaitīgu vielu emisijai vai izplūdei apkārtējā vidē. Tie neietver tādas maksājumus valsts iestādēm par atkritumvielu vai indīgu vielu savākšanu un iznīcināšanu, kas veido uzņēmumu starppatēriņu;
- g) nepietiekamu PVN atlīdzināšanu, ko rada vienotas likmes nodokļu sistēma, kas bieži novērojama lauksaimniecībā.

4.24. Citos ražošanas nodokļos neiekļauj nodokļus par māsaimniecību personīgajām vajadzībām izmantotajiem transportlīdzekļiem, ko ieraksta pie ienākuma, mantas u. c. kārtējiem nodokļiem.

Eiropas Savienības iestādēm maksātie ražošanas un importa nodokļi

4.25. Ražošanas un importa nodokļi, ko maksā Eiropas Savienības iestādēm, ietver šādus nodokļus, ko nacionālās valdības iekasē Eiropas Savienības iestāžu vārdā: ieņēmumus no kopējās lauksaimniecības politikas: iekasējumus par importētiem lauksaimniecības produktiem, par eksportu un importu iekasēto naudas kompensāciju, cukura ražošanas nodevas un izoglīkozes nodokļus, kopējās atbildības nodokļus pienam un graudaugiem; ieņēmumus no tirdzniecības ar trešajām valstīm: muitas nodevas, ko iekasē saskaņā ar Eiropas Kopienu integrēto tarifu (TARIC).

Ražošanas un importa nodokļi, ko maksā Eiropas Savienības iestādēm, neietver uz PVN balstītus trešos pašu resursus, kas ietverti kārtējos pārvedumos pozīcijā "Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi" (D.76) (skatīt 4.140. punktu).

Ražošanas un importa nodokļi: ierakstīšanas laiks un ierakstāmās summas

- 4.26. Ražošanas un importa nodokļu ierakstīšana: ražošanas un importa nodokļus ieraksta tad, kad notiek darbības, darījumi vai citi notikumi, kas rada saistības maksāt nodokļus.
- 4.27. Dažas ekonomiskās darbības, darījumi vai notikumi, kas rada saistības maksāt nodokļus, nenonāk nodokļu iestāžu uzmanības lokā. Šādas darbības, darījumi vai notikumi nerada finanšu aktīvus vai saistības kā kreditoru vai debitoru saistības. Ieraksta tikai tādas summas, ko apliecina nodokļu aprēķini, deklarācijas vai citi instrumenti, kuri nodokļu maksātājiem rada obligātas maksājumu saistības. Netiek veiktas aplēses par nodokļiem, kurus neapliecina nodokļu aprēķini.

Nodokļus, kurus ieraksta kontos, iegūst no diviem avotiem: summām, ko apliecina aprēķini un deklarācijas, vai gūtie naudas ieņēmumi.

- a) Izmantojot aprēķinus un deklarācijas, summas koriģē, izmantojot koeficientu, kas rāda aprēķinātās un deklarētās, bet neiekasētās summas. Alternatīva pieeja ir ierakstīt kapitāla pārvedumu (D.995, kā aprakstīts 4.165. punkta j) apakšpunktā) attiecīgajiem sektoriem tādas pašas korekcijas apmērā. Koeficientus aplēs, pamatojoties uz iepriekšējo pieredzi un pašreizējām prognozēm par aprēķinātajām un deklarētajām, bet neiekasētajām summām. Tie ir atšķirīgi dažāda veida nodokļiem.
- b) Izmantojot naudas ieņēmumus, summas koriģē pēc laika, lai naudu attiecinātu uz tāda darījuma laiku, kas rada nodokļu saistības. Šādas korekcijas pamatā ir vidējā laika starpība starp darbību un naudas ieņēmumiem no nodokļiem.
- 4.28. Kopējā ierakstāmā nodokļu vērtība ietver procentus, kas jāmaksā par nenokārtotajiem nodokļu parādiem, un soda naudas, ko uzlikušas nodokļu iestādes, ja šādus procentus un soda naudas nav iespējams atsevišķi noteikt. Kopējā nodokļu vērtība ietver maksas, kuras piemēro saistībā ar nenomaksāto nodokļu iekasēšanu vai atgūšanu. Kopējo vērtību samazina, atskaitot nodokļu atlaižu summu, ko piešķirusi vispārējā valdība, īstenojot ekonomisko politiku, un jebkuru nodokļu atmaksu pārmaksāšanas gadījumos.
- 4.29. Kontu sistēmā ražošanas un importa nodokļus (D.2) ieraksta šādi:
- a) izlietojuma pusē – kopējās ekonomikas ienākuma veidošanas kontā;
- b) resursu pusē – vispārējās valdības sektora primārā ienākuma iedaļes kontā un primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Produktu nodokļus ieraksta kā resursus kopējās ekonomikas preču un pakalpojumu kontā. Tas ļauj preču un pakalpojumu resursus, kas vērtēti, neieskaitot produktu nodokļus, sabalansēt ar izlietojumu, kuru vērtē, ieskaitot šādus nodokļus.

Citus ražošanas nodokļus (D.29) ieraksta kā izlietojumu to nozaru vai sektoru ienākuma veidošanas kontā, kas tos maksā.

SUBSĪDIJAS (D.3)

- 4.30. *Definīcija:* subsīdijas (D.3) ir kārtējie neatlīdzināmi maksājumi, kurus vispārējā valdība vai Eiropas Savienības iestādes maksā rezidentažotājiem.

Turpmāk minētie ir piemēri tam, kādiem mērķiem piešķir subsīdijas:

- a) ražošanas apjoma līmeņu ietekmēšanai;
- b) produktu cenu ietekmēšanai; vai
- c) ražošanas faktoru atlīdzinājuma ietekmēšanai.

Ārpustirgus ražotāji citas ražošanas subsīdijas var saņemt tikai tad, ja šie maksājumi ir atkarīgi no vispārējiem noteikumiem, ko piemēro gan tirgus, gan ārpustirgus ražotājiem.

Produktu subsīdijas neieraksta ārpustirgus izlaidei (P.13).

4.31. Subsīdijas, ko piešķir Eiropas Savienības iestādes, sedz tikai kārtējos pārvedumus, ko tās veic tieši rezidentražotāju vienībām.

4.32. Subsīdijas klasificē šādi:

- a) produktu subsīdijas (D.31):
 - 1) importa subsīdijas (D.311);
 - 2) citas produktu subsīdijas (D.319);
- b) citas ražošanas subsīdijas (D.39).

Produktu subsīdijas (D.31)

4.33. *Definīcija:* Produktu subsīdijas (D.31) ir subsīdijas, kuras maksā par vienu saražoto vai importēto preces vai pakalpojuma vienību.

Produktu subsīdiju apjomu var noteikt šādi:

- a) kā noteiktu naudas summu par preces vai pakalpojuma daudzuma vienību;
- b) kā noteiktu procentu no vienības cenas;
- c) kā starpību starp noteiktu mērķcenu un pircēja maksātu tirgus cenu.

Produkta subsīdiju parasti maksā, kad prece ir saražota, pārdota vai importēta, bet to var maksāt, pastāvot citiem apstākļiem, piemēram, precī nododot, iznomājot, piegādājot vai izlietojot pašu patēriņam vai pašu kapitāla veidošanai.

Produktu subsīdijas piemēro tikai tirgus izlaidei (P.11) vai izlaidei pašu gala izlietojumam (P.12).

Importa subsīdijas (D.311)

4.34. *Definīcija:* importa subsīdijas (D.311) veido preču un pakalpojumu subsīdijas, kuras jāmaksā, kad preces šķērso robežu izlietošanai ekonomiskajā teritorijā vai kad sniedz pakalpojumus rezidentu institucionālajām vienībām.

Importa subsīdijas ietver zaudējumus, kurus radījusi mērķtiecīga valdības politika, ko īsteno valdības tirdzniecības organizācijas, kuru uzdevums ir pirkt produktus no nerezidentiem un tad pārdot tos par zemākām cenām rezidentiem.

Citas produktu subsīdijas (D.319)

4.35. Citās produktu subsīdijās (D.319) ietver:

- a) iekšzēmē izliedotu produktu subsīdijas: tās ir subsīdijas, ko maksā rezidentražotājiem par produkciju, ko izlieto vai patērē ekonomiskajā teritorijā;
- b) zaudējumus, ko valdības mērķtiecīga ekonomiskā vai sociālā politika rada valdības tirdzniecības organizācijām, kuru uzdevums ir iepirkt rezidentražotāju produktus un tad pārdot tos par zemākām cenām rezidentiem vai nerezidentiem;
- c) subsīdijas publiskajām sabiedrībām un kvazisabiedrībām, lai kompensētu regulārus zaudējumus, kurus tām rada ražošanas darbības tādas apzinātas valdības vai Eiropas ekonomiskās un sociālās politikas rezultātā, kad vidējās ražošanas izmaksas pārsniedz noteiktās cenas;
- d) tiešās eksporta subsīdijas, kuras maksā tieši rezidentražotājiem, kad preces izved no ekonomiskās teritorijas vai pakalpojumus sniedz nerezidentiem – izņemot atmaksas uz muitas robežām par iepriekš samaksātiem produktu nodokļiem un nodokļu atlaides, kas būtu jāpiemēro, ja preces pārdotu vai izliedotu ekonomiskajā teritorijā.

Citas ražošanas subsīdijas (D.39)

- 4.36. *Definīcija:* citas ražošanas subsīdijas (D.39) veido subsīdijas, izņemot produktu subsīdijas, kuras rezidentražotāju vienības var saņemt tāpēc, ka iesaistās ražošanā.

Ārpustirgus ražotāji citas ražošanas subsīdijas par savu ārpustirgus izlaidi var saņemt tikai tad, ja šie vispārējās valdības maksājumi ir atkarīgi no vispārējiem noteikumiem, ko piemēro tirgus un arī ārpustirgus ražotājiem.

- 4.37. Citas ražošanas subsīdijas (D.39) ir, piemēram:

- a) atalgojuma vai darbaspēka subsīdijas, proti, subsīdijas, kuras maksā par kopējo aprēķināto darba algu vai kopējo darbaspēku, vai, lai nodarbinātu īpašu personu grupas, piemēram, personas ar fiziskās attīstības traucējumiem vai ilgstoši nenodarbinātas personas, vai par uzņēmumu organizēto vai finansēto apmācību shēmu izmaksām;
- b) subsīdijas piesārņojuma samazināšanai: tās veido kārtējās subsīdijas dažu vai visu papildu pārstrādes izdevumu segšanai, lai samazinātu vai novērstu piesārņojošo vielu noplūdi vidē;
- c) dotācijas procentu atvieglojumiem, kas piešķirtas rezidentražotāju vienībām, pat ja tās domātas kapitāla veidošanas veicināšanai. Ja dotācija finansē gan parāda dzēšanu, gan procentu maksājumu par parāda dzēšanu un to nav iespējams sadalīt starp šiem abiem elementiem, visu dotāciju uzskata par ieguldījumu dotāciju. Dotācijas procentu atvieglojumiem ir kārtējie pārvedumi, kas izveidoti, lai atvieglotu ražotājiem to darbības izmaksu slogu. Kontos tās uzskata par subsīdijām ražotājiem, kas gūst no tām labumu, pat ja procentu starpību valdība maksā tieši kredītiestādei, kas piešķir aizdevumu;
- d) pārmērīga PVN atlīdzināšana, ko rada vienotas likmes nodokļu sistēma, kas, piemēram, bieži novērojama lauksaimniecībā.

- 4.38. Par subsīdijām neuzskata (D.3):

- a) vispārējās valdības kārtējos pārvedumus mājāsaimniecībām kā patērētājiem. Uzskata, ka tie ir vai nu sociālie pabalsti (D.62 vai D.63), vai dažādi kārtējie pārvedumi (D.75);
- b) kārtējos pārvedumus starp dažādām vispārējās valdības daļām kā ārpustirgus preču ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem, izņemot citas ražošanas subsīdijas (D.39). Kārtējos pārvedumus ieraksta kā vispārējās valdības iekšējos kārtējos pārvedumus (D.73);
- c) ieguldījumu dotācijas (D.92);
- d) ārkārtas maksājumus sociālās apdrošināšanas fondos, ciktāl šādi maksājumi paredzēti fondu aktuāro rezervju palielināšanai. Šādus maksājumus ieraksta kā citus kapitāla pārvedumus (D.99);
- e) vispārējās valdības pārvedumus nefinanšu sabiedrībām un kvazisabiedrībām, lai segtu zaudējumus, kas uzkrājušies par vairākiem finanšu gadiem, vai ārkārtas zaudējumus, kas radušies tādu faktoru ietekmē, ko uzņēmums nevar kontrolēt, kurus ieraksta kā citus kapitāla pārvedumus (D.99);
- f) tādu parādu dzēšanu, kuri ražotāju vienībām radušies pret valdību (ko rada, piemēram, aizdevumi, ko valdības aģentūra piešķirusi nefinanšu uzņēmumam, kuram uzkrājušies tirdzniecības zaudējumi par vairākiem finanšu gadiem). Šādus darījumus kontos uzskata par citiem kapitāla pārvedumiem (D.99);
- g) vispārējās valdības vai pārējās pasaules maksājumus par kaitējumiem kapitāla precēm vai kapitāla preču zaudējumiem kara, citu politisku notikumu vai nacionālu katastrofu rezultātā. To ieraksta kā citus kapitāla pārvedumus (D.99);
- h) vispārējās valdības nopirktās korporatīvo uzņēmumu akcijas un cits pašu kapitāls, ko ieraksta pozīcijā "Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas" (AF.5);
- i) maksājumus, ko veikusi vispārējās valdības aģentūra, kura uzņēmusies atbildību par neparasti lielām pensiju maksām, kas ietekmē publisku uzņēmumu. Šos maksājumus ieraksta kā dažādus kārtējos pārvedumus (D.75);

- j) vispārējās valdības maksājumus tirgus ražotājiem, lai pilnīgi vai daļēji apmaksātu preces un pakalpojumus, kurus šie tirgus ražotāji tieši un individuāli nodrošinājuši mājāsaimniecībām sociālo risku vai vajadzību kontekstā (skatīt 4.84. punktu) un uz kuriem mājāsaimniecībām ir tiesības. Šos maksājumus ietver vispārējās valdības individuālā patēriņa izdevumos (P.31) un pēc tam sociālajos pabalstos natūrā (D.631) – tirgus produkcija, ko pērk valdība un MABO (D.632) – un mājāsaimniecību faktiskajā individuālajā patēriņā (P.41).

- 4.39. Ierakstīšanas laiks: subsīdijas (D.3) ieraksta tad, kad notiek darījums vai notikums (ražošana, pārdošana, imports u. tml.), kas rada pamatu subsīdijai.

Īpaši gadījumi:

- a) subsīdijas, kas veidojas kā starpība starp pirkuma cenu un valdības tirdzniecības aģentūras noteikto pārdošanas cenu, ieraksta tad, kad aģentūra preces nopērk;
- b) subsīdijas, kas paredzētas, lai segtu ražotājam radušos zaudējumus, ieraksta tad, kad vispārējās valdības aģentūra nolēmj segt zaudējumus.

- 4.40. Subsīdijas (D.3) ieraksta:

- a) kā negatīvu izlietojumu kopējās ekonomikas ienākuma veidošanas kontā;
- b) kā negatīvus resursus vispārējās valdības sektora primārā ienākuma iedaļes kontā un primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Produktu subsīdijas ieraksta kā negatīvus resursus kopējās ekonomikas preču un pakalpojumu kontā.

Citas ražošanas subsīdijas (D.39) ieraksta kā resursus to nozaru vai sektoru ienākuma veidošanas kontos, kas tās saņem.

Vairāku valūtu kursu sistēmas ietekme uz ražošanas un importa nodokļiem un subsīdijām: vairāki valūtu kursi šobrīd netiek piemēroti starp dalībvalstīm. Šādā sistēmā:

- a) netiešos importa nodokļus uzskata par importa nodokļiem, izņemot PVN un importa nodevas, (D.2122);
- b) netiešos eksporta nodokļus uzskata par produktu nodokļiem, izņemot PVN un importa nodokļus, (D.214);
- c) netiešās importa subsīdijas uzskata par importa subsīdijām (D.311);
- d) netiešās eksporta subsīdijas uzskata par citām produktu subsīdijām (D.319).

ĪPAŠUMA IENĀKUMS (D.4)

- 4.41. *Definīcija:* Īpašuma ienākums (D.4) tiek uzkrāts, kad finanšu aktīvu un dabas resursu īpašnieki nodod tos citu institucionālo vienību rīcībā. Ienākumu, ko maksā par finanšu aktīvu lietošanu, sauc par ieguldījumu ienākumu, bet ienākumu, ko maksā par dabas resursu izlietojumu, sauc par renti. Īpašuma ienākums ir ieguldījumu ienākuma un rentes kopsumma.

Īpašuma ienākumu iedala šādi:

- a) procenti (D.41);
- b) sabiedrību sadalītais ienākums (D.42):
- 1) dividendes (D.421);
- 2) atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma (D.422);
- c) atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (D.43);
- d) citi ieguldījumu ienākumi (D.44):
- 1) apdrošināšanas polišu turētāju ieguldījumu ienākums (D.441);

- 2) pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums (D.442);
- 3) kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums (D.443);
- e) rente (D.45).

Procenti (D.41)

4.42. *Definīcija:* procenti (D.41) ir īpašuma ienākums, ko par finanšu aktīva nodošanu citas institucionālās vienības rīcībā saņem šādu finanšu aktīvu īpašnieki. To piemēro šādiem turpmāk minētiem finanšu aktīviem:

- a) noguldījumi (AF.2);
- b) parāda vērtspapīri (AF.3);
- c) aizdevumi (AF.4);
- d) citas debitoru saistības (AF.8).

Ienākumus no SDR turējumiem un piešķirumiem un nesadalīta zelta kontiem uzskata par procentiem. Finanšu aktīvi, kas rada procentus, ir kreditoru prasības pret debitoriem. Kreditori aizdod līdzekļus debitoriem, kā rezultātā tiek izveidots viens vai vairāki iepriekš uzskaitītie finanšu instrumenti.

Noguldījumu un aizdevumu procenti

4.43. Aizdevumu un noguldījumu procentu summas, ko maksā un ko saņem finanšu iestādes, ietver korekciju uzceļojumam, kas ir netiešs maksājums par finanšu iestādes sniegtajiem pakalpojumiem saistībā ar aizdevumu izsniegšanu un noguldījumu pieņemšanu. Maksāto vai saņemto summu iedala pakalpojuma daļā un nacionālo kontu procentu jēdzienā. Faktiskos maksājumus vai ieņēmumus, ko maksā un saņem finanšu iestādes, sauc par bankas procentiem, un tie jāsadala, lai varētu atsevišķi ierakstīt nacionālo kontu procentu jēdzienu un pakalpojumu maksu. Nacionālo kontu procentu summas, ko aizņēmēji maksā finanšu iestādēm, ir mazākas nekā bankas procenti – starpība ir veicamo maksu aplēstā vērtība –, savukārt nacionālo kontu procentu summas, ko saņem noguldītāji, ir lielākas nekā bankas procenti – starpība ir veicamās pakalpojumu maksas summa. Maksu vērtības ieraksta kā pakalpojumu pārdošanu finanšu iestāžu ražošanas kontos un kā izlietojumu to klientu kontos.

Parāda vērtspapīru procenti

4.44. Parāda vērtspapīru procentus veido parādzīmju un līdzīgu īstermiņa instrumentu procenti, un obligāciju un nenodrošināto obligāciju procenti.

Parādzīmju un līdzīgu īstermiņa instrumentu procenti

4.45. Starpība starp nominālvērtību un emisijas brīdī samaksāto cenu (t. i., diskonts) ir parādzīmes apgrozības laikā maksājamo procentu mērs. Parādzīmes vērtības palielinājums, ko rada procentu uzkrāšanās, neveido turēšanas guvumus, jo to radījusi nenomaksātās pamatsummas palielināšanās, nevis aktīva cenas pārmaiņas. Citas parādzīmes vērtības pārmaiņas uzskata par turēšanas guvumiem/zaudējumiem.

Obligāciju un nenodrošināto obligāciju procenti

4.46. Obligācijas un nenodrošinātās obligācijas ir ilgtermiņa vērtspapīri, kas dod to turētājiem beznosacījuma tiesības uz fiksētu vai līgumā noteiktu mainīgu naudas ienākumu kuponu maksājumu veidā vai uz noteiktu fiksētu summu konkrētā datumā vai datumos, kad vērtspapīru izpērk, vai uz abiem minētajiem noteikumiem:

- a) bezkuponu obligācijas: obligācijas bez kuponu maksājumiem. Procenti, kas balstās uz starpību starp dzēšanas cenu un emisijas cenu, jāsadala pa gadiem līdz obligācijas termiņa beigām. Procentus, kas tiek uzkrāti katru gadu, turētājs atkārtoti iegulda obligācijās, tādējādi pretējie ieraksti, kas ir vienādi ar uzkrāto procentu vērtību, tiek ierakstīti finanšu kontā kā turētāja iegādātas papildu obligācijas un kā emitenta vai debitora emitētas papildu obligācijas (t. i., kā pieaugums sākotnējo obligāciju "apjomā");
- b) citas obligācijas, ieskaitot augsta diskonta obligācijas. Procentiem ir divi komponenti:

- 1) naudas ienākums, ko saņem par kuponu maksājumiem katrā periodā;

- 2) katrā periodā uzkrātie procenti, ko veido dzēšanas cenas un emisijas cenas starpība, kura aprēķināta tādā pat veidā kā bezkuponu obligācijām;
- c) indeksam piesaistīti vērtspapīri:
- 1) kuponu maksājumu summa un/vai nenomaksātā pamatsumma ir piesaistīta vispārējam cenu indeksam. Nenomaksātās pamatsummas vērtības pārmaiņas laikā no konkrētā uzskaites perioda sākuma līdz perioda beigām, ko rada svārstības attiecīgajā indeksā, uzskata par šajā periodā uzkrātiem procentiem – papildu procentiem, kuri jāmaksā šajā periodā;
 - 2) summas, ko maksā, iestājoties dzēšanas termiņam, ir saistītas ar šauru indeksu, kurā ietverts turēšanas guvumu motīvs. Uzkrātos procentus nosaka, fiksējot uzkrāšanas likmi emisijas laikā. Attiecīgi procenti ir starpība starp emisijas cenu un tirgus prognozēm uzsākšanas brīdī saistībā ar visiem maksājumiem, kas būs jāveic debitoram, un šo summu ieraksta kā procentus, kas uzkrājas instrumenta darbības laikā. Saskaņā ar šo pieeju ienākumos ieraksta ienesīgumu līdz termiņa beigām emisijas brīdī, kurā ietverti instrumenta izveides laikā paredzētie indeksācijas rezultāti. Jebkuras pamatā esošā indeksa novirzes no sākotnējā plāna rada turēšanas guvumus vai zaudējumus, ko parasti neanulē instrumenta darbības laikā.

Indeksēšanas rezultātā uzkrātos procentus efektīvi atkārtoti iegulda vērtspapīrā, un tos ieraksta turētāja un emitenta finanšu kontos.

Procentu likmju mijmaiņas līgumi un regulētā tirgū netirgoti procentu likmju nākotnes līgumi

- 4.47. Maksājumus, ko rada jebkādi mijmaiņas līgumi, ieraksta finanšu kontā kā darījumu ar atvasinātiem finanšu instrumentiem, nevis kā procentus, ko ieraksta kā īpašuma ienākumu. Darījumus, ko veic saskaņā ar regulētā tirgū netirgotiem procentu likmju nākotnes līgumiem, ieraksta finanšu kontā kā darījumus ar atvasinātiem finanšu instrumentiem, bet neieraksta kā īpašuma ienākumu.

Finanšu nomas procenti

- 4.48. Finanšu noma ir, piemēram, mašīnu un iekārtu pirkumu finansēšanas metode. Iznomātājs nopērk iekārtas, un nomnieks ar līgumu apņemas maksāt nomas maksu, kas ļauj iznomātājam līguma laikā atgūt savas izmaksas, tostarp procentus par iekārtu pirkšanai izmantotajiem līdzekļiem.

Uzskata, ka iznomātājs piešķir nomniekam aizdevumu, kura vērtība ir vienāda ar pircēja cenu, kas samaksāta par šo aktīvu, un šo aizdevumu atmaksā nomas periodā. Tādējādi uzskata, ka nomas maksu, ko nomnieks maksā katrā periodā, veido divas sastāvdaļas: pamatsummas atmaksu un procentu maksājumi. Procentu likmi nosacītajam aizdevumam nosaka pēc kopējās summas, kas samaksāta kā nomas maksa nomas līguma laikā, attiecībā pret pircēja cenu par aktīvu. Tā nomas maksas daļa, kas ir procenti, nomas līguma laikā samazinās līdz ar pamatsummas atmaksu. Sākotnējo aizdevumu nomniekam kopā ar secīgu pamatsummas atmaksu ieraksta iznomātāja un nomnieka finanšu kontā. Procentu maksājumus ieraksta kā procentus primārā ienākuma iedaļes kontā.

Citi procenti

- 4.49. Citos procentos ietver:
- a) procentus par konta debeta atlikumu;
 - b) papildu procentus par noguldījumiem, kurus tur ilgāk, nekā sākotnēji plānots; un
 - c) maksājumus obligāciju turētājiem, kurus nosaka, organizējot loteriju.

Ierakstīšanas laiks

- 4.50. Procentus ieraksta pēc uzkrāšanas principa: tas ir, tos ieraksta kā summu, kas laika gaitā pastāvīgi uzkrājas kreditoram par nenomaksāto pamatsummu. Katrā uzskaites periodā uzkrātos procentus ieraksta neatkarīgi no tā, vai tos faktiski samaksā vai pieskaita nenomaksātajai pamatsummai. Ja maksājumu neveic, pamatsummas pieaugumu ieraksta finanšu kontā – kreditoram kā finanšu aktīva iegādi un debitoram kā tādā pašā apmērā iegūtas saistības.
- 4.51. Procentus ieraksta pirms tiem uzlikto nodokļu atskaitīšanas. Saņemtos un samaksātos procentus ieraksta, ieskaitot dotācijas par procentu atvieglojumiem, neatkarīgi no tā, vai šīs dotācijas piešķir tieši finanšu iestādēm vai saņēmējiem (skatīt 4.37. punktu).

Tā kā finanšu starpnieku sniegto pakalpojumu vērtību iedala starp dažādiem klientiem, tad faktiski samaksātos vai saņemtos procentus saistībā ar finanšu starpniekiem koriģē, lai izslēgtu uzskaites, kas rāda finanšu starpnieku veiktās netiešās maksas. Procentu summas, ko maksā aizņēmēji finanšu starpniekiem, jāsamazina, atskaitot veicamo maksu aplēsto vērtību, savukārt procentus, ko jāsaņem noguldītājiem, jāpalielina. Uzskata, ka maksu vērtības ir maksājumi par pakalpojumiem, ko finanšu starpnieki sniedz saviem klientiem, nevis procentu maksājumi.

4.52. Kontu sistēmā procentus ieraksta:

- a) kā resursus un kā izlietojumu sektoru primārā ienākuma iedaļes kontā;
- b) kā resursus un kā izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu pārējās pasaules kontā.

Sabiedrību sadalītais ienākums (D.42)

Dividendes (D.421)

4.53. *Definīcija:* dividendes (D.421) ir īpašuma ienākuma veids, ko ir tiesības saņemt akciju īpašniekiem (AF.5), piemēram, par sabiedrību rīcībā nodotajiem līdzekļiem.

Pašu kapitāla palielināšana, emitējot akcijas, ir veids, kā piesaistīt līdzekļus. Pretstatā aizdevumu kapitālam pašu kapitāls nerada naudas izteiksmē fiksētas saistības un nedod sabiedrības akciju turētājiem tiesības saņemt fiksētu vai iepriekšnoteiktu ienākumu. Dividendes ir peļņas visa veida sadale, ko sabiedrība veic saviem akcionāriem vai īpašniekiem.

4.54. Dividendēs arī ietver:

- a) akcijas, kas piešķirtas akcionāriem kā samaksa par dividendēm par finanšu gadu. Neietver piešķirtās prēmijakcijas, kas rāda pašu līdzekļu kapitalizāciju kā rezerves un nesadalīto peļņu, un ar kurām akcionāriem tiek piešķirtas jaunas akcijas proporcionāli to ieguldījumiem;
- b) ienākumu, ko vispārējai valdībai maksā publiski uzņēmumi, kas atzīti par neatkarīgām juridiskām personām, kas nav korporatīvi uzņēmumi;
- c) ienākumus, ko rada nenovērotas darbības un ko nodod sabiedrības īpašniekiem, kuri piedalās šādās darbībās, izlietošanai privātām vajadzībām.

4.55. Dividendēs (D.421) neiekļauj superdividendes.

Superdividendes ir tādas dividendes, kas ir lielākas salīdzinājumā ar pēdējā laikā novēroto dividenžu un peļņas līmeni. Lai novērtētu, vai dividendes ir lielas, izmanto sadalāmā ienākuma jēdzienu. Sabiedrības sadalāmais ienākums ir vienāds ar uzņēmējdarbības ienākumu, kam pieskaita visus saņemamos kārtējos pārvedumus un no kā atskaita visus maksājamos kārtējos pārvedumus un korekciju saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām. Dividenžu attiecību pret sadalāmo ienākumu nesēnā pagātnē izmanto, lai novērtētu pašreizējā dividenžu līmeņa ticamību. Ja deklarētais dividenžu līmenis ir pārmērīgi augsts, dividendes, kas izraisa pārsniegumu, uzskata par finanšu darījumiem un klasificē kā superdividendes. Šādas superdividendes uzskata par īpašnieku pašu kapitāla atskaitījumiem no sabiedrības (F.5). Minēto pieeju piemēro sabiedrībām neatkarīgi no tā, vai tās ir inkorporētas vai kvazisabiedrības, un vai tās pakļautas ārvalstu vai iekšzemes privātai kontrolei.

4.56. Publisku sabiedrību gadījumā superdividendes ir lieli un neregulāri maksājumi vai maksājumi, kas pārsniedz uzņēmējdarbības ienākumu attiecīgajā uzskaites periodā, un tās finansē no uzkrātajām rezervēm vai aktīvu pārdošanas. Publisku sabiedrību superdividendes ieraksta kā pašu kapitāla atskaitījumus (F.5), ņemot vērā starpību starp maksājumiem un uzņēmējdarbības ienākumu attiecīgajā uzskaites periodā (skatīt 20.206. punktu).

Starpperioda dividendes aprakstītas 20.207. punktā.

4.57. Ierakstīšanas laiks: kaut gan dividendes rāda perioda laikā radīta ienākuma daļu, tās neieraksta saskaņā ar uzkrāšanas principu. Īsu laiku pēc dividenžu izsludināšanas, bet pirms to faktiskās samaksāšanas akcijas var pārdot "ex dividend", kas nozīmē, ka dividendes joprojām jāizmaksā īpašniekam dividenžu izsludināšanas datumā, nevis īpašniekam maksāšanas datumā. Ja akciju pārdod "ex dividend", tās vērtība ir mazāka nekā tādas akcijas vērtība, ko pārdod bez šāda ierobežojuma. Dividenžu ierakstīšana notiek laikā, kad akciju cenu sāk kotēt bez dividendēm, nevis par cenu, kurā ietvertas dividendes.

Dividendes ieraksta:

- a) kā izlietojumu to sektoru primāro ienākumu iedaļes kontā, kuros klasificētas sabiedrības;
- b) kā resursus to sektoru primāro ienākumu iedaļes kontā, kuros klasificēti akcionāri;
- c) kā izlietojumu un resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu pārējās pasaules kontā.

Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma (D.422)

- 4.58. *Definīcija:* Atskaitījumus no kvazisabiedrību ienākuma (D.422) veido summas, kuras uzņēmēji atskaita pašu lietošanai no viņiem piederošo kvazisabiedrību gūtās peļņas.

Šādus atskaitījumus ieraksta, pirms tiek atvilkti ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi, kas vienmēr jāmaksā uzņēmumu īpašniekiem.

Ja kvazisabiedrība gūst peļņu no tirdzniecības, vienība, kam tā pieder, var izlemt atstāt uzņēmumā kādu peļņas daļu vai visu peļņu, īpaši ieguldījumu veikšanai. Uzņēmumā atstātais ienākums parādās kā kvazisabiedrības uzkrājumi, un kontos pozīcijā "Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma" ieraksta tikai īpašnieku vienību faktiski atskaitīto peļņu.

- 4.59. Ja peļņu pārējā pasaulē gūst rezidentu uzņēmumu filiāles, aģentūras u. tml., ciktāl šīs filiāles u. tml. uzskata par nerezidentvienībām, nesadalītos ieņēmumus uzrāda kā atkārtoti ieguldītos ieņēmumus no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (D.43). Tikai tos ienākumus, ko faktiski nodod mātesuzņēmumam, kontos uzskata par atskaitījumiem no kvazisabiedrību ienākuma, kas saņemti no pārējās pasaules. Tos pašus principus piemēro attiecībās starp filiālēm, aģentūrām u. tml., kas darbojas ekonomiskajā teritorijā, un nerezidentu mātesuzņēmumu, kuram tās pieder.

- 4.60. Atskaitījumos no kvazisabiedrību ienākuma ietver neto pamatdarbības pārpalikumu, ko gūst rezidenti kā pārējā pasaulē izvietotas zemes un ēku īpašnieki vai nerezidenti kā attiecīgajā ekonomiskajā teritorijā izvietotas zemes vai ēku īpašnieki. Attiecībā uz nerezidentvienību darījumiem ar zemi un ēkām valsts ekonomiskajā teritorijā tiek izveidotas nosacītas rezidentvienības, kurās nerezidentīpašniekiem pieder akcijas.

Īpašnieku apsaimniekotu mājokļu, kas atrodas ārvalstīs, rentes vērtību ieraksta kā pakalpojumu importu un atbilstošo neto darbības rezultātu – kā primāro ienākumu, kas saņemts no pārējās pasaules; īpašnieku apsaimniekotu mājokļu, kas pieder nerezidentiem, rentes vērtību ieraksta kā pakalpojumu eksportu un atbilstošo neto darbības rezultātu – kā primāro ienākumu, kas samaksāts pārējai pasaulei.

Atskaitījumos no kvazisabiedrību ienākuma ietver ienākumus, ko rada nenovērotas kvazisabiedrību darbības un ko nodod īpašniekiem, kuri piedalās šādās darbībās, izlietošanai privātām vajadzībām.

- 4.61. Atskaitījumos no kvazisabiedrību ienākuma neietver summas, ko kvazisabiedrību īpašnieki saņem par:

- a) lietotu pamatkapitāla preču pārdošanu;
- b) zemes un citu neražoto aktīvu pārdošanu;
- c) pašu kapitāla atskaitījumiem.

Šādas summas finanšu kontā uzskata par atskaitījumiem no pašu kapitāla, jo tās veido kvazisabiedrības daļēju vai pilnīgu likvidēšanas kapitālu. Ja kvazisabiedrība pieder valdībai un ja tai valdības apzinātas ekonomiskās un sociālās politikas dēļ ir pastāvīgs iztrūkums, jebkurus valdības veiktus regulārus līdzekļu pārskaitījumus uzņēmumam zaudējumu segšanai uzskata par subsīdijām.

- 4.62. Ierakstīšanas laiks: atskaitījumus no kvazisabiedrību ienākuma ieraksta tad, kad tos veic īpašnieki.

- 4.63. Kontu sistēmā atskaitījumus no kvazisabiedrību ienākuma ieraksta:

- a) kā to sektoru izlietojumu primārā ienākuma iedaļes kontā, kuros klasificētas kvazisabiedrības;

- b) kā resursus īpašnieku sektoru primārā ienākuma iedaļes kontā;
- c) kā izlietojumu un kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (D.43)

- 4.64. *Definīcija:* atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (D.43) ir vienādi ar ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmuma pamatdarbības pārpalikumu

plus jebkuri saņemamie īpašuma ienākumi vai kārtējie pārvedumi

mīnus jebkuri maksājami īpašuma ienākumi vai kārtējie pārvedumi, ieskaitot faktiskos atskaitījumus ārvalstu tiešajiem ieguldītājiem un jebkurus ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmuma maksājamās ienākuma, mantas u. tml. kārtējos nodokļus.

- 4.65. Ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmums ir inkorporēts vai neinkorporēts uzņēmums, kurā ieguldītājam, kurš ir rezidents citā ekonomikā, pieder 10 % vai vairāk no parastajām akcijām vai balsstiesībām inkorporēta uzņēmuma gadījumā vai ekvivalenta līdzdalība neinkorporēta uzņēmuma gadījumā. Ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmumi ietver subjektus, kas ir meitasuzņēmumi, asociētie uzņēmumi un filiāles. Meitasuzņēmumā ieguldītājam pieder vairāk nekā 50 %, asociētā uzņēmumā ieguldītājam pieder 50 % vai mazāk, un filiāle ir pilnīgi vai kopīgi piederošs neinkorporēts uzņēmums. Ārvalstu tiešo ieguldījumu attiecības var būt tiešas vai netiešas īpašumtiesību ķēdes dēļ. Ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmumi ir plašāks jēdziens nekā ārvalstu kontrolētās sabiedrības.

- 4.66. Faktiskās sadales var veikt kā dividendes no ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmumu uzņēmējdarbības ienākuma vai kā atskaitījumus no kvazisabiedrību ienākuma. Turklāt uzskata, ka nesadalītie ieņēmumi ir sadalīti un pārskaitīti ārvalstu tiešajiem ieguldītājiem proporcionāli viņiem piederošajai uzņēmuma pašu kapitāla daļai un tad ārvalstu tiešie ieguldītāji tos atkārtoti ieguldījuši, izmantojot pašu kapitāla papildinājumus finanšu kontā. Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem var būt pozitīvi vai negatīvi.

- 4.67. Ierakstīšanas laiks: atkārtoti ieguldītos ieņēmumus no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ieraksta tad, kad tos nopelna.

Kontu sistēmā atkārtoti ieguldītos ieņēmumus no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ieraksta:

- a) kā izlietojumu un resursus sektoru primārā ienākuma iedaļes kontā;
- b) kā izlietojumu un kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Citi ieguldījumu ienākumi (D.44)

Apdrošināšanas polišu turētāju ieguldījumu ienākums (D.441)

- 4.68. *Definīcija:* apdrošināšanas polišu turētāju ieguldījumu ienākums atbilst kopējiem primārajiem ienākumiem, ko saņem, ieguldot apdrošināšanas tehniskās rezerves. Rezerves ir tad, kad apdrošināšanas sabiedrība atzīst atbilstīgas saistības pret polišu turētājiem.

Apdrošināšanas uzņēmumi apdrošināšanas tehniskās rezerves iegulda finanšu aktīvos vai zemē (no kā saņem neto īpašuma ienākumu, t. i., pēc samaksāto procentu atskaitīšanas) vai ēkās (kas rada neto pamatdarbības pārpalikumu).

Apdrošināšanas polišu turētāju ieguldījumu ienākumu ieraksta atsevišķi nedzīvības un dzīvības apdrošināšanas polišu turētājiem.

Attiecībā uz nedzīvības apdrošināšanas polisēm apdrošināšanas sabiedrībai ir saistības pret polises turētāju – tā ir sabiedrībā noguldīto, bet vēl nenopelnīto prēmiju, atlīdzības prasību, kam iestāties samaksas termiņš, bet kas vēl nav samaksātas, un tādu prasību rezervju, par kurām vēl nav saņemts brīdinājums vai par kurām saņemts brīdinājums, bet vēl nav veikts norēķins, summa. Šīm saistībām apdrošināšanas sabiedrība tur tehniskās rezerves. Ieguldījumu ienākumu no šīm rezervēm uzskata par polišu turētāju ienākumu, ko tad iedala polišu turētājiem primārā ienākuma iedaļes kontā un atmaksā apdrošināšanas sabiedrībai kā prēmiju papildinājumu ienākuma sekundārās sadales kontā.

Institucionāla vienība, kas uztur standarta aizdevumu garantiju shēmu pret nodevām, ieguldījumu ienākumu varētu nopelnīt par shēmas rezervēm, un tas arī jāparāda kā sadalīts vienībām, kas maksā nodevas (kas var nebūt tās pašas vienības, kuras ir gatavas gūt labumu no garantijas), un to uzskata par papildu nodevām ienākuma sekundārās sadales kontā.

Attiecībā uz dzīvības apdrošināšanas polisēm un ikgadējām summām apdrošināšanas sabiedrībām ir saistības pret polišu turētājiem un ikgadējo summu saņēmējiem, kuras ir vienādas ar plānoto atlīdzības prasību pašreizējo vērtību. Šīm saistībām apdrošināšanas sabiedrībām ir līdzekļi, kuri pieder polišu turētājiem un kurus veido prēmijas, ko izsludina līdz ar peļņas politiku, un uzkrājumi gan polišu turētājiem, gan ikgadējo summu saņēmējiem no nākotnes prēmiju un citu atlīdzības prasību maksājumiem. Minētos līdzekļus iegulda vairākos finanšu un nefinanšu aktīvos.

Prēmijas, ko izsludina dzīvības apdrošināšanas polišu turētājiem, ieraksta kā ieguldījumu ienākumu polises turētājiem un uzskata par prēmijas papildinājumu, ko polises turētājs maksā apdrošināšanas sabiedrībai.

Dzīvības apdrošināšanas polišu turētāju ieguldījumu ienākumu ieraksta kā tādu, ko maksā apdrošināšanas sabiedrība un saņem mājsaimniecības ienākuma primārās iedaļes kontā. Atšķirībā no nedzīvības apdrošināšanas vai pensijām summu saglabā ierakstos kā uzkrājumu un tad to ieraksta kā finanšu darījumu, konkrēti – kā dzīvības apdrošināšanas sabiedrību saistību palielinājumu, papildus jaunām prēmijām, no kurām atskaita pakalpojumu maksu un maksājamos pabalstus.

Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums (D.442)

- 4.69. Tiesības uz pensiju rada viena no divām dažāda veida pensiju shēmām. Tās ir definētu iemaksu shēmas un definētu pabalstu shēmas.

Saskaņā ar definētu iemaksu shēmu gan darba devēju, gan darba ņēmēju iemaksas tiek ieguldītas darba ņēmēju kā nākotnes pensionāru vārdā. Nav pieejams cits pensiju finansēšanas avots, un līdzekļus neizmanto citiem mērķiem. Ieguldījumu ienākums, ko maksā par tiesībām uz noteiktu iemaksu, ir vienāds ar ieguldījumu ienākumu no līdzekļiem, kam pieskaita ienākumu, ko nopelna, izīrējot fondam piederošu zemi vai ēkas.

Definētu pabalstu shēmu raksturo tas, ka tiek izmantota formula, lai noteiktu pensionāriem veicamo maksājumu līmeni. Šā raksturojuma dēļ var noteikt tiesību līmeni kā visu nākotnes maksājumu pašreizējo vērtību, ko aprēķina, izmantojot aktuāru pieņēmumus par mūža ilgumu un ekonomikas pieņēmumus par procentiem vai diskonta likmi. Tiesību pašreizējā vērtība, kas pastāv gada sākumā, palielinās, jo par vienu gadu pietuvojas datums, kurā par tiesībām jāveic maksājums. Definētu pabalstu shēmā šo palielinājumu uzskata par pensiju turētāju ieguldījumu ienākumu. Palielinājuma summu neietekmē nedz tas, vai pensiju shēmā faktiski ir pietiekami daudz līdzekļu visu saistību izpildei, nedz līdzekļu pieauguma veids – piemēram, ieguldījumu ienākums vai turēšanas guvumi.

Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums (D.443)

- 4.70. Kolektīvo ieguldījumu fondu, tostarp kopieguldījumu fondu un daļu trastu, apliecību turētāju ieguldījumu ienākumu veido šādi turpmāk minēti atsevišķi elementi:

- dividendes kopīgo ieguldījumu fondu apliecību turētājiem (D.4431),
- kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi (D.4432).

Dividenžu komponentu ieraksta tieši tāpat, kā dividendes atsevišķām sabiedrībām, kā aprakstīts iepriekš. Nesadalīto ieņēmumu komponentu ieraksta saskaņā ar tādiem pašiem principiem kā ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmumiem, bet to aprēķina, izslēdzot tiešo ārvalstu ieguldījumu atkārtoti ieguldītos ieņēmumus. Atlikušos nesadalītos ieņēmumus attiecina uz ieguldījumu fondu apliecību turētājiem, neatstājot ieguldījumu fondam uzkrājumus, un ieguldījumu fondu daļu turētāji tos atkārtoti iepludina fondā, veicot darījumu, ko ieraksta finanšu kontā.

Kopieguldījumu fondu saņemto īpašuma ienākumu ieraksta kā apliecību turētāju īpašuma ienākumu, pat ja to nesadala, bet atkārtoti iegulda akcionāru vārdā.

Akcionāri no savām fonda akcijām tieši maksā daļas pārvaldības sabiedrībai par ieguldījumu pārvaldību. Pakalpojumu maksa ir apliecību turētāju, nevis fondu izdevumi.

Ierakstīšanas laiks: citus ieguldījumu ienākumus ieraksta tad, kad tie tiek uzkrāti.

- 4.71. Kontu sistēmā citus ieguldījumu ienākumus ieraksta:

- a) kā resursus polišu un ieguldījumu fondu apliecību turētāju primārā ienākuma iedaļes kontā;

- b) kā izlietojumu apdrošinātāju, pensiju fondu un ieguldījumu fondu primārā ienākuma iedaļes kontā;
- c) kā resursus un izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Rente (D.45)

- 4.72. *Definīcija:* rente ir ienākums, ko saņem dabīgo resursu īpašnieks par dabīgo resursu nodošanu citas institucionālās vienības rīcībā.

Ir divu veidu resursu rentes: zemes rente un pazemes resursu rente. Resursu rentei par citiem dabīgiem resursiem, piemēram, radio spektriem, izmanto tādu pašu paraugu.

Dalījums rentē un īres maksā nozīmē, ka rente ir īpašuma ienākuma forma, bet īres maksa ir maksājums par pakalpojumu. Īres maksa ir maksājums, ko veic saskaņā ar nomas līgumu par citai vienībai piederoša pamatlīdzekļa izmantošanu. Rente ir maksājums, ko veic saskaņā ar resursu nomas līgumu par piekļuvi dabīgiem resursiem.

Zemes rente

Rente, ko zemes īpašnieks saņem no rentnieka, ir īpašuma ienākuma forma. Zemes rente ietver arī renti, ko maksā iekšzemes ūdeņu un upju īpašniekiem par tiesībām izmantot šādus ūdeņus atpūtas vai citiem mērķiem, tostarp zvejai.

Zemes īpašnieks maksā zemes nodokli un, tā kā tam pieder zeme, tam rodas uzturēšanas izdevumi. Uzskata, ka šādus nodokļus un izdevumus maksā tā persona, kurai ir tiesības izmantot zemi un kura tos atskaita no rentes, kuru citādi tai būtu pienākums maksāt zemes īpašniekam. Renti, ko samazina, atskaitot nodokļus vai citus izdevumus, kas ir zemes īpašnieka atbildība, sauc par renti pēc nodokļiem.

- 4.73. Zemes rente neietver īres maksas par ēkām un mājokļiem, kas uz tās izvietoti; šīs īres maksas uzskata par maksājumu par tirgus pakalpojumu, ko īpašnieks sniedzis ēkas vai mājokļa īrniekam, un kontos tās ieraksta kā īrnieka starppatēriņu vai galapatēriņu. Ja trūkst objektīva pamata maksājuma sadalīšanai starp zemes renti un īres maksu par ēkām, kas izvietotas uz šīs zemes, visu summu uzskata par renti, ja aplēses rāda, ka zemes vērtība pārsniedz uz tās esošo ēku vērtību, bet pretējā gadījumā to uzskata par īres maksu.

Pazemes resursu rente

- 4.74. Šajā pozīcijā ietver maksu par izmantošanas tiesībām, kas tiek uzkrātas minerālu nogulumu un fosilo enerģētisko resursu (akmeņogļu, naftas un dabasgāzes) īpašniekiem, neatkarīgi no tā, vai tie ir privātpersonas vai valdības vienības, kas piešķir nomas tiesības citām institucionālajām vienībām, ļaujot tām noteiktu laiku pētīt vai iegūt šādus nogulumus.

- 4.75. Ierakstīšanas laiks: renti ieraksta periodā, kad tā jāmaksā.

- 4.76. Kontu sistēmā renti ieraksta:

- a) kā resursus un kā izlietojumu sektoru primārā ienākuma iedaļes kontā;
- b) kā resursus un kā izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

IEŅĀKUMA, MANTAS U. TML. KĀRTĒJIE NODOKĻI (D.5)

- 4.77. *Definīcija:* ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi (D.5) aptver visus obligātos, neatlīdzināmos maksājumus naudā vai natūrā, ar ko vispārējā valdība vai pārējā pasaule periodiski apliek institucionālo vienību ienākumu un mantu, un dažus periodiskus nodokļus, ko neapņēma nedz par minēto ienākumu, nedz par minēto mantu.

Ienākuma, mantas u. tml. kārtējos nodokļus iedala:

- a) ienākuma nodokļos (D.51);
- b) citos kārtējos nodokļos (D.59).

Ienākuma nodokļi (D.51)

- 4.78. *Definīcija:* ienākuma nodokļus (D.51) veido nodokļi, ar ko apliek ienākumus, peļņu un kapitāla guvumus. Tos novērtē, par pamatu ņemot individu, mājāsaimniecību, sabiedrību vai bezpeļņas organizāciju faktiskos vai paredzamos ienākumus. Tie ietver nodokļus, kas aprēķināti par īpašuma, zemes vai nekustama īpašuma turējumiem, ja šādus turējumus izmanto par pamatu to īpašnieku ienākuma aplēsēm.

Ienākuma nodokļos ietver:

- a) indivīda vai māsasaimniecības ienākuma nodokļus, piemēram, nodarbinātības, īpašuma, uzņēmējdarbības, pensiju u. tml. ienākumus, ieskaitot darba devēju atvilkto nodokļus, piemēram, nodokļus, ko maksā nopelnīšanas brīdī. Tajos ietver neinkorporēto uzņēmumu īpašnieku ienākuma nodokļus;
- b) sabiedrību ienākuma vai peļņas nodokļus;
- c) turēšanas guvumu nodokļus;
- d) loteriju un azartspēļu laimestu nodokļus, kuri no laimētāju saņemtajām summām jāmaksā atsevišķi no azartspēļu vai loteriju organizētāju apgrozījuma nodokļiem, ko uzskata par produktu nodokļiem.

Citi kārtējie nodokļi (D.59)

4.79. Citos kārtējos nodokļos (D.59) ietver:

- a) kārtējos kapitāla nodokļus, ko veido nodokļi, kuri īpašniekiem jāmaksā par zemes vai ēku īpašumtiesībām vai izmantošanu, un kārtējos nodokļus par neto mantu un citiem aktīvu, piemēram, juvelierizstrādājumiem, izņemot nodokļus, kas minēti D.29 (ko maksā uzņēmumi, iesaistoties ražošanā) un D.51 (ienākuma nodokļi);
- b) galvasnaudu, ko uzliek katram pieaugušajam vai māsasaimniecībai neatkarīgi no ienākuma vai mantiskā stāvokļa;
- c) izdevumu nodokļus, kas jāmaksā par personu vai māsasaimniecību kopējiem izdevumiem;
- d) māsasaimniecību maksājumus par transportlīdzekļu, laivu vai lidmašīnu (ko neizmanto uzņēmējdarbībā) īpašumtiesībām vai izmantošanas licencēm, vai par medību, šaušanas vai zvejošanas u. tml. licencēm. Iedaļjumu nodokļos un pakalpojumu pirkšanā no valdības nosaka pēc tādiem pašiem kritērijiem kā uzņēmumu veikto maksājumu gadījumos, proti, ja licenču izsniegšana ir saistīta ar nelielu valdības iesaistīšanos vai valdība vispār netiek iesaistīta un licences tiek piešķirtas automātiski, samaksājot noteikto summu, iespējams, ka tās ir tikai līdzeklis iepērumu piesaistīšanai, pat ja valdība apmaiņā var izdot kādu apliecību vai atļauju, un šādos gadījumos maksājumu uzskata par nodokļiem. Tomēr, ja valdība licenču izsniegšanu izmanto, lai organizētu kādu reglamentējošu funkciju (piemēram, pārbaudītu attiecīgo darba ņēmēju kompetenci vai kvalifikāciju), veikto maksājumu uzskata par pakalpojumu pirkšanu no valdības, nevis nodokļu maksājumu, ja vien maksājumi nav nepārprotami neproporcionāli attiecībā pret izmaksām saistībā ar šādu pakalpojumu sniegšanu;
- e) starptautisko darījumu, piemēram, ārzemju ceļojumu, starpvalstu naudas pārvedumu, ārvalstu ieguldījumu u. tml. nodokļus, izņemot tos, kas jāmaksā ražotājiem, un māsasaimniecību maksātās importa nodevas.

4.80. Ienākuma, mantas u. tml. kārtējos nodokļos neietver:

- a) mantojuma nodokļus, mantošanas nodevas vai nodokļus par dāvinājumiem starp dzīvajiem, ar ko apliek saņēmēju kapitālu un uzrāda pozīcijā "Kapitāla nodokļi" (D.91);
- b) gadījuma vai ārkārtas kapitāla vai mantas nodevas, ko uzrāda pozīcijā "Kapitāla nodokļi" (D.91);
- c) nodokļus par zemi, ēkām vai citiem aktīviem, kas pieder uzņēmumiem vai ko nomā uzņēmumi un ko tie izmanto ražošanā, un šādos nodokļus uzskata par citiem ražošanas nodokļiem (D.29);
- d) māsasaimniecību maksājumus par tādām licencēm, kas nav licences transportlīdzekļu, laivu vai lidmašīnu izmantošanai vai licences medībām, šaušanai vai zvejošanai: autovadītāju vai pilotu licences, šaujamieroču licences, nodevas valdībai, piemēram, ieejas maksu muzejos vai bibliotēkās, atkritumu savākšanas maksas, maksājumus par pasēm, lidostu nodevas, tiesu nodevas u. c., ko vairumā gadījumu uzskata par valdības sniegtu pakalpojumu pirkšanu, ja tie atbilst 4.79. punkta d) apakšpunktā noteiktajiem kritērijiem, lai tos varētu ierakstīt kā pakalpojumus.

4.81. Nodokļu kopējā vērtībā ietver procentus, ko iekasē par nodokļu parādiem, kā arī nodokļu iestāžu uzliktās soda naudas, ja nav datu, lai atsevišķi aplēstu šādos procentus un soda naudas; tajā ietver arī maksas, kuras nosaka par nesamaksātu nodokļu piedziņu un aprēķināšanu, atskaitot jebkuras atlaides, ko piešķirusi vispārējā valdība, īstenojot ekonomisko politiku, un jebkuru līdzekļu atmaksu, ko rada pārmaksāšana.

Palielinās subsīdijas un sociālie pabalsti, kurus nodrošina, izmantojot nodokļu sistēmu nodokļu kredītu veidā, un iespējama, ka maksājumu sistēmas un nodokļu iekasēšanas sistēmas tiks savienotas. Nodokļu kredīti ir nodokļu atlaides un attiecīgi samazina saņēmēja nodokļu saistības.

Ja nodokļu kredītu sistēmas rezultātā saņemēja saņemtais atvieglojums pārsniedz saistības, nodokļu kredītu sistēma ir maksājumu nodokļu kredītu sistēma. Saskaņā ar maksājumu nodokļu kredītu sistēmu maksājumu var piešķirt gan nodokļu nemaksātājiem, gan nodokļu maksātājiem. Saskaņā ar maksājumu nodokļu kredītu sistēmu visu nodokļu kredītu summu ieraksta kā valdības izdevumus, nevis kā nodokļu ieņēmumu samazinājumu.

Pretēji iepriekš minētajam dažas nodokļu kredītu sistēmas ir nemaksājumu nodokļu kredītu sistēmas, kad nodokļu kredīti ir ierobežoti un nepārsniedz nodokļu saistības. Saskaņā ar nemaksājumu nodokļu kredītu sistēmu visi nodokļu kredīti ir ietverti nodokļu sistēmā un samazina valdības nodokļu ieņēmumus.

- 4.82. Ienākuma, mantas u. tml. kārtējos nodokļus ieraksta tad, kad notiek darbības, darījumi vai citi notikumi, kas rada saistības veikt maksājumu.

Tomēr dažas ekonomiskās darbības, darījumi vai notikumi, par kuriem saskaņā ar nodokļu tiesību aktiem attiecīgajām vienībām būtu jāmaksā nodokļi, pastāvīgi nenonāk nodokļu iestāžu uzmanības lokā. Būtu nerealī uzskatīt, ka šādas darbības, darījumi vai notikumi rada finanšu aktīvus vai saistības kreditoru vai debitoru saistību formā. Ierakstāmās summas nosaka, pamatojoties tikai uz tādām maksājāmām summām, ko apstiprina nodokļu aprēķini, deklarācijas vai citi instrumenti, kuri nodokļu maksātājam rada saistības kā nepārprotamu pienākumu veikt maksājumu. Sistēma neapļēš tādas trūkstošos nodokļus, ko nepierāda nodokļu aprēķini.

Nodokļus, kurus ieraksta kontos, iegūst no diviem avotiem: summām, ko apliecina aprēķini un deklarācijas, un gūtajiem naudas ieņēmumiem.

- a) Izmantojot aprēķinus un deklarācijas, summas koriģē, izmantojot koeficientu, kas rāda aprēķinātās un deklarētās, bet neiekasētās summas. Alternatīva pieeja ir ierakstīt kapitāla pārvedumu attiecīgajiem sektoriem šādas korekcijas apmērā. Koeficientus aplēš, pamatojoties uz iepriekšējo pieredzi un pašreizējām prognozēm par aprēķinātajām un deklarētajām, bet neiekasētajām summām. Tās ir atšķirīgas dažāda veida nodokļiem;
- b) Izmantojot naudas saņemšanu, summas koriģē pēc laika, lai naudu attiecinātu uz tādu darbību, darījumu vai citu notikumu laiku, kas radījuši nodokļu saistību (vai – dažu ienākuma nodokļu gadījumos – laiku, kad noteikta nodokļu summa). Šādas korekcijas pamatā ir vidējā laika starpība starp darbībām, darījumiem vai citiem notikumiem (vai nodokļa summas noteikšanu) un naudas nodokļa saņemšanu.

Ja darba devējs nesadala ienākuma, mantas u. tml. kārtējos nodokļus, kad tos saņem, šos nodokļus ietver darba algā, pat ja darba devējs tos nav nodevis vispārējai valdībai. Uzrāda, ka mājāsaimniecību sektors maksā visu summu vispārējās valdības sektoram. Faktiski nesamaksātās summas tiek neitralizētas saskaņā ar D.995 kā vispārējās valdības kapitāla pārvedumi darba devēju sektoram.

Dažos gadījumos saistību maksāt ienākuma nodokļus var noteikt tikai vēlākā uzskaites periodā, nevis periodā, kurā tiek uzkrāts ienākums. Tāpēc, veicot ierakstu par nodokļiem, nepieciešama elastīga pieeja attiecībā uz laiku, kurā šādus nodokļus ieraksta. Ienākuma nodokļus, ko atskaita tad, kad tie rodas, piemēram, nodokļus, ko maksā nopelnīšanas brīdī (PAYE nodokļus), un ienākuma nodokļa regulārus avansa maksājumus, var ierakstīt periodos, kuros tos samaksā, un jebkuru galīgo ar ienākumu saistīto nodokļu saistību var ierakstīt periodā, kurā saistība ir noteikta.

Ienākuma, mantas u. tml. kārtējos nodokļus ieraksta:

- a) kā izlietojumu to sektoru ienākuma sekundārās sadales kontā, kuros klasificēti nodokļu maksātāji;
- b) kā resursus vispārējās valdības ienākuma sekundārās sadales kontā;
- c) kā izlietojumu un kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

SOCIĀLĀS IEMAKSAS UN PABALSTI (D.6)

- 4.83. *Definīcija:* sociālie pabalsti ir pārvedumi mājāsaimniecībām naudā vai natūrā, kas domāti, lai tām atvieglotu vairāku risku vai vajadzību radīto finansiālo slogu, un tos sniedz, izmantojot kolektīvi organizētas shēmas vai – ārpus šādām shēmām – valdības vienības un MABO; tie ietver vispārējās valdības maksājumus ražotājiem, kuri individuāli dod labumu mājāsaimniecībām, un tos piešķir sociālo risku vai vajadzību kontekstā.

- 4.84. Ir izveidots to risku vai vajadzību saraksts, kuru dēļ var būt nepieciešami sociālie pabalsti:

- a) slimība;
- b) invaliditāte, darbnespēja;

- c) negadījums darba vietā vai arodslimība;
- d) vecums;
- e) apgādnieka zaudējums;
- f) maternitāte;
- g) ģimene;
- h) nodarbinātības veicināšana;
- i) bezdarbs;
- j) mājoklis;
- k) izglītība;
- l) vispārējās vajadzības.

Mājokļa gadījumā valsts iestāžu maksājumi īrniekiem, lai samazinātu viņu īres maksu, ir sociālie pabalsti, izņemot speciālus pabalstus, ko valsts iestādes maksā kā darba devējs.

4.85. Sociālajos pabalstos ietver:

- a) kārtējos un vienreizējos pārvedumus no shēmām, kas saņem iemaksas, aptver visu sabiedrību vai lielas sabiedrības daļas un ko veido un kontrolē valdības vienības (sociālās nodrošināšanas shēmas);
- b) kārtējos un vienreizējos pārvedumus no shēmām, ko uzņēmumi organizē savu darbaņēmēju, bijušo darbaņēmēju vai apgādājamo vārdā (citas ar nodarbinātību saistītas sociālās apdrošināšanas shēmas). Iemaksas var izdarīt darbaņēmēji un/vai darba devēji; iemaksas var izdarīt arī pašnodarbinātas personas;
- c) kārtējos pārvedumus no valdības vienībām un MABO, kas nav atkarīgi no iepriekš veiktām iemaksām un ir vispārīgi saistīti ar pieejamā ienākuma aprēķiniem. Šādus pārvedumus parasti sauc par sociālo palīdzību.

4.86. Sociālajos pabalstos neietver:

- a) apdrošināšanas atlīdzības prasības, kuru pamatā ir polises, kas iegādātas tikai pēc apdrošinātās personas iniciatīvas, neatkarīgi no darba devēja vai valdības;
- b) apdrošināšanas atlīdzības prasības par polisēm, kas iegādātas vienīgi ar mērķi iegūt atlaidi, pat ja polises izriet no koplīguma.

4.87. Lai individuālu apdrošināšanas polisi uzskatītu par daļu no sociālās apdrošināšanas shēmas, iespējamībām vai apstākļiem, pret kuriem dalībnieki ir apdrošināti, jābūt atbilstošiem riskiem vai vajadzībām, kas norādītas 4.84. punktā, turklāt ir jābūt spēkā vienam vai vairākiem šādiem nosacījumiem:

- a) līdzdalība shēmā ir obligāta saskaņā ar likumu vai saskaņā ar darbaņēmēja vai darbaņēmēju grupas nodarbinātības noteikumiem un nosacījumiem;
- b) shēma ir kolektīva shēma par labu noteiktai darbaņēmēju grupai, neatkarīgi no tā, vai tie ir darbaņēmēji, pašnodarbinātie vai bezdarbnieki, un līdzdalība ir paredzēta tikai šīs grupas biedriem;
- c) darba devējs darbaņēmēja vārdā shēmā veic iemaksas (faktiskas vai nosacītas), neatkarīgi no tā, vai darbaņēmējs arī veic iemaksas vai nē.

4.88. *Definīcija:* sociālās apdrošināšanas shēmas ir shēmas, kur darba devēji vai vispārējā valdība darbaņēmējiem uzliek par pienākumu vai rosina viņus apdrošināties pret dažādiem gadījumiem vai apstākļiem, kas var negatīvi ietekmēt viņu personīgo vai no viņiem atkarīgo apgādājamo labklājību. Šādās shēmās sociālās iemaksas veic darbaņēmēji vai citi, vai darba devēji darbaņēmēju vārdā, lai nodrošinātu tiesības uz sociālās apdrošināšanas pabalstiem kārtējā vai turpmākajos periodos, ko saņems darbaņēmēji vai citi iemaksu veicēji, viņu apgādājamie vai apgādnieku zaudējušie.

Sociālās apdrošināšanas shēmas tiek organizētas strādājošo grupām vai ir pieejamas saskaņā ar likumu visiem strādājošajiem vai noteiktām strādājošo kategorijām, tostarp nenodarbinātām personām un darba ņēmējiem. Tās aptver gan privātas shēmas, kas izveidotas atlasītām strādājošo grupām, kuru darba devējs ir viena persona, gan tādas sociālās nodrošināšanas shēmas, kas aptver visas valsts darbaspēku. Dalība šādās shēmās var būt brīvprātīga attiecīgajiem strādājošajiem, bet biežāk tā ir obligāta. Piemēram, dalību shēmās, ko organizē atsevišķi darba devēji, nosaka nodarbinātības noteikumi un nosacījumi, par kuriem kolektīvi vienojas darba devēji un to darba ņēmēji.

4.89. Izšķir divu veidu sociālās apdrošināšanas shēmas:

- a) pirmā veida shēmas ir valdības vienību veidotas, kontrolētas un finansētas sociālās nodrošināšanas shēmas, kuras aptver visu sabiedrību vai lielas sabiedrības daļas. Pensijas, ko maksā saskaņā ar šādām shēmām, var būt saistītas ar saņēmēja algas līmeni vai nodarbinātības vēsturi, bet var arī nebūt ar tām saistītas. Pabalsti, kas nav pensiju pabalsti, ir retāk saistīti ar algas līmeni;
- b) otrā veida shēmas veido citas ar nodarbinātību saistītas shēmas. Šādas shēmas rodas darba devēja un darba ņēmēja attiecību rezultātā, nodrošinot pensiju un varbūtējas citas tiesības, kas ir daļa no nodarbinātības nosacījumiem, un ja atbildība par pabalstu nodrošināšanu netiek nodota vispārējai valdībai saskaņā ar sociālās nodrošināšanas noteikumiem.

4.90. Sociālās apdrošināšanas shēmas, kuras valdības vienības organizē saviem darba ņēmējiem, pretstatā strādājošiem kopumā, klasificē kā citas ar nodarbinātību saistītas shēmas, nevis kā sociālās nodrošināšanas shēmas.

Neto sociālās iemaksas (D.61)

4.91. *Definīcija:* neto sociālās iemaksas ir faktiskās vai nosacītās iemaksas, ko veic mājāsaimniecības sociālās apdrošināšanas shēmās, lai veidotu uzkrājumu maksājamiem sociālajiem pabalstiem. Neto sociālās iemaksas (D.61) veido:

darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.611)

plus darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.612)

plus Mājāsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas (D.613)

plus mājāsaimniecību papildu sociālās iemaksas (D.614)

mīnus sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojumu maksas (D.61SC).

Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojumu maksas ir nodeva par pakalpojumiem, ko uzliek shēmu administrējošā vienība. Tās parādās kā daļa no neto sociālo iemaksu (D.61) aprēķina, un nav pārdales darījumi, bet izlaides un patēriņa izdevumu daļa.

Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.611)

4.92. Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.611) atbilst plūsmai D.121.

Lai nodrošinātu sociālos pabalstus saviem darba ņēmējiem, darba devēju faktiskās sociālās iemaksas darba devēji maksā sociālās nodrošināšanas shēmām un citām ar nodarbinātību saistītām sociālās apdrošināšanas shēmām.

Tā kā darba devēju faktiskās sociālās iemaksas veic par labu darba ņēmējiem, to vērtību ieraksta kā vienu no darba ņēmēju atalgojuma sastāvdaļām kopā ar darba algu naudā un natūrā. Tad sociālās iemaksas ieraksta kā darba ņēmēju samaksātos kārtējos pārvedumus sociālās nodrošināšanas shēmām un citām ar nodarbinātību saistītām sociālās apdrošināšanas shēmām.

Šī pozīcija dalās divās kategorijās:

a) darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.6111) atbilst plūsmai D.1211;

b) darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas (D.6112), atbilst plūsmai D.1212.

- 4.93. Faktiskie sociālo iemaksu maksājumi var būt obligāti veicami saskaņā ar likumu vai noteikumiem vai arī tos var maksāt saskaņā ar koplīgumiem konkrētā nozarē vai saskaņā ar līgumiem starp darba devēju un darba ņēmējiem konkrētā uzņēmumā, vai arī tāpēc, ka tie paredzēti darba līgumā. Atsevišķos gadījumos iemaksas var veikt brīvprātīgi.

Šādas brīvprātīgās iemaksas aptver:

- a) sociālās iemaksas, ko personas, kurām nav juridiska pienākuma to darīt, iemaksā sociālās nodrošināšanas fondā;
 - b) sociālās iemaksas apdrošināšanas uzņēmumos (vai tajā pašā sektorā klasificētos pensiju fondos) kā daļu no papildu apdrošināšanas shēmām, kuras uzņēmumi organizē savu darba ņēmēju labā un kurās darba ņēmēji iestājas brīvprātīgi;
 - c) iemaksas uzkrājošās apdrošināšanas shēmās, par kuru dalībniekiem var kļūt darba ņēmēji vai pašnodarbinātie.
- 4.94. Ierakstīšanas laiks: darba devēju faktiskās sociālās iemaksas (D.611) ieraksta tad, kad tiek veikts darbs, kas rada saistības veikt maksājumu.
- 4.95. Sociālās iemaksas, ko maksā vispārējās valdības sektoram un ko ieraksta kontos, iegūst no diviem avotiem: summām, ko apliecina aprēķini un deklarācijas, vai gūtie naudas ieņēmumi.

- a) Izmantojot aprēķinus un deklarācijas, summas koriģē, izmantojot koeficientu, kas rāda aprēķinātās un deklarētās, bet neiekasētās summas. Alternatīva pieeja ir ierakstīt kapitāla pārvedumu attiecīgajam sektoram šādas korekcijas apmērā. Koeficientus aplēš, pamatojoties uz iepriekšējo pieredzi un pašreizējām prognozēm par aprēķinātajām un deklarētajām, bet neiekasētajām summām. Tās ir atšķirīgas dažāda veida sociālajām iemaksām;
- b) Izmantojot naudas ieņēmumus, summas koriģē pēc laika, lai naudu attiecinātu uz tādas darbības laiku, kas rada sociālās iemaksas saistības (vai saistības izveidošanās laiku). Šādas korekcijas pamatā var būt vidējā laika starpība starp darbību (vai saistības izveidošanos) un naudas ieņēmumiem.

Ja darba devējs nesadala sociālās iemaksas, ko maksā vispārējās valdības sektoram, tās ietver darba algā neatkarīgi no tā, vai darba devējs tās nodevis vispārējai valdībai. Uzrāda, ka mājāsaimniecību sektors maksā visu summu vispārējās valdības sektoram. Faktiski nesamaksātās summas tiek neitralizētas saskaņā ar D.995 kā vispārējās valdības kapitāla pārvedumi darba devēju sektoram.

- 4.96. Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas ieraksta:

- a) kā izlietojumu mājāsaimniecību ienākuma sekundārās sadales kontā;
- b) kā izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentmājāsaimniecību gadījumā);
- c) kā resursus rezidentapdrošinātāju vai darba devēju ienākuma sekundārās sadales kontā;
- d) kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentapdrošinātāju vai darba devēju gadījumā).

Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.612)

- 4.97. *Definīcija:* darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.612) ir pretējais ieraksts sociālajiem pabalstiem (mīnus varbūtējās darba ņēmēju sociālās iemaksas), ko tieši maksā darba devēji (t. i., kas nav saistīti ar darba devēju faktiskajām iemaksām) saviem darba ņēmējiem vai bijušajiem darba ņēmējiem un citām personām ar šādām tiesībām.

Tās atbilst plūsmai D.122, kā aprakstīts sakarā ar darba ņēmēju atalgojumu. To vērtības pamatā jābūt aktuāru apsvērumiem vai saprātīgai procentuālai daļai no darba algas, kādu maksā pašreizējiem darba ņēmējiem vai kas ir vienāda ar nefondētiem pabalstiem, kas nav pensiju pabalsti, ko uzņēmums maksā tā paša uzskaites perioda laikā.

Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas (D.612) dalās divās kategorijās:

- a) darba devēju nosacītās pensiju iemaksas (D.6121). Tās atbilst plūsmai D.1221;

b) darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas (D.6122). Tās atbilst plūsmai D.1222.

4.98. Ierakstīšanas laiks: darba devēju nosacītās sociālās iemaksas, kas ir obligāto tiešo sociālo pabalstu pretējais ieraksts, ieraksta periodā, kad tiek veikts darbs. Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas, kas ir brīvprātīgo tiešo sociālo pabalstu pretējais ieraksts, ieraksta tad, kad piešķir pabalstus.

4.99. Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas ieraksta:

a) kā izlietojumu mājāsaimniecību ienākuma sekundārās sadales kontā un primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā;

b) kā resursus to sektoru ienākuma sekundārās sadales kontā, kam pieskaitāmi darba devēji vai rezidentapdrošinātāji, un primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Mājāsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas (D.613)

4.100. *Definīcija:* mājāsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas ir sociālās iemaksas, ko mājāsaimniecību vārdā darba ņēmēji, pašnodarbinātas personas vai nenodarbinātas personas veic sociālās apdrošināšanas shēmās.

Mājāsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas (D.613) dalās divās kategorijās:

a) mājāsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas (D.6131);

b) mājāsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas (D.6132).

Ierakstīšanas laiks: mājāsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas ieraksta pēc uzkrāšanas principa. Strādājošām personām tās ieraksta tad, kad tiek veikts darbs, kas rada saistības veikt iemaksu. Nenodarbinātām personām tās ieraksta tad, kad jāveic iemaksa.

Kontu sistēmā mājāsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas ieraksta:

a) kā izlietojumu mājāsaimniecību ienākuma sekundārās sadales kontā un primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā;

b) kā resursus to sektoru ienākuma sekundārās sadales kontā, kam pieskaitāmi darba devēji, un primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Mājāsaimniecību papildu sociālās iemaksas (D.614)

4.101. *Definīcija:* mājāsaimniecību papildu sociālās iemaksas veido īpašuma ienākums, kas nopelnīts uzskaites perioda laikā par uzkrātām pensiju un nepensiju tiesībām.

Šī pozīcija dalās divās kategorijās:

a) mājāsaimniecību papildu pensiju iemaksas (D.6141);

b) mājāsaimniecību papildu nepensiju iemaksas (D.6142). Pozīcija D.6142 atbilst mājāsaimniecību papildu iemaksām saistībā ar sociālajiem riskiem un vajadzībām, kas nav pensijas, piemēram, par slimību, maternitāti, ražošanas traumu, invaliditāti, štatu samazināšanu u. c.

Mājāsaimniecību papildu sociālās iemaksas ietver īpašuma ienākumā, ko mājāsaimniecībām primārā ienākuma iedaļes kontā maksā pensiju fondu administrētāji (pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums D.442).

Tā kā praksē pensiju fondu administrētāji šo ienākumu nesadala, uzskata, ka ienākuma sekundārās sadales kontā šo ienākumu mājāsaimniecības atmaksā pensiju fondiem kā mājāsaimniecību papildu sociālās iemaksas.

Ierakstīšanas laiks: mājāsaimniecību papildu sociālās iemaksas ieraksta tad, kad tās tiek uzkrātas.

Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvēdumi natūrā (D.62)

4.102. Pozīciju D.62 veido trīs apakšpozīcijas:

sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā (D.621);

citi sociālās apdrošināšanas pabalsti (D.622);

sociālās palīdzības pabalsti naudā (D.623).

Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā (D.621)

4.103. *Definīcija:* sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā ir sociālās apdrošināšanas pabalsti, ko sociālās nodrošināšanas fondi maksā mājāsaimniecībām naudā. Kompensācijas tiek izslēgtas un tās uzskata par sociāliem pārvēdumiem natūrā (D.632).

Šādus pabalstus nodrošina saskaņā ar sociālās nodrošināšanas shēmām.

Tās var iedalīt:

— sociālās nodrošināšanas pensiju pabalstos naudā (D.6211),

— sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalstos naudā (D.6212).

Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti (D.622)

4.104. *Definīcija:* citi sociālās apdrošināšanas pabalsti atbilst pabalstiem, ko darba devēji maksā citu ar nodarbinātību saistītu sociālās apdrošināšanas shēmu kontekstā. Citi ar nodarbinātību saistīti sociālās apdrošināšanas pabalsti ir sociālie pabalsti (naudā vai natūrā), ko maksā sociālās apdrošināšanas shēmas, kas nav sociālā nodrošināšana, iemaksu veicējiem shēmā, viņu apgādībā esošajām personām vai viņu apgādībā esošajām personām pēc apgādnieka zaudēšanas.

Šādos pabalstos parasti ietver:

a) normālas vai samazinātas algas nepārtrauktu samaksu, neierodoties darbā sliktas veselības, negadījumu, maternitātes u. tml. iemeslu dēļ;

b) ģimenes, izglītības vai citu pabalstu maksājumus par apgādājamiem;

c) vecuma vai apgādnieka zaudējuma pensiju maksājumus bijušajiem darba ņēmējiem vai apgādībā esošajām personām pēc apgādnieka zaudēšanas un izstāšanās pabalstu maksājumus strādājošiem vai viņu apgādībā esošajām personām pēc apgādnieka zaudēšanas štatū samazināšanas, tiesībnespējas, nāves nelaimes gadījumā u. tml. gadījumos (ja tie saistīti ar kolektīviem līgumiem);

d) vispārējos medicīnas pakalpojumus, kas nav saistīti ar darba ņēmēja darbu;

e) atvērēšanās un veco ļaužu namus.

Citus sociālās apdrošināšanas pabalstus (D.622) var iedalīt:

— citos sociālās apdrošināšanas pensiju pabalstos (D.6221),

— citos sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalstos (D.6222).

Sociālās palīdzības pabalsti naudā (D.623)

4.105. *Definīcija:* sociālās palīdzības pabalsti naudā ir kārtējie pārvēdumi, ko mājāsaimniecībām maksā valdības vienības vai MABO, lai apmierinātu tās pašas vajadzības, ko apmierina sociālās apdrošināšanas pabalsti, bet tos neizmaksā saskaņā ar sociālās apdrošināšanas shēmu, kurā jāpiedalās, parasti veicot sociālās iemaksas.

Tādējādi šādi pabalsti neietver visus sociālās nodrošināšanas fondu maksātos pabalstus. Sociālās palīdzības pabalstus var maksāt šādos gadījumos:

a) nav sociālās apdrošināšanas shēmas, kas segtu attiecīgos gadījumus;

b) kaut gan var pastāvēt sociālās apdrošināšanas shēma vai vairākas šādas shēmas, attiecīgās mājāsaimniecības tajās nepiedalās un nav tiesīgas saņemt sociālās apdrošināšanas pabalstus;

- c) uzskata, ka sociālās apdrošināšanas pabalsti nav atbilstīgi, lai segtu attiecīgās vajadzības; sociālās palīdzības pabalstus maksā kā papildinājumu;
- d) tie ir vispārējās sociālās politikas jautājums.

Šādi pabalsti neietver kārtējos pārvēdumus, ko maksā, reaģējot uz notikumiem vai apstākļiem, ko parasti nesedz sociālās apdrošināšanas shēmas (t. i., pārvēdumus, ko veic sakarā ar dabas katastrofām, ko ieraksta kā citus kārtējos pārvēdumus vai kā citus kapitāla pārvēdumus).

4.106. Ierakstīšanas laiks attiecībā uz sociālajiem pabalstiem, kas nav sociālie pārvēdumi natūrā (D.62):

- a) ja tie ir naudā, tos ieraksta, kad tiek izveidotas prasības saņemt pabalstu;
- b) ja tie ir natūrā, tos ieraksta tad, kad tiek sniegti pakalpojumi vai kad mainās īpašumtiesības uz precēm, ko ārpustirgus ražotāji nodrošina tieši mājāsaimniecībām.

4.107. Sociālos pabalstus, kas nav sociālie pārvēdumi natūrā (D.62) ieraksta:

- a) kā izlietojumu pabalstu piešķirēju sektoru ienākuma sekundārās sadales kontā;
- b) kā izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvēdumu ārējā kontā (gadījumos, ja pabalstus piešķir pārējā pasaule);
- c) kā resursus mājāsaimniecību ienākuma sekundārās sadales kontā;
- d) kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvēdumu ārējā kontā (gadījumā, ja pabalstus piešķir nerezident-mājāsaimniecībām).

Sociālie pārvēdumi natūrā (D.63)

4.108. *Definīcija:* sociālos pārvēdumus natūrā (D.63) veido atsevišķas preces un pakalpojumi, ko valdības vienības un MABO sniedz atsevišķām mājāsaimniecībām bez maksas vai par cenu, kas nav ekonomiski nozīmīga, neatkarīgi no tā, vai valdības vienības vai MABO tos pirkuši tirgū vai saražojusi ārpus tirgus. Tos finansē no nodokļiem, citiem valdības ienākumiem vai sociālās nodrošināšanas iemaksām, vai arī no dāvinājumiem un īpašuma ienākuma MABO gadījumā.

Pakalpojumus, ko sniedz mājāsaimniecībām bez maksas vai par cenām, kas nav ekonomiski nozīmīgas, raksturo kā individuālus pakalpojumus, lai tos nodalītu no kolektīviem pakalpojumiem, kurus sniedz sabiedrībai kopumā vai lielām sabiedrības daļām, piemēram, aizsardzība un ielu apgaismojums. Individuālus pakalpojumus veido galvenokārt izglītība un veselības aprūpe, kaut gan bieži sniedz cita veida pakalpojumus, piemēram, mājokļu pakalpojumus, kultūras un atpūtas pakalpojumus.

4.109. Sociālos pārvēdumus natūrā (D.63) sīkāk iedala:

Sociālie pārvēdumi natūrā – vispārējās valdības un MABO ārpustirgus produkcija (D.631)

Definīcija: Sociālos pārvēdumus natūrā – vispārējās valdības un MABO ārpustirgus produkciju (D.631) atsevišķas preces un pakalpojumus ārpustirgus ražotāji nodrošina tieši saņēmējiem. Visus maksājumus, ko veic pašas mājāsaimniecības, atskaita.

Sociālie pārvēdumi natūrā – vispārējās valdības un MABO tirgū iegādāta produkcija (D.632)

Definīcija: Sociālie pārvēdumi natūrā – vispārējās valdības un MABO tirgū iegādāta produkcija (D.632) ir atsevišķas preces un pakalpojumi:

- a) vai nu kā sociālās nodrošināšanas fondu kompensēti apstiprināti izdevumi, kas radušies mājāsaimniecībām par noteiktām precēm un pakalpojumiem;
- b) vai arī ko tieši saņēmējiem nodrošina tādi tirgus ražotāji, no kuriem valdība pērk attiecīgās preces un pakalpojumus.

Visus maksājumus, ko veic pašas mājāsaimniecības, atskaita.

Kad mājāsaimniecība pērk precī vai pakalpojumu, ko tai vēlāk daļēji vai pilnībā kompensē sociālās nodrošināšanas fonds, var uzskatīt, ka mājāsaimniecība darbojas sociālās nodrošināšanas fonda vārdā. Faktiski mājāsaimniecība sniedz īstermiņa kredītu sociālās nodrošināšanas fondam, un aizdevums tiek dzēsts, tiklīdz mājāsaimniecība saņem kompensāciju.

Kompensācijas summu ieraksta kā tādu, kas tieši radusies sociālās nodrošināšanas fondam tad, kad mājāsaimniecība veikusi pirkumu, savukārt vienīgie izdevumi, ko ieraksta mājāsaimniecībai, ir starpība (ja tāda ir) starp samaksāto pircēja cenu un kompensācijas summu. Tādējādi kompensēto izdevumu summu neuzskata par sociālās nodrošināšanas fonda kārtējo pārvedumu naudā mājāsaimniecībām.

- 4.110. Sociālie pārvedumi natūrā (D.63) ir, piemēram, medicīniskā aprūpe vai zobu ārstēšana, ķirurģija, uzturēšanās slimnīcā, brilles vai kontaktlēcas, medicīnas aparātūra vai iekārtas un līdzīgas preces vai pakalpojumi, kas novērš sociālos riskus vai apmierina vajadzības.

Citi sociālie pārvedumi natūrā, ko nesedz sociālās apdrošināšanas shēma, ir, piemēram, sociālās mājas, mājokļa pabalsts, bērnudārzs, profesionālā apmācība, samazināta braukšanas maksa sabiedriskajā transportā (ja vien pastāv sociāls mērķis) un līdzīgas preces un pakalpojumi sociālo risku un vajadzību kontekstā. Ārpus sociālajiem riskiem vai vajadzībām, kad valdība nodrošina individuālām mājāsaimniecībām preces un pakalpojumus, piemēram, atpūtas, kultūras vai sporta pakalpojumus bez maksas vai par cenām, kas nav ekonomiski nozīmīgas, tos uzskata par sociāliem pārvedumiem natūrā – valdības un MABO ārpustirgus produkcija (D631).

- 4.111. Ierakstīšanas laiks: sociālos pārvedumus natūrā (D.63) ieraksta tad, kad sniedz pakalpojumus vai kad mainās īpašumtiesības uz precēm, kuras ražotāji nodrošina tieši mājāsaimniecībām.

Sociālos pārvedumus natūrā (D.63) ieraksta:

- a) kā izlietojumu pabalstu piešķirēju sektoru ienākuma natūrā pārdales kontā;
- b) kā resursus mājāsaimniecību ienākuma natūrā pārdales kontā.

Preču un pakalpojumu patēriņa pārvedumu ieraksta koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā.

Darījumos ar pārējo pasauli nav sociālo pārvedumu natūrā (tos ieraksta pozīcijā D.62 "Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā").

CITI KĀRTĒJIE PĀRVEDUMI (D.7)

Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas (D.71)

- 4.112. *Definīcija:* neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas (D.71) ir prēmijas, kas jāmaksā saskaņā ar institucionālo vienību iegādātām polisēm. Polises, ko iegādājušās individuālas mājāsaimniecības, ir iegādātas pēc pašu mājāsaimniecību iniciatīvas un to pašu labumam, neatkarīgi no viņu darba devējiem vai valdības un ārpus jebkuras sociālās apdrošināšanas shēmas. Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas ietver gan faktiskās prēmijas, kas jāmaksā polišu turētājiem, lai iegūtu apdrošināšanas segumu uzskaites periodā (nopelnītās prēmijas), gan prēmiju papildinājumus, kas jāmaksā no apdrošināšanas polišu turētājiem aprēķinātā īpašuma ienākuma, no kura atskaitītas pakalpojuma maksas apdrošināšanas uzņēmumiem par apdrošināšanas noorganizēšanu.

Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas ir summas, kas pieejamas, lai nodrošinātos pret dažādiem notikumiem vai negadījumiem, kuru rezultātā ir nodarīti kaitējumi precēm vai īpašumam vai ļaunums cilvēkiem dabas vai cilvēku rīcības dēļ, piemēram, ugunsgrēki, plūdi, avārijas, sadursmes, nogrimšana, zādzība, vardarbība, negadījumi, slimības u. tml., vai pret finansiāliem zaudējumiem, kas rodas sakarā ar slimībām, bezdarbu, negadījumiem u. tml., vai pret finanšu zaudējumiem, ko rada tādi notikumi, kā, piemēram, slimība, bezdarbs, nelaimes gadījumi u. tml.

Nedzīvības apdrošināšanas prēmijas iedala divās kategorijās:

- a) neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas (D.711);
- b) neto nedzīvības pārapirošināšanas prēmijas (D.712).

- 4.113. Ierakstīšanas laiks: neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas ieraksta tad, kad tās tiek nopelnītas.

Apdrošināšanas prēmijas, par kurām tiek atskaitīta pakalpojuma maksa, ir tās kopējās prēmijas daļas, ko maksā kārtējā periodā vai iepriekšējos periodos un kas sedz risku, kurš nav nosepts kārtējā periodā.

Kārtējā periodā nopelnītās prēmijas jānošķir no prēmijām, kuru maksāšanas termiņš ir kārtējā periodā un kuras varētu segt riskus nākotnes periodos un arī kārtējā periodā.

Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas ieraksta:

- a) kā izlietojumu rezidentu polišu turētāju ienākuma sekundārās sadales kontā;
- b) kā izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentu polišu turētāju gadījumā);
- c) kā resursus rezidentu apdrošināšanas uzņēmumu ienākuma sekundārās sadales kontā;
- d) kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentu apdrošināšanas uzņēmumu gadījumā).

Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības prasības (D.72)

- 4.114. *Definīcija:* nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības prasības (D.72) ir atlīdzības prasības, kas jāizmaksā saskaņā ar nedzīvības apdrošināšanas līgumiem, t. i., summas, ko apdrošināšanas uzņēmumiem ir pienākums maksāt par miesas bojājumiem vai kaitējumiem, kas nodarīti personām vai precēm (tostarp pamatkapitāla precēm).

Šī pozīcija dalās divās kategorijās:

- a) nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības prasības (D.721);
- b) nedzīvības pārapsedrošināšanas atlīdzības prasības (D.722).

- 4.115. Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības prasības neietver maksājumus, kas veido sociālos pabalstus.

Uzskata, ka norēķins par nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības prasību ir pārvedums prasītājam. Šādus maksājumus uzskata par kārtējiem pārvedumiem, pat ja tās var būt lielas summas, kas jāmaksā sakarā ar pamatlīdzekļa nejausū iznīcināšanu vai nopietnu miesas bojājumu nodarīšanu personai.

Ārkārtīgi lielas atlīdzības prasības, piemēram, nelaimes gadījuma rezultātā, var uzskatīt nevis par kārtējiem pārvedumiem, bet gan kapitāla pārvedumiem (skatīt 4.165. punkta k) apakšpunktu).

Prasītāju saņemtās summas parasti nav paredzētas kādam konkrētam mērķim, un sabojātās vai iznīcinātās preces vai aktīvus nav obligāti jāatjauno vai jāaizstāj.

Atlīdzības prasības rodas saistībā ar kaitējumiem vai miesas bojājumiem, ko polišu turētāji nodara trešo pušu īpašumam vai personām. Šādos gadījumos pamatotas atlīdzības prasības ieraksta kā tādas, kas apdrošināšanas uzņēmumam jāmaksā tieši cietušajām personām, nevis netieši, izmantojot polises turētāju.

- 4.116. Neto pārapsedrošināšanas prēmijas un atlīdzības prasības aprēķina tieši tāpat kā nedzīvības apdrošināšanas prēmijas un atlīdzības prasības. Tā kā pārapsedrošināšanas uzņēmējdarbība ir koncentrēta dažās valstīs, vairums pārapsedrošināšanas polišu izsniegtas nerezidentvienībām.

Dažas vienības, īpaši valdības vienības, var izsniegt garantiju pret debitora saistību nepildīšanu gadījumos, kuru iezīmes ir tādas pašas kā nedzīvības apdrošināšanai. Tas notiek, kad tiek izdotas daudzas viena veida garantijas un var ticami aplēst saistību nepildīšanas vispārējo līmeni. Šādos gadījumos uzskata, ka samaksātās nodevas (un par tām nopelnītais īpašuma ienākums) ir līdzīgi nedzīvības apdrošināšanas prēmijām un pieprasījumi saskaņā ar standarta aizdevumu garantijām ir līdzīgi nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības prasībām.

- 4.117. Ierakstīšanas laiks: nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības prasības ieraksta tad, kad notiek apdrošinātais nelaimes gadījums vai cits notikums.

Tos ieraksta:

- a) kā izlietojumu apdrošināšanas uzņēmumu rezidentu ienākuma sekundārās sadales kontā;
- b) kā izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (apdrošināšanas uzņēmumu nerezidentu gadījumā);

- c) kā resursus saņēmēju sektoru ienākuma sekundārās sadales kontā;
- d) kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentsaņēmēju gadījumā).

Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi (D.73)

- 4.118. *Definīcija:* vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi (D.73) ietver pārvedumus starp dažādiem vispārējās valdības apakšsektoriem (centrālo valdību, pavalsts valdību, vietējo valdību un sociālās nodrošināšanas fondiem), izņemot nodokļus, subsīdijas, ieguldījumu dotācijas un citus kapitāla pārvedumus.

Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi (D.73) neietver citas vienības vārdā veiktus darījumus; tos kontos ieraksta tikai vienreiz kā tās saņēmēja vienības resursus, kuras vārdā veikts darījums (skatīt 1.78. punktu). Šāda situācija īpaši rodas tad, ja valdības aģentūra (piemēram, centrālās valdības departaments) iekasē nodokļus, kurus pilnībā vai daļēji automātiski pārskaita citai valdības aģentūrai (piemēram, vietējās valdības iestādei). Šādos gadījumos citai valdības aģentūrai domātos nodokļu ieņēmumus uzrāda tā, it kā tos būtu tieši iekasējusi šī aģentūra, nevis tie būtu vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi. Šādu risinājumu īpaši piemēro gadījumos, kad nodokļi paredzēti citai valdības aģentūrai, un tos papildu likmju veidā uzliek centrālās valdības noteiktiem nodokļiem. Kavēti nodokļu pārskaitījumi no pirmās uz otro valdības vienību rada ierakstus finanšu konta pozīcijā "Citas debitoru/kreditoru saistības".

Nodokļu ieņēmumu pārvedumus, kas veido daļu no centrālās valdības blokveida pārveduma citai valdības aģentūrai, ietver vispārējās valdības iekšējos kārtējos pārvedumos. Šādi pārvedumi neatbilst nevienai konkrētai nodokļu kategorijai, un tos veic nevis automātiski, bet galvenokārt izmantojot noteiktus fondus (apgabala un vietējās valdības iestāžu fondus) saskaņā ar centrālās valdības noteikto sadalījuma skalu.

- 4.119. Ierakstīšanas laiks: vispārējās valdības iekšējos kārtējos pārvedumus ieraksta tad, kad tie jāveic saskaņā ar spēkā esošo regulējumu.
- 4.120. Vispārējās valdības iekšējos kārtējos pārvedumus ieraksta kā izlietojumu un resursus vispārējās valdības apakšsektoru ienākuma sekundārās sadales kontā. Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi ir vispārējās valdības sektora iekšējās plūsmas, un tās neparādās sektora kā kopuma konsolidētajā kontā.

Pašreizējā starptautiskā sadarbība (D.74)

- 4.121. *Definīcija:* pašreizējā starptautiskā sadarbība (D.74) ietver visus pārvedumus naudā vai natūrā starp vispārējo valdību un pārējās pasaules valdībām vai starptautiskajām organizācijām, izņemot ieguldījumu dotācijas un citus kapitāla pārvedumus.

- 4.122. Pozīcijā D 74 ietver:

- a) valdības iemaksas starptautiskām organizācijām (izņemot nodokļus, ko maksā dalībvalstu valdības pārnacionālām organizācijām);
- b) kārtējos pārvedumus, ko vispārējā valdība saņem no a) apakšpunktā minētajām iestādēm vai organizācijām. Kārtējos pārvedumus, ko Eiropas Savienības iestādes maksā tieši rezidentu tirgus ražotājiem, ieraksta kā subsīdijas, ko maksā pārējā pasaule;
- c) kārtējos pārvedumus starp valdībām vai nu naudā (piemēram, maksājumi, kas domāti ārvalstu vai aizjūras teritoriju budžetu deficītu finansēšanai), vai natūrā (piemēram, pārtikas dāvinājumu, militāro iekārtu, palīdzību ārkārtas gadījumos pēc dabas katastrofām pārtikas, apģērba, medikamentu u. tml. veidā pretvērtība);
- d) darba algu, ko konsultantiem vai tehniskās palīdzības speciālistiem, kuri tiek nodrošināti attīstības valstīs, maksā valdības, Eiropas Savienības iestādes vai starptautiskas organizācijas.

Pašreizējā starptautiskā sadarbība ietver pārvedumus starp vispārējo valdību un konkrētajā valstī esošajām starptautiskajām organizācijām, jo starptautiskās organizācijas neuzskata par institucionālām rezidentvienībām valstīs, kurās tās atrodas.

- 4.123. Ierakstīšanas laiks: ieraksta tad, kad spēkā esošais regulējums paredz veikt pārvedumus obligāto pārvedumu gadījumā vai kad veic pārvedumus brīvprātīgo pārvedumu gadījumā.

4.124. Pašreizējo starptautisko sadarbību ieraksta:

- a) kā izlietojumu un resursus vispārējās valdības sektora ienākuma sekundārās sadales kontā;
- b) kā izlietojumu un kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Dažādi kārtējie pārvedumi (D.75)

Kārtējie pārvedumi MABO (D.751)

4.125. *Definīcija:* kārtējie pārvedumi MABO ietver visas brīvprātīgās iemaksas (izņemot mantojumu), biedru naudas un finanšu palīdzību, ko MABO saņem no mājsaimniecībām (tostarp nerezidentmājsaimniecībām) un mazākā mērā no citām vienībām.

4.126. Kārtējos pārvedumos MABO ietver:

- a) mājsaimniecību regulāri maksātas biedru naudas arodbiedrībām un politiskajām, sporta, kultūras, reliģiskajām un līdzīgām organizācijām, kas klasificētas MABO sektorā;
- b) mājsaimniecību, korporatīvo uzņēmumu un pārējās pasaules brīvprātīgas iemaksas (izņemot mantojumu) MABO, ieskaitot pārvedumus natūrā pārtikas, apģērba, segu, medikamentu u. tml. dāvinājumu veidā labdarības iestādēm sadalīšanai rezidentu vai nerezidentu mājsaimniecībām. Šādu pieeju piemēro patēriņa precēm, jo lielu dāvinājumu (vērtības, ko uzskata par nefinanšu aktīviem) pārvedumus ieraksta citos kapitāla pārvedumos (D.99) (skatīt 4.165. punkta e) apakšpunktu).

Mājsaimniecību negribētu vai lietotu lietu dāvinājumus neieraksta kā pārvedumus;

- c) vispārējās valdības palīdzību un dotācijas, izņemot pārvedumus, kuru īpašs nolūks ir finansēt kapitāla izdevumus un kurus uzrāda kā ieguldījumu dotācijas.

Kārtējos pārvedumos MABO neietver biedru naudu vai parakstīšanās maksu tirgus bezpeļņas organizācijām, kas apkalpo uzņēmējdarbību, piemēram, tirdzniecības palātām vai tirdzniecības asociācijām, ko uzskata par maksājumiem par sniegtajiem pakalpojumiem.

4.127. Ierakstīšanas laiks: kārtējos pārvedumos MABO ieraksta tad, kad tie tiek veikti.

4.128. Kārtējos pārvedumos MABO ieraksta:

- a) kā izlietojumu to sektoru ienākuma sekundārās sadales kontā, kas veic iemaksas;
- b) kā izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā;
- c) kā resursus MABO sektora ienākuma sekundārās sadales kontā.

Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām (D.752)

4.129. *Definīcija:* Kārtējos pārvedumos starp mājsaimniecībām (D.752) veido visi kārtējie pārvedumi naudā vai natūrā, ko rezidentmājsaimniecības izmaksājušas citām rezidentmājsaimniecībām vai nerezidentmājsaimniecībām vai saņēmušas no tām. Šādos pārvedumos īpaši ietver pārskaitījumus, ko emigranti vai strādājošie, kuri apmetušies uz pastāvīgu dzīvi ārzemēs (vai kuri strādā ārzemēs vienu gadu vai ilgāk), veic saviem ģimenes locekļiem, kuri dzīvo viņu izcelsmes valstī, vai ko vecāki veic citur dzīvojošiem bērniem.

4.130. Ierakstīšanas laiks: kārtējos pārvedumos starp mājsaimniecībām ieraksta pārvedumu veikšanas laikā.

4.131. Kārtējos pārvedumos starp mājsaimniecībām ieraksta:

- a) kā izlietojumu un resursus mājsaimniecību ienākuma sekundārās sadales kontā;
- b) kā izlietojumu un kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Dažādi citi kārtējie pārvedumi (D.759)

Soda naudas

4.132. *Definīcija:* soda naudas, ko institucionālajām vienībām uzliek tiesa vai kvazitiesas instances, uzskata par dažādiem citiem kārtējiem pārvedumiem (D.759).

4.133. Dažādos citos kārtējos pārvedumos (D.759) neietver:

- a) soda naudas, ko uzliek nodokļu iestādes par izvairīšanos no nodokļiem vai kavētiem nodokļu maksājumiem, ko nevar nošķirt no pašiem nodokļiem un turpina klasificēt kā nodokļus;
- b) nodevu maksājumus par licenču iegūšanu, un šādi maksājumi ir vai nu nodokļi, vai maksājumi par valdības vienību sniegtiem pakalpojumiem.

4.134. Ierakstīšanas laiks: soda naudas ieraksta tad, kad rodas saistības.

Loterijas un azartspēles

4.135. *Definīcija:* summas, kas samaksātas par loterijas biļetēm vai izvietotas derībās, veido divi elementi: pakalpojuma maksa vienībai, kas organizē loteriju vai azartspēles, un atlikušais kārtējais pārvedums, ko izmaksā uzvarētājiem.

Pakalpojuma maksa var būt diezgan liela un var segt nodokļus par azartspēļu pakalpojumu sniegšanu. Sistēmā uzskata, ka pārvedumi notikuši tieši starp loterijas vai azartspēles dalībniekiem, tas ir, starp mājāsaimniecībām. Piedaloties nerezidentmājāsaimniecībām, var veidoties nozīmīgi neto pārvedumi starp mājāsaimniecību sektoru un pārējo pasauli.

Ierakstīšanas laiks: atlikušos kārtējos pārvedumus ieraksta tad, kad tos veic.

Kompensācijas maksājumi

4.136. *Definīcija:* kompensācijas maksājumus veido kārtējie pārvedumi, ko institucionālās vienības maksā citām institucionālajām vienībām kā kompensāciju par personām nodarītajiem miesas bojājumiem vai īpašumam nodarīto kaitējumu, neskaitot nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības prasību maksājumus. Kompensācijas maksājumi ir obligāti maksājumi, ko noteikusi tiesa, vai brīvprātīgi maksājumi, par kuriem panākta vienošanās ārpus tiesas. Šajā pozīcijā ietver valdības vienību vai MABO brīvprātīgos maksājumus kā kompensāciju par miesas bojājumiem vai zaudējumiem, ko nodarījušas dabas katastrofas, izņemot maksājumus, kas klasificēti kā kapitāla pārvedumi.

4.137. Ierakstīšanas laiks: kompensācijas maksājumus ieraksta tad, kad tos veic (brīvprātīgie maksājumi) vai tad, kad pienācis to samaksas termiņš (obligātie maksājumi).

4.138. Citu veidu citi dažādi kārtējie pārvedumi:

- a) MABO kārtējie maksājumi vispārējai valdībai, kas nav nodokļi;
- b) ārkārtīgi lielu pensiju izmaksu segšanai domātie vispārējās valdības maksājumi publiskajiem uzņēmumiem, kuri klasificēti kā nefinanšu korporatīvie un kvazi-korporatīvie uzņēmumi;
- c) ceļojumu biedrību abonementi un godalgas, ko vispārējā valdība vai MABO maksā rezidentu vai nerezidentu mājāsaimniecībām;
- d) ar uzkrājumiem saistītus prēmiju maksājumus, ko vispārējā valdība laiku pa laikam piešķir mājāsaimniecībām, lai tās apbalvotu par perioda laikā veiktajiem uzkrājumiem;
- e) mājāsaimniecību atmaksātās summas par izdevumiem, kas to vārdā radušās sociālās labklājības organizācijām;
- f) MABO kārtējie pārvedumi pārējai pasaulei;
- g) sabiedrību veiktā sponsorēšana, ja šos maksājumus nevar uzskatīt par reklāmas vai citu pakalpojumu pirkumiem (piemēram, pārvedumus labiem mērķiem vai stipendijas);
- h) vispārējās valdības kārtējie pārvedumi mājāsaimniecībām kā patērētājiem, ja tos neieraksta kā sociālos pabalstus;
- i) centrālās bankas pretējais pārvedums MFI (S.122 un S.125), lai segtu netieši piešķirtās centrālās bankas izlaides daļas starppatēriņu (skatīt 14. nodaļu: NMFSP).

4.139. Ierakstīšanas laiks: 4.138. punktā uzskaitītos pārvedumus ieraksta tad, kad tos veic, izņemot pārvedumus, ko veic vispārējai valdībai vai ko saņem no vispārējās valdības, un ko ieraksta tad, kad ir pienācis to samaksas termiņš.

Dažādos citos kārtējos pārvedumos parāda:

- a) kā resursus un izlietojumu visu sektoru ienākuma sekundārās sadales kontā;

b) kā resursus un izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi (D.76)

4.140. *Definīcija:* uz PVN un NKI balstītie trešie un ceturšie ES pašu resursi (D.76) ir kārtējie pārvedumi, ko katras dalībvalsts vispārējā valdība maksā Eiropas Savienības iestādēm.

Uz PVN balstītie trešie ES pašu resursi (D.761) un uz NKI balstītie ceturšie ES pašu resursi (D.762) ir iemaksas Eiropas Savienības iestāžu budžetā. Katras dalībvalsts iemaksu līmeni pamato tās PVN bāzes un NKI līmenis.

Pozīcijā D.76 ietver arī tādas dažādas valdības iemaksas Eiropas Savienības iestādēm, kas nav nodokļu iemaksas (D.763).

Ierakstīšanas laiks: uz PVN un NKI balstītos trešos un ceturšos pašu resursus ieraksta tad, kad pienācis to samaksas termiņš.

Uz PVN un NKI balstītos trešos un ceturšos pašu resursus ieraksta:

a) kā izlietojumu vispārējās valdības ienākuma sekundārās sadales kontā;

b) kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā.

KOREKCIJA SAISTĪBĀ AR PENSIJU TIESĪBU PĀRMAIŅĀM (D.8)

4.141. *Definīcija:* korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām (D.8) rāda korekciju, kas nepieciešama, lai mājāsaimniecību uzkrājumos uzrādītu pensiju tiesību pārmaiņas, uz kurām mājāsaimniecībām ir noteiktas prasības. Pensiju tiesību pārmaiņas rada iemaksas un pabalsti, ko ieraksta ienākuma sekundārās sadales kontā.

4.142. Tā kā sistēmas finanšu kontos un bilancēs uzskata, ka mājāsaimniecībām ir pensiju tiesības, ir nepieciešams korekcijas postenis, lai nodrošinātu, ka jebkāds pensiju iemaksu pārsvars pār saņemtajām pensijām neietekmē mājāsaimniecību uzkrājumus.

Lai neitralizētu šo ietekmi, korekciju, kas ir vienāda ar:

faktisko un nosacīto sociālo iemaksu kopējo vērtību attiecībā uz pensijām, kas iemaksājama pensiju shēmās, kurās mājāsaimniecībām ir noteikta prasība

plus iemaksu papildinājumu kopējā vērtība, ko maksā no pensiju shēmu saņēmējiem aprēķinātā īpašuma ienākuma,

mīnus saistīto pakalpojuma maksu vērtība

mīnus pensiju, ko pensiju shēmas izmaksā kā sociālās apdrošināšanas pabalstus, kopējā vērtība,

pieskaita mājāsaimniecību izmantojamam ienākumam vai koriģētajam izmantojamam ienākumam ienākuma izlietojuma kontā pirms uzkrājumu aprēķināšanas.

Tādējādi mājāsaimniecību uzkrājumi ir tādi paši, kādi tie būtu, ja pensiju iemaksas un saņemtās pensijas nebūtu ierakstītas kā kārtējie pārvedumi ienākuma sekundārās sadales kontā. Šis korekcijas postenis ir nepieciešams, lai saskaņotu mājāsaimniecību uzkrājumus un sistēmas finanšu kontā ierakstīto pensiju tiesību pārmaiņas. Pretējās korekcijas, protams, nepieciešamas to vienību ienākuma izlietojuma kontā, kas atbild par pensiju izmaksu.

4.143. Ierakstīšanas laiks: korekciju ieraksta saskaņā ar to veidojošo plūsmu laiku.

4.144. Korekciju saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām ieraksta:

a) kā izlietojumu to sektoru ienākuma izlietojuma kontā, kurā klasificētas vienības, kas atbild par pensiju izmaksu;

b) kā izlietojumu primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentinstitūciju gadījumā);

- c) kā resursus mājāsaimniecību sektora ienākuma izlietojuma kontā;
- d) kā resursus primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā kontā (nerezidentmājāsaimniecību gadījumā).

KAPITĀLA PĀRVEDUMI (D.9)

4.145. *Definīcija:* kapitāla pārvedumiem nepieciešams, lai vismaz viena darījumā iesaistītā puse iegādājas vai atsavina aktīvu vai aktīvus. Neatkarīgi no tā, vai tie veikti naudā vai natūrā, kapitāla pārvedumu rezultātā rodas samērīgas pārmaiņas finanšu vai nefinanšu aktīvos, kas tiek uzrādītas vienas vai abu darījumā iesaistīto pušu bilanciēs.

4.146. Kapitāla pārvedumu natūrā veido aktīva (izņemot inventāra un naudas) īpašumtiesību maiņa vai kreditora anulētas saistības, par to nesāņemot nekādu pretvērtību.

Kapitāla pārvedumu naudā veido naudas pārvedums, ko pirmā darījumā iesaistītā puse guvusi, atsavinot aktīvu vai aktīvus (kas nav krājumi), vai attiecībā uz kuru sagaida vai prasa, ka otrā darījumā iesaistītā puse to izlietos aktīva vai aktīvu (izņemot krājumu) iegādei. Pārveduma veikšanas nosacījums ir, ka otrajai darījumā iesaistītajai pusei – saņēmējam – ir pienākums izlietot naudu aktīva vai aktīvu iegādei.

Nefinanšu aktīva pārveduma vērtību novērtē pēc aplēstās cenas, par kādu aktīvu – neatkarīgi no tā, vai tas ir jauns, vai lietots – var pārdot tirgū, plus jebkādas transporta, uzstādīšanas vai citas izmaksas par īpašumtiesību maiņu, kas radušās donoram, bet izslēdzot visas šādas maksas, kas radušās saņēmējam. Finanšu aktīvu pārvedumus vērtē tāpat kā finanšu aktīvu vai saistību citas iegādes vai atsavinājumi.

4.147. Kapitāla pārvedumos iekļauj kapitāla nodokļus (D.91), ieguldījumu dotācijas (D.92) un citus kapitāla pārvedumus (D.99).

Kapitāla nodokļi (D.91)

4.148. *Definīcija:* kapitāla nodokļus (D.91) veido nodokļi, ar kādiem neregulāros un ļoti lielos starplaikos apliek institucionālajām vienībām piederošu aktīvu vērtību vai neto vērtību, vai arī to aktīvu vērtību, ko viena institucionālā vienība nodod citai saistībā ar mantojumu, dāvinājumu starp personām vai citiem pārvedumiem.

4.149. Kapitāla nodokļos (D.91) iekļauj:

- a) kapitāla pārvedumu nodokļus: mantojuma nodokļus, mantošanas nodevas un nodokļus par dāvinājumiem starp personām, kuri uzliekami saņēmēju kapitālam. Neietver nodokļus par aktīvu pārdošanu;
- b) kapitāla nodevas: gadījuma un ārkārtas nodevas, kas uzlikta institucionālajām vienībām piederošajiem aktīviem vai neto vērtībai. Tajos ietver uzlabošanas nodevas, kas ir nodokļi par lauksaimnieciskās zemes vērtības pieaugumu, kas radies, atļaujot apgūt zemi komerciāliem vai apdzīvojamās apbūves nolūkiem.

Nodokļus par kapitāla guvumiem ieraksta nevis kā kapitāla nodokļus, bet kā ienākuma, mantas u. tml. kārtējos nodokļus.

4.150. Kontos ierakstītos nodokļus iegūst no diviem avotiem: summām, ko apliecina novērtējumi un deklarācijas, un gūtīe naudas ieņēmumi.

- a) Izmantojot aprēķinus un deklarācijas, summas koriģē, izmantojot koeficientu, kas rāda aprēķinātās un deklarētās, bet neiekasētās summas. Alternatīva pieeja ir ierakstīt kapitāla pārvedumu attiecīgajiem sektoriem šādas korekcijas apmērā. Koeficientus aplēš, pamatojoties uz iepriekšējo pieredzi un pašreizējām prognozēm par aprēķinātajām un deklarētajām, bet neiekasētajām summām. Tās ir noteiktas dažāda veida nodokļiem;
- b) Izmantojot saņemto naudu, summas koriģē pēc laika, lai naudu attiecinātu uz tāda darījuma laiku, kas rada nodokļu saistības, vai, ja tas nav zināms, tad nodokļu summas noteikšanas laiku. Šādas korekcijas pamatā ir vidējā laika starpība starp darbību (vai nodokļu summas noteikšanu) un naudas nodokļa saņemšanu.

4.151. Kapitāla nodokļus ieraksta:

- a) kā saistību un neto vērtības pārmaiņas (-) to sektoru kapitāla kontā, kuros klasificēti nodokļu maksātāji;
- b) kā saistību un neto vērtības pārmaiņas (+) vispārējās valdības kapitāla kontā;

c) kā saistību un neto vērtības pārmaiņas pārējās pasaules kapitāla kontā.

Ieguldījumu dotācijas (D.92)

4.152. *Definīcija:* ieguldījumu dotācijas (D.92) veido valdību vai pārējās pasaules kapitāla pārvedumi naudā vai natūrā citām rezidentu vai nerezidentu institucionālajām vienībām, lai pilnībā vai daļēji finansētu to pamatlīdzekļu iegādes izmaksas.

Ieguldījumu dotācijas, ko piešķir pārējā pasaule, ietver ieguldījumu dotācijas, ko tieši maksā Eiropas Savienības iestādes (piemēram, Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) pārvedumus).

4.153. Ieguldījumu dotācijas natūrā veido valdību veikti transportlīdzekļu, mašīnu un citu iekārtu pārvedumi citām rezidentu vai nerezidentu vienībām, kā arī tieša ēku un citu celtnu nodrošināšana rezidentu vai nerezidentu vienībām.

4.154. Tādas kapitāla veidošanas vērtību, ko vispārējā valdība veic citu ekonomikas sektoru labā, ieraksta kā ieguldījumu dotācijas visos gadījumos, kad saņēmējs ir nosakāms un kļūst par kapitāla īpašnieku. Šādos gadījumos kapitāla veidošanu ieraksta saņēmēja kapitāla kontā kā aktīvu pārmaiņas, un to finansē ieguldījumu dotācija, ko ieraksta tajā pašā kontā kā saistību un neto vērtības pārmaiņas.

4.155. Ieguldījumu dotācijas (D.92) ietver gan vienreizējus maksājumus, kas izveidoti kapitāla veidošanas finansēšanai tajā pašā periodā, gan daļu maksājumu attiecībā uz kapitāla veidošanu, kas veikti agrākā periodā. Tās vispārējās valdības veikto ikgadējo maksājumu daļas uzņēmumiem, kas rāda tādu parādu amortizāciju, kuri uzņēmumiem radušies, realizējot valdības kapitāla veidošanas projektus, uzskata par ieguldījumu dotācijām.

4.156. Vispārējās valdības piešķirtās dotācijas procentu atvieglojumam neietver ieguldījumu dotācijās. Valsts iestādēm uzņemoties daļu no procentu maksājumiem, tiek veikts kārtējais sadales darījums. Taču, ja dotācijai ir divējādi mērķi – iegūt parāda amortizācijas finansēšanu un aizņemtā kapitāla procentu samaksa un ja šos divus elementus nav iespējams nošķirt, tad visu dotāciju kontos uzskata par ieguldījumu dotāciju.

4.157. Papildus dotācijām privātajiem uzņēmumiem ieguldījumu dotācijas nefinanšu korporatīvajiem un kvazikorporatīvajiem uzņēmumiem ietver arī kapitāla dotācijas publiskajiem uzņēmumiem, kas atzīti par institucionālām vienībām, ar nosacījumu, ka valdības departaments, kas piešķir dotāciju, neuztur prasību pret publisko uzņēmumu.

4.158. Ieguldījumu dotācijas mājāsaimniecību sektoram ietver iekārtu un modernizācijas dotācijas uzņēmumiem, kas nav korporatīvie vai kvazikorporatīvie uzņēmumi, un dotācijas mājāsaimniecībām mājokļu būvniecībai, pirkšanai un uzlabošanai.

4.159. Ieguldījumu dotācijas vispārējai valdībai ietver visus maksājumus (izņemot dotācijas procentu atvieglojumam), ko piešķir vispārējās valdības apakšsektoriem ar mērķi finansēt kapitāla veidošanu. Vispārējās valdības iekšējo ieguldījumu dotācijas ir vispārējās valdības sektora iekšējās plūsmas, kas neparādās visa sektora konsolidētajā kontā. Vispārējās valdības iekšējo ieguldījumu dotācijas ir, piemēram, centrālās valdības pārvedumi vietējai valdībai ar īpašu nolūku finansēt to bruto pamatkapitāla veidošanu. Pārvedumus, kas domāti dažādiem nenoteiktiem mērķiem, ieraksta kā vispārējās valdības iekšējos kārtējos pārvedumus, pat ja tos lieto, lai segtu kapitāla veidošanas izmaksas.

4.160. Vispārējās valdības un pārējās pasaules piešķirtās ieguldījumu dotācijas bezpeļņas organizācijām nošķir no kārtējiem pārvedumiem bezpeļņas organizācijām, izmantojot 4.159. punktā minētos kritērijus.

4.161. Ieguldījumu dotācijas pārējai pasaulei ir ierobežotas un ietver pārvedumus, kuru īpašs mērķis ir finansēt nerezidentvienību veiktu kapitāla veidošanu. Tās ietver, piemēram, neatlīdzināmus pārvedumus par tiltu, ceļu, rūpnīcu, slimnīcu vai skolu būvniecību attīstības valstīs vai par ēku būvniecību starptautiskajām organizācijām. Tās var ietvert daļu maksājumu par kādu laikposmu, kā arī vienreizējus maksājumus. Šī pozīcija ietver arī pamatkapitāla preču piedāvājumu bez maksas vai par samazinātu vērtību.

4.162. Ierakstīšanas laiks: ieguldījumu dotācijas naudā ieraksta tad, kad jāveic maksājums. Ieguldījumu dotācijas natūrā ieraksta tad, kad mainās īpašumtiesības uz aktīvu.

4.163. Ieguldījumu dotācijas ieraksta:

a) kā saistību un neto vērtības pārmaiņas (-) vispārējās valdības kapitāla kontā;

b) kā saistību un neto vērtības pārmaiņas (+) to sektoru kapitāla kontā, kas saņem dotācijas;

c) kā saistību un neto vērtības pārmaiņas pārējās pasaules kapitāla kontā.

Citi kapitāla pārvedumi (D.99)

4.164. *Definīcija:* citi kapitāla pārvedumi (D.99) ietver pārvedumus, kas nav ieguldījumu dotācijas un kapitāla nodokļi, kas paši par sevi nepārdala ienākumu, bet pārdala uzkrājumus vai kapitālu starp dažādiem ekonomikas sektoriem vai apakšsektoriem vai pārējo pasauli. Tos var veikt naudā vai natūrā (piemēram, aizņemoties vai anulējot parādu), un tie atbilst kapitāla brīvprātīgam pārvedumam.

4.165. Citi kapitāla pārvedumi (D.99) ietver šādus darījumus:

- a) vispārējās valdības vai pārējās pasaules maksājumus tādu kapitālpriekšu īpašniekiem, kuras iznīcinātas vai kurām nodarīts kaitējums kara, citu politisku notikumu vai dabas katastrofu (plūdu u. tml.) rezultātā;
- b) vispārējās valdības pārvedumus nefinanšu korporatīvajiem un kvazikorporatīvajiem uzņēmumiem, lai segtu zaudējumus, kas uzkrājušies par vairākiem finanšu gadiem, vai ārkārtējus zaudējumus, kas radušies tādu iemeslu dēļ, ko uzņēmums nevar kontrolēt (pat kapitāla ieludinašanas gadījumā);
- c) pārvedumus starp vispārējās valdības apakšsektoriem, kas domāti, lai segtu negaidītus izdevumus vai uzkrātus deficītus. Šādi pārvedumi starp vispārējās valdības apakšsektoriem ir vispārējo valdības sektoru iekšējās plūsmas, un tie neparādās visa sektora konsolidētajā kontā;
- d) neatkārtotus prēmiju maksājumus par uzkrājumiem, ko vispārējā valdība piešķir mājāsaimniecībām, lai apbalvotu tās par to uzkrājumiem, kurus tās izveidojušas vairāku gadu laikā;
- e) mantojumus, lielus dāvinājumus starp personām un ziedojumus starp vienībām, kas pieder dažādiem sektoriem, ieskaitot mantojumus vai lielus dāvinājumus bezpeļņas organizācijām (BPO). Dāvinājumi BPO ir, piemēram, dāvinājumi universitātēm, lai segtu jaunu koledžu ar dzīvojamajiem korpusiem, bibliotēku, laboratoriju u. tml. būvizmaksas;
- f) pretējais darījums parādu anulēšanai, savstarpēji vienojoties dažādu sektoru vai apakšsektoru institucionālajām vienībām (piemēram, valdības anulēts ārvalstij izsniegts parāds; maksājumi garantiju izpildei, atbrīvojot no saistībām parādniekus, kas nepilda saistības), izņemot īpašos gadījumos, kad nodokļi un sociālās iemaksas jāmaksā vispārējās valdības sektoram (skatīt j) apakšpunktu). Anulēšanu pēc abpusējas vienošanās uzskata par kreditora kapitāla pārvedumu debitoram, un tā vērtība ir vienāda ar nesamaksātā parāda summu anulēšanas brīdī. Tāpat parāda uzņemšanās un citu līdzīgu darījumu (saskaņā ar nestandarta garantiju shēmu izsniegtu garantiju aktivizēšana, vai parāda grafika pārskatīšana, dzēšot vai pārvedot kādu parāda daļu) pretējais darījums ir cits kapitāla pārvedums. Tomēr ir šādi izņēmumi:

- 1) ja kvazisabiedrības īpašnieks dzēš finanšu prasības pret kvazisabiedrībām un uzņemas kvazisabiedrību saistības. Šo uzskata par darījumu ar pašu kapitālu un ieguldījumu fondu apliecībām vai daļām (F.5);
- 2) ja valdība anulē parādu pret tādu publisku sabiedrību un uzņemas tādas publiskas sabiedrības parādu, kas sistēmā pazūd kā institucionālā vienība. Šo ieraksta aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā (K.5);
- 3) ja valdība anulē parādu pret publisku sabiedrību un uzņemas publiskas sabiedrības parādu notiekošā privatizācijas procesa ietvaros, ko drīz paredzēts pabeigt. Šo uzskata par darījumu ar pašu kapitālu un ieguldījumu fondu apliecībām vai daļām (F.5).

Parāda norakstīšana nav darījums starp institucionālām vienībām, tādēļ to neieraksta ne kapitāla kontā, ne finanšu kontā. Ja kreditors nolemj veikt šādu norakstīšanu, to ieraksta kreditora un debitora aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā. Uzkrājumus sliktiem parādiem uzskata par institucionālā ražotāja vienības iekšējās uzskaites ierakstiem, un ierakstus neveic, izņemot gadījumus, kad procentus nenesošs aizdevums rada paredzamus zaudējumus, kurus ieraksta bilanci kā izziņas posteņus. Debitora vienpusēja parāda noliegšana arī nav darījums, un ierakstu neveic;

- g) to realizēto kapitāla guvumu (vai zaudējumu) daļu, ko pārdala citam sektoram, piemēram, apdrošināšanas sabiedrību pārdalītos kapitāla guvumus mājāsaimniecībām. Tomēr pretējos darījumus netieši veiktiem (piemēram, izmantojot kontrolāciju sabiedrību) privatizācijas ieņēmumu pārvedumiem vispārējai valdībai ieraksta kā finanšu darījumus ar pašu kapitālu un ieguldījumu fondu apliecībām vai daļām (F.5), un tie neietekmē vispārējās valdības neto aizdevumu/neto aizņēmumu līmeni;

- h) lielus maksājumus, lai atlīdzinātu kaitējumus vai smagus miesas bojājumus, ko nesedz apdrošināšanas polises (izņemot vispārējās valdības vai pārējās pasaules maksājumus, kas raksturoti a) apakšpunktā). Maksājums var noteikt tiesa vai par tiem var vienoties ārpus tiesas. Tie ir, piemēram, atlīdzības maksājumi par kaitējumu, ko izraisījušas lielas eksplozijas, naftas noplūdes, medikamentu blakus iedarbība u. tml.;
- i) darba devēju (ieskaitot valdību) vai valdības (pildot tās sociālo funkciju) ārkārtas maksājumus sociālās apdrošināšanas fondos, ciktāl šie maksājumi domāti, lai palielinātu šo fondu aktuārās rezerves. Attiecīgo sociālās apdrošināšanas fondu korekciju mājāsaimniecībām arī ieraksta kā citus kapitāla pārvedumus (D.99);
- j) kad nodokļus un sociālās iemaksas, ko maksā vispārējās valdības sektoram, ieraksta, pamatojoties uz aprēķiniem un deklarācijām, to daļu, ko, visticamāk, neiekasēs neitralizē tajā pašā uzskaites periodā. To dara, veicot ierakstu "Citi kapitāla pārvedumi" (D.99) kā ierakstu pozīcijā D.995 starp vispārējo valdību un attiecīgajiem sektoriem. Šo D.995 plūsmu iedala atbilstīgi dažādo attiecīgo nodokļu un sociālo iemaksu kodiem;
- k) apdrošināšanas norēķinus katastrofas sākumā: pēc katastrofas ar katastrofu saistīto atlīdzību kopējo vērtību, ko iegūst no apdrošināšanas nozares informācijas, ieraksta kā apdrošināšanas sabiedrību kapitāla pārvedumu polišu turētājiem. Ja apdrošināšanas nozare nevar sniegt informāciju par atlīdzības prasībām saistībā ar katastrofu, ar katastrofu saistītās atlīdzības prasības aplēs kā starpību starp faktiskajām atlīdzības prasībām un koriģētajām atlīdzības prasībām katastrofas laikā;
- l) sabiedrības izveidotus aktīvus, valdībai uzņemoties atbildību par to uzturēšanu.

4.166. Ierakstīšanas laiku nosaka šādi:

- a) citus kapitāla pārvedumus naudā ieraksta tad, kad jāveic maksājums;
- b) citus kapitāla pārvedumus natūrā ieraksta tad, kad mainās īpašumtiesības uz aktīvu vai kreditors anulē saistības.

4.167. Citus kapitāla pārvedumus parāda kā saistību un neto vērtības pārmaiņas sektoru un pārējās pasaules kapitāla kontā.

DARBA ŅĒMĒJU AKCIJU IEGĀDES IESPĒJAS (F.72)

- 4.168. Praksē īpašs ienākuma natūrā veids ir darba devēja dota iespēja darba ņēmējam pirkt akcijas (daļas) par noteiktu cenu kādā nākotnes datumā. Šāda iespēja ir līdzīga atvasinātam finanšu instrumentam, un darba ņēmējs var izlemt to neīstenot vai nu tāpēc, ka akciju cena tagad ir zemāka nekā cena, par kādu darba ņēmējs var īstenot iespēju, vai arī tāpēc, ka darba ņēmējs vairs nestrādā pie šī darba devēja un tāpēc zaudējis tiesības izmantot šādu iespēju.
- 4.169. Parasti darba devējs informē darba ņēmējus par savu lēmumu piedāvāt akciju iegādes iespējas par noteiktu cenu (darījuma cenu vai īstenošanas cenu) pēc noteikta laika saskaņā ar noteiktiem nosacījumiem (piemēram, darba ņēmējam joprojām jāstrādā uzņēmumā vai iespēja ir atkarīga no uzņēmuma darbības rezultātiem). Rūpīgi jāprecizē laiks, kad nacionālajos kontos tiek ierakstīta darba ņēmēju akciju iegādes iespēja. "Piešķiršanas datums" ir tad, kad darba ņēmējam tiek nodrošināta iespēja, "nodošanas datums" ir agrākais datums, kad iespēju var īstenot, un "īstenošanas datums" ir tad, kad iespēju faktiski īsteno (vai beidzas tās darbības laiks).
- 4.170. Starptautisko grāmatvedības standartu padomes (IASB) grāmatvedības ieteikumos uzņēmumiem iesaka iegūt iespēju līgumu patieso vērtību piešķiršanas datumā, akciju darījuma cenu šajā laikā reizinot ar plānoto īstenojamo iespēju līgumu skaitu nodošanas datumā, un to dalot ar kalpošanas gadu skaitu, kāds jāsasniedz līdz nodošanas datumam.
- 4.171. Ja nav ne novērojamas tirgus cenas, ne aplēsu, ko sabiedrības veikušas atbilstīgi iepriekšminētajiem ieteikumiem, tad EKS iespēju līgumu vērtību var aplēst, izmantojot akciju iegādes iespēju cenu noteikšanas modeli. Šādu modeļu mērķis ir nošķirt divu veidu ietekmi, nosakot iespēju līguma vērtību. Pirmā ietekme ir prognozētā summa, par kādu attiecīgo akciju tirgus vērtība pārsniegs darījuma cenu nodošanas datumā. Otrā ietekme ļauj prognozēt cenas turpmāku palielināšanos laikā starp nodošanas datumu un īstenošanas datumu.
- 4.172. Pirms iespēju līguma īstenošanas vienošanās starp darba devēju un darba ņēmēju līdzinās atvasinātam finanšu instrumentam, un kā tādu to uzrāda abu darījumā iesaistīto personu finanšu kontos.
- 4.173. Aplēse par vērtību, kāda ir darba ņēmēju iespējai iegādāties uzņēmuma akcijas, jāveic piešķiršanas datumā. Ja iespējams, šī summa jāietver kā daļa no darba ņēmēju atalgojuma, kas vienmērīgi sadalīts periodā starp piešķiršanas datumu un nodošanas datumu. Ja tas nav iespējams, iespēju līguma vērtību ieraksta nodošanas datumā.

- 4.174. Administrēšanas izmaksas saistībā ar darba ņēmēju iespēju iegādāties uzņēmuma akcijas sedz darba devējs, un tās uzskata par starppatēriņa daļu – tāpat kā ikvienas citas administratīvās funkcijas, ko attiecina uz darba ņēmēju atalgojumu.
- 4.175. Kaut gan šāda akciju iegādes iespēju vērtību uzskata par ienākumu, uz darba ņēmēju iespēju iegādāties uzņēmuma akcijas neattiecinā ieguldījumu ienākumu.
- 4.176. Finanšu kontā mājāsaimniecību iegādātās darba ņēmēju iespējas iegādāties uzņēmuma akcijas atbilst darba ņēmēju atalgojuma atbilstīgajai daļai ar darba devēja atbilstīgajām saistībām,
- 4.177. Principā visas vērtības pārmaiņas starp piešķiršanas datumu un nodošanas datumu uzskata par darba ņēmēju atalgojuma daļu, savukārt vērtības pārmaiņas starp nodošanas datumu un īstenošanas datumu neuzskata par darba ņēmēju atalgojumu, bet gan par turēšanas guvumiem vai zaudējumiem. Praksē aplēsi par darba devēja izmaksām saistībā ar darba ņēmēju iespēju iegādāties uzņēmuma akcijas parasti nepārskata starp piešķiršanas datumu un īstenošanas datumu. Tāpēc pragmatisku apsvērumu dēļ visu pieaugumu laikā starp piešķiršanas datumu un īstenošanas datumu uzskata par turēšanas guvumiem vai zaudējumiem. Akciju cenas vērtības pieaugums virs darījuma cenas ir turēšanas guvums darba ņēmējam un turēšanas zaudējums darba devējam, un otrādi.
- 4.178. Īstenojot darba ņēmēju iespēju iegādāties uzņēmuma akcijas, ieraksts bilanci pazūd, un to aizstāj ar iegādāto akciju (daļu) vērtību. Šādas klasifikācijas pārmaiņas notiek, izmantojot darījumus finanšu kontā, nevis aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā.
-

5. NODAĻA

FINANŠU DARĪJUMI

- 5.01. *Definīcija:* finanšu darījumi (F) ir darījumi ar finanšu aktīviem (AF) un saistībām starp institucionālajām rezidentvienībām un šādi darījumi starp institucionālajām rezidentvienībām un institucionālajām nerezidentvienībām.
- 5.02. Finanšu darījums starp institucionālajām vienībām ir vienlaicīga finanšu aktīva un pretējās saistības izveide vai likvidēšana, vai finanšu aktīvu īpašumtiesību maiņa, vai saistību uzņemšanās.

FINANŠU DARĪJUMU VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

Finanšu aktīvi, finanšu prasības un saistības

- 5.03. *Definīcija:* finanšu aktīvus veido visas finanšu prasības, pašu kapitāls un zelta stieņa komponents monetārajam zeltam.
- 5.04. Finanšu aktīvi ir vērtības uzkrājēji, kas atspoguļo labumu vai labumu virkni, ko uzkrāj, ekonomiskajam īpašniekam kādu laiku turot vai izmantojot aktīvus. Ar to palīdzību vērtības pārnes no viena uzskaites perioda uz otru. Par labumiem norēķinās, izmantojot maksājumus, kas parasti ir valūta (AF.21) un pārvedami noguldījumi (AF.22).
- 5.05. *Definīcija:* finanšu prasība ir kreditora tiesības saņemt maksājumu vai maksājumu virkni no debitora.

Finanšu prasības ir finanšu aktīvi, kuriem ir atbilstīgas saistības. Pašu kapitālu un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (AF.5) uzskata par finanšu aktīviem ar atbilstīgām saistībām, pat ja turētāja prasība pret sabiedrību nav fiksēta summa.

- 5.06. *Definīcija:* saistības izveidojas, kad debitoram ir pienākums veikt maksājumu vai maksājumu virkni kreditoram.
- 5.07. Zelta stieņa komponentu monetārajam zeltam, ko monetārās iestādes tur kā rezerves aktīvu, uzskata par finanšu aktīvu, pat ja turētājam nav prasību pret citām noteiktām vienībām. Zelta stienim nav atbilstīgas saistības.

Iespējamie aktīvi un iespējamās saistības

- 5.08. *Definīcija:* iespējamie aktīvi un iespējamās saistības ir vienošanās, ka vienam darījuma partnerim ir pienākums veikt maksājumu vai maksājumu virkni citai vienībai tikai tad, ja iestājas noteikti īpaši apstākļi.

Tā kā tie nerada beznosacījuma pienākumus, iespējamās aktīvus un iespējamās saistības neuzskata par finanšu aktīviem un saistībām.

- 5.09. Iespējamie aktīvi un iespējamās saistības ietver:

- a) vienreizējas trešo personu maksājuma garantijas, jo jāmaksā būs tikai tad, ja debitors nepildīs saistības;
- b) apņemšanos izsniegt aizdevumu, kas garantē, ka līdzekļi būs pieejami, bet finanšu aktīvs nepastāv, kamēr līdzekļus faktiski nesamaksā;
- c) kredītvēstules, kas ir solījumi samaksāt, ja uzrāda līgumā precizētus dokumentus;
- d) kredītlīnijas, kas ir solījumi piešķirt aizdevumus konkrētam klientam, nepārsniedzot konkrētu limitu;
- e) parakstītas parādzīmju emisijas garantijas (NIF), kas garantē, ka potenciālais debitors varēs pārdot īstermiņa parāda vērtspapirus (ko sauc par parādzīmēm) un banka, kas izdod šādus līgumus, pieņems tirgū nepārdotās parādzīmes vai nodrošinās līdzvērtīgus avansa maksājumus; un
- f) tiesības saņemt pensiju saskaņā ar nefondētām valdības noteikta pabalsta darba devēju pensiju shēmām vai sociālās nodrošināšanas pensiju fondiem. Šādas tiesības saņemt pensiju ieraksta papildu tabulā par līdz šim uzkrātajām pensiju tiesībām sociālajā apdrošināšanā un nevis pamatkontos.

- 5.10. Iespējamie aktīvi un iespējamās saistības neietver:
- a) apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmu rezerves (AF.6);
 - b) atvasinātos finanšu instrumentus (AF.7), ja pašām saistībām ir tirgus vērtība, jo tās ir tirgojamas vai tās var kompensēt tirgū.
- 5.11. Kaut gan iespējamās aktīvus un iespējamās saistības neieraksta kontos, tie ir svarīgi politikai un analīzei, un informācija par tiem apkopojama un sniedzama kā papilddati. Pat ja par iespējamiem aktīviem un iespējamām saistībām var nepienākties maksājumi, augsts iespējamo aktīvu/saistību līmenis var norādīt uz nevēlamu riska līmeni saistībā ar vienībām, kas piedāvā šādus aktīvus/saistības.

5.1. ierāmējums. Garantiju atspoguļošana sistēmā

- B5.1.1. *Definīcija:* garantijas ir saistības, saskaņā ar kurām garantijas devējs apsola aizdevējam, ka aizņēmēja saistību nepildīšanas gadījumā segs aizdevējam radītos zaudējumus.

Bieži par garantijas došanu pieprasa maksu.

- B5.1.2. Ir triju veidu garantijas. Tas attiecas tikai uz tādām garantijām, ko sniedz finanšu aktīvu gadījumā. Garantijām, kas ir kā ražotāja garantijas, vai cita veida garantijām neiesaka īpašu režīmu. Šie trīs garantiju veidi ir šādi:
- a) garantijas, ko sniedz, izmantojot atvasināto finanšu instrumentu, piemēram, kredītsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumu. Šādu atvasinātu instrumentu pamatā ir no atsauces finanšu aktīva izrietošu saistību nepildīšanas risks, un tie nav saistīti ar atsevišķiem aizdevumiem vai parāda vērtspapīriem;
 - b) standarta garantijas emitēt lielā skaitā, parasti par salīdzinoši mazām summām. Tās ir, piemēram, eksporta kredītu garantijas vai studiju kredīta garantijas. Kaut gan standarta garantijas īstenošanas varbūtības pakāpe ir neskaidra, tas, ka ir daudzas līdzīgas garantijas, nozīmē, ka var ticami aplēst, cik daudzas garantijas izmantos. Uzskata, ka standarta garantijas rada finanšu aktīvus, nevis iespējamās aktīvus;
 - c) vienreizējas garantijas, kad nevar pietiekami precīzi aprēķināt saistīto risku, jo nav salīdzināmu gadījumu. Uzskata, ka vienreizēja garantija ir iespējama aktīvs vai iespējamā saistība, un to neieraksta kā finanšu aktīvu vai saistību.

Finanšu aktīvu un saistību kategorijas

- 5.12. Ir astoņas finanšu aktīvu kategorijas:

AF.1 monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības;

AF.2 valūta un noguldījumi;

AF.3 parāda vērtspapīri;

AF.4 aizdevumi;

AF.5 pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas;

AF.6 apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas;

AF.7 atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas;

AF.8 citas debitoru/kreditoru saistības.

- 5.13. Katram finanšu aktīvam ir pretēja saistība, izņemot zelta stieņa komponentu monetārajam zeltam, ko tur monetārās iestādes kā rezerves aktīvu un ko klasificē kategorijā monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (F.1). Ņemot vērā šo izņēmumu, ir astoņas saistību kategorijas, kas atbilst pretējo finanšu aktīvu kategorijām.

- 5.14. Finanšu darījumu klasifikācija atbilst finanšu aktīvu un saistību klasifikācijai. Ir astoņas finanšu darījumu kategorijas:
- F.1 darījumi ar monetāro zeltu un speciālajām aizņēmuma tiesībām;
 - F.2 darījumi ar valūtu un noguldījumiem;
 - F.3 darījumi ar parāda vērtspapīriem;
 - F.4 darījumi ar aizdevumiem;
 - F.5 darījumi ar pašu kapitālu un ieguldījumu fondu apliecībām vai daļām;
 - F.6 darījumi ar apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmām;
 - F.7 darījumi ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem un darba ņēmēju akciju iegādes iespējām;
 - F.8 darījumi ar citām debitoru/kreditoru saistībām.
- 5.15. Pastāvot finanšu prasību un saistību simetrijai, terminu “instruments” izmanto attiecībā uz finanšu darījumu aktīvu un saistību aspektu. Tā lietojums nenozīmē finanšu aktīvu un saistību tvēruma paplašināšanu, ietverot ārpusbilances posteņus, kurus reizēm monetārajā un finanšu statistikā raksturo kā finanšu instrumentus.

Bilances, finanšu kots un citas plūsmas

- 5.16. Konkrētā laika brīdī turētos finanšu aktīvus un nenokārtotās saistības ieraksta bilancē. Finanšu darījumi rada pārmaiņas starp sākuma un beigu bilancēm. Tomēr pārmaiņas starp sākuma bilanci un beigu bilanci rada arī citas plūsmas, kuras nav uz savstarpēju vienošanos balstīta mijiedarbība starp institucionālajām vienībām. Citas ar finanšu aktīviem un saistībām saistītas plūsmas iedala finanšu aktīvu un saistību pārvērtēšanā un finanšu aktīvu un saistību apjoma pārmaiņās, kas nav radušās finanšu darījumu rezultātā. Pārvērtēšanu ieraksta pārvērtēšanas kontā, bet apjoma pārmaiņas – aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā.
- 5.17. Finanšu kots ir pēdējais kots kontu secībā, kurā ieraksta darījumus. Finanšu kotam nav balanspostea, ko pārnes uz citu kontu. Finanšu kots balansposteni, kas ir finanšu aktīvu neto iegādes mīnus neto uzņemtas saistības, ir neto aizdevumi (+)/neto aizņēmumi (-) (B.9F).
- 5.18. Finanšu kots balanspostenis konceptuāli ir identisks kapitāla kots balanspostenim. Praksē starp abiem parasti ir atšķirība, jo tos aprēķina uz dažādu statistikas datu pamata.

Vērtēšana

- 5.19. Finanšu darījumus ieraksta darījumu vērtībā, t. i., vērtībā, kas izteikta nacionālajā valūtā, kurā attiecīgie finanšu aktīvi un/vai saistības ir radīti, likvidēti, apmainīti vai savstarpēji pieņemti starp institucionālajām vienībām, pamatojoties uz komerciāliem apsvērumiem.
- 5.20. Finanšu darījumus un to pretējos finanšu vai nefinanšu darījumus ieraksta ar vienādu darījuma vērtību. Ir trīs iespējas:
- a) ja finanšu darījuma rezultātā rodas maksājums nacionālajā valūtā, darījuma vērtība ir vienāda ar apmainīto summu;
 - b) ja finanšu darījums ir darījums ārvalstu valūtā un pretējais darījums nav darījums nacionālajā valūtā, darījuma vērtība ir vienāda ar summu nacionālajā valūtā, izmantojot dominējošo tirgus kursu maksājuma brīdī; un
 - c) ja ne finanšu darījums, ne tā pretējais darījums nav darījums ar naudu vai citiem maksāšanas līdzekļiem, darījuma vērtība ir iesaistīto finanšu aktīvu un/vai saistību pašreizējā tirgus vērtība.

- 5.21. Darījuma vērtība attiecas uz konkrētu finanšu darījumu un tā pretējo darījumu. Konceptuāli darījuma vērtība jānošķir no vērtības, kas balstās uz tirgū kotētu cenu, patieso tirgus cenu vai jebkuru cenu, ar kuru paredz izteikt vispārēju cenu līdzīgai finanšu aktīvu un/vai saistību kategorijai. Tomēr gadījumos, kad finanšu darījuma pretējais darījums ir, piemēram, pārvedums, un tādēļ finanšu darījumu var veikt ne tikai komerciālos nolūkos, par darījuma vērtību uzskata iesaistīto finanšu aktīvu un/vai saistību pašreizējo tirgus vērtību.
- 5.22. Darījuma vērtībā neietver pakalpojumu maksu, nodevas, komisijas vai tamlīdzīgus maksājumus par pakalpojumiem, kas sniegti, veicot darījumus; šādi posteņi ierakstāmi kā maksājumi par pakalpojumiem. Izslēdz arī nodokļus par finanšu darījumiem – tos uzskata par pakalpojumu nodokļiem produktu nodokļu posteņi. Ja finanšu darījums rada jaunas saistības, darījuma vērtība ir vienāda ar uzņemto saistību summu, neskaitot iepriekš samaksātos procentus. Tāpat, ja saistību dzēš, darījuma vērtībai (gan kreditoram, gan debitoram) jāatbilst saistības samazinājumam.

Neto un bruto ieraksts

- 5.23. *Definīcija:* finanšu darījumu neto ieraksts nozīmē, ka finanšu aktīvu iegādes atspoguļo, atskaitot finanšu aktīvu atsavinājumus, un ka saistību uzņemšanas atspoguļo, atskaitot saistību atmaksu.

Finanšu darījumus var atspoguļot kā neto summas visos finanšu aktīvos ar dažādu raksturojumu un ar dažādiem debitoriem vai kreditoriem, ja šie darījumi ir vienā kategorijā vai apakškategorijā.

- 5.24. *Definīcija:* finanšu darījumu bruto ieraksts nozīmē, ka gan finanšu aktīvu iegādes un atsavinājumus, gan saistību uzņemšanas un atmaksu atspoguļo atsevišķi.

Finanšu darījumu bruto ieraksts atspoguļo vienādu neto aizdevumu un neto aizņēmumu summu, it kā finanšu darījumi būtu ierakstīti kā neto summas.

Detalizētā finanšu tirgu analizē finanšu darījumus ieraksta kā bruto summas.

Konsolidācija

- 5.25. *Definīcija:* konsolidācija finanšu kontā attiecas uz procesu, kad darījumi ar finanšu aktīviem noteiktai institucionālo vienību grupai tiek ieskaitīti pret pretējiem darījumiem ar saistībām tai pašai institucionālo vienību grupai.

Konsolidāciju var veikt kopējās ekonomikas līmenī, institucionālo sektoru līmenī un apakšsektoru līmenī. Pārējās pasaules finanšu kontu konsolidē pēc definīcijas, jo ieraksta tikai institucionālo nerezidentvienību darījumus ar institucionālajām rezidentvienībām.

- 5.26. Dažāda tipa analizēm ir piemēroti dažādi konsolidācijas līmeņi. Piemēram, konsolidējot kopējās ekonomikas finanšu kontu, uzsvāru liek uz ekonomikas finanšu darījumiem ar institucionālajām nerezidentvienībām, jo, veicot konsolidāciju, tiek veikts visu starp institucionālajām rezidentvienībām veikto finanšu darījumu ieskaits. Konsolidācija attiecībā uz sektoriem ļauj izsekot kopējiem finanšu darījumiem starp sektoriem ar neto aizdevumiem un sektoriem ar neto aizņēmumiem. Konsolidācija apakšsektora līmenī attiecībā uz finanšu sabiedrībām var sniegt daudz sīkāku informāciju par finanšu starpniecību un, piemēram, ļauj identificēt monetāro finanšu iestāžu darījumus ar citām finanšu sabiedrībām, kā arī ar citiem rezidentsektoriem un institucionālajām nerezidentvienībām. Cita joma, kurā konsolidācija var būt instruktīva apakšsektora līmenī, ir vispārējās valdības sektors, jo netiek izslēgti darījumi starp dažādiem valdības apakšsektoriem.
- 5.27. Parasti uzskaites ierakstus EKS 2010 nekonsolidē, jo konsolidētam finanšu kontam nepieciešama informācija par institucionālo vienību pretējo grupējumu. Šim nolūkam nepieciešami dati par finanšu darījumiem, kuru pamatā ir informācija “no kā kam”. Piemēram, lai sagatavotu konsolidētās vispārējās valdības saistības, vispārējās valdības saistību turētāji jānodala no vispārējās valdības un no citām institucionālajām vienībām.

Neto aprēķins

- 5.28. *Definīcija:* neto aprēķins ir konsolidācija vienas institucionālās vienības līmenī, kad savstarpēji ieskaita uzskaites ierakstus abās konta pusēs attiecībā uz vienu darījuma posteņi. No neto aprēķina ir jāizvairās, izņemot gadījumus, kad trūkst sākumdatu.

- 5.29. Izšķir dažādas neto aprēķina pakāpes, atskaitot darījumus ar saistībām no darījumiem ar finanšu aktīviem attiecībā uz vienu finanšu aktīvu kategoriju vai apakškategoriju.
- 5.30. Kad institucionālas vienības departaments pērk cita tās pašas institucionālās vienības departamenta emitētas obligācijas, šīs vienības finanšu kontā šo darījumu neieraksta kā viena departamenta prasības pret citu departamentu iegādi. Darījumu ieraksta kā saistību dzēšanu, nevis kā konsolidētu aktīvu iegādi. Uzskata, ka šādi finanšu instrumenti ir aprēķināti neto. No neto aprēķina jāizvairās, ja ir nepieciešams saglabāt finanšu instrumentu gan aktīvu, gan saistību pusē, lai ievērotu tiesību aktos paredzētās prasības.
- 5.31. No neto aprēķina nevar izvairīties, ja institucionāla vienība veic darījumus ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem, jo parasti nav pieejami atsevišķi dati par darījumiem ar aktīviem un saistībām. Ir pareizi savstarpēji ieskaitīt šādus darījumus, jo atvasināta finanšu instrumenta pozīcijas vērtība var mainīt zīmi, t. i., no aktīvu pozīcijas kļūt par saistību pozīciju, jo atvasinātā instrumenta līguma "bāzes" instrumenta vērtība mainās attiecībā pret līgumā noteikto cenu.

Finanšu darījumu uzskaites noteikumi

- 5.32. Četrkāršais ieraksts ir uzskaites prakse, saskaņā ar kuru darījumu, kurā iesaistītas divas institucionālas vienības, katra vienība ieraksta divreiz. Piemēram, ja uzņēmumi apmaina preces pret naudu, rezultāts parādās gan katras vienības ražošanas kontā, gan tās finanšu kontā. Četrkāršā ieraksta uzskaitē nodrošina iesaistīto institucionālo vienību pārskatu simetriskumu un tādējādi arī kontu pilnīgu atbilstību.
- 5.33. Finanšu darījumam vienmēr ir pretējais darījums. Pretējais darījums var būt cits finanšu darījums vai nefinanšu darījums.
- 5.34. Ja gan darījums, gan tā pretējais darījums ir finanšu darījums, tie maina finanšu aktīvu un saistību portfeli un var mainīt institucionālo vienību finanšu aktīvu un saistību kopsummu, bet tie nemaina neto aizdevumus/neto aizņēmumus vai neto vērtību.
- 5.35. Finanšu darījuma pretējais darījums var būt nefinanšu darījums, piemēram, darījums ar produktiem, sadales darījums vai darījums ar nefinanšu neražotiem aktīviem. Ja finanšu darījuma pretējais darījums nav finanšu darījums, mainīsies institucionālo vienību neto aizdevumi/neto aizņēmumi.

Finanšu darījums, kura pretējais darījums ir kārtējais vai kapitāla pārvedums

- 5.36. Finanšu darījuma pretējais darījums var būt pārvedums. Šādā gadījumā finanšu darījumā ietverta finanšu aktīva īpašumtiesību maiņa vai saistības uzņemšanās kā debitoram, ko dēvē par parāda pārņemšanu, vai finanšu aktīva un pretējās saistības vienlaicīga likvidēšana, ko dēvē par parāda anulēšanu vai parāda atlaišanu. Parāda pārņemšana un parāda anulēšana ir kapitāla pārvedumi (D.9), un tos ieraksta kapitāla kontā.
- 5.37. Ja kvazisabiedrības īpašnieks pārņem kvazisabiedrības saistības vai anulē finanšu prasības pret kvazisabiedrību, pretējais darījums parāda pārņemšanai vai parāda anulēšanai ir darījums ar pašu kapitālu (F.51). Izņēmums ir, ja darījums paredzēts, lai segtu uzkrātus zaudējumus vai ārkārtīgi lielus zaudējumus, vai to veic ilgstošu zaudējumu kontekstā, un šādos gadījumos darījumu klasificē kā nefinanšu darījumu – kapitāla pārvedumu vai kārtējo pārvedumu.
- 5.38. Ja valdība anulē vai pārņem parādu no publiskas sabiedrības, kura no sistēmas pazūd kā institucionāla vienība, darījumu neieraksta ne kapitāla kontā, ne finanšu kontā. Šādā gadījumā plūsmu ieraksta aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā.
- 5.39. Ja valdība anulē vai pārņem parādu no publiskas sabiedrības kā īstermiņa periodā veicama privatizācijas procesa daļu, pretējais darījums ir darījums ar pašu kapitālu (F.51), nepārsniedzot privatizācijas ieņēmumu summu. Citiem vārdiem sakot, uzskata, ka, anulējot vai pārņemot publiskas sabiedrības parādu, valdība uz laiku palielina savu pašu kapitālu sabiedrībā. Privatizācija nozīmē atteikties no kontroles pār publisku sabiedrību, atsavinot pašu kapitālu. Šādas parāda anulēšanas vai parāda pārņemšanas rezultātā palielinās publiskās sabiedrības pašu līdzekļi, pat ja netiek emitēts pašu kapitāls.

- 5.40. Kreditoru veikta slikto parādu norakstīšana vai daļēja norakstīšana un debitoru veikta vienpusēja saistības anulēšana, ko dēvē par parāda noraidīšanu, nav darījumi, jo tajos nav uz abpusēju vienošanos balstīta mijiedarbība starp institucionālajām vienībām. Kreditoru veiktu slikto parādu norakstīšanu vai daļēju norakstīšanu ieraksta aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā.

Finanšu darījums, kura pretējais darījums ir īpašuma ienākums

- 5.41. Finanšu darījuma pretējais darījums var būt īpašuma ienākums.
- 5.42. Procentus (D.41) saņem kreditori, un tos maksā debitori par noteikta veida finanšu prasībām, kas klasificētas kategorijās monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (AF.1), valūta un noguldījumi (AF.2), parāda vērtspapīri (AF.3), aizdevumi (AF.4) un citas debitoru/kreditoru saistības (AF.8).
- 5.43. Procentus ieraksta kā kreditoram laika gaitā par atlikušo pamatsummu pastāvīgi uzkrājošos procentus. Procentu ieraksta pretējais darījums (D.41) ir finanšu darījums, kas kreditoram rada finanšu prasību pret debitoru. Procentu uzkrāšanu ieraksta finanšu kontā kopā ar finanšu instrumentu, uz ko tie attiecas. Šāda finanšu darījuma sekas ir procentu atkārtota ieguldīšana. Faktisko procentu maksājumu ieraksta nevis kā procentus (D.41), bet gan kā darījumu ar valūtu un noguldījumiem (F.2), ko saskaņo ar līdzvērtīgu attiecīgā aktīva atmaksu, samazinot kreditora neto finanšu prasību pret debitoru.
- 5.44. Ja uzkrātos procentus nesamaksā noteiktajā laikā, rodas nesamaksāti procenti. Tā kā ieraksta uzkrātos procentus, nesamaksāti procenti nemaina kopējos finanšu aktīvus vai saistības.
- 5.45. Sabiedrību ienākumu veido dividendes (D.421), atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma (D.422), atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (D.43) un iekšzemes uzņēmumu nesadalītā peļņa. Finanšu pretējā darījuma ietekme atkārtoti ieguldīto ieņēmumu gadījumā izpaužas tādejādi, ka īpašuma ienākumu iegulda atkārtoti tiešo ieguldījumu uzņēmumā.
- 5.46. Dividendes ieraksta kā ieguldījumu ienākumu tad, kad akcijas sāk kotēt *ex-dividend*. To piemēro arī atskaitījumiem no kvazisabiedrību ienākuma. Atšķirīgi ieraksta neparasti lielas dividendes vai atskaitījumus, kuri neatbilst pēdējā laikā pieredzētajiem ienākumiem, ko sadala sabiedrības īpašniekiem. Šādu sadales pārsniegumu ieraksta kā atskaitījumu no pašu kapitāla finanšu kontā, nevis kā ieguldījumu ienākumu.
- 5.47. Ieguldījumu fondiem pienācīgo īpašuma ienākumu, no kura atskaitīta pārvaldības izmaksu daļa un kurš piešķirts apliecību turētājiem, pat ja tas nav sadalīts, ieraksta īpašuma ienākumos, un pretējais ieraksts ir finanšu kontā pie ieguldījumu fondu apliecībām. Tādējādi apliecību turētājiem piešķirto, bet nesadalīto ienākumu atkārtoti iegulda fondā.
- 5.48. Ieguldījumu ienākumu attiecina uz apdrošināšanas polises turētājiem (D.44), pensiju tiesību turētājiem un ieguldījumu fondu apliecību turētājiem. Neatkarīgi no apdrošināšanas sabiedrības, pensiju fonda vai ieguldījumu fonda faktiski sadalītās summas, ieguldījumu sabiedrības vai fonda ieguldījumu ienākuma pilno summu atspoguļo kā tādu summu, kas izmaksāta polises turētājiem vai apliecību turētājiem. Faktiski nesadalīto summu ieraksta finanšu kontā kā atkārtotu ieguldījumu.

Ierakstīšanas laiks

- 5.49. Finanšu darījumus un to pretējos darījumus ieraksta vienā un tajā pašā laikā.
- 5.50. Ja finanšu darījuma pretējais darījums ir nefinanšu darījums, abus ieraksta tad, kad notiek nefinanšu darījums. Piemēram, ja preču vai pakalpojumu pārdošanā piešķir tirdzniecības kredītu, šādu finanšu darījumu ieraksta tad, kad veic ierakstus attiecīgajā nefinanšu kontā, kad nodod īpašumtiesības uz precēm vai kad sniedz pakalpojumu.
- 5.51. Ja finanšu darījuma pretējais darījums ir finanšu darījums, ir trīs iespējas:
- a) ja abi finanšu darījumi ir darījumi ar naudu vai citiem maksāšanas līdzekļiem, tos ieraksta tad, kad tiek veikts pirmais maksājums;
 - b) ja tikai viens no abiem finanšu darījumiem ir darījums ar naudu vai citiem maksāšanas līdzekļiem, tos ieraksta tad, kad tiek veikts maksājums; un

- c) ja neviens no abiem finanšu darījumiem nav darījums ar naudu vai citiem maksāšanas līdzekļiem, tos ieraksta tad, kad notiek pirmais finanšu darījums.

“No kā kam” finanšu kots

- 5.52. “No kā kam” finanšu kots jeb finanšu kots debitoru/kreditoru dalījumā ir nekonsolidētā finanšu konta paplašinājums. Tas ir finanšu darījumu trīsdimensionāls izkārtojums, kas parāda abas darījuma puses un darījumā iesaistītā finanšu instrumenta būtību.

Šāds izkārtojums sniedz informāciju par debitoru/kreditoru attiecībām un atbilst “no kā kam” finanšu bilanci. Tas nesniedz informāciju par institucionālajām vienībām, kurām pārdoti vai no kurām pirkti finanšu aktīvi. Tas arī attiecas uz atbilstīgajiem darījumiem ar saistībām. “No kā kam” finanšu kontu sauc arī par līdzekļu plūsmas matricu.

- 5.53. Saskaņā ar četrkāršā ieraksta uzskaites principu “no kā kam” finanšu kontam ir šādas trīs dimensijas: finanšu instrumentu kategorija, debitora sektors un kreditora sektors. “No kā kam” finanšu kontam nepieciešamas trīsdimensiju tabulas, kas aptver dalījumu finanšu instrumentos, debitoros un kreditoros. Šādas tabulas atspoguļo finanšu darījumu šķērsklasifikāciju pēc debitoru sektora un kreditoru sektora (kā parādīts 5.1. tabulā).

- 5.54. Tabulā par parāda vērtspapīriem kā finanšu instrumentu kategoriju parādīts, ka atsaucies periodā veikto darījumu rezultātā parāda vērtspapīri, ko iegādājušās (atskaitot atsavinājumus) mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (275), atspoguļo prasības pret nefinanšu sabiedrībām (65), finanšu sabiedrībām (43), vispārējo valdību (124) un pārējo pasauli (43). Turklāt tabulā parādīts, ka atsaucies periodā veikto darījumu rezultātā nefinanšu sabiedrībām radušās saistības (atskaitot dzēšanu) parāda vērtspapīru formā ir 147: to saistības šādā formā pret citām nefinanšu sabiedrībām palielinājušās par 30, pret finanšu sabiedrībām par 23, pret vispārējo valdību par 5, pret mājsaimniecībām un mājsaimniecības apkalpojošām bezpeļņas organizācijām par 65 un pret pārējo pasauli par 24. Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas nav emitējušas parāda vērtspapīrus. Uzrādot pārējo pasauli konsolidēti, neatspoguļo darījumus starp institucionālajām nerezidentvienībām. Līdzīgas tabulas var sagatavot par visām finanšu instrumentu kategorijām.

5.1. tabula. “No kā kam” finanšu kots parāda vērtspapīriem

		Parāda vērtspapīru neto rašanās						
		Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nacionālā ekonomika	Pārējā pasaule	Kopā
Debitoru sektors	Kreditoru sektors							
Parāda vērtspapīru neto iegāde	Nefinanšu sabiedrības	30	11	67		108	34	142
	Finanšu sabiedrības	23	22	25		70	12	82
	Vispārējā valdība	5	2	6		13	19	32
	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	65	43	124		232	43	275
	Nacionālā ekonomika	123	78	222		423	108	531
	Pārējā pasaule	24	28	54		106		106
	Kopā	147	106	276		529	108	637

5.55. "No kā kam" finanšu konts ļauj analizēt, kurš kuru finansē, kādā apmērā un ar kādiem finanšu aktīviem. Tas sniedz atbildes uz šādiem jautājumiem:

- a) kādi ir institucionālā sektora neto iegādāto finanšu aktīvu vai neto uzņemto saistību pretējie sektori?
- b) Kuras ir tās sabiedrības, kurās piedalās vispārējā valdība?
- c) Kādas summas iegādājas (atskaitot atsavinājumus) rezidentsektors un pārējā pasaule tādos parāda vērtspapīros, ko emitējusi (atskaitot dzēšanu) vispārējā valdība, finanšu vai nefinanšu sabiedrības un pārējā pasaule?

DETALIZĒTA FINANŠU DARĪJUMU KLASIFIKĀCIJA KATEGORIJĀS

Turpmāk tekstā ir definēti un aprakstīti finanšu instrumenti. Ierakstot kādu darījumu, izmanto kodu F. Ierakstot darījuma pamatā esošā aktīva vai saistības uzkrāto līmeni vai pozīciju, izmanto kodu AF.

Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (F.1)

5.56. Monetārā zelta un speciālo aizņēmuma tiesību (SDR) kategoriju (F.1) veido divas apakškategorijas:

- a) monetārais zelts (F.11);
- b) speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) (F.12).

Monetārais zelts (F.11)

5.57. *Definīcija:* monetārais zelts ir zelts, kas pieder monetārajām iestādēm un ko tur rezerves aktīvos.

Tas ietver zelta stienus un nerezidentu nesadalītā zelta kontus, kas dod tiesības pieprasīt zelta piegādi.

5.58. Monetārās iestādes ir centrālā banka un centrālās valdības iestādes, kas veic darbības, kuras parasti uzticētas centrālajai bankai. Šādas darbības ietver valūtas emisiju, rezerves aktīvu uzturēšanu un pārvaldību un valūtas stabilizācijas fondu darbību.

5.59. Būt monetāro iestāžu efektīvā kontrolē nozīmē, ka:

- a) rezidentvienība, ņemot vērā šīs prasības, var veikt darījumus ar nerezidentiem tikai saskaņā ar monetāro iestāžu nosacījumiem vai ar to nepārprotamu piekrišanu;
- b) monetārās iestādes var pēc pieprasījuma piekļūt šādām prasībām pret nerezidentiem, lai izpildītu maksājumu bilances finansēšanas vajadzības un sasniegtu citus saistītus mērķus; un
- c) pastāv iepriekšējs pieņemts likums vai citas saistošas vienošanās, kas apstiprina iepriekšminēto a) un b) punktu.

5.60. Visu monetāro zeltu iekļauj rezerves aktīvos vai tur starptautiskas finanšu iestādes. Tā komponenti ir:

- a) zelta stienis (tostarp monetārais zelts, ko tur sadalītā zelta kontos); un
- b) nesadalītā zelta konti pie nerezidentiem.

5.61. Monetārajā zeltā iekļautie zelta stiepi ir vienīgais finanšu aktīvs, kam nav pretējās saistības. Zelts var būt monētu, stieņu vai lietņu formā, un tā tīrība ir vismaz 995 daļas no 1 000. Zelta stiepi, ko netur kā rezerves aktīvus, ir nefinanšu aktīvs, un tos iekļauj nemonetārajā zeltā.

5.62. Sadalītā zelta konti nodrošina īpašumtiesības uz noteiktu zelta gabalu. Īpašumtiesības uz zeltu paliek subjektam, kurš to nodevis glabāšanai seifā. Šie konti parasti piedāvā iespējas pirkt, glabāt un pārdot. Ja sadalītā zelta kontus tur kā rezerves aktīvus, tos klasificē kā monetāro zeltu un tādējādi kā finanšu aktīvu. Ja sadalītā zelta kontus netur kā rezerves aktīvus, tie atspoguļo īpašumtiesības uz precī, t. i., nemonetāro zeltu.

- 5.63. Pretstatā sadalītā zelta kontiem nesadalītā zelta konti atspoguļo prasību konta operatoram piegādāt zeltu. Ja nesadalītā zelta kontus tur kā rezerves aktīvus, tos klasificē kā monetāro zeltu un tādējādi kā finanšu aktīvu. Nesadalītā zelta kontus, ko netur kā rezerves aktīvus, klasificē kā noguldījumus.
- 5.64. Darījumus ar monetāro zeltu pārsvarā veido monetārā zelta pirkšana un pārdošana, ko savstarpēji veic monetārās iestādes vai noteiktas starptautiskās finanšu organizācijas. Darījumos ar monetāro zeltu nevar iesaistīt citas institucionālās vienības. Monetārā zelta pirkšanu ieraksta monetāro iestāžu finanšu kontos kā finanšu aktīvu palielinājumu, savukārt pārdošanu ieraksta kā finanšu aktīvu samazinājumu. Pretējos darījumus ieraksta attiecīgi kā pārējās pasaules finanšu aktīvu samazinājumu vai finanšu aktīvu palielinājumu.
- 5.65. Ja monetārās iestādes nemonetāro zeltu pievieno savam turētajam monetārajam zeltam (piemēram, nopērkot zeltu tirgū) vai savā turējumā esošo monetāro zeltu atdod nemonetāriem mērķiem (piemēram, pārdodot to tirgū), uzskata, ka tās attiecīgi monetizējušas vai demonetizējušas zeltu. Monetizējot vai demonetizējot zeltu, neveic ierakstu finanšu kontā, bet gan ierakstus aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā kā aktīvu un saistību klasifikācijas maiņa, t. i., zeltu klasificē nevis kā vērtlietu (AN.13), bet kā monetāro zeltu (AF.11) (6.22.–6.24. punkts). Zelta demonetizācija ir monetārā zelta pārklasificēšana par vērtlietu.
- 5.66. Noguldījumus, aizdevumus un vērtspapīrus zeltā uzskata par finanšu aktīviem, kas nav monetārais zelts, un klasificē kopā ar citiem līdzīgiem finanšu aktīviem ārvalstu valūtā attiecīgajā kategorijā. Mijmaiņas darījumi ar zeltu ir vērtspapīru pārdošanas ar atpiršanu (repo) līgumu veids, ietverot monetāro vai nemonetāro zeltu. Tie paredz, ka zeltu apmaina pret noguldījumu, vienojoties, ka reversais darījums notiks noteiktā nākotnes datumā par noteiktu zelta cenu. Saskaņā ar vispārējo praksi reversu darījumu ierakstīšanā persona, kas pieņem zeltu, neieraksta zeltu savā bilancē, savukārt zelta piegādātājs neizņem zeltu no savas bilances. Mijmaiņas līgumu ar zeltu abi darījuma partneri ieraksta kā nodrošinātus aizdevumus, kuru nodrošinājums ir zelts. Mijmaiņas darījumus ar monetāro zeltu savā starpā veic monetārās iestādes vai monetārās iestādes un citas personas, savukārt mijmaiņas darījumi ar nemonetāro zeltu ir līdzīgi darījumi, tikai netiek iesaistītas monetārās iestādes.
- 5.67. Zelta aizdevumus veido zelta piegāde uz noteiktu laikposmu. Attiecībā uz citiem reversajiem darījumiem, tiek nodotas juridiskās īpašumtiesības uz zeltu, bet riski un labumi, ko rada zelta cenas pārmaiņas, paliek aizdevējam. Zelta aizņēmēji bieži izmanto šos darījumus, lai segtu pārdošanu trešām personām zelta deficīta periodos. Sākotnējam īpašniekam par zelta izmantošanu maksā nodevu, ko nosaka pēc bāzes aktīva vērtības un reversā darījuma ilguma.
- 5.68. Monetārais zelts ir finanšu aktīvs, un nodeva par zelta aizdevumiem attiecīgi ir maksājumi par finanšu aktīva nodošanu citas institucionālās vienības rīcībā. Ar monetārā zelta aizdevumiem saistītās nodevas uzskata par procentiem. Vienkāršoti to piemēro nodevām, ko maksā par nemonetārā zelta aizdevumiem.

SDR (F.12)

- 5.69. *Definīcija:* speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) ir starptautiski rezerves aktīvi, ko izveidojis Starptautiskais Valūtas fonds (SVF) un ko piešķir tā locekļiem, lai papildinātu esošos rezerves aktīvus.
- 5.70. SVF SDR departaments pārvalda rezerves aktīvus, sadalot SDR SVF locekļiem un noteiktām starptautiskām aģentūrām, ko kopā sauc par dalībniekiem.
- 5.71. SDR izveide, tās piešķiršana, un anulēšana, tās dzēšana, ir darījumi. Piešķirtās SDR ieraksta bruto vērtībā kā atsevišķā dalībnieka iegādātu aktīvu monetāro iestāžu finanšu kontos un kā pārējās pasaules uzņemtas saistības.
- 5.72. SDR tur vienīgi oficiāli turētāji, kas ir centrālās bankas un noteiktas starptautiskas aģentūras, un tās savā starpā var apgrozīt dalībnieki vai citi oficiālie turētāji. Turētās SDR atspoguļo katra turētāja apliecinātās un beznosacījuma tiesības iegādāties citus rezerves aktīvus, īpaši ārvalstu valūtu, no citiem SVF locekļiem.
- 5.73. SDR ir aktīvi ar atbilstīgām saistībām, bet aktīvi atspoguļo prasības pret dalībniekiem kopumā, nevis pret SVF. Dalībnieks var pārdot visas savas turētās SDR vai kādu to daļu citam dalībniekam un apmaiņā saņemt citu rezerves aktīvu, īpaši ārvalstu valūtu.

Valūta un noguldījumi (F.2)

- 5.74. *Definīcija:* valūta un noguldījumi ir apgrozībā esošā valūta un noguldījumi gan nacionālajā valūtā, gan ārvalstu valūtās.
- 5.75. Ir trīs finanšu darījumu apakškategorijas attiecībā uz valūtu un noguldījumiem:
- a) valūta (F.21);
 - b) pārvedami noguldījumi (F.22);
 - c) citi noguldījumi (F.29).

Valūta (F.21)

- 5.76. *Definīcija:* valūta ir banknotes un monētas, ko emitējušas vai atzinušas monetārās iestādes.
- 5.77. Valūta ietver:
- a) banknotes un monētas, ko emitējušas monetārās rezidentiestādes kā apgrozībā esošu nacionālo valūtu, ko tur rezidenti un nerezidenti; un
 - b) banknotes un monētas, ko emitējušas nerezidentu monetārās iestādes kā apgrozībā esošu ārvalstu valūtu un ko tur rezidenti.
- 5.78. Valūta neietver:
- a) banknotes un monētas, kas nav apgrozībā, piemēram, centrālās bankas krājumā turētas banknotes vai banknošu krājumus ārkārtas situācijām; un
 - b) piemiņas monētas, ko parasti neizmanto maksājumiem. Tās klasificē kā vērtslietas.

5.2. ierāmējums. Eurosistēmā emitēta valūta

- B5.2.1. Eurosistēmā emitētas euro banknotes un monētas ir eurozonas dalībvalstu vietējā valūta. Kaut gan to uzskata par vietējo valūtu, euro valūta, ko tur katras eurozonas dalībvalsts rezidenti, ir valsts centrālās bankas rezidentes saistības tikai tādā mērā, kādā tai ir nosacīta daļa kopējā emisijā, pamatojoties uz tās daļu ECB kapitālā. Rezultātā no valsts viedokļa eurozonā daļa no rezidentu turētas vietējās valūtas var būt finanšu prasības pret nerezidentiem.
- B5.2.2. Eurosistēmā emitēta valūta ietver banknotes un monētas. Banknotes emitē eurosistēma, monētas izdod eurozonas centrālās valdības, kaut gan parasti tās uzskata par valsts centrālo banku saistībām, kuras kā pretvērtību tur nosacītu prasību pret vispārējo valdību. Euro banknotes un monētas var turēt eurozonas rezidenti vai eurozonas nerezidenti.

Noguldījumi (F.22 un F.29)

- 5.79. *Definīcija:* noguldījumi ir standarta neapgrozāmi līgumi ar sabiedrību kopumā, ko piedāvā noguldījumus pieņemošas sabiedrības un dažos gadījumos centrālā valdība kā debitori, un tie ļauj kreditoram izvietot un pēc tam izņemt pamatsummu. Noguldījums parasti nozīmē, ka debitors ieguldītājam atdod pilnu pamatsummu.

Pārvedami noguldījumi (F.22)

- 5.80. *Definīcija:* pārvedami noguldījumi ir noguldījumi, kurus pēc pieprasījuma var apmainīt pret valūtu to nominālvērtībā un kurus var tieši izmantot, lai veiktu maksājumus ar čeku, vekseli, žiro rīkojumu, tiešo debetu/kreditu vai citu maksāšanas iespēju bez soda naudas vai ierobežojuma.
- 5.81. Pārvedami noguldījumi galvenokārt atspoguļo noguldījumus pieņemošu rezidentu sabiedrību saistības, un dažos gadījumos centrālās valdības un institucionālo nerezidentvienību saistības. Pārvedami noguldījumi ietver jebkuru no zemāk uzskaitītajiem:
- a) starpbanku pozīcijas starp monetārajām finanšu iestādēm;
 - b) noguldījumi, ko centrālajās bankās tur noguldījumus pieņemošas sabiedrības un kas pārsniedz tādu rezerves summu, kādu tām ir pienākums turēt un ko tās var izmantot bez brīdinājuma vai ierobežojuma;

- c) noguldījumi, kas citām monetārajām finanšu iestādēm rodas pret centrālajām bankām kā tāda nesadalītā zelta konti, kas nav monetārais zelts, un arī atbilstīgie noguldījumi kā dārgmetālu konti;
 - d) ārvalstu valūtas noguldījumi saskaņā ar mijmaiņas līgumiem;
 - e) rezerves pozīcija SVF, kas veido rezerves daļu (*reserve tranche*), t. i., summas SDR vai ārvalstu valūtā, ko SVF loceklis var saņemt no SVF, brīdinot neilgi pirms tam, un citas prasības pret SVF, ko locekli var tūlīt izmantot, tostarp pārskatu sniedzošās valsts aizdevums SVF saskaņā ar Vispārējo vienošanos par aizdošanu (*General Arrangements to Borrow* jeb GAB) un Jauno vienošanos par aizdošanu (*New Arrangements to Borrow* jeb NAB).
- 5.82. Pārvedamu noguldījumu kontiem var būt konta pārtēriņa iespēja. Ja konts tiek pārtērēts, līdzekļu izņemšana līdz nullei ir noguldījuma izņemšana, un pārtēriņa summu uzskata par aizdevuma piešķiršanu.
- 5.83. Pārvedamus noguldījumus var turēt visi rezidentsektori un pārējā pasaule.
- 5.84. Pārvedamus noguldījumus var iedalīt pēc valūtas kā pārvedamus noguldījumus vietējā valūtā un ārvalstu valūtā.

Citi noguldījumi (F.29)

- 5.85. *Definīcija:* citi noguldījumi ir noguldījumi, kas nav pārvedami noguldījumi. Citus noguldījumus nevar izmantot maksājumiem, izņemot termiņa beigās vai pēc noteikta brīdināšanas perioda, un tos nevar apmainīt pret valūtu vai pārvedamiem noguldījumiem bez ievērojamiem ierobežojumiem vai soda naudas.
- 5.86. Citi noguldījumi ietver:
- a) termiņnoguldījumus, kas ir noguldījumi, kuri nav tūlīt pieejami, bet ir pieejami noteiktā termiņā. Tie ir pieejami noteiktā termiņā, vai arī tos var izņemt, iepriekš brīdinot. Tie arī ir noguldījumi centrālajās bankās, ko tur noguldījumus pieņemošas sabiedrības kā obligātās rezerves, ko noguldītāji nevar izmantot bez brīdinājuma vai ierobežojuma;
 - b) krājnoguldījumus, krājgrāmatiņas, neapgrozāmus krājsertifikātus vai neapgrozāmus noguldījumu sertifikātus;
 - c) noguldījumus, kas izriet no uzkrājumu shēmas vai līguma. Šie noguldījumi bieži nozīmē, ka noguldītājam ir jāveic regulāri maksājumi noteiktā laikposmā un iemaksātais kapitāls un uzkrātie procenti nav pieejami tikmēr, kamēr nav pagājis noteikts laikposms. Dažreiz paredz, ka šādu noguldījumu uzkrāšanas perioda beigās izsniedz uzkrājumiem proporcionālus aizdevumus, lai iegādātos vai uzbūvētu mājokli;
 - d) noguldījumu apliecības, ko izdod krājaizdevu asociācijas, dzīvokļu celtniecības kooperatīvi, krājnoguldījumu sabiedrības u. c., ko dažreiz sauc par daļām, kas ir atsaucamas pēc pieprasījuma vai pēc samērā īslaicīga brīdinājuma, bet kas nav pārvedamas;
 - e) atmaksājamās drošības iemaksas attiecībā uz atvasinātajiem finanšu instrumentiem, kas ir monetāro finanšu iestāžu saistības;
 - f) īstermiņa pārdošanas ar atpirkšanu (*repo*) līgumus, kas ir monetāro finanšu iestāžu saistības; un
 - g) saistības pret SVF, kuras pieder pie starptautiskajām rezervēm un nav balstītas uz aizdevumiem; tās veido izmantotie fonda kredīti SVF Vispārējo resursu kontā. Šis postenis mēra valūtas apjomu, kādu SVF loceklim ir jāatpērk no SVF.
- 5.87. Citi noguldījumi neietver apgrozāmus noguldījumu sertifikātus un apgrozāmus krājsertifikātus. Tos klasificē parāda vērtspapīru kategorijā (AF.3).
- 5.88. Citus noguldījumus pēc valūtas var iedalīt citos noguldījumos vietējā valūtā un citos noguldījumos ārvalstu valūtās.

Parāda vērtspapīri (F.3)

- 5.89. *Definīcija:* parāda vērtspapīri ir apgrozāmi finanšu instrumenti, kas kalpo kā parāda apliecinājums.

Parāda vērtspapīru galvenās pazīmes

5.90. Parāda vērtspapīriem ir šādas pazīmes:

- a) emisijas datums, kurā parāda vērtspapīrs emitēts;
- b) emisijas cena, par kādu ieguldītājs pērk parāda vērtspapīrus, kad tos pirmo reizi emitē;
- c) izpirkšanas datums vai termiņa beigu datums, kurā jāatmaksā pēdējā līgumā paredzētā pamatsumma;
- d) izpirkšanas cena vai nominālvērtība, kas ir summa, kādu emitents maksā turētājam termiņa beigās;
- e) sākotnējais termiņš, kas ir periods no emisijas datuma līdz galīgajam līgumā paredzētajam maksājumam;
- f) atlikušais termiņš, kas ir periods no atsauces datuma līdz galīgajam līgumā paredzētajam maksājumam;
- g) kupona likme, ko emitents maksā parāda vērtspapīru turētājiem; kupons var būt fiksēts visā parāda vērtspapīra termiņā vai mainīties atkarībā no inflācijas, procentu likmēm vai aktīvu cenām. Parādzīmēm un bezkuponu parāda vērtspapīriem nav kupona procentu;
- h) kupona datumi, kuros emitents maksā kuponu vērtspapīru turētājiem;
- i) emisijas cena, izpirkšanas cena un kupona likme var būt denominēta (vai par to var norēķināties) nacionālajā valūtā vai ārvalstu valūtās; un
- j) parāda vērtspapīru kredītreitings, kas novērtē atsevišķu parāda vērtspapīru emisiju kredītspēju. Reitingu kategorijas piešķir atzītas aģentūras.

Attiecībā uz pirmās daļas c) punktu termiņš var sakrist ar parāda vērtspapīra konvertēšanu par akciju. Šajā kontekstā konvertējamība nozīmē, ka turētājs var apmainīt parāda vērtspapīru pret emitenta pašu kapitālu. Apmaināmība nozīmē, ka turētājs var apmainīt parāda vērtspapīru pret tādas sabiedrības akcijām, kas nav emitents. T. s. mūžīgos vērtspapīrus, kam nav noteikta termiņa, klasificē kā parāda vērtspapīrus.

5.91. Parāda vērtspapīri ietver finanšu aktīvus un saistības, ko var raksturot atbilstīgi dažādām klasifikācijām – pēc termiņa, turētāja un emitenta sektora un apakšsektora, valūtas un procentu likmju veida.

Klasifikācija pēc sākotnējā termiņa un valūtas

5.92. Darījumus ar parāda vērtspapīriem pēc sākotnējā termiņa iedala divās apakškategorijās:

- a) īstermiņa parāda vērtspapīri (F.31); un
- b) ilgtermiņa parāda vērtspapīri (F.32).

5.93. Parāda vērtspapīri var būt nacionālā valūtā vai ārvalstu valūtās. Vajadzības gadījumā var būt nepieciešams dažādās ārvalstu valūtās izteiktu parāda vērtspapīru tālāks dalījums, un tas atšķirsies atkarībā no atsevišķu ārvalstu valūtu relatīvā nozīmīguma ekonomikā.

5.94. Parāda vērtspapīrus, kuru pamatsumma un kupons ir saistīti ar ārvalstu valūtu, klasificē kā parāda vērtspapīrus minētajā ārvalstu valūtā.

Klasifikācija pēc procentu likmju veida

5.95. Parāda vērtspapīrus var klasificēt pēc procentu likmju veida. Pastāv triju grupu parāda vērtspapīri:

- a) parāda vērtspapīri ar fiksētu procentu likmi;
- b) parāda vērtspapīri ar mainīgu procentu likmi; un
- c) parāda vērtspapīri ar jauktu procentu likmi.

Parāda vērtspapīri ar fiksētu procentu likmi

5.96. Parāda vērtspapīri ar fiksētu procentu likmi aptver:

- a) parastos parāda vērtspapīrus, kurus emitē un izpērk par nominālvērtību;
- b) parāda vērtspapīrus, kurus emitē ar diskontu vai prēmiju attiecībā pret nominālvērtību. Piemēram, valsts parādzīmes, komerciālie vērtspapīri, vienkāršie vekseli, vekseļu akcepti, vekseļu indosamenti un noguldījumu sertifikāti;
- c) augsta diskonta obligācijas ar nelieliem procentu maksājumiem, ko emitē ar ievērojamu diskontu attiecībā pret nominālvērtību;
- d) bezkuponu obligācijas, kas ir viena maksājuma parāda vērtspapīri, kam nav kupona maksājuma. Šādu obligāciju pārdod ar diskontu attiecībā pret nominālvērtību, un pamatsummu atmaksā termiņa beigās vai dažreiz dzēš laidienos. Bez kuponu obligācijas var veidot, parāda vērtspapīriem ar fiksētu procentu likmi "noņemot" kuponus, t. i., atdalot kuponus no vērtspapīra pēdējā pamatsummas maksājuma un tirgojot tos atsevišķi;
- e) atsevišķi tirgotus vārda vērtspapīru procentus un pamatsummas (STRIPS), vai parāda vērtspapīrus, kuru procentu un pamatsummas maksājumu daļas ir nodalītas vai "noņemtas", un tās var pārdot atsevišķi;
- f) mūžīgos, atsaucamos un pārdodamos parāda vērtspapīrus un parāda vērtspapīrus ar nosacījumu par dzēšanas fondu;
- g) konvertējamās obligācijas, ko pēc turētāja ieskatiem var konvertēt emitenta pašu kapitālā, un tad tās klasificē kā akcijas; un
- h) apmaināmas obligācijas ar iekļautu iespēju apmainīt vērtspapīru pret tādas sabiedrības akcijām, kas nav emitents (parasti meitasuzņēmums vai sabiedrība, kurā emitentam pieder līdzdalība) kādā nākotnes datumā un saskaņā ar noteiktiem nosacījumiem.

5.97. Parāda vērtspapīri ar fiksētu procentu likmi ietver arī citus parāda vērtspapīrus, piemēram, pašu kapitāla garantiju obligācijas, subordinētās obligācijas, priekšrocību akcijas bez līdzdalības, par kurām maksā fiksētu ienākumu, bet kas nenodrošina līdzdalību atlikušās vērtības sadalē sabiedrības likvidēšanas gadījumā, un t. s. sastiprinātus instrumentus.

Parāda vērtspapīri ar mainīgu procentu likmi

5.98. Parāda vērtspapīriem ar mainīgu procentu likmi procentu un/vai pamatsummas maksājumi ir saistīti ar

- a) vispārēju preču un pakalpojumu cenu indeksu (piemēram, patēriņa cenu indeksu);
- b) procentu likmi; vai
- c) aktīva cenu.

5.99. Parāda vērtspapīrus ar mainīgu procentu likmi parasti klasificē kā ilgtermiņa parāda vērtspapīrus, ja vien to sākotnējais termiņš nav viens gads vai mazāks par vienu gadu.

5.100. Parāda vērtspapīri, kuri saistīti ar inflāciju un aktīvu cenām, ir tādi parāda vērtspapīri, kas emitēti kā ar inflāciju saistītas obligācijas un ar precēm saistītas obligācijas. Ar precēm saistītas obligācijas kupons un/vai izpiršanas vērtība ir saistīti ar preces cenu. Parāda vērtspapīrus, kuru procenti ir saistīti ar cita aizņēmēja kredītreitingu, klasificē kā ar indeksu saistītus parāda vērtspapīrus, jo kredītreitings reaģē uz tirgus apstākļiem ar pārtraukumiem.

5.101. Attiecībā uz parāda vērtspapīriem, kas saistīti ar procentu likmi, līgumā paredzētie nominālie procenti un/vai izpiršanas vērtība nacionālajai valūtai mainās. Emisijas datumā emitents nevar zināt atmaksājamo procentu un pamatsummas vērtību.

Parāda vērtspapīri ar jauktu procentu likmi

5.102. Parāda vērtspapīriem ar jauktu procentu likmi ir gan fiksēta, gan mainīga kupona likme to termiņā, un tos klasificē kā parāda vērtspapīrus ar mainīgu procentu likmi. Tie ietver parāda vērtspapīrus, kuru

- a) kupons ir vienlaikus fiksēts un mainīgs;
- b) kupons ir fiksēts vai mainīgs līdz noteiktam atsaucē brīdim un tad mainīgs vai fiksēts no tā brīža līdz termiņa beigām; vai

- c) kupona maksājumi ir iepriekš fiksēti parāda vērtspapīra termiņa laikā, bet nav pastāvīgi laika gaitā. Tos dēvē par pakāpeniskiem parāda vērtspapīriem.

Privāti izvietoti vērtspapīri

- 5.103. Parāda vērtspapīros iekļauti arī privāti izvietoti vērtspapīri. Privāta izvietošana nozīmē, ka emitents tieši pārdod parāda vērtspapīrus nelielam skaitam ieguldītāju. Šādu parāda vērtspapīru emitentu kredītpēju parasti nevērtē kredītreitingu agentūras, un vērtspapīrus parasti nepārdod vai neceno atkārtoti, tāpēc sekundārais tirgus ir neliels. Tomēr vairākums privāti izvietotu vērtspapīru atbilst apgrozāmības kritērijam, un tos klasificē kā parāda vērtspapīrus.

Vērtspapīrošana

- 5.104. *Definīcija:* vērtspapīrošana ir tādu parāda vērtspapīru emisija, kuru kupona vai pamatsummas maksājumi ir nodrošināti ar noteiktiem aktīviem vai nākotnes ienākumu plūsmām. Daudzi aktīvi vai nākotnes ienākumu plūsmas var būt vērtspapīrotas, tostarp hipotekārie aizdevumi mājokļa iegādei vai komerciālie hipotekārie aizdevumi, patēriņa kredīti, korporatīvie aizdevumi, valdības aizdevumi, apdrošināšanas līgumi, kredīta atvasinātie instrumenti un nākotnes ieņēmumi.
- 5.105. Aktīvu vai nākotnes ienākumu plūsmu vērtspapīrošana ir svarīga finanšu inovācija, kuras rezultātā radās un intensīvi tiek izmantotas jaunas finanšu sabiedrības, kas atvieglo parāda vērtspapīru radīšanu, tirgošanu un emitēšanu. Vērtspapīrošanu virza dažādi apsvērumi. Sabiedrībām tie ir šādi: finansējums ir lētāks nekā banku piedāvātās iespējas, mazākas regulatoru noteiktās kapitāla prasības, dažādu risku nodošana, piemēram, kredītriska vai apdrošināšanas riska, un finansējuma avotu dažādošana.
- 5.106. Vērtspapīrošanas shēmas var būt atšķirīgas vienā un dažādos parāda vērtspapīru tirgos. Izšķir šādas divas plašas shēmu grupas:
- a) aktīvu vērtspapīrošanā ir iesaistīta finanšu sabiedrība, tiek nodoti aktīvi, sniedzot sākotnējā turētāja nodrošinājumu; to sauc par patiesu pārdošanu; un
- b) vērtspapīrošanas shēmas, kurās aktīvu vērtspapīrošanā ir iesaistīta finanšu sabiedrība, tiek nodots tikai kredītrisks, izmantojot kredītsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumus (CDS), un sākotnējais īpašnieks patur aktīvus, bet nodod kredītrisku. To sauc par sintētisku vērtspapīrošanu.
- 5.107. Attiecībā uz 5.106 punkta a) apakšpunktā minēto shēmu vērtspapīrošanas sabiedrību izveido, lai tā turētu vērtspapīrotos aktīvus vai citus aktīvus, ko vērtspapīrojis sākotnējais turētājs, un emitētu parāda vērtspapīrus, ko nodrošina ar minētajiem aktīviem.
- 5.108. Jo īpaši ir svarīgi konstatēt, vai finanšu sabiedrība, kas iesaistīta aktīvu vērtspapīrošanā, aktīvi pārvalda savu portfeli, emitējot parāda vērtspapīrus, nevis vienkārši darbojas kā trasts, kas pasīvi pārvalda aktīvus un tur parāda vērtspapīrus. Ja finanšu sabiedrība ir aktīvu portfeļa tiesiskais īpašnieks, emitē parāda vērtspapīrus, kas atspoguļo līdzdalību portfeli, tai ir pilns kontu komplekts, tad tā darbojas kā finanšu starpnieks un to klasificē citu finanšu starpnieku kategorijā. Finanšu sabiedrības, kas ir iesaistītas aktīvu vērtspapīrošanā, nošķir no vienībām, kuras izveidotas vienīgi īpašu portfeli turēšanai, kuros ir finanšu aktīvi un saistības. Pēdējos minētos subjektus apvieno ar mātessabiedrību, ja subjekts un mātessabiedrība ir vienas valsts rezidenti. Tomēr kā nerezidentvienības tās uzskata par atsevišķām institucionālajām vienībām un klasificē kā piesaistītās finanšu iestādes.
- 5.109. Saskaņā ar 5.106 punkta b) apakšpunktā minēto vērtspapīrošanas shēmu aktīva sākotnējais īpašnieks, vai aizsardzības pircējs, izmantojot kredītsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumus (CDS), nodod vērtspapīrošanas sabiedrībai kredītrisku, kas saistīts ar diversificētu atsaucē aktīvu kopumu, bet saglabā savas īpašumtiesības uz aktīviem. Ieņēmumus no parāda vērtspapīru emisijas izvieto kā noguldījumu vai kā citu drošu ieguldījumu (piemēram, AAA reitinga obligācijās), un procenti, kas tiek uzkrāti par noguldījumu, kopā ar CDS prēmiju finansē procentus par emitētajiem parāda vērtspapīriem. Ja netiek pildītas saistības, tiek samazināta pamatsumma, kas pienākas ABS turētājiem, turklāt zemākas prioritātes laidieni uzņem pirmo "triecienu" u. tml. Kupona un pamatsummas maksājumus arī var novirzīt no ieguldītajiem parāda vērtspapīros uz sākotnējā nodrošinājuma īpašnieku, lai segtu saistību nepildīšanas rezultātā radušos zaudējumus.
- 5.110. Ar aktīviem nodrošināti vērtspapīri (ABS) ir parāda vērtspapīri, kuru pamatsumma un/vai procenti tiek maksāti tikai no naudas plūsmām, kuras rada noteikts finanšu vai nefinanšu aktīvu kopums.
- #### **Segtas obligācijas**
- 5.111. *Definīcija:* segtas obligācijas ir parāda vērtspapīri, kurus emitē finanšu sabiedrība vai pilnībā garantē finanšu sabiedrība. Ja emitētāja vai garantētāja finanšu sabiedrība nepilda saistības, obligāciju turētājiem papildus parastajām prasībām pret finanšu sabiedrību ir prioritāras prasības attiecībā pret nodrošinājuma kopumu.

Aizdevumi (F.4)

5.112. *Definīcija:* aizdevumi rodas, kad kreditori aizdod līdzekļus debitoriem.

Aizdevumu galvenās pazīmes

5.113. Aizdevumus raksturo šādas pazīmes:

- a) aizdevuma nosacījumus fiksē finanšu sabiedrība, kas piešķir aizdevumu, vai par tiem tieši vai ar brokera starpniecību vienojas aizdevējs un aizņēmējs;
- b) iniciatīvu aizņemties parasti uzņemas aizņēmējs; un
- c) aizdevums ir beznosacījumu parāds pret kreditoru; tas jāatmaksā termiņa beigās, un par to jāmaksā procenti.

5.114. Aizdevumi var būt visu rezidentsektoru un pārējās pasaules finanšu aktīvi vai saistības. Noguldījumus pieņemošas sabiedrības parasti ieraksta īstermiņa saistības kā noguldījumus, nevis aizdevumus.

Aizdevumu klasificēšana pēc sākotnējā termiņa, valūtas un aizdevuma mērķa

5.115. Darījumus ar aizdevumiem pēc sākotnējā termiņa var iedalīt divās grupās:

- a) īstermiņa aizdevumi (F.41) ar īsu sākotnējo termiņu, tostarp aizdevumi, kuri jāatmaksā pēc pieprasījuma;
- b) ilgtermiņa aizdevumi (F.42) ar garu sākotnējo termiņu.

5.116. Aizdevumus var analītiski iedalīt šādās apakšskategorijās:

- a) aizdevumi nacionālajā valūtā; un
- b) aizdevumi ārvalstu valūtās.

Aizdevumus māsaimniecībām lietderīgi iedalīt šādās apakšskategorijās:

- a) patēriņa aizdevumi;
- b) aizdevumi mājokļa iegādei; un
- c) citi aizdevumi.

Dalījums darījumos ar aizdevumiem un darījumos ar noguldījumiem

5.117. Atšķirība starp darījumiem ar aizdevumiem (F.4) un darījumiem ar noguldījumiem (F.22) ir šāda: aizdevuma gadījumā debitors piedāvā standarta neapgrozāmu līgumu, bet noguldījuma gadījumā tā nenotiek.

5.118. Īstermiņa aizdevumus, ko piešķir noguldījumus pieņemošām sabiedrībām, klasificē kā pārvedamus noguldījumus vai kā citus noguldījumus, savukārt īstermiņa aizdevumus, ko pieņem institucionālas vienības, kas nav noguldījumus pieņemošas sabiedrības, klasificē kā īstermiņa aizdevumus.

5.119. Līdzekļu izvietojumu starp noguldījumus pieņemošām sabiedrībām vienmēr ieraksta kā noguldījumus.

Dalījums darījumos ar aizdevumiem un darījumos ar parāda vērtspapīriem

5.120. Atšķirība starp darījumiem ar aizdevumiem (F.4) un darījumiem ar parāda vērtspapīriem (F.3) ir šāda: aizdevumi ir neapgrozāmi finanšu instrumenti, savukārt parāda vērtspapīri ir apgrozāmi finanšu instrumenti.

5.121. Vairākumā gadījumu aizdevumus apliecina viens dokuments un darījumus ar aizdevumiem veic viens kreditors un viens debitors. Savukārt parāda vērtspapīru emisijas veido liels skaits identisku dokumentu, no kuriem katrs apliecina apaļu summu, un kopā tie veido aizņēmuma kopsummu.

5.122. Pastāv aizdevumu sekundārais tirgus. Gadījumos, kad aizdevums kļūst apgrozāms regulētā tirgū, tas jāpārklasificē no aizdevumiem uz parāda vērtspapīriem, ja ir apliecinājums par sekundārā tirgus tirdzniecību, tostarp tirgus uzturētāju pastāvēšanu, un finanšu aktīvs tiek bieži kotēts, piemēram, kā to piedāvā pieprasījuma un piedāvājuma starpības. Parasti tas nozīmē, ka tiek viennozīmīgi konvertēts sākotnējais aizdevums.

- 5.123. Standarta aizdevumus vairākumā gadījumu piedāvā finanšu sabiedrības, un tos bieži piešķir mājāsaimniecībām. Finanšu sabiedrības piedāvā nosacījumus, un mājāsaimniecības var tikai izvēlēties, pieņemt tos vai noraidīt. Tomēr nestandarta aizdevumu nosacījumi parasti veidojas sarunu rezultātā starp kreditoru un debitoru. Tas ir nozīmīgs kritērijs, kas atvieglo dalījumu nestandarta aizdevumos un parāda vērtspapīros. Gadījumos, kad tiek emitēti publiski vērtspapīri, emisijas nosacījumus izstrādā aizņēmējs, iespējams pēc konsultācijām ar banku/ galveno pārvaldītāju banku. Gadījumos, kad tiek emitēti privāti vērtspapīri, kreditors un debitors tomēr vienojas par emisijas nosacījumiem.

Dalījums darījumos ar aizdevumiem, tirdzniecības kredītiem un tirdzniecības vekseliem

- 5.124. Tirdzniecības kredīts ir kredīts, ko preču piegādātāji un pakalpojumu sniedzēji piešķir tieši saviem klientiem. Tirdzniecības kredīts rodas, kad maksājums par precēm un pakalpojumiem netiek veikts vienlaikus ar īpašumtiesību maiņu uz precēm vai pakalpojumu sniegšanu.
- 5.125. Tirdzniecības kredīts jānodala no aizdevumiem tirdzniecības finansēšanai, ko klasificē kā aizdevumus. Tirdzniecības vekselis, ko klientam izraksta preču un pakalpojumu piegādātājs un ko piegādātājs attiecīgi diskontē ar finanšu sabiedrību, kļūst par trešās personas prasību pret klientu.

Vērtspapīru aizdošanas un pārdošanas ar atpirkšanu līgumi

- 5.126. *Definīcija:* vērtspapīru aizdošana nozīmē, ka aizdevējs uz laiku nodod vērtspapīrus aizņēmējam. Personai, kas aizņem vērtspapīrus, var pieprasīt, lai tā vērtspapīru aizdevējam sniedz aktīvus kā nodrošinājumu naudā vai vērtspapīros. Likumīgās īpašumtiesības nodod abās darījuma pusēs, tādējādi gan aizdotos vērtspapīrus, gan nodrošinājumu var pārdot vai aizdot tālāk.
- 5.127. *Definīcija:* līgums par vērtspapīru pārdošanu ar atpirkšanu ir vienošanās, saskaņā ar kuru vērtspapīrus, piemēram, parāda vērtspapīrus vai akcijas, apmaina pret naudu vai citiem maksāšanas līdzekļiem, apņemoties atpirkt šos pašus vai līdzīgus vērtspapīrus par fiksētu cenu. Apņemšanās atpirkt var attiekties uz noteiktu nākotnes datumu vai nenoteiktu termiņu.
- 5.128. Vērtspapīru aizdošana ar naudas nodrošinājumu un pārdošanas ar atpirkšanu (repo) līgumi ir dažādi termiņi, kas apzīmē finanšu vienošanos ar vienādu ekonomisko ietekmi: tie ir nodrošināti aizdevumi, jo abos darījumu veidos iekļauta tādu vērtspapīru piegāde, kas kalpo kā aizdevuma vai noguldījuma nodrošinājums, un noguldījumus pieņemotā sabiedrība pārdod vērtspapīrus saskaņā ar šādu finanšu vienošanos. Abu darījumu svarīgākās iezīmes parādītas 5.2. tabulā.

5.2. tabula. Vērtspapīru aizdošanas un pārdošanas ar atpirkšanu darījumu galvenās iezīmes

Iezīme	Vērtspapīru aizdošanas darījums		Pārdošanas ar atpirkšanu darījums	
	Naudas nodrošinājums	Bez naudas nodrošinājuma	Specifiski vērtspapīri	Parasts nodrošinājums
Formāla apmaiņas metode	Vērtspapīru aizdošana vienojoties, ka aizņēmējs tos piegādās atpakaļ aizdevējam		Vērtspapīru pārdošana un apņemšanās tos atpirkt saskaņā ar vispārēju nolīgumu	
Apmaiņas veids	Vērtspapīri pret naudu	Vērtspapīri pret citu nodrošinājumu (ja tāds ir)	Vērtspapīri pret naudu	Nauda pret vērtspapīriem
Atdevi maksā tam, kurš sniedz	Naudas nodrošinājumu (vērtspapīru aizņēmējam)	Vērtspapīrus (nevis nodrošinājuma vērtspapīrus) (vērtspapīru aizdevējam)	Naudu	Naudu
Atdevi maksā kā	Maksu	Maksu	Repo likmi	Repo likmi

- 5.129. Uzskata, ka vērtspapīri, ko saņem saskaņā ar vērtspapīru aizdošanas un pārdošanas ar atpirkšanu līgumiem, nemaina ekonomiskās īpašumtiesības, jo aizdevējs joprojām ir vērtspapīru ienākuma saņēmējs un saskaras ar riskiem vai gūst labumu, ko rada vērtspapīru cenas pārmaiņas.
- 5.130. Līdzekļu piegāde un saņemšana saskaņā ar vērtspapīru pārdošanas ar atpirkšanu līgumu un aizdošanas ar naudas nodrošinājumu līgumu nenozīmē parāda vērtspapīru jaunu emisiju. Līdzekļu sniegšanu institucionālām vienībām, kas nav monetārās finanšu iestādes, uzskata par aizdevumiem, bet noguldījumus pieņemotā sabiedrībā – par noguldījumiem.

- 5.131. Ja vērtspapīru aizdošanas darījums neietver naudas piegādi, t. i., ja viens vērtspapīrs tiek apmainīts pret otru vai ja viens darījuma partneris sniedz vērtspapīru bez nodrošinājuma, tad nav darījuma ar aizdevumiem, noguldījumiem vai vērtspapīriem.
- 5.132. Drošības rezervju iemaksu naudā saskaņā ar pārdošanas ar atpirkšanu līgumu klasificē kā aizdevumus.
- 5.133. Mijmaiņas darījumi ar zeltu ir līdzīgi vērtspapīru pārdošanas ar atpirkšanu līgumiem, vienīgi to nodrošinājums ir zelts. Tie paredz zeltu apmainīt pret ārvalstu valūtas noguldījumiem, vienojoties, ka noteiktā datumā nākotnē par noteiktu zelta cenu būs pretējs darījums. Darījumu ieraksta kā nodrošinātu aizdevumu vai kā noguldījumu.

Finanšu noma

- 5.134. *Definīcija:* finanšu noma ir līgums, saskaņā ar kuru iznomātājs kā aktīva tiesiskais īpašnieks nodod ar aktīva īpašumtiesībām saistītos riskus un labumus nomniekam. Finanšu nomas gadījumā uzskata, ka iznomātājs sniedz aizdevumu nomniekam un tādējādi iegūst aktīvus. Pēc tam nomātais aktīvs tiek norādīts nomnieka un nevis iznomātāja bilanci; savukārt attiecīgais aizdevums tiek norādīts kā iznomātāja aktīvs un nomnieka saistība.
- 5.135. Finanšu nomu var nodalīt no citiem nomas veidiem, jo ar īpašumtiesībām saistītos riskus un atbildības preču tiesiskais īpašnieks nodod preču izmantotājam. Citi nomas veidi ir šādi: i) operatīvā noma, ii) resursu noma. Par nomu var uzskatīt arī līgumus, nomas līgumus un licences, kas definēti 15. nodaļā.

Citi aizdevumu veidi

- 5.136. Aizdevumu kategorijā ietver:
- a) pārvedamu noguldījumu kontu pārtēriņa iespēju, ja pārtērēto summu neuzskata par negatīvu pārvedamu noguldījumu;
 - b) citu norēķinu kontu pārtēriņa iespējas, piemēram, grupas savstarpējos atlikumus starp nefinanšu sabiedrībām un to meitasuzņēmumiem, bet izslēdzot atlikumus, kas ir monetāro finanšu iestāžu saistības, ko klasificē noguldījumu apakškategorijās;
 - c) darba ņēmēju finanšu prasības, pamatojoties uz līdzdalību sabiedrības peļņā;
 - d) atmaksājamus drošības naudas maksājumus saistībā ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem, kas ir tādu institucionālo vienību saistības, kuras nav monetārās finanšu iestādes;
 - e) aizdevumus, kas ir banku akceptu pretvērtības;
 - f) hipotekāros aizdevumus;
 - g) patēriņa kredītus;
 - h) atjaunojamus kredītus;
 - i) aizdevumus ar atmaksu pa daļām;
 - j) aizdevumus, kas samaksāti kā garantija par noteiktu saistību izpildi;
 - k) noguldījumu garantijas kā pārproģināšanas sabiedrību finanšu prasības pret cedējošām sabiedrībām;
 - l) finanšu prasības pret SVF, ko apliecina aizdevumi vispārējo resursu kontā, tostarp aizdevumi saskaņā ar Vispārējo vienošanos par aizņemšanos (GAB) un Jauno vienošanos par aizņemšanos (NAB); un
 - m) saistības pret SVF, ko apliecina SVF kredīts, vai aizdevumi, kas izsniegti saskaņā ar mehānismu nabadzības samazināšanai un izaugsmei (PRGF).
- 5.137. Ieņēmumus nenesošo aizdevumu īpašais gadījums aplūkots 7. nodaļā.

Finanšu aktīvi, kurus neiekļauj aizdevumu kategorijā

- 5.138. Aizdevumu kategorijā neietver:
- a) citas debitoru/kreditoru saistības (AF.8), tostarp tirdzniecības kredītus un avansus (AF.81); un

- b) finanšu aktīvus vai saistības, ko rada nerezidentu īpašumtiesības uz nekustamo īpašumu, piemēram, zemi un celtnēm. Tās klasificē kā citu pašu kapitālu (AF.519).

Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (F.5)

- 5.139. *Definīcija:* pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas ir atlikušās prasības pret tādas institucionālās vienības aktīviem, kas emitējusi šīs apliecības vai daļas.
- 5.140. Pašu kapitālu un ieguldījumu fondu apliecības iedala divās apakškategorijs:
- a) pašu kapitāls (F.51); un
 - b) ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (F.52).

Pašu kapitāls (F.51)

- 5.141. *Definīcija:* pašu kapitāls ir finanšu aktīvs, kas ir prasība pret sabiedrības atlikušo vērtību, kad izpildītas visas citas prasības.
- 5.142. Īpašumtiesības uz juridisku personu pašu kapitālu parasti apliecina akcijas, daļas, noguldījumu sertifikāti, līdzdalība vai līdzīgi dokumenti. Akcijas un daļas nozīmē vienu un to pašu.

Noguldījumu sertifikāti

- 5.143. *Definīcija:* noguldījumu sertifikāti atspoguļo īpašumtiesības uz vērtspapīriem, kas reģistrēti citā ekonomikā; uzskata, ka īpašumtiesības uz noguldījumu sertifikātiem ir tiešas īpašumtiesības uz bāzes vērtspapīriem. Depozitārijs emitē sertifikātus, kas iekļauti vienas fondu biržas sarakstos un kas atspoguļo īpašumtiesības uz citas biržas sarakstos iekļautiem vērtspapīriem. Noguldījumu sertifikāti atvieglo darījumus ar vērtspapīriem, kas kotēti valstīs, kas nav to izcelsmes valsts. Bāzes vērtspapīri var būt akcijas vai parāda vērtspapīri.
- 5.144. Pašu kapitālu iedala šādās apakškategorijs:
- a) biržas sarakstā iekļautas akcijas (F.511);
 - b) biržas sarakstā neiekļautas akcijas (F.512); un
 - c) cits pašu kapitāls (F.519).
- 5.145. Gan biržas sarakstā iekļautas akcijas, gan biržas sarakstā neiekļautas akcijas ir apgrozāmas, un tās raksturo kā pašu kapitāla vērtspapīrus.

Biržas sarakstā iekļautas akcijas (F.511)

- 5.146. *Definīcija:* biržas sarakstā iekļautas akcijas ir fondu biržas sarakstos iekļauti pašu kapitāla vērtspapīri. Šāda fondu birža var būt atzīta fondu birža vai ikviens cits sekundārā tirgus veids. Biržas sarakstā iekļautas akcijas dēvē arī par kotētām akcijām. Ja fondu biržas sarakstā iekļautām akcijām ir kotētas cenas, tad pašreizējās tirgus cenas parasti ir pieejamas.

Biržas sarakstā neiekļautas akcijas (F.512)

- 5.147. *Definīcija:* biržas sarakstā neiekļautas akcijas ir pašu kapitāla vērtspapīri, kas nav iekļauti fondu biržas sarakstā.
- 5.148. Pašu kapitāla vērtspapīri ietver akcijas, ko emitējušas fondu biržas sarakstā neiekļautas sabiedrības ar ierobežotu atbildību:
- a) kapitāla akcijas, kas nodrošina to turētājiem kopīpašnieka statusu un piešķir tiem tiesības saņemt daļu no kopējās sadalītās peļņas un daļu no neto aktīviem likvidācijas gadījumā;
 - b) izpirktas akcijas, kuru kapitāls atmaksāts, bet kuras tur personas, kas joprojām ir kopīpašnieki un ir tiesīgi saņemt daļu no peļņas, kas paliek pāri pēc dividenžu izmaksas uz atlikušo reģistrēto kapitālu, un daļu no pārpalikuma, kas var palikt pāri, veicot likvidāciju, t. i., no neto aktīviem atskaitot atlikušo reģistrēto kapitālu;
 - c) dividenžu akcijas, ko sauc arī par dibinātāju akcijām, peļņas akcijām un dividenžu akcijām un kas nav reģistrētā kapitāla daļa. Dividenžu akcijas nenodrošina to turētājiem kopīpašnieka statusu, tāpēc šīm personām nav tiesību saņemt daļu no atmaksātā reģistrētā kapitāla, nav tiesību saņemt ienākumu no šāda kapitāla, nav tiesību balsot akcionāru sanāksmēs u.tml. Tomēr to turētāji ir tiesīgi saņemt daļu no peļņas, kas paliek pāri pēc dividenžu izmaksas par reģistrēto kapitālu, un daļu no pārpalikuma, kas var palikt pāri, veicot likvidāciju;

- d) līdzdalības priekšrocības akcijas vai daļas, kas to turētājiem dod tiesības piedalīties sabiedrības atlikušās vērtības sadalē, tai beidzot pastāvēt. Turētājiem ir tiesības piedalīties arī papildu dividendēs vai saņemt papildu dividendes, kas pārsniedz fiksētu procentu dividendes. Papildu dividendes parasti tiek maksātas proporcionāli parastajām izsludinātajām dividendēm. Likvidācijas gadījumā līdzdalības priekšrocības akcionāriem ir tiesības saņemt daļu no atlikušajiem ieņēmumiem, ko saņem parastie akcionāri, un atgūt savu samaksāto par akcijām.

Sākotnējais publiskais piedāvājums, iekļaušana sarakstā, izslēgšana no saraksta un akciju atpirkšana

- 5.149. Sākotnējais publiskais piedāvājums (*IPO*), ko vienkārši dēvē arī par “piedāvājumu” jeb “emisiju”, ir sabiedrības pašu kapitāla vērtspapīru pirmā publiskā emisija. Šādus vērtspapīrus finansēšanas vajadzībām bieži emitē mazas, jaunākas sabiedrības vai lieli uzņēmumi, lai kļūtu publiski tirgojami. Sākotnējā publiskajā piedāvājumā emitents var saņemt parakstītājsabiedrības palīdzību, lai noteiktu emitējamo vērtspapīru veidu, labāko piedāvājuma cenu un laiku to ieviešanai tirgū.
- 5.150. Iekļaušana fondu biržas sarakstā attiecas uz sabiedrības akciju iekļaušanu tādu akciju sarakstā, kas oficiāli tiek tirgotas fondu biržā. Parasti emitentsabiedrība ir tā, kura piesakās uz akciju iekļaušanu fondu biržas sarakstā, bet dažās valstīs fondu birža var iekļaut sarakstā sabiedrību, piemēram, tāpēc, ka tās akcijas jau tiek aktīvi tirgotas, izmantojot neformālus kanālus. Prasībās sākotnējai iekļaušanai fondu biržas sarakstā parasti iekļauj pāris pēdējo gadu finanšu pārskatus, vispārējai sabiedrībai paredzētu pietiekamu izvietojamo apjomu gan absolūtā izteiksmē, gan kā procentus no kopējām neizpirktajām akcijām, un apstiprinātu prospektu, kurā iekļauj neatkarīgu vērtētāju atzinumus. Izslēgšana no fondu biržas saraksta nozīmē, ka sabiedrības akcijas tiek izņemtas no fondu biržas. Tā notiek, ja sabiedrība beidz pastāvēt, tiek pasludināta par bankrotējušu, vairs neatbilst prasībām iekļaušanai fondu biržas sarakstos vai kļuvusi par kvazisabiedrību vai neinkorporētu uzņēmumu, kā bieži notiek apvienošanās vai pārņemšanas gadījumā. Iekļaušanu fondu biržas sarakstā ieraksta kā biržas sarakstā iekļautu akciju emisiju un biržas sarakstā neiekļautu akciju izpirkšanu, savukārt izslēgšanu no fondu biržas saraksta ieraksta kā biržas sarakstā iekļautu akciju izpirkšanu un attiecīgajā gadījumā kā biržas sarakstā neiekļautu akciju emisiju.
- 5.151. Sabiedrības var atpirkt savu pašu kapitālu, veicot akciju atpirkšanu, ko sauc arī par akciju atpirkumu. Akciju atpirkumu ieraksta kā finanšu darījumu, kas nodrošina naudu esošajiem akcionāriem apmaiņā pret daļu no sabiedrības emitētā pašu kapitāla. Tas nozīmē, ka naudu apmaina pret emitētā, bet neizpirktā akciju skaita samazinājumu. Sabiedrība izņem no apgrozības akcijas vai arī patur tās kā “krājumu”, kas pieejams atkārtotai emitēšanai.

Finanšu aktīvi, kas nav iekļauti pašu kapitāla vērtspapīros

- 5.152. Pašu kapitāla vērtspapīros neietver:

- akcijas, ko piedāvā pārdošanai, bet kas netika izvietotas emisijā. Tās netiek ierakstītas;
- nenodrošinātas obligācijas un akcijās konvertējamus aizdevumus. Tos klasificē kā parāda vērtspapīrus (AF.3) līdz to konvertēšanas laikam;
- partneru ar neierobežotu atbildību pašu kapitālu inkorporētās līgumsabiedrībās. To klasificē kā citu pašu kapitālu;
- valdības ieguldījumus tādu starptautisku organizāciju kapitālā, kuru juridiskā forma ir sabiedrības ar akciju pamatkapitālu. Tos klasificē kā citu pašu kapitālu (AF.519);
- prēmiju akciju emisiju: emisiju, nemaksājot par jaunām akcijām akcionāriem proporcionāli to ieguldījumam. Šāda emisija, kas nemaina ne sabiedrības saistības pret akcionāriem, ne to akciju proporciju, kādu sabiedrībā tur katrs akcionārs, nav finanšu darījums. Akciju sadalīšanas emisijas arī netiek ierakstītas.

Cits pašu kapitāls (F.519)

- 5.153. *Definīcija:* cits pašu kapitāls aptver visu veidu pašu kapitālu, kas nav klasificēts apakškategoriā “biržas sarakstā iekļautas akcijas” (AF.511) un “biržas sarakstā neiekļautas akcijas” (AF.512)

- 5.154. Cits pašu kapitāls ietver:

- sabiedrību visu veidu pašu kapitālu, kas nav akcijas, tostarp:
 - pašu kapitālu inkorporētās līgumsabiedrībās, uz kuru parakstās partneri ar neierobežotu atbildību;
 - tādu sabiedrību ar ierobežotu atbildību pašu kapitālu, kuru īpašnieki ir partneri, nevis akcionāri;

- 3) kapitālu, kas ieguldīts parastās vai ierobežotās līgumsabiedrībās, kas atzītas par neatkarīgām juridiskām personām;
- 4) kapitālu, kas ieguldīts kooperatīvās sabiedrībās, kas atzītas par neatkarīgām juridiskām personām;
- b) vispārējās valdības ieguldījumus tādu publisko sabiedrību kapitālā, kuru kapitāls nav sadalīts akcijās un kuras īpaši tiesību akti atzīst par neatkarīgām juridiskām personām;
- c) vispārējās valdības ieguldījumus centrālās bankas kapitālā;
- d) valdības ieguldījumus starptautisku un pārnacionālu organizāciju kapitālā, izņemot SVF, pat ja juridiski tās ir sabiedrības ar akciju kapitālu (piemēram, Eiropas Investīciju banka);
- e) ECB finanšu resursus, ko iemaksājušas valstu centrālās bankas;
- f) kapitālu, ko ieguldījušas finanšu un nefinanšu kvazisabiedrības. Šādu ieguldījumu apjoms atbilst jaunam ieguldījumam naudā vai natūrā, no kura atskaita visu veidu kapitāla izņemšanu;
- g) nerezidentvienību finanšu prasības pret nosacītām rezidentvienībām un otrādi.

Darījumu ar pašu kapitālu vērtēšana

- 5.155. Jaunas akcijas ieraksta to emisijas vērtībā, kas ir nominālvērtība plus emisijas prēmija.
- 5.156. Darījumus ar apgrozībā esošām akcijām ieraksta darījumu vērtībā. Ja darījuma vērtība nav zināma, to nosaka aptuveni, izmantojot fondu biržā kotēto cenu jeb tirgus cenu biržas sarakstā iekļautu akciju gadījumā un tirgus cenai ekvivalentu vērtību biržas sarakstā neiekļautu akciju gadījumā.
- 5.157. Dividenžu aizstājējakcijas ir akcijas, ko vērtē pēc cenas, kas plānota emitenta dividenžu priekšlikumā.
- 5.158. Prēmijakciju emisija netiek ierakstīta. Tomēr, ja prēmijakciju emisija nozīmē sabiedrības akciju kopējās tirgus vērtības pārmaiņas, tirgus vērtības pārmaiņas ieraksta pārvērtēšanas kontā.
- 5.159. Darījumu ar pašu kapitālu vērtība (F.51) ir līdzekļu summa, ko īpašnieki pārskaita sabiedrībām vai kvazisabiedrībām. Dažos gadījumos līdzekļus var pārskaitīt, uzņemoties sabiedrības vai kvazisabiedrības saistības.

Ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (F.52)

- 5.160. *Definīcija:* ieguldījumu fondu apliecības apliecina līdzdalību tādos ieguldījumu fondos, kuriem ir komercsabiedrības struktūra. Tās sauc par daļām, ja fonds ir trasts. Ieguldījumu fondi ir kolektīvi ieguldījumu uzņēmumi, ar kuru palīdzību ieguldītāji apvieno līdzekļus ieguldījumiem finanšu un/vai nefinanšu aktīvos.
- 5.161. Ieguldījumu fondus sauc arī par kopieguldījumu fondiem, daļu trastiem, ieguldījumu trastiem un pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem (PVKIU), un tie var būt atvērti, daļēji atvērti vai slēgti fondi.
- 5.162. Ieguldījumu fonda apliecības var būt un var nebūt iekļautas biržas sarakstā. Ja tās ir iekļautas biržas sarakstā, tās parasti ir atmaksājamas pēc pieprasījuma par vērtību, kas atbilst to daļai finanšu sabiedrības pašu līdzekļos. Šādus pašu līdzekļus regulāri pārvērtē, pamatojoties uz to dažādo komponentu tirgus cenām.
- 5.163. Ieguldījumu fondu apliecības iedala šādās apakškategorijs:
 - naudas tirgus fondu (NTF) apliecības vai daļas (F.521); un
 - apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav NTF (F.522).

NTF apliecības vai daļas (F.521)

- 5.164. *Definīcija:* naudas tirgus fondu apliecības vai daļas ir apliecības, ko emitē naudas tirgus fondi. Naudas tirgus fondu apliecības vai daļas var būt pārvedamas, un tās bieži uzskata par noguldījumu aizstājējiem.

Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav NTF (F.522)

- 5.165. *Definīcija:* citas ieguldījumu fondu apliecības vai daļas, kas nav naudas tirgus fondu apliecības vai daļas, atspoguļo prasību pret tāda ieguldījumu fonda vērtības daļu, kas nav naudas tirgus fonds. Šāda veida apliecības un daļas emitē ieguldījumu fondi.
- 5.166. Citas biržas sarakstā neiekļautas ieguldījumu fondu apliecības vai daļas, kas nav naudas tirgus fondu apliecības vai daļas, parasti ir atmaksājamas pēc pieprasījuma, par vērtību, kas atbilst to daļai finanšu sabiedrības pašu līdzekļos. Šādus pašu līdzekļus regulāri pārvērtē, pamatojoties uz to dažādo komponentu tirgus cenām.

Darījumu ar ieguldījumu fondu apliecībām vai daļām vērtēšana

- 5.167. Darījumos ar ieguldījumu fondu apliecībām vai daļām ietver fondā veikto neto iemaksu vērtību.

Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas (F.6)

- 5.168. Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas iedala sešās apakškategorijs:

- a) nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves (F.61);
- b) tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm (F.62);
- c) pensiju tiesības (F.63);
- d) pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem (F.64);
- e) tiesības uz nepensiju pabalstiem (F.65); un
- f) uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem (F.66).

Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves (F.61)

- 5.169. *Definīcija:* nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves ir nedzīvības apdrošināšanas polises turētāju finanšu prasības pret nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību attiecībā uz nenopelnītām prēmijām un izmaksājamām atlīdzībām.
- 5.170. Darījumi ar nedzīvības apdrošināšanas tehniskajām rezervēm attiecībā uz nenopelnītām prēmijām un izmaksājamām atlīdzībām saistīti ar tādiem riskiem kā nelaimes gadījumi, slimība vai ugunsgrēks un arī ar pārapdrošināšanu.
- 5.171. Nenopelnītās prēmijas ir samaksātās, bet vēl nenopelnītās prēmijas. Prēmijas parasti maksā tā perioda sākumā, kuru aptver polise. Saskaņā ar uzkrāšanas principu prēmijas tiek pelnītas visā polises periodā, tādejādi sākotnējais maksājums sevī ietver priekšsamaksu vai avansu.
- 5.172. Atliktās atlīdzību prasības ir prasības, kurām pienācis samaksas termiņš, bet par kurām vēl nav veikts norēķins, tostarp gadījumos, kad summa tiek apstrīdēta vai notikums, kas radījis prasību, ir noticis, bet vēl nav paziņots. Atlīdzību prasības, kurām pienācis samaksas termiņš, bet par kurām vēl nav veikts norēķins, atbilst rezervēm, kuras paredzētas nenokārtotām apdrošināšanas atlīdzību prasībām, kas ir apdrošināšanas sabiedrības noteiktās summas, lai segtu plānotos maksājumus par notikumiem, kuriem, lai gan tie jau notikuši, vēl nav veikts aprēķins par atlīdzību prasībām.
- 5.173. Citas tehniskās rezerves, piemēram, izlīdzināšanas rezerves, var noteikt apdrošinātāji. Tomēr kā saistības ar atbilstīgiem aktīviem tās atzīst tikai tad, ja ir bijis notikums, kas radījis saistības. Pretējā gadījumā izlīdzināšanas rezerves ir apdrošinātāja veikti iekšējās uzskaites ieraksti, kas atspoguļo uzkrājumus neregulāru notikumu segšanai un neatspoguļo esošās prasības pret polišu turētājiem.

Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm (F.62)

- 5.174. *Definīcija:* tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm, ir dzīvības apdrošināšanas polišu turētāju un anuitāšu saņēmēju finanšu atlīdzības prasības pret sabiedrību, kas piedāvā dzīvības apdrošināšanu.
- 5.175. Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm, izmanto, lai nodrošinātu pabalstus polišu turētājiem pēc polises termiņa beigām vai kompensāciju labuma guvējiem polises turētāja nāves gadījumā, tāpēc tās tur atsevišķi no akcionāru līdzekļiem. Rezerves anuitāšu formā balstās uz saistību pašreizējās vērtības aktuāru aprēķinu, lai samaksātu nākotnes ienākumu līdz labumguvēju nāvei.
- 5.176. Darījumus ar tiesībām, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm, veido papildinājumi mīnus samazinājumi.

- 5.177. Papildinājumus finanšu darījumu nozīmē veido:
- a) faktiskās prēmijas, kas nopelnītas kārtējā uzskaites perioda laikā; un
 - b) papildu prēmijas, kas atbilst no polišu turētāju tiesībām izrietošajiem ieguldījumu ienākumiem pēc pakalpojumu maksas atskaitīšanas.
- 5.178. Samazinājumus veido:
- a) summas, kas pienākas nodrošinājuma un līdzīgu apdrošināšanas polišu turētājiem; un
 - b) maksājumi, kas jāveic saistībā ar polisēm, kuras anulētas pirms termiņa.
- 5.179. Ja sabiedrība savu darba ņēmēju labā iegādājas grupas apdrošināšanu, darba ņēmēji, bet nevis darba devēji, ir labumguvēji, jo tos uzskata par polises turētājiem.

Pensiju tiesības (F.63)

- 5.180. *Definīcija:* pensiju tiesības ir finanšu prasības, ko tur pašreizējie darba ņēmēji un kādreizējie darba ņēmēji vai nu pret
- a) saviem darba devējiem;
 - b) shēmu, ko darba devējs izvēlējis pensiju maksāšanai atalgojuma nolīguma ietvaros starp darba devēju un darba ņēmēju; vai
 - c) apdrošinātāju.
- 5.181. Darījumus ar pensiju tiesībām veido papildinājumi mīnus samazinājumi, kas jānodala no nominālajiem turēšanas guvumiem vai zaudējumiem saistībā ar pensiju fondu ieguldījumiem līdzekļiem.
- 5.182. Papildinājumus finanšu darījumu nozīmē veido:
- a) faktiskās iemaksas pensiju shēmās, ko veic darba ņēmēji, darba devēji, pašnodarbinātas personas vai citas institucionālas vienības privātpersonu vai mājsaimniecību labā ar prasībām pret shēmu un kas nopelnītas kārtējā uzskaites perioda laikā; un
 - b) papildu iemaksas, kas atbilst ienākumiem, ko nopelna, ieguldot piedalošos mājsaimniecību pensiju shēmas pensiju tiesības, no kā atskaita pakalpojumu maksu par shēmas pārvaldības laiku.
- 5.183. Samazinājumus veido:
- a) sociālie pabalsti, kas vienādi ar summām, kuras maksā pensijā aizgājušajiem vai to apgādājamiem kā regulārus maksājumus vai citus pabalstus; un
 - b) sociālie pabalsti, ko veido vienreizējas summas, ko izmaksā, personām aizejot pensijā.

Iespējamās pensiju tiesības

- 5.184. Kategorija "pensiju tiesības" neietver iespējamās pensiju tiesības, ko izveido institucionālas vienības, kuras tiek klasificētas kā nefondētas valdības definētu pabalstu darba devēju pensiju shēmas vai sociālās nodrošināšanas pensiju fondi. To darījumus pilnībā neieraksta, un to citas plūsmas un uzkrātos lielumus neieraksta pamatkontos, bet gan papildu tabulā par līdz šim uzkrātajām pensiju tiesībām sociālajā apdrošināšanā. Iespējamās pensiju tiesības nav centrālās valdības, pavalsts valdības, vietējās valdības vai sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektoru saistības un nav iespējamo labumguvēju finanšu aktīvi.

Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem (F.64)

- 5.185. Darba devējs var slēgt līgumu ar trešām personām par savu darba ņēmēju pensiju fondu uzraudzīšanu. Ja darba devējs arī turpmāk nosaka pensiju shēmas nosacījumus, ir atbildīgs par finansējuma deficītu un patur tiesības uz finansējuma pārpalikumu, darba devēju uzskata par pensiju pārvaldītāju, bet vienību, kas strādā pensiju pārvaldītāja vadībā, uzskata par pensiju administratoru. Ja nolīgums starp darba devēju un trešo personu paredz, ka darba devējs nodod riskus un atbildību par finansējuma deficītu trešai personai apmaiņā pret trešās personas tiesībām paturēt līdzekļu pārpalikumu, trešā persona kļūst par pensiju pārvaldītāju un arī par administratoru.

- 5.186. Ja pensiju pārvaldītājs ir vienība, kas nav administrators, un pensiju fondā uzkrātā summa ir mazāka par tiesību pieaugumu, ieraksta pensiju fonda prasību pret pensiju pārvaldītāju. Ja pensiju fondā uzkrātā summa ir lielāka par tiesību pieaugumu, pensiju fonds maksā pensiju pārvaldītājam.

Tiesības uz nepensiju pabalstiem (F.65)

- 5.187. Neto iemaksu pārsniegums pār pabalstiem atspoguļo apdrošināšanas shēmas saistību palielināšanos attiecībā pret labumguvējiem. Šo posteni atspoguļo kā ienākuma izlietojuma konta korekciju. Kā saistību palielināšanos to atspoguļo arī finanšu kontā. Šis postenis var izveidoties tikai retos gadījumos, un pragmatisku apsvērumu dēļ pārmaiņas šādās tiesībās uz nepensiju pabalstiem var iekļaut prasījās.

Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem (F.66)

- 5.188. *Definīcija:* uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem ir standarta garantiju turētāju finanšu prasības pret institucionālām vienībām, kas sniedz šādas garantijas.
- 5.189. Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem ir iepriekš samaksātas neto nodevas un rezerves, lai izpildītu spēkā nenokārtotās prasības saskaņā ar standarta garantijām. Līdzīgi kā rezerves iepriekš samaksātām apdrošināšanas prēmijām un rezervēm, arī rezervēs prasībām saskaņā ar standarta garantijām ietver nenopelnītās nodevas (prēmijas) un prasības, kas vēl nav nokārtotas.
- 5.190. Standarta garantijas ir garantijas, kuras tiek emitētas lielā skaitā, parasti par salīdzinoši mazām summām, saskaņā ar identiskiem noteikumiem. Šādos nolīgumos iesaistītas trīs personas: aizņēmējs, aizdevējs un garantijas devējs. Aizņēmējs vai aizdevējs var slēgt līgumu ar garantijas devēju par atmaksas veikšanu aizdevējam, ja aizņēmējs nepilda saistības. Kā piemēru var minēt eksporta kredītu garantijas un studiju kredītu garantijas.
- 5.191. Kaut gan nevar noteikt iespējamību, ka kāds konkrēts aizņēmējs nepildīs saistības, parastā prakse ir aplēst, cik no līdzīgiem aizņēmējiem varētu nepildīt saistības. Līdzīgi kā nedzīvības apdrošinātājs, arī garantijas devējs, kas strādā saskaņā ar komerciāliem apsvērumiem, gaida, ka visas nodevas tiks samaksātas un papildus tiks nopelnīts īpašuma nodoklis par nodevām un rezervēm, kas gan segs paredzamo saistību neizpildi un ar to saistītās izmaksas, gan ļaus vēl gūt peļņu. Tāpat kā attiecībā uz nedzīvības apdrošināšanu attiecīgi tiek pieņemts līdzīgs režīms attiecībā uz šādām garantijām, ko raksturo kā standarta garantijas.
- 5.192. Standarta garantijas aptver garantijas attiecībā uz dažādiem finanšu instrumentiem, piemēram, noguldījumiem, parāda vērtspapīriem, aizdevumiem un tirdzniecības kredītiem. Tās parasti izsniedz finanšu sabiedrības, tostarp, bet ne tikai, arī apdrošināšanas sabiedrības, un arī vispārējā valdība.
- 5.193. Ja institucionāla vienība piedāvā standarta garantijas, tā prasa maksāt nodevas un tai rodas saistības, lai izpildītu prasības saskaņā ar garantiju. Saistību vērtība garantijas devēja kontos ir vienāda ar sagaidāmo prasību pašreizējo vērtību saskaņā ar esošām garantijām, atskaitot summas, ko garantijas devējs paredz atgūt no aizņēmējiem, kuri nepilda saistības. Saistības sauc par uzkrājumiem standarta garantiju prasījumiem.
- 5.194. Garantija var aptvert vairāku gadu periodu. Nodeva var būt ikgadēja vai avansā maksājama. Pēc būtības nodeva atspoguļo maksu, kas tiek nopelnīta par katru garantijas spēkā esamības gadu, saistībām samazinoties līdz ar perioda samazināšanos (pieņemot, ka aizņēmējs veic atmaksu pa daļām). Tādējādi ierakstiem jāseko anuitāšu ierakstiem, nodevu maksājot tad, kad samazinās nākotnes saistības.
- 5.195. Standarta garantiju raksturs nosaka, ka ir daudzas viena veida garantijas, kaut gan tās neattiecas uz vienādu laikposmu un nesākas un nebeidzas vienā un tajā pašā datumā.
- 5.196. Neto nodevas aprēķina kā saņemamās nodevas, kurām pieskaita papildinājumus (to summa ir vienāda ar īpašuma ienākumu, ko attiecina uz vienību, kura maksā nodevu par garantiju) mīnus administrēšanas u. tml. izmaksas. Šādas neto nodevas maksā ikviens ekonomikas sektors, un tās saņem tas sektors, kurā iedala garantijas devēju. Prasības saskaņā ar standarta garantiju shēmām maksā garantijas devējs, un tās saņem finanšu instrumenta aizdevējs saskaņā ar garantiju neatkarīgi no tā, vai nodevu maksājis aizdevējs vai aizņēmējs. Finanšu darījumi attiecas uz starpību starp samaksāto nodevu par jaunām garantijām un prasībām saskaņā ar esošām garantijām.

Standarta garantijas un vienreizējas garantijas

- 5.197. Standarta garantijas atšķiras no vienreizējām garantijām saskaņā ar diviem kritērijiem:
- a) standarta garantijas raksturo darījumi, kuri bieži atkārtojas un kuriem ir vienādas pazīmes un risku kopums;
 - b) garantijas devēji var aplēst vidējos zaudējumus, pamatojoties uz pieejamo statistiku.

Vienreizējas garantijas ir individuālas, un garantijas devēji nevar ticami aplēst prasību risku. Vienreizējas garantijas izsniegšana ir iespējama saistība, un to neieraksta. Izņēmumi ir atsevišķas garantijas, ko izsniedz valdība un kas aprakstītas 20. nodaļā.

Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (F.7)

5.198. Atvasinātos finanšu instrumentus un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas iedala divās apakškategoriņās:

- a) atvasinātie finanšu instrumenti (F71); un
- b) darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (F72).

Atvasinātie finanšu instrumenti (F.71)

5.199. *Definīcija:* atvasinātie finanšu instrumenti ir finanšu instrumenti, kas saistīti ar konkrētu finanšu instrumentu vai rādītāju, vai precī, ar to palīdzību konkrētus finanšu riskus var patstāvīgi tirgot finanšu tirgos. Atvasinātie finanšu instrumenti atbilst šādiem nosacījumiem:

- a) tie ir saistīti ar kādu finanšu vai nefinanšu aktīvu, aktīvu grupu vai indeksu;
- b) tie ir apgrozāmi vai tos var kompensēt tirgū; un
- c) netiek avansā izmaksāta pamatsumma, kas jāatmaksā.

5.200. Atvasinātos finanšu instrumentus izmanto dažādiem mērķiem, tostarp riska pārvaldībai, riska ierobežošanai, arbitražai starp tirgiem, spekulācijām un darba ņēmēju atalgošanai. Atvasinātie finanšu instrumenti ļauj darījuma partneriem tirgot īpašus finanšu riskus, piemēram, procentu likmju risku, valūtas, pašu kapitāla un preču cenas risku un kredītrisku, citām vienībām, kuras vēlas uzņemties šādus riskus, parasti neveicot tirdzniecību ar primāro aktīvu. Tādēļ pret atvasinātiem finanšu instrumentiem attiecas kā pret sekundāriem aktīviem.

5.201. Atvasinātā finanšu instrumenta vērtība izriet no bāzes aktīva cenas, kas ir atsaucē cena. Atsaucē cena var attiekties uz finanšu vai nefinanšu aktīvu, procentu likmi, valūtas maiņas kursu, citu atvasinātu instrumentu vai starpību starp divām cenām. Atvasināto instrumentu līgums var arī attiekties uz indeksu, cenu grozu vai tādiem citiem posteņiem kā emisiju tirdzniecība vai laika apstākļi.

5.202. Atvasinātos finanšu instrumentus var iedalīt kategorijās pēc instrumenta, piemēram, iespējas līgumi, ārpusbiržas nākotnes līgumi un kredīta atvasinātie instrumenti, vai pēc tirgus riska, piemēram, valūtas mijmaiņas līgumi, procentu likmju mijmaiņas līgumi u. tml.

Iespējas līgumi

5.203. *Definīcija:* iespējas līgumi ir līgumi, kas dod to turētājiem tiesības, bet neuzliek pienākumu, pirkt no iespējas līguma emitenta vai pārdot iespējas līguma emitentam aktīvu par iepriekš noteiktu cenu noteiktā laikposmā vai noteiktā datumā.

Tiesības pirkt paredz pirkšanas iespējas līgumi, bet tiesības pārdot – pārdošanas iespējas līgumi.

5.204. Iespējas līguma pircējs maksā prēmiju (iespējas cenu) par iespējas līguma parakstītāja apņemšanos pārdot vai pirkt noteiktu daudzumu bāzes aktīva par noteikto cenu. Prēmija ir iespējas līguma turētāja finanšu aktīvs un iespējas līguma parakstītāja saistība. Konceptuāli raugoties, prēmija satur pakalpojuma maksu, ko ieraksta atsevišķi. Tomēr, ja nav pieejami detalizēti dati, būtu pēc iespējas jāizvairās no pieņēmumiem, nosakot pakalpojuma elementu.

5.205. Garantijas (*warrants*) ir iespējas līgumu forma. Tās dod to turētājiem tiesības, nevis uzliek pienākumu, pirkt no garantijas devēja noteiktu skaitu akciju vai obligāciju saskaņā ar noteiktiem nosacījumiem uz noteiktu laikposmu. Pastāv arī valūtas garantijas, kuru pamatā ir vienas valūtas daudzums, kas vajadzīgs citas valūtas pirkšanai, starpvalūtu garantijas, kas piesaistītas trešām valūtām, kā arī indeksa, groza un preču garantijas.

5.206. Garantija var būt nodalāma un to var tirgot atsevišķi no parāda vērtspapīra. Tādējādi pēc būtības jāatspoguļo divi atsevišķi finanšu instrumenti – garantija kā atvasināts finanšu instruments un obligācija kā parāda vērtspapīrs. Garantijas ar iekļautiem atvasinātiem instrumentiem klasificē pēc to primārajām pazīmēm.

Ārpusbiržas nākotnes līgumi

5.207. *Definīcija:* ārpusbiržas nākotnes līgumi ir finanšu līgumi, saskaņā ar kuriem divi darījuma partneri vienojas apmainīties ar noteiktu bāzes aktīvu apjomu par noteiktu cenu (norunas cenu) noteiktā datumā.

- 5.208. Biržā tirgotie nākotnes līgumi ir nākotnes līgumi, kurus tirgo regulētās fondu biržās. Parasti, bet ne vienmēr, norēķinus par biržā tirgotiem nākotnes līgumiem un citiem nākotnes līgumiem veic naudā vai sniedzot kādu citu finanšu aktīvu, nevis piegādājot bāzes aktīvu, tāpēc tos vērtē un tirgo atsevišķi no bāzes posteņa. Pazīstami ārpusbiržas tipa līgumi ir mijmaiņas līgumi un ārpusbiržas procentu likmes nākotnes līgumi.

Iespējas līgumu salīdzinājums ar ārpusbiržas nākotnes līgumiem

- 5.209. Iespējas līgumus var pretstatīt ārpusbiržas nākotnes līgumiem tādējādi, ka:
- a) līguma darbības sākumā ārpusbiržas nākotnes līgumam parasti nav priekšsamaksas un atvasinātā instrumenta līgums sākas ar vērtību, kas ir nulle; iespējas līguma gadījumā maksā prēmiju, kad līgumu iegādājas, un tā sākumā līgumu vērtē pēc prēmijas apjoma;
 - b) tā kā tirgus cenas, procentu likmes vai valūtu maiņas kursi nākotnes līguma darbības laikā var mainīties, līguma vērtība var kļūt pozitīva vienam darījuma partnerim (kā aktīvs) un attiecīgi negatīva otram (kā saistība). Šāda situācija var mainīties starp abiem darījuma partneriem atkarībā no notikumiem tirgū attiecībā uz bāzes aktīvu salīdzinājumā ar līguma norunas cenu. Šīs pazīmes dēļ nav praktiski norādīt darījumus ar aktīviem atsevišķi no darījumiem ar saistībām. Atšķirībā no citiem finanšu instrumentiem pārskatu par darījumiem ar ārpusbiržas nākotnes līgumiem parasti sniedz kā neto summas aktīvos un saistībās. Iespējas līguma gadījumā pircējs vienmēr ir kreditors, un parakstītājs vienmēr ir debitors;
 - c) termiņa beigās nākotnes līgumiem ir beznosacījumu izpirkšana, savukārt iespējas līgumiem par to lemj iespējas līguma pircējs. Dažus iespējas līgumus izpērk automātiski, kad termiņa beigās tie ir pozitīvi.

Mijmaiņas līgumi

- 5.210. *Definīcija:* mijmaiņas līgumi ir līgumsaistības starp diviem darījuma partneriem, kuri vienojas, ka laika gaitā un saskaņā ar iepriekš noteiktiem noteikumiem tie apmainīsies ar maksājumu plūsmām par iepriekš noteiktu nosacīto pamatsummu. Izplatītākie mijmaiņas līgumu veidi ir procentu likmju mijmaiņas līgumi, ārvalstu valūtu mijmaiņas līgumi un valūtas mijmaiņas līgumi.
- 5.211. Procentu likmju mijmaiņas līgumi ietver dažāda veida procentu maksājumu apmaiņu par nosacīto pamatsummu, ar kuru nekad neapmainās. Procentu likmju mijmaiņas piemēri ir fiksētu likmju, mainīgu likmju un valūtā izteiktu procentu likmju apmaiņa. Norēķinus bieži veic, izmantojot neto naudas maksājumu, kura summa ir pašreizējā starpība starp divām līgumā noteiktām procentu likmēm, ko piemēro nosacītajai pamatsummai.
- 5.212. Ārvalstu valūtas mijmaiņas līgumi ir darījumi ārvalstu valūtās par līgumā noteiktu maiņas kursu.
- 5.213. Valūtas mijmaiņas līgumi ietver apmaiņu ar naudas plūsmām saistībā ar procentu maksājumiem un apmaiņu ar pamatsummām par noteiktu maiņas kursu līguma beigās.

Procentu nākotnes līgumi

- 5.214. *Definīcija:* procentu nākotnes līgumi ir līgumiskas vienošanās, saskaņā ar kurām divi darījuma partneri, lai aizsargātu sevi pret procentu likmju pārmaiņu, vienojas par procentu likmi, kas jāmaksā noteiktā norēķinu datumā par nosacīto pamatsummu, ar kuru nekad neapmainās. Norēķinus par procentu nākotnes līgumiem līdzīgi kā procentu likmju mijmaiņas līgumiem veic kā neto naudas maksājumu. Maksājumi attiecas uz starpību starp nestandartizēta procentu likmes nākotnes līguma likmi un dominējošo tirgus likmi norēķinu brīdī.

Kredīta atvasinātie instrumenti

- 5.215. *Definīcija:* kredīta atvasinātie instrumenti ir atvasināti finanšu instrumenti, kuru primārais mērķis ir tirgot kredītrisku.

Kredīta atvasinātie instrumenti izveidoti, lai tirgotu aizdevumu un vērtspapīru saistību nepildīšanas risku. Kredīta atvasinātie instrumenti var būt kā nākotnes līgumi vai iespējas līgumi, un, tāpat kā citus atvasinātus finanšu instrumentus, tos bieži izveido saskaņā ar standarta juridisku vienošanos, kas atvieglo tirgus novērtējuma veikšanu. Kredītriska pārdevējs, kurš pērk aizsardzību, nodod riska pircējam, kurš pārdod aizsardzību apmaiņā pret prēmiju.

- 5.216. Riska pircējs maksā naudu riska pārdevējam saistību nepildīšanas gadījumā. Norēķinu par kredīta atvasināto instrumentu var arī veikt, piegādājot parāda vērtspapīrus ar tās vienības starpniecību, kas nav izpildījusi saistības.
- 5.217. Ir šāda veida kredīta atvasinātie instrumenti: kredītsaistību nepildīšanas iespējas līgumi, kredītsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumi (CDS) un kopējo ieņēmumu mijmaiņas līgumi. CDS indekss kā tirgots kredīta atvasināto instrumentu indekss atspoguļo CDS prēmiju attīstības tendences.

Kredītsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumi

- 5.218. *Definīcija:* kredītsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumi (CDS) ir kredītu apdrošināšanas līgumi. Tie paredzēti, lai segtu kreditora (CDS pircēja) zaudējumus, ja
- a) kredītnotikums notiek saistībā ar atsaucē vienību, nevis saistībā ar konkrētu parāda vērtspapīru vai aizdevumu. Kredītnotikums, kas ietekmē attiecīgo atsaucē subjektu, var būt saistību nepildīšana, kā arī neveikts maksājums par kādu (kvalificējošu) saistību, kurai pienācis samaksas termiņš, piemēram, parāda pārstrukturēšana, līguma laušana, un citi;
 - b) netiek pildītas saistības par konkrētu parāda instrumentu, parasti parāda vērtspapīru vai aizdevumu. Attiecībā uz mijmaiņas līgumiem CDS pircējs (uzskatīts par riska pārdevēju) veic vairākus prēmijas maksājumus CDS pārdevējam (kas tiek uzskatīts par riska pircēju).
- 5.219. Ja attiecībā uz saistīto vienību vai parāda instrumentu saistības tiek pildītas, riska pārdevējs turpina maksāt prēmijas līdz līguma beigām. Ja saistības netiek pildītas, riska pircējs kompensē riska pārdevējam zaudējumus un riska pārdevējs pārstāj maksāt prēmijas.

Finanšu instrumenti, kas nav iekļauti atvasināto finanšu instrumentu kategorijā

- 5.220. Atvasinātie finanšu instrumenti neietver:
- a) bāzes instrumentu, kas ir atvasinātā finanšu instrumenta pamatā;
 - b) strukturētus parāda vērtspapīrus, kas apvieno parāda vērtspapīru vai parāda vērtspapīru grozu, un atvasināto finanšu instrumentu vai atvasināto finanšu instrumentu grozu, turklāt atvasinātais finanšu instruments ir nenodalāms no parāda vērtspapīra un sākotnēji ieguldītā pamatsumma ir liela salīdzinājumā ar gaidāmo ieņēmumu no iekļautajiem atvasinātajiem finanšu instrumentiem. Ja ieguldītā pamatsumma ir maza salīdzinājumā ar gaidāmo ieņēmumu un finanšu instrumenti ir pilnībā pakļauti riskam, tos klasificē kā atvasinātos finanšu instrumentus. Attiecīgi klasificē finanšu instrumentus, kuros parāda vērtspapīra komponents un atvasinātā finanšu instrumenta komponents ir savstarpēji nodalāmi;
 - c) atmaksājamas drošības iemaksas saistībā ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem iedala citos noguldījumos vai aizdevumos atkarībā no iesaistītajām institucionālajām vienībām. Savukārt neatmaksājamas drošības iemaksas, kas samazina vai likvidē aktīvu/saistību pozīciju, kas var parādīties līguma darbības laikā, uzskata par norēķiniem saskaņā ar līgumu un klasificē kā darījumus ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem;
 - d) sekundārus instrumentus, kas nav apgrozāmi un ko nevar kompensēt tirgū;
 - e) mijmaiņas darījumus ar zeltu, kuru būtība ir tāda pati kā vērtspapīru pārdošanas ar atpirkšanu līgumiem.

Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (F.72)

- 5.221. *Definīcija:* darba ņēmēju akciju iegādes iespējas ir noteiktā datumā noslēgta vienošanās, saskaņā ar kuru darba ņēmējam ir tiesības pirkt noteiktu darba devēja akciju skaitu par noteiktu cenu noteiktā laikā vai kādā laikposmā, kas ir tieši pēc nodošanas datuma.

Izmanto šādu terminoloģiju:

Līguma datums ir "piešķiršanas datums".

Noteiktā pirkuma cena ir "norunas cena".

Noteiktais pirmais pirkuma datums ir "nodošanas datums".

Periods pēc nodošanas datuma, kurā var veikt pirkumu, ir "īstenošanas periods".

- 5.222. Darījumus ar darba ņēmēju akciju iegādes iespējām ieraksta finanšu kontā kā pretējo ierakstu darba ņēmēju atalgojuma elementam, ko atspoguļo akciju iegādes iespējas vērtība. Iespējas līguma vērtību sadala periodā starp piešķiršanas datumu un nodošanas datumu, bet, ja nav detalizētu datu, tā jāieraksta nodošanas datumā. Pēc tam darījumus ieraksta īstenošanas datumā vai, ja tie ir tirgojami un tiek faktiski tirgoti, starp nodošanas datumu un īstenošanas perioda beigām.

Darījumu ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem un darba ņēmēju akciju iegādes iespējām vērtēšana

- 5.223. Sekundārā tirdzniecība ar iespējas līgumiem un iespējas līgumu izslēgšana pirms piegādes ir saistīta ar finanšu darījumiem. Ja iespējas līgumam pienāk piegāde, to var īstenot vai var arī neīstenot. Ja iespējas līgumu īsteno, iespējas līguma parakstītājs var veikt maksājumu iespējas līguma turētājam, kas ir vienāds ar starpību starp bāzes aktīva dominējošo tirgus cenu un norunas cenu, vai arī var iegādāties vai pārdot bāzes finanšu vai nefinanšu aktīvu, ko ieraksta dominējošajā tirgus cenā, un pretējais maksājums starp iespēju līguma turētāju un iespēju līguma parakstītāju ir vienāds ar norunas cenu. Starpība starp bāzes aktīva dominējošo tirgus cenu un norunas cenu abos gadījumos ir vienāda ar iespējas līguma likvidācijas vērtību, kas ir iespēju līguma cena līguma beigu datumā. Ja iespējas līgumu neīsteno, darījums nenotiek. Tomēr iespējas līguma parakstītājam veidojas turēšanas guvums un iespējas līguma turētājam veidojas turēšanas zaudējumi (abos gadījumos summas ir vienādas ar prēmiju, ko maksā, iegādājoties līgumu), un to ieraksta pārvērtēšanas kontā.
- 5.224. Darījumus, kas ierakstīti saistībā ar šādiem atvasinātiem finanšu instrumentiem, ietver tirdzniecību ar līgumiem un arī veikto norēķinu neto vērtību. Var arī būt nepieciešams ierakstīt darījumus, kas saistīti ar atvasinātu instrumentu līgumu izveidi. Tomēr daudzos gadījumos abi darījuma partneri noslēgs atvasinātu instrumentu līgumu, vienam partnerim neveicot maksājumu otram, un šādos gadījumos tā darījuma vērtība, ar ko izveido līgumu, ir nulle un finanšu kontā nekas netiek ierakstīts.
- 5.225. Visu veidu tiešas komisijas maksas, ko maksā vai ko saņem no brokeriem vai starpniekiem par iespējas līgumu, biržā tirgotu nākotnes līgumu, mijmaiņas līgumu un citu atvasinātu instrumentu līgumu organizēšanu, uztver kā maksu par pakalpojumiem attiecīgajos kontos. Neuzskata, ka mijmaiņas līguma partneri viens otram sniedz pakalpojumu, bet visu veidu maksājumus trešām personām par mijmaiņas līguma organizēšanu uztver kā maksu par pakalpojumu. Saskaņā ar mijmaiņas līgumu, kad tiek apmainīta pamatsumma, atbilstīgās plūsmas ieraksta kā darījumus ar bāzes instrumentu, un citu maksājumu plūsmas ieraksta kā darījumu ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem un darba ņēmēju akciju iegādes iespējām (kategorija F.7). Lai gan konceptuāli var uzskatīt, ka prēmija, ko maksā iespējas līguma pārdevējam, ietver maksu par pakalpojumiem, praksē parasti nevar nošķirt pakalpojuma elementu. Tāpēc pilno cenu ieraksta kā finanšu aktīva iegādi pircējam un kā saistības rašanos pārdevējam.
- 5.226. Ja līgumā nav ietverta pamatsummas apmaiņa, līguma darbības sākumā darījumu neieraksta. Abos gadījumos šajā brīdī netieši tiek radīts atvasināts finanšu instruments, kura sākuma vērtība ir nulle. Tādējādi mijmaiņas līguma vērtība būs vienāda ar vienu no šādām vērtībām:
- a) attiecībā uz pamatsummu – pašreizējo tirgus vērtību starpībai starp apmaināmo summu sagaidāmajām nākotnes tirgus vērtībām un līgumā noteiktajām summām;
 - b) attiecībā uz citiem maksājumiem – līgumā noteikto nākotnes plūsmu pašreizējo tirgus vērtību.
- 5.227. Pārmaiņas atvasināta finanšu instrumenta vērtībā laika gaitā ieraksta pārvērtēšanas kontā.
- 5.228. Turpmākas pamatsummas atkārtotas apmaiņas regulēs mijmaiņas līguma nosacījumi, un tajos var ietvert nosacījumu, ka finanšu aktīvus apmaina par cenu, kas atšķiras no šādu aktīvu dominējošās tirgus cenas. Pretējais maksājums starp mijmaiņas līguma partneriem būs noteikts līgumā. Starpība starp tirgus cenu un līguma cenu tad būs vienāda ar aktīva/saistības likvidācijas vērtību, jo to piemēro attiecīgajā datumā un ieraksta kā darījumu ar atvasinātiem finanšu instrumentiem un darba ņēmēju akciju iegādes iespējām (F.7). Kopumā darījumiem ar atvasinātiem finanšu instrumentiem un darba ņēmēju akciju iegādes iespējām jāsakrīt ar kopējām pārvērtēšanas guvumiem vai zaudējumiem visā mijmaiņas līguma darbības laikā. Šāda pieeja ir analoga pieejai, kas noteikta attiecībā uz iespēju līgumiem, kam pienāk piegāde.
- 5.229. Attiecībā uz institucionālu vienību mijmaiņas līgumu vai nestandartizētu procentu likmes nākotnes līgumu ieraksta postepa "atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespēja" aktīvu pusē, ja tam ir neto aktīvu vērtība. Ja mijmaiņas līgumam ir neto saistību vērtība, to saskaņā ar vienošanos arī ieraksta aktīvu pusē, lai izvaiļtos no pastāvīgas pārejas no aktīvu uz saistību pusi. Attiecīgi negatīvie neto maksājumi palielina neto vērtību.

Citas debitoru/kreditoru saistības (F.8)

- 5.230. *Definīcija:* citas debitoru/kreditoru saistības ir finanšu aktīvi un saistības, ko veido kā pretējo darījumu darījumiem, kad ir laika starpība starp darījumiem un attiecīgajiem maksājumiem.
- 5.231. Citas debitoru/kreditoru saistības ietver darījumus ar finanšu prasībām, ko rada agrīns vai vēlīns maksājums par darījumiem ar precēm vai pakalpojumiem, sadales darījumiem vai finanšu darījumiem sekundārajā tirgū.

5.232. Finanšu darījumi ar citām debitoru/kreditoru saistībām ietver:

- a) tirdzniecības kredītus un avansus (F.81);
- b) citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (F.89).

Tirdzniecības kredīti un avansi (F.81)

5.233. *Definīcija:* tirdzniecības kredīti un avansi ir finanšu prasības, ko rada preču un pakalpojumu piegādātāju tieši izsniegti kredīti saviem klientiem un avansi par darbu, kas tiek veikts vai ko vēl tikai veiks, kā klientu priekšsamaksu par vēl nepiegādātām precēm un pakalpojumiem.

5.234. Tirdzniecības kredīti un avansi rodas, kad maksājumu par precēm vai pakalpojumiem neveic tajā pašā laikā, kad mainās īpašumtiesības uz precēm vai sniedz pakalpojumu. Ja maksājumu veic pirms īpašumtiesību maiņas, veidojas avansa maksājums.

5.235. Saņemtos, bet vēl neapmaksātos NMFSP ietver attiecīgajā finanšu instrumentā, kas parasti ir procenti, un apdrošināšanas prēmiju priekšsamaksu ietver apdrošināšanas tehniskajās rezervēs (F.61), un nevienā gadījumā neieraksta kā tirdzniecības kredītus un avansus.

5.236. Tirdzniecības kredītu un avansu apakš kategorijā ietver:

- a) finanšu prasības saistībā ar preču piegādi vai pakalpojumu sniegšanu, ja nav veikts maksājums;
- b) tirdzniecības kredītus, ko pieņem faktūrkreditēšanas sabiedrības, izņemot gadījumus, kad tos uzskata par aizdevumu;
- c) ēku īri, kas uzkrājas laika gaitā;
- d) nokavētos maksājumus par precēm un pakalpojumiem, ja tiem nav izmantots aizdevums.

5.237. Tirdzniecības kredīti jānodala no tirdzniecības finansējuma tirdzniecības vekseļu veidā un kredītiem, ko izsniedz trešās personas tirdzniecības finansēšanai.

5.238. Tirdzniecības kredīti un avansi neietver aizdevumus tirdzniecības kredītu finansēšanai. Tos klasificē kā aizdevumus.

5.239. Tirdzniecības kredītus un avansus var iedalīt pēc sākotnējā termiņa īstermiņa un ilgtermiņa tirdzniecības kredītos un avansos.

Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (F.89)

5.240. *Definīcija:* citas debitoru/kreditoru saistības ir finanšu prasības, ko rada laika starpība starp sadales darījumiem vai finanšu darījumiem sekundārajā tirgū un attiecīgajiem maksājumiem.

5.241. Citas debitoru/kreditoru saistības ir finanšu prasības, kas rodas no laika atšķirības starp uzkrātiem darījumiem un maksājumiem, piemēram, par:

- a) darba algu;
- b) nodokļiem un sociālajām iemaksām;
- c) dividendēm;
- d) renti;
- e) vērtspapīru pirkšanu un pārdošanu.

5.242. Uzkrātos un neizmaksātos procentus ieraksta kopā ar finanšu aktīvu vai saistību, attiecībā uz kuru tie uzkrājas, un nevis kā debitoru/kreditoru saistības. Ja uzkrātos procentus neieraksta kā atkārtoti ieguldītus finanšu aktīvā, tos klasificē kā citas debitoru/kreditoru saistības.

5.243. Attiecībā uz maksu par vērtspapīru aizdošanu un zelta aizdevumiem, ko uzskata par procentiem, attiecīgos ierakstus ietver saskaņā ar citām debitoru/kreditoru saistībām, nevis kopā ar instrumentu, uz ko tie attiecas.

5.244. Citas debitoru/kreditoru saistības neietver:

- a) statistiskas atšķirības, kas nav laika atšķirības starp darījumiem ar precēm un pakalpojumiem, sadales darījumiem vai finanšu darījumiem un attiecīgajiem maksājumiem;
- b) agrīnu vai vēlinu maksājumu, ja tiek veikts finanšu aktīvs vai dzēstas saistības, kas nav klasificētas kā citas debitoru/kreditoru saistības. Šos agrīnos vai vēlinos maksājumus klasificē attiecīgā instrumenta kategorijā;
- c) nodokļu un to sociālo iemaksu summā, kas jāmaksā vispārējai valdībai un ko iekļauj citās debitoru/kreditoru saistībās, nav jāietver tādu šo nodokļu vai sociālo iemaksu daļu, ko nevarēs iekasēt un kas tādēļ atspoguļo vispārējās valdības prasību, kam nav vērtības.

5.1. PIELIKUMS

FINANŠU DARĪJUMU KLASIFIKĀCIJA

5.A1.01. Finanšu darījumus var klasificēt saskaņā ar dažādiem kritērijiem – pēc finanšu instrumenta veida, apgrozāmības, ienākumu veida, termiņa, valūtas un procentu veida.

Finanšu darījumu klasifikācija pēc kategorijas

5.A1.02. Finanšu darījumus klasificē kategorijās un apakškategorijās, kā parādīts 5.3. tabulā. Šī darījumu ar finanšu aktīviem un saistībām klasifikācija atbilst finanšu aktīvu un saistību klasifikācijai.

5.3. tabula. Finanšu darījumu klasifikācija

Kategorija	Kods		
Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	F.1		
Monetārais zelts		F.11	
Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)		F.12	
Valūta un noguldījumi	F.2		
Valūta		F.21	
Pārvedami noguldījumi		F.22	
Citi noguldījumi		F.29	
Parāda vērtspapīri	F.3		
Īstermiņa		F.31	
Ilgtermiņa		F.32	
Aizdevumi	F.4		
Īstermiņa		F.41	
Ilgtermiņa		F.42	
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	F.5		
Pašu kapitāls		F.51	
Biržas sarakstā iekļautas akcijas			F.511
Biržas sarakstā neiekļautas akcijas			F.512
Cits pašu kapitāls			F.519
Ieguldījumu fondu apliecības vai daļas		F.52	

Kategorija	Kods		
Naudas tirgus fondu (NTF) apliecības/daļas			F.521
Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi			F.522
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	F.6		
Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves		F.61	
Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm		F.62	
Pensiju tiesības		F.63	
Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem		F.64	
Tiesības uz nepensiju pabalstiem		F.65	
Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem		F.66	
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	F.7		
Atvasinātie finanšu instrumenti, kas nav darba ņēmēju akciju iegādes iespējas		F.71	
Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas		F.72	
Citas debitoru/kreditoru saistības	F.8		
Tirdzniecības kredīti un avansi		F.81	
Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus		F.89	

5.A1.03. Finanšu darījumu un finanšu aktīvu un saistību klasifikācija balstās galvenokārt uz finanšu instrumentu likviditāti, apgrozāmību un juridiskajām iezīmēm. Kategoriju definīcijas kopumā nav atkarīgas no institucionālo vienību klasifikācijas. Finanšu aktīvu un saistību klasifikāciju var iedalīt vēl sīkāk, izmantojot šķērsklasifikāciju pa institucionālajām vienībām. Piemēram var minēt pārvedamu noguldījumu šķērsklasifikāciju starp noguldījumus pieņemošām sabiedrībām, kas nav centrālās bankas, kā starpbanku pozīciju.

Finanšu darījumu klasifikācija pēc apgrozāmības

5.A1.04. Finanšu prasības var iedalīt pēc tā, vai tās ir apgrozāmas vai nav. Prasība ir apgrozāma, ja īpašumtiesības uz prasību ātri var nodot citai vienībai ar piegādi vai indosamentu, vai kompensēt, ja runa ir par atvasinātu finanšu instrumentu. Lai gan ikvienu finanšu instrumentu potenciāli var tirgot, apgrozāmi instrumenti veidoti tā, lai tos tirgotu regulētā fondu biržā vai ārpus biržas, kaut gan faktiskā tirdzniecība nav obligāts apgrozāmības nosacījums. Obligāti apgrozāmības nosacījumi ir šādi:

- a) pārvedamība vai spēja kompensēt atvasinātu finanšu instrumentu gadījumā;
- b) to standartizāciju bieži apliecina ISIN koda maināmība un atbilstīgums; un
- c) aktīva turētājs nepatur tiesības vērsties pret iepriekšējiem turētājiem.

5.A1.05. Vērtspapīri, atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (AF.7) ir apgrozāmas finanšu prasības. Vērtspapīri ietver parāda vērtspapīrus (AF.3), biržas sarakstā iekļautas akcijas (AF.511), biržas sarakstā neiekļautas akcijas (AF.512) un ieguldījumu fondu apliecības (AF.52). Atvasinātos finanšu instrumentus un darba ņēmēju iespēju iegādāties uzņēmuma akcijas neklasificē kā vērtspapīrus, pat ja tie ir apgrozāmi finanšu instrumenti. Tie ir saistīti ar īpašiem finanšu vai nefinanšu aktīviem vai indeksiem, kas finanšu tirgos ļauj tirgot finanšu riskus pašus par sevi.

5.A1.06. Monetārais zelts un SDR (AF.1), valūta un noguldījumi (AF.2), aizdevumi (AF.4), cits pašu kapitāls (AF.519), apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas (AF.6) un citas debitoru/kreditoru saistības (AF.8) ir apgrozāmas.

Strukturēti vērtspapīri

5.A1.07. Strukturēti vērtspapīri parasti apvieno vērtspapīru vai vērtspapīru grozu ar atvasināto finanšu instrumentu vai atvasināto finanšu instrumentu grozu. Finanšu instrumenti, kas nav strukturēti vērtspapīri, ir, piemēram, strukturēti noguldījumi, kas apvieno noguldījumu un atvasināto finanšu instrumentu pazīmes. Parāda vērtspapīru līguma darbības sākumā parasti maksā atmaksājamo pamatsummu, savukārt atvasināto finanšu instrumentu gadījumā to nedara.

Finanšu darījumu klasifikācija pēc ienākumu veida

5.A1.08. Finanšu darījumus klasificē pēc to radīto ienākumu veida. Ienākumu sasaiste ar atbilstīgajiem finanšu aktīviem un saistībām atvieglo ieņēmuma normas aprēķināšanu. Šā pielikuma 5.4. tabulā parādīta detalizēta klasifikācija pēc darījuma un pēc ienākumu veida. Ja monetārais zelts un SDR, noguldījumi, parāda vērtspapīri, aizdevumi un citas debitoru/kreditoru saistības uzkrāj procentus, tad pašu kapitāls galvenokārt maksā dividendes, atkārtoti ieguldītos ieņēmumus vai atskaitījumus no kvazisabiedrību ienākumiem. Ieguldījumu ienākumus attiecina uz ieguldījumu fondu apliecību un apdrošināšanas tehnisko rezervju turētājiem. Atlīdzinājumu saistībā ar līdzdalību atvasinātā finanšu instrumentā neieraksta kā ienākumus, jo netiek sniegta pamatsumma.

5.4. tabula. Finanšu darījumu klasifikācija pēc ienākumu veida

Finanšu darījumi	Kods	Ienākumu veids	Kods
Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	F.1	Procenti	D.41
Valūta	F.21	Nav	
Pārvedami noguldījumi	F.22	Procenti	D.41
Citi noguldījumi	F.29	Procenti	D.41
Parāda vērtspapīri	F.3	Procenti	D.41
Aizdevumi	F.4	Procenti	D.41
Pašu kapitāls	F.51	Sabiedrību sadalītais ienākums	D.42
		Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi	D.43
Biržas sarakstā iekļautas akcijas un biržas sarakstā neiekļautas akcijas	F.511	Dividendes	D.421
	F.512	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi	D.43
Cits pašu kapitāls	F.519	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	D.422
		Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi	D.43
		Dividendes	D.421
Ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	F.52	Ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	D.443
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	F.6	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	D.441
		Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	D.442
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	F.7	Nav	
Citas debitoru/kreditoru saistības	F.8	Procenti	D.41

Finanšu darījumu klasifikācija pēc procentu likmes veida

5.A1.09. Finanšu aktīvus un saistības, kas uzkrāj procentus, var sadalīt pēc procentu likmes veida, proti, fiksēta, mainīga vai jaukta procentu likme.

5.A1.10. Finanšu instrumentiem ar fiksētu procentu likmi līgumā paredzētie nominālo procentu maksājumi ir fiksēti valūtas izteiksmē visā finanšu instrumenta darbības laikā vai noteikta gadu skaita laikā. Uzsākšanas datumā debitoram ir zināms procentu maksājumu laiks un vērtība un pamatsummas maksājumi.

5.A1.11. Finanšu instrumentiem ar mainīgu procentu likmi procentu un pamatsummas maksājumi ir saistīti ar procentu likmi, vispārēju cenu indeksu precēm un pakalpojumiem vai aktīva cenu. Atsauces vērtība svārstās, reaģējot uz tirgus apstākļiem.

5.A1.12. Finanšu instrumentiem ar jauktu procentu likmi ir gan fiksēta, gan mainīga procentu likme to darbības laikā, un tos klasificē kā finanšu instrumentus ar mainīgu procentu likmi.

Finanšu darījumu klasifikācija pēc termiņa

5.A1.13. Procentu likmju, aktīvu ienesīguma, likviditātes vai parāda apkalpošanas spējas analīzei var būt nepieciešams finanšu aktīvu un saistību dalījums pēc termiņu spektra.

Īstermiņa un ilgtermiņa finanšu instrumenti

5.A1.14. *Definīcija:* īstermiņa finanšu aktīvu vai saistību atmaksā pēc kreditora pieprasījuma gada laikā vai ātrāk par gadu. Ilgtermiņa finanšu aktīvu vai saistību atmaksā datumā, kas ir pēc viena gada, vai tā termiņš nav noteikts.

Sākotnējais termiņš un atlikušais termiņš

5.A1.15. *Definīcija:* finanšu aktīvu vai saistību sākotnējo termiņu definē kā periodu no emisijas datuma līdz pēdējam noteiktajam maksājuma datumam. Finanšu aktīvu vai saistību atlikušo termiņu definē kā periodu no atsauces datuma līdz pēdējam noteiktajam maksājumam.

5.A1.16. Sākotnējā termiņa jēdziens palīdz saprast parādu emisijas aktivitāti. Tādējādi parāda vērtspāpīrus un aizdevumus iedala pēc to sākotnējā termiņa īstermiņa un ilgtermiņa parāda vērtspāpīros un aizdevumos.

5.A1.17. Atlikušais termiņš ir svarīgāks, analizējot parāda pozīcijas un parāda apkalpošanas spēju.

Finanšu darījumu klasifikācija pēc valūtas

5.A1.18. Daudzas finanšu aktīvu un saistību kategorijas, apakškategorijas un apakšpozīcijas var iedalīt pēc to valūtas.

5.A1.19. Finanšu aktīvi vai saistības ārvalstu valūtā ietver finanšu aktīvus vai saistības, kas denominēti valūtu grozā, piemēram, SDR, un finanšu aktīvus vai saistības, kas izteikti zeltā. Dalījums nacionālajā valūtā un ārvalstu valūtā ir īpaši lietderīgs attiecībā uz valūtu un noguldījumiem (AF.2), parāda vērtspāpīriem (AF.3) un aizdevumiem (AF.4).

5.A1.20. Norēķina valūta var atšķirties no valūtas, kādā instruments denominēts. Norēķinu valūta attiecas uz valūtu, kādā konvertē finanšu instrumentu, piemēram, vērtspāpīru, pozīciju un plūsmu vērtību, katru reizi veicot norēķinu.

Naudas mēri

5.A1.21. Monetārās politikas analīzes vajadzībām finanšu kontā, iespējams, jānorāda naudas mēri, piemēram, M1, M2 un M3. EKS 2010 naudas mēri nav definēti.

6. NODAĻA

CITAS PLŪSMAS

IEVADS

- 6.01. Citas plūsmas ir aktīvu un saistību vērtības pārmaiņas, kas neizriet no darījumiem. Iemesls, kādēļ minētās plūsmas nav darījumi, ir saistīts ar to, ka tās neatbilst vienai vai vairākām darījumu īpašībām. Piemēram, iesaistītās institucionālās vienības, var darboties bez abpusējas piekrišanas, kā gadījumā, kad aktīvi tiek konfiscēti bez atlīdzības. Pārmaiņas var būt arī saistītas ar dabas katastrofu, piemēram, zemestrīci, kas nav ekonomiska parādība. Turklāt ir iespējams, ka aktīva vērtība, kas izteikta ārvalstu valūtā, mainās valūtas kursa svārstību dēļ.

CITAS AKTĪVU UN SAISTĪBU PĀRMAIŅAS

- 6.02. *Definīcija:* citas aktīvu un saistību pārmaiņas ir ekonomiskās plūsmas, kas nenotiek to kapitāla un finanšu kontos ierakstīto darījumu rezultātā, kuri maina aktīvu un saistību vērtību.

Nošķir divus citu pārmaiņu veidus. Pirmais veids ir aktīvu un saistību apjoma pārmaiņas. Otrais veids attiecas uz nomināliem turēšanas guvumiem un zaudējumiem.

Citas aktīvu un saistību apjoma pārmaiņas (K.1–K.6)

- 6.03. Kapitāla kontā ražotie un neražotie aktīvi var ienākt un atstāt sektoru vairākos veidos, proti, ja notiek aktīvu iegādes vai atsavinājumi, pamatkapitāla patēriņš vai krājumu pieaugums, krājumu izņemšana un periodiski zaudējumi no krājumiem. Finanšu kontā finanšu aktīvi un saistības ienāk sistēmā, kad debitors uzņemas atbildzināt kreditoram nākotnes saistības, un atstāj sistēmu, kad šīs saistības ir izpildītas.
- 6.04. Citas aktīvu un saistību apjoma pārmaiņas ietver plūsmas, kas ļauj aktīviem un saistībām ienākt vai atstāt kontus, nenotiekot darījumam, piemēram, ienākt vai iziet dabīgo aktīvu atklāšanas, izsūkuma un degradācijas dēļ.

Citas aktīvu un saistību apjoma pārmaiņas ietver arī ārkārtas, negaidītu ārēju gadījumu ietekmi, kas nav ekonomiska rakstura, un pārmaiņas, kas rodas, pārklasificējot un pārstrukturējot institucionālās vienības vai aktīvus un saistības.

- 6.05. Citas aktīvu un saistību apjoma pārmaiņas aptver sešas kategorijas:

- a) aktīvu iesaistīšana ekonomikā (K.1);
- b) neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas (K.2);
- c) katastrofāli zaudējumi (K.3);
- d) neatlīdzinātas konfiskācijas (K.4);
- e) citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas (K.5);
- f) klasifikācijas pārmaiņas (K.6).

Aktīvu iesaistīšana ekonomikā (K.1)

- 6.06. Aktīvu iesaistīšana ekonomikā ir tādu ražoto un neražoto aktīvu apjoma pieaugums, kuri nav radušies ražošanas rezultātā. Tajā ietver:

- a) vēsturiskos pieminekļus, piemēram, tās celtnes vai vietas ar īpašu arheoloģisko, vēsturisko vai kultūras nozīmību, kad to vērtība tiek pirmo reizi atzīta bilancē;
- b) vērtslietas, piemēram, dārgakmeņus, senlietas un mākslas priekšmetus, kad pirmo reizi atzīst šo bilancē vēl neierakstīto objektu augsto vērtību vai māksliniecisko nozīmību;
- c) izmantojamu pazemes resursu atklājumus, piemēram, ogļu, naftas, dabasgāzes, metālisko vai nemetālisko minerālu pārbaudītos krājumus. Tajā ietver arī to krājumu vērtības pieaugumu, veicot atkārtotu novērtējumu, kuru izmantošana kļūst ekonomiska tehnoloģiskā progresa vai relatīvo cenu pārmaiņu rezultātā;

- d) nekultivēto bioloģisko resursu dabīgo pieaugumu, piemēram, dabīgos mežus un zivju krājumus, ja šo ekonomisko aktīvu pieaugums nav kādas institucionālās vienības tiešā kontrolē, pārziņā vai vadībā, tātad tā nav ražošana;
- e) citu dabas resursu iesaistīšanu ekonomiskā darbībā – dabas resursi, kuru statuss mainās, kļūstot par ekonomikas aktīviem. Piemēram, sākotnējā pirmmežu izmantošana, zemes pārvēršana no mežonīgas un tuksnesīgas vietas par zemi, ko var ekonomiski izmantot, zemes apgūšana un maksas noteikšana par ūdens ieguvu. Dabas resursi var arī iegūt vērtību, pateicoties ekonomiskai darbībai apkārtnē, piemēram, zemi var atzīt kā vērtīgu, jo tuvumā tiek īstenots attīstības projekts vai tiek būvēts piebraucamais ceļš. Zemes uzlabojumu izmaksas ieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošanu, bet zemes vērtības pārsniegto pieaugumu, kas ir lielāks par zemes uzlabojumu vērtību, ieraksta kā iesaistīšanu ekonomikā;
- f) dabīgo aktīvu kvalitatīvas pārmaiņas, ko radījušas pārmaiņas ekonomiskajā izlietojumā. Kvalitatīvās pārmaiņas ieraksta kā apjoma pārmaiņas. Šeit ierakstītās kvalitatīvās pārmaiņas rodas kā ekonomiskā izlietojuma pārmaiņām pretējas pārmaiņas, ko uzrāda kā klasifikācijas pārmaiņas (skatīt 6.21. punktu). Piemēram, kultivētās zemes pārklasificēšana par apbūves zemi var izraisīt vērtības pieaugumu un klasifikācijas pārmaiņas. Šajā gadījumā aktīvs jau ir iekļauts aktīvu bilancē, un tās ir aktīva kvalitātes pārmaiņas, ko uzskata par aktīva iesaistīšanu, jo ir mainījies ekonomiskais izlietojums. Cits piemērs ir piena liellopi, kurus nosūta kaušanai agrāk, nekā paredzēts;
- g) sākotnējo vērtības iesaistīšanu, piešķirot pārvedamus līgumus, nomas tiesības, licences vai atļaujas. Šo līgumu, nomas tiesību, licenču vai atļauju vērtība ir aktīvs, ja šādi piešķirto tiesību vērtība pārsniedz nodevu, kas par tiem maksājama, un ja turētājs var realizēt minētās tiesības, pārvedot tās citiem;
- h) nemateriālo un tirgvedības aktīvu vērtības pārmaiņas, kas rodas, kad institucionālās vienības tiek pārdotas par cenām, kas pārsniedz šo vienību pašu līdzekļus (skatīt 7.07. punktu); pirkuma cenas pārsniegumu pār pašu līdzekļiem apzīmē kā iegādātos nemateriālos un tirgvedības aktīvus. Nemateriālo vērtību, kas nav pierādīta pērkot/pārdodot, neuzskata par ekonomisku aktīvu.

Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas (K.2)

6.07. Neražoto nefinanšu aktīvu izslēgšana no ekonomikas (K.2) ietver:

- a) dabas resursu izsīkumu, kas aptver pazemes aktīvu nogulu vērtības samazinājumu un aktīvos ietverto nekultivēto bioloģisko resursu izsīkumu (skatīt 6.06. punkta e) apakšpunktu), kas notiek ražas novākšanas, mežu lišanas vai tādas izmantošanas rezultātā, kas nenodrošina ilgtspējīgu ieguvu. Daudzi no šeit iespējamajiem ierakstiem ir pretstatī ierakstiem, kas aprakstīti 6.06. punkta c) līdz f) apakšpunktā;
- b) neražoto aktīvu citu izslēgšanu no ekonomikas, kas aptver:
 - i) iegādāto nemateriālo un tirgvedības aktīvu vērtības norakstīšanu;
 - ii) priekšrocību termiņa beigas, ko sniedz pārvedami līgumi, nomas līgumi, licences vai atļaujas.

Katastrofāli zaudējumi (K.3)

6.08. Katastrofāli zaudējumi, kas ierakstīti kā citas apjoma pārmaiņas, ir sekas liela mēroga neparedzamiem un izzināmiem notikumiem, kuros iznīcina ekonomiskos aktīvus.

6.09. Šādi notikumi ietver lielas zemestrīces, vulkānu izvirdumus, paisuma viļņus, īpaši spēcīgas viesuļvētras, sausumu un citas dabas katastrofas; karu, nemierus un citus politiskos notikumus; un tehnoloģiskus negadījumus, piemēram, toksiskas noplūdes vai radioaktivitātes nokļūšanu gaisā. Šādu notikumu piemēri:

- a) zemes kvalitātes pasliktināšanās, ko izraisījuši ārkārtēji plūdi vai vēja postījumi;
- b) kultivēto aktīvu iznīkšana, ko izraisījis sausums vai slimības;
- c) ēku, iekārtu vai vērtslietu izpostīšana meža ugunsgrēkos vai zemestrīcēs;
- d) valūtas vai uzrādītāja vērtspapīru nejauša iznīcināšana dabas katastrofu vai politisku notikumu rezultātā, vai īpašumtiesību pierādījumu iznīcināšana.

Neatlīdzinātas konfiskācijas (K.4)

- 6.10. Neatlīdzinātas konfiskācijas ir tad, ja valdības vai citas institucionālās vienības bez pilnīgas atlīdzības pārņem citu institucionālo vienību, ieskaitot nerezidentvienības, aktīvus tādu iemeslu dēļ, kas nav saistīti ar nodokļu, sodu vai tamlīdzīgu nodevu maksāšanu. Īpašumu konfiskāciju, kas saistīta ar kriminālu darbību, uzskata par sodu. Šādas vienpusējas konfiskācijas neatlīdzināto daļu ieraksta kā citas apjoma pārmaiņas.
- 6.11. Iekļāta īpašuma izpirkšanas tiesību zaudēšanu un aktīvu atsavināšanu neieraksta kā neatlīdzinātas konfiskācijas, jo tas ir īpaši atrunāts vai arī saskaņā ar vispārējo izpratni līgumslēdzēju pušu līgumā ir paredzēts šis tiesiskais risinājums.

Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas (K.5)

- 6.12. Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas (K.5) ir negaidītu notikumu ietekme uz aktīvu ekonomisko vērtību.
- 6.13. Citur neklasificētu nefinanšu aktīvu apjoma pārmaiņu piemēri:
- a) neparedzēta novecošana. Pieņēmumi, kas izmantoti pamatkapitāla patēriņa noteikšanai, neietvers pamatlīdzekļu neparedzētu novecošanu. Summas, kas ietvertas pamatlīdzekļu paredzētai novecošanai, var būt mazākas par faktiskā novecošanu. Tādēļ jāieraksta pamatlīdzekļu vērtības samazināšanās, kas, piemēram, saistīta ar uzlabotas tehnoloģijas ieviešanu;
 - b) starpības starp pamatkapitāla patēriņā ietvertajām summām par normāliem zaudējumiem un faktiskajiem zaudējumiem. Pamatkapitāla patēriņš neietver neparedzētus zaudējumus, un summa, kas ir aplēsta normāli paredzēto zaudējumu apmērā, var būt nepietiekama (vai arī pārsniegt) faktiskos zaudējumus. Tādēļ varbūt jāveic korekcijas, jo šādu notikumu dēļ neparedzēti samazinājusies vai pieaugusi pamatlīdzekļu vērtība. Zaudējumi, kurus šeit koriģē, nav pietiekami lieli, lai tos uzskatītu par katastrofāliem;
 - c) pamatlīdzekļu degradācija, kas nav ierēķināta pamatkapitāla patēriņā. Tas aptver pamatlīdzekļu vērtības samazināšanos, piemēram, sakarā ar neparedzētu gaisā vai lietū nokļuvušu skābju iedarbību uz ēku virsmām vai transportlīdzekļiem;
 - d) atteikšanās no ražošanas iekārtām pirms pilnīgas ekonomiskās izlietošanas vai to neuzsākot;
 - e) ārkārtēji krājumu zaudējumi (piemēram, ugunsgrēka, laupīšanas, vai kaitēkļu invāzijas labības noliktavās dēļ), kurus neuzskata par katastrofāliem zaudējumiem.
- 6.14. Citur neklasificētu finanšu aktīvu un saistību apjoma citu pārmaiņu piemēri:
- a) valūtas vai uzrādītāja vērtspapīru zaudējumi (piemēram, ugunsgrēka vai zādzības dēļ) tādu iemeslu dēļ, kurus neuzskata par katastrofāliem, un valūta, kas izņemta no aprites un ko vairs nevar samainīt, izņemot summas, kas tiek pārklasificētas no valūtas vērtslietās;
 - b) finanšu prasību pārmaiņas, kas notiek norakstīšanas rezultātā. Tās izslēdz no finanšu konta, jo puses nav abpusēji vienojušās. Konkrētāk, kreditors var nolemt, ka finanšu prasība vairs nav iekasējama, piemēram, bankrota vai likvidācijas dēļ, un izslēdz prasību no bilances. Kreditora atzinumu, ka prasība vairs nav iekasējama, ieraksta kā citas aktīvu apjoma pārmaiņas. Attiecīgās saistības izslēdz no debitora bilances, lai saglabātu līdzsvaru kopējās ekonomikas kontos. Izņēmums no šā vispārējā principa ir nodokļi un sociālās iemaksas, kas maksājamas vispārējai valdībai, skatīt 6.15. punkta d) apakšpunktu;
 - c) dzīvības apdrošināšanas, anuitātes tiesību un pensiju tiesību pārmaiņas, kas izriet no pārmaiņām demogrāfiskajos pieņēmumos;
 - d) noteikumi par prasībām saskaņā ar standarta garantiju shēmām, ja prasības ir lielākas par paredzētajiem ieņēmumiem un atlīdzinājumiem.
- 6.15. Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas neietver:
- a) pārmaiņas finanšu prasībās, kas izriet no norakstīšanas atbilstīgi tirgojamu finanšu prasību faktiskajām tirgus vērtībām; tās ieraksta pārvērtēšanas kontā;

- b) parāda dzēšanu pēc abpusējas vienošanās starp debitoru un kreditoru (parāda dzēšanu vai parāda atlaišanu) – to ieraksta kā darījumu starp kreditoru un debitoru (skatīt 4.165. punkta f) apakšpunktu);
- c) parāda noraidīšanu – debitora veiktu vienaspusēju saistību dzēšanu neatzīst;
- d) nodokļus un sociālās iemaksas, kas maksājamas vispārējai valdībai un par kurām vispārējā valdība vienaspusēji atzīst, ka tās visticamāk netiks iekasētas (skatīt 1.57., 4.27. un 4.82. punktu).

Klasifikācijas pārmaiņas (K.6)

6.16. Klasifikācijas pārmaiņas ietver sektoru klasifikācijas un institucionālo vienību struktūras pārmaiņas, kā arī aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas.

Sektoru klasifikācijas un institucionālās vienības struktūras pārmaiņas (K.61)

- 6.17. Institucionālās vienības pārklasificēšana no viena sektora citā nozīmē, ka pilnībā pārnes tās bilanci, piemēram, ja mājāsaimniecību sektorā klasificētu institucionālo vienību finansiāli atšķir no īpašnieka, to var kvalificēt kā kvazisabiedrību, kas jāpārklasificē nefinanšu sabiedrību sektorā.
- 6.18. Mainot sektoru klasifikāciju, bilanci pilnībā pārnes no viena sektora vai apakšsektora citā. Pārņemšana var izraisīt aktīvu un saistību konsolidāciju vai dekonsolidāciju, kas arī ir iekļauta šajā kategorijā.
- 6.19. Institucionālo vienību struktūras pārmaiņas ietver noteiktu finanšu aktīvu un saistību rašanos un izbeigšanu, kas rodas no uzņēmumu pārstrukturēšanas. Kad sabiedrība izzūd kā neatkarīga juridiska persona, jo to pārņem viena vai vairākas citas sabiedrības, no sistēmas izzūd visi finanšu aktīvi un saistības, ieskaitot akcijas un citu pašu kapitālu, kas pastāvēja starp sabiedrību un tās pārņēmējām. Tomēr sabiedrības akciju un cita pašu kapitāla pirkšanu kā apvienošanās daļu ieraksta kā finanšu darījumu starp pircējsabiedrību un iepriekšējiem īpašniekiem. Veco akciju aizstāšanu ar pārņēmējas vai jaunas sabiedrības akcijām ieraksta kā akciju izpirkšanu, ko papildina jaunu akciju emitēšana. Finanšu aktīvi un saistības, kas pastāvēja starp pārņemto sabiedrību un trešām personām, paliek nemainīgi un pāriet pārņēmējai sabiedrībai.
- 6.20. Tāpat, ja sabiedrību juridiski sadala divās vai vairākās institucionālās vienībās, finanšu aktīvu un saistību rašanos ieraksta kā sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas.

Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas (K.62)

- 6.21. Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas rodas tad, kad aktīvi un saistības sākuma un beigu bilancē tiek ierakstīti atšķirīgās kategorijās. Piemēri ir zemes izlietojuma pārmaiņas un mājokļu pārveidošana komerciālai lietošanai vai otrādi. Zemes gadījumā abus ierakstus (negatīvs ieraksts vecajai kategorijai, pozitīvs ieraksts jaunajai kategorijai) izdara ar to pašu vērtību. Visas zemes vērtības pārmaiņas, kas rodas, mainoties zemes lietojumam, ieraksta kā apjoma pārmaiņas nevis pārvērtēšanu, un tādēļ kā aktīvu iesaistīšanu ekonomikā vai neražoto aktīvu izslēgšanu no ekonomikas.
- 6.22. Tāda monetārā zelta iesaistīšana vai izslēgšana, kas tiek glabāts zelta stieņos, nav iespējama, veicot finanšu darījumus, un tas ienāk sistēmā vai atstāj to, izmantojot citas aktīvu apjoma pārmaiņas.
- 6.23. Īpašs gadījums saistībā ar klasifikācijas pārmaiņām attiecas uz zelta stieņiem. Zelta stieņi var būt finanšu aktīvs, kas pazīstams kā monetārais zelts, vai vērtlieta, kas pazīstama kā nemonetārais zelts, atkarībā no turētāja un turēšanas iemesla. Monetizācija ir zelta stieņu klasifikācijas pārmaiņas no nemonetārā zelta monetārā zeltā. Demonetizācija ir zelta stieņu klasifikācijas pārmaiņas no monetārā zelta nemonetārā zeltā.
- 6.24. Darbības, kas saistītas ar zelta stieņiem, ieraksta šādi:
 - a) ja monetārā iestāde pārdod zelta stieņus no rezerves aktīviem institucionālajai nerezidentvienībai, kas nav monetārā iestāde, vai institucionālajai rezidentvienībai, ieraksta darījumu ar nemonetāro zeltu. Zelta demonetizācija kā zelta stieņu klasifikācijas pārmaiņas no monetārā zelta nemonetārā zeltā notiek tieši pirms darījuma, un to ieraksta kā monetārās iestādes citas aktīvu apjoma pārmaiņas;

- b) ja monetārā iestāde iegādājas zelta stieņus no nerezidentu vai rezidentu institucionālās vienības par rezerves aktīviem, un šis zelts līdz šim nav bijis iekļauts rezerves aktīvos, ieraksta darījumu ar nemonetāro zeltu. Zelta monetizācija kā zelta stieņu klasifikācijas pārmaiņas no nemonetārā zelta monetārā zeltā notiek tieši pēc darījuma, un to ieraksta kā monetārās iestādes citas aktīvu apjoma pārmaiņas;
- c) ja pārdevējs un pircējs ir atšķirīgu ekonomiku monetārās iestādes un ja abi tur zelta stieņus kā daļu no rezerves aktīviem, notiek darījums ar zelta stieņiem, ko ieraksta finanšu kontā;
- d) pārējos gadījumos zelta stieņi vienmēr ir nemonetārais zelts, un to ieraksta kā darījumus ar nemonetāro zeltu.

Iepriekš minētie gadījumi, kas attiecas uz monetāro iestādi, attiecas arī uz starptautisku finanšu organizāciju.

- 6.25. Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas neietver parāda vērtspapīru konvertēšanu akcijās, ko ieraksta kā divus finanšu darījumus.

Nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.7)

- 6.26. Pārvērtēšanas kontā ieraksta nominālos turēšanas guvumus un zaudējumus, kas uzskaites periodā rodas aktīvu un saistību īpašniekiem, atspoguļojot to cenu līmeņa un struktūras pārmaiņas. Nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.7) ietver neitrālos turēšanas guvumus un zaudējumus (K.71) un reālos turēšanas guvumus un zaudējumus (K.72).
- 6.27. *Definīcija:* nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.7), kas attiecas uz aktīvu, ir aktīva vērtības pieaugums vai samazinājums, kas rodas tā ekonomiskajam īpašniekam un kas izriet no aktīva cenas pieauguma vai samazinājuma. Nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi, kas attiecas uz finanšu saistībām, ir saistību vērtējuma pieaugums vai samazinājums, kas izriet no saistību cenas pieauguma vai samazinājuma.
- 6.28. Turēšanas guvums rodas no aktīva vērtības pieauguma vai saistību vērtības samazinājuma. Turēšanas zaudējumi rodas no aktīva vērtības samazinājuma vai saistību vērtības pieauguma.
- 6.29. Pārvērtēšanas kontā ierakstītie nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi ir tie, kas uzkrājas attiecībā uz aktīviem vai saistībām, neatkarīgi no tā, vai tie ir realizēti. Par turēšanas guvumu var teikt, ka tas ir realizēts, ja attiecīgais aktīvs ir pārdots, izpirkts, izlietots vai citādi atsavināts, vai ja saistība ir nokārtota. Nerealizēts guvums ir tāds, kas uzkrājies uzskaites perioda beigās vēl piederošam aktīvam vai vēl nenokārtotai saistībai. Ar realizētu guvumu parasti saprot guvumu, kas realizēts visā periodā, kurā aktīvs ir piederējis vai saistība nav bijusi nokārtota, neatkarīgi no tā, vai šāds periods sakrīt ar uzskaites periodu. Taču, tā kā turēšanas guvumus un zaudējumus ieraksta pēc uzkrāšanas principa, iedalījums realizētajos un nerealizētajos guvumos un zaudējumos klasifikācijās un kontos neparādās, lai arī dažiem mērķiem tas ir noderīgs.
- 6.30. Turēšanas guvumi un zaudējumi ietver visu veidu nefinanšu aktīvu, finanšu aktīvu un saistību guvumus un zaudējumus. Tādēļ ietver arī turēšanas guvumus un zaudējumus no ražotāju turēto visu veidu preču krājumiem, ieskaitot nepabeigtos ražojumus.
- 6.31. Nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi var uzkrāties par turētiem aktīviem vai uzņemtajām saistībām jebkurā laikposmā uzskaites periodā un ne tikai par aktīviem vai saistībām, kas parādās sākuma un/vai beigu bilancēs. Nominālos turēšanas guvumus un zaudējumus, kas rodas konkrēta aktīva vai saistību īpašniekam, vai noteikta veida aktīva vai saistību zināma daudzuma īpašniekam starp diviem laika brīžiem, definē kā šā aktīva vai saistību faktisko vērtību vēlākajā laika brīdī mīnus šā aktīva faktiskā vērtība agrākajā laika brīdī, pieņemot, ka aktīvs vai saistības šajā laikā nedz kvalitatīvi, nedz kvantitatīvi nemainās.
- 6.32. Nominālo turēšanas guvumu (G), kas uzkrājas par kāda aktīva daudzumu q starp laika brīžiem o un t, var izteikt šādi: $G = (p_t - p_o) \times q$,
kur p_o un p_t ir aktīva cenas attiecīgi laika brīžos o un t. Finanšu aktīviem un saistībām ar nemainīgām faktiskajām vērtībām, kur p_o un p_t pēc definīcijas ir vienādas, nominālie turēšanas guvumi vienmēr ir nulle.

- 6.33. Lai aprēķinātu nominālos turēšanas guvumus un zaudējumus, aktīvu iegādes un atsavinājumi jāvērtē tāpat kā ierakstīts kapitāla un finanšu kontos, un uzkrātie aktīvi jāvērtē tāpat kā ierakstīts bilancē. Pamatlīdzekļu gadījumā iegādes vērtība ir summa, ko pircējs maksā ražotājam vai pārdevējam, plus ar īpašumtiesību maiņu saistītās izmaksas, kas rodas pircējam. Lietota pamatlīdzekļa atsavinājuma vērtība ir summa, ko saņem pārdevējs no pircēja, mīnus ar īpašumtiesību maiņu saistītās izmaksas, kas radušās pārdevējam.

6.34. Gadījumam, kas aprakstīts 6.33. punktā, pieļauj izņēmumu, kad samaksātā cena atšķiras no aktīva tirgus vērtības. Šajā gadījumā starpību starp samaksāto cenu un tirgus vērtību nosaka kā kapitāla pārvedumu, un iegādi ieraksta pēc tirgus vērtības. Īpaši tas notiek darījumos, kas saistīti ar ārpustirgus sektoriem.

6.35. Izšķiramas četras dažādas situācijas, kurās rodas nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi:

- a) aktīvu glabā visu uzskaites periodu – nominālais turēšanas guvums, kas uzkrājas uzskaites periodā, līdzinās beigu bilances vērtībai mīnus sākuma bilances vērtība, mīnus viss pamatkapitāla patēriņš uzskaites periodā. Šīs vērtības ir aktīvu aplēstās vērtības, ja tās būtu jāiegūst bilances sagatavošanas laikā. Nominālais guvums ir nerealizēts;
- b) uzskaites perioda sākumā turēto aktīvu pārdod šajā periodā – uzkrātais nominālais turēšanas guvums līdzinās atsavinājumu vērtībai mīnus sākuma bilances vērtība, mīnus viss pamatkapitāla patēriņš uzskaites periodā pirms pārdošanas. Nominālais guvums ir realizēts;
- c) aktīvu iegūst uzskaites periodā un glabā arī šā perioda beigās – uzkrātais nominālais turēšanas guvums līdzinās beigu bilances vērtībai mīnus vērtība iegādes brīdī, mīnus viss pamatkapitāla patēriņš uzskaites periodā. Nominālais guvums ir nerealizēts; un
- d) aktīvu iegādājas un atsavina uzskaites periodā: uzkrātais nominālais turēšanas guvums līdzinās vērtībai atsavinājumu brīdī mīnus vērtība iegādes brīdī, mīnus viss pamatkapitāla patēriņš uzskaites periodā starp iegādi un atsavinājumiem. Nominālais guvums ir realizēts.

6.36. Ietvertie nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi ir tie, kas uzkrājas par aktīviem vai saistībām, neatkarīgi no tā, vai tie ir realizēti. Tos ieraksta attiecīgo sektoru, kopējās ekonomikas un pārējās pasaules pārvērtēšanas kontā.

Neitrālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.71)

6.37. *Definīcija:* neitrālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.71) attiecas uz aktīviem un saistībām un ir turēšanas guvumu un zaudējumu vērtība, kas uzkrājas, ja aktīva vai saistību cena laika gaitā mainās proporcionāli vispārējam cenu līmenim.

6.38. Neitrālos turēšanas guvumus un zaudējumus nosaka, lai varētu vieglāk noteikt reālos turēšanas guvumus un zaudējumus, kuri pārdala reālo pirktspēju starp sektoriem.

6.39. Apzīmēsim vispārējo cenu indeksu ar r . Neitrālo turēšanas guvumu (NG) no aktīva daudzuma q starp laika brīžiem o un t tad izsaka šādi: $NG = p_o \times q (r_t/r_o - 1)$,

kur $p_o \times q$ ir aktīva faktiskā vērtība laika brīdī o , un r_t/r_o ir vispārējā cenu indeksa pārmaiņu faktors starp laika brīžiem o un t . To pašu sakarību r_t/r_o pielieto visiem aktīviem un saistībām.

6.40. Vispārējais cenu indekss, kas piemērojams neitrālo turēšanas guvumu un zaudējumu aprēķināšanai, ir gala izdevumu cenu indekss.

6.41. Neitrālos turēšanas guvumus un zaudējumus ieraksta neitrālo turēšanas guvumu un zaudējumu kontā, kas ir sektoru, kopējās ekonomikas un pārējās pasaules pārvērtēšanas konta apakškonts.

Reālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.72)

6.42. *Definīcija:* reālie turēšanas guvumi un zaudējumi (K.72) attiecas uz aktīvu vai saistībām un ir starpība starp šā aktīva nominālajiem un neitrālajiem turēšanas guvumiem un zaudējumiem.

6.43. Reālo turēšanas guvumu (RG) no aktīva daudzuma q laikposmā starp o un t izsaka šādi:

$$RG = G - NG$$

$$\text{vai } RG = (p_t/p_o - r_t/r_o) \times p_o \times q$$

- 6.44. Aktīvu un saistību reālo turēšanas guvumu un zaudējumu vērtības tādējādi ir atkarīgas no to cenu attīstības aplūkojamā periodā attiecībā pret citu ar vispārējo cenu indeksu mērīto cenu vidējo attīstību.
- 6.45. Reālos turēšanas guvumus un zaudējumus ieraksta reālo turēšanas guvumu un zaudējumu kontā, kas ir pārvērtēšanas konta apakškonts.

Turēšanas guvumi un zaudējumi pa finanšu aktīvu un saistību veidiem

Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) (AF.1)

- 6.46. Tā kā monetārā zelta cenu parasti norāda ASV dolāros, monetārā zelta vērtība ir pakļauta nomināliem turēšanas guvumiem un zaudējumiem, svārstoties valūtas kursam un zelta cenai.
- 6.47. Tā kā speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) ir valūtu grozs, to vērtība nacionālajās valūtās un attiecīgi turēšanas guvumu un zaudējumu izteiksmē svārstās līdz ar groza valūtu maiņas kursu svārstībām pret nacionālo valūtu. Valūta un noguldījumi (AF.2)

Valūta un noguldījumi (AF.2)

- 6.48. Valūtas un noguldījumu nacionālajā valūtā faktiskās vērtības laika gaitā saglabājas nemainīgas. Šāda aktīva "cena" vienmēr ir viens, turpretim daudzumu nosaka valūtas, kurā tās izteiktas, vienību skaits. Šādu aktīvu nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi vienmēr ir nulle. Šā iemesla dēļ starpība starp šādu uzkrāto aktīvu sākuma un beigu vērtībām, izņemot apjoma citu pārmaiņu gadījumus, ir pilnīgi uzskaitīta ar aktīvu darījumu vērtībām. Šajā retajā gadījumā darījumus parasti ir iespējams atvasināt no bilances datiem.
- 6.49. Par noguldījumiem uzkrātos procentus ieraksta finanšu kontā kā atkārtoti ieguldītus noguldījumus.
- 6.50. Ārvalstu valūtas un noguldījumu turējumi, kas izteikti citās valūtās, atspoguļos nominālos turēšanas guvumus un zaudējumus valūtas maiņas kursu svārstību dēļ.
- 6.51. Lai aprēķinātu neitrālos un reālos turēšanas guvumus un zaudējumus no aktīviem ar fiksētu faktisko vērtību, nepieciešami dati par darījumu laiku un vērtību, kā arī par sākuma un beigu bilanču vērtībām. Piemēram, pieņemsim, ka uzskaites periodā ir veikts un izņemts noguldījums, bet šajā laikā kāpj vispārējais cenu līmenis. Neitrālais guvums no noguldījuma ir pozitīvs, bet reālais guvums negatīvs, summa ir atkarīga no laika, uz kuru noguldījums veikts, un inflācijas līmeņa. Nav iespējams ierakstīt šādus reālos zaudējumus bez datiem par darījumu vērtību uzskaites periodā un laika, kurā tie veikti.
- 6.52. Ja pozitīvo un negatīvo darījumu kopīgā absolūtā vērtība ir liela attiecībā pret sākuma un beigu bilanču līmeņiem, kopumā var secināt, ka neitrālo un reālo turēšanas guvumu un zaudējumu aptuvenās aplēses ar fiksētām faktiskajām vērtībām, kas iegūtas tikai no bilanču datiem, var nebūt pilnībā apmierinošas. Pat finanšu darījumu vērtību ierakstīšana pēc bruto principa, t. i., ierakstot veiktos un izņemtos noguldījumus atsevišķi no kopējās noguldījumu un izņemto līdzekļu vērtību starpības, var nebūt pietiekama bez informācijas par noguldījumu laikiem.

Parāda vērtspapīri (AF.3)

- 6.53. Ja ilgtermiņa parāda vērtspapīrus, piemēram, obligācijas emitē ar prēmiju vai diskontu, ieskaitot augsta diskonta un bezkuponu obligācijas, starpība starp to emisijas cenu un nominālo vai izpiršanas vērtību, ko maksā, pienākot dzēšanas termiņam, mēra procentus, kuri emitentam jāmaksā parāda vērtspapīru apgrozības laikā. Šādus procentus ieraksta kā īpašuma ienākumu, kas ilgtermiņā parāda vērtspapīru emitentam jāmaksā parāda vērtspapīru turētājam papildus jebkuriem kuponu procentu maksājumiem, ko faktiski maksā emitents noteiktos periodos obligācijas apgrozības laikā.
- 6.54. Uzkrātos procentus ieraksta finanšu kontā kā parāda vērtspapīru turētāja vienlaikus atkārtoti parāda vērtspapīros ieguldītus līdzekļus. Tādēļ tos ieraksta finanšu kontā kā aktīva iegādi, ko pievieno esošajam aktīvam. Tādā veidā ilgtermiņa parāda vērtspapīru tirgus vērtības pakāpeniskais pieaugums, kas saistīts ar uzkrāto, atkārtoti ieguldīto procentu uzkrāšanos, atspoguļo atlikušās pamatsummas pieaugumu, proti, aktīva apjoma pieaugumu. Būtībā tas ir daudzuma vai apjoma pieaugums, nevis cenas pieaugums. Tas nerada turēšanas guvumus ilgtermiņa parāda vērtspapīru turētājam vai turēšanas zaudējumus emitentam. Parāda vērtspapīri laika gaitā, tuvojoties to dzēšanas termiņam, kvalitatīvi mainās, un ir būtiski apzināties, ka to vērtības pieaugums, kas saistīts ar uzkrāto procentu uzkrāšanos, nav cenu pārmaiņas un neveido turēšanas guvumus.

6.55. Cenas mainās arī ilgtermiņa parāda vērtspapīriem ar fiksētu procentu likmi, taču, mainoties tirgus procentu likmēm, cenu maiņa ir pretēja procentu likmju maiņai. Minētās procentu likmju pārmaiņas ietekme uz atsevišķa ilgtermiņa parāda vērtspapīra cenu ir jo mazāka, jo tuvāks ir obligācijas dzēšanas termiņš. Pārmaiņas ilgtermiņa parāda vērtspapīru cenā, kas attiecināmas uz pārmaiņām tirgus procentu likmēs, veido cenas, nevis daudzuma pārmaiņas. Tādējādi tās veido nominālos turēšanas guvumus un zaudējumus gan parāda vērtspapīru emitentiem, gan turētājiem. Procentu likmju pieaugums rada nominālo turēšanas guvumu ilgtermiņa parāda vērtspapīru emitentam un tikpat lielu nominālo turēšanas zaudējumu turētājam. Procentu likmju krišanās gadījumā ir otrādi.

6.56. Parāda vērtspapīriem ar mainīgu procentu likmi kuponu vai pamatsummas maksājumi ir saistīti ar preču un pakalpojumu vispārējo cenu indeksu, piemēram, patēriņa cenu indeksu, procentu likmi, piemēram, EURIBOR, LIBOR vai obligācijas ienesīgumu, vai aktīva cenu.

Kad kuponu maksājumu summas un/vai atlikušās pamatsummas ir saistītas ar vispārēju vai plašu cenu indeksu, atlikušās pamatsummas vērtības pārmaiņas starp attiecīgā uzskaites perioda sākumu un beigām, kas notiek, mainoties attiecīgajam indeksam, uztver kā šajā periodā uzkrātos procentus papildus procentiem, kas maksājami šajā periodā.

Kad to summu indeksācija, kas maksājamas dzēšanas termiņā, ietver turēšanas guvuma motīvu, parasti, veicot indeksāciju, kas balstās uz vienu šauri definētu posteni, jebkāda bāzes indeksa novirze no sākotnēji gaidāmās attīstības rada turēšanas guvumus vai zaudējumus, kas parasti neizslēdz cits citu instrumenta apgrozības laikā.

6.57. Nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi var uzkrāties par īstermiņa parāda vērtspapīriem līdzīgi kā par ilgtermiņa parāda vērtspapīriem. Tomēr, tā kā īstermiņa vērtspapīri ir ar daudz īsāku laiku līdz dzēšanas termiņam, turēšanas guvumi, ko rada procentu likmju pārmaiņas, parasti ir daudz mazāki nekā ilgtermiņa parāda vērtspapīriem ar tādu pašu nominālo vērtību.

Aizdevumi (AF.4)

6.58. Tas pats, kas attiecas uz valūtu un noguldījumiem, attiecas arī uz aizdevumiem, kuri netiek tirgoti. Tomēr, kad esošo aizdevumu pārdod citai institucionālajai vienībai, aizdevuma norakstīšanu, kas ir starpība starp izpirkšanas cenu un darījuma cenu darījuma veikšanas laikā, ieraksta pārdevēja un pircēja attiecīgajā pārvērtēšanas kontā.

Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (AF.5)

6.59. Prēmijakcijas palielina emitēto akciju skaitu un emitēto akciju nominālvērtību, bet pašas par sevi nemaina akciju kopuma tirgus vērtību. Tas attiecas arī uz dividendēm, ko izmaksā akcijās un kas faktiski ir sabiedrības papildu akciju proporcionāla izplatīšana parasto akciju turētājiem. Prēmijakcijas un dividendes, ko izmaksā akcijās, vispār neieraksta kontos. Tomēr šādas emisijas domātas akciju likviditātes uzlabošanai tirgū, tāpēc emitēto akciju kopējā tirgus vērtība var pieaugt, kā rezultātā šādas pārmaiņas ieraksta kā nominālo turēšanas guvumu.

Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas (AF.6)

6.60. Ja rezerves un tiesības, kas izriet no apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmām, ir denominētas nacionālā valūtā, nav nominālo turēšanas guvumu un zaudējumu, tāpat kā valūtu vai noguldījumu un aizdevumu gadījumā. Aktīvi, kurus izmanto finanšu iestādes, lai pildītu saistības, rada turēšanas guvumus un zaudējumus.

6.61. Saistības pret apdrošināšanas polišu turētājiem un saņēmējiem mainās darījumu un citu apjoma pārmaiņu un pārvērtējumu rezultātā. Pārvērtējumi izriet no būtisku modelēšanas pieņēmumu pārmaiņām aktuāru aprēķinos. Minētie pieņēmumi ir diskonta likme, algu likme un inflācijas likme.

Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (AF.7)

6.62. Atvasināto finanšu instrumentu vērtība var mainīties sakarā ar bāzes instrumenta vērtības pārmaiņām, bāzes instrumenta cenas svārstīguma pārmaiņām vai tuvojošos izpildes datumu vai dzēšanas termiņu. Šādas pārmaiņas atvasināto finanšu instrumentu un darba ņēmēju akciju iegādes iespēju vērtībā jāuzskata par cenu pārmaiņām un jāieraksta kā pārvērtēšana.

Citas debitoru/kreditoru saistības (AF.8)

6.63. Tas pats, kas attiecas uz vietējo valūtu, noguldījumiem un aizdevumiem, attiecas arī uz citām debitoru/kreditoru saistībām, kuras netirgo. Tomēr, kad esošo tirdzniecības kredītu pārdod citai institucionālajai vienībai, starpību starp izpirkšanas cenu un darījuma cenu darījuma veikšanas laikā ieraksta kā pārvērtēšanu. Tomēr, tā kā tirdzniecības kredīti parasti ir īslaicīgi, tirdzniecības kredīta pārdošana var izraisīt jauna finanšu instrumenta izveidošanos.

Ārvalstu valūtā izteiktie aktīvi

- 6.64. Ārvalstu valūtā denominētiem aktīviem vērtību mēra pēc to faktiskās tirgus vērtības ārvalstu valūtā, kas konvertēta nacionālajā valūtā pēc faktiskā valūtas maiņas kursa. Tādēļ nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi var rasties gan aktīva cenas pārmaiņu dēļ, gan valūtas kursa svārstību dēļ. Uzskaites periodā uzkrāto nominālo turēšanas guvumu un zaudējumu kopējo vērtību aprēķina, atņemot darījumu vērtību un citas apjoma pārmaiņas no starpības starp sākuma un beigu bilances vērtībām. Šajā nolūkā darījumus ar aktīviem un saistībām, kas denominēti ārvalstu valūtā, konvertē nacionālajā valūtā, izmantojot valūtas kursus laikā, kad šie darījumi notiek, kamēr sākuma un beigu bilanču vērtības konvertē, izmantojot valūtu kursus datumos, uz kuriem attiecas bilances. Tas nozīmē, ka kopējā vērtība darījumiem kā neto iegādēm – iegādes mīnus atsavinājumi –, izteikta ārvalstu valūtā, ir būtībā konvertēta, izmantojot vidējo svērto valūtas kursu, kurā kā sviri izmantotas dažādos datumos veikto darījumu vērtības.
-

7. NODAĻA

BALANCES

- 7.01. *Definīcija:* balance ir noteiktā laika brīdī sagatavots pārskats par institucionālai vienībai vai vienību grupai ekonomiski piederošu aktīvu un nenokārtotu saistību vērtību.
- 7.02. Balances balansposteni sauc par neto vērtību (B.90). Bilancē ierakstītos uzkrātos aktīvus un saistības novērtē tā datuma dominējošās cenās (kas parasti ir tirgus cenas), kurā ir sastādīta balance, bet dažām kategorijām – nominālā vērtībā. Bilanci sastāda rezidentu institucionālajiem sektoriem un apakšsektoriem, kopējai nacionālajai ekonomikai un pārējai pasaulei.
- 7.03. Balance ir pēdējais pārskats kontu secībā, tā atspoguļo galarezultātu ierakstiem ražošanas, ienākuma sadales un izlietojuma, kā arī uzkrāšanas kontos par ekonomikas uzkrāto bagātību.
- 7.04. Institucionālajiem sektoriem balanspostenis bilancē ir neto vērtība.
- 7.05. Kopējā nacionālajā ekonomikā balansposteni parasti sauc par nacionālo bagātību – nefinanšu aktīvu un neto finanšu aktīvu kopējo vērtību attiecībā pret pārējo pasauli.
- 7.06. Pārējās pasaules bilanci veido tāpat kā bilanci institucionālajiem rezidentsektoriem un apakšsektoriem. To pilnībā veido nerezidentu finanšu aktīvu un saistību stāvoklis pret rezidentu stāvokli. SVF Maksājumu bilances rokasgrāmatas 6. izdevumā attiecīgo bilanci, ko veido no rezidentu viedokļa attiecībā pret nerezidentiem, dēvē par starptautisko ieguldījumu pozīciju (SIP).
- 7.07. Pašu līdzekļi ir summa, ko veido neto vērtība (B.90) un pašu kapitāla un ieguldījumu fondu apliecību vērtība (AF.5) un kas bilancē ir saistības.
- 7.08. Nefinanšu sabiedrību un finanšu sabiedrību sektoriem un apakšsektoriem pašu līdzekļi ir analītiski nozīmīgs rādītājs, līdzīgi kā neto vērtība.
- 7.09. Sabiedrību neto vērtība parasti atšķiras no to emitēto akciju un cita pašu kapitāla vērtības. Kvazisabiedrībām neto vērtība ir nulle, jo pieņem, ka īpašnieku kapitāla vērtība ir vienāda ar aktīvu un to saistību, kas nav pašu kapitāls, starpību. Tādēļ tiešo ieguldījumu rezidentuzņēmumu, kas ir nerezidentuzņēmumu filiāles un tādēļ uzvertas kā kvazisabiedrības, neto vērtība ir nulle.
- 7.10. Finanšu aktīvu un saistību balansposteni sauc par neto finanšu vērtību (BF.90).
- 7.11. Balance attiecas uz aktīvu un saistību vērtību noteiktā laika brīdī. Bilanci veido uzskaites perioda sākumā un beigās; sākuma balance perioda sākumā ir vienāda ar beigu bilanci iepriekšējā perioda beigās.
- 7.12. Noteikta veida uzkrāto aktīvu vērtību sākuma bilancē un beigu bilancē saista vienkārša uzskaites vienādība:

noteikta veida uzkrāto aktīvu vērtība sākuma bilancē:

plus	darījumi	uzskaites periodā notikušos darījumos iegūto šāda veida aktīvu kopējā vērtība
mīnus		uzskaites periodā notikušos darījumos atsavināto šāda veida aktīvu kopējā vērtība
mīnus		pamatkapitāla patēriņš (attiecīgos gadījumos)
plus	citas aktīvu apjoma pārmaiņas	citas pozitīvas pārmaiņas šāda veida aktīva apjomā
mīnus		citas negatīvas pārmaiņas šāda veida aktīvu apjomā

plus	pārvērtēšana	šāda veida aktīvu cenas pārmaiņu rezultātā periodā uzkrājušos nominālo turēšanas guvumu vērtība
mīnus		šāda veida aktīvu cenas pārmaiņas rezultātā periodā uzkrājušos nominālo turēšanas zaudējumu vērtība

ir vienāda ar šāda veida uzkrāto aktīvu vērtību beigu bilanci.

Turklāt var sagatavot arī tabulu, kurā izveido saikni starp noteikta veida uzkrāto saistību vērtību sākuma bilanci un beigu bilanci.

- 7.13. Uzskaites saiknes starp sākuma bilanci un beigu bilanci ar darījumiem un citām aktīvu un saistību apjoma pārmaiņām, kā arī turēšanas guvumiem un zaudējumiem ir shematiski parādītas 7.2. pielikumā.

AKTĪVU UN SAISTĪBU VEIDI

Aktīvu definīcija

- 7.14. Aktīvi, ko ieraksta bilanci, ir ekonomiski aktīvi.
- 7.15. *Definīcija:* ekonomiskie aktīvi ir vērtības uzkrājēji, kas parāda labumus, kas uzkrājas ekonomiskajam īpašniekam, kurš uz laiku tur vai izmanto aktīvu. Tie ir līdzeklis vērtības pārņemšanai no viena uzskaites perioda uz nākamo.
- 7.16. Ekonomiskos labumus veido primārie ienākumi, piemēram, pamatdarbības pārpalikums, kad ekonomiskais īpašnieks lieto aktīvu, vai īpašuma ienākums, kad ekonomiskais īpašnieks ļauj to lietot citiem. Labumi tiek gūti no aktīva lietošanas un vērtības, tostarp turēšanas guvumi un zaudējumi, ko realizē, aktīvu atsavinot vai likvidējot.
- 7.17. Aktīva ekonomiskais īpašnieks var nebūt tā juridiskais īpašnieks. Ekonomiskais īpašnieks ir institucionālā vienība, kurai ir tiesības pretendēt uz labumiem, kas saistīti ar aktīva izmantošanu, uzņemoties ar to saistītos riskus.
- 7.18. Pārskats par ekonomisko aktīvu klasifikāciju un aptveramību sniegts 7.1. tabulā. Visu aktīvu kategoriju detalizēta definīcija ietverta 7.1. pielikumā.

AKTĪVOS UN SAISTĪBĀS NEIETVER

- 7.19. Aktīvos un saistībās neietver:

- a) cilvēkkapitālu;
- b) dabīgos aktīvus, ko neuzskata par ekonomiskajiem aktīviem (piemēram, gaiss, upes ūdens);
- c) ilglietojuma patēriņa preces; un
- d) iespējamus aktīvus un saistības, kas nav finanšu aktīvi un saistības (skatīt 7.33. punktu).

AKTĪVU UN SAISTĪBU KATEGORIJAS

- 7.20. Izšķir divu galveno kategoriju ierakstus bilanci: nefinanšu aktīvus (apzīmē ar AN) un finanšu aktīvus un saistības (apzīmē ar AF).
- 7.21. Nefinanšu aktīvus iedala ražotajos nefinanšu aktīvos (apzīmē ar AN.1) un neražotajos nefinanšu aktīvos (apzīmē ar AN.2).

Ražotie nefinanšu aktīvi (AN.1)

- 7.22. *Definīcija:* ražotie nefinanšu aktīvi (AN.1) ir ražošanas procesu izlaide.
- 7.23. Ražoto nefinanšu aktīvu (AN.1) klasifikācija izstrādāta tā, lai iedalītu aktīvus pēc to lomas ražošanā. Ražotos aktīvus iedala: pamatlīdzekļos, ko atkārtoti vai pastāvīgi izmanto ražošanas procesā ilgāk nekā gadu; krājumos, ko izmanto ražošanā kā starppatēriņu, pārdod vai citādā veidā atsavina; un vērtslietas. Vērtslietas neizmanto galvenokārt ražošanā vai patēriņam, bet tās iegūtas un uzglabā galvenokārt kā vērtības uzkrājējus.

Neražotie nefinanšu aktīvi (AN.2)

- 7.24. *Definīcija:* neražotie nefinanšu aktīvi (AN.2) ir ekonomiskie aktīvi, kurus neiegūst ražošanas procesu rezultātā. Tos veido dabīgie aktīvi, līgumi, nomas līgumi, licences, atļaujas, nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvi.
- 7.25. Neražoto aktīvu klasifikācija izstrādāta tā, lai aktīvus iedalītu pēc izcelsmes. Daži aktīvi pastāv dabiski, bet citi, kas zināmi kā sabiedrības veidojumi, rodas juridisku vai uzskaites darbību rezultātā.
- 7.26. Izvēli, kurus dabīgos aktīvus ietvert bilanci, nosaka, vadoties pēc ekonomisko aktīvu vispārējās definīcijas, pēc tā, vai uz aktīviem ir efektīvi noteiktas īpašumtiesības un vai tie spēj dot ekonomiskus labumus to īpašniekiem, ņemot vērā esošo tehnoloģiju, zināšanas, ekonomiskās iespējas, pieejamos resursus un relatīvo cenu kopumu. Dabīgos aktīvus, uz kuriem īpašumtiesības nav noteiktas, piemēram, atklātā jūra vai gaiss, bilanci neietver.
- 7.27. Līgumus, nomas līgumus, licences un atļaujas par nefinanšu aktīviem uzskata tikai tad, ja ar juridisku līgumu tā turētājam piešķir ekonomisku labumu, kas pārsniedz summas, kas maksājamas saskaņā ar līgumu, un turētājs var likumīgi un praktiski realizēt šos labumus, nododot tos citiem.

Finanšu aktīvi un saistības (AF)

- 7.28. *Definīcija:* finanšu aktīvi (AF) ir ekonomiskie aktīvi, kas ietver visas finanšu prasības, pašu kapitālu un zelta stieņu komponentu monetārajā zeltā (5.03. punkts). Saistības nosaka, kad debitori jāveic maksājums vai vairāki maksājumi kreditoriem (5.06. punkts).
- 7.29. Finanšu aktīvi ir vērtības uzkrāšanas līdzekļi, kas atspoguļo labumu vai labumus, kas uzkrājas ekonomiskajam īpašniekam laikposmā aktīvu turēšanas vai izmantošanas rezultātā. Tie ir līdzekļi vērtības pārvešanai no viena uzskaites perioda uz nākamo. Labumu maiņa notiek, izmantojot maksāšanas līdzekļus (5.04. punkts).
- 7.30. Katram finanšu aktīvam ir pretējā saistība, izņemot zelta stieņu komponentu monetārā zelta kategorijā, kuru klasificē monetārā zelta un speciālo aizņēmumu tiesību (AF.1) kategorijā.
- 7.31. Iespējamie aktīvi un iespējamās saistības ir līgumi, saskaņā ar kuriem vienai pusei jāveic maksājums vai vairāki maksājumi citai vienībai tikai tad, ja iestājas noteikti īpaši apstākļi (5.08. punkts). Tie nav finanšu aktīvi un saistības.
- 7.32. Finanšu aktīvu un saistību klasifikācija atbilst finanšu darījumu klasifikācijai (5.14. punkts). Finanšu aktīvu un saistību kategoriju un apakškategoriju definīcijas un papildu paskaidrojumi ir sniegti 5. nodaļā un šeit netiek atkārtoti, bet 7.1. pielikumā ietverts visu sistēmā definēto aktīvu un saistību kopsavilkums.

7.1. tabula. Aktīvu klasifikācija

AN.	NEFINANŠU AKTĪVI (AN.1 + AN.2)
AN.1	<i>Ražotie nefinanšu aktīvi</i>
AN.11	Pamatlīdzekļi ⁽¹⁾
AN.111	Mājokļi
AN.112	Citas ēkas un celtnes
AN.1121	Ēkas, kas nav mājokļi
AN.1122	Citas celtnes
AN.1123	Zemes uzlabojumi
AN.113	Mašīnas un iekārtas
AN.1131	Transportlīdzekļi

AN.	NEFINANŠU AKTĪVI (AN.1 + AN.2)
AN.1132	IKT aprīkojums
AN.1139	Citas mašīnas un iekārtas
AN.114	Ieroču sistēmas
AN.115	Kultivētie bioloģiskie resursi
AN.1151	Dzīvnieku resursi, kas regulāri dod produkciju
AN.1152	Koku, kultūru un augu resursi, kas regulāri ražo produkciju
AN.117	Intelektuālā īpašuma produkti
AN.1171	Pētniecība un izstrāde
AN.1172	Derīgo izrakteņu izpēte un novērtēšana
AN.1173	Datorprogrammatūra un datubāzes
AN.11731	Datorprogrammatūra
AN.11732	Datubāzes
AN.1174	Izklaides, literārie vai mākslas oriģināldarbi
AN.1179	Citi intelektuālā īpašuma produkti
AN.12	Krājumi
AN.121	Izejvielas un materiāli
AN.122	Nepabeigtie ražojumi
AN.1221	Nepabeigti kultivētie bioloģiskie aktīvi
AN.1222	Citi nepabeigtie ražojumi
AN.123	Gatavās preces
AN.124	Militārie krājumi
AN.125	Preces tālākpārdošanai
AN.13	Vērtslietas
AN.131	Dārgmetāli un dārgakmeņi
AN.132	Senlietas un citi mākslas priekšmeti
AN.133	Citas vērtslietas
AN.2	<i>Neražotie nefinanšu aktīvi</i>
AN.21	Dabas resursi
AN.211	Zeme
AN.2111	Zeme zem ēkām un celtnēm
AN.2112	Kultivētā zeme
AN.2113	Atpūtai un izklaidei izmantotā zeme un tai pieguļošie virszemes ūdeņi
AN.2119	Cita zeme un tai pieguļošie virszemes ūdeņi

AN.	NEFINANŠU AKTĪVI (AN.1 + AN.2)
AN.212	Derīgo izrakteņu un enerģijas rezerves
AN.213	Nekultivētie bioloģiskie resursi
AN.214	Ūdens resursi
AN.215	Citi dabas resursi
AN.2151	Radio spektrs
AN.2159	Citi
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences
AN.221	Tirgojamā operatīvā noma
AN.222	Atļaujas izmantot dabas resursus
AN.223	Atļaujas veikt īpašas darbības
AN.224	Ekskluzīvas tiesības uz turpmākām precēm un pakalpojumiem
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi

(¹) Izziņas postenis AN.m: ilglietojuma patēriņa preces.

AF	FINANŠU AKTĪVI (¹) (AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7 + AF.8)
AF.1	<i>Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)</i>
AF.11	Monetārais zelts
AF.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)
AF.2	<i>Valūta un noguldījumi</i>
AF.21	Valūta
AF.22	Pārvedami noguldījumi
AF.29	Citi noguldījumi
AF.3	<i>Parāda vērtspapīri</i>
AF.31	Īstermiņa
AF.32	Ilgtermiņa
AF.4	<i>Aizdevumi</i>
AF.41	Īstermiņa
AF.42	Ilgtermiņa
AF.5	<i>Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecināšanas vai daļas</i>
AF.51	Pašu kapitāls
AF.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas
AF.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas
AF.519	Cits pašu kapitāls

AF	FINANŠU AKTĪVI ⁽¹⁾ (AF.1 + AF.2 + AF.3 + AF.4 + AF.5 + AF.6 + AF.7 + AF.8)
AF.52	Ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
AF.521	NTF apliecības/daļas
AF.522	Apliecības vai daļas ieguldījumu fondos, kas nav NTF
AF.6	<i>Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas</i>
AF.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves
AF.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm
AF.63	Pensiju tiesības
AF.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem
AF.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem
AF.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem
AF.7	<i>Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas</i>
AF.71	Atvasinātie finanšu instrumenti
AF.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
AF.8	<i>Citas debitoru/kreditoru saistības</i>
AF.81	Tirdzniecības kredīti un avansi
AF.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus

(¹) Izziņas postenis AF.m1: Ārvalstu tiešie ieguldījumi; AF.m2: Ieņēmumus nenesoši aizdevumi.

BILANCES IERAKSTU VĒRTĒŠANA

Vispārējie vērtēšanas principi

- 7.33. Katru posteni bilancē vērtē tā, it kā tas būtu iegūts datumā, par kuru ir bilance. Aktīvus un saistības vērtē pēc tirgus cenām datumā, par kuru ir bilance.
- 7.34. Ierakstītajām vērtībām jāatspoguļo tirgū novērojamās cenas bilances datumā. Ja tirgus cenas nav novērojamas, kas iespējams gadījumos, ja pastāv tirgus, bet pēdējā laikā nav veikta aktīvu pārdošana, jāveic aplēses, kādas būtu cenas, ja aktīvus iegūtu tirgū datumā, par kuru ir bilance.
- 7.35. Tirgus cenas parasti ir nosakāmas daudziem finanšu aktīviem, esošajam nekustamajam īpašumam (ēkas un citas celtnes plus zeme zem tām), esošajiem transportlīdzekļiem, sējumiem un mājlopiem, kā arī no jauna saražotajiem pamatlīdzekļiem un krājumiem.
- 7.36. Pašražotie nefinanšu aktīvi jāvērtē bāzes cenās vai, ja bāzes cenas nav pieejamas, pēc līdzvērtīgu preču bāzes cenas, vai, ja tas nav iespējams, pēc izmaksām.
- 7.37. Papildus novērotajām tirgus cenām aplēses, kas balstītas uz novērotajām cenām vai izmaksām, kas radušās, nefinanšu aktīvu vērtību var noteikt šādi:
 - a) pārvērtējot un uzkrājot iegādes minus atsavinājumus aktīvu mūža laikā; vai
 - b) pēc pašreizējās, t. i., diskontētās nākotnes ekonomisko labumu vērtības.

7.38. Tirgus vērtēšana ir finanšu instrumentu pozīciju (un darījumu) vērtēšanas galvenais princips. Finanšu instrumenti ir vienādi ar finanšu prasībām. Tie ir finanšu aktīvi, kuriem ir atbilstīgas saistības. To tirgus vērtība ir tikai tā vērtība, par kādu finanšu aktīvus iegādājas vai realizē darījuma puses komerciālos nolūkos, neskaitot komisijas, maksas un nodokļus. Nosakot tirgus vērtību, darījuma puses ņem vērā arī uzkrātos procentus.

7.39. Nominālvērtība atspoguļo sākotnēji piešķirto līdzekļu summu plus jebkuru vēlāku avansu mīnus jebkādu maksājumu plus uzkrātos procentus. Nominālvērtība nav vienāda ar nominālo cenu.

a) Nominālvērtība vietējā valūtā finanšu instrumentam, kas denominēts ārvalstu valūtā, ietver turēšanas guvumus un zaudējumus, kas rodas no valūtas kursu svārstībām.

Ārvalstu valūtā denominētu finanšu instrumentu vērtība ir jākonvertē nacionālajā valūtā pēc tirgū dominējošā valūtas maiņas kursa bilances datumā. Šim kursam jābūt viduspunktam starp valūtas darījumu pirkšanas un pārdošanas tagadnes kursiem.

b) Finanšu instrumentiem, piemēram, parāda vērtspapīriem, kas piesaistīti zemam indeksam, nominālvērtībā var iekļaut turēšanas guvumus vai zaudējumus, kas radušies no indeksa svārstībām.

c) Konkrētā laika brīdī finanšu instrumenta tirgus vērtība var atšķirties no tā nominālvērtības sakarā ar pārvērtēšanu, ko rada tirgus cenu pārmaiņas. Tirgus cenu svārstības ir saistītas ar vispārējā tirgus nosacījumiem, piemēram, procentu likmes pārmaiņām tirgū, īpašiem apstākļiem, piemēram, parāda vērtspapīru emitenta kredītspējas pārmaiņām, un vispārējā tirgus un parāda vērtspapīru tirgus likviditātes pārmaiņām.

d) Tādējādi pozīcijām piemēro šādu vienkāršu vienādojumu:

$$\text{tirgus vērtība} = \text{nominālvērtība} + \text{pārvērtēšana pēc tirgus cenas pārmaiņām}.$$

7.40. Dažiem nefinanšu aktīviem pārvērtētās sākotnējās iegādes cenas noraksta, sadalot pa visu aktīva paredzamo ekspluatācijas laiku. Tāda aktīva vērtību konkrētā laika brīdī nosaka pēc tā faktiskās iegādes cenas mīnus uzkrātā samazinājumu vērtība.

7.41. Lielāko daļu pamatlīdzekļu bilancēs var ierakstīt faktiskajās pircēju cenās, no kurām atskaita uzkrāto pamatkapitāla patēriņu; to dēvē par norakstīto atjaunošanas vērtību. Visu joprojām ekspluatācijā esošu pamatlīdzekļu samazināto vērtību sauc par neto uzkrāto kapitālu. Uzkrātais bruto kapitāls ietver uzkrātā pamatkapitāla patēriņa vērtības.

NEFINANŠU AKTĪVI (AN)

Ražotie nefinanšu aktīvi (AN.1)

Pamatlīdzekļi (AN.11)

7.42. Pamatlīdzekļi, ja iespējams, jāieraksta tirgus cenās (vai bāzes cenās jaunu aktīvu pasražošanas gadījumā) vai, ja tas nav iespējams, tad pircēju cenās iegādes brīdī, no kurām atskaitīts uzkrātais pamatkapitāla patēriņš. Pircēju izmaksas par pamatlīdzekļu īpašumtiesību maiņu, attiecīgi samazinātas par pamatkapitāla patēriņu laikposmā, kurā pircējs plāno turēt ekonomisko aktīvu, iekļauj bilances vērtībā.

Intelektuālā īpašuma produkti (AN.117)

7.43. Derīgo izrakstu izpēti un novērtēšanu (kategorija AN.1172) novērtē vai nu pēc uzkrātajām summām, kas samaksātas citām institucionālajām vienībām, kas veikušas izpēti un novērtēšanu, vai pēc izmaksām, kas radušās, veicot izpēti pašiem. Tā pagātnē veiktās izpētes daļa, kas nav pilnībā norakstīta, jāpārvērtē kārtējā perioda cenās un izmaksās.

7.44. Intelektuālā īpašuma produktu, piemēram, datorprogrammatūru, izklaides, literāro vai mākslas oriģināldarbi jāvērtē pēc iegādes cenas brīdī, kad tos pārdod tirgū. Sākotnējo vērtību lēš, summējot to ražošanas izmaksas, kas attiecīgi pārvērtētas pašreizējā perioda cenās. Ja ar šo metodi vērtību noteikt nav iespējams, aplēs nākotnē gaidāmo šāda aktīva izmantošanas ieņēmumu pašreizējo vērtību.

Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas (AN.116)

- 7.45. Īpašumtiesību maiņas izmaksas neražotajiem aktīviem, kas nav zeme, parāda atsevišķi kapitāla kontā un uzskata par bruto pamatkapitāla veidošanu, bet bilancē šādas izmaksas iekļauj tā aktīva vērtībā, uz kuru tās attiecas, pat ja tas ir neražots aktīvs. Tādējādi bilancē īpašumtiesību maiņas izmaksas atsevišķi neparāda. Īpašumtiesību maiņas izmaksas finanšu aktīviem uztver kā starppatēriņu, ja aktīvu iegādājas sabiedrības vai valdība, kā galapatēriņu, ja aktīvu iegādājas mājāsaimniecības, un kā pakalpojumu eksportu, ja aktīvu iegādājas nerezidenti.

Krājumi (AN.12)

- 7.46. Krājumi jāvērtē cenās, kas dominē datumā, par kuru ir bilance, nevis cenās, kurās produktus vērtēja tad, kad tos pievienoja krājumiem.
- 7.47. Izejvielu un materiālu krājumus vērtē pircēju cenās un gatavo preču un nepabeigto ražojumu krājumus vērtē bāzes cenās. Tālāk pārdošanai domāto preču krājumus bez tālākas izplatītāju apstrādes vērtē cenās, kas dominē datumā, par kuru ir bilance, neskaitot jebkuras transporta izmaksas, kas radušās vairumtirgotājiem vai mazumtirgotājiem. Nepabeigto ražojumu krājumiem beigu bilances vērtību aplēš, piemērojot daļu no kopējām ražošanas izmaksām, kas radušās līdz perioda beigām, līdzīgi pabeigta ražojuma bāzes cenai datumā, par kuru ir bilance. Ja pabeigtu ražojumu bāzes cena nav pieejama, to aprēķina, ražošanas izmaksu vērtībai pievienojot gaidāmo neto pamatdarbības pārpalikumu vai aplēsto neto jaukto ienākumu.
- 7.48. Augošās vienas ražas kultūras (izņemot mežu) un kaušanai audzētos mājlopus var vērtēt pēc šādu produktu cenām tirgū. Nenocirto mežu vērtē, diskontējot nākotnes ieņēmumus no kokmateriālu pārdošanas faktiskajās cenās, atskaitot izmaksas par meža izaudzēšanu, ciršanu u. tml.

Vērtslietas (AN.13)

- 7.49. Vērtslietas, piemēram, mākslas darbus, antīkos priekšmetus, juvelierizstrādājumus, dārgmetālus, nemonetāro zeltu un citus metālus, vērtē faktiskajās cenās. Ja šiem aktīviem pastāv organizēts tirgus, tie būtu jāvērtē faktiskajās vai aplēstajās cenās, kādas par tiem saņemtu, neskaitot jebkuras aģentu maksas vai komisijas, ja tos pārdod bilances datumā. Pretējā gadījumā tās būtu jāvērtē iegādes cenās, kas pārvērtētas faktisko cenu līmenī.

Neražotie nefinanšu aktīvi (AN.2)**Dabas resursi (AN.21)***Zeme (AN.211)*

- 7.50. Bilancē zemi vērtē faktiskajās tirgus cenās. Izdevumus par zemes uzlabojumiem ieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošanu un papildu vērtību, ko tā rada, bilancē atspoguļotajā zemes vērtībā neiekļauj, bet uzrāda atsevišķā zemes uzlabojumu aktīvu kategorijā (AN.1123).
- 7.51. Zemi vērtē pēc aplēstās cenas, kādu iegūtu, pārdodot zemi tirgū, neietverot izmaksas, kas saistītas ar īpašumtiesību maiņu nākotnē, to pārdodot. Kad tas patiešām notiek, parasti to ieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošanu, un izmaksas izslēdz no bilances posteņi AN.211 ierakstītas zemes vērtības un tā vietā ieraksta posteņi AN.1123 kā aktīvu. To samazina līdz nullei, izlietojot pamatkapitālu laikposmā, kādā jaunais īpašnieks plāno izmantot zemi.
- 7.52. Ja zemes vērtību nevar nošķirt no vērtības, kāda ir uz tās izvietotajām ēkām un citām celtnēm, apvienotie aktīvi jāklasificē kopā tā aktīva kategorijā, kam ir lielāka vērtība.

Derīgo izrakteņu un enerģijas rezerves (AN.212)

- 7.53. Uz vai zem zemes virsmas atrodošos minerālo nogulumu krājumus, kas ir ekonomiski izmantojami, ņemot vērā pašreizējo tehnoloģiju un relatīvās cenas, vērtē pēc paredzēto neto ieņēmumu, ko dos šo aktīvu komerciāla izmantošana, pašreizējās vērtības.

Citi dabas resursi (AN.213, AN.214 un AN.215)

- 7.54. Novērotās tirgus cenas nekultivētajiem bioloģiskajiem resursiem (AN.213), ūdens resursiem (AN.214) un citiem dabas resursiem (AN.215) praktiski nav pieejamas, jo tos parasti vērtē pēc nākotnē gaidāmo ieņēmumu pašreizējās vērtības.

Līgumi, nomas līgumi un licences (AN.22)

7.55. *Definīcija:* līgumus, nomas līgumus un licences ieraksta kā aktīvus, ja ir izpildīti šādi nosacījumi:

- a) līguma, nomas līguma vai licences nosacījumos ir noteikta cena par aktīva lietošanu vai pakalpojuma sniegšanu, kas atšķiras no dominējošās tirgus cenas;
- b) viena līguma puse var realizēt cenas starpību.

Līgumus, nomas līgumus un licences var vērtēt, izmantojot tirgus informāciju par to instrumentu, ar kuru piešķir tiesības, pārdevumiem, vai aplēšot kā nākotnē gaidāmo ieņēmumu pašreizējo vērtību bilances datumā, salīdzinājumā ar situāciju, kad stājas spēkā juridiskais līgums.

- 7.56. Kategorija aptver aktīvus, kas var rasties no tirgojamiem operatīvās nomas līgumiem, licencēm dabas resursu izmantošanai, atļaujām veikt īpašas darbības un ekskluzīvām tiesībām uz turpmākām precēm un pakalpojumiem.
- 7.57. Aktīva vērtība ir vienāda ar dominējošās cenas pārsniegumu pār neto faktisko līgumā noteikto cenu. Citi elementi paliek nemainīgi, bet pārsniegums uz līguma beigām samazinās. Aktīva vērtības pārmaiņas, kas rodas dominējošās cenas pārmaiņu rezultātā, ieraksta kā nominālos turēšanas guvumus un zaudējumus.
- 7.58. Tirgojamās operatīvās nomas aktīvus ieraksta kā aktīvus, kad nomnieks izmanto savas tiesības realizēt cenas starpību.

Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi (AN.23)

- 7.59. Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu vērtība bilancē ir institucionālās vienības pārdošanas brīdī maksātās cenas pārsniegums pār vērtību, kas ierakstīta pašu līdzekļos, pārvērtēta attiecībā uz jebkuriem sekojošiem samazinājumiem, piemēram, sākotnējās vērtības norakstīšanu kā neražoto aktīvu izslēgšanu no ekonomikas (K.2). Norakstīšanas likmi piemēro saskaņā ar uzņēmumu grāmatvedības standartiem.
- 7.60. Tirgvedības aktīvus veido zīmola nosaukumi, virsraksti, preču zīmes, logotipi un domēnu nosaukumi.

FINANŠU AKTĪVI UN SAISTĪBAS (AF)

- 7.61. Finanšu aktīvus un saistības kā apgrozāmos finanšu instrumentus, piemēram, parāda vērtspapīrus, pašu kapitāla vērtspapīrus, ieguldījumu fondu apliecības vai daļas un finanšu atvasinātos instrumentus, vērtē pēc tirgus vērtības. Finanšu instrumentus, kas nav apgrozāmi, vērtē to nominālvērtībā (skatīt 7.38. un 7.39. punktu). Pretējiem finanšu aktīviem un saistībām bilancē ir vienāda vērtība. Vērtībā neietver komisijas, maksas un nodokļus. Komisijas, maksas un nodokļus ieraksta kā pakalpojumus, kas sniegti, veicot darījumus.

Monetārais zelts un SDR (AF.1)

- 7.62. Monetārais zelts (AF.11) jāvērtē cenās, kas noteiktas organizētajos zelta tirgos.
- 7.63. SDR (AF.12) vērtību katru dienu nosaka SVF, un kurss pret vietējām valūtām var iegūt ārvalstu valūtu tirgos.

Valūta un noguldījumi (AF.2)

- 7.64. Valūtu (banknotes un monētas – AF.21) vērtē valūtas nominālvērtībā.
- 7.65. Noguldījumu (AF.22, AF.29) vērtību bilancē ieraksta to nominālvērtībā.
- 7.66. Valūtu un noguldījumus ārvalstu valūtā konvertē nacionālajā valūtā pēc bilances datumā dominējošo solīto un piedāvāto tagadnes maiņas kursu viduspunkta.

Parāda vērtspapīri (AF.3)

- 7.67. Parāda vērtspapīrus ieraksta pēc tirgus vērtības.

7.68. Īstermiņa parāda vērtspapīrus (AF.31) vērtē pēc tirgus vērtības. Ja tirgus vērtība tajā brīdī nav nosakāma, ar nosacījumu, ka nepastāv augsta inflācija vai augstas nominālās procentu likmes, tirgus vērtību var aplēst pēc nominālās vērtības:

- a) īstermiņa parāda vērtspapīriem, kas emitēti nominālvērtībā;
- b) īstermiņa diskontētajiem parāda vērtspapīriem.

7.69. Ilgtermiņa parāda vērtspapīrus (AF.32) vērtē pēc tirgus vērtības, vai tās būtu obligācijas, par kurām procentus maksā regulāri, vai augsta diskonta vai bezkuponu obligācijas, par kurām maksātie procenti ir pavisam mazi vai nav nemaz.

Aizdevumi (AF.4)

7.70. Gan kreditoru, gan debitoru bilancēs ierakstāmās vērtības ir nominālvērtības neatkarīgi no tā, vai aizdevumi ir ienākumus nesoši vai nenesoši.

Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības/daļas (AF.5)

7.71. Biržas sarakstā iekļautas akcijas (AF.511) vērtē to tirgus cenās. To pašu vērtību piemēro gan aktīvu, gan saistību pusē, lai gan no juridiskā viedokļa akcijas un cits pašu kapitāls nav emitenta saistība, bet īpašumtiesības uz daļu no sabiedrības likvidācijas vērtības, lai gan likvidācijas vērtība iepriekš nav zināma.

7.72. Biržas sarakstā iekļautas akcijas vērtē pēc reprezentatīvajām tirgus vidējām cenām, ko novēro biržā vai citos organizētajos finanšu tirgos.

7.73. Organizētajos tirgos regulāri netirgotu biržas sarakstā neiekļauto akciju (AF.512) vērtība jāaplēš pēc:

- a) biržas sarakstā iekļauto akciju vērtības, attiecīgā gadījumā;
- b) pašu līdzekļu vērtības; vai
- c) diskontētās prognozētās peļņas, piemērojot institucionālās vienības izlīdzinātajiem nesenajiem ieņēmumiem pienācīgu tirgus cenas un ieņēmumu attiecības koeficientu.

Tomēr šajās aplēsēs jāievēro atšķirība starp biržas sarakstā iekļautajām un biržas sarakstā neiekļautajām akcijām, sevišķi to likviditāte, un tajās jāņem vērā arī neto vērtība, kas uzkrāta sabiedrības un tās filiāļu darbības laikā.

7.74. Lietotā aplēšu metode ir atkarīga no pieejamās pamatstatistikas. Tā, piemēram, var ņemt vērā datus par apvienošanās aktivitātēm, kurās iesaistītas biržas sarakstā neiekļautas akcijas. Ja biržas sarakstā neiekļauto sabiedrību pašu līdzekļu vērtība mainās līdzīgi, vidēji vai proporcionāli nominālajam kapitālam, tāpat kā līdzīgās sabiedrībās ar biržas sarakstā iekļautām akcijām, tad bilances vērtību var aprēķināt, izmantojot koeficientu. Šis koeficients salīdzina biržas sarakstā neiekļauto un biržas sarakstā iekļauto sabiedrību pašu līdzekļu vērtību:

biržas sarakstā neiekļauto akciju vērtība = līdzīgu biržas sarakstā iekļauto akciju tirgus cena × (biržas sarakstā neiekļauto sabiedrību pašu līdzekļi) / (līdzvērtīgu biržas sarakstā iekļauto sabiedrību pašu līdzekļi).

7.75. Akcijas cenas attiecība pret pašu līdzekļiem dažādās uzņēmuma filiālēs var atšķirties. Vēlams aprēķināt biržas sarakstā neiekļauto akciju faktisko cenu katrai filiālei. Starp biržas sarakstā iekļautām un biržas sarakstā neiekļautām sabiedrībām var pastāvēt citas atšķirības, kas var ietekmēt aplēšu metodi.

7.76. Cits pašu kapitāls (AF.519) ir pašu kapitāls, kas nav vērtspapīri. Tas var ietvert pašu kapitālu kvazisabiedrībās (piemēram, filiālēs, trastos, sabiedrībās ar ierobežotu atbildību un citās līgumsabiedrībās), publiskās sabiedrībās, neinkorporētos fondos un nosacītās vienībās (tostarp nosacītās rezidentvienībās, kas izveidotas, lai parādītu nerezidentiem piederošu nekustamo īpašumu un dabas resursus). Starptautisku organizāciju īpašumtiesības, kas nav akciju formā, klasificē kā citu pašu kapitālu.

7.77. Kvazisabiedrību citu pašu kapitālu vērtē pēc to pašu līdzekļiem, jo to neto vērtība parasti ir vienāda ar nulli. Citām vienībām jāizvēlas piemērotākā vērtēšanas metode no visām metodēm, ko izmanto biržas sarakstā neiekļauto akciju vērtēšanai.

- 7.78. Sabiedrībām, kas emitē akcijas vai daļas, papildus var būt cits pašu kapitāls.
- 7.79. Ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (AF.52) vērtē pēc tirgus cenas, ja tās ir iekļautas biržas sarakstā. Ja tās nav iekļautas biržas sarakstā, tirgus vērtību var aplēst kā aprakstīts attiecībā uz biržas sarakstā neiekļautajām akcijām. Ja pats fonds tās var izpirkt, šīs akcijas vērtē pēc izpirkšanas vērtības.

Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas (AF.6)

- 7.80. Summas, ko ieraksta nedzīvības apdrošināšanas tehniskajās rezervēs (AF.61), sedz iemaksātās, bet nenopelnītās prēmijas plus summas, kas nodalītas, lai segtu atliktās atlīdzības prasības. Tās parāda vērtību, ko paredzēts izmaksāt, norēķinoties par atlīdzības prasībām, ieskaitot apstrīdētās atlīdzības prasības un summas, lai segtu atlīdzības prasības par jau notikušiem, bet vēl nepaziņotiem nelaimes gadījumiem.
- 7.81. Summas, ko ieraksta attiecībā uz tiesībām, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm (AF.62), parāda rezerves, kas nepieciešamas visu nākotnē gaidāmo atlīdzības prasību segšanai.
- 7.82. Summas, ko ieraksta attiecībā uz pensiju tiesībām (AF.63), ir atkarīgas no pensiju shēmu veidiem.
- 7.83. Definētu pabalstu pensiju shēmā pensiju pabalstu līmeni, kas apsolīts darba ņēmējiem, kuri piedalās shēmā, nosaka, izmantojot formulu, par kuru bijusi iepriekšēja vienošanās. Definētu pabalstu pensiju shēmu saistības ir vienādas ar apsolīto pabalstu pašreizējo vērtību.
- 7.84. Definētu iemaksu shēmā izmaksātie pabalsti ir atkarīgi no pensiju shēmas iegādāto aktīvu darbības rezultātiem. Definētu iemaksu shēmas saistības ir fondu aktīvu pašreizējā tirgus vērtība. Fondu neto vērtība vienmēr ir nulle.
- 7.85. Summas, ko ieraksta attiecībā uz rezervēm prasībām saskaņā ar standarta garantijām (AF.66), ir prognozētās prasības mīnus prognozēto atgūstamo līdzekļu vērtība.

Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (AF.7)

- 7.86. Atvasinātie finanšu instrumenti (AF.71) jāietver bilancē pēc to tirgus vērtības. Ja nav pieejami dati par tirgus vērtību, piemēram, ārpusbiržas noslēgto iespējas līgumu gadījumā, tie jāvērtē vai nu pēc summas, par kādu līgumu var izpirkt vai dzēst, vai arī pēc maksājamās prēmijas.
- 7.87. Iespējas līgumu emitentam rodas pretējā saistība, kas parāda iespēju līguma turētāja tiesību izpirkšanas izmaksas.
- 7.88. Iespējas līgumu un ārpusbiržas nākotnes līgumu tirgus vērtība var mainīties no pozitīvas (aktīvi) uz negatīvu (saistības) pozīciju atkarībā no bāzes posteņu cenas svārstībām, un tādējādi parakstītājiem un turētājiem tā var mainīties no aktīviem uz saistībām. Daži iespējas līgumi un ārpusbiržas nākotnes līgumi darbojas ar rezerves iemaksām, kad peļņa un zaudējumi tiek noteikti katru dienu; šajos gadījumos bilances vērtība ir nulle.
- 7.89. Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (AF.72) vērtē pēc piešķirtā pašu kapitāla vidējās vērtības. Vidējo vērtību mēra piešķiršanas dienā, izmantojot ekvivalentu tirgoto iespējas līgumu tirgus vērtību vai, ja tādas nav, izmantojot iespējas līguma cenu noteikšanas modeli.

Citas debitoru/kreditoru saistības (AF.8)

- 7.90. Tirdzniecības kredītus un avansus (AF.81) un citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (AF.89), kas maksājami saistībā ar termiņu atšķirībām starp sadales darījumiem, piemēram, nodokļiem, sociālajām iemaksām, dividendēm, renti, darba algām, un finanšu darījumiem, gan kreditoriem, gan debitoriem vērtē to nominālvērtībā. Nodokļus un sociālās iemaksas, kas maksājamas attiecībā uz AF.89 kategorijas aktīviem, neietver summās, par kuru atgūšanu pastāv šaubas, jo tie ir valdības prasības bez vērtības.

FINANŠU BILANCES

- 7.91. Finanšu bilances kreisajā pusē atspoguļo finanšu aktīvus, bet labajā – finanšu saistības. Finanšu bilances balanspostenis ir neto finanšu vērtība (BF.90).

- 7.92. Rezidentu sektora vai apakšsektora finanšu balance var būt konsolidēta vai nekonsolidēta. Nekonsolidētā finanšu balance parāda sektorā vai apakšsektorā klasificēto institucionālo vienību visus finanšu aktīvus un saistības, tostarp arī tos, kuros atbilstīgais aktīvs vai saistība tiek turēta konkrētajā sektorā vai apakšsektorā. No konsolidētās finanšu balances ir izslēgti tie finanšu aktīvi un saistības, kuru pretējie darījumi ir tajā pašā sektorā vai apakšsektorā. Pārējās pasaules finanšu balance pēc definīcijas ir konsolidēta. Parasti uzskaites ierakstus sistēmā nekonsolidē. Tādējādi rezidentsektora vai apakšsektoru balance jāiesniedz nekonsolidēta.
- 7.93. "No kā kam" finanšu balance (balance pa debitoriem/kreditoriem) ir finanšu balances papildinājums, kas papildus atspoguļo finanšu aktīvu iedalījumu pa debitoru sektoriem un saistību iedalījumu pa kreditoru sektoriem. Tādējādi tā sniedz informāciju par debitoru/kreditoru attiecībām un saskan ar finanšu kontu pa debitoriem/kreditoriem.

IZZIŅAS POSTEŅI

- 7.94. Lai parādītu atsevišķu sektoru posteņus īpašākiem analītisko interešu nolūkiem, bilancē kā atbalsta posteņus iekļauj trīs veidu izziņas posteņus:
- a) ilglietojuma patēriņa preces (AN.m);
 - b) ārvalstu tiešie ieguldījumi (AF.m1);
 - c) ieņēmumus nenesoši aizdevumi (AF.m2).

Ilglietojuma patēriņa preces (AN.m)

- 7.95. *Definīcija:* ilglietojuma patēriņa preces ir ilglietojuma preces, ko mājsaimniecības atkārtoti izmanto galapatēriņa vajadzībām ilgāk par vienu gadu. Tās ietver bilancēs kā izziņas posteņus. Tās neietver galvenajā bilancē, jo ieraksta kā izlietojumu mājsaimniecību sektora ienākuma izlietojuma kontā kā tādas, kas izlietotas konta periodā, nevis izmantotas pakāpeniski.
- 7.96. Mājsaimniecību kā galapatērētāju rīcībā esošās ilglietojuma patēriņa preces – transportlīdzekļus (AN.1131) un citas mašīnas un iekārtas (AN.1139) – izziņas posteņos vērtē tirgus cenās bez uzkrātā nolietojuma, kas līdzinās pamatkapitāla patēriņam. Ilglietojuma patēriņa preču apakšgrupu un posteņu pilns saraksts sniegts 23. nodaļā
- 7.97. Ilglietojuma preces, piemēram, transportlīdzekļus, klasificē kā pamatlīdzekļus vai kā ilglietojuma patēriņa preces atkarībā no sektora, kurā klasificēts īpašnieks, un mērķa, kam tās izmanto. Piemēram, transportlīdzekļi var daļēji izmantot kvazisabiedrība ražošanai un daļēji mājsaimniecība tās galapatēriņam. Nefinanšu sabiedrību sektora (S.11) bilancē uzrādītajām vērtībām jāatspoguļo tā lietojuma daļa, kas attiecas uz kvazisabiedrību. Līdzīgs piemērs ir arī darba devēju (ieskaitot pašražotājus) apakšsektoram (S.141 + S.142). Lietojuma daļa, kas attiecas uz mājsaimniecību sektoru (S.14) kā galapatērētājiem, jāieraksta izziņas postenī bez uzkrātā nolietojuma, kas līdzinās pamatkapitāla patēriņam.

Ārvalstu tiešie ieguldījumi (AF.m1)

- 7.98. Finanšu aktīvus un saistības, kas ir tiešie ieguldījumi, ieraksta atbilstīgi ieguldījuma veidam pēc kategorijas – kā aizdevumu (AF.4), pašu kapitālu un ieguldījumu fondu apliecības/daļas (AF.5) vai citus debitoru/kreditoru parādus (AF.8). Tiešo ieguldījumu summas, kas ietvertas katrā no šīm kategorijām, ieraksta kā atsevišķu izziņas posteni.

Ieņēmumus nenesoši aizdevumi (AF.m2)

- 7.99. Aizdevumus bilancē ieraksta nominālvērtībā.
- 7.100. Daži aizdevumi, kas nav apkalpoti zināmu laiku, tiek iekļauti kreditora bilancē kā izziņas postenis. Šādus aizdevumus dēvē par ieņēmumus nenesošiem aizdevumiem.
- 7.101. *Definīcija:* aizdevums ir ieņēmumus nenesošs, ja a) procentu vai pamatsummas maksājums tiek kavēts par vismaz 90 dienām; b) procentu maksājums, kas ir vienāds ar 90 dienām vai vairāk, ir kapitalizēts, refinansēts vai kavēts saskaņā ar līgumu, vai c) maksājumi ir kavēti par mazāk nekā 90 dienām, bet pastāv citi iemesli (piemēram, debitors pieteicis maksātnespēju), kas liek apšaubīt, vai maksājumi tiks veikti pilnā apmērā.
- 7.102. Šī ieņēmumus nenesošā aizdevuma definīcija jāinterpretē atbilstīgi valstī pieņemtajiem nosacījumiem par to, kad aizdevumu uzskatīt par ieņēmumus nenesošu. Tiklīdz aizdevumu klasificē kā ieņēmumus nenesošu, tam (vai aizdevumam, kas to aizstāj) jāpaliek šādi klasificētam, līdz tiek saņemti maksājumi vai tiek norakstīta šā aizdevuma vai tam sekojošo aizdevumu pamatsumma.

7.103. Ieņēmumus nenesošo aizdevumu ierakstīšanai nepieciešami divi izziņas posteņi:

- a) šādu aizdevumu nominālvērtība, kas ierakstīta galvenajā bilancē; un
- b) šādu aizdevumu vērtības tirgus ekvivalents.

7.104. Vistuvāk tirgus ekvivalenta cenai ir patiesā vērtība, kas ir "vērtība, kas aptuveni izsaka vērtību, kādu iegūtu tirgus darījumā starp divām pusēm". Patieso vērtību var noteikt, izmantojot darījumus ar salīdzināmiem instrumentiem vai izmantojot naudas plūsmu diskontēto pašreizējo vērtību; kas var būt pieejama no kreditora bilances. Trūkstot informācijai par patieso vērtību, izziņas posteņiem izmanto otro labāko pieeju un parāda nominālo vērtību, no kuras atskaita paredzamos aizdevumu zaudējumus.

Ieņēmumus nenesošo aizdevumu ierakstīšana

7.105. Vispārējās valdības un finanšu sabiedrību nozaru ieņēmumus nenesošie aizdevumi jāieraksta kā izziņas posteņi kopā ar citu nozaru posteņiem, kam ir būtiskas summas. Ja aizdevumi pārējai pasaulei un aizņēmumi no pārējās pasaules ir būtiski, arī tos ieraksta kā izziņas posteņus.

7.106. Tabulā zemāk ietvertas pozīcijas un plūsmas, ko ieraksta ieņēmumus nenesošiem aizdevumiem, lai pilnīgāk parādītu situāciju ar krājumiem, darījumiem, pārklasifikāciju un norakstīšanu.

7.107. Piemērā parādīta izsniegto aizdevumu summa ar nominālvērtību 1 000 laika brīdī t-1, no kuriem 500 ir ieņēmumus nesoši un 500 ir ieņēmumus nenesoši. Ieņēmumus nenesošo aizdevumu lielāko daļu, t. i., 400 no tiem, sedz uzkrājumi aizdevumu zaudējumiem, bet 100 nesedz. Otrajā tabulas daļā ietverta detalizēta papildu informācija par ieņēmumus nenesošo aizdevumu tirgus ekvivalenta vērtību. To iegūst kā nominālvērtības un uzkrājumu aizdevumu zaudējumiem starpību. Tiek pieņemts, ka laikā t-1 tas ir 375. Laikposmā no t-1 līdz t daļa aizdevumu tiek pārklasificēti no ieņēmumus nesošiem vai vēl neseptiem uz ieņēmumus nenesošajiem aizdevumiem, vai otrādi, vai tie tiek norakstīti. Plūsmas ir parādītas attiecīgajās tabulas ailēs. Uzkrājumiem aizdevumu zaudējumiem parāda arī nominālvērtības un tirgus ekvivalenta vērtības.

7.108. Novērtējumu attiecībā uz uzkrājumiem aizdevumu zaudējumiem veic, piemērojot grāmatvedības standartus, juridisko statusu un nodokļu tiesību aktus, ko piemēro vienībām, un tādējādi iegūst diezgan nevienmērīgus rezultātus attiecībā uz uzkrājumu aizdevumu zaudējumiem summām un termiņiem. Tādējādi ir grūti ierakstīt ieņēmumus nenesošos aizdevumus galvenajos kontos, un tāpēc tie tiek ierakstīti kā izziņas posteņi. Tā vietā ir ieteicams tirgus ekvivalenta vērtības parādīt kā izziņas posteņus papildus gan to aizdevumu, par kuriem tiek veikti maksājumi, nominālvērtībai, gan ieņēmumus nenesošo aizdevumu nominālvērtībai.

Ieņēmumus nenesošo aizdevumu ierakstīšana

Pozīcijas	Uzkrātā vērtība	Darījums	Pārklasifikācija	Norakstīšana	Uzkrātā vērtība
	t-1	periods t-1 līdz t			t
Nominālvērtība					
Aizdevumi	1 000	200	0	– 90	1 110
Ieņēmumus nesoši aizdevumi	500	200	– 50		650
Ieņēmumus nenesoši aizdevumi	500		50	– 90	460
Segti ar uzkrājumiem aizdevumu zaudējumiem	400		70	– 90	380
Vēl nesepti ar uzkrājumiem aizdevumu zaudējumiem	100		– 20		80
Tirgus ekvivalenta vērtība					
Ieņēmumus nenesoši aizdevumi	375		24	– 51	348
= Nominālvērtība	500		50	– 90	460
– Uzkrājumi aizdevumu zaudējumiem	125		26	– 39	112
no kuriem vēl nesepti	100		– 20		80

7.1. PIELIKUMS

KATRAS AKTĪVU KATEGORIJAS KOPSAVILKUMS

Aktīvu klasifikācija	Kopsavilkums
Nefinanšu aktīvi (AN)	Nefinanšu posteņi, kuri ir institucionālo vienību individuālajā vai kolektīvajā īpašumā un no kuriem īpašnieki, tos turot, izmantojot vai ļaujot tos izmantot citiem zināmu laikposmu, var gūt ekonomisku labumu. Tie sastāv no pamatlīdzekļiem, krājumiem, vērtspapīriem, sabiedrības veidojumiem un intelektuālā īpašuma produktiem.
Ražotie nefinanšu aktīvi (AN.1)	Nefinanšu aktīvi, kuri ir ražošanas procesu izlaide. Ražotos nefinanšu aktīvus veido pamatlīdzekļi, krājumi un vērtspapīri, kā definēts turpmāk.
Pamatlīdzekļi (AN.11)	Ražotie nefinanšu aktīvi, ko daudzkārt vai pastāvīgi izmanto ražošanas procesos ilgāk par gadu. Pamatlīdzekļus veido mājokļi, citas ēkas un celtnes, mašīnas un iekārtas, ieroču sistēmas, kultivētie bioloģiskie resursi un intelektuālā īpašuma produkti, kā definēts turpmāk.
Mājokļi (AN.111)	Ēkas, kuras pilnīgi vai galvenokārt izmanto dzīvošanai, ieskaitot jebkuras palīgceltnes, piemēram, garāžas un visu pastāvīgo aprīkojumu, kas iebūvēts mājokļos. Tiem pieskaita arī peldošās mājas, baržas, pārvietojamās mājas un dzīvojamās autopiķabes, ko māsaimniecības izmanto par pamatmājokli, kā arī publiskos pieminekļus (skatīt AN.1121), kurus galvenokārt izmanto kā mājokļus. Ietver arī izmaksas par būvlaukuma attīrīšanu un sagatavošanu. Kā piemērus var minēt dzīvojamās ēkas – viena un divdzīvokļu ēkas un citas dzīvojamās ēkas, kas domātas ilglaicīgai dzīvošanai. Nepabeigtos mājokļus ietver, ciktāl to galalietotājs pār tiem ieguvis īpašumtiesības pašražošanas rezultātā vai arī ciktāl to apliecina pirkšanas/pārdošanas līgums. Militārajam personālam iegūtos mājokļus ietver, ja tos, tāpat kā civilo vienību iegūtos mājokļus, izmanto mājokļu pakalpojumu sniegšanai. Mājokļu vērtība ir bez zem mājokļiem esošās zemes vērtības, ko ietver postenī "zeme" (AN.211), ja to klasificē atsevišķi.
Citas ēkas un celtnes (AN.112)	Citas ēkas un celtnes, kā definēts turpmāk tekstā, sastāv no ēkām, kas nav mājokļi, citām celtnēm un zemes uzlabojumiem. Nepabeigtās ēkas un celtnes ietver, ciktāl to galalietotājs pār tām ieguvis īpašumtiesības pašražošanas rezultātā vai arī ciktāl to apliecina pirkšanas/pārdošanas līgums. Ietver arī militārajiem nolūkiem iegādātas ēkas un celtnes. Citu ēku un celtnu vērtība ir bez zem tām esošās zemes vērtības, ko ietver postenī "zeme" (AN.211), ja to klasificē atsevišķi.
Ēkas, kas nav mājokļi (AN.1121)	Ēkas, kas nav mājokļi, ieskaitot aprīkojumu, ierīces un iekārtas, kas ir palīgceltnu neatņemama sastāvdaļa, kā arī būvlaukuma attīrīšanas un sagatavošanas izmaksas. Pie tām pieskaita arī publiskos pieminekļus (skatīt AN.1122), ko galvenokārt izmanto kā nedzīvojamās ēkas. Publiskie pieminekļi ir zināmi konkrētas vēsturiskas, nacionālas, reģionālas, vietējas, reliģiskas vai simboliskas nozīmes dēļ. Tos dēvē par publiskiem, jo tie ir pieejami plašai publikai, nevis tāpēc, ka tie ir publiskā sektora īpašumā. Apmeklētājiem bieži par to apmeklēšanu ir jāmaksā ieejas maksa. Pamatkapitāla patēriņu jauniem pieminekļiem vai lielus uzlabojumus esošajiem pieminekļiem jāaprēķina no pieņēmuma par attiecīgi garu kalpošanas laiku. Kā piemērus ēkām, kas nav mājokļi, var minēt noliktavas un rūpnieciskās ēkas, tirdzniecības ēkas, publiskās izklaides ēkas, viesnīcas, restorānus, izglītības iestāžu ēkas, veselības aprūpes ēkas.

Aktīvu klasifikācija	Kopsavilkums
Citas celtnes (AN.1122)	Celtnes, kas nav dzīvojamās ēkas, ieskaitot ielu, kanalizācijas sistēmu izbūves izmaksas, kā arī būvlaukuma attīrīšanas un sagatavošanas izmaksas. Ietver arī publiskos pieminekļus, ko neklasificē kā mājokļus vai ēkas, kas nav mājokļi; šahtas, tuneļus un citas celtnes, kas saistītas ar derīgo izrakteņu un energoresursu rezervēm; un jūras vaļņu, aizsprostu un uzplūdu nožogojumu būvniecību, kas paredzētas tiem pieguļošās zemes uzlabošanai, kura nav to daļa. Kā piemērus var minēt autostrādes, ielas, ceļus, dzelzceļus un lidostu skrejceļus; tiltus, estakādes, tuneļus un metro; ūdensceļus, ostas, dambjus un citas hidrotehniskas ierīces; maģistrālos cauruļvadus, sakaru un elektrības līnijas, vietējās cauruļvadu līnijas un kabeļus, palīgmehānismus, kalnrūpniecības un apstrādes rūpniecības celtnes, kā arī sporta un atpūtas celtnes.
Zemes uzlabojumi (AN.1123)	Tādu darbību vērtība, kuru rezultātā rodas būtisks zemes kvantitātes, kvalitātes vai ražības uzlabojums, vai novērš tās pasliktināšanos. Piemērs ir aktīva vērtības palielinājums, ko iegūst veicot zemes attīrīšanu, zemes robežu iemērišanu, aku un ūdens ieguves vietu izveidi. Ietver arī zemes īpašumtiesību maiņas izmaksas, kas vēl jānoraksta.
Mašīnas un iekārtas (AN.113)	Transportlīdzekļi, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) aprīkojums un citas mašīnas un iekārtas, kā definēts turpmāk, kas nav mājsaimniecību iegādātas galapatēriņam. Neietvert var instrumentus, kas ir diezgan lēti un ko pērk samērā regulāri, piemēram, rokas instrumentus. Neietver arī mašīnas un iekārtas, kas ir ēku neatņemama sastāvdaļa; tās pieskaita mājokļiem un nedzīvojamajām ēkām. Neietver nepabeigtās mašīnas un iekārtas, izņemot pašražotās, jo galalietotājs tās iegūst īpašumā tikai pēc aktīva piegādes. Ietver militārajiem nolūkiem iegādātas mašīnas un iekārtas, kas nav ieroču sistēmas. Mašīnas un iekārtas, piemēram, transportlīdzekļus, mēbeles, virtuves aprīkojumu, datorus, saziņas iekārtas u. tml., ko mājsaimniecības iegādājas galapatēriņam, neuzskata par aktīviem. Tā vietā tās uzrāda mājsaimniecību bilanci izziņas postenī "Ilglietojuma patēriņa preces". Peldošās mājas, baržas, pārvietojamās mājas un dzīvojamās autopiekabes, ko mājsaimniecības izmanto kā galveno dzīvesvietu, pieskaitītas mājokļiem.
Transportlīdzekļi (AN.1131)	Līdzekļi cilvēku un priekšmetu pārvietošanai. Kā piemērus var minēt produkciju, kas iekļauta (izņemot detaļas) Produktu klasifikācijas pa darbības veidiem 2008 (CPA 2008) 29. nodaļā "Automobiļi, piekabes un puspiekabes" un 30. nodaļā "Citi transportlīdzekļi".
IKT aprīkojums (AN.1132)	Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) aprīkojums: ierīces, kurām izmanto elektronisko vadību, un ierīcēs izmantotie elektroniskie komponenti. Kā piemērus var minēt produktus CPA 2008 261. grupā "Elektroniskie komponenti un plates" un 262. grupā "Datori un perifērās iekārtas".
Citas mašīnas un iekārtas (AN.1139)	Citur neklasificētas mašīnas un iekārtas. Kā piemērus var minēt produkciju (izņemot detaļas, uzstādīšanu, remontu un apkopi), kas iekļauta CPA 2008 26. nodaļā "Datori, elektronikas un optiskie produkti" (izņemot 261. un 262. grupu), 27. nodaļā "Elektroiekārtas", 28. nodaļā "Citur neklasificētas mašīnas un iekārtas", 31. nodaļā "Mēbeles" un 32. nodaļā "Citas apstrādes rūpniecības preces".
Ieroču sistēmas (AN.114)	Transportlīdzekļi un citas iekārtas, piemēram, karakuģi, zemūdenes, militārās lidmašīnas, tanki, raķešu nesēji, palaidēji u. tml. Vairums vienreizējās lietošanas ieroču, kurus tie pārvieto, tiek ierakstīti kā militārie krājumi (skatīt AN.124), bet pārējos, piemēram, ballistikās raķetes ar lielu iznīcināšanas jaudu, kas uzskatāmi par tādiem, kas nodrošina nepārtrauktu agresoru uzbrukumu novēršanu, klasificē kā pamatlīdzekļus.

Aktīvu klasifikācija	Kopsavilkums
Kultivētie bioloģiskie resursi (AN.115)	Vaislas, piena, darba u. tml. lopī, kā arī vīna dārzi, augļu dārzi un citu koku stādījumi, kuri regulāri ražo produkciju, kā definēts turpmāk, un kurus institucionālās vienības tieši kontrolē, atbild par tiem un pārvalda tos. Neietver nenobriedušus kultivētos aktīvus, ja vien tos neaudzē pašu lietošanai.
Dzīvnieku resursi, kas regulāri dod produkciju (AN.1151)	Dzīvnieki, kuru dabīgo pieaugumu un atjaunošanu tieši kontrolē, atbild par tiem un pārvalda institucionālās vienības. Tie ietver vaislas lopus (ieskaitot zivis un mājputnus), slaucamās govīs, darba lopus, aitas vai citus dzīvniekus, ko izmanto vilnas ražošanai, un dzīvniekus, ko izmanto transportam, sacīkstēm vai izklaidei.
Koku, kultūru un augu resursi, kas regulāri ražo produkciju (AN.1152)	Koki (ieskaitot vīnogulājus un krūmus), kurus kultivē, lai gadu no gada iegūtu ražu, ieskaitot tos, kas kultivēti augļu un riekstu, sulas un sveķu, kā arī mizu un lapu iegūšanai, un kuru dabīgo pieaugumu un atjaunošanu tieši kontrolē, atbild par tiem un pārvalda institucionālās vienības.
Intelektuālā īpašuma produkti (AN.117)	Pamatlīdzekļi, kurus veido pētniecības un izstrādes rezultāti, derīgo izrakteņu izpēte un novērtēšana, datorprogrammatūra un datubāzes, izklaides, literārie vai mākslas oriģināldarbi un citi turpmāk definēti intelektuālā īpašuma produkti, ko paredzēts lietot ilgāk par vienu gadu.
Pētniecība un izstrāde (AN.1171)	Izdevumi par sistemātisku radošo darbu, ko veic, lai palielinātu uzkrātās zināšanas, tostarp zināšanas par cilvēku, kultūru un sabiedrību, un izmantotu šīs uzkrātās zināšanas jauniem mērķiem. To vērtību nosaka nākotnes ekonomisku labumu izteiksmē. Ja vērtību nav iespējams aplēst, parasti pētniecību un izstrādi vērtē kā izmaksu summu, ietverot neveiksmīgu pētniecību un izstrādi. Pētniecību un izstrādi, no kā īpašnieks negūst labumu, neklasificē kā aktīvu, bet ieraksta kā starppatēriņu.
Derīgo izrakteņu izpēte un novērtēšana (AN.1172)	Izdevumi par naftas un dabasgāzes, kā arī nenaftas atradņu izpēti un tai sekojoša atradņu novērtēšana. Šie izdevumi ietver izmaksas pirms licences saņemšanas, licences un iegādes izmaksas un faktisko izmēģinājumu urbumu izmaksas, kā arī aerofoto un citu mērījumu izmaksas, transportēšanas izmaksas u. tml., kas radušās, lai būtu iespējams veikt izmēģinājumus.
Datorprogrammatūra (AN.11731)	Datoru programmas, programmu apraksti un palīgmateriāli gan sistēmiskām, gan lietojuma programmatūrām. Ietver arī sākotnējo izstrādi un turpmākos programmatūras paplašinājumus, kā arī tādu kopiju iegādi, ko klasificē kā AN.11731 aktīvus.
Datubāzes (AN.11732)	Datu datnes, kas izveidotas datu piekļuvei un izmantošanai efektīvā un resursus taupošā veidā. Datubāzēm, kas veidotas tikai savām vajadzībām, vērtēšanu veic pēc izmaksām, un tām nebūtu jāietver datubāzes pārvaldības sistēmas un datu iegādes izmaksas.
Izklaides, literārie vai mākslas oriģināldarbi (AN.1174)	Oriģinālfilmas, skaņu ieraksti, manuskripti, lentes, manekeni u. c., kur ierakstītas teātra izrādes, radio un televīzijas programmas, muzikālās izrādes, sporta notikumi, literatūras un mākslas darbi. Tiem pieskaita arī darbus, kas radīti savām vajadzībām. Dažos gadījumos, piemēram, filmām, var būt vairāki oriģināli.
Citi intelektuālā īpašuma produkti (AN.1179)	Citur neklasificēta jauna informācija, specializētas zināšanas u. tml., kuru izmantošana ražošanā atļauta tikai tām vienībām, kam ir īpašumtiesības vai ko šādas vienības licencējušas.

Aktīvu klasifikācija	Kopsavilkums
Krājumi (AN.12)	Ražotie aktīvi, ko veido pašreizējā periodā vai agrākā periodā iegūtās preces un pakalpojumi, kas uzglabāti pārdošanai, izmantošanai ražošanā vai citai izmantošanai nākotnē. Tie sastāv no izejvielām un materiāliem, nepabeigtiem ražojumiem, gatavās produkcijas un precēm tālākpārdošanai, kā definēts turpmāk. Te pieskaitāmi visi valdības glabātie krājumi, ieskaitot, bet ne tikai, stratēģisko materiālu krājumus, labību un citas preces, kuras ir īpaši svarīgas tautai.
Izejvielas un materiāli (AN.121)	Preces, ko īpašnieki gatavojas lietot pašu ražošanas procesu starpatēriņam, nevis pārdot.
Nepabeigti ražojumi (AN.122)	Preces un pakalpojumi, kuri daļēji pabeigti, bet kurus bez tālākas apstrādes parasti nenodod citām vienībām vai kuri vēl nav gatavi, vai kuru ražošanas procesu tas pats ražotājs turpinās nākamajā periodā. Nepieskaita daļēji pabeigtās celtnes, ja gala lietotājs gatavojas tās iegūt savā īpašumā, būvē savām vajadzībām vai arī to pierāda pirkšanas/pārdošanas līgums. AN.122 kategoriju veido nepabeigti kultivēti aktīvi un citi nepabeigti ražojumi, kā definēts turpmāk.
Nepabeigti kultivētie bioloģiskie aktīvi (AN.1221)	Mājlopi, kurus audzē kaušanai, piemēram, pārdošanai izaudzēti mājputni vai zivis; koki un citi augi, kas savā mūžā dod augļus tikai vienreiz, un nenobrieduši kultivētie aktīvi, kas regulāri dod augļus.
Citi nepabeigti ražojumi (AN.1222)	Preces (izņemot kultivētos aktīvus un pakalpojumus), kuras ražotājs daļēji apstrādājis, izveidojis, samontējis, bet kuras bez tālākas apstrādes parasti netiek pārdotas, nosūtītas vai nodotas citiem.
Gatavās preces (AN.123)	Preces, ko ražotājs sagatavojis pārdošanai vai nosūtīšanai.
Militārie krājumi (AN.124)	Munīcija, reaktīvie šāviņi, raķetes, bumbas un citas vienreizējas lietošanas militārās lietas, kuras nogādā ieroči vai ieroču sistēmas. Neietver dažu veidu ballistiskās raķetes ar lielu iznīcināšanas jaudu (skatīt AN.114).
Preces tālākpārdošanai (AN.125)	Preces, ko iegādājušies uzņēmumi, piemēram, vairumtirgotāji un mazumtirgotāji, lai tās atkal pārdotu bez tālākas apstrādes (tas ir, preces, kas netiek pārveidotas, izņemot to sagatavošanu klientam pievilcīgā veidā).
Vērtslietas (AN.13)	Ražotie aktīvi, kurus tieši neizmanto ražošanā vai patēriņam, kuru reālajai vērtībai paredz pieaugumu vai vismaz neparedz samazinājumu, kuri, glabājot normālos apstākļos, laika gaitā nenolietojas un kurus iegūst un uzglabā kā vērtības uzkrāšanas līdzekļus. Vērtslietas veido dārgmetāli un dārgakmeņi, antīki priekšmeti un citi mākslas objekti, kā definēts turpmāk.
Dārgmetāli un dārgakmeņi (AN.131)	Dārgmetāli un dārgakmeņi, ko uzņēmumi neglabā, lai izmantotu kā ielaidi ražošanas procesos.
Senlietas un citi mākslas priekšmeti (AN.132)	Gleznas, skulptūras u. c., kas atzītas par mākslas darbiem, kā arī senlietas.
Citas vērtslietas (AN.133)	Citur neklasificētas vērtslietas, piemēram, kolekcijas un juvelierizstrādājumi, kam ir nozīmīga vērtība un kas izgatavoti no dārgakmeņiem un dārgmetāliem.
Neražotie nefinanšu aktīvi (AN.2)	Nefinanšu aktīvi, kurus neiegūst ražošanas procesu rezultātā. Neražotos aktīvus veido dabas resursi, līgumi, nomas līgumi un licences, un nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvi, kā definēts turpmāk.

Aktīvu klasifikācija	Kopsavilkums
Dabas resursi (AN.21)	Dabīgas izcelsmes neražotie aktīvi, uz kuriem var noteikt un mainīt īpašumtiesības. Neietver apkārtējās vides aktīvus, uz kuriem īpašumtiesības nav noteiktas vai arī nav nosakāmas, piemēram, atklātā jūra vai gaiss. Tos veido zeme, derīgo izrakteņu un energoresursu rezerves, nekultivētie bioloģiskie resursi, ūdens resursi un citi dabas resursi, kā definēts turpmāk.
Zeme (AN.211)	Grunts, ieskaitot augsnes virskārtu un jebkurus pieguļošos virszemes ūdeņus, uz kuriem noteiktas īpašumtiesības. Neietver ēkas vai citas celtnes, kas atrodas uz šīs zemes vai to šķērso, izaudzējamās kultūras, kokus, dzīvniekus, pazemes aktīvus, nekultivētos bioloģiskos resursus un pazemes ūdens resursus.
Derīgo izrakteņu un enerģijas rezerves (AN.212)	Izpētīti minerālo atradņu krājumi, kas atrodas uz vai zem zemes virsmas un kas ir ekonomiski izmantojami, ņemot vērā pašreizējo tehnoloģiju un atbilstīgās cenas. Pazemes aktīvu īpašumtiesības parasti nošķiramas no īpašumtiesībām uz zemi. AN.212 kategorija sastāv no zināmajiem akmeņogļu, naftas, dabasgāzes vai cita kurināmā krājumiem, metāla rūdu un nemetālisko minerālu krājumiem.
Nekultivētie bioloģiskie resursi (AN.213)	Dzīvnieku, koku, kultūru un augu resursi, kuri ražo vienreiz vai regulāri un uz kuriem ir noteiktas īpašumtiesības, bet kuru dabīgo pieaugumu un/vai atjaunošanu institucionālās vienības tieši nekontrolē, neatbild par tiem un nepārvalda tos. Piemēri ir pirmmeži un zvejas vietas valsts teritorijā. Jāietver tikai tie resursi, kas pašlaik ir vai tuvākajā nākotnē būs izmantojami ekonomiskiem mērķiem.
Ūdens resursi (AN.214)	Avoti un citi pazemes ūdeņu resursi, ciktāl to ierobežotība ļauj noteikt īpašuma vai izmantošanas tiesības, novērtēt tos tirgū un noteikt zināmu ekonomisko kontroli.
Citi dabas resursi (AN.215)	Ietver elektromagnētisko radiospektru (AN.2151) un citur neklasificētus dabas resursus (AN.2159).
Radiospektrs (AN.2151)	Elektromagnētiskais spektrs. Ja spektra izmantošanas noma un licence atbilst aktīva definīcijai, to klasificē citur (AN.222).
Citi (AN.2159)	Citur neklasificēti dabas resursi.
Līgumi, nomas līgumi un licences (AN.22)	Līgumiskas vienošanās uzņemties darbības, ja ar līgumu turētājam piešķir ekonomisku labumu, kas pārsniedz summas, kas maksājamas saskaņā ar līgumu, un turētājs var likumīgi un praktiski realizēt minētos labumus. Aktīvs, kas ierakstīts AN.22 kategorijā, atspoguļo realizējamu potenciālu turēšanas guvuma vērtību, ja tirgus cena aktīva izmantošanai vai pakalpojuma nodrošināšanai pārsniedz līgumā, nomas līgumā vai licencē noteikto cenu, vai cenu, kas tiktu iegūta, ja nepastāvētu līgums, noma vai licence. Līgumi, nomas līgumi un licences sastāv no aktīviem, kas var rasties no tirgojamās operatīvās nomas, atļaujām lietot dabas resursus, atļaujām veikt īpašas darbības, un ekskluzīvām tiesībām uz turpmākām precēm un pakalpojumiem.
Tirgojamā operatīvā noma (AN.221)	Trešās personas īpašumtiesības, kas attiecas uz nefinanšu aktīviem, kas nav dabas resursi, ja nomu turētājam piešķir ekonomisku labumu, kas pārsniedz summas, kas maksājamas saskaņā ar līgumu, un turētājs var likumīgi un praktiski realizēt minētos labumus, nododot tos citiem. Aktīvs, kas ierakstīts AN.221 kategorijā, ir vērtība turētājam par saņemtajām tiesībām izmantot pamataktīvu, t. i., pārveduma cenas pārsniegums pār summu, kas maksājama atļaujas izdevējam. Piemēram, ēkas nomniekam ir fiksēta nomas maksa, bet tirgū nomas maksa ir augstāka. Ja nomnieks spēj realizēt cenas starpību, izmantojot apakšnomu, tiesības realizēt vērtību ir tirgojamas operatīvās nomas aktīvs.

Aktīvu klasifikācija	Kopsavilkums
Atļaujas izmantot dabas resursus (AN.222)	Licences, atļaujas un nomas līgumi dabas resursu izmantošanai uz ierobežotu laiku, pilnībā neizmantojot aktīva ekonomisko vērtību, ja ar līgumu turētājam piešķir ekonomisku labumu, kas pārsniedz summas, kas maksājamas saskaņā ar līgumu, un turētājs var likumīgi un praktiski realizēt šos labumus, piemēram, nododot tos citiem. Dabas resursus arī turpmāk ieraksta īpašnieka bilanci un atsevišķu aktīvu, kas rāda vērtību turētājam par saņemtajām tiesībām izmantot attiecīgo resursu, atzīst par atļauju izmantot dabas resursus. Ierakstītais aktīvs ir vērtība turētājam, par saņemtajām tiesībām izmantot, t. i., pārveduma cenas pārsniegums pār summu, kas maksājama atļaujas izsniedzējam. Piemēram, zemes nomniekam ir fiksēta nomas maksa, bet tirgū nomas maksa ir augstāka. Ja nomnieks spēj realizēt cenas starpību, izmantojot apakšnomu, tiesības realizēt vērtību ir aktīvs.
Atļaujas veikt īpašas darbības (AN.223)	Pārvedamas atļaujas, kas nav atļaujas izmantot dabas resursus vai atļaujas izsniedzējam piederošu aktīvu, tās ierobežo tādu vienību skaitu, kuras iesaistās darbībā un ļauj turētājiem gūt peļņu, kas tuva monopola iegūtajai. Ierakstītais aktīvs ir vērtība turētājam, par saņemtajām izmantošanas tiesībām, t. i., pārveduma cenas pārsniegums pār summu, kas maksājama atļaujas izsniedzējam. Atļaujas turētājam ir jābūt likumīgām un praktiskām spējām nodot atļautas tiesības trešai personai.
Ekskluzīvas tiesības uz turpmākām precēm un pakalpojumiem (AN.224)	Pārvedamas līguma tiesības uz preču vai pakalpojumu ekskluzīvu izmantošanu. Vienai pusei ir līgums no otras puses iegādāties preces vai pakalpojumus par noteiktu cenu un likumiski un praktiski tā var nodot otrās puses saistības trešai personai. Piemēram, tāda pārvedama vērtība kā futbolists, kas noslēdzis līgumu ar futbola klubu, kā arī tāda pārvedama vērtība kā ekskluzīvas tiesības publicēt literārus darbus vai mūzikas izrādes. Aktīvs, kas ierakstīts AN.224 kategorijā, ir pārvesto tiesību lietot vērtība to turētājam.
Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi (AN.23)	Starpība starp cenu, kas samaksāta par institucionālu vienību, kura paredz turpināt darbību, un tās kopējo aktīvu un kopējo saistību starpību, kur katrs aktīvs un saistība identificēti un vērtēti atsevišķi. Nemateriālā vērtība tādēļ ietver jebkurus ilgtermiņa labumus, kas nav atsevišķi identificēti kā aktīvs, kā arī tā fakta vērtību, ka aktīvu grupa tiek lietota kopā un nav vienkārši atsevišķu aktīvu kopums. AN.23 kategorijā ietver arī identificētus tirgvedības aktīvus, piemēram, zīmolu nosaukumus, virsrakstus, preču zīmes, logo un domēnu nosaukumus, kad tos pārdod pa vienam un atsevišķi no visas sabiedrības.
Finanšu aktīvi un saistības (AF.)	Finanšu aktīvi ir ekonomiski aktīvi, kas ietver finanšu prasības, pašu kapitālu un zelta stienņa komponentu monetārajā zeltā. Finanšu aktīvi ir vērtības uzkrāšanas līdzekļi, kas atspoguļo ekonomiskos labumus, kas laikposmā uzkrājas ekonomiskajam īpašniekam aktīvu turēšanas rezultātā. Tie ir līdzekļi, lai pārnestu vērtību no viena uzskaites perioda uz nākamo. Labumu vai labumu rindas apmaiņa notiek, veicot maksājumu. Maksāšanas līdzekļi sastāv no monetārā zelta, speciālajām aizņēmuma tiesībām, valūtas un pārvedamiem noguldījumiem. Finanšu prasības, ko dēvē arī par finanšu instrumentiem, ir finanšu aktīvi, kuriem ir atbilstīgas saistības. Saistības nosaka, kad debitoriem jāveic maksājums vai vairāki maksājumi kreditoriem.

Aktīvu klasifikācija	Kopsavilkums
Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) (AF.1)	Sistēmā finanšu aktīviem, kas klasificēti šajā kategorijā, ir pretējās saistības, izņemot zelta stieņa komponentu monetārajā zeltā.
Monetārais zelts (AF.11)	Zelts, attiecībā uz kuru monetārajām iestādēm vai citiem, kuri pakļauti monetāro iestāžu efektīvai kontrolei, ir īpašumtiesības, un kas tiek uzglabāts kā rezerves aktīvs. Tas ietver zelta stieņus (tostarp monetāro zeltu, ko glabā sadalītā zelta kontos) un nesadalītā zelta kontus nerezidentiem, kas dod tiesības pieprasīt zelta piegādi.
Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) (AF.12)	Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) radītie starptautiskie rezerves aktīvi, ko tas piešķir saviem dalībniekiem esošo rezerves aktīvu papildināšanai.
Valūta un noguldījumi (AF.2)	Apgrozībā esošā valūta un noguldījumi nacionālajā un ārvalstu valūtā.
Valūta (AF.21)	Valūta ir banknotes un monētas, ko emitējušas vai atzinušas monetārās iestādes.
Pārvedami noguldījumi (AF.22)	Noguldījumi, kas konvertējami valūtā pēc pieprasījuma to nominālvērtībā un kas ir tieši izmantojami maksājumu veikšanai ar čeku, maksāšanas orderi, ziro orderi, tiešo debetu/kreditu, vai citu maksāšanas veidu bez soda naudas vai ierobežojuma.
Starptanku pozīcijas (AF.221)	Pārvedami noguldījumi starptanku bankām.
Citi pārvedami noguldījumi (AF.229)	Pārvedami noguldījumi, kas nav starptanku pozīcijas.
Citi noguldījumi (AF.29)	Citi noguldījumi ir noguldījumi, kas nav pārvedami noguldījumi. Citus noguldījumus nevar izmantot maksājumiem, izņemot termiņa beigās vai pēc noteikta brīdināšanas perioda, un tos nevar apmainīt pret valūtu vai pārvedamiem noguldījumiem bez ievērojamiem ierobežojumiem vai soda naudas.
Parāda vērtspapīri (AF.3)	Apgrozāmi finanšu instrumenti, kas kalpo kā parāda pierādījums. Apgrozāmība attiecas uz to, ka likumīgās īpašumtiesības ir viegli nodot no viena īpašnieka citam piegādājot vai indosējot. Lai parāda vērtspapīru uzskatītu par apgrozāmu, tam jābūt paredzētam iespējamai tirdzniecībai organizētā biržā vai ārpusbiržas tirgū, lai gan faktiski tirdzniecība nav nepieciešama.
Īstermiņa parāda vērtspapīri (AF.31)	Parāda vērtspapīri, kuru sākotnējais termiņš ir viens gads vai mazāk, un parāda vērtspapīri, kas atmaksājami pēc kreditora pieprasījuma.
Ilgtermiņa parāda vērtspapīri (AF.32)	Parāda vērtspapīri, kuru sākotnējais termiņš ir vairāk nekā viens gads vai kuru termiņš nav norādīts.
Aizdevumi (AF.4)	Finanšu aktīvi, kas rodas, kad kreditori aizdod līdzekļus debitoriem tieši vai ar brokeru starpniecību, un kas ir apliecināti ar neapgrozāmiem dokumentiem vai nav apliecināti ar dokumentiem.
Īstermiņa aizdevumi (AF.41)	Aizdevumi, kuru sākotnējais termiņš ir viens gads vai mazāk, un aizdevumi, kas atmaksājami pēc kreditora pieprasījuma.
Ilgtermiņa aizdevumi (AF.42)	Aizdevumi, kuru sākotnējais termiņš ir vairāk nekā viens gads vai kuru termiņš nav norādīts.
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas (AF.5)	Finanšu aktīvi, kas apliecina īpašumtiesības uz sabiedrībām vai kvazisabiedrībām. Šādi finanšu aktīvi parasti dod tiesības to turētājiem uz daļu no sabiedrību vai kvazisabiedrību peļņas un daļu no to pārpalikušajiem neto aktīviem likvidācijas gadījumā.
Pašu kapitāls (AF.51)	Finanšu aktīvi, kas apliecina tiesības uz sabiedrību vai kvazisabiedrību atlikušo vērtību, kad apmierinātas visas kreditoru prasības.

Aktīvu klasifikācija	Kopsavilkums
Biržas sarakstā iekļautas akcijas (AF.511)	Pašu kapitāla vērtspapīri, kas iekļauti biržas sarakstā. Šāda birža var būt gan oficiāla fondu birža, gan jebkāda veida sekundārs tirgus. Biržas sarakstā iekļautās akcijas dēvē par kotētām akcijām. Tas, ka akcijām, kas iekļautas biržas sarakstā, ir kotētas cenas, nozīmē, ka faktiskās tirgus cenas ir viegli pieejamas.
Biržas sarakstā neiekļautas akcijas (AF.512)	Pašu kapitāla vērtspapīri ar cenām, kas nav iekļautas atzītā fondu biržā vai cita veida sekundārā tirgū.
Cits pašu kapitāls (AF.519)	Visu veidu pašu kapitāls, kas nav klasificēts apakškategoriās AF.511 un AF.512.
Ieguldījumu fondu apliecības/daļas (AF.52)	Apliecības, ja izmanto korporatīvu struktūru, daļas, ja izmanto trasta struktūru. Tās emitē ieguldījumu fondi, kas ir kolektīvi ieguldījumu uzņēmumi, caur kuriem ieguldītāji apvieno līdzekļus ieguldīšanai finanšu un/vai nefinanšu aktīvos.
Naudas tirgus fondu apliecības/daļas (AF.521)	Naudas tirgu fondu apliecības vai daļas emitē naudas tirgu fondi, kas ir ieguldījumu fondi, un kas iegulda tikai vai galvenokārt īstermiņa parāda vērtspapīros, piemēram, valsts kases parādzīmēs, noguldījumu sertifikātos, un komerciālos vērtspapīros, un arī ilgtermiņa parāda vērtspapīros ar īsu atlikušo termiņu. Naudas tirgus fondu apliecības vai daļas var būt pārvedamas un bieži tiek uzskatītas par noguldījumu aizstājējām.
Apliecības vai daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi (AF.522)	Ieguldījumu fondu apliecības vai daļas, kas nav naudas tirgus fondu apliecības vai daļas, ir prasība attiecībā uz tāda ieguldījuma fonda vērtības daļu, kas nav naudas tirgus fonds. Ieguldījumu fondu apliecības vai daļas, kas nav naudas tirgus fondu apliecības vai daļas, emitē ieguldījumu fondi, kas iegulda virknē aktīvu, tostarp parāda vērtspapīros, pašu kapitālā, ar precēm saistītos ieguldījumos, nekustamajā īpašumā, akcijās citos ieguldījuma fondos un strukturētos aktīvos.
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas (AF.6)	Polišu turētāju jeb labuma guvēju finanšu aktīvi un apdrošinātāju, pensiju fondu vai standarta garantiju emitentu saistības.
Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.61)	Finanšu aktīvi, kas parāda polises turētāju prasības pret nedzīvības apdrošināšanas uzņēmumiem nenopelnīto samaksāto prēmiju un izmaksājamo atlīdzību veidā.
Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm (AF.62)	Finanšu aktīvi, kas parāda polišu un anuitātes turētāju prasības pret to sabiedrību tehniskajām rezervēm, kuras nodrošina dzīvības apdrošināšanu.
Pensiju tiesības (AF.63)	Finanšu aktīvi, kurus tur esošie un nākotnes pensionāri vai nu pret viņu pensiju pārvaldītāju, t. i., darba devējiem, shēmu, ko darba devējs(-i) izvēlējies pensiju izmaksai kā daļu no atalgojuma līguma starp darba devēju un darba ņēmēju vai dzīvības (vai nedzīvības) apdrošinātāju.
Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem (AF.64)	Finanšu aktīvi, kas atspoguļo pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājam par jebkuru deficītu, un finanšu aktīvi, kas atspoguļo pensiju pārvaldnieka prasības pret pensiju fondiem par jebkuru pārpalikumu, piemēram, ja ieguldījumu ienākumi pārsniedz tiesību palielinājumu un starpība ir izmaksājama pensijas pārvaldītājam.
Tiesības uz nepensiju pabalstiem (AF.65)	Neto iemaksu pārsvars pār pabalstiem, piemēram, apdrošināšanas shēmas saistību pret labumguvējiem palielinājums.
Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem (AF.66)	Finanšu aktīvi, kas standarta garantiju turētājiem ir pret sabiedrībām, kuras nodrošina standarta garantijas.
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (AF.7)	Finanšu aktīvi, kas piesaistīti finanšu aktīvam, nefinanšu aktīvam vai indeksam, ar kuriem savā vārdā finanšu tirgos var tirgot īpašus finanšu riskus.

Aktīvu klasifikācija	Kopsavilkums
Atvasinātie finanšu instrumenti (AF.71)	Finanšu aktīvi, piemēram, iespējas līgumi, ārpusbiržas nākotnes līgumi un kredītu atvasinātie instrumenti. Iespējas līgumi (AF.711), gan biržā tirgojami, gan ārpusbiržas, ir līgumi, kas dod to turētājam tiesības, bet ne pienākumu, pirkt no iespējas līguma emitenta (pirkšanas iespējas līguma gadījumā) vai pārdot iespējas līguma emitentam (pārdošanas iespējas līguma gadījumā) finanšu aktīvu vai nefinanšu aktīvu (bāzes instrumentu) par iepriekš noteiktu cenu (norunas cenu) noteiktā laikposmā (Amerikas tipa iespējas līgums) vai noteiktā datumā (Eiropas tipa iespējas līgums). Pamatojoties uz šīm pamatstratēģijām, ir izstrādātas daudzas kombinētas stratēģijas, piemēram, lāču tirgus pirkšanas/pārdošanas iespēju līgumu starpību stratēģija, buļļu tirgus pirkšanas/pārdošanas iespēju līgumu starpību stratēģija vai taureņu veida iespēju līgumu starpību stratēģijas. No šī veida iespēju līgumiem ir atvasināti eksotiski iespēju līgumi ar sarežģītu apmaksas struktūru. Ārpusbiržas nākotnes līgumi (AF.712) ir beznosacījumu finanšu līgumi, saskaņā ar kuriem divas līdzvērtīgas puses vienojas par noteikta daudzuma pamataktīvu (finanšu vai nefinanšu) apmaiņu par līgumā noteiktu cenu (norunas cenu) konkrētā datumā. Kredīta atvasinātie instrumenti var būt gan ārpusbiržas nākotnes līgumu, gan iespēju līgumu veidā, un to primārais mērķis ir tirgot kredītrisku. Tie tiek veidoti aizdevumu un nodrošinājuma neizpildes risku tirgošanai. Līdzīgi citiem finanšu atvasinātajiem instrumentiem, tos bieži sastāda kā standarta modeļa juridiskus līgumus, un tie ietver ķīlas un rezervju iemaksu noteikšanas procedūras, kas paredz līdzekli, lai veiktu tirgus novērtējumu. Kredītrisku pārnese notiek uz prēmijas pamata starp riska pārdevēju (nodrošinājuma ņēmēju) un riska pircēju (nodrošinājuma pārdevēju). Kredītsaistību neizpildes gadījumā riska pircējs riska pārdevējam maksā skaidrā naudā.
Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas (AF.72)	Finanšu aktīvi noteiktā datumā ("piešķiršanas" datums) noslēgtu līgumu veidā, saskaņā ar ko darba ņēmējs drīkst iegādāties noteiktu skaitu darba devēja akciju par noteiktu cenu ("norunas" cena) vai nu noteiktā laikā ("piešķiršanas" datums) vai konkrētā laikposmā ("izmantošanas" periods) uzreiz pēc piešķiršanas datuma.
Citas debitoru/kreditoru saistības (AF.8)	Finanšu aktīvi, kas radušies kā finanšu vai nefinanšu darījumu pretējie darījumi gadījumos, ja pastāv laika atšķirība starp darījumu un attiecīgo maksājumu.
Tirdzniecības kredīti un avansi (AF.81)	Finanšu aktīvi, kas rodas sakarā ar piegādātāju tiešu kredītēšanu par klientiem piegādātām precēm un pakalpojumiem, un avansa maksājumiem par nepabeigtu vai vēl uzsāktu darbu un klientu avansa maksājumiem par vēl nesaņemtām precēm un pakalpojumiem.
Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus (AF.89)	Finanšu aktīvi, kas rodas sakarā ar termiņu novirzēm starp sadales darījumiem vai finanšu darījumiem sekundārā tirgū un attiecīgo maksājumu.
Izziņas posteņi	Sistēmā ir trīs izziņas posteņi, kas atspoguļo aktīvus, kas nav izdalīti atsevišķi centrālajā ietvarā un kas domāti specifiskai analīzei.
Ilglietojuma patēriņa preces (AN.m)	Ilglietojuma preces, ko mājsaimniecības iegādājušās galapatēriņam (t. i., preces, ko mājsaimniecības neizmanto vērtības uzkrāšanai un mājsaimniecībām piederošie neinkorporētie uzņēmumi – ražošanas nolūkiem).
Ārvalstu tiešie ieguldījumi (AF.m1)	Ārvalstu tiešie ieguldījumi saistīti ar ilgtermiņa attiecībām, kas atspoguļo vienas ekonomikas institucionālās rezidentvienības ("tiešā ieguldītāja") ilgstošu ieinteresētību citas ekonomikas institucionālajā rezidentvienībā. Tiešā ieguldītāja mērķis ir būtiski ietekmēt tās vienības vadību, kurā tas veicis ieguldījumu.
Ieņēmumus nenesoši aizdevumi (AF.m2)	Aizdevumu uzskata par ieņēmumus nenesošu aizdevumu, ja procentu vai pamatsummas maksājums tiek kavēts par vismaz 90 dienām, vai procentu maksājums, kas ir vienāds ar 90 dienām vai vairāk, ir kapitalizēts, refinansēts, vai kavēts saskaņā ar līgumu, vai maksājumi ir kavēti par mazāk nekā 90 dienām, bet pastāv citi pietiekami iemesli (piemēram, debitors pieteicis maksātnespēju) apšaubīt, ka maksājumus veiks pilnā apmērā.

7.2. PIELIKUMS

CEĻŠ NO SĀKUMA BILANCES LĪDZ BEIGU BILANCEI

7.2. pielikumā tabulas veidā atspoguļots ceļš no sākuma bilances līdz beigu bilancei, katrai aktīvu kategorijai detalizēti parādīt dažādus veidus, kā mainās bilances vērtība: darījumu vai citu aktīvu apjoma pārmaiņu un turēšanas guvumu un zaudējumu rezultātā.

Aktīvu, saistību un neto vērtības klasifikācija	IV.1. Sākuma bilance	III.1. un III.2. Darījumi	III.3.1. Citas apjoma pārmaiņas	III.3.2. Turēšanas guvumi un zaudējumi		IV.3. Beigu balance
				III.3.2.1. Neitrālie turēšanas guvumi un zaudējumi	III.3.2.2. Reālie turēšanas guvumi un zaudējumi	
Nefinanšu aktīvi	AN.	P.5, NP	K.1, K.2, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62.	K.71	K.72	AN.
Ražotie nefinanšu aktīvi	AN.1	P.5	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.1
Pamatlīdzekļi (*)	AN.11	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.11
Mājokļi	AN.111	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.111
Citas ēkas un celtnes	AN.112	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.112
Mašīnas un iekārtas	AN.113	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.113
Ieroču sistēmas	AN.114	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.114
Kultivētie bioloģiskie resursi	AN.115	P.51g, P.51c	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.115
Intelektuālā īpašuma produkti	AN.117	P.51g, P.51c	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.117
Krājumi pēc krājuma veida	AN.12	P.52	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.12
Vērtslietas	AN.13	P.53	K.1, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.13
Neražotie nefinanšu aktīvi	AN.2	NP	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2
Dabas resursi	AN.21	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.21
Zeme	AN.211	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.211
Derīgo izrakteņu un enerģijas rezerves	AN.212	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.212

Aktīvu, saistību un neto vērtības klasifikācija	IV.1. Sākuma balance	III.1. un III.2. Darījumi	III.3.1. Citas apjoma pārmaiņas	III.3.2. Turēšanas guvumi un zaudējumi		IV.3. Beigu balance
				III.3.2.1. Neitrālie turēšanas guvumi un zaudējumi	III.3.2.2. Reālie turēšanas guvumi un zaudējumi	
Nekultivētie bioloģiskie resursi	AN.213	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.213
Ūdens resursi	AN.214	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.214
Citi dabas resursi	AN.215	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.215
Radiospektrs	AN.2151	NP.1	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2151
Citi	AN.2159	NP.1	K.1, K.21, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.2159
Līgumi, nomas līgumi un licences	AN.22	NP.2	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.22
Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	AN.23	NP.3	K.1, K.22, K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AN.23
Finanšu aktīvi/saistības ⁽²⁾	AF	F	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.
Monetārais zelts un SDR	AF.1	F.1	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.1
Valūta un noguldījumi	AF.2	F.2	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.2
Parāda vērtspapīri	AF.3	F.3	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.3
Aizdevumi	AF.4	F.4	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.4
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības/daļas	AF.5	F.5	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.5
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	AF.6	F.6	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.6
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	AF.7	F.7	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.7
Citas debitoru/kreditoru saistības	AF.8	F.8	K.3, K.4, K.5, K.61, K.62	K.71	K.72	AF.8
Neto vērtība	B.90	B.101	B.102	B.1031	B.1032	B.90

⁽¹⁾ Izziņas postenis AN.m: Ilglietojuma patēriņa preces.

⁽²⁾ Izziņas posteņi AF.m1: Ārvalstu tiešie ieguldījumi; AF.m2: Ieņēmumus nenesoši aizdevumi.

Balansposteņi	
B.10	Neto vērtības pārmaiņas
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas
B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas
B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas
B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas
B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas
B.90	Neto vērtība
Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām	
F.	Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām
F.1	Monetārais zelts un SDR
F.2	Valūta un noguldījumi
F.3	Parāda vērtspapīri
F.4	Aizdevumi
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības/daļas
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantijas
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības
Darījumi ar precēm un pakalpojumiem	
P.5	Bruto kapitāla veidošana
P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš (-)
P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi
P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes
P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes
P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi
P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas
P.52	Krājumu pārmaiņas
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi

Citi uzkrājumu ieraksti	
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas
K.21	Dabas resursu sarukšana
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas
K.3	Katastrofāli zaudējumi
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas
K.7	Nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi un zaudējumi
K.72	Reālie turēšanas guvumi un zaudējumi

8. NODAĻA

KONTU SECĪBA

IEVADS

- 8.01. Šajā nodaļā izklāstīta sīkāka informācija par kontiem un bilancēm nacionālo kontu sistēmas kontu secībā. Nodaļā kontu secībā parādīta arī iekšzemes ekonomikas mijiedarbība ar pārējo pasauli. Aprakstīts arī preču un pakalpojumu konts, attēlojot preču un pakalpojumu piedāvājuma un izlietojuma uzskaites pamatā esošo uzskaites vienādību. Nodaļā arī attēlots integrēts ekonomikas kontu komplekts, kur katrs sektors ir parādīts tajā pašā kontā ar kontu ierakstiem apkopotā veidā.

Kontu secība

- 8.02. EKS ieraksta plūsmas un uzkrātos lielumus secīgā kontu komplektā, aprakstot ekonomisko ciklu no ražošanas un ienākuma veidošanas līdz tā sadalei un pārdalei, kā arī izlietojumam galapatēriņam. Visbeidzot EKS ieraksta pārpalikuma izlietojumu uzkrājumu veidā, lai atspoguļotu nefinanšu un finanšu aktīvu uzkrāšanu.

- 8.03. Katrs konts uzrāda resursus un izlietojumu, ko līdzsvaro, ieviešot balansposteni, parasti konta izlietojuma pusē. Balansposteni pārnēs uz nākamo kontu kā pirmo ierakstu resursu pusē.

Darījumu strukturēta ierakstīšana atbilstīgi loģiskai ekonomiskās dzīves analīzei nodrošina agregātus, kas vajadzīgi institucionāla sektora vai apakšsektora, vai kopējās ekonomikas izpētei. Kontu iedalījums izstrādāts tā, lai atspoguļotu svarīgāko ekonomisko informāciju, un katra konta balanspostenis ir būtiska atspoguļotās informācijas sastāvdaļa.

- 8.04. Kontus grupē trīs kategorijās:

- a) tekošie konti attiecas uz ražošanu un ar to saistītā ienākuma veidošanu, sadali un pārdali un tā izlietojumu galapatēriņa veidā. Ienākumu, ko tiešā veidā neizlieto galapatēriņam, atspoguļo balanspostenī "uzkrājumi", kuru pārnēs uz uzkrāšanas kontiem kā pirmo ierakstu kapitāla konta resursu pusē;
- b) uzkrāšanas konti analizē vienību aktīvu un saistību pārmaiņas un dod iespēju ierakstīt neto vērtības pārmaiņas (starpība starp aktīviem un saistībām);
- c) bilancēs norāda kopējos aktīvus un saistības uzskaites perioda sākumā un beigās kopā ar to neto vērtību. Plūsmas par katru aktīvu un saistību posteni, ko ieraksta uzkrāšanas kontos, atkal redz bilances pārmaiņu kontā.

- 8.05. Kontu secība attiecas uz institucionālajām vienībām, institucionālajiem sektoriem un apakšsektoriem, kā arī kopējo ekonomiku.

- 8.06. Balanspostenus nosaka gan bruto, gan neto. Tie ir bruto, ja aprēķināti pirms pamatkapitāla patēriņa atskaitīšanas, un neto, ja aprēķināti pēc šādas atskaitīšanas. Svarīgāk ir izteikt ienākuma balanspostenus neto, jo kapitāla patēriņš ir pieprasījums pēc izmantojamā ienākuma, kas jāapmierina, lai saglabātu uzkrāto ekonomikas kapitālu.

- 8.07. Kontus attēlo divos veidos:

- a) integrētu ekonomisko kontu veidā, norādot kontus par visiem institucionālajiem sektoriem, kopējo ekonomiku un pārējo pasauli vienā tabulā;
- b) kontu secības veidā, norādot sīkāku informāciju. Tabulas, kurās norāda katra konta izkārtojumu, atrodamas šīs nodaļas iedaļā ar nosaukumu "Kontu secība".

- 8.08. Nodaļas 8.1. tabulā ir kontu, balanspostenu un galveno agregātu apkopots atspoguļojums. Galveno agregātu kods tabulā nav norādīts, bet tas sakrīt ar balanspostenu kodu, tikai tam pēc cipara ir pievienota zvaigznīte. Piemēram, primāro ienākumu saldo kods ir B.5g, bet atbilstīgā galvenā agregāta nacionālais kopienākums attiecīgais kods ir B.5*g.

- 8.09. Balansposteni tabulā ir parādīti bruto vērtībā, un tos apzīmē ar "g" koda nosaukumā. Katram šādam kodam ir neto forma, kas iegūta, atņemot aplēsto kapitāla patēriņu. Piemēram, bruto pievienotās vērtības kods ir B.1g, bet pēc kapitāla patēriņa atskaitīšanas iegūtais neto ekvivalents (neto pievienotā vērtība) ir B.1n.

8.1. tabula. Kontu, balansposteņu un galveno agregātu apkopots atspoguļojums

Konti									Balansposteņi		Galvenie agregāti
Institucionālo sektoru pilna kontu secība											
Tekošie konti	I.	Ražošanas konts	I.	Ražošanas konts					B.1g	Bruto pievienotā vērtība	Iekšzemes kopprodukts (IKP)
	II.	Ienākuma sadales un izlietojuma konti	II.1	Ienākuma primārās sadales konti	II.1.1	Ienākuma veidošanas konts			B.2g B.3g	Bruto pamatdarbības pārpalikums Bruto jauktais ienākums	
					II.1.2	Primārā ienākuma iedaļes konts	II.1.2.1	Uzņēmējdarbības ienākuma konts	B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	
							II.1.2.2	Cita primārā ienākuma iedaļes konts	B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	Nacionālais kopienākums (NKI)
			II.2	Ienākuma sekundārās sadales konts					B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	Izmantojamais nacionālais kopienākums
			II.3	Ienākuma natūrā pārdales konts					B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	
			II.4	Ienākuma izlietojuma konts	II.4.1	Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts			B.8g	Bruto uzkrājumi	Bruto nacionālie uzkrājumi
					II.4.2	Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts					
Uzkrāšanas konti	III	uzkrāšanas konti	III.1	Kapitāla konts	III.1.1	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas			B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	
					III.1.2	Nefinanšu aktīvu iegādes konts			B.9	Neto aizdevumi/neto aizņēmumi	
			III.2.	Finanšu konts					B.9	Neto aizdevumi/neto aizņēmumi	

Konti								Balansposteņi		Galvenie agregāti
			III.3	Aktīvu citu pārmaiņu konts	III.3.1	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts		B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	
					III.3.2	Pārvērtēšanas konti		B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	
						III.3.2.1	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu konts	B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	
						III.3.2.2	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu konts	B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	
Bilances	IV.	Bilances	IV.1	Sākuma balance				B.90	Neto vērtība	Nacionālā vērtība
			IV.2	Balances pārmaiņas				B.10	Kopējās neto vērtības pārmaiņas	Nacionālās vērtības pārmaiņas
			IV.3	Beigu balance				B.90	Neto vērtība	Nacionālā vērtība

8.1. tabula. Kontu, balansposteņu un galveno agregātu apkopots atspoguļojums (turpinājums)

Konti									Balansposteņi		Galvenie agregāti
Darījumu konti											
	0.	Preču un pakalpojumu konts									
Pārējās pasaules konts (ārējo darījumu konts)											
Tekošais konts	V.	Pārējās pasaules konts	V.I	Preču un pakalpojumu ārējais konts					B.11	Preču un pakalpojumu konta ārējais saldo	Preču un pakalpojumu konta ārējais saldo
			V.II	Primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējais konts					B.12	Tekošais ārējais saldo	Tekošais ārējais saldo
Uzkrāšanas konti			V.III	Ārējie uzkrāšanas konti	V.III.1	Kapitāla konts	V.III.1.1	Tekošā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu konts	B.101	Uzkrājumu un tekošā ārējā saldo radītās neto vērtības pārmaiņas	

Konti									Balanspostei		Galvenie agregāti
							V.III.1.2	Nefinanšu aktīvu iegādes konts	B.9	Neto aizdevumi / neto aizņēmumi	
					V.III.2	Finanšu konts			B.9	Neto aizdevumi / neto aizņēmumi	Neto aizdevumi / neto aizņēmumi
					V.III.3	Aktīvu citu pārmaiņu konts	V.III.3.1	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts	B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	
							V.III.3.2	Pārvērtēšanas konti	B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	
Bilances			V.IV	Ārējais aktīvu un saistību konts	V.IV.1	Sākuma balance			B.90	Neto vērtība	Ārējo finanšu neto balance
					V.IV.2	Bilances pārmaiņas			B.10	Neto vērtības pārmaiņas	
					V.IV.3	Beigu balance			B.90	Neto vērtība	Ārējo finanšu neto balance

KONTU SECĪBA**Tekošie konti*****Ražošanas konts (I)***

- 8.10. Ražošanas kontā (I) norāda darījumus, kas attiecas uz ražošanas procesu. To sastāda institucionālajiem sektoriem un nozarēm. Tā resursos iekļauj izlaidi, un tā izlietojumā – starppatēriņu.
- 8.11. Ražošanas konts attēlo vienu no svarīgākajiem balansposteņiem sistēmā – pievienoto vērtību jeb vērtību, ko radījusi jebkura vienība, kas iesaistīta ražošanas darbībā, un būtisku agregātu – iekšzemes kopproduktu. Pievienotā vērtība ir ekonomiski nozīmīga gan institucionālajiem sektoriem, gan nozarēm.
- 8.12. Pievienoto vērtību (konta balansposteni) var aprēķināt pirms vai pēc pamatkapitāla patēriņa, t. i., bruto vai neto. Ņemot vērā to, ka izlaidi vērtē bāzes cenās un starppatēriņu – pircēja cenās, pievienotajā vērtībā neiekļauj produktu nodokļus mīnus subsīdijas.
- 8.13. Ražošanas kontā kopējās ekonomikas līmenī papildus preču un pakalpojumu izlaidei resursos iekļauj produktu nodokļus mīnus subsīdijas. Tādējādi rodas iespēja iegūt iekšzemes kopproduktu (tirgus cenās) kā balansposteni. Šā balansposteņa pamatagregāta (pievienotā vērtība kopējās ekonomikas līmenī, koriģēta tirgus cenās) kods ir B.1*g, un tas ir iekšzemes kopprodukts tirgus cenās. Neto iekšzemes produkta (NIP) kods ir B.1*n.
- 8.14. Netieši mērītos finanšu starpniecības pakalpojumus (NMFSP) iedala lietotājiem kā izmaksas. Līdz ar to daļa procentu maksājumu finanšu starpniekiem jāpārklasificē kā maksājumi par pakalpojumiem un jāsadala kā finanšu starpnieku izlaide. Ekvivalentu vērtību nosaka kā lietotāju patēriņu. IKP vērtību ietekmē NMFSP, ko iedala gala-patēriņam, eksportam un importam.

8.2. tabula. Konts I: Ražošanas konts

Izlietojums										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
3 604	3 604								P.1	Izlaide
3 077	3 077								P.11	Tirgus izlaide
147	147								P.12	Izlaide pašu galapatēriņam
380	380								P.13	Ārpustirgus izlaide
1 883			1 883	17	115	222	52	1 477	P.2	Starppatēriņš
133	133								D.21 – D.31	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas
1 854			1 854	15	155	126	94	1 331	B.1g / B.1*g	Bruto pievienotā vērtība / iekšzemes kopprodukts
222			222	3	23	27	12	157	P.51c	Pamatkapitāla patēriņš
1 632			1 632	12	132	99	82	1 174	B.1n / B.1*n	Neto pievienotā vērtība / neto iekšzemes produkts
Resursi										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1		
	Darījumi un balansposteņi		Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts
P.1	Izlaide		2 808	146	348	270	32	3 604		
P.11	Tirgus izlaide		2 808	146	0	123	0	3 077		
P.12	Izlaide pašu galapatēriņam		0	0	0	147	0	147		
P.13	Ārpustirgus izlaide				348		32	380		
P.2	Starppatēriņš									1 883
D.21 – D.31	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas							133		
B.1g / B.1*g	Bruto pievienotā vērtība / iekšzemes kopprodukts									
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš									
B.1n / B.1*n	Neto pievienotā vērtība / neto iekšzemes produkts									

Ienākuma sadales un izlietojuma konti (II)

- 8.15. Ienākuma sadali un izlietojumu analizē četros posmos: ienākuma primārā sadale, sekundārā sadale, pārdale natūrā un izlietojums.

Pirmais posms attiecas uz ienākuma veidošanu tieši ražošanas procesa rezultātā un tā sadali starp ražošanas faktoriem (darbaspēku, kapitālu) un vispārējo valdību (ar ražošanas un importa nodokļu un subsīdiu starpniecību). Tas dod iespēju noteikt pamatdarbības pārpalikumu (vai jaukto ienākumu mājsaimniecību gadījumā) un primāro ienākumu.

Otrais posms izseko ienākuma pārdali ar pārvedumiem, kas nav sociālie pārvedumi natūrā un kapitāla pārvedumi. Tādējādi iegūst izmantojamo ienākumu kā balansposteni.

Attiecībā uz trešo posmu valdības un mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju sabiedrībai sniegtos individuālos pakalpojumus uztver kā daļu no mājsaimniecību galapatēriņa, bet atbilstīgo ienākumu – kā nosacītu mājsaimniecībām. Šim mērķim izmanto divus kontus ar korigētiem posteņiem. Ievieš ienākuma natūrā pārdales kontu, kas resursos parāda nosacīto mājsaimniecību papildu ienākumu, un atbilstīgo izlietojumu valdībai un mājsaimniecības apkalpojošajām bezpeļņas organizācijām – kā nosacītu pārvedumu no šiem sektoriem. Tādējādi tiek izveidots korigētā izmantojamā ienākuma balanspostenis, kas ir identisks izmantojamam ienākumam kopējās ekonomikas līmenī, bet atšķiras mājsaimniecību, valdības un mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju sektoriem.

Ceturtajā posmā izmantojamo ienākumu pārnes uz nākamo izmantojamā ienākuma izlietojuma kontu, kurā attēlots ienākuma patēriņš, un uzkrājumi ir balanspostenis. Ja individuālus pakalpojumus atzīst par mājsaimniecību patēriņu, izmantojot ienākuma natūrā pārdales kontu, korigētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts parāda, kā šo korigēto izmantojamo ienākuma mēru izmanto mājsaimniecību sociālajiem pārvedumiem natūrā, ko saņem no valdības un mājsaimniecības apkalpojošajām bezpeļņas organizācijām, pievienojot sociālo pārvedumu natūrā vērtību mājsaimniecību galapatēriņam, lai iegūtu rādītāju – faktiskais galapatēriņš. Valdības un mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju patēriņu samazina vienādā un pretējā apjomā, lai gadījumos, kad valdībai, mājsaimniecības apkalpojošajām bezpeļņas organizācijām un mājsaimniecību sektoram aprēķina uzkrājumus, korigētā procedūra paredzētu vienādu uzkrājumu balansposteni katram sektoram kā standartveida procedūru.

Ienākuma primārās sadales konti (II.1)**Ienākuma veidošanas konts (II.1.1)**

Ienākuma veidošanas konta izkārtojums pa institucionālajiem sektoriem ir parādīts 8.3. tabulā.

- 8.16. Ienākuma veidošanas kontu attēlo arī pa nozarēm – piedāvājuma un izlietojuma tabulu ailēs.
- 8.17. Ienākuma veidošanas konts parāda primārā ienākuma darījumus, ņemot vērā izcelsmes sektorus, nevis mērķa sektorus.
- 8.18. Tajā parādīts, kā pievienotā vērtība attiecas uz darba ņēmēju atalgojumu un citiem ražošanas nodokļiem (mīnus subsīdijas). Balanspostenis ir pamatdarbības pārpalikums, kas ir ražošanas darbību pārpalikums (vai deficīts), pirms ņem vērā procentus, rentu vai maksu, kas ražošanas vienībai:
- a) jāmaksā par finanšu aktīviem vai dabas resursiem, ko tā aizņēmusies vai iznomājusi;
 - b) jāsaņem par finanšu aktīviem vai dabas resursiem, kas tai pieder.
- 8.19. Mājsaimniecību sektora neinkorporēto uzņēmumu gadījumā ienākuma veidošanas konta balanspostenis netieši ietver elementu, kas atbilst atalgojumam par darbu, kuru veicis īpašnieks vai viņa ģimenes loceklis. Šim ienākumam no pašnodarbinātības ir darba algas pazīmes un peļņas pazīmes, jo darbs ir veikts kā uzņēmējdarbība. Šo ienākumu, kas nav tikai darba alga vai tikai peļņa, dēvē par "jaukto ienākumu".
- 8.20. Īpašnieku apdzīvotu mājvietu pašpakalpojumu gadījumā ienākuma veidošanas konta balanspostenis ir pamatdarbības pārpalikums (nevis jauktais ienākums).

8.3. tabula. Konts II.1.1: Ienākuma veidošanas konts

Izlietojums										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.1g / B.1*g	Bruto pievienotā vērtība / iekšzemes kopprodukts
									B.1n / B.1*n	Neto pievienotā vērtība / neto iekšzemes produkts
1 150			1 150	11	11	98	44	986	D.1	Darba ņēmēju atalgojums
950			950	6	11	63	29	841	D.11	Darba alga
200			200	5	0	55	5	145	D.12	Darba devēju sociālās iemaksas
181			181	4	0	51	4	132	D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
168			168	4	0	48	4	122	D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas
13			13	0	0	3	0	10	D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas
19			19	1	0	4	1	13	D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas
18			18	1	0	4	1	12	D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas
1			1	0	0	0	0	1	D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas
235		0	235						D.2	Ražošanas un importa nodokļi
141		0	141						D.21	Produktu nodokļi
121		0	121						D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)
17		0	17						D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN
17		0	17						D.2121	Importa nodevas
0		0	0						D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas
3		0	3						D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus
94		0	94	1	0	1	4	88	D.29	Citi ražošanas nodokļi
- 44		0	- 44						D.3	Subsīdijas
- 8		0	- 8						D.31	Produktu subsīdijas

Izlietojums										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
0		0	0						D.311	Importa subsīdijas
– 8		0	– 8						D.319	Citas produktu subsīdijas
– 36		0	– 36	0	– 1	0	0	– 35	D.39	Citas ražošanas subsīdijas
452			452	3	84	27	46	292	B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums
61			61		61				B.3g	Bruto jauktais ienākums
214			214	3	15	27	12	157	P.51c1	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto pamatdarbības pārpalikumu
8			8		8				P.51c2	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto jaukto ienākumu
238			238	0	69	0	34	135	B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums
53			53		53				B.3n	Neto jauktais ienākums

8.3. tabula. Konts II.1.1: Ienākuma veidošanas konts (turpinājums)

[illegible]

[illegible]

Primārā ienākuma iedaļes konts (II.1.2)

- 8.21. Atšķirībā no ienākuma veidošanas konta primārā ienākuma iedaļes konts uztver rezidentvienības un institucionālos sektorus kā primārā ienākuma saņēmējus, nevis ražotājus.
- 8.22. "Primārais ienākums" ir ienākums, ko rezidentvienības saņem, jo tiešā veidā piedalās ražošanas procesā, un ienākums, ko saņem finanšu aktīva vai dabas resursa īpašnieks apmaiņā pret līdzekļu nodrošināšanu vai dabas resursa nodošanu citai institucionālai vienībai.
- 8.23. Attiecībā uz mājāsaimniecību sektoru darba ņēmēju atalgojums (D.1) kā resurss primārā ienākuma iedaļes kontā nav tāds pats kā ieraksta D.1 izlietojums ienākuma veidošanas kontā. Mājāsaimniecību ienākuma veidošanas kontā izlietojuma ieraksts parāda, cik daudz tiek samaksāts mājāsaimniecības uzņēmējdarbībā nodarbinātajam personālam. Mājāsaimniecību sektorā primārā ienākuma iedaļes kontā ieraksts resursu pusē parāda visu nodarbinātības atalgojumu, ko mājāsaimniecību sektors ir saņēmis, strādājot kā darba ņēmējs uzņēmumā, valdībā u. c. Tādējādi ieraksts mājāsaimniecību sektora ienākuma iedaļes kontā ir krietni lielāks nekā ieraksts mājāsaimniecību sektora ienākuma veidošanas kontā.
- 8.24. Primārā ienākuma iedaļes kontu (II.1.2) var aprēķināt tikai institucionālajiem sektoriem un apakšsektoriem, jo nozaru gadījumā nav iespējams sadalīt noteiktas plūsmas, kas saistītas ar finansēšanu (kapitāla aizdevumiem un aizņēmumiem) un aktīviem.
- 8.25. Primārā ienākuma iedaļes kontu iedala uzņēmējdarbības ienākuma kontā (II.1.2.1) un cita primārā ienākuma iedaļes kontā (II.1.2.2).

8.4. tabula. Konts II.1.2: Primārā ienākuma iedaļes konts

Izlietojums										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums
									B.3g	Bruto jauktais ienākums
									B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums
									B.3n	Neto jauktais ienākums
6		6							D.1	Darba ņēmēju atalgojums
6		6							D.11	Darba alga
0		0							D.12	Darba devēju sociālās iemaksas
0		0							D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
0		0							D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas
0		0							D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas
0		0							D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas
0		0							D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas
0		0							D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas
0									D.2	Ražošanas un importa nodokļi
0									D.21	Produktu nodokļi
0									D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)
0									D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN
0									D.2121	Importa nodevas
0									D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas

Izlietojums										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balanspostei
0									D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus
0									D.29	Citi ražošanas nodokļi
0									D.3	Subsīdijas
0									D.31	Produktu subsīdijas
0									D.311	Importa subsīdijas
0									D.319	Citas produktu subsīdijas
0									D.39	Citas ražošanas subsīdijas
435		44	391	6	41	42	168	134	D.4	Īpašuma ienākums
230		13	217	6	14	35	106	56	D.41	Procenti
79		17	62	0			15	47	D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums
67		13	54				15	39	D.421	Dividendes
12		4	8				0	8	D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma
14		14	0				0	0	D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem
47		0	47				47		D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem
25		0	25				25		D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums
8		0	8				8		D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums

Izlietojums										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
14		0	14				14		D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums
6		0	6				6		D.4431	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes
8		0	8				8		D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi
653			65	0	27	7	0	31	D.45	Rente
1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g / B.5*g	Bruto primāro ienākumu saldo / nacionālais kopienākums
1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n / B.5*n	Neto primāro ienākumu saldo / neto nacionālais ienākums

8.4. tabula. Konts II.1.2: Primārā ienākuma iedaļes konts (turpinājums)

Resursi										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balansposteņi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	292	46	27	84	3	452			452
B.3g	Bruto jauktais ienākums				61		61			61
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	135	34	0	69	0	238			238
B.3n	Neto jauktais ienākums				53		53			53
D.1	Darba ņēmēju atalgojums				1 154		1 154	2		1 156

Resursi										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balanspostei	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
D.11	Darba alga				954		954	2		956
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas				200		200	0		200
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas				181		181	0		181
D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas				168		168	0		168
D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas				13		13	0		13
D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas				19		19	0		19
D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas				18		18	0		18
D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas				1		1	0		1
D.2	Ražošanas un importa nodokļi			235			235			235
D.21	Produktu nodokļi			141			141			141
D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)			121			121			121
D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN			17			17			17
D.2121	Importa nodevas			17			17			17
D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas			0			0			0
D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus			3			3			3
D.29	Citi ražošanas nodokļi			94			94			94
D.3	Subsīdijas			– 44			– 44			– 44
D.31	Produktu subsīdijas			– 8			– 8			– 8
D.311	Importa subsīdijas			0			0			0

Uzņēmējdarbības ienākuma konts (II.1.2.1)

- 8.26. Uzņēmējdarbības ienākuma konta nolūks ir noteikt balansposteni atbilstīgi tekošās peļņas jēdzienam pirms sadales un ienākuma nodokļa, kā to parasti lieto uzņēmējdarbības grāmatvedībā.
- 8.27. Vispārējās valdības un māsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju gadījumā šis konts attiecas tikai uz to tirgus darbībām.
- 8.28. Uzņēmējdarbības ienākums atbilst pamatdarbības pārpalikumam vai jauktajam ienākumam (resursu pusē):
- plus* īpašuma ienākums, kas jāsaņem saistībā ar uzņēmumam piederošiem finanšu un citiem aktīviem (resursu pusē)
- mīnus* procenti par parādiem, kas uzņēmumam jāmaksā, cits maksājamais ieguldījumu ienākums un tā rente, kas jāmaksā par uzņēmuma nomāto zemi un citiem *dabas* resursiem (izlietojumu pusē).
- Īpašuma ienākums, kas jāmaksā dividenžu veidā, kvazisabiedrību ienākuma atskaitījumi vai atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem netiek atskaitīti no uzņēmējdarbības ienākuma.

Cita primārā ienākuma iedaļes konts (II.1.2.2)

- 8.29. Cita primārā ienākuma iedaļes konta nolūks ir atgriezties no uzņēmējdarbības ienākuma jēdziena pie primārā ienākuma jēdziena. Tāpēc tajā ir primārā ienākuma elementi, kas nav iekļauti uzņēmējdarbības ienākuma kontā:
- a) sabiedrību gadījumā – sadalītās dividendes, atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma un atkārtoti ieguldītie ienākumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (izlietojuma pusē);
- b) māsaimniecību gadījumā:
- 1) maksājamais īpašuma ienākums, izņemot renti un procentus, kas jāmaksā saistībā ar uzņēmējdarbību (izlietojuma pusē);
 - 2) darba ņēmēju atalgojums (resursu pusē);
 - 3) saņemamais īpašuma ienākums, izņemot to, kas jāsaņem saistībā ar uzņēmuma darbību (resursu pusē);
- c) vispārējās valdības gadījumā:
- 1) maksājamais īpašuma ienākums, izņemot to, kas jāmaksā saistībā ar tirgus darbībām (izlietojuma pusē);
 - 2) ražošanas un importa nodokļi mīnus subsīdijas (resursu pusē);
 - 3) saņemamais īpašuma ienākums, izņemot to, kas jāsaņem saistībā ar tirgus darbībām (resursu pusē).

8.5. tabula. Konts II.1.2.1: Uzņēmējdarbības ienākums

Izlietojums										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums
									B.3g	Bruto jauktais ienākums
									B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums
									B.3n	Neto jauktais ienākums
240			240				153	87	D.4	Īpašuma ienākums
162			162				106	56	D.41	Procenti
									D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums
									D.421	Dividendes
									D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma
									D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem
47			47				47		D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem
25			25				25		D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums
8			8				8		D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums
14			14				14		D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums
31			31				0	31	D.45	Rente
343			343				42	301	B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums
174			174				30	144	B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums

8.5. tabula. Konts II.1.2.1: Uzņēmējdarbības ienākuma konts (turpinājums)

Resursi										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balansposteni	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	292	46	27	84	3	452			452
B.3g	Bruto jauktais ienākums				61		61			61
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	135	34	0	69	0	238			238
B.3n	Neto jauktais ienākums				53		53			53
D.4	Īpašuma ienākums	96	149				245			245
D.41	Procenti	33	106				139			139
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	10	25				35			35
D.421	Dividendes	10	25				35			35
D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma						0			0
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	4	7				11			11
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	8	8				16			16
D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	5					5			5
D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums						0			0
D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	3	8				11			11
D.45	Rente	41	3				44			44
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums									
B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums									

8.5. tabula. Konts II.1.2.2: Cita primārā ienākuma iedaļes konts

Izlietojums										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums
									B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums
6		6							D.1	Darba ņēmēju atalgojums
6		6							D.11	Darba alga
									D.12	Darba devēju sociālās iemaksas
									D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
									D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas
									D.2	Ražošanas un importa nodokļi
									D.21	Produktu nodokļi
									D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)
									D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN
									D.2121	Importa nodevas
									D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas
									D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus
									D.29	Citi ražošanas nodokļi
									D.3	Subsīdijas
									D.31	Produktu subsīdijas
									D.311	Importa subsīdijas

Izlietojums										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									D.319	Citas produktu subsīdijas
									D.39	Citas ražošanas subsīdijas
214		63	151	6	41	42	15	47	D.4	Īpašuma ienākums
68		13	55	6	14	35			D.41	Procenti
98		36	62				15	47	D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums
54		0	54				15	39	D.421	Dividendes
44		36	8					8	D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma
14		14	0						D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem
									D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem
									D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums
									D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums
									D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums
34			34	0	27	7			D.45	Rente
1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g / B.5*g	Bruto primāro ienākumu saldo / nacionālais kopienākums
1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n / B.5*n	Neto primāro ienākumu saldo / neto nacionālais ienākums

8.5. tabula. Konts II.1.2.2: Cita primārā ienākuma iedaļes konts (turpinājums)

Resursi										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balansposteni	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	301	42				343			343
B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums	144	30				174			174
D.1	Darba ņēmēju atalgojums				1 154		1 154	2		1 156
D.11	Darba alga				954		954	2		956
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas				200		200			200
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas				181		181			181
D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas				19		19			19
D.2	Ražošanas un importa nodokļi			235			235			235
D.21	Produktu nodokļi			141			141			141
D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)			121			121			121
D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN			17			17			17
D.2121	Importa nodevas			17			17			17
D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas			0			0			0
D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus			3			3			3
D.29	Citi ražošanas nodokļi			94			94			94
D.3	Subsīdijas			- 44			- 44			- 44
D.31	Produktu subsīdijas			- 8			- 8			- 8

[illegible]

Ienākuma sekundārās sadales konts (II.2)

- 8.30. Ienākuma sekundārās sadales kontā norāda, kā institucionāla sektora primārā ienākuma saldo sadala, to pārdaļot: kārtējie ienākuma, mantas u. tml. nodokļi, sociālās iemaksas un pabalsti (izņemot sociālos pārvedumus natūrā) un citi kārtējie pārvedumi.
- 8.31. Konta balanspostenis ir izmantojamais ienākums, kas atspoguļo kārtējos darījumus un ir pieejamais apjoms galapatēriņam vai uzkrājumam.
- 8.32. Sociālās iemaksas ieraksta izlietojuma pusē mājāsaimniecību ienākuma sekundārās sadales kontā un resursu pusē to institucionālo sektoru ienākuma sekundārās sadales kontā, kas atbild par sociālās apdrošināšanas pārvaldību. Ja darba devējiem tās jāmaksā par saviem darba ņēmējiem, tad tās vispirms iekļauj pie darba ņēmēju atalgojuma izlietojumu pusē darba devēju ienākuma veidošanas kontā, jo tās veido daļu algu izmaksu; tās ieraksta arī kā darba ņēmēju atalgojumu resursu pusē mājāsaimniecību primārā ienākuma iedaļes kontā, jo tās atbilst pabalstiem mājāsaimniecībām.

Sociālajās iemaksās, ko norāda mājāsaimniecību ienākuma sekundārās sadales konta izlietojuma pusē, ir atskaitīta maksa par pensiju fondu un citu apdrošināšanas uzņēmumu pakalpojumiem, kuru visi resursi vai daļa no tiem ir faktiskās sociālās iemaksas.

Tabulā ir parādīts korekcijas postenis sociālās apdrošināšanas shēmu pakalpojuma maksai. Neto sociālās iemaksas (D.61) ieraksta, atskaitot šo maksu, bet, ņemot vērā to, ka ir sarežģīti tos sadalīt starp D.61 sastāvdaļām, minētās iemaksas tabulā parāda ar šo maksu. Tādējādi D.61 ir tā sastāvdaļu summa mīnus šis korekcijas postenis.

Ienākuma natūrā pārdales konts (II.3)

- 8.33. Ienākuma natūrā pārdales konts sniedz plašāku ieskatu par mājāsaimniecību ienākumu, iekļaujot plūsmas, kuras atbilst individuālo preču un pakalpojumu izlietojumam, ko šīs mājāsaimniecības bez maksas saņem no valdības un mājāsaimniecības apkalpojošajām bezpeļņas organizācijām, t. i., sociālos pabalstus natūrā. Tas atvieglo salīdzinājumus laikā, ja ir atšķirības vai pārmaiņas ekonomiskajos un sociālajos apstākļos, un papildus analizē vispārējās valdības nozīmi ienākuma pārdalē.
- 8.34. Sociālos pārvedumus natūrā ieraksta resursu pusē ienākuma natūrā pārdales kontā mājāsaimniecību gadījumā un izlietojuma pusē vispārējās valdības un mājāsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju gadījumā.
- 8.35. Ienākuma natūrā pārdales konta balanspostenis ir koriģētais izmantojamais ienākums, un tas ir pirmais ieraksts koriģētā izmantojamā ienākuma konta resursu pusē (II.4.2).

8.6. tabula. Konts II.2: Ienākuma sekundārās sadales konts

Izlietojums										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.5g / B.5*g	Bruto primāro ienākumu saldo / nacionālais kopienākums
									B.5n / B.5*n	Neto primāro ienākumu saldo / neto nacionālais ienākums
1 229		17	1 212	7	582	248	277	98		Kārtējie pārvedumi
213		1	212	0	178	0	10	24	D.5	Ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi
204		1	203	0	176	0	7	20	D.51	Ienākuma nodokļi
9			9	0	2	0	3	4	D.59	Citi kārtējie nodokļi
333		0	333		333				D.61	Neto sociālās iemaksas
181		0	181		181				D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
168		0	168		168				D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas
13		0	13		13				D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas
19		0	19		19				D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas
18		0	18		18				D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas
1		0	1		1				D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas
129		0	129		129				D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas
115		0	115		115				D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas
14		0	14		14				D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas
10		0	10		10				D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas
8		0	8		8				D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas

Izlietojums										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
2		0	2		2				D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas
- 6		0	- 6		- 6				D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa
384		0	384	5	0	112	205	62	D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā
53		0	53			53			D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā
45		0	45			45			D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā
8		0	8			8			D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā
279		0	279	5	0	7	205	62	D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti
250		0	250	3	0	5	193	49	D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti
29		0	29	2	0	2	12	13	D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti
52			52			52			D.623	Sociālās palīdzības pabalsti naudā
299		16	283	2	71	136	62	12	D.7	Citi kārtējie pārvedumi
58		2	56	0	31	4	13	8	D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas
44		1	43	0	31	4	0	8	D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas
14		1	13				13		D.712	Neto nedzīvības pārapirošināšanas prēmijas
60		12	48				48		D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības
45		0	45				45		D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības
15		12	3				3		D.722	Nedzīvības pārapirošināšanas atlīdzības
96		0	96			96			D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi
23		1	22			22			D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība

Izlietojums										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
53		1	52	2	40	5	1	4	D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi
36		0	36	0	29	5	1	1	D.751	Kārtējie pārvedumi MABO
8		1	7		7				D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām
9		0	9	2	4	0	0	3	D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi
9			9			9			D.76	Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi
1 826			1 826	37	1 219	317	25	228	B.6g	Bruto izmantojamais ienākums
1 604			1 604	34	1 196	290	13	71	B.6n	Neto izmantojamais ienākums

8.6. tabula. Konts II.2: Ienākuma sekundārās sadales konts (turpinājums)

Resursi										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balansposteņi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
B.5g / B.5*g	Bruto primāro ienākumu saldo / nacionālais kopienākums	254	27	198	1 381	4	1 864			1 864
B.5n / B.5*n	Neto primāro ienākumu saldo / neto nacionālais ienākums	97	15	171	1 358	1	1 642			1 642
	Kārtējie pārvedumi	72	275	367	420	40	1 174	55		1 229
D.5	Ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi			213			213	0		213
D.51	Ienākuma nodokļi			204			204	0		204
D.59	Citi kārtējie nodokļi			9			9			9
D.61	Neto sociālās iemaksas	66	212	50	0	5	333	0		333

Resursi										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balanspostei	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	31	109	38	0	3	181	0		181
D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	27	104	35	0	2	168	0		168
D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	4	5	3	0	1	13	0		13
D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	12	2	4	0	1	19	0		19
D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	12	1	4	0	1	18	0		18
D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0	1	0	0	0	1	0		1
D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	25	94	9	0	1	129	0		129
D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	19	90	6	0	0	115	0		115
D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	6	4	3	0	1	14	0		14
D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas		10				10	0		10
D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas		8				8	0		8
D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas		2				2	0		2
D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa	2	3		1		6	0		6
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā				384		384	0		384
D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā				53		53	0		53
D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā				45		45	0		45
D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā				8		8	0		8
D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti				279		279	0		279

8.7. tabula. Konts II.3: Ienākuma natūrā pārdales konts

Izlietojums										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.6g	Bruto izmantojamais ienākums
									B.6n	Neto izmantojamais ienākums
215			215	31		184			D.63	Sociālie pārvedumi natūrā
211			211	31		180			D.631	Sociālie pārvedumi natūrā – ārpustirgus produkcija
4			4			4			D.632	Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija
1 826			1 826	6	1 434	133	25	228	B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums
1 604			1 604	3	1 411	106	13	71	B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums

Resursi										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1		
	Darījumi un balansposteņi		Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums		228	25	317	1 219	37	1 826		
B.6n	Neto izmantojamais ienākums		71	13	290	1 196	34	1 604		
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā					215		215		
D.631	Sociālie pārvedumi natūrā – ārpustirgus produkcija					211		211		
D.632	Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija					4		4		
B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums									
B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums									

Ienākuma izlietojuma kots (II.4)

- 8.36. Attiecībā uz institucionālajiem sektoriem ar galapatēriņu ienākuma izlietojuma kots parāda, kā izmantojamais ienākums (vai koriģētais izmantojamais ienākums) ir sadalīts starp galapatēriņa izdevumiem (vai faktisko galapatēriņu) un uzkrājumiem.
- 8.37. Sistēmā tikai valdībai, mājsaimniecības apkalpojošajām bezpeļņas organizācijām un mājsaimniecībām ir galapatēriņš. Turklāt ienākuma izlietojuma kontā attiecībā uz mājsaimniecībām un pensiju fondiem ir korekcijas postenis (D.8 – korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām), kas attiecas uz veidu, kādā ieraksta darījumus starp mājsaimniecībām un pensiju fondiem. Tas izskaidrots nodaļā par sadales darījumiem, 4.141. punktā.

Izmantojamā ienākuma izlietojuma kots (II.4.1)

- 8.38. Izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā ir galapatēriņa izdevumu jēdziens, ko finansē dažādie attiecīgie sektori: mājsaimniecības, vispārējā valdība un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas.
- 8.39. Izmantojamā ienākuma izlietojuma kots balanspostenis ir uzkrājumi.

Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kots (II.4.2)

- 8.40. Šis kots ir saistīts ar ienākuma natūrā pārdales kontu (II.3). Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā ir faktiskā galapatēriņa jēdziens, kas atbilst to preču un pakalpojumu vērtībai, kas faktiski ir mājsaimniecību rīcībā galapatēriņam, pat ja to iegādi finansē vispārējā valdība vai mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas.

Tādēļ vispārējās valdības un mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju faktiskais galapatēriņš atbilst tikai kolektīvajam galapatēriņam.

- 8.41. Kopējās ekonomikas līmenī galapatēriņa izdevumi un faktiskais galapatēriņš ir vienādi; atšķiras tikai sadalījums pa institucionālajiem sektoriem. Tas pats ir spēkā attiecībā uz izmantojamo ienākumu un koriģēto izmantojamo ienākumu.
- 8.42. Uzkrājumi ir balanspostenis abās ienākuma izlietojuma kots versijās. Tā vērtība ir vienāda visiem sektoriem neatkarīgi no tā, vai tie iegūti, atskaitot galapatēriņa izdevumus no izmantojamā ienākuma vai atskaitot faktisko galapatēriņu no koriģētā izmantojamā ienākuma.
- 8.43. Uzkrājumi ir (pozitīva vai negatīva) summa, kas rodas no kārtējiem darījumiem un kas veido saikni ar uzkrāšanu. Ja uzkrājumi ir pozitīvi, tad neiztērēto ienākumu izlieto aktīvu iegādei vai saistību nokārtošanai. Ja uzkrājumi ir negatīvi, tad tiek likvidēti daži aktīvi vai pieaug dažas saistības.

8.8. tabula. Konts II.4.1: Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.6g	Bruto izmantojamais ienākums
									B.6n	Neto izmantojamais ienākums
1 399			1 399	32	1 015	352			P.3	Galapatēriņa izdevumi
1 230			1 230	31	1 015	184			P.31	Individuālā patēriņa izdevumi
169			169	1		168			P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi
11		0	11	0		0	11	0	D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām
427			427	5	215	– 35	14	228	B.8g	Bruto uzkrājumi
205			205	2	192	– 62	2	71	B.8n	Neto uzkrājumi
– 13		– 13							B.12	Tekošais ārējais saldo

Resursi										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1		
	Darījumi un balansposteņi		Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums		228	25	317	1 219	37	1 826		1 826
B.6n	Neto izmantojamais ienākums		71	13	290	1 196	34	1 604		1 604
P.3	Galapatēriņa izdevumi									1 399
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi									1 230
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi									169
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām					11		11	0	11
B.8g	Bruto uzkrājumi									
B.8n	Neto uzkrājumi									
B.12	Tekošais ārējais saldo									

8.9. tabula. Konts II.4.2: Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balanspostei
									B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums
									B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums
1 399			1 399	1	1 230	168			P.4	Faktiskais galapatēriņš
1 230			1 230		1 230				P.41	Faktiskais individuālais patēriņš
169			169	1		168			P.42	Faktiskais kolektīvais patēriņš
11		0	11	0		0	11	0	D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām
427			427	5	215	– 35	14	228	B.8g	Bruto uzkrājumi
205			205	2	192	– 62	2	71	B.8n	Neto uzkrājumi
– 13		– 13							B.12	Tekošais ārējais saldo

Resursi										
		Atbilstīgie ieraksti kontā								
				S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	
Darījumi un balanspostei		Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	228	25	133	1 434	6	1 826			1 826
B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums	71	13	106	1 411	3	1 604			1 604
P.4	Faktiskais galapatēriņš								1 399	1 399
P.41	Faktiskais individuālais patēriņš								1 230	1 230
P.42	Faktiskais kolektīvais patēriņš								169	169
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām				11		11	0		11
B.8g	Bruto uzkrājumi									
B.8n	Neto uzkrājumi									
B.12	Tekošais ārējais saldo									

Uzkrāšanas konti (III)

- 8.44. Uzkrāšanas konti ir plūsmas konti. Tajos ieraksta dažādos apstākļus, kāpēc notikušas aktīvu un saistību vienību pārmaiņas, un pārmaiņas to neto vērtībā.
- 8.45. Aktīvu pārmaiņas ieraksta kontu kreisajā pusē (ar plusu vai mīnusu), bet pārmaiņas saistībās un neto vērtībā – labajā pusē (ar plusu vai mīnusu).

Kapitāla kots (III.1)

- 8.46. Kapitāla kontā ieraksta rezidentvienību nefinanšu aktīvu iegādi mīnus atsavinājumus, un mēra neto vērtības pārmaiņas, kas radušās uzkrājumu (galīgais balanspostenis kārtējos kontos) un kapitāla pārvedumu dēļ.
- 8.47. Kapitāla kots dod iespēju noteikt pakāpi, kādā nefinanšu aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi ir finansēti no uzkrājumiem un ar kapitāla pārvedumiem. Tajā norāda neto aizdevumus, kas atbilst summai, kura kādai vienībai vai sektoram ir pieejama, lai tieši vai netieši finansētu citas vienības vai sektorus, vai neto aizņēmumus, kas atbilst summai, kuru vienība vai sektors spiests aizņemties no citām vienībām vai sektoriem.

Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu kots (III.1.1)

- 8.48. Šis kots dod iespēju noteikt uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas, kas atbilst neto uzkrājumiem plus saņemamie kapitāla pārvedumi mīnus maksājamie kapitāla pārvedumi.

Nefinanšu aktīvu iegādes kots (III.1.2)

- 8.49. Šajā kontā ieraksta nefinanšu aktīvu iegādi mīnus atsavinājumus, lai no uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu jēdziena atgrieztos pie neto aizdevumu vai aizņēmumu jēdziena.

Finanšu kots (III.2)

- 8.50. Finanšu kontā pa finanšu instrumentu veidiem ieraksta finanšu aktīvu un saistību pārmaiņas, kas veido neto aizdevumus vai aizņēmumus. Ņemot vērā to, ka tām jāatbilst kapitāla konta finanšu pārpalikuma vai deficīta balanspostenim, ko pārnes uz šo kontu kā pirmo ierakstu saistību pārmaiņu un neto vērtības pusē, šajā kontā nav balanspostēņa.
- 8.51. Aktīvu un saistību klasifikācija, ko izmanto finanšu kontā, ir vienāda ar to, ko izmanto bilancēs.

8.10. tabula. Konts III.1.1.: Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas

Aktīvu pārmaiņas										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.8n	Neto uzkrājumi
									B.12	Tekošais ārējais saldo
									D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi
									D.91r	Saņemamie kapitāla nodokļi
									D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas
									D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi
									D.9p	Maksājамie kapitāla pārvedumi
									D.91p	Maksājамie kapitāla nodokļi
									D.92p	Maksājамās ieguldījumu dotācijas
									D.99p	Citi maksājамie kapitāla pārvedumi
192		– 29	221	20	236	– 81	– 16	62	B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas

Saistību un neto vērtības pārmaiņas											
		Atbilstīgie ieraksti kontā		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1		
Darījumi un balansposteņi		Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā	
B.8n	Neto uzkrājumi	71	2	– 62	192	2	205			205	
B.12	Tekošais ārējais saldo							– 13		– 13	
D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	33	0	6	23	0	62	4		66	

Saistību un neto vērtības pārmaiņas										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balansposteņi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
D.91r	Saņemamie kapitāla nodokļi			2			2			2
D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas	23	0	0	0	0	23	4		27
D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi	10		4	23		37			37
D.9p	Maksājамie kapitāla pārvedumi	- 16	- 7	- 34	- 5	- 3	- 65	- 1		- 66
D.91p	Maksājамie kapitāla nodokļi	0	0	0	- 2	0	- 2	0		- 2
D.92p	Maksājамās ieguldījumu dotācijas			- 27			- 27			- 27
D.99p	Citi maksājамie kapitāla pārvedumi	- 16	- 7	- 7	- 3	- 3	- 36	- 1		- 37
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192

8.11. tabula. Konts III.1.2.: Nefinanšu aktīvu iegādes konts

Aktīvu pārmaiņas										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas
414			414	5	55	38	8	308	P.5g	Bruto kapitāla veidošana
192			192	2	32	11	- 4	151	P.5n	Neto kapitāla veidošana
376			376	5	48	35	8	280	P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana
359			359	5	48	35	8	263	P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi
358			358	5	45	38	8	262	P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes
9			9	1	3	0	0	5	P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes
- 8			- 8	- 1	0	- 3		- 4	P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi
17			17					17	P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas

Aktīvu pārmaiņas										
Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balanspostei
- 222			- 222	- 3	- 23	- 27	- 12	- 157	P.51c	Pamatkapitāla patēriņš
28			28	0	2	0	0	26	P.52	Krājumu pārmaiņas
10			10	0	5	3	0	2	P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi
0			0	1	4	2	0	- 7	NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi
0			0	1	3	2	0	- 6	NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi
0		0	0	0	1	0	0	- 1	NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi
0		0	0				0	0	NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi
0		- 10	10	- 4	174	- 103	- 1	- 56	B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (-)

8.11. tabula. Konts III.1.2.: Nefinanšu aktīvu iegādes konts (turpinājums)

Saistību un neto vērtības pārmaiņas											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā			
								Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā	
Darījumi un balanspostei		Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika				
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	88	- 5	- 90	210	- 1	202	- 10		192	
P.5g	Bruto kapitāla veidošana								414	414	
P.5n	Neto kapitāla veidošana								192	192	
P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana								376	376	
P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi								359	359	

Saistību un neto vērtības pārmaiņas										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balansposteņi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes								358	358
P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes								9	9
P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi								– 8	– 8
P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas								17	17
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš								– 222	– 222
P.52	Krājumu pārmaiņas								28	28
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi								10	10
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi								0	0
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi								0	0
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi									
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi									
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)									

8.12. tabula. Konts III.2: Finanšu konts

Aktīvu pārmaiņas										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
									B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)
483		47	436	2	189	– 10	172	83	F	Finanšu aktīvu neto iegāde

Aktīvu pārmaiņas										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
0		1	– 1				– 1		F.1	Monetārais zelts un SDR
0		1	– 1				– 1		F.11	Monetārais zelts
0		0	0				0		F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)
100		11	89	2	64	– 26	10	39	F.2	Valūta un noguldījumi
36		3	33	1	10	2	15	5	F.21	Valūta
28		2	26	1	27	– 27	– 5	30	F.22	Pārvedami noguldījumi
– 5			– 5				– 5		F.221	Starptanku pozīcijas
33		2	31	1	27	– 27	0	30	F.229	Citi pārvedami noguldījumi
36		6	30	0	27	– 1	0	4	F.29	Citi noguldījumi
95		9	86	– 1	10	4	66	7	F.3	Parāda vērtspapīri
29		2	27	0	3	1	13	10	F.31	Īstermiņa
66		7	59	– 1	7	3	53	– 3	F.32	Ilgtermiņa
82		4	78	0	3	3	53	19	F.4	Aizdevumi
25		3	22	0	3	1	4	14	F.41	Īstermiņa
57		1	56	0	0	2	49	5	F.42	Ilgtermiņa
119		12	107	0	66	3	28	10	F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
103		12	91	0	53	3	25	10	F.51	Pašu kapitāls
87		10	77	0	48	1	23	5	F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas
9		2	7	0	2	1	1	3	F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas
7		0	7	0	3	1	1	2	F.519	Cits pašu kapitāls

Aktīvu pārmaiņas										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un balansposteņi
16		0	16	0	13	0	3	0	F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas
7		0	7	0	5	0	2	0	F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas
9		0	9	0	8	0	1	0	F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi
48		0	48	0	39	1	7	1	F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
7		0	7	0	4	0	2	1	F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves
22		0	22	0	22	0	0	0	F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm
11		0	11		11				F.63	Pensiju tiesības
3		0	3				3		F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem
2		0	2		2				F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem
3		0	3	0	0	1	2	0	F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem
14		0	14	0	3	0	8	3	F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
12		0	12	0	1	0	8	3	F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti
5		0	5	0	1	0	3	1	F.711	Iespējas līgumi
7		0	7	0	0	0	5	2	F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi
2			2		2			0	F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
25		10	15	1	4	5	1	4	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības
15		8	7		3	1		3	F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi
10		2	8	1	1	4	1	1	F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus

8.12. tabula. Konts III.2: Finanšu konts (turpinājums)

Saistību un neto vērtības pārmaiņas										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balanspostei	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)	– 56	– 1	– 103	174	– 4	10	– 10		0
F	Neto uzņemtās finanšu saistības	139	173	93	15	6	426	57		483
F.1	Monetārais zelts un SDR									
F.11	Monetārais zelts									
F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)							0		0
F.2	Valūta un noguldījumi		65	37			102	– 2		100
F.21	Valūta			35			35	1		36
F.22	Pārvedami noguldījumi		26	2			28	0		28
F.221	Starpbanku pozīcijas		– 5				– 5			– 5
F.229	Citi pārvedami noguldījumi		31	2			33			33
F.29	Citi noguldījumi		39				39	– 3		36
F.3	Parāda vērtspapīri	6	30	38	0	0	74	21		95
F.31	Īstermiņa	2	18	4	0	0	24	5		29
F.32	Īlgtermiņa	4	12	34	0	0	50	16		66
F.4	Aizdevumi	21	0	9	11	6	47	35		82
F.41	Īstermiņa	4	0	3	2	2	11	14		25
F.42	Īlgtermiņa	17	0	6	9	4	36	21		57
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	83	22				105	14		119
F.51	Pašu kapitāls	83	11				94	9		103
F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	77	7				84	3		87

Saistību un neto vērtības pārmaiņas										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Darījumi un balansposteņi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	3	4				7	2		9
F.519	Cits pašu kapitāls	3					3	4		7
F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas		11				11	5		16
F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas		5				5	2		7
F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi		6				6	3		9
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas		48	0			48	0		48
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves		7				7	0		7
F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm		22				22	0		22
F.63	Pensiju tiesības		11				11	0		11
F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem		3				3	0		3
F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem		2				2	0		2
F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem		3	0			3	0		3
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3	8	0	0	0	11	3		14
F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	2	7	0	0	0	9	3		12
F.711	Iespējas līgumi	2	2	0	0	0	4	1		5
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	0	5	0	0	0	5	2		7
F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	1	1				2			2
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	26		9	4		39	– 14		25
F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	6	0	6	4	0	16	– 1		15
F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	20	0	3	0	0	23	– 13		10

Aktīvu citu pārmaiņu kots (III.3)

- 8.52. Aktīvu citu pārmaiņu kontā ieraksta vienību aktīvu un saistību pārmaiņas, kas nav saistītas ar uzkrājumiem un mantas brīvprātīgiem pārvedumiem, kurus ieraksta kapitāla un finanšu kontos. Tas ir sadalīts divās daļās: aktīvu apjoma citu pārmaiņu kots (III.3.1) un pārvērtēšanas kots (III.3.2).

Aktīvu apjoma citu pārmaiņu kots (III.3.1)

- 8.53. Aprite, ko ieraksta aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā, ietekmē attiecīgo vienību, sektoru un apakšsektoru bilanču neto vērtību. Šīs pārmaiņas, ko sauc par aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītām neto vērtības pārmaiņām, ir konta balanspostenis.

Pārvērtēšanas kots (III.3.2)

- 8.54. Pārvērtēšanas kontā ieraksta cenu pārmaiņu radītās aktīvu un saistību vērtības pārmaiņas.

Attiecīgajam aktīvam vai saistībai šādas pārmaiņas mēra kā:

- a) vai nu starpību starp tā (tās) vērtību uzskaites perioda beigās un tā (tās) vērtību uzskaites perioda sākumā vai datumā, kad to (tās) pirmo reizi ierakstīja bilancē;
- b) vai starpību starp tā (tās) vērtību datumā, kad to izrakstīja no bilances, un tā (tās) vērtību uzskaites perioda sākumā vai datumā, kad to (tās) pirmo reizi ierakstīja bilancē.

Šo starpību sauc par nominālajiem turēšanas guvumiem (vai zaudējumiem).

Nominālie turēšanas guvumi atbilst aktīva pozitīvajai pārvērtēšanai vai (finanšu) saistību negatīvajai pārvērtēšanai.

Nominālie turēšanas zaudējumi atbilst aktīva negatīvajai pārvērtēšanai vai (finanšu) saistību pozitīvajai pārvērtēšanai.

- 8.55. Plūsmas, ko ieraksta pārvērtēšanas kontā, maina attiecīgo vienību bilanču neto vērtību. Tādas pārmaiņas, ko sauc "nominālo turēšanas guvumu un zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas", ir konta balanspostenis. Tās ieraksta saistību un neto vērtības pārmaiņu pusē.

- 8.56. Pārvērtēšanas kontu sadala divos apakškontos: neitrālo turēšanas guvumu un zaudējumu kots (III.3.2.1) un reālo turēšanas guvumu un zaudējumu kots (III.3.2.2).

Neitrālo turēšanas guvumu un zaudējumu kots (III.3.2.1)

- 8.57. Neitrālo turēšanas guvumu un zaudējumu kontā ieraksta aktīvu un saistību vērtības pārmaiņas proporcionāli vispārējā cenu līmeņa pārmaiņām. Šādas pārmaiņas atbilst pārvērtējumam, kas vajadzīgs, lai uzturētu aktīvu un saistību vispārējo pirktpēju. Vispārējais cenu indekss, kas jāpiemēro šim aprēķinam, ir cenu indekss nacionālajam gala izlietojumam, izņemot krājumu pārmaiņas.

Reālo turēšanas guvumu un zaudējumu kots (III.3.2.2)

- 8.58. Reālie turēšanas guvumi un zaudējumi mēra starpību starp nominālajiem turēšanas guvumiem un zaudējumiem un neitrālajiem turēšanas guvumiem un zaudējumiem.

- 8.59. Ja konkrēta aktīva nominālie turēšanas guvumi, no kā atskaitīti nominālie turēšanas zaudējumi, pārsniedz neitrālos turēšanas guvumus, no kā atskaitīti neitrālie turēšanas zaudējumi, tad vienībai, kas minēto aktīvu tur, ir reāli turēšanas guvumi par šo aktīvu. Šie guvumi liecina par to, ka aktīva faktiskā cena vidēji ir palielinājusies straujāk nekā vispārējais cenu līmenis. Pretējā gadījumā aktīva relatīvās cenas kritums rada reālus turēšanas zaudējumus vienībai, kas to tur.

Tāpat saistību relatīvās cenas pieaugums rada reālus saistību turēšanas zaudējumus, turpretim saistību relatīvās cenas samazinājums rada reālus saistību turēšanas guvumus.

8.13. tabula. Konts III.3.1.: Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas								
Kopā	S.1 Kopējā ekonomika	S.15 MABO	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Vispārējā valdība	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības		Citas plūsmas
33	33	0	0	7	0	26	K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā
3	3			3			AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
30	30	0	0	4	0	26	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
26	26			4		22	AN.21	Dabas resursi
4	4					4	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences
0	0						AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi
- 11	- 11	0	0	- 2	0	- 9	K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas
- 8	- 8	0	0	- 2	0	- 6	K.21	Dabas resursu sarūkšana
- 8	- 8			- 2		- 6	AN.21	Dabas resursi
- 3	- 3	0	0	0	0	- 3	K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas
0	0						AN.21	Dabas resursi
- 1	- 1					- 1	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences
- 2	- 2					- 2	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi
- 11	- 11	0	0	- 6	0	- 5	K.3	Katastrofāli zaudējumi
- 9	- 9			- 4		- 5	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
- 2	- 2			- 2			AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
0	0						AF	Finanšu aktīvi/saistības
0	0	0	0	5	0	- 5	K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas
0	0			1		- 1	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
0	0			4		- 4	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi

Aktīvu pārmaiņas								
Kopā	S.1 Kopējā ekonomika	S.15 MABO	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Vispārējā valdība	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības		Citas plūsmas
0	0				—		AF	Finanšu aktīvi
2	2	0	0	0	1	1	K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas
1	1					1	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
0	0						AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
1	1				1		AF	Finanšu aktīvi/saistības
0	0	0	0	− 4	− 2	6	K.6	Klasifikācijas pārmaiņas
2	2	0	0	− 4	0	6	K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas
0	0			− 3		3	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
0	0			− 1		1	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
2	2					2	AF	Finanšu aktīvi/saistības
− 2	− 2	0	0	0	− 2	0	K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas
− 2	− 2				− 2		AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
0	0			0	0	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
0	0			0	0	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības
13	13	0	0	0	− 1	14		Kopējās apjoma citas pārmaiņas
− 7	− 7	0	0	− 3	− 2	− 2	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
− 2	− 2			− 3		1	AN.11	Pamatlīdzekļi
− 3	− 3					− 3	AN.12	Krājumi
− 2	− 2				− 2		AN.13	Vērtslietas
17	17	0	0	3	0	14	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
9	9	0	0	1	− 2	10	AN.21	Dabas resursi
6	6			2		4	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences

Aktīvu pārmaiņas								
Kopā	S.1 Kopējā ekonomika	S.15 MABO	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Vispārējā valdība	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības		Citas plūsmas
0	0					0	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirdzniecības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi
3	3	0	0	0	1	2	AF	Finanšu aktīvi
0	0				0	0	AF.1	Monetārais zelts un SDR
0	0				0	0	AF.2	Valūta un noguldījumi
0	0				0	0	AF.3	Parāda vērtspapīri
					0	0	AF.4	Aizdevumi
2	2					2	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
1	1				1		AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
0	0						AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
0	0						AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības
							B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas

8.13. tabula. Konts III.3.1.: Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts (turpinājums)

Saistību un neto vērtības pārmaiņas								
	Citas plūsmas	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Vispārējā valdība	S.14 Mājsaimniecības	S.15 MABO	S.1 Kopējā ekonomika	Kopā
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā							
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi							
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi							
AN.21	Dabas resursi							
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences							

Saistību un neto vērtības pārmaiņas								
	Citas plūsmas	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Vispārējā valdība	S.14 Mājsaimniecības	S.15 MABO	S.1 Kopējā ekonomika	Kopā
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi							
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas							
K.21	Dabas resursu sarukšana							
AN.21	Dabas resursi							
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas							
AN.21	Dabas resursi							
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences							
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi							
K.3	Katastrofāli zaudējumi							
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi							
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi							
AF	Finanšu aktīvi/saistības							
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas							
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi							
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi							
AF	Finanšu aktīvi							
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0	0	0	1	0	1	1
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi							
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi							
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	0	0	1	0	1	1
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0	0	2	0	0	2	2

Saistību un neto vērtības pārmaiņas								
	Citas plūsmas	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Vispārējā valdība	S.14 Mājsaimniecības	S.15 MABO	S.1 Kopējā ekonomika	Kopā
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	2	0	2	0	0	2	2
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi							
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi							
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	0	2	0	0	2	2
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0	0	0	0	0	0	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi							
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi							
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	0	0	0	0	0	0
	Kopējās apjoma citas pārmaiņas	0	0	2	1	0	3	3
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi							
AN.11	Pamatlīdzekļi							
AN.12	Krājumi							
AN.13	Vērtslietas							
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi							
AN.21	Dabas resursi							
AN.22	Līgumi, nomas un licences							
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi							
AF	Finanšu aktīvi	0	0	2	1	0	3	3
AF.1	Monetārais zelts un SDR							
AF.2	Valūta un noguldījumi							
AF.3	Parāda vērtspapīri							
AF.4	Aizdevumi						0	0

Saistību un neto vērtības pārmaiņas

	Citas plūsmas	S.11 Nefinanšu sabiedrības	S.12 Finanšu sabiedrības	S.13 Vispārējā valdība	S.14 Mājsaimniecības	S.15 MABO	S.1 Kopējā ekonomika	Kopā
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas			2			2	2
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas				1		1	1
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas							
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības							
B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	14	- 1	- 2	- 1	0	10	10

8.14. tabula. Konts III.3.2.: Pārvērtēšanas konts

Aktīvu pārmaiņas

Atbilstīgie ieraksti kontā			S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Citas plūsmas
									K.7	Nominālie turēšanas guvumi/zaudējumi
280			280	8	80	44	4	144	AN	Nefinanšu aktīvi
126			126	5	35	21	2	63	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
111			111	5	28	18	2	58	AN.11	Pamatlīdzekļi
7			7		2	1		4	AN.12	Krājumi
8			8		5	2		1	AN.13	Vērtslietas
154			154	3	45	23	2	81	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
152			152	3	45	23	1	80	AN.21	Dabas resursi
2			2				1	1	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences
									AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi

Saistību un neto vērtības pārmaiņas										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Citas plūsmas	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
AN.11	Pamatlīdzekļi									
AN.12	Krājumi									
AN.13	Vērtslietas									
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi									
AN.21	Dabas resursi									
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences									
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi									
AF	Finanšu aktīvi/saistības	18	51	7	0	0	76	15		91
AF.1	Monetārais zelts un SDR							12		12
AF.2	Valūta un noguldījumi									
AF.3	Parāda vērtspapīri	1	34	7			42	2		44
AF.4	Aizdevumi									
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	17	17				34	1		35
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas									
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas									
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības									
B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	134	10	38	96	10	288	4		292

8.14. tabula. Konts III.3.2.: Neitrālo turēšanas guvumu un zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Citas plūsmas un balansposteni
									K.71	Neitrālie turēšanas guvumi un zaudējumi
198			198	6	56	32	3	101	AN	Nefinanšu aktīvi
121			121	5	34	20	2	60	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
111			111	5	28	18	2	58	AN.11	Pamatlīdzekļi
4			4		2	1		1	AN.12	Krājumi
6			6		4	1		1	AN.13	Vērtslietas
77			77	1	22	12	1	41	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
76			76	1	22	12	1	40	AN.21	Dabas resursi
1			1					1	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences
									AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi
148		12	136	3	36	8	71	18	AF	Finanšu aktīvi/saistības
16			16			2	14		AF.1	Monetārais zelts un SDR
32		2	30	2	17	3		8	AF.2	Valūta un noguldījumi
28		3	25	1	4		18	2	AF.3	Parāda vērtspapīri
29		1	28			3	24	1	AF.4	Aizdevumi
28		2	26		9		14	3	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
8		1	7		5		1	1	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
0			0						AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas

Aktīvu pārmaiņas										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Citas plūsmas un balansposteņi
7		3	4		1			3	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības
									B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas

8.14. tabula. Konts III.3.2.1: Neitrālo turēšanas guvumu un zaudējumu konts (turpinājums)

Saistību un neto vērtības pārmaiņas										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
Kods	Citas plūsmas un balansposteņi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi un zaudējumi									
AN	Nefinanšu aktīvi									
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi									
AN.11	Pamatlīdzekļi									
AN.12	Krājumi									
AN.13	Vērtslietas									
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi									
AN.21	Dabas resursi									
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences									
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi									
AF	Finanšu aktīvi/saistības	37	68	13	5	3	126	22		148
AF.1	Monetārais zelts un SDR							16		16
AF.2	Valūta un noguldījumi	1	26	2		1	30	2		32

Saistību un neto vērtības pārmaiņas										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
Kods	Citas plūsmas un balanspostei	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
AF.3	Parāda vērtspapīri	1	21	4			26	2		28
AF.4	Aizdevumi	18		7	3	1	29			29
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	14	14				28			28
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas		7				7	1		8
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas									
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	3			2	1	6	1		7
B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	82	6	27	87	6	208	6		214

8.14. tabula. Konts III.3.2.2: Reālo turēšanas guvumu un zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Citas plūsmas un balanspostei
									K.72	Reālie turēšanas guvumi un zaudējumi
82			82	2	24	12	1	43	AN	Nefinanšu aktīvi
5			5	0	1	1	0	3	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
				0	0	0	0	0	AN.11	Pamatlīdzekļi
3			3	0	0	0	0	3	AN.12	Krājumi
2			2	0	1	1	0	0	AN.13	Vērtslietas
77			77	2	23	11	1	40	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
76			76	2	23	11	0	40	AN.21	Dabas resursi

[illegible]

Saistību un neto vērtības pārmaiņas										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Citas plūsmas un balanspostepi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules kots	Preču un pakalpojumu kots	Kopā
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi									
AN.11	Pamatlīdzekļi									
AN.12	Krājumi									
AN.13	Vērtslietas									
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi									
AN.21	Dabas resursi									
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences									
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi									
AF	Finanšu aktīvi/saistības	- 19	- 17	- 6	- 5	- 3	- 50	- 7		- 57
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	0	0	0	0	0	- 4		- 4
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 1	- 26	- 2	0	- 1	- 30	- 2		- 32
AF.3	Parāda vērtspapīri	0	13	3	0	0	16	0		16
AF.4	Aizdevumi	- 18	0	- 7	- 3	- 1	- 29	0		- 29
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	3	3	0	0	0	6	1		7
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas		- 7				- 7	- 1		- 8
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0	0	0	0	0	0	0		0
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 3	0	0	- 2	- 1	- 6	- 1		- 7
B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	52	4	11	9	4	80	- 2		78

Bilances (IV)

8.60. Bilanču mērķis ir sniegt kopskatu par vienību aktīviem, saistībām un neto vērtību uzskaites perioda sākumā un beigās un par pārmaiņām starp bilancēm. Secība ir šāda:

- a) sākuma balance (IV.1);
- b) bilances pārmaiņas (IV.2);
- c) beigu balance (IV.3).

Sākuma balance (IV.1)

8.61. Sākuma bilancē ieraksta to aktīvu un saistību vērtību, ko vienības tur uzskaites perioda sākumā.

Šos posteņus sadala kategorijās, pamatojoties uz aktīvu un saistību klasifikāciju.

Tos novērtē faktiskajās cenās uzskaites perioda sākumā. Starpība starp aktīviem un saistībām – balanspostenis kontā – ir neto vērtība uzskaites perioda sākumā.

Bilances pārmaiņas (IV.2)

8.62. Bilances pārmaiņu kontā ieraksta aktīvu un saistību vērtības pārmaiņas uzskaites periodā un sakopo summas, kas ierakstītas dažādajos uzkrāšanas kontos, t. i., uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas, aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas, kā arī nominālo turēšanas guvumu un zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas.

Beigu balance (IV.3)

8.63. Beigu bilancē ieraksta to aktīvu un saistību vērtību, ko vienības tur uzskaites perioda beigās. Šos posteņus sadala kategorijās, pamatojoties uz to pašu klasifikāciju, ko izmantoja sākuma bilancē, un novērtē kārtējās cenās perioda beigās.

Starpība starp aktīviem un saistībām ir neto vērtība uzskaites perioda beigās.

8.64. Aktīva vai saistības vērtība beigu bilancēs ir vienāda ar summu, ko veido to vērtība sākuma bilancēs, un ar summu, kas par minēto posteni ierakstīta bilances pārmaiņu kontā.

8.15. tabula. Konts IV.1: Balances – sākuma balance

Aktīvi										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Uzkrātie aktīvi un to pārmaiņas
4 621			4 621	159	1 429	789	93	2 151	AN	Nefinanšu aktīvi
2 818			2 818	124	856	497	67	1 274	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
2 579			2 579	121	713	467	52	1 226	AN.11	Pamatlīdzekļi
114			114	1	48	22		43	AN.12	Krājumi
125			125	2	95	8	15	5	AN.13	Vērtslietas
1 803			1 803	35	573	292	26	877	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
1 781			1 781	35	573	286	23	864	AN.21	Dabas resursi
22			22			6	3	13	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences
0			0					3	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi
9 036		805	8 231	172	3 260	396	3 421	982	AF	Finanšu aktīvi/saistības
770			770			80	690		AF.1	Monetārais zelts un SDR
1 587		105	1 482	110	840	150		382	AF.2	Valūta un noguldījumi
1 388		125	1 263	25	198		950	90	AF.3	Parāda vērtspapīri
1 454		70	1 384	8	24	115	1 187	50	AF.4	Aizdevumi
2 959		345	2 614	22	1 749	12	551	280	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
496		26	470	4	391	20	30	25	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
21		0	21	0	3	0	13	5	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
361		134	227	3	55	19		150	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības
									B.90	Neto vērtība

8.15. tabula. Konts IV.1: Bilances – sākuma bilance (turpinājums)

Saistības un neto vērtība										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Uzkrātās saistības un to pārmaiņas	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
AN	Nefinanšu aktīvi									
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi									
AN.11	Pamatlīdzekļi									
AN.12	Krājumi									
AN.13	Vērtslietas									
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi									
AN.21	Dabas resursi									
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences									
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi									
AF	Finanšu aktīvi/saistības	3 221	3 544	687	189	121	7 762	1 274		9 036
AF.1	Monetārais zelts un SDR						0	770		770
AF.2	Valūta un noguldījumi	40	1 281	102	10	38	1 471	116		1 587
AF.3	Parāda vērtspapīri	44	1 053	212	2		1 311	77		1 388
AF.4	Aizdevumi	897		328	169	43	1 437	17		1 454
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1 987	765	4			2 756	203		2 959
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	12	435	19		5	471	25		496
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	4	10				14	7		21
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	237		22	8	35	302	59		361
B.90	Neto vērtība	– 88	– 30	498	4 500	210	5 090	– 469		4 621

8.15. tabula. Konts IV.2: Bilances – pārmaiņas bilancē

Aktīvu pārmaiņas										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Uzkrātie aktīvi un to pārmaiņas
482			482	11	115	57	– 4	301	AN	Nefinanšu aktīvi
294			294	7	67	29	– 4	195	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
246			246	7	53	23	– 2	165	AN.11	Pamatlīdzekļi
32			32	0	4	1	0	27	AN.12	Krājumi
16			16	0	10	5	– 2	3	AN.13	Vērtslietas
186			186	4	48	28	0	106	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
178			178	4	48	26	– 1	101	AN.21	Dabas resursi
8			8	0	0	2	1	5	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences
0			0	0	0	0	0	0	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi
577		54	523	4	205	– 9	230	93	AF	Finanšu aktīvi/saistības
12		1	11	0	0	1	10	0	AF.1	Monetārais zelts un SDR
100		11	89	2	64	– 26	10	39	AF.2	Valūta un noguldījumi
139		13	126	0	16	4	96	10	AF.3	Parāda vērtspapīri
82		4	78	0	3	3	53	19	AF.4	Aizdevumi
156		15	141	1	76	3	44	17	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
49		0	49	0	39	1	8	1	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
14		0	14	0	3	0	8	3	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas

Saistību un neto vērtības pārmaiņas										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Uzkrātās saistības un to pārmaiņas	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules kots	Preču un pakalpojumu kots	Kopā
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences									
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi									
AF	Finanšu aktīvi/saistības	157	224	102	16	6	505	72		577
AF.1	Monetārais zelts un SDR							12		12
AF.2	Valūta un noguldījumi	0	65	37	0	0	102	– 2		100
AF.3	Parāda vērtspapīri	7	64	45	0	0	116	23		139
AF.4	Aizdevumi	21	0	9	11	6	47	35		82
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	100	39	2	0	0	141	15		156
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0	48	0	1	0	49	0		49
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3	8	0	0	0	11	3		14
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	26	0	9	4	0	39	– 14		25
B.10	Neto vērtības pārmaiņas	237	2	– 54	304	9	500	– 6		494
B.101	Uzkrājumi un kapitāla pārvedums	88	– 5	90	210	– 1	202	– 10		192
B.102	Aktīvu apjoma citas pārmaiņas	14	– 1	– 2	– 1	0	10			10
B.103	Nominālie turēšanas guvumi/zaudējumi	134	10	38	96	10	288	4		292
B.1031	Neitrālie turēšanas guvumi/zaudējumi	82	6	27	87	6	208	6		214
B.1032	Reālie turēšanas guvumi/zaudējumi	52	4	11	9	4	80	– 2		78

8.15. tabula. Konts IV.3: Bilances – beigu balance

Aktīvi										
	Atbilstīgie ieraksti kontā		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Kopā	Preču un pakalpojumu konts	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Uzkrātie aktīvi un to pārmaiņas
5 101			5 101	170	1 544	846	89	2 452	AN	Nefinanšu aktīvi
3 112			3 112	131	923	526	63	1 469	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
2 825			2 825	128	766	490	50	1 391	AN.11	Pamatlīdzekļi
146			146	1	52	23	0	70	AN.12	Krājumi
141			141	2	105	13	13	8	AN.13	Vērtslietas
1 989			1 989	39	621	320	26	983	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
1 959			1 959	39	621	312	22	965	AN.21	Dabas resursi
30			30	0	0	8	4	18	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences
3			0	0	0	0	0	0	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi
9 613		859	8 754	176	3 465	387	3 651	1 075	AF	Finanšu aktīvi/saistības
782		1	781	0	0	81	700	0	AF.1	Monetārais zelts un SDR
1 687		116	1 571	112	904	124	10	421	AF.2	Valūta un noguldījumi
1 527		138	1 389	25	214	4	1 046	100	AF.3	Parāda vērtspapīri
1 536		74	1 462	8	27	118	1 240	69	AF.4	Aizdevumi
3 115		360	2 755	23	1 825	15	595	297	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
545		26	519	4	430	21	38	26	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
35			35	0	6	0	21	8	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
386		144	242	4	59	24	1	154	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības
									B.90	Neto vērtība

8.15. tabula. Konts IV.3: Balances – beigu balance (turpinājums)

Saistības un neto vērtība										
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Atbilstīgie ieraksti kontā		
	Citas plūsmas un balanspostepi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preču un pakalpojumu konts	Kopā
AN	Nefinanšu aktīvi									
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi									
AN.11	Pamatlīdzekļi									
AN.12	Krājumi									
AN.13	Vērtslietas									
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi									
AN.21	Dabas resursi									
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences									
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi									
AF	Finanšu aktīvi/saistības	3 378	3 768	789	205	127	8 267	1 346		9 613
AF.1	Monetārais zelts un SDR							782		782
AF.2	Valūta un noguldījumi	40	1 346	139	10	38	1 573	114		1 687
AF.3	Parāda vērtspapīri	51	1 117	257	2	0	1 427	100		1 527
AF.4	Aizdevumi	918	0	337	180	49	1 484	52		1 536
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2 087	804	6	0	0	2 897	218		3 115
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	12	483	19	1	5	520	25		545
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	7	18	0	0	0	25	10		35
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	263	0	31	12	35	341	45		386
B.90	Neto vērtība	149	– 28	444	4 804	219	5 590	– 475		5 115

PĀRĒJĀS PASAULES KONTI (V)

- 8.65. Pārējās pasaules kontos ieraksta darījumus starp rezidentvienībām un nerezidentvienībām. Pārējā pasaule kā tāda neveido institucionālu sektoru, bet sistēmas struktūrā tai ir līdzīga nozīme.
- 8.66. Pārējās pasaules kontu secībā ir ievērots tas pats vispārējais modelis, kas institucionālo sektoru kontos, t. i.:
- a) tekošie konti;
 - b) uzkrāšanas konti;
 - c) bilances.
- 8.67. Kontus, kas uzskaitīti 8.66 punkta a) līdz c) apakšpunktos, veido no pārējās pasaules skatpunkta. Tādējādi tas, kas ir resursi pārējai pasaulei, ir izlietojums kopējai ekonomikai, un otrādi. Tādā pašā veidā finanšu aktīvs, ko tur pārējā pasaule, ir saistības kopējai ekonomikai, un otrādi. Izņēmums ir zelta stieņi, ko tur kā rezerves aktīvus, kurus, lai gan tiem nav pretēju saistību, ieraksta finanšu kontā, jo tiem ir nozīme starptautiskajos maksājumos.

Tekošie konti**Preču un pakalpojumu ārējais konts (V.I)**

- 8.68. Preču un pakalpojumu importu ieraksta konta resursu pusē, bet preču un pakalpojumu eksportu – izlietojuma pusē. Starpība starp resursiem un izlietojumu ir konta balanspostenis, ko sauc "preču un pakalpojumu ārējais saldo". Ja tas ir pozitīvs, pārējai pasaulei ir pārpalikums un kopējai ekonomikai ir deficīts, un otrādi, ja tas ir negatīvs.
- 8.69. Importu un eksportu novērtē uz eksportvalsts muitas robežas. Attiecībā uz eksportu vērtību apkopo FOB (franko uz kuģa klāja) cenās. Importa vērtību apkopo cenās, kas ietver "transportēšanas, apdrošināšanas un frakta" (CIF) izmaksas, kas rodas starp izcelsmes valsti un importējošo valsti, t. i., CIF cenās. Lai samazinātu importa vērtību līdz FOB bāzei, atspoguļojot vērtību uz izcelsmes valsts muitas robežas, CIF elements jāatskaita no preču vērtības, kas mērīta importējošās valsts ievērpunktā. Tad šo CIF elementu iedala attiecīgajiem pakalpojumiem kā importu nerezidentvienību gadījumā un kā iekšzemes izlaidi gadījumā, ja šos pakalpojumus sniedz rezidentvienības.

Ja transporta un apdrošināšanas pakalpojumus, kas iekļauti preču importa FOB vērtībā (t. i., starp rūpnīcu un eksportvalsts robežu), ir sniegušas rezidentvienības, tad ekonomikai, kura importē preces, tie jāiekļauj pakalpojumu eksporta vērtībā. Savukārt, ja transporta un apdrošināšanas pakalpojumus, kas iekļauti preču eksporta FOB vērtībā, ir sniegušas nerezidentvienības, tad ekonomikai, kura eksportē preces, tie jāiekļauj pakalpojumu importa vērtībā.

Primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējais konts (V.II)

- 8.70. Primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējā konta mērķis ir noteikt tekošo ārējo saldo, kas sistēmas struktūrā atbilst institucionālo sektoru uzkrājumiem. Šis konts ir saīsināts institucionāla sektora secības variants, un tajā ir konti no primārā ienākuma iedales konta līdz ienākuma izlietojuma kontam.
- 8.71. Resursu pusē primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējais konts parāda preču un pakalpojumu ārējo saldo. Resursu vai izlietojumu pusē tajā ieraksta arī visus sadales darījumus, kas var attiekties uz pārējo pasauli, izņemot kapitāla pārvedumus.

Ārējie uzkrāšanas konti (V.III)**Kapitāla konts (V.III.1)**

- 8.72. Pārējās pasaules kapitāla kontā ieraksta nerezidentvienību neražoto aktīvu iegādi mīnus atsavinājumus un mēra tekošā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas.
- 8.73. Kapitāla konta balanspostenis ir pārējās pasaules neto aizdevumi vai aizņēmumi. Tas ir vienāds ar institucionālo rezidentsektoru neto aizdevumu vai aizņēmumu summu, tikai ar pretēju zīmi.

Finanšu kots (V.III.2)

8.74. Pārējās pasaules finanšu konta izklāsts ir identisks institucionālo sektoru finanšu konta izklāstam.

Aktīvu citu pārmaiņu kots (V.III.3)

8.75. Tāpat kā institucionālajiem sektoriem aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās un nominālo turēšanas guvumu un zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas nosaka secīgi, pašus turēšanas guvumus un zaudējumus sadalot neitrālajos un reālajos turēšanas guvumos un zaudējumos.

8.76. Tas, ka pārējās pasaules uzkrāšanas kontos un bilancēs nav ražoto aktīvu, ir saistīts ar noteikumu, ka, pārējai pasaulei iegūstot finanšu aktīvu, un otrādi – rezidentvienībām turot aktīvus citās ekonomikās, ir nepieciešams radīt nosacītu institucionālu vienību.

Bilances (V.IV)

8.77. Pārējās pasaules bilancēs ir finanšu aktīvi un saistības. Aktīvu pusē tajās ieraksta arī monetārā zelta un SDR kopējo iegādi mīnus atsavinājumus starp nerezidentvienībām un rezidentvienībām.

8.16. tabula. Pārējās pasaules pilna kontu secība (ārējo darījumu kots)

V.I: Preču un pakalpojumu ārējais kots

Izlietojums			Resursi		
P.6	Preču un pakalpojumu eksports	540	P.7	Preču un pakalpojumu imports	499
P.61	Preču eksports	462	P.71	Preču imports	392
P.62	Pakalpojumu eksports	78	P.72	Pakalpojumu imports	107
B.11	Preču un pakalpojumu konta ārējais saldo	– 41			

8.16. tabula. Pārējās pasaules pilna kontu secība (ārējo darījumu kots)(turpinājums)

V.II: Primāro ienākumu un kārtējo pārvedumu ārējais kots

Izlietojums			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	6	B.11	Preču un pakalpojumu konta ārējais saldo	– 41
D.11	Darba alga	6			
			D.1	Darba ņēmēju atalgojums	2
D.2	Ražošanas un importa nodokļi	0	D.11	Darba alga	2
D.21	Produktu nodokļi	0	D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	0
D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)	0	D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0
D.212	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0	D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	0
D.2121	Importa nodevas	0			
D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0	D.2	Ražošanas un importa nodokļi	
D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus		D.21	Produktu nodokļi	0
D.29	Citi ražošanas nodokļi	0	D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)	0

Izlietojums			Resursi		
			D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN	0
D.3	Subsīdijas	0	D.2121	Importa nodevas	0
D.31	Produktu subsīdijas	0	D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0
D.311	Importa subsīdijas	0	D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus	0
D.319	Citas produktu subsīdijas	0			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0	D.29	Citi ražošanas nodokļi	0
D.4	Īpašuma ienākums	44	D.3	Subsīdijas	0
D.41	Procenti	13	D.31	Produktu subsīdijas	0
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	17	D.311	Importa subsīdijas	0
D.421	Dividendes	13	D.319	Citas produktu subsīdijas	0
D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	4	D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	14			
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	0	D.4	Īpašuma ienākums	38
			D.41	Procenti	21
	Kārtējie pārvedumi	17	D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	17
D.5	Ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi	1	D.421	Dividendes	14
D.51	Ienākuma nodokļi	1	D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	3
D.59	Citi kārtējie nodokļi	0	D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no tiešajiem ārvalstu ieguldījumiem	0
D.61	Neto sociālās iemaksas	0	D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	0
D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0			
D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	0		Kārtējie pārvedumi	55
D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	0	D.5	Ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi	0
D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	0	D.51	Ienākuma nodokļi	0
D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	0	D.59	Citi kārtējie nodokļi	
D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0	D.61	Neto sociālās iemaksas	0
D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	0	D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0

Izlietojums			Resursi		
D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	0	D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	0
D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	0	D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	0
D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas	0	D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	0
D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas	0	D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	0
D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas	0	D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0
D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa	0	D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	0
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	0	D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	0
D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā	0	D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	0
D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā	0	D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas	0
D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā	0	D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas	0
D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	0	D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas	0
D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	0	D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa	0
D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	0	D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	0
D.623	Sociālās palīdzības pabalsti naudā		D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā	0
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	16	D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā	0
D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	2	D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā	0
D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	1	D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	0
D.712	Neto nedzīvības pārapirošināšanas prēmijas	1	D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	0
D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	12	D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	0
D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības	0	D.623	Sociālās palīdzības pabalsti naudā	0
D.722	Nedzīvības pārapirošināšanas atlīdzības	12	D.7	Citi kārtējie pārvedumi	55
D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi	0	D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	11
D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība	1	D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	0

Izlietojums			Resursi		
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	1	D.712	Neto nedzīvības pārapirošināšanas prēmijas	11
D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	0	D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	3
D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām	1	D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības	3
D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi	0	D.722	Nedzīvības pārapirošināšanas atlīdzības	0
			D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi	0
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	0	D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība	22
			D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	10
			D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	0
			D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām	7
			D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi	3
			D.76	Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi	9
			D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	0
B.12	Tekošais ārējais saldo	- 13			

8.16. tabula. Pārējās pasaules pilna kontu secība (ārējo darījumu konts) (turpinājums)

V.III: Uzkrāšanas konti

V.III: Kapitāla konti

V.III.1.1: Tekošā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu konta radītās neto vērtības pārmaiņas

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
			B.12	Tekošais ārējais saldo	- 13
			D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	4
			D.91r	Saņemamie kapitāla nodokļi	
			D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas	4
			D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi	
			D.9p	Maksājамie kapitāla pārvedumi	- 1
			D.91p	Maksājамie kapitāla nodokļi	
			D.92p	Maksājамās ieguldījumu dotācijas	
			D.99p	Citi maksājамie kapitāla pārvedumi	- 1
B.101	Uzkrājumu un tekošā ārējā saldo radītās neto vērtības pārmaiņas	- 10			

V.III.1.2: Nefinanšu aktīvu iegāde

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	0	B.101	Uzkrājumu un tekošā ārējā saldo radītās neto vērtības pārmaiņas	- 10
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi	0			
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi	0			
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0			
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (-)	- 10			

8.16. tabula. Pārējās pasaules pilna kontu secība (ārējo darījumu konts) (turpinājums)

V.III.2: Finanšu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F	Finanšu aktīvu neto iegāde	47	F	Finanšu aktīvu neto iegāde	57
F.1	Monetārais zelts un SDR	1	F.1	Monetārais zelts un SDR	
F.11	Monetārais zelts	1	F.11	Monetārais zelts	
F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0	F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
F.2	Valūta un noguldījumi	11	F.2	Valūta un noguldījumi	- 2
F.21	Valūta	3	F.21	Valūta	1
F.22	Pārvedami noguldījumi	2	F.22	Pārvedami noguldījumi	0
F.221	Starpbanku pozīcijas		F.221	Starpbanku pozīcijas	
F.229	Citi pārvedami noguldījumi	2	F.229	Citi pārvedami noguldījumi	
F.29	Citi noguldījumi	6	F.29	Citi noguldījumi	- 3
F.3	Parāda vērtspapīri	9	F.3	Parāda vērtspapīri	21
F.31	Īstermiņa	2	F.31	Īstermiņa	5
F.32	Ilgtermiņa	7	F.32	Ilgtermiņa	16
F.4	Aizdevumi	4	F.4	Aizdevumi	35
F.41	Īstermiņa	3	F.41	Īstermiņa	14
F.42	Ilgtermiņa	1	F.42	Ilgtermiņa	21
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	12	F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	14
F.51	Pašu kapitāls	12	F.51	Pašu kapitāls	9
F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	10	F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	3
F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	2	F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	2

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F.519	Cits pašu kapitāls	0	F.519	Cits pašu kapitāls	4
F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	0	F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	5
F.521	NTF apliecības/daļas	0	F.521	NTF apliecības/daļas	2
F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	0	F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	3
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0	F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	0	F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	0
F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	0	F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	0
F.63	Pensiju tiesības	0	F.63	Pensiju tiesības	0
F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem	0	F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem	0
F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem	0	F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem	0
F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	0	F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	0
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0	F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3
F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	0	F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	3
F.711	Iespējas līgumi	0	F.711	Iespējas līgumi	1
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	0	F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	2
F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas		F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	10	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 14
F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	8	F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	- 1
F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	2	F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	- 13

8.16. tabula. Pārējās pasaules pilna kontu secība (ārējo darījumu konts; turpinājums)

V.III.3: Aktīvu citu pārmaiņu konts

V.III.3.1: Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts

	Citas plūsmas				
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā	0	K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0

AN.21	Dabas resursi	0	AN.21	Dabas resursi	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0	K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0
K.21	Dabas resursu sarukšana	0	K.21	Dabas resursu sarukšana	0
AN.21	Dabas resursi	0	AN.21	Dabas resursi	0
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0	K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0
AN.21	Dabas resursi	0	AN.21	Dabas resursi	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0
K.3	Katastrofāli zaudējumi	0	K.3	Katastrofāli zaudējumi	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas	0	K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AF	Finanšu aktīvi	0	AF	Finanšu aktīvi	0
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0	K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0	K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	0	K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0	K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0

AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
	Kopējās apjoma citas pārmaiņas	0		Kopējās apjoma citas pārmaiņas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AN.11	Pamatlīdzekļi	0
AN.12	Krājumi	0	AN.12	Krājumi	0
AN.13	Vērtslietas	0	AN.13	Vērtslietas	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.21	Dabas resursi	0	AN.21	Dabas resursi	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0
AF	Finanšu aktīvi	0	AF	Finanšu aktīvi	0
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	AF.1	Monetārais zelts un SDR	0
AF.2	Valūta un noguldījumi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AF.3	Parāda vērtspapīri	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AF.4	Aizdevumi	0	AF.4	Aizdevumi	0
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	0		Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	0

8.16. tabula. Pārējās pasaules pilna kontu secība (ārējo darījumu konts) (turpinājums)

V.III.3: Aktīvu citu pārmaiņu konts

V.III.3.2: Pārvērtēšanas konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (–)		K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (–)	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi		AF	Finanšu aktīvi/saistības	15
AN.21	Dabas resursi		AF.1	Monetārais zelts un SDR	12
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences		AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		AF.3	Parāda vērtspapīri	2

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF	Finanšu aktīvi	7	AF.4	Aizdevumi	0
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1
AF.2	Valūta un noguldījumi		AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un stan- darta garantiju shēmas	0
AF.3	Parāda vērtspapīri	4	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespē- jas	0
AF.4	Aizdevumi	0	AF.8	Citas kreditoru saistības	0
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	3			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un stan- darta garantiju shēmas	0			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespē- jas	0			
AF.8	Citas debitoru saistības	0			
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zau- dējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	4

V.III.3.2.1: Neitrālo turēšanas guvumu un zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.71	Neitrālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi		AF	Finanšu aktīvi	22
AN.21	Dabas resursi		AF.1	Monetārais zelts un SDR	16
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences		AF.2	Valūta un noguldījumi	2
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		AF.3	Parāda vērtspapīri	2
AF	Finanšu aktīvi	12	AF.4	Aizdevumi	0
AF.1	Monetārais zelts un SDR		AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AF.2	Valūta un noguldījumi	2	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un stan- darta garantiju shēmas	1
AF.3	Parāda vērtspapīri	3	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespē- jas	0
AF.4	Aizdevumi	1	AF.8	Citas kreditoru saistības	1
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un stan- darta garantiju shēmas	1			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru saistības	3			
			B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	6

V.III.3.2.2: Reālo turēšanas guvumu un zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi		AF	Finanšu aktīvi	- 7
AN.21	Dabas resursi		AF.1	Monetārais zelts un SDR	- 4
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences		AF.2	Valūta un noguldījumi	- 2
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AF	Finanšu aktīvi	- 5	AF.4	Aizdevumi	0
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 2	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	- 1
AF.3	Parāda vērtspapīri	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AF.4	Aizdevumi	- 1	AF.8	Citas kreditoru saistības	- 1
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	- 1			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas				
AF.8	Citas debitoru saistības	- 3			
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 2

8.16. tabula. Pārējās pasaules pilna kontu secība (ārējo darījumu konts; turpinājums)

V.IV: Ārējais aktīvu un saistību konts

V.IV.1: Sākuma balance

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	0	AF	Finanšu saistības	1 274
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.1	Monetārais zelts un SDR	770

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN.21	Dabas resursi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	116
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	77
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.4	Aizdevumi	17
			AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	203
AF	Finanšu aktīvi	805	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	25
AF.1	Monetārais zelts un SDR		AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	7
AF.2	Valūta un noguldījumi	105	AF.8	Citas kreditoru saistības	59
AF.3	Parāda vērtspapīri	125			
AF.4	Aizdevumi	70			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	345			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	26			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru saistības	134			
			B.90	Neto vērtība	– 469

V.IV.2: Balances pārmaiņas

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi		AF	Finanšu saistības	72
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi		AF.1	Monetārais zelts un SDR	12
AN.21	Dabas resursi		AF.2	Valūta un noguldījumi	– 2
AN.22	Līgumi, nomas un licences		AF.3	Parāda vērtspapīri	23
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		AF.4	Aizdevumi	35
			AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	15
AF	Finanšu aktīvi	54	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
AF.1	Monetārais zelts un SDR	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3
AF.2	Valūta un noguldījumi	11	AF.8	Citas kreditoru saistības	– 14
AF.3	Parāda vērtspapīri	13			
AF.4	Aizdevumi	4			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	15			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru saistības	10			
			B.10	Neto vērtības pārmaiņas, ko radījuši:	– 6
			B.101	Tekošais ārējais saldo un kapitāla pārvedumi	– 10
			B.102	Aktīvu apjoma citas pārmaiņas	0
			B.103	Nominālie turēšanas guvumi/zaudējumi	4
			B.1031	Neitrālie turēšanas guvumi/zaudējumi	6
			B.1032	Reālie turēšanas guvumi/zaudējumi	– 2

V.IV.3: Beigu balance

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi		AF	Finanšu saistības	1 346
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi		AF.1	Monetārais zelts un SDR	782
AN.21	Dabas resursi		AF.2	Valūta un noguldījumi	114
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences		AF.3	Parāda vērtspapīri	100
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		AF.4	Aizdevumi	52
			AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	218
AF	Finanšu aktīvi	859	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	25
AF.1	Monetārais zelts un SDR	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	10
AF.2	Valūta un noguldījumi	116	AF.8	Citas kreditoru saistības	45
AF.3	Parāda vērtspapīri	138			
AF.4	Aizdevumi	74			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	360			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	26			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas				
AF.8	Citas debitoru saistības	144			
			B.90	Neto vērtība	– 475

PREČU UN PAKALPOJUMU KONTS (0)

- 8.78. Preču un pakalpojumu konta mērķis ir parādīt produktu piedāvājumu un izlietojumu, pa produktu grupām un kopējai ekonomikai. Šis konts nav kontu secībā, bet drīzāk, lai parādītu saskaņotību starp produktu piedāvājumu un izlietojumu ekonomikā. Tas apkopotā līmenī parāda produktu piedāvājuma un izlietojuma atbilstību piedāvājuma un izlietojuma tabulu rindās.
- 8.79. Tādējādi tajā pa produktu grupām un kopējai ekonomikai parādīti resursi (izlaide un imports) un preču un pakalpojumu izlietojums (starppatēriņš, galapatēriņš, bruto kapitāla veidošana, krājumu pārmaiņas, vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi un eksports).
- 8.80. Ņemot vērā veidu, kādā izlaidi vērtē bāzes cenās un izlietojumu pircēju cenās, produktu nodokļi (mīnus subsīdijas) jāiekļauj resursu daļā.
- 8.81. Izlietojumu ieraksta preču un pakalpojumu konta labajā pusē, bet resursus – kreisajā, t. i., pretējā pusē tai, ko izmanto tekošajos kontos institucionālajiem sektoriem, jo produktu plūsmas ir monetāro plūsmu pretējais ieraksts.
- 8.82. Preču un pakalpojumu konts pēc definīcijas ir līdzsvarā, tādēļ tam nav balansposteņa.

8.17. tabula. 0. konts: Preču un pakalpojumu konts

Resursi			Izlietojums		
P.1	Izlaide	3 604	P.2	Starppatēriņš	1 883
P.11	Tirgus izlaide	3 077	P.3	Galapatēriņa izdevumi	1 399
P.12	Izlaide pašu galapatēriņam	147	P.31	Individuālā patēriņa izdevumi	1 230
P.13	Ārpustirgus izlaide	380	P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi	169
D.21	Produktu nodokļi	141	P.5g	Bruto kapitāla veidošana	414
D.31	Produktu subsīdijas	– 8	P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi	359
P.7	Preču un pakalpojumu imports	499	P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes	358
P.71	Preču imports	392	P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes	9
P.72	Pakalpojumu imports	107	P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi	– 8
			P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas	17
			P.52	Krājumu pārmaiņas	28
			P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	10
			P.6	Preču un pakalpojumu eksports	540
			P.61	Preču eksports	462
			P.62	Pakalpojumu eksports	78

INTEGRĒTIE EKONOMISKIE KONTI

- 8.83. Integrētie ekonomiskie konti sniedz koncentrētu kopskatu par ekonomikas kontiem, proti, par tekošajiem kontiem, uzkrāšanas kontiem un bilancēm.

Tie sagrupē vienā tabulā visu institucionālo sektoru, kopējās ekonomikas un pārējās pasaules kontus un līdzsvaro visas plūsmas un visus aktīvus un saistības. Tie dod iespēju arī tieši nolasīt agregātus.

- 8.84. Integrēto ekonomisko kontu tabulā izlietojumu, aktīvus un aktīvu pārmaiņas ieraksta kreisajā pusē, turpretim resursus, saistības, saistību pārmaiņas un neto vērtību ieraksta labajā pusē.
- 8.85. Lai tabula būtu lasāma, vienlaikus sniedzot kopskatu par visu ekonomisko procesu, izmantotajiem agregācijas līmeņiem jābūt pēc iespējas savietojamiem ar sistēmas struktūras izpratni.
- 8.86. Ailes tabulā raksturo institucionālos sektorus, proti, nefinanšu sabiedrības, finanšu sabiedrības, vispārējo valdību, mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas un mājsaimniecības. Tabulā ir arī aile kopējai ekonomikai, aile pārējai pasaulei un aile, kas līdzsvaro preču un pakalpojumu izlietojumus un resursus.
- 8.87. Rindas tabulā raksturo darījumu, aktīvu un saistību, balansposteņu un dažu agregātu dažādās kategorijas.

8.18. tabula. Integrētie ekonomiskie konti

Tekošie konti

Izlietojums											
Konti	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	Pārējās pasaules kants	S.1 Kopējā ekonomika	S.15 MABO	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Vispārējā valdība	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balanspostei
1. Ražošanas / preču un pakalpojumu ārējais kants (I)	499	499								P.7	Preču un pakalpojumu imports
	540		540							P.6	Preču un pakalpojumu eksports
	3 604	3 604								P.1	Izlaide
	1 883			1 883	17	115	222	52	1 477	P.2	Starppatēriņš
	133	133								D.21 – D.31	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas
	1 854			1 854	15	155	126	94	1 331	B.1g / B.1*g	Bruto pievienotā vērtība / iekšzemes kopprodukts
	222			222	3	23	27	12	157	P.51c	Pamatkapitāla patēriņš
	1 632			1 632	12	132	99	82	1 174	B.1n / B.1*n	Neto pievienotā vērtība / neto iekšzemes produkts
	– 41		– 41							B.11	Preču un pakalpojumu konta ārējais saldo
II.1.1. Ienākuma veidošanas kants (II.1.1)	1 150			1 150	11	11	98	44	986	D.1	Darba ņēmēju atalgojums
	191		0	191						D.2 – D.3	Ražošanas un importa nodokļi mīnus subsīdijas
	133		0	133						D.21 – D.31	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas
	58		0	58	1	– 1	1	4	53	D.29 – D.39	Citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas
	452			452	3	84	27	46	292	B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums
	61			61		61				B.3g	Bruto jauktais ienākums
	238			238	0	69	0	34	135	B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums
	53			53		53				B.3n	Neto jauktais ienākums

Izlietojums											
				S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11		
Konti	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	Pārējās pasaules konts	Kopējā ekonomika	MABO	Mājsaimniecības	Vispārējā valdība	Finanšu sabiedrības	Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balansposteņi
Primārā ienākuma iedaļes konts (II.1.2)	435		44	391	6	41	42	168	134	D.4	Īpašuma ienākums
	1 864			1 864	4	1 381	198	27	254	B.5g / B.5*g	Bruto primāro ienākumu saldo / nacionālais kopienākums
	1 642			1 642	1	1 358	171	15	97	B.5n / B.5*n	Neto primāro ienākumu saldo / neto nacionālais ienākums
Ienākuma sekundārās sadales konts (II.2)	213		1	212	0	178	0	10	24	D.5	Ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi
	333		0	333		333				D.61	Neto sociālās iemaksas
	384		0	384	5	0	112	205	62	D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā
	299		16	283	2	71	136	62	12	D.7	Citi kārtējie pārvedumi
	1 826			1 826	37	1 219	317	25	228	B.6g	Bruto izmantojamais ienākums
	1 604			1 604	34	1 196	290	13	71	B.6n	Neto izmantojamais ienākums
Ienākuma natūrā pārdales konts (II.3)	215			215	31		184			D.63	Sociālie pārvedumi natūrā
	1 826			1 826	6	1 434	133	25	228	B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums
	1 604			1 604	3	1 411	106	13	71	B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums
Ienākuma izlietojuma konts (II.4)										B.6g	Bruto izmantojamais ienākums
										B.6n	Neto izmantojamais ienākums
	1 399			1 399	1	1 230	168			P.4	Faktiskais galapatēriņš
	1 399			1 399	32	1 015	352			P.3	Galapatēriņa izdevumi
	11		0	11	0		0	11	0	D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām
	427			427	5	215	– 35	14	228	B.8g	Bruto uzkrājumi
	205			205	2	192	– 62	2	71	B.8n	Neto uzkrājumi
	– 13		– 13							B.12	Tekošais ārējais saldo

Resursi											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balanspostei	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preces un pakalpojumi (izlietojumi)	Kopā	Konti
P.7	Preču un pakalpojumu imports							499		499	I. Ražošanas / preču un pakalpojumu ārējais konts (I)
P.6	Preču un pakalpojumu eksports								540	540	
P.1	Izlaide	2 808	146	348	270	32	3 604			3 604	
P.2	Starppatēriņš								1 883	1 883	
D.21 – D.31	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas						133			133	
B.1g / B.1*g	Bruto pievienotā vērtība / iekšzemes kopprodukts	1 331	94	126	155	15	1 854			1 854	II.1.1. Ienākuma veidošanas konts (II.1.1)
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	157	12	27	23	3	222			222	II.1.2 Primārā ienākuma iedales konts (II.1.2)
B.1n / B.1*n	Neto pievienotā vērtība / neto iekšzemes produkts	1 174	82	99	132	12	1 632			1 632	
B.11	Preču un pakalpojumu konta ārējais saldo							– 41		– 41	
D.1	Darba ņēmēju atalgojums				1 154		1 154	2		1 156	
D.2 – D.3	Ražošanas un importa nodokļi mīnus subsīdijas			191			191	0		191	
D.21 – D.31	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas			133			133	0		133	
D.29 – D.39	Citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas			58			58	0		58	
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	292	46	27	84	3	452			452	
B.3g	Bruto jauktais ienākums				61		61			61	
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	135	34	0	69	0	238			238	
B.3n	Neto jauktais ienākums				53		53			53	
D.4	Īpašuma ienākums	96	149	22	123	7	397	38		435	

Resursi											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balansposteņi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preces un pakalpojumi (izlietojumi)	Kopā	Konti
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo / nacionālais kopienākums	254	27	198	1 381	4	1 864			1 864	Ienākuma sekundārās sadales konts (II.2)
B.5n / B.5*n	Neto primāro ienākumu saldo / neto nacionālais ienākums	97	15	171	1 358	1	1 642			1 642	
D.5	Ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi			213			213	0		213	
D.61	Neto sociālās iemaksas	66	213	50	0	4	333	0		333	
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā				384		384	0		384	
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	6	62	104	36	36	244	55		299	Ienākuma natūrā pārdales konts (II.3)
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826	
B.6n	Neto izmantojamais ienākums	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604	
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā				215		215			215	
B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	228	25	133	1 434	6	1 826			1 826	Ienākuma izlietojuma konts (II.4)
B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums	71	13	106	1 411	3	1 604			1 604	
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	228	25	317	1 219	37	1 826			1 826	
B.6n	Neto izmantojamais ienākums	71	13	290	1 196	34	1 604			1 604	
P.4	Faktiskais galapatēriņš								1 399	1 399	
P.3	Galapatēriņa izdevumi								1 399	1 399	
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām				11		11	0		11	
B.8g	Bruto uzkrājumi										
B.8n	Neto uzkrājumi										
B.12	Tekošais ārējais saldo										

8.18. tabula. Integrētie ekonomiskie konti

Uzkrāšanas konti

Aktīvu pārmaiņas											
Konti	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	Pārējās pasaules kots	S.1 Kopējā ekonomika	S.15 MABO	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Vispārējā valdība	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balansposteņi
Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu kots (III.1.1)										B.8n	Neto uzkrājumi
										B.12	Tekošais ārējais saldo
										D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi
										D.9p	Maksājамie kapitāla pārvedumi (–)
	192		– 29	221	20	236	– 81	– 16	62	B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas
Nefinanšu aktīvu iegādes kots (III.1.2)	414			414	5	55	38	8	308	P.5g	Bruto kapitāla veidošana
	– 222			– 222	– 3	– 23	– 27	– 12	– 157	P.51c	Pamatkapitāla patēriņš (–)
	28			28	0	2	0	0	26	P.52	Krājumu pārmaiņas
	10			10	0	5	3	0	2	P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi
	0		0	0	1	4	2	0	– 7	NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi
	0		– 10	10	– 4	174	– 103	– 1	– 56	B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)
Finanšu kots (III.2)	483		47	436	2	189	– 10	172	83	F	Finanšu aktīvu neto iegādes
	0		1	– 1			0	– 1		F.1	Monetārais zelts un SDR
	100		11	89	2	64	– 26	10	39	F.2	Valūta un noguldījumi
	95		9	86	– 1	10	4	66	7	F.3	Parāda vērtspapīri
	82		4	78	0	3	3	53	19	F.4	Aizdevumi
	119		12	107	0	66	3	28	10	F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
	48		0	48	0	39	1	7	1	F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
	14		0	14	0	3	0	8	3	F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
	25		10	15	1	4	5	1	4	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības

Aktīvu pārmaiņas											
Konti	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	Pārējās pasaules kots	S.1 Kopējā ekonomika	S.15 MABO	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Vispārējā valdība	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balanspostei
Aktīvu apjoma citu pārmaiņu kots (III.3.1)	33			33	0	0	7	0	26	K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā
	- 11			- 11	0	0	- 2		- 9	K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas
	- 11			- 11	0	0	- 6	0	- 5	K.3	Katastrofāli zaudējumi
	0			0	0	0	5	0	- 5	K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas
	2			2	0	2	0	1	1	K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas
	0			0	0	0	- 4	- 2	6	K.6	Klasifikācijas pārmaiņas
	13			13	0	0	0	- 1	14		Citas kopējās apjoma pārmaiņas,
											no kurām:
	- 7			- 7	0	0	- 3	- 2	- 2	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
	17			17	0	0	3	0	14	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
	3			3	0	0	0	1	2	AF	Finanšu aktīvi/saistības
										B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas
Pārvērtēšanas kots (III.3.2)										K.7	Nominālie turēšanas guvumi/zaudējumi
	280			280	8	80	44	4	144	AN	Nefinanšu aktīvi
	126			126	5	35	21	2	63	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
	154		0	154	3	45	23	2	81	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
	91		7	84	2	16	1	57	8	AF	Finanšu aktīvi/saistības
										B.103	Nominālo turēšanas guvumu (+) / zaudējumu (-) radītās neto vērtības pārmaiņas

Saistību un neto vērtības pārmaiņas											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balansposteņi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preces un pakalpojumi (izlietojumi)	Kopā	Konti
B.8n	Neto uzkrājumi	71	2	– 62	192	2	205			205	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas (II.1.1)
B.12	Tekošais ārējais saldo							– 13		– 13	
D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	33	0	6	23	0	62	4		66	
D.9p	Maksājamie kapitāla pārvedumi (–)	– 16	– 7	– 34	– 5	– 3	– 65	– 1		– 66	
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	88	– 5	– 90	210	– 1	202	– 10		192	Nefinanšu aktīvu iegādes konts (II.1.2)
P.5g	Bruto kapitāla veidošana								414	414	
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš (–)								– 222		
P.52	Krājumu pārmaiņas								28	28	
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi								10	10	
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi								0		
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)	– 56	– 1	– 103	174	– 4	10	– 10		0	Finanšu konts (III.2)
F	Neto uzņemtās saistības	139	173	93	15	6	426	57		483	
F.1	Monetārais zelts un SDR										
F.2	Valūta un noguldījumi		65	37			102	– 2		100	
F.3	Parāda vērtspapīri	6	30	38	0	0	74	21		95	
F.4	Aizdevumi	21	0	9	11	6	47	35		82	
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	83	22				105	14		119	
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas		48	0			48	0		48	
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3	8	0	0	0	11	3		14	
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	26		9	4		39	– 14		25	

Saišību un neto vērtības pārmaiņas											
		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balansposteņi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preces un pakalpojumi (izlietojumi)	Kopā	Konti
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā										Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts (II.3.1)
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas										
K.3	Katastrofāli zaudējumi										
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas										
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0	0	0	1	0	1			1	
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0	0	2	0	0	2			2	
	Kopējās citas apjoma pārmaiņas,	0	0	2	1	0	3			3	
	no kurām:										
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi										
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi										
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	0	2	1	0	3			3	
B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	14	- 1	- 2	- 1	0	10			10	
K.7	Nominālie turēšanas guvumi/zaudējumi										Pārvērtēšanas konts (II.3.2)
AN	Nefinanšu aktīvi										
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi										
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi										
AF	Finanšu aktīvi/saistības	18	51	7	0	0	76	15		91	
B.103	Nominālo turēšanas guvumu (+) / zaudējumu (-) radītās neto vērtības pārmaiņas	134	10	38	96	10	288	4		292	

8.18. tabula. Integrētie ekonomiskie konti

Balances

Aktīvi

Konti	Kopā	Preces un pakalpojumi (resursi)	Pārējās pasaules konts	S.1 Kopējā ekonomika	S.15 MABO	S.14 Mājsaimniecības	S.13 Vispārējā valdība	S.12 Finanšu sabiedrības	S.11 Nefinanšu sabiedrības		Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balansposteņi
Sākuma balance (IV.1)	4 621			4 621	159	1 429	789	93	2 151	AN	Nefinanšu aktīvi
	2 818			2 818	124	856	497	67	1 274	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
	1 803			1 803	35	573	292	26	877	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
	9 036		805	8 231	172	3 260	396	3 421	982	AF	Finanšu aktīvi/saistības
										B.90	Neto vērtība
Izmaiņas bilanciē (IV.2)											Kopējās aktīvu pārmaiņas
	480			480	11	115	57	- 4	301	AN	Nefinanšu aktīvi
	294			294	7	67	29	- 4	195	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
	186			186	4	48	28	0	106	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
	577		54	523	4	205	- 9	230	93	AF	Finanšu aktīvi/saistības
										B.10	Kopējās neto vērtības pārmaiņas
										B.101	Uzkrājumi un kapitāla pārvedumi
										B.102	Aktīvu apjoma citas pārmaiņas
										B.103	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)
Beigu balance (IV.3)	5 101			5 101	170	1 544	846	89	2 452	AN	Nefinanšu aktīvi
	3 112			3 112	131	923	526	63	1 469	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
	1 989			1 989	39	621	320	26	983	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
	9 613		859	8 754	176	3 465	387	3 651	1 075	AF	Finanšu aktīvi/saistības
										B.90	Neto vērtība

Saistības un neto vērtība

		S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1				
	Darījumi un citas plūsmas, uzkrātie lielumi un balanspostepi	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības	MABO	Kopējā ekonomika	Pārējās pasaules konts	Preces un pakalpojumi (izlietojumi)	Kopā	Konti
AN	Nefinanšu aktīvi										Sākuma bilance (IV.1)
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi										
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi										
AF	Finanšu aktīvi/saistības	3 221	3 544	687	189	121	7 762	1 274		9 036	
B.90	Neto vērtība	– 88	– 30	498	4 500	210	5 090	– 469		4 621	
	Kopējās aktīvu pārmaiņas										Izmaiņas bilancē (IV.2)
AN	Nefinanšu aktīvi										
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi										
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi										
AF	Finanšu aktīvi/saistības	157	224	102	16	6	505	72		577	
B.10	Kopējās neto vērtības pārmaiņas	237	4	– 54	304	9	500	– 6		494	
B.101	Uzkrājumi un kapitāla pārvedumi	88	– 5	– 90	210	– 1	202	– 10		192	
B.102	Aktīvu apjoma citas pārmaiņas	14	– 1	– 2	– 1	0	10			10	
B.103	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (–)	134	10	38	96	10	288	4		292	
AN	Nefinanšu aktīvi										Beigu bilance (IV.3)
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi										
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi										
AF	Finanšu aktīvi/saistības	3 378	3 768	789	205	127	8 267	1 346		9 613	
B.90	Neto vērtība	149	– 26	444	4 804	219	5 590	– 475		5 115	

AGREGĀTI

8.88. Agregāti rāda kopējās ekonomikas darbības rezultātu un galvenos lielumus, lai veiktu makroekonomisko analīzi un salīdzinājumus laikā un telpā.

Iekšzemes kopprodukts tirgus cenās (IKP)

8.89. Iekšzemes kopprodukts tirgus cenās ir ražotāju rezidentvienību ražošanas darbības gala rezultāts. To var definēt trijos veidos:

- a) ražošanas pieeja – IKP ir dažādu institucionālo sektoru vai dažādu nozaru bruto pievienotās vērtības summa plus produktu nodokļi mīnus subsīdijas (ko neiedala sektoriem un nozarēm). Tas ir arī kopējās ekonomikas ražošanas konta balanspostenis;
- b) izdevumu pieeja – IKP ir institucionālo rezidentvienību preču un pakalpojumu izlietojuma summa (galapatēriņš un bruto kapitāla veidošana) plus preču un pakalpojumu eksports un mīnus imports;
- c) ienākumu pieeja: IKP ir kopējās ekonomikas ienākuma veidošanas konta izlietojuma puses visu posteņu summa (kopējās ekonomikas darba ņēmēju atalgojums, ražošanas un importa nodokļi mīnus subsīdijas, bruto pamatdarbības pārpalikums un jauktais ienākums).

8.90. Atskaitot no IKP pamatkapitāla patēriņu, mēs iegūstam neto iekšzemes produktu (NIP) tirgus cenās.

Kopējās ekonomikas pamatdarbības pārpalikums

8.91. Kopējās ekonomikas bruto (vai neto) pamatdarbības pārpalikums ir dažādo nozaru vai dažādo institucionālo sektoru bruto (vai neto) pamatdarbības pārpalikumu summa.

Kopējās ekonomikas jauktais ienākums

8.92. Kopējās ekonomikas bruto (vai neto) jauktais ienākums ir identisks ar mājsaimniecību sektora bruto (vai neto) jaukto ienākumu.

Kopējās ekonomikas uzņēmējdarbības ienākums

8.93. Kopējās ekonomikas bruto (vai neto) uzņēmējdarbības ienākums ir dažādo sektoru bruto (vai neto) uzņēmējdarbības ienākumu summa.

Nacionālais ienākums (tirgus cenās)

8.94. Nacionālais kopienākums (vai neto ienākums) (tirgus cenās) raksturo kopējo primāro ienākumu, kas jāsaņem institucionālajām rezidentvienībām: darba ņēmēju atalgojumu, ražošanas un importa nodokļus mīnus subsīdijas, īpašuma ienākumu (saņemamo mīnus maksājamo), (bruto vai neto) pamatdarbības pārpalikumu un (bruto vai neto) jaukto ienākumu.

Nacionālais kopienākums (tirgus cenās) ir vienāds ar IKP mīnus primārais ienākums, kas institucionālajām rezidentvienībām jāmaksā institucionālajām nerezidentvienībām, un plus primārais ienākums, kurš institucionālajām rezidentvienībām jāsaņem no pārējās pasaules.

Nacionālais ienākums nav ražošanas jēdziens, bet ienākuma jēdziens, kas ir nozīmīgāks, ja to izsaka neto izteiksmē, t. i., pēc pamatkapitāla patēriņa atskaitīšanas.

Nacionālais izmantojamais ienākums

8.95. Bruto (vai neto) nacionālais izmantojamais ienākums ir institucionālo sektoru izmantojamo bruto (vai neto) ienākumu summa. Bruto (vai neto) nacionālais izmantojamais ienākums ir vienāds ar nacionālo kopienākumu (vai neto ienākumu) (tirgus cenās) mīnus kārtējie pārvedumi (ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi, sociālās iemaksas, sociālie pabalsti un citi kārtējie pārvedumi), kas jāmaksā nerezidentvienībām, plus kārtējie pārvedumi, kas jāsaņem rezidentvienībām no pārējās pasaules.

Uzkrājumi

- 8.96. Šis agregāts mēra to nacionālā izmantojamā ienākuma daļu, kas nav izlietota galapatēriņa izdevumiem. Bruto (vai neto) nacionālie uzkrājumi ir dažādo institucionālo sektoru bruto (vai neto) uzkrājumu summa.

Tekošais ārējais saldo

- 8.97. Balanspostenis primārā ienākuma un kārtējo pārvedumu ārējā kontā raksturo kopējās ekonomikas pārpalikumu (ja tas ir negatīvs) vai deficītu (ja tas ir pozitīvs) attiecībā uz tās kārtējiem darījumiem (tirdzniecību ar precēm un pakalpojumiem, primāro ienākumu, kārtējiem pārvedumiem) ar pārējo pasauli.

Kopējās ekonomikas neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (–)

- 8.98. Kopējās ekonomikas neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (–) ir institucionālo sektoru neto aizdevumu vai aizņēmumu summa. Tie raksturo neto resursus, ko kopējā ekonomika nodod pārējās pasaules rīcībā (ja tie ir pozitīvi) vai ko saņem no pārējās pasaules (ja tie ir negatīvi). Kopējās ekonomikas neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (–) ir vienādi ar pārējās pasaules neto aizņēmumiem (–) vai aizdevumiem (+), tikai ar pretēju zīmi.

Kopējās ekonomikas neto vērtība

- 8.99. Kopējās ekonomikas neto vērtība ir institucionālo sektoru neto vērtību summa. Tā raksturo kopējās ekonomikas nefinanšu aktīvu vērtību mīnus pārējās pasaules finanšu aktīvu un saistību saldo.

Vispārējās valdības izdevumi un ieņēmumi

Vispārējās valdības izdevumus un ieņēmumus definē, atsaucoties uz EKS kategoriju sarakstu.

- 8.100. Valdības izdevumos ir šādas EKS kategorijas, kas ierakstītas vispārējās valdības kontu izlietojuma pusē, izņemot D.3, kurš ierakstīts vispārējās valdības kontu resursu pusē:

- P.2 Starppatēriņš
- P.5 Bruto kapitāla veidošana
- D.1 Darba ņēmēju atalgojums
- D.29 Citi maksājамie ražošanas nodokļi
- D.3 Maksājamās subsīdijas
- D.4 Maksājамais īpašuma ienākums
- D.5 Ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi
- D.62 Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā
- D.632 Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija
- D.7 Citi kārtējie pārvedumi
- D.8 Korekcija sakarā ar pensiju tiesību pārmaiņām
- D.9p Maksājamie kapitāla pārvedumi
- NP Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi

Valdības ienākumos ir šādas EKS kategorijas, kas ierakstītas vispārējās valdības kontu resursu pusē, izņemot D.39, kuru ieraksta vispārējās valdības kontu izlietojuma pusē:

- P.11 Tirgus izlaide
- P.12 Izlaide pašu gala izlietojumam
- P.131 Maksājumi par ārpustirgus izlaidi
- D.2 Saņemamie ražošanas un importa nodokļi
- D.39 Citas saņemamās ražošanas subsīdijas
- D.4 Saņemamais īpašuma ienākums
- D.5 Ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi
- D.61 Neto sociālās iemaksas
- D.7 Citi kārtējie pārvedumi
- D.9r Saņemamie kapitāla pārvedumi

Pēc definīcijas starpība starp vispārējās valdības ieņēmumiem un vispārējās valdības izdevumiem ir vispārējās valdības sektora neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (-).

Darījumi D.41 (procenti), D.73 (vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi), D.92 (ieguldījumu dotācijas) un D.99 (citi kapitāla pārvedumi) ir konsolidēti. Pārējie darījumi netiek konsolidēti.

9. NODAĻA

PIEDĀVĀJUMA UN IZLIETOJUMA TABULAS UN IELAIDES UN IZLAIDES IETVARŠ

IEVADS

9.01. Šīs nodaļas mērķis ir sniegt pārskatu par piedāvājuma un izlietojuma tabulām un ielaides un izlaides ietvaru.

9.02. Ielaides un izlaides ietvara pamatā ir piedāvājuma un izlietojuma tabulas faktiskajās cenās un iepriekšējā gada cenās. Ietvaru papildina simetriskās ielaides un izlaides tabulas, kuras iegūst no piedāvājuma un izlietojuma tabulām, izmantojot pieņēmumus vai papildu datus.

Piedāvājuma un izlietojuma un simetriskās ielaides un izlaides tabulas var paplašināt un pārveidot tādām īpašām vajadzībām kā ražīguma konti, darbaspēka konti, ceturkšņa konti, reģionālie konti un vides konti naudas vai fiziskajā izteiksmē.

9.03. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas ir matricas, kurās aprakstītas nacionālajā ekonomikā ar produktiem veikto darījumu vērtības, kas sadalītas pa produktu veidiem un nozarēm. Šīs tabulas parāda:

- a) ražošanas izmaksu struktūru un ienākumu, kas veidojas ražošanas procesā;
- b) nacionālajā ekonomikā saražoto preču un pakalpojumu plūsmas;
- c) preču un pakalpojumu plūsmas starp iekšzemes ekonomiku un pārējo pasauli; lai veiktu analīzi Eiropas kontekstā, ir jānodala plūsmas ES iekšienē no plūsmām ar valstīm, kas atrodas ārpus ES.

9.04. Piedāvājuma tabula parāda preču un pakalpojumu piedāvājumu pa produktiem un pa ražojošām nozarēm, un nošķir iekšzemes nozaru un importa piedāvājumu. Shematisks piedāvājuma tabulas attēlojums ir parādīts 9.1. tabulā.

9.1. tabula. Piedāvājuma tabulas shematisks attēlojums

Piedāvājums	Ražojošās nozares	Pārējā pasaule	Kopā
Produkti	Izlaides vērtības	Importa vērtības	Kopējais piedāvājums pa produktiem
Kopā	Kopējā nozaru izlaide	Kopējais imports	Kopējais piedāvājums

9.05. Izlietojuma tabula parāda preču un pakalpojumu izlietojumu pa produktiem un pa izlietojuma veidiem. Ailēs parādītais izlietojums ir šāds:

- a) starppatēriņš pa nozarēm;
- b) galapatēriņa izdevumi: mājsaimniecības, valdību un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (MABO);
- c) bruto kapitāla veidošana;
- d) eksports.

Tabulas ailēs par starppatēriņu pa nozarēm jāparāda šādi bruto pievienotās vērtības komponenti:

- a) darba ņēmēju atalgojums;
- b) citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas;
- c) neto jauktais ienākums, neto pamatdarbības pārpalikums un pamatkapitāla patēriņš.

Izlietojuma tabulas shematiskais attēlojums ir parādīts 9.2. tabulā.

9.2. tabula. Izlietojuma tabulas shematiskais attēlojums

Izlietojums	Nozares	Galapatēriņš	Bruto kapitāla veidošana	Pārējā pasaule	Kopā
Produkti					
Kopā	Starppatēriņš	Galapatēriņš	Bruto kapitāla veidošana	Eksports	Kopējais izlietojums
Pievienotās vērtības komponenti	Darba ņēmēju atalgojums Citi nodokļi mīnus subsīdijas Neto pamatdarbības pārpalikums Pamatkapitāla patēriņš				

9.06. Piedāvājuma un izlietojuma tabulās spēkā ir šādas vienādības:

- katrā nozarē izlaide ir vienāda ar starppatēriņa un bruto pievienotās vērtības summu;
- katram produktam piedāvājums ir vienāds ar visu to izlietojumu summu, kuri ir parādīti līdzsvarotajās rindās piedāvājuma un izlietojuma ietvarā.

Šī vienādība ir spēkā tikai tad, ja piedāvājuma un izlietojuma novērtēšanai ir izmantota viena un tā pati vērtēšanas bāze, t. i., abi novērtēti vai nu pircēju cenās, vai arī bāzes cenās (sk. 9.30.– 9.33. punktu).

Attiecīgi katram produktam:

piedāvājums pircēju cenās ir vienāds ar

produkta izlaidi bāzes cenās

plus imports bāzes cenās

plus tirdzniecības un transporta uzdevumi

plus produktu nodokļi mīnus subsīdijas,

kas ir vienāds ar produkta izlietojumu pircēju cenās, kas ir vienāds ar

starppatēriņa pieprasījumu produktam

plus galapatēriņa izdevumi

plus bruto kapitāla veidošana

plus eksports

Kopējās ekonomikas līmenī kopējais starppatēriņa pieprasījums ir vienāds ar kopējo starppatēriņu, tirdzniecības un transporta uzdevumu summa visā ekonomikā ir nulle, jo tie sakrīt ar izlaidi uzdevuma nozarēs, tāpēc šo vienādību var uzrakstīt šādi:

Izlaide + imports + produktu nodokļi mīnus produktu subsīdijas = starppatēriņš + galapatēriņš + bruto kapitāla veidošana + eksports

tāpēc

Izlaide – starppatēriņš + produktu nodokļi mīnus produktu subsīdijas

= galapatēriņš + kapitāla veidošana + eksports mīnus imports,

kas parāda ražošanas pieejas un izdevumu pieejas līdzvērtību IKP mērīšanā.

- c) *Bruto pievienotā vērtība* ir starpība starp izlaidi un starppatēriņu pa nozarēm. Tā ir vienāda ar gūto ienākumu summu. Tādējādi bruto pievienotā vērtība ir vienāda ar darba ņēmēju atalgojuma, pamatkapitāla patēriņa, neto pamatdarbības pārpalikuma/jauktā ienākuma un citu ražošanas nodokļu mīnus subsīdiju summu. Tas nodrošina, ka ienākuma pieejas atbilstību IKP mērīšanā iespējams pārbaudīt, izmantojot ražošanas pieeju.

9.07. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas ir centrālais ietvars nozaru analīzei, piemēram, izlaides, pievienotās vērtības, darba ņēmēju atalgojuma, nodarbinātības, pamatdarbības pārpalikuma/jauktā ienākuma, ražošanas nodokļu (mīnus subsīdiju), bruto pamatkapitāla veidošanas, pamatkapitāla patēriņa un uzkrātā kapitāla analīzei.

9.08. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas ietver plūsmas šādos kontos:

- a) preču un pakalpojumu konts;
- b) ražošanas konts;
- c) ienākuma veidošanas konts.

Šie konti parāda ienākuma veidošanu un preču un pakalpojumu piedāvājumu un izlietojumu pa institucionālajiem sektoriem. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas var papildināt šo informāciju, parādot dalījumu gan pa nozarēm, gan apjoma un cenas pārmaiņas. Sektoru kontu informāciju pa institucionālajiem sektoriem un piedāvājuma un izlietojuma tabulu informāciju pa nozarēm iespējams sasaistīt, izmantojot šķērsklasifikācijas tabulu (9.3. tabula).

9.3. tabula. Tabula, kas saista piedāvājuma un izlietojuma tabulas ar sektoru kontiem

	Nozares (NACE)	Kopā
Sektors		
S.11 Nefinanšu sabiedrības		
Starppatēriņš		
Bruto pievienotā vērtība		
Darba ņēmēju atalgojums		
Citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas		
Pamatkapitāla patēriņš		
Neto pamatdarbības pārpalikums/jauktais ienākums		
Izlaide		
Bruto pamatkapitāla veidošana		
Uzkrātais pamatkapitāls		
Nodarbinātība		
S.12 Finanšu sabiedrības		
Starppatēriņš		
...		
Nodarbinātība		
S.13 Vispārējā valdība		
S.14 Mājsaimniecības		

	Nozares (NACE)	Kopā
S.142 Individuālie uzņēmēji		
Īpašnieku apdzīvoto mājokļu pakalpojumi		
S.15 Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas		
Sektoru kopā		
Starppatēriņš		
....		
Nodarbinātība		

9.09. Simetriskā ielaides un izlaides tabula ir parādīta 9.4. tabulā, un tā ir matrica, kurā attēlots, kā piedāvājums atbilst izlietojumam, šim nolūkam izmantojot izlaides iedalījumu, kur attiecina produktu pret produktu un nozari pret nozari, kā arī detalizētus starppatēriņa un gala izlietojuma darījumus. Starp simetrisko ielaides un izlaides tabulu un izlietojuma tabulu ir viena nozīmīga konceptuāla atšķirība: izlietojuma tabulā ieraksti parāda, kā nozares izlieto produktus starppatēriņā, savukārt simetriskajai ielaides un izlaides tabulai ir divi alternatīvi noformējuma veidi:

- ieraksti parāda, kā produkti tiek izmantoti kā starppatēriņš, lai izgatavotu produktus, vai
- ieraksti parāda, kā nozares izlaide tiek izmantota citu nozaru starppatēriņā, lai radītu nozares izlaidi.

Attiecīgi simetriskajā ielaides un izlaides tabulā gan rindām, gan ailēm izmanto vai nu produktu, vai arī nozaru klasifikāciju.

9.4. tabula. Simetriskās ielaides un izlaides tabulas shematiskais attēlojums produktiem

	Saražotie produkti	Galapatēriņš	Bruto kapitāla veidošana	Pārējā pasaule	Kopā
Izlietotie produkti	Starppatēriņš	Mājsaimniecību, MABO un valdības galapatēriņš	Bruto kapitāla veidošana	Eksports	
Kopā					
Bruto pievienotās vērtības komponenti					
Pārējā pasaule					
Kopā					

9.10. Lielākā daļa statistiskās informācijas, ko var iegūt no ražotāju vienībām, parāda, kāda veida produktus tās ir saražojušas un pārdevušas un (parasti ne tik detalizēti) kādus produktus tās ir iegādājušas un izlietojušas. Piedāvājuma un izlietojuma tabulu formāts ir izveidots, lai tajā varētu izkārtot šāda veida statistisko informāciju (t. i., produktus, ko izlietojusi nozare).

9.11. Savukārt informācija, kur produkts attiecināts pret produktu vai nozare pret nozari, kas nepieciešama simetriskai ielaides un izlaides tabulai, bieži nav pieejama. Piemēram, nozaru apsekojumi parasti sniedz informāciju par ražošanā izlietoto produktu veidu un par saražotajiem un pārdotajiem produktiem. Informācija par ielaidi, kas izlietota atsevišķu produktu ražošanai, parasti nav pieejama.

9.12. Informācija, kas sakārtota piedāvājuma un izlietojuma tabulu veidā, ir sākums, lai varētu sākt veidot analītiskāku simetrisko ielaides un izlaides tabulu veidu. Informāciju, kur nozare attiecināta pret produktu, piedāvājuma un izlietojuma tabulās var pārveidot simetriskās tabulās, pievienojot papildinformāciju par ielaides struktūru vai pieņemot vienādu ielaides struktūru vai tirgus daļu, pa produktiem vai pa nozarēm.

9.13. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas un ielaides un izlaides ietvars apvieno trīs dažādas lomas:

- apraksts,
- statistikas instruments,
- analīzes instruments.

APRAKSTS

9.14. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas sniedz sistemātisku aprakstu par ienākuma veidošanu un par produktu piedāvājumu un izlietojumu pa nozarēm. Atsevišķu nozaru ražošanas procesu ielaides un izlaides attīstība ir parādīta nacionālās ekonomikas kontekstā, t. i., saistībā ar citu iekšzemes nozaru un pārējās pasaules ražošanas procesu un galapatēriņa izdevumiem.

Piedāvājuma un izlietojuma tabulu svarīgs uzdevums ir parādīt pārmaiņas ekonomikas struktūrā, piemēram, pārmaiņas dažādu nozaru nozīmībā, izlietotajā ielaidē un saražotajā izlaidē, galapatēriņa izdevumu sastāvā, bruto kapitāla veidošanā, importā un eksportā. Šādas pārmaiņas var parādīt tādus notikumus kā, piemēram, globalizāciju, ārpalpojumu, inovācijas un pārmaiņas darbaspēka izmaksās, nodokļos, naftas cenās un valūtas maiņas kursos.

Piedāvājuma un izlietojuma tabulas iepriekšējā gada cenās izmanto, lai sagatavotu IKP apjoma pieauguma statistiku, raksturojot pārmaiņas ekonomikas struktūrā nominālā vai apjoma izteiksmē. Tās arī tiek izmantotas nacionālo cenu pārmaiņu un darbaspēka izmaksu pārmaiņu parādīšanai.

STATISTIKAS INSTRUMENTS

9.15. Izmantojot piedāvājuma un izlietojuma tabulu sagatavošanā informāciju par ražošanu, izdevumiem un ienākumu un saskaņojot neatbilstīgas aplēses, iespējams iegūt ticamu un līdzsvarotu nacionālo kontu komplektu, tostarp tādu galveno agregātu aplēses kā IKP faktiskajās cenās un iepriekšējā gada cenās.

9.16. Mērot IKP tirgus cenās, var piemērot trīs pamatpieejas: ražošanas pieeju, izdevumu pieeju un ienākuma pieeju. Šīs trīs dažādas pieejas tiek izmantotas piedāvājuma un izlietojuma tabulu sagatavošanā, kā norādīts turpmāk:

- a) saskaņā ar ražošanas pieeju IKP tirgus cenās ir vienāds ar izlaidi bāzes cenās mīnus starppatēriņš pircēju cenās plus produktu nodokļi (mīnus subsīdijas);
- b) saskaņā ar izdevumu pieeju IKP tirgus cenās ir vienāds ar gala izlietojuma kategoriju summu mīnus imports: galapatēriņa izdevumi + bruto kapitāla veidošana + eksports – imports;
- c) saskaņā ar ienākuma pieeju IKP tirgus cenās ir vienāds ar summu, ko veido darba ņēmēju atalgojums, pamatkapitāla patēriņš, citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas un neto pamatdarbības pārpalikums/jauktais ienākums plus produktu nodokļi mīnus subsīdijas.

Līdzsvarojot piedāvājuma un izlietojuma tabulas, iegūst vienotu aplēsi par IKP tirgus cenās.

9.17. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas ir īpaši noderīgas, lai aplēstu IKP tirgus cenās saskaņā ar ražošanas pieeju un izdevumu pieeju. Šim nolūkam izmantotie galvenie datu avoti ir uzņēmējdarbības apsekojumi un tādi administratīvie dati kā PVN ieraksti un akcīzes nodevas. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas izmanto, lai apvienotu ražošanas un izdevumu pieejas informāciju, produktu līmenī aprēķinot un līdzsvarojot piedāvājumu un izlietojumu. Saskaņā ar šo metodi konkrēta produkta piedāvājumu aprēķina un iedala dažādiem izlietojumiem, piemēram, mājsaimniecību galapatēriņa izdevumiem, starppatēriņam un eksportam. Ienākuma metode nenodrošina tādu pašu stabilu līdzsvaršanas procesu, jo pamatdarbības pārpalikums un jauktais ienākums parasti tiek aplēsts kā atlikums, pamatojoties uz informāciju, ko sniedz pārējās divas pieejas. Tomēr ienākuma metode uzlabo līdzsvaršanu, ja ir iespējams aplēst faktora ienākumu elementu struktūru. Piedāvājuma un izlietojuma tabulu atbilstību sektoru kontiem var pārbaudīt, izmantojot saistījuma tabulas, kā parādīts 9.3. tabulā. Šāds pretstatījums, kas ietver uzņēmumu peļņas un zaudējumu pārskatu informācijas salīdzināšanu ar attiecīgajām nozares aplēsēm, var palīdzēt aplēst IKP tirgus cenās.

9.18. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas noder daudzām statistikas vajadzībām:

- a) datu avotu nepilnību un neatbilstības konstatācija;

- b) aplēšu veikšana pēc atlikušās vērtības, piemēram, aplēšot atsevišķu produktu galapatēriņu kā atlikušo vērtību pēc tam, kad cits produktu izlietojums ir iedalīts;
- c) aplēšu veikšana, ekstrapolējot datus no bāzes perioda uz vēlākiem periodiem, par kuriem ir pieejama mazāk ticama informācija. Piemēram, gada datus iespējams aplēst, pamatojoties uz detalizētiem piedāvājuma un izlietojuma datiem par etalongadu, savukārt vēlāku ceturkšņu datus var aplēst, tos ekstrapolējot no atsaucē perioda;
- d) piedāvājuma un izlietojuma tabulās esošu datu un tādu aprēķināto datu kā ražošanas kontu datu atbilstības, iespējamības un pilnīguma pārbaude un uzlabošana. Šim mērķim līdzsvarošanas process neaprobežojas tikai ar piedāvājuma un izlietojuma tabulām, kas izteiktas faktiskajās cenās:
- 1) ar tādu tabulu palīdzību kā 9.3. tabula parādot sasaisti ar sektoru kontiem, iespējams tieši salīdzināt ražošanas, izdevumu un ienākuma aplēses no piedāvājuma un izlietojuma sistēmas ar attiecīgajiem datiem no neatkarīgajiem datu avotiem, ko izmanto sektoru kontos. Saskaņošanas veikšana šajā posmā garantē, ka pēc piedāvājuma un izlietojuma līdzsvarošanas procesa tiek iegūta atbilstība starp piedāvājuma un izlietojuma tabulām un sektoru kontiem;
 - 2) simetrisku ielaides un izlaides tabulu iegūšana no piedāvājuma un izlietojuma tabulām var nodrošināt atgriezenisko saiti, atklājot neatbilstības un trūkumus piedāvājuma un izlietojuma tabulās;
 - 3) sagatavojot piedāvājuma un izlietojuma tabulas faktiskajās cenās un apjoma izteiksmē par diviem vai vairākiem gadiem, var vienlaikus līdzsvarot apjoma, vērtības un cenu pārmaiņu aplēses. Tas ir nozīmīgs piedāvājuma un izlietojuma sistēmas efektivitātes uzlabojums salīdzinājumā ar piedāvājuma un izlietojuma tabulu sagatavošanu faktiskajās cenās tikai par vienu gadu un to līdzsvarošanu;
- e) indeksu un cenu un apjoma mēru svēršana un aprēķināšana, piemēram, IKP aprēķināšana, deflējot gala izlietojumu pa produktiem vai piemērojot dubultās deflācijas metodi pa nozarēm. Šādu iemeslu dēļ deflāciju piemēro vissīkākajā iespējamā darījumu dalījuma līmenī saskaņā ar ticamām cenu pārmaiņu aplēsēm:
- 1) kopumā cenu un apjoma rādītāji ir reprezentatīvāki zemā agregācijas līmenī;
 - 2) kvalitātes pārmaiņas iespējams labāk mērīt zemākā agregācijas līmenī, piemēram, var ņemt vērā pārmaiņas produktu grupas piedāvājuma un izlietojuma sastāvā;
 - 3) cenu statistikā pieejamie cenu indeksi bieži ir Laspeiresa tipa indeksi. Iebildumus par šo indeksu piemērošanu teorētiski vairāk piemēroto Pāšes tipa indeksu vietā mīkstina šo indeksu lietojums zemā agregācijas līmenī.

Produkta piedāvājuma un izlietojuma līdzsvarošana ir vienkāršāka, ja nodalīto produktu skaits ir lielāks un dati no datu avotiem ir pieejami šādā detalizācijas pakāpē. Līdzsvaroto datu kvalitāte ir labāka, un tas īpaši attiecas uz gadījumiem, kad dati ir nepilnīgi.

ANALĪZES INSTRUMENTS

9.19. Nozīmīga ielaides un izlaides tabulu analītiskā priekšrocība ir tā, ka šīs tabulas nodrošina ne tikai primārās ietekmes noteikšanu gadījumos, kad notiek, piemēram, pārmaiņas enerģijas cenās vai darbaspēka izmaksās, bet arī sekundārās un netiešās ietekmes konstatāciju. Piemēram, nozīmīgs pieaugums enerģijas cenās ietekmēs ne tikai tās nozares, kuras intensīvi izmanto enerģiju, bet arī tās nozares, kurās lieto to ražotāju izlaidi, kas intensīvi izmanto enerģiju. Šāda netieša ietekme var būt ļoti svarīga, jo dažkārt tai ir lielāka nozīme nekā tiešajai ietekmei.

PIEDĀVĀJUMA UN IZLIETOJUMA TABULU SĪKĀKS IZKLĀSTS

Klasifikācijas

9.20. Nozaru klasifikācija, ko izmanto piedāvājuma, izlietojuma un ielaides un izlaides tabulās, ir NACE, bet produktu klasifikācija – CPA. Šīs klasifikācijas ir pilnībā saskaņotas viena ar otru: katrā agregācijas līmenī CPA parāda galvenos nozaru produktus atbilstīgi NACE.

- 9.21. Piedāvājuma un izlietojuma tabulās produktu klasifikācija ir vismaz tikpat detalizēta kā nozaru klasifikācija, piemēram, CPA trīs ciparu līmenis un NACE divciparu līmenis.
- 9.22. Nozaru un produktu klasifikācijas pamatā var būt trīs dažādi kritēriju veidi: piedāvājuma kritēriji, pieprasījuma kritēriji un lielums. Ražošanas analīzes vajadzībām produkti un to ražotāji tiek klasificēti pēc ražošanas procesa veida. Pieprasījuma analīzes vajadzībām produktus klasificē pēc mērķa līdzīguma, piemēram, luksusa preces tiek grupētas kopā, vai tirgvedības attiecību līdzīguma, piemēram, pārdošanas vietas veida. Ielaides un izlaides analīzes vajadzībām tā pati produktu un nozaru klasifikācija tiek izmantota arī piedāvājumam un pieprasījumam. Klasifikācija tiek definēta tādā veidā, lai katra klase neaizņemtu pārāk mazu vai pārāk lielu nacionālās ekonomikas daļu. Saistībā ar starptautisko klasifikāciju tas nozīmē, ka daudzās valstīs lielākā daļa no klasēm ir kvantitatīvi svarīgas.
- 9.23. Nozaru un produktu klasifikācijas nacionālajos kontos noteikti ir balstītas uz dažādām šo kritēriju kombinācijām, kā arī uz vēsturisko kārtību. Tās galvenokārt ir definētas no ražotāju viedokļa, un tāpēc ir mazāk piemērotas piedāvājuma un pieprasījuma analīzei. Nacionālo kontu nozaru un produktu datu sagatavotājiem un lietotājiem ir jābūt labai izpratnei par to, ko faktiski iekļauj un neiekļauj katrā no grupām un kāda ir to nozīme. Piemēram, nozare "darbības ar nekustamo īpašumu" ietver īpašnieku apdzīvoto mājokļu pakalpojumus, bet nozare "apdrošināšana" neietver sociālās nodrošināšanas fondus.
- 9.24. Vienā nozarē vietējām DVV var būt atšķirīgi ražošanas procesi. Tas var parādīt nozīmīgas atšķirības vertikālajā integrācijā, tādas palīgdarbības kā tīrīšanas, transporta, administrācijas un ēdināšanas pakalpojumus nododot ārpaikalpojumu sniedzējiem, mašīnas nomājot, darbaspēku nolīgšot pagaidu aģentūrās, un tirgvedībā. Tas var parādīt arī atšķirības starp legālajiem un nelegālajiem ražotājiem vai starp ražotājiem dažādos reģionos.
- 9.25. Sakarā ar dažādu nozaru un produktu mainīgo ekonomisko nozīmību, pārmaiņām ražošanas procesos un jaunu produktu parādīšanos, nozaru un produktu klasifikācija tiek regulāri atjaunināta. Tomēr ir jāsaglabā līdzsvars starp sekošanu ekonomikas pārmaiņām un nepieciešamību pēc datu salīdzināmības laikā un izmaksām, ko šādas pārmaiņas var radīt datu sagatavotājiem un lietotājiem.
- 9.26. Produktu klasifikācija piedāvājuma un izlietojuma tabulās kopumā ir detalizētāka nekā nozaru klasifikācija. Tam ir četri galvenie iemesli:
- a) par produktiem pieejamie dati bieži ir detalizētāki nekā dati par nozarēm;
 - b) vienas nozares raksturīgajai izlaidei var būt piemērojami būtiski atšķirīgi nodokļu režīmi un cenas, piemēram, cenu diskriminācijas gadījumā. Sagatavošana un analīze tiek uzlabota, ja tiek nodalīti dažādi produkti;
 - c) lai nodrošinātu deflācijas veikšanu labā kvalitātē un rādītāju aplēses apjoma izteiksmē, produktu grupas ir viendabīgas un labi sasaistītas ar pieejamajiem cenu deflatoriem;
 - d) lai nodrošinātu pārskatāmu sagatavošanas procesu, ir nepieciešams, ka atsevišķi produkti parāda galvenos nacionālo kontu īpašos pieņēmumus, piemēram, īpašnieku apdzīvoto mājokļu pakalpojumi, apdrošināšana un tirgus un ārpus tirgus izlaide, ko veic valdības vienības.
- 9.27. Tirgus izlaide, izlaide pašu galapatēriņam un ārpus tirgus izlaide jānodala tikai kopējai izlaidei dalījumā pa nozarēm. Šāds sadalījums nav nepieciešams katrai produktu grupai.
- 9.28. Tirgus ražotāji, ražotāji pašu galapatēriņam un ārpus tirgus ražotāji tiek nodalīti, ja nozarē ir šādi dažādu veidu ražotāji. Kopumā šāds dalījums tiek izmantots, veidojot apakšklasifikāciju ļoti nelielā skaitā nozaru, piemēram, veselības aizsardzībā un izglītībā.
- 9.29. Lai analizētu dalībvalstu ekonomiku no Eiropas perspektīvas vai lai iegūtu piedāvājuma un izlietojuma tabulas visai ES, imports un eksports tiek sīkāk iedalīts šādi:
- a) plūsmas ES iekšienē, nodalot plūsmas Eiropas Monetārajā savienībā un plūsmas ar citām dalībvalstīm;
 - b) imports un eksports ar valstīm ārpus ES.

Vērtēšanas principi

9.30. Piedāvājuma tabulā preču un pakalpojumu plūsmas vērtē bāzes cenās. Izlietojuma tabulā preču un pakalpojumu plūsmas vērtē pircēju cenās. Lai piedāvājuma un izlietojuma tabulās vērtēšana būtu saskaņota, 9.5. tabula parāda pāreju no piedāvājuma bāzes cenās uz piedāvājumu pircēju cenās. Tā kā produktiem piedāvājums ir vienāds ar izlietojumu, var iegūt divas vienādības:

- a) piedāvājums pircēju cenās ir vienāds ar izlietojumu pircēju cenās;
- b) piedāvājums bāzes cenās ir vienāds ar izlietojumu bāzes cenās.

9.31. Bruto pievienoto vērtību ieraksta bāzes cenās. To iegūst kā starpību starp bāzes cenās vērtētu izlaidi un pircēju cenās vērtētu starppatēriņu.

9.32. Bruto pievienotā vērtība faktorcenās nav EKS lietots jēdziens. To var iegūt, no pievienotās vērtības bāzes cenās atskaitot citus ražošanas nodokļus (mīnus subsīdijas).

9.33. Pāreja no piedāvājuma bāzes cenās uz piedāvājumu pircēju cenās ietver:

- a) tirdzniecības uzcenojumu pārdalīšanu;
- b) transporta uzcenojumu pārdalīšanu;
- c) produktu nodokļu (izņemot atskaitāmo PVN) pieskaitīšanu;
- d) produktu subsīdiju atskaitīšanu.

Līdzīga pāreja attiecas uz izlietojuma pircēju cenās izteikšanu bāzes cenās; tomēr, to darot, jāatskaita produktu nodokļi un jāpieskaita produktu subsīdijas. 9.8. un 9.9. tabulā detalizēti parādīta šī pāreja. Šīs tabulas tiek izmantotas arī analītiskiem mērķiem, piemēram, cenu analīzei un produktu nodokļu likmju pārmaiņu seku analīzei.

9.34. Tādējādi līdzsvarošanas procesā rodas šādas tabulas:

- a) piedāvājuma un izlietojuma tabulas (9.5. un 9.6. tabula), kas parāda gala rezultātus, kuri iegūti, līdzsvarojot piedāvājuma un izlietojuma kopsummas pa produktiem pircēju cenās;
- b) tirdzniecības un transporta uzcenojumu tabula (9.7. tabula) un produktu nodokļu (mīnus subsīdijas) tabula (9.8. tabula).

9.5. tabula. Piedāvājuma tabula bāzes cenās un pārveide pircēju cenās

Piedāvājums	Nozares (NACE)	Pārējā pasaule	Kopējais piedāvājums bāzes cenās	Tirdzniecības un transporta uzcenojumi	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas	Kopējais piedāvājums pircēju cenās
Produkti (CPA)	Izlaide pa produktiem un nozarēm	Imports pa produktiem (CIF)	Kopējais piedāvājums pa produktiem			
1						
2						
3						
4						
Kopā	Kopējā izlaide pa nozarēm			0		
Tirgus izlaide				0		
Izlaide pašu galapatēriņam		0		0		
Ārpustirgus izlaide		0		0		

9.6. tabula. Izlietojuma tabula pircēju cenās

Izlietojums	Nozares (NACE)	Galapatēriņš	Bruto kapitāla veidošana	Pārējā pasaule	Kopā
Produkti (CPA)	Produktu starppatēriņš pa nozarēm	Galapatēriņa izdevumi pa produktiem un šādā iedalījumā	Bruto kapitāla veidošana pa produktiem un šādā iedalījumā	Eksports pa produktiem (FOB)	Kopējais izlietojums pa produktiem
1					
2					
3		a) mājsaimniecību	a) bruto pamatkapitāla veidošana		
4		b) mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju	b) vērtslietu pārmaiņas		
...		c) valdības	c) krājumu pārmaiņas		
Kopā	Kopējais starppatēriņš pa nozarēm	Kopējais galapatēriņš	Kopējā bruto kapitāla veidošana	Eksports kopā	Kopējais produktu izlietojums
Darba ņēmēju atalgojums	Bruto pievienotās vērtības komponenti pa nozarēm				
Citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas					
Pamatkapitāla patēriņš					
Neto pamatdarbības pārpalikums					
Jauktais ienākums					
Kopā	Kopējā ielaide pa nozarēm				
Papildu informācija					
Bruto pamatkapitāla veidošana					
Uzkrātais pamatkapitāls					
Nodarbinātība					

Tirdzniecības un transporta uzcenojumi

9.7. tabula. Tirdzniecības un transporta uzcenojumi – piedāvājums

	Tirdzniecības un transporta uzcenojumi produktu piedāvājumam			Tirdzniecības un transporta uzcenojumi
	Vairumtirdzniecība	Mazumtirdzniecība	Transports	
Produkti (CPA)				Kopējā piedāvājuma tirdzniecības un transporta uzcenojumi pa produktiem
1				
2				
3				
4				
Kopā	Vairumtirdzniecība kopā	Mazumtirdzniecība kopā	Transports kopā	Piedāvājuma kopējie uzcenojumi pa produktiem

9.7. tabula. Tirdzniecības un transporta uzcenījumi – izlietojums (turpinājums)

Tirdzniecības un transporta uzcenījumi produktu izlietojumam						
		Nozares (NACE)	Galapatēriņš	Bruto kapitāla veidošana	Eksports	Tirdzniecības un transporta uzcenījumi
Produkti (CPA)		Tirdzniecības un transporta uzcenījumi starppatēriņam pa produktiem un pa nozarēm	Tirdzniecības un transporta uzcenījumi galapatēriņa izdevumiem pa produktiem un šādā iedalījumā	Tirdzniecības un transporta uzcenījumi bruto kapitāla veidošanai pa produktiem un šādā iedalījumā	Tirdzniecības un transporta uzcenījumi eksportam	Tirdzniecības un transporta uzcenījumi kopējam izlietojumam pa produktiem
1						
2						
3						
4			a) mājsaimniecību b) mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju c) valdības	a) bruto pamatkapitāla veidošana b) vērtslietu pārmaiņas c) krājumu pārmaiņas		
Kopā		Tirdzniecības un transporta uzcenījumi starppatēriņam, kopā pa nozarēm	Kopējie tirdzniecības un transporta uzcenījumi galapatēriņam	Kopējie tirdzniecības un transporta uzcenījumi bruto kapitāla veidošanai	Kopējie tirdzniecības un transporta uzcenījumi eksportam	Kopējie izlietojuma uzcenījumi pa produktiem

9.35. Tirdzniecības uzcenījumu pārdale ir daļa no piedāvājuma tabulu pārveides no bāzes cenām uz pircēju cenām un izlietojuma tabulu pārveides no pircēju cenām uz bāzes cenām. Vērtēšana bāzes cenās nozīmē, ka tirdzniecības uzcenījumus ieraksta kā daļu no produktu tirdzniecības, bet vērtēšana pircēju cenās nozīmē, ka tirdzniecības uzcenījumus iedala tiem produktiem, uz kuriem tie attiecas. Tas pats attiecas arī uz transporta uzcenījumiem.

9.36. Kopējie tirdzniecības uzcenījumi dalījumā pa produktiem ir vienādi ar tirdzniecības nozaru tirdzniecības uzcenījumu un citu nozaru tirdzniecības uzcenījumu summu. Šī vienādība ir spēkā arī attiecībā uz transporta uzcenījumiem.

9.37. Transporta uzcenījumi ietver transporta izmaksas, ko atsevišķi maksā pircējs un ko iekļauj produktu izlietojumā, kurš novērtēts pircēju cenās, nevis ražotāju izlaidē bāzes cenās vai vairumtirgotāju un mazumtirgotāju tirdzniecības uzcenījumos. Šādi transporta uzcenījumi īpaši ietver:

- a) preču transportu no to ražošanas vietas uz vietu, kur pircējs pieņem piegādi gadījumos, kad ražotājs maksā trešajai personai par transportu un ar noteikumu, ka pircējam par šo summu izrakstīts atsevišķs faktūrrēķins;
- b) preču transportu, ko organizē ražotājs vai vairumtirgotājs vai mazumtirgotājs tādā veidā, ka pircējam ir atsevišķi jāmaksā transporta izmaksas pat tad, ja transportēšanu veic ražotājs vai vairumtirgotājs vai mazumtirgotājs.

9.38. Visas citas preču transportēšanas izmaksas netiek ierakstītas kā transporta uzcenījums, piemēram:

- a) ja ražotājs pats transportē preces, šādas transportēšanas izmaksas tiek ietvertas ražotāja izlaidē bāzes cenās. Šāda transportēšana ir palīgdarbība, un individuālās transporta izmaksas netiek uzskatītas par transportēšanas izmaksām;
- b) ja ražotājs organizē, lai preces transportētu bez atsevišķa faktūrrēķina par transporta pakalpojumiem, šādas transportēšanas izmaksas tiek ietvertas ražotāja izlaidē bāzes cenās; šādas transportēšanas izmaksas tiek uzskatītas kā tādas un tiek ierakstītas kā daļa no ražotāja starppatēriņa;
- c) ja vairumtirgotāji un mazumtirgotāji organizē preču pārvietošanu no vietas, kur viņi tās pārņem, uz vietu, kur tās pārņem cits pircējs, ar to saistītās izmaksas tiek ietvertas tirdzniecības uzcenījumā, ja nav noteikta atsevišķa maksa par transportēšanu līdz pircējam. Tāpat kā gadījumā ar ražotājiem, šādas izmaksas raksturo vairumtirgotāju vai mazumtirgotāju palīgdarbību vai starppakalpojuma pirkšanu, tādējādi ietilpstot tirdzniecības uzcenījumos, nevis transporta uzcenījumos;

- d) ja mājāsaimniecība pērk preces galapatēriņa mērķiem un organizē trešās personas transportu, ar to saistītās transporta izmaksas tiek ierakstītas kā galapatēriņa izdevumi par transporta pakalpojumiem un netiek ietvertas tirdzniecības vai transporta uzņemumā.

9.39. 9.7. tabulā parādīts mazliet vienkāršots tirdzniecības un transporta uzņemumu matricas attēls, jo:

- a) pārveidojot izlietojumu, jānošķir vairumtirdzniecība no mazumtirdzniecības, lai ņemtu vērā to cenu atšķirības. Veidojot tabulas, ir jāatceras, ka vairumtirgotāji tirgo preces, piemēram, mēbeles, tieši mājāsaimniecībām, kā arī nozarēm, un ka mazumtirgotāji tirgo preces tādām nozarēm kā kafejnīcas un restorāni, kā arī mājāsaimniecībām;
- b) aprēķinot un analizējot tirdzniecības uzņemumus produktiem, kas veido mājāsaimniecību galapatēriņa izdevumus, katrai produktu grupai var nodalīt arī svarīgākos sadales kanālus, lai ņemtu vērā to cenu atšķirības; iedalījums vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā nav pietiekami detalizēts. Piemēram, mājāsaimniecības var iegādāties preces un pakalpojumus lielveikalā, pārtikas preču veikalā, ziedu veikalā, universālveikalā, ārzemēs vai iegūt kā ienākumu natūrā. Turklāt dažiem produktiem otrreizējā pārdošana var būt ļoti svarīga, kā, piemēram, gadījumā, kad cigaretes tiek pārdotas kafejnīcās, restorānos un degvielas uzpildes stacijās. Tirdzniecībai, ko veic mazumtirgotāji, piemēro korekciju, lai iegūtu mājāsaimniecībām veiktās pārdošanas vērtību, piemēram, atskaitot pārdošanu uzņēmumiem, valdībai un tūristiem. Šādu dalījumu, protams, var ieviest tikai tad, ja pieejamie datu avoti sniedz pietiekamu informāciju, lai būtu iespējams veikt aplēses par katra sadales kanāla nozīmību. Pat viens tirgotājs vai pārvadātājs dažādiem produktiem piemēro dažādu uzņemumu. Dati par uzņemumu dalījumā pa produktiem ir vispiemērotākie un tiek lietoti, ja ir pieejami.
- c) rēķinot transporta uzņemumus, noderīgs ir dalījums pa transporta veidiem, piemēram, dzelzceļa, gaisa, jūras un iekšējo ūdensceļu un zemesceļu transports.

Ražošanas un importa nodokļi mīnus subsīdijas

9.40. Ražošanas un importa nodokļus veido:

- a) produktu nodokļi (D.21):
- 1) pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN) (D.211),
 - 2) importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN (D.212);
 - 3) produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus (D.214);
- b) citi ražošanas nodokļi (D.29).

Līdzīgas kategorijas ir nošķirtas subsīdijām.

9.41. Piedāvājums bāzes cenās ietver citus nodokļus mīnus subsīdijas. Lai veiktu pārveidi no bāzes cenām uz pircēju cenām, tiek pieskaitīti dažādi produktu nodokļi, bet produktu subsīdijas tiek atskaitītas.

9.8. tabula. Produktu nodokļi mīnus subsīdijas

Piedāvājumam noteiktie nodokļi mīnus subsīdijas

	Produktu piedāvājumam noteiktie nodokļi mīnus subsīdijas							Kopējie produktu nodokļi mīnus subsīdijas
	PVN	Importa nodokļi		Citi produktu nodokļi	Importa subsīdijas		Citas produktu subsīdijas	
Produkti (CPA)								Kopējā piedāvājuma nodokļi mīnus subsīdijas pa produktiem un izlietojuma veidiem
1								
2								
3								
4								
Kopā								

9.8. tabula. Produktu nodokļi mīnus subsīdijas (turpinājums)

Izlietojumam noteiktie nodokļi mīnus subsīdijas

	Kopējie produktu nodokļi mīnus subsīdijas	Produktu izlietojumam noteiktie nodokļi mīnus subsīdijas
		Nozares (NACE)
Produkti (CPA)	Gala izlietojumam paredzētu produktu nodokļi mīnus subsīdijas:	Produktu starppatēriņa nodokļi mīnus subsīdijas pa nozarēm
1	Galapatēriņš	
2	a) mājsaimniecības	
3	b) mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	
4	c) valdība	
	Bruto kapitāla veidošana:	
	d) bruto pamatkapitāla veidošana	
	e) vērtslietu pārmaiņas	
	f) krājumu pārmaiņas	
	Eksports	

9.42. 9.8. tabula, kas parāda produktu nodokļus mīnus subsīdijas, ir vienkāršota šādi:

- produktu izlietojumam nenošķir dažādu veidu produktu nodokļus, un subsīdijas neuzrāda atsevišķi; produktu piedāvājumam nošķir tikai trīs veidu produktu nodokļus un divus subsīdiju veidus. Kopumā ir noderīgi atsevišķi parādīt katru nozīmīgu produktu nodokļu vai subsīdiju veidu un tad iedalīt kopsummu dažādām produktu grupām;
- dažādiem izplatīšanas kanāliem var piemērot dažādas nodokļu likmes un subsīdijas; tāpēc tie, ja ir nepieciešams un ja ir pietiekama informācija, jānodala atsevišķi.

9.43. Produktu nodokļi un subsīdijas ir summas, kas jānomaksā tikai tad, ja tās apliecina nodokļu aprēķini, deklarācijas utt., vai faktiski nomaksātās summas. Sagatavojot piedāvājuma un izlietojuma tabulas, produktu nodokļus un subsīdijas parasti aplēš pēc produkta, piemērojot oficiālās nodokļu vai subsīdiju likmes dažādām pieprasījuma plūsmām. Pēc tam jānovērtē atšķirības, salīdzinot ar nodokļu aprēķiniem vai faktiski samaksātajām summām.

- Dažas no šīm atšķirībām norāda, ka sākotnējās produktu nodokļu aplēses piedāvājuma un izlietojuma tabulās neatbilst EKS definīcijām:
 - atbrīvojuma gadījumā sākotnējā produktu nodokļu aplēse ir jāsamazina;
 - gadījumā, kad tiek veiktas slēptas ekonomiskās darbības vai notiek izvairīšanās no produktu nodokļu maksāšanas (piemēram, nodokļu maksāšana ir obligāta, bet nodoklis nav aprēķināts), produktu nodokļu aplēses ir jāsamazina;
- dažos gadījumos atšķirības var norādīt, ka sākotnējā produktu nodokļu un subsīdiju aplēse ir kļūdaina, piemēram, tāpēc, ka kāda produkta izlaide ir par zemu novērtēta. Tad var veikt preču un pakalpojumu plūsmu aplēšu pārmaiņas.

9.44. PVN var būt atskaitāms, neatskaitāms vai nepiemērojams:

- atskaitāmais PVN attiecas uz lielāko daļu starppatēriņa, lielāko daļu bruto pamatkapitāla veidošanas un daļu no krājumu pārmaiņām;
- neatskaitāmais PVN bieži attiecas uz mājsaimniecību galapatēriņa izdevumiem, daļu no bruto pamatkapitāla veidošanas, piemēram, jauniem īpašnieku apdzīvotiem mājokļiem, daļu no krājumu pārmaiņām un daļu no starppatēriņa, piemēram, valdības vienību un finanšu sabiedrību starppatēriņu;

c) PVN parasti nepiemēro:

- 1) eksportam uz valstīm ārpus ES;
- 2) jebkuru tādu preču vai pakalpojumu pārdošanai, kuriem ir PVN nulles likme, neatkarīgi no to izlietojuma; tomēr PVN nulles likme nozīmē, ka tomēr iespējams pieprasīt par pirkumiem maksātā PVN atmaksu; tāpēc šo ražotāju starpatēriņam un bruto kapitāla veidošanai veic korekciju pieprasītās PVN summas apmērā;
- 3) jebkuriem ražotājiem, kuriem nav jāreģistrējas kā PVN maksātājiem, piemēram, mazajiem uzņēmumiem un reliģiskajām organizācijām; šajā situācijā tiesības pieprasīt PVN atmaksu par pirkumiem kopumā ir ierobežotas.

9.45. PVN ieraksta neto: visas piegādes vērtē bāzes cenās, t. i., bez faktūrrēķinā iekļautā PVN; starpizlietojumu un gala izlietojumu ieraksta pircēju cenās, t. i., bez atskaitāmā PVN.

Citi pamatjēdzieni

9.46. Lai saskaņotu importa vērtējumu piedāvājuma un izlietojuma tabulās un institucionālo sektoru kontos, piedāvājuma un izlietojuma tabulās tiek izmantoti divi korekcijas posteņi.

Piedāvājuma tabulā preču importu vērtē CIF vērtībā, lai iegūtu vērtējumu, kas ir salīdzināms ar iekšzemes ražošanu tajā pašā produktu grupā. CIF vērtībā ir ietverti tādi rezidentu sniegti transporta un apdrošināšanas pakalpojumi kā transports uz paša rēķina vai transports, ko sniedz specializētie rezidentpārvadātāji. Šī vērtība ir jāiekļauj pakalpojumu eksportā, lai sasniegtu saskaņīgu importa un eksporta vērtējumu.

Institucionālo sektoru kontos preču importu vērtē FOB vērtībā, t. i., atbilstoši preču eksporta vērtējumam. Tomēr FOB vērtējuma gadījumā rezidentu sniegto transporta un apdrošināšanas pakalpojumu vērtība, ko ietver preču eksportā, būs mazāka, jo tā aptver tikai minētos pakalpojumus, kas sniegti eksportētājvalsts iekšienē. Dažādu vērtēšanas principu piemērošanas rezultāts ir tāds, ka neto kopējais imports ir vienāds, bet kopējais imports un kopējais eksports ir lielāks, piemērojot CIF vērtības.

Šos divus vērtēšanas principus var saskaņot piedāvājuma un izlietojuma tabulās, ieviešot korekcijas posteņus gan importam, gan eksportam. Korekcijas posteņim jābūt vienādam ar rezidentu sniegto transporta un apdrošināšanas pakalpojumu vērtību, kas iekļauta CIF vērtībā, bet ne FOB vērtībā, t. i., attiecībā uz transportu un apdrošināšanu no eksportētājvalsts robežas līdz importētājvalsts robežai. Šādiem korekcijas posteņiem, ja reiz tie ir iekļauti piedāvājuma un izlietojuma tabulās, nav nepieciešama speciāla pieeja ielaides un izlaides aprēķinā.

9.47. Lietotu preču pārvedumu ieraksta izlietojuma tabulā kā negatīvus izdevumus pārdevējam un kā pozitīvus izdevumus pircējam. Attiecīgajai produktu grupai lietotu preču pārvedumu rezultātā ir jāveic izlietojuma veida pārklasifikācija. Nav jāpārklasificē tikai darījuma izmaksas: tās ieraksta kā pakalpojumu izlietojumu, piemēram, uzņēmējdarbības vai profesionālo pakalpojumu izlietojumu. Apraksta un analīzes nolūkiem dažām produktu grupām var būt lietderīgi atsevišķi parādīt lietoto preču pārvedumu relatīvo apjomu, piemēram, lietoto automašīnu nozīmīgumu jaunu un lietotu automašīnu tirgū vai otrreiz pārstrādāta papīra nozīmīgumu papīra produktu piedāvājumā.

9.48. Lai labāk izprastu piedāvājuma un izlietojuma tabulas, ir noderīgi atcerēties dažus no EKS izmantotajiem uzskaites principiem:

- a) nozares veido tādu darbības veida vienību (DVV) grupu, kas nodarbojas ar vienu un to pašu vai līdzīgu darbības veidu. Nozīmīga piedāvājuma un izlietojuma tabulu iezīme ir tā, ka tajās sekundārās darbības tiek atspoguļotas atsevišķi. Tas nozīmē, ka DVV nav jābūt viendabīgām ražošanas darbību ziņā. DVV jēdziens ir sīkāk skaidrots 2. nodaļā. Simetriskā ielaides un izlaides tabulā, kas attiecina produktu pret produktu, lieto pilnīgi viendabīgu ražošanas vienību;
- b) ja ražotne, kas veic tikai palīgdarbības, ir statistiski novērojama, t. i., ja ir pieejami atsevišķi pārskati par tās veikto ražošanu, vai ja tā ģeogrāfiski atrodas citā vietā nekā ražotnes, ko tā apkalpo, to ieraksta kā atsevišķu vienību un iedala nozaru klasifikācijā saskaņā ar tās galveno darbību gan nacionālajos, gan reģionālajos kontos. Situācijā, kad nav pieejami piemēroti pamatdati, palīgdarbību izlaidi var novērtēt, summējot izmaksas.

Ja nav spēkā neviens no šiem diviem nosacījumiem, visu palīgdarbības ielaides patēriņu, piemēram, materiālu un darbaspēka patēriņu un pamatkapitāla patēriņu, uzskata par ielaidi tajā pamatdarbībā vai sekundārajā darbībā, kuru tas atbalsta;

- c) preces un pakalpojumi, kas ir saražoti un patērēti vienā un tajā pašā uzskaites periodā un vienā un tajā pašā vietējā DVV, netiek uzrādīti atsevišķi. Tāpēc tos neieraksta kā šīs vietējās DVV izlaides vai starppatēriņa daļu;
- d) sīka apstrāde, apkope, pakalpojumi vai remonts, kas veikts par labu citai vietējai VDVV, jāieraksta neto, t. i., neiekļaujot iesaistīto preču vērtību;
- e) imports un eksports notiek, ja notiek īpašumtiesību maiņa starp rezidentiem un nerezidentiem. Fiziska preču pārvietošana pāri valsts robežām pati par sevi nav šo preču imports vai eksports. Preces, kas nosūtītas uz ārzemēm apstrādei, netiek ierakstītas kā eksports vai imports. Savukārt preču pirkšana un tālāka pārdošana darījumos ar nerezidentiem, ja preces netiek ievestas tirgotāja valstī, tiek ierakstītas kā eksports un imports ražotāja un galapircēja kontos, un preču neto eksports tirdzniecībā tiek parādīts tirgotāja ekonomikas kontos;
- f) ilglietojuma preces var iznomāt vai iesaistīt operatīvajā nomā. Šādos gadījumos tās ieraksta kā pamatkapitāla veidošanu un uzkrāto pamatkapitālu šo preču īpašnieka nozarē; lietotāja nozarē ieraksta starppatēriņu nomas maksas apmērā;
- g) personas, kas strādā ar pagaidu aģentūru starpniecību, ieraksta tā, it kā tās būtu nodarbinātas minēto aģentūru nozarē, nevis nozarē, kurās tās faktiski strādā. Tā rezultātā nozarēs, kurās šīs personas faktiski strādā, maksu, kas samaksāta aģentūrai par darbaspēka piedāvājumu, ieraksta kā starppatēriņu, nevis kā darba ņēmēju atalgojumu. Ārpus organizācijas nolīgto darbaspēku ieraksta kā sniegtos pakalpojumus;
- h) nodarbinātība un darba ņēmēju atalgojums ir plaši jēdzieni:
 - 1) nodarbinātību, kam ir sociāls pamatojums, arī uzskata par nodarbinātību; tas attiecas, piemēram, uz invalīdiem radītajām darba vietām, nodarbinātības projektiem cilvēkiem, kuri ilgu laiku ir bijuši bezdarbnieki, un nodarbinātības programmām jauniem cilvēkiem, kuri meklē darbu. Tā rezultātā iesaistītie cilvēki ir darba ņēmēji un saņem darba ņēmēju atalgojumu, nevis sociālos pārvedumus, lai gan darba ražīgums viņiem var būt zemāks nekā citiem nodarbinātajiem;
 - 2) nodarbinātība ietver arī gadījumus, kad iesaistītajām personām vispār nav paredzēts strādāt, piemēram, personas ir atlaistas, bet noteiktu laiku turpina saņemt maksājumus no sava bijušā darba devēja. Šis pieņēmums tomēr nesagroza nodarbinātību nostrādāto stundu ziņā, jo neviena stunda faktiski nav nostrādāta.

Papildinformācija

9.49. Izlietojuma 9.6. tabulā ir ietverta papildinformācija: bruto pamatkapitāla veidošana, uzkrātie pamatlīdzekļi un nodarbinātība pa nozarēm. Dalījums darba ņēmējos un individuālos uzņēmējos ir vērtīga papildinformācija. Informācija par bruto pamatkapitāla veidošanu un uzkrātajiem pamatlīdzekļiem pa nozarēm ir nepieciešama, lai iegūtu pamatkapitāla patēriņu pa nozarēm un ierakstītu neatskaitāmo PVN par bruto pamatkapitāla veidošanu. Sagatavošanas vajadzībām nodarbinātības parādīšana dalījumā pa nozarēm ir nozīmīga:

- nodarbinātības dati bieži tiek izmantoti, lai ekstrapolētu izlaides, darba ņēmēju atalgojuma, starppatēriņa un jauktā ienākuma vērtības,
- tāds svarīgs rādītājs kā izlaide, darba ņēmēju atalgojums un jauktais ienākums uz darbaspēka vienību, piemēram, nostrādātajām stundām, var salīdzināt laikā un pa nozarēm, lai pārbaudītu aplēšu ticamību,
- tas palīdz nodrošināt atbilstību starp vērtībām pa nozarēm un nodarbinātības datiem pa nozarēm. Piemēram, bez skaidras sasaistes ar nodarbinātības datiem līdzsvarošanas procesa rezultātā var rasties vērtību pārmaiņas pa nozarēm, kuras netiek parādītas nodarbinātības datos.

Nodarbinātības un ražīguma analīzes vajadzībām ir lietderīgi pievienot informāciju par nodarbinātību pa nozarēm.

DATU AVOTI UN LĪDZVAROŠANA

9.50. Lai sagatavotu izlaides datus pa nozarēm un produktiem, svarīgākie datu avoti parasti ir uzņēmumu ekonomiskie apsekojumi, ražošanas apsekojumi un nozīmīgāko uzņēmēj sabiedrību gada pārskati vai konti. Apsekojumos parasti iekļauj visas lielās uzņēmēj sabiedrības, savukārt mazās uzņēmēj sabiedrības apseko izlases veidā. Dažām konkrētām darbībām var būt būtiski atšķirīgi datu avoti, piemēram, uzraudzības iestādēs, vietējās un centrālajā valdībā vai sociālās nodrošināšanas fondos.

- 9.51. Šādus datus izmanto, lai sagatavotu pirmo nepilno piedāvājuma un izlietojuma tabulu komplektu. Tos līdzsvaro vairākos posmos. Līdzsvarošana, ko veic manuāli zemā agregācijas līmenī, nodrošina svarīgas pārbaudes attiecībā uz kļūdām datu avotos un sistēmu kļūdām un vienlaikus ļauj veikt pārmaiņas pamatdatos, lai labotu konceptuālas atšķirības un trūkstošās vienības. Ja līdzsvarošana notiek augstākā agregācijas līmenī, izmantojot automatizētu līdzsvarošanas procesu vai ļoti stingri secīgi sakārtotu līdzsvarošanas procesu, lielākā daļa no minētajām pārbaudēm netiek lietotas, jo kļūdas izlīdzinās un kļūdu cēloņus nav iespējams noteikt.

ANALĪZES INSTRUMENTS UN TĀ PAPILDINĀJUMI

- 9.52. Analīzes nolūkiem var izmantot trīs tabulu veidus:

- piedāvājuma un izlietojuma tabulas,
- simetriska ielaides un izlaides tabula pa nozarēm,
- simetriska ielaides un izlaides tabula pa produktiem.

Simetriskas ielaides un izlaides tabulas var iegūt no piedāvājuma un izlietojuma tabulām faktiskajās cenās un iepriekšējā gada cenās.

- 9.53. Izlietojuma 9.6. tabula neparāda, cik lielā mērā izmantotās preces un pakalpojumi ir ražoti iekšzemē vai importēti. Šī informācija ir nepieciešama analīzei, kurā nozīmīga ir sasaiste starp preču un pakalpojumu piedāvājumu un izlietojumu nacionālajā ekonomikā. Kā piemērs ir minama analīze, ko veic saistībā ar eksporta vai galapatēriņa izdevumu pārmaiņu ietekmi uz importu, iekšzemes ražošanu un tādiem saistītajiem rādītājiem kā nodarbinātība. Tāpēc ielaides un izlaides sistēmu varētu uzlabot ar atsevišķām izlietojuma tabulām par importētajām precēm un iekšzemē saražotajām precēm un pakalpojumiem.
- 9.54. Izlietojuma tabulu importētajiem produktiem sagatavo, izmantojot visu pieejamo informāciju par importa izlietojumu, piemēram, par dažiem produktiem var būt zināmi galvenie importējošie uzņēmumi, bet par dažiem ražotājiem var būt informācija par importa apjomu. Tomēr parasti tieša statistiskā informācija par importa izlietojumu ir nepietiekama. Tāpēc šī informācija parasti ir jāpapildina ar pieņēmumiem par produktu grupu iedalījumu izlietojumam.
- 9.55. Izlietojuma tabulu iekšzemē saražotajām precēm un pakalpojumiem var iegūt, no visas ekonomikas izlietojuma tabulas atņemot importēto produktu izlietojuma tabulu.
- 9.56. Saskaņā ar teoriju ir četri pamata modeļi piedāvājuma un izlietojuma tabulas pārvēršanai simetriskā ielaides un izlaides tabulā. Šo modeļu pamatā ir tehnoloģijas vai nemainīgas pārdošanas struktūras pieņēmumi. Visbiežāk tiek lietots produktu tehnoloģijas pieņēmums: katrs produkts tiek ražots savā īpašā veidā, neatkarīgi no to ražojošās nozares. Šo pieņēmumu bieži izmanto, lai iegūtu ielaides un izlaides tabulu, kas attiecina produktu pret produktu. Otrajā izplatītajā modelī tiek izmantots nemainīgas produktu pārdošanas struktūras pieņēmums (tirgus daļas pieņēmums): katram produktam ir sava īpaša pārdošanas struktūra, neatkarīgi no to ražojošās nozares. Šo pieeju bieži izmanto, lai iegūtu ielaides un izlaides tabulu, kas attiecina nozari pret nozari. Ir iespējami hibrīdmodeļi, kuros ir izmantots abu šo pieņēmumu sajaukums. Modeļi, kuru pamatā ir vai nu nozares tehnoloģijas pieņēmums, vai nemainīgas nozares pārdošanas struktūras pieņēmums, ir ar mazāku praktisko nozīmību, jo iespējamība, ka tie var īstenoties praksē, ir zema. Alternatīvu modeļu un pārveides procesu apraksts ir iekļauts Eiropas Savienības Statistikas biroja izdevuma *Eurostat Manual of Supply, Use and Input-output Tables (2008 edition)* ⁽¹⁾ 11. nodaļā.
- 9.57. Nav viegli izvēlēties labāko pieņēmumu, kas būtu piemērojams katrā atsevišķā gadījumā. Izvēle ir atkarīga no nacionālās nozaru struktūras, piemēram, specializācijas līmeņa un to tehnoloģiju viendabības, ko valstī izmanto, lai ražotu vienas produktu grupas produktus, un ne mazāk atkarīga no pamatdatu detalizācijas.

Produktu tehnoloģijas pieņēmuma vienkārša piemērošana sniedz rezultātus, kas ir nepieņemami, jo dažreiz iegūtie ielaides un izlaides koeficienti ir neticami vai pat neiespējami, piemēram, negatīvi koeficienti. Neticamus koeficientus var iegūt mērījumu kļūdu rezultātā, kā arī tāpēc, ka nozarē, kurā pārceltais produkts ir galvenais produkts, ir nevienmērīgs produktu sajaukums. To iespējams novērst ar korekciju palīdzību, pamatojoties uz papildu informāciju vai pēc iespējas izmantojot lietpratēju viedokli. Cits risinājums ir piemērot alternatīvu nemainīgas produktu pārdošanas struktūras pieņēmumu. Praksē jauktas tehnoloģijas pieņēmumu izmantošana kopā ar papildu informāciju ir lietderīga pieeja simetrisko ielaides un izlaides tabulu sagatavošanā.

⁽¹⁾ Eurostat, *Eurostat Manual of Supply, Use and Input-output Tables (2008 edition)*, 2008, (pieejams adresē: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

9.58. Simetrisku ielaides un izlaides tabulu var sadalīt šādās divās tabulās:

- a) matrica, kas parāda importa izlietojumu; šīs tabulas formāts ir tāds pats kā importa tabulai, kas papildina piedāvājuma un izlietojuma tabulas, izņemot to, ka abām asīm tiek lietota simetriska struktūra ar vienu un to pašu klasifikāciju;
- b) simetriska ielaides un izlaides tabula iekšzemes izlaidei.

Pēdējā minētā tabula ir izmantojama, lai aprēķinātu kumulatīvos koeficientus, t. i., Leontjeva inversiju. Leontjeva inversija ir identitātes matricas I un tehnisko ielaides koeficientu matricas, kas iegūta no iekšzemes izlaides (izmantotas kā starppatēriņš) matricas, starpības inversija. Leontjeva inversiju var aprēķināt arī importam. Tad jāpieņem, ka imports ir saražots tādā pašā veidā kā konkurējošie iekšzemes produkti.

9.59. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas un simetriskās ielaides un izlaides tabulas var izmantot kā ekonomiskās analīzes instrumentu. Abiem tabulu veidiem ir atšķirīgas priekšrocības. Simetriskās ielaides un izlaides tabulas ir pieejamas, lai aprēķinātu ne tikai tiešo ietekmi, bet arī netiešo un kopējo ietekmi. Tabulām arī var būt laba kvalitāte, ja, iegūstot tās no piedāvājuma un izlietojuma tabulām, tiek izmantotas ekspertu zināšanas un dažādi statistiskās informācijas veidi.

9.60. Tabulas, kas attiecinā nozari pret nozari, ir piemērotas ar nozarēm saistītai analīzei, piemēram, nodokļu reformas, ietekmes izvērtēšanas, fiskālās politikas un monetārās politikas analīzei; tās arī ir tuvākas dažādiem statistisko datu avotiem. Tabulas, kas attiecinā produktu pret produktu, ir piemērotas analīzei, kas ir saistīta ar viendabīgām ražošanas vienībām, piemēram, ražīguma, izmaksu struktūras salīdzinājuma, nodarbinātības ietekmes, enerģijas politikas un vides politikas analīzei.

9.61. Tomēr tabulu, kas attiecinā produktu pret produktu, un tabulu, kas attiecinā nozari pret nozari, analītiskās īpašības būtiski neatšķiras. Šo tabulu atšķirības izraisa sekundārā ražošana, kuras apjoms kopumā ir ierobežots. Praksē ielaides un izlaides tabulās netieši tiek pieņemta nozares tehnoloģija, neraugoties uz šo tabulu sākotnējo sagatavošanas veidu. Turklāt praksē tabulas, kas attiecinā produktu pret produktu, izveidi ietekmē tabula, kas attiecinā nozari pret nozari, jo tā joprojām satur visas piedāvājuma un izlietojuma tabulu institucionālās DVV un uzņēmuma iezīmes.

9.62. Kopumā piedāvājuma un izlietojuma tabulas un simetriskās ielaides un izlaides tabulas ir izmantojamas daudziem analīzes veidiem:

- a) ražošanas, izmaksu struktūras un ražīguma analīze;
- b) cenu analīze;
- c) nodarbinātības analīze;
- d) kapitāla veidošanas, galapatēriņa, eksporta un citu faktoru struktūras analīze;
- e) ekonomikas izaugsmes sadalīšana, izmantojot uzkrāto izmaksu daļas, lai iedalītu importu dažādiem gala izlietojumiem;
- f) analīze par ieguldījumiem ekonomikas izaugsmē un eksporta uz citām valstīm (valstu grupām) izmantojumu;
- g) nepieciešamās enerģijas importa analīze;
- h) jauno tehnoloģiju ietekmes analīze;
- i) nodokļu (piemēram, PVN) likmju pārmaiņu ietekmes analīze vai analīze par nacionālās minimālās algas ieviešanu;
- j) iekšzemes ražošanas un vides savstarpējās mijiedarbības analīze, piemēram, galveno uzmanību pievēršot tādu īpašu produktu kā degviela, papīrs un stikls izlietojumam vai piesārņotāju izmešiem.

Makromodelis var arī ietvert tikai uzkrātās izmaksas – daļas, ko aprēķina no ielaides un izlaides tabulām. Šādā veidā ielaides un izlaides tabulā esošā informācija par tiešo un netiešo ietekmi, piemēram, darbaspēka izmaksu vai enerģijas importa nozīmība saistībā ar privāto patēriņu vai eksportu, tiek iekļauta makromodelī, un to var izmantot analīzes un prognozēšanas vajadzībām.

9.63. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas un simetriskās ielaides un izlaidis tabulas var pārveidot īpašām vajadzībām, ieviešot alternatīvas un papildu klasifikācijas. Visnozīmīgākie klasifikāciju piemēri ir šādi:

- a) sīkāk detalizēta produktu un nozaru klasifikācija, kas balstīta uz nacionālo klasifikāciju vai veidota īpašiem nolūkiem, piemēram, lai analizētu pētniecības un izstrādes lomu nacionālajā ekonomikā;
- b) detalizētāks importa un eksporta ģeogrāfiskais dalījums, piemēram, ES valstu savstarpējā tirdzniecība apakšiedalījumā pa valstīm un tirdzniecība ar ārpus ES esošām valstīm apakšiedalījumā pa ekonomiskajiem reģioniem un dažām tādām īpašām valstīm kā ASV, Ķīna, Indija un Japāna;
- c) importa klasifikācija:
 - 1) tādu produktu imports, ko ražo arī iekšzemē ("konkurējošais imports");
 - 2) tādu produktu imports, ko neražo iekšzemē ("papildinošais imports").

Abu veidu importam var būt dažāda nozīme nacionālajā ekonomikā. Konkurējošais imports var būt temats analīzei un ekonomiskajai politikai, jo tas var aizstāt iekšzemes izlaidi; tāpēc to var iekļaut izlietojuma tabulā kā atsevišķu iespējamu gala izlietojuma kategoriju. Papildinošā importa analīze, piemēram, negaidīta enerģijas cenu pieauguma gadījumā, būs vērsta galvenokārt uz papildinošā importa cenu pārmaiņu ietekmi uz nacionālo ekonomiku;

- d) darba ņēmēju atalgojuma klasifikācija pēc tādiem kritērijiem kā izglītības līmenis, nepilna laika / pilna laika darbs, vecums un dzimums. Šo klasifikāciju pēc tam var piemērot arī papildu informācijai par nodarbinātību. Šādā veidā piedāvājuma un izlietojuma tabulas var izmantot arī darba tirgus analīzei;
- e) darba ņēmēju atalgojuma sadalījums:
 - 1) algas, tostarp darba ņēmēju sociālās iemaksas;
 - 2) darba devēju sociālās iemaksas.

Šis sadalījums ļauj analizēt sociālo iemaksu lomu izlietotā darbaspēka cenā un šī sloga novirzīšanu uz bruto pamatdarbības pārpalikumu;

- f) galapatēriņa klasificēšana pēc mērķa (mājsaimniecībām – *Coicop*, *MABO* – *COPNI* un valdībai – *COFOG*). Šo izdevumu funkcionālā klasifikācija ļauj novērtēt katras funkcijas ietekmi uz pārējo ekonomiku. Piemēram, var novērtēt publisko un privāto izdevumu nozīmīgumu veselības aprūpē, transportā un izglītībā.

10. NODAĻA

CENU UN APJOMA MĒRI

- 10.01. Ekonomikas kontu sistēmā visas plūsmas un uzkrājumi izteikti naudas vienībās. Naudas vienība ir vienīgais kopsaucējs, ko var izmantot, vērtējot ārkārtīgi dažādos, kontos ierakstītos darījumus un iegūstot saturīgus balanspostenus.

Kā mērvienību lietojot naudas vienību, problēmu rada tas, ka šī vienība nav stabila un tai nav starptautiska standarta. Ekonomikas analīzes galvenais nolūks ir ekonomikas izaugsmes mērīšana apjoma izteiksmē dažādos periodos. Tādēļ, lai mērītu noteiktu ekonomikas agregātu vērtības pārmaiņas, jānošķir pārmaiņas, kuras rada vienīgi cenu pārmaiņas, un citas pārmaiņas, ko sauc par "apjoma" pārmaiņām.

Veicot ekonomikas analīzi, tiek veikts arī salīdzinājums telpā, t. i., tiek salīdzinātas dažādas nacionālās ekonomikas. Galvenā uzmanība tiek pievērsta ražošanas un ienākuma līmeņa starptautiskam salīdzinājumam apjoma izteiksmē, bet interesants ir arī cenu līmenis. Tāpēc ekonomikas agregātu vērtību atšķirības starp valstu pāriem vai grupām ir svarīgi sadalīt tādos komponentos, kuri atspoguļotu apjoma atšķirības un cenu atšķirības.

- 10.02. Ja runa ir par plūsmu un uzkrāto lielumu salīdzināšanu laikā, vienādi svarīgi ir precīzi mērīt gan cenu, gan apjoma pārmaiņas. Īstermiņā cenu pārmaiņu novērošana nav mazāk interesanta par piedāvājuma un pieprasījuma apjoma mērīšanu. Ilgākā termiņā, pētot ekonomikas izaugsmi, jāņem vērā dažādu preču un pakalpojumu veidu relatīvo cenu svārstības.

Primārais mērķis nav vienkārši nodrošināt visaptverošus mērus sistēmas galveno agregātu cenu un apjomu pārmaiņām, bet izveidot savstarpēji atkarīgu mēru kopumu, kas ļautu sistemātiski un detalizēti analizēt inflāciju, ekonomikas izaugsmi un svārstības.

- 10.03. Vispārīgs noteikums, veicot salīdzinājumus telpā, ir veikt precīzus ekonomikas agregātu apjoma un cenu komponentu mērījumus. Tā kā atšķirība starp Laspeiresa un Pāšes formulām bieži ir būtiska telpiskajos salīdzinājumos, šim nolūkam vienīgā pieņemamā ir Fišera indeksa formula.

- 10.04. Ekonomikas kontu priekšrocība ir tāda, ka tie nodrošina atbilstīgu ietvaru, lai veidotu apjoma un cenu indeksu sistēmu un konsekventus statistikas datus. Uzskaites pieejas priekšrocības var apkopot šādi:

- a) konceptuālā līmenī, izmantojot uzskaites ietvaru, kas aptver visu ekonomikas sistēmu, sistēmā konsekventi jāprecizē dažādu produktu un plūsmu cenas un fiziskās vienības. Šāda veida ietvarā cenas un apjoma koncepcijas noteiktai produktu grupai definē vienādi gan resursos, gan izlietojumā;
- b) statistikas līmenī ekonomikas kontu ietvara izmantošana nosaka uzskaites ierobežojumus, kuri jāievēro gan attiecībā uz faktiskajām cenām, gan apjoma izteiksmi, un parasti jāveic korekcija, lai nodrošinātu konsekventus cenu un apjoma datus;
- c) turklāt, izveidojot cenu un apjoma indeksu integrētu sistēmu ekonomikas kontu sistēmas kontekstā, nacionālo kontu speciālistiem tiek nodrošinātas papildu pārbaudes iespējas. Pieņemot, ka pastāv līdzsvarota piedāvājuma un izlietojuma tabulu (faktiskajās cenās) sistēma, sagatavot šādas līdzsvarotas tabulas apjoma izteiksmē nozīmē, ka nosacītu cenu indeksu sistēmu var iegūt automātiski. Pārbaudot šādi iegūtu indeksu ticamību, var rasties nepieciešamība pārskatīt un labot datus apjoma izteiksmē un dažos gadījumos pat vērtības faktiskajās cenās;
- d) visbeidzot, uzskaites pieeja ļauj mērīt cenu un apjoma pārmaiņas tādiem noteiktiem balansposteniem noteiktos kontos, kurus pēc definīcijas iegūst no citiem kontu elementiem.

- 10.05. Lai gan integrētajai sistēmai, kas balstās uz preču un pakalpojumu darījumu bilanci (vispārēju un pa nozarēm), ir savas priekšrocības, jāņem vērā, ka šādi iegūti cenu un apjoma indeksi neatbilst visām vajadzībām un neatbild uz visiem iespējamiem jautājumiem par cenu vai apjoma pārmaiņām. Uzskaites ierobežojumi un cenu un apjoma indeksa formulas izvēle, lai arī nozīmīgi loģiskas sistēmas izveidošanai, dažreiz var būt šķērslis. Turklāt ir vajadzīga arī informācija par īsa termiņa periodiem, piemēram, mēnešiem vai ceturkšņiem. Šādos gadījumos lietderīgi var izrādīties cita veida cenu un apjoma indeksi.

CENU UN APJOMA INDEKSU PIELIETOJUMA JOMA NACIONĀLAJOS KONTOS

10.06. Starp plūsmām, kuras parādās ekonomikas kontos faktiskajās cenās, ir dažas plūsmas (tās galvenokārt attiecas uz produktiem), kurās iedalījums cenu un apjoma pārmaiņās ir līdzīgs mikroekonomikas līmeņa iedalījumam. Attiecībā uz daudzām citām plūsmām sistēmā iedalījums nav tik acīmredzams.

Ja plūsmas kontos aptver grupu, ko veido parasti darījumi ar precēm un pakalpojumiem, un katras preces vai pakalpojuma vērtība ir ekvivalenta daudzu fizisku vienību un to atbilstīgo vienības cenu produktam, pietiek, ja ir zināms plūsmas iedalījums komponentos, lai noteiktu laika gaitā notikušās cenu un apjoma pārmaiņas.

Ja plūsmas ietver vairākus darījumus, kuri attiecas uz sadali un finanšu starpniecību, kā arī balanspostēņus, piemēram, pievienoto vērtību, ir grūti vai pat neiespējami tieši sadalīt faktisko vērtību cenu un apjoma komponentos un jāpieņem īpaši risinājumi.

Ir jāņem vērā arī daudzu agregātu, piemēram, darba ņēmēju atalgojuma, mājsaimniecību izmantojamā ienākuma vai nacionālā ienākuma, reālā pirktspēja. To var izdarīt, piemēram, deflējot šos agregātus ar to preču un pakalpojumu cenu indeksu, kurus par tiem var nopirkt.

10.07. Mērķis un procedūra, ko ievēro, mērot ienākuma aplēšu reālo pirktspēju, atšķiras no mērķa un procedūras, ko ievēro, deflējot preces, pakalpojumus un balanspostēņus. Preču un pakalpojumu plūsmām var izveidot cenu un apjoma indeksu integrētu sistēmu, kas sniedz konsekventu ietvaru ekonomikas izaugsmes mērīšanai. Vērtējot ienākumu plūsmas reālā izteiksmē, izmanto cenu indeksus, kas nav cieši saistīti ar ienākumu plūsmu. Tādējādi cenas izvēle ienākumu izaugsmei var atšķirties atkarībā no analīzes mērķiem: cenu un apjoma indeksiem integrētajā sistēmā netiek noteikta viena cena.

Cenu un apjoma indeksu integrētā sistēma

10.08. Faktisko vērtību pārmaiņu sistemātiska iedalīšana komponentos "cenu pārmaiņas" un "apjoma pārmaiņas" ir ierobežota un attiecas uz plūsmām, kas atspoguļo darījumus, kuri ierakstīti preču un pakalpojumu kontos un tos pamatojošā piedāvājuma un izlietojuma ietvarā. To veic gan datiem par individuālām nozarēm un produktiem, gan kopējās ekonomikas datiem. Plūsmas, kas ir balanspostēņi, piemēram, pievienoto vērtību, nevar tieši sadalīt cenas un apjoma sastāvdaļās; to var izdarīt tikai netieši, izmantojot attiecīgās darījumu plūsmas.

Izmantojot uzskaites ietvaru, datu aprēķināšanai tiek noteikti divējādi ierobežojumi:

- a) preču un pakalpojumu konta saldo jebkuriem secīgiem diviem gadiem jāiegūst gan faktiskajās cenās, gan apjoma izteiksmē;
- b) katrai plūsmai kopējās ekonomikas līmenī jābūt vienāgai ar dažādu nozaru atbilstīgo plūsmu summu.

Trešais ierobežojums, kas neizriet no uzskaites ietvara izmantošanas, bet rodas, veicot apzinātu izvēli: katra pārmaiņa darījumu vērtībā jāattiecinā uz cenu pārmaiņām vai apjoma pārmaiņām vai to abu kombināciju.

Ja minētās trīs prasības ir izpildītas, preču un pakalpojumu kontu un ražošanas kontu vērtēšana apjoma izteiksmē nozīmē, ka var iegūt cenu un apjoma indeksu integrētu kopumu.

10.09. Veidojot šādu integrētu kopumu, jāapsver šādi posteņi:

Produktu darījumi

Izlaide	P.1
Tirgus izlaide	P.11
Izlaide pašu galapatēriņam	P.12
Ārpustirgus izlaide	P.13
Starppatēriņš	P.2

Galapatēriņa izdevumi	P.3
Individuālie galapatēriņa izdevumi	P.31
Kolektīvie galapatēriņa izdevumi	P.32
Faktiskais galapatēriņš	P.4
Faktiskais individuālais galapatēriņš	P.41
Faktiskais kolektīvais galapatēriņš	P.42
Bruto kapitāla veidošana	P.5
Bruto pamatkapitāla veidošana	P.51
Krājumu pārmaiņas	P.52
Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	P.53
Preču un pakalpojumu eksports	P.6
Preču eksports	P.61
Pakalpojumu eksports	P.62
Preču un pakalpojumu imports	P.7
Preču imports	P.71
Pakalpojumu imports	P.72
Produktu nodokļi un subsīdijas	
Produktu nodokļi, izņemot PVN	D.212 un D.214
Produktu subsīdijas	D.31
Produktu PVN	D.211
Balansposteni	
Pievienotā vērtība	B.1
Iekšzemes kopprodukts	B.1*g

Citi cenu un apjoma indeksi

- 10.10. Papildus iepriekšminētajiem cenu un apjoma mēriem arī šādus agregātus var sīkāk iedalīt to cenu un apjoma komponentos. Šo mēru mērķi atšķiras.

Krājumi attiecīgi katra perioda sākumā un beigās var būt jāaprēķina apjoma izteiksmē, lai aprēķinātu bilances agregātus. Uzkrātie ražotie pamatlīdzekļi jāaprēķina apjoma izteiksmē, lai aplēstu kapitāla un izlaides attiecību, kā arī iegūtu pamatu pamatkapitāla patēriņa aprēķināšanai apjoma izteiksmē. Darbaņēmēju atalgojumu var aprēķināt apjoma izteiksmē, lai mērītu ražīgumu un arī dažos gadījumos, kad izlaidi aplēš, izmantojot ielaides datus apjoma izteiksmē. Aplēse apjoma izteiksmē jāveic arī par pamatkapitāla patēriņu, citiem ražošanas nodokļiem un citām ražošanas subsīdijām, aprēķinot izmaksas apjoma izteiksmē.

- 10.11. Darbaņēmēju atalgojums ir ienākuma elements. Lai mērītu pirktspēju, to var novērtēt reālā izteiksmē, veicot tai deflāciju ar indeksu, kurš atspoguļo darbaņēmēju pirktspēju ražojumu cenās. Arī citus ienākuma elementus, piemēram, mājāsaimniecību izmantojamo ienākumu un nacionālo ienākumu, var mērīt reālā izteiksmē tādā pašā vispārējā veidā.

CENU UN APJOMA INDEKSU MĒRĪŠANAS VISPĀRĒJIE PRINCIPI

Tirgus produktu cenu un apjomu definīcija

- 10.12. Apjoma un cenu indeksus var iegūt tikai mainīgajiem, kam ir cenas elements un daudzuma elements. Cenas un daudzuma jēdzieni ir cieši saistīti ar viendabīgu produktu jēdzienu, t. i., produktiem, kam var definēt vienības, kuras visas uzskata par līdzvērtīgām un kuras tādēļ var apmainīt pret tādu pašu monetāru vērtību. Tāpēc viendabīga produkta cenu var definēt kā naudas apjomu, par kādu var apmainīt katru produkta vienību.

Tāpēc katrai viendabīga produkta plūsmai, t. i., izlaidei, var definēt cenu (p), daudzumu (q), kas atbilst vienību skaitam, un vērtību (v), ko nosaka ar šādu vienādojumu:

$$v = p \times q$$

Kvalitāte, cena un viendabīgi produkti

10.13. Viendabīgus produktus var definēt arī, nosakot, ka tos veido vienādas kvalitātes vienības.

Viendabīgiem produktiem ir nozīmīga loma nacionālajos kontos. Izlaidi vērtē bāzes cenās, ko tirgus nosaka izlaides laikā, t. i., ļoti bieži tas notiek pirms pārdošanas. Tāpēc saražotās vienības jānovērtē nevis par cenu, par kādu tās faktiski pārdos, bet par cenu, par kādu tiek pārdotas ekvivalentas vienības attiecīgo vienību ražošanas laikā. To var izdarīt precīzi tikai ar viendabīgiem produktiem.

10.14. Tomēr praksē produkta divas vienības ar identiskām fiziskām īpašībām var pārdot par dažādām cenām šādu divu iemeslu dēļ:

- a) var uzskatīt, ka divas vienības ar identiskām fiziskām īpašībām nav ekvivalentas, ja tās tiek pārdotas dažādās vietās, dažādos laikposmos vai saskaņā ar atšķirīgiem nosacījumiem. Šādā gadījumā uzskata, ka vienības atbilst dažādiem viendabīgiem produktiem;
- b) divas vienības ar identiskām fiziskām īpašībām var tikt pārdotas par dažādu cenu vai nu tādēļ, ka trūkst informācijas, vai tādēļ, ka ieviesti ierobežojumi attiecībā uz brīvību pirkt, vai arī pastāv paralēls tirgus. Šādā gadījumā uzskata, ka vienības pieder vienam un tam pašam viendabīgam produktam.

Tādējādi viendabīgu produktu var definēt kā produktu, kura visas vienības tiktu pārdotas par vienu un to pašu cenu perfekta konkurences apstākļos. Ja nepastāv perfekta konkurence, viendabīga produkta cenu nosaka tā vienību vidēja cena. Tāpēc kontu sistēmā katram viendabīgam produktam ir viena vienīga cena, lai produktu vērtēšanai varētu piemērot vispārējus noteikumus.

10.15. Informācijas trūkums nozīmē, ka pircēji ne vienmēr ir pietiekami informēti par pastāvošajām cenu atšķirībām, un tādēļ tie var nejauši iepirkties par augstākām cenām. Tā – vai pretēji – var notikt, ja individuālie pircēji un pārdevēji ved sarunas vai kaulējas par cenu. No otras puses, atšķirība starp preces vidējo cenu tirgū, kur parasti notiek šāda kaulēšanās, un tādas pašas preces cenu citāda veida mazumtirdzniecībā, piemēram, universālveikalā, parasti atspoguļo kvalitātes atšķirības dažādu pārdošanas apstākļu dēļ.

10.16. Cenu diskriminācija nozīmē, ka vienādām precēm un pakalpojumiem, ko pārdod vienādos apstākļos, pārdevēji var noteikt dažādas cenas dažādām pircēju kategorijām. Šādos gadījumos noteiktas kategorijas pircējam nav izvēles iespējas vai izvēles iespēja ir ierobežota. Pieņemtais princips nosaka, ka cenu atšķirības uzskata par cenu diskrimināciju, ja par vienādām vienībām, kuras tiek pārdotas pilnīgi vienādos apstākļos skaidri nodalāmā tirgū, tiek prasīta atšķirīga cena, t. i., kad par vienu un to pašu viendabīgo produktu tiek prasīta atšķirīga cena. Cenu atšķirības, ko rada šāda diskriminācija, neveido apjoma atšķirības.

Iespēja tālāk tirgot preces noteiktā tirgū nozīmē, ka vairumā gadījumu cenu diskrimināciju šādiem produktu veidiem var uzskatīt par nenozīmīgu. Preču cenu iespējamās atšķirības parasti var skaidrot ar informācijas trūkumu vai paralēlu tirgu pastāvēšanu.

Pakalpojumu nozarēs, piemēram, transporta nozarē, ražotāji var noteikt zemākas cenas tām indivīdu grupām, kurām parasti ir zemāki ienākumi, piemēram, pensionāriem vai studentiem. Ja šādiem indivīdiem ir tiesības braukt bez maksas jebkurā laikā, to uztver kā cenu diskrimināciju. Taču, ja viņiem nosaka zemāku braukšanas maksu ar nosacījumu, ka viņi brauc tikai noteiktos laikos, parasti ne sastrēguma stundās, viņiem tiek piedāvāts zemākas kvalitātes transports, jo transportu ar un bez nosacījumiem var uzskatīt par dažādiem viendabīgiem produktiem.

10.17. Paralēli tirgi var pastāvēt vairāku iemeslu dēļ. Pircēji nevar nopirkt par zemāku cenu tik, cik viņi vēlētos, jo par šo cenu ir nepietiekams piedāvājums, un var pastāvēt sekundārais, paralēlais tirgus, kurā ir noteiktas augstākas cenas. Pastāv arī iespēja, ka paralēli tirgi pastāv tad, ja pārdevēji var prasīt zemākas cenas, jo viņi var izvairīties no zināmiem nodokļiem.

10.18. Tāpēc, ja kvalitāti nosaka visas īpašības, kuras ir kopīgas visām viendabīga produkta vienībām, atšķirības kvalitātē atspoguļo šādi faktori:

- a) fiziskās īpašības;

- b) piegāde uz dažādām vietām;
- c) piegāde dažādos dienas laikos vai dažādos gada periodos;
- d) atšķirības pārdošanas nosacījumos, apstākļos vai vidē, kurā preces vai pakalpojumus piegādā.

Cenas un apjoms

- 10.19. Apjoma jēdziena ieviešana nacionālajos kontos saistīta ar vēlmi likvidēt cenu atšķirību ietekmi tradicionālajā vērtībā, ko izsaka monetārās vienībās, un tāpēc šķiet, ka produktu grupām daudzuma jēdziens tiek paplašināts. Būtu jā noteiktam viendabīgam produktam vienādojums $v = p \times q$ ļauj vērtības pārmaiņas laika gaitā sadalīt cenas pārmaiņās un daudzuma pārmaiņās. Tomēr praksē ir pārāk daudz viendabīgu produktu, lai tos apstrādātu atsevišķi, un tāpēc nacionālo kontu speciālistiem jāstrādā vairāk agregātu līmenī. Tomēr agregātu līmenī vienādojums $v = p \times q$ vairs nav izmantojams, jo, lai gan var apkopot vērtības, nav nozīmes apkopot daudzumus, lai iegūtu cenas.
- 10.20. Tomēr pastāv vienkāršs veids, kā viendabīgu produktu vērtības pārmaiņas sadalīt divos periodos, no kuriem vienu uzskata par bāzes periodu, bet otru – par kārtējo periodu. Ietekmi, kādu rada cenas pārmaiņas, var izlīdzināt, aprēķinot, kāda būtu bijusi produktu kopuma vērtība, ja cenu pārmaiņa nebūtu notikusi, t. i., piemērojot bāzes perioda cenu daudzumam kārtējā periodā.

Šāda vērtība bāzes perioda cenās nosaka apjoma jēdzienu. Produktu kopuma vērtību kārtējā periodā var pierakstīt šādi:

$$v^1 = \sum_i p_i^1 \times q_i^1$$

EkspONENTS (1) attiecas uz kārtējo periodu, un INDEKSS (i) attiecas uz noteiktu viendabīgu produktu. Tādējādi produktu kopuma apjomu kārtējā periodā nosaka attiecībā pret bāzes periodu, izmantojot šādu formulu:

$$Volume = \sum_i p_i^0 \times q_i^1$$

EkspONENTS (0) attiecas uz bāzes periodu. Salīdzinot produktu kopuma apjomu kārtējā periodā un tā kopējo vērtību bāzes periodā, var izmērīt pārmaiņas, ko neietekmē nekādas cenu atšķirības. Tādējādi apjoma indeksu var aprēķināt, izmantojot šādu formulu:

$$IVol^1 = \frac{\sum_i p_i^0 \times q_i^1}{\sum_i p_i^0 \times q_i^0}$$

Tādējādi noteiktais apjoma indekss ir Laspeiresa daudzumu indekss, kurā katru bāzes indeksu sver atbilstīgi bāzes produkta proporcijai kopējā bāzes perioda vērtībā.

Kad ir noteikts apjoma jēdziens, pēc analoģijas ar vienādojumu $v = p \times q$ var noteikt nevis cenu, bet cenu indeksu. Cenu indeksu tādējādi nosaka, izmantojot attiecību starp vērtību kārtējā periodā un apjomu, t. i., izmantojot šādu formulu:

$$IP^1 = \frac{\sum_i p_i^1 \times q_i^1}{\sum_i p_i^0 \times q_i^1}$$

Šis ir Pāšes cenu indekss, kurā katru bāzes cenu indeksu sver atbilstīgi pamatprodukta īpatsvaram kopējā vērtībā kārtējā periodā.

Šādi noteiktie apjoma un cenu indeksi pierāda šādu vienādojumu:

Vērtības indekss = cenu indekss $\times$ apjoma indekss.

Šis vienādojums ir vienādojuma $v = p \times q$ vispārīgāka versija un ļauj produktu kopuma vērtības pārmaiņas iedalīt apjoma pārmaiņās un cenu pārmaiņās.

Aprēķinot apjomu, daudzumus sver, izmantojot bāzes perioda cenas, tādējādi rezultāts ir atkarīgs no cenu struktūras. Cenu struktūras pārmaiņas var izrādīties mazāk nozīmīgas īsos nekā garos periodos. Tādējādi apjomu aprēķina tikai par diviem secīgiem gadiem, t. i., apjomu aprēķina iepriekšējā gada cenās.

Veicot salīdzinājumu par garākiem laikposmiem, Laspeiresa apjoma indeksus un Pāšes cenu indeksus aprēķina vispirms attiecībā pret iepriekšējo gadu un tad nosaka ķēdes indeksus.

- 10.21. Izmantojot Pāšes cenu indeksus un Laspeiresa apjoma indeksus, galvenā priekšrocība ir to interpretācijas un aprēķina vienkāršums, kā arī aditivitātes īpašība piedāvājuma un izlietojuma bilanci.
- 10.22. Ķēdes indeksi rada problēmu, ka, tos izmantojot, apjomi nav saderīgi, tādēļ tos nevar izmantot produktu līdzsvarošanas procedūrās, pamatojoties uz piedāvājuma un izlietojuma tabulām.
- 10.23. Nesaderīgi apjoma dati, ko aprēķina, izmantojot ķēdes indeksus, jāpublicē bez korekcijas. Šāda metode ir pārskatāma un norāda lietotājiem problēmas mērogu. Tas neizslēdz iespēju, ka var būt apstākļi, kad sagatavotāji var nolemt dot priekšroku atšķirību likvidēšanai, lai uzlabotu datu kopējo atbilstību. Kad atsaucis gada vērtības tiek ekstrapolētas, izmantojot ķēdes apjoma indeksus, jāsniedz skaidrojums lietotājiem attiecībā uz saderības trūkumu tabulās.
- 10.24. Tā kā praksē nevar izmērīt visu viendabīgo produktu cenas un daudzumus, apjoma indeksu vai cenu indeksu aprēķina, izmantojot reprezentatīvu viendabīgu produktu izlasi; tas balstās uz domu, ka izlasē neiekļauto produktu apjomi vai cenas mainās tāpat kā izlasē iekļauto produktu vidējais rādītājs. Tāpēc jāizmanto produktu klasifikācija, kura ir pēc iespējas detalizēta, lai katrs identificētais produkts būtu maksimāli viendabīgs neatkarīgi no tā, cik detalizēta informācija sniegta par rezultātiem.
- 10.25. Ņemot vērā vienādību, kas saista vērtības indeksu, cenu indeksu un apjoma indeksu, jāaprēķina tikai divi indeksi. Parasti vērtības indeksu iegūst tieši, vienkārši salīdzinot kopējās vērtības kārtējā periodā un bāzes periodā. Tad atliek izvēlēties, ko aprēķināt – cenu indeksu vai apjoma indeksu. Vairumā gadījumu pieņemumu par paralēlām pārmaiņām, uz ko balstīta metode, vairāk pierāda cenas, nevis apjomi, jo dažādu produktu cenas bieži būtiski ietekmē noteikti vispārēji faktori, piemēram, izejvielu izmaksas un darba alga. Šādos gadījumos cenu indeksu aprēķina, izmantojot laika gaitā nemainīgas kvalitātes produktu izlasi, kvalitāti nosakot ne tikai ar produkta fiziskajām īpašībām, bet arī ar pārdošanas nosacījumiem, kā paskaidrots iepriekš. Tādējādi visas vispārējās vērtības variācijas, ko rada dažādu produktu strukturālas pārmaiņas, izrādās apjoma, nevis cenas variācijas.

Tomēr dažos gadījumos vieglāk būs aprēķināt apjoma indeksu, un to izmantos cenu indeksa iegūšanai. Reizēm var būt pat labāk aprēķināt vērtības indeksu, pamatojoties uz cenu indeksu un apjoma indeksu.

Jauni produkti

- 10.26. Saskaņā ar iepriekš aprakstīto metodi cenu un apjoma indeksu aprēķināšanai pieņem, ka produkti pastāv abos secīgos gados. Tomēr faktiski daudzi produkti parādās vienā gadā un pazūd nākošajā gadā, un cenu un apjoma indeksiem tas jāatspoguļo. Ja apjomu nosaka, izmantojot iepriekšējā gada cenas, nerodas īpašas grūtības attiecībā uz produktiem, kuri pastāvēja iepriekšējā gadā, bet kuru vairs nav kārtējā gadā, jo tie ir vienkārši saistīti ar nulles daudzumu kārtējā gadā. Problēma ir sarežģītāka jaunu produktu gadījumos, jo attiecībā uz iepriekšējo gadu nevar izmērīt tāda produkta cenu, kura nav bijis.

Šādā gadījumā ir divu veidu pieejas, lai aplēstu cenu iepriekšējā gadā: izmantojot pirmo, pieņem, ka jauna produkta cena mainās līdzīgi kā citiem produktiem, savukārt, izmantojot otro, mēģina tieši aprēķināt, kāda būtu jaunā produkta cena, ja tas būtu bijis bāzes periodā. Pirmās pieejas gadījumā vienkārši izmanto cenu indeksu, ko aprēķina, pamatojoties uz tādu viendabīgu produktu izlasi, kuri bijuši abos gados, un praksē šo metodi izmanto vairumam jaunu produktu, jo vispārīgi ir pārāk daudz jaunu produktu, lai tos katru nepārprotami identificētu, īpaši tad, ja tiek stingri ievērota viendabīgu produktu definīcija. Saskaņā ar otru pieeju biežāk tiek izmantotas hedoniskas metodes, ko veido produkta cenas noteikšana, pamatojoties uz galvenajām iezīmēm, un ielaides metode, kas cenas aprēķināšanai izmanto produkta izmaksas.

Jaunu produktu aspekts ir īpaši nozīmīgs noteiktās jomās. Daudzas kapitāla preces tiek saražotas kā viens postenis un tāpēc parādās kā jauns produkts. Tas attiecas arī uz daudziem pakalpojumiem, kurus nekad nesniedz pilnīgi vienādā veidā, piemēram, pētniecības un izstrādes pakalpojumiem.

- 10.27. Attiecībā uz pakalpojumu darījumiem bieži ir grūti precizēt īpašības, kuras nosaka fiziskas vienības, un var veidoties dažādi viedokļi par izmantojamiem kritērijiem. Tas var attiekties uz tādām svarīgām nozarēm kā finanšu starpniecības pakalpojumi, vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, pakalpojumi uzņēmumiem, izglītība, pētniecība un izstrāde, veselības aprūpe vai atpūta. Fizisko vienību izvēle šādām darbībām sniegta rokasgrāmatā par cenu un apjoma mēriem nacionālajos kontos⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Eurostat, *Handbook on price and volume measures in national accounts*, 2001 (pieejama adresē: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

Principi attiecībā uz ārpustirgus pakalpojumiem

10.28. Izveidot visaptverošu cenu un apjoma indeksu sistēmu, kas aptver visu preču un pakalpojumu piedāvājumu un izlietojumu, ir īpaši grūti, mērot ārpustirgus pakalpojumu izlaidi. Šādi pakalpojumi atšķiras no tirgus pakalpojumiem ar to, ka tos nepārdod par tirgus cenu un ka to vērtību faktiskajās cenās pieņemts aprēķināt kā visu radušos izmaksu summu. Šīs izmaksas ir starppatēriņš, darba ņēmēju atalgojums, citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas un pamatkapitāla patēriņš.

10.29. Ja nav vienības tirgus cenas, var uzskatīt, ka ārpustirgus pakalpojuma vienības izmaksas ir ekvivalentas cenai. Būtībā tirgus produkta cena atbilst izdevumiem, kādi rodas pircējam, pārņemot to īpašumā, savukārt ārpustirgus pakalpojuma vienības izmaksas atbilst izdevumiem, kādi rodas sabiedrībai, lai to izmantotu. Tādējādi, ja ir iespējams noteikt ārpustirgus pakalpojumu daudzuma vienības, var arī piemērot vispārēju principu apjoma un cenu indeksu aprēķināšanai, kā tas norādīts iepriekš.

Var vispārīgi noteikt daudzuma vienības ārpustirgus pakalpojumiem, kurus patērē individuāli, piemēram, izglītības un veselības aprūpes pakalpojumiem, kas nozīmē, ka ikdienā šādiem pakalpojumiem jāpiemēro vispārīgi principi.

Metodi, ko veido apjoma aprēķināšana, piemērojot iepriekšējā gada vienības izmaksas kārtējā gada daudzumam, sauc par izlaides metodi.

10.30. Tomēr ir grūti definēt daudzuma vienības kolektīviem ārpustirgus pakalpojumiem, piemēram, pakalpojumiem saistībā ar vispārējo valdību, tieslietām vai aizsardzību. Tāpēc šādos gadījumos jāizmanto citas metodes pēc analogijas ar vispārējo metodi. Saskaņā ar šo metodi apjomu nosaka, pamatojoties uz iepriekšējā gada cenām, proti, apjomu nosaka kā izdevumus, kas rastos pircējam, ja cenas nebūtu mainījušās. Pēdējo definīciju var izmantot, kad nav iespējams noteikt daudzuma vienību, ja vien to piemēro nevis produkta vienībai, bet gan izdevumiem kopumā. Tā kā ārpustirgus pakalpojuma vērtību nosaka pēc iesaistītajām izmaksām, apjomu var aprēķināt pēc izmaksu vērtības bāzes perioda cenās, t. i., starppatēriņa, darba ņēmēju atalgojuma, citu ražošanas nodokļu, atskaitot ražošanas subsīdijas un pamatkapitāla patēriņu, vērtības bāzes perioda cenās. Šo metodi sauc par ielaides metodi. Darba ņēmēju atalgojuma, pamatkapitāla patēriņa, ražošanas nodokļu un subsīdiju aprēķins apjoma izteiksmē tiks aplūkots turpmākajos punktos.

Pat vislabākajā gadījumā attiecībā uz ārpustirgus pakalpojumiem, ko patērē individuāli, piemēram, izglītību un veselības aprūpi, ne vienmēr ir viegli izšķirt viendabīgus produktus. Patiesībā šādu pakalpojumu iezīmes reti tiek noteiktas pietiekami precīzi, lai varētu droši noteikt, vai divas dažādas pakalpojuma vienības var uzskatīt par ekvivalentām vai nē, t. i., vai jāuzskata, ka tās atbilst vienam un tam pašam viendabīgajam produktam vai diviem atsevišķiem produktiem. Nacionālo kontu speciālisti var ievērot divus ekvivalences kritērijus:

a) vienības izmaksu kritērijs: uzskata, ka divas ārpustirgus pakalpojuma vienības ir ekvivalentas, ja to vienības izmaksas ir vienādas. Šā kritērija pamatā ir doma, ka kolektīvā izpratnē tie, kuri gūst labumu no sabiedriskā pakalpojuma, arī pieņem lēmumu un maksā. Piemēram, iedzīvotāji nolemj izmantot sabiedrisku pakalpojumu, izmantojot savus pārstāvjus, un maksā tiem nodokļus. Saskaņā ar šādiem nosacījumiem nevar būt tā, ka iedzīvotāji maksā atšķirīgas cenas par pakalpojumu vienībām, ko tie uzskata par ekvivalentām. Tādējādi saskaņā ar šo kritēriju uzskata, ka divas pakalpojumu vienības ar dažādām izmaksām atbilst dažādiem produktiem, un ārpustirgus nevienbīgu produktu raksturo tā vienības izmaksu vienotība;

b) rezultāta kritērijs: uzskata, ka divas ārpustirgus pakalpojuma vienības ir ekvivalentas, ja tām ir vienāds rezultāts. Kritērija pamatā ir doma, ka divas pakalpojuma vienības, ko iedzīvotāji uzskata par ekvivalentām, tomēr var ražot ar dažādām izmaksām, jo iedzīvotāji pilnībā nepārbauda šo pakalpojumu ražošanas procesu. Vienības izmaksu kritērijs vairs nav būtisks, un to nomaina ar kritēriju, kas atbilst ārpustirgus pakalpojuma lietderīgumam sabiedrībai.

Tā kā rezultāta kritērijs bieži šķiet svarīgāks, tika veikts liels darbs, lai izstrādātu metodes, kuru pamatā būtu šis kritērijs, un joprojām tiek veikta pētniecība šo metožu uzlabošanai. Praksē šo metožu izmantošanas rezultātā apjoma aprēķinā bieži tiek ieviesti korekcijas koeficienti, ko piemēro daudzumam, un tad tās nosauc par metodēm, saskaņā ar kurām nepārprotami uzlabo kvalitāti.

Galvenās grūtības šādu metožu ieviešanā saistās ar rezultāta noteikšanu un mērīšanu. Patiesībā rezultāta mērīšanai pieņem, ka ir noteikti mērķi, bet tas nav tik vienkārši tādā jomā kā ārpustirgus pakalpojumi. Piemēram, kādi ir sabiedrības veselības aprūpes pakalpojumu mērķi: uzlabot sabiedrības veselības stāvokli vai pagarināt dzīves

ilgumu? Protams, ka abi, bet tad rodas jautājums, kā svērt dažādos mērķus, ja tie nav ekvivalenti. Piemēram, kura pieeja ir labāka – tā, kura dod iespēju nodzīvot vēl vienu gadu labā veselības stāvoklī, vai tā, kura dod iespēju nodzīvot vēl divus gadus sliktā veselības stāvoklī? Turklāt rezultāta aplēses bieži ir pretrunīgas, tāpēc daudzās valstīs atkārtoti strīdas par to vai ir uzlabojies vai pasliktinājies skolēnu sekmju līmenis.

Eiropas Savienībā, ņemot vērā konceptuālas atšķirības un konsensa trūkumu saistībā ar rezultāta metodēm, kuru kvalitāti koriģē (pamatojoties uz rezultātu), šādas metodes ir izslēgtas no centrālā ietvara, lai saglabātu rezultātu salīdzināmību. Šādas metodes patur kā iespēju papildtabulām, kamēr turpinās pētniecība. Tādējādi tādā jomā kā ārpustirgus veselības aprūpe un izglītība aplēse par ražošanu un patēriņu apjoma izteiksmē jāaprēķina, pamatojoties uz tiešiem izlaides mērījumiem, kuru kvalitāti nekoriģē un kuru iepriekšējā gadā saražoto daudzumu sver pēc šo pakalpojumu vienības izmaksām, tām nepiemērojot nekādas kvalitātes korekcijas. Šādas metodes piemēro pietiekami detalizēti, un minimālais līmenis noteikts *Eurostat* rokasgrāmatā par cenu un apjoma mēriem nacionālajos kontos.

Kaut gan kopumā jāizvairās izmantot metodes, kuru pamatā ir ielaide, tādā jomā kā veselības aprūpe var piemērot ielaides metodi, ja pakalpojumu spektrs ir tik plašs, ka praktiski nav iespējams noteikt viendabīgus produktus. Turklāt aplēsēm nacionālajos kontos jāpievieno paskaidrojoša informācija, vēršot lietotāju uzmanību uz mērījumu metodēm.

Principi attiecībā uz pievienoto vērtību un IKP

- 10.31. Pievienotā vērtība, ražošanas konta balanspostenis, ir vienīgais balanspostenis, kas veido daļu no cenu un apjoma indeksu integrētās sistēmas. Tomēr jāuzsver šā posteņa ļoti neparastās īpašības, tāpat arī ar to saistītā apjoma un cenu indeksu nozīme.

Pretēji dažādām preču un pakalpojumu plūsmām pievienotā vērtība nerāda kādu vienu darījumu kategoriju. Tāpēc to nevar tieši sadalīt cenu komponentā un apjoma komponentā.

- 10.32. *Definīcija:* pievienoto vērtību apjoma izteiksmē nosaka kā starpību starp izlaidi apjoma izteiksmē un starppatēriņu apjoma izteiksmē.

$$VA = \sum P(0) Q(1) - \sum p(0) q(1)$$

kur P un Q ir attiecīgi izlaides cenas un daudzumi, un p un q ir attiecīgi starppatēriņa cenas un daudzumi. Teorētiski pareizā metode pievienotās vērtības aprēķināšanai apjoma izteiksmē ir divkārsā deflācija, t. i., atsevišķi deflējot divas ražošanas konta plūsmas (izlaidi un starppatēriņu) un aprēķinot abu šo pārvērtēto plūsmu saldo.

- 10.33. Dažos gadījumos, kad statistikas dati joprojām nav pilnīgi vai nav pietiekami ticami, var būt jāizmanto viens rādītājs. Ja ir labi dati par pievienoto vērtību faktiskajās cenās, viena alternatīva divkārsai deflācijai ir tieši deflēt faktisko pievienoto vērtību, izmantojot izlaides cenu indeksu. No tā izriet pieņēmums, ka starppatēriņa cenas mainās tāpat kā izlaides cenas. Cita iespējamā procedūra ir ekstrapolēt pievienoto vērtību bāzes gadā, izmantojot izlaides apjoma indeksu. Šo apjoma indeksu var aprēķināt vai nu tieši, izmantojot daudzuma datus, vai deflējot izlaides faktisko vērtību, izmantojot atbilstīgu cenu indeksu. Saskaņā ar šo metodi faktiski pieņem, ka apjoma pārmaiņas ir vienādas gan izlaidei, gan starppatēriņam.

Dažām tirgus un ārpustirgus pakalpojumu nozarēm, piemēram, finansēm, komercpakalpojumiem vai aizsardzībai, var būt neiespējami apmierinoši aplēst izlaides cenas vai apjoma pārmaiņas. Šādos gadījumos pievienotās vērtības svārstības apjoma izteiksmē var aplēst, izmantojot pārmaiņas darba ņēmēju atalgojumā iepriekšējā gada darba algas likmēs un pamatkapitāla patēriņu apjoma izteiksmē. Datu veidotāji var būt spiesti piemērot šādus līdzekļus pat tad, ja nav pamatota iemesla pieņemt, ka darbaspēka ražīgums īstermiņā vai ilgtermiņā nemainīsies.

- 10.34. Tādējādi savā būtībā pievienotās vērtības apjoma un cenu indeksi atšķiras no attiecīgajiem preču un pakalpojumu plūsmu indeksiem.

Tas pats attiecas uz cenu un apjoma indeksu agregātiem balansposteniem, piemēram, iekšzemes kopproduktu. Agregēto balanspostenju vērtība ir vienāda ar visu nozaru visu pievienoto vērtību summu, t. i., ar pievienotajiem balansposteniem, kam pieskaita nodokļus un atskaita produktu subsīdijas, un no cita skatpunkta to var uztvert kā balansposteni starp kopējo gala izlietojumu un importu.

ĪPAŠAS PROBLĒMAS SAISTĪBĀ AR PRINCIPU PIEMĒROŠANU

10.35. Kaut gan cenu un apjoma indeksu integrētā sistēma ir ievērojami ierobežota un attiecas tikai uz darījumiem ar precēm un pakalpojumiem, tajā nav izslēgta iespēja aprēķināt cenu un apjoma pārmaiņu mērus noteiktiem citiem darījumiem.

Produktu un importa nodokļi un subsīdijas

10.36. Iepriekš minētā iespēja īpaši attiecas uz gadījumiem, kad nodokļi un subsīdijas ir tieši saistīti ar noteiktos darījumos iekļautu preču un pakalpojumu daudzumu vai vērtību. Piedāvājuma un izlietojuma tabulās šo nodokļu un subsīdiju vērtības ir skaidri parādītas. Piemērojot turpmāk aprakstītos noteikumus, var iegūt cenu un apjoma mērus tādām nodokļu un subsīdiju kategorijām, ko ieraksta preču un pakalpojumus kontos, t. i.:

a) produktu nodokļiem, izņemot PVN (D.212 un D.214);

b) produktu subsīdijām (D.31);

c) produktu PVN (D.211).

10.37. Vienkāršākais gadījums ir nodokļi, kas rāda fiksētu summu uz darījumā iekļautā produkta daudzuma vienību. Šādu nodokļu radīto ieņēmumu vērtība ir atkarīga no:

a) darījumā iesaistīto produktu daudzuma;

b) summas, ar ko apliek vienību, t. i., nodokļu cenas.

Lai sadalītu vērtības pārmaiņas to divos komponentos, nerodas gandrīz nekādas grūtības. Apjoma izmaiņas nosaka pēc izmaiņām apliekamo ražojumu daudzumos; cenu izmaiņas atbilst izmaiņām summā, ko iekasē par vienību, tas ir, atbilst izmaiņām apliekamajā cenā.

10.38. Biežāk notiek tā, ka nodoklis rāda zināmu procentu no darījuma vērtības. Šāda nodokļa radīto ieņēmumu vērtība tad ir atkarīga no:

a) darījumā iesaistīto produktu daudzuma;

b) darījumā iesaistīto produktu cenas;

c) nodokļu likmes (izteiktas procentos).

Nodokļu cenu tad iegūst, piemērojot likmi produkta cenai. Tāda veida nodokļu ieņēmumu vērtības izmaiņas var sadalīt arī apjoma izmaiņās, ko nosaka izmaiņas apliekamo ražojumu daudzumos, un cenas izmaiņās, kas atbilst izmaiņām apliekamajā cenā ($b \times c$).

10.39. Produktu nodokļus bez PVN (D.212 un D.214) mēra apjoma izteiksmē, saražoto vai importēto produktu daudzumiem piemērojot bāzes gada nodokļu cenas vai izlaides vai importa vērtībai, kas pārvērtēta bāzes gada cenās, piemērojot bāzes gada nodokļu likmes. Uzmanība jāpievērš faktam, ka dažādiem lietotājiem nodokļu likmes var atšķirties. To ņem vērā piedāvājuma un izlietojuma tabulās.

10.40. Līdzīgā veidā produktu subsīdijas (D.31) vērtē apjoma izteiksmē, saražoto vai importēto produktu daudzumiem piemērojot bāzes gada subsīdiju cenas vai izlaides vai importa vērtībai, kas pārvērtēta bāzes gada cenās, piemērojot bāzes gada subsīdiju likmes, ņemot vērā dažādās subsīdiju cenas dažādiem izlietojumiem.

10.41. Produktu PVN (D.211) kā kopējai ekonomikai, tā individuālām nozarēm un citiem lietotājiem aprēķina saskaņā ar neto bāzi, un tas attiecas tikai uz neatskaitāmo PVN. To nosaka kā starpību starp produktiem aprēķināto PVN un PVN, kas šiem produktu lietotājiem jāatskaita. Produktu PVN citādi ir iespējams noteikt arī kā visu neatskaitāmo summu kopsummu, kas jāmaksā lietotājiem.

Neatskaitāmo PVN apjoma izteiksmē var aprēķināt, piemērojot iepriekšējā gadā spēkā esošās PVN likmes plūsmām, ko izsaka iepriekšējā gada cenās. Tādējādi jebkuras PVN likmju pārmaiņas kārtējā gadā atspoguļosies cenu indeksā, nevis neatskaitāmā PVN apjoma indeksā.

Atskaitāmā PVN daļa aprēķinātājā PVN un tādējādi arī neatskaitāmais PVN var mainīties:

- a) vai nu tāpēc, ka radušās pārmaiņas tiesībās atskaitīt PVN, kas izriet no nodokļu likumu vai noteikumu grozījumiem, kuri stājas spēkā ar laika novirzi vai bez tās;
- b) vai arī produkta lietošanas tendenču pārmaiņu dēļ (piemēram, pieaugot tāda izlietojuma īpatsvaram, par kuru var atskaitīt PVN).

Lietojot aprakstīto metodi, gan atskaitāmā PVN summas pārmaiņas (ko rada pārmaiņas tiesībās atskaitīt PVN), gan pārmaiņas aprēķinātā PVN likmē tiks uzvertas kā nodokļu cenas pārmaiņas.

No otras puses, atskaitāmā PVN summas pārmaiņas, ko rada produkta izlietojuma tendenču pārmaiņas, nozīmē pārmaiņas atskaitāmā PVN apjomā, kas jāatspoguļo produktu PVN apjoma indeksā.

Citi ražošanas nodokļi un subsīdijas

- 10.42. Pieej citiem ražošanas nodokļiem (D. 29) un subsīdijām (D. 39) rada īpašas grūtības, jo, pēc definīcijas, tos nevar tieši attiecināt uz saražotajām vienībām. Ārpustirgus pakalpojumu gadījumā šo problēmu vēl pastiprina tas, ka tos izmanto tikai tad, kad nav iespējams noteikt daudzuma vienības. Tomēr šo problēmu var apiet, nosakot citus nodokļus un ražošanas subsīdijas apjoma izteiksmē, izmantojot summu, līdz kādai tie būtu palielinājušies, ja nebūtu notikušas pārmaiņas nodokļu noteikumos un cenās kopumā attiecībā uz iepriekšējo gadu. Piemēram, nodokļi par īpašumu vai aktīva izlietojumu var tikt vērtēti apjoma izteiksmē, piemērojot kārtējā periodā iepriekšējā gada noteikumus un aktīvu cenu.

Pamatkapitāla patēriņš

- 10.43. Pamatkapitāla patēriņa apjoma mēru aprēķināšana rada maz problēmu, ja ir pieejami labi dati par pamatkapitāla preču krājumu struktūru. Nepārtrauktās inventarizācijas metode, ko izmanto vairums valstu, jau nozīmē, ka aplēsēm par pamatkapitāla patēriņu faktiskajās cenās vispirms jāreķina pamatkapitāla preču krājums apjoma izteiksmē. Lai pārietu no vērtējuma pēc sākotnējās vērtības uz vērtējumu pēc atjaunošanas vērtības, vispirms viendabīgi jānovērtē dažādos periodos iegūtās kapitāla preces, t. i., bāzes gada cenās. Tādējādi šādi iegūtus cenu un apjoma indeksus var izmantot, lai aprēķinātu pamatkapitāla patēriņa vērtību apjoma izteiksmē un attiecīgo cenu indeksu.

Ja neveic pamatkapitāla preču krājumu nepārtrauktu inventarizāciju, pārmaiņas pamatkapitāla patēriņā apjoma izteiksmē var iegūt, deflējot faktisko cenu datus ar cenu indeksiem, kas iegūti no datiem par bruto pamatkapitāla veidošanu pa produktu veidiem. Jāņem vērā iegādāto kapitāla preču vecuma struktūra.

Darba ņēmēju atalgojums

- 10.44. Lai mērītu darba ņēmēju darbaspēka ielaides apjomu, par darba ņēmēju atalgojuma daudzuma vienību var uzskatīt noteikta veida un kvalifikācijas līmeņa stundas darbu. Tāpat kā precēm un pakalpojumiem, katram atsevišķam darba veidam jāatzīst dažādas darba kvalitātes un jāaprēķina atbilstīgie daudzumi. Cena, kas saistīta ar katru darba veidu, ir par stundu samaksātā atlīdzība, kura dažāda veida darbiem, protams, var būt atšķirīga. Padarīt darba apjoma mēru var aprēķināt kā dažādu darba veidu atbilstīgā daudzuma vidējo svērto lielumu, ko sver ar darba ņēmēju atalgojuma vērtību iepriekšējā gadā vai noteiktā bāzes gadā. Citādi algas likmes indeksu darbam var aprēķināt, aprēķinot proporcionālo pārmaiņu vidējo svērto lielumu atalgojuma stundas likmēs dažādiem darba veidiem, kā svarus atkal izmantojot darba ņēmēju atalgojumu. Ja Laspeiresa tipa apjoma indeksu aprēķina netieši, deflējot pārmaiņas darba ņēmēju atalgojumā faktiskajās vērtībās ar stundas atalgojuma vidējo pārmaiņu indeksu, tad pēdējais būs Pāšes tipa indekss.

Ražoto pamatlīdzekļu un krājumu uzkrātie lielumi

- 10.45. Uzkrāto lielumu apjomi iepriekšējā gada cenās ir nepieciešami gan par ražotajiem pamatlīdzekļiem, gan krājumiem. Attiecībā uz ražotiem pamatlīdzekļiem šādi dati, kas ir nepieciešami kapitāla izlaidis attiecību aprēķināšanai, ir pieejami, ja izmanto nepārtrauktās inventarizācijas metodi. Citos gadījumos informāciju par uzkrāto aktīvu vērtībām var savākt no ražotājiem un deflē ar pamatkapitāla veidošanai izmantotiem cenu indeksiem, ņemot vērā uzkrāto aktīvu vecuma struktūru.

Krājumu pārmaiņas mēra, no iegrāmatoto krājumu vērtības atņemot atskaitīto krājumu vērtību un jebkurus periodiskus zaudējumus no konkrētajā laikā krājumā turētām precēm. Apjomus iepriekšējā gada cenās var iegūt, deflējot šos komponentus. Tomēr praksē reti ir gadījumi, kad ir faktiski zināmi uzkrāto lielumu iegrāmatojumi un atskaitījumi, un bieži vienīgā pieejamā informācija ir uzkrāto lielumu vērtība perioda sākumā un beigās. Šādos apstākļos bieži nepieciešams pieņemt regulārus iegrāmatojumus un atskaitījumus kārtējā periodā, lai var uzskatīt, ka vidējā cena perioda laikā ir nozīmīga gan iegrāmatojumiem, gan atskaitījumiem. Saskaņā ar šādu nosacījumu uzkrāto lielumu variācijas aprēķins, izmantojot starpību starp iegrāmatojumu un atskaitījumu vērtībām, ir ekvivalents starpību aprēķināšanai starp sākuma un beigu uzkrātajiem lielumiem. Tad pārmaiņas uzkrāto lielumu apjoma izteiksmē var aprēķināt, deflējot sākuma un beigu uzkrātos lielumus, lai tie atbilstu vidējai cenai bāzes periodā. Kad ir zināms uzkrāto lielumu variācijas daudzums, tad, pieņemot regulārus iegrāmatojumus un atskaitījumus, atkal var aprēķināt uzkrāto lielumu variācijas apjomu, piemērojot vidējo cenu bāzes periodā uzkrāto lielumu variācijām daudzuma izteiksmē.

KOPĒJĀS EKONOMIKAS REĀLĀ IENĀKUMA MĒRI

10.46. Kopumā ienākuma plūsmas nav iespējams iedalīt cenu komponentā un daudzuma komponentā, un šā iemesla dēļ cenu un apjoma mērus nav iespējams noteikt tādā pašā veidā kā produktu plūsmām un uzkrātajiem lielumiem. Ienākuma plūsmas var mērīt reālā izteiksmē tikai tad, ja izvēlas kādu noteiktu preču un pakalpojumu grozu, par kuru parasti iztērē ienākumu, un šā groza cenu indeksu izmanto kā kārtējo ienākumu deflatoru. Izvēle vienmēr ir brīva tādā nozīmē, ka ienākumu reti izmanto pirkumiem konkrētajā periodā. Daļu ienākumu var izmantot pirkumiem vēlākos periodos vai – alternatīvi – pirkumus šajā periodā var daļēji finansēt ar agrāk veidotiem uzkrājumiem.

10.47. Iekšzemes kopprodukta iepriekšējā gada cenās ir kopējās ekonomikas kopējās ražošanas (mīnus starppatēriņš) mērs apjoma izteiksmē. Rezidentu kopējo reālo ienākumu ietekmē ne tikai šīs ražošanas apjoms, bet arī likme, pēc kādas eksportu var apmainīt pret importu no pārējās pasaules. Ja tirdzniecības nosacījumi uzlabojas, nepieciešams mazāk eksporta, lai samaksātu par noteiktu importa apjomu, tādējādi konkrētajā iekšzemes ražošanas līmenī preces un pakalpojumus var pārdalīt no eksporta uz patēriņu vai kapitāla veidošanu.

Reālo iekšzemes bruto ienākumu var iegūt, pievienojot tā saukto tirdzniecības guvumu iekšzemes kopprodukta apjoma rādītājam. Tirdzniecības guvumu vai, kā dažkārt var būt, – zaudējumu nosaka šādi:

$$T = \frac{X - M}{P} - \left[\frac{X}{P_x} - \frac{M}{P_m} \right]$$

t.i., kā eksporta mīnus importa kārtējo saldo, kas deflēts ar cenu indeksu P, un no kā atskaita starpību starp eksporta deflēto vērtību un importa deflēto vērtību. Atbilstīga deflatora (P) izvēle kārtējam tirdzniecības saldo jāatstāj valsts statistisko iestāžu ziņā, ņemot vērā šīs valsts īpašos apstākļus. Apstākļos, kad nav noteiktības par deflatora izvēli, piemērots deflators var būt vidējais rādītājs starp importa un eksporta cenu indeksiem.

Dažādi reālā ienākuma agregāti parādīti un definēti šādi:

iekšzemes kopprodukts apjoma izteiksmē

plus tirdzniecības guvums vai zaudējums no pārmaiņām tirdzniecības nosacījumos

vienāds ar reālo iekšzemes bruto ienākumu

plus reālie no ārvalstīm saņemamie primārie ienākumi

mīnus reālie ārvalstīm maksājamie primārie ienākumi

vienāds ar reālo nacionālo bruto ienākumu

plus reālie no ārvalstīm saņemamie kārtējie pārvedumi

mīnus reālie ārvalstīm maksājamie kārtējie pārvedumi

vienāds ar reālo izmantojamo nacionālo bruto ienākumu

mīnus pamatkapitāla patēriņš apjoma izteiksmē

vienāds ar reālo izmantojamo nacionālo neto ienākumu.

Lai varētu izteikt dažādos nacionālā ienākuma agregātus reālajā izteiksmē, saņemamos un maksājamajos primāros ienākumus un pārvedumus uz ārvalstīm un no ārvalstīm iesaka deflēt ar iekšzemes bruto gala izdevumu indeksu. Reālais izmantojamais nacionālais ienākums jāizsaka neto, atņemot no tā bruto vērtības pamatkapitāla patēriņu apjoma izteiksmē.

TERITORIĀLIE CENU UN APJOMA INDEKSI

- 10.48. Tas, ka valstīm ir dažādi cenu līmeņi un valūtas, rada sarežģījumus cenu un apjomu teritoriālos salīdzinājumos. Nominālie valūtas maiņas kursi nav piemērots konversijas faktors šādos salīdzinājumos, jo tie atbilstīgi neatspoguļo cenu līmeņa atšķirības un tie nav pietiekami stabili laika gaitā.
- 10.49. To vietā piemēro pirktspējas paritāti (PPP). PPP definē kā valsts B valūtas vienību skaitu, kas nepieciešams valstī B, lai nopirktu tādu pašu preču un pakalpojumu daudzumu, kādu ar valsts A valūtas vienību var nopirkt valstī A. Tādējādi PPP var skaidrot kā maiņas kursu mākslīgai valūtai, ko parasti sauc par pirktspējas standartu (PPS). Ja izdevumus valstī A un valstī B, kas izteikti iekšzemes valūtā, konvertētu PPS, rezultātā iegūtu skaitli, kas izteikts tādā pašā cenu līmenī un tādā pašā valūtā, un ļauj nozīmīgi salīdzināt apjomus.
- 10.50. PPP tirgus precēm un pakalpojumiem pamatā ir starptautiski cenu apsekojumi. Šādi cenu apsekojumi tiek veikti vienlaikus visās dalībvalstīs, pamatojoties uz kopīgu produktu izlasi. Izlases posteņiem ir skaidri noteiktas tehniskās iezīmes un citi mainīgie lielumi, kuri var ietekmēt cenu, piemēram, uzstādīšanas izmaksas un pārdošanas noteikumi. Kaut gan priekšroka tiek dota izlases posteņu salīdzināmībai, par svariem tomēr izmanto tā reprezentatīvā iekšzemes tirgū. Ideālā variantā produktu izlase ir vienādi reprezentatīva visās dalībvalstīs.
- 10.51. Veicot ārpustirgus pakalpojumu teritoriālos salīdzinājumus, rodas tāda pati problēma, kā veicot dinamikas salīdzinājumus, jo nevienā dimensijā nepastāv tirgus cenas. Tradicionāli piemēro ielaides pieeju (vai ielaides izmaksu pieeju), pieņemot, ka izlaide ir vienāda ar ielaižu summu. Saskaņā ar šo pieeju, kas nozīmē tieši vai netieši salīdzināt ielaides pēc apjoma, ņem vērā ražīguma atšķirības. Tādēļ, tāpat kā dinamikas salīdzinājumos, priekšroka dodama tādām metodēm, kuras koncentrējas vai nu tieši uz izlaides mērīšanu, vai uz izlaides cenām, kuras pēc tam izmanto izdevumu deflēšanai, vismaz tādiem individuāliem pakalpojumiem kā izglītība un veselības aprūpe.
- 10.52. Aprēķinot PPP, piemēro to pašu indeksskaitļa formulu, kādu piemēro, aprēķinot pārejošus indeksus. Divpusējā kontekstā, kur iesaistītas divas valstis – A un B, svāriem var izmantot jebkuru no abām valstīm. No valsts A skatpunkta Laspeiresa tipa indeksu var aprēķināt ar valsts A svāriem, bet Pāšes tipa indeksu var aprēķināt, izmantojot valsts B svārus. Tomēr, ja abas valstis ir strukturāli atšķirīgas, starpība starp abiem indeksiem var būt diezgan liela, un galarezultātu lielā mērā ietekmētu indeksa izvēle. Tāpēc bināros salīdzinājumos priekšroka tiek dota abu indeksu vidējam rādītājam, t. i., Fišera indeksam.
- 10.53. Tieši skaitliski svāri parasti nav pieejami atsevišķu izlases posteņu līmenī. Tāpēc piemēro netieša svēruma formu, pamatojoties uz to, vai valstis uzskata, ka konkrēts postenis ir reprezentatīvs attiecībā uz iekšzemes patēriņa modeli vai nav. Zemākais agregācijas līmenis, kurā pieejami skaitliski svāri, tiek saukts par pamatpozīcijas (BH) līmeni.
- 10.54. Transitivitāte nozīmē, ka tiešā PPP starp valsti A un valsti C ir vienāda ar netiešo PPP, ko iegūst, reizinot tiešo PPP starp valsti A un valsti B (vai kādu citu trešo valsti) un tiešo PPP starp valsti B un valsti C. Fišera PPP pamatpozīcijas līmenī nav transitīvas, bet no tām var iegūt transitīvu PPP kopumu, kas līdzinās sākotnējiem Fišera indeksiem, izmantojot šim mērķim vismazākā kvadrāta kritēriju. Piemērojot tā saukto Elteto-Keveša-Šulca (Ēlteto-Köves-Szulc) (EKŠ) formulu, tiek samazinātas novirzes starp sākotnējiem Fišera indeksiem un izveidots pilnīgs transitīvu PPP kopums pamatpozīcijas līmenī.
- 10.55. Rezultātā transitīvo PPP kopumu visām valstīm un visas pamatpozīcijas apkopo līdz kopējam IKP līmenim, par svāriem izmantojot izdevumus no nacionālajiem kontiem. Var piemērot apkopoto PPP IKP līmenī vai citu kategoriju, piemēram, lai aprēķinātu reālos izdevumus un teritoriālos apjoma indeksus. PPP, ko dala ar nominālo valūtas maiņas kursu starp divām valstīm, veido cenu līmeņa indeksu, ko var izmantot, analizējot valstu salīdzināmos cenu līmeņus.
- 10.56. Eiropas Komisija (Eurostat) atbild par PPP aprēķināšanu dalībvalstīm saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 1445/2007 ⁽¹⁾. Praksē šādu PPP aprēķinus iekļauj plašākā PPP programmā, ko kopīgi koordinē Eurostat un ESAO. Sīkāka informācija par programmā izmantotajām metodēm sniegta "Eurostat un ESAO metodoloģiskajā rokasgrāmatā par pirktspējas paritātēm" ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1445/2007 (2007. gada 11. decembris), ar ko paredz kopējus noteikumus, lai sniegtu pamatinformāciju par pirktspējas paritātēm un lai tās aprēķinātu un izplatītu (OV L 336, 20.12.2007., 1. lpp.).

⁽²⁾ Eurostat – OECD, Eurostat-OECD Methodological Manual on Purchasing Power Parities, 2006 (pieejama adresē: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

11. NODAĻA

IEDZĪVOTĀJI UN DARBASPĒKA IZLIETOJUMS

- 11.01. Salīdzinājumi starp valstīm vai starp vienas ekonomikas nozarēm vai sektoriem ir noderīgāki konkrētiem mērķiem, ja nacionālo kontu agregātus (piemēram, iekšzemes kopproduktu, mājsaimniecību galapatēriņu, nozares pievienoto vērtību, darba ņēmēju atalgojumu) aplūko attiecībā pret iedzīvotāju skaitu un darbaspēka izlietojuma mainīgajiem. Šādiem gadījumiem iedzīvotāju un darbaspēka izlietojuma definīcijām jābūt saskaņotām ar nacionālajos kontos izmantotajiem jēdzieniem un tām jāatspoguļo nacionālo kontu ražošanas jēdziens.
- 11.02. Šīs nodaļas mērķis ir aprakstīt iedzīvotāju un nodarbinātības statistikas ietvarus un mērus, un nodrošināt vadlīnijas par to, kādā mērā šie ietvari atbilst nacionālo kontu sistēmai.
- 11.03. Darbaspēka resursus klasificē, balstoties uz tām pašām statistiskajām vienībām, ko izmanto ražošanas analīzē, proti, vietējā darbības veida vienība un institucionālā vienība.
- 11.04. Agregāti, uz kuriem attiecināma iedzīvotāju un darbaspēka izlietojuma datus, bieži ir gada kopsummas. Šādos gadījumos jāizmanto iedzīvotāju un darbaspēka izlietojuma gada vidējie rādītāji. Ja apsekojumus veic vairākas reizes gadā, izmanto vidējos skaitļus no dažādos datumos iegūtajiem rezultātiem. Ja apsekojumu veic kādā periodā gada laikā, izmantotajam periodam jābūt reprezentatīvam; aplēšot datus par variācijām visa gada laikā, jāizmanto jaunākā pieejamā informācija par pārmaiņām gada laikā. Piemēram, aplēšot vidējo nodarbinātību, jāņem vērā fakts, ka daži cilvēki nestrādā visu gadu, piemēram, gadījuma un sezonas strādnieki.

IEDZĪVOTĀJU KOPSKAITS

- 11.05. *Definīcija:* Iedzīvotāju kopskaits noteiktā datumā ietver visas valstspiederīgās vai ārvalstu personas, kuras pastāvīgi dzīvo valsts ekonomiskajā teritorijā, pat tad, ja tās atrodas īslaicīgā prombūtnē. Gada vidējie lielumi no iedzīvotāju aprēķiniem nodrošinās piemērotu bāzi nacionālo kontu mainīgo aprēķināšanai vai būs par kopsaucēju salīdzinājumos.
- 11.06. Iedzīvotāju kopskaitu nacionālajiem kontiem nosaka saskaņā ar rezidences jēdzienu, kas aprakstīts 2. nodaļā. Personu, kura uzturas vai gatavojas uzturēties valsts ekonomiskajā teritorijā vienu gadu vai ilgāk, uzskata par tur pastāvīgi dzīvojošu. Personu uzskata par pagaidu prombūtnē esošu, ja tā pastāvīgi dzīvo valstī, bet uzturas vai paredz uzturēties pārējā pasaulē mazāk par vienu gadu. Visi indivīdi, kuri pieskaitāmi vienai mājsaimniecībai, ir rezidenti tur, kur ir mājsaimniecības galveno ekonomisko interešu centrs: tas ir tur, kur mājsaimniecībai ir mājoklis vai vairāki mājokļi, ko mājsaimniecības locekļi uzskata un izmanto par pamatrezidenci. Mājsaimniecības loceklis turpina būt rezidents pat tad, ja šis indivīds bieži ceļo ārpus ekonomiskās teritorijas, jo viņa ekonomisko interešu centrs paliek tajā ekonomikā, kurā mājsaimniecība ir rezidents.
- 11.07. Valsts iedzīvotāju kopskaitā ietver:
- a) valstspiederīgos, kuri dzīvo valstī;
 - b) valstspiederīgās civilpersonas, kuras uzturas ārzemēs uz laiku mazāku par vienu gadu. Piemēram, robežstrādniekus, sezonas strādniekus, tūristus;
 - c) ārvalstu civilpersonas, kuras apmetušās valstī uz vienu gadu vai ilgāku periodu, tostarp valsts ģeogrāfiskajā teritorijā izvietoto Eiropas Savienības un starptautisko organizāciju personālu un to pavadošās personas;
 - d) ārvalstu militāro personālu, kurš strādā starptautiskajās militārajās organizācijās, kas atrodas valsts ģeogrāfiskajā teritorijā;
 - e) valstī ilgāk nekā gadu strādājošu ilgtermiņa uzdevumiem norīkotu ārvalstu tehniskās palīdzības personālu, ja uzskata, ka viņu nodarbina uzņemošās valsts valdība tās valdības vai starptautiskās organizācijas vārdā, kura finansē viņa darbu.

Iedzīvotāju kopskaitā neatkarīgi no viņu uzturēšanās ilguma ārpus valsts ietver arī:

- a) valstspiederīgos studentus, neatkarīgi no studiju ilguma ārvalstīs;

- b) pārējā pasaulē izvietoto valsts bruņoto spēku kontingentu;
- c) valstspiederīgos, kuras strādā ārpus valsts ģeogrāfiskās teritorijas izvietotajās nacionālajās zinātniskajās bāzēs;
- d) valstspiederīgos, kuri strādā diplomātiskajās pārstāvniecībās ārzemēs;
- e) ārpus ekonomiskās teritorijas darbojošos zvejas kuģu, citu kuģu, lidaparātu un peldošo platformu valstspiederīgos apkalpes locekļus;
- f) pacientus, kas ārstējas ārzemēs.

11.08. Un pretēji, valsts iedzīvotāju kopskaitā neietver:

- a) ārvalstu civilpersonas, kuras uzturas teritorijā mazāk par vienu gadu, piemēram, robežstrādnieki, sezonas strādnieki, tūristi un pacienti;
- b) valstspiederīgas civilpersonas, kuras uzturas ārzemēs vienu gadu vai ilgāk;
- c) valstspiederīgas militārpersonas, kuras strādā starptautiskajās organizācijās, kas atrodas pārējā pasaulē;
- d) ilgtermiņa uzdevumiem norīkotu valstspiederīgo tehniskās palīdzības personālu, kurš strādā ārzemēs, un par kuru uzskata, ka viņu nodarbina uzņemošās valsts valdība tās valdības vai starptautiskās organizācijas vārdā, kas finansē viņu darbu;
- e) ārvalstu studentus, neatkarīgi no viņu studiju ilguma valstī;
- f) valstī izvietoto ārvalstu bruņoto spēku kontingentu;
- g) valsts ģeogrāfiskajā teritorijā izvietoto ārvalstu zinātnisko bāzu ārvalstu personālu;
- h) valstī izvietoto ārvalstu diplomātisko pārstāvniecību locekļus.

11.09. Augšminētā iedzīvotāju definīcija neatbilst klātesošajiem vai *de facto* iedzīvotājiem, kur ieskaita personas, kuras faktiski atrodas valsts ģeogrāfiskajā teritorijā noteiktā datumā. Tā atšķiras arī no reģistrētajiem iedzīvotājiem.

EKONOMISKI AKTĪVIE IEDZĪVOTĀJI

11.10. *Definīcija:* Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji ir visas personas, kuras nodrošina vai var nodrošināt darbaspēka piedāvājumu ražīgām darbībām, kas ietilpst nacionālo kontu ražošanas jēdzienā. Tie ietver visas personas, kuras atbilst prasībām, lai tās iekļautu nodarbinātībā vai bezdarbā saskaņā ar turpmākajām definīcijām.

Starptautiskā darba organizācija (ILO) uztur darbaspēka statistikas atbilstīgos standartus. ILO standarti ir ietverti "Rezolūcijās", ko pieņem Darba statistiķu starptautiskajā konferencē. Viena no nozīmīgākajām rezolūcijām darbaspēka datu vākšanai un apkopošanai ir rezolūcija par ekonomiski aktīvo iedzīvotāju, nodarbinātības, bezdarba un nepietiekamas nodarbinātības statistiku. Šī rezolūcija pieņemta Darba statistiķu 13. starptautiskajā konferencē 1982. gada oktobrī un grozīta ar Darba statistiķu 18. starptautiskās konferences rezolūciju 2008. gada decembrī. Minētajā rezolūcijā darbaspēks definēts kā indivīdi, kuri iesaistījušies darbībās, kas ietilpst nacionālo kontu ražošanas jēdzienā.

NODARBINĀTĪBA

11.11. *Definīcija:* Jēdziens "nodarbinātība" aptver visas personas, kuras iesaistītas ražīgā darbībā, kas ietilpst nacionālo kontu ražošanas jēdzienā.

Nodarbinātās personas ir darba ņēmēji vai pašnodarbinātas personas. Personas, kurām ir vairāk nekā viens darbs, klasificē kā darba ņēmējus vai pašnodarbinātos saskaņā ar to galveno darbu.

Darba ņēmēji

11.12. *Definīcija:* Darba ņēmēji ir visas personas, kuras uz līguma pamata strādā kādā institucionālā rezidentvienībā un saņem atlīdzinājumu, kas ierakstīts kā "Darba ņēmēju atalgojums".

"Darba ņēmēji" atbilst ILO "algotas nodarbinātības" definīcijai. Attiecības starp darba devēju un darba ņēmēju pastāv tad, ja formāli vai neformāli ir noslēgts abpusēji brīvprātīgs līgums starp uzņēmumu un personu, saskaņā ar kuru persona strādā uzņēmumam par atlīdzinājumu naudā vai natūrā.

Personas, kurām ir gan darba ņēmēja, gan pašnodarbinātā darbvieta, klasificē kā darba ņēmējus, ja darba ņēmēja darbvieta ir to galvenā darbība ienākuma ziņā. Ja nav datu par ienākumiem, par pamatu ņem nostrādātās stundas.

11.13. Ietver šādas darba ņēmēju kategorijas:

- a) uz darba līguma pamata darba devēja nodarbinātās personas. Piemēram, fiziska darba strādnieki un garīga darba darītāji, vadības personāls, mājamkalpotāji, cilvēki, kuri veic algotu ražīgu darbību saskaņā ar nodarbinātības programmām;
- b) ierēdņus un citus valsts kalpotājus, kuru nodarbinātības nosacījumus un noteikumus nosaka publiskās tiesības;
- c) bruņoto spēku personālu, kurš sastāv no brīvprātīgi ilglaicīgi vai īslaicīgi nolīgtajiem, kā arī iesauktajiem, ieskaitot iesauktos, kuri strādā civiliem mērķiem;
- d) garīdzniekus, ja viņiem maksā tieši vispārējā valdība vai bezpeļņas institūcija;
- e) sabiedrību un kvazisabiedrību īpašniekus, ja viņi strādā šajos uzņēmumos;
- f) studentus, kuriem ir formālas saistības, atbilstoši kurām viņi iegulda savu darbu uzņēmuma ražošanas procesā, saņemot par to atlīdzinājumu naudā vai natūrā kā izglītības pakalpojumus;
- g) mājražotājus, ja ir skaidri noteikts līgums, ka mājražotājus atalgo, ņemot vērā padarīto darbu: tas ir, par darba apjomu, kas ieguldīts kā resurss kādā ražošanas procesā. Mājražotājs ir darba ņēmējs, ja tā līgums ar darba devēju paredz galvenokārt darbaspēka nodrošināšanu;
- h) pagaidu nodarbinātības aģentūru nodarbinātās personas, kuras jāieskaita tajā nozarē, kurā iekļauj aģentūru, kas viņas nodarbina, un nevis tā uzņēmuma nozarē, kurā viņas faktiski strādā.

11.14. Īslaicīgi nestrādājošās personas arī uzskata par darba ņēmējiem ar nosacījumu, ka formāli viņām ir darbs. Šo formālā darba esamību nosaka pēc viena vai vairākiem šādiem kritērijiem:

- a) turpinās darba algas izmaksa;
- b) tiek garantēta atgriešanās darbā pēc nenoteikta laika vai pastāv vienošanās par darbā atgriešanās datumu.

Te ietver personas, kuras īslaicīgi nestrādā tādu iemeslu dēļ kā slimība vai savainojums, brīvdiena vai atvaļinājums, streiks vai lokauts, izglītības vai mācību atvaļinājums, maternitātes vai vecāku atvaļinājums, ekonomiskās darbības sašaurināšana, īslaicīga dezorganizācija vai darba apturēšana tādu iemeslu dēļ, kā, piemēram, nepiemēroti laika apstākļi, mehānismu vai elektrotīklu avārija, izejmateriālu vai kurināmā trūkums. Tas ietver arī citu pagaidu kavējumu ar atvaļinājumu vai bez tā.

Pašnodarbinātās personas

11.15. *Definīcija:* Pašnodarbinātās personas ir vienīgie vai kopīgi īpašnieki neinkorporētiem uzņēmumiem, kuros tās strādā, izņemot tos neinkorporētos uzņēmumus, kas klasificēti kā kvazisabiedrības. Personas, kuras ir gan darba ņēmēji, gan pašnodarbinātie, klasificē šeit, ja pašnodarbinātā darbs ir to galvenā darbība ienākuma ziņā.

Ja dati par ienākumiem nav viegli pieejami, par pamatu var ņemt nostrādātās stundas.

Pašnodarbinātās personas atsaucies periodā var īslaicīgi nebūt darbā. Atlīdzība pašnodarbinātajiem ir jauktais ienākums.

11.16. Pašnodarbinātās personas ietver šādas kategorijas:

- a) neatalgotus strādājošus ģimenes locekļus, tostarp strādājošos neinkorporētos uzņēmumos, kas iesaistīti tirgus ražošanā;
- b) mājražotājus, kuru ienākumu mēra saskaņā ar kāda viņiem uzticēta ražošanas procesa izlaidi. Šādu mājražotāju līgums paredz preču vai pakalpojumu nodrošināšanu pasūtītājam;
- c) strādniekus, kuri iesaistīti ražošanā, ko pilnībā veic pašu galapatēriņam vai pašu kapitāla veidošanai, individuāli vai kolektīvi. Lai šādu ražošanu reģistrētu, tai jāveido nozīmīga daļa no to pašu galapatēriņa.

Neatalgotos brīvprātīgos strādniekus ieskaita pašnodarbinātajās personās, ja viņu brīvprātīgās darbības rezultātā radītas preces, piemēram, uzbūvēti mājokļi, baznīcas vai citas ēkas. Bet, ja viņu brīvprātīgās darbības rezultāts ir pakalpojumi, piemēram, aprūpe vai tīrīšana bez maksas, viņus neietver nodarbinātībā, jo šie brīvprātīgie pakalpojumi ir izslēgti no ražošanas.

Lai gan pakalpojumi, ko mājokļu īpašnieki sniedz paši sev kā šo mājokļu īpašnieki, ietilpst nacionālo kontu ražošanas jēdzienā, šādu pakalpojumu ražošanā nav darbaspēka izlietojuma; īpašniekus, kuri apdzīvo pašiem piederošus mājokļus, neuzskata par pašnodarbinātajām personām.

Nodarbinātība un rezidence

11.17. Ražotāju vienību darbības rezultāti atbilst nodarbinātības aptvērumam tikai tad, ja nodarbinātība ietver gan rezidentus, gan nerezidentus, kuri strādā ražotāju rezidentvienībās.

Nodarbinātībā tāpēc ietver arī šādas kategorijas:

- a) robežstrādnieki nerezidenti, t. i., personas, kuras katru dienu šķērso robežu, lai strādātu ekonomiskajā teritorijā;
- b) sezonas strādnieki nerezidenti, t. i., personas, kuras ierodas ekonomiskajā teritorijā un uzturas tur mazāk par vienu gadu, lai strādātu nozarēs, kurās periodiski nepieciešams papildus darbaspēks;
- c) pārējā pasaulē izvietoto valsts bruņoto spēku kontingents;
- d) valstspiederīgie, kuri strādā ārpus valsts ģeogrāfiskās teritorijas izvietotajās nacionālajās zinātniskajās bāzēs;
- e) valstspiederīgie, kuri strādā diplomātiskajās pārstāvniecībās ārzemēs;
- f) rezidentvienību pārvaldīto zvejas kuģu, citu kuģu, lidaparātu un peldošo platformu apkalpes locekļi;
- g) ārpus ekonomiskās teritorijas izvietoto vispārējās valdības institūciju vietējie darbinieki.

11.18. Šādas turpmāk minētas kategorijas izslēdz no nodarbinātības:

- a) rezidentus, kuri ir robežstrādnieki vai sezonas strādnieki, t. i., kuri strādā citā ekonomiskajā teritorijā;
- b) nerezidentvienību pārvaldīto zvejas kuģu, citu kuģu, lidaparātu un peldošo platformu valstspiederīgos apkalpes locekļus;
- c) valsts ģeogrāfiskajā teritorijā izvietoto ārvalstu valdību aģentūru vietējos darbiniekus;
- d) valsts ģeogrāfiskajā teritorijā izvietoto Eiropas Savienības institūciju un starptautisko civilo organizāciju personālu (ieskaitot tieši nolīgto vietējos darbiniekus);
- e) bruņoto spēku kontingentu, kurš strādā valsts ģeogrāfiskajā teritorijā izvietotajās starptautiskajās militārajās organizācijās;
- f) valstspiederīgos, kuri strādā ekonomiskajā teritorijā izvietotajās ārvalstu zinātniskajās bāzēs.

11.19. Lai varētu pāriet uz darbaspēka statistikā parasti izmantotajiem jēdzieniem (valstspiederīgo nodarbinātība), EKS īpaši paredzēts atsevišķi uzrādīt šādus posteņus:

- a) armijā iesauktie (kurus neietver darbaspēka statistikā, bet EKS ietver vispārējās valdības pakalpojumos);
- b) ražotāju nerezidentvienībās strādājošie rezidenti (kurus ietver darbaspēka statistikā, bet neietver EKS definētajā nodarbinātībā);
- c) ražotāju rezidentvienībās strādājošie nerezidenti (kurus neietver darbaspēka statistikā, bet ietver EKS definētajā nodarbinātībā);
- d) rezidentstrādnieki, kuri pastāvīgi dzīvo institūcijā;
- e) rezidentstrādnieki, kuri jaunāki par darbaspēka statistikā pieņemto vecumu.

BEZDARBS

11.20. *Definīcija:* Saskaņā ar Starptautiskās darba organizācijas (Darba statistiku 13. starptautiskā konference) izstrādātajām vadlīnijām, kuras Eiropas Savienības kontekstā sīkāk noteiktas Komisijas Regulā (EK) Nr. 1897/2000 ⁽¹⁾ jēdziens “bezdarbs” aptver visas noteikta vecuma personas, kuras pārskata periodā:

- a) bija “bez darba”, t. i., nebija pieskaitāmas algotai nodarbinātībai vai pašnodarbinātībai;
- b) “varēja sākt darbu”, t. i., bija gatavas algotai nodarbinātībai vai pašnodarbinātībai pārskata periodā;
- c) “meklēja darbu”, t. i., bija veikušas noteiktus pasākumus noteiktā nesenā periodā, lai meklētu algotu nodarbinātību vai pašnodarbinātību.

11.21. Noteiktie pasākumi var ietvert: reģistrāciju publiskā vai privātā darba biržā; vēršanos pie darba devējiem; interesešanos darbavietās, fermās, rūpnīcās, tirgū un citās sabiedriskajās vietās; sludinājumu ievietošanu un atsaukšanos uz sludinājumiem; palīdzības meklēšanu pie draugiem vai radniekiem; zemes, ēku, mašīnu vai iekārtu meklēšanu sava uzņēmuma izveidošanai; vēršanos pēc atļaujām un licencēm vai finanšu resursiem utt.

DARBVIETAS

11.22. *Definīcija:* Darbvieta ir tiešs vai netiešs līgums starp personu un institucionālo rezidentvienību par darba izpildi, saņemot pretī atlīdzību noteiktā periodā vai līdz turpmākam paziņojumam.

Šajā definīcijā precizēti šādi termini:

- a) tiešs vai netiešs līgums attiecas uz darbaspēka nodrošināšanu, nevis preces vai pakalpojuma izlaides nodrošināšanu;
- b) darbs ir jebkura darbība, kas veicina preču un pakalpojumu ražošanu ražošanas jēdziena robežās. Darba likumība un strādnieka vecums nav būtiski;
- c) atlīdzība šeit jāinterpretē plašā nozīmē, ietverot pašnodarbināto personu jaukto ienākumu.

Šajā darba definīcijā ietilpst gan darba ņēmēju, gan pašnodarbināto personu darbs: tas ir, darba ņēmēju darbs, ja persona pieder citai institucionālajai vienībai nekā darba devējs, un pašnodarbināto darbs, ja persona pieder tai pašai institucionālajai vienībai, kam darba devējs.

11.23. Darbvietas jēdziens atšķiras no augšminētā nodarbinātības jēdziena:

- a) darbvietas ietver tās pašas personas otro, trešo un citas darbvietas. Persona otrā, trešā un citās darbvietās pārskata periodā (parasti nedēļā) var secīgi strādāt vienā pēc otras vai arī paralēli, piemēram, vakara un dienas darbvietās;

⁽¹⁾ Komisijas Regula (EK) Nr. 1897/2000 (2000. gada 7. septembris), ar ko īsteno Padomes Regulu (EK) Nr. 577/98 par darbaspēka izlases veida apsekojuma organizēšanu Kopienā attiecībā uz darbības definīciju bezdarbam (OV L 228, 8.9.2000., 18. lpp.).

- b) no otras puses, darbvietas neietver darbā īslaicīgi neesošas personas, kurām ir "formāla saistība ar darbvietu", piemēram, "darbā atgriešanās garantija vai vienošanās par atgriešanās datumu". Šādu vienošanos starp darba devēju un prombūtnē vai apmācībā esošu personu sistēmā neuzskata par darbvietu.

Darbvietas un rezidence

- 11.24. Darbvietā valsts ekonomiskajā teritorijā ir tiešs vai netiešs līgums starp personu (kas var būt rezidents citā ekonomiskajā teritorijā) un institucionālo rezidentvienību valstī.

Mērot iekšzemes ekonomiskajai darbībai izlieto to darbaspēku, svarīga ir tikai institucionālās ražotājsvienības rezidence, jo tikai rezidentažotāji veido iekšzemes kopproduktu.

- 11.25. Turklāt:

- a) darbvietas ietver darbvietu skaitā ekonomiskajā teritorijā, ja rezidentažotāja darbinieki uz laiku strādā citā ekonomiskajā teritorijā un ja darbības būtība un ilgums neattaisno to uztveršanu par šīs citas teritorijas nosacīto rezidentvienību;
- b) darbvietas neiekļauj darbvietu skaitā ekonomiskajā teritorijā, ja tās izveidotas institucionālajām nerezidentvienībām, tas ir, vienībām ar interešu centru citā valstī, kurām nav nolūka darboties iekšzemes teritorijā gadu vai ilgāk;
- c) starptautisko organizāciju personāla un uz vietas nolīgta personāla, ko iesaistījušas ārvalstu vēstniecības, darbvietas skaitā neiekļauj, jo nodarbinošās vienības nav rezidenti.

NEUZSKAITĪTĀ EKONOMIKA

- 11.26. To ražošanas darbību vērtība, kuras neuzskaita tieši, principā ietilpst nacionālo kontu ražošanas robežās. Tāpēc iekļauti šādi turpmāk minēti darbību veidi:

- a) nelegālas darbības, kur puses pēc abpusējas labprātīgas piekrišanas iesaistās ekonomikas darījumos;
- b) slēptas vai pagrīdes darbības, kur darījumi kā tādi nav pretlikumīgi, bet par tiem netiek ziņots, lai izvairītos no oficiālas pārbaudes;
- c) "neformālas" darbības, par kurām parasti neveic uzskaiti.

Principā šo strādnieku atlīdzību ietver darba ņēmēju atalgojumā vai jauktajā ienākumā. Šī korekcija jāņem vērā nodarbinātības un pašnodarbinātības datos, aprēķinot proporcijas un citu statistiku.

Nelegālas darbības, kurās viena no pusēm neiesaistās labprātīgi (piemēram, zādzība) nav ekonomiski darījumi, tādēļ tie neietilpst ražošanas jēdziena robežās.

NOSTRĀDĀTO STUNDU KOPSKAITS

- 11.27. *Definīcija:* Nostrādāto stundu kopskaits ir darba ņēmēja vai pašnodarbinātās personas kopējais faktiski nostrādāto stundu skaits pārskata periodā, ja produkcijas izlaide ietilpst ražošanas jēdziena robežās.

Ņemot vērā darba ņēmēju plašo definīciju, kas ietver uz laiku darbā neesošas personas, kurām ar darbu ir formāla saistība, un daļa laika strādniekus, piemērots mērs ražīguma aprēķināšanai ir nevis darba ņēmēju skaits, bet nostrādāto stundu kopskaits.

Nostrādāto stundu kopskaits ir piemērotākais mērs, mērot darbaspēka izlietojumu nacionālajos kontos.

Faktiski nostrādāto stundu definīcija

- 11.28. Faktiski nostrādāto stundu kopskaits ir tās darba stundas, kas ir ieguldītas ražošanā un kuras var definēt, atsaucoties uz nacionālo kontu ražošanas robežām, ILO standartā, kas iekļauts 2008. gada decembrī Darba statistiķu

18. starptautiskajā konferencē pieņemtajā "Rezolūcijā par darbalaika mērīšanu" ⁽¹⁾, faktiski nostrādātās stundas definētas kā laiks, ko persona noteiktā pārskata periodā pavadījusi, veicot darbības, kuru rezultātā saražotas preces un pakalpojumi. Šī rezolūcija nostrādātās stundas precizē šādi:

- 1) faktiski nostrādātās stundas ir visās darbvietās ar dažādiem darba un atlīdzinājuma (apmaksāts vai neapmaksāts darbs) noteikumiem, un darbu var veikt dažādās vietās;
- 2) faktiski nostrādātās stundas nav saistītas ne ar administratīviem, ne arī tiesiskiem jēdzieniem, tādēļ tās attiecina uz visām strādājošajām personām, un tās var strādāt normālā jeb līgumā paredzētā darba laikā vai kā virsstundas;
- 3) statistikā par faktiski nostrādātajām stundām ietver:
 - a) faktiski nostrādātās stundas normālā darba laikā, kuras dod tiešu ieguldījumu ražošanā;
 - b) apmaksātu darba laiku, kas pavadīts apmācībā;
 - c) laiku, kas nostrādāts papildus stundām, kuras nostrādātas normālā darba laikā, saukts arī par virsstundām. Jāņem vērā, ka nostrādātās virsstundas jāiekļauj arī tad, ja tās nav apmaksātas;
 - d) laiku, kas pavadīts, veicot tādus uzdevumus kā darbavietas sagatavošana, labošana un uzturēšana, instrumentu sagatavošana un tīrīšana, un kvīšu, uzskaites grafiku un ziņojumu sagatavošana;
 - e) laiku, kas pavadīts darba vietā bezdarbībā sakarā ar īslaicīgiem pārtraukumiem darba laikā, kas saistīti, piemēram, ar darba trūkumu, mašīnu sabojāšanos vai negadījumiem, vai darba vietā pavadītu laiku, kurā netiek veikts nekāds darbs, bet par kuru samaksā saskaņā ar garantētu nodarbinātības līgumu;
 - f) laiku, kas atbilst īsiem atpūtas periodiem darba laikā, ieskaitot tējas un kafijas pauzes;
 - g) dežūras laiku. Ja dežūra notiek ārpus darba vietas, piemēram, mājās, šo laiku ietver faktiski nostrādātajās stundās, ņemot vērā to, cik ierobežotas šajā laikā ir personas ar darbu nesaistītās darbības vai pārvietošanās iespējas;
 - h) aizsardzības spēku personāla, tostarp iesaukto, nostrādātās stundas ietver pat tad, ja tās nav ietvertas valsts darbaspēka apsekojumā;
- 4) statistikā par faktiski nostrādātajām stundām neietver:
 - a) apmaksātās stundas, kas nav pavadītas darbā, piemēram, apmaksāto ikgadējo atvaļinājumu, apmaksātas oficiālas svinamās dienas, apmaksātu slimības atvaļinājumu, bērna kopšanas atvaļinājumu, streikus, īslaicīgu prombūtni saistībā ar ārsta apmeklējumu utt., laiku, kas nav strādāts nepiemērotu laika apstākļu dēļ;
 - b) maltīšu pārtraukumus;
 - c) laiku, kas pavadīts ceļā no mājām uz darbu; tomēr visi darbi, ko veic šajā laikā, ir jāietver faktiski nostrādātajās stundās;
 - d) izglītību, kas nav apmācība.

Izsmēlošākas šo kritēriju definīcijas skatīt Darba statistiķu starptautiskās konferences 2008. gada decembra "Rezolūcijā par darbalaika mērīšanu" ⁽²⁾.

11.29. Nostrādāto stundu kopskaits ir pārskata periodā darba ņēmēju un pašnodarbinātības darbvietās ekonomiskajā teritorijā faktiski nostrādāto stundu skaits:

- a) ieskaitot darbu ārpus ekonomiskās teritorijas rezidējoša darba devēja institucionālajām vienībām, kurām tur nav dominējošo ekonomisko interešu centra;
- b) neieskaitot darbu ārvalsts darba devēja institucionālajām vienībām, kurām ekonomiskajā teritorijā nav dominējošo ekonomisko interešu centra.

⁽¹⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112455/lang-en/index.htm.

⁽²⁾ http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112455/lang-en/index.htm.

- 11.30. Uzņēmumu apsekojumos bieži reģistrē apmaksātās, nevis nostrādātās stundas. Šajos gadījumos nostrādātais stundu skaits jāaplēš katrai darbvietai grupai, izmantojot jebkuru pieejamo informāciju par apmaksāto prombūtni utt.
- 11.31. Biznesa cikla analīzei var būt noderīgi koriģēt nostrādāto stundu kopskaitu, pieņemot gada standarta darba dienu skaitu.

PILNA LAIKA EKVIVALENCE

- 11.32. *Definīcija:* Ekvivalenta pilna laika nodarbinātība, kas atbilst ekvivalentajam pilna laika darbvietau skaitam, ir nostrādāto stundu kopskaita dalījums ar vidēji gadā nostrādāto stundu skaitu pilna laika darbvietās ekonomiskajā teritorijā.
- 11.33. Šī definīcija tomēr pilnībā neatklāj šā jēdziena aprēķinu: tā kā darba ilgums pilna laika darbvietā laika gaitā mainās un dažādās nozarēs ir atšķirīgs, izmanto metodes, ar kurām nosaka vidējo samērojamību un vidējo stundu skaitu nepilna darba laika darbvietās katrā darbvietau grupā. Normāla pilna laika nedēļa vispirms jānosaka katrai darbvietau grupai. Darbvietau grupu var definēt nozares ietvaros atkarībā no dzimuma un darba veida. Līgumā paredzētās stundas darba ņēmēju darbvietām veido piemērotus kritērijus šo datu aprēķināšanai. Pilna laika ekvivalentu atsevišķi aprēķina katrā darbvietau grupā, tad summē.
- 11.34. Nostrādāto stundu kopskaits ir labākais darbaspēka izlietojuma mērs, bet, ja šīs informācijas nav, pilna laika ekvivalence var būt labākā pieejamā alternatīva: to var aplēst vieglāk, un tā nodrošina starptautisko salīdzinājumu iespēju ar valstīm, kas var aplēst tikai ekvivalento pilna laika nodarbinātību.

DARBA ŅĒMĒJU DARBASPĒKA IZLIETOJUMS PIE NEMAINĪGA ATALGOJUMA

- 11.35. *Definīcija:* Līdzīga veida un kvalifikācijas izlietotam darbaspēkam bāzes periodā darba ņēmēju darbaspēka izlietojums pie nemainīga atalgojuma ir jēdziens, kas mēra faktisko darbaspēka izlietojumu, kas novērtēti pēc noteiktā bāzes periodā dominējošā darba ņēmēju darbvietau atalgojuma līmeņa.
- 11.36. Darba ņēmēju atalgojumu faktiskajās cenās dalot ar darba ņēmēju darbaspēka izlietojumu pie nemainīga atalgojuma, iegūst netieši izteiktu atalgojuma cenu indeksu, kas salīdzināms ar netieši izteiktu galaizlietojuma cenu indeksu.
- 11.37. Darba ņēmēju darbaspēka resursu pie nemainīga atalgojuma mērķis ir aprakstīt pārmaiņas darbaspēka struktūrā, piemēram, no zemāk apmaksātajiem uz augstāk apmaksātajiem darbiniekiem. Lai analīze būtu efektīva, tajā jāizmanto nozares bāze.

RAŽĪGUMA MĒRI

- 11.38. *Definīcija:* Ražīgums ir ražošanas procesa izlaides mērs, ko izsaka uz ielaides vienību. Piemēram, darba ražīgumu parasti mēra kā izlaides attiecību pret nostrādātajām darba stundām. Tādēļ ir būtiski, lai darbaspēka mēri, kurus izmanto pētījumos, kuros izlaides rādītāju pamatā ir nacionālo kontu mēri, jēdzieniski un tvēruma ziņā saskanētu ar nacionālajiem kontiem.

12. NODAĻA

CETURKŠŅA NACIONĀLIE KONTI

IEVADS

12.01. Šajā nodaļā izklāstīti galvenie ceturkšņa nacionālo kontu principi un raksturojums.

12.02. Ceturkšņa nacionālie konti ir nacionālie konti, kuru pārskata periods ir ceturksnis. Tie ir saskaņotu ceturkšņa rādītāju sistēma. Ceturkšņa nacionālie konti sniedz pilnīgu uzskaites sistēmu, kurā ceturkšņa datus par ekonomiku var apkopot un parādīt formātā, kas ir izveidots ekonomiskās analīzes, lēmumu pieņemšanas un politikas veidošanas vajadzībām.

12.03. Attiecībā uz ceturkšņa nacionālajiem kontiem ir pieņemti tādi paši principi, definīcijas un struktūra kā gada nacionālajiem kontiem. Ja šajā nodaļā nav norādīts citādi, ceturkšņa nacionālajos kontos tiek izmantoti gada nacionālo kontu jēdzieni.

12.04. Ceturkšņa nacionālie konti aptver visu kontu secību un bilanču kopumu. Ierobežojumi, kas saistīti ar datu pieejamību, laiku un resursiem, nozīmē, ka praksē ceturkšņa nacionālie konti nav tik pilnīgi kā gada nacionālie konti.

Salīdzinājumā ar gada nacionālajiem kontiem ceturkšņa nacionālo kontu pilnīgums ir ierobežotāks. To uzdevums ir mērīt IKP, preču un pakalpojumu piedāvājumu un izlietojumu un ienākuma veidošanu. Attiecībā uz nozares darbību un īpašiem darījumiem detalizācijas pakāpe ir ierobežota. Tas izskaidrojams ar kompromisu starp savlaicīgumu un pilnīgumu, no vienas puses, un detalizāciju un ticamību, no otras puses.

12.05. Ceturkšņa nacionālie konti tiek apkopoti un publicēti biežāk nekā gada nacionālie konti. Tie sniedz agrīnu pārskatu par ekonomisko attīstību un ir izmantojami ātru gada nacionālo kontu aplēšu sagatavošanai.

12.06. Ievērojot to, ka ceturkšņa nacionālo kontu statistikas laikrindu periodiskums ir ceturksnis, tajās ir jūtama sezonālo faktoru un kalendāro notikumu ietekme. Sezonālo ietekmi izlīdzina, izmantojot sezonālo un kalendāro korekciju procedūras.

12.07. Salīdzinājumā ar gada nacionālajiem kontiem ceturkšņa nacionālajos kontos izmantoto datu avotu klāsts ir ierobežotāks un to sagatavošanā ir nepieciešams vairāk izmantot statistiskās un ekonometriskās metodes. Ceturkšņa nacionālo kontu apkopošanā ir divas pieejas – tiešā un netiešā pieeja.

12.08. Tiešā pieeja balstās uz to, ka datu avoti, kas ir līdzīgi gada kontu apkopošanā izmantotajiem datu avotiem, ir pieejami ar ceturkšņa periodiskumu; izmantojot šo pieeju tiek izmantotas līdzīgas sagatavošanas metodes. Netiešajā pieejā izmanto statistiskās un ekonometriskās aplēšu metodes, kurās lieto informāciju no gada kontiem un īstermiņa rādītājus, lai, pamatojoties uz gada aplēsēm, veiktu interpolāciju un ekstrapolāciju. Izvēle starp šīm pieejām ir atkarīga no tā, vai gada kontu sagatavošanā izmantotā informācija tādā pašā veidā laikus ir pieejama ceturkšņa līmenī.

12.09. Ceturkšņa nacionālajiem kontiem un gada nacionālajiem kontiem ir atšķirīgs mērķis. Ceturkšņa nacionālo kontu uzmanības lokā ir ekonomikas īstermiņa pārmaiņas, un tie nodrošina šādu pārmaiņu saskaņotu mērījumu nacionālo kontu ietvarā. Īpaši nozīmīgi ir pieauguma tempi un to raksturojums, piemēram, paātrinājums, palēninājums vai zīmes maiņa, laikposmā. Gada nacionālajos kontos īpaši svarīgs ir ekonomikas līmenis un struktūra, kā arī pieauguma tempi.

Gada nacionālie konti ir mazāk piemēroti uzņēmējdarbības cikla analīzei nekā ceturkšņa nacionālie konti, jo gada dati nomaskē īstermiņa ekonomisko attīstību.

12.10. Ceturkšņa nacionālos kontus var izmantot gada nacionālo kontu apkopošanā. Tie uzlabo gada nacionālo kontu ticamību un savlaicīgumu, un dažās valstīs gada nacionālos kontus tieši iegūst, agregējot visa gada ceturkšņa nacionālos kontus. Šos dažādos mērķus nosaka datu pieejamības un sagatavošanas procesa atšķirības.

12.11. Ceturkšņa nacionālo kontu apkopošanā tiek izmantoti daudzi un dažādi dati, piemēram, īstermiņa statistika par ražošanu, cenām, nodarbinātību un ārējo tirdzniecību, uzņēmēju un patērētāju noskaņojuma rādītāji un tādi administratīvie dati kā PVN ieņēmumi. Salīdzinājumā ar šiem rādītājiem ceturkšņa nacionālie konti nodrošina:

a) plašāku tvērumu;

- b) vispusīgumu;
 - c) saskaņotu nacionālo kontu ietvaru;
 - d) atbilstību nacionālo kontu jēdzieniem un datiem;
 - e) starptautisku salīdzināmību, kas balstīta uz starptautisku metodoloģisku sistēmu –2008. gada nacionālo kontu sistēmu (NKS).
- 12.12. Ceturkšņa nacionālo kontu un gada nacionālo kontu aptvērums ir saskanīgs, un tie ietver visu kontu secību un attiecīgos agregātus, kā arī piedāvājuma un izlietojuma ietvaru. Tomēr informācijas ierobežotas pieejamības un ceturkšņa periodiskuma dēļ ceturkšņa nacionālo kontu aptvērums un pilnīgums parasti ir ierobežoti.

Ceturkšņa kontu sistēma ietver:

- a) galvenos agregātus, tostarp par nodarbinātību un iedzīvotājiem;
- b) finanšu un nefinanšu kontus institucionālo sektoru dalījumā;
- c) tādu galveno agregātu kā bruto pievienotā vērtība, galapatēriņa izdevumi, bruto pamatkapitāla veidošana, preču un pakalpojumu imports un eksports un nodarbinātība dalījumu ar ierobežotu detalizācijas pakāpi;
- d) vienkāršotu kontu secību.

Apkopošanas vajadzībām šos elementus lietderīgi papildināt ar vienkāršotu piedāvājuma un izlietojuma ietvaru.

CETURKŠŅA NACIONĀLO KONTU ĪPAŠĀS IEZĪMES

12.13. Ceturkšņa nacionālo kontu gadījumā īpaši svarīgi ir šādi ar datu apkopšanu saistīti jautājumi

- a) ierakstīšanas laiks;
- b) ātrās aplēses;
- c) līdzsvarošana un salīdzinošā novērtēšana;
- d) ķēdētie apjoma mērījumi;
- e) sezonālās un kalendārās korekcijas.

Ierakstīšanas laiks

12.14. Ceturkšņa nacionālajiem kontiem piemēro tādu pašus noteikumus saistībā ar ierakstīšanas laiku kā gada nacionālajiem kontiem. Tomēr īsāka ierakstīšanas laikposma dēļ rodas īpašas mērījumu problēmas, kas saistītas ar ierakstīšanas laiku. Tas īpaši ietekmē šādus mērījumus:

- a) nepabeigtie ražojumi;
- b) darbības, kas gada laikā veiktas noteiktos periodos;
- c) reti veikti maksājumi.

12.15. Ceturkšņa nacionālajos kontos svarīga ir tādu darbību un plūsmu ierakstīšana, kuras galvenokārt notiek noteiktos gada periodos. Šādu darbību ceturkšņa apjoms, piemēram, lauksaimniecības, būvniecības un tūrisma nozares izlaide, ir atkarīgs no tādiem ārējiem faktoriem kā laikapstākļi un oficiālās brīvdienas. Algu, nodokļu, sociālo pabalstu un dividendu maksājumus var ietekmēt tādi īslaicīgi ceturkšņa faktori kā gada prēmiju izmaksa vienā mēnesī. Kļūdas, nosakot šādu notikumu laiku un apjomu, rada kļūdas ceturkšņa pieauguma mērījumā.

Nepabeigtie ražojumi

12.16. Nepabeigtie ražojumi ir nepabeigta izlaide, kas vēl nav gatava piegādei. Tie rodas, ja ražošana ilgst vairāk nekā vienu periodu. Gari ražošanas cikli ir raksturīgi tādām jomām kā, piemēram, lauksaimniecība, būvniecība, mašīnu un iekārtu, automobiļu un kuģu ražošana un pakalpojumi, tostarp programmatūras izstrādes, arhitektūras, filmu uzņemšanas vai lielu sporta pasākumu organizēšanas pakalpojumi. Šādu ilgu ražošanas procesu laikā bieži tiek veikti pakāpeniski maksājumi, jo īpaši tādās darbībās kā kuģubūve, lidaparātu ražošana, vīna ražošana un reklāmas līgumi.

Lai veiktu šādas ražošanas mērījumu, vienotais process ir jāsadala atsevišķos periodos. Ceturkšņa nacionālo kontu gadījumā tas ir grūtāk izdarāms nekā gada nacionālo kontu gadījumā. Tomēr, veicot nepabeigto ražojumu ceturkšņa un gada mērījumus, tiek piemēroti vieni un tie paši principi.

Darbības, kas gada laikā veiktas galvenokārt noteiktos periodos

12.17. Izlaides iedale, pamatojoties uz izmaksām, kas radušās laika gaitā, ir parasts veids, kā pēc uzkrāšanas principa iespējamo izlaidi sadalīt periodos, bet šī metode ne vienmēr tiek piemērota pilnā apmērā. Izlaides iedale neattiecas uz periodiem, kuros nenotiek ražošanas process, pat tad, ja šajos periodos turpinās izmaksas. Tas attiecas uz kapitāla lietošanas izmaksām, piemēram, maksājumiem par mašīnu un iekārtu nomu. Šī situācija var attiekties uz lauksaimniecību, kur dažos periodos produkcijas izlaide var nenotikt. Periodi, kuros nenotiek produkcijas izlaide, var būt arī pārtikas rūpniecības nozarēs, kuras ir atkarīgas no iegūtās ražas.

Reti veikti maksājumi

12.18. Saistībā ar darbību, kas tiek veikta visu gadu, par reti veiktiem maksājumiem ir uzskatāmi maksājumi, ko veic vienreiz gadā, vai neregulāras maksājumu daļas, kas tiek veiktas gada laikā. Šādu maksājumu piemēri ir dividenžu, procentu un nodokļu maksājumi, subsīdijas un tādas darba ņēmēju prēmijas kā gada prēmijas un atvaļinājuma pabalsti. Visi šādi sadales darījumi tiek ierakstīti pēc uzkrāšanas principa, kad radusies prasība, nevis kad tā ir tikusi samaksāta. Ierakstīšanas laika problēma rodas arī saistībā ar gada nacionālajiem kontiem, ja maksājumi var tikt daļēji attiecināti uz citu pārskata gadu.

12.19. Lai risinātu šādas ar ierakstīšanas laiku saistītas problēmas, tiek nodalītas divas maksājumu kategorijas:

- a) maksājumi, kam ir tikai gadījuma raksturs, jāieraksta tajā periodā, kurā tie faktiski ir veikti. Piemēram, dividendes parasti tiek noteiktas tikai pēc tam, kad, beidzoties fiskālajam gadam, ir slēgti konti, un tās var nebūt attiecināmas uz uzņēmuma attiecīgā gada peļņu;
- b) maksājumi, kam ir fiksēta saistība ar noteiktu periodu (piemēram, tie ir uzkrāti iepriekšējā periodā vai vairāku uzskaites periodu laikā) ir jāiedala periodiem, kuros tie ir uzkrāti. Šādi piemēri ir ienākuma un produktu nodokļi, kas var tikt iekasēti nākamajā periodā.

12.20. Uzkrāšanas principa piemērošana ceturkšņa datiem šādos gadījumos var būt ļoti sarežģīta, un ir nepieciešamas tādas alternatīvas metodes kā skaidras naudas korekcijas pieeja vai uzkrāto maksājumu iedale periodiem tā, lai laikrindu īpašības tiktu minimāli ietekmētas.

Ātrās aplēses

12.21. Ceturkšņa nacionālie konti nodrošina pārskatu par ekonomikas stāvokli neilgi pēc pārskata ceturkšņa beigām. Savlaicīga šādas informācijas pieejamība palīdz noteikt un skaidrot ekonomiskās tendences. Šā iemesla dēļ statistikas iestādes biežāk apkopo galveno makroekonomisko agregātu, tostarp IKP pieauguma un ceturkšņa nacionālo kontu rādītāju, ātrās aplēses.

12.22. Ātrā aplēse ir ekonomikas rādītāja agrīna aplēse par pēdējo pārskata periodu. Ātro aplēsi parasti aprēķina, izmantojot nepilnīgus datus, bet lietojot to pašu statistisko vai ekonometrisko modeli, kas tiek piemērots parastajām aplēsēm. Ātro aplēšu apkopošanā ietver tik daudz datu, cik vien iespējams. Atšķirības starp ātrajām un parastajām aplēsēm ir šādas:

- a) savlaicīgums – ātrās aplēses ir pieejamas agrāk nekā parastās aplēses;
- b) precizitāte – kompromiss starp savlaicīgumu un precizitāti. Ātrās aplēses kopumā tiek biežāk pārskatītas nekā parastās aplēses;
- c) aptvērums – to mainīgo skaits, kuriem piemēro ātrās aplēses, ir mazāks nekā to mainīgo skaits, kuriem piemēro parastās aplēses;
- d) informācija – ātrās aplēses ir balstītas uz mazāku informācijas apjomu. Bieži parastajās aplēsēs izmantotā informācija nav pilnībā pieejama;
- e) aplēses metode – datu trūkuma dēļ ātrajās aplēsēs vairāk izmanto ekonometriskās metodes un pieņēmumus.

Ceturkšņa nacionālo kontu līdzsvarošana un salīdzinošā novērtēšana

12.23. Ceturkšņa nacionālie konti ir saskanīgs kontu kopums, ko apkopo par katru ceturksni. Tie ir nacionālo kontu ietvara būtiska sastāvdaļa un saskan ar gada kontiem.

- 12.24. Ceturkšņa kontu iekšējo atbilstību sasniedz, saskaņojot kontiem piedāvājuma un izlietojuma ceturkšņa aplēses. Atbilstība gada kontiem tiek nodrošināta, ceturkšņa kontus saskaņojot ar gada kontiem vai gada kontus sagatavojot no ceturkšņa kontiem.

Līdzsvarošana

- 12.25. Līdzsvarošanas vai saskaņošanas process ir būtiska nacionālo kontu apkopošanas procesa sastāvdaļa. Tajā maksimāli izmanto dažādus informācijas avotus, apstiprinot dažādus kontos ietvertos mērījumus. Kopumā līdzsvarošanas mērķis ir pielāgot statistiskos pamatdatus, kas ir pamatā IKP un citu kontu sastāvdaļu aprēķinam pēc dažādām pieejām, piedāvājuma un izlietojuma sistēmai izmanto, un tādējādi efektīvi izmantot visu pieejamo informāciju.

- 12.26. Līdzsvarošanas procesa principi un procedūras, ko piemēro gada kontiem, attiecas uz ceturkšņa kontiem, ar papildu procedūrām parādot, ka apkopošanas periodiskums ir ceturksnis. Ceturkšņa kontiem piemēro šādas papildu procedūras:

- a) atbilstības uzturēšana starp sezonāli izlīdzinātiem un neizlīdzinātiem datiem;
- b) atbilstības nodrošināšana starp faktisko cenu un apjoma mērījumiem;
- c) dažādās IKP apkopošanas pieejās izmantoto mērījumu saskaņošana.

Ceturkšņa piedāvājuma un izlietojuma vienkāršota sistēma palīdzēs līdzsvarot ceturkšņa nacionālos kontus. Ja gada piedāvājuma un izlietojuma tabulas tiek regulāri apkopotas, informāciju, kas ietverta ceturkšņa piedāvājuma un izlietojuma tabulās, līdzsvarošanas un salīdzinošās novērtēšanas procesā iespējams skaidri piesaistīt šīm tabulām.

Atbilstība starp ceturkšņa un gada kontiem – salīdzinošā novērtēšana

- 12.27. Ceturkšņa kontu un gada kontu saskaņošanas procesu var veikt divējādi:

- a) saskaņojot ceturkšņa kontus ar gada kontiem jeb veicot salīdzinošo novērtēšanu;
- b) iegūstot gada kontus no ceturkšņa kontiem.

- 12.28. Neatbilstība starp ceturkšņa un gada kontiem rodas galvenokārt no informācijas avotu atšķirībām un kopējos informācijas avotos esošās informācijas pieejamības.

- 12.29. Saskaņojot ceturkšņa agregātus ar attiecīgajiem gada agregātiem, var izmantot daudzas dažādas metodes.

Ideāla metode ir konstatēt atšķirību iemeslus un, izmantojot visu pieejamo informāciju, iegūt jaunus, saskaņotus ceturkšņa un gada agregātus.

Salīdzinošās novērtēšanas metodes nodrošina atbilstību starp diviem agregātu kopumiem, no kuriem viens tiek pieņemts par etalonu, bet otrs tiek tam pielāgots, izmantojot daudzas dažādas metodes – no vienkāršām matemātiskām korekcijām līdz sarežģītām statistiskajām un ekonometriskajām procedūrām. Salīdzinošās novērtēšanas metožu mērķis ir nodrošināt abu agregātu kopumu uzskaites saskaņotību, saskaņojot pārmaiņas vai citus precīzi definētus kritērijus.

Salīdzinošā novērtēšana ir būtiska datu apkopošanas procesa sastāvdaļa, un tā principā jāveic vissīkākajā detalizācijas līmenī. Praksē tas var ietvert salīdzinošās novērtēšanas veikšanu pa posmiem dažādām datu rindām ilgākā laikposmā, izmantojot atsevišķus jau salīdzinoši novērtētu datu rindu datus, lai aplēstu citas datu rindas, un secīgi salīdzinošo novērtēšanu var veikt divas vai trīs reizes.

- 12.30. Ja, veicot salīdzinošo novērtēšanu, par etalonu izmanto ceturkšņa agregātus, gada agregātus iegūst, saskaitot attiecīgos ceturkšņa datus. Šādā veidā tiek nodrošināta saskaņotība.

- 12.31. Ļoti bieži ceturkšņa un gada agregātu saskaņošana notiek, izmantojot salīdzinošās novērtēšanas pieeju kopumu. Piemēram, sākotnējās gada aplēses var iegūt, agregējot ceturkšņa datus, un, tiklīdz ir pieejama gada informācija un ir pārskatīts gada agregāts, izmanto gada etalonu, lai pārskatītu attiecīgos ceturkšņa datus.

Cenas un apjoma pārmaiņu ķēdētie mēri

- 12.32. Gada nacionālajiem kontiem cenu un apjoma pārmaiņas nosaka, izmantojot gada ķēdes indeksu. Lai nodrošinātu saskaņotību, cenu un apjoma pārmaiņu ceturkšņa mēriem izmanto gada ķēdētos mērus.

- 12.33. Lai nodrošinātu atbilstību starp ceturkšņa un gada kontu cenu un apjoma mēriem, ir nepieciešams gada mērus iegūt no ceturkšņa mēriem vai arī ceturkšņa datiem piemērot gada salīdzinošās novērtēšanas metodi. Tas ir spēkā pat tad, ja tiek ievērota pamatprasība, ka ceturkšņa un gada mēriem ir jāizmanto vienas un tās pašas apkopošanas un izklāsta metodes, piemēram, viena un tā pati indeksa formula, bāzes gads un pārskata periods. Precīza atbilstība nav iespējama, jo indeksu matemātiskā veida dēļ ceturkšņa indeksi parasti precīzi nepārāda to pašu pieaugumu, ko attiecīgie gada indeksi.
- 12.34. Ceturkšņa ķēdētie apjoma mēri var balstīties uz ķēdes sasaisti, ko veic ar ceturkšņa periodiskumu, tomēr principā šīs darbības veikšanas periodiskums ir gads. Ceturkšņa apjoma mēru gadījumā veic gada ķēdes sasaisti.
- 12.35. Ceturkšņa nacionālo kontu ķēdētās apjoma datu rindas raksturo ceturkšņa apjoma pārmaiņas, izmantojot iepriekšējā gada vidējās gada cenas. Lai veiktu ceturkšņa apjoma indeksu gada ķēdes sasaisti, var izmantot trīs pieejas:
- a) gada sakritības pieeju;
 - b) viena ceturkšņa sakritības pieeju;
 - c) gada pieeju.
- Laikrindu veidošanā izmantojot vienu no trim ķēdes sasaistes metodēm, ķēdētajās datu rindās parasti rodas strukturāli pārrāvumi, un to ietekmi nosaka pēc izvēlētajās metodes un pēc cenas struktūras pārmaiņām laikā.
- 12.36. Gada sakritības pieejā izmanto attiecīgā iepriekšējā gada vidējās vērtības, kas izteiktas tā gada cenās. Tā rezultātā iegūst ceturkšņa apjoma mēru gada agregātus, kas ir identiski ar neatkarīgi iegūtām ķēdētām gada nacionālo kontu datu rindām. Turklāt pārrāvumi neietekmē ceturkšņa pārmaiņas, kas notiek viena kalendārā gada laikā starp 1. ceturksni un 4. ceturksni. Tomēr pārrāvumi, kas notiek no gada 4. ceturkšņa līdz nākamā gada 1. ceturksnim, ietekmē apjoma datu rindas, un tas atspoguļojas arī attiecīgajās ceturkšņa pārmaiņās.
- 12.37. Savukārt, izmantojot viena ceturkšņa sakritības pieeju, kopumā tiek iegūtas nedeformētas ceturkšņa pārmaiņas visiem gada ceturkšņiem, jo ķēdes sasaiste attiecas uz attiecīgā iepriekšējā gada ceturktā ceturkšņa vērtībām, kas novērtētas tā gada vidējās cenās. Tomēr atšķirībā no gada sakritības pieejas, izmantojot viena ceturkšņa sakritības pieeju, iegūst ķēdētās ceturkšņa datu rindas, kas nav saskanīgas ar neatkarīgi iegūtām ķēdētām gada nacionālo kontu datu rindām.
- 12.38. Piemērojot gada pieeju datu ķēdes sasaistē, iegūst nedeformētus gada pieauguma rādītājus visiem ceturkšņiem, jo ķēdes sasaiste attiecas uz attiecīgā iepriekšējā gada tā paša ceturkšņa apjomiem, kas novērtēti tā gada vidējās cenās. Tomēr, piemērojot šo pieeju, iegūst rezultātus, ko ietekmē strukturālie pārrāvumi katrā ceturksnī, un tādējādi katru ceturkšņa pārmaiņu ietekmē pārrāvums. Tāpēc gada pieeja visvairāk ietekmē datu rindu gada ietvaros.
- 12.39. Ja aizstāšanas ietekme (apjoma pārmaiņas, ko rada cenu struktūras maiņa) gada laikā ir neliela, visas trīs pieejas, izmantojot ceturkšņa apjoma ķēdes sasaisti, sniedz ļoti līdzīgus rezultātus.
- Ievērojot praktiskus apsvērumus, piemēram, ceturkšņa pieauguma atbilstību ķēdētiem gada pieauguma rādītājiem un aprēķinu vienkāršību un pārskatāmību, ieteicamā metode ir gada sakritības metode.

Sezonālās un kalendārās korekcijas

- 12.40. Sezonālitate ir jebkura tendence, kas regulāri atkārtojas katru gadu vienā un tajā pašā periodā.

Piemērs: saldējuma pārdošana vasarā. Regulāri atkārtojošos notikumus izlīdzina gada garumā, veicot sezonālitates korekciju, savukārt neregulāru notikumu ietekme paliek neskarta. Sezonāla izlīdzināšana pieļauj dažādus mēneša un ceturkšņa garumus. Sezonāli izlīdzināti rezultāti parāda "normālus" notikumus un tādus notikumus, kas atkārtojas, visa tā gada garumā, kurā tie risinājušies. Salīdzinājumā ar nesezonāli izlīdzinātām datu rindām sezonāli izlīdzinātas datu rindas skaidrāk parāda, piemēram, šādus notikumus:

- a) tendences pārmaiņas, kā arī
- b) uzņēmējdarbības cikla pavērsiena punktus.

- 12.41. Kalendārā ietekme ir ietekme, ko uz datu rindu atstāj:

- a) darba dienu un tirdzniecības dienu skaits un izkārtojums;
- b) nemainīgās un mainīgās svētku dienas;
- c) garie gadi un citi kalendārie notikumi, piemēram, papildu brīvdienas, kas savieno svētku dienas.

- 12.42. Sezonālo un kalendāro notikumu ietekme uz ceturkšņa nacionālo kontu laika rindām padara neskaidru ceturkšņa nacionālo kontu agregātu pieauguma tendenci. Tāpēc sezonālās un kalendārās ietekmes korekcijas palīdz iegūt secinājumus par ceturkšņa nacionālo kontu tendencēm. Turklāt sezonālā izlīdzināšana parāda galveno neregulāro notikumu ietekmi un, izmantojot ceturkšņa nacionālo kontu statistiku, palīdz izprast ekonomisko attīstību.
- 12.43. Sezonālās variācijas parasti ir ietekme, ko rada pārmaiņas enerģijas izmantošanā, tūrisma darbībās, laikapstākļos, kas iespaido tādas ārpus telpām veiktas darbības kā būvniecību, prēmijas, nemainīgajās brīvdienās, kā arī visa veida institucionālajā vai administratīvajā kārtībā. Sezonālās variācijas ceturkšņa nacionālajos kontos ir atkarīgas arī no izmantotajiem datu avotiem un datu apkopošanas metodēm.
- 12.44. Lai ticami aplēstu sezonālos faktorus, var būt nepieciešama laika rindu iepriekšēja apstrāde. Tas novērs netipisko vērtību, piemēram impulsa netipisko vērtību, pārejas pārmaiņu un līmeņa pārmaiņu, kalendāro notikumu un valsts svētku dienu ietekmi uz sezonālo aplēšu kvalitāti. Tomēr netipiskajām vērtībām būtu jābūt redzamām sezonāli izlīdzinātos datos, ja vien tās nav kļūdu rezultāts, jo šīs vērtības var parādīt īpašus notikumus, piemēram, streikus, dabas katastrofas utt. Tāpēc pēc tam, kad veiktas sezonālo komponentu aplēses, netipiskās vērtības no jauna būtu jāietver laikrindās.

Secība, kas jāievēro, apkopojot sezonāli izlīdzinātus ķēdētus apjoma mērus

- 12.45. Sezonāli un kalendāri izlīdzinātus ķēdētus ceturkšņa nacionālo kontu apjoma mērus apkopo, secīgi veicot vairākas darbības, tostarp sezonālās un kalendārās korekcijas, ķēdes sasaisti, salīdzinošo novērtēšanu un līdzsvarošānu, kuras piemēro pieejamajai pamata vai agregētajai informācijai.
- 12.46. Secība, kādā piemēro dažādus sezonāli izlīdzinātu ķēdētu ceturkšņa nacionālo kontu apjoma mēru apkopšanas procesa posmus, ir atkarīga no sagatavošanas procesa īpatnībām un no agregācijas līmeņa.

Ideālā gadījumā sezonāli izlīdzinātās ķēdētās apjoma datu rindas tiek iegūtas, sezonāli izlīdzinot ķēdētās datu rindas un pēc tam veicot ķēdēto datu rindu salīdzinošo novērtēšanu.

- 12.47. Atsevišķās ceturkšņa nacionālo kontu sagatavošanas sistēmās sezonāli izlīdzinātus datus iegūst ļoti detalizētā līmenī, pat tādā līmenī, kurā netiek piemērota ķēdes sasaiste, piemēram, ceturkšņa nacionālos kontus sagatavojot no ceturkšņa piedāvājuma un izlietojuma tabulām. Šajā gadījumā tiek ievērota šāda secība: sezonālā izlīdzināšana, līdzsvarošāna, ķēdes sasaiste un salīdzinošā novērtēšana. Neagregētā līmenī sezonālā komponenta aplēses var nebūt tik ticamas, kādas tās ir augstākos ceturkšņa nacionālo kontu līmeņos. Īpaša rūpība ir nepieciešama, pārskatot sezonālo komponentu. Turklāt, veicot sezonāli izlīdzinātu datu līdzsvarošānu un ķēdes sasaisti, datu rindās nevajadzētu ieviest sezonālo tendenci.
- 12.48. Ceturkšņa nacionālo kontu apjoma mēriem, kas izteikti iepriekšējā gada vidējās cenās, var veikt ķēdes sasaisti, izmantojot viena ceturkšņa sakritības pieeju, gada sakritības pieeju vai gada pieeju. Attiecībā uz ceturkšņa nacionālo kontu apjoma mēru sezonālo izlīdzināšanu priekšroka dodama viena ceturkšņa sakritības pieejai un gada sakritības pieejai. Gada pieeja nav ieteicama, jo, to izmantojot, var rasties pārrāvumi visās datu rindu ceturkšņa pārmaiņās.
- 12.49. Sezonāli izlīdzinātiem ķēdētiem ceturkšņa apjoma mēriem lieto attiecīgos nesezonāli izlīdzinātos ķēdētos gada datus, izmantojot salīdzinošo novērtēšanu vai pieejas, kas minimizē datu rindu ceturkšņa pārmaiņu ietekmi. Salīdzinošā novērtēšana ir nepieciešama praktisku iemeslu dēļ, piemēram, gada vidējā pieauguma tempu atbilstībai. Veicot salīdzinošo novērtēšanu, datu rindās nedrīkst ieviest sezonālo tendenci. Tikai sezonāli izlīdzinātiem ceturkšņa nacionālajiem kontiem kā atsauce jāizmanto neatkarīgi iegūta ķēdēta gada datu rinda, kam nav veikta izlīdzināšana. Atkāpes no vēlamās atbilstības laika gaitā ir pieļaujamas, ja sezonālitate strauji mainās.
- 12.50. Kalendārajai ietekmei var nošķirt sezonālo un nesezonālo komponentu. Sezonālais komponents atbilst tipiskai kalendārajai situācijai, kas atkārtojas katru gadu vienā un tajā pašā periodā. Nesezonālais komponents atbilst kalendāro mainīgo rādītāju (piemēram, tirdzniecības vai darba dienu skaits, mainīgās svētku dienas un garais gads) novirzēm no mēneša vai ceturkšņa vidējā rādītāja.
- 12.51. Kalendārās korekcijas rezultātā datu rindā tiek novērsta tā nesezonālo kalendāro elementu ietekme, attiecībā uz kuru ir pieejami statistiskie pierādījumi un ekonomiskais izskaidrojums. Kalendārajai ietekmei, par kuru tiek veikta datu rindu korekcija, būtu jābūt konstatējamai un pietiekami stabīlai laika gaitā, vai arī būtu jābūt iespējai atbilstīgi atdarināt šīs ietekmes mainīgo iespaidu laikā.

13. NODAĻA

REĢIONĀLIE KONTI

IEVADS

- 13.01. Šajā nodaļā sniegts vispārīgs pārskats par reģionālajiem kontiem un skaidroti reģionālo kontu mērķi un galvenie konceptuālie principi, kā arī raksturīgie reģionālo kontu sagatavošanas jautājumi.
- 13.02. *Definīcija:* reģionālie konti ir nacionālās ekonomikas attiecīgo kontu reģionāla detalizācija. Reģionālie konti nodrošina reģionālu dalījumu tādiem būtiskiem agregātiem kā bruto pievienotā vērtība pa nozarēm un mājsaimniecību ienākums.
- 13.03. Reģionālajos kontos jāizmanto nacionālajos kontos lietotie jēdzieni, ja vien šajā nodaļā nav norādīts pretējais.

Nacionālie kopējie rādītāji neparāda atšķirības reģionālajos ekonomiskajos apstākļos un veiktspējā. Iedzīvotāji un ekonomikas darbības kopumā ir nevienlīdzīgi sadalīti starp reģioniem. Pilsētvides reģionu specializācija kopumā ir pakalpojumu sniegšana, savukārt lauksaimniecība, ieguves rūpniecība un apstrādes rūpniecība parasti ir izvietota reģionos, kas nav pilsētvide. Svarīgiem jautājumiem, piemēram, globalizācijai, inovācijai, novecošanai, nodokļu piemērošanai, nabadzībai, bezdarbam un videi, bieži ir raksturīgi reģionāli ekonomiski aspekti. Tāpēc reģionālie konti ir svarīgs nacionālo kontu papildinājums.

- 13.04. Reģionālie konti aptver to pašu kontu komplektu, ko nacionālie konti, un tie parāda reģionālās ekonomiskās struktūras, attīstību un atšķirības. Konceptuālu un mērījumu problēmu dēļ reģionu kontu komplekta aptvērums un detalizācija ir ierobežotāka salīdzinājumā ar nacionālajiem kontiem.

Tabulas par reģionālo ražošanu dalījumā pa nozarēm parāda:

- a) ražošanas un nodarbinātības lielumu un dinamiku pēc reģiona;
- b) reģionu ieguldījumu nacionālajos agregātos;
- c) katra reģiona specializāciju;
- d) dažādu reģionu lomu katrā nozarē.

Reģionālie mājsaimniecību ienākuma konti parāda mājsaimniecību primāro un izmantojamo ienākumu pa reģioniem, kā arī ienākuma avotus un sadalījumu starp reģioniem.

- 13.05. Vairākās dalībvalstīs reģioniem dažādos līmeņos ir būtiska lēmumu pieņemšanas autonomija. Reģionālie konti, kas atbilst šādiem reģioniem, ir nozīmīgi nacionālajā un reģionālajā politikā.
- 13.06. Reģionālos kontus arī izmanto īpašiem nozīmīgiem administratīviem mērķiem, piemēram, lai:
- a) iedalītu īpašus nacionālo nodokļu ieņēmumus reģionālajām valdībām;
 - b) iedalītu līdzekļus saskaņā ar Eiropas kohēzijas politiku.
- 13.07. Reģionālos kontus var brīvi lietot dažādos agregācijas līmeņos. Tas atbilst ne tikai ģeogrāfiskajiem reģioniem. Ģeogrāfiskos reģionus arī var grupēt pēc ekonomiskās struktūras, atrašanās vietas un ekonomiskajām attiecībām ar citiem (blakusesošajiem) reģioniem. Tas ir īpaši noderīgi, analizējot nacionālo un Eiropas ekonomiskās struktūras un attīstību.

- 13.08. Reģionālie konti jāgatavo, pamatojoties uz tieši savāktajiem reģionu datiem un nacionālajiem datiem, kam, pamatojoties uz pieņēmumiem, piemērots reģionālais sadalījums. Jo pilnīgāki ir tieši savāktie dati, jo mazāka nozīme ir pieņēmumiem. Pietiekami pilnīgas, savlaicīgas un ticamas reģionālās informācijas trūkuma dēļ, sagatavojot reģionālos kontus, ir nepieciešami pieņēmumi. Tas nozīmē, ka atsevišķas atšķirības starp reģioniem ne vienmēr tiek parādītas reģionālajos kontos.

REĢIONA TERITORIJA

- 13.09. Valsts reģiona ekonomika ir daļa no šīs valsts kopējās ekonomikas. Kopējo ekonomiku definē institucionālo vienību un sektoru izteiksmē. Tā sastāv no visām institucionālajām vienībām, kuru galveno ekonomisko interešu centrs atrodas valsts ekonomiskajā teritorijā (sk. 2.04. punktu). Ekonomiskā teritorija precīzi nesakrīt ar ģeogrāfisko teoriju (sk. 2.05. punktu). Valsts ekonomisko teritoriju var iedalīt reģionu teritorijās un ārpusreģionu teritorijā.
- 13.10. Reģiona teritorija ietver to valsts ekonomiskās teritorijas daļu, kura ir tieši saistīta ar kādu reģionu, t. sk. jebkuras brīvās zonas, muitas noliktavas un rūpnīcas.
- 13.11. Ārpusreģionu teritoriju veido tās valsts ekonomiskās teritorijas daļas, kuras nevar tieši saistīt ar vienu reģionu. Tajā ietilpst:
- a) valsts gaisa telpa, teritoriālie ūdeņi un kontinentālais šelfs starptautiskajos ūdeņos, uz ko valstij ir ekskluzīvas tiesības;
 - b) teritoriālie anklāvi (t. i., ģeogrāfiskas teritorijas, kuras atrodas citur pasaulē un kuras saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem vai vienošanos starp valstīm izmanto vispārējās valdības institūcijas – vēstniecības, konsulāti, militārās bāzes, zinātniskās bāzes utt.);
 - c) naftas, dabasgāzes un citas iegulas starptautiskajos ūdeņos ārpus valsts kontinentālā šelfa, ko izmanto rezidentvienības.
- 13.12. NUTS klasifikācija nodrošina vienotu, saskaņotu Eiropas Savienības ekonomiskās teritorijas iedalījumu. Nacionālajām vajadzībām reģionālos kontus var sagatavot arī sīkāka reģionālā līmenī.

VIENTĪBAS UN REĢIONĀLIE KONTI

- 13.13. Valsts ekonomikā ir divu veidu vienības. Pirmkārt, ieraksti par institucionālo vienību parāda plūsmas, kas ietekmē ienākumu, kapitāla un finanšu darījumus, pārējās plūsmas un balances. Otrkārt, ieraksti par vietējo darbības veida vienību (vietējo DVV) parāda plūsmas, kas rodas ražošanas procesā un preču un pakalpojumu izlietojumā.

Institucionālās vienības

- 13.14. Atkarībā no reģionālā līmeņa reģionālo kontu vajadzībām nošķir divu veidu institucionālās vienības:
- a) viena reģiona vienības, kurām galveno ekonomisko interešu centrs ir vienā reģionā. Viena reģiona vienības ir, piemēram, mājsaimniecības, sabiedrības, kuru vietējās DVV atrodas vienā un tajā pašā reģionā, lielākā daļa vietējo un reģionālo valdību, daļa no sociālā nodrošinājuma un MABO;
 - b) daudzreģionu vienības, kurām galveno ekonomisko interešu centrs atrodas vairāk nekā vienā reģionā. Sabiedrības un MABO ir tādu vienību piemērs, kuras aptver vairākus reģionus. Citi piemēri ir institucionālās vienības, kuru darbība aptver visu valsti, piemēram, centrālā valdība un neliels skaits sabiedrību, parasti monopola vai kvazimonopola stāvokli.
- 13.15. Visus viena reģiona institucionālo vienību darījumus iedala reģionam, kurā šādām vienībām ir galveno ekonomisko interešu centrs. Mājsaimniecībām galveno ekonomisko interešu centrs ir reģionā, kur ir to dzīvesvieta, nevis reģionā, kur ir to darbavieta. Citām viena reģiona vienībām to galveno ekonomisko interešu centrs ir reģionā, kurā tās atrodas.
- 13.16. Dažus no daudzreģionu vienību darījumiem nevar iedalīt pa reģioniem. Tas attiecas uz sadales un finanšu darījumu lielāko daļu. Tā rezultātā daudzreģionu vienību balanspostņus, piemēram, uzkrājumus un neto aizdevumus, neieraksta reģionālajā līmenī.

Vietējās darbības veida vienības un reģionālās ražošanas darbības nozaru dalījumā

- 13.17. Uzņēmumi var veikt ražošanas darbības vairāk nekā vienā atrašanās vietā, un darbības reģionālajos kontos ir jāiedala pēc atrašanās vietas. Ja uzņēmumi ir sadalīti pēc atrašanās vietas, sadalītās daļas sauc par vietējām vienībām.
- 13.18. Institucionālās vienības var klasificēt, pamatojoties uz ekonomiskajām darbībām, lai aprakstītu ekonomikas ražošanas darbības pa nozarēm. Tā rezultātā iegūst nevienmērīgas nozares, jo daudzi uzņēmumi veic būtiskas sekundāras darbības, kas ir atšķirīgas no to galvenās darbības. Tas arī rada situāciju, kad dažām nozarēm to galvenais produkts veido nelielu izlaides daļu. Lai iegūtu ražotāju grupas, kuru darbības nodrošina viendabīgāku izlaidi izmaksu struktūras un ražošanas tehnoloģiju ziņā, uzņēmumus sadala mazākās un viendabīgākās vienībās. Šādas vienības ir darbības veida vienības.
- 13.19. Vietējā darbības veida vienība (vietējā DVV) ir daļa no darbības veida vienības (DVV), kas atbilst vietējai vienībai. Kad DVV nodarbojas ar ražošanu vairākos reģionos, informācija par DVV tiek sadalīta, lai iegūtu reģionālos kontus. Šādai sadalīšanai ir nepieciešama informācija par darba ņēmēju atalgojumu vai nodarbinātību, ja informācija par darba ņēmēju atalgojumu nav pieejama, un bruto pamatkapitāla veidošanu. Uzņēmumiem, kuri atrodas vienā vietā un kuriem galvenā darbība veido lielāko daļu no pievienotās vērtības, vietējā DVV ir vienāda ar uzņēmumu.
- 13.20. Reģiona nozari veido tādu vietējo DVV grupu, kurām ir vienāds vai līdzīgs darbības veids.
- 13.21. Definējot vietējo DVV, var nošķirt trīs gadījumus:
- a) ražošanas darbība ar nozīmīgu darbaspēka izlietojumu noteiktā atrašanās vietā. Šajā kontekstā nozīmīgs darbaspēka izlietojums ir vismaz vienāds ar gada ekvivalentu vienas personas regulāram darbam, kas ilgst pusi darbdienas;
 - b) ražošanas darbību bez nozīmīga darbaspēka izlietojuma noteiktā atrašanās vietā parasti neuzskata par atsevišķu vietējo DVV, un ražošanu attiecina uz vietējo vienību, kas ir atbildīga par šīs ražošanas vadību. Tomēr šim noteikumam ir izņēmumi, un tie ir vējdzirnavas, naftas un gāzes ieguve, interneta mezgli un pilnībā automatizētas degvielas uzpildes stacijas. Šīs ražošanas darbības var atrasties vienā reģionā un pilnībā tikt pārvaldītas citā reģionā. Visu šādu darbību izlaidi neieraksta tajā reģionā, kurā notiek ražošanas darbību pārvaldība, jo ražošana notiek citā reģionā. Bruto pamatkapitāla veidošana jāieraksta tajā pašā reģionā, kurā ieraksta saistīto izlaidi un pievienoto vērtību;
 - c) ražošanas darbībai bez noteiktas atrašanās vietas rezidences jēdziens (sk. 2.04. punktu) tiek piemērots nacionālajā līmenī. Piemēram, nozīmīgus būvniecības projektus, ko īsteno darbuzņēmēji no citiem reģioniem, ieraksta kā atsevišķu vietējo DVV. Nozīmīgu būvniecības projektu piemērs ir tiltu, dambju un spēkstaciju būvniecība, kas ilgst vismaz gadu un ko vada vietējais birojs. Ja būvniecības projekti ilgst mazāk nekā gadu, ražošanu iedala tajā reģionā, kuras rezidents ir būvniecības mātessabiedrība.
- 13.22. Ražošanas darījumi starp vietējām DVV, kuras pieder vienai un tai pašai institucionālajai vienībai un atrodas dažādos reģionos, tiek ierakstīti. Tomēr palīgdarbības izlaides piegādi, ko veic starp vietējām DVV, neieraksta, ja vien tā nav novērojama (sk. 1.31. punktu). Tas nozīmē, ka, ciktāl tas attiecas uz nacionālajiem kontiem, tiek ierakstīta tikai galvenās un sekundārās izlaides piegāde starp vietējām DVV.
- 13.23. Ja ražotne, kas veic tikai palīgdarbības, ir statistiski novērojama, ir pieejama tajos atsevišķajos kontos, kas attiecas uz šīs vienības ražošanu, vai ja tā ģeogrāfiski atrodas citā vietā nekā vienības, ko tā apkalpo, šo ražotni ieraksta kā atsevišķu vienību un iedala nozaru klasifikācijā saskaņā ar tās galveno darbību gan nacionālajos, gan reģionālajos kontos. Ja nav pieejami atbilstoši pamatdati, palīgdarbības izlaidi var aplēst, summējot izmaksas.

REĢIONALIZĀCIJAS METODES

- 13.24. Reģionālo kontu pamatā ir tādu vienību darījumi, kuras ir reģionu teritorijas rezidenti. Kopumā reģionālos kontus sagatavo, izmantojot šādas metodes:
- a) augšupējas metodes;

- b) lejupējas metodes; vai
- c) jauktu metodi, kas ietver augšupēju un lejupēju metodi.
- 13.25. Augšupēja metode reģionālo agregātu aplēsēm ir tieša datu vākšana par rezidentvienībām un reģionālo rādītāju sagatavošana, veicot agregāciju.
- Pseidoaugšupējā pieeja ir pieņemama, ja nav pieejami dati par vietējām DVV. Datus par vietējām DVV var aplēst no uzņēmuma, DVV vai vietējās vienības datiem, lietojot sadalījuma modeļus. Līdzīgi kā izmantojot augšupējo pieeju, aplēses agregē, lai iegūtu reģionālos kopējos rādītājus.
- Datu sastādīšanas otrajā posmā augšupējās metodes rezultātā iegūtās aplēses tiek saskaņotas ar nacionālo kontu kopsummām.
- 13.26. Gadījumos, kad informācija ir pieejama tikai to vienību līmenī, kuras ietver vairākas vietējās DVV, kas veic dažādas darbības un darbojas dažādos reģionos, reģionu nozaru sadalījuma sastādīšanā izmanto tādus rādītājus kā darba ņēmēju atalgojums un nodarbinātība pa reģioniem.
- 13.27. Lejupējā metode ir nacionālā kopējā rādītāja sadalīšana pa reģioniem, nemēģinot nodalīt rezidentvienības pa reģioniem. Nacionālo kopsummu sadala, izmantojot rādītāju, ko sadala pa reģioniem tādā pašā veidā kā aplēšamo mainīgo.
- Reģiona rezidentvienības jēdziens ir nepieciešams, lai panāktu tā rādītāja reģionālo aptvērumu, kuru izmanto nepieciešamā mainīgā reģionālo iedalījuma iegūšanai.
- 13.28. Augšupējas metodes reti lieto tīrā veidā. Jaukto metožu lietošana arī ir pieļaujama. Piemēram, mainīgo vai mainīgo agregāta reģionālās aplēses var būt iespējams veikt tikai makroreģionu līmenī, izmantojot augšupēju metodi. Lai iegūtu aplēses detalizētākā reģionālā līmenī, tiek lietota lejupēja metode.
- 13.29. Reģionālo vērtību tiešai mērīšanai ir dodama priekšroka salīdzinājumā ar netiešu mērīšanu. Ja vietējo DVV līmenī ir pieejami pilnīgi un ticami mikrodati, reģionālās vērtības, kas konceptuāli atbilst vērtībām nacionālā līmenī, tiek aplēstas, lietojot augšupēju metodi. Lai panāktu atbilstību ar nacionālo kontu kopsummām, šīs reģionālo kontu aplēses tiek saskaņotas ar nacionālo kontu agregātiem.
- 13.30. Netiešajos mērījumos, kas ir balstīti uz nacionālajiem agregātiem, un rādītājā, kas korelē ar mērāmo mainīgo, var būt mērījumu kļūdas. Piemēram, nacionālos datus par bruto pievienoto vērtību nozaru dalījumā var iedalīt reģioniem, izmantojot reģionālo nodarbinātības statistiku saskaņā ar pieņēmumu, ka katrai nozarei bruto pievienotā vērtība uz vienu darba ņēmēju ir vienāda visiem reģioniem. Datu sastādīšana nozaru detalizētā dalījumā uzlabo lejupējo aprēķinu.
- 13.31. Ražošanas agregāti tiek iedalīti reģionam, kurā vienība, kas veic attiecīgos darījumus, ir rezidents. Vietējās DVV ir būtisks kritērijs, lai šādus agregātus iedalītu konkrētam reģionam. Rezidences principam dodama priekšroka salīdzinājumā ar teritoriālo pieeju, saskaņā ar kuru ražošanas darbības tiek iedalītas atkarībā no to veikšanas vietas.
- 13.32. Attiecībā uz konkrētām nozarēm, piemēram, būvniecību, enerģijas ražošanu un sadali, saziņas tīkliem, transportu un finanšu starpniecību, kā arī uz dažiem darījumiem mājāsaimniecību kontos, piemēram, īpašuma ienākumu, pastāv īpašas problēmas saistībā ar iedali reģioniem. Lai nodrošinātu reģionālo kontu starptautisku salīdzināmību, tiek lietotas vienas un tās pašas sagatavošanas metodes vai metodes, kas nodrošina līdzīgus rezultātus.
- 13.33. Bruto pamatkapitāla veidošanu iedala reģioniem pēc īpašumtiesībām. Pamatlīdzekļus, kas pieder daudzreģionu vienībām, iedala tai vietējai DVV, kurā tos izmanto. Pamatlīdzekļus, ko lieto saskaņā ar operatīvo nomu, ieraksta aktīvu īpašnieka reģionā, bet tos, kas tiek lietoti saskaņā ar finanšu nomu, ieraksta lietotāja reģionā.

RAŽOŠANAS DARBĪBU AGREGĀTI**Bruto pievienotā vērtība un iekšzemes kopprodukts pa reģioniem**

- 13.34. Lai aplēstu reģiona iekšzemes kopproduktu, var lietot trīs pieejas – ražošanas, ienākuma un izdevumu pieeju.
- 13.35. Saskaņā ar ražošanas pieeju reģiona iekšzemes kopproduktu tirgus cenās mēra ar bruto pievienotās vērtības, kas izteikta bāzes cenās, un produktu nodokļu (mīnus subsīdijas) summu. Bruto pievienoto vērtību bāzes cenās mēra ar bāzes cenās izteiktas izlaides un pircēju cenās izteikta starppatēriņa starpību.
- 13.36. Saskaņā ar ienākuma pieeju reģiona iekšzemes kopproduktu tirgus cenās mēra ar kopējās ekonomikas ienākuma veidošanas konta reģionālajā daļā agregētiem un mērītiem dažādiem izlietojumiem – darba ņēmēju atalgojumu, bruto pamatdarbības pārpalikumu un ražošanas nodokļiem mīnus subsīdijām. Informācija par darba ņēmēju atalgojumu un nodarbinātību pa nozarēm bieži ir pieejama reģionālā līmenī. Šo informāciju lieto, lai tieši vai ar ražošanas pieejas palīdzību iegūtu bruto pievienotās vērtības aplēses dalījumā pa nozarēm. Reģiona iekšzemes kopprodukta gadījumā ienākuma pieeja sakrīt ar ražošanas pieeju.
- 13.37. Informācija par bruto pamatdarbības pārpalikumu parasti nav pieejama dalījumā pa nozarēm un reģioniem. Informāciju par tirgus ražotāju bruto pamatdarbības pārpalikumu var iegūt no uzņēmumu grāmatvedības. Sadalījums pa institucionālajiem sektoriem un pa reģioniem bieži nav pieejams. Tas kavē ienākuma pieejas lietošanu reģiona iekšzemes kopprodukta aplēšu iegūšanai.
- 13.38. Ražošanas nodokļi (mīnus subsīdijas) sastāv no produktu nodokļiem (mīnus subsīdijas) un citiem ražošanas nodokļiem (mīnus subsīdijas). Produktu nodokļu (mīnus subsīdijas) iedale ir skaidrota 13.43. punktā. Informācija par citiem ražošanas nodokļiem (mīnus subsīdijas) var būt pieejama dalījumā pa nozarēm, piemēram, uzņēmumu apsekojumus, vai izsecināta no attiecīgā nozares nodokļa vai subsīdijas īpašā veida. To var izmantot kā rādītāju bruto pievienotās vērtības iedalei pa reģioniem.
- 13.39. Informācijas trūkuma dēļ izdevumu pieeja netiek lietota, lai noteiktu reģionālo iekšzemes kopproduktu. Datu trūkums ir vērojams, piemēram, tiešajā informācijā par starpreģionu pārdošanas un pirkšanas darījumiem un par eksporta un importa sadalījumu starp reģioniem.

NMFSP iedale lietotāju nozarēm

- 13.40. Netieši mērītiem finanšu starpniecības pakalpojumiem (NMFSP) reģionālajos kontos piemēro tāds pašus principus kā nacionālajos kontos. NMFSP starppatēriņa iedale reģioniem pa lietotāja nozarēm rada problēmas, jo aizdevumu un noguldījumu uzkrāto lielumu aplēses parasti nav pieejamas reģionu sadalījumā. Šādos gadījumos NMFSP iedalei lietotāju nozarēm lieto otro labāko metodi, – reģionālo bruto izlaidi vai bruto pievienoto vērtību pa nozarēm izmanto kā sadalījuma rādītāju.

Nodarbinātība

- 13.41. Reģionālie ražošanas mērījumi ir atbilstīgi reģiona nodarbinātības aplēsēm, ja nodarbinātība ietver gan rezidentus, gan nerezidentus, kas strādā reģionālajās ražotāju vienībās. Reģionālo nodarbinātību definē saskaņā ar nacionālās ekonomikas nodarbinātības un rezidences principiem (sk. 11.17. punktu).

Darba ņēmēju atalgojums

- 13.42. Ražotājiem darba ņēmēju atalgojumu iedala vietējām DVV, kurās cilvēki ir nodarbināti. Ja šie dati nav pieejami, saskaņā ar otro labāko metodi darba ņēmēju atalgojumu iedala, piemērojot nostrādāto stundu skaitu. Ja informācija nav pieejama ne par darba ņēmēju atalgojumu, ne par nostrādātajām stundām, lieto darba ņēmēju skaitu dalījumā pa vietējām DVV. Mājsaimniecību kontos darba ņēmēju atalgojumu iedala reģioniem pēc rezidences.

Pāreja no reģiona bruto pievienotās vērtības uz reģiona IKP

- 13.43. Lai reģioniem aprēķinātu IKP tirgus cenās, produktu nodokļus un subsīdijas iedala reģioniem. Saskaņā ar praksi pārreģionālos nodokļus un subsīdijas iedala, pamatojoties uz visu reģiona nozaru bāzes cenās novērtētās bruto pievienotās vērtības relatīvo lielumu. Alternatīvās iedaļes metodes var piemērot teritorijām ar īpašu fiskālo sistēmu, kuras dēļ valstī ir dažādas produktu nodokļu un subsīdiju likmes, un katru šādu piemērošanas gadījumu izvērtē atsevišķi.

13.44. Visiem reģioniem var aprēķināt IKP uz vienu iedzīvotāju. To neaprēķina ārpusreģionu rādītājiem.

13.45. Starpreģionu plūsmas var nozīmīgi ietekmēt reģiona iekšzemes kopproduktu uz vienu iedzīvotāju. Iedzīvotāju neto ieplūdes reģionos ražošanu palielina vairāk, nekā to palielinātu aktīvie iedzīvotāji rezidenti. IKP uz vienu iedzīvotāju ir relatīvi liels reģionos, kur pastāv iedzīvotāju neto ieplūde, un relatīvi neliels reģionos, kuros notiek iedzīvotāju neto aizplūde.

Reģiona bruto pievienotās vērtības apjoma pieaugums

13.46. Mērot cenu un apjoma pārmaiņas, principi, kas tiek piemēroti nacionālajai ekonomikai, ir piemērojami arī reģioniem. Tomēr saistībā ar reģionālajiem datiem pastāv problēmas, un tas apgrūtina šo principu piemērošanu. Ir, piemēram, šādas grūtības:

- a) informācija par reģionālajām cenu pārmaiņām bieži vien nav pieejama;
 - b) ja reģiona pievienotā vērtība faktiskajās cenās ir aplēsta tieši, nevis atskaitot starppatēriņu no izlaides, reģiona pievienotās vērtības divkārsā deflācija nav iespējama;
 - c) ja nav pieejamas reģionālās piedāvājuma un izlietojuma tabulas, cenu un apjomu pārmaiņas šādā sistēmā nevar izmērīt un noteikt.
- 13.47. Tāpēc plaši lietota pieeja ir deflēt reģiona pievienoto vērtību dalījumā pa nozarēm, pamatojoties uz nacionālām cenu pārmaiņām nozaru dalījumā. To veic visdetalizētākajā līmenī, kādā ir pieejama bruto pievienotā vērtība faktiskajās cenās. Tiek ievērotas atšķirības starp nacionālām un reģionālajām cenu pārmaiņām, ko rada atšķirības ekonomikas struktūrā pa nozarēm. Tomēr šis risinājums joprojām ir jutīgs attiecībā uz nozīmīgākajām atšķirībām starp nacionālajām un reģionālajām cenu pārmaiņām. Atšķirības ir, piemēram, šādas:
- a) atšķirības izmaksu struktūrā un izlaides sastāvā vienā nozarē starp ražotājiem dažādos reģionos. Vienā nozarē reģionālo cenu pārmaiņu variācijas var būt nozīmīgas;
 - b) reģionālās atšķirības nozīmīgu resursu cenu pārmaiņās, piemēram, pārmaiņas darbaspēka, zemes un biroju īres cenās. Ja valstī ir darba samaksas līgumi bez reģionālās diferenciācijas, algu pārmaiņu reģionālās atšķirības ir nelielas.

13.48. Reģiona pievienoto vērtību deflē, lietojot:

- a) reģionālos deflatorus, ja tādi ir pieejami un to kvalitāte ir pietiekama, labāk lietojot izlaides, nevis ielaides cenu pārmaiņas. Dažos gadījumos reģionālos deflatorus var iegūt netieši, apvienojot informāciju par vērtības un apjoma pārmaiņām. Ja izmanto reģionālās cenas (iespējams apvienojumā ar nacionālajiem deflatoriem dalījumā pa nozarēm), reģionālo pieaugumu aprēķina tā, lai tas atbilstu nacionālajam pieauguma tempam;
- b) divkārs deflāciju, kad iespējams. Tas ir īpaši atbilstīgi, ja starppatēriņa cenas pārmaiņa atšķiras no izlaides cenas pārmaiņas un ja starppatēriņš ir būtisks.

REĢIONĀLIE MĀJSAIMNIECĪBU IENĀKUMA KONTI

13.49. Ienākuma sadales un pārdales rezultātā rodas balanspostepi, t. i., primārais ienākums un izmantojamais ienākums. Reģionālajos kontos lieto tikai mājsaimniecību ienākuma mērus.

13.50. Reģionālie mājsaimniecību konti ir attiecīgo nacionālā līmeņa kontu reģionālā detalizācija. Mērījumu mērķiem konti ir ierobežoti ar:

- a) primārā ienākuma iedaļes kontu;
- b) ienākuma sekundārās sadales kontu.

Šajos kontos ieraksta to mājsaimniecību primāro ienākumu un izmantojamo ienākumu, kuras ir reģiona rezidenti (sk. 13.1. tabulu).

13.1. tabula. Reģionālie mājsaimniecību ienākuma konti

		Reģions				Korekcija reģionālajām plūsmām, kurām nav pretējā ieraksta nacionālajā līmenī	Nacionālais līmenis kopā
		a	b		Ārpus reģiona		
Primārā ienākuma iedale							
Resursi	B.2/B.3 Neto pamatdarbības pārpalikums / jauktais ienākums						
	D.1 Darba ņēmēju atalgojums						
	D.4 Saņemamais īpašuma ienākums					Mīnus īpašuma ienākums reģiona iekš-ienē, kas saistīts ar B2/B3	
Izlietojums	D.4 Maksājamais īpašuma ienākums					Mīnus īpašuma ienākums reģiona iekš-ienē, kas saistīts ar B2/B3	
	B.5 Primārais ienākums (balanspostenis)						
Mājsaimniecību ienākuma sekundārās sadales konts							
Resursi	B.5 Primārais ienākums						
	D.62 Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā						
	D.7 Citi kārtējie saņemamie pārvedumi						
Izlietojums	D.5 Ienākuma, mantas u. tml. kārtējie nodokļi						
	D.61 Sociālās iemaksas						
	D.7 Citi kārtējie maksājamie pārvedumi						
	B.6 Izmantojamais ienākums (balanspostenis)						
	Papildu informācija						
	Iedzīvotāji (iedzīvotāju skaits)						
	Primārais ienākums uz vienu iedzīvotāju						
	Izmantojamais ienākums uz vienu iedzīvotāju						

- 13.51. Reģionālie mājsaimniecību konti ir balstīti uz mājsaimniecībām, kuras ir rezidenti reģiona teritorijā. Personu skaits, kuras ir rezidentmājsaimniecību locekļi, kopā veido reģiona rezidentiedzīvotāju kopskaitu.
- 13.52. Mājsaimniecību rezidences noteikšanas noteikumi, ko piemēro nacionālajā līmenī, attiecas arī uz mājsaimniecību reģionālajiem kontiem. Tomēr attiecībā uz studentu un ilgtermiņa pacientu rezidenci pieļauj izņēmumu, t. i., šādas personas uzskata par uzņemošā reģiona rezidentiem, ja tās uzņemošajā reģionā uzturas ilgāk nekā vienu gadu un ja uzņemošais reģions ir tajā pašā valstī, kurā atrodas rezidences reģions.
- 13.53. Mājsaimniecību kontus var paplašināt, izmantojot ienākuma kontus. Šim nolūkam nacionālo kontu statistika par mājsaimniecību galapatēriņa izdevumiem jāiedala pēc reģiona un jāveic korekcija par pārmaiņu mājsaimniecību neto pašu kapitāla pensiju fondu rezervēs. Reģionālie mājsaimniecību uzkrājumi ir balanspostenis.
- 13.54. Lai mājsaimniecību galapatēriņa izdevumus iedalītu pēc reģiona, ir nepieciešama ticama reģionālā informācija no, piemēram, paplašināta mājsaimniecību budžeta apsekojuma. Tomēr šāds reģionālais sadalījums bieži nav pieejams, un nacionālajos kontos mājsaimniecību galapatēriņa izdevumus bieži aplēš, lietojot citu informāciju. Šādos apstākļos ir grūtāk izveidot reģionālo sadalījumu.
- 13.55. Valdībām var būt svarīga loma izglītības, veselības aizsardzības un sociālo pakalpojumu sniegšanā mājsaimniecībām, veicot sociālos pārvedumus natūrā. Šādu pārvedumu nozīmība ir atšķirīga dažādās valstīs un var būtiski mainīties ilgākā laikposmā. Šādu sociālo pārvedumu natūrā iedale pēc reģioniem nozīmē, ka ir iespējams iegūt faktisko reģionālo mājsaimniecību galapatēriņu un koriģēto mājsaimniecību izmantojamo ienākumu. Ievērojot sociālo pārvedumu natūrā nozīmību dažās dalībvalstīs, dažādu dalībvalstu mājsaimniecību faktiskā galapatēriņa un izmantojamā ienākuma salīdzināšana var sniegt citādus rezultātus nekā salīdzinājums, kura pamatā ir mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi un izmantojamais ienākums.
-

14. NODAĻA

NETIEŠI MĒRĪTIE FINANŠU STARPniecĪBAS PAKALPOJUMI (NMFSP)

NMFSP JĒDZIENS UN TO LIETOTĀJU IEDALES IETEKME UZ GALVENAJIEM AGREGĀTIEM

14.01. Viens no tipiskiem veidiem, kā tiek sniegti finanšu pakalpojumi, ir finanšu starpniecība. Tas ir process, kurā finanšu iestāde, piemēram, banka, pieņem noguldījumus no vienībām, kas vēlas saņemt procentus par līdzekļiem, un aizdod šos līdzekļus vienībām, kam pašu līdzekļu lielums neatbilst to vajadzībām. Tādējādi banka nodrošina mehānismu, kas ļauj pirmajai vienībai aizdot līdzekļus otrajai vienībai. Vienība, kas aizdod līdzekļus, piekrīt procentu likmei, kas ir zemāka nekā procentu likme, ko maksā aizņēmējs. Atsauces procentu likme ir procentu likme, par kādu gan aizdevējs, gan aizņēmējs piekrīt veikt darījumu. Starpība starp atsaucē procentu likmi un procentu likmi, ko faktiski piemēro noguldītājiem un aizņēmējiem, ir maksa par netieši mērītajiem finanšu starpniecības pakalpojumiem (NMFSP). Kopējie NMFSP ir aizņēmēja un aizdevēja maksātu divu netiešu maksu summa.

14.02. Tomēr tikai retos gadījumos finanšu iestādes aizdoto līdzekļu summa precīzi saskan ar tajā noguldīto summu. Paliek nauda, kas ieguldīta, bet vēl nav aizdota. Dažus aizdevumus banka var finansēt no pašu līdzekļiem, nevis no aizņemtajiem līdzekļiem. Tomēr līdzekļu noguldītājs saņem to pašu procentu summu un starpniecības pakalpojumu neatkarīgi no tā, vai tieši viņa līdzekļi tiek aizdoti, un aizņēmējs maksā to pašu procentu likmi un saņem to pašu finanšu starpniecības pakalpojumu neatkarīgi no tā, vai saņemtos līdzekļus nodrošina no starpniecības ceļā gūtiem līdzekļiem vai bankas pašu līdzekļiem. Šī iemesla dēļ NMFSP aplēs visiem aizdevumiem un noguldījumiem, ko piedāvā finanšu iestāde neatkarīgi no līdzekļu avota. Procentu summas tiek aprēķinātas kā atsaucē procentu likmes reizinājums ar attiecīgā aizdevuma vai noguldījuma līmeni. Starpība starp šīm summām un finanšu iestādes faktiski saņemtajām vai samaksātajām summām tiek ierakstīta kā netiešu pakalpojumu maksas, ko aizņēmēji vai noguldītāji maksā finanšu iestādei. Summas, ko sistēmā ieraksta kā procentus, tiek uzskatītas par "EKS procentiem", un kopējās summas, ko faktiski maksā vai saņem finanšu iestāde, tiek uzskatītas par "banku procentiem". Kopējo netiešo pakalpojumu maksu iegūst šādi: kopējie bankas procenti par aizdevumiem mīnus EKS procenti par šiem pašiem aizdevumiem plus EKS procenti par noguldījumiem mīnus banku procenti par tiem pašiem noguldījumiem.

14.03. NMFSP attiecas vienīgi uz finanšu iestādēs izsniegtajiem aizdevumiem un pieņemtajiem noguldījumiem. Ne šīm finanšu iestādēm, ne to klientiem nav jābūt rezidentiem. Pastāv NMFSP imports un eksports. Finanšu iestādei nav jānodrošina noguldījumu pieņemšanas iespēja, kā arī aizdevumu izsniegšana. Finanšu sabiedrības, kas dibinātas kā mazumtirgotāju meitasuzņēmumi, ir tādu finanšu iestāžu piemērs, kuras izsniedz aizdevumus, bet nepieņem noguldījumus. Naudas aizdevējs, kura konti ir pietiekami detalizēti, lai to varētu uzskatīt par sabiedrību vai kvazisabiedrību, var saņemt NMFSP.

14.04. Lai novērtētu NMFSP iedaļes ietekmi uz IKP un nacionālo ienākumu, salīdzinot to ar situāciju, ja NMFSP iedalīšana netiktu veikta, var nošķirt piecus gadījumus:

- a) finanšu starpnieki (FS) rezidenti izsniedz aizdevumus un pieņem noguldījumus tirgus ražotāju (t. sk. mājsaimniecību, kas ir neinkorporētu uzņēmumu un mājokļu īpašnieki) starppatēriņam.

Finanšu starpnieku NMFSP izlaidi līdzsvaro tirgus ražotāju starppatēriņš. Tāpēc nav ietekmes uz IKP un nacionālo ienākumu;

- b) FS rezidenti izsniedz aizdevumus un pieņem noguldījumus ārpus tirgus ražotāju starppatēriņam un mājsaimniecību galapatēriņam.

Ja ārpus tirgus ražotāji patērē NMFSP kā starppatēriņu, šo ražotāju izlaidi palielina par tādu pašu summu, jo starppatēriņš ir daļa no viņu izmaksu summas, un pretējā plūsma ir galapatēriņa izdevumu palielinājums. Tāpēc IKP un nacionālais ienākums palielinās par iedalīto NMFSP summu.

Arī tad, ja NMFSP patērē mājsaimniecības kā galapatēriņus, IKP un nacionālais ienākums palielinās par iedalīto NMFSP summu;

- c) FS rezidenti izsniedz aizdevumus nerezidentiem, kas nav FS, un pieņem noguldījumus no tiem (NMFSP eksports).

NMFSP eksports ieraksta, palielinot IKP. Tomēr, veicot pāreju no IKP uz nacionālo ienākumu, šo palielinājumu līdzsvaro ar samazinājumu no pārējās pasaules saņemtajos procentos mīnus pārējai pasaulei maksājami procenti (tā kā NMFSP tiek atskaitīts no saņemtajiem aizdevumu procentiem un pieskaitīts maksājamiem noguldījumu procentiem). Tāpēc NMFSP eksports neietekmē nacionālo ienākumu;

- d) FS nerezidenti izsniedz aizdevumus un pieņem noguldījumus tirgus ražotāju (t. sk. mājsaimniecību, kas ir neinkorporētu uzņēmumu un mājokļu īpašnieki) starppatēriņam (NMFSP imports).

IKP samazinās par šīs kategorijas NMFSP importa summu, jo to pretējais ieraksts ir starppatēriņš. Tomēr, veicot pāreju no IKP uz nacionālo ienākumu, šo samazinājumu līdzsvaro ar palielinājumu no pārējās pasaules saņemamajos mīnus pārējai pasaulei maksājami procenti (tā kā NMFSP tiek pieskaitīts saņemamajiem noguldījumu procentiem un atskaitīts no maksājamajiem aizdevumu procentiem). Tāpēc šāds imports neietekmē nacionālo ienākumu;

- e) FS nerezidenti izsniedz aizdevumus un pieņem noguldījumus ārpustirgus ražotāju starppatēriņam un mājsaimniecību galapatēriņam (NMFSP imports).

NMFSP imports, ko veic ārpustirgus ražotāji, atbilst starppatēriņam. Šo ražotāju izlaidi palielina par tādu pašu summu, jo starppatēriņš ir daļa no viņu izmaksu summas, un pretējā plūsma ir galapatēriņa izdevumu palielinājums. Mērot IKP saskaņā ar ražošanas pieeju, starppatēriņa palielinājumu līdzsvaro ar izlaides palielinājumu, bet pievienoto vērtību nemaina. Mērot IKP no izdevumu puses, galapatēriņa izdevumu palielinājumu līdzsvaro ar pakalpojumu importa palielinājumu. Tomēr, veicot pāreju no IKP uz nacionālo ienākumu, palielinās no pārējās pasaules saņemamie procenti, no kuriem atskaitīti maksājami procenti (tā kā NMFSP tiek pieskaitīts saņemamajiem noguldījumu procentiem un atskaitīts no maksājamajiem aizdevumu procentiem). Tāpēc nacionālais ienākums palielinās par šīs kategorijas NMFSP importa summu.

Turklāt, ja NMFSP importu veic mājsaimniecības kā galapatērētāji, ietekmes uz IKP nav, bet nacionālais ienākums pieaug, jo palielinās no pārējās pasaules saņemamie procenti, no kuriem atskaitīti maksājami procenti.

Parasti NMFSP netiek aprēķināts starpbanku aizdevumiem un noguldījumiem starp FS rezidentiem un starp FS rezidentiem un FS nerezidentiem. Tomēr starpbanku aizdevumus un noguldījumus izmanto atsaucē likmju aprēķināšanā.

14.05. No pieciem 14.04. punktā minētajiem gadījumiem NMFSP iedaļes ietekmi uz IKP un nacionālo ienākumu iespējams apkopot šādi:

- a) IKP palielinās par NMFSP summu, ko saražo FS rezidenti un ko iedala šādiem sektoriem: S.13 (vispārējā valdība), S.14 (mājsaimniecības kā patērētāji), S.15 (MABO), S.2 (pārējā pasaule);
- b) IKP samazinās par importēto NMFSP summu, ko iedala šādiem sektoriem: S.11 (nefinanšu sabiedrības), S.12 (finanšu sabiedrības), izņemot S.121 (centrālā banka), S.122 (noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku), S.125 (citi finanšu starpnieki, neskaitot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus) un S.14 (mājsaimniecības kā mājokļu un neinkorporētu uzņēmumu īpašnieki);
- c) nacionālais ienākums palielinās par NMFSP (rezidentu FS saražoti vai importēti) summu, ko iedala šādiem sektoriem: S.13 (vispārējā valdība), S.14 (mājsaimniecības kā patērētāji), S.15 (MABO).

NMFSP IZLAIDES APRĒĶINS S.122 UN S.125 SEKTORAM

14.06. NMFSP sniedz šādi finanšu starpnieki: centrālā banka (S.121), noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku (S.122), un citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (S.125).

NMFSP aprēķins attiecas galvenokārt uz S.122 un S.125 sektoru. Parasti NMFSP neaprēķina centrālajai bankai (sk. VI daļu).

Nepieciešamie statistikas dati

14.07. Gan S.122 sektoram, gan S.125 sektoram ir nepieciešami dati, kas ir tādas tabulas veidā, kurā iekļauti aizdevumu un noguldījumu uzkrātie lielumi dalījumā pēc lietotāju sektora, kam aprēķināta četru ceturksņu vidējā vērtība, un attiecīgie uzkrātie procenti. Procentus aprēķina pēc procentu likmju subsīdiju pārdalīšanas saņēmējiem.

Atsauces likmes

14.08. S.122 un S.125 apakšsektorā iekļauto finanšu starpnieku bilancē rezidentu vienībām izsniegtie aizdevumi un no tām saņemtie noguldījumi jāsadala tā, lai varētu nošķirt tos aizdevumus un noguldījumus, kuri ir:

- starpbanku (t. i., institucionālo vienību, kas sniedz NMFSP, un ir iekļauti S.122 un S.125 apakšsektorā) aizdevumi un noguldījumi,
- darījumi ar lietotāju institucionālajiem sektoriem (S.11 – citi S.12 apakšsektori – S.13 – S.14 – S.15) (izņemot darījumus ar centrālajām bankām).

Turklāt aizdevumi pārējai pasaulei (S.2) un no tās saņemtie noguldījumi ir sadalīti aizdevumos, kas izsniegti nerezidentu finanšu starpniekiem, un noguldījumos, kas saņemti no tiem, un aizdevumos, kas izsniegti pārējiem nerezidentiem, un noguldījumos, kas no tiem saņemti.

Iekšējā atsaucē likme

- 14.09. Lai iegūtu FS rezidentu NMFSP izlaidi dalījumā pa rezidentu lietotāju institucionālajiem sektoriem, aprēķina iekšējo atsaucē likmi, kas ir saņemamo procentu par aizdevumiem, kuri izsniegti S.122 un S.125 apakšsektorā un starp šiem apakšsektoriem, attiecība pret tādu aizdevumu uzkrātiem lielumiem, kuri izsniegti S.122 un S.125 apakšsektora iekšienē un starp šiem apakšsektoriem:

$$\frac{\text{procentu likme, kas saņemama par aizdevumiem, kuri izsniegti S.122 un S.125 apakšsektorā un starp šiem abiem apakšsektoriem}}{\text{tādu aizdevumu uzkrātie lielumi, kas izsniegti S.122 un S.125 apakšsektorā un starp šiem apakšsektoriem}}$$

Teorētiski iekšējā atsaucē likme ir tāda pati, ja aizdevumu datu vietā tiek lietoti noguldījumu dati. Datu neatbilstību dēļ aplēse, ko iegūst no noguldījumu datiem, būs atšķirīga no aplēses, ko iegūst no aizdevumu datiem.

Ja noguldījumu dati ir ticamāki, iekšējā atsaucē likme jāaprēķina par starpbanku noguldījumiem kā šāda attiecība:

$$\frac{\text{procenti, kas maksājami par noguldījumiem, kuri veikti S.122 un S.125 apakšsektorā un starp šiem apakšsektoriem}}{\text{tādu noguldījumu uzkrātie lielumi, kas veikti S.122 un S.125 apakšsektorā un starp šiem apakšsektoriem}}$$

Ja aizdevumu un noguldījumu dati ir vienlīdz ticami, iekšējā atsaucē likme jāaprēķina par starpbanku aizdevumiem un noguldījumiem kā attiecība starp summu, ko veido procenti, kas saņemami par aizdevumiem starp FS, plus procenti, kas maksājami par noguldījumiem starp FS, un summu, ko veido aizdevumu uzkrātie lielumi plus tādu noguldījumu uzkrātie lielumi, kurus FS vārdā tur citi FS.

Gadījumos, kad rezidentu FS saviem klientiem rezidentiem izsniedz tādus aizdevumus vai no tiem pieņem tādus noguldījumus, kuri ir ārvalstu valūtās, ir jāaprēķina vairākas iekšējās atsaucē likmes atsevišķām valūtām vai valūtu grupām, ja tas būtiski uzlabo aplēses. Lai to veiktu, jāsadala pēc valūtas vai valūtu grupas gan iekšējās atsaucē likmes aprēķins, gan aizdevumi un noguldījumi, ko rezidentu FS ir veikuši ar katru rezidentu lietotāju sektoru.

Ārējās atsaucē likmes

- 14.10. Lai noteiktu NMFSP importu un eksportu, lieto atsaucē likmi, kas ir vidējā starpbanku likme, kas ir svērta ar uzkrātajiem lielumiem, kuri iekļauti FS bilances pozīcijā "Aizdevumi starp FS rezidentiem, no vienas puses, un FS nerezidentiem, no otras puses" un "Noguldījumi starp FS rezidentiem, no vienas puses, un FS nerezidentiem, no otras puses". Tādējādi ārējā atsaucē likmi aprēķina kā attiecību starp summu, ko veido starp FS rezidentiem un FS nerezidentiem veikto aizdevumu un noguldījumu darījumu procenti, un uzkrātajiem lielumiem, ko veido starp FS rezidentiem un FS nerezidentiem veiktie aizdevumu un noguldījumu darījumi.

Atsevišķām valūtām un valūtu grupām ir jāaprēķina vairākas ārējās atsaucē likmes, ja dati ir pieejami katrai valūtai vai valūtu grupai šādām kategorijām un ja tas būtiski uzlabo aplēses:

- FS nerezidentu katram lietotāju sektoram izsniegtie aizdevumi un veiktie noguldījumi;
- FS rezidentu lietotājiem nerezidentiem izsniegtie aizdevumi un veiktie noguldījumi.

NMFSP detalizēts dalījums pa institucionālajiem sektoriem

- 14.11. Starpbanku NMFSP parasti netiek aprēķināts starp FS rezidentiem un starp FS rezidentiem un FS nerezidentiem. NMFSP aprēķina tikai tādu lietotāju institucionālajiem sektoriem, kas nav bankas.

Ir nepieciešami dati par katru institucionālo sektoru, kas nav FS, saskaņā ar šādu tabulu, kurā iekļauta informācija par FS rezidentu izsniegtajiem aizdevumiem un saņemtajiem noguldījumiem:

	Uzkrātie lielumi	FS rezidentu saņemamie procenti		Uzkrātie lielumi	FS rezidentu maksājамie procenti
Aizdevumi, ko izsnieguši FS rezidenti (S.122 un S.125)			FS rezidentu piesaistītie noguldījumi (S.122 un S.125)		

Kopējo NMFSP institucionālo sektoru dalījumā iegūst kā summu, ko veido NMFSP par aizdevumiem, kas izsniegti institucionālajam sektoram, un NMFSP par noguldījumiem, ko veicis institucionālais sektors.

NMFSP par aizdevumiem, kas izsniegti institucionālajam sektoram, aplēs šādi: saņemamie aizdevuma procenti mīnus (aizdevumu uzkrātie lielumi reizināti ar iekšējo atsaucē likmi).

NMFSP par noguldījumiem, ko veicis institucionālais sektors, aplēs šādi: (noguldījumu uzkrātie lielumi reizināti ar iekšējo atsaucē likmi) mīnus par noguldījumiem maksājамie procenti.

Daļu no izlaides eksportē. Pamatojoties uz FS bilanci, iespējams novērot:

	Uzkrātie lielumi	FS rezidentu saņemamie procenti		Uzkrātie lielumi	FS rezidentu maksājамie procenti
Aizdevumi nerezidentiem, kas nav bankas			Nerezidentu, kas nav bankas, piesaistītie noguldījumi		

NMFSP eksportu aplēs, lietojot ārējo starpbanku atsaucē likmi, bet aizdevumiem, kas izsniegti nerezidentiem (izņemot FS), NMFSP aplēs šādi: saņemamie procenti mīnus (aizdevumu uzkrātie lielumi reizināti ar ārējo atsaucē likmi).

NMFSP eksportu par nerezidentu (izņemot FS) noguldījumiem aplēs šādi: (noguldījumu uzkrātie lielumi reizināti ar ārējo atsaucē likmi) mīnus maksājамie procenti.

Ja dažādām valūtām un valūtu grupām lieto vairākas atsaucē likmes, aizdevumus un noguldījumus sadala pēc lietotāju institucionālā sektora un pēc valūtas (vai valūtu grupas), kurā tie izteikti.

Mājsaimniecībām iedalīto NMFSP dalījums starppatēriņā un galapatēriņā

14.12. Mājsaimniecībām iedalīto NMFSP sadala šādās kategorijās:

- a) mājsaimniecību (kā mājokļa īpašnieku) starppatēriņš;
- b) mājsaimniecību (kā neinkorporēto uzņēmumu īpašnieku) starppatēriņš;
- c) mājsaimniecību galapatēriņš.

Aplēšu metodes vajadzībām aizdevumi mājsaimniecībām (uzkrātie lielumi un procenti) jāiedala šādās attiecīgajās kategorijās:

- i) mājokļa aizdevumi;
- ii) aizdevumi mājsaimniecībām (kā neinkorporēto uzņēmumu īpašniekiem);
- iii) citi aizdevumi mājsaimniecībām.

Finanšu un monetārajā statistikā dažādos aizdevumu dalījumos aizdevumi mājsaimniecībām (kā neinkorporēto uzņēmumu īpašniekiem) un mājokļa aizdevumi parasti tiek parādīti atsevišķi. Citus aizdevumus mājsaimniecībām iegūst kā atlikumu, atņemot divas iepriekš minētās aizdevumu kategorijas no kopsummas. NMFSP par mājsaimniecībām izsniegtajiem aizdevumiem ir jāsadala starp minētajām trijām kategorijām, pamatojoties uz informāciju par šo triju grupu uzkrātajiem lielumiem un procentiem. Mājokļa aizdevumi nav vienādi ar hipotekārajiem aizdevumiem, jo hipotekārajiem aizdevumiem var būt cits mērķis.

Mājsaimniecību noguldījumus var iedalīt šādi:

- 1) mājsaimniecību (kā neinkorporēto uzņēmumu īpašnieku) noguldījumi;
- 2) mājsaimniecību (kā patērētāju) noguldījumi.

Ja nav pieejama statistika par mājsaimniecību (kā neinkorporēto uzņēmumu īpašnieku) noguldījumiem, noguldījumu uzkrātos lielumus aprēķina saskaņā ar vienu no šīm metodēm:

1. metode

Noguldījumu uzkrātos lielumus aprēķina, pieņemot, ka uz neinkorporētajiem uzņēmumiem attiecas noguldījumu uzkrāto lielumu attiecība pret pievienoto vērtību, kas novērota mazākajām sabiedrībām.

2. metode

Noguldījumu uzkrātos lielumus aprēķina, pieņemot, ka uz neinkorporētajiem uzņēmumiem attiecas noguldījumu uzkrāto lielumu attiecība pret apgrozījumu, kas novērots mazākajām sabiedrībām.

NMFSP par mājsaimniecību noguldījumiem ir jāsadala starp NMFSP par mājsaimniecību (kā neinkorporēto uzņēmumu īpašnieku) noguldījumiem un NMFSP par mājsaimniecību (kā patērētāju) noguldījumiem, pamatojoties uz šo divu kategoriju vidējiem uzkrātiem lielumiem, kuriem informācijas trūkuma gadījumā var piemērot vienu un to pašu procentu likmi.

Ja nav pieejama detalizēta informācija par mājsaimniecību aizdevumiem un noguldījumiem, alternatīva pieeja ir mājsaimniecību NMFSP iedalīt starppatēriņam un galapatēriņam, pieņemot, ka visi aizdevumi ir attiecināmi uz mājsaimniecībām kā ražotājiem vai kā mājokļa īpašniekiem un ka visi noguldījumi ir attiecināmi uz mājsaimniecībām kā patērētājiem.

NMFSP IMPORTA APRĒĶINS

14.13. FS nerezidenti izsniedz aizdevumus rezidentiem un pieņem no tiem noguldījumus. Par katru institucionālo sektoru ir nepieciešami dati saskaņā ar šādu tabulu:

	Uzkrātie lielumi	FS nerezidentu saņemamie un rezidentu lietotāju maksājамie procenti		Uzkrātie lielumi	FS nerezidentu maksājамie un rezidentu lietotāju saņemamie procenti
FS nerezidentu izsniegtie aizdevumi			FS nerezidentu piesaistītie noguldījumi		

NMFSP importu katram institucionālajam sektoram aprēķina šādi.

NMFSP importu par aizdevumiem aplēs šādi: FS nerezidentu saņemamie procenti *mīnus* (aizdevumu uzkrātie lielumi *reizināti* ar ārējo atsaucē likmi).

NMFSP importu par noguldījumiem aplēs šādi: (noguldījumu uzkrātie lielumi *reizināti* ar ārējo atsaucē likmi) *mīnus* nerezidentu FS maksājамie procenti.

Ir ieteicams lietot vairākas ārējās atsaucē likmes atkarībā no valūtas vai valūtu grupas (sk. 14.10. punktu).

NMFSP APJOMA IZTEIKSMĒ

14.14. NMFSP apjoma aplēses aprēķina, lietojot aizdevumu un noguldījumu uzkrātos lielumus, kam veikta deflācija līdz bāzes perioda cenām ar vispārēju cenu indeksu, piemēram, netiešais cenu deflators iekšzemes galapiesprasījumam.

NMFSP cenai ir divi komponenti – pirmais komponents ir starpība starp bankas procentu likmi un atsaucē likmi (vai otrādi – noguldījumu gadījumā), kas parāda finanšu starpnieka nopelnīto uzcenojumu, bet otrais komponents ir cenu indekss, ko izmanto, lai veiktu aizdevumu un noguldījumu uzkrāto lielumu deflāciju līdz bāzes perioda cenām.

NMFSP apjoma izteiksmē aprēķina šādi:

$$\text{NMFSP apjoma izteiksmē par institucionālajam sektoram izsniegtajiem aizdevumiem} = \frac{\text{NMFSP par institucionālajam sektoram izsniegtajiem aizdevumiem}}{\text{cenu indekss}} \times \frac{\text{bāzes perioda uzcenojums}}{\text{efektīvais uzcenojums}}$$

$$\text{NMFSP apjoma izteiksmē par institucionālā sektora veiktajiem noguldījumiem} = \frac{\text{NMFSP par institucionālā sektora veiktajiem noguldījumiem}}{\text{cenu indekss}} \times \frac{\text{bāzes perioda uzcenojums}}{\text{efektīvais uzcenojums}}$$

Bāzes perioda uzcenojums par aizdevumiem ir vienāds ar aizdevumu efektīvo procentu likmi mīnus atsauces likme.

Bāzes perioda uzcenojums par noguldījumiem ir vienāds ar atsauces likmi mīnus noguldījumu efektīvā procentu likme.

Nominālā izteiksmē efektīvais uzcenojums ir vienāds ar NMFSP attiecību pret uzkrātajiem lielumiem, tādējādi efektīvā uzcenojuma aizstāšana ar šo izteiksmi divās iepriekšējās formulās sniedz šādu rezultātu:

$$\text{NMFSP apjoma izteiksmē par institucionālajam sektoram izsniegtajiem aizdevumiem} = \frac{\text{institucionālajam sektoram izsniegto aizdevumu uzkrātie lielumi}}{\text{cenu indekss}} \times \text{bāzes perioda uzcenojums}$$

$$\text{NMFSP apjoma izteiksmē par institucionālā sektora veiktajiem noguldījumiem} = \frac{\text{institucionālā sektora veikto noguldījumu uzkrātie lielumi}}{\text{cenu indekss}} \times \text{bāzes perioda uzcenojums}$$

NMFSP APRĒĶINS DALĪJUMĀ PA NOZARĒM

14.15. NMFSP iedale lietotāju nozarēm tiek veikta, pamatojoties uz katras nozares aizdevumiem un noguldījumiem un, ja šī informācija nav ticama, pamatojoties uz katras nozares izlaidi.

CENTRĀLĀS BANKAS IZLAIDE

14.16. Centrālās bankas izlaidi parasti mēra kā izdevumu summu, t. i., tās starppatēriņš, darba ņēmēju atalgojums, pamatkapitāla patēriņš un citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas. Centrālajai bankai NMFSP nav jāaprēķina.

Komisijas maksas un nodevas par tieši mērītajiem pakalpojumiem, ko centrālā banka iekasē no rezidentu un nerezidentu vienībām, ir jāiedala šīm vienībām.

Tikai daļa no kopējās centrālās bankas izlaides (izmaksu summa mīnus komisijas maksas un nodevas), kas netiek pārdota, parasti ir jāiedala citu finanšu starpnieku – S.122 apakšsektors (noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku) un S.125 apakšsektors (citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus) – starppatēriņam proporcionāli katra apakšsektora attiecīgajai pievienotajai vērtībai.

Lai līdzsvarotu S.122 un S.125 apakšsektora kontus, šo apakšsektoru starppatēriņā izlietotais centrālās bankas pakalpojuma apjoms ir jālīdzsvaro ar tāda paša apjoma kārtējo pārvedumu (ko klasificē D.759 "Dažādi citi kārtējie pārvedumi"), kas saņemts no centrālās bankas.

15. NODAĻA

LĪGUMI, NOMAS LĪGUMI UN LICENCES**IEVADS**

- 15.01. Līgumi ir vienošanās par noteikumiem, saskaņā ar ko klientiem tiek nodrošinātas preces, pakalpojumi un aktīvi. Līgumos, kuri attiecas uz tiešu preču, pakalpojumu vai aktīvu tirdzniecību, nosaka vērtību un darījuma ierakstīšanas laiku, kas attiecībā uz precēm nozīmē īpašumtiesību maiņu. Starpību starp maksājuma brīdi un ierakstīšanas brīdi norāda ierakstos, ko ieraksta kā citas debitoru vai kreditoru saistības finanšu kontā.
- 15.02. Nomas līgumi, licences un atļaujas ir līgumi, kas nosaka maksājumu un ekonomiskās īpašumtiesības uz aktīviem klasifikāciju; daži no līgumiem ir atsevišķs nefinanšu aktīvu veids.
- 15.03. Šajā nodaļā dažādas komplekso līgumu grupas un to pamatā esošo plūsmu un uzkrāto lielumu ierakstīšanu apskata septiņās sadaļās:
- a) sadalījums starp operatīvo nomu, resursu nomu un finanšu nomu;
 - b) atļaujas izmantot dabas resursus;
 - c) atļaujas veikt īpašas darbības;
 - d) publiskas un privātas partnerības;
 - e) pakalpojumu koncesijas līgumi;
 - f) tirgojama operatīvā noma;
 - g) ekskluzīvas tiesības uz turpmākām precēm un pakalpojumiem.

ATŠKIRĪBA STARP OPERATĪVO NOMU, RESURSU NOMU UN FINANŠU NOMU

15.04. Izšķir trīs veidu nefinanšu aktīvu nomu (sk. 15.1. tabulu):

- a) operatīvā noma;
- b) resursu noma;
- c) finanšu noma.

Katrs no šiem nomas veidiem attiecas uz nefinanšu aktīvu izmantošanu:

- operatīvās nomas un resursu nomas gadījumā ekonomisko īpašumtiesību piederība nemainās, un juridiskais īpašnieks joprojām ir arī ekonomiskais īpašnieks. Resursu nomu izmanto dabas resursiem, piemēram, zemei un radio spektram. Operatīvo nomu izmanto visiem pārējiem nefinanšu aktīviem,
- finanšu nomas gadījumā notiek aktīva ekonomisko īpašumtiesību maiņa, un aktīva juridiskais īpašnieks nav uzskatāms par ekonomisko īpašnieku. Finanšu nomu var piemērot visiem nefinanšu aktīviem, dažās situācijās – arī dabas resursiem.

15.05. Katram objektam, piemēram, precei un pakalpojumam, dabas resursam, finanšu aktīvam vai saistībai, ir gan juridiskais īpašnieks, gan ekonomiskais īpašnieks. Daudzos gadījumos ekonomiskais un juridiskais īpašnieks ir viens un tas pats. Ja tie atšķiras, juridiskais īpašnieks ir nodevis atbildību par risku, kas saistīts ar objekta izmantošanu ekonomiskajā darbībā, kā arī ar to saistītos labumus ekonomiskajam īpašniekam. Savukārt juridiskais īpašnieks no ekonomiskā īpašnieka saņem maksājumus par citu risku un labumu kombināciju.

15.1. tabula. Trīs dažādu nomas veidu ierakstīšana

Nomas veids	Ierakstīšanas metode lietotājam
Operatīvā noma (neattiecas uz dabas resursiem)	Lietotājs nav nefinanšu aktīva ekonomiskais īpašnieks Īres maksas ieraksta kā vispārējās valdības, mājsaimniecību un MABO maksājumus par pakalpojumu, starppatēriņa vai galapatēriņa izdevumiem.
Resursu noma (tikai dabas resursiem)	Lietotājs nav dabas resursu ekonomiskais īpašnieks. Maksājumi ir rente (īpašuma ienākums)
Finanšu noma	Lietotājs ir nefinanšu aktīva, ko finansē no iznomātāja aizdevuma, ekonomiskais īpašnieks. Maksājumi galvenokārt ir pamatsummas maksājumi un aizdevuma procentu maksājumi. Daļu no procentu maksājumiem var ierakstīt kā NMFSP (netieši mērītie finanšu starpniecības pakalpojumi), ja aizdevējs ir finanšu starpnieks. Šo maksājumu klasificē kā vispārējās valdības, mājsaimniecību un MABO starppatēriņa vai galapatēriņa izdevumus.

15.2. tabula. Trīs dažādu nomas veidu ierakstīšana, atkarībā no darījuma veida

Darījuma veids	Lietojuma veids un iesaistītais aktīvs
Starppatēriņš	Ražoto aktīvu, piemēram, mašīnu un intelektuālā īpašuma tiesību operatīvā noma NMFSP finanšu nomas pakalpojumi
Pamatkapitāla patēriņš	Tikai ražotajiem aktīviem un tikai ekonomiskajam īpašniekam
Galapatēriņa izdevumi	Ilglietojuma patēriņa preču operatīvā noma Ilglietojuma patēriņa preču pirkšana (tostarp finanšu nomas ceļā vai pērkot uz nomaksu) NMFSP finanšu nomas pakalpojumi gala patērētājiem
Nefinanšu aktīvu pirkšana	Ražoto aktīvu pirkšana (tostarp finanšu nomas ceļā)
Pamatkapitāla veidošana	
Dabas resursu iegāde	
Citu neražoto aktīvu iegāde	Tiesību pirkšana izmantot dabas resursus ilgākā periodā, piemēram, nozvejas kvota.
Īpašuma ienākuma maksājumi	Resursu noma, t. i., maksa par dabas resursa izmantošanu
Rente	
Procenti	
Finanšu darījums: aizdevums	Finanšu noma, t. i., nefinanšu aktīva pirkšana, vienlaikus finansējot ar aizdevumu

15.06. *Definīcija:* tādu objektu kā prece un pakalpojums, dabas resursi, finanšu aktīvs vai saistība ekonomiskais īpašnieks ir institucionālā vienība, kurai ir tiesības uz labumiem, kas saistīti ar objekta izmantošanu ekonomiskajā darbībā, ņemoties ar to saistītos riskus.

15.07. *Definīcija:* tādu objektu kā prece un pakalpojums, dabas resursi, finanšu aktīvs vai saistība juridiskais īpašnieks ir institucionālā vienība, kurai saskaņā ar likumu ir tiesības uz labumiem, kas saistīti ar šiem objektiem.

Operatīvā noma

- 15.08. *Definīcija:* operatīvā noma ir tāds nomas veids, kur juridiskais īpašnieks ir arī ekonomiskais īpašnieks, kurš uzņemas ekspluatācijas risku un gūst ekonomiskus labumus no aktīva, iekasējot maksu par tā izmantošanu ražīgā darbībā.
- 15.09. Viena no operatīvās nomas pazīmēm ir tas, ka juridiskajam īpašniekam ir pienākums nodrošināt aktīva remontu un apkopi.
- 15.10. Operatīvās nomas gadījumā aktīvs paliek iznomātāja bilancē.
- 15.11. Maksājumus par ražotajiem aktīviem, kurus iznomā operatīvajā nomā, sauc par nomas maksu un ieraksta kā maksājumus par pakalpojumiem (sk. 15.2. tabulu). Operatīvo nomu vislabāk var raksturot saistībā ar iekārtām, jo operatīvās nomas līgumus bieži izmanto transportlīdzekļiem, celtnēm, urbjiem utt. Tomēr operatīvajā nomā var būt jebkuri nefinanšu aktīvu veidi. Iznomātāja sniegtie pakalpojumi ir vairāk nekā tikai aktīva piešķiršana. Tie aptver arī citus elementus, piemēram, ērtības un drošību. Iznomājot iekārtas, iznomātājs vai iekārtu īpašnieks parasti uztur iekārtas labā darba kārtībā – tā, ka tās var iznomāt pēc pieprasījuma vai īsā laikā. Iznomātājam parasti jābūt speciālistam, kurš pārzina iekārtas darbību. Tas ir būtiski ļoti sarežģītu iekārtu, piemēram, datoru, gadījumā, jo nomniekam var nebūt nepieciešamo zināšanu vai telpu, lai iekārtas pienācīgi apkalpotu. Nopietnu vai ilgstošu bojājumu gadījumos iznomātājs var arī apņemties aizstāt iekārtas. Ēku gadījumā iznomātājs ir atbildīgs par ēkas konstrukcijas izturību un par remontdarbiem gadījumos, ja radušies bojājumi, ko, piemēram, izraisa uguns, dabas katastrofas, kā arī parasti atbild par to, lai lifti, apkures un ventilācijas sistēmas darbotos pienācīgi.
- 15.12. Operatīvā noma sākotnēji tika izveidota tādu lietotāju vajadzībām, kuriem noteikta veida iekārtas nepieciešamas tikai periodiski. Daudzos gadījumos operatīvā noma ir īsam periodam, taču nomnieks pēc termiņa beigām var atjaunot nomas līgumu, un tas pats lietotājs var to pašu iekārtu izmantot vairākkārt. Tomēr, attīstoties arvien sarežģītākiem mašīnu veidiem, jo īpaši elektronikas jomā, iznomātāja nodrošinātās apkalpošanas un atbalsta iespējas ir kļuvušas par svarīgiem faktoriem, kuru dēļ lietotājs var pieņemt lēmumu šīs mašīnas nomāt, nevis iegādāties. Citi faktori, kas var pārliecināt lietotājus nomāt iekārtas uz ilgāku periodu, nevis tās iegādāties, ir šāda lēmuma ietekme uz uzņēmuma bilanci, naudas plūsmu vai nodokļu saistībām.

Finanšu noma

- 15.13. *Definīcija:* finanšu noma ir tāds nomas veids, kurā iznomātājs ir juridiskais, bet nomnieks ir aktīvu ekonomiskais īpašnieks, jo tas uzņemas ekspluatācijas risku un gūst ekonomisko labumu, izmantojot šos aktīvus ražīgai darbībai. Savukārt iznomātājs pārņem no nomnieka citu risku un labumu kopumu ar aizdevumu saistītas atmaksas veidā. Bieži iznomātājs, kaut arī viņš ir aktīvu juridiskais īpašnieks, vispār neveic aktīvu fizisku piegādi, bet gan piekrīt tā tiešai piegādei nomniekam. Viena no finanšu nomas iezīmēm ir tas, ka ekonomiskajam īpašniekam ir pienākums nodrošināt aktīva remontu un apkopi.
- 15.14. Finanšu nomas gadījumā juridiskais īpašnieks ir uzrādīts kā aizdevuma izsniedzējs nomniekam; nomnieks izmanto šo aizdevumu, lai iegādātos aktīvu. Pēc tam aktīvs tiek norādīts nomnieka un nevis iznomātāja bilancē; savukārt attiecīgais aizdevums tiek norādīts kā iznomātāja aktīvs un nomnieka saistības. Maksājumus saskaņā ar finanšu nomu uzskata nevis par nomas, bet gan procentu maksājumiem, un pamatsummas atmaksu par nosacīto aizdevumu. Ja iznomātājs ir finanšu starpnieks, daļu no maksājuma uzskata arī par pakalpojuma maksu (NMFSP).
- 15.15. Ļoti bieži finanšu nomas gadījumā aktīvi pēc būtības var būt diezgan atšķirīgi no tiem aktīviem, ko iznomātājs izmanto savā ražīgajā darbībā, piemēram, pasažieru lidmašīna juridiski var piederēt bankai, bet būt iznomāta aviokompānijai. No ekonomiskā viedokļa nav jēgas ierakstīt bankas kontos lidaparātu vai ar to saistīto pamatkapitāla patēriņu vai neieklāvētos aviokompānijas kontos. Ar finanšu nomas mehānismu tiek novērsts šis nevēlams lidaparāta un tā vērtības samazināšanās ierakstīšanas veids, pareizi saglabājot abu pušu neto vērtību visā nomas laikā.
- 15.16. Parasti finanšu nomas periods ir spēkā visu aktīva ekonomisko mūžu. Ja tā notiek, tad nosacītā aizdevuma vērtība atbilst maksājumu vērtībai, kuri šobrīd jāveic saskaņā ar nomas līgumu. Šajā vērtībā ietilpst aktīva cena un parasti arī samaksa, ko iznomātājs ir saņēmis nomāšanas periodā. Maksājumus, kas tiek regulāri pārskaitīti iznomātājam, var ierakstīt četros veidos: kā procentu maksājumus, pamatsummas atmaksu par nosacīto aizdevumu, komisijas maksu iznomātājam un NMFSP (ja iznomātājs ir finanšu starpnieks). Ja līguma noteikumos nav norādīts, kā nosaka šos pirmos trīs elementus, pamatsummas atmaksai jāatbilst aktīva vērtības samazinājumam (pamatkapitāla patēriņš), procentu maksājumiem par aktīva kapitāla atdevi un pakalpojuma maksai par starpību starp kopējo maksājamo summu un šiem diviem elementiem.

- 15.17. Finanšu noma var būt arī tad, ja nomas periods ir mazāks par aktīva ekonomisko mūžu. Šajā gadījumā nosacītā aizdevuma vērtībā aptver aktīva izmaksas un iznomātāja iekasēto komisijas maksu plus pakalpojumu maksu, kas jāveic saskaņā ar nomas līguma nosacījumiem. Maksājumus, kas tiek regulāri pārskaitīti iznomātājam, norāda kā procentu maksājumus un pamatsummas atmaksu par nosacīto aizdevumu, komisijas maksu iznomātājam un NMFSP (ja iznomātājs ir finanšu starpnieks). Tie var ietvert arī priekšapmaksas līdzekļus par aktīvu atpirkšanu nomas perioda beigās. Nomas perioda beigās atkarībā no līguma noteikumiem aktīvu var pārvest nomnieka bilancē. Atlikušās summas vērtība, kas jānomaksā par aizdevumu, būs vienāda ar aktīva paredzamo tirgus vērtību nomas perioda beigās, kas noteikts, noslēdzot nomas līgumu. Šajā brīdī aktīvu var atgriezt atpakaļ iznomātājam, var izmantot nomniekam paredzēto iespēju aktīvu likumīgi iegādāties, vai arī var noslēgt jaunu nomas līgumu.

Finanšu nomas gadījumā nomniekam jāuzņemas riski un atbildība saistībā ar aktīva izmantošanu. Tādēļ šā aktīva nomas perioda beigās nomniekam jāuzņemas jebkuri turēšanas guvumi un zaudējumi no aktīva paredzamās vērtības. Šajā gadījumā, ja nomas periodam beidzoties, nomnieks ir likumīgi iegādājies aktīvu, maksājumus naudā ieraksta kā aizdevuma atmaksu, jo šis aktīvs jau ir nomnieka bilancē.

Ja aktīvs tiek atgriezts iznomātājam, tad darījumu – aktīva iegādi – ieraksta ar aktīva faktisko tirgus vērtību. Ieņēmumus izmanto, lai atmaksātu nenomaksātās summas par aizdevumu, un atšķirības šajās summās ieraksta kā kapitāla pārvedumu. Maksājumi nomas periodā bieži ietver priekšapmaksu par aktīva iegādi, tādēļ darījums notiek, neizmantojot skaidru naudu, jo aizdevums šajā periodā ir pilnībā atmaksāts.

Ja panāk vienošanos par nomas perioda pagarināšanu, jaunais līgums jāizvērtē, lai saprastu, vai turpinās finanšu noma, vai arī tā ir operatīvā noma.

- 15.18. Lai arī finanšu nomu parasti nosaka uz vairākiem gadiem, nomas periods nenosaka to, vai noma ir uzskatāma par operatīvo vai finanšu nomu. Dažos gadījumos aktīvu var, piemēram, iznomāt uz īsu periodu, piemēram, tikai uz vienu gadu, taču līgums ietver nosacījumu, ka nomnieks pārņem atbildību par minēto aktīvu, ieskaitot apkopi, kā arī sedz visus ārķārtas zaudējumus. Pat ja nomas periods ir īss un iznomātājs nav finanšu iestāde, gadījumā, ja nomnieks pārņem lielāko daļu no riskiem, kas saistīti ar aktīva izmantošanu ražošanā, kā arī saistīto atbildību, nomu ieraksta kā finanšu, nevis kā operatīvo nomu. Tomēr praksē ir sarežģīti atkāpties no uzņēmuma grāmatvedības, kur tiek ievēroti starptautiskie uzņēmumu grāmatvedības standarti, saskaņā ar kuriem finanšu noma ir tikai tāda noma, kas aptver lielāko daļu no aktīva ekonomiskā mūža.

- 15.19. Jebkuru sabiedrību, kas specializējas finanšu nomā, pat ja to dēvē par nekustamā īpašuma sabiedrību vai lidaparātu nomas sabiedrību, klasificē kā finanšu starpnieku, kas piedāvā aizdevumus vienībām, kas tām iznomā aktīvus. Ja iznomātājs nav finanšu starpnieks, maksājumus, kas saistīti ar nosacīto aizdevumu, iedala tikai pamatsummas un procentu atmaksā; ja iznomātājs ir finanšu starpnieks, iekļauj vēl vienu elementu, proti, maksu par pakalpojumu (NMFSP).

- 15.20. Pirkšana uz nomaksu ir finanšu nomas veids.

Definīcija: pirkšana uz nomaksu ir tad, ja ilglietojuma precī pārdod pircējam, vienojoties par turpmākajiem maksājumiem. Prece tūlīt nonāk pircēja rīcībā, kaut gan juridiski tā paliek iznomātāja īpašumā kā nodrošinājums/garantija, līdz nomnieks veic visus maksājumus, par kuriem panākta vienošanās.

- 15.21. Pirkšana uz nomaksu parasti aprobežojas ar ilglietojuma patēriņa precēm, un vairums pircēju ir mājsaimniecību sektorā. Pirkšanas uz nomaksu līgumus parasti finansē atsevišķas institucionālas vienības, kas darbojas ciešā sadarbībā ar ilglietojuma preču pārdevējiem.

- 15.22. Ja notiek pirkšana uz nomaksu, ilglietojuma preces ieraksta kā pircēja iegādātas ar to datumu, kad pircējs aktīvu ir pārņēmis savā valdījumā, par tādu tirgus cenu, kāda būtu bijusi spēkā, veicot līdzvērtīgu darījumu. Pircējs saņem nosacīto aizdevumu ar ekvivalentu vērtību. Pircēja maksājumus finansētājam ieraksta kā pamatsummas atmaksu un procentu maksājumus, izmantojot to pašu metodi, kas pielietota finanšu nomai. Pirkšanas uz nomaksu līgumu finansētāju ražīgā darbība ir finanšu starpniecība. Tā kā finansētāji parasti nesaņem tiešu samaksu par saviem pakalpojumiem, tad visa izlaide ir NMFSP, ko aprēķina kā saņemamo īpašuma ienākumu mīnus maksājami procenti. Tāpat kā parastās finanšu nomas gadījumā, maksājamos procentus var būt grūti noteikt, tāpēc tie jāaplēš.

Resursu noma

- 15.23. *Definīcija:* resursu noma ir tāds nomas veids, kad dabas resursa īpašnieks piešķir nomniekam šo resursu apmaiņā pret maksājumu, ko ieraksta kā renti.

- 15.24. Resursu nomas gadījumā resursu aktīvs paliek iznomātāja bilanci, neskatoties uz to, ka to izmanto nomnieks. Jebkuru dabas resursu vērtības samazināšanos ieraksta kā neražoto aktīvu izslēgšanu no ekonomikas (atbilstoši K.21 "dabas resursu sarūkšana"). To neieraksta kā darījumu, kas līdzinās pamatkapitāla patēriņam, jo nav pamatkapitāla, ko patērēt. Maksājumus par resursu nomu, un tikai šos maksājumus, ieraksta kā renti.
- 15.25. Klasiskā gadījumā aktīvs, uz kuru attiecināms resursu nomu, ir zeme. Tomēr līdzīgi ieraksta arī citu dabas resursu, piemēram, kokmateriāli, zivis, ūdens, derīgie izrakteņi un radio spektrs, izmantošanu.

Atļaujas izmantot dabas resursus

- 15.26. Atļaujas izmantot dabas resursus var izsniegt ne tikai valdība, bet arī privātie īpašnieki, piemēram, lauksaimnieki un uzņēmumi.
- 15.27. Attiecībā uz atļaujām, ko izsniedz dabas resursu izmantošanai, var izšķirt trīs ierakstīšanas iespējas (sk. 15.3. tabulu):
- a) īpašnieks var pagarināt vai atsaukt atļauju turpināt aktīva izmantošanu starp nomas periodiem;
 - b) īpašnieks var atļaut resursu aktīva izmantošanu ilgākā periodā tā, ka lietotājs faktiski kontrolē resursu izmantošanu šajā periodā, īpašniekam nepiedaloties vai piedaloties minimāli;
 - c) īpašnieks atļauj izmantot resursu aktīvu līdz tā izsīkšanai.

Pirmo iespēju ieraksta kā resursu nomu; tā jāieraksta kā rente.

Saskaņā ar otro iespēju var tikt ierakstīta ne tikai rente, bet arī tāda jauna aktīva izveide lietotājam, kas atšķiras no paša resursa, paredzot to, ka resursa aktīva vērtība un tā aktīva vērtība, kas ļauj tos izmantot, ir saistītas.

Šo aktīvu (kategorija AN.222) atzīst tikai tad, ja tā vērtību, labumus aktīva turētājam, kas pārsniedz vērtību, kas uzkrājas, var realizēt aktīva pārveduma rezultātā. Šīs atļaujas pirmo reizi novēro, kad notiek aktīvu iesaistīšana ekonomikā (kategorija K.1., sk. 6.06. panta g) apakšpunktu). Ja aktīva vērtība nav realizēta, tad nomas perioda beigās tā parasti ir tuva nullei.

Trešā iespēja ir paša dabas resursa pārdošana (vai, iespējams, ekspropriācija).

15.3. tabula. Trīs dažādu veidu dabas resursu izmantošanas atļauju ierakstīšana

Lietojuma veids	Ierakstīšanas metode
Pagaidu izmantošanas atļauja, var būt uz ilgu laiku	Resursu noma: rente (īpašuma ienākums)
Lietotāja veikta kontrole ilgākā periodā; riski un labumi, ko uzņemas lietotājs; atļaujas pārvedamība par realizējamu vērtību	Rente un jauna aktīva izveidošana tiesībām izmantot dabas resursu
Izmantošana līdz izsīkšanai; pastāvīga izmantošana (visus riskus un labumus uzņemas lietotājs)	Dabas resursa pārdošana

- 15.28. Galvenais kritērijs, kas ļauj nodalīt renti, jauna aktīva izveidošanu un dabas resursa pārdošanu, ir risku un atbildības pārņemšana. Dabas resurss ir pārdots, ja ir pārņemti visi riski un atbildība. Jauns aktīvs ir izveidots, ja risku un atbildības pārņemšanas rezultāts ir pārvedama atļauja ar realizējamu vērtību. Ja izmanto citus kritērijus, piemēram, iepriekšējās vienošanās par maksājumiem, priekšapmaksu, atļaujas termiņš un atspoguļošana uzņēmuma grāmatvedībā, tas var būt maldinoši, jo ne vienmēr tiek atspoguļots risku un atbildības pārvedums.
- 15.29. Dabas resursus, piemēram, zemi un derīgos izrakteņus var iegādāties nerezidenti. Tomēr dabas resursu pārdošanu nedrīkst ierakstīt kā pārdošanu nerezidentvienībai. Šādos gadījumos izveido nosacītu rezidentvienību, kura ir dabas resursa īpašumtiesību turētāja; nerezidentvienībai tādā gadījumā pieder nosacītās rezidentvienības kapitāls. Līdzīgi ieraksta rezidentu veikto dabas resursu iegādi citur pasaulē.

15.30. Valdības ieņēmumus no konkrēta veida dabas resursiem (piemēram, ieņēmumi no naftas un dabasgāzes) var veidot plašs darījumu klāsts. Piemēri:

- a) rente resursu nomas gadījumā;
- b) neražotu aktīvu realizācija, piemēram, dabas resursu pārdošana vai atļauju pārdošana šo resursu izmantošanai ilgākā periodā;
- c) dividendes no publisku sabiedrību dabas resursu izmantošanas;
- d) uzņēmuma nodoklis, ko maksā sabiedrības, kas izmanto dabas resursus.

Atļaujas veikt īpašas darbības

15.31. Papildus licencēm un nomas līgumiem, lai izmantotu aktīvu, var piešķirt atļauju iesaistīties konkrētā darbībā relatīvi neatkarīgi no jebkādiem aktīviem, kas ir iesaistīti šajā darbībā. Atļaujas nav atkarīgas no kvalifikācijas kritērijiem (piemēram, kārtojama eksāmens, lai iegūtu autovadītāja apliecību), bet ir paredzētas, lai ierobežotu to vienību skaitu, kurām ir tiesības nodarboties ar šādu darbību. Šādas atļaujas var izdot valdība vai privātas institucionālās vienības, un šajos abos gadījumos uztveršana ir atšķirīga.

15.4. tabula. Nefinanšu aktīvu izmantošanas un pirkšanas ierakstīšana, atkarībā no darījuma veida un plūsmas

Darījuma veids	Lietojuma/pirkšanas veids, aktīva veids un maksāšanas veids
Starppatēriņš	Ražoto aktīvu, piemēram, mašīnu un intelektuālā īpašuma tiesību, operatīvā noma Regulāri sabiedrību maksājumi par ūdens piegādi NMFSP pakalpojumi saistībā ar finanšu nomas nodrošināšanu
Pamatkapitāla patēriņš	Tikai ražotajiem aktīviem un ekonomiskajam īpašniekam
Galapatēriņa izdevumi	Ilglietojuma patēriņa preču operatīvā noma Ilglietojuma patēriņa preču pirkšana, tostarp finanšu nomas ceļā vai slēdzot līgumu par pirkšanu uz nomaksu
Nefinanšu aktīvu pirkšana	Ražoto aktīvu pirkšana (tostarp finanšu nomas ceļā) Dabas resursu pirkšana, tostarp tiesības tos izmantot līdz to izsīkšanai Tiesību izmantot dabas resursus ilgākā periodā, piemēram, nozvejas kvotu, pirkšana Pārvedami daļlaika līgumi Trešai pusei pārvedama līguma pirkšana Līgumi par nākotnes produkciju, piemēram, līgumi ar futbolistiem un rakstniekiem
Pamatkapitāla veidošana	
Dabas resursu iegāde	
Citu neražoto aktīvu iegāde	
Maksājums kā īpašuma ienākums	Resursu noma, t. i., maksājums par dabas resursu īstermiņa izmantošanu
Rente	Regulāri maksājumi par ūdens ieguves tiesībām Finanšu noma, t. i., nefinanšu aktīva pirkšana, vienlaikus finansējot ar aizdevumu
Ienākumu pārvedums	Valdības izdotas atļaujas veikt īpašu darbību neatkarīgi no kvalifikācijas kritērijiem, vai par nesamērīgu maksu, salīdzinot ar atļauju sistēmas administrēšanas izmaksām Valdības izdotas emisijas atļaujas, lai kontrolētu kopējās emisijas
Citi ražošanas nodokļi	
Finanšu darījums: aizdevums	Finanšu noma, t. i., nefinanšu aktīva pirkšana, vienlaikus finansējot ar aizdevumu
Citas aktīvu apjoma pārmaiņas	Dabas resursu izsmelšana, ko veic īpašnieks Nelegāla mežizstrāde, zvejniecība vai medniecība (kultivēto aktīvu vai dabas resursu neatlīdzināta konfiskācija)
Aktīvu cenas pārmaiņas	Termiņa izbeigšanās līgumiem, licencēm un atļaujām, kas ierakstītas kā aktīvi

- 15.32. Ja valdība ierobežo to automašīnu skaitu, kurām ir tiesības darboties kā taksometriem, vai, piemēram, kazino skaitu, izdodot atļaujas, tā faktiski rada monopolpeļņu apstiprinātajiem operatoriem un daļu no peļņas atgūst maksas veidā. Šīs maksas ieraksta kā citus nodokļus. Šis princips attiecas uz visiem gadījumiem, kad valdība izsniedz atļaujas, lai ierobežotu to vienību skaitu, kuras darbojas konkrētā jomā, kur ierobežojumi tiek noteikti patvaļīgi un nav atkarīgi tikai no kvalifikācijas kritērijiem.
- 15.33. Principā, ja atļauja ir derīga vairākus gadus, maksājumu ieraksta pēc uzkrāšanas principa kopā ar citu debitoru vai kreditoru parādu ierakstu par atļaujas maksas summu, kas aptver turpmākos gadus.
- 15.34. Stimuls šādu atļauju iegādei ir tas, ka atļaujas turētājs paļaujas uz to, ka viņš gūs tiesības saņemt monopolpeļņu, nākotnes ienākumiem pārsniedzot veikto samaksu par tiesību ieguvu. Atļaujas turētāja gūtais labums, kas pārsniedz vērtību, kas uzkrājas atļaujas izsniedzējam, ir uzskatāms par aktīvu, ja atļaujas turētājs to var gūt šā aktīva pārveduma rezultātā. Aktīva veidu norāda kā atļauju veikt īpašas darbības (AN.223).
- 15.35. Atļauja veikt īpašas darbības kā aktīvs pirmo reizi parādās kontā "Citas aktīvu apjoma pārmaiņas". Vērtības pārmaiņas, gan tās palielināšanos, gan samazināšanos, ieraksta pārvērtēšanas kontā.
- 15.36. Atļaujas kā aktīva vērtību nosaka tā vērtība, par kuru to var pārdot, vai, ja šāds rādītājs nav pieejams, to aplēš kā nākotnē gūstamās monopolpeļņas plūsmas faktisko vērtību. Ja atļauja tiek pārdota tālāk, jaunais īpašnieks iegūst tiesības atļaujas anulēšanas gadījumā saņemt no valdības kompensāciju, kā arī tiesības gūt monopolpeļņu.
- 15.37. Valdības izdoto atļauju veikt īpašu darbību uzskata par aktīvu vienīgi tad, ja ir ievēroti visi turpmāk norādītie nosacījumi:
- a) attiecīgās darbības veikšanai netiek izmantoti valdībai piederoši aktīvi; ja šādi aktīvi tiek izmantoti, atļauju izmantot aktīvu uzskata par operatīvo nomu, finanšu nomu, resursu nomu vai arī tāda aktīva iegādi, kas ir atļauja ilgāku periodu izmantot aktīvu pēc licences turētāja ieskatiem;
 - b) atļauja nav izsniegta saskaņā ar kvalifikācijas kritērijiem; šādu atļauju uzskata vai nu par nodokļiem vai maksājumiem par pakalpojumiem;
 - c) atļauju skaits ir ierobežots, un tā ļauj turētājam, veicot atbilstošo darbību, gūt monopolpeļņu;
 - d) jābūt iespējai, ka atļaujas turētājs var pārdot atļauju trešai pusei.

Ja kāds no nosacījumiem nav izpildīts, maksājumus uzskata par nodokļiem vai maksājumiem par pakalpojumiem.

- 15.38. Vienības, kuras nav valdība, daudz retāk spēj ierobežot iesaistīšanos kādā konkrētā darbībā. Tas var notikt tad, ja ir obligāts vai vēlams nosacījums piederēt pie kādas profesionālas apvienības un dalībnieku skaits ir stingri ierobežots. Piemērs ir īpašnieka noteikti ierobežojumi to vienību skaitam, kas darbojas viņa īpašumā, piemēram, viesnīca, kuras pieņemtā politika paredz atļauju pārvadāt viesus tikai vienam taksometru uzņēmumam. Šādos gadījumos atļaujas tiek uzskatītas par maksu par pakalpojumiem. Faktiski visā periodā, kura laikā atļauja ir spēkā, maksājumus ieraksta pēc uzkrāšanas principa. Ja šīs atļaujas var realizēt, tad principā nav iemesla tās neuzskatīt par aktīviem, kaut arī šāda situācija varētu būt neraksturīga.
- 15.39. Atļauju, kuru īpašas darbības veikšanai izsniegusi vienība, kas nav valdība, uzskata par aktīvu tikai tajā gadījumā, ja ir spēkā visi turpmāk minētie nosacījumi:
- a) attiecīgās darbības veikšanai netiek izmantoti atļaujas izsniedzējam piederoši aktīvi; ja šādi aktīvi tiek izmantoti, atļauju izmantot aktīvu uzskata par operatīvo nomu, finanšu nomu vai resursu nomu;
 - b) atļauju skaits ir ierobežots, un tā ļauj turētājam, veicot atbilstošo darbību, gūt monopolpeļņu;
 - c) jābūt iespējai, ka atļaujas turētājs var juridiski un praktiski pārdot atļauju trešai pusei.

Ja kāds no nosacījumiem nav izpildīts, maksājumus uzskata par nodokļiem vai maksu par pakalpojumiem.

15.40. Valdības izdod emisijas atļaujas, lai kontrolētu kopējās emisijas. Šīs atļaujas nav saistītas ar dabas resursu izmantošanu, jo zemes atmosfērai vērtību nenosaka un tādējādi to nevar uzskatīt par ekonomisku aktīvu, tādēļ maksu par atļaujām klasificē kā nodokļus. Atļaujas ir tirgojamas, un tām būs aktīvs tirgus. Tādēļ šīs atļaujas ir uzskatāmas par aktīviem, un tās vērtē pēc tirgus cenas, par kuru tās var pārdot.

Publiskas un privātas partnerības (PPP)

15.41. Publiskas un privātas partnerības (PPP) ir ilgtermiņa līgumi starp divām vienībām, no kurām viena iegādājas vai izveido aktīvu vai aktīvu kopumu, noteiktu laiku to ekspluatē un pēc tam nodod otrai vienībai. Šādas vienošanās parasti tiek slēgtas starp privātu uzņēmumu un valdību, tomēr ir iespējamas arī citas kombinācijas, kad abas puses ir publiskās sabiedrības vai arī otrā puse ir privāta bezpeļņas organizācija.

Valdība iesaistās PPP dažādu iemeslu dēļ, piemēram, cerot, ka privātu uzņēmuma vadībā varēs panākt efektīvāku ražošanu, būs iespēja piekļūt plašākiem finansēšanas avotiem vai samazināt valdības parādu.

Līguma darbības laikā juridiskās īpašumtiesības pieder PPP darbuzņēmējam. Kad līguma termiņš ir beidzies, gan ekonomiskās, gan juridiskās īpašumtiesības pārņem valdība.

Sīkāka informācija par PPP ir sniegta 20. nodaļā "Valdības konti".

Pakalpojumu koncesijas līgumi

15.42. Pakalpojumu koncesijas līgumi nodrošina uzņēmumam ekskluzīvas tiesības sniegt noteiktus pakalpojumus. Piemēram, publisko pakalpojumu koncesijas gadījumā privāts uzņēmums slēdz līgumu ar valdību par ekskluzīvām tiesībām dažus gadus apkalpot, apkopt un ieguldīt komunālajā saimniecībā (piemēram, ūdens apgādes sistēmā vai maksas šosejā). Pakalpojumu koncesijas līgumus neieraksta kā aktīvus, ciktāl tie nav pārvedami vai pārveduma gadījumā tos nevar realizēt par noteiktu cenu.

Tirgojama operatīvā noma (AN.221)

15.43. Tirgojama operatīvā noma ir trešo personu īpašumtiesības attiecībā uz nefinanšu aktīviem, kas nav dabas resursi. Noma sniedz turētājam ekonomiskus labumus, kas pārsniedz maksājumus par to, un turētājam vajadzētu varēt realizēt šos labumus, tos pārveidot. Nomas vērtība ir turētāja labums, kas pārsniedz vērtību, kas uzkrājas iznomātājam. Tirgojama operatīvā noma var ietvert visu veidu īres maksu un operatīvās nomas līgumus. Piemēram, īrnieks var izīrēt dzīvokli trešajai personai.

Ekskluzīvas tiesības uz turpmākām precēm un pakalpojumiem (AN.224)

15.44. Līgumi par nākotnes produkciju arī var radīt trešo personu īpašumtiesību aktīvus. Šādu līgumu vērtība ir turētāja labums, kas pārsniedz vērtību, kura uzkrājas iznomātājam. Piemēri:

- a) ekskluzīvas tiesības uz kādas personas (piemēram, futbolista) darbu vai tiesības publicēt literārus darbus vai skaņdarbus. Šo tiesību vērtība ir peļņa, kuru no tiesību pārveduma var gūt virs izmaksām, kas saistītas ar spēkā esošo līgumu laušanu;
- b) līgumi par daļlaika izmantošanu. Par aktīvu iegādi jāuzskata tikai daļa no līgumiem par daļlaika izmantošanu šādos gadījumos:
 - 1) ja īpašnieks ir noteicis platību, kas pieejama uz neierobežotu laiku, viņam ir tiesības darboties attiecīgās shēmas vadības komitejas sastāvā, vai arī viņš var pēc izvēles pārdot vai novēlēt savu laika daļu, tad līgumu visticamāk var uzskatīt par tāda paša veida aktīvu kā māja;
 - 2) ja īpašniekam ir konkrēts līgums par to, ka viņš var noteiktā periodā izmantot kāda veida telpas, tad tā varētu būt noma ar priekšapmaksu, proti, māsasaimniecības priekšapmaksas galapatēriņa izdevumi;
 - 3) minēto nomu, par kuru veikta priekšapmaksa, var laiku pa laikam iznomāt tālāk vai pārdot uz pārējo nomas perioda laiku kā pārvedamu operatīvo nomu;
 - 4) punktu shēmas dalībniekam aktīvs var būt tikai debitora saistību veidā.

16. NODAĻA

APDROŠINĀŠANA

IEVADS

- 16.01. Apdrošināšana ir darbība, ar kuru institucionālās vienības vai vienību grupas aizsargā sevi pret konkrētu neparedzamu gadījumu negatīvajām finansiālajām sekām. Izšķir divu veidu apdrošināšanu: sociālā apdrošināšana un cita apdrošināšana.
- 16.02. Sociālās apdrošināšanas shēmas aptver sociālos riskus un vajadzības. Tās bieži organizē kolektīvi, iesaistot dalībnieku grupas, – dalība shēmā parasti ir obligāta vai trešo personu rosināta. Sociālajā apdrošināšanā ietilpst sociālās nodrošināšanas shēmas, ko piemēro, kontrolē un finansē valdība, un ar nodarbinātību saistītas shēmas, kuras savu darba ņēmēju interesēs nodrošina vai pārvalda darba devēji. Sociālā apdrošināšana ir aplūkota 17. nodaļā.
- 16.03. Apdrošināšanas shēmas, kas nav sociālā apdrošināšana, aptver tādus gadījumus kā apdrošinātās personas nāve, nodzīvošana līdz noteiktam vecumam, ugunsgrēki, dabas katastrofas, plūdi, autoavārijas u.tml.
- 16.04. Šajā nodaļā aplūkota dzīvības un nedzīvības apdrošināšana. Tajā aprakstīts, kā apdrošināšanas darbības ieraksta kontos.
- 16.05. Apdrošināšanas tiesības un pienākumus paredz apdrošināšanas polisē. Polise ir līgums, ko apdrošinātājs noslēdz ar citu institucionālo vienību, kuru sauc par polises turētāju. Saskaņā ar līgumu polises turētājs iemaksā naudas summu (to sauc par prēmiju) apdrošinātājam, un, ja/kad notiek konkrēts gadījums, apdrošinātājs izmaksā naudas summu (to sauc par atlīdzību) polises turētājam vai tā izraudzītai personai. Tādējādi polises turētājs ir aizsargāts pret dažiem risku veidiem; apvienojot riskus, apdrošinātājs plāno prēmijās iekasēt vairāk līdzekļu, nekā tas izmaksā atlīdzībās.
- 16.06. Apdrošināšanas polisē ir noteikts, kāda loma ir katrai iesaistītajai personai, kuras ir šādas:
- a) apdrošinātājs, kas sniedz apdrošināšanas segumu;
 - b) polises turētājs, kura pienākums ir maksāt prēmijas;
 - c) labumguvējs, kas saņem kompensāciju;
 - d) apdrošinātā persona vai riskam pakļautais objekts.
- Polises turētājs, labumguvējs un apdrošinātā persona praksē var būt viena un tā pati persona. Polisē ir norādītas šīs lomas un precizēta katras attiecīgās personas loma.
- 16.07. Izplatītākais apdrošināšanas veids ir tiešā apdrošināšana, kad institucionālās vienības noslēdz līgumus ar apdrošinātājiem, apdrošinot sevi pret konkrētu risku finansiālajām sekām. Tiešie apdrošinātāji savukārt var apdrošināt sevi, apdrošinot daļu no tieši apdrošinātajiem riskiem pie citiem apdrošinātājiem. To sauc par pārapirošināšanu, bet šo pakalpojumu sniedzējus par pārapirošinātājiem.

Tiešā apdrošināšana

- 16.08. Izšķir divus tiešās apdrošināšanas veidus – dzīvības apdrošināšana un nedzīvības apdrošināšana.
- 16.09. *Definīcija:* dzīvības apdrošināšana ir darbība, kuras gaitā polises turētājs veic regulārus maksājumus apdrošinātājam, bet apdrošinātājs garantē izmaksāt labumguvējam noteiktu summu vai anuitāti, kas jāizmaksā noteiktā termiņā vai agrāk, ja apdrošinātās personas nāve iestājas pirms tam. Saskaņā ar dzīvības apdrošināšanas polisi var piešķirt apdrošinājuma summas, kas sedz vairākus riskus. Piemēram, saskaņā ar vecuma dzīvības apdrošināšanas polisi apdrošinātajai personai var piešķirt apdrošinājuma summu, kad tā sasniedz 65 gadu vecumu, bet pēc apdrošinātās personas nāves apdrošinājuma summu var piešķirt pārdzīvojušajam laulātajam līdz tā nāvei.
- 16.10. Dzīvības apdrošināšana aptver arī papildu apdrošināšanu pret savainojumiem, tostarp apdrošināšanu darbnespējas gadījumā, apdrošināšanu pret letāliem nelaimes gadījumiem un apdrošināšanu pret invaliditāti, kas radusies nelaimes gadījuma vai slimības dēļ.
- 16.11. Dažas dzīvības apdrošināšanas kategorijas nodrošina kompensāciju, ja rodas apdrošināšanas gadījums, piemēram, apdrošinātā hipotēku aizdevuma gadījumā apdrošinājuma summu ķīlas izpirkšanai izmaksā tikai tad, ja ienākumu guvējs nomirst pirms attiecīgā aizdevuma dzēšanas termiņa. Lielākā daļa šo kategoriju ietver ievērojamo uzkrājuma elementu kopā ar riska apdrošināšanas elementu. Ņemot vērā ievērojamo uzkrājuma elementu, dzīvības apdrošināšanu uzskata par uzkrājumu veidu, tāpēc attiecīgos darījumus ieraksta finanšu kontā.

- 16.12. *Definīcija:* nedzīvības apdrošināšana ir darbība, kuras gaitā polises turētājs veic regulārus maksājumus apdrošinātājam, bet apdrošinātājs garantē izmaksāt labumguvējam noteiktu summu, ja notiek gadījums, kas nav personas nāve. Šādu notikumu piemēri: nelaimes gadījumi, slimības, ugunsgrēki u.tml. Negadījumu apdrošināšanu, kas aptver ar dzīvību saistītus riskus, vairumā Eiropas valstu klasificē kā nedzīvības apdrošināšanu.
- 16.13. Dzīvības apdrošināšanas polisi, kuru parasti sauc par termiņa apdrošināšanas polisi un saskaņā ar kuru apdrošinājuma summu izmaksā vienīgi tad, ja noteiktā laikposmā iestājas apdrošinātās personas nāve, bet ne citos apstākļos, nacionālajos kontos uzskata par nedzīvības apdrošināšanu, jo atlīdzību izmaksā vienīgi tad, ja notiek konkrēts gadījums, bet ne citādi. Ņemot vērā apdrošināšanas vienību uzskaites kārtību, var gadīties, ka praksē termiņa apdrošināšanu un dzīvības apdrošināšanu nav iespējams nošķirt. Tādos gadījumos termiņa apdrošināšanas un dzīvības apdrošināšanas datus kontos var apstrādāt vienādi.
- 16.14. Gan dzīvības apdrošināšanā, gan nedzīvības apdrošināšanā notiek riska izkliede. Apdrošinātāji parasti saņem no polises turētājiem nelielus regulārus prēmiju maksājumus un, ja notiek polisē paredzētie gadījumi, izmaksā prasītājiem lielākas summas. Nedzīvības apdrošināšanā risku sadala starp visiem, kas iegādājas apdrošināšanas polisi. Apdrošinātājs nosaka par apdrošināšanas pakalpojumiem gadā iekasējamo prēmiju apmēru atbilstoši atlīdzību summai, ko tas paredz izmaksāt tajā pašā gadā. Parasti atlīdzības prasītāju ir daudz mazāk nekā polises turētāju. Attiecībā uz atsevišķiem nedzīvības polises turētājiem arī ilgtermiņā nav saistības starp iemaksātajām prēmijām un saņemtajām atlīdzībām, bet apdrošinātājs ik gadu nosaka šo saistību katrai nedzīvības apdrošināšanas kategorijai. Dzīvības apdrošināšanā prēmiju un atlīdzību saistība laika gaitā ir svarīga tiklab polises turētājiem, kā apdrošinātājiem. Iegādājoties dzīvības apdrošināšanas polisi, polises turētājs cer, ka apdrošinājuma summa būs vismaz līdzvērtīga līdz tās saņemšanai iemaksāto prēmiju summai, tātad ir sava veida uzkrājums. Nosakot prēmiju un apdrošinājuma summu līmeņa saistību, apdrošinātājam jāapvieno šis polises aspekts ar aktuāra aprēķinu par apdrošināto iedzīvotāju paredzamo dzīves ilgumu, tostarp letālu nelaimes gadījumu risku. Turklāt laikposmā no prēmiju saņemšanas līdz apdrošinājuma summu izmaksai apdrošinātāji gūst ieņēmumus, ieguldot daļu no saņemtajām prēmijām. Arī šie ieņēmumi ietekmē apdrošinātāju noteikto prēmiju un apdrošinājuma summu līmeni.
- 16.15. Starp dzīvības un nedzīvības apdrošināšanu ir ievērojamas atšķirības, līdz ar to atšķiras arī ieraksti kontos. Nedzīvības apdrošināšana ir pārdale kārtējā periodā starp visiem polises turētājiem un dažiem atlīdzības prasītājiem. Dzīvības apdrošināšanā noteiktā laikposmā iemaksātās prēmijas pārsvarā pārdala kā apdrošinājuma summas, ko vēlāk izmaksā tiem pašiem polises turētājiem.
- Pārastrošināšana**
- 16.16. *Definīcija:* apdrošinātājs var nodrošināt aizsardzību pret negaidīti lielu prasību skaitu vai pret īpaši liela apjoma prasībām, noslēdzot pārastrošināšanas līgumu ar pārastrošinātāju. Pārastrošināšanas sabiedrības ir koncentrētas dažos finanšu centros, tāpēc daudzas pārastrošināšanas plūsmas ir darījumi ar pārējo pasauli. Pārastrošinātāji bieži slēdz pārastrošināšanas līgumus ar citiem pārastrošinātājiem, lai vēl vairāk sadalītu risku. Šādu paplašinātu pārastrošināšanu sauc par retrocesiju.
- 16.17. Riskus var ierobežot arī, ja apdrošinātāju grupa, ko sauc par riska parakstītājiem, kopīgi uzņemas ar vienu polisi saistītos riskus. Katrs atsevišķais apdrošinātājs atbild tikai par savu polises daļu, saņem attiecīgo daļu no prēmijām un prasību gadījumā izmaksā tādu pašu daļu atlīdzības vai apdrošinājuma summās. Polisi pārvalda vadošais pārvaldnieks vai apdrošināšanas brokeris. Tāda apdrošināšanas tirgus piemērs, kur tiešie un netiešie riski ir sadalīti starp daudziem riska parakstītājiem, ir "Lloyds of London".
- 16.18. Tiešie apdrošinātāji var izmantot dažādus risinājumus, lai organizētu netiešo apdrošināšanu tādā apjomā, kādu apdrošinātājs ir apņēmis nodrošināt. Izšķir šādas pārastrošināšanas kategorijas:

- a) proporcionālā pārastrošināšana, kad polises turētājs cedē pārastrošinātājam noteiktu procentuālu daļu no visiem riskiem vai visus konkrēta tiešās apdrošināšanas polišu portfeļa riskus. Tas nozīmē, ka tiešais apdrošinātājs pārskaita prēmiju attiecīgo procentuālo daļu pārastrošinātājam, kas vajadzības gadījumā apmierina tādu pašu procentuālo prasību daļu. Šādos gadījumos pārastrošināšanas komisijas atlīdzību, ko pārastrošinātājs maksā polises turētājam, uzskata par parakstīto pārastrošināšanas prēmiju samazinājumu;
- b) neproporcionālā pārastrošināšana jeb papildu zaudējumu pārastrošināšana, kad pārastrošinātājs uzņemas risku tikai tad, ja tiešās atlīdzības summa pārsniedz noteiktu robežlielumu. Ja nav tādu tiešo atlīdzību, kuru summa pārsniedz noteikto robežlielumu, vai šādu atlīdzību ir maz, pārastrošinātājs var pārskaitīt daļu savas peļņas tiešajam apdrošinātājam. Peļņas sadali tāpat kā atlīdzību izmaksu kontos uzskata par kārtējiem pārvedumiem, ko pārastrošinātāji pārskaita tiešajiem apdrošinātājiem.

Iesaistītās vienības

16.19. Tiešajā apdrošināšanā un pārapirošināšanā iesaistītās institucionālās vienības pārsvarā ir apdrošinātāji. Apdrošināšanu kā darbību, kas nav to pamatdarbība, var veikt arī cita veida uzņēmumi, bet tiesību normas, kuras reglamentē apdrošināšanu, parasti nosaka, ka visi apdrošināšanas aspekti jāatspoguļo atsevišķā kontu komplektā, tāpēc ir identificējama atsevišķa institucionālā vienība, ko klasificē apdrošināšanas sabiedrību (S.128) un pensiju fondu (S.129) apakšsektorā. Valdība var veikt citas apdrošināšanas darbības, bet arī šajā gadījumā visticamāk būs identificējama atsevišķa vienība. Ievērojot, ka apdrošināšanā var būt iesaistīti arī citi sektori, turpmāk pieņemts, ka visu apdrošināšanu veic apdrošinātāji, kas var būt tiklab rezidenti, kā nerezidenti.

16.20. Vienības, kuru pamatdarbība ir cieši saistīta ar apdrošināšanu, bet kas pašas neuzņemas riskus, ir apdrošināšanas palīgsabiedrības. Šīs vienības klasificē finanšu palīgsabiedrību apakšsektorā (S.126), un tās var būt, piemēram:

- a) apdrošināšanas brokeri;
- b) privātas bezpeļņas organizācijas, kas apkalpo apdrošināšanas uzņēmumus un pensiju fondus;
- c) vienības, kuru pamatdarbība ir apdrošināšanas uzņēmumu, pensiju fondu un apdrošināšanas tirgu uzraudzība.

TIEŠĀS APDROŠINĀŠANAS IZLAIDE

16.21. Apdrošināšanas sabiedrības pieņem klientu iemaksātās prēmijas, kas paliek apdrošināšanas sabiedrību rīcībā līdz atlīdzības prasību saņemšanai vai līdz apdrošināšanas perioda beigām. Tikmēr apdrošināšanas sabiedrības prēmijas iegulda, un ieguldījumu ienākums ir papildu finansējuma avots, lai vajadzības gadījumā apmierinātu prasības. Apdrošināšanas sabiedrības nosaka tādu prēmiju apmēru, lai, no prēmiju summas un no tās gūtā ieguldījumu ienākuma atņemot paredzamo atlīdzību summu, paliktu starpība, ko apdrošināšanas sabiedrības var paturēt, – šī starpība ir apdrošināšanas sabiedrības izlaide. Apdrošināšanas nozares izlaidi nosaka, atspoguļojot apdrošinātāju prēmiju noteikšanas politiku. Šajā nolūkā jādefinē četri atsevišķi posteņi. Tie ir:

- a) nopelnītās prēmijas;
- b) papildprēmijas;
- c) izmaksājamās atlīdzības vai izmaksājamās apdrošinājuma summas;
- d) apdrošināšanas tehniskās rezerves.

Pirms pievēršanās attiecīgi tiešās nedzīvības apdrošināšanas, tiešās dzīvības apdrošināšanas un pārapirošināšanas izlaidis noteikšanai turpmāk sīkāk aplūkots katrs no šiem posteņiem.

Nopelnītās prēmijas

16.22. *Definīcija:* nopelnītās prēmijas ir pārskata periodā nopelnītā parakstīto prēmiju daļa. Parakstītās prēmijas aptver visu polisē paredzēto apdrošināšanas periodu. Starpība starp parakstītajām un nopelnītajām prēmijām ir atlikta un nenopelnīto prēmiju rezervēs iekļautā summa. Šīs summas uzskata par polises turētāju aktīviem. Nopelnīto prēmiju jēdziens apdrošināšanas pārskatos atbilst uzskaitē pēc uzkrāšanas principa, ko izmanto nacionālajos kontos.

16.23. Apdrošināšanas prēmijas ir regulāras prēmijas, ko iemaksā reizi mēnesī vai reizi gadā, vai vienreizējas prēmijas, kuras parasti iemaksā apdrošināšanas termiņa sākumā. Vienreizējas prēmijas parasti izmanto nozīmīgos gadījumos, piemēram, lielu ēku būvniecība vai iekārtu ražošana, kā arī uz preču pārvadājumiem ar auto, dzelzceļa, jūras vai gaisa transportu.

16.24. Attiecīgajā gadā nopelnītās prēmijas aprēķina šādi:

parakstītās prēmijas

plus nenopelnīto prēmiju rezerves uzskaites gada sākumā

mīnus nenopelnīto prēmiju rezerves uzskaites gada beigās.

Izmaksājamās atlīdzības var aprēķināt arī šādi:

parakstītās prēmijas

mīnus pārmaiņas nenopelnīto prēmiju rezervēs (atņemot palielinājumu vai pieskaitot samazinājumu).

- 16.25. Nenopelnīto prēmiju rezerves un citas rezerves iekļauj nedzīvības apdrošināšanas tehniskajās rezervēs (AF.61) un dzīvības apdrošināšanas tehniskajās rezervēs (AF.62). Apdrošināšanas tehniskās rezerves aprakstītas 16.43.–16.45. punktā.
- 16.26. Par apdrošināšanas prēmiju maksājumiem polises turētāji bieži maksā īpašu nodokli. Uz dzīvības apdrošināšanas prēmijām šis apdrošināšanas nodoklis daudzās valstīs neattiecas. Tā kā apdrošinātāji pārskaita šo nodokli valdībai, apdrošinātāju gada pārskatos attiecīgās summas neiekļauj. Apdrošinātāju bilances tirdzniecības kredītu posteņi varētu būt iekļauta tikai samērā neliela atlikusi summa, kas attiecas uz uzskaites gadu un vēl nav pārskaitīta valdībai. Apdrošinātāju pārskatos šos nodokļu maksājumus neieraksta kā nodokļus. Nacionālajos kontos šo nodokli uzskata par produktu nodokli. Pieņem, ka polises turētāji iemaksā šīs summas tieši nodokļu iestāžu kontos.

Papildprēmijas

- 16.27. *Definīcija:* papildprēmijas ir ienākumi, ko apdrošinātāji gūst, ieguldot apdrošināšanas tehniskās rezerves, t. i., to saistības pret polises turētājiem.
- 16.28. Jo īpaši dzīvības apdrošināšanā un mazākā mērā arī nedzīvības apdrošināšanā noteiktā periodā izmaksājamo apdrošinājuma summu vai atlīdzību kopējais apmērs bieži pārsniedz nopelnīto prēmiju apmēru. Prēmijas parasti maksā regulāri, bieži apdrošināšanas perioda sākumā, bet atlīdzības prasības rodas vēlāk, un dzīvības apdrošināšanas gadījumā apdrošinājuma summas nereti izmaksā pēc daudziem gadiem. Laikā, kas pāriet no prēmiju iemaksas līdz atlīdzības izmaksai, apdrošinātājs var rīkoties ar attiecīgo summu, ieguldot to un gūstot ienākumus. Šīs summas sauc par apdrošināšanas tehniskajām rezervēm. No apdrošināšanas tehniskajām rezervēm gūtie ienākumi ļauj apdrošinātājiem noteikt mazākas prēmijas, kas citādi nebūtu iespējams. Lai novērtētu sniegtos pakalpojumus, ņem vērā gan šo ienākumu apmēru, gan prēmiju un atlīdzību relatīvo apmēru.
- 16.29. Lai gan arī nedzīvības apdrošināšanā prēmijas tiek iemaksātas apdrošināšanas perioda sākumā, apdrošinātājs prēmijas pastāvīgi pelna, tikai apdrošināšanas periodam turpinoties. Jebkurā laikā pirms apdrošināšanas perioda beigām apdrošinātāja rīcībā ir polises turētājiem izmaksājamas summas, kas attiecas uz nākotnē sniedzamiem pakalpojumiem vai iespējamām prasībām. Šo apdrošinātājam piešķirto polises turētāju kredītu sauc par nenopelnītajām prēmijām. Un, lai gan apdrošinātājam ir pienākums izmaksāt atlīdzību, ja notiek polisē norādītais gadījums, var gadīties, ka faktiski atlīdzību izmaksā vēlāk, – nereti tāpēc, ka notiek sarunas par maksājamo summu. Šis ir līdzīgs kredīta veidam, ko sauc par atlikto atlīdzību rezervēm.
- 16.30. Līdzīgas rezerves ir arī dzīvības apdrošināšanā, bet jāņem vērā divi apdrošināšanas rezervju papildu elementi – dzīvības apdrošināšanas aktuārās rezerves un rezerves apdrošināšanai ar peļņu. Tās atspoguļo nākotnē maksājamām apdrošinājuma summām atvēlētos līdzekļus. Rezerves parasti iegulda finanšu aktīvos, gūstot ieguldījumu ienākumu. Tās var izmantot ekonomiskas darbības finansēšanai, piemēram, nekustamā īpašuma jomā, lai gūtu neto pamatdarbības pārpalikumu atsevišķā ražotnē vai veicot sekundāru darbību.
- 16.31. Visus ieguldījumu ienākumus, ko attiecinā uz polises turētājiem, norāda ienākuma primārās sadales kontā kā tādus, ko maksā polises turētājiem. Nedzīvības apdrošināšanā to pašu summu vēlāk atmaksā apdrošinātājiem un ieraksta kā papildprēmijas ienākuma sekundārās sadales kontā. Dzīvības apdrošināšanas prēmijas un papildprēmijas norāda finanšu kontā.

Koriģētās izmaksājamās atlīdzības un izmaksājamās apdrošinājuma summas

- 16.32. *Definīcija:* izmaksājamās atlīdzības un izmaksājamās apdrošinājuma summas ir apdrošinātāju finansiālās saistības pret labumguvējiem attiecībā uz risku, ka attiecīgajā periodā var notikt polisē paredzētais apdrošināšanas gadījums.
- 16.33. Izmaksājamo atlīdzību jēdziens nedzīvības apdrošināšanā un izmaksājamo apdrošinājuma summu jēdziens dzīvības apdrošināšanā atbilst uzskaitē pēc uzkrāšanas principa, ko izmanto nacionālajos kontos.

Koriģētās izmaksājamās atlīdzības nedzīvības apdrošināšanā

- 16.34. Izšķir izmaksātās atlīdzības un izmaksājamās atlīdzības. Izmaksājamās atlīdzības ir maksājamās summas, kas izriet no apdrošinātājiem riskiem, kuri īstenojušies kārtējā gadā. Nav svarīgi, vai polises turētāji ir vai nav paziņojuši par attiecīgajiem gadījumiem. Daļa no atlīdzībām tiks izmaksāta nākamajā gadā vai vēl vēlāk. No otras puses, kārtējā gadā izmaksā atlīdzības par gadījumiem, kas notikuši iepriekšējos gados. Izmaksājamo atlīdzību neizmaksāto daļu pieskaita atlikto atlīdzību rezervēm.
- 16.35. Nedzīvības apdrošināšanā izmaksājamās atlīdzības kalendāra gadā aprēķina šādi:

izmaksātās atlīdzības

mīnus atlikto atlīdzību rezerves pārskata gada sākumā

plus atlikto atlīdzību rezerves pārskata gada beigās.

Izmaksājamās atlīdzības var aprēķināt arī šādi:

izmaksātās atlīdzības

plus pārmaiņas atlikto atlīdzību rezervēs (pieskaitot palielinājumu vai atņemot samazinājumu).

- 16.36. Izmaksājamo atlīdzību summā neiekļauj ar atlīdzībām saistītās apdrošinātāju ārējās un iekšējās izmaksas. Tās var būt iegādes, polišu pārvaldības, ieguldījumu pārvaldības un atlīdzības prasību izskatīšanas izmaksas. Var gadīties, ka dažas izmaksas grāmatvedības avotu datus var nebūt atsevišķi identificējamās. Pie ārējām izmaksām pieder ar tādiem darbiem saistīti izdevumi, kurus apdrošinātājs pasūtījis citai vienībai, tāpēc kontos tie ierakstīti kā starppatēriņš. Pie iekšējām izmaksām pieder ar tādiem darbiem saistīti izdevumi, kurus veikuši paša apdrošinātāja darba ņēmēji, tāpēc kontos tie ierakstīti kā darbaspēka izmaksas.
- 16.37. Katastrofu gadījumā radušies zaudējumi neietekmē atlīdzību apmēru. Katastrofālos zaudējumus ieraksta kā apdrošinātāju kapitāla pārvēsumus polises turētājiem. Šādas uzskaites priekšrocība ir tā, ka polises turētāju izmantojamais ienākums nepalielinās neloģiski, kā tas būtu, ja atlīdzības ierakstītu citādi (sk. 16.92. un 16.93. punktu).
- 16.38. Apdrošināšanas pakalpojumu ražošana ir pastāvīgs process, nevis process, kas sākas, ja rodas risks. Tomēr polises turētājiem izmaksājamo atlīdzību līmenis nedzīvības apdrošināšanā gadu no gada svārstās, un var notikt gadījumi, kuru rezultātā atlīdzību summa ievērojami pieaug. Atlīdzību nepastāvība tieši neietekmē ne apdrošināšanas pakalpojumu apjomu, ne cenas. Apdrošinātāji nosaka prēmiju apmēru, pamatojoties uz saviem aprēķiniem par prasību iespējamību. Tāpēc izlaides aprēķināšanas formulā izmanto *koriģētas izmaksājamās atlīdzības*, t. i., veic atlīdzību nepastāvības korekciju.
- 16.39. Koriģēto izmaksājamo atlīdzību paredzamo apmēru var iegūt no statistikas datiem, izmantojot prognozes metodi, kuras pamatā ir iepriekšējā pieredze par atlīdzību līmeni. Taču, izmantojot vēsturiskos datus par maksāmajām atlīdzībām, jāievēro tā atlīdzību daļa, kas izmaksāta saskaņā ar tieši apdrošinātāja pārāpdrošināšanas polises noteikumiem. Piemēram, ja tiešajam apdrošinātājam ir papildu zaudējumu pārāpdrošināšanas jeb neproporcionālās pārāpdrošināšanas polise, tas nosaka tādu prēmiju apmēru, kas sedz zaudējumus līdz pārāpdrošināšanas polise paredzētajam maksimālajam zaudējumu līmenim, pieskaitot pārāpdrošināšanas prēmiju, kura tam jāmaksā. Saskaņā ar proporcionālās pārāpdrošināšanas polisi apdrošinātājs nosaka tādu prēmiju apmēru, kas sedz proporcionālo atlīdzību daļu, kura tam jāizmaksā, pieskaitot pārāpdrošināšanas prēmiju.
- 16.40. Alternatīva metode izmaksājamo atlīdzību nepastāvības koriģēšanai ir korekcija, izmantojot grāmatvedības datus par pašu līdzekļu un izlīdzināšanas rezervju pārmaiņām. Izlīdzināšanas rezerves ir summas, ko apdrošinātāji saskaņā ar tiesiskām vai administratīvām prasībām atliek, lai apmierinātu nestandarta vai neparedzamas liela apmēra prasības nākotnē. Šīs summas iekļauj nedzīvības apdrošināšanas tehniskajās rezervēs (AF.61).

Izmaksājamās apdrošinājuma summas dzīvības apdrošināšanā

- 16.41. Izmaksājamās apdrošinājuma summas dzīvības apdrošināšanā ir saskaņā ar polisi attiecīgajā pārskata periodā maksājamās summas. Dzīvības apdrošināšanā nav jāveic apdrošinājuma summu negaidītas nepastāvības korekcija.
- 16.42. Izmaksājamajās apdrošinājuma summās neiekļauj ar apdrošinājuma summām saistītās izmaksas, ko ieraksta kā starppatēriņu un darbaspēka izmaksas.

Apdrošināšanas tehniskās rezerves

- 16.43. *Definīcija:* apdrošināšanas tehniskās rezerves ir apdrošinātāju atliktās summas. Rezerves ir polises turētāju aktīvi un apdrošinātāju saistības. Tehniskās rezerves var sadalīt starp nedzīvības apdrošināšanu, dzīvības apdrošināšanu un anuitātēm.
- 16.44. Saskaņā ar Padomes Direktīvu 91/674/EEK⁽¹⁾ izšķir septiņus tehnisko rezervju veidus. Katram no šiem veidiem bilancē uzrāda pārāpdrošināšanas bruto summu, pārāpdrošinātājiem cedēto summu un neto summu. Minētās septiņas kategorijas ir šādas:

- a) nenopelnīto prēmiju rezerves ir starpība starp parakstītajām un nopelnītajām prēmijām. Atkarībā no valsts tiesību aktu noteikumiem šajās rezervēs var būt iekļauts atsevišķs elements, kas attiecas uz pastāvošiem riskiem;

⁽¹⁾ Padomes direktīva (1991. gada 19. decembris) par apdrošināšanas uzņēmumu gada pārskatiem un konsolidētajiem pārskatiem (OV L 374, 31.12.1991., 7. lpp.).

- b) dzīvības apdrošināšanas rezerves atspoguļo nākotnē paredzamo apdrošinājuma summu pašreizējo vērtību (ieskaitot deklarētās gratifikācijas, bet neaprobežojoties ar tām) minus nākotnē iemaksājamo prēmiju pašreizējā vērtība. Uzraudzības iestādes var noteikt maksimālo diskonta likmi, ko izmanto pašreizējās vērtības aprēķinā;
- c) atlikto atlīdzību rezerves ir starpība starp izmaksājamajām un izmaksātajām atlīdzībām. Tās atbilst aprēķinātajām kopējām galīgajām summām, kas apdrošināšanas uzņēmumiem vajadzīgas visu atlīdzības prasību apmierināšanai par gadījumiem, kuri notikuši līdz finanšu gada beigām, neatkarīgi no tā, vai par tiem ir vai nav paziņots, minus summas, kas saskaņā ar šīm atlīdzības prasībām jau izmaksātas;
- d) rezerves gratifikācijām un atlaidēm (ja tās nav uzrādītas b) punktā minētajā kategorijā) iekļauj summas, ko polises turētājiem vai līgumu labumguvējiem paredzēts izmaksāt gratifikāciju un atlaižu veidā, ja šādas summas polises turētājiem vai līgumu labumguvējiem jau nav kredītētas;
- e) izlīdzināšanas rezerves ir summas, kas saskaņā ar tiesiskām vai administratīvām prasībām atliktas, lai izlīdzinātu zaudējumu īpatsvara svārstības turpmākajos gados vai nodrošinātos pret īpašiem riskiem. Valsts iestādes var neatļaut šīs rezerves;
- f) citās tehniskajās rezervēs iekļauj, *inter alia*, pastāvošu risku rezerves, ja tās nav iekļautas a) punktā minētajā kategorijā. Šajā postenī var iekļaut arī novecošanas rezerves, ņemot vērā novecošanas ietekmi uz atlīdzību summām, piemēram, veselības apdrošināšanā;
- g) tehniskās rezerves dzīvības apdrošināšanas polisēm, ja ieguldījumu risku uzņemas polises turētāji. Šajā postenī ietilpst tehniskās rezerves, kas izveidotas, lai segtu saistības pret polises turētājiem saskaņā ar dzīvības apdrošināšanas polisēm, kuru ienākuma vērtību nosaka, pamatojoties uz ieguldījumiem, par kuriem polises turētājs uzņemas risku, vai saskaņā ar indeksu ar indeksu saistītā dzīvības apdrošināšanā. Šajā postenī ietilpst arī tehniskās rezerves, kas attiecas uz tontīnēm.

16.45. Nosakot apdrošināšanas tehnisko rezervju pārmaiņas (F.61 un F.62), ko izmanto izlaidis aprēķināšanā, aprēķinā neiekļauj realizētus un nerealizētus turēšanas guvumus un zaudējumus.

Apdrošināšanas izlaidis noteikšana

16.46. Apdrošinātāji sniedz klientiem apdrošināšanas pakalpojumus, bet pakalpojumu maksu tieši neiekasē.

16.47. Apdrošinātāji iekasē prēmijas un, ja notiek apdrošināšanas gadījums, izmaksā atlīdzību vai apdrošinājuma summu. Atlīdzības un apdrošinājuma summas kompensē labumguvējiem apdrošināšanas gadījumu finansiālās sekas.

16.48. Apdrošināšanas tehniskās rezerves ir līdzekļi, ko apdrošinātāji izmanto, lai veiktu ieguldījumus un gūtu ienākumu. Šie līdzekļi un atbilstošais ieguldījumu ienākums (papildprēmijas) ir apdrošinātāju saistības pret labumguvējiem.

16.49. Šajā iedaļā ir aprakstīta tiešās apdrošināšanas un pārapirošināšanas pakalpojumu izlaidis aprēķināšanai vajadzīgā informācija.

Nedzīvības apdrošināšana

16.50. Apdrošinātāju izlaide ir labumguvējiem sniegtie pakalpojumi.

16.51. Saskaņā ar prognozes metodi izlaidi aprēķina pēc šādas formulas:

nopelnītās prēmijas

plus papildprēmijas

minus koriģētas izmaksājamās atlīdzības,

kur koriģētas izmaksājamās atlīdzības ir koriģētas, ņemot vērā atlīdzību nepastāvību, un korekcijai izmantoti vēsturiski dati vai grāmatvedības dati par izlīdzināšanas rezervju un pašu līdzekļu pārmaiņām. Papildprēmijas nav tik nepastāvīgas kā atlīdzības, tāpēc nepastāvības korekcija nav vajadzīga. Koriģēto izmaksājamo atlīdzību aprēķinā informāciju sadala pa produktiem, piemēram, dātos par transportlīdzekļu apdrošināšanu, ēku apdrošināšanu u. tml.

Ja vajadzīgie grāmatvedības dati nav pieejami un vēsturiskie statistikas dati nav pietiekami, lai pamatoti aprēķinātu vidējo izlaidi, nedzīvības apdrošināšanas izlaidi var aprēķināt kā izmaksu summu (ieskaitot starpizmaksas, darbspēka un kapitāla izmaksas), kam pieskaitīta noteikta normālas peļņas summa.

Dzīvības apdrošināšana

16.52. Tiešās dzīvības apdrošināšanas izlaidi aprēķina atsevišķi pēc šādas formulas:

nopelnītās prēmijas

plus papildprēmijas

mīnus izmaksājamās apdrošinājuma summas

mīnus palielinājums (plus samazinājums) tehniskajās rezervēs un apdrošināšanā ar peļņu.

16.53. Ja nav pietiekamu datu dzīvības apdrošināšanas izlaidis aprēķinam saskaņā ar šo formulu, tāpat kā nedzīvības apdrošināšanā jāizmanto metode, kuras pamatā ir izmaksu summa, kā aprakstīts iepriekš. Tāpat kā nedzīvības apdrošināšanā šai summai pieskaita noteiktu normālas peļņas summu.

16.54. Izlaidis aprēķinā nedrīkst iekļaut turēšanas guvumus un zaudējumus.

Pārāpdrošināšana

16.55. Pārāpdrošināšanas pakalpojumu izlaidi aprēķina pēc tādas pašas formulas kā tiešās apdrošināšanas izlaidi. Tomēr, tā kā pārāpdrošināšanas galvenais mērķis ir ierobežot tiešo apdrošinātāju saskari ar risku, pārāpdrošinātāju parastie darījumi ir saistīti ar īpaši liela apjoma prasībām. Šā iemesla dēļ un tāpēc, ka pasaulē pārāpdrošināšanas tirgus ir koncentrēts un aptver samērā nedaudzas lielas sabiedrības, salīdzinājumā ar tiešajiem apdrošinātājiem ir mazāk ticams, ka pārāpdrošinātājs cietīs negaidīti lielus zaudējumus, jo īpaši papildu zaudējumu pārāpdrošināšanas gadījumā.

16.56. Pārāpdrošināšanas izlaidi mēra tāpat kā tiešās nedzīvības apdrošināšanas izlaidi. Tomēr ir daži tikai pārāpdrošināšanai raksturīgi maksājumi. Tā ir komisijas atlīdzība, ko pārāpdrošinātāji maksā tiešajiem apdrošinātājiem *proporcionālās pārāpdrošināšanas* gadījumā, un peļņas sadale *papildu zaudējumu* pārāpdrošināšanas gadījumā. Ievērojot šos nosacījumus, pārāpdrošināšanas izlaidi aprēķina šādi:

nopelnītās prēmijas mīnus maksājamā komisijas atlīdzība,

plus papildprēmijas

mīnus koriģētas izmaksājamās atlīdzības un sadalītā peļņa.

AR NEDZĪVĪBAS APDROŠINĀŠANU SAISTĪTIE DARĪJUMI

16.57. Šajā iedaļā aprakstīts ierakstu kopums, ko izmanto nedzīvības apdrošināšanas polišu aspektu ierakstīšanai. Polises var iegādāties uzņēmumi, mājsaimniecības kā privātpersonas un vienības pārējā pasaulē. Taču, ja mājsaimniecības loceklis iegādājas sociālās apdrošināšanas polisi, ierakstiem kontos jābūt saskaņā ar 17. nodaļu.

Apdrošināšanas izlaidis iedala lietotāju starpā

16.58. Nedzīvības apdrošinātāju izlaide ir aprakstīta 16.51. punktā. Apdrošinātāju izlaidis vērtību ieraksta kā šādu izlietojumu:

a) uzņēmējdarbības starppatēriņš, ieskaitot šādus sektorus: nefinanšu sabiedrības (S.11), finanšu sabiedrības (S.12), vispārējā valdība (S.13), mājsaimniecības kā darba devēji (S.141) un individuālie uzņēmēji (S.142), vai mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (S.15);

b) mājsaimniecību kā privātpersonu galapatēriņa izdevumi (S.143 un S.144); vai

c) eksports polises turētājiem nerezidentiem (S.2).

16.59. Izlaidis vērtību iedala lietotājiem atbilstoši apdrošināšanas veidam.

16.60. Alternatīvi izlaidis vērtību iedala kā izlietojumu polises turētājiem proporcionāli prēmijām, kas tiem faktiski jāmaksā.

16.61. Izlaidis iedali starppatēriņam sadala pa nozarēm.

Pārējai pasaulei sniegtie un no pārējās pasaules saņemtie apdrošināšanas pakalpojumi

16.62. Apdrošinātāji rezidenti var sniegt apdrošināšanas pakalpojumus mājsaimniecībām un uzņēmumiem pārējā pasaulē, bet rezidentu mājsaimniecības un uzņēmumi var izmantot pārējās pasaules apdrošinātāju pakalpojumus. Ieguldījumu ienākumā, ko apdrošinātāji rezidenti attiecina uz polises turētājiem, ietilpst arī polises turētājiem pārējā pasaulē iedalīts ienākums. Šie polises turētāji nerezidenti tādā gadījumā arī maksā apdrošinātājiem rezidentiem papildprēmijas.

16.63. Līdzīgu apsvērumus piemēro arī attiecībā uz rezidentu uzņēmējdarbību un mājāsaimniecībām, kas iegādājas polises pie apdrošinātājiem nerezidentiem. Polises turētāji rezidenti saņem nosacīto ieguldījumu ienākumu no ārvalstīm un maksā prēmijas un papildprēmijas ārvalstīs. Šo plūsmu apmēra aprēķināšana ir sarežģīta, jo īpaši, ja nav tāda paša veida apdrošinātāju rezidentu, ar ko salīdzināt. Lai veiktu ar nacionālo ekonomiku saistītus aprēķinus, var izmantot partnervalstu datus. Jābūt zināmam rezidentu darījumu apjomam, bet papildprēmiju un faktisko prēmiju attiecību valstī, kas sniedz pakalpojumus, var izmantot, lai aprēķinātu saņemamo ieguldījumu ienākumu un maksājamās papildprēmijas.

Uzskaites ieraksti

16.64. Attiecībā uz nedzīvības apdrošināšanu, kas nav sociālā apdrošināšana, ieraksta kopskaitā sešus darījumu pārus – divi no tiem attiecas uz apdrošināšanas pakalpojumu ražošanas un patēriņa mērījumiem, trīs uz sadali, bet viens uz finanšu kontu. Izņēmuma apstākļos kapitāla kontā var ierakstīt septīto darījumu, kas attiecas uz sadali. Darbības izlaides vērtību, uz polises turētājiem attiecināmo ieguldījumu ienākumu un pakalpojumu maksas vērtību nedzīvības apdrošināšanā aprēķina, kā aprakstīts turpmāk.

16.65. Ražošanas un patēriņa darījumi ir šādi:

- a) tā kā visus institucionālo rezidentvienību šāda veida darījumus veic apdrošinātāji, izlaidi (P.1) ieraksta apdrošinātāju ražošanas kontā;
- b) pakalpojumus var patērēt jebkurš ekonomikas sektors vai pārējā pasaule, samaksājot apdrošinātājiem pakalpojuma vērtību. Uzņēmējdarbības maksājumi veido starppatēriņu (P.2), ko ieraksta ražošanas kontā. Apdrošināšanas maksājumi, ko veic mājāsaimniecības kā privātpersonas, ir galapatēriņa izdevumi (P.3), ko ieraksta ienākuma izlietojuma kontā. Pārējās pasaules maksājumus ieraksta kā pakalpojumu eksportu (P.62) preču un pakalpojumu ārējā kontā.

16.66. Sadales darījumi ir uz polises turētājiem attiecinātais ieguldījumu ienākums saistībā ar nedzīvības apdrošināšanu, neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijām un apdrošināšanas atlīdzībām:

- a) nedzīvības apdrošināšanas tehnisko rezervju ieguldījumu ienākumu attiecina uz polises turētājiem (D.441). Tāpēc to ieraksta kā tādu, ko maksā apdrošinātāji, bet saņem visi sektori un pārējā pasaule. Ieguldījumu ienākumu iedala polises turētājiem proporcionāli to nedzīvības apdrošināšanas tehnisko rezervju apmēram vai proporcionāli faktiski parakstītajām (maksājamām) prēmijām. Gan kreditoru, gan debitoru parādus ieraksta primārā ienākuma iedaļes kontā;
- b) neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas (D.711) ir prēmiju un ieguldījumu ienākuma summas, ko izmanto apdrošinātāju izdevumu segšanai. Šīs prēmijas aprēķina kā nopelnīto prēmiju un papildprēmiju summu, no kuras atņemta apdrošinātāju izlaides vērtība. Šīs neto prēmijas ieraksta kā summas, ko maksā visi ekonomikas sektori un pārējā pasaule, bet saņem apdrošinātāji. Neto prēmiju iedale pa sektoriem saskan ar izlaides iedali;
- c) nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības (D.721) ir summas, attiecībā uz kurām apdrošinātāji kļūst atbildīgi polises turētājam, ja notiek apdrošināšanas gadījums. Apdrošināšanas atlīdzības ieraksta kā summas, ko saņem visi ekonomikas sektori un pārējā pasaule, bet maksā apdrošinātāji. Gan neto prēmijas, gan atlīdzības ieraksta ienākuma sekundārās sadales kontā; Dažas atlīdzības prasības rodas tāda kaitējuma vai bojājumu dēļ, ko polises turētāji nodara trešām personām vai to īpašumam. Šādos gadījumos pamatotas atlīdzības ieraksta kā tādas, kas apdrošinātājiem jāizmaksā cietušajām personām tieši, nevis netieši ar polises turētāja starpniecību;
- d) atlīdzības katastrofālu zaudējumu gadījumā ir citi kapitāla pārvedumi (D.99), nevis kārtējie pārvedumi, un tās ieraksta kapitāla kontā kā tādas, ko apdrošinātāji maksā polises turētājiem;
- e) finanšu bilancē ieraksta nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves (AF.61). Šīs rezerves ieraksta kā apdrošinātāju saistības un visu sektoru un pārējās pasaules aktīvus. Rezerves veido prēmiju priekšsamaksa un atlīdzību maksājumi. Šī kategorija nav jāsadala komponentos, lai gan nopelnīto prēmiju un izmaksājamo atlīdzību aprēķināšanai vajag abus komponentus.

16.67. Šo plūsmu ierakstīšanas piemērs attēlots 16.1. tabulā.

16.1. tabula. Nedzīvības apdrošināšana

Izlietojums													Resursi							
S.1													S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		
Atbilstošie ieraksti																		Atbilstošie ieraksti		

DZĪVĪBAS APDROŠINĀŠANAS DARĪJUMI

16.68. Šajā iedaļā aprakstīts, kā ar dzīvības apdrošināšanu saistītie ieraksti atšķiras no nedzīvības apdrošināšanas ierakstiem. Saskaņā ar dzīvības apdrošināšanas polisēm izmaksājamās apdrošinājuma summas uzskata par bagātības pārmaiņām, ko ieraksta finanšu kontā. Saskaņā ar polisēm, kuras atzīstamas par sociālās apdrošināšanas polisēm, izmaksājamās pabalstus ieraksta ienākuma sekundārās sadales kontā kā ienākumu. Uztveršana kontos atšķiras, jo polises, kas nav sociālās apdrošināšanas polises, polises turētāji iegādājas tikai pēc savas ierosmes. Sociālās apdrošināšanas polises atspoguļo trešo personu – parasti valdības vai darba devēja – iesaistīšanos, lai polises turētājiem ierosinātu vai uzliktu par pienākumu veidot uzkrājumus pensiju ienākumam. Sociālā apdrošināšana ir aplūkota 17. nodaļā.

16.69. Līgumus par dzīvības apdrošināšanu slēdz privātpersonas, kas klasificētas mājāsaimniecību sektorā (S.143 vai S.144). Ja uzņēmums iegādājas darba ņēmēja dzīvības apdrošināšanas polisi, tā ir termiņapdrošināšana, nevis dzīvības apdrošināšana. Tāpēc dzīvības apdrošināšanas darījumi notiek tikai starp apdrošinātājiem (klasificēti apdrošināšanas sabiedrību apakšsektorā S.128) un rezidentu mājāsaimniecībām kā privātpersonām (S.143 un S.144), ja tie netiek eksportēti uz nerezidentu mājāsaimniecībām (klasificētas pārējās pasaules sektorā S.2). Ievērojot tādu pašu pieeju kā nedzīvības apdrošināšanā, dzīvības apdrošināšanas izlaidis vērtību saskaņo ar mājāsaimniecību kā privātpersonu galapatēriņa izdevumu un pakalpojumu eksporta vērtību. Uz polises turētājiem attiecināmo ieguldījumu ienākumu uzskata par papildprēmijām. Tomēr dzīvības apdrošināšanā prēmijas un atlīdzības neuzrāda atsevišķi un neuzskata par kārtējiem pārvedumiem. Tās ietilpst neto darījumos, ko ieraksta finanšu kontā, un iesaistītie finanšu aktīvi ir tiesības, kuras izriet no dzīvības apdrošināšanas un anuitātes līgumiem.

16.70. Kontos ieraksta četrus darījumu pārus, no kuriem divi attiecas uz apdrošināšanas pakalpojumu ražošanu un patēriņu, viens atspoguļo ieguldījumu ienākuma attiecināšanu uz polises turētājiem, un viens – pārmaiņas tiesībās, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas un anuitātes līgumiem:

- a) dzīvības apdrošināšanas izlaidi (P.1) ieraksta apdrošinātāju ražošanas kontā;
- b) patērēto pakalpojumu vērtību ieraksta izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā kā mājāsaimniecību galapatēriņa izdevumus (P.3) vai kā pārējās pasaules maksājumus, ko uzskata par pakalpojumu eksportu (P.62) nerezidentu mājāsaimniecībām. Mājāsaimniecību maksājumi apdrošinātājiem nerezidentiem ir pakalpojumu imports (P.72);
- c) uz polises turētājiem attiecināto dzīvības apdrošināšanas tehnisko rezervju ieguldījumu ienākumu (D.441) ieraksta primārā ienākuma iedaļes kontā. Saistībā ar dzīvības apdrošināšanas polisēm deklarētās gratifikācijas uzskata par sadalītām polises turētājiem arī tad, ja gratifikāciju summa pārsniedz to iestāžu ieguldījumu ienākumu, kuras deklarē gratifikācijas. Ieguldījumu ienākumu ieraksta kā tādu, ko maksā apdrošinātāji, bet saņem rezidentu mājāsaimniecības vai nerezidentu mājāsaimniecības pārējā pasaulē. Ieguldījumu ienākumu iedala polises turētājiem proporcionāli to dzīvības apdrošināšanas tehnisko rezervju apmēram, bet, ja šī informācija nav pieejama, – proporcionāli parakstītajām prēmijām;
- d) finanšu bilancē ieraksta dzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves un tiesības, kas izriet no anuitātes līgumiem (AF.62). Šīs rezerves ieraksta kā apdrošinātāju saistības un mājāsaimniecību un pārējās pasaules aktīvus. Šīs summas atspoguļo dzīvības apdrošināšanas polisēm raksturīgo uzkrājumu veidošanu. Rezerves veido prēmiju priekšsamaksa un apdrošinājuma summu maksājumi. Šī kategorija nav jāsadala komponentos, lai gan nopelnīto prēmiju un izmaksājamo apdrošinājuma summu aprēķināšanai vajag abus komponentus.

16.71. Dzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves un tiesības, kas izriet no anuitātes līgumiem, atspoguļo polises, saskaņā ar kurām noteiktā termiņā izmaksā vienreizēju naudas summu. Vienreizējo naudas summu var izmantot, lai iegādātos anuitātes līgumu, kas pārvērs vienreizēju naudas summu pastāvīgos maksājumos. Tiesības, kas izriet no individuālajām apdrošināšanas polisēm, t. i., termiņa beigās vai pēc termiņa beigām saņemamā vienreizējā naudas summa vai anuitāte, nepalielina apdrošinātāju saistību vērtību. Starpību iegūst no nosacītības un pašreizējās vērtības aprēķina. Summu, kas jāieraksta saskaņā ar tiesībām, kuras izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātes līgumiem, nosaka saskaņā ar apdrošinātāju uzskaites principiem.

16.72. Šādu plūsmu piemērs attēlots 16.2. tabulā.

AR PĀRAPDROŠINĀŠANU SAISTĪTIE DARĪJUMI

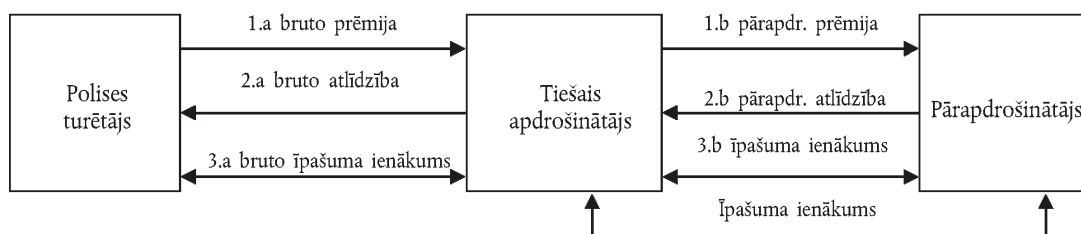
16.73. Pārprošinātāju konti principā neatšķiras no tiešo apdrošinātāju kontiem. Vienīgā atšķirība ir tā, ka tiešās apdrošināšanas darījumus ar polises turētājiem, kas paši nesniedz apdrošināšanas pakalpojumus, aizstāj apdrošināšanas darījumi pārprošinātāju un tiešo apdrošinātāju starpā.

16.74. Apdrošināšanas darījumus ieraksta, ieskaitot pārprošināšanu. Prēmijas vispirms tiek iemaksātas tiešajam apdrošinātājam, kas var daļu no prēmijām pārskaitīt pārprošinātājam (cesija), kurš savukārt var pārskaitīt mazāku summu citam pārprošinātājam utt. (retrocesija). Tas pats pēc analogijas attiecas uz atlīdzībām un apdrošinājuma summām. Prēmiju bruto summas ierakstīšana atbilst sākotnējā polises turētāja skatījumam. Šis polises turētājs parasti nav informēts par tiešā apdrošinātāja cesijas darījumu ar pārprošinātāju. Arī tad, ja pārprošinātājs bankrotē, tiešajam apdrošinātājam ir pienākums pilnīgi apmierināt ar cedētajiem riskiem saistītās prasības.

16.75. Tiešās apdrošināšanas izlaidi aprēķina, ieskaitot pārprošināšanu. Ja aprēķinu veiktu alternatīvi, t. i., neieskaitot pārprošināšanu, ierakstos būtu redzams, ka daļu no polises turētāja tiešās apdrošināšanas prēmijām saņem tiešais apdrošinātājs, bet daļu pārprošinātājs, tomēr šāda neto ierakstīšana nav atļauta.

Šis process ir atspoguļots 1. diagrammā.

1. diagramma. — Plūsmas starp polises turētājiem, tiešajiem apdrošinātājiem un pārprošinātājiem

16.76. Diagrammā attēlots šādu plūsmu kopsavilkums:

- 1) polises turētājs iemaksā tiešajam apdrošinātājam prēmiju, ieskaitot pārprošināšanu (1.a), bet tas cedē šīs bruto prēmijas pārprošināšanas daļu pārprošinātājam (1.b);
- 2) līdzīgi ieraksta atlīdzības maksājumus, tikai pretējā virzienā. Pārprošinātājs izmaksā atlīdzību tiešajam apdrošinātājam (2.b). Tiešais apdrošinātājs šai summai pieskaita savu atlīdzību un kopējo summu izmaksā polises turētājam (2.a);
- 3) gan tiešais apdrošinātājs, gan pārprošinātājs ir guvuši īpašuma ienākumu, ieguldot savas tehniskās rezerves. Īpašuma ienākumu, ko pārprošinātājs pārskaita tiešajam apdrošinātājam (3.b), tas pieskaita savam nopelnītajam īpašuma ienākumam un attiecinā uz polises turētāju (3.a).

16.77. Visās bruto plūsmās starp polises turētāju un tiešo apdrošinātāju ir iekļautas atbilstošās summas, kas ietilpst plūsmās starp tiešo apdrošinātāju un pārprošinātāju, tāpēc šīs līnijas diagrammā ir vairāk izceltas.

16.78. Tāpat kā tiešajā apdrošināšanā, piemēram, pēc katastrofām daļu no pārprošināšanas atlīdzībām ieraksta nevis kā kārtējos pārvedumus, bet kā kapitāla pārvedumus.

16.79. Visa pārprošinātāja izlaide ir tā tiešā apdrošinātāja starppatēriņš, kas ir noslēdzis pārprošināšanas līgumu. Kā minēts iepriekš, pārprošināšanas līgumus bieži slēdz apdrošinātāji, kas rezidē dažādās valstīs. Līdz ar to izlaides vērtību šajos gadījumos ieraksta kā tā apdrošinātāja importu, kas iegādājas pārprošināšanas polisi, un pārprošinātāja eksportu.

16.80. Ar pārprošināšanu saistītās plūsmas ieraksta līdzīgi nedzīvības apdrošināšanas plūsmām, tikai pārprošināšanas gadījumā polises turētājs vienmēr ir cits apdrošinātājs.

16.81. Ražošanas un patēriņa darījumi ir šādi:

- a) izlaidi (P.1) ieraksta pārprošinātāju ražošanas kontā. Pārprošināšanas pakalpojumus bieži sniedz pārprošinātāji nerezidenti, un šajos gadījumos tos ieraksta kā pakalpojumu importu (P.72);

16.88. Noslēdzot anuitātes līgumu, mājāsaimniecības pārskaita līdzekļus apdrošinātājiem. Taču daudzos gadījumos polises turētāji vienkārši izmanto vienreizējo naudas summu, ko parastas dzīvības apdrošināšanas polises termiņa beigās izmaksā tas pats vai cits apdrošinātājs, lai nekavējoties iegādātos anuitātes līgumu. Tādā gadījumā vienreizējās naudas summas izmaksa un anuitātes iegāde nav jāieraksta, jo apdrošinātāju un pensiju fondu apakšsektorā vienkārši mainīsies dzīvības apdrošināšanas rezervju un anuitātes rezervju summas. Ja mājāsaimniecība iegādājas anuitātes līgumu neatkarīgi no dzīvības apdrošināšanas polises termiņa beigām, to ieraksta kā mājāsaimniecības un apdrošinātāja finanšu darījumu pāri. Mājāsaimniecība veic maksājumu apdrošinātājam, apmaiņā saņemot aktīvu saskaņā ar anuitātes līguma noteikumiem. Apdrošinātājs no mājāsaimniecības saņem finanšu aktīvu un uzņemas saistības pret mājāsaimniecību.

16.89. Anuitātes līgums beidzas ar apdrošinātās personas nāvi, kad visas attiecīgā anuitātes saņēmēja atlikušās rezerves tiek pārskaitītas apdrošinātājam. Tomēr, pieņemot, ka apdrošinātājs ir precīzi aprēķinājis paredzamo mūža ilgumu, anuitātes saņēmēju grupai kopumā nāves dienā atlikusī vidējā summa būs līdzvērtīga nullei. Ja paredzamais mūža ilgums mainās, rezerves jāpārskata. Attiecībā uz spēkā esošiem anuitātes līgumiem paredzamā mūža ilguma palielināšanās gadījumā samazināsies apdrošinātājam pieejamā pakalpojumu maksas summa, kas, iespējams, kļūs negatīva. Tādā gadījumā apdrošinātājam nāksies izmantot pašu līdzekļus ar cerību tos nākotnē atgūt, jauniem anuitātes līgumiem nosakot augstāku pakalpojumu maksu.

NEDZĪVĪBAS APDROŠINĀŠANAS ATLĪDZĪBU IERAKSTĪŠANA

Koriģētu atlīdzību ierakstīšana

16.90. Izmaksājamās atlīdzības parasti ieraksta laikā, kad notiek gadījums, uz kuru atlīdzība attiecas. Šo principu piemēro arī attiecībā uz apstrīdētām atlīdzības prasībām, kad noreķināšanās var notikt vairākus gadus pēc attiecīgā gadījuma. Izņēmums ir gadījumi, kad tikai ilgu laiku pēc apdrošināšanas gadījuma tiek atzīts, ka persona var pieprasīt atlīdzību. Piemēram, ievērojams skaits atlīdzības prasību tika atzītas tikai pēc tam, kad bija konstatēts, ka saskare ar azbestu ir radījusi nopietnas veselības problēmas un cietušie var pamatoti pieprasīt atlīdzību saskaņā ar apdrošināšanas polisēm, kas bija derīgas laikā, kad notika saskare ar azbestu. Tādos gadījumos atlīdzību ieraksta laikā, kad apdrošināšanas sabiedrība uzņemas saistības. Tas var nenotikt tajā pašā laikā, kad puses vienojas par atlīdzības apmēru vai kad atlīdzība tiek izmaksāta.

16.91. Ņemot vērā to, ka izlaides aprēķina formulā ir izmantotas nevis faktiskās, bet koriģētās atlīdzības, neto prēmiju un atlīdzību summa noteiktā laikposmā būs vienādas vienīgi tad, ja faktisko atlīdzību vērtība sakrīt ar paredzēto atlīdzību vērtību. Tomēr vairāku gadu periodā šīm summām būtu jābūt aptuveni vienādām, izņemot gadus, kad ir notikušas katastrofas.

Katastrofālu zaudējumu apstrāde

16.92. Atlīdzības ieraksta kā kārtējos pārvedumus, ko apdrošinātāji maksā polises turētājiem. Vienā – lielu katastrofu seku – gadījumā atlīdzības ieraksta nevis kā kārtējos pārvedumus, bet kā citus kapitāla pārvedumus (D.99). Kritērijus, saskaņā ar kuriem atlīdzības katastrofu seku gadījumā ieraksta šādi, nosaka atbilstoši valsts apstākļiem, piemēram, atkarībā no attiecīgo polises turētāju skaita un zaudējumu apmēra. Atlīdzības šajā gadījumā ieraksta kā kapitāla pārvedumus tāpēc, ka daudzas no šīm atlīdzībām parasti ir saistītas ar nopietna kaitējuma nodarīšanu tādiem aktīviem kā, piemēram, mājokļi, ēkas un būves, vai ar šo aktīvu iznīcināšanu.

16.93. Atlīdzību kopējo summu, kas pārsniedz prēmiju summu, pēc katastrofām ieraksta kā kapitāla pārvedumus, kurus apdrošinātāji pārskaita polises turētājiem. Informāciju par atlīdzības prasību skaitu, kas jāapmierina saskaņā ar apdrošināšanas polisēm, iegūst no apdrošināšanas nozares. Ja apdrošināšanas nozare nespēj sniegt šo informāciju, ar katastrofām saistīto atlīdzību apmēru var noteikt, piemēram, aprēķinot koriģēto un faktisko atlīdzību starpību katastrofas periodā.

17. NODAĻA

SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA, TOSTARP PENSIJAS

IEVADS

- 17.01. *Definīcija:* sociālās apdrošināšanas shēmas ir shēmas, kurās to dalībniekiem, iesaistoties trešai personai, ir pienākums vai ieteicams apdrošināties pret konkrētiem sociāliem riskiem vai apstākļiem, kas var negatīvi ietekmēt viņu vai viņu apgādājamo labklājību. Šajās shēmās sociālās iemaksas veic darba ņēmēji vai citi, vai darba devēji savu darba ņēmēju labā, lai kārtējā vai nākamajos periodos nodrošinātu darba ņēmēju vai citu ieguldītāju, viņu apgādājamo vai pārdzīvojušo tiesības uz sociālās apdrošināšanas pabalstiem. Iemaksāt sociālās apdrošināšanas shēmās var arī bezdarbnieki vai pašnodarbinātas personas, vai var tik veiktas iemaksas šādu personu labā.
- 17.02. Ir divu veidu sociālās apdrošināšanas shēmas:
- a) pirmā veida shēmas ir valdības vienību veidotas, kontrolētas un finansētas sociālās nodrošināšanas shēmas, kuras aptver visu sabiedrību vai lielas sabiedrības daļas. Pensijas, ko maksā saskaņā ar šādām shēmām, var būt saistītas ar saņēmēja algas līmeni vai nodarbinātības vēsturi, bet var arī nebūt ar tām saistītas. Pabalsti, kas nav pensiju pabalsti, ir retāk saistīti ar algas līmeni;
 - b) otrā veida shēmas veido citas ar nodarbinātību saistītas shēmas. Šādas shēmas rodas darba devēja un darba ņēmēja attiecību rezultātā, nodrošinot pensiju un varbūtējas citas tiesības, kas ir daļa no nodarbinātības nosacījumiem, un ja atbildība par pabalstu nodrošināšanu netiek nodota vispārējai valdībai saskaņā ar sociālās nodrošināšanas noteikumiem.
- 17.03. Sociālās apdrošināšanas shēmas mērķis dažādās valstīs vai vienas valsts dažādās shēmās var būtiski atšķirties. Šādu shēmu piemēri ir šādi:
- a) vispārējā valdība paredz, ka visiem darba ņēmējiem jāpiedalās sociālās nodrošināšanas shēmā;
 - b) darba devēji kā nodarbinātības nosacījumu izvirza prasību darba ņēmējiem piedalīties darba devēja norādītā apdrošināšanas shēmā;
 - c) darba devējs veicina darba ņēmēju dalību shēmā, iemaksājot par darba ņēmēju;
 - d) arodbiedrība nosaka tādas apdrošināšanas seguma priekšrocības, kas pieejamas tikai arodbiedrības biedriem;
 - e) shēmas, kas nav sociālā nodrošināšana, var organizēt kā grupas polisi vai kā vairākas polises, iesaistot apdrošināšanas sabiedrību, vai tās par noteiktu samaksu var pārvaldīt apdrošināšanas sabiedrība. Shēmas tiešā veidā var pārvaldīt arī darba devējs savā labā vai darba devēji savu darba ņēmēju un viņu apgādājamo labā, vai citas personas konkrētas grupas labā.

17.1. tabula. Sociālās apdrošināšanas shēmas

Apdrošināšanas veids	Pazīmes	Organizācijas veids	Sektors/apakšsektors
Sociālā nodrošināšana	Vispārējā valdība uzliek dalībniekiem par pienākumu apdrošināties pret noteiktiem sociāliem riskiem.	Organizē vispārējā valdība ar sociālās nodrošināšanas fonda starpniecību	Sociālās nodrošināšanas fondi (S. 1314)
Ar nodarbinātību saistītās sociālās apdrošināšanas shēmas, kas nav sociālā nodrošināšana	Darba devēji kā nodarbinātības nosacījumu var izvirzīt nosacījumu, ka darba ņēmējiem jāapdrošinās pret noteiktiem sociāliem riskiem.	Organizē darba devēji savu darba ņēmēju un viņu apgādājamo vārdā vai cita persona īpašas grupas vārdā	Darba devēja, apdrošināšanas sabiedrību, pensiju fondu vai mājāsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas iestāžu sektors vai apakšsektors

Sociālās apdrošināšanas shēmas, sociālā palīdzība un individuālās apdrošināšanas polises

- 17.04. Sociālā palīdzība nav sociālās apdrošināšanas sastāvdaļa. Sociālās palīdzības pabalsti jāmaksā neatkarīgi no dalības sociālās apdrošināšanas shēmā, t. i., arī bez tādām iemaksām sociālās apdrošināšanas shēmā, kas dod tiesības uz šiem pabalstiem.

- 17.05. Sociālā palīdzība atšķiras no sociālās nodrošināšanas ar to, ka sociālās palīdzības pabalstus ir tiesības saņemt no vispārējās valdības, un tā nav atkarīga no izvēles piedalīties shēmā, ko apliecina iemaksas tajā. Parasti visiem rezidentu mājsaimniecību locekļiem ir tiesības pieteikties uz sociālo palīdzību, bet tās saņemšanai bieži ir ierobežojoši nosacījumi. Pieejamo ienākumu, tostarp sociālās apdrošināšanas pabalstus, bieži novērtē attiecībā pret mājsaimniecības apjaustajām vajadzībām. Tiesības saņemt šāda veida sociālo palīdzību ir tikai tām mājsaimniecībām, kuru ienākums ir zem noteikta līmeņa.
- 17.06. Individuālās apdrošināšanas polises uzskata par sociālās apdrošināšanas shēmām, ja tās sedz sociālos riskus un vajadzības, piemēram, attiecībā uz slimībām un vecumu. Lai individuālu polisi uzskatītu par sociālās apdrošināšanas shēmas daļu, tad varbūtībām vai apstākļiem, pret ko dalībnieki ir apdrošināti, jāatbilst riskiem vai vajadzībām, kas uzskaitīti iepriekš 4.84. punktā, turklāt jābūt izpildītam vienam vai vairākiem šādiem nosacījumiem:
- a) dalība shēmā ir obligāta, ko nosaka tiesību akti vai darbaņēmēja vai darbaņēmēju grupas nodarbinātības noteikumi un nosacījumi;
 - b) shēmai ir kolektīvs raksturs, un tā darbojas noteiktas darbaņēmēju grupas labā neatkarīgi no tā, vai viņi ir vai nav nodarbināti vai ir pašnodarbināti, turklāt piedalīties shēmā var tikai šīs grupas locekļi;
 - c) darba devējs darbaņēmēja labā iemaksā (faktiski vai nosacīti) shēmā neatkarīgi no tā, vai iemaksā arī darbaņēmējs.
- 17.07. Apdrošināšanas atlīdzības prasības saistībā ar polisēm, kas iegādātas ar vienīgo mērķi iegūt atlaidi, pat ja šīs polises atbilst kolektīvajam līgumam, sociālajā apdrošināšanā neietver. Šīs individuālās apdrošināšanas polises ieraksta kā dzīvības un nedzīvības apdrošināšanu. Apdrošināšanas atlīdzības prasības, kas balstītas uz polisēm, kuras iegādātas tikai pēc apdrošinātā paša iniciatīvas, neatkarīgi no darba devēja vai valdības, arī neietver sociālajā apdrošināšanā.

Sociālie pabalsti

- 17.08. Sociālie pabalsti jāmaksā, ja rodas noteikti gadījumi vai noteikti apstākļi, kas var negatīvi ietekmēt attiecīgo mājsaimniecību labklājību, uzliekot papildu slogu resursiem vai samazinot ienākumus. Sociālos pabalstus var maksāt naudā vai natūrā. Sociālos pabalstus maksā, ja radušies šādi apstākļi:
- a) pabalstu saņēmējiem vai viņu apgādājamajiem ir vajadzīga medicīniskā, zobu vai cita veida ārstēšana vai slimnīcas, rehabilitācijas vai ilgtermiņa aprūpe pēc slimības, savainojuma, dzemdībām, hroniskas invaliditātes un vecuma dēļ u. tml. Sociālos pabalstus var piešķirt natūrā kā ārstēšanu vai aprūpi bez maksas vai par ekonomiski nenozīmīgām cenām, vai atlīdzinot mājsaimniecību izdevumus. Sociālos pabalstus naudā var maksāt arī saņēmējiem, kam vajadzīga veselības aprūpe;
 - b) saņēmējiem ir jāuztur dažādi apgādājamie: dzīvesbiedri, bērni, gados veci radnieki, invalīdi u. tml. Sociālos pabalstus parasti maksā naudā kā apgādājamo vai ģimenes pabalsta regulāru maksājumu;
 - c) saņēmējiem samazinās ienākumi, jo viņi nespēj strādāt pilnu darba laiku vai nespēj strādāt vispār. Sociālos pabalstus parasti maksā naudā kā regulāru maksājumu, kamēr saņēmējs atrodas šādā stāvoklī. Atsevišķos gadījumos papildu vai regulāra pabalsta vietā var maksāt vienreizēju pabalstu. Piemēri situācijām, kuru dēļ cilvēki nevar būt nodarbināti, ir šādi:
 - 1) brīvprātīga vai obligāta aiziešana pensijā;
 - 2) piespiedu bezdarbs, arī pagaidu atlaišana no darba un saīsināts darba laiks;
 - 3) slimība, nejaušs savainojums, bērna piedzimšana u. tml. iemesli, kas personai nedod iespēju strādāt vispār vai pilnu darba laiku;
 - d) saņēmēji saņem maksājumus, lai kompensētu ienākumu samazinājumu, ko radījusi galvenā ienākumu guvēja nāve;
 - e) saņēmējiem sniedz mājokli bez maksas vai par ekonomiski nenozīmīgām cenām vai atlīdzina mājsaimniecību izdevumus. Šie ir sociālie pabalsti, ko maksā natūrā;

- f) saņēmējiem maksā pabalstus saņēmēju vai viņu apgādājamo izglītības izdevumu segšanai. Izglītības pakalpojumus var sniegt kā sociālo pabalstu natūrā.

Sociālie pabalsti, ko sniedz vispārējā valdība

- 17.09. Vispārējā valdība sniedz sociālos pabalstus kā sociālās nodrošināšanas maksājumus, sociālo palīdzību vai sociālos pārvedumus natūrā.
- 17.10. Sociālā nodrošināšana ir sociālās apdrošināšanas shēmas, ko pārvalda vispārējā valdība.
- 17.11. Sociālo pabalstu definīcija paredz sniegt veselības un izglītības pakalpojumus. Parasti vispārējā valdība šādus pakalpojumus piedāvā visiem sabiedrības locekļiem, neparedzot dalību shēmā vai atbilstību prasībām. Šie pakalpojumi uzskatāmi par sociālajiem pārvedumiem natūrā, nevis par sociālās nodrošināšanas vai sociālās palīdzības sastāvdaļu. Papildus veselības un izglītības pakalpojumiem, ko sniedz vispārējā valdība, šādus pakalpojumus personām var sniegt arī māsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas. Arī šie pakalpojumi uzskatāmi par sociālajiem pārvedumiem natūrā, nevis par sociālās apdrošināšanas shēmu sastāvdaļu.

Sociālie pabalsti, ko sniedz citas institucionālās vienības

- 17.12. Sociālos pabalstus var sniegt darba devēji saviem darba ņēmējiem un viņu apgādājamajiem vai citas vienības, piemēram, arodbiedrības. Visi sociālie pabalsti, kurus sniedz citas vienības, kas nav vispārējā valdība, ir sociālās apdrošināšanas shēmas pabalsti.

Pensijas un citi pabalstu veidi

- 17.13. Sociālās apdrošināšanas pabalstus un attiecīgās iemaksas iedala tādās, kas attiecas uz pensijām, un tādās, kas attiecas uz visiem citiem pabalstu veidiem. Svarīgākais pabalsts pensijas laikā, ko paredz sociālās apdrošināšanas shēmas, ir ienākumi pensijas laikā, bet ir citi piemēri. Piemēram, pensijas var maksāt arī atraitņiem un atraitņiem vai cilvēkiem, kas guvuši darba traumu un vairs nespēj strādāt. Galvenais ienākumu guvējs nāves vai darbnespējas dēļ vairs nespēj nodrošināt ienākumus, tāpēc maksājumus veic un ieraksta kā pensiju.
- 17.14. Visi citi pabalsti veido kopēju grupu – nepensiju pabalsti. Ir svarīgi nošķirt pensijas un nepensiju pabalstus, jo saistības pensijām ieraksta, neņemot vērā to, vai šo tiesību nodrošināšanai ir vai nav paredzēti aktīvi, bet rezerves nepensiju pabalstiem, ieraksta tikai tad, ja šie aktīvi patiešām ir.

SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS PABALSTI, KAS NAV PENSIJAS

- 17.15. *Definīcija:* citi sociālās apdrošināšanas pabalsti vai nepensiju pabalsti ir pabalsti, ko saņēmēji tiešā vai netiešā veidā saņem atkarībā no īpašiem notikumiem un parasti saskaņā ar iepriekš noteiktiem tiesību aktu vai līguma noteikumiem.

Neņemot vērā pensijas ienākumu, pabalsti attiecas arī uz citiem negadījumiem, piemēram, veselības apdrošināšanas, bezdarba apdrošināšanas vai ilgtermiņa aprūpes apdrošināšanas pabalsti.

- 17.16. Citus sociālās apdrošināšanas pabalstus saņēmējiem sniedz saskaņā ar sociālās nodrošināšanas un ar nodarbinātību saistītām shēmām, kas nav sociālā nodrošināšana.

Sociālās nodrošināšanas shēmas, kas nav pensiju shēmas

- 17.17. *Definīcija:* sociālās nodrošināšanas shēmas, kas nav pensiju shēmas, ir uz līgumu balstītas apdrošināšanas shēmas, saskaņā ar kurām vispārējā valdība paredz saņēmējiem kā sociālās apdrošināšanas shēmas dalībniekiem apdrošināties pret riskiem, kas nav vecums un kas nav saistīti ar vecumu. Saņēmējiem sociālās nodrošināšanas pabalstus, kas nav pensijas pabalsti, t. s. ar pensiju nesaistītos pabalstus, sniedz vispārējā valdība.
- 17.18. Saņēmēji parasti veic obligātās iemaksas sociālās nodrošināšanas shēmā, kura nav sociālās nodrošināšanas pensiju shēma, ko bieži finansē saskaņā ar t. s. paaudžu solidaritātes principu. Attiecīgā perioda paaudžu solidaritātes principa iemaksas izmanto tā paša perioda pabalstu finansēšanai. Šajā sistēmā ne vispārējā valdība, ne darba devējs, kas pārvalda shēmu, ne saņēmēji, kuri piedalās shēmā, neko neuzkrāj. Tāpēc parasti pārpalikums neveidojas, un, ja rodas resursu iztrūkums, valdībai var būt tiesības mainīt saistības ne tikai attiecībā uz nodarbinātību nākotnē, bet arī pagātnē. Tomēr dažās valstīs sociālās nodrošināšanas shēmas, kas nav sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas, var uzkrāt rezerves (t. s. rezervju fondus).

- 17.19. EKS nacionālajos pamatkontos sociālās nodrošināšanas tiesības, kas nav pensiju tiesības, netiek atzītas par sociālās nodrošināšanas shēmas nenokārtoto maksājumu. Sociālās nodrošināšanas shēmu, kas nav sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas, kā arī nav citas ar nodarbinātību saistītās definētu pabalstu pensiju shēmas, ko nodrošina vispārējā valdība, nenokārtoto maksājumu aplēses neietver pamata kontos un neieraksta 17.5. tabulā.

Citas ar nodarbinātību saistītās sociālās apdrošināšanas shēmas

- 17.20. *Definīcija:* citas ar nodarbinātību saistītās sociālās apdrošināšanas shēmas ir uz līgumu balstītas apdrošināšanas shēmas, kuras par obligātām nosaka ar likumu vai kurās dalību iesaka trešā persona. Citās ar nodarbinātību saistītās sociālās apdrošināšanas shēmās darba devēji var kā nodarbinātības priekšnoteikumu izvirzīt nosacījumu, ka darba ņēmēji, saņēmēji, piedalās darba devēja noteiktā sociālās apdrošināšanas shēmā, lai apdrošinātos pret risku, kas nav vecums vai ar vecumu saistīts risks. Šīs ar nodarbinātību saistītās shēmas saņēmējiem nodrošina darba devējs vai citas vienības darba devēja vārdā.
- 17.21. Citas ar nodarbinātību saistītās sociālās apdrošināšanas shēmas tāpat kā saistītās pensiju shēmas uzskata par atalgojuma paketes sastāvdaļu, un sarunas starp darba devējiem un darba ņēmējiem var koncentrēties uz pašreizējiem darba nosacījumiem un atalgojuma likmēm. Bieži sociālās apdrošināšanas pabalstus, kas nav pensijas, sniedz privāti darba devēji saskaņā ar shēmām, ko darba devēji kontrolē vai ar līgumu nodod trešajai personai, piemēram, apdrošināšanas sabiedrībai, kura sniedz tādus sociālos pabalstus kā privātās medicīniskās aprūpes izdevumu segšana.

Uzkrāto lielumu un plūsmu ierakstīšana pa nepensiju sociālās apdrošināšanas shēmu veidiem

Sociālās nodrošināšanas shēmas

- 17.22. Ņemot vērā, ka sociālo nodrošināšanu parasti finansē saskaņā ar paaudžu solidaritātes principu, tiesības, kas uzkrātas saskaņā ar sociālo nodrošināšanu, piemēram, sociālos pabalstus, tostarp pensijas, neuzrāda nacionālajos pamatkontos.
- 17.23. Pensiju tiesības, kas izriet no sociālās nodrošināšanas shēmām, ietver papildu tabulā par uz atskaites brīdi uzkrātajām pensiju tiesībām sociālajā apdrošināšanā, bet tas neattiecas uz visām citām tiesībām, kas izriet no sociālās nodrošināšanas shēmām, kas nav pensiju shēmas.
- 17.24. Plūsmu ierakstīšana sociālās nodrošināšanas shēmās, kas nav pensiju shēmas, attiecas uz darba devēju un darba ņēmēju iemaksām un uz sociālās nodrošināšanas pabalstiem.
- 17.25. Jebkuru darba devēja iemaksu uztver kā daļu no darba ņēmēju atalgojuma. To ieraksta kā sadales darījumu, ko maksā darba devējs un saņem darba ņēmējs. Tad darba ņēmējs sociālās nodrošināšanas fondā maksā summu, kas ir līdzvērtīga no darba devēja saņemtajai summai, un pats savu iemaksu. Šo summu mājāsaimniecībām ieraksta kā izlietojumu un valdībai – kā resursu.
- 17.26. Pašnodarbināto personu vai bezdarbnieku iemaksas arī ietver iemaksās, kuras mājāsaimniecības maksā valdībai.
- 17.27. Sociālās nodrošināšanas pabalstus ieraksta kā sadales darījumus, ko vispārējā valdība maksā mājāsaimniecībām.
- 17.28. Šīs nodaļas 17.2. tabulā parādīti darījumi, kas attiecas uz sociālās nodrošināšanas pensiju shēmu. Tie ir identiski darījumiem, kas attiecas uz sociālās nodrošināšanas shēmām, kas nav pensiju shēmas.

Citas ar nodarbinātību saistītās nepensiju sociālās apdrošināšanas shēmas

- 17.29. Attiecībā uz citām ar nodarbinātību saistītām nepensiju sociālās apdrošināšanas shēmām dalībnieku tiesības parasti ieraksta to veidošanās gaitā. No pašreizējām tiesībām gūto ieguldījumu ienākumu ieraksta kā ienākumu, ko sadala saņēmējiem un ko viņi atkārtoti iegulda shēmā.
- 17.30. Darba devēja sociālo iemaksu apdrošināšanas shēmā darba ņēmēja vārdā uztver kā daļu no darba ņēmēju atalgojuma.
- 17.31. No uzkrātajām tiesībām gūto ieguldījuma ienākumu ieraksta kā ienākumu, kuru shēma sadala mājāsaimniecībām. Ieguldījumu ienākums ietver procentus un dividendes, plus kolektīvo ieguldījumu shēmu sadalīto ienākumu, ja institucionālā vienība ir šo shēmu daļu turētāja. Iespējams, ka shēmai pieder īpašums, no kā tā var gūt neto pamatdarbības pārpalikumu, un to ietver ieguldījumu ienākumā, kuru sadala saņēmējiem. Šajā gadījumā terminu "ieguldījumu ienākums" interpretē tādējādi, lai ietvertu šī ienākuma avotu. Uzkrāto tiesību ieguldījumu turēšanas guvumus un zaudējumus neietver ieguldījumu ienākumā, bet to ieraksta kā citas pārmaiņas pārvērtēšanas dēļ.

- 17.32. Daļu no mājsaimniecībām sadalītā ienākuma izmanto, lai segtu shēmas darbības izmaksas. Šīs izmaksas uzrāda kā shēmas izlaidi un kā mājsaimniecības galapatēriņa izdevumus. Sadalītā ienākuma atlikušo daļu uztver kā papildu iemaksas, ko mājsaimniecības atmaksā shēmai.
- 17.33. Sociālās iemaksas uzrāda kā mājsaimniecību maksājumus shēmai. Sociālo iemaksu kopējo summu veido faktiskās iemaksas, ko darba devēji maksā kā daļu no darba ņēmēju atalgojuma, darba ņēmēju un personu, kas iepriekš piedalījušās shēmā, pašnodarbinātu personu un bezdarbnieku, kā arī pensionāru faktiskās iemaksas un 17.32. punktā precizētās papildu iemaksas.
- 17.34. Personas, kuras iemaksā sociālās apdrošināšanas shēmā un kuras nav darba ņēmēji, var būt pašnodarbinātas personas vai nenodarbinātas personas, kurām dalību nodrošina profesija vai iepriekšējais nodarbinātības statuss.
- 17.35. Sociālos pabalstus, ko shēmas administrators maksā mājsaimniecībām, uzrāda kā sadales darījumus pie citiem sociālās apdrošināšanas pabalstiem.
- 17.36. Shēmas administratora sniegtā pakalpojuma apmaksu, kas līdzvērtīga shēmas izlaidei, ieraksta kā mājsaimniecību galapatēriņa izdevumus.
- 17.37. Tiesību pieaugumu, ko rada iemaksu pārsniegums pār pabalstiem, uzrāda kā sociālās apdrošināšanas shēmas maksājumu mājsaimniecībām. Tam pamatā ir apsvērums, ka, ņemot vērā, ka šīs tiesību pieaugums tiešā veidā ietekmē mājsaimniecību neto vērtību, tas jāietver mājsaimniecību sektora uzkrājumos.
- 17.38. Korekciju attiecībā uz pārmaiņām tiesībās, ko shēmas maksā mājsaimniecībām, ieraksta kā mājsaimniecību prasību pret shēmu.
- 17.39. Šīs nodaļas 17.3. tabulā parādīti darījumi ar nodarbinātību saistītai pensiju shēmai. Tie ir identiski darījumiem, kuri attiecas uz sociālās apdrošināšanas shēmām, kas nav pensiju shēmas.

PENSIJAS

- 17.40. *Definīcija:* sociālās apdrošināšanas pensijas ir pabalsti, ko, aizejot pensijā, saņēmēji parasti saņem saskaņā ar iepriekš noteiktiem tiesību aktu vai līguma noteikumiem un parasti garantētas anuitātes veidā.

Nozīmīgākā pensiju pabalstu daļa, ko paredz sociālās apdrošināšanas shēmas, ir pensijas laikā saņemtais ienākums, bet ir arī citi gadījumi. Piemēram, pensijas var maksāt arī atraidnēm un atraidnēm vai cilvēkiem, kas guvuši darba traumu un vairs nespēj strādāt. Maksājumi, kas jāveic visos šādos gadījumos, jo galvenais ienākumu guvējs nāves vai darbnespējas dēļ vairs nespēj uzturēt sevi un apgādājamus, uzskatāmi par pensijām.

Pensiju shēmu veidi

- 17.41. Saņēmējiem sniegto pensiju veidi var būt šādi:

- a) sociālās apdrošināšanas pensiju shēmas;
- b) sociālā palīdzība, kā arī
- c) ar pensijām saistītās individuālās apdrošināšanas polises.

Tās parasti sniedz sociālās nodrošināšanas fondi, citas valsts pārvaldes struktūras, apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi vai institucionālas vienības kā darba devēji. Tomēr atkarībā no apstākļiem valstīs pensiju nodrošināšanā var būt iesaistītas arī citas iestādes. Termina "sociālās nodrošināšanas fondi" lietošana nenozīmē, ka shēmā patiešām vienmēr izveidots aktīvu fonds. "Sociālās nodrošināšanas fondi" un "sociālās nodrošināšanas shēmas" ir sinonīmi.

- 17.42. Sociālās apdrošināšanas pensijas tiek sniegtas saņēmējiem kā sociālo apdrošināšanas shēmu dalībniekiem. Daļa, ko sniedz vispārējā valdība, ir sociālās nodrošināšanas pensijas, tostarp sociālās nodrošināšanas fondi, un daļa, ko sniedz citas vienības, ir citas ar nodarbinātību saistītās pensijas. Dalījums pensijās, kuras sniedz sociālā nodrošināšana, un pensijās, kuras sniedz citas ar nodarbinātību saistītās shēmas, būtiski atšķiras katrā valstī, tādējādi ievērojami atšķiras to segums un attiecīgi valsts priekšstats par to, ko apzīmē termins "sociālā nodrošināšana".

Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas

- 17.43. *Definīcija:* sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas ir uz līgumu balstītas apdrošināšanas shēmas, saskaņā ar kurām vispārējā valdība paredz saņēmējiem kā sociālās apdrošināšanas shēmas dalībniekiem apdrošināties pret vecumu un citiem ar vecumu saistītiem riskiem, piemēram, darbspēju, veselības zaudēšanu u. tml. Sociālās nodrošināšanas pensijas saņēmējiem sniedz vispārējā valdība.
- 17.44. Kad vispārējā valdība uzņemas atbildību par pensijas nodrošināšanu lielai sabiedrības daļai, sociālās nodrošināšanas funkcija patiesībā darbojas kā vairāku darba devēju shēma.
- 17.45. Saņēmēji parasti veic obligātās iemaksas sociālās nodrošināšanas pensiju shēmā, ko bieži finansē saskaņā ar paaudžu solidaritātes principu. Iemaksas periodā izmanto tā paša perioda pabalstu finansēšanai. Šajā sistēmā ne vispārējā valdība, ne darba devējs, kas pārvalda shēmu, ne saņēmēji, kuri piedalās shēmā, neko neuzkrāj. Tāpēc pārpalikums neveidojas, un, ja rodas resursu iztrūkums, valdībai var būt tiesības mainīt saistības ne tikai attiecībā uz nodarbinātību nākotnē, bet arī pagātnē. Tomēr dažās valstīs sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas var uzkrāt rezerves, tos dēvē par rezervju fondiem.
- 17.46. Mazākā sociālās nodrošināšanas pensiju forma ir ļoti vienkārša. Līmeni var noteikt neatkarīgi no iemaksu apjoma, tomēr ņemot vērā, ka iemaksāts ir par attiecīgo laikposmu vai saskaņā ar citiem īpašiem nosacījumiem. Darba ņēmēja tiesības uz pensiju saskaņā ar sociālo nodrošināšanu bieži ir pārvedamas no viena darba devēja uz otru.
- 17.47. Turpretī dažās valstīs lielāko daļu pensijas vai visu pensiju var maksāt kā sociālo nodrošināšanu. Šajā gadījumā valdība darbojas kā darba devēju starpnieks; tiklīdz valdība ir saņēmusi darba devēja un māsaimniecību iemaksas shēmā, tā uzņemas risku veikt galīgos maksājumus. Valdība atbrīvo darba devēju no riska, ka pensiju izmaksas viņa uzņēmumam varētu būt pārāk lielas, un apliecina sabiedrībai, ka pensijas tiks izmaksātas, lai gan tai ir tiesības mainīt maksājamo pensiju apmēru pat ar atpakaļejošu spēku.
- 17.48. EKS nacionālajos pamatkontos pensiju tiesības netiek atzītas par sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas nenokārtoto maksājumu. Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmu, kā arī jebkuru citu ar nodarbinātību saistīto definētu pabalstu pensiju shēmu, ko sniedz vispārējā valdība, nenokārtoto pensiju maksājumu aplēses neietver nacionālajos pamatkontos, bet ieraksta 17.5. papildu tabulā uz atskaites brīdi uzkrātajām pensiju tiesībām.

Citas ar nodarbinātību saistītās pensiju shēmas

- 17.49. *Definīcija:* citas ar nodarbinātību saistītās pensiju shēmas ir uz līgumu balstītas apdrošināšanas shēmas, ko paredz tiesību akti, veicina valdība vai kā nodarbinātības nosacījumu izvirza darba devēji, paredzot darba ņēmējiem, saņēmējiem, piedalīties darba devēja noteiktā sociālās apdrošināšanas shēmā, lai apdrošinātos pret vecumu un citiem ar vecumu saistītiem riskiem. Šīs ar nodarbinātību saistītās pensijas saņēmējiem sniedz darba devējs vai citas vienības darba devēja vārdā.
- 17.50. Ja vien darba devēji un saņēmēji nevienojas par maksājamo summu pārmaiņām, uz privāto darba devēju pārvaldītajām pensiju shēmām parasti neattiecas pārmaiņas ar atpakaļejošu spēku. Tomēr ir risks, ka darba devējs var nespēt maksāt, jo ir pārtraucis uzņēmējdarbību. Pensiju tiesību turētāju aizsardzība kļūst arvien izplatītāka. Pensiju, kas uzkrāta pie viena darba devēja var nebūt iespējams pārvest pie jauna darba devēja. Darba devēju shēmās arvien biežāk ir uzkrātas rezerves. Pat ja rezervju nav, pašreizējo un bijušo darba ņēmēju pensiju tiesību atzīšanu kontos var paredzēt grāmatvedības konvencijas.
- 17.51. Citas ar nodarbinātību saistītās pensijas uzskata par atalgojuma paketes sastāvdaļu, un sarunas starp darba devējiem un darba ņēmējiem var būt vērstas uz pašreizējiem darba nosacījumiem un atalgojuma līkēm, un pensiju tiesībām. Bieži privāti darba devēji pensijas sniedz no shēmām, ko darba devēji kontrolē vai ar līgumu nodod trešai personai, piemēram, apdrošināšanas sabiedrībai. Dažkārt iespējams, ka specializēta vienība piekūrt uzņemties atbildību nodrošināt pensijas vairāku darba devēju vārdā apmaiņā pret to, ka tie uzņemas risku nodrošināt adekvātu finansējumu apsolīto pensiju samaksai. Šādu vienošanos sauc par vairāku darba devēju pensiju shēmu.
- 17.52. Gan pašreizējie, gan bijušie darba ņēmēji – saņēmēji – var iemaksāt shēmā, un par to viņiem jāsaņem īpašuma ienākums. Tad šo īpašuma ienākumu uzskata par viņu maksājamajām papildu iemaksām.

17.53. Pensiju shēmas atbilstoši to būtībai klasificē kā definētu iemaksu shēmas un definētu pabalstu shēmas.

Definētu iemaksu shēmas

17.54. *Definīcija:* definētu iemaksu shēma ir pensiju shēma, kurā pabalstus nosaka, ņemot vērā tikai fondu līmeni, kas sasniegts no darba ņēmēja darba dzīves laika iemaksām, un vērtības pieaugumu, kas rodas no šīs pensiju shēmas pārvaldnieka fondu ieguldījumiem.

17.55. Definētu iemaksu shēmas risku – nodrošināt adekvātu pensijas ienākumu – uzņemas darba ņēmējs.

17.56. Sīkāk aprakstīt definētu iemaksu shēmas ir diezgan vienkārši, jo jābūt pieejamai pilnīgai uzskaiti un nav jāveic aktuāra novērtējums. Vairākums shēmu ir sabiedrību sektoros (17.5. tabulas A aile), bet iespējams, ka dažos gadījumos shēmas pārvaldītājs ir valdība. Visu definētu iemaksu shēmu pensiju tiesības iekļauj nacionālajos pamatkontos.

Definētu pabalstu shēmas

17.57. *Definīcija:* definētu pabalstu shēma ir pensiju shēma, saskaņā ar kuru maksājamos pabalstus pensionētam darba ņēmējam nosaka, izmantojot formulu – vienu pašu vai kopā ar garantētu minimālo maksājamo summu.

17.58. Definētu pabalstu shēmas risku – nodrošināt adekvātu ienākumu pensijas laikā – uzņemas darba devējs vai vienība, kas darbojas viņa vārdā.

Nosacītās definētu iemaksu shēmas un hibrīdshēmas

17.59. Nosacītās definētu iemaksu shēmas un hibrīdshēmas grupē kā definētu pabalstu shēmas.

17.60. *Definīcija:* nosacīta definētu iemaksu shēma ir līdzīga definētu iemaksu shēmai, bet tā paredz garantētu minimālo maksājamo summu.

17.61. Nosacītā definētu iemaksu shēmā iemaksas (gan darba ņēmēja, gan darba devēja) ieskaita un uzkrāj individuālos kontos. Šie individuālie konti ir nosacīti tādā nozīmē, ka iemaksas shēmās izmanto pensiju pabalstu maksāšanai pašreizējiem pensionāriem. Dodoties pensijā, uzkrāto bilanci pārreķina anuitātē, izmantojot formulu, kuras pamatā kā viens no faktoriem ir paredzamā mūža ilguma aprēķins, un formulu ik gadu pārskata, lai pielīdzinātu dzīves līmeņa mērījumam.

17.62. Hibrīdshēmas ir shēmas, kurās ir gan definētu pabalstu, gan definētu iemaksu elements. Shēmu klasificē kā hibrīdshēmu, ja tā paredz gan definētu pabalstu, gan definētu iemaksu vai ja tā pēc būtības ir nosacītā definētu iemaksu shēma un vienlaicīgi paredz definētu pabalstu vai definētu iemaksu. Rezerves var būt apvienotas vienam saņēmējam vai diferencētas atbilstoši saņēmēju grupām pēc līguma veida, nodrošinātās pensijas u. tml.

17.63. Saskaņā ar nosacīto iemaksu shēmu un hibrīdshēmu risku – nodrošināt adekvātu pensijas ienākumu – kopīgi uzņemas darba devējs un darba ņēmējs.

17.64. Atsevišķos gadījumos darba devēja risku var uzņemties vairāku darba devēju shēma, kas darba devēja vārdā pārvalda definētu pabalstu pensiju shēmu.

Definētu pabalstu shēmu salīdzinājums ar definētu iemaksu shēmām

17.65. Definētu pabalstu pensiju shēmas uzskaitē no definētu iemaksu pensiju shēmas uzskaites pamatā atšķiras ar to, ka definētu pabalstu pensiju shēmā darba ņēmēja pabalstu kārtējā periodā nosaka, ņemot vērā saistības, ko darba devējs uzņēmis attiecībā uz pensijas līmeni, bet definētu iemaksu pensiju shēmā darba ņēmēja pabalstu kārtējā periodā nosaka, ņemot vērā iemaksas shēmā un ieguldījumu ienākumu, un turēšanas guvumus un zaudējumus no šīm un iepriekšējām iemaksām. Tādējādi, lai gan galvenokārt ir pieejama precīza informācija par definētu iemaksu pensiju shēmas dalībnieka pabalstiem, definētu pabalstu pensiju shēmas dalībnieku pabalstus aprēķina aktuāri.

- 17.66. Definētu pabalstu pensiju shēmā ir četri pensiju tiesību pārmaiņu cēloņi. Pirmais no tiem – pašreizējais darba pieaugums – ir to pensiju tiesību pieaugums, kas saistītas ar pārskata periodā nopelnīto atalgojumu. Otrs cēlonis – pagātnes darba pieaugums – ir pensiju tiesību vērtības pieaugums, jo visiem shēmas dalībniekiem pensija (un nāve) ir par vienu gadu agrāk. Trešais pensiju tiesību līmeņa pārmaiņu cēlonis ir samazinājums, ko rada shēmā iesaistītajiem pensionāriem maksātie pabalsti. Ceturtā pārmaiņu cēloņa pamatā ir citi faktori, kas atspoguļoti aktīvu citu pārmaiņu kontā.
- 17.67. Tāpat kā definētu iemaksu pensiju shēmā darba devējs un/vai darba ņēmējs kārtējā periodā shēmā var veikt faktiskas iemaksas. Tomēr šie maksājumi var nebūt pietiekami, lai segtu pabalstu pieaugumu, ko radījusi kārtējā gada nodarbinātība. Tāpēc no darba devējiem vajadzīgas papildu nosacītas iemaksas, lai izlīdzinātu iemaksas (faktiskās un nosacītās) un pašreizējā darba pabalstu tiesības. Šīs nosacītās iemaksas parasti ir pozitīvas, bet var būt negatīvas, ja saņemta iemaksu summa pārsniedz pašreizējā darba pabalstu tiesību palielinājumu.
- 17.68. Pārskata perioda beigās bijušo un esošo darba ņēmēju pensiju tiesību līmeni var aprēķināt, nosakot pensijā maksājamo summu pašreizējo vērtību, izmantojot aktuāru aprēķinu. Viens no šīs summas ikgadējā pieauguma iemesliem ir tas, ka to pensiju tiesību pašreizējā vērtība, kas ir gada sākumā un joprojām ir spēkā gada beigās, ir palielinājusies, jo nākotne ir par vienu gadu tuvāk, tāpēc pašreizējās vērtības aprēķinā jāizmanto par vienu diskonta likmi mazāk. Tieši diskonta samazināšana izraisa pagātnes darba pabalstu tiesību pieaugumu.
- 17.69. Definētu pabalstu pensiju shēmas pamatatsķirība no definētu iemaksu pensiju shēmas attiecas uz maksājumu, lai segtu pensiju shēmas pārvaldīšanas izmaksas. Definētu iemaksu pensiju shēmā visus riskus uzņemas saņēmēji. Pensiju shēmu pārvalda viņu vārdā, un viņi sedz tās izmaksas. Ņemot vērā, ka shēmu var pārvaldīt vienība, kas nav darba devējs, pārvaldīšanas izmaksas var uztvert kā daļu no ieguldījumu ienākuma, ko patur shēma savu izmaksu segšanai un peļņas gūšanai. Atbilstoši apdrošināšanas uzskaiti ieguldījumu ienākumu uztver kā saņēmējiem pilnā apmērā aprēķinātu ienākumu, daļu izmantojot izmaksu segšanai un atlikušo daļu – atkārtoti ieguldot shēmā.
- 17.70. Situācija ir atšķirīga definētu pabalstu pensiju shēmas gadījumā. Risku, ka pensiju tiesībām var nepietikt līdzekļu, daļēji vai pilnībā uzņemas darba devējs vai vienība, kas rīkojas viņa vārdā, ne tikai saņēmēji. Shēmu tiešā veidā var kontrolēt darba devējs, un tā var būt tās pašas institucionālās vienības sastāvdaļa vai arī pilnīgi nosacīta. Pat šajā gadījumā ar shēmas pārvaldīšanu ir saistītas izmaksas. Lai gan tās sākotnēji uzņemas darba devējs, tās var uztvert kā ienākuma veidu natūrā, ko saņem darba ņēmēji, un ērtības labad tās var ietvert darba devēja iemaksās. Pieņem, ka visas izmaksas uzņemas pašreizējie darba ņēmēji, nevis pensionāri. Ir pieņemts arī tas, ka nosacīto shēmu gadījumā veicamos aprēķinus var piemērot citos apstākļos.
- 17.71. Saskaņā ar definētu pabalstu shēmu ir maz ticams, ka pašnodarbinātas personas un bezdarbnieki turpina iemaksas, lai gan tas ir iespējams, ja viņi iepriekš strādāja algotu darbu, radot pamatu dalībai definētu pabalstu pensiju shēmā, un viņiem ir tiesības turpināt dalību. Tie, kas iepriekš bija nodarbināti un pašlaik saņem vai nesaņem pensiju, saņem īpašuma ienākumu un maksā papildu iemaksas.

Pensiju administrators, pensiju pārvaldnieks, pensiju fonds un daudzu darba devēju pensiju shēma

- 17.72. Sociālās apdrošināšanas shēmas var organizēt darba devēji vai valdība; tās var organizēt apdrošināšanas sabiedrības darba ņēmēju vārdā vai var būt nodibinātas atsevišķas institucionālās vienības, kas uzglabā un pārvalda aktīvus pensiju nodrošināšanai un sadalei. Pensiju fonda apakšsektoru veido tikai tie sociālās apdrošināšanas pensiju fondi, kas ir institucionālās vienības atsevišķi no vienībām, kas tos izveidojušas.
- 17.73. Lai pārvaldītu pensiju shēmu un organizētu maksājumus saņēmējiem, darba devējs var noslēgt līgumu ar citu vienību. Ir vairāki veidi, kā to var īstenot.
- 17.74. Pirmkārt, pensiju shēmas operators, pensiju administrators, vienkārši darbojas kā darba devēja pilnvarotais pārstāvis, veicot pensiju shēmas ikdienas administrēšanu, un atbildību par izstrūkumu shēmā vai pārpalikuma priekšrocības saglabā darba devējs.
- 17.75. Otrkārt, pensiju pārvaldnieks ir atbildīgs arī par citas ar nodarbinātību saistītas pensiju shēmas noteikumiem un uzņemas galīgo atbildību par pensiju tiesībām. Pensiju pārvaldnieks arī lielā mērā ir atbildīgs par ilgtermiņa politiku attiecībā uz ieguldījumiem aktīvos, arī par ieguldījumu iespēju izvēli un administratīvo nodrošinātāju

struktūru. Lai gan bieži viena vienība var veikt gan pensiju pārvaldnieka, gan pensiju administratora funkciju, atsevišķos gadījumos tie ir dažādu vienību pienākumi.

- 17.76. Treškārt, ir diezgan ierasts, ka viena vienība var noslēgt līgumus ar vairākiem darba devējiem, lai pārvaldītu viņu pensiju shēmas kā daudzu darba devēju shēmu. Saskaņā ar vienošanos daudzu darba devēju pensiju shēma uzņemas atbildību par pensiju tiesību nodrošināšanai paredzēto līdzekļu iztrūkumu apmaiņā pret tiesībām paturēt jebkādu līdzekļu pārpalikumu. Uzņemoties vairāku darba devēju riskus, daudzu darba devēju shēma paredz līdzsvarot līdzekļu nepietiekamību un pārpalikumu, lai visās shēmās kopumā panāktu pārpalikumu, līdzīgi kā apdrošināšanas sabiedrība apkopo daudzu klientu risku. Tādā gadījumā daudzu darba devēju pensiju shēma ir pensijas pārvaldītājs.
- 17.77. Kad valdība uzņemas atbildību par pabalstu nodrošināšanu lielai sabiedrības daļai, sociālās nodrošināšanas funkcija darbojas kā vairāku darba devēju shēma. Līdzīgi kā apdrošināšanas sabiedrība valdība tad uzņemas atbildību par pensiju saistībām paredzēto līdzekļu iztrūkumu vai tai var būt tiesības paturēt pārpalikumu. Tomēr bieži sociālo nodrošināšanu finansē saskaņā ar paaudžu solidaritātes principu, tādējādi pārpalikums nerodas un, ja rodas līdzekļu iztrūkums, valdība var izmantot pilnvaras mainīt tiesības ne tikai attiecībā uz nākotnes nodarbinātību, bet arī ar atpakaļejošu spēku.
- 17.78. Pensiju pārvaldnieka atbildību par pensiju shēmas līdzekļu nepietiekamību vai pārpalikumu priekšrocības ieraksta kā saistību/aktīvu attiecības ar pensiju administratoru. Pārmaiņas pensiju pārvaldnieka un pensiju administratora savstarpējās saistībās ieraksta katru periodu. Kā pensiju pārvaldnieka saistības ieraksta nevis shēmas pensiju tiesības, bet starpību starp pensiju tiesībām un shēmas turētajiem aktīviem. Gadījumos, kad shēmas turētie aktīvi pārsniedz pensiju tiesības, šo situāciju dēvē par līdzekļu pārpalikumu, saistību/aktīvu attiecības ar pensiju pārvaldnieku ierakstīs tajos gadījumos, ja shēmas likvidēšanas gadījumā pārpalikums noteikti nokļūst pensiju pārvaldnieka īpašumā.
- 17.79. Pensiju pārvaldnieka pārvaldīto aktīvu turēšanas guvumus un zaudējumus attiecina uz pensiju pārvaldnieku tā, lai pensiju fonda neto vērtība vienmēr būtu precīzi nulle.

Uzkrāto lielumu un plūsmu ierakstīšana, ņemot vērā pensiju shēmas veidu sociālajā apdrošināšanā

Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmu darījumi

- 17.80. Ņemot vērā, ka sociālo nodrošināšanu parasti finansē saskaņā ar paaudžu solidaritātes principu, pensiju tiesības, kas uzkrātas saskaņā ar sociālo nodrošināšanu, neuzrāda nacionālajos pamatkontos. Ja visās valstīs sociālās nodrošināšanas shēmu un sociālās apdrošināšanas shēmu pabalsti būtu vienādi, starptautiskā salīdzināšana būtu vienkārša. Tomēr tas tā nav, un valstu izpratne par to, ko sedz sociālā nodrošināšana, būtiski atšķiras.
- 17.81. Pensiju tiesības, kas izriet no sociālās nodrošināšanas shēmām, neietver nacionālajos pamatkontos. Šo shēmu un darba devēju shēmu izplatība dalībvalstīs ir atšķirīga. Lai varētu salīdzināt datus pa valstīm, pensiju tiesības, kas izriet no sociālās nodrošināšanas shēmām, ietver 17.5. papildu tabulā par uz atskaites brīdi uzkrātajām pensiju tiesībām sociālajā apdrošināšanā.
- 17.82. Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmu plūsmu ierakstīšana attiecas uz darba devēju un darba ņēmēju iemaksām un sociālās nodrošināšanas pabalstiem.
- 17.83. Darba devēja iemaksu uztver kā daļu no darba ņēmēju atalgojuma. To ieraksta kā sadales darījumu no darba devēja darba ņēmējam. Tad darba ņēmējs sociālās nodrošināšanas fondā maksā summu, ko saņēmis no darba devēja, un pats savu iemaksu. Šo summu ieraksta kā summu, ko mājāsaimniecības maksā valdībai.
- 17.84. Pašnodarbināto personu vai bezdarbnieku iemaksas arī ietver mājāsaimniecību iemaksās valdībai.
- 17.85. Sociālās nodrošināšanas pabalstus ieraksta kā sadales darījumus, ko vispārējā valdība maksā mājāsaimniecībām.
- 17.86. Šīs nodaļas 17.2. tabulā parādīti sociālās nodrošināšanas pensiju shēmu darījumi.

17.2. tabula. Konti sociālajām iemaksām un pensiju pabalstiem, kas maksāti kā sociālā nodrošināšana

Izlietojums					Konta un darījuma veids	Resursi				
Darba devējs	Sociālās nodrošināšanas fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika		Darba devējs	Sociālās nodrošināšanas fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika
Ienākuma veidošanas konts (II.1.1)										
139,0				139,0	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.1211)					
Primārā ienākuma iedaļes konts (II.1.2)										
					Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.1211)			139,0		139,0
Ienākuma sekundārās sadales konts (II.2)										
		226,0		226,0	Sociālās nodrošināšanas iemaksas (pensijas)		226,0			226,0
		139,0		139,0	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.6111)		139,0			139,0
		87,0		87,0	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas (D.6131)		87,0			87,0
	210,0			210,0	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā (D.6211)			210,0		210,0

Citu ar nodarbinātību saistīto pensiju shēmu darījumi

- 17.87. Attiecībā uz citām ar nodarbinātību saistītām shēmām dalībnieku pensiju tiesības parasti ieraksta to veidošanas gaitā. No pašreizējām pensiju tiesībām gūto ieguldījumu ienākumu ieraksta kā ienākumu, ko sadala saņēmējiem un ko viņi atkārtoti iegulda pensiju shēmā.
- 17.88. Ar definētu iemaksu shēmu saistīto darījumu ierakstīšana ir vienkāršāka nekā ar definētu pabalstu shēmu saistīto darījumu ierakstīšana.
- 17.89. Attiecībā uz abām shēmām pieņem, ka ir izveidots pensiju fonds. Definētu iemaksu pensiju shēmas gadījumā ir jābūt reālam fondam. Definētu pabalstu pensiju shēmā fonds var būt reāls vai tikai nosacīts. Ja tas ir reāls, tas var būt vienā institucionālā vienībā ar darba devēju vai kā atsevišķa institucionāla vienība ar autonomu pensiju shēmu, vai tas var būt kā sastāvdaļa citai finanšu iestādei – apdrošināšanas sabiedrībai vai daudzu darba devēju pensiju shēmai.

Definētu iemaksu pensiju shēmu darījumi

- 17.90. Darba devēja iemaksu darba ņēmēja vārdā definētu iemaksu pensiju shēmā uztver kā darba ņēmēju atalgojumu.
- 17.91. No uzkrātajām pensiju tiesībām gūto ieguldījumu ienākumu arī ieraksta kā ienākumu, kuru pensiju fonds sadala mājsaimniecībām. Ieguldījumu ienākums ietver procentus un dividendes, plus kolektīvo ieguldījumu shēmu sadalīto ienākumu, ja pensiju fonds ir šo shēmu daļu turētājs. Iespējams, ka pensiju fondam pieder īpašums, no kā tas var gūt neto pamatdarbības pārpalikumu, ko ietver ieguldījumu ienākumā, kuru sadala pensiju saņēmējiem. Šādā gadījumā termins "ieguldījumu ienākums" ietver šo ienākuma avotu, ja tāds ir. Uzkrāto pensiju tiesību ieguldījumu turēšanas guvumus un zaudējumus neietver ieguldījumu ienākumā, bet tos ieraksta kā citas pārmaiņas pārvērtēšanas dēļ.
- 17.92. Daļu mājsaimniecībām sadalītā ienākuma izmanto, lai segtu pensiju fonda darbības izmaksas. Šīs izmaksas ieraksta kā pensiju fonda izlaidi un kā mājsaimniecības galapatēriņa izdevumus. Sadalītā ienākuma atlikušo daļu uztver kā papildu pensiju iemaksas, ko mājsaimniecības atmaksā pensiju fondam.

- 17.93. Sociālās iemaksas ieraksta kā mājāsaimniecību maksājumus pensiju fondam. Sociālo iemaksu kopējo summu veido faktiskās iemaksas, ko darba devēji maksā kā daļu no darba ņēmēju atalgojuma, darba ņēmēju un, iespējams, citu personu, piemēram, personu, kas iepriekš piedalījušās shēmā, pašnodarbinātu personu un bezdarbnieku, kā arī pensionāru faktiskās iemaksas un 17.92. punktā precizētās papildu iemaksas. Skaidrības labad un lai atvieglotu salīdzinājumu ar definētu pabalstu shēmām, uzrāda papildu iemaksu pilno vērtību. Mājāsaimniecību kopējās iemaksas pensiju fondos ir neto summa tāpat kā apdrošināšanas prēmijas, t. i., tā ir visu iemaksu summa minūs pakalpojuma maksa.
- 17.94. Citas personas, kas, nebūdamas darba ņēmēji, iemaksā definētu iemaksu pensiju shēmā, var būt pašnodarbinātas personas, kas piedalās definētu iemaksu pensiju shēmā, vai var būt nenodarbinātas personas, kurām dalību definētu iemaksu pensiju shēmā nodrošina profesija vai iepriekšējais nodarbinātības statuss.
- 17.95. Pensiju pabalstus, ko pensiju fonds maksā mājāsaimniecībām, ieraksta kā sadales darījumus pie citiem sociālās apdrošināšanas pensiju pabalstiem (D.6221).
- 17.96. Pensiju fonda sniegtā pakalpojuma darījumu (kas vienāds ar pensiju fonda izlaides vērtību) ieraksta kā mājāsaimniecību galapatēriņa izdevumus.
- 17.97. Pensiju tiesību pieaugumu, ko rada iemaksu pārpalikums pār pabalstiem, ieraksta kā pensiju fonda maksājumu mājāsaimniecībām. Līdzīgi pensiju tiesību samazinājumu, ko rada maksājamo iemaksu iztrūkums salīdzinājumā ar pabalstiem, ieraksta kā mājāsaimniecību maksājumu pensiju fondam. Pārmaiņas pensiju tiesībās tiešā veidā ietekmē mājāsaimniecību neto vērtību un līdz ar to arī mājāsaimniecību sektora uzkrājumus. Ņemot vērā, ka definētu iemaksu pensiju shēmas dalībnieku pensiju tiesību palielinājums un tādējādi pabalstu finansējums lielā mērā rodas no turēšanas guvumiem, ko neietver definētu iemaksu pensiju shēmu dalībnieku papildu iemaksās, korekcija sakarā ar pārmaiņām pensiju tiesībās šīm personām bieži būs negatīva.
- 17.98. Korekciju sakarā ar pārmaiņām pensiju tiesībās, ko pensiju fondi maksā mājāsaimniecībām, ieraksta kā mājāsaimniecību prasību pret pensiju fondu.
- 17.99. Šīs nodaļas 17.3. tabulā attēloti vajadzīgie ieraksti, lai ierakstītu uz definētu iemaksu shēmu attiecināmos darījumus. Tā ir vienkāršāka nekā definētu pabalstu shēmas atbilstošā tabula, jo tajā nav nosacītu darījumu.

17.3. tabula. Konti pensiju pabalstiem, ko maksā saskaņā ar definētu iemaksu shēmu

Izlietojums					Konta un darījuma veids	Resursi				
Darba devējs	Pensiju fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika		Darba devējs	Pensiju fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika
Ražošanas konts										
					Izlaide (P.1)		1,4			1,4
Ienākuma veidošanas konts										
11,0				11,0	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.1211)					
Primārā ienākuma sadale										
					Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.1211)			11,0		11,0
			3,0	3,0	Īpašuma ienākums (D.4)		3,0			3,0
	16,2			16,2	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums (D.442)			16,2		16,2

Izlietojums					Konta un darījuma veids	Resursi				
Darba devējs	Pensiju fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika		Darba devējs	Pensiju fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika
Ienākuma sekundārās sadales konts										
		37,3		37,3	Mājsaimniecības kopējās pensiju iemaksas		37,3			37,3
		11,0		11,0	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.6111)		11,0			11,0
		11,5		11,5	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas (D.6131)		11,5			11,5
		16,2		16,2	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas (D.6141)		16,2			16,2
		– 1,4		– 1,4	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa (D615C)		– 1,4			– 1,4
	26,0			26,0	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti (D.6221)			26,0		26,0
Ienākuma izlietojuma konts										
		1,4		1,4	Galapatēriņa izdevumi (P.3)					
	11,3			11,3	Korekcija sakarā ar pensiju tiesību pārmaiņām (D.8)			11,3		11,3
– 11,0	– 11,8	25,8	– 3,0	0	Uzkrājumi					
Aktīvu pārmaiņas					Finanšu konts	Saistību pārmaiņas				
					Neto aizņēmumi/aizdevumi (B.9)	– 11,0	– 11,8	25,8	– 3,0	0,0
		11,3		11,3	Pensiju tiesības (F.63)		11,3			11,3
– 11,0	– 0,5	14,5	– 3,0	0,0	Citi finanšu aktīvi					

Citas plūsmas definētu iemaksu pensiju shēmās

17.100. Citi faktori, kas ietekmē pārmaiņas bilances ierakstos, lai atspoguļotu pensiju tiesību pārmaiņas, ir uzrādīti aktīvu citu pārmaiņu kontā. Jo īpaši shēmas saņēmēju tiesības pārvērtēšanas kontā parāda turēšanas guvumus vai zaudējumus, kas precīzi atbilst pensiju fonda turēto to aktīvu turēšanas guvumiem vai zaudējumiem, ko izmanto šo saistību segšanai.

17.101. Definētu iemaksu pensiju shēmu pensiju tiesību ieguldījumi rada turēšanas guvumus vai zaudējumus. Šos guvumus vai zaudējumus izraisa pensiju fonda turēto aktīvu vērtības pārmaiņas, un apjomu, kas precīzi atbilst turēšanas guvumiem un zaudējumiem, aprēķina kā saņēmēju pensiju tiesību pieaugumu. To ieraksta pārvērtēšanas kontā.

Definētu pabalstu pensiju shēmu darījumi

- 17.102. Definētu pabalstu pensiju shēmās darba devējs saglabā atbildību par pensiju maksājumiem. Alternatīvas, kas paredz izmantot daudzu darba devēju shēmu vai darba devēja vārdā atbildību uzņemties valdībai, atbilst 17.76. un 17.77. punkta definīcijai.
- 17.103. Kopējai iemaksai definētu pabalstu pensiju shēmā, ko sava darba ņēmēja vārdā maksā darba devējs, jābūt pietiekamai, lai, pieskaitot darba ņēmēja faktisko iemaksu un atņemot shēmas pārvaldīšanas izmaksas, tā atbilstu pašreizējam darba pieaugumam darba ņēmēja pensiju tiesībās. Darba devēja iemaksu iedala faktiskajā un nosacītajā daļā, un pēdējo aprēķina tādējādi, lai būtu precīza visu fondā veikto iemaksu atbilstība, ko pieskaita darba ņēmēja pensiju tiesībām un šo pensiju tiesību kārtējam darba izmaksām.
- 17.104. Darba devēja iemaksu aprēķina attiecībā pret pensiju tiesībām, kas nopelnītas attiecīgajā periodā, neņemot vērā tajā pašā periodā gūto shēmas ieguldījumu ienākumu vai shēmas līdzekļu pārpalikumu. Kārtējā perioda pensiju tiesības ir daļa no darba ņēmēju atalgojuma, un, neietverot darba devēja iemaksu pilnu vērtību, par zemu tiek novērtēts darba ņēmēju atalgojums un par augstu – darba devēja pamatdarbības pārpalikums. Ir svarīgi pastāvīgi ierakstīt iemaksas pat tad, ja ir iemaksu brīvdienas, kad darba devējs neveic faktisku iemaksu, kā darba devēja priekšrocību uztverot to, ka mainās saistības starp pensiju fondu un darba devēju. Līdz ar to abu neto vērtība saglabājas tāda pati kā tad, ja iemaksas netiek ieskaitītas iemaksu brīvdienā laikā, mākslīgi nesamazinot darba ņēmēju atbildību.
- 17.105. Definētu pabalstu shēmās ir iespējams noteikt kvalifikācijas periodu, pirms darba ņēmējs iegūst tiesības saņemt pensiju. Neatkarīgi no šā kvalifikācijas perioda iemaksas un pensiju tiesības ieraksta no nodarbinātības sākuma un veic korekciju, ņemot vērā varbūtību, ka darba ņēmējs patiešām izturēs kvalifikācijas periodu.
- 17.106. Darba devēja faktisko un nosacīto pensiju iemaksu summu uzskata par darba ņēmēju atalgojumu. To ieraksta ienākuma veidošanas kontā kā darba devēja izlietojumu un kā darba ņēmēja resursus primārā ienākuma piešķiršanas kontā.
- 17.107. Pašreizējo darba ņēmēju un personu, kas vairs neveic iemaksas, bet saglabā tiesības turpmāk saņemt pensiju, pensiju tiesību tagadnes vērtības pieaugums atspoguļo darba ņēmējiem sadalīto ieguldījumu ienākumu. No tā neatskaita summu, kura, iespējams, gūta no turēšanas guvumiem vai kura patiesībā neatbilst pašreizējiem līdzekļiem. Darba ņēmējiem sadalīto ieguldījumu ienākums atbilst summai, kas neapšaubāmi pienākas darba ņēmējam saskaņā ar spēkā esošajiem līgumiem; veids, kā darba devējs beigās izpilda šīs saistības, nav būtisks, to ierakstot kā ieguldījumu ienākumu, tāpat kā nav būtiski, kā, ierakstot kā ieguldījumu ienākumu, tiek ietekmēti līdzekļi, no kuriem faktiski finansē procentus vai dividendes. Ieguldījuma ienākumu pensiju fondam ieraksta kā izlietojumu un mājāsaimniecībām – kā resursus. Mājāsaimniecības to nekavējoties atkārtoti iegulda fondā un ietver papildu pensiju iemaksās.
- 17.108. Ienākuma sekundārās sadales kontā sociālās iemaksas mājāsaimniecībām uzrāda kā izlietojumu un pensiju fondam – kā resursus. Sociālo iemaksu kopējo maksājamo summu veido faktiskās un nosacītās darba devēja iemaksas kā daļa no darba ņēmēju atalgojuma, neņemot vērā pensiju shēmas pārvaldīšanas izmaksu summu, plus darba ņēmēju faktiskās iemaksas, plus 17.107. punktā noteiktās papildu iemaksas. Kā izskaidrots 17.54 līdz 17.56 punktā par definētu iemaksu shēmām, konti uzrāda iemaksu un papildu iemaksu pilno vērtību ar izlīdzinošo posteni, kas atspoguļo maksājamo pakalpojuma maksu. Faktiski samaksātā summa ir iemaksu neto summa.
- 17.109. Pensiju shēmas pensiju pabalstus mājāsaimniecībām ieraksta ienākuma sekundārās sadales kontā. Aplūkojot pabalstus kā anuitāti, šeit uzrāda anuitāti nevis vienreizējās summas, kas jāmaksā pensionēšanās brīdī.
- 17.110. Ienākuma izlietojuma kontā ir ieraksts pensiju fonda sniegtā pakalpojuma maksājumam, kas ir līdzvērtīgs pensiju fonda izlaides un ar pensiju tiesībām nopirkto uzņēmumu darbības anuitāšu izlaides kopējai vērtībai. Tie ir parādīti kā mājāsaimniecību izlietojums un pensiju fonda resursi.
- 17.111. Arī ienākuma izlietojuma kontā ir ieraksts, kas uzrāda pensiju tiesību pieaugumu, kas radies, jo darba devējs piešķir turpmākas pensiju tiesības, no vienas puses, un atņemot samazinājumu no saņemamajiem pabalstiem, no otras puses. Šo summu mājāsaimniecībām parāda kā resursus un pensiju fondam – kā izlietojumu. Tam pamatā ir apsvērumi, ka, ņemot vērā, ka šīs pensiju tiesību pārmaiņas tiešā veidā ietekmē mājāsaimniecību neto vērtību, tās jāietver mājāsaimniecību sektora uzkrājumos.

- 17.112. Summu, kas ietverta ienākuma izlietojuma kontā kā summa, ko pensiju fonds samaksājis mājāsaimniecībām, parāda finanšu kontā kā mājāsaimniecību aktīvu pārmaiņas attiecībā uz pensiju fondu.
- 17.113. Citas organizācijas, piemēram, arodbiedrība, saviem biedriem var radīt definētu pabalstu pensiju shēmu, kas darbojas paralēli darba devēja definētu pabalstu pensiju shēmai. Ievēro tieši tādu pašu ierakstu principu, izņemot to, ka norādes uz darba devēju jāsaprot kā norādes uz pensiju pārvaldītāju un norādes uz darba ņēmēju – kā norādes uz shēmas dalībnieku.
- 17.114. Lai ilustrētu tādu darījumu ierakstīšanu, kas saistīti ar definētu pabalstu pensiju shēmu, 17.4. tabulā parādīts skaitlisks piemērs. Nosacītie skaitļi ir treknrakstā; tie, kas radušies pārvirzīšanas dēļ, ir attēloti slīprakstā.

17.4. tabula. Konti pensiju pabalstiem, ko maksā saskaņā ar definētu pabalstu shēmu

Izlietojums					Konta un darījumu veids	Resursi				
Darba devējs	Pensiju fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika		Darba devējs	Pensiju fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika
Ražošanas konts										
					Izlaide (P.1)		0,6			0,6
Ienākuma veidošanas konts										
10,0				10,0	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.1211)					
4,1				4,1	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas (D.1221)					
Primārā ienākuma iedaļes konts										
					Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.1211)			10,0		10,0
					Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas (D.1221)			4,1		4,1
			2,2	2,2	Īpašuma ienākums (D.4)		2,2			2,2
	4,0			4,0	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums (D.442)			4,0		4,0
Ienākuma sekundārās sadales konts										
		19,0		19,0	Mājsaimniecības kopējās pensiju iemaksas		19,0			19,0
		10,0		10,0	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas (D.6111)		10,0			10,0
		4,1		4,1	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas (D.6121)		4,1			4,1
		1,5		1,5	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas (D.6131)		1,5			1,5
		4,0		4,0	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas (D.6141)		4,0			4,0

Izlietojums					Konta un darījumu veids	Resursi				
Darba devējs	Pensiju fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika		Darba devējs	Pensiju fonds	Mājsaimniecības	Citi sektori	Kopējā ekonomika
		- 0,6		- 0,6	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa (D.61SC)		- 0,6			- 0,6
	16,0			16,0	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti (D.6221)			16,0		16,0
Ienākuma izlietojuma konts										
		0,6		0,6	Galapatēriņa izdevumi (P.3)					
	3			3	Korekcija sakarā ar pensiju tiesību pārmaiņām (D.8)			3		3
- 14,1	- 1,2	17,5	- 2,2	0	Uzkrājumi					
Aktīvu pārmaiņas					Finanšu konts	Saistību pārmaiņas				
					Neto aizņēmumi/aizdevumi (B.9)	- 14,1	- 1,2	17,5	- 2,2	0
		3		3	Pensiju tiesības (F.63)		3			3
	4,1			4,1	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem (F.64)	4,1				4,1
- 10,0	- 2,3	14,5	- 2,2	0	Citi finanšu aktīvi					

17.115. Saskaņā ar aktuāru aprēķiniem pensiju tiesību pieaugums, kurš izriet no pašreizējā darba, kas ir attiecīgajā gadā "nopelnīto" turpmāko pensiju tiesību neto vērtība, ir 15. Mājsaimniecību (polises turētāju/darba ņēmēju) ieguldījums ir 1,5. Tāpēc darba devējam jāiemaksā 13,5. Turklāt shēmas darbības izmaksas tiek lēstas 0,6 apmērā. Tāpēc kopumā darba devējam jāsniedz 14,1. Viņš faktiski iemaksā 10, tāpēc atlikušie 4,1 ir nosacīta iemaksa. Izlaidi 0,6 apmērā uzrāda ražošanas kontā; šā pakalpojuma patēriņu paziņo "ienākuma izlietojuma kontā". Darba devēja iemaksas ir uzrādītas kā darba devēja izlietojums ienākuma veidošanas kontā un kā mājsaimniecību resursi – primārā ienākuma iedaļes kontā.

17.116. Primārā ienākuma iedaļes kontos ir uzrādīts īpašuma ienākums. Pieaugums pensiju tiesībās, kas izriet no pagātnes darba, diskonta likmes samazināšanas dēļ (jo pensija ir par vienu gadu agrāk) ir 4. To uzrāda kā nosacītu īpašuma ienākuma plūsmu no pensiju fonda uz mājsaimniecībām. Vienlaikus pensiju fonds patiesībā nopelna 2,2 no pārvaldīto fondu ieguldījumu ienākuma. Līdz ar to pensiju fondu resursos ir iztrūkums 1,8 apmērā, bet to neuzrāda tekošos kontos.

17.117. Ienākuma sekundārās sadales kontos ir uzrādīti mājsaimniecību maksājumi pensiju fondam. Tos var aplūkot vienā no diviem iespējamajiem veidiem. Mājsaimniecību iemaksu summai jābūt vienādi ar pieaugumu pensiju tiesībās, kas izriet no pašreizējā darba (15), plus tas, ko rada ienākums no pagātnes pensiju tiesībām (4), vai kopsummā 19. Faktiski samaksātā summa ir 10, kas saņemta kā darba devēja faktiskās iemaksas; 4,1 kā nosacītās iemaksas; 1,5 kā mājsaimniecību pašu iemaksas; 4 kā papildu iemaksas, atņemot pakalpojuma maksu 0,6 apmērā, kopsummā atkal ir 19.

17.118. Ņemot vērā pakalpojuma maksu, kas ir daļa no mājsaimniecību galapatēriņa izdevumiem, ienākuma izlietojuma kontā pārmaiņas pensiju tiesībās pensiju fondam uzrāda kā izlietojumu, savukārt mājsaimniecībām – kā resursus. Šajā piemērā mājsaimniecību iemaksu apjoms 19 ir pretstatīts pensiju pabalstiem 16. Tādējādi mājsaimniecības pensiju tiesībās ir radījušas pieaugumu 3 apmērā.

Formula	Rindas Nr.	Ieraksts	Nacionālie pamatkonti						Nav ietverti nacionālajos pamatkontos		Kopā pensiju shēmas	Pretējie ieraksti: Nerezidentu mājsaimniecību pensiju tiesības ⁽⁴⁾
		Pensiju pārvaldītājs	Shēmas, par kurām neatbild vispārējā valdība			Vispārējā valdība						
		Definētu iemaksu shēmas	Definētu pabalstu shēmas un citas ⁽¹⁾ , nedefinētu iemaksu shēmas	Kopā	Definētu iemaksu shēmas	Definētu pabalstu shēmas vispārējās valdības darba ņēmējiem ⁽²⁾			Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas			
						Klasificēts finanšu sabiedrībās	Klasificēts vispārējā valdībā ⁽³⁾	Klasificēts vispārējā valdībā				
		Ailes numurs	A	B	C	D	E	F	G	H		
	7	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar vienošanos par pārmaiņām shēmas struktūrā										
		Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar citām plūsmām										
	8	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar pārvērtēšanu ⁽⁶⁾										
	9	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar citām apjoma pārmaiņām ⁽⁶⁾										
		Beigu balance										
1 + Σ no 5 līdz 9	10	Pensiju tiesības										
		Saistītie rādītāji										
	11	Izlaide										

⁽¹⁾ Šajās citās nedefinētu iemaksu shēmās, ko bieži sauc par hibrīdshēmām, ir gan definētu pabalstu, gan definētu iemaksu elements.

⁽²⁾ Shēmas, ko organizē vispārējā valdība saviem pašreizējiem vai bijušajiem darba ņēmējiem.

⁽³⁾ Šīs ir neautonomas definētu pabalstu shēmas, kuru pensiju tiesības ieraksta nacionālajos pamatkontos.

⁽⁴⁾ Nerezidentu mājsaimniecību attiecīgos datus uzrāda atsevišķi tikai tad, ja pensiju attiecības ar pārējo pasauli ir būtiskas.

⁽⁵⁾ Šīs papildu iemaksas veido ieņēmumi no dalībnieku prasībām pret pensiju shēmām – ienākumi no definēto iemaksu shēmu aktīvu ieguldījumiem un definētu pabalstu shēmām piemērojamās diskonta likmes kompensēšanas.

⁽⁶⁾ Šo pozīciju sīkāku izklāstu sniedz par G un H aili, pamatojoties uz šīm shēmām veiktajiem modeļaprēķiniem. Lodziņus, kas iekrāsoti ■, nepiemēro; lodziņus, kas iekrāsoti ■■■, būs atšķirīgi dati no nacionālajiem pamatkontiem.

Tabulas ailes

17.125. Tabulas ailes attiecas uz pensiju shēmu iedalījumu trīs dažādās grupās: pēc ierakstu veida:

- 1) pensiju shēmas, kas pilnībā ierakstītas nacionālajos pamatkontos (no A līdz F ailei), un pensiju shēmas, kuru tiesības ir ierakstītas tikai papildu tabulā (no G līdz H ailei);
- 2) pēc pensiju pārvaldnieka veida: pensiju shēmas, kas nav vispārējās valdības pensiju shēmas (no A līdz C ailei) un vispārējās valdības pensiju shēmas (no D līdz H ailei); pensiju shēmas (tostarp sociālā nodrošināšana), ko klasificē kā vispārējo valdību, ir uzrādītas D, F, G un H ailē;

- 3) pēc pensiju shēmas veida: definētu iemaksu shēmas (A un D aile) un definētu pabalstu shēmas (B aile un no E līdz G ailei).
- 17.126. Pensiju shēmu saņēmēji vairākumā gadījumu ir rezidentu mājsaimniecības. Dažās valstīs var būt ievērojams to nerezidentu mājsaimniecību skaits, kas saņem pensiju pabalstus. Šādā gadījumā pievieno J aili, lai parādītu kopsummu nerezidentu mājsaimniecībām.
- 17.127. Lēmums, vai tādu nefondētu ar nodarbinātību saistītu definētu pabalstu pensiju shēmu, kurā valdība darbojas kā pensiju pārvaldnieks, pensiju tiesības ierakstīt nacionālajos standartkontos vai tikai papildu tabulā, ir atkarīgs no definētu pabalstu shēmas rakstura. Noteicošais princips ietveršanai nacionālajos kontos ir tas, cik lielā mērā shēma atbilst valsts sociālās nodrošināšanas pensiju shēmai.
- 17.128. ES ir liela shēmu daudzveidība, un visu shēmu iekļaušanas rezultātā rastos ierakstīšanas nekonsekvence. Tāpēc pensiju tiesības, ko paredz nefondētas ar nodarbinātību saistītas definētu pabalstu shēmas, kurās valdība darbojas kā pensiju pārvaldnieks, ieraksta tikai papildu tabulā. Tas ietekmē metodi, kā nacionālajos pamatkontos aprēķina darba devēja nosacītās sociālās iemaksas šajās shēmās.
- 17.129. Pensiju shēmas sīkāk klasificē pēc pensiju pārvaldnieka veida: valdības un ar valdību nesaistīti pensiju pārvaldnieki. Pensijas pārvaldnieka definīcija ir ietverta 17.75. punktā.
- 17.130. Dažās darba devēju pensiju shēmās ir jaukts dalībnieku sastāvs, piemēram, gan valdības darba ņēmēji, gan publisko sabiedrību darba ņēmēji, un daudzās pensiju shēmās ir apturēta to dalībnieku dalība, kas pārgājuši pie cita darba devēja. Shēmu tomēr apzīmē kā tādu, kuru pārvalda valdība, neņemot vērā nelielo ar valdību nesaistīto darba ņēmēju daļu.
- 17.131. Vispārējās valdības fondētās definētu pabalstu shēmas valdības darba ņēmējiem uzrādītas E un F ailē. E aile uzrāda shēmas, ko pārvalda pensiju fonda vai apdrošināšanas sabiedrība, un F aile – tās shēmas, kuras pārvalda pati vispārējā valdība. Valdības shēmas valdības darba ņēmējiem, kuru pensiju tiesības neparādās nacionālajos pamatkontos, uzrādītas G ailē. E, F un G ailes summa tādējādi uzrāda kopējo valdības atbildību par savu darba ņēmēju pensiju tiesībām.
- 17.132. Pensiju shēmas pēc shēmas veida klasificē kā definētu iemaksu pensiju shēmas (A un D aile) un definētu pabalstu pensiju shēmas (B, E, F un G aile). H aile attiecas uz sociālās nodrošināšanas pensiju shēmām.

Tabulas rindas

- 17.133. Tabulas rindas attiecas uz bilances posteņiem, darījumiem un citām plūsmām, kas saistītas ar papildu tabulā ietverto shēmu pensiju tiesībām, un tās parāda atsevišķi 17.6. tabulā. Tajās ietver ierakstu pilnīgu saskaņošanu starp šādu shēmu sākuma bilances uzkrātajām pensiju tiesībām perioda sākumā un beigu bilances uzkrātajām pensiju tiesībām perioda beigās, ņemot vērā visus darījumus un citas plūsmas perioda laikā. G un H ailē ierakstīto shēmu uzkrātās pensiju tiesības nav ierakstītas nacionālajos pamatkontos, bet daudzi darījumi ir ierakstīti nacionālajos pamatkontos.

17.6. tabula. Rindas papildu tabulā par uz atskaites brīdi uzkrātajām pensiju tiesībām sociālajā apdrošināšanā

Rindas Nr.	
	Sākuma balance
1	Pensiju tiesības
	Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar darījumiem
2	Pensiju tiesību palielinājums sakarā ar sociālajām iemaksām
2.1	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
2.2	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas

Rindas Nr.	
2.3	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas
2.4	Mājsaimniecības papildu sociālās iemaksas ⁽¹⁾
2.5	Mīnuss: pensiju shēmu pakalpojuma maksas
3	Cits (aktuārais) pieaugums pensiju tiesībās sociālās nodrošināšanas pensiju shēmās
4	Pensiju tiesību samazinājums sakarā ar pensiju izmaksu
5	Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar sociālajām iemaksām un pensiju izmaksu
6	Pensiju tiesību nodošana shēmu starpā
7	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar vienošanos par pārmaiņām shēmas struktūrā
	Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar citām ekonomiskajām plūsmām
8	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar pārvērtēšanu ⁽²⁾
9	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar citām apjoma pārmaiņām ⁽²⁾
	Beigu balance
10	Pensiju tiesības
	Saistītie rādītāji
11	Izlaide

⁽¹⁾ Šie papildinājumi atspoguļo atdevi no dalībnieku prasībām pret pensiju shēmām, izmantojot ieguldījumu ienākumu gan no definētu iemaksu shēmu aktīviem, gan par definētu pabalstu shēmām, piemērojot samazinātu diskonta likmi.

⁽²⁾ Šo pozīciju sīkāku izklāstu sniedz par G un H aili, pamatojoties uz šīm shēmām veiktajiem modeļaprēķiniem (skatīt 17.158.–17.160. punktu).

Sākuma un beigu bilances

17.134. Pirmā rinda uzrāda sākuma bilanci uzkrātās pensiju tiesības, kas precīzi atbilst iepriekšējā pārskata perioda beigu bilances lielumiem. Desmitajā rindā ir atbilstīgās beigu bilances uzkrātās pensiju tiesības pārskata perioda beigās.

Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar darījumiem

17.135. Darba devēja un darba ņēmēja faktiskās sociālās iemaksas ir ierakstītas 2.1. un 2.3. rindā atbilstoši nacionālajiem pamatkontiem. Atsevišķās pensiju shēmās, jo īpaši sociālās nodrošināšanas pensiju shēmās, ir svarīgi faktiskās sociālās iemaksas, kas attiecas uz pensijām, nošķirt no sociālajām iemaksām, kas attiecas uz citiem sociālajiem riskiem, piemēram, bezdarbu.

17.136. Attiecībā uz definētu pabalstu pensiju shēmām darba devēja nosacītās sociālās iemaksas parasti mēra kā balans-posteni – visas pārmaiņas tiesībās gada laikā, kas nav ietvertas citās tabulas rindās, ir fiksētas 2.2. rindā. Šī rinda attiecas uz “pieredzes ietekmes” gadījumiem, kad pensiju veidošanas pieņēmumu novērotais iznākums (algas pieauguma temps, inflācijas temps un diskonta likme) atšķiras no pieņemtajiem līmeņiem. Definētu iemaksu shēmām šajā rindā parāda nulles.

17.137. Tabulas 2.4. rindā parāda tādu īpašuma ienākumu no shēmām, kas nopelnīts vai nosacīts ar mājsaimniecību sektora vai pārējās pasaules sektora starpniecību. Jāpiebilst, ka visām fondētām vai nefondētām definētu pabalstu shēmām, tostarp sociālajai nodrošināšanai, šis īpašuma ienākums ir līdzvērtīgs diskonta likmes samazinājumam. Citiem vārdiem sakot, vērtība atbilst diskonta likmei, kas pareizināta ar pensiju tiesībām pārskata perioda sākumā.

17.138. Daži ieraksti G un H ailes rindās, jo īpaši darba devēju un darba ņēmēju faktiskās iemaksas, parādās nacionālajos pamatkontos, lai gan tiesības un pārmaiņas tiesībās neparādās. Citi ieraksti G un H ailē, kas uzrādīti tikai papildu tabulā, tabulā ir iekrāsoti un izskaidroti turpmāk tekstā.

17.139. Ir jāpievērš īpaša uzmanība darba devēja nosacītajai iemaksai tajās valdības shēmās, kuru tiesības parādās G ailē, bet neparādās nacionālajos pamatkontos. Nacionālajos pamatkontos nosacītās iemaksas jāaplēš, izmantojot aktuāro aprēķinu. Tikai tādos gadījumos, kad ar aktuāriem aprēķiniem nevar panākt pietiekamu ticamību, iespējamās divas citas pieejas, lai aplēstu valdības darba ņēmēju nosacītās pensiju iemaksas, t. i.:

- 1) vai nu pamatojoties uz saprātīgu procentu no darba algas, ko maksā pašreizējiem darba ņēmējiem;
- 2) vai arī kā starpību starp kārtējiem maksājamiem pabalstiem un faktiskajām veicamajām iemaksām (ko maksā gan darba ņēmēji, gan valdība kā darba devējs).

Mājsaimniecību papildu sociālo iemaksu, kā arī citu pārmaiņu tiesībās posteņi ir uzrādīti tāpat kā privātajām shēmām.

17.140. Postenis, ko aprēķina, izmantojot to pašu aktuāro aprēķinu kā attiecībā uz sociālo nodrošināšanu, uzrādīts 3. rindā kā "citu (aktuāro) pensiju tiesību uzkrājums sociālās nodrošināšanas fondos". Tādējādi to nošķir no darba devēja nosacītajām sociālajām iemaksām.

17.141. Ņemot vērā, ka papildu tabula sniedz pilnīgu ieskatu pensiju tiesību pārmaiņās pārskata perioda laikā, ir svarīgi ieviest īpašu rindu gadījumiem, kad faktiskās sociālās iemaksas sociālās nodrošināšanas pensiju shēmā nav uz aktuāra pamata, un tādējādi tās ir nosacītās iemaksas, par ko nav atbildīgs darba devējs. Šie sociālās nodrošināšanas pensiju shēmu nosacītie darījumi uzrādīti 3. rindā kā cits aktuārais pieaugums pensiju tiesībās sociālās nodrošināšanas pensiju shēmās. Šajā rindā ieraksti var būt pozitīvi vai negatīvi – negatīvos gadījumus novēro sociālās nodrošināšanas pensiju shēmā, kur diskonta likme pārsniedz shēmas iekšējo atdeves likmi. Pensiju shēmas iekšējā atdeves likme ir diskonta likme, kas nolīdzina faktisko iemaksu pašreizējo vērtību un no šīm iemaksām uzkrāto pensiju tiesību diskontēto vērtību. Negatīvie ieraksti vērojami, piemēram, kad iemaksas ir paaugstinātas virs vajadzīgā aktuārā līmeņa, lai finansētu nelielu naudas trūkumu.

17.142. Trešā rinda neatspoguļo naudas pārvedumus no nodokļu ieņēmumiem, un tos ierakstītu standartkontos kā kārtējos darījumus starp valdības vienībām, ja tie neietekmē pensiju tiesības. Dažās dalībvalstīs valdības veic pārskaitījumus uz pensiju shēmām, kas palielina pensiju tiesības (piemēram, pārskaitot īpašām sociālām grupām, kas nespēj iemaksāt tiešā veidā), kas norādītu uz to, ka summas netieši jāiekļauj šīs rindas datos, ko aprēķina kā starpību.

17.143. Atšķirības pārskata periodā, ko novēro starp pieņemto un faktisko algas pieaugumu (kas, modelējot, ir "piederzies ietekmes" vai "aktuārās ietekmes" algas pieauguma daļa), jāatspoguļo darījumos (darba devēja nosacītās sociālās iemaksas) kopā ar visu citu pieredzes ietekmi.

17.144. Trešā rinda fiksē "piederzies ietekmi", ko novēro sociālās nodrošināšanas pensiju shēmās, kur pensiju modelēšanas pieņēmumu novērotais iznākums (algas pieauguma temps, inflācijas temps un diskonta likme) jebkurā gadā atšķiras no pieņemtajiem līmeņiem.

17.145. Ceturtajā rindā parāda pensiju pabalstus ko maksā pārskata periodā. Pensiju pabalstu maksāšana "nokārto" atsevišķas pensiju tiesības, kas ietvertas sākuma bilances uzkrājumos 1. rindā.

17.146. Piektajā rindā atspoguļotas pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar iemaksām un pabalstiem. Tās veido otrā rinda plus trešā rinda, mīnus 4. rinda. Šis balanspostenis, ko mēra no nefinanšu kontiem, atbilst tam, ko mēra no finanšu kontiem.

17.147. Viena no pensiju mainīgās vides pazīmēm ir arvien biežāk sastopamās "pārvietojamās pensijas", kas personai, kura maina darbu, dod iespēju pārvest pensiju tiesības no iepriekšējā darba devēja pie jaunā darba devēja. Ja tas notiek, attiecīgās mājsaimniecības pensiju tiesības paliek neskartas, bet starp šīm divām pensiju shēmām fiksē darījumu, jo jaunā pārņem iepriekšējās saistības. Turklāt dažos aktīvos būs pretēji darījumi, lai saskaņotu šīs saistības.

17.148. Ja valdība uzņemas atbildību par pensiju nodrošināšanu ar valdību nesaistītās vienības darba ņēmējiem, veicot skaidri izteiktu darījumu, jebkurš ar valdību nesaistītās vienības maksājums ir jāieraksta kā iepriekš apmaksātas sociālās iemaksas (F.89). Sīkāks izklāsts par šāda veida vienošanos ir sniegts 20. nodaļā (20.272.–20.275. punktā).

- 17.149. Ja viena vienība no citas pārņem atbildību par pensiju tiesībām, sestajā rindā ieraksta divus darījumus. Pirmais ir pensiju tiesību pārvedums no sākotnējās pensiju shēmas uz jauno pensiju shēmu. Otrais var būt naudas vai citu finanšu aktīvu pārvedums, lai kompensētu jauno pensiju shēmu. Iespējams, ka finanšu aktīvu pārveduma vērtība precīzi neatbilst pārvesto pensiju tiesību vērtībai. Šādā gadījumā kapitāla pārvedumu darījumos ir vajadzīgs trešais ieraksts, lai precīzi atspoguļotu pārmaiņas šo divu attiecīgo vienību neto vērtībā.
- 17.150. Darba devēji, reaģējot uz demogrāfiskiem un citiem faktoriem, arvien lielākā mērā reformē pašu pārvaldītās pensiju shēmas. Reformas var mainīt pabalstu formulu, pensionēšanās vecumu vai citus shēmas noteikumus.
- 17.151. Tikai tādas pensiju reformas, kas stājusās spēkā, ieraksta nacionālajos kontos, aprēķinot pensiju tiesības tajā gadā, kad reforma stājas spēkā, un attiecīgi novērotās plūsmās. Darba devēja paziņojums par nodomu veikt pensiju reformu nav pietiekams pamats, lai nacionālo kontu datus atspoguļotu reformas ietekmi.
- 17.152. Dažos reformas gadījumos darba devējs izvēlas saglabāt neskartas pašreizējo dalībnieku likumīgās tiesības un reformu piemēro tikai attiecībā uz turpmāk iegūtajiem papildu elementiem. Kārtējos pensiju pabalstus reforma uzreiz neietekmē. Ietekmi varētu manīt pensiju pabalstu turpmākajos aprēķinos saskaņā ar "uz atskaites brīdi uzkrātā" pieeju.
- 17.153. Tomēr atsevišķos gadījumos darba devējs nolēmj veikt reformas, kas ietekmē pašreizējo dalībnieku uz atskaites brīdi uzkrātās pensiju tiesības, piemēram, vispārēju pensionēšanās vecuma palielinājumu visiem dalībniekiem. Šāda veida reformas maina pensiju tiesību uzkrājumus tajā gadā, kad reformas stājas spēkā. Šī ietekme jāuzskaita kā plūsma. Tā var būt ļoti liela, jo tā ietekmē kārtējās un turpmākās pensiju tiesības.
- 17.154. Pensiju tiesību pārmaiņas kā darījumus ieraksta šādi:
- a) ja pensiju shēmu tiesības ir ierakstītas nacionālajos pamatkontos un darba devējs vienojas ar attiecīgajiem darba ņēmējiem par pārmaiņām pensiju tiesību noteikumos, šīs pārmaiņas ieraksta kā darījumu nacionālajos pamatkontos (ar nosacītām darba devēja sociālajām iemaksām);
 - b) ja pensiju shēmu tiesības nav ierakstītas nacionālajos pamatkontos un darba devējs vienojas ar attiecīgajiem darba ņēmējiem par pārmaiņām pensiju tiesību noteikumos, šīs pārmaiņas ieraksta kā darījumu papildu tabulā;
 - c) sociālās nodrošināšanas gadījumā, ja par pensiju tiesībām vienojas parlamentāras iestādes, to arī ieraksta papildu tabulā kā vienošanās iznākumu.

17.155. Tās pārmaiņas pensiju tiesībās, kas uzspiestas nevienojoties, ieraksta kā aktīvu apjoma citas pārmaiņas.

17.156. Pārmaiņas uz atskaites brīdi uzkrātajās tiesībās, kuras izriet no pagātnes darba, ieraksta kā kapitāla pārvedumu.

17.157. Septītajā rindā attēlota pensiju shēmu struktūras reformu ietekme uz tiesībām, kas attiecas uz pagātnes darbu.

Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar citām ekonomiskajām plūsmām

17.158. Astotā un devītā rinda paredzēta citām plūsmām – pārvērtējumiem un citām apjoma pārmaiņām, kas saistītas ar pensiju shēmām sociālajā apdrošināšanā. Turpmāk redzamajā 17.7. tabulā attēlotas citas plūsmas, ko iedala pārvērtējumos un citās apjoma pārmaiņās.

17.159. Pārvērtējumi izriet no pārmaiņām būtiskos modelēšanas pieņēmumos aktuāru aprēķinos. Šie pieņēmumi ir diskonta likme, algu likme un inflācijas likme. Pieredzes ietekmi šeit neiekļauj, ja vien to ir iespējams atdalīt. Citas pārmaiņas aktuārajos novērtējumos, visticamāk, jāieraksta kā aktīvu apjoma citas pārmaiņas. Cenu pārmaiņu ietekmi sakarā ar tiesību ieguldījumiem ieraksta kā pārvērtējumus, kas parādās pārvērtēšanas kontā.

17.160. Ja maina demogrāfiskos pieņēmumus, ko izmanto aktuāru aprēķinos, tos ieraksta kā aktīvu apjoma citas pārmaiņas.

17.7. tabula. Citas plūsmas – pārvērtējumi un aktīvu apjoma citas pārmaiņas

<u>Pārvērtējumi</u>
Pārmaiņas pieņemtajā diskonta likmē
Pārmaiņas pieņemtajā algas attīstībā
Pārmaiņas pieņemtajā cenas attīstībā
<u>Aktīvu apjoma citas pārmaiņas</u>
Pārmaiņas demogrāfiskajos pieņēmumos
Citas pārmaiņas

Saistīti rādītāji

- 17.161. Finanšu pakalpojumus, ko sniedz visas pensiju shēmas, ieraksta kā tādas, ko maksā shēmas dalībnieki, un tādējādi pensiju shēmu izmaksas neieraksta kā shēmas pārvaldošā darba devēja starppatēriņu. Līdz ar to 17.1. attēlā finanšu pakalpojumi ir attēloti atsevišķi no sociālajām iemaksām. Šāda finanšu pakalpojumu attēlošana nozīmē to, ka skaitļi, kas apzīmē darba ņēmēju no viņu darba devējiem saņemtās iemaksas, precīzi atbilst tai iemaksu daļai, ko darba ņēmēji maksā pensiju shēmā. Turklāt nav vajadzīgs norādīt, kurš sociālo iemaksu elements sedz pakalpojuma maksu. Definētu iemaksu shēmā pakalpojuma maksa ir mājāsaimniecības papildu iemaksa, bet definētu pabalstu shēmā – darba devēju vai mājāsaimniecības iemaksa.

Nemot vērā, ka izlaidi ieraksta attiecībā uz visām darba devēja pensiju shēmām, ko lieto shēmas dalībnieki, 11. rinda uzrāda izlaidi pēc shēmas veida.

17.1. attēls. Pensiju tiesības un to pārmaiņas

	Iemaksas (faktiskās, nosacītās tostarp: īpašuma ienākums) (2. un 3. rinda)	Pensiju pabalsti (4. rinda)	
		finanšu pakalpojumi	
	Citas plūsmas (pārvērtējumi, citas apjoma pārmaiņas (8. un 9. rinda)	Pārmaiņas pensiju tiesībās (sakarā ar darījumiem un citām ekonomiskajām plūsmām)	
Pensiju tiesības perioda sākumā (1. rinda)			Pensiju tiesības perioda beigās (10. rinda)
Uzkrātie lielumi t_0	Darījumi un citas plūsmas starp t_0 un t_1		Uzkrātie lielumi t_1

Šis attēls ir ilustratīvs, un dažādo ailu izmēriem īpaša uzmanība nav jāpievērš.

Aktuāru pieņēmumi***Uz atskaites brīdi uzkrātās tiesības***

- 17.162. Pensiju tiesības nacionālajos kontos uzskaita to bruto vērtībā. Lai noteiktu jebkura veida neto tiesības, ņem vērā aktīvus un uzkrātās sociālās iemaksas. Aptver tikai pensiju tiesības sakarā ar faktiskajiem un nākotnes pensijas pabalstiem.
- 17.163. Uz atskaites brīdi uzkrāto saistību jēdziens ir piemērots attiecībā uz nacionālajiem kontiem. Tas attiecas uz to pensiju tiesību pašreizējo vērtību, kas izriet no jau uzkrātām pensiju tiesībām. Piemēram, tas attiecas uz pensiju tiesībām, ko uzkrājuši pašreizējie darba ņēmēji, tostarp atliktās pensiju tiesības, un uz pašreizējo pensionāru atlikušajām pensiju tiesībām.
- 17.164. Attiecībā uz nacionālo kontu datiem, datus nosaka pēc fakta, jo tie ietver tikai to tiesību pašreizējās vērtības, kas izriet no uzkrātajām pensiju tiesībām bilances datumā. Metodes pamatā ir nosakāmi pagātnes notikumi un darījumi, piemēram, dalība pensiju shēmā un veiktās iemaksas. Tomēr šie novērtējumi pēc fakta modelēšanas procesā balstās arī uz vairākiem pieņēmumiem. Aplēs varbūtību, ka pašreizējie iemaksu veicēji mirst vai kļūst darbnespējīgi pirms pensionēšanās vecuma sasniegšanas. Aplēsēs atspoguļo turpmākas maksājumu plūsmas pārmaiņas sakarā ar tiesību aktiem, kas stājušies spēkā pirms tā gada, attiecībā uz kuru aprēķina pensiju tiesības. Visbeidzot, metode prasa izvirzīt arī dažus svarīgus pieņēmumus par turpmāko attīstību, jo īpaši attiecībā uz diskonta likmi turpmākajiem pensiju maksājumiem.

Diskonta likme

- 17.165. Diskonta likme, ko piemēro turpmāko pensiju pabalstu aplēsēm par uz atskaites brīdi uzkrātajām tiesībām, ir viens no svarīgākajiem pieņēmumiem, kas jāizvirza pensiju shēmu modelēšanas procesā, jo tai var būt ļoti liela ietekme vairākus gadu desmitus. Izvēlētais pieejas diskonta likme laika gaitā var mainīties, kas radītu vajadzību pārvērtēt kontus.
- 17.166. Diskonta likmi var uzskatīt kā līdzvērtīgu pensiju shēmas turēto aktīvu atdeves plānotajai bezriskai likmei. Attiecībā uz turpmāk maksājamām pensiju tiesībām diskonta likmi var uzskatīt arī kā kapitāla izmaksas tāda izpratnē, ka turpmākie maksājumi jāfinansē valdībai, izmantojot ierastos avotus:

- a) saistību, piemēram, aizņēmumu un parāda vērtspāpīru, neto uzņemšanās;
- b) aktīvu neto pārdošana; un
- c) valdības ieņēmumi.

No šīm finansēšanas izmaksām var izteikt diskonta likmi.

- 17.167. Diskonta likmei jābūt bezriskai likmei. Daži piemērotu likmju noteikšanas kritēriji ir izklāstīti turpmākajā tekstā. Augstas kvalitātes valdības un korporatīvo obligāciju, piemēram, ar "AAA" reitingu, diskonta likmes sniedz pienācīgu atsauci. Augstas kvalitātes korporatīvo obligāciju ienesīgumu izmanto tikai tad, ja ir plašs tirgus. Obligāciju atlikušajam termiņam jābūt tādām pašām kā pensiju tiesībām. Ir ieteicams izmantot diskonta likmi, kas balstīta uz ilgu atlikušo termiņu, kur ilgs atlikušais termiņš ir 10 vai vairāk gadi. Lai izlīdzinātu diskonta likmi laikrindu gaitā, diskonta likmei, kas saistīta ar ekonomiskā cikla garumu, var piemērot vairāku gadu vidējo rādītāju. Pieņēmumi par diskonta likmi un algu turpmāko attīstību jānosaka saskanīgi. Dalībvalstīm jāsniedz informācija, kas pierāda pensiju tiesībām izmantotās diskonta likmes atbilstību, ņemot vērā iepriekš minētos dažādos kritērijus.
- 17.168. Attiecībā uz visām pensiju shēmām, kurās valdība ir pensiju pārvaldnieks (arī sociālās nodrošināšanas pensiju shēmām), jāizmanto viena un tā pati diskonta likme jebkurā valdības līmenī, jo vēlamajam iznākamam aptuveni jāatbilst bezriskai peļņai.

Algu pieaugums

- 17.169. Lai noteiktu pensijas līmeni, definētu pabalstu pensiju shēmās dalībnieka algai bieži piemēro formulu; tā var būt pēdējā alga, vairāku gadu vidējā alga vai visā dzīves laikā nopelnītais. Samaksātās galapensijas ietekmē dalībnieku algu vidējais pieaugums, jo īpaši paaugstināšanas amatā un karjeras attīstības dēļ.
- 17.170. Tāpēc ieteicams apsvērt, kādus pieņēmumus veic attiecībā uz algu turpmāko attīstību. Pieņemtajai ilgtermiņa algu attīstībai jāatbilst novērotajai diskonta likmei. Abi mainīgie lielumi ilgtermiņā ir savstarpēji atkarīgi.

- 17.171. Grāmatveži izmanto divas aktuāru metodes algu palielinājuma ietekmes novērtēšanai. Saskaņā ar uzkrāto pabalstu pienākumu (UPP) ieraksta tikai tos pabalstus, kas uzkrāti līdz šim. Tas atspoguļo summu, ar kuru darba ņēmējs varētu doties prom, ja rītdien pamestu uzņēmumu, un var būt par pamatu personas neto vērtības novērtējumam, piemēram, izskatot šķiršanās lietu.
- 17.172. Plānotā pabalsta pienākums (PPP) ir piesardzīgāka pieeja tiesību gala līmeņa noteikšanai. PPP attiecībā uz fizisku personu izvirza pieņēmumus par to, cik reizes persona, iespējams, tiks paaugstināta amatā, un attiecīgi aprēķina šīs personas beigu algu. Tad, ja persona faktiski nostrādājusi tikai 20 no plānotajiem 40 gadiem, metode sadala beigu algu uz pusēm un aprēķina personas pensiju tiesības, pieņemot, ka šī ir personas pašreizējā alga. Gadījumos, kad personas UPP pakāpeniski palielinās, personai ieņemot augstāku amatu, PPP laika gaitā pastāvīgi pieaug. Personai PPP vienmēr ir augstāks par UPP līdz pensionēšanās brīdim, kad UPP kļūst vienāds ar PPP.
- 17.173. Algas pieauguma ietekme jāatspoguļo darījumos, jo algas pielikums ir apzināts darba devēja pieņemts saimnieciskais lēmums. Turklāt pēc būtības UPP un PPP pieejas ilgtermiņā rada tos pašus darījumu ierakstus, pat ja šie darījumi ir notikuši atšķirīgā laikā atkarībā no shēmas demogrāfiskajiem datiem.
- 17.174. Pārmaiņas pieņēmumos attiecībā uz turpmākajām algas pārmaiņām, ko parasti veic ik pēc dažiem gadiem, reaģējot uz vispārēju pensijas modelēšanas pieņēmumu pārskatīšanu vai sakarā ar ievērojamu darbaspēka pārstrukturēšanu, ieraksta kā citas plūsmas (pārvērtējumi).
- 17.175. Praksē ir novēroti vairāki iespējami UPP un PPP metožu piemērošanas varianti atkarībā no tā, kā uztver cenas un algas ietekmi.
- 17.176. Svarīgs faktors ir tas, kā tiek uztverti pasākumi pensijas indeksācijai, saskaņā ar ko maksājamā pensija palielināsies atbilstoši nominālajam algas pieaugumam pēc pensionēšanās.
- 17.177. Ņemot vērā algas ietekmes nozīmi, UPP vai PPP metodes izvēli ir ieteicams balstīt uz pensiju shēmas pamatā esošo pabalstu formulu. Ja šī formula tieši vai netieši ietver faktoru algas pieaugumam (pirms vai pēc pensionēšanās), izmanto PPP metodi. Ja šāds faktors nepastāv, izmanto UPP.

Demogrāfiskie pieņēmumi

- 17.178. Turpmākos pensiju maksājumus ietekmē tādi demogrāfijas dati kā dalībnieku vecuma/dzimuma līdzsvars un viņu ilgmūžība. Pensiju un dzīvības apdrošināšanas shēmu veidošanai sekmīgi izmanto demogrāfijas tabulas.
- 17.179. Attiecībā uz pensiju shēmām, kas saistītas ar nodarbinātību, dalība shēmā ir precīzi noteikta, un tādējādi datiem jābūt pieejamiem. Attiecībā uz sociālās nodrošināšanas shēmām izmanto vispārīgos datus par iedzīvotājiem, ja nav pieejami konkrēti dati par sociālās nodrošināšanas dalībniekiem.
- 17.180. Attiecībā uz ilgdzīvošanas tabulām, ko dēvē arī par mirstības tabulām, izmanto tabulas par katru dzimumu atsevišķi un par apdrošināto darba ņēmēju grupām. To dalībnieku grupa, kuri saņem darbnespējas pensiju, jāveido, ja iespējams, izmantojot atšķirīgus ilgdzīvošanas pieņēmumus.
- 17.181. Pieņēmumiem par ilgdzīvošanu jāietver ilgdzīvošanas pieaugums laika gaitā.
- 17.182. Modelējot pensiju shēmas, var izmantot pieņēmumus attiecībā uz demogrāfiskiem datiem, kas nav ilgdzīvošana, piemēram, turpmākais dzimstības koeficients, darbaspēka dalības rādītājs vai migrācijas koeficients, ja pensiju pabalsta vai indeksācijas formulas pamatā ir "atkarības attiecība", vai līdzīga veida pieeju.
- 17.183. Ja priekšlaicīga pensionēšanās shēmā ir aktuāri neitrāla, tā neietekmē modelēšanu. Modelēšanu ietekmē priekšlaicīga pensionēšanās, kas nav aktuāri neitrāla, un tas notiek bieži, ņemot vērā to, cik dažādas procentu likmes parasti piemēro priekšlaicīgas pensionēšanās gadījumā. Tāpēc ir svarīgi pareizi modelēt priekšlaicīgas pensionēšanās "uzvedību", jo īpaši gadījumos, kad reforma paaugstina turpmāko pensionēšanās vecumu.

18. NODAĻA

PĀRĒJĀS PASAULES KONTI

IEVADS

18.01. Institucionālo rezidentsektoru konti atspoguļo ekonomiskās darbības – ražošanu, ienākuma veidošanu, sadali un pārdali, patēriņu, kā arī aktīvu un saistību uzkrāšanu. Šie konti attiecas uz darījumiem starp rezidentvienībām un rezidentu darījumiem ar nerezidentvienībām, kas veido pārējo pasauli.

18.02. EKS ir slēgta sistēma, kurā katra darījuma abas puses tiek ierakstītas kontos kā izlietojums un kā resursi. Attiecībā uz rezidentvienībām tas ļauj izveidot loģisku sasaistītu kontu komplektu, un katras institucionālās vienības visas ekonomiskās darbības ir ietvertas kontu secībā. Tā tas nav attiecībā uz nerezidentvienībām. Nerezidentvienības ir iespējams novērot tikai tad, kad tās mijiedarbojas ar rezidentvienībām mērāmā ekonomikā, tādēļ var ierakstīt tikai to darījumus ar rezidentvienībām. Tas tiek darīts, izveidojot sektoru, ko dēvē par “pārējās pasaules” sektoru, kā arī aizpildot īpašu kontu komplektu ar ierobežotu ierakstu skaitu, kuros attiecībā uz nerezidentvienībām atspoguļo tikai to darījumus ar rezidentvienībām.

18.03. Kontu secība attiecībā uz pārējās pasaules sektoru ir šāda:

- a) preču un pakalpojumu ārējais konts (V.I.), kas aptver preču un pakalpojumu importu un eksportu;
- b) primāro un sekundāro ienākumu ārējais konts (V.II.), kas aptver darba ņēmēju atalgojumu, īpašuma ienākumu un ienākumu no ieguldījumiem, kārtējos pārvedumus, piemēram, personīgos pārvedumus (tostarp darba ņēmēju naudas pārvedumus) un starptautisko palīdzību;
- c) ārējie uzkrāšanas konti (V.III.), kurus veido:
 - 1) kapitāla konts (V.III.1.), kas parāda kapitāla pārvedumus un neražoto nefinanšu aktīvu iegādes mīnus atsavinājumus;
 - 2) finanšu konts (V.III.2.), kas parāda darījumus ar finanšu aktīviem un saistībām;
 - 3) aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts (V.III.3.1.), kas parāda neatlīdzinātas konfiskācijas u. tml.;
 - 4) pārvērtēšanas konts (V.III.3.2.), kas parāda nominālos turēšanas guvumus un zaudējumus;
- d) ārējais aktīvu un saistību konts (V.IV.), kas parāda sākuma un beigu bilanci, kā arī pārmaiņas attiecīgo aktīvu un saistību vērtībā laikposmā starp sākuma un beigu bilanci.

Pilna secība ir izklāstīta 8. nodaļā, un iepriekš iekavās norādītie kontu numuri ir minētajā nodaļā norādītie kontu numuri.

18.04. Tā kā šie konti ir veidoti no pārējās pasaules sektora viedokļa, preču un pakalpojumu ārējā kontā importu uz iekšzemes ekonomiku parāda kā resursus, bet eksportu no iekšzemes ekonomikas – kā izlietojumu. Līdzīga virzienmaiņa notiek visos pārējās pasaules kontos. Ja saldo ir pozitīvs, pārējai pasaulei ir pārpalikums, bet kopējai iekšzemes ekonomikai – deficīts. Tāpat negatīvs saldo liecina par deficītu pārējai pasaulei un par pārpalikumu iekšzemes ekonomikai. Finanšu aktīvs, ko tur pārējā pasaule, ir saistības iekšzemes ekonomikai, savukārt saistības, ko tur pārējā pasaule, ir aktīvs iekšzemes ekonomikai.

18.05. Standartietvars statistikai par darījumiem un posteņiem starp ekonomikām un pārējo pasauli ir noteikts 2008. gada *Maksājumu bilances un starptautisko ieguldījumu posteņu rokasgrāmata (sestais izdevums) (MBR6)* ⁽¹⁾. Minētā rokasgrāmata ir saskaņota ar 2008. gada Nacionālo kontu sistēmu, bet tā nosaka mijiedarbību starp iekšzemes ekonomiku un pārējo pasauli tādā kontu komplektā un bilancēs, kas parāda informāciju atšķirīgā veidā. Šī nodaļa raksturo pārējās pasaules sektora kontus EKS 2010 un to attiecības ar MBR6 starptautiskajiem kontiem.

⁽¹⁾ Starptautiskais Valūtas fonds, *Maksājumu bilances un starptautisko ieguldījumu bilances rokasgrāmata, sestais izdevums (BPM6)*, 2009, ISBN 978-1-58906-812-4 (pieejams <http://www.imf.org>).

EKONOMISKĀ TERITORIJA

18.06. Visbiežāk lietotais ekonomiskās teritorijas jēdziens ir teritorija, kas atrodas vienas valdības faktiskā ekonomiskā kontrolē. Tomēr ar to var saprast arī valūtas vai ekonomikas savienību, reģionu vai visu pasauli kopā, jo arī uz tām var attiecināt makroekonomikas politiku vai veikt analīzi. Pilnīga definīcija ir sniegta 2. nodaļā (2.04.–2.06. punkts).

18.07. Lai noteiktu, vai kāds subjekts ir rezidents konkrētā ekonomiskā teritorijā, ir jāveic divas darbības:

- 1) ir jānovērtē, vai subjekts atbilst institucionālai vienībai, un, ja tā ir,
- 2) jānodrošina atbilstība kritērijiem, kas paredzēti 2. nodaļā, lai noteiktu rezidences statusu.

Rezidence

18.08. Katras institucionālās vienības rezidence ir ekonomiskā teritorija, ar kuru tai ir spēcīgākā saikne, kas izpaužas kā galveno ekonomisko interešu centrs. Šie jēdzieni ir identiski EKS, 2008. gada NKS un MBR6. Termina "galveno ekonomisko interešu centrs" ieviešana nenozīmē, ka subjektus, kuri veic nozīmīgu darbību divās vai vairākās teritorijās, vairs nevajag sadalīt sīkāk (skatīt 18.12. punktu) vai ka var neņemt vērā institucionālās vienības bez nozīmīgas fiziskās klātbūtnes (skatīt 18.10. un 18.15. punktu). Rezidences jēdziens kopumā, kā arī attiecībā uz māsasaimniecībām, uzņēmumiem un citiem subjektiem, ir pilnībā raksturots 2. nodaļā.

INSTITUCIONĀLĀS VIENĪBAS

18.09. "Institucionālās vienības" jēdziens ir vienāds EKS, 2008. gada NKS un MBR6. Vispārīga definīcija ir sniegta 2. nodaļas 2.12.–2.16. punktā. Tā kā galvenā uzmanība ir pievērsta nacionālajai ekonomikai, vienības pārrobežu situācijās tiek uztvertas īpaši. Dažos gadījumos juridiskās personas apvieno vienā institucionālā vienībā, ja tās ir rezidenti vienā ekonomikā, bet tās neapvieno, ja šīs vienības ir rezidenti dažādās ekonomikās. Līdzīgi vienu juridisko personu var sadalīt, ja tā veic nozīmīgu darbību divās vai vairākās ekonomikās. Šādas uztveršanas rezultātā attiecīgo iegūto vienību rezidence kļūst skaidrāk iezīmēta un ekonomiskās teritorijas jēdziens nostiprinās.

18.10. Sabiedrības un valdības parasti izmanto īpašam mērķim izveidotus subjektus finanšu līdzekļu palielināšanai. Ja īpašam mērķim izveidots subjekts ir rezidents tajā pašā ekonomikā kā mātes uzņēmums, tos uztver līdzīgi. Īpašam mērķim izveidotam subjektam parasti nebūs raksturīgas pazīmes, kas to padarītu par atsevišķu, ar mātes uzņēmumu nesaistītu subjektu, un īpašam mērķim izveidota subjekta aktīvi un saistības tiks uzrādīti mātes uzņēmuma kontos. Ja īpašam mērķim izveidots subjekts ir nerezidents, rezidences kritēriji, kas attiecas uz pārējās pasaules sektoru, paredz to atzīt par atsevišķu subjektu. Šādā gadījumā jebkuri aktīvi un saistības, kas pieder īpašam mērķim izveidotam subjektam, tiek uzrādīti pārējās pasaules sektorā, nevis iekšzemes ekonomikas sektorā. 2.14. punktā ir definēts, kā uztverami īpašam mērķim izveidoti subjekti, kas nav rezidenti un kas pieder vispārējai valdībai.

18.11. Visiem māsasaimniecības locekļiem ir jābūt vienas un tās pašas ekonomikas rezidentiem. Ja kādas personas dzīvesvieta ir citā ekonomikā nekā pārējiem māsasaimniecības locekļiem, šī persona netiek uzskatīta par minētās māsasaimniecības locekli, pat ja viņiem ir kopēji ienākumi un izdevumi vai ja viņi ir kādu aktīvu kopīgi turētāji.

TERMINA "FILIĀLE" ATSPoguļošana maksājumu bilances starptautiskajos kontos

18.12. Filiāle ir neinkorporēts uzņēmums, kas pieder nerezidentvienībai, ko dēvē par mātes uzņēmumu. To uztver kā rezidentu un kvazisabiedrību teritorijā, kurā tā ir izvietota. Lai filiāles identificētu kā atsevišķas institucionālās vienības, ir nepieciešami pierādījumi par būtiskām darbībām, ko var nodalīt no pārējās organizācijas darbībām. Filiāle tiek atzīta šādos gadījumos:

- a) filiālei ir pilns kontu komplekts, tostarp bilance, vai
- b) šos kontus vajadzības gadījumā ir iespējams un ir jēga apkopot gan no ekonomikas, gan juridiskā viedokļa. Atsevišķu ierakstu pieejamība liecina par to, ka vienība faktiski eksistē un ir praktiska jēga gatavot statistiku.

Turklāt parasti ir arī viens vai vairāki turpmāk minētie faktori:

- a) Filiāle vienu gadu vai ilgāk veic vai plāno veikt liela apjoma ražošanu, un šī ražošana bāzēta citā teritorijā, nevis tajā, kur atrodas tās galvenais birojs:
 - i) ja ražošanas process paredz fizisku klātbūtni, tādā gadījumā darbībām ir fiziski jānotiek minētajā teritorijā;

ii) ja ražošanai nav nepieciešama fiziska klātbūtne, kā, piemēram, dažos gadījumos, kas saistāmi ar banku, apdrošināšanas vai citiem finanšu pakalpojumiem, patentu īpašumtiesībām, preču zīmēm vai autortiesībām, tirdzniecības starpniecību un "virtuālo ražošanu", tādā gadījumā šīs darbības ir uzskatāmas par notiekošām attiecīgā teritorijā, pamatojoties uz šo darbību reģistrāciju vai juridisko adresi minētajā teritorijā.

b) Filiāle ir uzskatāma par pakļautu ienākuma nodokļa sistēmai, ja tāda ir, tajā ekonomikā, kurā tā atrodas, pat ja tai ir atbrīvojums no nodokļiem.

18.13. Filiāļu identificēšana ietekmē statistiskos pārskatus gan attiecībā uz mātes uzņēmumu, gan filiāli. Filiāles darbības ir jāizslēdz no tās galvenā biroja institucionālās vienības, un mātes uzņēmuma un filiāles apveidi ir konsekventi jāieskicē abās ietekmētajās ekonomikās. Filiāli var identificēt būvniecības projektos vai mobilās darbībās, piemēram, transports, zvejniecība vai konsultāciju sniegšana. Tomēr, ja šīs darbības nav pietiekami būtiskas, lai varētu identificēt filiāli, tās uztver kā preču vai pakalpojumu eksportu no galvenā biroja.

18.14. Dažos gadījumos iepriekš veiktas darbības saistībā ar nākotnē paredzētiem tiešo ieguldījumu projektiem pirms uzņēmuma reģistrācijas ir pietiekams rezidences izveidošanas pierādījums, kas apliecina kvazisabiedrības izveidi. Piemēram, projekta licences saņemšanas un juridiskie izdevumi tiek atspoguļoti kā tādi, kas radušies kvazisabiedrībai, un tie ir tiešo ieguldījumu daļa, kas ietilpst šajā vienībā, nevis licenču pārdošana nerezidentiem vai pakalpojumu eksports uz galveno biroju.

NOSACĪTĀS REZIDENTVIENĪBAS

18.15. Ja teritorijā esoša zeme pieder nerezidentam, statistiskiem nolūkiem kā zemes īpašnieks tiek identificēta nosacīta vienība, ko uztver kā rezidentu. Šī nosacītā rezidentvienība ir kvazisabiedrība. Līdzīgi kā nosacītās rezidentvienības uztver arī saistītās ēkas, celtnes un citus uzlabojumus uz minētās zemes, šīs zemes nomu uz ilgu laiku un īpašumtiesības uz dabas resursiem, kas nav zeme. Šādas uztveršanas rezultātā nerezidents ir nosacītās rezidentvienības īpašnieks, nevis zemes īpašnieks tiešā veidā, tādēļ attiecībā uz nerezidentu ir spēkā pašu kapitāla saistības, bet zeme un citi dabas resursi vienmēr ir uzskatāmi par aktīviem tajā ekonomikā, kurā tie atrodas. Nosacītā rezidentvienība parasti sniedz pakalpojumus savam īpašniekam, piemēram, izmitināšanas pakalpojumus atpūtas namiņu gadījumā.

18.16. Kopumā, ja nerezidentvienībai ir ilglaicīgas nomas attiecības attiecībā uz kādu nekustamu aktīvu, piemēram, ēku, tās ir saistāmas ar šā uzņēmuma ražošanu tajā ekonomikā, kurā atrodas minētais aktīvs. Ja kāda iemesla dēļ saistītās ražošanas darbības nav, arī tiek izveidota nosacīta rezidentvienība, lai aptvertu šo nomu. Tādēļ nerezidentvienību uztver kā tādu, kurai pieder nosacītā rezidentvienība nevis ēka, kas ir tās ekonomikas īpašums, kurā šī ēka atrodas.

DAUDZTERITORIJU UZŅĒMUMI

18.17. Daži uzņēmumi veic viendabīgas darbības vairāk nekā vienā ekonomiskajā teritorijā, parasti veicot pārrobežu darbības, piemēram, gaisa satiksmes līnijas, kuģošanas līnijas, hidroelektrosistēmas, kas izveidotas uz robežupēm, cauruļvadi, tilti, tuneļi un zemūdens kabeli jūrā. Nepieciešams identificēt atsevišķas filiāles, ja vien subjekts nenodarbojas ar viendabīgām darbībām, nenodalot atsevišķi kontus vai lēmumu pieņemšanas procesus katrā teritorijā, kurā tas darbojas. Tādos gadījumos, ņemot vērā to, ka galvenā uzmanība ir pievērsta datiem par katru nacionālo ekonomiku, ir nepieciešams sadalīt veiktās darbības starp šīm ekonomikām. Veiktās darbības pēc tam sadala proporcionāli, ņemot vērā konkrētā uzņēmuma attiecīgo rādītāju, kas raksturo katrā teritorijā veikto darbību īpatsvaru. Proportcionālo uztveršanu var attiecināt arī uz uzņēmumiem, kas atrodas divu vai vairāku valdību kopīgi pārvaldītās zonās.

GEOGRĀFISKAIS IEDALĪJUMS

18.18. Lai veidotu Eiropas Savienības kontus, pārējās pasaules sektors (S.2.) ir detalizēti iedalīts šādā veidā:

a) Eiropas Savienības dalībvalstis, iestādes un struktūras (S.21.):

1) Eiropas Savienības dalībvalstis (S.211.):

i) eurozonas dalībvalstis (S.2111.);

ii) dalībvalstis, kas nav eurozonas dalībnieces (S.2112.);

2) Eiropas Savienības iestādes un struktūras (S.212.):

i) Eiropas Centrālā banka (ECB) (S.2121.);

ii) Eiropas iestādes un struktūras, izņemot ECB (S.2122.);

b) trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav Eiropas Savienības rezidenti (S.22.).

18.19. Lai veidotu eurozonas kontus, iepriekš minētos apakšsektorus var grupēt šādi:

Eurozonas dalībvalstis un Eiropas Centrālā banka
(S.21 = S.2111 + S.2121);

Valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav eurozonas rezidenti
(S.2X = S.2112 + S.2122 + S.22).

Eiropas kontu apraksts ir sniegts 19. nodaļā.

MAKSĀJUMU BILANCES STARPTAUTISKIE KONTI

18.20. Nacionālie konti atšķiras no starptautiskajiem kontiem, kas norādīti MBR6. Starptautiskie konti uzrāda darījumus starp iekšemes un ārvalstu ekonomiku, atspoguļojot tos no iekšzemes ekonomikas viedokļa. Tādēļ importu uzrāda kā izlietojumu (debets) un eksportu – kā resursu (kredīts).

Starptautisko kontu apkopots izklāsts saskaņā ar MBR6 ir sniegts 18.1.tabulā.

18.21. Otra nozīmīga atšķirība starp maksājumu bilances starptautiskajiem kontiem un pārējās pasaules sektora kontiem EKS sistēmā ir tāda, ka starptautiskajos kontos tiek izmantotas funkcionālas kategorijas, bet EKS – finanšu darījumu klasifikācijās iekļauti instrumenti. Šis jautājums ir detalizēti apspriests 18.57. un 18.58. punktā.

BALANSPOSTEŅI STARPTAUTISKO KONTU TEKOŠAJOS KONTOS

18.22. Maksājumu bilances balansposteņu struktūra atšķiras no to analoga nacionālajos kontos tādējādi, ka katram kontam starptautiskajos kontos ir savs balanspostenis un vēl viens postenis, kas tiek pārcelts uz nākamo kontu. Proti, primārā ienākuma kontam ir savs balanspostenis (primāro ienākumu saldo) un kumulatīvais saldo (preču, pakalpojumu un primāro ienākumu saldo). Primāro ienākumu ārējais saldo atbilst primāro ienākumu saldo un ir postenis, kas ietilpst nacionālajā kopienākumā (NKI). Tekošais ārējais saldo atbilst pārējās pasaules uzkrājumiem attiecībā uz iekšzemes ekonomiku. Balansposteņi MBR6 kontu struktūrā ir parādīti 18.1. tabulā.

18.1. tabula. Maksājumu bilances starptautisko plūsmu konti

Maksājumu bilance			
Tekošie konti	Kredīts	Debets	Saldo
Preču un pakalpojumu konts			
preces	462	392	70
pakalpojumi	78	107	– 29
Preces un pakalpojumi	540	499	41
Primārā ienākuma konts			
Darba ņēmēju atalgojums	6	2	
Procenti	13	21	
Sabiedrību sadalītais ienākums	36	17	
Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi	14	0	
Primārais ienākums	69	40	29
Preces, pakalpojumi un primārais ienākums	609	539	70

Maksājumu bilance			
Sekundārā ienākuma konts	Kredīts	Debets	Saldo
Ienākuma, mantas nodokļi	1	0	
Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	2	11	
Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	12	3	
Kārtējie starptautiskie pārvedumi	1	31	
Dažādi kārtējie pārvedumi	1	10	
Sekundārais ienākums	17	55	– 38
Tekošā konta bilance			32

Kapitāla konts

Neražoto aktīvu iegādes/atsavinājumi	0		
Kapitāla pārvedumi	1	– 4	
Kapitāla konta saldo			– 3
Neto aizdevumi (+) / aizņēmumi (–)			29
Finanšu konts (pēc funkcionālās kategorijas)	Aktīvu pārmaiņas	Saistību pārmaiņas	Saldo
Tiešie ieguldījumi	– 4	8	
Portfeļieguldījumi	17	7	
Atvasinātie finanšu instrumenti u.tml.	3	0	
Citi ieguldījumi	42	22	
Rezerves aktīvi	8	—	
Kopējās aktīvu/saistību pārmaiņas	66	37	
Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–) (finanšu)			29
Neto novirze			0

PĀRĒJĀS PASAULES SEKTORA KONTI UN TO SAISTĪBA AR MAKSĀJUMU BILANCES STARPTAUTISKAJĀM KONTIEM**Preču un pakalpojumu ārējais konts**

18.23. Preču un pakalpojumu konts sastāv tikai no preču un pakalpojumu importa un eksporta, jo tie ir vienīgie darījumi ar precēm un pakalpojumiem, kam ir pārrobežu raksturs. Preces un pakalpojumus ieraksta, kad notiek pārmaiņas ekonomiskajās īpašumtiesībās, tām pārejot no vienības vienā ekonomikā uz vienību citā valstī. Lai gan parasti, mainoties īpašumtiesībām, notiek arī preču fiziska pārvietošana, tas ne vienmēr ir obligāti. Tirdzniecības starpniecības gadījumā preces var mainīt īpašnieku un nemainīt atrašanās vietu, kamēr tās netiek pārdotas tālāk trešai personai.

18.2. un 18.3. tabulā ir sniegts piemērs, kā ierakstīt primāro un sekundāro ienākumu EKS un MBR6 sistēmā.

18.2. tabula. Preču un pakalpojumu ārējais konts (EKS V.1.)

Izlietojums			Resursi		
P.6	Preču un pakalpojumu eksports	540	P.7	Preču un pakalpojumu imports	499
P.61	Preču eksports	462	P.71	Preču imports	392
P.62	Pakalpojumu eksports	78	P.72	Pakalpojumu imports	107
B.11	Preču un pakalpojumu konta ārējais saldo	- 41			

18.3. tabula. Preču un pakalpojumu konts MBR6 sistēmā

Tekošie konti	Kredīts	Debets	Saldo
Preču un pakalpojumu konts			
preces	462	392	70
pakalpojumi	78	107	- 29
Preces un pakalpojumi	540	499	41

18.24. Preces, kas maina atrašanās vietu no vienas ekonomikas uz citu, bet nemaina ekonomisko īpašnieku, netiek iekļautas importā un eksportā. Tādējādi preces, ko nosūta uz ārvalstīm apstrādei vai atsūta atpakaļ pēc apstrādes, netiek uzrādītas kā preču imports un eksports; vienīgi saskaņotā maksa par apstrādi tiek atainota kā pakalpojums.

18.25. Maksājumu bilance uzsver atšķirības starp precēm un pakalpojumiem. Šī nodalīšana atspoguļo politikas intereses, jo uz precēm un pakalpojumiem tiek attiecināti atsevišķi starptautiski nolīgumi. Tā arī atspoguļo datu ieguves īpatnības, jo datus par precēm parasti iegūst no muitas avotiem, bet datus par pakalpojumiem parasti iegūst no maksājumu ierakstiem vai apsekojumiem.

18.26. Galvenais datu avots par precēm ir starptautiskā preču tirdzniecības statistika. Starptautiskie standarti ir izklāstīti ANO izdevumā "Starptautiskā preču tirdzniecības statistika – jēdzieni un definīcijas 2. red." ⁽¹⁾ (IMTS). MBR6 ir norādīti daži iespējamie atšķirību cēloņi starp preču vērtību, kas ierakstīta preču tirdzniecības statistikā un maksājumu bilancē. Šī sistēma arī iesaka izmantot standarta saskaņošanas tabulu, kas palīdz lietotājiem izprast minētās atšķirības. Viens no galvenajiem atšķirību cēloņiem ir tas, ka IMTS standarti importu novērtē, pamatojoties uz CIF (cena, apdrošināšana un frakts), bet maksājumu bilance gan eksportu, gan importu novērtē, pamatojoties uz FOB (vērtība uz eksportējošās ekonomikas muitas robežas, proti, franko uz kuģa klāja). Tādēļ ir jāizslēdz frakta un apdrošināšanas izmaksas, kas rodas starp eksportētāja muitas robežu un importētāja muitas robežu. Tā kā ir atšķirības starp novērtējumu, pamatojoties uz FOB, un faktiskajiem līguma noteikumiem, dažas frakta un apdrošināšanas izmaksas ir jāpārreķina.

Novērtēšanas principi EKS un maksājumu bilancē ir vienādi. Tādēļ, ierakstot preču eksportu un importu, ir jāievēro FOB novērtēšanas metode (skatīt 18.32. punktu).

18.27. Maksājumu bilances izveidē izmantotais īpašumtiesību maiņas kritērijs nozīmē, ka ieraksti par precēm atbilst attiecīgajām finanšu plūsmām. MBR6 sistēmā vairs nav paredzētas atkāpes no īpašumtiesību maiņas principa. Turpretim IMTS ievēro muitas procedūru grafiku. Lai gan šis grafiks bieži vien ir pieņemams aptuvenais lielums, dažos gadījumos var būt nepieciešamas korekcijas, piemēram, konsignācijas precēm. Kad preces nosūta uz ārvalstīm apstrādei, nemainot īpašumtiesības, IMTS ietver preču kustības vērtības, bet, tā kā maksājumu bilancē primārais kritērijs ir pārmaiņas īpašumtiesībās, maksājumu bilance uzrādīs tikai maksas, kas saistītas ar "ražošanas pakalpojumiem, izmantojot fizisku ielaidi, kas pieder citiem"; (tomēr preču kustības vērtības ir ieteicams norādīt kā papildu posteņus, lai varētu izprast šo parādību raksturu). Turpmāk šajā nodaļā ir sniegta papildu informācija par šo apstrādes procedūru ierakstīšanu. Citas korekcijas IMTS var būt vajadzīgas, lai vispārīgi vai attiecībā uz konkrētu valsti saskaņotu aplēses ar preču ekonomisko īpašumtiesību maiņu. Te var minēt tādas piemērus kā tirdzniecības starpniecība, nemonētārais zelts, teritorijā nelikumīgi ievestas vai no tās nelikumīgi izvestas preces un preces, ko pārveidotāji iegādājas ostās.

⁽¹⁾ International Merchandise Trade Statistics: Concepts and definitions, United Nations, 1998, ISBN 92-1-161410-4 (pieejams: <http://unstats.un.org>).

18.28. Reeksports ir ārvalstu preces (preces, kas ražotas citā ekonomikā un iepriekš importētas, mainot ekonomiskās īpašumtiesības), ko eksportē, būtiski nemainot stāvokli, kādā tās iepriekš tika ievestas. Tā kā reeksportētās preces nav ražotas attiecīgajā ekonomikā, tām ir mazāka saistība ar šo ekonomiku nekā citām eksportētajām precēm. Ekonomikām, kas ir lieli preču pārkraušanas punkti un vairumtirdzniecības mezgli, bieži ir lielas reeksporta vērtības. Reeksports palielina gan importa, gan eksporta rādītājus, un, kad reeksportēšana notiek lielā apjomā, palielinās arī importa un eksporta īpatsvars ekonomikas agregātos. Tādēļ ir lietderīgi reeksportu atspoguļot atsevišķi. Importētās preces, kas gaida reeksportu, ieraksta ekonomiskā rezidentīpašnieka krājumos.

Tranzīta tirdzniecība notiek tad, kad preces šķērso valsti ceļā uz savu galamērķi, un attiecībā uz šķērsoto valsti tās parasti tiek izslēgtas no ārējās tirdzniecības statistikas, maksājumu bilances statistikas un nacionālajiem kontiem.

Kvazitranszīta tirdzniecība ir preces, kas importētas valstī, izgājušas muitas procedūras laišanai brīvā apgrozībā Eiropas Savienībā, un pēc tam nosūtītas uz trešu valsti Eiropas Savienībā. Subjekts, ko izmanto muitas procedūrām, parasti nav institucionāla vienība saskaņā ar definīciju 2. nodaļā, tādēļ neiegūst īpašumtiesības uz precēm. Šādā gadījumā importu uzrāda nacionālajos kontos kā tiešu importu, kas nosūtīts uz galamērķi, kā tas ir gadījumā ar vienkāršu tranzīta tirdzniecību. Attiecīgā vērtība ir vērtība, kas ierakstīta, kad šīs preces ievieš galamērķa valstī.

18.29. Preces parāda maksājumu bilancē agregātu līmeni. Detalizētus preču sadalījumus var iegūt, iepazīstoties ar IMTS datiem.

18.30. Maksājumu bilancē sīkāku informāciju norāda šādām divpadsmit pakalpojumu standarta sastāvdaļām:

- a) ražošanas pakalpojumi, izmantojot fizisku ielaidi, kas pieder citiem;
- b) citur neklasificēti uzturēšanas un remontdarbu pakalpojumi;
- c) transports;
- d) ceļojumi;
- e) būvniecība;
- f) apdrošināšanas un pensiju pakalpojumi;
- g) finanšu pakalpojumi;
- h) citur neklasificēti maksājumi par intelektuālā īpašuma izmantošanu;
- i) telekomunikāciju, datoru un informācijas pakalpojumi;
- j) citi uzņēmējdarbības pakalpojumi;
- k) personiskie, kultūras un atpūtas pakalpojumi;
- l) citur neklasificētas valdības preces un pakalpojumi.

18.31. Trīs no iepriekš minētajām maksājumu bilances standarta sastāvdaļām ir posteņi, kas balstīti uz darījuma veicēju, proti, tie attiecas uz pircēju vai piedāvātāju, nevis uz pašu produktu. Šie posteņi ietilpst šādās kategorijās: ceļošana, būvniecība un citur neklasificētas valdības preces un pakalpojumi.

- a) Ceļošana aptver visas preces vai pakalpojumus, ko savu apmeklējumu laikā iegādājušies nerezidenti pašu patēriņam vai tālākai nodošanai citiem. Ceļošana ietver preces, vietējo transportu, naktsmītnes, ēdināšanu un citus pakalpojumus.
- b) Būvniecība aptver būvuzņēmēja nodrošinātās produkcijas kopējo vērtību, tostarp visus materiālus, kas iepirkti vietējā tirgū un tādēļ nav ierakstīti kā preču imports un eksports.
- c) Citur neklasificētas valdības preces un pakalpojumi aptver virkni posteņu, kurus nevar iedalīt konkrētākām pozīcijām.

Blakus šiem trim posteņiem, kas balstīti uz darījuma veicēju, pārējās sastāvdaļas ir balstītas uz produktiem un tiek veidotas no sīkāk detalizētām klasēm, kas paredzētas CPA 2. red. Papildu standarti pakalpojumu tirdzniecībai ir izklāstīti "Starptautiskās pakalpojumu tirdzniecības statistikas rokasgrāmata" ⁽¹⁾ (MSITS), kas saskaņota ar starptautiskajiem kontiem.

Vērtēšana

- 18.32. Vērtēšanas principi EKS un starptautiskajos kontos ir vienādi. Abos gadījumos izmanto tirgus vērtības, bet dažiem instrumentu pozīcijām izmanto nominālās vērtības, ja tirgus cenas nav novērojamas. Starptautiskajos kontos preču eksporta un importa vērtēšana ir īpašs gadījums, kurā izmanto vienotu vērtēšanas atskaites punktu, proti, vērtību uz eksportējošās ekonomikas muitas robežas, tas ir, par pamatu ņem FOB (franko uz kuģa klāja). Šāda uztveršana nodrošina eksportētāja un importētāja saskaņotu vērtēšanu un nodrošina saskaņotu mērīšanas pamatu apstākļos, kad uz abām pusēm var attiekties dažādi līguma noteikumi, sākot ar "no rūpnīcas" kā vienu galējību (kad importētājs ir atbildīgs par visu transporta organizēšanu un apdrošināšanu) un beidzot ar "piegādāts ar muitas apmaksu" kā otru galējību (kad eksportētājs ir atbildīgs par visu transporta organizēšanu, apdrošināšanu un visām importa nodevām).

Preces apstrādei

- 18.33. Starp EKS 1995 un EKS 2010 ir būtiski mainījusies to preču uztveršana, ko nosūta uz ārvalstīm apstrādei bez īpašumtiesību maiņas. EKS 1995 šādas preces parādīja kā eksportu, kad tās sūtīja uz ārvalstīm, un pēc tam ierakstīja kā importu, kad tās atgriezās atpakaļ no ārvalstīm, ar augstāku vērtību apstrādes rezultātā. To dēvēja par bruto ierakstīšanas metodi, kas faktiski piedēvēja īpašumtiesību maiņu, lai starptautiskie tirdzniecības rādītāji atspoguļotu aplēses par tirgto preču vērtību. NKS 2008, MBR6 un EKS 2010 nepiedēvē īpašumtiesību maiņu, tā vietā norādot tikai vienu ierakstu – apstrādes pakalpojuma importu. Tas ir tās valsts pakalpojuma eksports, kurā notiek apstrāde. Šāda ierakstīšana labāk atbilst institucionālajiem ierakstiem un saistītajiem finanšu darījumiem. Tomēr tā rada neatbilstību starptautiskajai preču tirdzniecības statistikai (IMTS). IMTS vēl arvien uzrāda apstrādei paredzētā eksporta un atpakaļ ievesto apstrādāto preču bruto vērtību.
- 18.34. Lai novērstu šādu neatbilstību nacionālajos kontos, eksportēto preču vērtību var ierakstīt līdzās importēto preču vērtībai kā papildu posteņus, un vērtības būs tās, kas ierakstītas IMTS. Tā būs iespējams apstrādes pakalpojuma neto vērtību iegūt, no eksportēto apstrādāto preču vērtības atņemot importēto neapstrādāto preču vērtību. Šo pakalpojumu ieraksta nacionālajos kontos. Tādējādi valstij, kuras preces tiek apstrādātas ārvalstīs, eksportu novērtē līdzās importētajām apstrādātajām precēm, norādot to kā papildu posteni ārējo preču un pakalpojumu kontā. Līdz ar to IMTS ieraksti būs saskaņoti ar importa pakalpojumu neto rādītāju, atspoguļojot apstrādes izmaksas.
- 18.35. Šīs izmaiņas ilustrē piedāvājuma un izlietojuma tabulās sniegtais piemērs saistībā ar apstrādājamo preču uztveršanu. Piemērs raksturo gadījumu, kad pārtikas ražošanas uzņēmums novāc un apstrādā dārzeņus, tad pasūta to faktisko iekonservēšanu savai ārvalstu filiālei, kas šim uzņēmumam pieder pilnībā, un pēc tam paņem šos konservētos dārzeņus atpakaļ, lai tos pārdotu.
- 18.36. Saskaņā ar EKS 95 apstrādājamo preču uztveršana starptautiskajā tirdzniecībā 18.4. tabulā importa un eksporta rādītājiem ir jāatbilst starptautiskajai preču tirdzniecības statistikai (IMTS). Preču eksports uz konservēšanas filiāli ārvalstīs ir 50, un pēc tam konservētos dārzeņus atsūta atpakaļ kā importu ar vērtību 90.

18.4. tabula. Apstrādājamo preču uztveršana starptautiskajā tirdzniecībā saskaņā ar EKS 95

	Pirkumi	Galapieprasījums		Kopā
Pārdošana	Pārtikas ražošana	Mājsaimniecības izdevumi	Eksports	
Pārtika		90	50	140
Pārtikas konservu imports	90			90
Pievienotā vērtība	50		IKP(E) =	50
Kopējā izlaide	140			

⁽¹⁾ Manual on Statistics of International Trade in Services, United Nations, Eurostat, OECD, IMF, WTO et al, 2011, (pieejams: <http://unstats.un.org>)

18.5. tabula. Apstrādājamo preču uztveršana starptautiskajā tirdzniecībā saskaņā ar EKS 2010

Pārdošana	Pirkumi	Galapiesprasījums		Kopā
	Pārtikas ražošana	Mājsaimniecības izdevumi	Eksports	
Pārtika		90	0	90
Konservēšanas pakalpojumu imports	40			40
Pievienotā vērtība	50		IKP(E) =	50
Kopējā izlaide	90			

18.37. Tabulā 18.5. parādīts, kā saskaņā ar EKS 2010 uztver apstrādājamās preces, izmantojot neto bāzi; atspoguļo tikai pakalpojumu tirdzniecību, un netiek nodrošināta atbilde preču kustībai, kas ierakstīta IMTS. Neto posteni, proti, eksports mīnus imports, parāda maksājumu bilances starptautiskajos kontos un atbilstošajos pārējās pasaules sektora kontos. MBR6 iesaka gadījumos, kad ir zināms, ka imports un eksports IMTS atspoguļo situāciju, kurā nav īpašumtiesību maiņas, ierakstīt abus rādītājus līdzās maksājumu bilancē, lai varētu uzreiz aprēķināt pakalpojumu elementu. Līdz ar to attiecībā uz pārtikas ražošanas nozari dārzeņi, kas nosūtīti konservēšanai uz ārvalstīm, tiktu uzrādīti kā eksports ar vērtību 50, bet atpakaļ ievestie dārzeņu konservi tiktu uzrādīti kā imports ar vērtību 90. Šos skaitļus var ierakstīt vienu otram līdzās starptautisko kontu statistikā kā papildu posteņus, kuros eksportu ieraksta kā negatīvu importu, tā ļaujot iegūt konservēšanas pakalpojuma neto importa vērtību 40.

Šā piemēra ierakstīšana MBR6 sistēmā ir parādīta 18.6. tabulā.

18.6. tabula. Apstrādes ierakstīšana MBR6 sistēmā

Tekošie konti	Kredīts	Debets	Saldo
Preču un pakalpojumu konts			– 40
Pakalpojumi (standarta sastāvdaļas)			
“Ražošanas pakalpojumi, izmantojot fiziskus resursus, kas pieder citiem”		40	– 40
Papildu posteņi			
Ārvalstīs apstrādājamās preces	50	90	– 40

Tirdzniecības starpniecība

Preces tirdzniecības starpniecības apstākļos

18.38. Tirdzniecības starpniecību definē kā preču iegādi, ko veic rezidents (ekonomikā, par kuru apkopo datus) no nerezidenta, ja tās pašas preces vēlāk tiek tālāk pārdotas citam nerezidentam bez šo preču klātbūtnes ekonomikā, par kuru apkopo datus. Tirdzniecības starpniecība notiek darījumos ar precēm, kur attiecīgā procesa īstenošanai nav nepieciešams īpašnieka fizisks pārvaldījums attiecībā uz šīm precēm. Šie un turpmāk sniegtie paskaidrojumi par tirdzniecības starpniecību atbilst attiecīgiem punktiem MBR6 sistēmā (10.41.–10.48. punkts).

18.39. Tirdzniecības starpniecības noteikumus piemēro vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā. Tos var izmantot arī preču darījumos un lai pārvaldītu un finansētu globālus ražošanas procesus. Piemēram, uzņēmums var noslēgt līgumu par preču montāžu ar vienu vai vairākiem apakšuzņēmējiem tā, ka šis uzņēmums iegādājas attiecīgās preces un pārdod tās tālāk, nešķērsojot īpašnieka teritoriju. Ja preču fiziskais veidols mainās laikā, kad tās atrodas īpašumā, un šo pārmaiņu cēlonis ir citu subjektu sniegtie ražošanas pakalpojumi, tādā gadījumā darījumus ar precēm ieraksta postenī “vispārējās nozīmes preces”, nevis kā tirdzniecības starpniecību. Citos gadījumos, kad preču veidols nemainās, preces ietver kā tirdzniecības starpniecību ar pārdošanas cenu, kurā iekļautas minimālas

apstrādes izmaksas, kā arī vairumtirdzniecības uzcenojums. Gadījumos, kad tirgotājs ir globālā ražošanas procesa organizators, pārdošanas cena var ietvert arī tādus elementus kā plānošanas, pārvaldīšanas, patentu un citu kompetenču, mārketinga un finansēšanas izmaksas. Jo īpaši attiecībā uz augsto tehnoloģiju precēm šie nemateriālie ieguldījumi var būt samērā lieli salīdzinājumā ar materiālu un montāžas vērtību.

- 18.40. Tirdzniecības starpniecībā iesaistītas preces ieraksta īpašnieka kontos tāpat kā jebkuras citas preces, kas tam pieder. Tomēr šīs preces tiek īpaši aprakstītas tirgotāja ekonomikas starptautisko kontu statistikā, jo tās ir nozīmīgas pašas par sevi un uz tām neattiecas minētās ekonomikas muitas sistēma.

Tirdzniecības starpniecību uztver šādi:

- a) preču iegādi, ko veic tirgotāji, uzrāda preču sadaļā kā attiecīgā tirgotāja ekonomikas negatīvu eksportu;
 - b) preču pārdošanu uzrāda kā preces, kas pārdotas tirdzniecības starpniecības apstākļos, parādot kā attiecīgā tirgotāja ekonomikas pozitīvu eksportu;
 - c) pārdošanas un pirkšanas starpību precēm tirdzniecības starpniecībai uzrāda kā posteni "preču tirdzniecības starpniecības apstākļos neto eksports". Šis postenis ietver tirgotāju uzcenojumu, turēšanas guvumus un zaudējumus, kā arī pārmaiņas tirdzniecības starpniecībā iesaistītu preču krājumos. Ņemot vērā zaudējumus vai pieaugumu krājumos, dažos gadījumos tirdzniecības starpniecībā iesaistītu preču neto eksports var būt negatīvs;
 - d) tirdzniecības starpniecības ierakstus novērtē tādu darījumu cenās, par kurām puses vienojušās, nevis, pamatojoties uz FOB.
- 18.41. Tirdzniecības starpniecības posteņus tirgotāja ekonomiskās teritorijas kontos uzrāda tikai kā eksportu. Attiecīgajā eksportējošajā un importējošajā ekonomikā eksporta pārdošanu tirgotājiem un importa pirkšanu no tirgotājiem ietver kā "vispārējās nozīmes preces".
- 18.42. Vairumtirdzniecību, mazumtirdzniecību, preču darījumus un ražošanas pārvaldīšanu arī var veikt saskaņā ar vienošanos, kas paredz, ka preces atrodas īpašnieka ekonomikā, un tādā gadījumā tās ieraksta kā vispārējās nozīmes preces, nevis kā tirdzniecības starpniecību. Gadījumos, kad preces nešķērso īpašnieka ekonomiku, bet mainās preču fiziskais veidols, jo tās tiek apstrādātas citā ekonomikā, starptautiskos darījumus ieraksta kā vispārējās nozīmes preces, nevis kā tirdzniecības starpniecību (apstrādes maksu ieraksta kā ražošanas pakalpojumu, par ko samaksājis īpašnieks).
- 18.43. Ja tirgotājs pārdod šīs preces tālāk tās pašas ekonomikas rezidentam, kurā atrodas tirgotājs, šī darbība neatbilst tirdzniecības starpniecības definīcijai. Līdz ar to šādā gadījumā preču pirkšanu uzrāda kā vispārējās nozīmes preču importu attiecīgajā ekonomikā. Ja subjekts, kas nopircis no tirgotāja tajā pašā ekonomikā, vēlāk pārdod preces tālāk citas ekonomikas rezidentam neatkarīgi no tā, vai šīs preces tiek ievestas tirgotāja ekonomikā, preču pārdošanu ieraksta kā vispārējās nozīmes preču eksportu no tirgotāja ekonomikas. Lai gan šis gadījums ir ļoti līdzīgs tirdzniecības starpniecībai, tas neatbilst 18.38. punkta definīcijai. Turklāt pirmajam tirgotājam nav īpaši praktiski ierakstīt pirkumus kā tirdzniecības starpniecību, jo šis tirgotājs var nezināt, vai otrs tirgotājs ievēdis vai neievēdis minētās preces ekonomikā.

NMFSP imports un eksports

- 18.44. Faktiski saņemtie vai samaksātie aizdevumu procenti ietver gan ienākuma elementu, gan maksu par pakalpojumu. Kredītiestādes piedāvā saviem noguldītājiem procentu likmes, kas ir zemākas par likmēm, ko viņi iekasē no saviem aizņēmējiem. Rezultātā iegūto procentu starpību finanšu sabiedrības izmanto, lai segtu savus izdevumus un nodrošinātu pamatdarbības pārpalikumu. Procentu starpība ir alternatīva, lai nebūtu tiešā veidā jāiekasē no klientiem maksa par finanšu pakalpojumiem. EKS paredz pakalpojuma maksas noteikšanu NMFSP. NMFSP jēdziens un vadlīnijas NMFSP vērtības aplēsēm ir izklāstītas 14. nodaļā.
- 18.45. Ne finanšu iestādēm, kas netieši iekasē maksu par NMFSP, ne šo iestāžu klientiem nav obligāti jābūt rezidentiem. Tādēļ ir iespējams šāda veida finanšu pakalpojumu imports un eksports. Vadlīnijas NMFSP importa un eksporta apkopošanai izklāstītas 14.10. punktā.

Primārā un sekundārā ienākuma ārējais konts

18.7. un 18.8. tabulā ir sniegts piemērs, kā ierakstīt primāro un sekundāro ienākumu EKS un MBR6 sistēmā.

18.7. tabula. Primārā un sekundārā ienākuma ārējais konts (EKS V.II.)

Izlietojums			Resursi		
			B.11	Preču un pakalpojumu konta ārējais saldo	– 41
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	6	D.1	Darba ņēmēju atalgojums	2
D.2	Ražošanas un importa nodokļi	0	D.2	Ražošanas un importa nodokļi	0
D.3	Subsīdijas	0	D.3	Subsīdijas	0
D.4	Īpašuma ienākums	63	D.4	Īpašuma ienākums	38
D.5	Kārtējie ienākuma, mantas nodokļi	1	D.5	Kārtējie ienākuma, mantas nodokļi	0
D.6	Sociālās iemaksas un pabalsti	0	D.6	Sociālās iemaksas un pabalsti	0
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	16	D.7	Citi kārtējie pārvedumi	55
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	0	D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	0
B.12	Tekošais ārējais saldo	– 32			

18.8. tabula. Primārā ienākuma konts un sekundārā ienākuma konts MBR6

	EKS kods	Kredīts	Debets	Balance
No precēm un pakalpojumiem				41
Primārā ienākuma konts				
Darba ņēmēju atalgojums	D.1	6	2	
Procenti	D.4	13	21	
Sabiedrību sadalītais ienākums		36	17	
Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi		14	0	
Ražošanas un importa nodokļi	D.2	0	0	
Subsīdijas	D.3	0	0	
Primārais ienākums		69	40	29
Preces, pakalpojumi un primārais ienākums		609	539	70
Sekundārā ienākuma konts				
Ienākuma, mantas nodokļi	D.5	1	0	
Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	D.6, D.7, D.8	2	11	
Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības		12	3	
Kārtējie starptautiskie pārvedumi		1	31	
D dažādi kārtējie pārvedumi		1	10	
Sekundārais ienākums		17	55	– 38
Tekošā konta balance				32

Primārā ienākuma konts

- 18.46. Maksājumu bilancē ieraksti primārā ienākuma kontā ietver darba ņēmēju atalgojumu un īpašuma ienākumu tieši tāpat kā primārā ienākuma iedaļes kontā EKS sistēmā. Rezidentu maksātos ražošanas nodokļus un rezidentu saņemtās iekšzemes valdības subsīdijas ieraksta ienākuma veidošanas kontā, kas nav maksājumu bilances daļa. Jebkuras ražošanas nodokļus, ko rezidents maksā citai valdībai, kā arī jebkuras subsīdijas, ko rezidents saņem no citas valdības, ieraksta maksājumu bilances primārā ienākuma kontā. Atbilstošie ieraksti attiecībā uz iekšzemes valdību ir uzrādīti primārā ienākuma iedaļes kontā, bet attiecībā uz ārvalstu valdībām – šā konta pārējās pasaules ailē un maksājumu bilances primārā ienākuma kontā.
- 18.47. Rente var parādīties pārrobežu situācijās, tomēr tā notiek reti, jo visa zeme ir uzskatāma par rezidentiem piederošu, un vajadzības gadījumā šim nolūkam izveido nosacītu rezidentvienību. Ja šīs nosacītās rezidentvienības pieder nerezidentiem, tad jebkurus ienākumus, ko gūst šīs vienības, klasificē kā tiešo ieguldījumu ienākumu nevis kā renti. Piemērs, kad renti var ierakstīt starptautiskajos kontos, ir īstermiņa zvejas tiesības teritoriālajos ūdeņos, kas piešķirtas ārvalstu zvejas flotēm. Starptautiskajos kontos bieži izmanto terminu "ieguldījumu ienākums", kas apzīmē īpašuma ienākumus bez rentes. Līdz ar to ieguldījumu ienākums atspoguļo ienākumu, kas rodas no īpašumtiesībām uz finanšu aktīviem, un, sīkāk sadalot ieguldījumu ienākumu, tas atbilst finanšu aktīviem un saistībām, lai būtu iespējams aprēķināt atdeves likmes.

Tiešo ieguldījumu ienākums

- 18.48. Tiešie ieguldījumi ir īpaši nozīmīgi, un to atspoguļo gan plūsmas, gan pozīcijas starptautiskajos kontos. Tiešo ieguldījumu gadījumā pieņem, ka daļa uzņēmuma nesadalīto ieņēmumu ir sadalīta tiešajam ieguldītājam kā viens no ieguldījumu ienākuma paveidiem. Šī daļa atbilst tiešā ieguldītāja ieguldījumam uzņēmumā.
- 18.49. Nesadalītie ieņēmumi ir vienādi ar uzņēmuma neto pamatdarbības pārpalikumu, plus visi nopelnītie īpašuma ienākumi, mīnus visi maksājamie īpašuma ienākumi (pirms atkārtoti ieguldīto ieņēmumu aprēķināšanas), plus saņemamie kārtējie pārvedumi, mīnus maksājamie kārtējie pārvedumi un mīnus korekcijas postenis saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām. Atkārtoti ieguldītos ieņēmumus, kas uzkrāti no jebkuras tiešās filiāles, ietver īpašuma ienākumos, kas jāsaņem tiešo ieguldījumu uzņēmumā.
- 18.50. Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi var būt negatīvi, piemēram, ja uzņēmumam rodas zaudējumi vai dividendes tiek dalītas no turēšanas guvumiem, vai ceturksnī, kurā tiek izmaksāta gada dividende. Ja pozitīvus atkārtoti ieguldītos ieņēmumus uztver kā injekciju tiešo ieguldījumu uzņēmuma pašu kapitālā, ko veicis tiešais ieguldītājs, negatīvus atkārtoti ieguldītos ieņēmumus uztver kā atskaitījumus no pašu kapitāla.

Attiecībā uz tiešo ieguldījumu uzņēmumu, kas simtprocentīgi pieder nerezidentam, atkārtoti ieguldītie ieņēmumi ir vienādi ar nesadalītajiem ieņēmumiem, bet uzņēmuma primārā ienākuma saldo ir precīzi nulle.

Sekundārā ienākuma (kārtējo pārvedumu) konts MBR6

- 18.51. Sekundārā ienākuma konts uzrāda kārtējos pārvedumus starp rezidentiem un nerezidentiem. Kārtējo pārvedumu ierakstu klāsts precīzi atbilst ierakstiem ienākuma sekundārās sadales kontā. Vairāki no tiem ir īpaši nozīmīgi starptautiskajos kontos, jo īpaši attiecībā uz pašreizējo starptautisko sadarbību un naudas pārvedumiem, kurus uz izcelsmes valstīm nosūta personas, kas strādā ārvalstīs.
- 18.52. Personiskie pārrobežu pārvedumi ir pārvedumi no mājāsaimniecības uz mājāsaimniecību, un tie ir svarīgi, jo ir nozīmīgs starptautiska finansējuma ieguves avots dažās valstīs, kuras nodrošina lielu ilgtermiņa darba ņēmēju skaitu ārvalstīs. Personiskie pārvedumi ietver ilgtermiņa darba ņēmēju naudas pārvedumus, tas ir, to darba ņēmēju, kuri ir kļuvuši par citas ekonomikas rezidentiem.
- 18.53. Citi darba ņēmēji, piemēram, pierobežas vai sezonas strādnieki, nemaina rezidentekonomiku un neatstāj izcelsmes ekonomiku. Šo darba ņēmēju starptautiskie darījumi pārvedumu vietā ietver darba ņēmēju atalgojumu, nodokļus un ceļa izdevumus. Maksājumu bilancē personisko naudas pārvedumu papildu parādīšana ļauj apvienot personiskos pārvedumus ar šiem saistītajiem posteņiem. Personiskie naudas pārvedumi ietver personiskos pārvedumus, darba ņēmēju atalgojumu, atskaitot nodokļus un ceļa izdevumus, kā arī kapitāla pārvedumus starp mājāsaimniecībām.
- 18.54. Apdrošināšanas plūsmas un jo īpaši plūsmas, kas saistāmas ar pārāpdrošināšanu, var būt starptautiski nozīmīgas. Darījumus starp tiešo apdrošinātāju un pārāpdrošinātāju ieraksta kā pilnīgi atsevišķu darījumu kopumu, un nenotiek nekāda konsolidācija starp darījumiem, ko veic tiešais apdrošinātājs kā polises izdevējs saviem klientiem, un darījumiem, ko veic polises turētāji ar pārāpdrošinātājiem.

Ārējais kapitāla kots

18.55. Kapitāla kots elementi, kas atspoguļo starptautiskos darījumus, ir ierobežotāki nekā tie, kas aptverti iekšzemes sektoros. Ieraksti kapitāla kontā aptver tikai neražoto nefinanšu aktīvu iegādes un atsavinājumus un kapitāla pārvedumus. Nevienu darījumu neieraksta kā ražoto aktīvu kapitāla veidošanu, jo preču eksporta un importa galīgais izlietojums ierakstīšanas laikā nav zināms. Tāpat neietver arī zemes iegādes un atsavinājumus.

18.56. Neto aizdevumi vai neto aizņēmumi ir balanspostenis attiecībā uz tekošo un kapitāla kontu summu un attiecībā uz finanšu kontu. Tas aptver visus instrumentus, ko izmanto finansējuma sniegšanai vai iegūšanai, nevis tikai aizdošanai un aizņemšanai. Konceptuāli MBR6 neto aizdevumiem un neto aizņēmumiem ir tāda pati vērtība kā atbilstošajam kopējās ekonomikas postenim nacionālajos kontos un tāda pati vērtība kā pārējās pasaules postenim nacionālajos kontos, tikai ar pretēju zīmi. 18.9., 18.10. un 18.11. tabulā parādīts, kā uztvert tekošā un kapitāla kots elementus un rezultātā iegūto saldo gan EKS, gan MBR6 sistēmā.

18.9. tabula. Tekošā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas (EKS V.III.1.1.)⁽¹⁾

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
			B.12	Tekošais ārējais saldo	– 32
			D.9	Saņemamie kapitāla pārvedumi	4
			D.9	Maksājамie kapitāla pārvedumi	– 1
B.101	Tekošā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	– 29			

⁽¹⁾ Attiecībā uz pārējo pasauli tas attiecas uz neto vērtības pārmaiņām, kas radušās kārtējā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu dēļ.

18.10. tabula. Nefinanšu aktīvu iegādes kots (EKS V.III.1.2.)

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
			B.101	Tekošā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	– 29
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	0			
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)	– 29			

18.11. tabula. Kapitāla kots MBR6 sistēmā

	Kredīts	Debets	Saldo
Tekošā kots bilance			32

Kapitāla kots

Neražoto aktīvu iegādes/atsavinājumi	0		
Kapitāla pārvedumi	1	4	
Kapitāla kots saldo			– 3
Neto aizdevumi (+) / aizņēmumi (–)			29

Ārējais finanšu konts un starptautisko ieguldījumu pozīcija (SIP)

18.57. Maksājumu bilances finanšu konts un SIP ir īpaši nozīmīgi, jo tie ļauj izprast starptautisko finansēšanu, kā arī starptautisko likviditāti un ievainojamību. Salīdzinot ar finanšu instrumentu klasifikāciju, ko izmanto EKS, maksājumu bilancē finanšu instrumentu klasifikācija ir balstīta uz funkcionālām kategorijām (skatīt 18.21. punktu), pievienojot papildu datus par instrumentiem un institucionālajiem sektoriem. 18.12 un 18.13. tabula raksturo finanšu kontu attiecīgi EKS un MBR6 sistēmā.

18.12. tabula. Finanšu konts (EKS V.III.2.)

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F	Finanšu aktīvu neto iegāde	37	F	Neto uzņemtās saistības	66
F.1	Monetārais zelts un SDR	1	F.1	Monetārais zelts un SDR	0
F.2	Valūta un noguldījumi	11	F.2	Valūta un noguldījumi	- 2
F.3	Parāda vērtspapīri	9	F.3	Parāda vērtspapīri	20
F.4	Aizdevumi	4	F.4	Aizdevumi	45
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	2	F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	14
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0	F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0	F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	10	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 14
			B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (-)	- 29

18.13. tabula. Finanšu konts MBR6 sistēmā

Neto aizdevumi (+)/aizņēmumi (-) (tekošie un kapitāla konti)			29
Finanšu konts (pēc funkcionālās kategorijas)	Aktīvu pārmaiņas	Saistību pārmaiņas	Saldo
Tiešie ieguldījumi	- 4	8	
Portfeļieguldījumi	17	7	
Atvasinātie finanšu instrumenti u.tml.	3	0	
Citi ieguldījumi	42	22	
Rezerves aktīvi	8	—	
Kopējās aktīvu/saistību pārmaiņas	66	37	
Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (-) (finanšu konts)			29
Neto novirze			0

18.58. Funkcionālās kategorijas MBR6 sistēmā sniedz informāciju par motivāciju un attiecībām starp personām, kuras ir īpaši noderīgas starptautiskajā ekonomikas analizē. Datus, kas iedalīti pēc funkcionālās kategorijas, turpmāk sadala pēc instrumenta un institucionālā sektora, un tas ļauj šos datus sasaistīt ar atbilstošajiem posteņiem EKS un monetārajā un finanšu statistikā. Institucionālā sektora klasifikācija MBR6 ir tāda pati kā EKS sistēmā, lai gan parasti tā nav tik detalizēta (pieci sektori standarta daļās). Turklāt attiecībā uz finanšu iestādēm izmanto papildu apakšsektoru, kas ir funkcionāls apakšsektors, saistīts ar rezerves aktīviem. Tas aptver centrālo banku un jebkuras daļas vispārējā valdībā vai finanšu sabiedrībās, kuras nav centrālā banka un kuras tur rezerves aktīvus, tādēļ tas ir piemērots valstīm, kurās dažas vai visas rezerves tiek turētas ārpus centrālās bankas.

18.59. Svarīgākās saites starp nacionālo kontu finanšu instrumenta kategorijām un starptautisko kontu funkcionālajām kategorijām ir parādītas 18.14. tabulā. Funkcionālās kategorijas izmanto gan MBR6 finanšu konta aktīvu, gan saistību daļā. Salīdzinoši reti sastopamās saites nav parādītas.

18.14. tabula. Saiknes starp MBR6 funkcionālajām kategorijām un EKS finanšu instrumenta kategorijām

EKS instrumenti	Starptautiskā konta funkcionālās kategorijas				
	Tiešie ieguldījumi	Portfeļieguldījumi	Atvasinātie finanšu instrumenti	Citi ieguldījumi	Rezerves aktīvi
Monetārais zelts					X
Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				X	X
Valūta un noguldījumi					
Valūta				X	X
Starptanku pozīcijas				X	X
Citi pārvedami noguldījumi	X			X	X
Citi noguldījumi	X			X	X
Parāda vērtspapīri	X	X			X
Aizdevumi	X			X	X
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības					
Pašu kapitāls:					
Biržas sarakstos iekļautās akcijas	X	X			X
Biržas sarakstos neiekļautās akcijas	X	X			X
Cits pašu kapitāls	X			X	
Ieguldījumu fondu apliecības/daļas					
Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	X	X			X
Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	X	X		X	X
Apdrošināšana, pensijas un standarta garantiju shēmas					
Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	X			X	
Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	X			X	
Pensiju tiesības				X	
Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem	X			X	
Tiesības uz nepensiju pabalstiem				X	
Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	X			X	
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas					
Atvasinātie finanšu instrumenti			X		X

EKS instrumenti	Starptautiskā konta funkcionālās kategorijas				
	Tiešie ieguldījumi	Portfeljieguldījumi	Atvasinātie finanšu instrumenti	Citi ieguldījumi	Rezerves aktīvi
Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas			X		
Citas debitoru/kreditoru saistības					
Tirdzniecības kredīti un avansi	X			X	
Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	X			X	

Bilances pārējās pasaules sektoram

18.60. SIP ir bilances daļa, kas aptverta starptautiskajos kontos. Šī terminoloģija raksturo nacionālajā bilancē ietvertās īpašās sastāvdaļas. SIP aptver tikai finanšu aktīvus un saistības. Gadījumā, ja nerezidentvienībai valstī tieši pieder nekustamais īpašums, par šā nekustamā īpašuma īpašnieku ir uzskatāma nosacīta rezidentvienība, kas savukārt ir nerezidentvienības īpašums finanšu aktīva veidā (skatīt arī 18.16. punktu). Finanšu prasījumu gadījumā pārrobežu elements izveidojas, ja viena puse ir rezidents, bet otra ir nerezidents. Turklāt, lai gan zelta stienis ir aktīvs, kam nav pretējās saistības, to ietver SIP, ja to tur kā rezerves aktīvu, jo tam ir nozīme starptautiskajos maksājumos. Tomēr nefinanšu aktīvus izslēdz, jo tiem nav pretējās saistības, ne arī citu starptautisku aspektu.

18.61. Balanspostenis SIP ir neto SIP. Neto SIP plus nefinanšu aktīvi nacionālajā bilancē ir vienādi ar nacionālo neto vērtību, jo nacionālajā bilancē rezidentu finanšu prasījumi pret rezidentiem līdzinās nullei. 18.15. tabulā ir parādīts bilances piemērs attiecībā uz pārējās pasaules sektoru, bet 18.16. tabulā sniedz SIP piemēru.

18.62. Tās pašas vispārējās kategorijas izmanto, lai raksturotu ieguldījumu ienākumu un SIP. Līdz ar to ir iespējams aprēķināt vidējās atdeves likmes. Atdeves likmes var salīdzināt laikā un attiecībā uz dažādiem instrumentiem un maksājuma termiņiem. Piemēram, var analizēt atdeves no tiešajiem ieguldījumiem tendences, vai arī šo atdevi var salīdzināt ar citiem instrumentiem.

18.15. tabula. Bilances pārējās pasaules sektoram (EKS)

		Sākuma bilance	Pārmaiņas saistībā ar darījumiem	Citas apjoma pārmaiņas	Pārvērtēšana	Beigu bilance
Aktīvi						
Nefinanšu aktīvi						
Finanšu aktīvi		805	37	0	7	849
AF.1	Monetārais zelts un SDR	0	1	0	0	1
AF.2	Valūta un noguldījumi	105	11	0	0	116
AF.3	Parāda vērtspapīri	125	9	0	4	138
AF.4	Aizdevumi	70	4	0	0	74
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	345	2	0	3	350
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	26	0	0	0	26
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0	0	0	0	0

		Sākuma balance	Pārmaiņas saistībā ar darījumiem	Citas apjoma pārmaiņas	Pārvērtē- šana	Beigu balance
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	134	10	0	0	144
Saistības		1 074	66	0	3	1 143
AF.1	Monetārais zelts un SDR	770	0	0	0	770
AF.2	Valūta un noguldījumi	116	- 2	0	0	114
AF.3	Parāda vērtspapīri	77	20	0	2	99
AF.4	Aizdevumi	17	45	0	0	62
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	3	14	0	1	18
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	25	0	0	0	25
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	7	3	0	0	10
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	59	- 14	0	0	45
	Neto vērtība	269				265

18.16. tabula. Integrētais SIP pārskats MBR6

Starptautisko ieguldījumu pozīcija (SIP)	Sākuma pozīcija	Darījumi	Citas apjoma pārmaiņas	Pārvērtēšana	Beigu pozīcija
Aktīvi					
Tiešie ieguldījumi	42	- 4	0	1	39
Portfeljieguldījumi	40	17	0	2	59
Atvasinātie finanšu instrumenti	0	3	0	0	3
Citi ieguldījumi	152	42	0	0	194
Rezerves aktīvi	63	8	0	0	71
Kopējie aktīvi	297	66	0	3	366
Saistības					
Tiešie ieguldījumi	132	8	0	2	142
Portfeljieguldījumi	180	7	0	5	192
Atvasinātie finanšu instrumenti	0	0	0	0	0
Citi ieguldījumi	261	22	0	0	283
Kopējās saistības	573	37	0	7	617
Neto starptautisko ieguldījumu pozīcija (neto SIP)	- 276	29	0	- 4	- 251

19. NODAĻA

EIROPAS KONTI

IEVADS

19.01. Eiropas integrācijas procesa rezultātā radās nepieciešamība sagatavot pilnu kontu komplektu, kas atspoguļo Eiropas ekonomiku kopumā un nodrošina labāku analīzi un politikas veidošanu Eiropā. Eiropas konti aptver tādu pašu kontu komplektu un ir balstīti uz tādiem pašiem jēdzieniem kā dalībvalstu nacionālie konti.

19.02. Šajā nodaļā ir raksturotas Eiropas, t. i., Eiropas Savienības un eurozonas, kontu īpatnības. Saistībā ar Eiropas kontiem īpaša uzmanība jāvelta rezidentvienību definīcijai, pārējās pasaules kontiem, kā arī Eiropas iekšējo ekonomikas darījumu (plūsmu) un finanšu bilances (uzkrāto lielumu) neto aprēķināšanai.

19.03. Eiropas Savienības ekonomisko teritoriju veido:

- a) Eiropas Savienības dalībvalstu ekonomiskās teritorijas; un
- b) Eiropas iestāžu ekonomiskās teritorijas.

19.04. Eurozonas ekonomisko teritoriju veido:

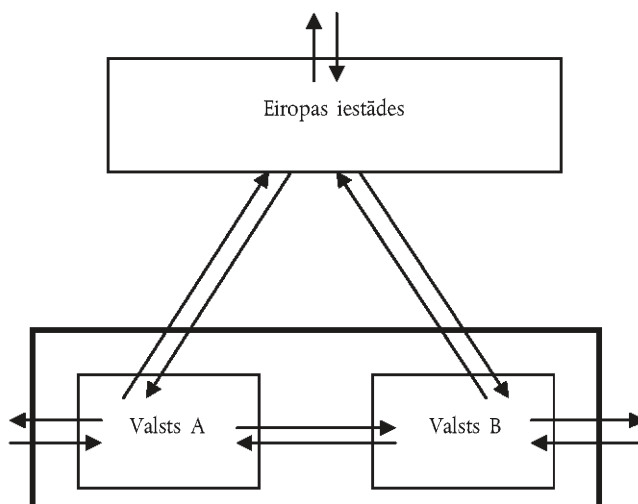
- a) eurozonas dalībvalstu ekonomiskās teritorijas;
- b) Eiropas Centrālās bankas ekonomiskā teritorija.

NO NACIONĀLAJEM KONTIEM LĪDZ EIROPAS KONTIEM

19.05. Eiropas konti konceptuāli nav vienādi ar dalībvalstu nacionālo kontu summu pēc nacionālo kontu pārrēķina vienotā valūtā. Šai summai ir jāpieskaita Eiropas iestāžu rezidentu konti. Dalībvalstu nacionālajos kontos un Eiropas kontos rezidences jēdziena darbības joma ir atšķirīga. Šajā ziņā labs piemērs ir pieeja, ko piemēro ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmumu atkārtoti ieguldījumiem vai īpašam nolūkam dibinātām sabiedrībām. Dalībvalstu nacionālajos kontos ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmumam var būt ieguldītāji, kas ir citas Eiropas Savienības/eurozonas dalībvalsts rezidenti. Attiecīgie atkārtoti ieguldītie ieņēmumi netiek šādi uzrādīti Eiropas kontos. Turklāt īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības, iespējams, ir jāpārklasificē tajā pašā institucionālajā sektorā, kurā atrodas to mātessabiedrība, ja mātessabiedrība ir citas dalībvalsts rezidents. Visbeidzot, starp Eiropas valstīm ir jāpārklasificē pārrobežu ekonomiskās plūsmas un uzkrātie finansiālie lielumi. Šīs atšķirības ir parādītas 19.1. un 19.2. diagrammā, vienkāršības labad pieņemot, ka Eiropas teritoriju veido tikai divas dalībvalstis A un B. Plūsmas un uzkrātie lielumi, kas attiecas uz rezidentiem un nerezidentiem, shematiski ir attēloti ar bultām.

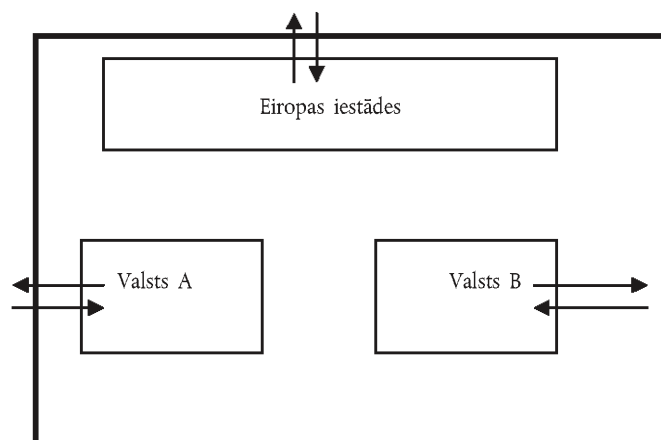
19.1. diagramma — Dalībvalstu nacionālo kontu agregācija

Kad apkopo A valsts un B valsts nacionālos kontus, apkopotie pārējās pasaules konti parāda iekšējās plūsmas starp A valsti un B valsti un ar citām valstīm un Eiropas iestādēm.

19.2. diagramma — Eiropas konti

Eiropas Savienību/eurozonu uzskata par vienu vienību: iekļauj Eiropas iestāžu/Eiropas Centrālās bankas kontus, un tikai rezidentvienību darījumus ar trešām valstīm ieraksta pārējās pasaules kontos.

Datu pārreķins dažādās valūtās

19.06. Eiropas kontos ekonomiskās plūsmas un uzkrātie aktīvi un saistības ir jāizsaka vienotā valūtā. Šim nolūkam datus, kas ierakstīti dažādās valstu valūtās, pārreķina euro:

- a) izmantojot valūtas maiņas kursus (vai to vidējās vērtības), kas tirgū dominē laikposmā, par kuru sagatavo kontus;

vai

- b) izmantojot fiksētus valūtas maiņas kursus visā laikposmā. Fiksētais valūtas kurss var būt valūtas maiņas kurss perioda beigās, sākumā vai perioda vidējais valūtas maiņas kurss. Izmantotais valūtas maiņas kurss ietekmē (fiksēto) svaru, kāds konkrētai dalībvalstij ir Eiropas agregātos;

vai

- c) aprēķinot divu secīgu periodu indeksu kā vidējo svērtu no izaugsmes indeksiem, kas iegūti no katras dalībvalsts attiecīgajā valūtā izteiktiem datiem. Svarus veido kā pēc valūtas kursa konvertētu katras dalībvalsts daļu pirmajā salīdzinājuma periodā. Pēc tam, kad atsauces periods ir izvēlēts par bāzi, tam var piemērot ķēdes indeksu, lai iegūtu citu novērojuma periodu rādītājus.

Saskaņā ar a) metodi dalībvalstu svarus Eiropas agregātos atjaunina, ievērojot attiecīgo valūtu paritātes. Tāpēc Eiropas agregātu līmenis ir atbilstīgs jebkurā brīdī, bet to pārmaiņas var ietekmēt valūtas kursa svārstības. Matemātisku attiecību gadījumā valūtas kursa svārstību ietekme uz skaitītāju un saucēju var lielā mērā neitralizēties.

Saskaņā ar b) metodi dalībvalstu svarus neatjaunina, un Eiropas agregātu pārmaiņas tiek pasargātas no valūtas kursa svārstībām. Tomēr Eiropas agregātu līmeni var ietekmēt (fiksētā) valūtas maiņas kursa izvēle, kas atspoguļo dalībvalstu valūtu paritāti noteiktā laika momentā.

Saskaņā ar c) metodi Eiropas agregātu pārmaiņas pasargā no valūtas kursa svārstībām, un Eiropas agregātu līmenis kopumā atspoguļo paritāti, kas ir spēkā katrā laikposmā. To panāk uz aditivitātes un citu uzskaites ierobežojumu rēķina. Ja tie ir nepieciešami, tie jāatjauno kā pēdējie.

19.07. Eiropas kontus arī var aprēķināt, dažādu valstu valūtās ierakstītos datus pārvēršot pirktpējas standartā (PPS). 19.06. punktā minēto a), b) vai c) metodi var izmantot šim mērķim, valūtas maiņas kursu aizstājot ar attiecīgo pirktpējas paritāti (PPP).

Eiropas iestādes

19.08. EKS Eiropas iestādes ir šādi subjekti:

- a) Eiropas nefinanšu iestādes: Eiropas Parlaments, Eiropadome, Padome, Eiropas Komisija, Eiropas Savienības Tiesa un Eiropas Savienības Revīzijas palāta;

- b) Eiropas nefinanšu struktūras, tostarp subjekti, ko finansē no Eiropas Savienības vispārējā budžeta (piemēram, Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, Reģionu komiteja, Eiropas aģentūras u.tml.) un Eiropas Attīstības fonds;
- c) Eiropas finanšu iestādes un struktūras, tostarp īpaši Eiropas Centrālā banka, Eiropas Investīciju banka un Eiropas Investīciju fonds.

Jāņem vērā, ka b) kategorijā Eiropas aģentūras neietver lauksaimniecības tirgu regulējošās aģentūras, kuru galvenā darbība ir pirkēt un pārdot lauksaimniecības produktus, lai stabilizētu cenas. Šādas aģentūras uzskata par to dalībvalstu rezidentiem, kurās tās darbojas.

- 19.09. Eiropas nefinanšu iestādes un struktūras, ko finansē no Eiropas Savienības vispārējā budžeta, veido vienu institucionālo vienību, kura galvenokārt sniedz valdības ārpusstargus pakalpojumus Eiropas Savienības labā. Tāpēc to klasificē sektora "Vispārējā valdība" (S.13) apakšsektorā "Eiropas iestādes un struktūras" (S.1315) ⁽¹⁾.
- 19.10. Kamēr Eiropas Attīstības fonda budžets nav pieņemts kā Eiropas Savienības vispārējā budžeta daļa, Eiropas Attīstības fonds ir atsevišķa institucionālā vienība, ko klasificē sektora "Vispārējā valdība" (S.13) apakšsektorā "Eiropas iestādes un struktūras" (S.1315).
- 19.11. Eiropas Centrālā banka ir institucionālā vienība, ko klasificē sektora "Finanšu sabiedrības" (S.12) apakšsektorā "Centrālā banka" (S.121).
- 19.12. Eiropas Investīciju banka un Eiropas Investīciju fonds ir atsevišķas institucionālās vienības, ko klasificē sektora "Finanšu sabiedrības" (S.12) apakšsektorā "Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus" (S.125).
- 19.13. Eiropas iestāžu ekonomiskā teritorija ietver teritoriālos anklāvus, kas atrodas Eiropas Savienības dalībvalstīs vai valstīs ārpus Eiropas Savienības, piemēram, pārstāvēniecības, delegācijas, birojus u.tml.
- 19.14. Eiropas iestāžu galvenos darījumus ieraksta kā resursus un izlietojumu saskaņā ar pielikumu.

Pārējās pasaules konts

- 19.15. Eiropas kontos pārējās pasaules konti parāda ekonomiskās plūsmas un finanšu aktīvu un saistību uzkrātos lielumus starp Eiropas Savienības/eurozonas rezidentvienībām un nerezidentvienībām. Tāpēc Eiropas pārējās pasaules konti neietver darījumus, kas veikti Eiropas Savienībā/eurozonā. Plūsmas, kas notiek ES/eurozonā, ir iekšējās plūsmas, un finanšu bilance starp ES/eurozonas rezidentiem ir iekšējie uzkrātie lielumi.
- 19.16. Preču imports un eksports ietver kvazitranszīta tirdzniecību, kas ir:
 - a) preces, kuras Eiropas Savienības/eurozonas dalībvalstī no trešām valstīm ir importējis subjekts, kas nav uzskatāms par institucionālu vienību, un kuras pēc tam nosūtītas citai Eiropas Savienības/eurozonas dalībvalstij;
 - b) preces, kuras subjekts, kurš nav uzskatāms par institucionālu vienību, ievie no Eiropas Savienības/eurozonas dalībvalsts un pēc tam eksportē uz trešām valstīm.

Preču eksports jāvērtē kā FOB uz Eiropas Savienības/eurozonas robežas.

Kvazitranszīta precēm, kuras paredzētas eksportam, transporta un izplatīšanas izmaksas Eiropas Savienībā/eurozonā ir uzskatāmas par transporta pakalpojumu izlaidi, ja pārvadātājs ir Eiropas Savienības/eurozonas rezidents, vai par transporta pakalpojumu importu, ja pārvadātājs nav Eiropas Savienības/eurozonas rezidents.

- 19.17. Eiropas kontos tirdzniecības starpniecība ietver tikai Eiropas Savienības/eurozonas rezidenta preču pirkumus no nerezidenta, lai pēc tam šīs pašas preces tālākpārdotu citam nerezidentam, precēm neatrodoties Eiropas Savienībā/eurozonā. To vispirms ieraksta kā negatīvu preču eksportu, bet pēc tam kā pozitīvu preču eksportu, jebkuru laika nobīdi starp pirkšanu un pārdošanu parādot kā krājumu pārmaiņas (skatīt 18.41. punktu un 18.60. punktu).

Kad tirgotājs, kas ir Eiropas Savienības/eurozonas rezidents, pērk preces no nerezidenta un pēc tam tās pārdod citas dalībvalsts rezidentam, tirgotāja dalībvalsts nacionālajos kontos preču pirkumu ieraksta kā eksportu ar mīnuss zīmi, bet Eiropas kontos to ieraksta kā importu.

⁽¹⁾ Šis ir īpašs Eiropas kontu kods. Tas nav minēts 23. nodaļā "Klasifikācijas", jo 23. nodaļā ietverti kodi, ko izmanto dalībvalstu nacionālajos kontos, bet Eiropas iestādes iekļauj pārējās pasaules sektorā.

- 19.18. Ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmums ir Eiropas Savienības/eurozonas rezidents, ja ieguldītājam, kurš nav rezidents, pieder 10 % vai vairāk no uzņēmuma parastajām akcijām vai balsstiesībām (inkorporētam uzņēmumam) vai ekvivalenta līdzdalība (neinkorporētam uzņēmumam).

Dalībvalstu nacionālajos kontos ārvalstu tiešo ieguldījumu uzņēmumam var būt ieguldītāji, kas ir citas Eiropas Savienības vai eurozonas dalībvalsts rezidenti. Attiecīgie atkārtoti ieguldītie ieņēmumi netiek šādi uzrādīti Eiropas kontos.

Darījumu līdzsvarošana

- 19.19. Viena metode, saskaņā ar kuru sagatavo Eiropas pārējās pasaules kontus, ir Eiropas iekšējo plūsmu izslēgšana no dalībvalstu pārējās pasaules kontiem gan resursu, gan izlietojuma pusē. Lai gan šīm spoguļplūsmām teorētiski vajadzētu būt līdzsvarotām, praksē tas parasti tā nav, jo vienu un to pašu darījumu darījuma partneru nacionālajos kontos parāda asimetriski.
- 19.20. Asimetrija rada neatbilstību Eiropas kontos starp kopējās ekonomikas un pārējās pasaules kontiem. Tāpēc, sagatavojot Eiropas kontus, konti ir jāsaskaņo. Šim nolūkam izmanto tādas saskaņošanas metodes kā vismazāko kvadrātu metode vai proporcionāla iedale. Preču gadījumā var izmantot Savienības iekšējās tirdzniecības statistiku, lai asimetriju iedalītu pa izdevumu kategorijām.
- 19.21. Asimetrijas novēršana un sekojoša kontu līdzsvarošana izraisa turpmākas atšķirības starp Eiropas agregātiem un dalībvalstu nacionālo kontu summu.

Cenu un apjoma mēri

- 19.22. Eiropas nefinanšu kontus iepriekšējā gada cenās var sagatavot preču un pakalpojumu darījumiem, izmantojot līdzīgu metodoloģiju kā Eiropas kontiem faktiskajās cenās. Pirmkārt, apkopo dalībvalstu un Eiropas iestāžu/Eiropas Centrālās bankas kontus, kas sagatavoti iepriekšējā gada cenās. Otrkārt, no pārējās pasaules kontiem izslēdz starp dalībvalstīm veiktos pārrobežu darījumus, kas novērtēti iepriekšējā gada cenās. Treškārt, iegūtās neatbilstības starp resursiem un izlietojumu novērš, izmantojot metodi, kas izvēlēta, lai līdzsvarotu Eiropas darījumus faktiskajās cenās.
- 19.23. Eiropas konti iepriekšējā gada cenās ļauj aprēķināt apjoma indeksus starp kārtējo laikposmu un iepriekšējo gadu. Pēc tam, kad atskaites periods ir izvēlēts par bāzi, apjoma indeksus var kēdēt un tad tos piemērot Eiropas kontiem bāzes gada faktiskajās cenās. Šādi iegūst Eiropas kontu apjomus jebkuram novērošanas periodam. Datu rindas, kas iegūtas šādā veidā, nav aditīvas. Ja apjoma mērīšanai īpašiem mērķiem ir nepieciešama aditivitāte un citi uzskaites ierobežojumi, tie jāatjaunina kā pēdējie, lai iegūtu aditīvas izlīdzinātas datu rindas.

Bilances

- 19.24. Eiropas kontos finanšu bilances var sagatavot, izmantojot līdzīgu pieeju kā darījumu gadījumā:
- a) dalībvalstu finanšu bilances papildina ar tādu Eiropas iestāžu uzkrātajiem aktīviem un saistībām, kuras ir Eiropas Savienības/eurozonas rezidenti;
 - b) Eiropas Savienības/eurozonas rezidenta uzkrātos finanšu aktīvus, ko tur cits rezidents (iekšējie uzkrātie lielumi), izslēdz no nacionālajiem pārējās pasaules kontiem; un
 - c) nelīdzsvarotību, ko rada neatbilstība starp iekšējiem uzkrātajiem finanšu aktīviem un attiecīgajām saistībām, iedala dažādiem sektoriem, izmantojot līdzsvarošanu.
- 19.25. Eiropas kontos nefinanšu bilances var sagatavot, summējot Eiropas Savienības/eurozonas dalībvalstu nefinanšu bilances.

Matrica "Kurš kuram"

- 19.26. Matricas "Kurš kuram" detalizēti parāda ekonomiskos darījumus (attiecīgi finanšu aktīvu turējumus) starp institucionālajiem sektoriem. Dalībvalstu nacionālajos kontos šādas matricas detalizēti parāda darījumus/finanšu aktīvus starp izcelsmes/kreditora sektoru un saņēmēja/debitora sektoru, kā arī starp iekšzemes sektoriem un pārējo pasauli.
- 19.27. Eiropas kontos matricas "Kurš kuram" var sagatavot, apkopojot nacionālās matricas un pārklasificējot Eiropas iekšējās plūsmas un uzkrātos lielumus kā rezidentu plūsmas un uzkrātos lielumus. Šim nolūkam nacionālajās matricās ir jānošķir darījumi un finanšu aktīvu turējumi attiecībā uz Eiropas Savienības/eurozonas rezidentvienībām un nerezidentiem pārējās pasaules kontā. Turklāt plūsmas un uzkrātie lielumi attiecībā uz Eiropas Savienības/eurozonas rezidentvienībām tālāk jāsadala pēc darījuma partnera sektora.

19.1. PIELIKUMS**EIROPAS IESTĀŽU KONTI****Resursi**

19.28. Eiropas nefinanšu iestāžu un struktūru galvenie resursi ietver:

- a) muitas un lauksaimniecības nodevas;
- b) cukura, izoglikozes un inulīna sīrupa ražotāju ražošanas iemaksas;
- c) pievienotās vērtības nodokļa resursu;
- d) nacionālā kopienākuma (NKI) resursu.

19.29. Eiropas iestāžu kontos šīs plūsmas ieraksta kā resursus apakšsektorā "Eiropas iestādes un struktūras" (S.1315) un kā izlietojumu – sektorā "Pārējā pasaule" (S.211).

19.30. Muitas un lauksaimniecības nodevas piemēro uz Eiropas Savienības ārējām robežām saskaņā ar kopējo muitas tarifu. Tās klasificē kā "Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN" (D.212) un ietver iekasēšanas izmaksas.

19.31. Ražošanas iemaksas piemēro cukura, izoglikozes un inulīna sīrupa kvotām, ko tur ražotāji. Tās klasificē kā "Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus" (D.214) un ietver iekasēšanas izmaksas.

19.32. Dalībvalstis kā iekasēšanas izmaksas patur fiksētu daļu no summām, ko iekasē saskaņā ar 19.A1.01. punkta a) un b) apakšpunktu. Šī daļa 2009. gadā bija 25 %. Eiropas iestāžu kontos iekasēšanas izmaksas ieraksta izlietojuma pusē kā apakšsektora "Eiropas iestādes un struktūras" (S.1315) starppatēriņu (P.2). Resursu pusē tās ieraksta kā sektora "Pārējā pasaule" (S.211) pakalpojumu importu" (P.72).

19.33. Pievienotās vērtības nodokļa resursu aprēķina, katras dalībvalsts saskaņotajai PVN aprēķina bāzei piemērojot fiksētu procentu likmi, t. s. "PVN piesaistīšanas likmi". PVN aprēķina bāzei saistībā ar NKI ir noteikts nepārsniedzamais līmenis. PVN aprēķina bāzes nepārsniedzamā līmeņa noteikšana nozīmē, ka tad, ja dalībvalsts PVN aprēķina bāze pārsniedz noteiktu šīs dalībvalsts NKI novērtēšanas bāzes daļu, PVN piesaistīšanas likmi piemēro nevis PVN aprēķina bāzei, bet gan NKI novērtēšanas bāzes daļai. Pievienotās vērtības nodokļa resurss ietver maksājumus par kārtējo gadu, kā arī iepriekšējo gadu atlikumus, kas atbilst iepriekšējo PVN aprēķina bāzu korekcijām un kam pienācis samaksas termiņš. Pievienotās vērtības nodokļa resursu klasificē kā "Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi" (D.76).

19.34. Nacionālā kopienākuma resurss ir tāda atlikusi iemaksa Eiropas iestāžu budžetā, kuru novērtē, izmantojot katras dalībvalsts nacionālā kopienākuma līmeni. To klasificē kā "Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi" (D.76), un tajā ietver atmaksas, kā arī iepriekšējo gadu atlikuma maksājumus. Citu dalībvalstu maksājumus attiecīgajām valstīm saistībā ar budžeta nelīdzsvarotības korekciju arī ieraksta D.76 kā sektora "Pārējā pasaule" (S.211) resursus un izlietojumu.

19.35. Dalībvalstu iemaksas Eiropas Attīstības fondā klasificē kā "Pašreizējā starptautiskā sadarbība" (D.74).

19.36. Finanšu kontos dalībvalstu parakstīto Eiropas Investīciju bankas, Eiropas Investīciju fonda un Eiropas Centrālās bankas apmaksāto kapitālu ieraksta kā "Cits pašu kapitāls" (F.519). To ieraksta kā aktīvu pārmaiņas sektoram "Pārējā pasaule" (S.211) un kā saistību pārmaiņas apakšsektoriem "Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus" (S.125) / "Centrālā banka" (S.121).

19.37. Procentus, kas maksājami par Eiropas Investīciju bankas izsniegtajiem kredītiem pēc netieši mērīto finanšu starpniecības pakalpojumu (NMFSP) atskaitīšanas, klasificē kā "Procenti" (D.41). Eiropas iestāžu kontos tos ieraksta kā izlietojumu sektorā "Pārējā pasaule" (S.2) un kā resursus apakšsektorā "Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus" (S.125).

19.38. Procentus, kas maksājami par Eiropas Centrālās bankas izsniegtajiem kredītiem, klasificēti kā "Procenti" (D.41). Eiropas iestāžu kontos tos ieraksta kā izlietojumu sektorā "Pārējā pasaule" (S.211) un kā resursus apakšsektorā "Centrālā banka" (S.121).

Izlietojums

19.39. Eiropas nefinanšu iestāžu un struktūru maksājumus ietilpst:

- a) darījumi, kas saistīti ar to ārpustirgus ražošanas darbību, galvenokārt "Starppatēriņš" (P.2), "Bruto pamatkapitāla veidošana" (P.51) un "Darba ņēmēju atalgojums" (D.1);
 - b) sadales darījumi, kas saistīti ar Eiropas iestāžu pārvedumiem dalībvalstīm. Tie galvenokārt ir šāda veida darījumi: "Produktu subsīdijas" (D.31), "Citas ražošanas subsīdijas" (D.39), "Pašreizējā starptautiskā sadarbība" (D.74), "Dažādi citi kārtējie pārvedumi" (D.759), "Ieguldījumu dotācijas" (D.92) un "Citi kapitāla pārvedumi" (D.99);
 - c) Eiropas Attīstības fonda maksājumi trešām valstīm, kurus klasificē kā "Pašreizējā starptautiskā sadarbība" (D.74).
- 19.40. Eiropas iestāžu kontos maksājumus, ko veikušas Eiropas nefinanšu iestādes un struktūras, ieraksta kā izlietojumu apakšsektorā "Eiropas iestādes un struktūras" (S.1315) un kā resursus sektorā "Pārējā pasaule" (S.211 vai S.22).
- 19.41. Eiropas nefinanšu iestāžu un struktūru maksājumus parasti ieraksta, pamatojoties uz dalībvalstu sniegtajiem izdevumu paziņojumiem. Avansa maksājumus un *ex-post* maksājumus Eiropas iestāžu finanšu kontos ieraksta kā "Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus" (F.89).

19.42. Eiropas finanšu iestāžu un struktūru maksājumus ietilpst:

- a) darījumi, kas saistīti ar to tirgus finanšu pakalpojumu ražošanas darbību, galvenokārt "Starppatēriņš" (P.2), "Bruto pamatkapitāla veidošana" (P.51) un "Darba ņēmēju atalgojums" (D.1);
- b) procentu maksājumi (D.41).

Tā kā dalībvalstu parakstīto Eiropas Investīciju bankas kapitālu neuzskata par ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem, nav noteiktas atkārtoti ieguldīto ieņēmumu (D.43) plūsmas, kas būtu ierakstāmas šajos kontos.

19.43. Eiropas iestāžu kontos maksājumus, ko veikušas Eiropas finanšu iestādes un struktūras, ieraksta kā izlietojumu apakšsektorā "Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus" (S.125) un kā resursus sektorā "Pārējā pasaule" (S.211 vai S.22).

Konsolidācija

19.44. Eiropas kontos plūsmas starp dalībvalstīm un Eiropas iestādēm parasti nekonsolidē starp resursiem un izlietojumu sektorā "Vispārējā valdība" (S.13). Tomēr "Pašreizējās starptautiskās sadarbības" (D.74) gadījumā dalībvalstu maksājumus Eiropas iestādēm, lai finansētu, piemēram, Eiropas Attīstības fondu, Eiropas kontos konsolidē un ieraksta kā izlietojumu sektorā "Centrālā valdība (izņemot sociālo nodrošināšanu)" (S.1311) un kā resursus sektorā "Pārējā pasaule" (S.22).

20. NODAĻA

VALDĪBAS KONTI

IEVADS

- 20.01. Valdības darbības parāda atsevišķi no pārējās ekonomikas darbībām, jo valdības un citu nozaru pilnvaras, motivācija un funkcijas atšķiras. Šajā nodaļā parādīti vispārējās valdības sektora konti un valdības finanšu statistikas (VFS) izkārtojums, kas attēlo valdības ekonomisko darbību kopainu: ieņēmumus, izdevumus, deficītu/pārpalikumu, finansēšanu, citas ekonomiskās plūsmas un bilanci.
- 20.02. Valdībām ir pilnvaras iekasēt nodokļus un citas obligātās nodevas un izdot likumus, kas ietekmē ekonomikas vienību rīcību. Valdības galvenās ekonomiskās funkcijas ir šādas:
- a) preču un pakalpojumu nodrošināšana sabiedrībai gan kolektīvam patēriņam (piemēram, publiskā administrācija, aizsardzība un likumu piemērošana), gan individuālam patēriņam (piemēram, izglītība, veselības aprūpe, atpūta un kultūras pakalpojumi) un to finansēšana no nodokļiem vai citiem ienākumiem;
 - b) ienākuma un bagātības pārdale, izmantojot pārvedumu maksājumus, piemēram, nodokļus un sociālos pabalstus;
 - c) iesaistīšanās citu veidu ārpustirgus ražošanā.
- 20.03. Vispārējās valdības ekonomisko darbību VFS izkārtojums parāda parasto kontu secību tādā veidā, kas ir piemērotāks valdības finanšu analītiķiem un politikas veidotājiem. VFS izkārtojumā izmanto agregātus un balanspostņus, kas definēti, izmantojot EKS jēdzienus, definīcijas, klasifikācijas un uzskaites noteikumus, lai tos varētu mērīt saskaņā ar citiem makroekonomikas mainīgajiem un ar tādiem pašiem mēriem kā citās valstīs. Daži posteņi, piemēram, uzkrājumi un neto aizdevumi / neto aizņēmumi, jau ir iekļauti kontu secībā. Citi posteņi, piemēram, kopējie ieņēmumi, kopējie izdevumi, nodokļu slogs un kopējais parāds, skaidri neparādās.
- 20.04. Papildu noteikumi par dažiem sarežģītākiem klasificēšanas un mērīšanas aspektiem vispārējās valdības sektorā ir sniegti sadaļā "Vispārējās valdības uzskaites problēmas".

VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS SEKTORA DEFINĪCIJA

- 20.05. Vispārējās valdības sektors (S.13) ietver visas valdības vienības un visas ārpustirgus bezpeļņas organizācijas (BO), ko kontrolē valdības vienības. Tas ietver arī citus ārpustirgus ražotājus, kā minēts 20.18.–20.39. punktā.
- 20.06. Valdības vienības ir juridiskas personas, kuras izveidotas politiskā procesā un kurām ir likumdošanas, tiesiskas vai izpildvaras pilnvaras pār citām institucionālajām vienībām noteiktā jomā. To galvenais uzdevums ir nodrošināt ārpustirgus preces un pakalpojumus sabiedrībai un mājāsaimniecībām un pārdaļīt ienākumu un bagātību.
- 20.07. Valdības vienībai parasti ir pilnvaras piesaistīt līdzekļus no obligātiem pārvedumiem no citām institucionālajām vienībām. Lai nodrošinātu atbilstību pamatprasībām, kas attiecas uz institucionālām vienībām, valdības vienībai jābūt saviem līdzekļiem, kas iegūti no ienākumiem no citām vienībām vai pārvedumu veidā saņemti no citām valdības vienībām, un tai jābūt pilnvarām izmaksāt šādus līdzekļus savu politikas mērķu īstenošanai. Tai jābūt arī iespējām savā vārdā aizņemties līdzekļus.

Valdības vienību identificēšana

Valdības vienības

- 20.08. Visās valstīs ir galvenais subjekts, jo īpaši centrālās valdības iekšienē, kas īsteno nacionālās izpildvaras, likumdošanas un tiesiskās pilnvaras. Tā ienākumus un izdevumus tieši nosaka un kontrolē Finanšu ministrija vai tai līdzvērtīga iestāde, izmantojot vispārējo budžetu, ko apstiprinājusi likumdevēja iestāde. Neskatoties uz šā subjekta lielumu un daudzveidību, to parasti uzskata par vienu institucionālu vienību. Ministriju departamenti, aģentūras, padomes, komisijas, tiesu iestādes un likumdošanas iestādes ir daļa no šīs centrālās valdības galvenās vienības. Šīs vienības ietvaros atsevišķas ministrijas neuzskata par atsevišķām institucionālām vienībām, jo tām nedrīkst būt savi aktīvi, tās nedrīkst uzņemties saistības un savā vārdā iesaistīties darījumos.

- 20.09. Vispārējās valdības apakšsektoros, piemēram, pavalsts un vietējās valdības, var ietvert šādas primārās valdības galvenās vienības, kā aprakstīts 20.08. punktā, kas katra ir saistīta ar konkrētu valdības līmeni un ģeogrāfisko apgabalu.
- 20.10. Papildus šai primārajai vienībai ir citi valdības subjekti, kuriem ir sava juridiskā identitāte un liela autonomija, tai skaitā rīcības brīvība attiecībā uz izdevumu apjomu un sadalījumu un tiešs ieņēmumu avots, piemēram, noteiktam mērķim paredzēti nodokļi. Šādus subjektus nereti izveido konkrētas funkcijas veikšanai, piemēram, ceļu būvei vai medicīnas, izglītības vai pētniecības pakalpojumu ārpustirgus ražošanai. Šos subjektus uzskata par atsevišķām valdības vienībām, ja tiem ir pilns kontu komplekts, tie savā vārdā tur preces vai aktīvus, iesaistās ārpustirgus darbībās, par kurām tie ir juridiski atbildīgi, un var uzņemties saistības un slēgt līgumus. Šādus subjektus (kopā ar valdības kontrolētām bezpeļņas organizācijām) dēvē par "ārpusbudžeta vienībām", jo tām ir atsevišķs budžets, tās saņem nozīmīgus pārvedumus no galvenā budžeta un to primāros finanšu avotus papildina pašu ienākumu avoti ārpus galvenā budžeta. Šīs ārpusbudžeta vienības klasificē vispārējās valdības sektorā, ja vien tās nav galvenokārt tirgus ražotāji, ko kontrolē cita valdības vienība.
- 20.11. Jebkura valdības līmeņa vispārējā budžetā var ietvert neinkorporētus uzņēmumus, kas ir tirgus ražotāji un atbilst kvazisabiedrību kritērijiem. Ja šie uzņēmumi ir institucionālas vienības, tos neuzskata par vispārējās valdības daļu, bet gan klasificē nefinanšu vai finanšu sabiedrību sektorā.
- 20.12. Sociālās nodrošināšanas fondi ir valdības vienības, kas nodrošina sociālās nodrošināšanas shēmu darbību. Sociālās nodrošināšanas shēmas ir valdības izveidotas un kontrolētas sociālās apdrošināšanas shēmas, kas aptver visu sabiedrību vai lielu sabiedrības daļu. Sociālās nodrošināšanas fonds ir institucionāla vienība, ja to veido atsevišķi no citām valdības vienību darbībām, tam ir savi aktīvi un saistības, un tas savā vārdā iesaistās finanšu darījumos.

Bezpeļņas organizācijas, ko klasificē vispārējās valdības sektorā

- 20.13. Tās bezpeļņas organizācijas, kuras ir ārpustirgus ražotāji un ko kontrolē valdības vienības, ir vispārējās valdības sektora vienības.
- 20.14. Valdības var izvēlēties valdības aģentūru vietā izmantot atsevišķas bezpeļņas organizācijas, lai īstenotu valdības politiku, jo šīs bezpeļņas organizācijas tiek uzskatītas par neatkarīgākām, objektīvākām un mazāk pakļautām politiskajam spiedienam. Piemēram, pētniecībā un izstrādē un standartu izveidošanā un uzturēšanā tādās jomās kā veselības aprūpe, drošība, vide un izglītība bezpeļņas organizācijas var būt efektīvākas nekā valdības aģentūras.
- 20.15. Bezpeļņas organizāciju kontrole ir definēta kā spēja noteikt bezpeļņas organizācijas vispārējo politiku vai programmu. Publiska iejaukšanās, pieņemot vispārējus noteikumus, kas piemērojami visām vienībām, kuras veic vienu un to pašu darbību, nav noteicošais faktors, lai lemtu, ka valdība kontrolē individuālu vienību. Lai noteiktu, vai bezpeļņas organizāciju kontrolē valdība, ņem vērā šādus piecus kontroles rādītājus:
- a) amatpersonu iecelšana;
 - b) citi pamataкта noteikumi, piemēram, saistības bezpeļņas organizāciju statūtos,
 - c) līgumi;
 - d) finansēšanas līmenis,
 - e) riska līmenis.

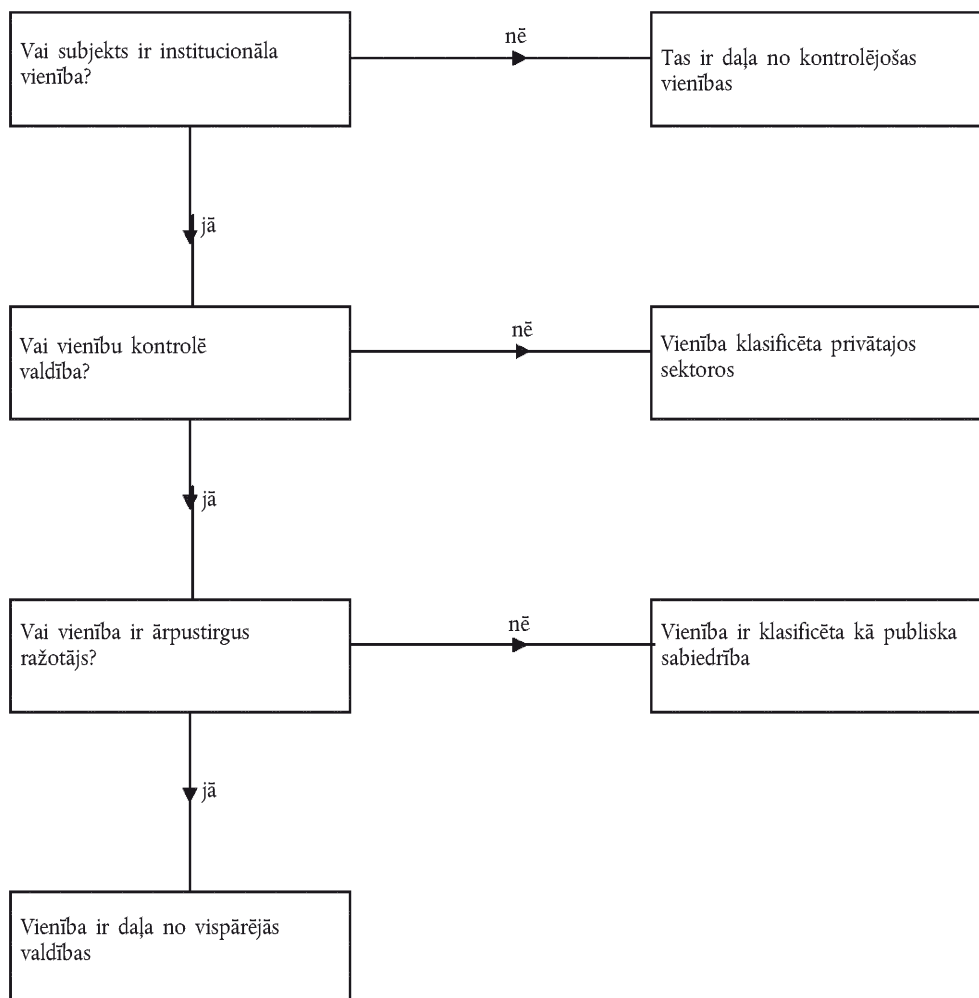
Var pietikt ar vienu rādītāju, lai konstatētu kontroli. Tomēr, ja bezpeļņas organizācija, kuru galvenokārt finansē valdība, var lielā mērā noteikt savu politiku vai programmu, ievērojot pārējos kritērijus, to neuzskata par valdības kontrolētu. Vairumā gadījumu vairāki rādītāji kopā norāda uz kontroli. Izšķirīgajā lēmumā jāņem vērā šie rādītāji.

- 20.16. Bezpeļņas organizācijas ārpustirgus rādītāju nosaka tāpat kā citām vispārējās valdības vienībām.

Citas vispārējās valdības vienības

- 20.17. Grūtības var sagādāt to preču un pakalpojumu ražotāju klasificēšana, kuru darbību ietekmē valdības vienības. Alternatīvas ir tos klasificēt kā vispārējo valdību vai, ja tie ir institucionālas vienības, – kā publiskas sabiedrības. Šādos gadījumos izmanto šādu lēmuma pieņemšanas procedūru.

20.1. diagramma. Lēmuma pieņemšanas procedūra

Publiska kontrole

20.18. Subjekta kontrole ir spēja noteikt tā vispārējo politiku vai programmu. Lai noteiktu, vai pastāv valdības kontrole, izmanto kritērijus, ko izmanto, lai noteiktu, vai sabiedrība ir publiska sabiedrība, kā aprakstīts 2.32. punktā.

Tirgus/ārpus tirgus dalījums***Ekonomiski nozīmīgu cenu jēdziens***

20.19. Ārpustirgus ražotāji nodrošina visu savu izlaidi vai lielāko daļu no savas izlaides citiem par brīvu vai par cenām, kas nav ekonomiski nozīmīgas. Ekonomiski nozīmīgas cenas ir tādas cenas, kuras būtiski ietekmē produktu daudzumu, kādu ražotāji vēlas piegādāt, un produktu daudzumu, kādu pircēji vēlas pirkt. Šo kritēriju izmanto, lai izlaidi un ražotājus klasificētu tirgus vai ārpus tirgus kategorijā, tādējādi izlemjot, vai institucionālā vienība, kuru valdība vēlas kontrolēt, ir ārpus tirgus ražotājs, ko attiecīgi klasificē vispārējās valdības sektorā, vai tirgus ražotājs, ko klasificē kā publisku sabiedrību.

20.20. Tā kā vērtējumu, vai cena ir ekonomiski nozīmīga, veic katrai izlaidei atsevišķi, kritēriju, pēc kura nosaka vienības tirgus/ārpus tirgus raksturu, piemēro vienības līmenī.

20.21. Ja ražotāji ir privātas sabiedrības, var uzskatīt, ka cenas ir ekonomiski nozīmīgas. Turpretim, pastāvot publiskai kontrolei, vienības cenas var tikt noteiktas vai mainītas sabiedriskās politikas interesēs, un tad var būt grūti noteikt, vai cenas ir ekonomiski nozīmīgas. Publiskas sabiedrības bieži izveido valdība, lai nodrošinātu preces un pakalpojumus, ko tirgus nesaražotu tādos daudzumos vai par tādām cenām, kas atbilst valdības politikas vajadzībām. Šādu valdības atbalstītu publisku vienību pārdošanas ieņēmumi var nosegt lielu daļu izmaksu, bet šo vienību reakcija uz notikumiem tirgū būs atšķirīga no privāto sabiedrību reakcijas.

- 20.22. Lai analizētu atšķirības starp tirgus un ārpustirgus ražotājiem saistībā ar pārmaiņām tirgus apstākļos, ir lietderīgi noteikt, kuras vienības ir attiecīgo preču un pakalpojumu patērētāji un vai ražotājs faktiski konkurē tirgū vai ir vienīgais piegādātājs.

Publiskā ražotāja izlaides pircēja kritēriji

Izlaidi galvenokārt pārdod sabiedrībām un mājsaimniecībām

- 20.23. Ekonomiski nozīmīgas cenas parasti veidojas tad, ja ir izpildīti divi galvenie nosacījumi:

- 1) ja ražotājam ir stimulēti koreģēt piegādi, lai gūtu peļņu ilgtermiņā vai vismaz nosegtu kapitāla un citas ražošanas izmaksas, tostarp pamatkapitāla patēriņu, ar pārdošanas ieņēmumiem; un
- 2) ja patērētāji var izdarīt brīvu izvēli, pamatojoties uz noteiktajām cenām.

Izlaidi pārdod tikai valdībai

- 20.24. Dažus pakalpojumus parasti pieprasa kā palīgpakalpojumus. Tie ietver tādas darbības kā transportēšana, finansēšana un ieguldīšana, iepirkšana, pārdošana, tirgvedība, datorpakalpojumi, komunikācijas, tīrīšana un apkope. Vienība, kas piegādā šāda veida pakalpojumus tikai savai mātesvienībai vai citām vienībām tajā pašā vienību grupā, ir palīgvienība. Tā nav atsevišķa institucionāla vienība, un to klasificē kopā ar tās mātesvienību. Palīgvienības nodod visu savu izlaidi savai vadībai starppatēriņa lietošanai vai bruto pamatkapitāla veidošanai.
- 20.25. Ja publiskais ražotājs pārdod tikai valdībai un ir vienīgais šo pakalpojumu piegādātājs, to uzskata par ārpustirgus ražotāju, ja vien tas nekonkurē ar privātu ražotāju. Tipisks gadījums ir piedalīšanās konkursā par līgumu ar valdību uz komercnoteikumiem, un tādējādi valdības maksājumi attiecas tikai uz sniegtajiem pakalpojumiem.
- 20.26. Ja publiskais ražotājs ir viens no vairākiem piegādātājiem valdībai, to uzskata par tirgus ražotāju, ja tas konkurē ar citiem ražotājiem tirgū un tā cenas atbilst ekonomiski nozīmīgu cenu vispārējiem kritērijiem, kā noteikts 20.19.–20.22. punktā.

Izlaidi pārdod valdībai un citiem

- 20.27. Ja publiskais ražotājs ir vienīgais pakalpojumu piegādātājs, to uzskata par tirgus ražotāju, ja tas pārdod nevaldības vienībām vairāk nekā pusi no kopējās izlaides vai arī tas veic pārdošanu valdībai atbilstoši konkursa nosacījumiem, kā minēts 20.25. punktā.
- 20.28. Ja ir vairāki piegādātāji, publiskais ražotājs ir tirgus ražotājs, ja tas konkurē ar citiem ražotājiem konkursā par līgumu ar valdību.

Tirgus/ārpustirgus tests

- 20.29. To valdības galveno vienību klasifikācija sektoros, kuras nodrošina ārpustirgus preces un pakalpojumus un/vai pārdala ienākumu un bagātību, ir vienkārša.

Attiecībā uz citiem ražotājiem, kas darbojas valdības kontrolē, ir jānovērtē darbība un resursi. Lai lemtu par to, vai tās ir tirgus vienības un uzliek ekonomiski nozīmīgas cenas, pārbauda kritērijus, kas minēti 20.19.–20.28. punktā. Īsumā nosacījumi ir šādi:

- a) ražotājs ir institucionāla vienība (obligāts nosacījums; skatīt arī lēmuma pieņemšanas procedūru 20.17. punktā);
- b) ražotāja mērķis nav palīgpakalpojumu sniegšana;
- c) ražotājs nav vienīgais preču un pakalpojumu piegādātājs valdībai, bet, ja ir, viņam ir konkurenti;
- d) ražotājam ir stimulēti koreģēt piegādi, lai gūtu peļņu ilgtermiņā, lai varētu darboties tirgus apstākļos un pildīt savas finansiālās saistības.

Spēju veikt tirgus darbību pārbauda, jo īpaši izmantojot parasto kvantitatīvo kritēriju (50 % kritērijs), izmantojot pārdošanas ieņēmumu attiecību pret ražošanas izmaksām (kā noteikts 20.30. un 20.31. punktā). Lai publisko vienību uzskatītu par tirgus ražotāju, vismaz 50 % tās izmaksu sedz ar pārdošanas ieņēmumiem vairāku gadu gaitā.

- 20.30. Tirgus/ārpustirgus testā preču un pakalpojumu pārdošana atbilst pārdošanas ieņēmumiem jeb tirgus izlaidei (P.11), kam pieskaitīti maksājumi par ārpustirgus izlaidi (P.131), ja tādi ir. Pašražošanu neuzskata par pārdošanas ieņēmumu daļu šajā kontekstā. Pārdošanas ieņēmumi neietver arī maksājumus, kas saņemti no valdības, ja vien tie nav piešķirti citiem ražotājiem, kas veic to pašu darbību.
- 20.31. Ražošanas izmaksas ir starppatēriņa, darba ņēmēju atalgojuma, pamatkapitāla patēriņa un citu ražošanas nodokļu summa. Tirgus/ārpustirgus testā ražošanas izmaksām pieskaita neto procentu maksu un no tām atskaita jebkādas nosacītās ražošanas, īpaši pašražošanas, vērtību. Ražošanas subsīdijas netiek atskaitītas.

Finanšu starpniecība un valdība

- 20.32. Finanšu darbībās iesaistītajām vienībām jāpievērš īpaša uzmanība. Finanšu starpniecība ir darbība, ar kuru vienības iegūst finanšu aktīvus un tajā pašā laikā savā vārdā uzņemas saistības, iesaistoties finanšu darījumos.
- 20.33. Finanšu starpnieks pakļauj sevi riskam, savā vārdā uzņemoties saistības. Piemēram, ja publiska finanšu vienība pārvalda aktīvus, bet nepakļauj sevi riskam, savā vārdā uzņemoties saistības, tā nav finanšu starpnieks, un vienību klasificē vispārējās valdības sektorā, nevis finanšu sabiedrību sektorā.
- 20.34. Tirgus/ārpustirgus testa kvantitatīvā kritērija piemērošana publiskām sabiedrībām, kas veic finanšu starpniecību vai pārvalda aktīvus, parasti nav svarīga, jo šo sabiedrību ieņēmumi ir gan īpašuma ienākumi, gan turēšanas guvumi.

Robežgadījumi

Publiski centrālie biroji

- 20.35. Publiski centrālie biroji ir subjekti, kuru galvenais uzdevums ir kontrolēt un vadīt valdības vienības kontrolētu meitassabiedrību grupu. Izšķir divus veidus:
- a) ja publisks centrālais birojs ir institucionāla vienība, kas ir iesaistīta tirgus ražotāju pārvaldībā, to klasificē pēc grupas galvenās darbības S.11 sektorā, ja galvenā darbība ir preču un nefinanšu pakalpojumu ražošana, vai S.12 sektorā, ja tas ražo galvenokārt finanšu pakalpojumus (sk. arī 2.23. un 2.59. punktu);
 - b) ja publisks centrālais birojs nav institucionāla vienība (tādēļ to reizēm dēvē par “čaulu”) vai tas darbojas kā valdības aģents sabiedriskās politikas interesēs, piemēram, novirzot līdzekļus starp meitassabiedrībām un organizējot privatizāciju vai sanāciju, to klasificē vispārējās valdības sektorā.
- 20.36. Šeit izmantotais “publiskā centrālā biroja” jēdziens aptver vienības, kas zināmas arī kā “publiskas kontrolāciju sabiedrības”.
- 20.37. Meitassabiedrības, kas ietilpst grupā, ir iesaistītas ražošanā un kam ir pilns kontu komplekts, uzskata par institucionālām vienībām arī tad, ja tās daļēji nodevušas lēmumu pieņemšanas autonomiju centrālajai institūcijai (sk. 2.13. punktu). Tirgus/ārpustirgus testu piemēro individuālām vienībām. Tāpēc ir iespējams, ka vienu meitassabiedrību atzīst par ārpustirgus sabiedrību un klasificē vispārējās valdības sektorā, bet citas ne.

Pensiju fondi

- 20.38. Darba devēju pensiju shēmas ir līgumi, kas izveidoti, lai nodrošinātu pensiju pabalstus dalībniekiem saskaņā ar darba devēju un darba ņēmēju līgumsaistībām. Shēmas var būt fondētas, nefondētas un daļēji fondētas.
- 20.39. Definētu iemaksu fondēto shēmu, ko izveidojusi valdības vienība, neuzskata par sociālās nodrošināšanas shēmu, ja nav valdības garantijas attiecībā uz maksājamām pensijām un pensiju līmenis ir nenoteikts, jo tas ir atkarīgs no aktīvu izmantošanas rezultātiem. Tādējādi vienību, kas pārvalda šo shēmu, kā arī pašu fondu (ja tas ir atsevišķa institucionāla vienība) uzskata par finanšu sabiedrību un klasificē apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu apakšsektorā.

Kvazisabiedrības

- 20.40. Kvazisabiedrības ir neinkorporēti uzņēmumi, kas darbojas kā sabiedrības. Kvazisabiedrības uzskata par sabiedrībām, tas ir, par institucionālām vienībām, kas nodalītas no tām vienībām, kurām tās pieder, ņemot vērā to atšķirīgo ekonomikas un finanšu uzvedību. Tādējādi valdības vienību kontrolētas tirgus ražotnes, kas atzītas par publiskām kvazisabiedrībām, grupē ar sabiedrībām nefinanšu vai finanšu sabiedrību sektorā.

- 20.41. Valdības ražotni vai ražotņu grupu, kas veic viena veida ražošanu un kas tiek kopīgi pārvaldīta, uzskata par publisku kvazisabiedrību, ja:
- a) tā piemēro ekonomiski nozīmīgu cenu savai izlaidei;
 - b) tiek uzskatīts, ka tai piemīt lemšanas autonomija; un
 - c) tai ir pilns kontu komplekts, kas ļauj atsevišķi identificēt un mērīt tās darbības bilanci, uzkrājumus, aktīvus un saistības, vai šādu pilnu kontu komplektu ir iespējams izveidot.
- 20.42. Īpašnieks nosaka ienākumu apjomu, ko atskaita no kvazisabiedrības noteiktā uzskaites periodā. Šie atskaitījumi ir vienādi ar sabiedrības izmaksātajām dividendēm akcionāriem. Kvazisabiedrības nesadalītos ieņēmumus nosaka, ņemot vērā atskaitītos ienākumus. Īpašnieks var ieguldīt vairāk kapitāla uzņēmumā vai atskaitīt kapitālu, atsa-
vinot daļu no tā aktīviem, un šādām kapitāla plūsmām jābūt identificējamām kontos, kad tās rodas. Ieguldījumu un īpašuma ienākumu plūsmas kvazisabiedrībā ieraksta tāpat kā līdzīgas plūsmas sabiedrībās. Proti, ieguldījumu dotācijas ieraksta kā kapitāla pārvedumus.
- 20.43. Ražošanas subjekti, kas nav kvazisabiedrības, paliek integrēti tajās valdības vienībās, kurām tie pieder. Lai gan valdības vienības pārsvarā veido ārpustirgus ražotāji, valdības vienībā var pastāvēt tirgus ražotnes. Šo tirgus ražotņu pārdevumi papildina gadījuma rakstura pārdošanu, kas ir sekundāra izlaide, ko ārpustirgus ražotnes pārdod par ekonomiski nozīmīgām cenām. Tā rezultātā valdības vienībai var rasties neto pamatdarbības pārpalikums, kas ir lielāks par nulli, – tirgus ražotnes radītais neto pamatdarbības pārpalikums.

Pārstrukturēšanas aģentūras

- 20.44. Dažas publiskas vienības ir iesaistītas sabiedrību pārstrukturēšanā. Šādas sabiedrības valdība var kontrolēt un var arī nekontrolēt. Šīs pārstrukturēšanas aģentūras var būt jau esošas publiskas vienības vai tieši šim īpašajam nolūkam izveidotas aģentūras. Valdība piešķir līdzekļus pārstrukturēšanai dažādos veidos: tieši – ar kapitāla iepludināšanu (kapitāla pārdevumi, aizdevumi vai pašu kapitāla iegāde) vai netieši – piešķirot garantijas. Galvenais kritērijs pārstrukturēšanas aģentūru klasificēšanai sektoros ir tas, vai šādi subjekti ir finanšu starpnieki, kāds ir to galvenās darbības tirgus raksturojums un publiskās aģentūras riska pakāpe. Daudzos gadījumos pārstrukturēšanas aģentūras riska pakāpe ir zema, jo tai ir valsts finanšu atbalsts un tā darbojas valdības vārdā. Pārstrukturēšanas aģentūras var īstenot privatizāciju vai sanāciju.

Privatizācijas aģentūras

- 20.45. Viens no pārstrukturēšanas aģentūru paveidiem pārvalda publiskā sektora vienību privatizāciju. Pastāv divi gadījumi:
- a) neatkarīgi no sava juridiskā statusa pārstrukturēšanas vienība darbojas kā tiešs valdības aģents vai tai ir ierobežots pastāvēšanas laiks. Tās galvenā funkcija ir pārdalīt nacionālo ienākumu un bagātību, novirzot līdzekļus no vienas vienības uz citu. Pārstrukturēšanas vienību klasificē vispārējās valdības sektorā;
 - b) pārstrukturēšanas vienība ir kontrolāciju sabiedrība, kas kontrolē un pārvalda meitassabiedrību grupu, un tikai neliela tās darbības daļa ir veltīta privatizācijai un līdzekļu novirzīšanai no vienas meitassabiedrības uz citu valdības vārdā un sabiedriskās politikas interesēs. Vienību klasificē kā sabiedrību, un valdības vārdā veiktos darījumus novirza caur vispārējo valdību.

Sanācijas struktūras

- 20.46. Otrs pārstrukturēšanas aģentūru veids darbojas ar samazinātas vērtības aktīviem, un tās var veidot banku krīzes vai citas finanšu krīzes kontekstā. Šādas aģentūras dēvē par sanācijas struktūrām vai "sliktajām bankām". Šādu pārstrukturēšanas aģentūru klasificē pēc riska pakāpes, ko tā uzņemas, ņemot vērā valdības finanšu atbalsta līmeni.

Parasti pārstrukturēšanas aģentūra pērk aktīvus par cenu, kas pārsniedz tirgus cenu, izmantojot tiešu vai netiešu valdības finanšu atbalstu. Tās darbību rezultātā tiek pārdalīts nacionālais ienākums un bagātība. Ja sanācijas struktūra neuzņemas risku, to klasificē vispārējās valdības sektorā.

Īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības

- 20.47. Īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības (ĪNDS), sauktas arī par īpašam nolūkam izveidotiem mehānismiem, finanšu ērtībai var izveidot valdības vai privāti subjekti. Īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības var būt iesaistītas fiskālās darbībās, tai skaitā aktīvu vērtspapīrošanā, veicot aizņēmumus valdības vārdā utt. Šīs īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības nav atsevišķas institucionālās vienības, ja tās ir rezidenti. Šīs sabiedrības klasificē saskaņā ar īpašnieka galveno darbību, un īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības, kas veic fiskālās darbības, klasificē vispārējās valdības sektorā.
- 20.48. Īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības nerezidenti ir atsevišķas institucionālās vienības. Visas plūsmas un uzkrāto lielumu pozīcijas starp vispārējo valdību un īpašam nolūkam dibināto sabiedrību nerezidentu ieraksta vispārējās valdības un īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības kontos. Turklāt tad, kad šādas īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības nerezidenti aizņemas valdības vārdā vai rada valdības izdevumus ārzemēs, pat ja netiek ierakstītas plūsmas starp valdību un to īpašam nolūkam dibināto sabiedrību, kura veic minētās fiskālās darbības, darījumus ieraksta gan valdības, gan attiecīgās sabiedrības nerezidenta kontos, lai atspoguļotu valdības fiskālās darbības. Ja īpašam nolūkam dibināta sabiedrība nerezidents iesaistās aktīvu vērtspapīrošanā, kas nav saistīta ar aktīvu pārdošanu, šo darbību uzskata par valdības aizņemšanos. Šā darījuma ekonomisko būtību ieraksta, pieņemot, ka vispārējā valdība aizņēmusies no īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības nerezidenta, un aizņēmuma summa un veikšanas laiks sakrīt ar īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības uzņemtajām saistībām pret ārzemju kreditoru.

Kopuzņēmumi

- 20.49. Daudzas publiskas vienības slēdz līgumus ar privātiem subjektiem vai citām publiskām vienībām, lai kopīgi veiktu dažādas darbības. Šo darbību rezultātā var veidoties tirgus vai ārpustirgus izlaide. Kopīgi veiktās darbības vispārīgi var iedalīt trīs veidos: kopīgi kontrolētas vienības, ko šajā dokumentā dēvē par kopuzņēmumiem, kopīgi kontrolētas darbības un kopīgi kontrolēti aktīvi.
- 20.50. Kopuzņēmums nozīmē sabiedrības, partnerattiecību vai citas institucionālās vienības izveidošanu, kurā katra puse kopīgi kontrolē vienības darbību. Kā institucionāla vienība kopuzņēmums var savā vārdā slēgt līgumus un piesaistīt līdzekļus saviem mērķiem. Kopuzņēmumam ir sava grāmatvedības uzskaitē.
- 20.51. Parasti pietiek ar īpašumtiesību procentuālu daļu, lai noteiktu kontroli. Ja visiem īpašniekiem pieder vienāda kopuzņēmuma procentuālā daļa, jāņem vērā citi kontroles rādītāji.
- 20.52. Publiskās vienības tāpat var slēgt kopējas darbības līgumus, kurus nepārvalda atsevišķas institucionālās vienības. Šajā gadījumā nav klasificējamu vienību, bet jānodrošina, lai pareizi tiek ierakstītas īpašumtiesības uz aktīviem un lai vienošanās par ienākumu un izdevumu sadalīšanu notiek saskaņā ar pamatlīguma noteikumiem. Piemēram, divas vienības var vienoties par atbildību par dažādiem kopīga ražošanas procesa posmiem vai vienai vienībai var piederēt aktīvi vai saistītu aktīvu kopums, bet abas vienības vienojas sadalīt ienākumus un izdevumus.

Tirgu regulējošas aģentūras

- 20.53. Publiskas aģentūras, kas darbojas lauksaimniecības jomā, iesaistās divu veidu darbībās:

- a) pērk, tur un pārdod lauksaimniecības un citus pārtikas produktus tirgū; vai
- b) ir ekskluzīvais vai galvenais subsīdiu vai citu pārvedumu izplatītājs ražotājiem.

Pirmajā gadījumā, ja tā rīkojas kā tirgus ražotājs, institucionālo vienību klasificē nefinanšu sabiedrību sektorā (S.11). Otrajā gadījumā institucionālo vienību klasificē vispārējās valdības sektorā (S.13).

- 20.54. Ja tirgu regulējoša aģentūra veic abas 20.53. punktā minētās darbības, to sadala divās institucionālās vienībās pēc to galvenās darbības, vienu vienību klasificējot nefinanšu sabiedrību sektorā (S.11), bet otru – vispārējās valdības sektorā (S.13). Ja aģentūru ir grūti sadalīt šādā veidā, pieņemts pielāgot parasto sektoru klasifikācijas testu, kas nozīmē piemērot "galvenās darbības" kritēriju, pamatojoties uz izmaksām. Ja vienības izmaksas ir ievērojami saistītas ar tirgus pārvaldes darbību, vienību klasificē nefinanšu sabiedrību sektorā. Ir ieteicams izmantot 80 % sliekšni izmaksu attiecībā pret pārdošanas ieņēmumiem. Ja izmaksu un pārdošanas ieņēmumu attiecība saistībā ar regulēšanas darbību ir mazāka par šo sliekšni, vienību klasificē vispārējās valdības sektorā (S.13).

Pārvalstiskas iestādes

- 20.55. Dažas valstis var būt iesaistītas iestāžu nolīgumā, saskaņā ar kuru tās kļūst par pārvalstiskas iestādes daļu. Parasti šāds līgums nozīmē naudas pārvedumus no dalībvalstīm uz šo pārvalstisko iestādi un otrādi. Pārvalstiskā iestāde iesaistās arī ārpusbirgus ražošanā. Dalībvalstu nacionālajos kontos pārvalstiskās iestādes ir institucionālas vienības nerezidenti, ko klasificē īpašā pārējās pasaules apakšsektorā.

Vispārējās valdības apakšsektori

- 20.56. Atkarībā no administratīvajiem un juridiskajiem noteikumiem parasti valstī ir vairāk nekā viens valdības līmenis. 2. nodalā noteikti trīs valdības līmeņi: centrālais, pavalsts (vai reģionālais) un vietējais, ar apakšsektoru katrā līmenī. Papildus šiem valdības līmeņiem, ņemot vērā sociālās nodrošināšanas esību, apjomu un lomu fiskālajā politikā, visu sociālās nodrošināšanas vienību statistika jāveido kā vispārējās valdības atsevišķs ceturtais apakšsektors. Ne visās valstīs ir visi līmeņi: dažās ir tikai centrālā valdība vai centrālā valdība un viens zemāks līmenis. Valstīs, kurās ir vairāk nekā trīs līmeņi, visas dažādās vienības klasificē iepriekš minētajos līmeņos.

Centrālā valdība

- 20.57. Centrālās valdības (*izņemot sociālo nodrošināšanu*) apakšsektors (S.1311) ietver visas tās valdības vienības, kam ir nacionālā kompetence, izņemot sociālās nodrošināšanas vienības. Valsts centrālās valdības politiskās pilnvaras aptver visu valsts teritoriju. Centrālā valdība var uzlikt nodokļus visām institucionālajām vienībām rezidentiem un vienībām nerezidentiem, kas iesaistītas ekonomikas darbības valstī. Centrālā valdība parasti ir atbildīga par kolektīvo pakalpojumu sniegšanu visas sabiedrības labā, piemēram, par nacionālo aizsardzību, attiecībām ar citām valstīm, sabiedrisko kārtību un drošību un valsts sociālās un ekonomikas sistēmas regulēšanu. Turklāt tā var uzņemties pakalpojumu sniegšanas izdevumus, piemēram, izglītībā vai veselības aprūpē galvenokārt individuālu māsaimniecību labā un veikt pārvedumus citām institucionālajām vienībām, tai skaitā citiem valdības līmeņiem.
- 20.58. Centrālās valdības statistikas veidošana ir nozīmīga, jo tai ir svarīga loma ekonomikas politikas analīzē. Fiskālās politikas ietekme uz inflācijas vai deflācijas spiedienu ekonomikā galvenokārt notiek caur centrālo valdību. Parasti centrālās valdības līmenī lēmumu pieņemšanas iestāde formulē un īsteno politiku, kuras ekonomikas mērķi aptver visu valsti.
- 20.59. Lielākajā daļā valstu centrālās valdības apakšsektors ir liels un sarežģīts. Parasti tas sastāv no departamentu vai ministriju centrālās grupas, kas veido vienu institucionālo vienību kopā ar dažādām struktūrām, kuras darbojas centrālās valdības kontrolē, kam ir atsevišķa juridiska identitāte un pietiekama autonomija, lai veidotu papildu centrālās valdības vienības.
- 20.60. Galveno centrālo grupu jeb primāro centrālo valdību reizēm dēvē par budžeta centrālo valdību, uzsverot to, ka tās galvenā darbības joma ir "budžets". Tas norāda, ka budžets ir tas, kas skaidri norobežo šo centrālās valdības institucionālo vienību. Reizēm to dēvē par "Valsti", ko nevajag jaukt ar pavalsts valdības jēdzienu (provinces, kantoni, republikas, prefektūras vai administratīvie reģioni valdības federālajā sistēmā). Izveidojot budžeta centrālās valdības pilnu kontu secību, bieži ir pareizi ietvert darbības ar ārpusbudžeta fondiem, ja tie nav institucionālas vienības, un parasti nenorādot visas valsts kases darbības budžetā.
- 20.61. Otru centrālās valdības komponentu veido citas centrālās valdības struktūras, ko sauc arī par ārpusbudžeta vienībām, kuras ietver tādas ārpusbudžeta aģentūras vai subjektus, ko kvalificē kā institucionālas vienības, ārpusbirgus publiskus uzņēmumus ar juridisku statusu un ārpusbirgus publiski kontrolētas bezpeļņas organizācijas.
- 20.62. Centrālo valdību var sadalīt divās daļās: budžeta centrālā valdība un citas centrālās valdības struktūras. Šis sadalījums ir subjektīvs, un to var ietekmēt praktiski apsvērumi. Svarīgs kritērijs ir "budžeta" institucionālais segums. Tomēr precīzi jāzina konkrētais sastāvs, un apkopotājiem par to jāvienojas nacionālā līmenī, lai pastiprinātu avotu datu konsekveni. Spēja izveidot pilnu kontu secību šajos divos centrālās valdības "apakšsektoros" ir svarīga, lai novērtētu datu kvalitāti.

Pavalsts valdība

- 20.63. Pavalsts valdības (*izņemot sociālo nodrošināšanu*) apakšsektors (S.1312) ietver visas valdības vienības valdības federālajā sistēmā, kurām ir pavalsts vai reģionāla kompetence (iespējams izņēmums ir sociālās nodrošināšanas vienības). Pavalsts ir lielākā ģeogrāfiskā zona, kādā visu valsti var sadalīt politiskos un administratīvos nolūkos. Šādas zonas tiek sauktas, piemēram, par provincēm, kantoniem, republikām vai administratīviem reģioniem. Tām

visām ir pietiekams varas līmenis, ko pieprasa valdības federālā sistēma. Pavalsts valdības likumdošanas, tiesas un izpildvaras pilnvaras attiecas uz visu konkrētās pavalsts teritoriju, kas parasti aptver daudzus rajonus, bet neatietas uz citām pavalstīm. Daudzās valstīs nepastāv pavalsts valdības. Federālās valstīs pavalsts valdībām var būt nozīmīgas pilnvaras un atbildība, tādēļ šādos gadījumos ir lietderīgi veidot pavalsts valdības apakšsektoru.

- 20.64. Pavalsts valdībai parasti ir fiskālās pilnvaras aplikt ar nodokļiem institucionālās vienības, kuras tās kompetences zonā ir rezidenti vai iesaistās ekonomikas darbībā. Lai subjektu uzskatītu par valdības vienību, tam jāpieder aktīviem, tam jāspēj piesaistīt līdzekļus un savā vārdā uzņemties saistības, kā arī tērēt vai rīkoties ar vismaz daļu no nodokļiem vai citiem ienākumiem, ko tas saņem saskaņā ar savu politiku. Subjekts tomēr var saņemt pārvedumus no centrālās valdības, kas ir paredzēti konkrētiem mērķiem. Pavalsts valdība spēj iecelt savus ierēdņus neatkarīgi no ārējās administratīvās kontroles. Ja valdības subjekts, kas darbojas pavalstī, ir pilnībā atkarīgs no centrālās valdības līdzekļiem un centrālā valdība arī diktē šo līdzekļu izmantošanas veidus, subjekts ir centrālās valdības aģentūra.

Vietējā valdība

- 20.65. Vietējās valdības (izņemot sociālo nodrošināšanu) apakšsektors (S.1311) ietver visas valdības vienības ar vietējo kompetenci (iespējams izņēmums ir sociālās nodrošināšanas vienības). Vietējās valdības parasti nodrošina plašu pakalpojumu klāstu vietējiem rezidentiem, un dažus no šiem pakalpojumiem var finansēt no augstāku valdības līmeņu dotācijām. Vietējās valdības statistika aptver ļoti dažādas valdības vienības, piemēram, apgabalu, municipalitātes, lielpilsētas, pilsētas, administratīvos centrus, ciematus, pilsētu rajonus, skolu rajonus un ūdensapgādes vai attīrīšanas rajonus. Bieži vietējās valdības vienībām ar dažādu funkcionālo atbildību ir pilnvaras vienā ģeogrāfiskajā zonā. Piemēram, atsevišķām valdības vienībām, kas pārstāv ciematu, apgabalu un skolas rajonu, ir pilnvaras vienā zonā. Turklāt divas vai vairākas blakusesošās vietējās valdības var izveidot valdības vienību ar reģionālām pilnvarām, kura ir atbildīga vietējo valdību priekšā. Šādas vienības klasificē vietējās valdības apakšsektorā.

- 20.66. Vietējo valdības vienību likumdošanas, tiesas un izpildvaras pilnvaras ir ierobežotas un attiecas uz mazākajām ģeogrāfiskajām zonām, kas izveidotas administratīvos un politiskos nolūkos. Vietējās valdības pilnvaru joma parasti ir daudz mazāka par centrālās vai pavalsts valdības pilnvaru jomu, un šīm valdībām var būt vai var nebūt tiesības aplikt ar nodokļiem institucionālās vienības vai ekonomikas darbības to zonās. Bieži tās ir atkarīgas no augstāku valdības līmeņu dotācijām, un tās darbojas zināmā mērā kā centrālās vai pavalsts valdības aģenti. Tomēr, lai tās uzskatītu par institucionālām vienībām, tām jāpieder aktīviem, jāspēj piesaistīt līdzekļus un uzņemties saistības, veicot aizņēmumus savā vārdā. Tām arī jābūt zināmai rīcības brīvībai attiecībā uz šādu līdzekļu tērēšanu, un tām jāvar iecelt savus ierēdņus neatkarīgi no ārējās administratīvās kontroles.

Sociālās nodrošināšanas fondi

- 20.67. Sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektors (S.1314) sastāv no visām sociālās nodrošināšanas vienībām neatkarīgi no valdības līmeņa, kas organizē vai pārvalda shēmas. Ja sociālās nodrošināšanas shēma neatbilst institucionālās vienības prasībām, to klasificē kopā ar tās mātesvienību kādā vispārējās valdības sektora citā apakšsektorā. Ja publiskas slimnīcas piedāvā ārpustirgus pakalpojumus visai sabiedrībai kopumā un ja tās ir sociālās nodrošināšanas shēmu kontrolē, tās klasificē sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektorā.

VALDĪBAS FINANŠU STATISTIKAS IZKĀRTOJUMS

Ietvars

- 20.68. Pieredze rāda, ka attiecībā uz valdību konkrētām analītiskajām prasībām labāk atbilst EKS centrālā ietvara kontu secības alternatīvs izkārtojums. Šī alternatīva pazīstama kā valdības finanšu statistikas (VFS) izkārtojums. Tas parāda atšķirīgu, bet saskaņotu valdības kontu ainu ar šādiem valdības ekonomiskās darbības mēriem: ieņēmumi, izdevumi, deficīts/pārpalikums, finansēšana, citas ekonomiskās plūsmas un balance.
- 20.69. Uz EKS balstītā VFS izkārtojumā dažādos EKS tekošajos kontos, kapitāla kontā un finanšu kontā ierakstītie nefinanšu darījumi pārkārtoti vienā kontā, kas ir fiskālai analīzei atbilstīgāks izkārtojums.
- 20.70. VFS sistēmā ieņēmumi ir definēti kā visu to darījumu agregāts, kas ierakstīti kā EKS centrālā ietvara pozitīvie resursi, saņemamās subsīdijas tekošajos kontos, kā arī kapitāla kontā ierakstītie saņemamie kapitāla pārvedumi. Izdevumi ir visu to darījumu agregāts, kas ierakstīti kā pozitīvs izlietojums un kā maksājamas subsīdijas tekošajos kontos, kā arī kapitāla izdevumi – bruto kapitāla veidošana plus maksājamie kapitāla pārvedumi –, kas ierakstīti kapitāla kontā. Šie ieņēmumu un izdevumu mēri ir specifiski VFS izkārtojumā, bet to pamatā esošie darījumi atbilst EKS definētajiem darījumiem.

20.71. Starpība starp ieņēmumiem un izdevumiem, kas ir vienāda ar pārpalikumu/deficitu, ir neto aizdevumi / neto aizņēmumi (B.9). Pārpalikuma/deficīta finansēšana ir parādīta finanšu kontā, kurā ieraksta finanšu aktīvu neto iegādi un saistību neto uzņemšanos. Izdevumiem un ieņēmumiem ir pretēji ieraksti finanšu kontā. Finanšu darījumu rezultātā arī var veidoties divi ieraksti finanšu kontā. Tas atspoguļo divkāršā ieraksta principu, saskaņā ar kuru katram darījumam ir atbilstošs darījums finanšu kontā. Principā neto aizdevumus / neto aizņēmumus var noteikt arī, pamatojoties uz darījumiem ar finanšu aktīviem un saistībām.

20.72. Turpmāk attēlots VFS izkārtojums.

Valdības finanšu statistikas izkārtojums	
	Ieņēmumi
	Nodokļi
	Sociālās iemaksas
	Preču un pakalpojumu pārdošana
	Citi kārtējie ieņēmumi
	Kapitāla pārvedumu ieņēmumi
<i>mīnus</i>	Izdevumi
	Starppatēriņš
	Darba ņēmēju atalgojums
	Procenti
	Subsīdijas
	Sociālie pabalsti
	Citi kārtējie izdevumi
	Kapitāla pārvedumu izdevumi
	Ieguldījumu izdevumi
<i>ir vienāds ar</i>	Neto aizdevumi / neto aizņēmumi
<i>ir vienāds ar</i>	Neto finanšu darījumi

20.73. Papildu kontus VFS sistēmā izmanto citām ekonomiskajām plūsmām un bilancēm, pilnībā saskaņojot ar EKS kontu secību. Šādi konti pilnībā izlīdzina pārmaiņas bilancē un plūsmās, kas notikušas uzskaites periodā. Katram aktīvam vai saistībām var izveidot šādu shēmu:

	Sākuma balance
<i>plus</i>	darījumi
<i>plus</i>	pārvērtēšana
<i>plus</i>	citās apjoma pārmaiņas
<i>ir vienāds ar</i>	Beigu balance

20.74. Balance parāda kopējo nefinanšu un finanšu aktīvu līmeni, kā arī nenokārtotās uzkrātās saistības, kas ļauj aprēķināt sekojošo: neto vērtība ir kopējie aktīvi mīnus kopējās saistības un finanšu neto vērtība ir kopējie finanšu aktīvi mīnus kopējās saistības.

20.75. Valdības finanšu statistika parāda vispārējās valdības un tās apakšsektoru vai jebkādu valdības vienību grupējumu un arī tādu individuālo institucionālo vienību kā, piemēram, budžeta centrālā valdība, finanšu darbības rezultātus.

Ieņēmumi

- 20.76. Ieņēmumu darījums ir darījums, kas paaugstina neto vērtību un pozitīvi ietekmē neto aizdevumus (+) / neto aizņēmumus (-). Valdības ieņēmumu lielāko daļu parasti veido obligātās nodevas, ko valdība uzliek nodokļu un sociālo iemaksu veidā. Dažos valdības līmeņos lielākie ienākumu avoti ir pārvedumi no citām valdības vienībām un dotācijas no starptautiskām organizācijām. Citas vispārīgās ieņēmumu kategorijas ir īpašuma ienākumi, preču un pakalpojumu pārdošana un citi pārvedumi, kas nav dotācijas. Kopējos valdības ieņēmumus uzskaites periodā aprēķina, šādi summējot *saņemamos* darījumus.

Kopējie ieņēmumi	=	kopējie nodokļi	D.2 + D.5 + D.91
	+	kopējās sociālās iemaksas	D.61
	+	kopējie preču un pakalpojumu pārdošanas ieņēmumi	P.11 + P.12 + P.131
	+	citi tekošie ieņēmumi	D.39 + D.4 + D.7
	+	citi kapitāla ieņēmumi	D.92 + D.99

Nodokļi un sociālās iemaksas

- 20.77. Kopējie nodokļi ietver ražošanas un importa nodokļus (D.2), ienākuma, mantas u.tml. kārtējos nodokļus (D.5) un kapitāla nodokļus (D.91). Kopējās sociālās iemaksas ietver faktiskās sociālās iemaksas (D.611) un nosacītās sociālās iemaksas (D.612).
- 20.78. Nodokļus un sociālās iemaksas var būt grūti aplēst. Iespējamās problēmas un ieteicamie risinājumi ir aprakstīti šīs nodaļas sadaļā "Vispārējās valdības uzskaites problēmas". Lai gan nodokļus ieraksta vairākos EKS centrālā ietvara kontos, valdības finanšu statistikas izkārtojumā visi nodokļi parādās vienā ieņēmumu kategorijā ar apakškategorijām atkarībā no bāzes, kurai uzliek nodokli. Kapitāla nodokļus valdības finanšu statistikas izkārtojumā iekļauj nodokļu ieņēmumos.
- 20.79. Datus par ieņēmumiem no nodokļiem un sociālajām iemaksām ⁽¹⁾ izmanto, lai aprēķinātu kopējo nodokļu vai fiskālā sloga attiecību, piemēram, kopējo nodokļu attiecību pret IKP, ko izmanto salīdzināšanai starptautiskā mērogā. Šajā kontekstā obligātās sociālās iemaksas uzrāda vienlaikus ar nodokļu statistiku un ietver, mērot fiskālo slogu vai obligātās nodevas.

Pārdošanas ieņēmumi

- 20.80. Kopējos ieņēmumus no preču un pakalpojumu pārdošanas veido tirgus izlaide (P.11) un maksājumi par ārpustirgus izlaidi (P.131). Tajos ietver arī izlaidi pašu gala izlietojumam (P.12) (izņemot gadījumus, kad tos izmanto tirgus/ārpustirgus testā (skatīt 20.30. punktu)). Lielāko daļu no vispārējās valdības saražotās izlaides veido preces un pakalpojumi, kas nav pārdoti vai ir pārdoti par cenām, kas nav ekonomiski nozīmīgas. Ārpustirgus izlaides sadale nesaskan ar ieņēmumu jēdzienu. Ieņēmumos iekļauj tikai faktiskos un atsevišķus specifiskus nosacītos ieņēmumus no preču un pakalpojumu pārdošanas.
- 20.81. Valdības tirgus izlaide (P.11) ietver:
- a) valdībā ietverto tirgus ražotņu tirgus izlaidi, piemēram, ieroču rūpnīcu, kas ir daļa no aizsardzības ministrijas, vai ēdnīcu, ko valdības vienības izveidojušas saviem darbiniekiem, izlaidi par ekonomiski nozīmīgām cenām;
 - b) sekundārus tirgus produktus, ko pārdod ārpustirgus ražotnes (ko reizēm dēvē par "gadījuma rakstura pārdošanu"), piemēram, produktus, kas rodas no pētniecības un izstrādes līgumiem starp publiskām universitātēm un sabiedrībām, vai valdības vienību pārdotas publikācijas par ekonomiski nozīmīgām cenām.
- 20.82. Iepriekš minētā "gadījuma rakstura pārdošana" atšķiras no muzeju ieejas maksas, ko maksā apmeklētāji, kas parasti ir daļēji maksājumi par ārpustirgus izlaidi (P.131). Citi nozīmīgi daļējie maksājumi ir maksājumi slimnīcām vai skolām, ja tās ir ārpustirgus iestādes.
- 20.83. Kapitāla pašveidošanas vērtību EKS valdības finanšu statistikā uzskata par ieņēmumiem un ieskaita pārdošanas ieņēmumos. Pārdošanas ieņēmumos ietver arī to preču un pakalpojumu vērtību, ko ražo un piegādā kā kompensāciju darba ņēmējiem natūrā vai kā citus maksājumus natūrā.

⁽¹⁾ Kopējo nodokļu un sociālo iemaksu ieņēmumu mērīšana, pamatojoties uz EKS, ir saskaņā ar ESAO Ieņēmumu statistiku, izņemot maksājamo nodokļu kredītu un nosacīto sociālo iemaksu ierakstus. EKS ieraksti par nodokļiem un sociālajām iemaksām ir arī saskaņā ar SVF valdības finanšu statistikas izkārtojumu, neskaitot dažas klasificēšanas atšķirības.

- 20.84. Pārdošanas ieņēmumus EKS valdības finanšu statistikā aprēķina pēc izlaides: tie neatšķiras no izlaides, savukārt faktiskā pārdošana pircējiem atšķiras ar pārmaiņām krājumos. Tomēr šīs krājumu pārmaiņas visticamāk ir mazas valdības vienībām un citiem ārpustirgus ražotājiem, kas galvenokārt saistīti ar pakalpojumu, nevis preču ražošanu. Pārdošanas ieņēmumus vērtē bāzes cenās.

20.1. ierāmējums. No EKS centrālā ietvara uz VFS darījumiem un agregātiem

EKS resursi		EKS VFS ieņēmumi
P.1	Izlaide, tostarp:	
	tirgus izlaide (P.11)	Preču un pakalpojumu pārdošanas ieņēmumi
	izlaide pašu gala izlietojumam (P.12)	Preču un pakalpojumu pārdošanas ieņēmumi
	ārpustirgus izlaide (P.13), tostarp:	
	— maksājumi par ārpustirgus izlaidi (P.131)	Preču un pakalpojumu pārdošanas ieņēmumi
	— cita ārpustirgus izlaide (P.132)	Neietver kopējos ieņēmumos
D.2	Saņemamie ražošanas un importa nodokļi	Kopējie nodokļi
D.3	Saņemamās subsīdijas	Citi kārtējie ieņēmumi
D.4	Īpašuma ienākums	Citi kārtējie ieņēmumi
D.5	Ienākuma un mantas kārtējie nodokļi	Kopējie nodokļi
D.61	Sociālās iemaksas	Kopējās sociālās iemaksas
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	Citi kārtējie ieņēmumi
D.91r	Saņemamie kapitāla nodokļi	Kopējie nodokļi
D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas	Citi kapitāla ieņēmumi
D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi	Citi kapitāla ieņēmumi
EKS izlietojums un kapitāla darījumi		EKS VFS izdevumi
P.2	Starppatēriņš	Starppatēriņš
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	Darba ņēmēju atalgojums
D.2	Maksājамie ražošanas un importa nodokļi	Citi kārtējie izdevumi
D.3	Maksājamās subsīdijas	Subsīdijas
D.41	Procenti	Procenti
D.4	Īpašuma ienākums (izņemot D.41)	Citi kārtējie izdevumi
D.5	Ienākuma kārtējie nodokļi	Citi kārtējie izdevumi
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā
D.632	Sociālie pārvedumi natūrā caur tirgus ražotājiem	Sociālie pārvedumi natūrā caur tirgus ražotājiem
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	Citi kārtējie izdevumi
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	Citi kārtējie izdevumi
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi no tirgus izlaides	Sociālie pārvedumi natūrā caur tirgus ražotājiem

EKS izlietojums un kapitāla darījumi		EKS VFS izdevumi
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi no ārpustirgus izlaides	Neietver kopējos izdevumos
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi	Neietver kopējos izdevumos
P.5	Bruto kapitāla veidošana	Kapitāla izdevumi
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	Kapitāla izdevumi
D.92p	Maksājamās ieguldījumu dotācijas	Kapitāla izdevumi
D.99p	Citi maksājami kapitāla pārvedumi	Kapitāla izdevumi

EKS centrālajā ietvarā neto aizdevumi / neto aizņēmumi (B.9) ir kapitāla konta balanspostenis. Vispārējās valdības balanspostenis EKS VFS izkārtojumā ir tāds pats kā neto aizdevumi / neto aizņēmumi (B.9). Turpmāk paskaidrots, kāpēc.

EKS centrālais ietvars

Pirmais konts ir ražošanas konts, tāpēc institucionālā sektora pirmais resurss EKS ir tā izlaide. Tā kā lielāko daļu no valdības sniegtajiem pakalpojumiem nepārdod par ekonomiski nozīmīgām cenām un attiecīgi dēvē par "ārpustirgus pakalpojumiem", valdības izlaidi parasti mēra ar ražošanas izmaksu summu.

Līdzīgi kolektīvos galapatēriņa izdevumus, kas ir valdības sniegti pakalpojumi sabiedrībai, piemēram, vispārējās nozīmes pakalpojumi, aizsardzība, drošība un sabiedriskā kārtība, var mērīt kā ražošanas izmaksu summu. Pieņemts arī, ka kolektīvā patēriņa izdevumi (P.32) ir vienādi ar valdības faktisko galapatēriņu (P.4).

Mājsaimniecību individuālā galapatēriņa izdevumus, kas ir valdības tieši sniegti ārpustirgus pakalpojumi, arī mēra ar to ražošanas izmaksām.

Rezultātā EKS valdības kontos divu veidu plūsmas var uzskatīt par "nosacītām":

- 1) resursu pusē – cita ārpustirgus izlaide (P.132), kas ierakstīta ražošanas kontā;
- 2) izlietojuma pusē – faktiskais galapatēriņš (P.4) un sociālie pārvedumi natūrā – ārpustirgus produkcija (D.631). Tos ieraksta ienākuma natūrā pārdales kontā un koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kontā.

Katra nosacītā plūsma ir vienāda ar faktisko plūsmu summu – ražošanas izmaksām. Šie divi nosacīto plūsmu veidi resursu pusē un izlietojuma pusē EKS kontu secībā ir līdzsvarā.

EKS VFS statistikas izkārtojums

Tādas pašas pamata darījumu kategorijas izmanto EKS VFS izkārtojumā, bet galvenokārt, pamatojoties uz faktiskajām naudas plūsmām, lai iegūtu valdības kopējos ieņēmumus un izdevumus. Ņem vērā tikai izvēlētās nosacītās plūsmas – nosacītās sociālās iemaksas un kapitāla pārvedumus natūrā.

Resursu pusē izslēdz ārpustirgus izlaidi (P.132), lai iegūtu kopējos ieņēmumus, un izlietojuma pusē izslēdz faktisko galapatēriņu (P.4=P.32) un sociālos pārvedumus natūrā – ārpustirgus produkciju (D.631), lai iegūtu kopējos izdevumus, un iegūst tādu pašu balansposteni – neto aizdevumi / neto aizņēmumi (B.9).

Vienīgie sociālie pārvedumi natūrā, ko uzskaita VFS agregātā kopējie valdības izdevumi, ir sociālie pārvedumi natūrā, ko mājsaimniecības saņem caur tirgus ražotājiem (D.632), jo uz tiem attiecas reāli valdības vienību maksājumi. Minētos darījumus arī pievieno ražošanas izmaksu summai (kas ir vienāda ar citu ārpustirgus izlaidi P.132), lai iegūtu vispārējās valdības galapatēriņa izdevumus.

$$P.3 = P.132 + D.632$$

Citi ieņēmumi

- 20.85. Citi kārtējie ieņēmumi ir īpašuma ienākumi (D.4), citas ražošanas subsīdijas (D.39) un citi kārtējie pārvedumi (D.7).
- 20.86. Īpašuma ienākumi ietver procentus (D.41), sabiedrību sadalīto ienākumu (dividendes un atskaitījumus no kvazi-sabiedrību ienākuma) (D.42) un ar mazāku nozīmi – valdības atkārtoti ieguldītos ieņēmumus no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (D.43), citus ienākumus no ieguldījumiem (D.44) un renti (D.45).
- 20.87. Citi kārtējie pārvedumi (D.7) ietver galvenokārt valdības iekšējos pārvedumus. Tie jākonsolidē, veidojot kopējos sektora kontus.
- 20.88. Citi kapitāla ieņēmumi ietver ieguldījumu dotācijas (D.92) un citus kapitāla pārvedumus (D.99), kas saņemti no citām vienībām, galvenokārt no citām valdības vienībām (lai gan konsolidēšana, kas jāveic, sniedzot statistiku, var samazināt to šķietamo apjomu) un ES iestādēm, kā arī no dažādām citām vienībām, atspoguļojot tādus darījumus kā, piemēram, debitora atmaksu pēc garantijas aktivizēšanas.
- 20.89. Dotācijas, ko citās statistikas sistēmās dažreiz definē kā pārvedumus, kas nav subsīdijas, ko viena valdības vienība saņem no citas valdības vienības vai starptautiskas organizācijas, nav EKS kategorija. To summa ir vienāda ar šādu pārvedumu ieņēmumu summu: $D.73 + D.74 + D.92$, dažos gadījumos kopā ar $D.75 + D.99$.
- 20.90. Valdības vienību saņemtās subsīdijas sastāv tikai no citām ražošanas subsīdijām. Ja produktu subsīdijas saņem vispārējai valdībai piederoši ražošanas subjekti, tās ietver novērtējumā par izlaidi un pārdošanu par bāzes cenām.

Izdevumi

- 20.91. Izdevumu darījums ir darījums, kas negatīvi ietekmē neto aizdevumus (+) / neto aizņēmumus (–). Kopējie izdevumi sastāv no kārtējiem izdevumiem un kapitāla izdevumiem. Kārtējie izdevumi ietver ar ražošanu saistītus izdevumus (darba ņēmēju atalgojumu un starppatēriņu), maksājamo īpašuma ienākumu (galvenokārt procentus) un pārvedumu maksājumus (sociālos pabalstus, kārtējās dotācijas citām valdībām un dažādos citus kārtējos pārvedumus).
- 20.92. Kopējos valdības izdevumus uzskaites periodā aprēķina, izmantojot šādu formulu (saskaitot maksājamus darījumus):

Kopējie izdevumi	=	starppatēriņš	P.2
	+	darba ņēmēju atalgojums	D.1
	+	procenti	D.41
	+	sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	D.62
	+	sociālie pārvedumi natūrā caur tirgus ražotājiem	D.632
	+	subsīdijas	D.3
	+	citi kārtējie izdevumi	$D.29 + (D.4 - D.41) + D.5 + D.7 + D.8$
	+	kapitāla izdevumi	$P.5 + NP + D.92 + D.99$

Darba ņēmēju atalgojums un starppatēriņš

- 20.93. Darba ņēmēju atalgojums un starppatēriņš ir ražošanas izmaksas valdības vienībām.
- 20.94. Darba ņēmēju atalgojums (D.1) ietver samaksāto darba algu (D.11), kā arī darba devēju sociālās iemaksas (D.12), tostarp nosacītās sociālās iemaksas, kas EKS parādās kā mājāsaimniecību izlietojums un valdības resursi (un kas tādējādi nav jākonsolidē). Atalgojumu ieraksta pēc uzkrāšanas principa brīdī, kad darbs ir padarīts un nevis kad jāizmaksā alga vai kad tā ir izmaksāta. Algas ietver izmaksātās prēmijas un citas vienreizējās izmaksas (kavētu maksājumu vai līguma atjaunošanas dēļ), un ir grūti noteikt atbilstošo ierakstīšanas laiku; ilgtermiņa darba līgumos tas bieži ir prēmijas noteikšanas brīdis, nevis laikposms, uz kuru prēmija attiecas.

- 20.95. Starppatēriņš (P.2) ietver uzskaites periodā ražošanas procesā patērētās preces un pakalpojumus. Tas konceptuāli atšķiras no iepirkumiem un citiem iespējamiem iegādes veidiem; visas iegādes pirms patēriņa ieskaita krājumos. Preces un pakalpojumus var iegādāties arī valdības tirgus un ārpustirgus ražotnes.
- 20.96. Konceptuāli starppatēriņa ierakstīšanas laiks ir skaidrs – tas ir šā produkta izmantošanas brīdis ražošanas procesā. Konceptuāli iepirkumu un citu iegāžu ierakstīšanas laiks ir piegādes brīdis, lai gan dažos gadījumos piegādes brīdi ir grūti noteikt.

Sociālo pabalstu izdevumi

- 20.97. Sociālo pabalstu izdevumi sastāv no tādiem sociālajiem pabalstiem, kas nav sociālie pārvedumi natūrā (D.62), kuri galvenokārt sastāv no maksājumiem naudā, un sociāliem pārvedumiem natūrā, ko mājsaimniecības saņem caur tirgus ražotājiem (D.632). Sociālie pārvedumi natūrā caur tirgus ražotājiem ir valdības izdevumi, finansējot preces un pakalpojumus, ko tirgus ražotāji piegādā mājsaimniecībām. Tipiski piemēri ir veselības aprūpe un ārstu un farmaceitu piegādātās preces un pakalpojumi, ko finansē valdības vienības, izmantojot sociālās nodrošināšanas shēmas vai sociālās palīdzības programmas.
- 20.98. Sociālo pabalstu izdevumos neietver sociālos pārvedumus natūrā, ko valdības ārpustirgus ražotāji nodrošina mājsaimniecībām. Valdības bieži ražo pakalpojumus un preces, ko pēc tam izplata par brīvu vai par cenām, kas nav ekonomiski nozīmīgas. Lai novērstu pārklāšanos, valdības finanšu statistikas izkārtojumā attiecīgās šo preču un pakalpojumu ražošanas izmaksas ieraksta tikai vienreiz izdevumos (starppatēriņš, darba ņēmēju atalgojums, citi ražošanas nodokļi) un ieņēmumos (citas ražošanas subsīdijas). EKS kontu secībā šīs izmaksas līdzsvaro ar resursiem ārpustirgus izlaidē un ieraksta vēlreiz kā izlietojumu galapatēriņa izdevumos (P.3), lai izplatītu kā sociālos pārvedumus natūrā. Analīzes vajadzībām var būt lietderīgi aprēķināt plašāku sociālo pārvedumu agregātu, lai iekļautu sociālos pabalstus naudā (D.62) plus sociālos pārvedumus natūrā (D.63).
- 20.99. Pat ja valdības sektorā strādājošajiem darba ņēmējiem izmaksātos pensiju pabalstus uzskata par valdības saistību likvidāciju (skatīt sadaļu "Vispārējās valdības uzskaites problēmas"), EKS tos ieraksta arī kā kārtējo izdevumu maksājumu un attiecīgās iemaksas iekļauj kā ieņēmumus. Tomēr, ja shēma ir fondēta, šādas iemaksas un pabalstus uzskata par finansēšanu, tādēļ korekciju saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām (D.8) pieskaita izdevumiem: korekcija ir vienāda ar sociālajām iemaksām, ko saņem kā pensijas vai citus pensiju pabalstus, atskaitot sociālos pabalstus, kurus maksā kā pensijas vai citus pensiju pabalstus tajās shēmās, kur šos maksājumus uzskata par saistībām.

Procenti

- 20.100. Procentu izdevumi ietver izmaksas, kas maksājamas par saistību uzņemšanos, jo īpaši par aizdevumiem, vekseliem, parādzīmēm un obligācijām, un arī par noguldījumu saistībām vai citiem instrumentiem, kas ir valdības saistības. Procentus ieraksta pēc uzkrāšanas principa (skatīt sadaļu "Vispārējās valdības uzskaites problēmas").
- 20.101. Procentu izdevumus EKS valdības finanšu statistikā korigē, ņemot vērā netieši mērītos finanšu starpniecības pakalpojumus (NMFSP). Finanšu institūcijām samaksātos procentus par aizdevumiem un noguldījumiem sadala starp pakalpojumu komponentu, ko ieraksta kā starppatēriņu, un īpašuma ienākuma komponentu, ko ieraksta kā samaksātos procentus. Tādu pašu korekciju piemēro valdības procentu ieņēmumiem, ko finanšu institūcijas maksā par noguldījumiem vai aizdevumiem.

Citi kārtējie izdevumi

- 20.102. Citi kārtējie izdevumi ietver citus ražošanas nodokļus (D.29), īpašuma ienākumu, kas nav procenti (D.4–D.41), ienākuma un mantas u.tml. kārtējos nodokļus (D.5), citus kārtējos pārvedumus (D.7) un korekciju saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām (D.8).
- 20.103. Tā kā citus valdības vienību maksātos ražošanas nodokļus ieraksta kā valdības izdevumus, produktu nodokļus neuzrāda atsevišķi kā valdības izdevumus. Tas ir tāpēc, ka, no vienas puses, šādi nodokļi nav resursi valdības tirgus ražotājiem, kuru izlaidi vērtē bāzes cenās, un tie neparādās to izlietojumā, un, no otras puses – vērtējot valdības starppatēriņu pircēju cenās, tur jau ietilpst arī produktu nodokļi.

Kapitāla izdevumi

- 20.104. Kapitāla izdevumi ietver kapitāla pārvedumus ieguldījumu dotāciju veidā (D.92) un citus kapitāla pārvedumus (D.99), kā arī ieguldījumu izdevumus: bruto kapitāla veidošana ((P.5), kas sastāv no bruto pamatkapitāla veidošanas (P.51g), plus krājumu pārmaiņas (P.52) un vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi (P.53)), un neražoto nefinanšu aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi (NP). Nefinanšu aktīvu, piemēram, ēku, atsavināšanu neieraksta kā ieņēmumus, bet kā negatīvus kapitāla izdevumus, tādējādi neto aizdevumi / neto aizņēmumi (B.9) kļūst pozitīvāki.

Saikne ar valdības galapatēriņa izdevumiem (P.3)

- 20.105. Izveidot saikni starp kopējiem valdības izdevumiem un to komponentiem ar valdības galapatēriņa izdevumiem (P.3) ir svarīgi fiskālās un citas makroekonomikas statistikas lietotājiem.
- 20.106. Vispārējās valdības galapatēriņa izdevumi ir vienādi ar to kopējo izlaidi (P.1), pieskaitot izdevumus par produktiem, ko piegādā mājāsaimniecībām caur tirgus ražotājiem (t. i., sociālie pārvedumi natūrā (D.632)), un atskaitot preču un pakalpojumu pārdošanu (P.11+P.12+P.131).
- 20.107. Valdības izlaide – tirgus izlaide, kapitāla pašveidošana un ārpustirgus izlaide – ir vienāda ar tās ražošanas izmaksu summu (darba ņēmēju atalgojums, starppatēriņš, pamatkapitāla patēriņš un samaksātie ražošanas nodokļi, atskaitot saņemtas ražošanas subsīdijas), plus neto pamatdarbības pārpalikums (B.2n), ko veido valdības tirgus ražotnes.
- 20.108. Tādējādi turpmākais aprēķins parāda galapatēriņa izdevumus, izmantojot izvēlētos valdības izdevumu un ieņēmumu posteņus, kā arī neto pamatdarbības pārpalikumu (B.2n):

	Darba ņēmēju atalgojums (D.1)
<i>plus</i>	Starppatēriņš (P.2)
<i>plus</i>	Pamatkapitāla patēriņš (P.51c1)
<i>plus</i>	Citi maksājāmie ražošanas nodokļi (D.29 U)
<i>mīnus</i>	Citas saņemamās ražošanas subsīdijas (D.39 R)
<i>plus</i>	Neto pamatdarbības pārpalikums (B.2n)
<i>ir vienāds ar</i>	Izlaide (P.1)

un:

	Izlaide
<i>mīnus</i>	Preču un pakalpojumu pārdošanas ieņēmumi (P.11 + P.12 + P.131)
<i>plus</i>	Sociālie pārvedumi natūrā caur tirgus ražotājiem (D.632)
<i>ir vienāds ar</i>	Galapatēriņa izdevumi (P.3)

Valdības izdevumi pēc funkcijas (COFOG)

- 20.109. Izdevumu darījumu klasifikācija, izmantojot valdības funkciju klasifikāciju (COFOG), valdības finanšu izkārtojumā ir būtiska – tas ir galvenais valdības izdevumu analītiskais instruments, kas ir īpaši noderīgs, veicot starptautiskos salīdzinājumus. Šī klasifikācija parāda izdevumu darījumu mērķi. Šādi mērķi atšķiras no valdību administratīvās sistēmas; piemēram, par veselības aprūpes pakalpojumiem atbildīga administratīvā vienība var veikt ar izglītību saistītas darbības, piemēram, medicīnas darbinieku apmācību. Jāveic valdības darījumu krusteniskā klasifikācija pēc ekonomiskā rakstura (parastā EKS klasifikācija) un saskaņā ar funkcijām.
- 20.110. COFOG klasifikācija parāda valdības izdevumus saskaņā ar desmit galvenajām funkcijām (skatīt turpmāk) un diviem papildu līmeņiem, kas sadalīti sīkāk, bet kas šeit nav attēloti. Piemēram, otrais līmenis nepieciešams, lai sniegtu informāciju par pētniecības un izstrādes izdevumiem, kā arī informāciju par valdības izdevumiem, kas attiecas uz riskiem un sociālās aizsardzības sociālajām vajadzībām.
- 20.111. COFOG klasifikācija atbilst dalījumam starp valdības sniegtajiem kolektīvajiem ārpustirgus pakalpojumiem un individuālajiem ārpustirgus pakalpojumiem – kolektīvajiem pakalpojumiem atbilst pirmās sešas funkcijas, kā arī citu funkciju ierobežotas daļas. Tas ļauj aprēķināt valdības kolektīvā galapatēriņa izdevumus. Kopējo izdevumu agregāts un izdevumu darījumi, kas sadalīti pēc funkcijām, atbilst EKS valdības finanšu statistikai. Tāpēc tie neietver sociālos pārvedumus natūrā – ārpustirgus produkciju (D.631), kas jau uzskaitīti valdības ražošanas izmaksās.

20.1. tabula. COFOG, desmit valdības funkcijas

Kods	Funkcija	Pakalpojuma veids
01	Vispārējie valdības dienesti	Kolektīvs
02	Aizsardzība	Kolektīvs
03	Sabiedriskā kārtība un drošība	Kolektīvs
04	Ekonomikas lietas	Kolektīvs
05	Vides aizsardzība	Kolektīvs
06	Mājvietas un komunālie dienesti	Kolektīvs
07	Veselības aizsardzība	Galvenokārt individuāls
08	Atpūta, kultūra un reliģija	Galvenokārt kolektīvs
09	Izglītība	Galvenokārt individuāls
10	Sociālā aizsardzība	Galvenokārt individuāls

Balansposteni**Neto aizdevumi / neto aizņēmumi (B.9)**

20.112. Valdības neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–) (B.9) ir starpība starp kopējiem ieņēmumiem un kopējiem izdevumiem. Tie ir vienādi ar kapitāla konta balansposteni (B.9N) EKS kontos. Tie atspoguļo summu, kādu valdība var aizdot vai kāda tai jāaizņemas, lai finansētu savas nefinanšu darbības.

20.113. Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–) ir arī finanšu konta balanspostenis (B.9F centrālajā ietvarā). Konceptuāli tas ir tas pats, kas kapitāla konta balanspostenis, taču praksē var rasties statistikas neatbilstība.

20.114. Termins “neto aizdevumi / neto aizņēmumi” ir terminoloģisks saīsinājums. Ja mainīgais lielums ir pozitīvs (t. i., tas norāda finansēšanas spēju), to sauc par neto aizdevumu (+); ja tas ir negatīvs (t. i., tas norāda uz nepieciešamību aizņemties), to sauc par neto aizņēmumu (–).

Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas (B.101)

20.115. Starpība starp visiem darījumiem, kuri ietekmē neto vērtību uzskaites periodā, ir balanspostenis: uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas (B.101).

20.116. Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas ir noderīgs valdības kontu un politikas mērs, jo tās norāda resursus, kas iegūti vai patērēti kārtējās valdības darbībās.

20.117. Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas ir vienādas ar neto aizdevumiem / neto aizņēmumiem plus nefinanšu aktīvu neto iegāde (P.5 + NP) mīnus pamatkapitāla patēriņš (P.51c1).

	Neto uzkrājumi plus kapitāla pārvedumi (B.101)
mīnus	Nefinanšu aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi (P.5+NP)
plus	Pamatkapitāla patēriņš (P.51c1)
ir vienāds ar	Neto aizdevumi / neto aizņēmumi (B.9)
ir vienāds ar	Darījumi ar finanšu aktīviem mīnus saistības (finansēšana)

Finansēšana

20.118. Valdības finanšu kontā VFS ieraksta darījumus ar finanšu aktīviem un saistībām, kā aprakstīts 5. nodaļā.

Darījumi ar aktīviem

- 20.119. Valūta un noguldījumi (F.2) galvenokārt atspoguļo valdības noguldījumu kustību bankās, īpaši centrālajās bankās, kas var ievērojami svārstīties dažādos periodos, galvenokārt saistībā ar Valsts kases operācijām. Citām valdības vienībām, piemēram, vietējai valdībai un sociālās nodrošināšanas fondiem arī ir nozīmīgi noguldījumi banku kontos.
- 20.120. Parāda vērtspapīri (F.3) galvenokārt atspoguļo banku, nefinanšu sabiedrību vai nerezidentu (tai skaitā ārvalstu valdību) emitētu parādzīmju vidēja termiņa obligāciju vai ilgtermiņa obligāciju neto pirkumus, ko pārsvarā veic sociālās nodrošināšanas fondi ar lieliem aktīviem vai citi rezervju fondi. Valdības iepirktais obligācijas, ko emitējušas citas valdības rezidentvienības, ieraksta šajā pozīcijā nekonsolidētā izkārtojumā, bet tās neiekļauj šajā pozīcijā konsolidētajā izkārtojumā, jo tās uzrādītas kā parādu atmaksāšana.
- 20.121. Papildus aizdevumiem citām valdības vienībām aizdevumi (F.4) ietver aizdevumus ārvalstu valdībām, publiskām sabiedrībām un studentiem. Te parādīta arī aizdevumu anulēšana ar pretēju ierakstu kapitāla pārvedumu izdevumos. Valdības aizdevumus, kuri visticamāk netiks atmaksāti, ieraksta EKS kā kapitāla pārvedumus un šeit tos neuzrāda.
- 20.122. Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības (F.5) ir sabiedrību pašu kapitāla iegādes mīnus atsavinājumi, ko veic valdības vienības. Tas var atspoguļot pašu kapitāla iepludināšanu publiskās sabiedrībās vai portfeļieguldījumus, privatizācijas ieņēmumus vai superdividendes. Tas sastāv no šādām kategorijām:
- a) pašu kapitāla iepludināšana (parasti naudas formā) konkrētās publiskās sabiedrībās, kurās valdība ir ieguldītājs un cer uz ieņēmumiem no ieguldītajiem līdzekļiem. Šādu iepludināšanu neuzskata par valdības izdevumiem nacionālajos kontos;
 - b) portfeļieguldījumi, valdības vienībām, piemēram, sociālās nodrošināšanas fondiem ar lieliem aktīviem, pērkot tirgū biržas sarakstā iekļautas akcijas vai veicot citas darbības ar portfeļieguldījumiem;
 - c) neto ieguldījumi kopieieguldījumu fondos, kas ir alternatīvi ieguldījumu mehānismi. Konkrētāk, līdzekļu izvietošana naudas tirgus kopieieguldījumu fondos ir uzrādīta šeit (nevis pie valūtas un noguldījumiem), neskatoties uz ciešo līdzību ar banku noguldījumiem;
 - d) privatizācija, ko veic īpašas privatizācijas aģentūras, jo šādus subjektus klasificē vispārējā valdībā;
 - e) publisko sabiedrību sadalītā peļņa to īpašniekiem papildus peļņai no pamatdarbības (neskaitot turēšanas guvumus/zaudējumus), ko ieraksta kā finanšu darījumus "atskaitījumi no pašu kapitāla", kas līdzinās uzņēmuma daļējai likvidācijai, nevis kā valdības ieņēmumus.
- 20.123. Darījumi ar citām debitoru saistībām (F.8) ietver EKS piemērotā uzkrāšanas principa ietekmi, kas nosaka, ka darījumus ieraksta, kad parādās saistība veikt maksājumu, nevis tad, kad maksājums faktiski ir veikts, lai arī lielākajā daļā valstu publisko kontu vai budžeta ieraksti jau sen pamatojas uz naudas principu. Ietekme uz valdības finansēšanas vajadzībām nerodas tieši no deficīta, jo valdības ieņēmumus var iekasēt naudā vai valdības izdevumus var nokārtot citos uzskaites periodos, nevis tajos, kuros veikts ekonomikas darījums. Citas debitoru saistības ietver saņemamos nodokļus un sociālās iemaksas, kā arī ar ES darījumiem saistītās summas (summas, ko valdība maksā ES vārdā, bet ko ES vēl nav atmaksājusi), tirdzniecības kredītus vai izdevumu avansus, piemēram, par militārajām iekārtām vai retos gadījumos, kad algas vai pabalsti tiek izmaksāti mēnesi iepriekš utt. Tā kā konceptuāli šādi aktīvi pēc rakstura ir īslaicīgi un tie katrs atsevišķi laika gaitā noteikti pazūd, piemēram, vispārējās valdības sektorā ierakstītā plūsma vidēji parasti ir virs nulles ilgāku laiku, jo debitoru saistību uzkrātajiem lielumiem ir tendence pieaugt vienlaicīgi ar pārējo ekonomiku.
- 20.124. Lielākajā daļā valstu monetāro zeltu un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) pārvalda centrālā banka. Ja tos pārvalda valdība, tos ieraksta valdības finanšu kontā.
- 20.125. Finanšu darījumus ieraksta darījumu vērtībā, tas ir, vērtībā nacionālajā valūtā, par kādu attiecīgie finanšu aktīvi un/vai saistības ir izveidoti, likvidēti, apmainīti vai radušies starp institucionālajām vienībām, pamatojoties tikai uz komerciāliem apsvērumiem.

- 20.126. Darījuma vērtība attiecas uz konkrētu finanšu darījumu un tā pretējo darījumu. Konceptuāli darījuma vērtību noskaidro no vērtības, kuras pamatā ir tirgū kotētā cena, vidējā tirgus cena vai jebkura cena, ar kuru plāno izteikt līdzīgu vai pat identisku finanšu aktīvu un/vai saistību klases vispārējo cenu. Vērtība, ko ieraksta finanšu kontos sekundārajā tirgū pārdotam aizdevumam, ir vērtība, par kādu pārdod aizdevumu, nevis nominālā vērtība, un bilances saskaņošanu ieraksta citu aktīvu pārmaiņu kontos.
- 20.127. Tomēr gadījumos, kad finanšu darījuma pretējais darījums ir, piemēram, pārvedums un tādēļ finanšu darījumu veic ne tikai komerciālos nolūkos, darījuma vērtību identificē ar iesaistīto finanšu aktīvu un/vai saistību pašreizējo tirgus vērtību. Tādējādi aizdevumu, ko valdība iegādājusies par nominālvērtību, nevis vidējo vai norakstīto vērtību, sadala, veicot ierakstu par aizdevumu finanšu kontos tā vidējā vērtībā un par kapitāla pārvedumu, kas atspoguļo valdības veikto mantas pārvedumu.
- 20.128. Darījuma vērtībā neietver pakalpojumu maksu, nodevas, komisijas un tamlīdzīgus maksājumus par pakalpojumiem, kas sniegti, veicot darījumus; šādi posteņi ierakstāmi kā maksājumi par pakalpojumiem. Izslēdz arī nodokļus par finanšu darījumiem, tos uztver produktu nodokļos kā nodokļus par pakalpojumiem. Ja finanšu darījums saistīts ar saistību jaunu emisiju, darījuma vērtība ir vienāda ar uzņemtas saistības summu, neskaitot iepriekš apmaksātos procentus. Tāpat, ja saistību dzēš, darījuma vērtībai (gan kreditoram, gan debitoram) jāatbilst saistības samazinājumam.

Darījumi ar saistībām

- 20.129. Darījumus ar saistībām ieraksta par tādu vērtību, par kādu šīs saistības ir emitētas vai par kādu tās izpirktas. Šī vērtība var nebūt nominālvērtība. Darījums ar saistībām ietver uzkrāto procentu ietekmi.
- 20.130. Ja vienība atpērk saistības, tās ieraksta kā saistību dzēšanu, nevis kā aktīvu iegādi. Līdzīgi apakšsektora vai sektora līmenī valdības vienības pirktais saistības, ko emitējusi cita šā apakšsektora vienība, konsolidētā izkārtojumā tiks parādītas kā minētā apakšsektora saistību dzēšana.
- 20.131. Finanšu nomas līgumos un publisko un privāto partnerību (PPP) līgumos, ja aktīvi ir valdības bilanci, jāatzīst nomnieka vai piešķirēja parāds. Maksājumi par šādiem nomas līgumiem vai publisko un privāto partnerību līgumiem nav izdevumi par pilnu summu, bet gan parādu apkalpošana – aizdevuma izpirkšana un procentu izdevumi.
- 20.132. Finansēšanu, ko uzrāda kā ilgtermiņa tirdzniecības kredītus vai kreditoru/debitoru saistību līgumus, klasificē kā aizdevumus, jo tie ietver ilgtermiņa finansējumu par labu aizņēmējam, kas atšķiras no Valsts kases mehānisma tādējādi, ka tajā pārdevēji parasti izsniedz pircējiem īstermiņa tirdzniecības kredītus. Ievērojami pagarinot maksājuma saistību termiņu, celtnieks uzņemas finanšu lomu, kas ir atdalīta no tā ražošanas darbības.
- 20.133. Vienreizējās izmaksas, ko maina, uzsākot ārpustirgus mijmaiņas darījumu, klasificē kā aizdevumus (AF.4), ja šādu vienreizējo izmaksu saņem valdība. Ārpustirgus mijmaiņas darījumus bilanci sadala aizdevuma komponentā un parastajā "naudas" mijmaiņas komponentā.
- 20.134. Līdzīgi kā ar debitoru saistībām, darījumi ar citām kreditoru saistībām atspoguļo uzkrāšanas principa laika ietekmi, bet saistību pusē – kad rodas izdevumi, bet tie vēl nav samaksāti, vai ja maksājumi veikti pirms ieņēmumu ierakstīšanas. Papildus tirdzniecības kredītiem, ja tie ir īstermiņa, kreditoru saistībās ietver no ES saņemtās summas, ko valdība vēl nav izmaksājusi gala saņēmējam, iepriekšējos nodokļu maksājumus vai nodokļu atmaksas, kas vēl nav izmaksātas.

Citas ekonomiskās plūsmas

- 20.135. Gan aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts, gan pārvērtēšanas konts EKS VFS ir identisks 6. nodaļā aprakstītajiem kontiem. Visas aktīvu un saistību pārmaiņas, kas rodas saistībā ar notikumiem, kas nav ekonomiski darījumi, ieraksta vienā no šiem kontiem.

Pārvērtēšanas konts

- 20.136. Pārvērtēšana ir tāda pati kā aprakstīts 6. nodaļā. Tāda svarīga papildinformācija kā izziņas posteņi, piemēram, valdības vienību publisko sabiedrību pašu kapitāla pārvērtēšana, var būt īpaši svarīga un tajā pašā laikā grūti izmērāma, jo visticamāk nepastāv tirgus cenas.

20.137. EKS bilances ieraksti ideālā variantā ir tirgus vērtībā, izņemot vienu vai divus specifiskus instrumentus, un procentu likmju svārstības akciju tirgus indeksos rada ievērojamas pārmaiņas uzkrāto lielumu vērtībā, kā arī institucionālo vienību neto vērtībā. Šādas pārmaiņas EKS nav ienākumi, tāpēc tās nav valdības ieņēmumi vai izdevumi un neietekmē valdības budžeta deficītu/pārpalikumu. Pārmaiņas ieskaita pārvērtēšanas kontā, kas rada nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas (B.103). Pārmaiņas valdības neto finanšu vērtībā uzskaites periodā būtiski ietekmē pārvērtēšana. Papildus ārvalstu valūtas aktīviem un saistībām galvenie pārvērtēšanas avoti, kas ietekmē neto finanšu vērtību, ir šādi:

- a) valdības nekustamā īpašuma aktīvi;
- b) valdības pašu kapitāls;
- c) vērtspapīru saistības.

20.138. Ja valdības kapitāla iepludināšanu publiskā sabiedrībā uzskata par kapitāla pārvedumu, pašu kapitāla vērtējums valdības daļai saņēmējstādē vispārīgi palielināsies, veicot ierakstus pārvērtēšanas kontā un nevis finanšu kontā.

20.139. Ja esošu aizdevumu vai tirdzniecības kredītu pārdod citai institucionālajai vienībai, starpību starp izpiršanas cenu un darījuma cenu darījuma veikšanas brīdī ieraksta pārdevēja un pircēja pārvērtēšanas kontā.

Aktīvu apjoma citu pārmaiņu kots

20.140. Aktīvu apjoma citu pārmaiņu kots ietver plūsmas, kas nav ne ekonomiski darījumi, ne pārvērtēšana. Piemēram, tas parāda ietekmi, ko rada pārmaiņas vienību klasifikācijā sektoros.

20.141. Aizdevumu norakstīšana, ja tā neatspoguļo parāda anulēšanu saskaņā ar abpusēju tiešu vai netiešu līgumu, nav darījums, un to ieraksta aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā; tas neietekmē neto aizdevumus / neto aizņēmumus.

Bilances

20.142.. Tādu pašu aktīva definīciju, kas minēta 7. nodaļā, izmanto VFS vispārējās valdības kontos. Aktīvu un saistību klasifikācija un vērtība ir identiska EKS un EKS VFS.

20.143. Saistību summu var uzskatīt par uzkrāto parādu. Tomēr valdības parāda definīcija fiskālās uzraudzības kontekstā atšķiras no kopējām uzkrātajām saistībām EKS un VFS gan attiecībā uz uzskaitīto saistību jomu, gan – novērtēšanu.

20.144. Daži aktīvi ir raksturīgāki valdībai: mantojuma aktīvi, piemēram, vēsturiskie pieminekļi; infrastruktūras aktīvi, piemēram, ceļi un komunikāciju iekārtas; un pašu kapitāla daļas publiskās sabiedrībās, kurām nav līdzvērtīga privāta ekvivalenta.

20.145. Saistību pusē pašu kapitāla saistības (AF.5) parasti neieraksta attiecībā uz valdības vienībām. Tomēr valdības apakšsektoru vispārīgākā līmenī pašu kapitāla saistības var parādīties, ja subjekti ir klasificēti vispārējās valdības sektorā tirgus/ārpustirgus testa rezultātā.

20.146. Neto vērtība ir bilances balanspostenis (B.90).

Neto vērtība	=	kopējie aktīvi
	mīnus	kopējās saistības

20.147. Pašu līdzekļi ir neto vērtības (B.90) un emitētā pašu kapitāla (AF.5) summa. Tādējādi EKS vienību pašu līdzekļus definē kā aktīvus mīnus saistības, izslēdzot pašu kapitāla saistības, savukārt neto vērtību definē kā aktīvus mīnus saistības, ieskaitot pašu kapitāla saistības. EKS neto vērtība nav tas pats, kas uzņēmējdarbības grāmatvedībā akcionāru pašu kapitāls vai neto vērtība. Uzņēmējdarbības grāmatvedībā neto vērtības jēdziens ir tuvāks EKS pašu līdzekļiem.

- 20.148. Ja vispārējās valdības sektora neto vērtību (B.90) nevar aprēķināt, jo trūkst informācijas, lai izmērītu uzkrātos nefinanšu aktīvus, finanšu neto vērtību (BF.90) parāda kā starpību starp kopējiem finanšu aktīviem un kopējām saistībām.
- 20.149. EKS novērtē bilanci tirgus vērtībā, izņemot trīs specifiskus instrumentus – valūta un noguldījumi (AF.2), aizdevumi (AF.4) un citas debitoru/kreditoru saistības (AF.8). Attiecībā uz šiem trim instrumentiem vērtības, ko ieraksta gan debitoru, gan kreditoru bilancē ir pamatsummas, kas debitoriem pēc līguma jāatmaksā kreditoriem, arī gadījumos, kad aizdevumam ticis piemērots diskonts vai prēmija, ieskaitot uzkrātos procentus.
- 20.150. Vērtspapīru saistības novērtē tirgus vērtībā. Pat ja debitoram jāatmaksā tikai pamatsumma, tirgus vērtība ir nozīmīga, jo debitoram ir jāatmaksā nākotnes naudas plūsma, kurai tagadnes vērtība mainās atkarībā no tirgus ienākumiem, un tirgus vērtība atspoguļo cenu, kādu valdībai būtu jāmaksā, ja tā izpirktu instrumentu, atpērkot to tirgū.
- 20.151. Veidojot bilanci, kotēto pašu kapitālu novērtē, izmantojot jaunāko kotēto cenu. Nekotēto pašu kapitālu var novērtēt, salīdzinot attiecību (piemēram, pašu līdzekļu bilances vērtībā / pašu kapitāla tirgus vērtība) līdzīgās kotēto uzņēmumu klasēs. Var izmantot citas pieejas, lai novērtētu nekotēto pašu kapitālu, piemēram, izmantojot sabiedrības pašu līdzekļus, tādējādi pielīdzinot neto vērtību nullei. Šo pieeju var izmantot publiskām sabiedrībām ar unikālu darbības veidu, piemēram, valdības pašu kapitāla daļām centrālajās bankās. Tomēr nav ieteicams izmantot ne nekorrigētus pašu līdzekļu bilances vērtībā, ne emitētā pašu kapitāla nominālvērtību.

Konsolidācija

- 20.152. Konsolidēšana ir kontu izkārtojuma metode vienību kopumam tā, it kā tie veidotu vienu subjektu (vienību, sektoru vai apakšsektoru). Tā ietver darījumu un savstarpējo uzkrāto lielumu pozīciju un saistīto citu ekonomisko plūsmu izslēgšanu starp konsolidētajām vienībām.
- 20.153. Konsolidēšana ir nozīmīga vispārējās valdības sektorā un tā apakšsektoros. Piemēram, valdības darbību vispārējo ietekmi uz kopējo ekonomiku vai valdības darbību ilgtspēju var efektīvāk novērtēt, ja valdības darbību mērs ir konsolidētas statistikas kopums. Lai saistītu valdības agregātus ar ekonomiku kopumā (kā ieņēmumu vai izdevumu attiecību pret IKP), labāk ir izslēgt līdzekļu iekšējo kustību un iekļaut tikai tos darījumus, kas faktiski šķērso robežas ar citiem iekšzemes sektoriem un pārējās pasaules sektoru. Tas ir īpaši svarīgi šādiem darījumiem:
- a) īpašuma ienākumi, piemēram, procenti;
 - b) kārtējie un kapitāla pārvedumi;
 - c) darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām.
- 20.154. Konsolidēšana neietekmē balanspostēņus, jo konsolidētie posteņi simetriski parādās katrā kontā. Piemēram, centrālās valdības dotāciju vietējai valdības vienībai konsolidē, izslēdzot centrālās valdības izdevumus un vietējās valdības ienākumus, tādējādi atstājot nemainīgus vispārējās valdības neto aizdevumus / neto aizņēmumus.
- 20.155. Konceptuāli konsolidēšanas princips ir izslēgt visas plūsmas starp konsolidētajām vienībām, bet praktiski tās jāpatur prātā. Konceptuāli darījumus ražošanas kontā, piemēram, preču un pakalpojumu pārdošanu un pirkšanu, nevajag vai nevar konsolidēt. Lēmums par to, cik detalizēti jāveic konsolidēšana, jāpieņem, pamatojoties uz konsolidēto datu derīgumu politikai un dažādu veidu darījumu vai uzkrāto lielumu relatīvo nozīmīgumu.
- 20.156. Sagatavojot valdības konsolidētos kontus, EKS iesaka konsolidēt šādus lielākos darījumus (to svarīguma secībā):
- a) kārtējie un kapitāla pārvedumi, piemēram, centrālās valdības dotācijas zemākiem valdības līmeņiem;
 - b) procenti, kas rodas no starpvaldību turētiem finanšu aktīviem un saistībām;
 - c) darījumi, citas ekonomiskās plūsmas un uzkrātie finanšu aktīvi un saistības, piemēram, aizdevumi citām valdībām vai sociālās nodrošināšanas vienību iegādātie valdības vērtspapīri.

- 20.157. Preču un pakalpojumu pirkšanu/pārdošanu starp valdības vienībām EKS nekonsolidē. Tas ir tāpēc, ka kontos pārdošana parādās, pamatojoties uz izlaidi, nevis atsavināšanu, un ir grūti izlemēt, kas ir šīs izlaidis patērētājs. Turklāt starppatēriņam un izlaidi ir dažādi novērtēšanas noteikumi, bāzes cenas un pircēja cenas, kas rada papildu grūtības.
- 20.158. Vienas valdības vienības vai subjekta maksātos nodokļus vai subsīdijas citai vienībai vai subjektam nekonsolidē. Tomēr produktu nodokļus vai subsīdijas nevar konsolidēt sistēmā, jo šādiem darījumiem EKS nav nosakāms pretēja darījuma veicēja sektors; šīs summas netiek atsevišķi atzītas kā (attiecīgi) izdevumi un ienākumi, bet tiek ietvertas starppatēriņa vai pārdošanas vērtībā vai izslēgtas no tās.
- 20.159. Nefinanšu aktīvu iegādi/atsavināšanu, tai skaitā starpvaldību darījumus ar zemi, ēkām un iekārtām nekonsolidē, jo tie kontā jau parādās neto vērtībā – iegādes mīnus atsavinājumi. Šie posteņi nekonsolidētos un konsolidētos kontos vienmēr ir vienādi.
- 20.160. Dažus darījumu veidus starp divām valdības vienībām nekad nekonsolidē, jo tos novirza sistēmā uz citām vienībām. Piemēram, uzskata, ka darba devēju sociālās iemaksas neatkarīgi no tā, vai tās tiek maksātas sociālajā nodrošināšanā vai valdības pensiju fondā, tiek maksātas darba ņēmējam kā daļa no atalgojuma, un pēc tam darba ņēmējs tās iemaksā fondā. Uzskata, ka nodokļus, kurus valdības vienības ietur no savu darba ņēmēju atalgojuma, piemēram, nodokļus, ko maksā nopelnišanas brīdī, un kurus maksā citiem valdības apakšsektoriem, darba ņēmēji maksā tieši. Valdības darba devējs šajā gadījumā vienkārši ir iekasēšanas aģents attiecībā pret otru valdības vienību.
- 20.161. Konsolidēšanā bieži rodas praktiskas grūtības. Piemēram, kad konsolidējamo darījumu identificē vienas vienības ierakstos, sagaida, ka atbilstīgais darījums ir arī darījuma partnera kontā, bet tas tur var neparādīties, jo var būt ierakstīts citā periodā, tam var būt cita vērtība, vai arī tas var būt klasificēts kā cita veida darījums atšķirīgas uzskaites prakses dēļ. Šīs grūtības ir raksturīgas četrkāršās ierakstīšanas sistēmā, ko izmanto EKS, bet tās var būt redzamākas starpvaldību darījumos.

VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS UZSKAITES PROBLĒMAS

- 20.162. Nacionālo kontu principus piemēro vispārējās valdības sektorā tādā pašā veidā, kā tos piemēro visos citos ekonomikas sektoros. Tomēr valdības vienību darbību ekonomiskā rakstura vai praktisku apsvērumu dēļ šajā sadaļā ir sniegtas papildu norādes.
- 20.163. Līdzīgi nacionālo kontu principus tādā pašā veidā piemēro valdības ieņēmumu un izdevumu mērīšanai. Tomēr šos principus, tai skaitā jo īpaši uzkrāšanas principu, piemēro, ņemot vērā to, ka valdības kredītpējas un likviditātes ierobežojumi ievērojami atšķiras no citiem novērtēšanas mehānismiem. Ja izdevumus ieraksta valdības kontos brīdī, kad tie rodas katrai valdības vienībai, pat ja līdz maksājuma veikšanai pāriet ilgs laiks, ieņēmumi jāieraksta kontos tikai tad, kad ir liela iespējamība un pietiekama drošība par attiecīgo naudas plūsmu faktisko saņemšanu.
- 20.164. Klasificējot darījumu, nacionālo kontu speciālistiem nav obligāti jāpieturas pie darījuma nosaukuma valdības publiskajos kontos vai uzņēmumu grāmatvedībā. Piemēram, lielu maksājumu valdībai, ko veic no sabiedrības rezervēm vai aktīvu pārdošanas un ko publiskajos kontos sauc par "dividendi", klasificē kā superdividendi un ieraksta kā finanšu darījumu nacionālajos kontos – tas ir atskaitījums no pašu kapitāla. Uzskaites pamatprincips ir sniegt pārskatu par ekonomisko realitāti, ja tā ir atšķirīga no juridiskās formas, lai nodrošinātu konsekveni un pārliecinātos, ka līdzīga veida darījumiem ir līdzīga ietekme uz makroekonomikas kontiem neatkarīgi no juridiskajiem nolīgumiem. Tas ir īpaši svarīgi darījumiem, kas saistīti ar vispārējo valdību.

Nodokļu ieņēmumi

Nodokļu ieņēmumu apraksts

- 20.165. Nodokļi ir obligāti un neatlīdzināmi maksājumi naudā vai natūrā, ko institucionālās vienības maksā vispārējai valdībai vai pārvalstiskām struktūrām, kas īsteno suverēnu varu vai citu varu. Tie parasti veido lielāko valdības ieņēmumu daļu. Nodokļus aplūko sistēmā kā darījumus, jo tos uzskata par mijiedarbību starp vienībām, kas veidojas saskaņā ar savstarpēju vienošanos. Nodokļus uzskata par neatlīdzinātiem, jo individuālā vienība, kas veikusi maksājumu, no valdības nesaņem neko samērojamu apmaiņā pret maksājumu.

- 20.166. Tomēr ir gadījumi, kad apmaiņā pret maksājumu valdība individuālajai vienībai tieši piešķir atļauju vai pilnvaru. Šajā gadījumā maksājums ir daļa no obligātā procesa, kas nodrošina atbilstošu īpašumtiesību atzīšanu un darbību veikšanu saskaņā ar likumu. Lai šādus maksājumus klasificētu par nodokļiem, pakalpojuma pārdošanu vai valdības veiktu aktīvu pārdošanu, nepieciešami papildu noteikumi. Minētie noteikumi ir izklāstīti 4. nodaļā.

Nodokļu kredīti

- 20.167. Nodokļu atvieglojumi var būt kā nodokļu atlaides, atbrīvojumi vai atskaitījumi, ko atskaita no nodokļu bāzes, vai kā nodokļu kredīts, ko atskaita tieši no nodokļu saistībām, kas citādi būtu jāmaksā saņēmējai mājāsaimniecībai vai sabiedrībai. Nodokļu kredīti var būt maksājami, tādā nozīmē, ka saņēmējam tiks samaksāta jebkura kredīta summa, kas pārsniedz nodokļu saistības. Turpretim daži nodokļu kredīti ir nemaksājami, tos sauc par "izmantojamiem". To apjoms nepārsniedz nodokļu saistības.

- 20.168. Nacionālajos kontos nodokļu sistēmā iekļauto nodokļu atvieglojumu ieraksta kā nodokļu saistību samazinājumu un attiecīgi kā valdības nodokļu ieņēmumu samazinājumu. Tas attiecas uz nodokļu atlaidēm, atvieglojumiem un atskaitījumiem, jo tos tieši iekļauj nodokļu saistību aprēķinā. Tas attiecas arī uz nemaksājamiem nodokļu kredītiem, jo to vērtība nodokļu maksātājam ir ierobežota un nepārsniedz nodokļu saistības. Turpretim tas neattiecas uz maksājamiem nodokļu kredītiem, kas teorētiski var attiekties gan uz nodokļu nemaksātājiem, gan uz nodokļu maksātājiem. Tā kā tie ir maksājami, maksājamos nodokļu kredītus klasificē kā izdevumus un kā tādus ieraksta to pilnajā summā. Tāpēc valdības nodokļu ieņēmumi atbilst nodokļu saistībām, neatskaitot piešķirtos maksājamos nodokļu kredītus, un valdības izdevumi ietver visus piešķirtos maksājamos nodokļu kredītus. Tas neietekmē vispārējās valdības neto aizņēmumus / neto aizdevumus, bet ietekmē gan nodokļu slogu, gan valdības izdevumus un to attiecību pret IKP. Statistikai jāspēj aprēķināt nodokļu kredītus uz neto pamata.

Ierakstāmās summas

- 20.169. Pareiza nodokļu ieņēmumu ierakstīšana ir būtiska, mērot valdības darbību un tās veiktspēju. Ierakstāmajām summām jāatbilst tām summām, ko valdība faktiski plāno iekasēt; tas nozīmē, ka deklarētās summas, kuras uzskata par neiekasējamām, neieraksta kā ieņēmumus.

Neiekasējamās summas

- 20.170. Jebkurā gadījumā ieraksta tikai tās summas, ko valdība reāli plāno iekasēt. Neiekasējamus nodokļus neuzskaita vispārējās valdības neto aizdevumos / neto aizņēmumos, un parasti tos neuzskaita arī kopējos ieņēmumos. Attiecīgi ietekme uz vispārējās valdības neto aizdevumiem / neto aizņēmumiem, ko rada nodokļi un sociālās iemaksas, kas ierakstīti sistēmā pēc uzkrāšanas principa, saprātīgā laikposmā ir vienāda ar attiecīgajām faktiski saņemtajām summām. Nodokļu un sociālo iemaksu ierakstīšanas noteikumi aprakstīti 4. nodaļā.

Ierakstīšanas laiks

Uzkrāšanas ieraksts

- 20.171. Uzskaitot pēc uzkrāšanas principa, plūsmas ieraksta brīdī, kad ekonomiskā vērtība ir radīta, pārveidota, apmaiņā, pārskaitīta vai dzēsta. Tas atšķiras no naudas plūsmas ierakstīšanas un principā no maksājuma prasības ierakstīšanas, kas ir definēta kā pēdējais brīdis, kad maksājumus var samaksāt bez papildu maksas vai soda naudas. Jebkuru laikposmu starp brīdi, kad maksājums rodas, un brīdi, kad to faktiski samaksā, sasaista, ierakstot saņemamās vai maksājāmās summas finanšu kontos. EKS ierakstus veic pēc uzkrāšanas principa. Attiecībā uz dažiem darījumiem, piemēram, dividenžu maksājumiem vai dažiem specifiskiem pārvedumiem, izmanto maksājuma prasības ierakstīšanu.

Nodokļu ieraksts pēc uzkrāšanas principa

- 20.172. Valdībai ierakstīt ieņēmumus un prasības brīdī, kad notiek pamatā esošais notikums, ir īpaši sarežģīti, jo bieži valdības ierakstus, piemēram, nodokļu ierakstus, veic pēc naudas plūsmas principa. Aprēķinot uzkrātos nodokļus pēc novērtējuma, pastāv risks ierakstīt pārāk lielus nodokļu ieņēmumus, kas ir nozīmīgs valdības finanšu agregāts.

- 20.173. Laikposmu starp brīdi, kad darījumu ieraksta nefinanšu kontos kā uzkrātu, un brīdi, kad faktiski samaksā, sasaista, ierakstot debitoru saistības vienas puses finanšu kontā un kreditoru saistības otras puses kontā. Ja par diviem vai vairākiem uzskaites periodiem valdība saņem priekšapmaksu, kreditoru saistības, kas ir aizņēmuma veids, ieraksta valdības finanšu kontā par summu, kāda jāmaksā turpmākajos periodos. Šīs saistības dzēš, kad ieraksta darījuma maksājamo summu turpmākajos periodos. Tomēr šādu saistību ieraksta tikai tad, ja valdībai juridiski vai prakses radīta pienākuma dēļ ir jāatmaksā maksātājam iepriekš samaksātā summa, ja ar nodokli apliekamais notikums nenotiek.

- 20.174. Saskaņā ar uzkrāšanas principu nodokļus ieraksta tad, kad notiek darbības, darījumi vai citi notikumi, kas rada saistības maksāt nodokļus, t. i., kad notiek ar nodokli apliekams notikums, nevis tad, kad jāmaksā vai faktiski samaksā. Parasti tas ir brīdis, kad saņem ienākumus vai kad notiek saistības radošs darījums (piemēram, preču un pakalpojumu pirkšana), tiktāl, cik nodokļu saistības var ticami izmērīt. Atšķirīga institucionālā kārtība aplikšanai ar nodokli (tas, vai pastāv novērtējumi, piemēram, nodokļu maksātāju un apliekamā īpašuma saraksts) praksē var nozīmēt dažādu ierakstīšanas metožu izmantošanu atkarībā no nodokļa raksturojuma. Tādējādi īpaši tad, ja nav ticamu novērtējumu vai ja nevar ticami aplēst summas, kuras visticamāk netiks iekasētas, metodi, saskaņā ar kuru naudas plūsmu koriģē laika gaitā, uzskata par atbilstošu alternatīvu ierakstam pēc uzkrāšanas principa.
- 20.175. Ja nodokļu pamatā ir aplēses, praksē ir pieļaujama zināma elastība attiecībā uz ierakstīšanas laiku, ja mērījumu nevar veikt ticami pirms aprēķina. Īpaši attiecībā uz ienākuma nodokļiem nodokļu sistēmās var pastāvēt prasība izveidot nodokļu maksātāju un apliekamā īpašuma sarakstu vai cita veida nodokļu novērtējumu, pirms maksājamo nodokļu summas ir ticami zināmas, ņemot vērā pārmaiņas nodokļu likmēs un galīgajos norēķinos. Šis brīdis, kurā var tikt ietekmēta mājāsaimniecību ekonomikas uzvedība, ir piemērots laiks ierakstam. Tam nav obligāti jābūt uzskaites periodam, kurā maksājums ir saņemts.

Procenti

- 20.176. Procenti ir debitora izdevumi par citas vienības līdzekļu izmantošanu. Saskaņā ar abpusēji apstiprinātiem finanšu instrumenta noteikumiem procenti (D.41) ir summa, kādu debitors apņemas maksāt kreditoram konkrētā laikposmā, nesamazinot nenomaksāto pamatsummu.
- 20.177. Procentus klasificē kā īpašuma ienākumu (D.4). Atšķirībā no dividendēm (D.421) procenti (D.41) dod turētājam/ aizdevējam tiesības saņemt nemainīgu un paredzamu ienākumu (vai atbilstoši saskaņotām norādēm peldošas procentu likmes gadījumā). Procenti bieži ir lielākais vispārējās valdības izdevumu postenis, jo valdības bieži ir strukturāli aizņēmēji tirgū.
- 20.178. Sistēmā procentus ieraksta pēc uzkrāšanas principa, t. i., procentus ieraksta kā summu, kas pastāvīgi tiek uzkrāta kreditoram laika gaitā par nenomaksāto pamatsummu.
- 20.179. Ja dominējošā procentu likme atšķiras no likmes, kas dominēja vērtspapīra izveides brīdī, diskontētus vērtspapīrus to mūža laikā var novērtēt divos veidos. Debitora pieeja ir tās vienības skatpunkts, kura izdod vērtspapīru, un kreditora pieeja ir tās vienības skatpunkts, kura tur vērtspapīru. Debitora pieeja nozīmē, ka vērtspapīra mūža laikā izmanto procentu likmi, kas noteikta izveides brīdī. Kreditora pieeja nozīmē, ka tiek izmantota faktiskā procentu likme, lai novērtētu procentus starp vērtspapīra mūža jebkuriem diviem brīžiem.
- 20.180. Uzkrātos procentus ieraksta pēc debitora pieejas, tas ir, pamatojoties uz likmi vai ienākumu, kas dominēja finanšu instrumenta izveidošanas brīdī. Tādējādi procentu izdevumi, ko pēc nemainīgas likmes ieraksta parāda vērtspapīriem, laika gaitā nemainās līdz ar tirgus svārstībām, neskatoties uz to, ka svārstās vērtspapīru tirgus vērtība un attiecīgi mainās šā parāda uzturēšanas alternatīvās izmaksas. Tādā veidā procentu izdevumi saglabājas nemainīgi, kas nebūtu iespējams, ja ierakstu veiktu pēc kreditora pieejas. Vērtspapīru atpirkšanu tirgū ar prēmiju vai diskontu no nenomaksātās pamatsummas neieraksta ieņēmumos vai izdevumos ne pirkšanas brīdī, ne vēlāk. Toties jebkāda atpiršanas prēmija vai diskonts atspoguļo norēķinu, ko ieraksta finanšu kontos, par turēšanas guvumiem vai zaudējumiem, kas uzkrāti pagātnē un tajā laikā ierakstīti pārvērtēšanas kontos.
- 20.181. Pastāvīgi uzkrātu procentu ierakstīšana ietekmē, piemēram, vērtspapīru tādējādi, ka uzkrātā procentu maksa tiks ierakstīta, sākot no brīža, kad vērtspapīrs emitēts, negaidot pirmā kupona apmaksāšanas brīdi (kas bieži notiek nākamajā gadā, ja runa ir par tipisku vērtspapīru ar ikgadēju kupona maksu). Tas nozīmē arī to, ka saistībā ar vērtspapīru uzkrātie procenti sāk parādīties kā saistības no brīža, kad iegūtos procentus atkārtoti iegulda finanšu aktīvā, uz kuru tie attiecas. Rezultātā nenomaksātos uzkrātos procentus vienmēr pievieno pamatā esošā instrumenta pamatsummai, un attiecīgi jebkādi procentu maksājumi samazina debitora saistības. Šis pamatprincips attiecas uz visiem finanšu instrumentiem, kas rada procentus.
- 20.182. Daudzās valstīs valdības obligācijas vai parādzīmes emitē radniecīgos laidienos vairāku gadu laikā ar tādiem pašiem nosacījumiem attiecībā uz nominālo procentu likmi. Tā kā tirgus ienākums laidienu tālākās pārdošanas laikā ir dažāds, katru laidienu faktiski pārdod ar prēmiju vai diskontu. Tādējādi procentu likmi, par kādu vienojās obligācijas emisijas brīdī, izmanto, lai aprēķinātu procentus, kas katram laidienam ir atšķirīgi, atspoguļojot atšķirīgu prēmiju vai diskonta amortizāciju emisijas brīdī, līdzīgi bezkuponu obligāciju diskontu amortizācijai.

- 20.183. Radniecīgos laidienos emitētu obligāciju un parādzīmju un tajos ietverto kuponu emisijas cena ietver līdz noteiktajam datumam uzkrāto to kuponu apjomu, kurus faktiski "pārdod" emisijas brīdī. Šādi pārdotie kuponi nav ne valdības ieņēmumi pārdošanas brīdī, ne prēmijas. Tos uzskata par finanšu avansu.

Diskontētas un bezkuponu obligācijas

- 20.184. Bez kuponu obligācijas ir instrumenti, par kuriem debitoram nav jāveic maksājumi kreditoram līdz obligācijas izpirkšanai. Aizņēmuma pamatsumma ir mazāka nekā tās obligācijas vērtība, kuru atmaksās debitors. Faktiski debitors saistības dzēš ar vienu maksājumu termiņa beigās, kas nosedz gan pamatsummu, gan instrumenta darbības laikā uzkrātos procentus. Starpība starp atmaksāto summu līguma darbības beigās un sākotnējo aizņēmuma summu ir procenti, un tos iedala uzskaites periodos starp līguma sākuma un beigu datumu. Uzskata, ka katrā periodā uzkrātos procentus debitors ir samaksājis, un pēc tam tie tiek atkārtoti ieguldīti kā papildu summa par tām pašām saistībām. Procentu izdevumus un saistību pieaugumu vienlaicīgi ieraksta katrā periodā.
- 20.185. Obligācijas tirgus vērtības pakāpeniskais pieaugums, kas saistīts ar uzkrāto un atkārtoti ieguldīto procentu uzkrāšanos, atspoguļo nenomaksātās pamatsummas pieaugumu, tas ir, aktīva pieaugumu.
- 20.186. Tādu pašu principu piemēro diskontētām obligācijām vai obligācijām, ko emitē ar prēmiju. Šajā gadījumā ierakstāmie procentu izdevumi ir uzkrāto kuponu procentu summa saskaņā ar līgumu, kam pieskaita katrā periodā uzkrāto summu, kas attiecas uz starpību starp izpirkšanas cenu un emisijas cenu.

Indeksam piesaistīti vērtspapīri

- 20.187. Indeksam piesaistīti vērtspapīri ir finanšu instrumenti, parasti ilgtermiņa obligācijas, kuru periodisko maksājumu summas un/vai pamatsumma ir piesaistīta cenu indeksam vai citam indeksam. Jebkādos papildu maksājumus kreditoriem, kas rodas indeksa pārmaiņu dēļ, uzskata par procentiem, tai skaitā pamatsummas paaugstināšanos, un ieraksta kā summu, kas pastāvīgi tiek uzkrāta. Ja pamatsummas vērtība ir piesaistīta indeksam, starpību starp iespējamo izpirkšanas cenu un emisijas cenu uzskata par aktīva izmantošanas laikā uzkrātajiem procentiem papildus citiem procentiem, kas pienākas šajā periodā.

Atvasinātie finanšu instrumenti

- 20.188. Mijmaiņas darījumu norēķinus EKS neuzskata par īpašuma ienākumu. Norēķini, kas attiecas uz atvasinātiem finanšu instrumentiem, ir finanšu darījumi, ko ieraksta finanšu instrumenta faktiskās maiņas brīdī.

Tiesu lēmumi

- 20.189. Ja tiesa nolēm, ka jāmaksā kompensācija vai jāveic reverss darījums sakarā ar pagātnes notikumiem vai kas attiecas uz pagātnes notikumiem, izdevumus vai ieņēmumus ieraksta tad, kad prasītājiem ir automātiskas un neapstrīdamas tiesības uz šo summu, ko var noteikt individuāli, un kad ir maz ticams, ka prasītāji nepieprasīs sev pienākošos summu. Ja tiesa tikai principā nosaka, ka jāmaksā kompensācija, vai ja administratīvajām struktūrām jāpārskata prasību pamatojums un noteiktās summas, izdevumus un ieņēmumus ieraksta tūlīt pēc tam, kad ir pietiekami ticami noteikta saistību vērtība.

Militārie izdevumi

- 20.190. Militāro ieroču sistēmas, tai skaitā transportlīdzekļus un citas iekārtas, piemēram, karakuģus, zemūdenes, militārās lidmašīnas, tankus, bumbvedējus un ložmetējus utt. pastāvīgi izmanto aizsardzības pakalpojumu ražošanā. Tie ir pamatlīdzekļi tāpat kā tie, ko pastāvīgi ilgāk nekā vienu gadu izmanto civilajā ražošanā. To iegādi ieraksta kā bruto pamatkapitāla veidošanu, t. i., kapitāla izdevumus. Vienreizējās lietošanas preces, piemēram, munīciju, reaktīvos šāviņus, raķetes un granātas, uzskata par militāriem krājumiem. Tomēr dažu veidu ballistikās raķetes uzskata par pastāvīgu iebiedēšanas līdzekli, un tādējādi tās atbilst vispārējiem pamatlīdzekļu klasifikācijas kritērijiem.
- 20.191. Aktīvu iegādes ierakstīšanas laiks ir brīdis, kad tiek nodotas īpašumtiesības uz aktīvu. Ilgtermiņa līgumiem, kas saistīti ar sarežģītām sistēmām, aktīvu nodošanu ieraksta to faktiskās piegādes, nevis maksājuma veikšanas brīdī. Ja daži ilgtermiņa līgumi papildus ietver pakalpojumu sniegšanu, valdības izdevumus ieraksta pakalpojumu sniegšanas brīdī, atsevišķi no aktīvu nodošanas.

- 20.192. Ja militārās iekārtas iznomā, darījumu vienmēr ieraksta kā finanšu nomu, nevis kā operatīvo nomu. Tas nozīmē, ka militāro aktīvu iegādes ieraksts tiek saskaņots ar valdības nomnieka ņemto nosacīto aizdevumu. Rezultātā valdības maksājumus ieraksta kā parāda apkalpošanu – vienu daļu kā aizdevuma atmaksu un otru daļu kā procentus.

Vispārējās valdības attiecības ar publiskajām sabiedrībām

Pašu kapitāla ieguldīšana publiskajās sabiedrībās un to peļņas sadalīšana

- 20.193. Valdības vienībām ir ciešas attiecības ar tām piederošajām publiskajām sabiedrībām un kvazisabiedrībām. Neskatoties uz šīm ciešajām attiecībām, plūsmas starp valdības vienību un tās kontrolēto sabiedrību vai kvazisabiedrību, kas attiecas uz tās pašu kapitāla ieguldījumu, uztver tāpat kā plūsmas starp jebkuru sabiedrību un tās īpašniekiem: ieguldītājs saņēmējā vienībā iegulda pašu kapitālu; saņēmēja vienība sadala peļņu ieguldītājam.

Pašu kapitāla ieguldīšana

- 20.194. Pašu kapitāla ieguldījums notiek, ekonomikas aģentiem nododot līdzekļus sabiedrību rīcībā apmaiņā pret solījumu par dividendēm vai cita veida ieguldījuma atdevi nākotnē. Ieguldīto summu sauc par pašu kapitālu, un tā ir sabiedrības pašu līdzekļu daļa, un sabiedrībai ir liela rīcības brīvība attiecībā uz tās izmantošanu. Īpašnieki apmaiņā saņem akcijas vai cita veida pašu kapitāla daļas. Tās nozīmē īpašumtiesības sabiedrībās un kvazisabiedrībās un ļauj to turētājiem:

a) saņemt jebkādu dividenžu daļu (vai atskaitījumus no kvazisabiedrību ienākumiem), ko izmaksā pēc sabiedrības izvēles, tikai ne nemainīgu un iepriekš noteiktu ienākumu;

b) saņemt daļu no sabiedrības neto aktīviem tās likvidācijas gadījumā, kas šādā gadījumā ir finanšu aktīvi.

- 20.195. Svarīgi nodalīt atskaitījumus no sabiedrības pašu kapitāla tās īpašniekam un pašu kapitāla ieguldījumu atdevi, īpaši peļņu dividenžu veidā. Tikai regulāru uzņēmējdarbības ienākuma sadali sabiedrības ieraksta kā dividendes vai atskaitījumus no kvazisabiedrību ienākumiem. Lielus un neregulārus maksājumus īpašniekam ieraksta kā atskaitījumus no pašu kapitāla.

- 20.196. Ir jānosaka, vai valdības maksājumi publiskajās sabiedrībās ir valdības izdevumi vai aktīva iegāde un tādējādi finanšu darījums, un otrādi – vai publisko sabiedrību peļņas sadale valdībai ir valdības ieņēmumi vai finanšu darījums.

Kapitāla iepludināšana

Subsīdijas un kapitāla iepludināšana

- 20.197. Subsīdijas ir kārtējie pārvedumi, ko parasti veic regulāri un kas ir valdības vai dažreiz pārējās pasaules maksājumi ražotājiem, lai ietekmētu to ražošanas līmeni, cenas, par kādām pārdod to izlaides, vai ražošanas faktoru atlīdzinājumu.

- 20.198. Lielu un neregulāru maksājumu publiskām sabiedrībām, ko bieži dēvē par "kapitāla iepludināšanu", nav subsīdijas. To mērķis ir kapitalizēt vai rekapitalizēt saņēmējsabiedrību, nododot šo kapitālu tās rīcībā uz ilgu termiņu. Saskaņā ar "kapitāla iepludināšanas testu" šāda kapitāla iepludināšana ir vai nu kapitāla pārvedumi, vai arī pašu kapitāla iegāde, vai abu apvienojums. Pastāv divi gadījumi:

a) maksājumu, lai segtu uzkrātus, ārkārtas vai gaidāmus nākotnes zaudējumus vai ko veic sabiedriskās politikas nolūkos, ieraksta kā kapitāla pārvedumu. Ārkārtas zaudējumi ir lieli zaudējumi, kas ierakstīti sabiedrības uzņēmējdarbības grāmatvedības uzskaitē vienā pārskata periodā, un kas parasti rodas, pārvērtējot bilances aktīvus lejup, radot sabiedrībai finanšu problēmu draudus (negatīvu pašu līdzekļu, maksāspējas zaudēšana utt.);

b) maksājums, kad valdība rīkojas kā akcionārs, jo tai ir pamatotas cerības iegūt pietiekamu atdevi no ieguldījuma dividenžu vai turēšanas guvumu veidā, ir pašu kapitāla iegāde. Sabiedrībai jābūt lielai rīcības brīvībai attiecībā uz saņemto līdzekļu izmantošanu. Ja privāti ieguldītāji nodrošina daļu kapitāla iepludināšanas un nosacījumi privātiem un valdības sektora ieguldītājiem ir līdzīgi, tas liecina, ka maksājums visticamāk būs pašu kapitāla iegāde.

- 20.199. Daudzos gadījumos valdības vienību maksājumi publiskām sabiedrībām ir paredzēti, lai kompensētu zaudējumus pagātnē vai nākotnē. Valdības maksājumus uztver kā pašu kapitāla iegādi tikai tad, ja ir pietiekami pierādījumi par sabiedrības turpmāko rentabilitāti un tās spēju maksāt dividendes.
- 20.200. Tā kā kapitāla iepludināšana palielina ieguldījuma saņēmējas vienības pašu līdzekļus, tā visticamāk palielinās arī ieguldītāja pašu kapitāla daļu ieguldījuma saņēmējā vienībā. Tas attiecas uz tām publiskajām sabiedrībām, kuras pilnībā pieder valstij un kuru pašu kapitāls ir to pašu līdzekļu vērtība. Šādu pašu kapitāla pieaugumu neizmanto par kritēriju, lai vērtētu kapitāla iepludināšanas būtību; tā rezultātā drīzāk tiek veikts ieraksts pārvērtēšanas kontā, ja iepludināšanu ieraksta kā kapitāla pārvedumu, un ieraksts finanšu kontos, ja iepludināšanu ieraksta kā pašu kapitāla papildinājumu.

Noteiktos apstākļos piemērojami noteikumi

- 20.201. Kapitāla iepludināšanu, ko veic privatizācijas kontekstā, ja privatizācija gaidāma ātrāk nekā vienā gadā, ieraksta kā pašu kapitāla darījumu par summu, kas nepārsniedz privatizācijas ieņēmumus (atlikumam veic kapitāla iepludināšanas testu). Tādā gadījumā uzskata, ka ar privatizācijas ieņēmumiem tiek segts iepludinātais kapitāls.
- 20.202. Kapitāla iepludināšanu var veikt, anulējot vai pārņemot parādus. Saskaņā ar šajos gadījumos piemērojamajiem uzskaites noteikumiem maksājums ir kapitāla pārvedums, izņemot privatizācijas kontekstā, kad tas ir pašu kapitāla iegāde, kuras vērtība nepārsniedz privatizācijas ieņēmumus.
- 20.203. Kapitāla iepludināšana natūrā, nodrošinot nefinanšu aktīvus, neietekmē neto aizdevumus / neto aizņēmumus. Ja iepludināšanas rezultātā plāno gūt nozīmīgu atdevi, to uzskata par struktūras pārmaiņu (K.61), un nodrošināto aktīvu ieraksta sabiedrības bilancē, izmantojot aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontu. Ja iepludināšanas rezultātā neplāno gūt nozīmīgu atdevi, kapitāla pārvedumu (ieguldījuma dotāciju, D.92) ieraksta kopā ar saskaņotu ierakstu nefinanšu aktīvu atsavināšanā (P.5 vai NP).

Fiskālās darbības

- 20.204. Fiskālās darbības veic valdība, un tās finansē no budžeta saskaņā ar parastajām budžeta procedūrām. Tomēr dažās valdības vienību uzsāktās darbībās var tikt iesaistīti subjekti, kas neietilpst juridiskajā valdības ietvarā, tostarp publiskas sabiedrības. Lai arī par tām neziņo budžetā, un tās var paslīdēt garām parastajām kontroles procedūrām, pareizi ir tās ierakstīt valdības ieņēmumos un izdevumos. Tas ir tāpēc, ka EKS atzīst, kad valdība ir galvenā darbības veicēja, un publiskā sabiedrība rīkojas kā aģents.

Publisko sabiedrību ienākumu sadale

Dividendes salīdzinājumā ar atskaitījumiem no pašu kapitāla

- 20.205. Ienākumus no pašu kapitāla ieguldījuma publiskās sabiedrībās var ierakstīt kā sadales darījumu, kas parasti ir dividendes, vai kā finanšu darījumu. Dividendes ir īpašuma ienākums. Dividenžu sadalei pieejamie resursi ir sabiedrības uzņēmējdarbības ienākums. Tādējādi resursi, no kuriem izmaksā dividendes, neietver ne aktīvu pārdošanas ieņēmumus, ne pārvērtēšanas guvumu sadalīšanu. Dividendes, ko finansē no šādiem avotiem vai kuru pamatā ir šādi avoti, ieraksta kā atskaitījumus no pašu kapitāla. Tādus pat pamatprincipus piemēro atskaitījumiem no kvazisabiedrību ienākuma.
- 20.206. Lielus un neregulārus maksājumus vai tādus maksājumus, kas pārsniedz uzņēmējdarbības gada ienākumu, sauc par superdividendēm. Tās finansē no uzkrātajām rezervēm vai aktīvu pārdošanas, un tās ieraksta kā atskaitījumus no pašu kapitāla, kas vienādi ar starpību starp maksājumu un uzņēmējdarbības ienākumu attiecīgajā uzskaites periodā. Ja nav uzņēmējdarbības ienākuma mēra, var izmantot pamatdarbības peļņu no uzņēmējdarbības grāmatvedības.
- 20.207. Starpperioda dividendes ieraksta kā īpašuma ienākumu (D.42), ja tās var attiecināt uz sabiedrības uzkrāto ienākumu. Praksē jāievēro šādi divi nosacījumi:
- a) sabiedrība, kas izdara šo maksājumu, publisko īstermiņa finanšu pārskatus, un maksājuma pamatā ir vismaz divi ceturkšņi;
 - b) starpperioda maksājumam jābūt tādā pat proporcijā kā iepriekšējos gados izmaksātās dividendes, tam jāatbilst parastajai atdvei akcionāriem un sabiedrības izaugsmes tendencēm.

Ja šie nosacījumi nav izpildīti, starpperioda maksājumu ieraksta kā finanšu avansu, ko klasificē kā citas debitoru/kreditoru saistības (F.8) līdz gada rezultātu noteikšanas brīdim, ņemot vērā vajadzību veikt superdividendes testu, lai salīdzinātu starpperioda dividendes ar uzņēmējdarbības gada ienākumu.

Nodokļi salīdzinājumā ar atskaitījumiem no pašu kapitāla

- 20.208. Nodokļiem ir juridisks pamats, un tos kontrolē likumdošanas procedūra. Šie darījumi, kas notiek pēc abpusējas vienošanās, ir galvenie vispārējās valdības ieņēmumi.
- 20.209. Tomēr citreiz var gadīties, ka darījums, kas juridiskos dokumentos norādīts kā nodoklis, EKS netiek ierakstīts kā nodoklis. Viens no piemēriem ir netieša privatizācija. Ja publiska kontrolāciju sabiedrība pārdod savas īpašumtiesības uz citas publiskas sabiedrības pašu kapitālu un daļu no ieņēmumiem pārskaita valdībai nodokļu pozīcijā vai ja tā tiek aplūkta ar privatizācijas procesa un attiecīgi gūto ienākumu nodokli, kas jāmaksā kapitāla ieņēmumu nodokļa pozīcijā, maksājumu ieraksta kā finanšu darījumu.

Privatizācija un nacionalizācija

Privatizācija

- 20.210. Privatizācija parasti ietver valdības veiktu publisko sabiedrību akciju vai cita pašu kapitāla pārdošanu. Privatizācijas ieņēmumi nav valdības ieņēmumi, bet finanšu darījums, ko ieraksta finanšu kontā, un tas neietekmē valdības budžeta deficītu/pārpalikumu, jo tā neto vērtība ir neitrāla un nozīmē aktīvu pārklassificēšanu (AF.5 pret AF.2) valdības bilancē. Nefinanšu aktīvu, piemēram, ēku un zemes, nevis visas sabiedrības tiešu pārdošanu ieraksta kapitāla kontā kā pamatlīdzekļu vai neražoto nefinanšu aktīvu atsavināšanu, ja vien tā nav veikta sabiedrības pārstrukturēšanas kontekstā.
- 20.211. Jebkādu šajā procesā iesaistītu pakalpojumu pirkšanu tomēr ieraksta kā valdības starppatēriņu un to kā neto summu neizdala no privatizācijas ieņēmumiem. Tādējādi finanšu kontos ieraksta bruto privatizācijas ieņēmumus.

Netieša privatizācija

- 20.212. Privatizācija var notikt kā sarežģītāks institucionāls process. Piemēram, publiskas sabiedrības aktīvus var pārdot publiska kontrolāciju sabiedrība vai cita publiska sabiedrība, ko kontrolē valdība, un visus ieņēmumus vai to daļu pārskaita valdībai. Jebkurā gadījumā šādi pārdotu aktīvu ieņēmumu pārskaitījumus valdībai vienmēr ieraksta kā finanšu darījumu neatkarīgi no tā, kā tas parādās valdības vai tās meitassabiedrības uzskaitē, vienlaicīgi samazinot akcijas un citu pašu kapitālu atbilstoši kontrolāciju sabiedrības aktīvu daļējai likvidācijai. Visi privatizācijas ieņēmumi, ko patur pārvaldītājsabiedrība, ir valdības ieņēmumi no privatizācijas, kas tiek atskaitīti atpakaļ, izmantojot kapitāla iepludināšanu, un uz tiem attiecinā kapitāla iepludināšanas testu, lai noteiktu maksājuma būtību.
- 20.213. Publiska kontrolāciju sabiedrība vai cita publiska sabiedrība var darboties arī kā "pārstrukturēšanas aģentūra". Šādā kontekstā pārdošanas ieņēmumus neizmaksā valdībai, bet tos patur pārstrukturēšanas aģentūra, lai iepludinātu kapitālu citos uzņēmumos. Ja pārstrukturēšanas vienība neatkarīgi no tās juridiskā statusa darbojas kā tiešs valdības aģents, tās galvenā funkcija ir pārstrukturēt un izmainīt publiskās sabiedrības īpašumtiesību statusu un novirzīt līdzekļus no vienas vienības otrai. Parasti vienību klasificē vispārējās valdības sektorā. Tomēr, ja pārstrukturēšanas vienība ir kontrolāciju sabiedrība, kas kontrolē meitassabiedrību grupu, un tikai neliela tās darbības daļa ir veltīta iepriekš minētajai līdzekļu novirzīšanai valdības vārdā un sabiedriskās politikas nolūkā, publisko kontrolāciju sabiedrību klasificē vienā no sabiedrību sektoriem atbilstoši tās galvenajai darbībai, un valdības vārdā veiktos darījumus pārvirza caur valdību.

Nacionalizācija

- 20.214. Nacionalizācija ir konkrētu aktīvu vai visas sabiedrības pāriešana valdības kontrolē, valdībai parasti iegādājoties visu sabiedrību vai tās lielāko daļu.
- 20.215. Parasti nacionalizāciju veic nopērkot akcijas – valdība nopērk visas sabiedrības akcijas vai kādu to daļu par tirgus cenu vai par cenu, kas ir pietiekami tuvu tirgus cenai, ņemot vērā parasto tirgus praksi attiecībā uz citu tādu sabiedrību vērtējumu, kas veic tādu pašu darbību. Darījumu veic pēc abpusējas vienošanās, lai arī iepriekšējam īpašniekam var būt mazas izvēles iespējas noraidīt piedāvājumu vai apspriest cenu. Akciju pirkšana ir finanšu darījums, ko ieraksta finanšu kontā.
- 20.216. Izņēmuma gadījumā valdība var iegādāties īpašumtiesības uz sabiedrību, veicot apropiāciju vai konfiskāciju; šādā gadījumā aktīvu īpašumtiesību maiņa nav tāda darījuma rezultāts, kas veikts pēc abpusējas vienošanās. Īpašniekiem netiek veikti maksājumi vai arī šāds maksājums, kas tiek veikts, neatspoguļo aktīvu patieso vērtību. Starpību starp iegādāto aktīvu tirgus cenu un jebkādu nodrošināto kompensāciju ieraksta kā neatlīdzinātu konfiskāciju aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā.

Darījumi ar centrālo banku

20.217. Praksē novēro divu veidu centrālās bankas maksājumus valdībai:

- a) regulāri maksājumi, parasti dividenžu veidā, pamatojoties uz centrālās bankas kārtējo darbību (piemēram, ārvalstu valūtas rezervju pārvaldīšanu). Šos maksājumus ieraksta kā dividendes, ja tie nepārsniedz neto darbības ienākuma mēru, kas sastāv no neto īpašuma ienākuma, atskaitot izmaksas un jebkādu pārvedumus. Summas, kas pārsniedz šo apjomu, ieraksta kā pašu kapitāla samazinājumu;
- b) ārkārtas maksājumi pēc rezerves aktīvu pārdošanas vai pārvērtēšanas. Šos maksājumus ieraksta kā atskaitījumu no pašu kapitāla. Loģiskais skaidrojums ir tāds, ka šādu aktīvu vērtība ietekmē centrālās bankas pašu kapitāla saistību vērtību un valdības pašu kapitāla aktīvus. Tādējādi centrālās bankas rezerves aktīvu turēšanas guvumiem ir pretējais postenis valdības pašu kapitāla aktīvos, izmantojot centrālās bankas pašu kapitāla saistības.

Centrālās valdības maksājumus centrālajai bankai ieraksta līdzīgi kā citu publisko sabiedrību maksājumus. Īpaši lieliem maksājumiem jāveic "kapitāla iepludināšanas tests", lai noteiktu maksājumu būtību.

Pārstrukturēšana, apvienošana un pārklasifikācija

20.218. Kad tiek pārstrukturēta publiska sabiedrība, finanšu aktīvi un saistības var parādīties vai izzust, atspoguļojot jaunās finanšu attiecības. Šis pārmaiņas ieraksta kā sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā. Šādas pārstrukturēšanas piemērs ir sabiedrības sadalīšana divās vai vairākās institucionālās vienībās un jaunu finanšu aktīvu un saistību izveidošana.

20.219. Sabiedrības akciju un cita pašu kapitāla pirkšanu apvienošanas gadījumā savukārt ieraksta kā finanšu darījumu starp pircēju sabiedrību un iepriekšējo īpašnieku.

20.220. Jebkādas pārmaiņas aktīvu un saistību klasifikācijā, kas nav saistītas ar pārstrukturēšanu vai pārmaiņām sektora klasifikācijā, piemēram, zelta monetizāciju vai demonetizāciju, ieraksta kā aktīvu vai saistību klasifikācijas pārmaiņas aktīvu apjoma citu pārmaiņu kontā.

Parādu darbības

20.221. Parādu darbības var būt īpaši svarīgas vispārējās valdības sektorā, jo tās bieži ir valdības līdzeklis, lai sniegtu ekonomisku atbalstu citām vienībām. Šo darbību ierakstīšana aprakstīta 5. nodaļā. Vispārējais princips, saskaņā ar kuru viena vienība dzēš vai pārņem citas vienības parādu pēc abpusējas vienošanās, ir atzīt, ka starp abām vienībām tiek veikts brīvprātīgs bagātības pārvedums. Tas nozīmē, ka saistību pārņemšanas vai prasības anulēšanas pretējais darījums ir kapitāla pārvedums. Naudas plūsmas parasti nav iesaistītas, un to var klasificēt kā kapitāla pārvedumu natūrā.

Parāda pārņemšana, parāda anulēšana un parāda norakstīšana*Parāda pārņemšana un dzēšana*

20.222. Pārņemot parādu, vienība uzņemas atbildību par citas vienības nenokārtotajām saistībām pret kreditoru. Tas bieži notiek, kad valdība izsniegusi galvojumu citas vienības parādam un šī garantija ir izziņota vai aktivizēta.

20.223. Valdībai pārņemot parādu, valdības jaunās saistības pretējais darījums ir kapitāla pārvedums par labu parādniekam, kurš nepilda saistības. Gadījumu, kad finanšu aktīvu ieraksta kā pretvērtību, ir jāizskata rūpīgi. Pastāv divas dažādas situācijas:

- a) no trešās personas iegādājas reālu jau pastāvošu finanšu aktīvu, kā tas ir garantētas eksporta apdrošināšanas gadījumā. Tādējādi valdība kā savu jauno saistību pretējo darījumu ieraksta tāda finanšu aktīva iegādi, kura vērtība ir vienāda ar pašreizējo vērtību summai, kādu plāno saņemt. Ja šī summa ir vienāda ar pārņemtajām saistībām, citi ieraksti nav jāizdara. Ja summa, kuru plāno atgūt, ir mazāka nekā pārņemtās saistības, valdība ieraksta kapitāla pārvedumu par starpību starp uzņemtajām saistībām un iegādātā aktīva vērtību;
- b) valdība vienkārši ieraksta prasību pret saņēmēju sabiedrību, kas vairumā gadījumu ir grūtībās nonākusi publiska sabiedrība. Parasti šīs prasības ļoti hipotētiskās vērtības dēļ prasību neieraksta. Iespējamais turpmākos atmaksājumus, ko veic saņēmējs, valdība ieraksta kā ieņēmumus.

- 20.224. Parāda maksājumi citu vārdā ir līdzīgi parāda pārņemšanai, bet vienība, kas veic maksājumu, nepārņem visu parādu. Ierakstītie darījumi ir līdzīgi.
- 20.225. Parāda anulēšana (vai parāda atļaišana) ir prasības likvidēšana vai samazināšana saskaņā ar līgumisku vienošanos starp kreditoru un debitoru. Kreditors ieraksta maksājamo kapitāla pārvedumu par anulēto summu, un otra vienība ieraksta saņemamo kapitāla pārvedumu. Abpusēja vienošanās bieži tiek pieņemta, bet netiek oficiāli noformēta gadījumā, ja valdība atņem tiesības uz prasībām, piemēram, attiecībā uz aizdevumiem studentiem un lauksaimniekiem.
- 20.226. Pārņemot vai anulējot parādu, labumu gūstot kontrolētajam subjektam, palielinās ieguldījuma saņēmēja pašu kapitāla vērtība, kas atspoguļojas pārvērtēšanas kontos. Ja valdības parādu pārņem cita valdība, tā ieraksta kapitāla pārveduma ienākumus, jaunu parādu valdības vienībai, kas pārņem parādu, vai abus.
- 20.227. Ja parādu pārņem vai anulē privatizācijas kontekstā, to ieraksta kā darījumus ar pašu kapitālu par summu, kas nepārsniedz privatizācijas ieņēmumus (atlikums ir kapitāla pārvedums), lai nodrošinātu neitrāli veiktu uzskaiti privatizācijas gaitā. Privatizācija jāveic viena gada laikā.
- 20.228. Ja debitoru valdības piedāvā atmaksāt parādu iepriekš par vērtību, kas ir zemāka par pamatvērtību, kas ietver kavētos procentu maksājumus, to ieraksta kapitāla kontā ar ietekmi uz valdības neto aizdevumiem / neto aizņēmumiem, jo tiek pieņemts, ka pastāv kreditora dotācija. Ja saskaņā ar līgumu par pirmstermiņa izpirkšanu jāmaksā soda nauda vai nodeva aizdevējam, šo summu ieraksta kā aizdevēja ienākumu. Attiecībā uz vērtspapīriem atpakaļpirkumu tirgū ieraksta pārvērtēšanas kontos, ja vien vērtspapīru turētājam nepieprasa veikt pirmstermiņa izpirkšanu.
- 20.229. Ja valdības prasību pret citām valdībām pārdod trešai personai, vērtības starpību ieraksta kapitāla kontos kā kapitāla pārvedumu ar ietekmi uz valdības budžeta deficītu, jo prasības raksturam ir sākotnējs nodoms sniegt atbalstu un pārdošana ir parāda pārstrukturēšanas veids.
- 20.230. Rezultātā valdības kapitāla pārvedumu izdevumi ir debitora ieņēmumi, atzīstot faktu, ka tas ir patiesais saņēmējs darījumā, savukārt ieraksts pārējās pasaules kontā atbilst kredītojošās valdības izdevumiem. Pārdevējam atsavinātās prasības darījuma vērtība ir pamatvērtība. Prasības vērtību ieraksta gan jaunā kreditora, gan debitora kontos, t. i., attiecīgi bankas bilancē un pārējās pasaules (PP) kontos par starptautisko ieguldījumu pozīciju tās samazinātajā vērtībā.
- 20.231. Retākos gadījumos, kad diskonts, par ko vienojas ar trešo personu vai debitoru, kas piedāvā atpirkt savu parādu, tikai parāda pārmaiņas tirgus procentu likmēs, nevis pārmaiņas kredīta vērtībā, var uzskatīt, ka valdības kreditors rīkojas kā parasts ieguldītājs. Starpību, atskaitot soda naudu un nodevas, ieraksta pārvērtēšanas kontos. Jāpārbauda, vai atmaksātā summa varētu pārsniegt pamatvērtību.

Parāda pārņemšana ar nefinanšu aktīvu pārvedumu

- 20.232. Ja valdība grib atvieglot publiskas sabiedrības parādu slogu, papildus tam, ka valdības vienība pārņem parādu, valdība var arī pārņemt nefinanšu aktīvus, piemēram, sabiedriskā transporta infrastruktūru. Šo parāda pārņemšanu, nododot nefinanšu aktīvus valdības vienībai, uzskata kā veiktu saskaņā ar abpusēju vienošanos, un tai ir tieši tāda pati ietekme uz valdības neto aizdevumiem / neto aizņēmumiem kā parāda pārņemšanai – kapitāla pārveduma summa, ko ieraksta par labu sabiedrībai, ir vienāda ar pārņemtā parāda summu. Nefinanšu aktīvu iegādei ir negatīva ietekme uz neto aizdevumiem (+) / neto aizņēmumiem (–).

Parāda norakstīšana vai daļēja norakstīšana

- 20.233. Parāda norakstīšana ir kreditoram pienākošās summas samazināšana bilancē, kas parasti ir tad, kad kreditors secina, ka parāda saistībām nav vērtības vai ir maza vērtība, jo parāds netiks atmaksāts; debitors ir bankrotējis, pazudis vai no tā reāli nevar piedzīt parādu tā, lai attaisnotu dažādās iesaistītās izmaksas. Daļēja parādu norakstīšana ir aktīva uzskaites vērtības samazināšana kreditora bilancē.
- 20.234. Norakstīšana un daļēja norakstīšana ir kreditora iekšējās uzskaites darbības, un tās bieži neuzskata par darījumiem, jo tos neveic saskaņā ar abpusēju vienošanos. Tomēr gadās, ka parāda daļēja norakstīšana un norakstīšana nenozīmē anulēt prasību pret debitoru, un tādēļ bieži vien var tikt atceltas daļējās parāda norakstīšanas vai retākos gadījumos – norakstīšanas.

- 20.235. Daļēju parādu norakstīšanu kā tādu neieraksta kreditora bilanci, jo parāda uzskaites vērtība jau atspoguļo instrumenta tirgus vērtību, vai tā ir nominālā vērtība aizdevumu gadījumā, ja vien tirgus vērtību neaizstāj ar daļēji norakstītu bilances vērtību (gadījumā, ja daļējo norakstīšanu ieraksta pārvērtēšanas kontos). Savukārt parāda norakstīšanas rezultātā aktīvs tiek izņemts no kreditora bilances, izmantojot izejošās summas citas apjoma pārmaiņas – aizdevuma pamatvērtība, vērtspāpīru tirgus vērtība, ja vien norakstīšana neatspoguļo parāda anulēšanu. Tādējādi atšķirībā no parāda pārņemšanas vai parāda anulēšanas, parāda norakstīšana un daļēja norakstīšana neietekmē valdības neto aizdevumus/aizņēmumus.

Cita parāda pārstrukturēšana

- 20.236. Parāda pārstrukturēšana ir vienošanās par esošā parāda apkalpošanas noteikumu un nosacījumu maiņu, parasti par debitoram izdevīgākiem noteikumiem. Uzskata, ka pārstrukturējamais parāda instruments tiek dzēsts un aizstāts ar jaunu parāda instrumentu ar jauniem noteikumiem un nosacījumiem. Ja dzēstā parāda instrumenta un jaunā parāda instrumenta vērtība atšķiras, tas ir parāda anulēšanas paveids, un jāveic kapitāla pārvedums, lai segtu starpību.
- 20.237. Parāda mijmaiņa pret pašu kapitālu notiek tad, ja kreditors piekrīt aizstāt tam pienākošos parādu ar pašu kapitāla vērtspāpīru. Piemēram, valdība var vienoties ar tai piederošu publisku uzņēmumu par to, lai tas piekrīt valdības pašu kapitāla daļas palielināšanai šajā publiskajā uzņēmumā esošā aizdevuma vietā. Šādā gadījumā jāveic kapitāla iepludināšanas tests. Jebkāda starpība starp dzēstā parāda instrumenta vērtību un atzīto pašu kapitālu ir kapitāla pārvedums, ko ieraksta pārvērtēšanas kontos.
- 20.238. Kavēti parāda maksājumi rodas, kad debitors nenomaksā procentus vai pamatsummu. Parāda instruments parasti nemainās, bet kavēto parādu maksājumu summas apzināšana var būt nozīmīga informācija.

Parādu pirkšana par vērtību, kas pārsniedz tirgus vērtību

- 20.239. Parāda iegādi par vērtību, kas pārsniedz tirgus vērtību, sākumā sauc par koncesiju aizdevumiem, vēlāk par parāda sanāciju. Abi nozīmē vēlmi sniegt atbalstu, tādēļ tos ieraksta kā izdevumus, piemēram, kapitāla pārvedumu.
- 20.240. Parāda sanācija notiek, kad debitors saskaņo parāda instrumentus ar finanšu aktīviem, kuriem ir tādas pašas vai lielākas parāda apkalpošanas ieplūdes. Pat ja sanējamos instrumentus nodod atsevišķam subjektam, bruto pozīciju tomēr ieraksta, uzskatot jauno subjektu par palīgvienību un konsolidējot to ar sanētāju vienību. Ja palīgvienība ir nerezidents, to uzskata par īpašam nolūkam dibinātu sabiedrību, un valdības darījumus ar šo vienību uztver, kā aprakstīts sadaļā "Valdības finanšu statistikas izkārtojums".
- 20.241. Parādi, kas emitēti uz koncesiju nosacījumiem. Koncesiju aizdevumiem nav precīzas definīcijas, bet vispārīgi pieņemts uzskatīt, ka tie tiek izveidoti, vispārējās valdības sektora vienībām izsniedzot aizdevumus citām vienībām, līgumā nosakot, ka procentu likme tiek speciāli noteikta zemāka par tirgus procentu likmi, ko piemērotu citkārt. Koncesiju pakāpi var pastiprināt, nosakot atvieglojuma periodus, maksājumu biežumu un debitoram izdevīgu atmaksas termiņu. Tā kā koncesiju aizdevuma noteikumi ir debitoram izdevīgāki nekā citkārt to pieļautu tirgus nosacījumi, koncesiju aizdevumos faktiski ietver kreditora pārvedumu debitoram.
- 20.242. Koncesiju aizdevumus ieraksta to nominālvērtībā tāpat kā citus aizdevumus, bet kapitāla pārvedumu aizdevuma izsniegšanas brīdī ieraksta kā izziņas posteni, kas ir vienāds ar starpību starp parāda līgumisko vērtību un tā pašreizējo vērtību, izmantojot atbilstošo tirgus diskonta likmi. Nepastāv viena tirgus procentu likme, ko izmanto kapitāla pārvedumu mērīšanai. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas publicētās tirgus procentu bāzes likmes var piemērot, ja aizdevumu izsniedz kāda no šīs organizācijas dalībvalstīm.

Sanācija un glābšana

- 20.243. Glābšana ir termins, kas nozīmē glābšanu no finansiālām grūtībām. To bieži izmanto, kad valdības vienība sniedz īstermiņa finanšu atbalstu sabiedrībai, lai palīdzētu tai pārciest finanšu grūtības, vai veic ilgstošāku finanšu resursu iepludināšanu, lai palīdzētu rekapitalizēt sabiedrību. Finanšu institūciju glābšanu nereti dēvē par finanšu sanāciju. Glābšana parasti var ietvert plaši izziņotus vienreizējus darījumus par lielām vērtībām, lai tos ir viegli identificēt.
- 20.244. Vispārējās valdības intervences var izpausties dažādos veidos. Piemēram:

- a) valdība var garantēt zināmas tā uzņēmuma saistības, kuram tā sniedz atbalstu;

- b) valdība var nodrošināt pašu kapitāla finansējumu uz īpaši izdevīgiem noteikumiem;
- c) valdība var nopirkt aktīvus no uzņēmuma, kuram tā sniedz atbalstu, par cenām, kas pārsniedz to īsto tirgus vērtību;
- d) valdība var izveidot īpašam nolūkam dibinātu sabiedrību vai cita veida publisku struktūru, lai finansētu un/vai pārvaldītu tā uzņēmuma aktīvu vai saistību pārdošanu, kuram tā sniedz atbalstu.
- 20.245. Veicot glābšanu, valdības garantijas uzskata par vienreizējām garantijām subjektiem, kuriem ir finansiālas grūtības. Piemēram, subjekts nespēj pildīt savas saistības vai tam ir ievērojamas grūtības pildīt savas saistības, jo tam ir ierobežotas naudas pelnīšanas spējas vai tā aktīvu pieprasījums tirgū ir ievērojami ierobežots ārkārtas notikumu dēļ. Parasti šādā gadījumā sākumā ieraksta kapitāla pārvedumu, it kā būtu pieprasīta garantijas izpilde, par visu piešķirto garantijas summu vai, ja ir ticamas aplēses, par gaidāmo izziņoto summu, kas ir gaidāmie valdības zaudējumi. Skatīt arī 20.256. punktu.
- 20.246. Ja valdība pērk aktīvus no uzņēmuma, kuram tā sniedz atbalstu, maksātā summa parasti ir lielāka nekā aktīvu patiesā tirgus cena. Pirkumu ieraksta par faktisko tirgus cenu, un kapitāla pārvedumu ieraksta par starpību starp tirgus cenu un kopējo samaksāto summu.
- 20.247. Veicot glābšanu, valdības bieži pērk aizdevumus no finanšu institūcijām par to nominālvērtību, nevis tirgus vērtību. Lai arī aizdevumus ieraksta pēc to nominālās cenas, darījums jāsadala, ierakstot kapitāla pārvedumu un veicot ierakstu pārvērtēšanas kontos. Ja ir ticama informācija, ka daži aizdevumi ir pilnībā vai gandrīz pilnībā neatgūstami, vai ja nav ticamas informācijas par gaidāmajiem zaudējumiem, šos aizdevumus uzskaita nulles vērtībā, un kapitāla pārvedumu ieraksta par tā iepriekšējo nominālo vērtību.
- 20.248. Ja valdība izveido publisku institucionālu vienību, kuras vienīgais uzdevums ir vadīt glābšanu, vienību klasificē vispārējās valdības sektorā. Ja jaunā vienība plāno turpināt darbību un glābšana ir tās pagaidu uzdevums, to klasificē kā valdības vienību vai publisku sabiedrību, ievērojot vispārējos noteikumus sadaļā par pārstrukturēšanas aģentūrām iepriekš. Vienības, kas pērk finanšu aktīvus no grūtībās nonākušām finanšu sabiedrībām ar mērķi pārdot tos parastajā kārtībā, nevar uzskatīt par finanšu starpniekiem, jo tās neuzņemas risku. Tās klasificē vispārējās valdības sektorā.

Parāda garantijas

- 20.249. Parāda garantija ir nolīgums, saskaņā ar kuru galvotājs piekrīt maksāt kreditoram, ja debitors nepilda saistības. Vispārējai valdībai garantija ir veids, kā atbalstīt ekonomikas darbības, un nav nepieciešami tūlītēji naudas aizdevumi. Garantijām ir nozīmīga ietekme uz ekonomikas aģentu uzvedību, jo tās maina aizdevumu un aizņēmumu nosacījumus finanšu tirgos.
- 20.250. Katras garantijas izsniegšanā ir trīs puses: aizdevējs, aizņēmējs un galvotājs. Sākotnēji no kredītattiecībām izrietošos uzkrātos lielumus un plūsmas ieraksta starp aizdevēju un aizņēmēju, bet pēc izpildes pieprasīšanas tos uzkrātos lielumus un plūsmas, uz ko attiecas garantijas attiecības, ieraksta starp aizdevēju un galvotāju. Tādējādi aktivizēt garantiju nozīmē ierakstīt plūsmas un pārmaiņas debitora, kreditora un galvotāja bilanci.
- 20.251. Trīs galvenie garantiju veidi ir šādi:
- i) garantijas, kas atbilst atvasināta finanšu instrumenta definīcijai;
 - ii) standarta garantijas; un
 - iii) vienreizējās garantijas.

Atvasināta finanšu instrumenta tipa garantijas

- 20.252. Garantijas, kas atbilst atvasināta finanšu instrumenta definīcijai, tiek aktīvi tirgotas finanšu tirgos, piemēram, kreditsaistību nepildīšanas mijmaiņas līgumi. Atvasinātā finanšu instrumenta pamatā ir saistību nepildīšanas risks attiecībā uz atsaucē instrumentu, un vispārīgi tas nav faktiski saistīts ar atsevišķu aizdevumu vai obligāciju.

- 20.253. Saņemot šādu garantiju, pircējs veic maksājumu finanšu institūcijai, kas izveido atvasināto finanšu instrumentu. To ieraksta kā darījumu ar atvasinātiem finanšu instrumentiem. Atvasinātā finanšu instrumenta vērtības pārmaiņas ieraksta kā pārvērtēšanu. Ja attiecībā uz atsaucē instrumentu saistības netiek pildītas, galvotājs maksā pircējam tā teorētisko zaudējumu no atsaucē obligācijas. To arī ieraksta kā darījumu atvasinātajos finanšu instrumentos.

Standarta garantijas

- 20.254. Standarta garantijas nosedz līdzīga veida kredītrisku lielā skaitā gadījumu. Nav iespējams precīzi aplēst risku, ko rada saistību nepildīšana attiecībā uz kādu vienu aizdevumu, bet var aplēst, attiecībā uz cik aizdevumiem no daudziem aizdevumiem saistības netiks pildītas. Pieejā standarta garantijām ir aprakstīta 5. nodaļā.

Vienreizējās garantijas

- 20.255. Vienreizējās garantijas pastāv, ja aizdevuma vai nodrošinājuma nosacījumi ir tik īpaši, ka nav iespējams kaut aptuveni aprēķināt ar aizdevumu saistīto risku. Parasti vienreizējās garantijas piešķiršanu uzskata par iespējamību, un to neieraksta galvotāja bilanci kā finanšu aktīvu/saistības.
- 20.256. Izņēmuma gadījumos dažas vienreizējās garantijas, ko valdības izsniedz sabiedrībām konkrētās un precīzās finansiālu grūtību situācijās (piemēram, ja sabiedrībai ir negatīvi pašu līdzekļi) un kam ir liela iespēja, ka tiks pieprasīta to izpilde, uztver tā, it kā šādu garantiju izpilde būtu pieprasīta sākumā (skatīt arī 20.245. punktu).
- 20.257. Vienreizējās garantijas aktivizēšanu uztver tāpat kā parāda pārņemšanu. Sākotnējo parādu likvidē un izveido jaunu parādu starp galvotāju un kreditoru. Pārņemot parādu, kapitāla pārvedums tiek ierakstīts par labu debitoram, kurš nepilda saistības. Kapitāla pārvedumu izlīdzina ar finanšu darījumu, sabiedrībai nododot finanšu saistības valdībai.
- 20.258. Garantijas aktivizēšanai var būt nepieciešams tūlīt atmaksāt parādu, bet tas var arī nebūt nepieciešams. Saskaņā ar uzkrāšanas principu ierakstīšanas laikā pārņemtā parāda kopējo summu ieraksta brīdī, kad aktivizē garantiju un pārņem parādu. Galvotājs ir jaunais debitors, un galvotāja atmaksāto pārņemtā parāda pamatsummas daļu un uzkrātos procentus ieraksta tad, kad šīs plūsmas notiek. Tādējādi, ja garantiju izpildes pieprasīšana ietver tikai parādu apkalpošanas norēķinus, kas jāveic attiecībā uz parādu uzskaites periodā, kā, piemēram, skaidras naudas izpildes pieprasīšanas gadījumā, kapitāla pārvedumu ieraksta par samaksātajām summām. Tomēr, ja novēro sistemātiskus daļējas izpildes pieprasīšanas gadījumus, piemēram, trīs reizes pēc kārtas, un ir paredzams, ka tie turpināsies, ieraksta parāda pārņemšanu.
- 20.259. Ja sākotnējais debitors veic atmaksu galvotājam laikā, kad tiek ierakstīti iepriekš izziņotās garantijas izdevumi, galvotājs ieraksta ieņēmumus. Tomēr šiem ieņēmumiem veic superdividendes testu, ja debitoru kontrolē galvotājs; jebkādu atmaksāto summu, kas pārsniedz uzņēmējdarbības ienākumu, ieraksta kā atskaitījumu no pašu kapitāla.

Vērtspapīrošana

Definīcijas

- 20.260. Vērtspapīrošana ietver vērtspapīru emisiju, pamatojoties uz naudas plūsmām, ko plāno iegūt no aktīviem vai citām ienākuma plūsmām. Vērtspapīrus, kuri atkarīgi no naudas plūsmām, ko iegūst no aktīviem, dēvē par "ar aktīviem nodrošinātiem vērtspapīriem".
- 20.261. Vērtspapīrošana nozīmē, ka iniciators nodod īpašumtiesības uz aktīviem vai tiesības saņemt konkrētas nākotnes plūsmas vienībai, kas veic vērtspapīrošanu, kura savukārt veic maksājumu iniciatoram no saviem finansēšanas avotiem. Šāda vienība, kura veic vērtspapīrošanu, bieži ir īpašam nolūkam dibināta sabiedrība. Vienība, kura veic vērtspapīrošanu, iegūst līdzekļus, emitējot vērtspapīrus, izmantojot aktīvus vai tiesības uz nākotnes plūsmām, kuras tai nodevis iniciators kā nodrošinājumu. Lai ierakstītu vienības, kas veic vērtspapīrošanu, veiktu maksājumu iniciatoram, visvarīgāk ir noteikt, vai aktīva pārvedums ir esoša aktīva pārdošana vienībai, kura veic vērtspapīrošanu, vai veids, kā aizņemties, izmantojot nākotnes ieņēmumu plūsmas kā nodrošinājumu.

Pārdošanas atzīšanas kritēriji

- 20.262. Lai vērtspapīrošanu uzskatītu par pārdošanu, pārdodamajam aktīvam iepriekš jābūt valdības bilanci un pilnībā jānotiek īpašumtiesību maiņai par labu vienībai, kura veic vērtspapīrošanu, ko apliecina ar aktīvu saistīto risku un atbildību nodošana.
- 20.263. Tādējādi tādu nākotnes ieņēmumu plūsmu vērtspapīrošana, ko neatzīst par atdevi no ekonomiskajiem aktīviem, piemēram, ienākumi par naftu nākotnē, ir iniciatora aizņēmums.

- 20.264. Ja vērtspapīrošana ietver plūsmas, kas ir saistītas ar finanšu vai nefinanšu aktīvu, ar šā aktīva īpašumtiesībām saistītajiem riskiem un atbildībām jābūt nodotiem, lai ierakstītu pārdošanu.
- 20.265. Ja valdība saglabā savas kā saņēmēja intereses vērtspapīrošanā, saglabājot atlikto pirkšanas cenu, kas ir tiesības uz plūsmām, kuras pārsniedz sākotnējo vērtspapīrošanas vērtību, vai tiesības īstenot īpašumtiesības uz pēdējo laidīnu, ko emitējusi vienība, kura veic vērtspapīrošanu, vai, izmantojot citus līdzekļus, neuzskata, ka ir notikusi pārdošana, un tas ir iniciatora aizņēmums.
- 20.266. Ja valdība kā iniciators garantē, ka ikviens parāds, kas veidojas vienībai, kura veic vērtspapīrošanu, un kas saistīts ar aktīvu, tiks atmaksāts, ar aktīvu saistītie riski nav nodoti. Pārdošana nav notikusi, un tas ir iniciatora aizņēmums. Garantijas var būt dažādas, piemēram, apdrošināšanas līgumi, atvasināti finanšu instrumenti vai aktīvu aizstāšanas klauzulas.
- 20.267. Ja nosaka, ka līgums par vērtspapīrošanu ietver pārdodama aktīva īstu pārdošanu, jāpārbauda sektora klasifikācija vienībai, kura veic vērtspapīrošanu. Kritēriji, pēc kuriem nosaka, vai vienība, kura veic vērtspapīrošanu, ir institucionāla vienība un vai tai ir finanšu starpnieka funkcija, noteikti sadaļā "Vispārējās valdības sektora definīcija". Ja vienību, kura veic vērtspapīrošanu, klasificē valdības sektorā, vērtspapīrošana ir valdības aizņēmums. Ja vienību, kura veic vērtspapīrošanu, klasificē kā citu finanšu starpnieku (S.125), tad vērtspapīrošanu ieraksta kā aktīvu pārdošanu bez tiešas ietekmes uz valdības parādu, bet ar ietekmi uz valdības budžeta deficītu, ja vērtspapīrotās plūsmas attiecas uz nefinanšu aktīvu.
- 20.268. Ja valdība izsniegusi kompensāciju naudas veidā pēc pārdošanas vai citā, piemēram, garantiju, veidā, tādējādi atceļot risku nodošanu, vērtspapīrošanu, kas sākotnēji tika uzskatīta par pārdošanu, no šā brīža uzskata par aizņēmumu, ierakstot šādus darījumus: saistību veidošanos un aktīvu iegādi ar kapitāla pārveduma izdevumiem, ja saistību vērtība pārsniedz aktīva vērtību.

Plūsmu ierakstīšana

- 20.269. Ja vērtspapīrošanu ieraksta kā aizņēmumu, naudas plūsmas, kas tiek nodotas vienībai, kura veic vērtspapīrošanu, vispirms ieraksta valdības kontos un vienlaicīgi ieraksta kā parāda (gan procentu, gan pamatsummas) atmaksu.
- 20.270. Ja naudas plūsmas dzēš iepriekšēju parāda amortizāciju, atlikušās saistības tiek izņemtas no valdības bilances ar citām apjoma pārmaiņām.
- 20.271. Pēc pilnīgas parāda dzēšanas visas atlikušās naudas plūsmas, kas tiek nodotas vienībai, kura veic vērtspapīrošanu, saskaņā ar līgumu par vērtspapīrošanu ieraksta kā iniciatora izdevumus.

Citi jautājumi

Pensiju saistības

- 20.272. Pieeja pensiju shēmām ir aprakstīta 17. nodaļā, kurā ietverta papildu tabula par galvenajiem EKS nacionālajiem kontiem, kuros uzskaita visas pensiju shēmu saistības, tai skaitā sociālās nodrošināšanas shēmu pensiju saistības. Pensiju tiesības valdības sponsorētās nefondētās ar nodarbinātību saistītās definēta pabalsta shēmās ieraksta tikai minētajos papildu kontos.

Vienreizēji maksājumi

- 20.273. Atsevišķos gadījumos vienības var maksāt vienreizēju maksājumu valdībai par atsevišķu to pensiju saistību pārņemšanu. Šādi lieli vienreizēji darījumi notiek starp valdību un citu vienību, parasti publisku sabiedrību, un tie bieži ir saistīti ar pārmaiņām sabiedrības statusā vai ar tās privatizāciju. Valdība parasti pārņem attiecīgās saistības apmaiņā pret maksājumu naudā, kas sedz paredzamo pārveduma radīto deficītu.
- 20.274. Tā kā konceptuāli darījums ir līdzvērtīgs naudas apmaiņai pret pienākuma pārņemšanu, kas ir saistība, darījumam nevajadzētu ietekmēt neto vērtības un finanšu neto vērtības mērus, ne arī izmainīt valdības neto izdevumus / neto aizņēmumus. Tomēr pensiju saistības var neparādīties kā saistības nevienas vienības (ne tās, kas nodod, ne tās, kas pārņem saistības) bilancē. Piemēram, pensiju saistības, ja tās nodod valdībai, var tikt apvienotas ar sociālās nodrošināšanas shēmu, kurai neatzīst saistības.

- 20.275. Šajā kontekstā šādu vienreizēju maksājumu uzskata par sociālo iemaksu priekšapmaksu. Ņemot vērā dažādas praksē novērotas vienošanās un lai izvairītos no jebkādiem sagrozījumiem dažu agregātu, piemēram, darbaspēka izmaksu un obligāto nodevu, aprēķinā, vienreizēju maksājumu ieraksta kā finanšu avansu (F.8) – dažādu kārtējo pārvedumu (D.75) priekšapmaksu, ko ierakstīs nākotnē proporcionāli attiecīgajiem pensiju maksājumiem. Rezultātā vienreizējs maksājums neietekmē vispārējās valdības neto aizdevumus / neto aizņēmumus gadā, kurā tiek nodotas saistības.

Publiskā un privātā partnerība

Publiskās un privātās partnerības darbības joma

- 20.276. Publiskā un privātā partnerība ir sarežģīti ilgtermiņa nolīgumi starp divām vienībām, no kurām viena parasti ir sabiedrība (vai sabiedrību grupa, kas var būt privāta vai publiska), ko sauc par uzņēmumu vai partneri, un otra parasti ir valdības vienība, ko sauc par piešķirēju. Publiskā un privātā partnerība ietver apjomīgus kapitāla izdevumus pamatlīdzekļu izveidei vai atjaunošanai, ko uzņemas sabiedrības, kas pēc tam izmanto un pārvalda aktīvus, lai ražotu un piegādātu pakalpojumus vai nu valdības vienībai, vai publiskās vienības vārdā visai sabiedrībai.
- 20.277. Līguma darbības beigās piešķirējs parasti iegūst juridiskas īpašumtiesības pār pamatlīdzekļiem. Pamatlīdzekļi vairumā gadījumu ir raksturīgi konkrētiem galvenajiem publiskajiem pakalpojumiem, piemēram, skolām vai universitātēm, slimnīcām un cietumiem. Tie var arī būt infrastruktūras aktīvi, jo daudzi lielle publiskās un privātās partnerības projekti ietver transporta, komunikāciju, komunālo pakalpojumu vai citu pakalpojumu sniegšanu, kurus parasti uzskata par infrastruktūras pakalpojumiem.
- 20.278. Vispārējs tipiskāko uzskaites problēmu apraksts ir šāds. Sabiedrības piekrit iegādāties pamatlīdzekļu kopumu un pēc tam izmantot šos aktīvus kopā ar citiem ražošanas faktoriem pakalpojumu ražošanā. Šos pakalpojumus var piegādāt valdībai, lai tā tos izmanto kā ielaidi savā ražošanā, piemēram, mehānisko transportlīdzekļu apkopes pakalpojumi, vai bez maksas izplata sabiedrībai, piemēram, izglītības pakalpojumi; šajā gadījumā valdība līguma darbības laikā veiks periodiskus maksājumus, un sabiedrības no šiem maksājumiem plāno segt savas izmaksas un gūt atbilstošu atdevi no sava ieguldījuma.
- 20.279. Publiskās un privātās partnerības līgumi saskaņā ar šo definīciju nozīmē, ka piešķirējs maksā uzņēmumam "pieejamības" vai "pieprasījuma" nodevu, un tādējādi tas ir sava veida iepirkuma nolīgums. Pretēji citiem ilgtermiņa pakalpojumu līgumiem, tiek izveidots aktīvs ar konkrētu mērķi. Tādējādi publiskās un privātās partnerības līgums ietver partnera ražotus pakalpojumus, ko valdība pārņem, izveidojot aktīvu. Publiskās un privātās partnerības līgumos var būt dažāda pieeja attiecībā uz aktīvu atsavināšanu līguma darbības beigās, nepieciešamo aktīvu izmantošanas un uzturēšanas prasībām līguma darbības laikā, ražoto pakalpojumu cenu, kvalitāti un apjomu un tā tālāk.
- 20.280. Ja sabiedrības pārdod pakalpojumus tieši lietotājiem (piemēram, maksas ceļš), līgumu ieraksta kā koncesiju, nevis publisko un privāto partnerību. Valdība parasti nosaka tādu cenu, lai sabiedrības var atgūt izmaksas un gūt atbilstošu atdevi no sava ieguldījuma. Līguma darbības beigās valdība var iegūt juridiskas īpašumtiesības un operatīvu kontroli pār aktīviem, arī neveicot maksājumus.
- 20.281. Publiskās un privātās partnerības līgumā sabiedrības iegādājas pamatlīdzekļus un ir juridisks aktīvu īpašnieks līguma darbības laikā, dažos gadījumos ar valdības atbalstu. Līgumā nereti ir prasība, lai aktīvi atbilstu valdības noteiktajām prasībām attiecībā uz formu, kvalitāti un kapacitāti, lai tos izmantotu valdības noteiktā veidā līgumā minēto pakalpojumu ražošanā un uzturētu saskaņā ar valdības noteiktiem standartiem.
- 20.282. Turklāt aktīvu darbmūžs parasti ir daudz ilgāks nekā līguma darbības laiks, tāpēc valdība var kontrolēt aktīvus, uzņemties risku un saņemt atlīdzību gandrīz visā aktīvu darbmūža laikā. Tādējādi bieži ir grūti noteikt, vai tās ir sabiedrības vai valdība, kas uzņemas lielāko daļu risku un saņem lielāko atlīdzības daļu.

Ekonomiskās īpašumtiesības un aktīva iedalīšana

- 20.283. Tāpat kā nomas līgumos, arī publiskā un privātā partnerībā aktīvu ekonomisko īpašnieku nosaka, novērtējot, kurai vienībai ir lielāks risks un kura vienība saņems lielāko atlīdzības daļu no aktīviem. Aktīvu, un līdz ar to bruto pamatkapitāla veidošanu, iedala šai vienībai. Galvenie vērtējamie risku un atlīdzības elementi ir šādi:

- a) būvniecības risks, kas ietver pārsniegtās izmaksas, iespējamās papildu izmaksas par novēlotu piegādi, neatbilstību tehniskiem noteikumiem vai celtniecības standartiem, vides riskus un citus riskus, par kuriem jāmaksā trešām personām;

- b) pieejamības risks, kas ietver iespējamās papildu izmaksas, piemēram, uzturēšanas, finansēšanas izmaksas, un uzliktas soda naudas par līgumā minētajām prasībām neatbilstošu pakalpojumu apjomu vai kvalitāti;
 - c) pieprasījuma risks, kas ietver iespēju, ka pakalpojumu pieprasījums ir lielāks vai mazāks nekā plānots;
 - d) atlikusi vērtība un morālā nolietojuma risks, kas ietver risku, ka aktīvs līguma darbības beigās nebūs tik vērtīgs kā plānots, un pakāpe, līdz kurai valdībai ir izvēles tiesības iegādāties aktīvus;
 - e) piešķirēja esamība, kurš finansē vai piešķir garantijas, vai izdevīgu pārtraukšanas klauzulu pastāvēšana, īpaši attiecībā uz pārtraukšanu pēc uzņēmēja iniciatīvas.
- 20.284. Riskus un atbildības piedēvē uzņēmumam, ja būvniecības risks un pieprasījuma vai pieejamības riski ir efektīvi nodoti. Lielākās daļas finansējums, garantijas, kas sedz lielāko finansējuma summas daļu, vai pārtraukšanas klauzulas, saskaņā ar kurām finansētājam atmaksā lielāko daļu par pārtraukšanu pēc uzņēmuma iniciatīvas, ir rādītāji, ka šie riski nav efektīvi nodoti.
- 20.285. Turklāt publiskās un privātās partnerības līgumu specifika dēļ, kas ietver kompleksus aktīvus, un, ja risku un atbildības novērtējums nav pārliecinošs, svarīgs ir jautājums, kurai vienībai ir galvenā ietekme uz aktīva raksturu un kā ir noteikti ar aktīvu saražoto pakalpojumu noteikumi un nosacījumi, jo īpaši:
- a) līmenis, kādā valdība nosaka aktīvu formu, kvalitāti, apjomu un uzturēšanu;
 - b) līmenis, kādā valdība var noteikt ražotos pakalpojumus, vienības, kurām piegādā pakalpojumus, un saražoto pakalpojumu cenas.
- 20.286. Katras publiskās un privātās partnerības līguma noteikumus novērtē, lai izlemtu, kura vienība ir ekonomiskais īpašnieks. Publiskās un privātās partnerības līgumu sarežģītības un dažādības dēļ jāņem vērā visi fakti un apstākļi katrā līgumā, un attiecīgi jāizvēlas uzskaites pieeja, kas vislabāk atspoguļo pamatā esošās ekonomiskās attiecības.

Uzskaites jautājumi

- 20.287. Ja sabiedrības ir novērtētas kā ekonomiskais īpašnieks un ja, kā tas parasti notiek, valdība līguma darbības beigās iegūst juridiskās un ekonomiskās īpašumtiesības, nepārprotami neveicot maksājumu, darījumu ieraksta kā valdības veiktu aktīvu iegādi. Viena vispārīga pieeja ir tāda, ka valdība pamazām izveido finanšu prasību un sabiedrības pamazām uzkrāj atbilstošas saistības tā, ka abu vērtība līguma darbības beigās ir vienāda ar aktīvu paredzēto atlikušo vērtību. Izmantojot šo pieeju, jāpārkārto esošie naudas darījumi vai jāizveido jauni darījumi, izmantojot pieņēmumus par aktīvu gaidāmo vērtību un gaidāmajām procentu likmēm. Tas ietver publiskās un privātās partnerības maksājumu sadalīšanu, ja publiskās un privātās partnerības aktīvs nav valdības bilancē, komponentā, kas parāda finanšu aktīva iegādi.
- 20.288. Alternatīva pieeja ir beigās ierakstīt juridisko un ekonomisko īpašumtiesību pārmaiņas kā kapitāla pārvedumu natūrā. Kapitāla pārveduma pieeja arī neatspoguļo saistīto ekonomikas realitāti, bet datu ierobežojumi, nenoteiktība par aktīvu paredzamo atlikušo vērtību un tādi līguma noteikumi, kas dod katrai pusei dažādas izvēles iespējas, var veicināt apdomīgāku kapitāla pārveduma pieejas izmantošanu.
- 20.289. Cita nozīmīga problēma rodas, ja valdību novērtē kā aktīvu ekonomisko īpašnieku, bet līguma darbības sākumā tā neveic nekādu nepārprotamu maksājumu. Jāizveido darījums, lai veiktu iegādi. Visbiežāk iesaka veikt iegādi ar nosacīto finanšu nomu, jo tā ir līdzīga faktiskajai finanšu noma. Šāda izvēle tomēr ir atkarīga no konkrētiem līguma noteikumiem, to interpretācijas un citiem iespējamiem faktoriem. Piemēram, aizdevums var būt nosacīts, un faktiskos valdības maksājumus sabiedrībai, ja tādi pastāv, var pārkārtot tā, ka katra maksājuma daļa atbilst aizdevuma atmaksāšanai. Ja nepastāv faktiski valdības maksājumi, var izveidot beznaudas darījumus, lai apmaksātu aizdevumus. Citi līdzekļi, kā valdība apmaksā aktīvu, varētu būt operatīvās nomas priekšapmaksa, ja ir aprēķināta nosacīta ekspluatācijas noma vai nemateriālie aktīvi sabiedrības tiesībām uz piekļuvi aktīviem, lai ražotu pakalpojumus.

20.290. Vēl viena nozīmīga problēma ir ražošanas mērīšana. Lai kādi būtu lēmumi par to, kura vienība ir aktīvu ekonomiskais īpašnieks līguma darbības laikā un kā valdība tos iegādājas, ir svarīgi, lai ražošana tiktu pareizi izmērīta. Ir dažādas pieejas, un to izvēle ir atkarīga no konkrētās situācijas un datu pieejamības. Grūtības rodas, ja valdību novērtē kā aktīvu ekonomisko īpašnieku, bet aktīvus izmanto sabiedrības pakalpojumu ražošanai. Vēlams uzrādīt kapitāla pakalpojumu vērtību kā sabiedrību ražošanas izmaksas, bet tas var prasīt nosacītas operatīvās nomas aprēķināšanu, kas savukārt var pieprasīt faktisko darījumu pārkārtošanu vai beznaudas darījumu izveidošanu, lai identificētu nomas maksājumus. Alternatīva ir uzrādīt kapitāla pakalpojumu izmaksas vispārējās valdības sektora ražošanas kontā, bet klasificēt valdības izlaidi tāpat kā sabiedrību izlaidi, lai ekonomikas kopējā izlaide būtu pareizi klasificēta.

Darījumi ar starptautiskām un pārvalstiskām organizācijām

20.291. Darījumi, kas notiek starp rezidentvienībām un starptautiskām vai pārvalstiskām organizācijām, kas klasificētas pārējās pasaules sektorā.

20.292. Šādu darījumu piemērs ir darījums starp rezidentiem (izņemot valdību) un Eiropas Savienības iestādēm, ja tās uzskata par galvenajiem darījuma partneriem, lai arī valdības vienībām ir starpnieka loma līdzekļu novirzīšanā. Galveno darījumu ierakstīšanu veic tieši starp abiem partneriem, un tas neietekmē valdības sektoru. Valdības lomu ieraksta kā finanšu darījumu (F.89).

20.293. Konkrēti darījumi, kurus ieraksta starp nacionāliem rezidentiem un Eiropas Savienības iestādēm, ir šādi attiecībā uz dažādām kategorijām:

a) nodokļi. Dažus produktu nodokļus, piemēram, importa nodevas un akcīzes, maksā Eiropas Savienības iestādēm vai citām pārvalstiskām organizācijām. Tos iedala trijās kategorijās:

1) tieši maksājамie nodokļi, piemēram, agrāk Eiropas Ogļu un tērauda kopienas nodeva par subjektiem ieguvē un dzelzs un tērauda ražošanā, kurus ieraksta tieši;

2) nodokļi, kurus iekasē valstu valdības Eiropas Savienības iestāžu vai citu pārvalstisko organizāciju vārdā kā aģenti tikai tad, ja nolemj, ka šos nodokļus maksā tieši ražotāji rezidenti. Piemēram, nodevas par importētiem lauksaimniecības produktiem, par importu un eksportu iekasētās naudas kompensācijas, cukura ražošanas nodevas un izoglikozes nodokļi, kopējās atbildības nodokļi pienam un graudaugiem un muitas nodevas, ko iekasē, pamatojoties uz Eiropas Kopienas integrēto muitas tarifu. Šādus posteņus ieraksta kā tiešus ražotāju maksājumus pārvalstiskajai organizācijai, un valdībai ir starpnieka loma finanšu darījumā;

3) pievienotās vērtības nodokļa maksājumi katrā dalībvalstī. Tos ieraksta kā maksājamus nacionālajām valdībām par summām, ko dalībvalstis maksā Eiropas Savienībai kā kārtējo pārvedumu (D.76). Valdības veiktā pārveduma ierakstīšanas laiks ir brīdis, kad tas ir jāmaksā;

b) subsīdijas. Visas subsīdijas, ko pārvalstiskas organizācijas maksā tieši ražotājiem rezidentiem, ieraksta kā tiešus pārvalstisko organizāciju, nevis valdības rezidentvienību maksājumus. Ražotājiem rezidentiem maksājamās subsīdijas, ko novirza caur valdības vienībām kā starpniekiem, līdzīgi ieraksta tieši starp galvenajiem partneriem, bet izveido arī ierakstus valdības finanšu kontos, citas debitoru/kreditoru saistības (F.89);

c) dažādi kārtējie pārvedumi. Dalībvalstu iemaksas Eiropas Savienības budžetā par trešā un ceturtā tipa maksājumu, kas izveidots, lai Eiropas Savienībai piešķirtu pašu resursus. Trešo resursu aprēķina, katras dalībvalsts pievienotās vērtības nodokļa bāzei piemērojot vienotu likmi. Ceturtā resursa pamatā ir katras dalībvalsts nacionālais kopienākums. Šādus maksājumus uzskata par obligātiem valdību pārvedumiem Eiropas Savienībai. Tos klasificē kā dažādus kārtējos pārvedumus un ieraksta brīdī, kad tie ir jāmaksā;

d) pašreizējā starptautiskā sadarbība. Lielāko daļu kārtējo pārvedumu skaidrā naudā vai natūrā starp valdību un nerezidentvienībām, tai skaitā starptautiskām organizācijām, klasificē kā pašreizējo starptautisko sadarbību. Tie ietver kārtējo atbalstu attīstības valstīm, algas skolotājiem, konsultantiem un citiem valdības aģentiem, kas strādā ārzemēs, utt. Viena pašreizējās starptautiskās sadarbības īpašība ir tāda, ka to veido brīvprātīgi pārvedumi;

- e) kapitāla pārvedumi. Ieguldījumu dotācijas naudā vai natūrā un citus kapitāla pārvedumus, īpaši kā parāda anulēšanas vai parāda pārņemšanas pretējo darījumu, var maksāt vai saņemt no starptautiskas vai pārvalstiskas organizācijas;
- f) finanšu darījumi. Dažus finanšu darījumus, parasti aizdevumus, var ierakstīt tad, kad tos izsniedz starptautiskas organizācijas, piemēram, Pasaules Banka un Starptautiskais Valūtas fonds. Valdības ieguldījumus starptautisku un pārvalstisku organizāciju kapitālā, izņemot Starptautiskajā Valūtas fondā, klasificē kā citu pašu kapitālu (F.519), ja vien nav atmaksāšanas iespējas, jo tādā gadījumā tos klasificē kā pašreizējo starptautisko sadarbību.
- 20.294. Eiropas Savienības iestādes veic ievērojamus kārtējos un kapitāla pārvedumus caur struktūrfondiem, piemēram, Eiropas Sociālo fondu, Eiropas Reģionālās attīstības fondu un Kohēzijas fondu. Šādu pārvedumu gala saņēmēji var būt valdība vai citas vienības.
- 20.295. No struktūrfondiem maksātās dotācijas bieži ietver līdzfinansējumu, kad Eiropas Savienība kopīgi finansē valdības veiktu ieguldījumu. Var būt priekšapmaksu, starpperioda un galīgo maksājumu kopums, ko var novirzīt vismaz caur vienu valdības vienību. Valdības rezidentvienības var veikt arī avansa maksājumus no summām, ko plāno saņemt no Eiropas Savienības.
- 20.296. Ja saņēmēji ir nevaldības vienības, jebkādi valdības maksājumi, ko tā veic pirms Eiropas Savienības naudas saņemšanas, tiek atzīti kā citas debitoru/kreditoru saistības. Finanšu darījuma partneris ir Eiropas Savienība, ja nefinanšu darījumam ir iestāties uzkrājumu atzīšanas pamats; pretējā gadījumā finanšu darījuma partneris ir saņēmējs. Debitoru/kreditoru saistību apmēru samazina, kad nauda ir samaksāta.
- 20.297. Līdzfinansēto valdības izdevumu pārvedumu ierakstīšanas laiks ir laiks, kad ir piešķirta Eiropas Savienības akcepts.
- 20.298. Var būt apstākļi, kad valdības avansa maksājumi pārsniedz pieļaujamo summu, kad to nosaka akceptēšanas procesā. Ja saņēmējs var atmaksāt pārsnieguma summu, tas parāda tā citas kreditoru saistības ar valdību. Ja saņēmējs nevar atmaksāt šo summu, kapitāla pārvedumu no valdības ieraksta, anulējot citas kreditoru saistības.
- 20.299. Ja saņēmēji ir valdības vienības, valdības ieņēmumus pārvirza uz priekšu, lai saskaņotu izdevumu laiku novirzes no vispārējiem noteikumiem par ieraksta veikšanas laiku attiecībā uz šādiem pārvedumiem. Ja starp valdības izdevumiem un naudas saņemšanu ir ievērojama laika nobīde, ieņēmumus ieraksta tad, kad ir iesniegta prasība Eiropas Savienībai; to piemēro tikai tad, ja ticama informācija par izdevumu brīdi nav pieejama, summas ir lielas vai laika nobīde starp izdevumiem un prasības iesniegšanu ir maza.
- 20.300. Visus Eiropas Savienības avansa maksājumus valdības vienībām kā gala saņēmējiem daudzgadu programmu sākumā ieraksta kā finanšu avansus.

Atbalsts attīstībai

- 20.301. Valdības sniedz atbalstu citām valstīm, aizdodot līdzekļus par procentu likmi, kas ar nodomu ir zemāka par tirgus procentu likmi aizdevumiem ar salīdzināmu risku (koncesiju aizdevumi, kas aprakstīti sadaļas "Vispārējās valdības uzskaites problēmas" daļā "Parādu darbības"), vai dotācijas skaidrā naudā un natūrā.
- 20.302. Tāda starptautiskā atbalsta, kas izsniegts kā dotācijas natūrā, piemēram, pārtikas krājumu piegādes, ierakstīšana bieži sagādā grūtības. To preču un pakalpojumu cenas, ko piegādā natūrā, piemēram, pārtikas krājumiem, saņēmējā valstī var ievērojami atšķirties no cenām donora valstī. Vispārīgs princips ir uzskatīt, ka ziedojuma vērtība saņēmējam ir vienāda ar atbalsta sniegšanas izmaksām saņēmējam. Rezultātā cenas donora valstī izmanto par pamatu, lai aprēķinātu ziedojuma vērtību. Papildus pašām precēm vai pakalpojumiem jāietver visas saistības ar preču vai pakalpojumu piegādi identificējamās papildizmaksas, piemēram, transports uz ārvalstīm, piegāde attiecīgajā valstī, darba ņēmēju atalgojums ziedojuma sniedzējas valsts valdības sektorā strādājošajiem, kas sagatavo sūtījumus vai pārrauga to piegādi, apdrošināšanu un tā tālāk.

PUBLISKAIS SEKTORS

20.303. Publisko sektoru veido vispārējā valdība un publiskās sabiedrības. Elementi, kas veido publisko sektoru, jau atrodas sistēmas galvenajā sektoru struktūrā, un tos var pārkārtot, lai sagatavotu publiskā sektora kontus. To var izdarīt, saliekot kopā vispārējās valdības sektora apakšsektorus un nefinanšu un finanšu sabiedrību publiskos apakšsektorus.

Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (MABO)	Mājsaimniecības
Publiskas	Publiskas	Publiska	Privātas	Privātas
Privātas	Privātas			

20.304. Publiskās finanšu sabiedrības var tālāk iedalīt centrālajā bankā un citās publiskās finanšu sabiedrībās, kuras, ja nepieciešams, var tālāk sadalīt finanšu sabiedrību apakšsektoros.

20.2. tabula. Publiskais sektors un tā apakšsektori

Vispārējā valdība				Publiskās sabiedrības		
Centrālā valdība	Pavalsts valdība	Vietējā valdība	Sociālā nodrošināšana	Publiskās nefinanšu sabiedrības	Publiskās finanšu sabiedrības	
					Centrālā banka	Citas publiskās finanšu sabiedrības

20.305. Publiskā sektora konti var būt veidoti saskaņā ar EKS ietvaru un kontu secību, un principā gan konsolidētā, gan nekonsolidētā versija ir analītiski noderīga. Alternatīvi izkārtējumi, piemēram, valdības finanšu statistikas izkārtējuma konsolidētie un nekonsolidētie ekvivalenti, kas aprakstīti šajā nodaļā iepriekš, arī ir noderīgi.

20.306. Visas publiskā sektora institucionālās vienības ir rezidentvienības, ko kontrolē valdība tieši vai netieši kopā ar publiskā sektora vienībām. Subjekta kontroli nosaka kā spēju noteikt šā subjekta vispārējo politiku. Tas ir sīkāk aprakstīts turpmāk.

20.307. Atšķirību starp publiskā sektora vienību kā vispārējās valdības daļu vai publisku sabiedrību nosaka ar tirgus/ārpustirgus testu, kā aprakstīts 3. nodaļā un iepriekš. Ārpustirgus publiskā sektora vienības klasificē vispārējā valdībā, un tirgus publiskā sektora vienības klasificē kā publiskas sabiedrības. Vienīgais šo vispārējo noteikumu izņēmums ir konkrētas finanšu institūcijas, kuras vai nu uzrauga finanšu sektoru, vai arī tam kalpo un kuras klasificē kā publiskas finanšu sabiedrības neatkarīgi no tā, vai tās ir tirgus vai ārpustirgus sabiedrības.

20.308. Struktūras juridiskā forma nav rādītājs tās klasificēšanai sektorā. Piemēram, dažas juridiski izveidotas publiskā sektora sabiedrības var būt ārpustirgus vienības, tādēļ tās klasificē vispārējā valdībā, nevis kā publiskas sabiedrības.

Publiskā sektora kontrole

20.309. Publiskā sektora rezidentvienības kontrole ir spēja noteikt vienības vispārējo politiku. To var veikt, izmantojot vienas publiskā sektora vienības tiesās tiesības vai daudzu vienību kolektīvās tiesības. Jāņem vērā šādi kontroles rādītāji.

- a) Tiesības iecelt, aizliegt vai atlaist lielāko daļu ierēdņu, direktoru valdi utt. Ar tiesībām iecelt, atlaist, apstiprināt vai aizliegt lielāko daļu no subjekta valdes pietiek, lai noteiktu kontroli. Šādas tiesības var būt tieši vienai publiskā sektora vienībai vai netieši publiskā sektora vienībām kopā. Ja pirmās padomes iecelšanu kontrolē publiskais sektors, bet turpmāko aizstāšanu neveic šajā kontrolē, subjekts paliek publiskajā sektorā līdz brīdim, kad lielākā daļa vadītāju nav iecelti šajā kontrolē.

- b) Tiesības iecelt, aizliegt vai atlaist galvenos darbiniekus. Ja vispārējās politikas kontroli faktiski nosaka ietekmīgi valdes locekļi, piemēram, galvenais izpilddirektors, priekšsēdētājs un finanšu direktors, pilnvarām iecelt, aizliegt vai atlaist minētos darbiniekus ir lielāks spēks.
- c) Tiesības iecelt, aizliegt vai atlaist lielāko daļu subjekta galveno komiteju. Ja vispārējās politikas galvenie faktori, piemēram, samaksa augstākā līmeņa personālam un uzņēmējdarbības stratēģija, tiek deleģēti apakškomitejām, tad tiesības iecelt, atlaist vai aizliegt šo apakškomiteju direktorus ir kontroles noteicošais faktors.
- d) Īpašumtiesības uz balsstiesību vairākumu. Tās parasti nosaka kontroli, kad lēmumus pieņem, pamatojoties uz principu, ka vienai akcijai ir viena balss. Akciju turējums var būt tiešs vai netiešs, un akcijas pieder visām publiskā sektora vienībām kopā. Ja lēmumus nepieņem, pamatojoties uz principu, ka vienai akcijai ir viena balss, situācija jāanalizē, lai redzētu, vai publiskajam sektoram ir balsu vairākums.
- e) Īpašo akciju un iespēju tiesības. Šīs "zelta" vai īpašās akcijas kādreiz bija raksturīgas privatizētām sabiedrībām, un tās vēl izmanto dažas īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības. Dažos gadījumos tās dod publiskā sektora subjektiem dažas atlikušās tiesības aizsargāt intereses; šādas tiesības var būt pastāvīgas vai ierobežotas laikā. Šādu akciju pastāvēšana pati par sevi nav kontroles rādītājs, bet tā rūpīgi jāanalizē, jo īpaši apstākļi, kuros var pieprasīt pilnvaras. Ja pilnvaras ietekmē subjekta pašreizējo vispārējo politiku, tās ir nozīmīgas, pieņemot lēmumus par klasifikāciju. Citos gadījumos tās ir rezerves pilnvaras, kas var piešķirt tiesības kontrolēt vispārējo politiku ārkārtas gadījumos utt., tās uzskata par nebūtiskām, ja tās neietekmē esošo politiku, lai gan gadījumā, ja tās izmanto, tās parasti izraisa tūlītēju pārklasificēšanu. Akciju pirkšanas iespēja publiskā sektora subjektiem konkrētos apstākļos ir līdzīga situācija, un jāņem vērā, vai pilnvaras īstenot šo iespēju ietekmē subjekta vispārējo politiku.
- f) Kontroles tiesības, izmantojot līgumsaistības. Ja visu subjekta pārdošanu veic vienam publiskā sektora subjektam vai publiskā sektora subjektu grupai, veidojas dominējošās ietekmes sfēra, ko var uzskatīt par kontroli. Citu pircēju klātbūtnei vai iespēja, ka var būt citi pircēji, ir rādītājs, ka subjektu nekontrolē publiskā sektora vienības. Ja subjektam ir aizliegts sadarboties ar nepubliskā sektora klientiem publiskā sektora ietekmes dēļ, tas ir rādītājs, ka pastāv publiskā sektora kontrole.
- g) Tiesības kontrolēt saskaņā ar nolīgumu / atļauju aizņemt. Aizdevēji bieži nosaka kontroli kā nosacījumu aizdevumu piešķiršanai. Ja publiskais sektors uzliek kontroli, izmantojot aizdevumus vai aizsargājot sevi pret risku, ko rada garantija, kas ir grūtāk nekā privātā sektora subjektam parastos apstākļos saņemt bankas aizdevumu, tas ir rādītājs, ka pastāv kontrole. Ja subjekts pieprasa publiskā sektora atļauju aizņēmuma veikšanai, tas ir rādītājs, ka pastāv kontrole.
- h) Kontrole, izmantojot pārmērīgu regulējumu. Ja regulējums ir tik stingrs, ka tas faktiski diktē vispārējo uzņēmējdarbības politiku, tas ir kontroles veids. Publiskām iestādēm dažos gadījumos var būt spēcīga regulējoša līdzdalība, īpaši tādās jomās kā monopoli un privatizēti komunālie pakalpojumi, kuros ir publisko pakalpojumu elements. Regulējoša līdzdalība var pastāvēt tādās nozīmīgās jomās kā cenu noteikšana, subjektam neatdodot vispārējās politikas kontroli. Arī izvēle iekļauties vai darboties stingri regulētā vidē ir rādītājs, ka subjekts netiek kontrolēts.
- i) Citi. Kontroli var iegūt arī no statūtu pilnvarām vai tiesībām, kā noteikts subjekta dibināšanas dokumentā, piemēram, lai ierobežotu darbību, mērķus un pamatdarbības aspektus, apstiprinātu budžetu vai novērstu pārmaiņas subjekta dibināšanas dokumentā un subjekta sadalīšanos, apstiprinātu dividendes vai pārtrauktu tā attiecības ar publisko sektoru. Subjektu, kuru pilnībā vai gandrīz pilnībā finansē publiskais sektors, uzskata par kontrolētu, ja tā finansēšanas plūsmas kontroles ir pietiekami ierobežojošas, lai diktētu vispārējo politiku šajā jomā.

20.310. Katrs klasificēšanas gadījums jāvērtē atsevišķi, un daži šie rādītāji var nebūt svarīgi konkrētā gadījumā. Daži rādītāji, piemēram, 20.309. punkta a), c) un d) apakšpunktā minētie rādītāji, paši par sevi ir pietiekami, lai izveidotu kontroli. Citos gadījumos vairāki atsevišķi rādītāji kopā var norādīt uz kontroli.

Centrālās bankas

20.311. Centrālās bankas parasti uzskata par publiskām finanšu sabiedrībām, arī gadījumā, kad to vienīgais vai lielākais juridiskais īpašnieks nav valdība. Tās uzskata par publiskām sabiedrībām tāpēc, ka valdībām ir ekonomiskas īpašumtiesības vai tās īsteno kontroli ar citiem līdzekļiem.

20.312. Centrālā banka ir finanšu starpnieks, uz kura darbību attiecas konkrēti juridiski noteikumi un kas ir pakļauta valdības vispārējai kontrolei, valdībai pārstāvēt nacionālās intereses, lai gan centrālajai bankai ir liela autonomija vai neatkarība attiecībā uz tās galveno darbību veikšanu (jo īpaši monetāro politiku). Svarīgākais jautājums saistībā ar šo ir atzīt centrālās bankas galvenās funkcijas un darbību – pārvaldīt valsts rezervju aktīvus, emitēt nacionālo valūtu un īstenot monetāro politiku – nevis tās juridiskais statuss. Valdībai bieži ir formālas tiesības saņemt likvidācijas ierīzumus.

20.313. Šādas izdevīgas intereses vai valdības lomas dēļ valdības īpašumtiesības uz centrālās bankas pašu kapitālu vai vismaz rezervju aktīviem, ko pārvalda centrālā banka, tiek atzītas nacionālajos kontos kā ekonomiskas īpašumtiesības arī apstākļos, kad valdībai nav juridisku īpašumtiesību.

Publiskās kvazisabiedrības

20.314. Publiskām kvazisabiedrībām nav neatkarīgu sabiedrību juridiskā rakstura, bet to uzvedība un to īpašnieku uzvedība ir pietiekami atšķirīga – tā vairāk līdzinās subjektiem nefinanšu vai finanšu sabiedrību sektoros, tādēļ tās klasificē kā institucionālas vienības.

20.315. Kvazisabiedrības darbībām jābūt norobežotām, un ir jābūt pietiekamai informācijai, lai izveidotu pilnu kontu komplektu (skatīt 2.13. punkta f) apakšpunktu), un tām jābūt tirgus vienībām.

Īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības un nerezidenti

20.316. Publiskā sektora subjekti var izveidot vai izmantot īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības vai īpašam nolūkam izveidotos mehānismus. Šādām vienībām bieži nav darba ņēmēju vai nefinanšu aktīvu, un tām ir maz fiziskas realitātes aiz "izkārtņiem", kas apstiprina to reģistrācijas vietu. Tās var būt rezidenti citā teritorijā.

20.317. Ja īpašam nolūkam izveidotas vienības izveidojis publiskais sektors, jāpārbauda, vai tās spēj darboties neatkarīgi, vai to darbība ir ierobežota, un vai tām ir ar saviem aktīviem un saistībām saistīti riski un atbildības. Ja tās neatbilst šādiem kritērijiem, tās neatzīst par atsevišķām institucionālām vienībām un, ja tās ir rezidenti, tās konsolidē tajā publiskā sektora vienībā, kura tās izveidojusi. Ja tās ir nerezidenti, tās atzīst kā daļu no pārējās pasaules, un jebkādos to veiktos darījumus pārvirza caur to publiskā sektora vienību, kura tās izveidojusi.

20.318. Starptautiskus starpvaldību kopuzņēmumus nerezidentus, kuros nevienai pusei nav kontroles pār subjektu, iedala pie valdībām kā nosacītas rezidentvienības.

Kopuzņēmumi

20.319. Publiskā un privātā sektora vienības var veidot kopuzņēmumu, tādējādi izveidojot institucionālu vienību. Minētā vienība var savā vārdā slēgt līgumus un piesaistīt finansējumu saviem mērķiem. Vienību iedala publiskajā vai privātajā sektorā atkarībā no tā, kura puse to kontrolē.

20.320. Praksē lielākajā daļā kopuzņēmumu ir kopīga kontrole. Ja vienību klasificē kā ārpus tirgus vienību, to pieņemts klasificēt vispārējā valdībā, jo tās uzvedība līdzinās valdības vienībai. Ja vienību klasificē kā tirgus ražotāju un kontrole ir sadalīta vienādi, vienību sadala uz pusēm, proti, vienu pusi iedala publiskajā sektorā un otru – privātajā sektorā.

21. NODAĻA

SAIKNE STARP UZŅĒMĒJDARBĪBAS GRĀMATVEDĪBU UN NACIONĀLAJĒM KONTIEM UN KORPORATĪVĀS DARBĪBAS MĒRĪJUMI

21.01. Uzņēmējdarbības grāmatvedība, tāpat kā arī uzņēmējdarbības apsekojumi, ir būtisks informācijas avots par korporatīvo darbību nacionālo kontu ietvaros. Nacionālajiem kontiem ir vairākas tādas pašas iezīmes kā uzņēmējdarbības uzskaitē, un no tām raksturīgākās ir šādas iezīmes:

- a) darījumu ierakstīšana kontos, t. i., tabulās ar divām slejām;
- b) novērtējums naudā;
- c) balansposteņu izmantošana;
- d) darījumu ierakstīšana to izpildes brīdī; un
- e) kontu sistēmas iekšējā saskaņotība.

Tomēr nacionālā uzskaitē vairākos aspektos atšķiras, jo tai ir citāds mērķis, proti, nacionālās uzskaites uzdevums ir saskaņotas sistēmas ietvaros sniegt informāciju par visām valsts darbībām, nevis tikai uzņēmuma vai uzņēmumu grupas darbībām. Šis mērķis panākt saskaņotību starp visiem ekonomikas subjektiem un to attiecībām ar pārējo pasauli uzliek ierobežojumus, kas neskar uzņēmējdarbības uzskaiti.

21.02. Nacionālie konti ir starptautiski standarti, ko piemēro visas pasaules valstis. Uzņēmējdarbības uzskaites izstrāde un piemērošana valstīs atšķiras. Tomēr arī uzņēmējdarbības uzskaitē virzās uz to, lai piemērotu kopīgus starptautiskus standartus. Saskaņošanas process pasaules mērogā sākās 1973. gada 29. jūnijā līdz ar Starptautiskās Grāmatvedības standartu komitejas (SGSK) izveidi, kuras uzdevums bija izstrādāt pamata grāmatvedības standartus, sauktus par SGS (starptautiskie grāmatvedības standarti) un vēlāk par SFPS (starptautiskie finanšu pārskatu standarti), ko varētu piemērot visā pasaulē. Eiropas Savienībā ES biržu sarakstos iekļautās sabiedrības kopš 2005. gada konsolidētos pārskatus sagatavo saskaņā ar SFPS atskaites sistēmu.

21.03. Detalizētas pamatnostādnes par uzņēmējdarbības grāmatvedības saturu un par sasaisti starp uzņēmējdarbības grāmatvedību un nacionālajiem kontiem izklāstītas specializētās rokasgrāmatās. Šajā nodaļā ir sniegtas atbildes uz visbiežāk sastopamajiem jautājumiem, kas rodas, kad tiek sastādīti nacionālie konti, pamatojoties uz uzņēmējdarbības grāmatvedību, kā arī ir aplūkoti vairāki konkrēti jautājumi saistībā ar korporatīvās darbības mērīšanu.

DAŽI ĪPAŠI NOTEIKUMI UN METODES UZŅĒMĒJDARBĪBAS UZSKAITES JOMĀ

21.04. Lai iegūtu informāciju no uzņēmējdarbības grāmatvedības, nacionālo kontu speciālistiem ir jāizprot starptautiskie grāmatvedības standarti, ko piemēro privātām sabiedrībām un valdības struktūrām. Privāto sabiedrību standartus izstrādā un uztur Starptautisko grāmatvedības standartu padome (SGSP), savukārt valdības struktūru standartus izstrādā un uztur Starptautisko publiskā sektora grāmatvedības standartu padome (IPSASB). Turpmākajā tekstā ir izklāstīti vispārīgi uzņēmējdarbības uzskaites principi.

Ierakstīšanas laiks

21.05. Uzņēmējdarbības grāmatvedībā darbības ieraksta to izpildes brīdī, tādējādi radot prasījumus un saistības, neatkarīgi no maksājumiem. Šādu ierakstu pamatā ir uzkrāšanas princips, nevis naudas plūsmas princips. Arī nacionālos kontus sagatavo, pamatojoties uz uzkrāšanas principu.

Divkāršais ieraksts un četrkāršais ieraksts

21.06. Uzņēmējdarbības grāmatvedībā katru uzņēmuma darījumu ieraksta vismaz divos dažādos kontos – vienreiz to ieraksta debeta pusē un vienreiz – kredīta pusē attiecībā uz to pašu summu. Šī divkāršā ieraksta sistēma ļauj pārbaudīt kontu konsekveni.

Attiecībā uz nacionālajiem kontiem vairumam darījumu var izmantot arī četrkāršā ieraksta sistēmu. Katra no iesaistītajām institucionālajām vienībām darījumu ieraksta divreiz, piemēram, vienreiz kā nefinanšu darījumu ražošanas, ienākuma un kapitāla kontos un vienreiz kā finanšu darījumu, kas saistīts ar finanšu aktīvu un saistību pārmaiņām.

Vērtēšana

21.07. Uzņēmējdarbības grāmatvedībā un nacionālajos kontos darījumus ieraksta par cenu, par kādu vienojušies darījuma veicēji.

Aktīvus un saistības parasti novērtē saskaņā ar to sākotnējām jeb vēsturiskajām izmaksām uzņēmējdarbības vienību finanšu pārskatos, iespējams, kombinācijā ar citām cenām, piemēram, krājumu tirgus cenām. Finanšu instrumenti jānovērtē patiesā vērtībā, kas atspoguļo tirgos novērotās cenas, vajadzības gadījumā izmantojot īpašas novērtēšanas metodes.

Nacionālajos kontos aktīvus un saistības ieraksta ar faktisko vērtību brīdī, uz kuru attiecas bilance, nevis saskaņā ar sākotnējo novērtējumu.

Peļņas vai zaudējumu aprēķins un bilance

21.08. Uzņēmējdarbības grāmatvedībā sagatavo divus finanšu pārskatus: peļņas vai zaudējumu aprēķinu un bilanci. Peļņas vai zaudējumu aprēķinā kopā sagrupē darījumus attiecībā uz ieņēmumiem un izdevumiem, savukārt bilanci – aktīvu un saistību uzkrātos lielumus. Šie pārskati atspoguļo kontu saldo un darījumus agregētā līmenī. Pārskatus noformē kā kontus. Abi pārskati ir cieši saistīti. Peļņas vai zaudējumu aprēķina saldo ir uzņēmuma peļņa vai zaudējumi. Šo peļņu vai zaudējumus arī iekļauj bilanci.

21.09. Darījumu konti, kuru saldo ir iekļauts peļņas vai zaudējumu aprēķinā, ir plūsmu konti. To mērķis ir atspoguļot kopējos ienākumus un izdevumus finanšu gada laikā.

21.10. Balances ir uzkrāto lielumu konti. Tajās ir norādīta aktīvu un saistību vērtība finanšu gada beigās.

NACIONĀLIE KONTI UN UZŅĒMĒJDARBĪBAS GRĀMATVEDĪBA: PRAKTISKI JAUTĀJUMI

21.11. Lai nacionālo kontu speciālisti varētu izmantot uzņēmējdarbības grāmatvedību plašā mērogā, nevis tikai atsevišķos gadījumos, jāievēro vairāki nosacījumi.

Pirmais no tiem skar piekļuvi uzņēmējdarbības grāmatvedībai. Parasti pārskatu publicēšana ir noteikta kā obligāta lieliem uzņēmumiem. Šādu pārskatu datubāzes izveido privātās vai publiskās iestādes, un ir svarīgi, lai nacionālo kontu speciālistiem būtu nodrošināta piekļuve šīm datubāzēm. Lielu uzņēmumu gadījumā parasti ir iespējams iegūt pārskatus tieši no pašiem uzņēmumiem.

Otrais nosacījums ir noteiktas standartizācijas pakāpes ievērošana attiecībā uz uzņēmumu publicētajiem uzskaites dokumentiem, jo tas ir obligāts nosacījums šo dokumentu datorizētai apstrādei. Augsta standartizācijas pakāpe bieži ir saistīta ar to, ka pastāv struktūra, kas savāc pārskatus no uzņēmumiem šādā standartizētā formātā. Šo savākšanu var organizēt kā brīvprātīgu pasākumu, kā tas ir gadījumā, kad struktūra vada finanšu pārskatu centru, kas analizē datus struktūras dalībnieku vajadzībām, vai arī to ar tiesību aktiem var noteikt kā obligātu pasākumu, kā tas ir gadījumā, kad ar savākšanu nodarbojas nodokļu iestāde. Abos gadījumos nacionālo kontu speciālistiem ir jāpieprasa piekļuve datubāzēm, ievērojot piemēroto konfidencialitātes politiku.

21.12. Uzņēmējdarbības grāmatvedību var izmantot, ja pārskatus nesastāda standartizētā veidā. Daudzās valstīs pastāv tādi ekonomikas sektori, kuros dominē tikai nedaudzi lieli uzņēmumi, un minēto lielo uzņēmumu pārskatus var izmantot nacionālo kontu vajadzībām. Lietderīgu informāciju var atrast arī šo pārskatu piezīmēs, piemēram, detalizētāka informācija vai ieteikumi, kā interpretēt pārskatu ierakstus.

21.13. Uzņēmējdarbības apsekojumi ir vēl viens būtisks datu avots par korporatīvajām darbībām nacionālo kontu vajadzībām. Šādi apsekojumi sniedz apmierinošus rezultātus, ja uzdotie jautājumi atbilst uzņēmējdarbības grāmatvedības ierakstiem un jēdzieniem. Uzņēmums nesniegs ticamu informāciju, kas nav balstīta uz informāciju pašā uzņēmuma iekšējā informācijas sistēmā. Uzņēmējdarbības apsekojumi kopumā ir nepieciešami pat tad, kad nacionālo kontu speciālisti var piekļūt uzskaites datubāzēm, jo šādu datubāzu informācija reti ir pietiekami detalizēta, lai apmierinātu visas nacionālo kontu speciālistu vajadzības.

21.14. Globalizācija apgrūtinā uzņēmējdarbības grāmatvedības izmantošanu nacionālo kontu sagatavošanā. Lai uzņēmējdarbības grāmatvedības dati būtu noderīgi, tie ir jāsapatavo, ņemot vērā uzņēmumu nacionālo piederību, bet tā nenotiek, ja uzņēmumiem ir meitasuzņēmumi ārvalstīs. Ja uzņēmums īsteno savu darbību ārpus nacionālās teritorijas, ir nepieciešamas korekcijas, lai atspoguļotu nacionālo situāciju, pamatojoties uz uzņēmumu uzņēmējdarbības grāmatvedību. Uzņēmumiem uzņēmējdarbības grāmatvedības datubāzei ir jāsniedz vai nu pārskati, ņemot vērā nacionālo piederību, vai korekcijas, lai atspoguļotu uzņēmuma pārskatus, ņemot vērā nacionālo piederību. Nodokļu iestāde, savācot pārskatus no uzņēmumiem, parasti pieprasa, lai dati būtu sniegti, ņemot vērā uzņēmuma nacionālo piederību, kas ļauj aprēķināt peļņas nodokli, un tas ir visvēlamākais gadījums nacionālo kontu vajadzībām.

21.15. Jāievēro vēl viens praktisks nosacījums – finanšu gadam jāatbilst nacionālo kontu atskaites periodam. Attiecībā uz gada pārskatiem šis periods parasti ir kalendārais gads, un tādēļ, lai pēc iespējas labāk varētu izmantot uzņēmējdarbības grāmatvedību, ir vēlams, ka lielākā daļa uzņēmumu uzsāk finanšu gadu 1. janvārī. Uzņēmumi var izvēlēties citus finanšu gada sākuma datumus. Attiecībā uz darbībām, kas atbilst plūsmām nacionālajos kontos, bieži ir pieņemami no jauna sagatavot pārskatus, par periodu nosakot kalendāro gadu un apvienojot divu secīgu finanšu gadu daļas, bet bilanču sagatavošanā šī metode nesniedz pietiekami apmierinošus rezultātus, it īpaši attiecībā uz posteņiem, kuri katru gadu ir pakļauti straujām svārstībām. Lielie uzņēmumi bieži sagatavo ceturkšņa pārskatus, bet tikai retos gadījumos tos vāc sistemātiski.

PĀREJA NO UZŅĒMĒJDARBĪBAS GRĀMATVEDĪBAS UZ NACIONĀLAJEM KONTIEM: NEFINANŠU UZŅĒMUMU PIEMĒRS

21.16. Lai izmantotu datus no nefinanšu uzņēmumu grāmatvedības nacionālo kontu sagatavošanai, nepieciešams ieviest vairākas korekcijas. Šīs korekcijas var iedalīt trīs kategorijās: konceptuālās korekcijas, korekcijas konsekvences nodrošināšanai ar citu sektoru pārskatiem, pilnīguma korekcijas.

Konceptuālās korekcijas

21.17. Konceptuālās korekcijas ir nepieciešamas, jo uzņēmējdarbības grāmatvedībā neizmanto tos pašus jēdzienus kā nacionālajos kontos, un, ja šie jēdzieni ir tuvi, tad novērtēšanas metodes var atšķirties. Konceptuālo korekciju piemēri izlaidis aprēķināšanai:

- a) korekcijas pārejai uz bāzes cenu. Uzņēmumu apgrozījums parasti ir bez PVN, taču tas bieži ietver citus produktu nodokļus. Turpretim produktu subsīdijas reti iekļauj apgrozījumā. Tādēļ ir nepieciešams ieviest korekcijas uzņēmējdarbības grāmatvedības datus, atskaitot produktu nodokļus un pieskaitot produktu subsīdijas, lai nonāktu pie izlaidis aplēses bāzes cenās;
- b) apdrošināšanas prēmijas. Uzņēmumu maksātās apdrošināšanas prēmijas veido daļu no to izdevumiem, bet nacionālo kontu vajadzībām ir nepieciešams tās sadalīt trīs posteļos: neto prēmijas, apdrošināšanas pakalpojums un prēmiju papildinājumi. Starppatēriņš ir tikai pakalpojumam atbilstošā daļa, tāpēc veic korekciju, no bruto maksājuma atskaitot neto prēmijas un prēmiju papildinājumus.

Korekcijas konsekvences nodrošināšanai ar citu sektoru pārskatiem

21.18. Nacionālo kontu vajadzībām ir nepieciešams, lai uzņēmumu pārskati būtu atbilstīgi citu uzņēmumu un citu institucionālo sektoru vienību pārskatiem. Tādēļ nodokļiem un subsīdijām, kas vērtēti, pamatojoties uz uzņēmumu pārskatiem, jāatbilst nodokļiem un subsīdijām, ko saņēmusi vai samaksājusi vispārējā valdība. Praksē tas tā nenotiek, tādēļ ir nepieciešami noteikumi šādas atbilstības nodrošināšanai. Parasti informācija no vispārējās valdības ir ticamāka nekā tā, kas iegūta no uzņēmumiem, tāpēc jākorrigē no uzņēmējdarbības grāmatvedības iegūtie dati.

Pilnīguma korekciju piemēri

21.19. Attiecībā uz uzņēmumu uzskaites datiem pilnīguma korekcijas var būt saistītas ar statistikas datu trūkumu, atbrīvojumu no nodokļu un sociālajām deklarācijām un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

Konkrētu korekciju piemēri:

- a) izvairīšanās no nodokļu maksāšanas attiecībā uz pārdoto izlaidi un tālākpārdošanai paredzēto preču pārdošanu. Uzņēmumi var pārāk zemu novērtēt pārdošanas apjomu vērtību, lai izvairītos no nodokļu maksāšanas, un tad veic korekciju attiecībā uz šo nepilnīgo deklarēšanu, pamatojoties uz nodokļu iestāžu sniegto informāciju;
- b) ienākums natūrā ir darba ņēmēju atlīdzība preču un pakalpojumu veidā, ko sniedz bez maksas. Ja šo izlaidi un ienākumu neieraksta uzņēmējdarbības grāmatvedībā, attiecībā uz reģistrētajām vērtībām ievieš korekcijas nacionālo kontu vajadzībām. Gadījumos, kad darba ņēmēji tiek izmitināti bez maksas, attiecīgo īpašuma nomas pakalpojumu aplēses iekļauj izlaidē un darba ņēmēju ienākumos, ja tos jau nav iekļāvuši uzņēmējdarbības grāmatvedībā;
- c) dzeramnaudas. Ja darba ņēmēji saņem dzeramnaudu no uzņēmuma klientiem, tā uzskatāma par daļu no apgrozījuma un līdz ar to – par daļu no izlaidis. Dzeramnaudu, ko uzņēmējdarbības grāmatvedībā neieraksta kā izlaidi un darba ņēmēju ienākumus, aplēš, un izlaidi un ienākumus koriģē nacionālo kontu vajadzībām.

ĪPAŠI JAUTĀJUMI**Turēšanas guvumi un zaudējumi**

21.20. Turēšanas guvumi un zaudējumi ir viena no lielākajām grūtībām pārejā no uzņēmējdarbības grāmatvedības uz nacionālajiem kontiem, galvenokārt uzņēmējdarbības grāmatvedībā pieejamās informācijas iezīmju dēļ. Piemēram, izejvielu starppatēriņš var nebūt tieša iegāde, bet gan izņemšana no uzkrātajiem lielumiem. Nacionālajos kontos izņemšanu no uzkrātajiem lielumiem vērtē pēc faktiskās tirgus cenas, turpretim uzņēmējdarbības grāmatvedībā atskaitījumus no uzkrātajiem lielumiem vērtē pēc to vēsturiskās cenas, t. i., pēc preču cenas iegādes brīdī. Nacionālajos kontos atšķirība starp abām cenām ir turēšanas guvumi vai zaudējumi.

21.21. Turēšanas guvumu/zaudējumu no uzkrātajiem lielumiem izslēgšana nav vienkārša, jo ir nepieciešams apkopot liela apjoma un dažāda veida uzskaites papildinformāciju un balstīties uz daudziem pieņēmumiem. Apkopotajai informācijai jāattiecas gan uz uzkrāto produktu veidu, gan uz cenu pārmaiņām gada laikā. Tā kā pieejamā informācija par produktu veidu biežāk attiecas uz pirkumiem un pārdevumiem, nevis uz pašiem uzkrātajiem lielumiem, aplēses iznāk balstīt uz modeļiem, kuru atbilstību ir grūti pārbaudīt. Neskatoties uz šo neprecizitāti, šīs darbības ir jāveic, lai varētu izmantot uzņēmējdarbības uzskaites datus.

- 21.22. Aktīvu novērtēšana patiesā vērtībā sniedz labāku kopskatu par bilanci nekā novērtēšana pēc vēsturiskajām izmaksām, bet tā arī rada vairāk datu par turēšanas guvumiem un zaudējumiem.

Globalizācija

- 21.23. Globalizācija apgrūtina uzņēmējdarbības grāmatvedības izmantošanu gadījumos, kad uzņēmējdarbībai ir ražotnes ārzemēs. Šajā sakarā darbības ārpus nacionālajām robežām ir jāizslēdz no pārskatiem, lai tos varētu izmantot nacionālajos kontos. Šāda izslēgšana ir sarežģīta, izņemot labāko gadījumu, kad nodokļu noteikumi nosaka, ka uzņēmumiem jāpublicē pārskati par to darbību tikai vienīgi nacionālajā teritorijā. Novērtēšanas problēmas rada arī daudznacionālu uzņēmumu grupu pastāvēšana, jo apmaiņa starp meitasuzņēmumiem var notikt, pamatojoties uz tādām cenām, kas neatbilst atvērtā tirgus cenām, bet gan ir noteiktas, lai maksimāli samazinātu vispārējo nodokļu slogu. Nacionālo kontu speciālisti veic korekcijas, lai saskaņotu grupu iekšējo darījumu cenas ar tirgus cenām. Praksē tas ir ārkārtīgi sarežģīti gan informācijas trūkuma dēļ, gan arī tādēļ, ka nepastāv salīdzināms brīvais tirgus ļoti specializētiem ražojumiem. Korekcijas var ieviest tikai izņēmuma gadījumos, balstoties uz analīzi, kas ir atzīta ekspertu vidū attiecīgajā nozarē.
- 21.24. Globalizācija ir no jauna sekmējusi importa un eksporta ierakstīšanu, pamatojoties uz preču īpašumtiesību maiņu, nevis uz to fiziskās atrašanās vietas maiņu. Tādējādi uzņēmējdarbības grāmatvedība labāk atbilst nacionālo kontu vajadzībām, jo uzņēmējdarbības grāmatvedības datu pamatā arī ir preču īpašumtiesību maiņa, nevis to fiziskās atrašanās vietas maiņa. Kad uzņēmums pasūta pārstrādi citam uzņēmumam ārpus nacionālās ekonomiskās teritorijas, uzņēmējdarbības grāmatvedības datu pamatā ir piemērota informācija, lai tos izmantotu kā datu avotu nacionālo kontu vajadzībām. Lai gan tas ir lietderīgi, joprojām pastāv daudzas mērīšanas problēmas saistībā ar daudznacionālas uzņēmējdarbības novērtēšanu nacionālo kontu ietvaros.

Apvienošanās un pārņemšana

- 21.25. Korporatīvās pārstrukturēšanas rezultātā notiek finanšu aktīvu un saistību rašanās un izzušana. Kad sabiedrība izzūd kā neatkarīga juridiska persona, jo to absorbējušas viena vai vairākas sabiedrības, visi finanšu aktīvi un saistības, tostarp akcijas un cits pašu kapitāls, kas pastāvēja starp minēto sabiedrību un tām, kuras to absorbēja, no nacionālo kontu sistēmas izzūd. Tādu notikumu ieraksta kā sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas kontā "citas aktīvu apjoma pārmaiņas".
- 21.26. Tomēr sabiedrības akciju un cita pašu kapitāla pirkšanu apvienošanās ietvaros ieraksta kā finanšu darījumu starp pircējsabiedrību un iepriekšējo īpašnieku. Esošo akciju aizstāšanu ar pārņēmējsabiedrības vai jaunās sabiedrības akcijām ieraksta kā akciju izpirkšanu, ko papildina jaunu akciju emisija. Finanšu aktīvi un saistības, kas pastāvēja starp pārņemto sabiedrību un trešām personām, paliek nemainīgi un pāriet pie pārņēmējsabiedrības (-ām).
- 21.27. Ja sabiedrību juridiski sadala divās vai vairākās institucionālajās vienībās, jaunos finanšu aktīvus un saistības (finanšu aktīvu rašanos) ieraksta kā sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas.

22. NODAĻA

SATELĪTKONTI

IEVADS

22.01 Šī nodaļa vispārīgi iepazīstina ar satelītkontiem. Tajā aprakstīts, kā centrālo ietvaru var izmantot kā moduļu sistēmu, kura kalpo daudzām svarīgām datu vajadzībām.

22.02 Satelītkontos izstrādā vai groza centrālā ietvara tabulas un kontus, lai nodrošinātu konkrētas datu vajadzības.

22.03 Centrālo ietvaru veido turpmāk norādītie komponenti:

- a) integrētie ekonomiskie konti (institucionālo sektoru konti), kas sniedz pārskatu par visām ekonomikas plūsmām un uzkrātajiem lielumiem;
- b) ielaides un izlaides ietvars, kas sniedz pārskatu par preču un pakalpojumu piedāvājumu un izlietojumu faktiskajās cenās un apjoma izteiksmē;
- c) tabulas, kas nozaru informāciju ielaides un izlaides ietvarā saista ar institucionālo sektoru kontiem;
- d) izdevumu tabulas valdības, mājsaimniecību un sabiedrību funkciju dalījumā;
- e) tabulas par iedzīvotāju skaitu un nodarbinātību.

Šos kontus un tabulas var sagatavot par gadu vai ceturksni, kā arī nacionālā vai reģionālā mērogā.

22.04 Satelītkonti apmierina īpašas datu vajadzības, sniedzot detalizētu informāciju, pārkārtojot centrālā ietvara jēdzienus vai nodrošinot papildu informāciju, piemēram, par nemonetārām plūsmām un uzkrātajiem lielumiem. Tajos var atkāpties no centrālajiem jēdzieniem. Mainot minētos jēdzienus, var uzlabot saistību ar ekonomikas teorijas jēdzieniem (piemēram, labklājība vai darījumu izmaksas), administratīvajiem jēdzieniem (piemēram, ar nodokli apliekams ienākums vai peļņa uzņēmējdarbības grāmatvedībā) un politikas jēdzieniem (piemēram, stratēģiskās nozares, zināšanu ekonomika un uzņēmējdarbības ieguldījumi), kurus izmanto nacionālā vai Eiropas mēroga ekonomikas politikā. Tādos gadījumos satelītsistēmā būs iekļauta arī tabula, kurā norādīta saikne starp nozīmīgākajiem agregātiem satelītkontā un centrālajā ietvarā.

22.05 Satelītkontus var veidot, sākot no vienkāršām tabulām līdz izvērstiem kontu kopumiem. Satelītkontus var apkopot un publicēt par gadu vai ceturksni. Dažus satelītkontus ir lietderīgi sagatavot retāk, piemēram, vienu reizi piecos gados.

22.06 Satelītkontiem var būt dažādas pazīmes:

- a) saikne ar funkcijām kā funkcionālajos satelītkontos;
- b) saikne ar nozarēm vai produktiem, vienu īpašo sektoru kontu veidu;
- c) saikne ar institucionālajiem sektoriem, otru īpašo sektoru kontu veidu;
- d) papildinājumi ar fiziskiem vai citiem nemonetāriem datiem;
- e) papildu informācija;
- f) papildu jēdzienu izmantošana;
- g) dažu pamatjēdzienu grozījumi;
- h) modelēšanas izmantošana vai eksperimentālu rezultātu iekļaušana.

Uz konkrētiem satelītkontiem var attiekties viena vai vairākas a) līdz h) apakšpunktos minētās pazīmes. Tas ir atspoguļots 22.1. tabulā.

22.1. tabula. Pārskats par satelītkontiem un to galvenajām pazīmēm

	Astoņas satelītkontu pazīmes								
		Īpašie sektora konti							
	Funkcionālie konti	Saikne ar nozarēm vai produktiem	Saikne ar institucionālajiem sektoriem	Nemone-tāro datu iekļaušana	Papildu informācija	Papildu jēdzieni	Atšķirīgi pamatjēdzieni	Eksperimentāli rezultāti un modeļēšanas lielāka izmantošana	ES nosūtīšanas programmas daļa

1. Šajā nodaļā aprakstītie satelītkontu

Lauksaimniecība		X			X	X			X
Vide	X	X		X	X	X	X	X	X
Veselība	X	X		X	X		X		X
Mājsaimniecību ražošana			X	X	X		X	X	
Darbspēka un sociālās uzskaites matrica (SUM)		X	X	X	X				
Ražīgums un pieaugums		X		X	X	X	X	X	X
Pētniecība uz izstrāde	X	X		X	X		X	X	
Sociālā aizsardzība	X			X	X				X
Tūrisms	X	X		X	X	X			

2. Citās nodaļās aprakstītie satelītkontu

Maksājumu bilance			X		X				X
Valdības finanses			X		X	X			X
Monetārā un finanšu statistika un līdzekļu plūsma			X		X	X			X
Papildu pensijas tabula			X		X	X	X	X	X

3. Citu satelītkontu piemēri, kuros izmanto starptautiskas pamatnostādnes vai kuri ir iekļauti ES datu nosūtīšanas programmā

Korporatīvā darbība			X		X				
Neformālais sektors					X			X	
Bezpeļņas organizācijas			X		X			X	
Publiskais sektors			X		X				
Nodokļu ieņēmumu tabulas			X		X				X

22.07 Šajā nodaļā aplūkotas satelītkontu pazīmes un īsumā aprakstīti deviņi dažādi satelītkontu:

- a) lauksaimniecības konti;
- b) vides konti;
- c) veselības aprūpes konti;

- d) mājsaimniecību ražošanas konti;
- e) darbaspēka konti un sociālās uzskaites matricas;
- f) ražīguma un pieauguma konti;
- g) pētniecības un izstrādes konti;
- h) sociālās aizsardzības konti;
- i) tūrisma konti.

Citās nodaļās aprakstīti citi satelītkonti, piemēram, maksājumu bilance, valdības finanšu statistika, monetārā un finanšu statistika un papildu pensijas tabula.

2008. gada NKS plaši aprakstīti vairāki satelītkonti, kuri mazāk aplūkoti EKS 2010. Piemēri ir šādi:

- a) 2008. gada NKS 21. nodaļa. Korporatīvās darbības konti;
- b) 2008. gada NKS 22. nodaļa. Publiskā sektora konti;
- c) 2008. gada NKS 23. nodaļa. Bezpeļņas organizāciju konti;
- d) 2008. gada NKS 25. nodaļa. Neformālā sektora konti.

Lai varētu veikt starptautisku nodokļu līmeņa un struktūras salīdzināšanu, nacionālo nodokļu ieņēmumu statistiku iesniedz ESAO, SVF un Eurostat. Jēdzieni un dati ir pilnībā saistīti ar tiem jēdzieniem un datiem, kuri ir iekļauti nacionālajos kontos. Tādēļ nodokļu ieņēmumu statistika ir nacionālo kontu satelītu piemērs.

Minētie piemēri ir izveidoto satelītkontu piemēri, jo uz tiem attiecas īpašas starptautiskas pamatnostādnes vai arī tie jau ir iekļauti starptautiskā nosūtīšanas programmā. Satelītkonti, kas izstrādāti dažādās valstīs, liecina par satelītkontu nozīmi un lietderību, un to piemēri ir šādi:

- a) kultūras un radošā sektora konti parāda kultūras un radošā sektora ekonomisko nozīmi;
- b) izglītības konti parāda izglītības nodrošināšanas, izlietojuma un finansēšanas ekonomisko nozīmi;
- c) enerģijas konti parāda dažāda veida enerģijas ekonomisko nozīmi un to saikni ar importu, eksportu un valdības nodokļiem un subsīdijām;
- d) zivsaimniecības un mežsaimniecības konti parāda to ekonomisko nozīmi valstī un reģionā;
- e) informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) konti parāda nozīmīgāko IKT produktu piedāvājumu un izlietojumu un to ražotājus;
- f) publisko izdevumu pārdales konts parāda, kuras ienākuma grupas gūst labumu no publiskajiem izdevumiem, piemēram, izglītībai, veselības aprūpei, kultūrai un mājokļiem;
- g) dzīvojamo ēku konti parāda dzīvojamo ēku ekonomisko nozīmi valstī un reģionā;
- h) drošības konti parāda, kādi ir publiskie un privātie izdevumi par drošību;
- i) sporta konti parāda sporta ekonomisko nozīmi;
- j) ūdens konti parāda mijiedarbību starp fizisko ūdens sistēmu un ekonomiku nacionālajā un upju baseinu līmenī.

22.08 Lielā satelītkontu grupā izmanto funkcionālu pieeju. Dažādās funkcionālās klasifikācijas ir aprakstītas šajā nodaļā.

22.09 Plašais satelītkontu klāsts liecina, ka nacionālie konti kalpo dažādām statistikas nozarēm. Turklāt satelītkonti ilustrē centrālā ietvara priekšrocības un ierobežojumus. Šos centrālā ietvara jēdzienus, klasifikācijas un atveidojumus, piemēram, piedāvājuma un izlietojuma tabulas, piemērojot plašam tematu klāstam, atklājas satelītkontu pieejas elastīgums un atbilstība šiem tematiem. Vienlaikus jēdzienu papildinājumi, pārkārtējumi un grozījumi parāda arī centrālā ietvara ierobežojumus attiecībā uz šo tematu izpēti. Piemēram, vides konti paplašina centrālo ietvaru, lai ņemtu vērā ārējās vides ietekmi, un mājsaimniecību ražošanas konti paplašina ražošanas jēdziena robežas, lai iekļautu neapmaksātos mājsaimniecību pakalpojumus. Tādējādi tie uzskatāmi parāda, ka centrālajā ietvarā izmantotais produkta, ienākuma un patēriņa jēdziens nav visaptveroša mērvienība, lai novērtētu labklājību.

22.10 Nozīmīgākās satelītkontu priekšrocības ir šādas:

- a) to pamatā ir skaidru definīciju kopums;
- b) sistematiskas uzskaites pieejas piemērošana. Piemēri ir vienas kopsummas sadalījums dažādās dimensijās, piemēram, preču un pakalpojumu piedāvājums un izlietojums produktu un nozaru dalījumā; kas ražo, kas maksā un kas izmanto pakalpojumu; sistematiska uzkrāto lielumu plūsmas uzskaitē; un konsekventa uzskaitē monetārā un nemonetārā izpratnē. Sistematiskas uzskaites pieejai ir raksturīga konsekvence un saskaņotība. Tā ļauj veikt arī grāmatvedības analīzi, balstoties uz sadalījumu, turklāt kopsummas pārmaiņas ir skaidrojamas ar tās daļu pārmaiņām, vērtības pārmaiņas ir skaidrojamas ar apjoma un cenas pārmaiņām, uzkrāto lielumu pārmaiņas uzskaita ar attiecīgajām plūsmām un nemainīgiem koeficientiem, kurus izmanto ielaides un izlaides analīzē. Šādas grāmatvedības analīzes var papildināt ar modelēšanu, kurā tiek ņemta vērā ekonomiskā izturēšanās;
- c) cieša saikne ar nacionālo kontu uzskaites pamatjēdzieniem. Piemēri ir īpašu uzkrāto lielumu un plūsmu jēdzieni, piemēram, ražošana, darba ņēmēju atalgojums, nodokļi, sociālie pabalsti un kapitāla veidošana, jēdzieni klasifikācijā nozaru un institucionālo sektoru dalījumā, piemēram, lauksaimniecības un apstrādes rūpniecības nozares vai valdības sektors, un galvenie balansposteņi, piemēram, pievienotā vērtība, iekšzemes produkts, izmantojamais ienākums un neto vērtība. Šādi nacionālo kontu uzskaites pamatjēdzieni ir ieviesti visā pasaulē, tie laika gaitā paliek nemainīgi, un tos mēra salīdzinoši neatkarīgi no politiskā spiediena;
- d) cieša saikne ar nacionālo kontu statistiku; dati ir viegli pieejami, salīdzināmi laika gaitā, apkopoti saskaņā ar vienotiem starptautiskiem standartiem un sasaista satelītkontu mērus nacionālās ekonomikas un tās galveno sastāvdaļu kontekstā, piemēram, saistībā ar ekonomisko izaugsmi un publiskām finansēm.

Funkcionālās klasifikācijas

22.11 Funkcionālās klasifikācijās izdevumus klasificē sektoru dalījumā un atkarībā no izdevumu mērķa. Tie ilustrē patērētāju, valdības, bezpeļņas organizāciju un ražotāju uzvedību.

22.12 EKS ir šādas četras atšķirīgas funkcionālās klasifikācijas:

- a) individuālā patēriņa veidu klasifikācija (COICOP);
- b) valdības funkciju klasifikācija (COFOG);
- c) bezpeļņas organizāciju mērķu klasifikācija (COPNI);
- d) ražotāju izmaksu klasifikācija pēc mērķa (COPP).

22.13 COICOP ir izšķiramas šādas 14 pamatkategorijas:

- a) pārtika un bezalkoholiskie dzērieni;
- b) alkoholiskie dzērieni, tabaka un narkotikas;
- c) apģērbi un apavi;

- d) mājvieta, ūdens, elektrība, gāze un cits kurināmais;
- e) dzīvokļa iekārta, mājsaimniecības ierīces un regulāra mājsaimniecības apkope;
- f) veselība;
- g) transports;
- h) sakari;
- i) atpūta un kultūra;
- j) izglītība;
- k) restorāni un viesnīcas;
- l) dažādas preces un pakalpojumi;
- m) mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju individuālā patēriņa izdevumi;
- n) vispārējās valdības individuālā patēriņa izdevumi.

Pirmās 12 kategorijas veido kopējos individuālos patēriņa izdevumus dalījumā pa mājsaimniecībām. Pēdējās divas atspoguļo mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju (MABO) un vispārējās valdības sektoru individuālā patēriņa izdevumus, t. i., to sociālos pārvedumus natūrā. Visas 14 kategorijas kopā atspoguļo mājsaimniecību faktisko kopējo patēriņu.

- 22.14 MABO un vispārējās valdības individuālā patēriņa izdevumi ir sadalīti piecās kopīgās apakškategorijās, kas atspoguļo būtiskākos politikas jautājumus: mājvieta, veselība, atpūta un kultūra, izglītība un sociālā aizsardzība. Tās ir arī mājsaimniecību individuālā patēriņa izdevumu COICOP funkcijas; sociālā aizsardzība ir 12. kategorijas "*Dažādas preces un pakalpojumi*" apakškategorija. Rezultātā COICOP arī parāda katrā no šīm piecām kopīgajām apakškategorijām privāto mājsaimniecību, valdības un mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju nozīmi. Piemēram, tā var parādīt valdības nozīmi, nodrošinot mājvietu, veselību un izglītību.
- 22.15 COICOP noder arī citiem būtiskiem izlietojumiem, piemēram, ar apakškategoriju palīdzību nosaka mājsaimniecību izdevumus par ilglietojuma patēriņa precēm. Lai savāktu informāciju par mājsaimniecību izdevumiem, mājsaimniecību budžeta apsekojumos bieži izmanto klasifikācijas shēmu, kas balstīta uz COICOP. Rezultātus var sasaistīt ar produktiem piedāvājuma un izlietojuma tabulā.
- 22.16 Valdības izdevumu klasifikācija funkciju dalījumā (COFOG) ir galvenais rīks, lai aprakstītu un analizētu valdības finanses. Desmit galvenās izšķiramās kategorijas ir šādas:
- a) vispārējie valdības dienesti;
 - b) aizsardzība;
 - c) sabiedriskā kārtība un drošība;
 - d) ekonomikas lietas;
 - e) vides aizsardzība;
 - f) mājvietas un komunālie dienesti;
 - g) veselība;
 - h) atpūta, kultūra un reliģija;
 - i) izglītība;
 - j) sociālā aizsardzība.

Klasifikāciju var izmantot, lai klasificētu valdības individuālā un kolektīvā patēriņa izdevumus. Tomēr tā noder arī tam, lai parādītu cita veida izdevumu, piemēram, subsīdiju, ieguldījumu dotāciju un sociālās palīdzības nauda, nozīmi politikas mērķu sasniegšanā.

22.17 Lai aprakstītu un analizētu privātās māsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju izdevumus, izmanto COPNI. Deviņas izšķiramās pamatkategorijas ir šādas:

- a) mājvietas;
- b) veselība;
- c) atpūta un kultūra;
- d) izglītība;
- e) sociālā aizsardzība;
- f) reliģija;
- g) politiskās partijas, darba un profesionālās organizācijas;
- h) vides aizsardzība;
- i) Citur neklasificēti pakalpojumi

22.18 Lai aprakstītu un analizētu ražotāju uzvedību, var izmantot COPP. Ir izšķiramas sešas pamatkategorijas;

- a) infrastruktūras izmaksas;
- b) pētniecības un izstrādes izmaksas;
- c) vides aizsardzības izmaksas;
- d) tirgvedības izmaksas;
- e) cilvēkresursu attīstības izmaksas;
- f) pašreizējo ražošanas programmu, administrācijas un pārvaldības izmaksas.

COPP kombinācijā ar informāciju darījumu dalījumā var nodrošināt informāciju par uzņēmējdarbības pakalpojumu "piesaistīšanu no malas", t. i., palīgdarbību aizstāt ar attiecīgo pakalpojumu iegādi no citiem ražotājiem, piemēram, attiecībā uz tīrīšanu, ēdināšanu, transportu un pētniecību.

22.19 COFOG un COPP atspoguļo valdības un ražotāju izdevumus par vides aizsardzību. Šo informāciju izmanto, lai aprakstītu un analizētu mijiedarbību starp ekonomisko izaugsmi un vidi.

22.20 Dažus izdevumus, piemēram, galapatēriņa izdevumus un starppatēriņu, var klasificēt funkciju un produktu grupu dalījumā. Produktu klasifikācija parāda, kas tie ir par produktiem, un apraksta dažādus ražošanas procesus un to saikni ar produktu piedāvājumu un izlietojumu. Tas ir pretstatā funkcionālajai klasifikācijai, kurā

- a) izdevumi par dažādiem produktiem var kalpot vienai funkcijai;
- b) izdevumi par vienu produktu var kalpot dažādām funkcijām;
- c) daži izdevumi nav saistīti ar produktiem, bet var būt ļoti nozīmīgi funkcionālai klasifikācijai, piemēram, subsīdijas un sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā to izdevumu klasifikācijai, ko veic vispārējā valdība.

GALVENĀS SATELĪTKONTU PAZĪMES**Funkcionālie satelītkonti**

- 22.21 Funkcionālie satelītkonti veltīti tam, lai aprakstītu un analizētu ekonomiku kādas funkcijas skatījumā, piemēram, vidi, veselību un pētniecību un izstrādi. Tie katrai funkcijai nodrošina sistemātisku uzskaites sistēmu. Tie nenodrošina pārskatu par nacionālo ekonomiku, bet gan velta uzmanību tam, kas ir būtisks funkcijai. Tātad tajos atspoguļo informāciju, kas neparādās centrālā ietvara agregātos, tajos ir pārkārtota informācija, pievienota informācija par nemonetārām plūsmām un uzkrātiem lielumiem, ignorēti aspekti, kas nav būtiski izvēlētajai funkcijai, un definēti funkcionālie agregāti kā galvenie jēdzieni.
- 22.22 Centrālais ietvars pēc būtības galvenokārt ir institucionāls. Funkcionālais satelītkonts var apvienot funkcionālo pieeju ar darbības un produkta analīzi. Šāda kombinēta pieeja ir lietderīga daudzām jomām, piemēram, kultūrai, sportam, izglītībai, veselībai, sociālajai aizsardzībai, tūrismam, vides aizsardzībai, pētniecībai un izstrādei, attīstības atbalstam, transportam, drošībai un mājvietām. Lielākā daļa šo jomu attiecas uz pakalpojumiem; parasti tās ir saistītas ar virkni darbību un daudzos gadījumos atbilst tematiem, kuri ir saistīti ar ekonomiskās izaugsmes vai sociālām problēmām.
- 22.23 Funkcionālo satelītkontu galvenais jēdziens ir nacionālie izdevumi par funkciju, kā norādīts 22.2. tabulā. Šis galvenais jēdziens ir noderīgs, arī definējot funkcionālā satelītkonta aptvērumu.
- 22.24 Lai analizētu funkcijas izlietojumu, ir jāuzdod jautājumi, piemēram, šāds: "Cik daudz resursu ir veltīts izglītībai, transportam, tūrismam, vides aizsardzībai un datu apstrādei?". Lai atbildētu uz šiem jautājumiem, ir jāpieņem lēmums par šādiem aspektiem:
- kādi produkti ir būtiski attiecīgajai jomai? Nacionālajos izdevumos ir iekļauti visi šādu produktu kārtējie izlietojuma veidi un kapitāla veidošana;
 - kurām darbībām ierakstīs kapitālu;
 - kuri pārvedumi ir būtiski šai jomai.

22.2. tabula. Nacionālie izdevumi funkcijai vai produktam

	Gada datu rindas
Izvēlēto produktu faktiskais galapatēriņš	
Tirgus produkti	
Ārpustirgus produkti	
Individuāls	
Kolektīvs	
Starppatēriņš	
Faktisks	
Iekšējs	
Bruto kapitāla veidošana	
izvēlētajiem produktiem	
cits	
Izvēlētie kārtējie pārvedumi	
Izvēlētie kapitāla pārvedumi	
Pārējās pasaules finansēts rezidentvienību izlietojums	
Nacionālie izdevumi	

22.3. tabula. Raksturīgo un saistīto produktu piedāvājums

	Nozares izlaide				Citi ražotāji			Kopā	Imports	Kopējais piedāvājums bāzes cenās	Tirdzniecības un transporta uzcenojumi	Produktu nodokļi	Produktu subsīdijas	Kopējais piedāvājums pircēju cenās
	Raksturīgie ražotāji	Galvenais produkts	Sekundārais produkts	Palīgprodukts	Kopā	Galvenais	Sekundārais							
Raksturīgie produkti														
1.														
2.														
...														
Saistītie produkti														
1.														
2.														
....														
Citi produkti														
Kopā														

22.4. tabula. Raksturīgo un saistīto produktu izlietojums

	Ražošanas izmaksas nozaru dalījumā				Citi ražotāji			Kopā	Eksports	Galapatēriņš			Kopā	Bruto kapitāla veidošana	Kopējais izlietojums pircēju cenās
	Raksturīgie ražotāji				Citi ražotāji					Mājsaimniecības	Valdība	MABO			
	Galvenais produkts	Sekundārais produkts	Palīgprodukts	Kopā	Galvenais produkts	Sekundārais produkts	Palīgprodukts								
Raksturīgie produkti															
1.															
2.															
...															
Saistītie produkti															
1.															
2.															
....															
Citi produkti															
Kopā															
Darbinieku atalgojums															
Citi neto ražošanas nodokļi															
Pamatkapitāla patēriņš															
Īpaši produkti (raksturīgie vai saistītie)															
Citi															
Neto pamatdarbības pārpalikums															
Kopā															
Papildu informācija															
Darbaspēka izlietojums															
Bruto pamatkapitāla veidošana															
Īpaši produkti															
Citi															
Neto uzkrātais pamatkapitāls															
Īpaši produkti															
Citi															

22.25 Atkarībā no jomas satelītkontā uzsvērti šādi aspekti:

- a) īpašu preču un pakalpojumu, piemēram, pētniecības un izstrādes, IKT vai transporta, detalizēta ražošanas un izlietojuma analīze;
- b) pārvedumu, piemēram, sociālajai aizsardzībai, detalizēta analīze;
- c) ražošana, izlietojums un pārvedumi vienlīdzīgi, piemēram, izglītībai un veselībai;
- d) izlietojums kā tāds, piemēram, tūrismam un vides aizsardzībai;
- e) sociālās aizsardzības un veselības aprūpes nodrošināšanas finansēšana, ko veic valdība un bezpeļņas organizācijas.

22.26 Izšķir divu veidu produktus: raksturīgie produkti un saistītie produkti. Pirmā kategorija attiecas uz produktiem, kas ir tipiski pētāmajai jomai. Attiecībā uz šādiem produktiem satelītkontā var parādīt, kā šie produkti tiek ražoti, kāda veida ražotāji ir iesaistīti, kāda veida darbaspēku un pamatkapitālu tie izmanto un kāda ir ražošanas procesa efektivitāte. Piemēram, veselības aprūpes jomai raksturīgie produkti ir veselības aprūpes pakalpojumi, publiskās pārvaldes pakalpojumi, izglītības un pētniecības un izstrādes pakalpojumi veselības aprūpes jomā.

22.27 Saistītie produkti, lai gan nav tipiski, ir saistīti ar kādu funkciju pēc būtības vai arī tādēļ, ka tie ir klasificēti plašākās produktu kategorijās. Piemēram, veselības aprūpes jomā pacientu pārvadāšana ir saistīts pakalpojums. Citi saistīto produktu piemēri ir farmaceitiskie produkti un citas medicīnas preces, piemēram, brilles. Par šādiem produktiem satelītkontos neparādās ražošanas pazīmes. Precīza robežlīnija starp raksturīgajiem un saistītajiem produktiem ir atkarīga no ekonomikas organizācijas valstī un satelītkontu mērķa.

22.28 Daži pakalpojumi var parādīties divos vai vairākos satelītkontos. Piemēram, veselības aprūpes pakalpojumu pētniecība augstākās izglītības iestādēs ir produkts, kas saistīts ar pētniecības un izstrādes, kā arī izglītības un veselības aprūpes satelītkontiem. Tas nozīmē arī to, ka valsts izdevumi par dažādām funkcijām var daļēji pārklāties; vienkārša šādu izdevumu apkopošana, lai iegūtu kopsummu kā IKP procentuālo attiecību, var būt saistīta ar dubultu uzskaiti.

22.29 Satelītkontu jēdzieni var atšķirties no centrālā ietvara jēdzieniem. Piemēram, brīvprātīgo darbu var iekļaut izglītības un veselības aprūpes satelītkontos. Transporta satelītkontā palīgtransporta pakalpojumus var norādīt atsevišķi. Attīstības atbalsta satelītkontā norāda aizdevumus, kas sniegti ar atvieglotiem nosacījumiem. Ieguvumus vai izmaksas, kas rodas tādu procentu likmju dēļ, kas ir zemākas par tirgus likmēm, ieraksta kā netiešus pārvedumus.

22.30 Sociālās aizsardzības un attīstības atbalsta satelītkontos konkrēti pārvedumi ir vissvarīgākās valsts izdevumu daļas. Citās jomās, piemēram, izglītībā un veselības aprūpes jomā, lielākā daļa pārvedumu lielākoties natūrā, ir lietotāju iegādes finansēšanas līdzekļi. Tas nozīmē, ka tie jau ir iekļauti izdevumos par galapatēriņu, starppatēriņu un kapitāla veidošanu un otrreiz nav jāieraksta. Tomēr tas neattiecas uz visiem pārvedumiem, piemēram, studentu stipendijas var izmantot, lai finansētu dažādas izmaksas, ne tikai mācību maksu vai mācību grāmatas, tādēļ atlikusī daļa satelītkontā ir jāieraksta kā pārvedums.

22.31 Funkcionālais satelītkonts var sniegt pārskatu par lietotājiem vai labumguvējiem. Lietotāju un labumguvēju klasifikācijas pamatā var būt institucionālo sektoru un ražotāju veidu klasifikācija, piemēram, tirgus ražotāji, ārpustirgus ražotāji, valdība kā kolektīvs patērētājs, mājāsaimniecības kā patērētāji un pārējā pasaule. Var izšķirt vairākas apakškategorijas, piemēram, pēc nozarēm un pēc institucionāliem apakšsektoriem.

22.32 Daudzos satelītkontos mājāsaimniecības vai indivīdi ir vissvarīgākais lietotāju un labumguvēju veids. Lai tas būtu noderīgi sociālajai politikai un analīzei, ir nepieciešams sīkāks mājāsaimniecību sadalījums. Atbilstoši atšķirīgiem mērķiem var izmantot dažādus kritērijus, piemēram, ienākumi, vecums, dzimums, dzīvesvieta utt. Ņemot vērā politikas veidošanas un analīzes aspektus, ir jāzina attiecīgo cilvēku skaits katrā kategorijā, lai varētu aprēķināt vidējo patēriņu vai pārvedumu, vai to cilvēku skaitu, kas negūst labumu.

Īpašie sektora konti

22.33 Īpašie sektora konti nodrošina pārskatu par vienu nozari vai produktu, dažādu nozaru vai produktu pārgrupēšanu, pārskatu par vienu apakšsektoru vai dažādu apakšsektoru pārgrupēšanu. Ir izšķirami šādi trīs īpašo sektora kontu veidi:

- a) tādi, kas saistīti ar nozarēm vai produktiem;
- b) tādi, kas saistīti ar institucionālajiem sektoriem;

c) tādi, kas apvieno abas pieejas.

Īpašo sektoru kontu, kas saistīti ar nozarēm vai produktiem, piemēri ir lauksaimniecības konti, mežsaimniecības un zivsaimniecības konti, tūrisma konti, IKT konti, enerģijas konti, transporta konti, dzīvojamo ēku konti un radošā sektora konti.

Īpašo sektora kontu, kas saistīti ar institucionālajiem sektoriem, piemēri ir valdības finanšu statistika, monetārā un finanšu statistika, maksājumu balance, publiskā sektora konti, bezpeļņas organizāciju konti, mājsaimniecību konti un korporatīvās darbības konti. Nodokļu ieņēmumu statistiku var aplūkot kā valdības finanšu statistikas papildu tabulas.

- 22.34 Īpašie sektora konti var būt vērsti arī uz integrētu saimniecisko darbību analīzi vienā vai vairākos institucionālos sektoros. Piemēram, nefinanšu sabiedrību apakšsektoru kontus var noteikt, grupējot tos saskaņā ar galveno ekonomisko darbību. Analīze var attiekties uz visu ekonomikas procesu – no ražošanas līdz uzkrāšanai. To var darīt sistemātiski standarta nozares klasifikācijas precīzi apkopotā līmenī. To var veikt arī vairākām atlasītām nozarēm, kuras valstij ir īpaši nozīmīgas. Līdzīgas analīzes var veikt mājsaimniecību ražošanas darbībām – vismaz līdz brīdim, kad tiek aprēķināts uzņēmējdarbības ienākums. Turklāt tas var būt lietderīgi, lai uzsvērtu darbības, kurām ir lielākā nozīme ekonomikas ārējos darījumos. Šīs galvenās darbības var būt naftas sektors, banku darbība, ieguves rūpniecības darbība, darbības, kas saistītas ar konkrētiem kultūraugiem, pārtikas produktiem un dzērieniem, piemēram, kafija, ziedi, vīns un viskijs, un tūrisms. Tām var būt būtiska loma nacionālajā ekonomikā, jo tās veido lielu daļu eksporta, nodarbinātības, ārvalstu valūtas tirgus aktīvu un valdības resursu. Starp galvenajiem sektoriem var būt arī tādi sektori, kam pievērsta īpaša uzmanība, raugoties no sociālās ekonomikas politikas viedokļa. Piemēri ir lauksaimniecības darbības, kas saņem subsīdijas un citus pārveidumus no centrālās, vietējās vai Eiropas valdības, vai darbības, kuras aizsargā ievērojamas importa nodevas.
- 22.35 Pirmais solis, sagatavojot īpašos sektora kontus, ir definēt galvenās darbības un tām atbilstošos produktus. Šim nolūkam Starptautiskās standartizētās nozaru klasifikācijas (ISIC) vai atbilstošās nacionālās klasifikācijas posteņi var būt grupējami kopā. Galvenā sektora paplašinājumi ir atkarīgi no ekonomiskajiem apstākļiem, kā arī politikas un analīzes prasībām.
- 22.36 Ir izveidots preču un pakalpojumu konts galvenajiem produktiem, kurā atspoguļoti resursi un šo produktu izlietojums. Galvenajām nozarēm ir izveidots ražošanas konts un ienākuma veidošanas konts. Galvenajām nozarēm un produktiem izmanto detalizētu klasifikāciju, lai pilnībā izprastu ekonomikas procesu un ar to saistītās vērtēšanas procedūras šajā jomā. Parasti ir izveidojusies tirgus un pārvaldīto cenu kombinācija un sarežģīta nodokļu un subsīdiju sistēma.
- 22.37 Galvenos produktus un galvenās nozares var analizēt piedāvājuma un izlietojuma tabulu kontekstā, kā redzams 22.5. un 22.6. tabulā. Galvenās nozares ir detalizēti norādītas ailēs, bet citas nozares var būt agregētas. Rindās līdzīgā veidā detalizēti ir norādīti galvenie produkti un citi produkti ir agregēti. Izlietojuma tabulas apakšā rindās ir attēloti darbaspēka resursi, bruto pamatkapitāla veidošana un uzkrātie pamatlīdzekļi. Ja galveno darbību veic ļoti atšķirīgu veidu ražotāji, piemēram, nelielas zemnieku saimniecības un lielas sabiedrībām piederošas plantācijas, kurās tās darbojas, izšķir divas ražotāju grupas, jo tām ir atšķirīga izmaksu struktūra un tās darbojas atšķirīgi.
- 22.38 Par galveno sektoru apkopo kontu kopumu. Šim nolūkam ir jānosaka galvenā sektora robežas. Naftas un ieguves rūpniecības darbību gadījumā galveno sektoru parasti veido neliels skaits lielu sabiedrību. Visi iepriekš minēto sabiedrību darījumi tiek ietverti arī tad, ja tās veic sekundāras darbības. Ja runa ir par galveno sektoru, būtiska var būt arī publisku, ārvalstu kontrolētu un privātu sabiedrību nošķiršana. Lai veiktu saskaņotu analīzi, ir rūpīgi jāizpēta arī katras iesaistītās lielās sabiedrības uzņēmējdarbības grāmatvedība. Daļu ieguves rūpniecības darbību varētu veikt nelielas sabiedrības vai neinkorporēti uzņēmumi. Šīs vienības ir jāiekļauj galvenajā sektorā arī tad, ja ir jāpaļaujas uz daļēju informāciju, kas gūta no statistikas apsekojumiem vai administratīvajiem datiem.
- 22.39 Daudzos gadījumos valdībai ir liela nozīme saistībā ar galvenajām darbībām – ar nodokļu vai īpašuma ienākuma ieņēmumu vai ar regulatīvu darbību un subsīdiju palīdzību. Tātad ir svarīgi veikt detalizētu izpēti par darījumiem starp galveno sektoru un vispārējo valdību. Darījumu klasifikāciju var paplašināt, lai parādītu tās plūsmas, kuras saistītas ar galveno darbību, tostarp attiecīgos produktu nodokļus. Šādas plūsmas papildus vispārējam budžetam saņem dažādas valdības aģentūras, piemēram, īpašo uzdevumu ministrijas, augstskolas, fondi un īpaši konti. Analīzes veikšanai varētu būt lietderīgi norādīt, kādā veidā valdība ir izmantojusi šādus līdzekļus. Tam nepieciešama analīze, kas īpaši paredzēta šai valdības izdevumu daļai.

22.5. tabula. Piedāvājuma tabula par galvenajām nozarēm un produktiem

	Izlaide nozaru dalījumā			Citi ražotāji	Kopā	Imports	Kopējais piedāvājums bāzes cenās	Tirdzniecības un transporta uzcenājums	Produktu nodokļi	Produktu subsīdijas (-)	Kopējais piedāvājums pircēju cenās
	Galvenās nozares										
	1	2	...	Kopā							
Galvenie produkti.											
1.											
2.											
...											
Citi produkti											
Kopā											

22.6. tabula. Izlietojuma tabula par galvenajām nozarēm un produktiem

	Ražošanas izmaksas nozaru dalījumā				Citi ražotāji	Kopā	Eksports	Galapatēriņš			Kopā	Bruto kapitāla veidošana	Kopējais izlietojums pircēju cenās
	Galvenās nozares							Mājsaimniecības	Valdība	MABO			
	1	2		Kopā									
Raksturīgie produkti													
1.													
2.													
...													
Citi produkti													
Kopā													
Darba ņēmēju atalgojums													
Citi neto ražošanas nodokļi													
Pamatkapitāla patēriņš													
Neto pamatdarbības pārpalikums													
Kopā													
Papildu informācija													
Darbaspēka izlietojums													
Bruto pamatkapitāla veidošana													
Neto uzkrātais pamatkapitāls													

- 22.40 Ja galvenās darbības ir balstītas uz neatjaunojamajiem dabas resursiem, piemēram, zemes dzīļu resursiem, galvenā sektora kontos, proti, citu aktīvu apjoma pārmaiņu kontā, ir jāieraksta šo resursu pārmaiņas, tostarp to atklāšana un izsīkums, savukārt pārvērtēšanas kontā jāiekļauj to turēšanas guvumi un zaudējumi. Minētie dati ir ļoti būtiski, lai varētu novērtēt ekonomikas darbību. Galvenā sektora kontus var vēl vairāk paplašināt, iekļaujot vides kontus.
- 22.41 Galveno sektoru kontus var norādīt integrēto ekonomikas kontu ietvarā. Galvenajiem sektoriem tiek iekļauta aile vai aiju grupa, savukārt citas ailes vajadzības gadījumā tiek pārdēvētas, piemēram "citas nefinanšu sabiedrības" vai "citas mājsaimniecības". Tas ļauj aplūkot attiecīgās galvenā sektora un citu sektoru daļas darījumos un balanspostēšos. Šādas tabulas precīzs formāts ir atkarīgs no paredzētajiem mērķiem. Vēl viens solis būtu papildu tabulās norādīt attiecību "no kā kam" starp galveno sektoru un citiem sektoriem, tostarp pārējo pasauli.

Nemonetāro datu iekļaušana

- 22.42 Svarīga daudzu satelītkontu pazīme ir nemonetāro datu iekļaušana, piemēram, tie ir dati par CO₂ emisiju nozaru dalījumā vides kontos vai ārstniecības pakalpojumu skaits veselības aprūpes veidu dalījumā veselības aprūpes kontos. Pateicoties šādu nemonetāro datu saistei ar monetāriem datiem, var iegūt galvenos koeficientus, piemēram, CO₂ emisiju uz miljardu euro pievienotās vērtības vai izmaksas uz katru ārstniecības veidu. 22.7. tabulā ir sniegts plašs piemēru klāsts.

Papildu informācija un papildu jēdzieni

- 22.43 Vēl divas svarīgas satelītkontu pazīmes ir papildu informācija un papildu jēdzieni. 22.8. un 22.9. tabulā ir sniegts plašs piemēru klāsts.

22.7. tabula. Nemonetāro datu piemēri satelītkontiem

Satelītkonts	Nemonetāro datu piemērs	Monetāro un nemonetāro datu attiecība?
Izglītības konti	Skolēnu un studentu skaits	Skolotāju skaits
	Izmaksas un nodevas par katru skolēnu/studentu	Skolotāja vidējais atalgojums
Vides konti	Naftas tonnas	Naftas cena par barelu
	CO ₂ emisija nozaru dalījumā	CO ₂ emisija nozaru dalījumā uz mljrd. euro pievienotās vērtības
Valdības finanses	Nodarbinātība valdības sektorā	Darba ņēmēja vidējais atalgojums
	Sociālo pabalstu skaits	Vidējais sociālais pabalsts
Veselības aprūpes konti	Ārstēšanu/pacientu skaits veselības aprūpes veidu dalījumā	Izmaksas par katru ārstēšanu/pacientu
Mājsaimniecību ražošanas konti	Laiks, ko mājsaimniecības izmanto ražošanai	Izmantotā laika iespējamās izmaksas
Darbspēka konti	Nodarbinātība (nostrādātās stundas/PLE) nozaru dalījumā	Darba ņēmēju atalgojums par katru nostrādāto stundu/PLE
	Darbvietu skaits	
Ražīguma un pieauguma konti	Darbspēka izlietojums nozaru dalījumā	Darba ražīgums nozaru dalījumā
Pētniecības un izstrādes konti	Piešķirto patentu skaits	
	Nodarbinātība pētniecības un izstrādes sektorā	Darba ņēmēja vidējais atalgojums
Drošības konti	Cietumnieku skaits	Izmaksas par katru cietumnieku
Sociālās aizsardzības konti	Sociālo pabalstu skaits, piem., pensiju saņēmēji	Vidējais sociālais pabalsts shēmas veidu dalījumā
Tūrisma konti	Tūristu skaits	Izdevumi par katru tūristu

22.8. tabula. Papildu informācijas piemēri dažādos satelītkontos

Satelītkonts	Papildu informācija
Lauksaimniecības konti	Detalizētāka informācija par dažādu lauksaimniecības produktu ražošanu
Vides konti	Daudz detalizētāka informācija par dabas resursu krājumu un plūsmu vērtībām Detalizētāka informācija par izdevumiem vides aizsardzībai
Veselības aprūpes konti	Detalizēts veselības aprūpes pakalpojumu sadalījums
Mājsaimniecību ražošanas konti	Mājsaimniecību ražošana galveno funkciju dalījumā (piemēram, mājoklis, ēdināšana, aprūpe)
Personīgo ienākumu un turības konti	Informācija par personīgo ienākumu un turības sadalījumu
Darbspēka konti un SUM	Darba ņēmēju atalgojums un nodarbinātība vecuma, dzimuma un izglītības līmeņa dalījumā
Sociālās aizsardzības konti	Ieņēmumi un izdevumi atsevišķu sociālās aizsardzības shēmu un shēmu grupu dalījumā
Nodokļu ieņēmumu tabulas	Nodokļu ieņēmumi daudz detalizētākas klasifikācijas dalījumā

22.9. tabula. Papildu jēdzienu piemēri dažādos satelītkontos

Satelītkonts	Papildu jēdzieni
Lauksaimniecības konti	Trīs lauksaimniecības ienākuma rādītāji
Vides konti	Vides nodokļi
Valdības finanses	Valdības ieņēmumi un izdevumi
Neformālā sektora konti	Neformālais sektors
Ražīguma un pieauguma konti	Kopējie ražīgumu ietekmējošie faktori
Sociālās aizsardzības konti	Kopējie izdevumi par vecuma pabalstiem
Nodokļu ieņēmumu tabulas	Kopējie nodokļu ieņēmumi saskaņā ar dažādām alternatīvām definīcijām

Atšķirīgi pamatjēdzieni

- 22.44 Atšķirīgu pamatjēdzienu izmantošana satelītkontos nav plaši izplatīta. Diezgan neliela atšķirība ir tā, ka dažādos satelītkontos dažus pakalpojumus neuzskata par palīgpakalpojumiem, piemēram, transporta satelītkontā transporta pakalpojumu neuzskata par palīgpakalpojumu. Tomēr dažiem satelītkontiem varētu būt nepieciešamas lielākas pamatjēdzienu pārmaiņas, piemēram, vides kontos varētu precizēt iekšzemes produktu, jo dabas resursi sarūk. Piemēri ir sniegti 22.10. tabulā.

Modelēšanas izmantošana un eksperimentālu rezultātu iekļaušana

- 22.45 Dažus satelītkontos var raksturot, iekļaujot eksperimentālus rezultātus vai izmantojot modelēšanu; šādā gadījumā satelītkonta dati ir mazāk ticami par tiem, kas ir galvenajos kontos. Taču arī galveno kontu apkopošana ir saistīta ar ekonometrisku vai matemātisku modeļu izmantošanu un eksperimentālu rezultātu iekļaušanu. Tādēļ nav nekādas būtiskas atšķirības starp galveno kontu ietvaru un satelītkontiem. Šo jautājumu piemēri ir norādīti 22.11. tabulā.

22.10. tabula. Atšķirīgu pamatjēdzienu piemēri satelītkontos

Satelītkonts	Atšķirīgie pamatjēdzieni
Vides konti	Iekšzemes produkta korekcija saistībā ar izsīkumu un degradāciju, valdības īstenotās aizsardzības izdevumi
Veselības aprūpes konti	Arodveselības aprūpe nav palīgpakalpojums

Satelītkonts	Atšķirīgie pamatjēdzieni
Mājsaimniecību ražošanas konti	Neapmaksātie mājsaimniecību pakalpojumi un brīvprātīgo pakalpojumi iekļaujas ražošanas jēdzienā
Paplašinātie konti	Konti, kuros iekļauts ievērojami vairāk paplašinātu ražošanas un kapitāla veidošanas jēdzienu (piemēram, cilvēkkapitāls un ilglietojamās patēriņa preces)
Papildu pensijas tabula	Pret nefondētiem definētiem pensiju pabalstiem attiecas kā pret saistībām un aktīviem
Transporta konti	Transporta pakalpojumi nav palīgpakalpojumi

22.11. tabula. Ekonometrisko un matemātisko modeļu izmantošanas piemēri, apkopojot centrālo sistēmu un satelītkontus

Centrālā sistēma	Finanšu vai neražoto aktīvu vērtības aplēse kā pašreizējā neto vērtība gaidāmajiem nākotnes ieņēmumiem un izdevumiem Mājsaimniecību apsekojumu korigēšana atbilstu nesniegšanas dēļ, izmantojot regresijas analīzi Neto uzkrātā pamatkapitāla un pamatkapitāla patēriņa aplēse, izmantojot pastāvīgo inventarizācijas metodi, gaidāmo ekonomisko mūžu un nolietojuma matemātiskās funkcijas Īpašnieku pašu apdzīvoto mājokļu pakalpojumu vērtības aplēse, izmantojot uzkrātos mājokļu datus, tirgus nomas maksas un regresijas analīzi Sezonālās izlīdzināšanas aplēse, izmantojot matemātisku modeli Hedonisko cenu pārmaiņu aplēse, izmantojot matemātisku modeli
Satelītkonti	
Vides konti	Izsūkuma un degradācijas vērtības aplēse
Mājsaimniecību ražošanas konti	Neapmaksāto mājsaimniecības pakalpojumu vērtības aplēse
Neformālā sektora konti	Visa veida neformālo darbību vērtības eksperimentālas aplēses
Ražīguma un pieauguma konti	Kapitāla ielaides apjoma aplēse, izmantojot vecuma efektivitātes funkcijas katram aktīvu veidam
Papildu pensijas tabula	Aplēse par pensiju tiesībām, izmantojot visa veida aktuāra pieņēmumus par demogrāfiju, diskonta likmi un algas pieaugumu
Tabula ar eksperimentālajiem rezultātiem, aplūkojot pētniecības un izstrādes izdevumus kā kapitāla veidošanu	

Satelītkontu izstrāde un apkopošana

22.46 Satelītkontu izstrāde un apkopošana notiek šādos četros posmos:

- definē mērķus, izlietojumu un prasības;
- atlasa atbilstošos elementus no nacionālajiem kontiem;
- atlasa atbilstošo papildu informāciju, piemēram, no dažāda veida konkrētās statistikas vai administratīvajiem datu avotiem;
- apvieno abus jēdzienu un skaitļu kopumus vienā tabulu un kontu kopumā.

22.47 Izstrādājot un apkopojot satelītkontus pirmo reizi, šajos četros posmos bieži iegūst negaidītus rezultātus. Tāpēc satelītkontu izstrāde ir "darbs procesā". Tikai pēc tam, kad ir gūta pieredze, apkopojot un izmantojot satelītus un vajadzības gadījumā veicot grozījumus, eksperimentālo tabulu kopumu var pārveidot gatavā statistikas produktā.

22.48 Izraugoties atbilstošos elementus no nacionālajiem kontiem, ir izšķirami šādi trīs aspekti: starptautiski nacionālo kontu jēdzieni, operatīvie jēdzieni, ko faktiski lieto kādas valsts nacionālo kontu statistikā, un nacionālo kontu statistikas ticamība.

- 22.49 Ja, izstrādājot un apkopojot satelītkontu, piemēro centrālā ietvara jēdzienus, bieži konstatējamas kopumā nepamanītas iezīmes. Nemot vērā mērķi, tie var būt lietderīgi, tomēr arī negaidīti ierobežojumi. Piemēram, pirmo reizi izstrādājot un apkopojot pētniecības un izstrādes kontu, varētu rasties tādas problēmas kā pārklāšanās ar programmatūras jomas un veselības aprūpes pētniecību un izstrādi vai problēmas saistībā ar starptautisku uzņēmumu nozīmi pētniecības un izstrādes importēšanā un eksportēšanā.
- 22.50 Līdzīgs process ir piemērojams operatīvajiem jēdzieniem, kurus izmanto, apkopojot nacionālo kontu statistiku. Var izrādīties, ka trūkst būtiskas sīkākas informācijas, jo apkopojuma vai publikācijas līmenī dati ir pārlietu agregāti, vai arī nav pietiekami precīzi piemēroti pasaulē pieņemti jēdzieni. Piemēram, daži lieli starptautiski uzņēmumi pētniecību un izstrādi var iekļaut savu galveno darbību jomā, nevis pētniecības un izstrādes pakalpojumu nozarē.
- 22.51 Problēmas var radīt nacionālo kontu statistikas daļu ticamība. To apkopo un publicē, neņemot vērā satelītkonta mērķi. Vienkārša attiecīgo datu atlase no oficiālās nacionālo kontu statistikas bieži vien liecina, ka lielums, sastāvs vai attīstība laika gaitā nav pietiekami ticama, ņemot vērā paredzēto mērķi. Līdz ar to esošie datu avoti un apkopošanas metodes ir jāpārbauda un jāpapildina ar citiem datu avotiem vai labākām apkopošanas metodēm.
- 22.52 Atlasot atbilstošo informāciju no citiem avotiem, kas nav nacionālie konti, piemēram, citiem oficiālās statistikas vai administratīvajiem datu avotiem, radīsies līdzīgas problēmas saistībā ar jēdzieniem un skaitļiem – oficiāli izmantotie jēdzieni var atklāt negaidītus trūkumus saistībā ar satelītkonta īpašo mērķi, izmantotie faktiskie jēdzieni var atšķirties no oficiālajiem jēdzieniem un problēmas var radīt arī to ticamība, detalizētība, savlaicīgums un biežums. Visas šīs problēmas jārisina, veicot papildu aplēses, lai novērstu jēdzienu atšķirības, klasificējot plūsmas nemonetārā izteiksmē nozaru vai sektoru dalījumā vai precizējot satelītkontos izmantotos jēdzienus.
- 22.53 Apvienojot nacionālo kontu informāciju un citu informāciju vienā tabulu vai kontu kopumā, ir jāveic papildu darbs, proti, jānovērs izlaidumi, pārklāšanās un skaitlisko datu neatbilstība, kā arī jāizvērtē rezultātu ticamība. Labākajā gadījumā iegūst pilnībā līdzsvarotu tabulu kopumu. Tomēr varētu būt nepieciešams norādīt uz nesakrītībām starp datu avotiem un alternatīvām pieejām.
- 22.54 Lai saskanīgu satelītkontu padarītu par produktu, ko var izmantot datu lietotāji, iespējams, jāveic papildu darbības. Varētu ieviest pārskata tabulu ar galvenajiem rādītājiem par vairākiem gadiem. Šie galvenie rādītāji būtu vērsti uz attiecīgā konkrētā aspekta lieluma, daļu un izstrādes aprakstu vai arī varētu norādīt uz saikni ar nacionālo ekonomiku un tās galvenajiem elementiem. Var pievienot papildu informāciju vai klasifikācijas, kas ir būtiskas politiskiem vai analītiskiem mērķiem. Informāciju, kam ir neliela pievienotā vērtība vai kura apkopota ar samērā lielām izmaksām, varētu atņemt. Varētu pielikt pūles, lai vienkāršotu tabulas un padarītu tās pārredzamākas datu lietotājiem, un atsevišķā tabulā iekļautu parastos grāmatvedības dalījumus.

DEVIŅI ĪPAŠIE SATELĪTKONTI

22.55 Atlikušajā nodaļas tekstā īsumā ir aplūkoti šādi satelītkonti:

- a) lauksaimniecības konti;
- b) vides konti;
- c) veselības aprūpes konti;
- d) mājsaimniecību ražošanas konti;
- e) darbaspēka konti un SUM;
- f) ražīguma un pieauguma konti;
- g) pētniecības un izstrādes konti;
- h) sociālās aizsardzības konti;
- i) tūrisma satelītkonti.

Lauksaimniecības konti

- 22.56 Lauksaimniecības konta piemērs ir ekonomikas pārskati lauksaimniecībā (EPL) ⁽¹⁾. To mērķis ir aprakstīt lauksaimniecības ražošanu un lauksaimniecības ienākuma pārmaiņas. Šo informāciju izmanto, lai analizētu dalībvalstu lauksaimniecības ekonomisko situāciju un uzraudzītu un izvērtētu kopējo lauksaimniecības politiku Savienībā.
- 22.57 EPL veido ražošanas konts, ienākuma veidošanas konts, uzņēmējdarbības ienākuma konts un lauksaimniecības ražošanas kapitāla konts. Ražošanas kontā ir ietverts sadalījums, kurā ir norādīta virknes lauksaimniecības produktu izlaide, kā arī nelauksaimnieciskās sekundārās darbības; tāpat būtiska informācija ir norādīta arī par starppatēriņu un kapitāla veidošanu. Dati, kas attiecas uz ražošanas kontu un uz bruto pamatkapitāla veidošanu, ir doti gan faktiskajās cenās, gan apjoma izteiksmē. Turklāt paredzēti šādi trīs lauksaimniecības ienākuma rādītāji:
- a) faktoru reālā ienākuma indekss lauksaimniecībā par gada darba vienību, kas noteikts kā pilna laika ekvivalents;
 - b) reālā neto lauksaimnieciskās uzņēmējdarbības ienākuma indekss uz vienu neatļotu gada darba vienību, kas noteikts kā pilna laika ekvivalents;
 - c) neto lauksaimniecības uzņēmējdarbības ienākums.

Reālā izteiksmē atspoguļotus ienākuma rādītāju vērtību indeksus un pārmaiņas iegūst, deflējot atbilstīgos nominālos datus ar netiešo IKP cenu indeksu.

- 22.58 Lauksaimniecības nozare EPL ļoti līdzinās lauksaimniecības nozarei centrālajā ietvarā. Tomēr ir dažas atšķirības. Piemēram, nav iekļautas vienības, kas saistītas ar sēklu audzēšanu pētniecības vai sertifikācijas vajadzībām, vai vienības, kurām lauksaimniecības darbības ir vienīgi atpūtas darbības. Tomēr lauksaimniecības nozarē ir iekļauta lielākā daļa to vienību lauksaimniecības darbību, kuru galvenā darbība nav lauksaimniecība.
- 22.59 EPL uzmanība pievērsta ražošanas procesam un no tā izrietošajam ienākumam. Tomēr lauksaimniecības satelītkontam būtībā nav pilnībā jāatbilst EPL. Lauksaimniecības kontos varētu iekļaut arī piedāvājuma un izlietojuma tabulu, kas sniedz sistemātisku pārskatu par lauksaimniecības produktu piedāvājumu un izlietojumu. Tas nodrošinātu informāciju, piemēram, par importa nozīmi, tostarp importa nodevu lomu, un lauksaimniecības produktu pieprasījuma pārmaiņām, piemēram, eksportu un galapatēriņu mājāsaimniecībās un saistīto nodokļu un subsīdiu nozīmi. Lauksaimniecības kontus var arī paplašināt, iekļaujot sekundārās nelauksaimnieciskās darbības, piemēram, atpūtu. Tas var atklāt būtiskas tendences un aizvietošanas mehānismus. Var skaidri parādīt mijiedarbību ar valdību, pievienojot tabulu, kurā ir norādīti visi vietējās, centrālās vai Eiropas valdības ienākumi un kapitāla pārvedumi lauksaimniecības nozarei; tostarp var būt arī īpaši pasākumi nodokļu sistēmā. Lauksaimniecības kontus var veidot kā īpašus sektora kontus un iekļaut tajos pilnīgu kontu secību, tostarp bilances un finanšu kontus, lauksaimniekiem un sabiedrībām, kas darbojas lauksaimniecības nozarē.

Vides konti

- 22.60 Starptautiskajās pamatnostādņēs par vides uzskaiti (Vides un ekonomiskās uzskaites sistēma, *SEEA*, 2003) ⁽²⁾ ir sniegta sīki izstrādāta uzskaites sistēma, lai varētu aprakstīt un analizēt vidi un tās mijiedarbību ar ekonomiku. Vides konti ir nacionālo kontu satelītkonti. Tas nozīmē, ka tiek izmantotas tās pašas klasifikācijas un jēdzieni; grozījumi tiek ieviesti vienīgi tad, ja tas ir nepieciešams vides kontu mērķiem.
- 22.61 Vienots ekonomiskās un vides informācijas kontu kopums ļauj veikt analīzi par vides ieguldījumu ekonomikā un ekonomikas ietekmi uz vidi. Tas atbilst politikas veidotāju vajadzībām, nodrošinot rādītājus un aprakstošu statistiku, lai varētu uzraudzīt mijiedarbību starp vidi un ekonomiku. Tas var kalpot arī kā stratēģiskās plānošanas un politikas analīzes rīks, lai apzinātu ilgtspējīgākus attīstības ceļus. Piemēram, politikas veidotājiem, kuri nosaka to nozaru attīstību, kas plaši izmanto vides resursus kā izejmateriālus vai vidi izvadišanas vajadzībām, ir jāapzinās ilgtermiņa ietekme uz vidi. Arī politikas veidotājiem, kas nosaka vides standartus, ir jābūt informētiem par iespējamo ietekmi uz ekonomiku, piemēram, kuras nozares varētu ciest un kāda ir ietekme uz nodarbinātību un pirkspēju. Alternatīvas vides stratēģijas var salīdzināt, ņemot vērā ekonomiskās sekas.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 138/2004 (2003. gada 5. decembris) par ekonomikas pārskatiem Kopienas lauksaimniecībā (OV L 33, 5.2.2004., 1. lpp.).

⁽²⁾ Rokasgrāmatu kopīgi publicēja Apvienoto Nāciju Organizācija, Eiropas Komisija, Starptautiskais Valūtas fonds, ESAO un Pasaules Banka.

- 22.62 Centrālajā ietvarā ir ņemti vērā dažādi vides kontu aspekti. Klasifikācijās un kontos, kas attiecas uz uzkrātajiem lielumiem un citām aktīvu apjoma pārmaiņām, atsevišķi norāda daudzus dabas resursu uzskaites izmaksu un kapitāla posteņus. Piemēram, neražoto aktīvu klasifikācijā atsevišķi atspoguļoti zemes dziļu aktīvu posteņi, piemēram, naftas rezerves, minerālu rezerves, savvaļas bioloģiskie resursi un ūdens resursi. Šādas pazīmes atvieglo centrālā ietvara izmantošanu kā sākumpunktu vides kontiem. Tomēr daži centrālā ietvara elementi, jo īpaši tie, kas saistīti ar citu apjoma pārmaiņu kontu, satelītkontā ir sadalīti vēl sīkāk un pārklasificēti, pievienojot citus elementus.
- 22.63 No vides viedokļa raugoties, centrālajam ietvaram un tā galvenajiem agregātiem, piemēram, IKP, kapitāla veidošanai un uzkrājumiem, ir divi lieli trūkumi. Pirmkārt, nepietiekami tiek ņemts vērā dabas resursu izsīkums un nepietiekamība, un šie faktori var apdraudēt ilgtspējīgu ekonomikas ražīgumu. Otrkārt, centrālajā ietvarā nav datu par vides kvalitātes pasliktināšanos un tās ietekmi uz cilvēku veselību un labklājību.
- 22.64 Centrālajā ietvarā, aprēķinot neto pievienoto vērtību, ņem vērā vienīgi ražotos aktīvus. To izlietojuma izmaksas ir atspoguļotas starppatēriņā un pamatkapitāla patēriņā. Neražotos dabas resursus, piemēram, zemi, minerālu rezerves un mežus, iekļauj aktīvos, ciktāl tos efektīvi kontrolē institucionālās vienības. Taču to izlietojums nav uzskaitīts ražošanas izmaksās. Tas nozīmē, ka produktu cena neatspoguļo šādas izmaksas, vai izsīkuma izmaksu gadījumā tas nozīmē, ka šīs izmaksas līdz ar citiem neindificētiem elementiem ir iekļautas pamatdarbības pārpalikumā pēc atlikuma principa. Vides konti ļauj skaidri atpazīt un novērtēt šādas izmaksas.
- 22.65 SEEA 2003 vides kontu ietvarā ir noteiktas piecas kategorijas:
- a) fiziskie un hibrīdplūsmas konti;
 - b) vides darījumu ekonomiskie konti;
 - c) vides aktīvu konti fiziskā un monetārā izpratnē;
 - d) aizsardzības izdevumu un izsīkuma konti;
 - e) centrālā ietvara agregātu pārveide, lai ņemtu vērā degradāciju.
- 22.66 Fiziskajos un hibrīdplūsmas kontos ieraksta četrus dažādus plūsmu veidus:
- a) dabas resursi: minerāli, enerģijas resursi, ūdens, augsne un bioloģiskie resursi. Kad tos pārdod tirgū, tie iekļaujas ekonomikas jomā, un tos var raksturot kā produktus;
 - b) ekosistēmas ielaide: skābeklis, kas nepieciešams degšanai, un lietuss ūdens vai dabiskās ūdenstilpnes un cita dabas resursu ielaide, piemēram, barības vielas un oglekļa dioksīds, kas augiem ir nepieciešams augšanai; te nav ietverts ūdens, barības vielas vai skābeklis, kurus ekonomika nodrošina kā produktus;
 - c) produkti: preces un pakalpojumi, kuri ražoti ekonomikā un tajā tiek izmantoti, ieskaitot preču un pakalpojumu plūsmas starp nacionālo ekonomiku un pārējo pasauli. Tostarp ir audzēti bioloģiskie aktīvi, pārdoti vai pirkti dabas resursi, piemēram, nafta, koksne un ūdens, un atkritumi ar ekonomisko vērtību;
 - d) atlikumi: nejausa un negribēta ekonomikas izlaide, kurai ražotāja skatījumā ir nulles vai negatīva vērtība. Atlikumi var būt cietie, šķidrie un gāzveida atkritumi. Tos var atkārtoti pārstrādāt vai atkārtoti lietot, vai no tiem var atbrīvoties vidē. Atlikumi var būt ar pozitīvu vērtību kādai citai vienībai, kas nav ražotājs. Piemēram, mājāsaimniecību atkritumiem, kas savākti pārstrādei, mājāsaimniecību skatījumā nav nekādas vērtības, bet pārstrādātājam tie ir vērtīgi. Atkritumu materiālus, kuriem ir vērtība, ko ražotājs var atsavināt, piemēram, izbrāķētu aprīkojumu, uzskata par produktiem nevis par atlikumiem.
- 22.67 Fiziskās plūsmas tiek mērītas daudzuma vienībās, kas atspoguļo aplūkojamā materiāla, enerģijas vai atlikumu fizisko rādītājus. Fizisko plūsmu var mērīt alternatīvās vienībās atkarībā no fiziskā rādītāja, ko ņem vērā. Vienas noteiktas vienības piemērotība ir atkarīga no plūsmas konta mērķa un paredzētā izlietojuma. Fizisko plūsmu

uzskaitē visbiežāk izmantotie fiziskie rādītāji ir svars un apjoms. Enerģijas plūsmu gadījumā visbiežāk lietotās vienības ir džouli vai naftas ekvivalenta tonnas. Fizisko plūsmu kontos daudzuma vienības atšķiras no apjomiem, kas izmantoti centrālajā ietvarā. Piemēram, centrālajā ietvarā datora apjoms nav tā svars, bet gan lietotājam vēlamā rādītāju svērts apkopojums, piemēram, aprēķināšanas ātrums.

- 22.68 Fizisko plūsmu kontus var attēlot kā piedāvājuma un izlietojuma tabulas. Tas ir redzams 22.12. un 22.13. tabulā.
- 22.69 *Hibrīdplūsmas konti* ir vienota matrica, kurā ir iekļauti gan nacionālie konti naudas izteiksmē, gan fizisko plūsmu konti. Svarīgs hibrīdkontu veids ir hibrīdpiedāvājuma un izlietojuma tabulas; tajās ir apvienota informācija no fiziskā piedāvājuma un izlietojuma tabulām ar piedāvājuma un izlietojuma tabulām naudas izteiksmē.
- 22.70 Informāciju hibrīdplūsmas kontos var sasaistīt ar vides tematiem par īpašām vides problēmām, piemēram, siltumnīcefektu, ozona slāņa samazināšanos un acidifikāciju. Ir nepieciešami pārrēķināšanas koeficienti, lai konkrētu vielu datus izteiktu agregētos vides tematu rādītājos. Tādā veidā var izveidot pārskata tabulu, kurā ir redzams dažādu nozaru patēriņa un ražošanas devums dažādos vides tematos un IKP, kā parādīts 22.14. tabulā.

22.12. tabula. Fiziskā piedāvājuma un izlietojuma tabula

Fiziskā piedāvājuma tabula

		Miljonos tonnu													
		Nozares				Patēriņš			Kapitāls	Pārējā pasaule				Valsts vide	Kopējais materiālu piedāvājums
		Lauksaimniecība, zivsaimniecība un ieguves rūpniecība				Transports pašu vajadzībām			Kapitāla veidošana, krājumu pārmaiņas, atkritumu uzglabāšana	Produkta imports					
		Apstrādes rūpniecība, elektroenerģija un būvniecība				Cita veida patēriņš				Dabas resursu un ekosistēmas ielaide, ko nerezidenti piedāvā valsts teritorijā					
		Pakalpojumi				Kopējais patēriņš				Atlikumi nerezidentu dalījumā PP					
		Kopā nozares								Pārrobežu ienākošās plūsmas uz PP vides mediju dalījumā					
		I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	M2	M1	M1	M3	E	
Produkti	P1	Dzīvnieku un augu produkti	66,000	49,000	1,000	116,000				16,000					132,000
	P2	Akmens, grants un būvniecības materiāli	112,000	163,000		275,000				13,000					288,000
	P3	Enerģija	65,000	59,000		124,000				95,000					219,000
	P4	Metāls, mehānismi utt.		10,000		10,000				10,000					20,000
	P5	Plastmasa un plastmasas produkti		2,000		2,000				2,000					4,000
	P6	Koksne, papīrs utt.	7,000	7,000		14,000				1,000					15,000
	P7	Citas preces		9,000	1,000	10,000				13,000					23,000
		Visi produkti	250,000	299,000	2,000	551,000				150,000					701,000

Miljonos tonnu

			Nozares				Patēriņš			Kapitāls	Pārējā pasaule				Valsts vide	Kopējais materiālu piedāvājums
			Lauksaimniecība, zivsaimniecība un ieguves rūpniecība Apstrādes rūpniecība, elektroenerģija un būvniecība Pakalpojumi Kopā nozares				Transports pašu vajadzībām Cita veida patēriņš Kopējais patēriņš			Kapitāla veidošana, krājumu pārmaiņas, atkritumu uzglabāšana	Produktu imports Dabas resursu un ekosistēmas ielaide, ko nerezidenti piedāvā valsts teritorijā Atlikumi nerezidentu dalījumā PP Pārrobežu ienākošās plūsmas uz PP vides mediju dalījumā					
			I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	M2	M1	M1	M3	E	
Atlikumi	Nacionālajā teritorijā															
	R1	CO ₂	19,020	111,398	29,930	160,348	16,908	25,080	41,988	0,990				4,172		207,498
	R2	N ₂ O	0,007	0,042	0,012	0,061	0,003	0,004	0,007					0,001		0,069
	R3	CH ₄	0,073	0,452	0,125	0,650	0,004	0,020	0,024	0,477				0,001		1,152
	R4	NO _x	0,061	0,275	0,151	0,487	0,084	0,026	0,110					0,025	0,117	0,739
	R5	SO ₂	0,023	0,139	0,030	0,192	0,003	0,001	0,004					0,001	0,087	0,284
	R6	NH ₃	0,020	0,123	0,038	0,181		0,007	0,007						0,019	0,207
	R7	Citi gaisā	0,010	0,061	0,015	0,086		0,012	0,012						0,002	0,100
	R8	P	0,070	0,020	0,004	0,094		0,011	0,011	0,003				0,001	0,014	0,123
	R9	N	0,590	0,210	0,098	0,898		0,117	0,117	0,024				0,006	0,323	1,368
	R10	Citi ūdenī	0,030	0,021	0,006	0,057		0,021	0,021	0,001				0,001	0,003	0,083
	R11	Ieguves rūpniecības atkritumi	7,233	2,320		9,553										9,553
	R12	Citi cietie atkritumi	8,103	71,619	22,929	102,651	0,100	5,060	5,160	71,100				1,548	7,656	188,115

Miljonos tonnu

		Nozares				Patēriņš			Kapitāls	Pārējā pasaule				Valsts vide	Kopējais materiālu piedāvājums
		Lauksaimniecība, zivsaimniecība un ieguves rūpniecība Apstrādes rūpniecība, elektroenerģija un būvniecība Pakalpojumi Kopā nozares				Transports pašu vajadzībām Cita veida patēriņš Kopējais patēriņš			Kapitāla veidošana, krājumu pārmaiņas, atkritumu uzglabāšana	Produkta imports Dabas resursu un ekosistēmas ielaide, ko nerezidenti piedāvā valsts teritorijā Atlikumi nerezidentu dalījumā PP Pārrobežu ienākošās plūsmas uz PP vides mediju dalījumā					
		I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	M2	M1	M1	M3	E	
	Kopā nacionālajā teritorijā	35,240	186,680	53,338	275,258	17,102	30,359	47,461	72,595			5,756	8,221		409,291
	PP teritorijā														
	Gaisā														
	R1	CO ₂			4,569	4,569	0,739		0,739						5,308
	R4	NO _x			0,010	0,010	0,004		0,004						0,014
	R5	SO ₂			0,008	0,008	0,002		0,002						0,010
	Kopā PP teritorijā			4,587	4,587	0,745		0,745							5,332
Atlikumi kopā	35,240	186,680	57,925	279,845	17,847	30,359	48,206	72,595			5,756	8,221		414,623	
Kopējais materiālu piedāvājums		285,240	485,680	59,925	830,845	17,847	30,359	48,206	72,595	150,000		5,756	8,221		1 115,623
						Neto pieaugums patēriņa dalījumā (ilglietojuma patēriņa preces)			Neto kapitāla pieaugums	Neto produktu eksports	Neto ieguve nerezidentu dalījumā	Neto atlikumi PP rezidentu dalījumā	Neto atlikumu pārrobežu izejošās plūsmas vides mediju dalījumā	Neto atlikumu uzkrājumi valsts vidē	Neto balance
Neto visu materiālu uzkrājums (izlietojums mīnus piedāvājums)						1,153	15,641	16,794	72,215	− 49,000	3,000	− 0,424	− 4,302	372,717	411,000

Avots: SEEAland datu kopums.

22.13. tabula. Fiziskā piedāvājuma un izlietojuma tabula (turpinājums)

Fiziskā izlietojuma tabula

			Nozares				Patēriņš			Kapitāls	Pārējā pasaule				Valsts vide	Kopējais materiālu izlietojums
			Lauksaimniecība, zivsaimniecība un ieguves rūpniecība	Apstrādes rūpniecība, elektroenerģija un būvniecība	Pakalpojumi	Kopā nozares	Transporta pasu vajadzībām	Cita veida patēriņš	Kopējais patēriņš	Kapitāla veidošana, krājumu pārmaiņas, atkritumu uzglabāšana	Eksports	Resursu un ekosistēmas ielaide, ko nerezidenti izmanto valsts teritorijā	Atlikumi rezidentu dalījumā PP	Pārrobežu izejošās plūsmas uz PP vides mediju dalījumā		
Produkti	P1	Dzīvnieku un augu produkti	23,000	60,000	4,000	87,000		16,000	16,000	3,000	26,000					132,000
	P2	Akmens, grants un būvniecības materiāli	12,000	148,000	2,000	162,000		2,000	2,000	114,000	10,000					288,000
	P3	Enerģija	34,000	101,000	20,000	155,000	7,000	10,000	17,000		47,000					219,000
	P4	Metāls, mehānismi utt.		11,000		11,000	1,000		1,000	1,000	7,000					20,000
	P5	Plastmasa un plastmasas produkti		2,000		2,000					2,000					4,000
	P6	Koksne, papīrs u. tml.		7,000	4,000	11,000		1,000	1,000		3,000					15,000
	P7	Citas preces	5,000	8,000	1,000	14,000		2,000	2,000	1,000	6,000					23,000
		Visi produkti	74,000	337,000	31,000	442,000	8,000	31,000	39,000	119,000	101,000					701,000

Miljonos tonnu

			Nozares				Patēriņš			Kapitāls	Pārējā pasaule				Valsts vide	Kopējais materiālu izlietojums
			Lauksaimniecība, zivsaimniecība un ieguves rūpniecība	Apstrādes rūpniecība, elektroenerģija un būvniecība	Pakalpojumi	Kopā nozares	Transports pašu vajadzībām	Cita veida patēriņš	Kopējais patēriņš	Kapitāla veidošana, krājumu pārmaiņas, atkritumu uzglabāšana	Eksports	Resursu un ekosistēmas ielaide, ko nerezidenti izmanto valsts teritorijā	Atlikumi rezidentu dalījumā PP	Pārrobežu izejošās plūsmas uz PP vides mediju dalījumā		
			I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	X2	X1	X1	X3	E	
Dabas resursi	Valsts dabas resursi															
	N1	Nafta	38,000			38,000										38,000
	N2	Gāze	27,000			27,000										27,000
	N3	Citi	118,000	55,000		173,000										173,000
	N4	Koksne	7,000	1,000		8,000		1,000	1,000							9,000
	N5	Zivis	1,000			1,000						1,000				2,000
	N6	Citi		2,000		2,000										2,000
	N7	Ūdens	1,000	6,000		7,000										7,000
	Valsts dabas resursi kopā		192,000	64,000		256,000		1,000	1,000			1,000				258,000
	Dabas resursi PP															
	N5	Zivis	4,000			4,000										4,000
	N7	Ūdens		1,000		1,000		1,000	1,000							2,000
	Dabas resursi PP kopā		4,000	1,000		5,000		1,000	1,000							6,000
	Dabas resursi kopā		196,000	65,000		261,000		2,000	2,000			1,000				264,000

Miljonos tonnu

		Nozares				Patēriņš			Kapitāls	Pārējā pasaule				Valsts vide	Kopējais materiālu izlietojums		
		Lauksaimniecība, zivsaimniecība un ieguves rūpniecība	Apstrādes rūpniecība, elektroenerģija un būvniecība	Pakalpojumi	Kopā nozares	Transports pašu vajadzībām	Cita veida patēriņš	Kopējais patēriņš	Kapitāla veidošana, krājumu pārmaiņas, atkritumu uzglabāšana	Eksports	Resursu un ekosistēmas ielaide, ko nerezidenti izmanto valsts teritorijā	Atlikumi rezidentu dalījumā PP	Pārrobežu izejošās plūsmas uz PP vides mediju dalījuma				
		I1	I2	I3	I	C1	C2	C	CF	X2	X1	X1	X3	E			
Ekosistēmas ielaide	Valsts ekosistēmas ielaide	15,000	81,000	22,000	118,000	10,000	13,000	23,000		2,000					143,000		
	PP ekosistēmas ielaide			3,000	3,000	1,000		1,000							4,000		
	Ekosistēmas ielaide kopā	15,000	81,000	25,000	121,000	11,000	13,000	24,000		2,000					147,000		
Atlikumi	No valsts teritorijas																
	R1	CO ₂													207,498	207,498	
	R2	N ₂ O													0,069	0,069	
	R3	CH ₄													1,152	1,152	
	R4	NO _x									0,669				0,070	0,739	
	R5	SO ₂									0,196				0,088	0,284	
	R6	NH ₃									0,099				0,108	0,207	
	R7	Citi no gaisa									0,002				0,098	0,100	
	R8	P	0,020				0,020					0,010				0,093	0,123
	R9	N	0,115				0,115					0,543				0,710	1,368
	R10	Citi no ūdens	0,010				0,010					0,002				0,071	0,083
	R11	Ieguves rūpniecības atkritumi													9,553	9,553	
	R12	Citi cietie atkritumi	0,240	2,680	3,780	6,700				25,810	2,398				153,207	188,115	

Miljonos tonnu

		Nozares				Patēriņš			Kapitāls	Pārējā pasaule				Valsts vide	Kopējais materiālu izlietojums
		Lauksaimniecība, zivsaimniecība un ieguves rūpniecība	Apstrādes rūpniecība, elektroenerģija un būvniecība	Pakalpojumi	Kopā nozares	Transports pašu vajadzībām	Cita veida patēriņš	Kopējais patēriņš	Kapitāla veidošana, krājumu pārmaiņas, atkritumu uzglabāšana	Eksports	Resursu un ekosistēmas ielaide, ko nerezidenti izmanto valsts teritorijā	Atlikumi rezidentu dalījumā PP	Pārrobežu izejošās plūsmas uz PP vides mediju dalījumā		
														I1	
	Kopā no valsts teritorijas	0,240	2,680	3,925	6,845				25,810				3,919	372,717	409,291
	No PP teritorijas														
R1	CO ₂											5,308			5,308
R4	NO _x											0,014			0,014
R5	SO ₂											0,010			0,010
	Kopā no PP teritorijas											5,332			5,332
	Kopā	0,240	2,680	3,925	6,845				25,810			5,332	3,919	372,717	414,623
Kopējais materiālu izlietojums		285,240	485,680	59,925	830,845	19,000	46,000	65,000	144,810	101,000	3,000	5,332	3,919	372,717	1 526,623

22.14. tabula. Neto patēriņa un ražošanas ieguldījums IKP un sešos vides tematos Nīderlandē 1993. gadā

Procenti

	Ekonomika	Vide				
		Siltumnīc- efekts	Ozona slāņa samazināša- nās	Acidifikācija	Eitrofikācija	Cietie atkritumi
Kopā		100	100	100	100	100
Patēriņš		19	2	15	9	31
Rūpniecība		79	97	85	91	66
Kapitāls un citi avoti		2	1	—	—	3
Patēriņš	100	100	100	100	100	100
Pašu transports	8	38	—	88	21	1
Cita veida patēriņš	92	62	100	12	79	99
Ražošana	100	100	100	100	100	100
Lauksaimniecība, medniecība, mežsaimniecība un zivsaim- niecība	3	15	2	47	91	7
Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	3	2	—	1	—	1
Apstrādes rūpniecība						
Naftas pārstrādes rūpniec- cība	1	7	—	11	—	
Ķīmijas rūpniecība	2	14	27	6	2	16
Metālizstrādājumu un mašīnu nozare	3	2	9	1	—	2
Citas rūpniecības nozares	12	12	20	7	6	25
Komunālie pakalpojumi	2	26	—	9	1	2
Transports un uzglabāšana	6	8	6	12	1	5
Citi pakalpojumi	68	14	36	6	-1	42

Avots: de Haan (1997).

Piezīme. Defise (-) nozīmē, ka nav nekāda apjoma.

- 22.71 Vides darījumu ekonomiskos kontus veido vides aizsardzības konti un citu ar vidi saistītu darījumu konti, piemēram, nodokļi, subsīdijas, ieguldījumu dotācijas, īpašuma ienākums, emisiju iegāde un īpašuma tiesības.
- 22.72 Lai aprakstītu vides aizsardzību, ļoti noderīga ir funkcionāla pieeja, kas apvienota ar darbības un produkta analīzi. Vides aizsardzība ietver plašu ekonomisko darbību un produktu klāstu. Piemēri ir ieguldījumi tīrās tehnoloģijās, vides atjaunošana pēc piesārņojuma, pārstrāde, vides preču un pakalpojumu ražošana, dabas aktīvu un resursu saglabāšana un pārvaldība. Lai iekļautu palīgdarbības un saistītos produktus, var definēt nacionālos agregētos izdevumus vides aizsardzībai.
- 22.73 Vides aktīvu kontos ir izšķirami trīs dažāda veida vides aktīvi: dabas resursi, pazemes un virszemes ūdeņi un ekosistēmas. Daži citi vides aktīvi netiek ierakstīti centrālajā ietvarā. Tas attiecas uz vides aktīviem, kuriem nav iespējams noteikt īpašumtiesības. Tostarp ir tādi vides elementi kā gaiss, lielākās ūdenstilpnes un ekosistēmas, kuras ir tik plašas vai nekontrolējamas, ka nav iespējams noteikt spēkā esošas īpašumtiesības. Tāpat centrālajā ietvarā par vērā ņemamiem aktīviem neuzskata tos resursus, kuru pastāvēšanu pētniecība un izstrāde nav skaidri noteikusi, piemēram, teorētiski naftas krājumi, vai kuri pagaidām nav pieejami, piemēram, attāli meži. Tas pats attiecas uz resursiem, kuri ģeoloģiski ir atklāti vai kuri jau ir pieejami, bet kuri vēl nesniedz nekādus ekonomiskus ieguvumus, jo tos vēl nevar izmantot tā, lai tie nestu peļņu.

- 22.74 Vides aktīvu konti fiziskā un naudas izteiksmē apraksta dažādus vides aktīvu krājumus un to pārmaiņas. Lai gan dažiem aktīviem šādu kontu var izveidot naudas izteiksmē, citiem ir iespējams izveidot vienīgi fiziskus kontus. Ekosistēmas aktīvu gadījumā ir maz ticams, ka ir pieejams pietiekami daudz informācijas, lai noteiktu krājumus vai pārmaiņas gada laikā tādā pašā veidā kā citiem vides aktīviem. Attiecībā uz šiem aktīviem ir lietderīgāk pievērsties kvalitātes pārmaiņu mērīšanai, kas lielākoties būs saistītas ar degradēšanos, piemēram, tā ir zemes un ūdens acidifikācija un koku lapu nobiršana.
- 22.75 Centrālajā ietvarā agregātus var pārveidot, lai labāk ņemtu vērā vides aspektus. Kopumā ir ieteicamas trīs veidu korekcijas: saistībā ar resursu izsīkumu, valdības izdevumiem aizsardzībai un degradāciju.
- 22.76 No vides viedokļa raugoties, korekcijas saistībā ar izsīkumu ir jāveic tādēļ, ka IKP un tā pieauguma tempā neņem vērā dažādu vides aktīvu, piemēram, naftas un savvaļas zivju un mežu resursu izsīkumus. Izsīkuma uzskaitē nav vienkārša, un ir pieejamas vairākas atšķirīgas iespējas. Viena galēja iespēja ir aplūkot visu šādu neražoto dabas aktīvu lietošanu kā izsīkumu un tādējādi to neaplūkot kā ienākumu no ražošanas. Cita galēja iespēja ir aplūkot visus ieņēmumus no šādu aktīvu pārdošanas kā ienākumu, kas vairo iekšzemes ienākumu. Visas pārējās iespējas sadala šo aktīvu izlietojumu izsīkuma sastāvdaļā un ienākuma sastāvdaļā. Dzīves ilguma un diskonta likmju atšķirīgie principi un atšķirīgie pieņēmumi rada atšķirīgus izsīkuma koriģēšanas datus.
- 22.77 Vides aizsardzības izdevumos ir iekļauti ne tikai vides aizsargāšanas izdevumi. Tie var kalpot pārvaldības vajadzībām, lai noteiktu un uzraudzītu zvejošanas kvotas, vai ietvert veselības aprūpes jomas izdevumus, kas saistīti ar atmosfēras piesārņojumu vai kodolkatastrofu. Valdībai ir ieteicams veikt aizsardzības izdevumu koriģēšanu, lai izvairītos no IKP palielināšanās; tā ir paredzēta, lai izslēgtu negatīvos ārējos vides izdevumus saistībā ar ražošanu vai patēriņu, kas vispār nav iekļauti IKP. Neto iekšzemes produkta izteiksmē risinājums varētu būt ierakstīt visus valdības aizsardzības izdevumus kā kapitāla veidošanu un vienlaikus kā kapitāla patēriņu. Tomēr biežāk lietotā IKP izteiksmē tam nav atšķirības.
- 22.78 Iekšzemes produktu, uzkrājumus un citus galvenos agregātus var koriģēt, ņemot vērā degradāciju, piemēram, piesārņojuma ietekmi uz gaisu un ūdeni. Taču iekļaut degradācijas ietekmi ir sarežģītāk, nepārliecinošāk un strīdīgāk, nekā koriģēt izsīkuma vai aizsardzības izdevumu kontus. Piemēram, kā uzskaitīt kaitējumu cilvēka veselībai vai augiem, vai dzīvniekiem, kas lēnāk aug, mazāk vairojas un ātrāk mirst vides piesārņojuma dēļ? Vai katastrofas būtu jāieraksta kā cilvēku ekonomiskās darbības rezultātu un tādēļ jāatrēķina no IKP?

Veselības aprūpes konti

- 22.79 Veselības aprūpes konti (skatīt ESAO, 2000, Veselības aprūpes kontu sistēma) ir starptautisks veselības aprūpes datu ietvars, kura mērķis ir kalpot valsts, kā arī Eiropas un starptautiskām analīzes un politikas vajadzībām. Ietvars ir izstrādāts valstīm, kurās ir daudz atšķirīgu modeļu nacionālo veselības aprūpes sistēmu organizēšanai. Ietvars ir galvenais rīks, lai uzraudzītu ātri mainīgās un aizvien sarežģītākās veselības aprūpes sistēmas. Tā mēra un atspoguļo strukturālas pārmaiņas, piemēram, pāreju no aprūpes stacionārā uz ambulatoro aprūpi, un daudzfunkcionālu pakalpojumu sniedzēju parādīšanos.
- 22.80 Veselības aprūpes konti sniedz atbildes uz šādiem trim pamatjautājumiem:
- a) kāda veida pakalpojumi un preces tiek iegādāti veselības aprūpes vajadzībām?
 - b) kas nodrošina šos pakalpojumus un preces?
 - c) kādi ir finansējuma avoti?
- 22.81 Veselības aprūpes preces un pakalpojumi ir sadalīti pēc funkcijām. Izšķir šādas trīs kategorijas: individuālie veselības aprūpes pakalpojumi un preces, kolektīvie veselības aprūpes pakalpojumi un ar veselības aprūpi saistītas funkcijas.
- 22.82 Galvenie individuālās veselības aprūpes pakalpojumu un preču veidi ir šādi: ārstnieciskās aprūpes pakalpojumi, rehabilitācijas aprūpes pakalpojumi, ilgtermiņa pacientu aprūpes pakalpojumi, veselības aprūpes palīgpakalpojumi un medicīnas preces, kas izsniegtas ambulatoriem pacientiem. Individuāliem pakalpojumiem ļoti lietderīgs ir sniegšanas veida apakšiedalījums: stacionārā aprūpe, ambulatorā aprūpe un aprūpe mājās. Tāpat ir svarīgi arī citi individuālās veselības aprūpes klasificēšanas faktori, piemēram, vecums, dzimums un ienākumu līmenis lielākajām veselības aprūpes kategorijām vai pēc lielākajām slimību grupām, kas ir būtiski slimību izmaksu pētījumiem.

[illegible]

	% IKP			% vērtības pārmaiņas			% apjoma pārmaiņas			% cenas pārmaiņas		
	gads t	gads t+1	gads t+2	gads t	gads t+1	gads t+2	gads t	gads t+1	gads t+2	gads t	gads t+1	gads t+2
Kopā												
iedzīvotāju skaita pieaugums												
izdevumi uz vienu iedzīvotāju												
Finansejuma avoti												
Valdība un sociālā nodrošināšana												
Privātā veselības apdrošināšana												
Citi												
Kopā												
IKP	100	100	100									
iedzīvotāju skaita pieaugums												
IKP uz vienu iedzīvotāju	% no kopējā nacionālā						% no apjoma pārmaiņas			% no algas likmes pārmaiņas		
Nodarbinātība veselības aprūpes nozarē												

Mājsaimniecību ražošanas konti

22.89 Centrālajā ietvarā mājsaimniecības darbības, piemēram, īpašnieku apdzīvoto mājokļu pakalpojumus, lauksaimniecības produktu ražošanu pašu patēriņam un personiskā mājokļa būvniecību, ieraksta kā ražošanu. Taču divus nozīmīgākos mājsaimniecību darbību veidus, proti, neapmaksātos pakalpojumus, ko mājsaimniecību locekļi sniedz un patērē vienā un tajā pašā mājsaimniecībā, un brīvprātīgos pakalpojumus neieraksta kā ražošanu. Arī satelītkontu kontekstā saistībā ar neapmaksātiem un brīvprātīgiem mājsaimniecību pakalpojumiem rodas sarežģītas jēdzieniskas un mērīšanas problēmas. Tie patlaban tiek pētīti. Mājsaimniecību ražošanas satelītkontu mērķis ⁽¹⁾ ir nodrošināt pilnīgu priekšstatu par mājsaimniecību – atklāt dažāda veida mājsaimniecību ienākumu, patēriņu un uzkrājumus un to mijiedarbību ar pārējo ekonomiku.

Galvenie skartie jautājumi ir šādi:

- kādi pakalpojumi tiek nodrošināti?
- kas nodrošina šos pakalpojumus?
- kāda ir šo pakalpojumu vērtība?
- kādi ir kapitāla resursi un kas notiek ar ražīgumu?
- kāda ir saistība ar ienākuma lielumu un sadalījumu, patēriņu un uzkrājumiem dažāda veida mājsaimniecībās un dzīves cikla laikā?
- vai apmaksātie un neapmaksātie mājsaimniecību pakalpojumi tiek pārvirzīti strukturālu ekonomisku un sociālu norišu, uzņēmējdarbības cikla ietekmes vai valdības politikas dēļ, piemēram, nodokļu apsvērumu dēļ vai subsīdiju dēļ apmaksātai bērnu aprūpei?

⁽¹⁾ Skatīt, piemēram, Eurostat, 2003, Mājsaimniecību ražošana un patēriņš; mājsaimniecību satelītkontu metodoloģijas priekšlikums; J. Varjonen and K. Aalto, 2006, Mājsaimniecību ražošana un patēriņš Somijā, mājsaimniecību satelītkonts, Somijas statistika un Valsts patērētāju pētniecības centrs; S. Holloway, S. Short, S. Tamplin, 2002, Mājsaimniecību satelītkonts, ONS Londona; S.J. Landefeld un S.H. McCulla, 2000, Ārpustīrģus mājsaimniecību ražošanas uzskaitē nacionālo kontu sistēmā; pārskats par ienākumiem un labklājību.

- 22.90 Mājsaimniecību ražošanas konti jo īpaši noderīgi var būt ilgtermiņa ekonomiskās attīstības analīzei un starptautiskam ražošanas, ienākuma un patēriņa līmeņa salīdzinājumam. Nozīmīgākie datu avoti, kurus izmanto, apkopojot mājsaimniecību ražošanas kontus, ir mājsaimniecību budžeta apsekojumi un laika izlietojuma apsekojumi, tomēr no šiem avotiem iegūtos gada agregātus kropļo kļūdas saistībā ar izlasi, kas neļauj aprēķināt precīzu gada pieauguma tempu. Mājsaimniecību ražošanas kontus vislabāk ir apkopot regulāri, bet ne ik gadu, piemēram, ar piecu gadu intervālu un piesaistot plašam laika izlietojuma apsekojumam.
- 22.91 Mājsaimniecību ražošanā iekļauj tikai tos pakalpojumus, kurus var uzticēt kādam citam, izņemot personu, kas no tā gūst labumu, un tas ir pazīstams kā trešās personas princips. Līdz ar to personīgā aprūpe, mācīšanās, gulēšana un brīvā laika darbības nav iekļautas.
- 22.92 Mājsaimniecību ražošanā var izšķirt šādas dažādas galvenās funkcijas: mājokļu būvniecība, ēdināšana, apģērbs, bērnu, pieaugušo un dzīvnieku aprūpe un brīvprātīgais darbs, kuru pēc definīcijas patērē citā mājsaimniecībā. Katrai no šīm galvenajām funkcijām var definēt svarīgākās vai raksturīgās darbības. Tas ļauj iedalīt izdevumus vai laika izlietojumu par šādām darbībām, ņemot vērā minētās galvenās funkcijas. Tomēr dažas darbības, piemēram, iepirkšanās, ceļošana un mājsaimniecības pārvaldība, skar dažādas funkcijas. Rezultātā izdevumi un laika izlietojums šīm darbībām ir sadalīti starp šīm funkcijām.
- 22.93 Centrālajā ietvarā izdevumi par ilgtermiņa patēriņa precēm ir daļa no galapatēriņa izdevumiem. Tomēr tādu izdevumus kā par automobiļiem, ledusskapjiem un iekārtām būvniecībai un remontam mājsaimniecību ražošanas kontos ieraksta kā kapitāla veidošanu. Šādu aktīvu kapitāla pakalpojumi ir ielaide mājsaimniecību ražošanā.
- 22.94 Mājsaimniecību ražošanas rezultātu un pievienoto vērtību var novērtēt, izmantojot ielaides vai izlaides metodi. Saskaņā ar izlaides metodi mājsaimniecību ražošanu novērtē pēc tirgus cenām, t. i., pēc cenas, kas novērota līdzīgiem pakalpojumiem, kuri tiek pārdoti tirgū. Saskaņā ar ielaides metodi izlaides kā izmaksu summas vērtēšanai ļoti svarīga ir izvēlēta darbaspēka resursu novērtēšanas metode. Iespējamā izvēle ir algas novērtēšana, ieskaitot vai atskaitot sociālās nodrošināšanas iemaksas, un dažādu atsaucē grupu izvēle, proti, vidējās algas visiem darbiniekiem, speciālistu algas vai saimniecības vadītāju algas.
- 22.95 Lielākā mājsaimniecību ražošanas kontu problēma ir mājsaimniecību ražošanas apjoms un struktūra un saiknes ar centrālo ietvaru. Tas ir attēlots izlietojuma tabulas veidā (22.16. tabula).

22.16. tabula. Mājsaimniecību ražošanas izlietojuma tabula

	Ražošanas izmaksas								Citi ražotāji	Kopā	Eksports	Galapatēriņš		Kopā	Bruto kapitāla veido-šana	Kopējais izlieto- jums pircēju cenās
	Mājsaimniecību ražošanas funkciju dalījumā											Mājs.	Valdība			
	Mājoklis	Ēdināšana	Apģērbs	Aprūpe, bērni	Aprūpe, pieaugušie	Aprūpe, citi	Brīvprātīgie	Kopā				Kol.	Ind.			
Produkti																
NKS																
Jēdzieniskas atšķirības																
Kopā																
Darba ņēmēju atalgojums																
NKS																
Jēdzieniskas atšķirības																
Citi neto ražošanas nodokļi																
Pamatkapitāla patēriņš																
NKS																
Jēdzieniskas atšķirības																
Neto pamatdarbības pārpalikums.																
Kopā																
NKS																
Jēdzieniskas atšķirības																
Papildu informācija																
Darbaspēka izlietojums																
NKS																
Jēdzieniskas atšķirības																
Bruto pamatkapitāla veidošana																
NKS																
Jēdzieniskas atšķirības																
Neto uzkrātais pamatkapitāls																
NKS																
Jēdzieniskas atšķirības																

Darbspēka konti un SUM

22.96 Daudzās valstīs apkopo plašu datu klāstu par darba tirgu. Iedzīvotāju un uzņēmumu skaitīšana, mājsaimniecību un uzņēmumu darbaspēka apsekojumi, apsekojumi par nostrādātajām stundām, izpeļņu un darbaspēka izmaksām, kā arī iedzīvotāju, nodokļu un sociālās nodrošināšanas reģistri sniedz datus, lai regulāri uzraudzītu un analizētu darba tirgus attīstību. Kaut arī ir pieejams daudz šādas statistikas informācijas, tā nenodrošina pilnīgu un ticamu darba tirgus situācijas pārskatu. Lielākās problēmas saistībā ar mērījumiem ir šādas:

- a) rezultātu pretrunīgums dažādos datu avotos;
- b) daudz dažādu jēdzienu bez skaidras saiknes;
- c) nepietiekams aptvērums;
- d) ierobežojumi, aprakstot darba tirgus dinamiku;
- e) saikņu trūkums starp darba tirgus statistiku un nacionālajiem kontiem, demogrāfiskajiem datiem un cita veida sociālo un ekonomikas statistiku, piemēram, par izglītību vai sociālo nodrošināšanu.

Darbspēka kontu sistēma var atrisināt šādas problēmas, kombinējot visu informāciju par darba tirgu un atklājot saiknes ar darba tirgus galvenajiem jēdzieniem un klasifikācijām nacionālajos kontos, piemēram, darba ņēmēju atalgojums un klasifikācija nozaru dalījumā. Stabila saikne ar nacionālajiem kontiem atvieglo gan nacionālo kontu, gan darbaspēka kontu apkopošanu, un tā ir noderīga, raksturojot saikni starp darba tirgu un pārējo ekonomiku.

22.97 22.17. tabulā ir parādīta vienkārša darbaspēka kontu sistēma. Tajā ir izmantotas uzskaites identitātes, sākot ar darba ņēmēju atalgojumu, nostrādātajām stundām, darbvietu skaitu, nodarbinātajām personām un beidzot ar aktīvo un potenciālo darbaspēku. Tā ir vienkārša sistēma, kurā attēlots neizvērstas sadalījums pēc sociālekonomiskajiem rādītājiem, piemēram, dzimuma, bet ne vecuma vai izglītības līmeņa, un vienkāršs sadalījums tikai pēc trim nozarēm, neiekļaujot pārrobežu strādniekus.

22.98 Sociālās uzskaites matrica (SUM) ir matrica, kas atklāj saiknes starp piedāvājuma un izlietojuma tabulām un institucionālo sektoru kontiem. SUM kopumā nodrošina papildu informāciju par nodarbinātības līmeni un strukturālo sastāvu, izmantojot darba ņēmēju atalgojuma un dažāda veida ienākumu apakšsadalījumu pēc nodarbinātās personas veida. Šo apakšsadalījumu piemēro gan darbaspēka izlietojumam pa nozarēm, kā attēlots izlietojuma tabulās, gan darbaspēka piedāvājumam pa sociāli ekonomiskajām apakšgrupām, kā parādīts mājsaimniecību sektora apakšsektoru primārā ienākuma iedaļes kontā. Šādā veidā sistemātiski parāda apmaksātā darbaspēka piedāvājumu un izlietojumu. SUM var uzskatīt par paplašinātu darbaspēka kontu sistēmu, kas ievietota matricā. Tāpat kā darbaspēka konti un nacionālie konti, SUM parāda agregātus un ļauj veikt analīzi vienīgi agregātu un vidējo rādītāju izteiksmē. Tādēļ daudzām sociālekonomiskajām analīzēm ar vēlamajiem modeļiem izmanto paplašinātu mikrodatu bāzi ar informāciju par sociālekonomiskajiem raksturlielumiem par katru personu un mājsaimniecību.

22.17. tabula. Vienkārša darbaspēka kontu sistēma

	Nostrādātās stundas nozaru dalījumā				Stundas katrai darbvietai	Darbvietas, nodarbinātās personas un darbaspēks						
	Lauksaimniecība	Apstrādes rūpniecība	Pakalpojumi	Kopā nostrādātās stundas		Darbvietu skaits	Otro darbvietu skaits	Nodarbinātās personas	Nenodarbinātās personas	Aktīvais darbaspēks	Neaktīvais darbaspēks	Potenciālais darbaspēks
	(1)	(2)	(3)	(4) = 1 + 2 + 3		(6) = 4/5	(7)	(8) = 6 - 7	(9)	(10) = 8 + 9	(11)	(12) = 10 + 11
Darba ņēmēji												
Vīrieši												
Sievietes												
Pašnodarbinātie												
Vīrieši												
Sievietes												
Kopā												
	Darba ņēmēju atalgojums/jauktais ienākums											
Darba ņēmēji												
Vīrieši												
Sievietes												
Pašnodarbinātie												
Vīrieši												
Sievietes												
Kopā												
	Atlīdzība par nostrādāto stundu											
Darba ņēmēji												
Vīrieši												
Sievietes												
Pašnodarbinātie												
Vīrieši												
Sievietes												
Kopā												

Ražīguma un pieauguma konti

- 22.99 Nacionālos kontus plaši izmanto, lai aprakstītu, uzraudzītu un analizētu ražīguma pieaugumu (plašāku pārskatu par ražīguma analīzi skatīt ESAO, 2001, ESAO ražīguma mērīšanas rokasgrāmata: agregētā un nozaru līmeņa ražīguma pieauguma mērīšana). Mērot un analizējot ražīguma pieaugumu, gūst izpratni par nozīmīgākajām pārmaiņām nozares struktūrā un par dzīves līmeņa pieaugumu daudzās valstīs aizvadītā gadsimta laikā. Ražīguma pieauguma mērījumus un analīzi izmanto arī, veidojot politiku, kas stimulē ražīguma pieaugumu un palielina pārticību, vienlaikus ņemot vērā citus politikas apsvērumus, piemēram, vienlīdzības un vides aspektus.
- 22.100 Ekonomiskā izaugsme nacionālo kontu izpratnē ir IKP apjoma pieaugums, un to var sadalīt daļās, tostarp darbaspēka ražīguma pārmaiņās, vienas darbaspēka vienības ražīgumā un darbaspēka apjoma pārmaiņās. Var veikt arī tādu pašu pievienotās vērtības apjoma pārmaiņu sadalījumu pa nozarēm. Šī vienkāršā pieeja nodrošina ietvaru, ko izmanto ekonomikas pieauguma uzraudzībai un analīzei nozaru dalījumā. Viendabīgāki dati attiecībā uz darbaspēka resursiem, kas iegūti, izmantojot ne tikai nodarbināto skaitu, bet arī pilna laika ekvivalentus vai nostrādātās stundas un nošķirot dažādas kvalitātes darbaspēku, nodrošinās detalizētāku informāciju par darba ražīgumu.
- 22.101 Šajā vienkāršajā pieejā neņem vērā cita veida ielaides, piemēram, kapitāla pakalpojumu un starppatēriņa produktu, nozīmi. Tas var būt ļoti maldinoši. Piemēram, darba ražīgums acīmredzami var būtiski palielināties, pateicoties lielākai kapitāla intensitātei, un tas var palielināties, arī pateicoties lielākai efektivitātei, izmantojot to pašu kapitāla apjomu. Uzskaitot arī citu ielaidi, mēra daudzfaktoru ražīgumu, un var labāk izprast ražīguma pieauguma avotus. Daudzfaktoru ražīguma mērīšana ir saistīta ar izlaides apjoma pārmaiņu sadalīšanu dažādu ielaides apjomu pārmaiņās plus atlikums: daudzfaktoru ražīguma pieaugums. Daudzfaktoru ražīguma pieaugums atspoguļo visu, ko neizskaidro dažādu veidu ielaide, t. i., citas ielaides nozīmi. Taču tas var atspoguļot arī ielaides vai izlaides mērījumu kļūdas.
- 22.102 Uzkrātā pamatkapitāla ielaides apjomu var mērīt dažādos veidos. Ir jāizdara trīs būtiskas izvēles:
- a) katra aktīvu veida vecuma un efektivitātes vai vecuma un cenas funkcijas formas parastās izvēles ir lineāra, ģeometriskā vai hiperboliskā;
 - b) svaru veids, ko izmanto dažāda veida aktīvu agregēšanā: lietotāja izmaksu svāri vai tirgus cenas;
 - c) indeksa formula, saskaņā ar kuru notiek šī agregēšana. Izvēles ir bāzes svērtais indekss, piemēram, Laspeiresa indekss, vai jauktais svērtais indekss, piemēram, Fišera un Tornkvista indekss.
- 22.103 Daudzfaktoru ražīguma mērījums palīdz noteikt darbaspēka, kapitāla, starppatēriņa ielaides un daudzfaktoru ražīguma pārmaiņu tiešo pieauguma ieguldījumu. To izmanto, lai varētu pārskatīt iepriekšējos pieauguma modeļus un izvērtēt turpmākā ekonomiskā pieauguma potenciālu. Taču analīzes un politikas veidošanas nolūkos, interpretējot daudzfaktoru ražīguma mērījumus, ir jāņem vērā turpmāk norādītais:
- a) ne visas tehniskās pārmaiņas liecina par daudzfaktoru ražīguma pieaugumu. Iekļautās tehnoloģiskās pārmaiņas var uzskaitīt, izmantojot kapitāla apjomu un starppatēriņa ielaidi. Iekļautās tehnoloģiskās pārmaiņas atspoguļo jauno augstas kvalitātes kapitāla un starppatēriņa ielaides konceptuālo un kvalitātes progresu, un to ietekmi attiecina uz atbilstošajiem faktoriem tik ilgi, kamēr faktorus atbilstīgi kompensē. Turpretim neiekļautās tehnoloģiskās pārmaiņas ir uzskatāmas par "bezmaksas", piemēram, vispārīgu zināšanu, plānu, tīkla ietekmes vai atlikumu veidā no citiem ražošanas faktoriem, ieskaitot labāku pārvaldību un organizatoriskas pārmaiņas. Šādas tehniskas pārmaiņas pēc definīcijas rada atlikumu, t. i., daudzfaktoru ražīguma pieaugumu;
 - b) daudzfaktoru ražīguma pieaugumu ne vienmēr izraisa tehnoloģiskas pārmaiņas: atlikums ietvers arī citus netehnoloģiskus faktorus. Tostarp ir korekciju izmaksas, apjoma radīta ietekme, uzņēmējdarbības ciklu ietekme, tīras efektivitātes pārmaiņas un mērījumu kļūdas;
 - c) daudzfaktoru ražīguma pieaugums ir statisks mērs, un ar to nevar viennozīmīgi izmērīt atgriezeniskās saiknes ietekmi starp ražīguma pārmaiņām un kapitālu, piemēram, papildu izlaide uz katru personu var radīt papildu uzkrājumus un ieguldījumus un palielināt kapitāla un darbaspēka attiecību. Rezultātā nepietiekami tiek novērtēta iespējamā ražīguma pārmaiņu nozīme izlaides pieauguma stimulēšanā;

- d) daudzfaktoru ražīguma mērījums palīdz noteikt dažādu ražīguma pieauguma avotu relatīvo nozīmi. Tomēr, lai izpētītu pieauguma, inovāciju un ražīguma pārmaiņu galvenos iemeslus, tas ir jāpapildina ar institucionālu, vēsturisku un gadījumu izpēti.

22.104 Lai varētu labāk mērīt, analizēt un uzraudzīt pieaugumu un ražīgumu, visā pasaulē ir izstrādāti KLEMS pieauguma un ražīguma konti. Galvenais mērķis ir pacelties virs agregētā ekonomikas līmeņa un pārbaudīt atsevišķu nozaru ražīguma rezultātus un to ieguldījumu ekonomikas pieaugumā. Lai varētu noteikt ievērojamo izlaides un ražīguma pieauguma neviendabīgumu dažādās nozarēs, nošķir dažādas nozares, un Savienībā projektā EU-KLEMS izšķir septiņdesmit divas. Kontos ir iekļauti izlaides daudzumi un cenas, kapitāla (K), darbaspēka (L), enerģijas (E), materiālu (M) un pakalpojumu (S) ielaide nozares līmenī. Izlaides un ražīguma mērījumus iegūst pieauguma tempu un relatīvo līmeņu izteiksmē. Patlaban izstrādā arī papildu mērījumus zināšanu ieguvei, piemēram, tā ir pētniecība un izstrāde, patenti, iekļautās tehnoloģiskās pārmaiņas, citas inovāciju darbības un sadarbība. Šādus mērījumus izstrādāja atsevišķām dalībvalstīm, un tie ir sasaistīti ar KLEMS datu bāzēm pārējā pasaulē.

22.105 Kontus veido trīs savstarpēji atkarīgi moduļi; analītiskais modulis un divi statistikas moduļi.

22.106 Analītiskais modulis nodrošina pētniecības datu bāzi, kuru izmanto akadēmiskajā pasaulē un politikas veidošanai. Tajā izmanto "labākās prakses" metodes pieauguma uzskaitē, velta uzmanību starptautiskai salīdzināmībai, un tā mērķis ir būt visaptverošam valstu, nozaru un mainīgo lielumu skaita ziņā. Tas var pārņemt arī alternatīvos vai pilnīgi jaunus pieņēmumus attiecībā uz statistikas konvencijām, piemēram, attiecībā uz to, kā aplūkot IKT preces, ārpustirgus pakalpojumus un kapitāla pakalpojumu mērījumus.

22.107 Datu bāzu statistikas moduļus izstrādā paralēli analītiskajam modulim. Tajos ir ietverti dati, kuri visumā atbilst tiem datiem, ko publicē nacionālās statistikas iestādes. To metodes atbilst nacionālo kontu centrālajā ietvarā izmantotajām metodēm, piemēram, piedāvājuma un izlietojuma tabulas izmanto kā koordinējošu ietvaru ražīguma analīzei, un tiek piemēroti ķēdes indeksi. Statistikas moduļi ir iekļauti ne tikai nacionālo kontu dati, bet arī papildu informācija, piemēram, nodarbinātības statistika par darbaspēka resursu kvantitāti (personas un darba stundas) un kvalitāti (daudzuma sadalījums pēc vecuma, dzimuma, izglītības līmeņa) katrā nozarē.

Pētniecības un izstrādes konti

22.108 Centrālajā ietvarā pētniecības un izstrādes izdevumus aplūko kā starppatēriņu, t. i., kā kārtējos izdevumus, kas dod labumu vienīgi kārtējā perioda ražošanai. Tas ir pretrunā pētniecības un izstrādes būtībai, kuras mērķis ir uzlabot ražošanu nākotnē. Lai varētu atrisināt jēdzieniskos un praktiskos jautājumus un lai pētniecību un izstrādi ierakstītu kā kapitāla veidošanu, dalībvalstis izveidos pētniecības un izstrādes satelītu tabulas, kas atzīst pētniecību un izstrādi par kapitāla veidošanu. Tas dalībvalstīm ļaus izstrādāt stabilas un salīdzināmas metodes un aplēses. Otrajā posmā, kad būs panākts pietiekams ticamības un salīdzināmības līmenis, dalībvalstis kapitalizēs pētniecību un izstrādi pamatkontos.

22.109 Turklāt šai papildu eksperimentālai tabulai var izveidot pētniecības un izstrādes kontu kopumu. Pētniecības un izstrādes kontu mērķis ir parādīt pētniecības un izstrādes nozīmi nacionālajā ekonomikā. Tādēļ ir jāatbild uz šādiem jautājumiem:

- a) kas veic pētniecību un izstrādi?
- b) kas finansē pētniecību un izstrādi?
- c) kas izmanto pētniecību un izstrādi?
- d) kāda ir pētniecības un izstrādes aktīvu vērtība, salīdzinot ar citiem aktīviem?
- e) kāda ir ietekme uz ražīgumu un ekonomikas pieaugumu?

Piedāvājuma un izlietojuma tabula nodrošina pārskatu par to, kas veic un izmanto pētniecību un izstrādi, kā parādīts 22.18. un 22.19. tabulā.

22.18. tabula. Pētniecības un izstrādes piedāvājums

[illegible]

22.19. tabula. Pētniecības un izstrādes izlietojums

[illegible]

Sociālās aizsardzības konti

- 22.110 Sociālā aizsardzība un tās mijiedarbība ar tādiem aspektiem kā novecošana, veselības aprūpe un sociālā atstumtība ir būtisks nacionālās un Eiropas ekonomikas un sociālās politikas jautājums. Tādēļ, lai varētu novērot, prognozēt, analizēt un apspriest sociālās aizsardzības jautājumus, ir nepieciešama detalizēta, salīdzināma un jaunākā informācija par sociālās aizsardzības organizāciju, esošo situāciju un attīstību dalībvalstīs un aiz to robežām.
- 22.111 Sociālās aizsardzības pabalsti ir pārvedumi mājāsaimniecībām vai indivīdiem naudā vai natūrā, lai aizsargātu tos pret virkni risku un apmierinātu vajadzības. Sociālās aizsardzības riski un vajadzības attiecas uz šādām funkcijām: invaliditāte, slimība/veselības aprūpe, vecums, apgādnieka zaudējums, ģimene/bērni, bezdarbs, mājoklis un citur neklasificēta sociālā atstumtība. Būtībā izglītība nav iekļauta kā risks vai vajadzība, ja vien tas nav atbalsts trūcīgām ģimenēm ar bērniem.
- 22.112 Sociālās aizsardzības pabalstus iegūst, izmantojot sociālās aizsardzības shēmas. Tās pārvalda un organizē publiskās un privātās struktūras, piemēram, sociālās nodrošināšanas fondi, valdības aģentūras, apdrošināšanas sabiedrības, publiskie vai privātie darba devēji un privātās labklājības un sociālās palīdzības iestādes. Shēmas ne vienmēr attiecas uz noteiktām iestādēm, noteikumiem vai likumiem, tomēr daudzos gadījumos tā ir. Visas shēmas, kas balstītas tikai uz individuālu vienošanos vai arī uz vienlaicīgu abpusēju vienošanos, nav uzskatāmas par sociālo aizsardzību.
- 22.113 Ja abpusēja vienošanās no darba ņēmēja puses nav vienlaicīga, izdevumus klasificē kā sociālo aizsardzību. Tas attiecas uz vecuma vai apgādnieka zaudējuma pensijām, ko maksā darba devējs, un bezmaksas mājokli, ko piedāvā pensijā aizgājušajiem darba ņēmējiem. Algas maksāšana darba ņēmējam laikā, kad viņš(-a) nevar strādāt slimības, dzemdību, invaliditātes, atļaušanas un citu iemeslu dēļ, ir uzskatāma par sociālās aizsardzības pabalstu, kuru nodrošina darba devējs.
- 22.114 Valdības kontrolētās shēmās valdība pieņem visus galvenos lēmumus par pabalstu līmeni, noteikumiem, saskaņā ar kuriem tos maksā, un veidu, kādā shēmu finansē. Valdības kontrolētu sociālo aizsardzību parasti nosaka ar likumu vai noteikumiem. Tostarp ir shēmas, kas nodrošina sociālo aizsardzību publiskajiem ierēdņiem ar tādiem pašiem noteikumiem, kādi valdības kontrolētajās shēmās ir pārējiem iedzīvotājiem. Tomēr, tas neattiecas uz shēmām, kuras valdība kā darba devējs var izveidot privātajā sektorā bez valdības kontroles līdzdalības.
- 22.115 Valdības kontrolēto shēmu piemēri ir šādi:
- a) shēmas, kas nav iemaksu shēmas, kuras valdība izveido, lai pildītu savus vispārīgos sociālos pienākumus, piemēram, ienākumu atbalsta shēma trūcīgiem cilvēkiem vai īres pabalstu shēma;
 - b) shēmas, kuras piedāvā sociālās nodrošināšanas fondi;
 - c) shēmas, kas sākotnēji izveidotas privātajā sektorā un par kurām valdība vēlāk uzņēmusies atbildību.
- 22.116 Valdības nekontrolēto shēmu piemēri ir šādi:
- a) shēmas, kuras piedāvā bezpeļņas organizācijas, piemēram, savstarpēju pabalstu sabiedrības, savstarpējās palīdzības biedrības un iestādes, kuras kopā pārvalda sociālie partneri;
 - b) shēmas, kuras pārvalda komerciālas apdrošināšanas sabiedrības;
 - c) neautonomas shēmas, kuras piedāvā darba devēji; tas attiecas gan uz fondētām shēmām, kurām bilancē ir atsevišķas rezerves ar mērķi segt saistības, lai nākotnē izmaksātu pabalstus, un nefondētām shēmām, kurām nav atsevišķu rezervju.
- 22.117 Izmantojot informāciju par konkrētām atsevišķām shēmām, sociālās aizsardzības konti nodrošina daudzdimensionālu pārskatu par sociālo aizsardzību, kā ir aprakstīts "Eiropas integrētās sociālās aizsardzības statistikas sistēmā", ESSPROS, Eurostat, 2008. Konti parāda sociālās aizsardzības pabalstu lielumu un struktūru, to finansējumu un saistītās administratīvās izmaksas. Sociālās aizsardzības pabalstus klasificē pēc funkcijas, piemēram, slimība vai vecums, pēc veida, piemēram, naudā vai natūrā, un atkarībā no tā, vai līdzekļi ir pārbaudīti. Pamata shēmas klasificē atkarībā no tā, vai tās ir valdības kontrolētas shēmas vai arī tās ir pamata shēmas pretstatā papildu shēmām.

- 22.118 Par katru atsevišķu sociālās aizsardzības shēmu sniedz informāciju par ieņēmumiem un izdevumiem un visa veida kvalitatīvo informāciju, piemēram, par jomu, finansēšanu, vēsturi un lielākajām pārmaiņām laika gaitā.
- 22.119 Standarta informācija par dažādām atsevišķām sociālās aizsardzības shēmām ir pazīstama kā pamata sociālās aizsardzības sistēma, un to papildina dažādi moduļi. Iespējamie moduļi ir šādi:
- a) modulis, kas attiecas uz pensijas saņēmēju skaitu;
 - b) modulis par neto sociālās aizsardzības pabalstiem. Tas attiecas uz to nodokļu un sociālo iemaksu ietekmi, kurus pabalstu saņēmēji maksā par pabalstiem, un apjomu, kādā sociālos pabalstus piešķir nodokļu atlaizu vai nodokļu samazināšanas veidā.
- 22.120 Sociālās aizsardzības kontos izmantotie jēdzieni un klasifikācijas ir cieši saistīti ar tiem jēdzieniem un klasifikācijām, kas izmantotas centrālajā ietvarā. Lielākā atšķirība starp sociālās aizsardzības pabalstiem un sociālajiem pabalstiem centrālajā ietvarā ir tā, ka centrālā ietvara pabalsti attiecas arī uz izdevumiem par izglītību; cita atšķirība ir tā, ka sociālās aizsardzības pabalstos var būt iekļauti kapitāla pārvedumi ar sociālu mērķi. Vienkārša pārskata tabula (22.20. tabula) parāda šīs saiknes un tajā pašā laikā nodrošina pārskatu par sociālās aizsardzības pabalstu lielumu un struktūru valstī.

22.20. tabula. Pārskats par sociāliem (aizsardzības) pabalstiem sociālo risku/vajadzību un darījumu dalījumā

	Slimība	Invali-ditāte	Vecums	Apgād-nieka zaudē-jums	Bērni/ ģimene	Nodar-binātība/ bezdarbs	Mā-joklis	Sociālā atstum-tība c.n.	Kopā sociālās aizsar-dzības pabalsti	Izglī-tība	Kopā sociālie pabalsti nacionālie konti
Valdības kontrolētās shēmas											
Sociālās nodrošināšanas pabalsti											
naudā											
natūrā											
Sociālās palīdzības pabalsti											
naudā											
natūrā, izmantojot tirgus ražo-tājus											
natūrā kā cita ārpustirgus izlaide											
Citi sociālās aizsardzības pabalsti (piem., valdības kapitāla pārvedumi)											Tukšs pēc definīcijas
Valdības kontrolētie sociālās aizsardzības pabalsti kopā											
Valdības nekontrolētās shēmas											
Pensiju pabalsti (fondētie)											
Citi privātās sociālās apdrošināšanas pabalsti											
Nefondētie darba ņēmēju sociālie pabalsti (ieskaitot arī valdības)											
MABO sociālās palīdzības pabalsti natūrā											
Citi sociālās aizsardzības pabalsti											
Citi sociālās aizsardzības pabalsti kopā											Tukšs pēc definīcijas
Sociālās aizsardzības pabalsti kopā											

22.121 Ciešā saikne starp standarta nacionālo kontu statistiku un sociālās aizsardzības statistiku nodrošina priekšrocības abiem statistikas veidiem. No sociālās aizsardzības statistikas viedokļa tās var būt saistītas ar oficiālo statistiku par nacionālo ekonomiku, piemēram, par ekonomikas pieaugumu un publiskajām finansēm. Nacionālo kontu statistika sociālās aizsardzības shēmu dalījumā var kalpot arī par sociālās aizsardzības statistikas pilnības un ticamības pārbaudi. Abu statistikas veidu apkopošanas procesu var sasaistīt, ietaupot apkopošanas izmaksas, palielinot ticamību un sniedzot jaunas iespējas, piemēram, panākot, ka sociālās aizsardzības statistika ir tikpat savlaicīga kā nacionālo kontu statistika ⁽¹⁾. Līdzīgas priekšrocības attiecas arī uz nacionālajiem kontiem. Sociālās aizsardzības kontus ir samērā viegli iegūt no sektoru kontiem un valdības izdevumu tabulas COFOG funkciju dalījumā, un tos izmanto, veidojot ekonomisko un sociālo politiku. Turklāt tie var kalpot par standarta nacionālo kontu rādītāju, piemēram, par sociālajiem pabalstiem un iemaksām, ticamības un pilnīguma pārbaudi.

22.122 ESAO sociālo izdevumu datu bāzē SOCX publicē arī datus par sociālajiem izdevumiem atsevišķu shēmu dalījumā. Tā apkopo datus par valstīm, kas nav ES dalībvalstis, bet Eurostat nodrošina ESAO ar datiem par sociālās aizsardzības izdevumiem dalībvalstīs. ESAO darbā ar sociālajiem izdevumiem īpaši pievēršas neto sociālo izdevumu starptautiskam salīdzinājumam; tostarp ir korekcijas saistībā ar ražošanas un importa nodokļu atšķirībām un to ietekmi uz mājāsaimniecību patēriņu.

Tūrisma satelītkonti

22.123 Tūrisma satelītkonts ⁽²⁾ sniedz pārskatu par dažāda veida tūrisma preču un pakalpojumu piedāvājumu un izlietojumu un to nozīmi, ņemot vērā iekšzemes nodarbinātību, maksājumu bilanci, valdības finanses un personīgo un uzņēmējdarbības ienākumu.

22.124 "Tūrisms" ietver darbības, kas saistītas ar personu ceļošanu un apmešanos ārpus viņu ierastās vides uz laiku, kas nav ilgāks par gadu, galvenokārt cita iemesla dēļ, nevis tādēļ, lai strādātu rezidentvienībā, kas atrodas apmeklētajā vietā. Starp šādām darbībām ir viss, ko apmeklētāji dara ceļojuma labad un ceļojuma laikā. "Tūrisms" neaprobežojas ar tipiskām tūrisma darbībām, piemēram, ievērojamu vietu apskatīšanu, sauļošanu un dažādu vietu apmeklēšanu. Arī ceļošana ar mērķi veikt uzņēmējdarbību vai izglītības un mācību nolūkos var būt daļa no tūrisma.

22.125 Tūrisma radītais pieprasījums ietver dažāda veida preces un pakalpojumus; pārsvarā tas ir transports, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi. Lai panāktu starptautisku salīdzināmību, tūrismam raksturīgos produktus definē kā produktus, kas apmeklētāju neesamības gadījumā lielākajā daļā valstu visticamāk neeksistētu jēgpilnā kvalitātē vai arī kuru patēriņa līmenis būtiski samazinātos un par kuriem ir iespējams saņemt statistikas informāciju. Ar tūrisma saistītie produkti ir atlikusī kategorija, ieskaitot tos, kas noteiktā valstī apzināti kā raksturīgi tūrismam, bet par kuriem tas nav atzīts visā pasaulē.

22.126 Dažus pakalpojumus tūrisma vajadzībām, piemēram, izmitināšanu otrajās mājās vai transportēšanu individuālajos mehāniskajos transportlīdzekļos, var ievērojamā mērogā veikt pašu vajadzībām. Taču pretēji pašu vajadzību mājokļu pakalpojumiem centrālajā ietvarā transportēšanas pakalpojumi, kas sniegti mājāsaimniecībās pašu vajadzībām, nav uzskatāmi par ražošanu. Šo nosacījumu ir ieteicams ievērot tūrisma satelītkontos. Taču valstīs, kurās transportēšanas pakalpojumi pašu vajadzībām ir būtiski, tos var atsevišķi norādīt tūrisma satelītkontos.

22.127 Galvenā tūrisma pieprasījuma apraksta mērvienība ir mājāsaimniecības, valdības, mājāsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju un uzņēmumu apmeklētāju patēriņš. To veido šādas sastāvdaļas:

- a) apmeklētāju galapatēriņa izdevumi naudā;
- b) apmeklētāju galapatēriņa izdevumi natūrā, piemēram, mājokļu pakalpojumi pašu vajadzībām;
- c) tūrisma sociālie pārvedumi natūrā, piemēram, individuālie ārpustirgus pakalpojumi, kurus izmanto apmeklētāji, tostarp SPA veselības aprūpes pakalpojumi vai ārpustirgus muzeju pakalpojumi;
- d) tūrisma uzņēmējdarbības izdevumi. Tostarp ir tūrisma izdevumi, ko klasificē kā starppatēriņu, savukārt neiekļauj citus izdevumus, kas rodas darba ņēmējiem darījumu braucienos, kurus apmaksā uzņēmums, piemēram, maltīšu apmaksa, kas uzskatāma par atlīdzību natūrā. Līdz ar to tūrisma uzņēmējdarbības izdevumi neatspoguļo kopējo apmeklētāju patēriņu darījumu ceļojumos;

⁽¹⁾ ESSPROS izplatīšanas grafiks definēts Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 458/2007 (2007. gada 25. aprīlis) par Eiropas Integrētās sociālās aizsardzības statistikas sistēmu (ESSPROS) (OV L 113, 30.4.2007., 3. lpp.).

⁽²⁾ Skatīt "Tūrisma satelītkonts: ieteicamā metodoloģijas sistēma", 2008, kopīga Eiropas Komisijas Eurostat, ESAO, Pasaules Tūrisma organizācijas un Apvienoto Nāciju Organizācijas Statistikas nodaļas publikācija.

- e) turklāt, lai uzsvērtu to, cik ekonomiski nozīmīgas ir publisko iestāžu veiktās darbības, lai izveidotu labvēlīgu vidi tūrisma attīstībai, ir ierosināts īpašs tūrisma kolektīvā patēriņa agregētās vērtības mērījums. Tas attiecas uz tādām darbībām kā valdības vienības veikta tūrisma popularizēšana, kārtības un drošības uzturēšana un publiskās telpas uzturēšana.
- 22.128 Piedāvājuma un izlietojuma tabulā sistemātiski var attēlot preču un pakalpojumu piedāvājumu un izlietojumu tūrisma nolūkos, kā arī tūrisma radīto pievienoto vērtību un nodarbinātību, nošķirot raksturīgākos produktus un nozares un ar tūrismu saistītos produktus.
- 22.129 Tūrisma satelītkontā valstis var sīkāk sadalīt tirgus, pamatojoties uz uzturēšanās ilgumu, apmeklējuma mērķi, apmeklētāju raksturojumu, piemēram, starptautiski vai iekšzemes apmeklētāji.
-

23. NODAĻA

KLASIFIKĀCIJAS

IEVADS

23.01. EKS 2010 klasifikācijas pilnībā atbilst jaunajai kodēšanai NKS 2008, NACE 2. red., CPA 2008 (agregācijas līmenī, kas izmantots datu nosūtīšanas programmā), COFOG, Coicop, COPNI un COPP. Ir pievienoti pavisam nedaudzi papildu kodi.

23.02. Konti ir veidoti, par pamatu ņemot nelielu skaitu jēdzienisku elementu, it sevišķi sektorus, darījumus un to posteņu klasifikāciju, uz kuriem attiecas darījumi un citas plūsmas, jo īpaši aktīvus un saistības. Katram no šiem elementiem ir hierarhiska klasifikācija. Kontus var veidot vairāk vai mazāk detalizēti, izmantojot augstāku vai zemāku šo hierarhiju līmeni.

23.03. Kontu ieraksti ir sadalīti veidos, no kuriem katrs apzīmēts ar vienu vai diviem burtiem, kā norādīts turpmāk:

- a) S kodi attiecas uz sektoriem;
- b) P kodi attiecas uz produktu darījumiem;
- c) NP kodi attiecas uz darījumiem ar nefinanšu neražotiem aktīviem;
- d) D kodi attiecas uz sadales darījumiem;
- e) F kodi attiecas uz darījumiem ar finanšu aktīviem un saistībām;
- f) K kodi attiecas uz citām aktīvu pārmaiņām;
- g) B kodi attiecas uz balansposteniem un neto vērtības posteņiem;
- h) L kodi attiecas uz bilances ierakstiem;
- i) AN kodi attiecas uz nefinanšu aktīviem (gan ražotiem, gan neražotiem);
- j) AF kodi attiecas uz uzkrātajiem finanšu aktīviem un saistībām.

23.04. Aprēķinot IKP saskaņā ar ražošanas pieeju, veidojot tabulas nozaru dalījumā un aprēķinot ielaidi un izlaidi, tiek izmantotas divas Eiropas klasifikācijas: NACE 2. red. ekonomikas darbībām un CPA 2008 produktiem pa ekonomikas darbībām. NACE 2. red. ir Eiropas versija ISIC 4. red. Arī IKP saskaņā ar izdevumu pieeju izmanto CPA 2008, COFOG (izdevumu klasifikācija pēc mērķa: valdības funkciju klasifikācija) un Coicop (individuālā patēriņa veidu klasifikācija); abas pēdējās minētās klasifikācijas ir izstrādājuši ANO.

23.05. Līdztekus COFOG un Coicop funkcionālās klasifikācijas ietver arī COPNI (mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju mērķu klasifikācija) un COPP (ražošanas izdevumu veidu klasifikācija). Šīs klasifikācijas izmanto sabiedrību, valdības, mājsaimniecību un mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju izdevumu funkcionālai analīzei un funkcionāliem satelītkontiem.

INSTITUCIONĀLO SEKTORU KLASIFIKĀCIJA (S)

S.1	Kopējā ekonomika ⁽¹⁾
S.11	Nefinanšu sabiedrības
S.11001	Publiskās nefinanšu sabiedrības
S.11002	Nacionālas privātas nefinanšu sabiedrības
S.11003	Ārvalstu kontrolētas nefinanšu sabiedrības
S.12	Finanšu sabiedrības
S.121	Centrālā banka ⁽²⁾ (publiska)

S.122	Noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku ⁽²⁾
S.12201	Publiskas
S.12202	Nacionālas privātas
S.12203	Ārvalstu kontrolētas
S.123	Naudas tirgus fondi
S.12301	Publiski
S.12302	Nacionālie privātie
S.12303	Ārvalstu kontrolētie
S.124	Ieguldījumu fondi, izņemot naudas tirgus fondus
S.12401	Publiski
S.12402	Nacionāli privāti
S.12403	Ārvalstu kontrolēti
S.125	Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus
S.12501	Publiski
S.12502	Nacionāli privāti
S.12503	Ārvalstu kontrolēti
S.126	Finanšu palīgsabiedrības
S.12601	Publiskas
S.12602	Nacionālas privātas
S.12603	Ārvalstu kontrolētas
S.127	Piesaistošās finanšu iestādes un naudas aizdevēji
S.12701	Publiskas(-i)
S.12702	Nacionālas(-i) privātas(-i)
S.12703	Ārvalstu kontrolētas(-i)
S.128	Apdrošināšanas sabiedrības ⁽³⁾
S.12801	Publiskas
S.12802	Nacionālas privātas
S.12803	Ārvalstu kontrolētas
S.129	Pensiju fondi ⁽³⁾
S.12901	Publiski
S.12902	Nacionāli privāti
S.12903	Ārvalstu kontrolēti
S.121 + S.122 + S.123	Monetārās finanšu iestādes
S.13	Vispārējā valdība

S.1311	Centrālā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus)
S.1312	Pavalsts valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus)
S.1313	Vietējā valdība (izņemot sociālās nodrošināšanas fondus)
S.1314	Sociālās nodrošināšanas fondi
S.14	Mājsaimniecības
S.141	Darba devēji
S.142	Individuāli uzņēmēji
S.143	Darba ņēmēji
S.144	Īpašuma ienākuma un pārvedumu ienākumu saņēmēji
S.1441	Īpašuma ienākuma saņēmēji
S.1442	Pensiju saņēmēji
S.1443	Citu pārvedumu saņēmēji
S.15	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas
S.15002	Nacionālas privātas
S.15003	Ārvalstu kontrolētas
S.2	Pārējā pasaule
S.21	Eiropas Savienības dalībvalstis, iestādes un struktūras
S.211	Eiropas Savienības dalībvalstis
S.2111	Eurozonas dalībvalstis
S.2112	Dalībvalstis, kas nav eurozonas dalībnieces
S.212	Eiropas Savienības iestādes un struktūras
S.2121	Eiropas Centrālā banka (ECB)
S.2122	Eiropas iestādes un struktūras, izņemot ECB
S.22	Trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav Eiropas Savienības rezidenti

(¹) Sektoros S.11 un S.12 visiem kodiem 5. cipars 1/2/3 attiecas uz "publiskas(-i)/nacionālas(-i) privātas(-i)/ārvalstu kontrolētas(-i)".

(²) Centrālā banka (S.121) plus noguldījumus pieņemošas sabiedrības, izņemot centrālo banku (S.122), atbilst S.12B.

(³) Apdrošināšanas sabiedrības (S.128) un pensiju fondi (S.129) atbilst S.121.

DARĪJUMU UN CITU PLŪSMU KLASIFIKĀCIJA

Produktu darījumi (P)

P.1	Izlaide
P.11	Tirgus izlaide
P.119	Netieši mērītie finanšu starpniecības pakalpojumi (NMFSP)
P.12	Izlaide pašu galapatēriņam
P.13	Ārpustirgus izlaide

P.2	Starppatēriņš
P.3	Galapatēriņa izdevumi
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi
P.4	Faktiskais galapatēriņš
P.41	Faktiskais individuālais patēriņš
P.42	Faktiskais kolektīvais patēriņš
P.5	Bruto kapitāla veidošana / P.5n Neto kapitāla veidošana
P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana
P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi
P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes
P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes
P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi
P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš (–)
P.51c1	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto pamatdarbības pārpalikumu (–)
P.51c2	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto jaukto ienākumu (–)
P.51n	Neto pamatkapitāla veidošana
P.52	Krājumu pārmaiņas
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi
P.6	Preču un pakalpojumu eksports
P.61	Preču eksports
P.62	Pakalpojumu eksports
P.7	Preču un pakalpojumu imports
P.71	Preču imports
P.72	Pakalpojumu imports

Darījumi ar neražotiem nefinanšu aktīviem (NP kodi)

Kodus, kas izmantoti darījumiem ar neražotiem nefinanšu aktīviem, pēc vēlēšanās var sadalīt sīkāk, pievienojot neražotu nefinanšu aktīvu klasifikāciju AN.2.

NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi

Sadales darījumi (D)

D.1	Darba ņēmēju atalgojums
D.11	Darba alga
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas
D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas
D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas
D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas
D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas
D.2	Ražošanas un importa nodokļi
D.21	Produktu nodokļi
D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)
D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN
D.2121	Importa nodevas
D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas
D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus
D.29	Citi ražošanas nodokļi
D.3	Subsīdijas
D.31	Produktu subsīdijas
D.311	Importa subsīdijas
D.319	Citas produktu subsīdijas
D.39	Citas ražošanas subsīdijas
D.4	Īpašuma ienākums
D.41	Procenti
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums
D.421	Dividendes
D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem
D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums
D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums
D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums

D.4431	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes
D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi
D.45	Rente

Kārtējie pārvedumi skaidrā naudā un natūrā (D.5–D.8)

D.5	Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi
D.51	Ienākuma nodokļi
D.59	Citi kārtējie nodokļi
D.6	Sociālās iemaksas un pabalsti
D.61	Neto sociālās iemaksas
D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas
D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas
D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas
D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas
D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas
D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas
D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas
D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas
D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas
D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas
D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas,
D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksas (–) ⁽¹⁾
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā
D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā
D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā
D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā
D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti
D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti
D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti
D.623	Sociālās palīdzības pabalsti naudā
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā
D.631	Sociālie pārvedumi natūrā – ārpustirgus produkcija
D.632	Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija

D.7	Citi kārtējie pārvedumi
D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas
D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas
D.712	Neto nedzīvības pārapsedrošināšanas prēmijas
D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības
D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības
D.722	Nedzīvības pārapsedrošināšanas atlīdzības
D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi
D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi
D.751	Kārtējie pārvedumi MABO
D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājtsaimniecībām
D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi
D.76	Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām
D.9	Kapitāla pārvedumi
D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi
D.91r	Saņemamie kapitāla nodokļi
D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas
D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi
D.9p	Maksājāmie kapitāla pārvedumi
D.91p	Maksājāmie kapitāla nodokļi
D.92p	Maksājāmās ieguldījumu dotācijas
D.99p	Citi maksājāmie kapitāla pārvedumi

(¹) Darba devēju iemaksas parādās gan ienākuma veidošanas kontā, gan primārā ienākuma iedales kontā kā iemaksas, kas jāmaksā darba devējiem un jāsaņem darba ņēmējiem. Ienākuma sekundārās sadales kontā šīs summas maksā mājtsaimniecības un saņem sociālās apdrošināšanas shēmu pārvaldītāji. Lai katrā gadījumā norādītu tieši tādu pašu vērtību, maksas atskaitīšana, kas ir daļa no shēmu piedāvājuma, un saņēmēju mājtsaimniecību galapatēriņš ir norādīts kā atsevišķs postenis arī ienākuma sekundārās sadales kontā. Tādējādi sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksas postenis (D.61SC) ir tikai korekcijas postenis, nevis sadales darījums kā tāds.

Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām (F)

(Finanšu aktīvu neto iegāde / neto uzņemtās saistības)

F.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)
F.11	Monetārais zelts
F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)
F.2	Valūta un noguldījumi
F.21	Valūta

F.22	Pārvedami noguldījumi
F.221	Starpbanku pozīcijas
F.229	Citi pārvedami noguldījumi
F.29	Citi noguldījumi
F.3	Parāda vērtspapīri
F.31	Īstermiņa
F.32	Ilgtermiņa
F.4	Aizdevumi ⁽¹⁾
F.41	Īstermiņa
F.42	Ilgtermiņa
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
F.51	Pašu kapitāls
F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas
F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas
F.519	Cits pašu kapitāls
F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas
F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas
F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves
F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm
F.63	Pensiju tiesības
F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem
F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem
F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti
F.711	Iespējas līgumi
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi
F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības
F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi
F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus

⁽¹⁾ Izziņas postenis: Ārvalstu tiešie ieguldījumi (pievienot kodu FDI).

Citas pārmaiņas aktīvos (K)

K.1–5	Kopējās apjoma pārmaiņas
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas
K.21	Dabas resursu sarūkšana
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas
K.3	Katastrofāli zaudējumi
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas
K.7	Nominālie turēšanas guvumi un zaudējumi
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi un zaudējumi
K.72	Reālie turēšanas guvumi un zaudējumi

BALANSPOSTEŅU UN NETO VĒRTĪBAS KLASIFIKĀCIJA (B) ⁽¹⁾

B.1g	Bruto pievienotā vērtība/iekšzemes kopprodukts
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums
B.3g	Bruto jauktais ienākums
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo / nacionālais kopienākums
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums
B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums
B.8g	Bruto uzkrājumi
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)
B.9N	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–) nefinanšu kontos
B.9F	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–) finanšu kontos
B.10	Neto vērtības pārmaiņas
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas ⁽²⁾ ⁽³⁾
B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas
B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas

B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas
B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas
B.11	Preču un pakalpojumu ārējais saldo
B.12	Tekošais ārējais saldo
B.90	Neto vērtība
BF.90	Finanšu neto vērtība

(¹) Visus balanspostenus var mērīt kā pamatkapitāla bruto vai neto patēriņu. Kods bruto balanspostenim veidots kā posteņa kods, kam pievienots burts "g". Līdzīgi kodam pievienotais burts "n" norāda neto izteiktu vērtību.

(²) Tas nav balanspostenis sistēmas struktūrā. Tas ir kapitāla konta labās puses kopsumma. Tomēr kā būtisku neto vērtības pārmaiņu sastāvdaļu to kodē ar citām iepriekšējām sastāvdaļām.

(³) Attiecībā uz pārējo pasauli tas attiecas uz neto vērtības pārmaiņām, kas radušās kārtējā ārējā saldo un kapitāla pārvedumu dēļ.

BILANCES IERAKSTU KLASIFIKĀCIJA (L)

Atsevišķai bilancei tāpat kā finanšu kontam nepieciešami tikai kodi, kas sniedz detalizētu informāciju par aktīviem pēc to veida, izmantojot AN un AF kodus. Tomēr kontu var izveidot, norādot uzkrātos lielumus perioda sākumā (LS) un beigās (LE) un kopējās pārmaiņas starp tiem (LX). Visi trīs kodi jā kvalificē pa aktīvu veidiem. LX ieraksti ir attiecīgo aktīvu ierakstu summa ar kodu P.5, NP, F un K noteiktajā periodā.

No ierakstiem sākuma bilancē var aprēķināt neto vērtību (B.90). Starpībai starp šo vērtību un B.90 vērtību beigu bilancē jābūt vienādai ar visu LX kodu saldo, kuram ir jābūt vienādam arī ar B.10 vērtību.

LS	Sākuma bilance
LX	Bilances pārmaiņas
LE	Beigu bilance

AKTĪVU KLASIFIKĀCIJA (A)

Nefinanšu aktīvi (AN)

AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi
AN.11	Pamatlīdzekļi pēc aktīvu veida
AN.111	Mājokļi
AN.112	Citas ēkas un celtnes
AN.1121	Ēkas, kas nav mājokļi
AN.1122	Citas celtnes
AN.1123	Zemes uzlabojumi
AN.113	Mašīnas un iekārtas
AN.1131	Transportlīdzekļi
AN.1132	IKT aprīkojums
AN.1139	Citas mašīnas un iekārtas
AN.114	Ieroču sistēmas
AN.115	Kultivētie bioloģiskie resursi
AN.1151	Dzīvnieku resursi, kas regulāri dod produkciju

AN.1152	Koku, kultūru un augu resursi, kas regulāri ražo produkciju
(AN.116)	(Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas) ⁽¹⁾
AN.117	Intelektuālā īpašuma produkti
AN.1171	Pētniecība un izstrāde
AN.1172	Derīgo izrakteņu izpēte un novērtēšana
AN.1173	Datorprogrammatūra un datubāzes
AN.11731	Datorprogrammatūra
AN.11732	Datubāzes
AN.1174	Izklaides, literārie vai mākslas oriģināldarbi
AN.1179	Citi intelektuālā īpašuma produkti
AN.12	Krājumi pēc krājumu veida
AN.121	Izejvielas un materiāli
AN.122	Nepabeigtie ražojumi
AN.1221	Nepabeigti kultivētie bioloģiskie aktīvi
AN.1222	Citi nepabeigtie ražojumi
AN.123	Gatavās preces
AN.124	Militārie krājumi
AN.125	Preces tālākpārdošanai
AN.13	Vērtslietas
AN.131	Dārgmetāli un dārgakmeņi
AN.132	Senlietas un citi mākslas priekšmeti
AN.133	Citas vērtslietas
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi
AN.21	Dabas resursi
AN.211	Zeme
AN.2111	Zeme zem ēkām un celtnēm
AN.2112	Kultivētā zeme
AN.2113	Atpūtai un izklaidei izmantotā zeme un tai pieguļošie virszemes ūdeņi
AN.2119	Cita zeme un tai pieguļošie virszemes ūdeņi
AN.212	Derīgo izrakteņu un enerģijas rezerves
AN.213	Nekultivētie bioloģiskie resursi
AN.214	Ūdens resursi
AN.215	Citi dabas resursi
AN.2151	Radio spektrs

AN.2159	Citi
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences
AN.221	Tirgojamā operatīvā noma
AN.222	Atļaujas izmantot dabas resursus
AN.223	Atļaujas veikt īpašas darbības
AN.224	Ekskluzīvas tiesības uz turpmākām precēm un pakalpojumiem
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi

(¹) Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas (AN.116) uzskata par daļu no pamatkapitāla veidošanas, proti, par pamatlīdzekļu iegādi. Tomēr, kad uzkrātie lielumi tiek iedalīti kategorijās, šo īpašumtiesību maiņas izmaksu vērtība tiek iekļauta pie neražotajiem aktīviem, uz kuriem izmaksas attiecas, un to neuzrāda kā atsevišķu daļu AN.11. Zemes gabala nodošanas gadījumā zemes īpašumtiesību maiņas izmaksas iekļauj pie zemes uzlabojumu izmaksām. (AN.1123). Postenis AN.116 ir iekļauts kopējā sarakstā turpmāk tekstā tikai informatīvos nolūkos.

Finanšu aktīvi (AF)

Attiecībā uz vieniem un tiem pašiem aktīviem un saistībām starp darījumu ar finanšu aktīviem un saistībām kodiem (F kodi) un uzkrāto lielumu vai posteņu kodiem (AF kodi) teorētiski ir viennozīmīga atbilstība. Tomēr praktiski bilances dati var būt mazāk detalizēti un var nepārsniegt pirmo iedalījuma līmeni, kas norādīts turpmāk. Pēc vēlēšanās AF kodus var sadalīt sīkāk saskaņā ar F kodu apakškategorijām.

AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)
AF.11	Monetārais zelts
AF.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)
AF.2	Valūta un noguldījumi
AF.21	Valūta
AF.22	Pārvedami noguldījumi
AF.221	Starptanku pozīcijas
AF.229	Citi pārvedami noguldījumi
AF.29	Citi noguldījumi
AF.3	Parāda vērtspapīri
AF.31	Īstermiņa
AF.32	Ilgtermiņa
AF.4	Aizdevumi (¹)
AF.41	Īstermiņa
AF.42	Ilgtermiņa
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas
AF.51	Pašu kapitāls
AF.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas

AF.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas
AF.519	Cits pašu kapitāls
AF.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas
AF.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas
AF.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
AF.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves
AF.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm
AF.63	Pensiju tiesības
AF.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem
AF.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem
AF.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
AF.71	Atvasinātie finanšu instrumenti
F.711	Iespējas līgumi
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi
AF.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības
AF.81	Tirdzniecības kredīti un avansi
AF.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus

(¹) Ārpusbilances postenis: Ārvalstu tiešie ieguldījumi (pievienot kodu FDI).

PAPILDU POSTEŅU KLASIFIKĀCIJA

Vispārpieņemts, ka papildu kods sākas ar X un ir saistīts ar standarta posteņa kodu, uz kuru tas balstās.

Ienākumus nenesoši aizdevumi

Ienākumus nenesošu aizdevumu uzkrātiem lielumiem un plūsmām izmanto turpmāk minētos kodus. Tā kā aizdevumu kodi ir AF.4 un F.4, papildu kodi uzkrātajiem lielumiem sākas ar XAF4, savukārt plūsmām – ar XF4.

Uzkrāto lielumu kodi ir šādi.

XAF4_NNP	Aizdevumi: nominālā vērtība, ienākumus nenesoši
XAF4_MNP	Aizdevumi: tirgus vērtība, ienākumus nenesoši

Saistīto plūsmu kodi ir šādi.

XF4_NNP	Aizdevumi: nominālā vērtība, ienākumus nenesoši
XF4_MNP	Aizdevumi: tirgus vērtība, ienākumus nenesoši

Abos kodu kompleksos pasvītra ir vietturis detalizētiem aizdevuma kodiem vajadzības gadījumā, piemēram, bilanci.

XAF41NNP	Īstermiņa aizdevumi: nominālā vērtība, ienākumus nenesoši
XAF42MNP	Ilgtermiņa aizdevumi: tirgus vērtība, ienākumus nenesoši

Kapitāla pakalpojumi

Kapitāla pakalpojumiem izmanto šādus kodus.

XCS	Kapitāla pakalpojumi
XCSC	Kapitāla pakalpojumi – Sabiedrības
P.51c1	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto pamatdarbības pārpalikumu
XRC	Kapitāla atdeve – Sabiedrības
XOC	Citas kapitāla izmaksas – Sabiedrības
XCSU	Kapitāla pakalpojumi – Neinkorporēti uzņēmumi
P.51c2	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto jaukto ienākumu
XRU	Kapitāla atdeve – Neinkorporēti uzņēmumi
XOU	Citas kapitāla izmaksas – Neinkorporēti uzņēmumi

Pensiju tabula

Nodaļā par pensijām aprakstītajai papildu tabulai izmanto turpmāk minētos kodus. Tabulas ailēm un rindām ir ierosināti dažādi kodi.

Ailes

Ailes aprakstā burts “W” attiecas uz nevalstisko sektoru, un cipari šajos kodos attiecas uz atbilstošajiem institucionālajiem sektoriem.

a) saistības, kas reģistrētas galvenajā kontu secībā

Shēmas, kur par izstrādi un īstenošanu nav atbildīga vispārējā valdība

XPC1W	Definētu iemaksu shēmas
XPB1W	Definētu pabalstu shēmas
XPCB1W	Kopā

Shēmas, kur par izstrādi un īstenošanu ir atbildīga vispārējā valdība

XPCG	Definētu iemaksu shēmas

Vispārējās valdības darba ņēmējiem paredzētas definētu pabalstu shēmas

XPBG12	Finanšu sabiedrību sektorā
XPBG13	Vispārējās valdības sektorā

b) saistības, kas nav reģistrētas galvenajā kontu secībā

XPBOUT13	Vispārējās valdības sektorā
XP1314	Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas
XPTOT	Kopā pensiju shēmas
XPTOTNRH	Tostarp: Nerezidentu mājsaimniecības

Rindas

a) Sākuma balance

XAF63LS	Pensiju tiesības

b) Darījumi

XD61p	Īpašas iemaksas saistībā ar pensiju shēmām
XD6111	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
XD6121	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas
XD6131	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas
XD6141	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas
XD619	Citi (aktuāra) pensiju tiesību uzkrājumi sociālās nodrošināšanas fondos
XD62p	Pensiju pabalsti
XD8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām
XD81	Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar tiesību nodošanu
XD82	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar vienošanos par pārmaiņām shēmas struktūrā

c) Citas ekonomiskās plūsmas

XK7	Pārvērtējumi
XK5	Citas apjoma pārmaiņas

d) Beigu balance

XAF63LE	Pensiju tiesības

e) Saistītie rādītāji

XP1	Izlaide
XAFN	Pensiju shēmu aktīvi gada beigās

Ilglietojuma patēriņa preces

Ilglietojuma patēriņa preces kodē, izmantojot "X" kā prefiksu un pievienojot "DHHCE" (mājsaimniecību izdevumi par ilglietojuma patēriņa precēm) un viencipara afiksu apakšgrupām un divus ciparus posteņiem. Ir sniegti arī attiecīgie *Coicop* numuri.

Coicop	NKS kodi	
	XDHHCE1	Mēbeles un mājsaimniecības ierīces
05.1.1	XDHHCE11	Mēbeles un dzīvokļa iekārta
05.1.2	XDHHCE12	Paklāji un citi grīdas segumi
05.3.1	XDHHCE13	Galvenās mājsaimniecības ierīces, arī elektriskās
05.5.1	XDHHCE14	Galvenie darbarīki un iekārtas mājai un dārzam
	XDHHCE2	Personiskie transportlīdzekļi
07.1.1	XDHHCE21	Automobiļi
07.1.2	XDHHCE22	Motocikli
07.1.3	XDHHCE23	Velosipēdi
07.1.4	XDHHCE24	Dzīvnieku vilkti transportlīdzekļi
	XDHHCE3	Atpūtas un izklaides preces
08.2.0	XDHHCE31	Telefona un faksa ierīces
09.1.1	XDHHCE32	Ierīces skaņas un attēla uztveršanai, ierakstīšanai un reproducēšanai
09.1.2	XDHHCE33	Fotogrāfijas un kinematogrāfijas iekārtas un optiskie instrumenti
09.1.3	XDHHCE34	Informācijas apstrādes iekārtas
09.2.1	XDHHCE35	Galvenās ilglietojuma preces atpūtai brīvā dabā
09.2.2	XDHHCE36	Mūzikas instrumenti un galvenās ilglietojuma preces atpūtai telpās
	XDHHCE4	Citas ilglietojuma preces
12.3.1	XDHHCE41	Dārglietas, pulksteņi un rokas pulksteņi
06.1.3	XDHHCE42	Terapeitiskās medicīnas ierīces un iekārtas

Ārvalstu tiešie ieguldījumi

Papildu posteņus ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (FDI) var kodēt ar prefiksu "X", pievienojot kodu "F" vai "AF" un sufiksu "FDI", piemēram:

XF42FDI	ārvalstu tiešo ieguldījumu darījumiem ilgtermiņa aizdevumu veidā

Iespējamie posteņi

Papildu kodus iespējamajiem posteņiem veido ar prefiksu "X", pievienojot kodu "AF" un sufiksu "CP", piemēram,

XAF11CP	monetizētais zelts, kura ieķīlāšana var ietekmēt tā izmantojamību par rezerves aktīvu

Valūta un noguldījumi

Papildu posteņus valsts un ārvalstu valūtas un noguldījumu klasificēšanai kodē ar prefiksu "X", pievienojot kodu "F" vai "AF" un sufiksu "NC", kas norāda uz valūtu un noguldījumiem valsts valūtā, vai afiksu "FC" ar starptautisko valūtas kodu, kas norāda uz valūtu un noguldījumiem ārvalstu valūtā; piemēram:

Darījumi

XF21NC	banknotes un monētas vietējā valūtā
XF22FC	noguldījumi ārvalstu valūtā

Uzkrātie lielumi

XAF21NC	banknotes un monētas vietējā valūtā
XAF22FC	noguldījumi ārvalstu valūtā

Parāda vērtspapīru klasifikācija saskaņā ar dzēšanas termiņu

Parāda vērtspapīri ir jāklasificē saskaņā ar dzēšanas termiņu. To var izdarīt, izmantojot prefiksu "X", kam pievienots kods "AF" un sufikss, kas norāda dzēšanas termiņa datumu, piemēram:

XAF32Y20	parāda vērtspapīri ar dzēšanas termiņu 2020. gadā

Biržas sarakstā iekļauti un biržas sarakstā neiekļauti parāda vērtspapīri

Papildu posteņus parāda vērtspapīriem kodē ar prefiksu "X", pievienojot kodu "F" vai "AF" un "1" biržas sarakstā iekļautiem parāda vērtspapīriem vai "2" biržas sarakstā neiekļautiem parāda vērtspapīriem, piemēram:

Darījumi

XF321	darījumi ar biržas sarakstā iekļautiem ilgtermiņa parāda vērtspapīriem
XF322	darījumi ar biržas sarakstā neiekļautiem ilgtermiņa parāda vērtspapīriem

Uzkrātie lielumi

XAF321	uzkrātie biržas sarakstā iekļautie ilgtermiņa parāda vērtspapīri
XAF322	uzkrātie biržas sarakstā neiekļautie ilgtermiņa parāda vērtspapīri

Ilgtermiņa aizdevumi ar termiņu, kas sāks par vienu gadu, un ilgtermiņa aizdevumi, kas nodrošināti ar hipotēku

Ilgtermiņa aizdevumus ar termiņu, kas sāks par vienu gadu, un ilgtermiņa aizdevumus, kas nodrošināti ar hipotēku, kodē ar prefiksu "X", pievienojot "F" vai "AF" kodu un afiksu "L1", kas norāda uz termiņu, kas sāks par vienu gadu, vai sufiksu "LM", kas norāda uz aizdevumu, ko nodrošina ar hipotēku, piemēram:

Darījumi

XF42L1	ilgtermiņa aizdevumi ar termiņu, kas sāks par vienu gadu
XF42LM	ilgtermiņa aizdevumi, kas nodrošināti ar hipotēku

Uzkrātie lielumi

XAF42L1	ilgtermiņa aizdevumi ar termiņu, kas sākas par vienu gadu
XAF42LM	ilgtermiņa aizdevumi, kas nodrošināti ar hipotēku

Biržas sarakstā iekļautas un biržas sarakstā neiekļautas ieguldījumu fondu apliecības

Biržas sarakstā iekļautas un biržas sarakstā neiekļautas ieguldījumu fondu apliecības kodē ar prefiksu "X", pievienojot kodu "F" vai "AF" un "1" biržas sarakstā iekļautām un "2" biržas sarakstā neiekļautām apliecībām, piemēram:

Darījumi

XF5221	darījumi ar biržas sarakstā iekļautām to ieguldījumu fondu apliecībām, kas nav naudas tirgus fondi
XF5222	darījumi ar biržas sarakstā neiekļautām to ieguldījumu fondu apliecībām, kas nav naudas tirgus fondi

Uzkrātie lielumi

XAF5221	tādu ieguldījumu fondu, kas nav naudas tirgus fondi, biržas sarakstā iekļautu apliecību uzkrātie lielumi
XAF5222	tādu ieguldījumu fondu, kas nav naudas tirgus fondi, biržas sarakstā neiekļautu apliecību uzkrātie lielumi

Kavētie procentu un pamatsummas maksājumi

Kavētos procentu un pamatsummas maksājumus kodē ar prefiksu "X", pievienojot "AF" kodu un afiksu "IA", kas norāda uz kavētiem procentu maksājumiem, vai afiksu "PA", kas norāda uz kavētiem pamatsummas maksājumiem, piemēram:

XAF42IA	kavēti procentu maksājumi par ilgtermiņa aizdevumiem; un
XAF42PA	kavēti pamatsummas maksājumi par ilgtermiņa aizdevumiem

Personīgie un kopējie pārvedumi

Personīgos un kopējos pārvedumus starp rezidentu un nerezidentu mājāsaimniecībām kodē ar prefiksu "X", pievienojot kārtējo pārvedumu kodu un sufiksu "PR", kas norāda uz personīgiem pārvedumiem, vai "TR", kas norāda uz kopējiem pārvedumiem, piemēram:

XD5452PR	personīgie pārvedumi starp rezidentu un nerezidentu mājāsaimniecībām
XD5452TR	kopējie pārvedumi starp rezidentu un nerezidentu mājāsaimniecībām

NOZARU (A) UN PRODUKTU (P) PĀRGRUPĒŠANA UN KODĒŠANA

Jāizmanto NACE 2. red. un CPA 2008 darbību un produktu klasifikācijas. Attiecīgie apkopojumi EKS datu nosūtīšanas programmai: apkopojumi ekonomiskajām darbībām ir A*3, A*10, A*21, A*38 un A*64, savukārt produktiem – P*3, P*10, P*21, P*38 un P*64. Lai gan to neizmanto EKS datu nosūtīšanas programmā, šajā nodaļā ir izklāstīti arī A*88 (NACE 2. red.) un P*88 (CPA) līmeņa apkopojumi.

Jaunie apkopojumi ir izklāstīti turpmāk.

A*3

Kārtas Nr.	NACE 2. red. sadaļas	Apraksts
1	A	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
2	B, C, D, E un F	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde; apstrādes rūpniecība; elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana; ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija, būvniecība
3	G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T un U	Pakalpojumi

A*10

Kārtas Nr.	NACE 2. red. sadaļas	Apraksts
1	A	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
2	B, C, D un E	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde; apstrādes rūpniecība; elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana; ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija
2a	C	Tostarp: apstrādes rūpniecība
3	F	Būvniecība
4	G, H un I	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts; transports un uzglabāšana; izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi
5	J	Informācijas un komunikācijas pakalpojumi
6	K	Finanšu un apdrošināšanas darbības
7	L	Operācijas ar nekustamo īpašumu
8	M un N	Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi; administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība
9	O, P, un Q	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana; izglītība; veselība un sociālā aprūpe
10	R, S, T un U	Māksla, izklaide un atpūta; citi pakalpojumi; mājsaimniecību kā darba devēju darbība; pašpatēriņa preču ražošana un pakalpojumu sniegšana individuālajās mājsaimniecībās ārpusteritoriālo organizāciju un institūciju darbība

A*21

Kārtas Nr.	NACE 2. red. sadaļa	NACE 2. red. nodaļa	Apraksts
1	A	01–03	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
2	B	05–09	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde
3	C	10–33	Apstrādes rūpniecība
4	D	35	Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana
5	E	36–39	Ūdens piegāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija
6	F	41–43	Būvniecība
7	G	45–47	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts
8	H	49–53	Transports un uzglabāšana
9	I	55–56	Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi
10	J	58–63	Informācijas un komunikācijas pakalpojumi
11	K	64–66	Finanšu un apdrošināšanas darbības
12	L	68	Operācijas ar nekustamo īpašumu
13	M	69–75	Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi
14	N	77–82	Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība
15	O	84	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana

Kārtas Nr.	NACE 2. red. sadaļa	NACE 2. red. nodaļa	Apraksts
16	P	85	Izglītība
17	Q	86–88	Veselība un sociālā aprūpe
18	R	90–93	Māksla, izklaide un atpūta
19	S	94–96	Citi pakalpojumi
20	T	97–98	Mājsaimniecību kā darba devēju darbība; pašpatēriņa preču ražošana un pakalpojumu sniegšana individuālajās mājsaimniecībās
21	U	99	Ārpusteritoriālo organizāciju un institūciju darbība

A*38

Kārtas Nr.	NACE 2. red. nodaļas	Apraksts
1	01–03	Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
2	05–09	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde
3	10–12	Pārtikas produktu, dzērienu un tabakas izstrādājumu ražošana
4	13–15	Tekstilizstrādājumu, apģērbu un ādas izstrādājumu ražošana
5	16–18	Koka un papīra izstrādājumu ražošana un poligrāfija
6	19	Koksa un naftas pārstrādes produktu ražošana
7	20	Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana
8	21	Farmaceutisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošana
9	22–23	Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana un nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana
10	24–25	Metālu ražošana un gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas
11	26	Datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana
12	27	Elektrisko iekārtu ražošana
13	28	Citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana
14	29–30	Transportlīdzekļu ražošana
15	31–33	Mēbeļu ražošana; cita veida ražošana; iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana
16	35	Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana
17	36–39	Ūdens piegāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija
18	41–43	Būvniecība
19	45–47	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts
20	49–53	Transports un uzglabāšana
21	55–56	Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi
22	58–60	Izdevējdarbība, audiovizuālie un apraides pakalpojumi
23	61	Telekomunikācija

Kārtas Nr.	NACE 2. red. nodaļas	Apraksts
24	62–63	Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības; informācijas pakalpojumi
25	64–66	Finanšu un apdrošināšanas darbības
26	68	Operācijas ar nekustamo īpašumu
26a		Tostarp: īpašnieku apdzīvotu mājokļu nosacītās īres maksas
27	69–71	Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi; centrālo biroju darbība; konsultēšana komercdarbībā un vadībizinībās; arhitektūras un inženiertehniskie pakalpojumi; tehniskā pārbaude un analīze
28	72	Zinātniskās pētniecības darbs
29	73–75	Reklāmas un tirgus izpētes pakalpojumi; citi profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi; veterinārie pakalpojumi
30	77–82	Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība
31	84	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana
32	85	Izglītība
33	86	Veselības aizsardzība
34	87–88	Sociālā aprūpe
35	90–93	Māksla, izklaide un atpūta
36	94–96	Citi pakalpojumi
37	97–98	Mājsaimniecību kā darba devēju darbība ar algotā darbā nodarbinātām personām un pašpatēriņa preču ražošana un pakalpojumu sniegšana individuālajās mājsaimniecībās
38	99	Ārpusteritoriālo organizāciju un institūciju darbība

A*64

Kārtas Nr.	NACE 2. red. nodaļas	Apraksts
1	01	Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības
2	02	Mežsaimniecība un mežizstrāde
3	03	Zivsaimniecība
4	05–09	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde
5	10–12	Pārtikas produktu, dzērienu un tabakas izstrādājumu ražošana
6	13–15	Tekstilizstrādājumu, apģērbu un ādas izstrādājumu ražošana
7	16	Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana
8	17	Papīra un papīra izstrādājumu ražošana
9	18	Poligrāfija un ierakstu reproducēšana
10	19	Koksa un naftas pārstrādes produktu ražošana
11	20	Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana
12	21	Farmaceutisko pamatvielu un farmaceutisko preparātu ražošana
13	22	Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana

Kārtas Nr.	NACE 2. red. nodaļas	Apraksts
14	23	Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana
15	24	Metālu ražošana
16	25	Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas
17	26	Datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana
18	27	Elektrisko iekārtu ražošana
19	28	Citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana
20	29	Automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošana
21	30	Citu transportlīdzekļu ražošana
22	31–32	Mēbeļu ražošana; cita veida ražošana
23	33	Iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana
24	35	Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana
25	36	Ūdens ieguve, attīrīšana un apgāde
26	37–39	Notekūdeņu savākšana un attīrīšana; atkritumu savākšana, apstrāde un izvietošana; materiālu pārstrāde; sanitārija un citi atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi
27	41–43	Būvniecība
28	45	Automobiļu un motociklu vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība un remonts
29	46	Vairumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus
30	47	Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus
31	49	Sauszemes transports un cauruļvadu transports
32	50	Ūdens transports
33	51	Gaisa transports
34	52	Uzglabāšanas un transporta palīgdarbības
35	53	Pasta un kurjeru darbība
36	55–56	Izmitināšana; ēdināšanas pakalpojumi
37	58	Izdevējdarbība
38	59–60	Kinofilmu, video filmu, televīzijas programmu un skaņu ierakstu producēšana; radio un televīzijas programmu izstrāde un apraide
39	61	Telekomunikācija
40	62–63	Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības; informācijas pakalpojumi
41	64	Finanšu pakalpojumu darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu
42	65	Apdrošināšana, pārapdrošināšana un pensiju uzkrāšana, izņemot obligāto sociālo apdrošināšanu
43	66	Finanšu pakalpojumu un apdrošināšanas darbības papildinošas darbības
44	68	Operācijas ar nekustamo īpašumu
44a		Tostarp: īpašnieku apdzīvotu mājokļu nosacītās īres maksas
45	69–70	Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi; centrālo biroju darbība; konsultēšana komercdarbībā un vadībzinībās

Kārtas Nr.	NACE 2. red. nodaļas	Apraksts
46	71	Arhitektūras un inženiertehniskie pakalpojumi; tehniskā pārbaude un analīze
47	72	Zinātniskās pētniecības darbs
48	73	Reklāmas un tirgus izpētes pakalpojumi
49	74–75	Citi profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi; veterinārie pakalpojumi
50	77	Iznomāšana un ekspluatācijas līzings
51	78	Darbaspēka meklēšana un nodrošināšana ar personālu
52	79	Ceļojumu biroju, tūrisma operatoru rezervēšanas pakalpojumi un ar tiem saistīti pasākumi
53	80–82	Apsardzes pakalpojumi un izmeklēšana; būvniecības un ainavu arhitektu pakalpojumi; biroju administratīvās darbības un citas uzņēmumu palīgdarbības
54	84	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana
55	85	Izglītība
56	86	Veselības aizsardzība
57	87–88	Sociālā aprūpe
58	90–92	Radošas, mākslinieciskas un izklaides darbības; bibliotēku, arhīvu, muzeju un citu kultūras iestāžu darbība; azartspēles un derības
59	93	Sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbība
60	94	Sabiedrisko, politisko un citu organizāciju darbība
61	95	Datoru, individuālās lietošanas priekšmetu un māsasaimniecības piederumu remonts
62	96	Pārējo individuālo pakalpojumu sniegšana
63	97–98	Māsasaimniecību kā darba devēju darbība ar algotā darbā nodarbinātām personām un pašpatēriņa preču ražošana un pakalpojumu sniegšana individuālajās māsasaimniecībās
64	99	Ārpusteritoriālo organizāciju un institūciju darbība

A*88

Kārtas Nr.	NACE 2. red. nodaļas	Apraksts
1	01	Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības
2	02	Mežsaimniecība un mežizstrāde
3	03	Zivsaimniecība
4	05	Ogļu un brūnogļu (lignīta) ieguve
5	06	Jēlnaftas un dabasgāzes ieguve
6	07	Metāla rūdu ieguve
7	08	Pārējā ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde
8	09	Ar ieguves rūpniecību saistītās palīgdarbības
9	10	Pārtikas produktu ražošana
10	11	Dzērienu ražošana

Kārtas Nr.	NACE 2. red. nodaļas	Apraksts
11	12	Tabakas izstrādājumu ražošana
12	13	Tekstilizstrādājumu ražošana
13	14	Apģērbu ražošana
14	15	Ādas un ādas izstrādājumu ražošana
15	16	Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana
16	17	Papīra un papīra izstrādājumu ražošana
17	18	Poligrāfija un ierakstu reproducēšana
18	19	Koksa un naftas pārstrādes produktu ražošana
19	20	Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana
20	21	Farmaceutisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošana
21	22	Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana
22	23	Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana
23	24	Metālu ražošana
24	25	Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas
25	26	Datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana
26	27	Elektrisko iekārtu ražošana
27	28	Citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana
28	29	Automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošana
29	30	Citu transportlīdzekļu ražošana
30	31	Mēbeļu ražošana
31	32	Cita veida ražošana
32	33	Iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana
33	35	Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana
34	36	Ūdens ieguve, attīrīšana un apgāde
35	37	Notekūdeņu savākšana un attīrīšana
36	38	Atkritumu savākšana, apstrāde un izvietošana; materiālu pārstrāde
37	39	Sanitārija un citi atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi
38	41	Ēku būvniecība
39	42	Inženierbūvniecība
40	43	Specializētie būvdarbi
41	45	Automobiļu un motociklu vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība un remonts
42	46	Vairumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus
43	47	Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus

Kārtas Nr.	NACE 2. red. nodaļas	Apraksts
44	49	Sauszemes transports un cauruļvadu transports
45	50	Ūdens transports
46	51	Gaisa transports
47	52	Uzglabāšanas un transporta palīgdarbības
48	53	Pasta un kurjeru darbība
49	55	Izmitināšana
50	56	Ēdināšanas pakalpojumi
51	58	Izdevējdarbība
52	59	Kinofilmu, video filmu, televīzijas programmu un skaņu ierakstu producēšana
53	60	Radio un televīzijas programmu izstrāde un apraide
54	61	Telekomunikācija
55	62	Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības
56	63	Informācijas pakalpojumi
57	64	Finanšu pakalpojumu darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu
58	65	Apdrošināšana, pārapdrošināšana un pensiju uzkrāšana, izņemot obligāto sociālo apdrošināšanu
59	66	Finanšu pakalpojumu un apdrošināšanas darbības papildinošas darbības
60	68	Operācijas ar nekustamo īpašumu
60a		Tostarp: īpašnieku apdzīvotu mājokļu nosacītās īres maksas
61	69	Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi
62	70	Centrālo biroju darbība; konsultēšana komercdarbībā un vadībizinībās
63	71	Arhitektūras un inženiertehniskie pakalpojumi; tehniskā pārbaude un analīze
64	72	Zinātniskās pētniecības darbs
65	73	Reklāmas un tirgus izpētes pakalpojumi
66	74	Citi profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi
67	75	Veterinārie pakalpojumi
68	77	Iznomāšana un ekspluatācijas lizings
69	78	Darbaspēka meklēšana un nodrošināšana ar personālu
70	79	Ceļojumu biroju, tūrisma operatoru rezervēšanas pakalpojumi un ar tiem saistīti pasākumi
71	80	Apsardzes pakalpojumi un izmeklēšana
72	81	Būvniecības un ainavu arhitektu pakalpojumi
73	82	Biroju administratīvās darbības un citas uzņēmumu palīgdarbības
74	84	Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana
75	85	Izglītība
76	86	Veselības aizsardzība

Kārtas Nr.	NACE 2. red. nodaļas	Apraksts
77	87	Sociālā aprūpe ar izmitināšanu
78	88	Sociālā aprūpe bez izmitināšanas
79	90	Radošas, mākslinieciskas un izklaides darbības
80	91	Bibliotēku, arhīvu, muzeju un citu kultūras iestāžu darbība
81	92	Azartspēles un derības
82	93	Sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbība
83	94	Sabiedrisko, politisko un citu organizāciju darbība
84	95	Datoru, individuālās lietošanas priekšmetu un mājsaimniecības piederumu remonts
85	96	Pārējo individuālo pakalpojumu sniegšana
86	97	Mājsaimniecību kā darba devēju darbība ar algotā darbā nodarbinātām personām
87	98	Pašpatēriņa preču ražošana un pakalpojumu sniegšana individuālajās mājsaimniecībās
88	99	Ārpusteritoriālo organizāciju un institūciju darbība

P*3

Kārtas Nr.	CPA 2008 iedaļas	Apraksts
1	A	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības produkti
2	B, C, D, E un F	Derīgo izrakteņu ieguve; gatavie izstrādājumi; elektroenerģija, gāze, ūdens un atkritumu apsaimniekošana; būves un būvdarbi
3	G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T un U	Pakalpojumi

P*10

Kārtas Nr.	CPA 2008 iedaļas	Apraksts
1	A	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības produkti
2	B, C, D un E	Derīgo izrakteņu ieguve; gatavie izstrādājumi; elektroenerģija, gāze, ūdens un atkritumu apsaimniekošana
2a	C	Tostarp: gatavie izstrādājumi
3	F	Būves un būvdarbi
4	G, H un I	Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumi; automobiļu un motociklu remonta pakalpojumi; transporta un uzglabāšanas pakalpojumi; izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi
5	J	Informācijas un sakaru pakalpojumi
6	K	Finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi
7	L	Ar nekustamo īpašumu saistītie pakalpojumi
8	M un N	Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi; administratīvie un palīgpakalpojumi
9	O, P, un Q	Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi; obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi; izglītība; cilvēku veselības aprūpes un sociālās aprūpes pakalpojumi
10	R, S, T un U	Mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumi; mājsaimniecības priekšmetu remonta pakalpojumi un citi pakalpojumi

P*21

Kārtas Nr.	CPA 2008 iedaļa	CPA 2008 nodaļa	Apraksts
1	A	01–03	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības produkti
2	B	05–09	Derīgo izrakteņu ieguve
3	C	10–33	Gatavie izstrādājumi
4	D	35	Elektroenerģija, gāze, ūdens tvaiks un gaisa kondicionēšana
5	E	36–39	Ūdens piegāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanas un attīrīšanas pakalpojumi
6	F	41–43	Būves un būvdarbi
7	G	45–47	Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumi; automobiļu un motociklu remonta pakalpojumi
8	H	49–53	Transporta un uzglabāšanas pakalpojumi
9	I	55–56	Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi
10	J	58–63	Informācijas un sakaru pakalpojumi
11	K	64–66	Finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi
12	L	68	Ar nekustamo īpašumu saistītie pakalpojumi
13	M	69–75	Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi
14	N	77–82	Administratīvie un palīgpakalpojumi
15	O	84	Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi; obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi
16	P	85	Izglītības pakalpojumi
17	Q	86–88	Cilvēku veselības aprūpes un sociālās aprūpes pakalpojumi
18	R	90–93	Mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumi.
19	S	94–96	Citi pakalpojumi
20	T	97–98	Mājsaimniecību kā darba devēju pakalpojumi; dažādas mājsaimniecību pašu patēriņam ražotas preces un pakalpojumi
21	U	99	Ārpusteritoriālo organizāciju un iestāžu sniegtie pakalpojumi

P*38

Kārtas Nr.	CPA 2008 nodaļas	Apraksts
1	01–03	Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības produkti
2	05–09	Derīgo izrakteņu ieguve
3	10–12	Pārtikas produkti, dzērieni un tabakas izstrādājumi
4	13–15	Tekstilpreces, apģērbi un ādas izstrādājumi
5	16–18	Koksnes un papīra izstrādājumi un iespiešanas pakalpojumi
6	19	Kokss un naftas pārstrādes produkti
7	20	Ķīmiskas vielas un ķīmiskie produkti

Kārtas Nr.	CPA 2008 nodaļas	Apraksts
8	21	Farmaceutiskās pamatvielas un farmaceitiskie preparāti
9	22–23	Gumijas un plastmasas izstrādājumi un citi nemetāliskie minerālprodukti
10	24–25	Parastie metāli un metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu
11	26	Datori, elektroniskās un optiskās ierīces
12	27	Elektroiekārtas
13	28	Citur neklasificētas iekārtas un aprīkojums
14	29–30	Transportlīdzekļi
15	31–33	Mēbeles; citi gatavi izstrādājumi; ierīču un iekārtu remonta un uzstādīšanas pakalpojumi
16	35	Elektroenerģija, gāze, ūdens tvaiks un gaisa kondicionēšana
17	36–39	Ūdens piegāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanas un attīrīšanas pakalpojumi
18	41–43	Būves un būvdarbi
19	45–47	Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pakalpojumi; automobiļu un motociklu remonta pakalpojumi
20	49–53	Transporta un uzglabāšanas pakalpojumi
21	55–56	Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi
22	58–60	Izdevējdarbības, audiovizuālie un apraides pakalpojumi
23	61	Telekomunikācijas pakalpojumi
24	62–63	Datorprogrammēšanas, konsultēšanas un saistītie pakalpojumi; informācijas pakalpojumi
25	64–66	Finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi
26	68	Ar nekustamo īpašumu saistītie pakalpojumi
26a		Tostarp: īpašnieku apdzīvotu mājokļu nosacītās īres maksas
27	69–71	Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi; centrālo biroju pakalpojumi; vadības konsultāciju pakalpojumi; arhitektūras un inženiertehniskie pakalpojumi; tehniskās pārbaudes un analīze
28	72	Zinātniskās izpētes un attīstības pakalpojumi
29	73–75	Reklāmas un tirgus izpētes pakalpojumi; citi profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi; veterinārie pakalpojumi
30	77–82	Administratīvie un palīgpakalpojumi
31	84	Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi; obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi
32	85	Izglītības pakalpojumi
33	86	Cilvēku veselības aprūpes pakalpojumi
34	87–88	Sociālās aprūpes pakalpojumi
35	90–93	Mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumi.
36	94–96	Citi pakalpojumi
37	97–98	Mājsaimniecību kā darba devēju pakalpojumi; dažādas mājsaimniecību pašu patēriņam ražotas preces un pakalpojumi
38	99	Ārpusteritoriālo organizāciju un iestāžu sniegtie pakalpojumi

P*64

Kārtas Nr.	CPA 2008 nodaļas	Apraksts
1	01	Lauksaimniecības, medību un saistīto pakalpojumu produkti
2	02	Mežkopības un mežizstrādes produkti un saistītie pakalpojumi
3	03	Zivis un citi zvejniecības produkti; akvakultūras produkti; ar zivsaimniecību saistītie palīg-pakalpojumi
4	05–09	Derīgo izrakteņu ieguve
5	10–12	Pārtikas produkti; dzērieni; tabakas izstrādājumi
6	13–15	Tekstilpreces; apģērbi; āda un ādas izstrādājumi
7	16	Koksne, koksnes un korķa izstrādājumi, izņemot mēbeles; izstrādājumi no salmiem un pīšanas materiāliem
8	17	Papīrs un papīra izstrādājumi
9	18	Iespiešanas un ierakstīšanas pakalpojumi
10	19	Kokss un naftas pārstrādes produkti
11	20	Ķīmiskas vielas un ķīmiskie produkti
12	21	Farmaceutiskās pamatvielas un farmaceitiskie preparāti
13	22	Gumijas un plastmasas izstrādājumi
14	23	Citi nemetāliskie minerālprodukti
15	24	Parastie metāli
16	25	Metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu
17	26	Datori, elektroniskās un optiskās ierīces
18	27	Elektroiekārtas
19	28	Citur neklasificētas iekārtas un aprīkojums
20	29	Mehāniskie transportlīdzekļi, piekabes un puspiekabes
21	30	Citi transportlīdzekļi
22	31–32	Mēbeles; citi gatavi izstrādājumi
23	33	Ierīču un iekārtu remonta un uzstādīšanas pakalpojumi
24	35	Elektroenerģija, gāze, ūdens tvaiks un gaisa kondicionēšana
25	36	Dabiskais ūdens; ūdens attīrīšanas un piegādes pakalpojumi
26	37–39	Notekūdeņu novadīšanas pakalpojumi; notekūdeņu dūņas; atkritumu savākšanas, apstrādes un izvietošanas pakalpojumi; materiālu pārstrāde; attīrīšanas pakalpojumi un citi atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi
27	41–43	Būves un būvdarbi
28	45	Automobiļu un motociklu vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības, un remonta pakalpojumi
29	46	Vairumtirdzniecības pakalpojumi, izņemot mehānisko transportlīdzekļu un motociklu vairumtirdzniecību
30	47	Mazumtirdzniecības pakalpojumi, izņemot automobiļu un motociklu mazumtirdzniecību
31	49	Sauszemes transporta un cauruļvadu transporta pakalpojumi

Kārtas Nr.	CPA 2008 nodaļas	Apraksts
32	50	Ūdenstransporta pakalpojumi
33	51	Gaisa pārvadājumu pakalpojumi
34	52	Uzglabāšanas pakalpojumi un transporta palīgpakalpojumi
35	53	Pasta un kurjeru pakalpojumi
36	55–56	Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi
37	58	Izdevējdarbības pakalpojumi
38	59–60	Kinofilmu, videofilmu un televīzijas programmu producēšanas pakalpojumi, skaņas ierakstīšana un mūzikas ierakstu izdošana; apraides un programmu izstrādes pakalpojumi
39	61	Telekomunikācijas pakalpojumi
40	62–63	Datorprogrammēšanas, konsultēšanas un saistītie pakalpojumi; informācijas pakalpojumi
41	64	Finanšu pakalpojumi, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu
42	65	Apdrošināšana, pārāpdrošināšana un pensiju uzkrāšana, izņemot obligāto sociālo nodrošināšanu
43	66	Finanšu un apdrošināšanas papildpakalpojumi
44	68	Ar nekustamo īpašumu saistītie pakalpojumi
44a		Tostarp: īpašnieku apdzīvotu mājokļu nosacītās īres maksas
45	69–70	Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi; centrālo biroju pakalpojumi; vadības konsultāciju pakalpojumi
46	71	Arhitektūras un inženiertehniskie pakalpojumi; tehniskās pārbaudes un analīze
47	72	Zinātniskās izpētes un attīstības pakalpojumi
48	73	Reklāmas un tirgus izpētes pakalpojumi
49	74–75	Citi profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi; veterinārie pakalpojumi
50	77	Iznomāšanas un ekspluatācijas līzings pakalpojumi
51	78	Nodarbinātības dienestu pakalpojumi
52	79	Ceļojumu biroju, tūrisma operatoru un rezervēšanas pakalpojumi un citi ar tiem saistītie pakalpojumi
53	80–82	Apsardzes un izmeklēšanas pakalpojumi; ēku un ainavu uzturēšanas pakalpojumi; biroju administrēšanas, biroju atbalsta un citi profesionālie palīgpakalpojumi
54	84	Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi; obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi
55	85	Izglītības pakalpojumi
56	86	Cilvēku veselības aprūpes pakalpojumi
57	87–88	Aprūpes centru pakalpojumi; sociālās aprūpes pakalpojumi bez izmitināšanas
58	90–92	Radoši, mākslinieciski un izklaides pakalpojumi; bibliotēku, arhīvu, muzeju un citu kultūras iestāžu pakalpojumi; azartspēļu un deļību pakalpojumi
59	93	Sporta pakalpojumi un izklaides un atpūtas pakalpojumi
60	94	Organizāciju sniegtie pakalpojumi
61	95	Datoru un personisko lietu un mājāsaimniecības priekšmetu remonta pakalpojumi
62	96	Citi personālie pakalpojumi

Kārtas Nr.	CPA 2008 nodaļas	Apraksts
63	97–98	Mājsaimniecību kā darba devēju pakalpojumi un dažādas privāto mājsaimniecību pašu patēriņam ražotas preces un pakalpojumi
64	99	Ārpusteritoriālo organizāciju un iestāžu sniegtie pakalpojumi

P*88

Kārtas Nr.	CPA 2008 nodaļas	Apraksts
1	01	Lauksaimniecības, medību un saistīto pakalpojumu produkti
2	02	Mežkopības un mežizstrādes produkti un saistītie pakalpojumi
3	03	Zivis un citi zvejniecības produkti; akvakultūras produkti; ar zivsaimniecību saistītie palīg-pakalpojumi
4	05	Ogles un brūnogles
5	06	Jēlnafts un dabasgāze
6	07	Metāla rūdas
7	08	Pārējās ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes produkcija
8	09	Ar ieguves rūpniecību saistītie palīgpakalpojumi
9	10	Pārtikas produkti
10	11	Dzērieni
11	12	Tabakas izstrādājumi
12	13	Tekstilpreces
13	14	Apģērbi
14	15	Āda un ādas izstrādājumi
15	16	Koksne, koksnes un korķa izstrādājumi, izņemot mēbeles; izstrādājumi no salmiem un pīšanas materiāliem
16	17	Papīrs un papīra izstrādājumi
17	18	Iespiešanas un ierakstīšanas pakalpojumi
18	19	Koks un naftas pārstrādes produkti
19	20	Ķīmiskas vielas un ķīmiskie produkti
20	21	Farmaceutiskās pamatvielas un farmaceitiskie preparāti
21	22	Gumijas un plastmasas izstrādājumi
22	23	Citi nemetāliskie minerālprodukti
23	24	Parastie metāli
24	25	Metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu
25	26	Datori, elektroniskās un optiskās ierīces
26	27	Elektroiekārtas
27	28	Citur neklasificētas iekārtas un aprīkojums
28	29	Mehāniskie transportlīdzekļi, piekabes un puspiekabes

Kārtas Nr.	CPA 2008 nodaļas	Apraksts
29	30	Citi transportlīdzekļi
30	31	Mēbeles
31	32	Citi gatavi izstrādājumi
32	33	Ierīču un iekārtu remonta un uzstādīšanas pakalpojumi
33	35	Elektroenerģija, gāze, ūdens tvaiks un gaisa kondicionēšana
34	36	Dabiskais ūdens; ūdens attīrīšanas un piegādes pakalpojumi
35	37	Notekūdeņu novadīšanas pakalpojumi; notekūdeņu dūņas
36	38	Atkritumu savākšanas, apstrādes un izvietošanas pakalpojumi; materiālu pārstrādes pakalpojumi
37	39	Attīrīšanas pakalpojumi un citi atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi
38	41	Ēkas un ēku būvniecība
39	42	Inženiertehniskās būves un inženierbūvniecība
40	43	Speciāli būvdarbi
41	45	Automobiļu un motociklu vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības, un remonta pakalpojumi
42	46	Vairumtirdzniecības pakalpojumi, izņemot mehānisko transportlīdzekļu un motociklu vairumtirdzniecību
43	47	Mazumtirdzniecības pakalpojumi, izņemot automobiļu un motociklu mazumtirdzniecību
44	49	Sauszemes transporta un cauruļvadu transporta pakalpojumi
45	50	Ūdenstransporta pakalpojumi
46	51	Gaisa pārvadājumu pakalpojumi
47	52	Uzglabāšanas pakalpojumi un transporta palīgpakalpojumi
48	53	Pasta un kurjeru pakalpojumi
49	55	Izmitināšanas pakalpojumi
50	56	Ēdināšanas pakalpojumi
51	58	Izdevējdarbības pakalpojumi
52	59	Kinofilmu, videofilmu un televīzijas programmu producēšanas pakalpojumi, skaņas ierakstīšana un mūzikas ierakstu izdošana
53	60	Apraides un programmu izstrādes pakalpojumi
54	61	Telekomunikācijas pakalpojumi
55	62	Datorprogrammēšanas, konsultēšanas un saistītie pakalpojumi
56	63	Informācijas pakalpojumi
57	64	Finanšu pakalpojumi, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu
58	65	Apdrošināšana, pārāpdrošināšana un pensiju uzkrāšana, izņemot obligāto sociālo nodrošināšanu
59	66	Finanšu un apdrošināšanas papildpakalpojumi
60	68	Ar nekustamo īpašumu saistītie pakalpojumi
60a		Tostarp: īpašnieku apdzīvotu mājokļu nosacītās īres maksas

Kārtas Nr.	CPA 2008 nodaļas	Apraksts
61	69	Juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi
62	70	Centrālo biroju pakalpojumi; vadības konsultāciju pakalpojumi
63	71	Arhitektūras un inženiertehniskie pakalpojumi; tehniskās pārbaudes un analīze
64	72	Zinātniskās izpētes un attīstības pakalpojumi
65	73	Reklāmas un tirgus izpētes pakalpojumi
66	74	Citi profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi
67	75	Veterinārie pakalpojumi
68	77	Iznomāšanas un ekspluatācijas līzings pakalpojumi
69	78	Nodarbinātības dienestu pakalpojumi
70	79	Ceļojumu biroju, tūrisma operatoru un rezervēšanas pakalpojumi un citi ar tiem saistītie pakalpojumi
71	80	Apsardzes un izmeklēšanas pakalpojumi
72	81	Ēku un ainavu uzturēšanas pakalpojumi
73	82	Biroju administrēšanas, biroju atbalsta un citi profesionālie palīgpakalpojumi
74	84	Valsts pārvaldes un aizsardzības pakalpojumi; obligātās sociālās nodrošināšanas pakalpojumi
75	85	Izglītības pakalpojumi
76	86	Cilvēku veselības aprūpes pakalpojumi
77	87	Aprūpes centru pakalpojumi
78	88	Sociālās aprūpes pakalpojumi bez izmitināšanas
79	90	Radoši, mākslinieciski un izklaides pakalpojumi
80	91	Bibliotēku, arhīvu, muzeju un citu kultūras iestāžu pakalpojumi
81	92	Azartspēļu un derību pakalpojumi
82	93	Sporta pakalpojumi un izklaides un atpūtas pakalpojumi
83	94	Organizāciju sniegtie pakalpojumi
84	95	Datoru un personisko lietu un mājsaimniecības priekšmetu remonta pakalpojumi
85	96	Citi personālie pakalpojumi
86	97	Mājsaimniecību kā darba devēju pakalpojumi
87	98	Dažādas privāto mājsaimniecību pašu patēriņam ražotas preces un pakalpojumi
88	99	Ārpusteritoriālo organizāciju un iestāžu sniegtie pakalpojumi

VALDĪBAS FUNKCIJU KLASIFIKĀCIJA (COFOG)

01	Vispārējie valdības dienesti
01.1	Izpildvaras un likumdošanas iestādes, finanšu un fiskālās lietas, ārlietas
01.2	Ārējais ekonomiskais atbalsts
01.3	Vispārējie dienesti

01.4	Fundamentālie pētījumi
01.5	Pētniecība un izstrāde vispārējo valdības dienestu jomā
01.6	Citur neklasificēti vispārējie valdības dienesti
01.7	Valsts parāda darījumi
01.8	Vispārēja rakstura pārskaitījumi starp dažādiem valsts pārvaldes līmeņiem
02	Aizsardzība
02.1	Militārā aizsardzība
02.2	Civilā aizsardzība
02.3	Ārvalstu militārais atbalsts
02.4	Pētniecība un izstrāde aizsardzības jomā
02.5	Citur neklasificēta aizsardzība
03	Sabiedriskā kārtība un drošība
03.1	Policijas dienesti
03.2	Ugunsdrošības dienesti
03.3	Tiesas
03.4	Cietumi
03.5	Pētniecība un izstrāde sabiedriskās kārtības un drošības jomā
03.6	Citur neklasificēta sabiedriskā kārtība un drošība
04	Ekonomikas lietas
04.1	Vispārējas ekonomikas, komerciālas un nodarbinātības lietas
04.2	Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība un medniecība
04.3	Kurināmais un enerģija
04.4	Ieguves rūpniecība, apstrādes rūpniecība un būvniecība
04.5	Transports
04.6	Sakari
04.7	Citas nozares
04.8	Pētniecība un izstrāde ekonomikas lietu jomā
04.9	Citur neklasificētas ekonomikas lietas
05	Vides aizsardzība
05.1	Atkritumu apsaimniekošana
05.2	Notekūdeņu apsaimniekošana
05.3	Piesārņojuma samazināšana
05.4	Bioloģiskās daudzveidības un ainavu aizsardzība
05.5	Pētniecība un izstrāde vides aizsardzības jomā

05.6	Citur neklasificēta vides aizsardzība
06	Mājvietas un komunālie dienesti
06.1	Mājvietu attīstība
06.2	Teritoriālā plānošana
06.3	Ūdens apgāde
06.4	Ielu apgaismošana
06.5	Pētniecība un izstrāde mājvietu un komunālo dienestu jomā
06.6	Citur neklasificētas mājvietas un komunālie dienesti
07	Veselība
07.1	Medikamenti, ierīces un iekārtas
07.2	Ambulatorie pakalpojumi
07.3	Slimnīcu pakalpojumi
07.4	Publiskie veselības pakalpojumi
07.5	Pētniecība un izstrāde veselības jomā
07.6	Citur neklasificēta veselība
08	Atpūta, kultūra un reliģija
08.1	Atpūtas un sporta pakalpojumi
08.2	Kultūras pakalpojumi
08.3	Apraides un izdevējdarbības pakalpojumi
08.4	Reliģiskie un citi sabiedriskie pakalpojumi
08.5	Pētniecība un izstrāde atpūtas, kultūras un reliģijas jomā
08.6	Citur neklasificēta atpūta, kultūra un reliģija
09	Izglītība
09.1	Pirmsskolas un sākumskolas izglītība
09.2	Vidējā izglītība
09.3	Pēcvidusskolas neterciārā izglītība
09.4	Terciārā izglītība
09.5	Līmeņos nedefinējama izglītība
09.6	Izglītības papildu pakalpojumi
09.7	Pētniecība un izstrāde izglītības jomā
09.8	Citur neklasificēta izglītība
10	Sociālā aizsardzība
10.1	Slimība un invaliditāte
10.2	Vecums

10.3	Apgādnieka zaudēšana
10.4	Ģimene un bērni
10.5	Bezdarbs
10.6	Mājvieta
10.7	Citur neklasificēta sociāla atstumtība
10.8	Pētniecība un izstrāde sociālās aizsardzības jomā
10.9	Citur neklasificēta sociālā aizsardzība

INDIVIDUĀLĀ PATĒRIŅA VEIDU KLASIFIKĀCIJA (*Coicop*)

01–12. Mājsaimniecību individuālā patēriņa izdevumi

01	Pārtika un bezalkoholiskie dzērieni
01.1	Pārtika
01.2	Bezalkoholiskie dzērieni
02	Alkoholiskie dzērieni, tabaka un narkotikas
02.1	Alkoholiskie dzērieni
02.2	Tabaka
02.3	Narkotikas
03	Apģērbi un apavi
03.1	Apģērbi
03.2	Apavi
04	Mājvieta, ūdens, elektrība, gāze un cits kurināmais
04.1	Mājvietas faktiskā īres maksa
04.2	Mājvietas nosacītā īres maksa
04.3	Mājokļa kopšana un remonts
04.4	Ūdens apgāde un dažādi pakalpojumi, kas saistīti ar mājokli
04.5	Elektroenerģija, gāze un cits kurināmais
05	Dzīvokļa iekārta, mājsaimniecības ierīces un regulāra mājsaimniecības apkope
05.1	Mēbeles un dzīvokļa iekārta, paklāji un citi grīdas segumi
05.2	Mājsaimniecības tekstilizstrādājumi
05.3	Mājsaimniecības ierīces
05.4	Stikla trauki, galda un mājsaimniecības piederumi
05.5	Darbarīki un iekārtas mājai un dārzam
05.6	Preces un pakalpojumi regulārai mājsaimniecības apkopei
06	Veselība

06.1	Medikamenti, ierīces un iekārtas
06.2	Ambulatorie pakalpojumi
06.3	Slimnīcu pakalpojumi
07	Transports
07.1	Transportlīdzekļu iegāde
07.2	Personisko transportlīdzekļu ekspluatācija
07.3	Transporta pakalpojumi
08	Sakari
08.1	Pasta pakalpojumi
08.2	Telefona un faksa ierīces
08.3	Telefona un faksa pakalpojumi
09	Atpūta un kultūra
09.1	Audiovizuālās, fotogrāfiskās un informācijas apstrādes iekārtas
09.2	Citi būtiski atpūtai un kultūrai nepieciešami priekšmeti
09.3	Citi atpūtas priekšmeti un iekārtas, dārzi un loļumdzīvnieki
09.4	Atpūtas un kultūras pakalpojumi
09.5	Laikraksti, grāmatas un kancelejas preces
09.6	Kompleksi atpūtas ceļojumi
10	Izglītība
10.1	Pirmsskolas un sākumskolas izglītība
10.2	Vidējā izglītība
10.3	Pēcvidusskolas neterciārā izglītība
10.4	Terciārā izglītība
10.5	Līmeņos nedefinējama izglītība
11	Restorāni un viesnīcas
11.1	Ēdināšanas pakalpojumi
11.2	Izmitināšanas pakalpojumi
12	Dažādas preces un pakalpojumi
12.1	Personiskā aprūpe
12.2	Prostitūcija
12.3	Citur neklasificēti priekšmeti personiskai lietošanai
12.4	Sociālā aizsardzība
12.5	Apdrošināšana
12.6	Citur neklasificēti finanšu pakalpojumi

12.7	Citur neklasificēti citi pakalpojumi
13	Mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju (MABO) individuālā patēriņa izdevumi
13.1	Mājvieta
13.2	Veselība
13.3	Atpūta un kultūra
13.4	Izglītība
13.5	Sociālā aizsardzība
13.6	Citi pakalpojumi
14	Vispārējās valdības individuālā patēriņa izdevumi
14.1	Mājvieta
14.2	Veselība
14.3	Atpūta un kultūra
14.4	Izglītība
14.5	Sociālā aizsardzība

MĀJSAIMNIECĪBAS APKALPOJOŠO BEZPEĻŅAS ORGANIZĀCIJU MĒRĶU KLASIFIKĀCIJA (COPNI)

01	Mājvieta
02.	Veselība
02.1	Medikamenti, ierīces un iekārtas
02.2	Ambulatorie pakalpojumi
02.3	Slimnīcu pakalpojumi
02.4	Publiskie veselības pakalpojumi
02.5	Pētniecība un izstrāde veselības jomā
02.6	Citi veselības pakalpojumi
03	Atpūta un kultūra
03.1	Atpūtas un sporta pakalpojumi
03.2	Kultūras pakalpojumi
04	Izglītība
04.1	Pirmsskolas un sākumskolas izglītība
04.2	Vidējā izglītība
04.3	Pēcvidusskolas neterciārā izglītība
04.4	Terciārā izglītība
04.5	Līmeņos nedefinējama izglītība
04.6	Pētniecība un izstrāde izglītības jomā

04.7	Citi izglītības pakalpojumi
05	Sociālā aizsardzība
05.1	Sociālās aizsardzības pakalpojumi
05.2	Pētniecība un izstrāde sociālās aizsardzības jomā
06	Reliģija
07	Politiskās partijas, darba un profesionālās organizācijas
07.1	Politisko partiju pakalpojumi
07.2	Darba organizāciju pakalpojumi
07.3	Profesionālo organizāciju pakalpojumi
08	Vides aizsardzība
08.1	Vides aizsardzības pakalpojumi
08.2	Pētniecība un izstrāde vides aizsardzības jomā
09	Citur neklasificēti pakalpojumi
09.1	Citur neklasificēti pakalpojumi (izņemot pētniecību un izstrādi)
09.2	Citur neklasificētu pakalpojumu pētniecība un izstrāde

RAŽOTĀJU IZMAKSU KLASIFIKĀCIJA PĒC MĒRĶA (COPP)

01	Infrastrukturā izmaksas
01.1	Ceļu būves un vides iekopšanas un uzlabošanas izmaksas
01.2	Inženiertehnisko pakalpojumu un saistītu tehnoloģisko pakalpojumu izmaksas
01.3	Informācijas vadības izmaksas
02	Pētniecības un izstrādes izmaksas
02.1	Teorētisko un eksperimentālo pētījumu dabaszinātnēs un inženierzinātnēs izmaksas
02.2	Teorētisko un eksperimentālo pētījumu sociālajās un humanitārajās zinātnēs izmaksas
03	Vides aizsardzības izmaksas
03.1	Apkārtējā gaisa un klimata aizsardzības izmaksas
03.2	Notekūdeņu apsaimniekošanas izmaksas
03.3	Atkritumu apsaimniekošanas izmaksas
03.4	Augsnes un gruntsūdeņu aizsardzības izmaksas
03.5	Trokšņa un vibrāciju novēršanas izmaksas
03.6	Bioloģiskās daudzveidības un ainavu aizsardzības izmaksas
03.7	Citur neklasificētas vides aizsardzības izmaksas
04	Tirgvedības izmaksas
04.1	Tiešās pārdošanas izmaksas

04.2	Reklāmas izmaksas
04.3	Citur neklasificētas tirgvedības izmaksas
05	Cilvēkresursu attīstības izmaksas
05.1	Izglītības un apmācības izmaksas
05.2	Veselības izmaksas
05.3	Sociālo pakalpojumu izmaksas
06	Pašreizējo ražošanas programmu, administrācijas un pārvaldības izmaksas
06.1	Pašreizējo ražošanas programmu izmaksas
06.2	Ārējā transporta izmaksas
06.3	Drošības un aizsardzības izmaksas
06.4	Pārvaldības un administrācijas izmaksas

24. NODAĻA
KONTI (I DAĻA)

24.1. tabula. 0. kants: Preču un pakalpojumu kants

Resursi			Izlietojums		
P.1	Izlaide	3 604	P.2	Starppatēriņš	1 883
P.11	Tirgus izlaide	3 077	P.3	Galapatēriņa izdevumi	1 399
P.12	Izlaide pašu galapatēriņam	147	P.31	Individuālā patēriņa izdevumi	1 230
P.13	Ārpustirgus izlaide	380	P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi	169
D.21	Produktu nodokļi	141	P.5g	Bruto kapitāla veidošana	414
D.31	Produktu subsīdijas	– 8	P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi	359
P.7	Preču un pakalpojumu imports	499	P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes	358
P.71	Preču imports	392	P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes	9
P.72	Pakalpojumu imports	107	P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi	– 8
			P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas	17
			P.52	Krājumu pārmaiņas	28
			P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	10
			P.6	Preču un pakalpojumu eksports	540
			P.61	Preču eksports	462
			P.62	Pakalpojumu eksports	78

24.2. tabula. Kopējās ekonomikas pilna kontu secība

I: Ražošanas kants

Izlietojums			Resursi		
P.2	Starppatēriņš	1 883	P.1	Izlaide	3 604
			P.11	Tirgus izlaide	3 077
			P.12	Izlaide pašu galapatēriņam	147
			P.13	Ārpustirgus izlaide	380
			D.21 – D.31	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas	133
B.1*g	Iekšzemes kopprodukts	1 854			
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	222			
B.1*n	Iekšzemes neto produkts	1 632			

II: Ienākuma sadales un izlietojuma konti*II.1: Ienākuma primārās sadales konts***II.1.1: Ienākuma veidošanas konts**

Izlietojums			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	1 150	B.1*g	Iekšzemes kopprodukts	1 854
D.11	Darba alga	950	B.1*n	Iekšzemes neto produkts	1 632
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	200			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	181			
D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	168			
D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	13			
D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	19			
D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	18			
D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	1			
D.2	Ražošanas un importa nodokļi	235			
D.21	Produktu nodokļi	141			
D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)	121			
D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN	17			
D.2121	Importa nodevas	17			
D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0			
D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus	3			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	94			
D.3	Subsīdijas	- 44			
D.31	Produktu subsīdijas	- 8			
D.311	Importa subsīdijas	0			
D.319	Citas produktu subsīdijas	- 8			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	- 36			

Izlietojums			Resursi		
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	452			
B.3g	Bruto jauktais ienākums	61			
P.51c1	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto pamatdarbības pārpalikumu	214			
P.51c2	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto jaukto ienākumu	8			
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	238			
B.3n	Neto jauktais ienākums	53			

II.1.2: Primārā ienākuma iedales konts

Izlietojums			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	391	B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	452
D.41	Procenti	217	B.3g	Bruto jauktais ienākums	61
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	62	B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	238
D.421	Dividendes	54	B.3n	Neto jauktais ienākums	53
D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	8			
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	0	D.1	Darba ņēmēju atalgojums	1 154
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	47	D.11	Darba alga	954
D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	25	D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	200
D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	8	D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	181
D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	14	D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	168
D.4431	u Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes	6	D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	13
D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi	8	D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	19
			D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	18
			D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	1
			D.2	Ražošanas un importa nodokļi	235
			D.21	Produktu nodokļi	141

Izlietojums			Resursi		
D.45	Rente	65	D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)	121
			D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN	17
			D.2121	Importa nodevas	17
			D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0
			D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus	3
			D.29	Citi ražošanas nodokļi	94
			D.3	Subsīdijas	- 44
			D.31	Produktu subsīdijas	- 8
			D.311	Importa subsīdijas	0
			D.319	Citas produktu subsīdijas	- 8
			D.39	Citas ražošanas subsīdijas	- 36
			D.4	Īpašuma ienākums	397
			D.41	Procenti	209
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	62
			D.421	Dividendes	53
			D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	9
			D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	14
			D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	47
			D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	25
			D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	8
			D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	14
			D.4431	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes	6
			D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi	8
			D.45	Rente	65
B.5*g	Nacionālais kopienākums	1 864			
B.5*n	Nacionālais neto ienākums	1 642			

II.1.2.1: Uzņēmējdarbības ienākuma konts

Izlietojums		
D.4	Īpašuma ienākums	240
D.41	Procenti	162
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	47
D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	25
D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	8
D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	14
D.45	Rente	31
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	343
B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums	174

II.1.2.2: Cita primārā ienākuma iedaļes konts

Izlietojums		
D.4	Īpašuma ienākums	151
D.41	Procenti	55
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	62
D.421	Dividendes	54

Resursi		
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	452
B.3g	Bruto jauktais ienākums	61
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	238
B.3n	Neto jauktais ienākums	53
D.4	Īpašuma ienākums	245
D.41	Procenti	139
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	35
D.421	Dividendes	35
D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	11
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	16
D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	5
D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	0
D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	11
D.45	Rente	44
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	343
B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums	174

D.1	Darba ņēmēju atalgojums	1 154

Izlietojums			Resursi		
D.422	Atskaitījumi no kvazisa- biedrību ienākuma	8	D.11	Darba alga	954
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	0	D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	200
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem		D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	181
D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienā- kums		D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	19
D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums		D.2	Ražošanas un importa nodokļi	235
D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums		D.21	Produktu nodokļi	141
D.45	Rente	34	D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)	121
			D.212	Importa nodokļi un node- vas, izņemot PVN	17
			D.2121	Importa nodevas	17
			D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0
			D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus	3
			D.29	Citi ražošanas nodokļi	94
			D.3	Subsīdijas	- 44
			D.31	Produktu subsīdijas	- 8
			D.311	Importa subsīdijas	0
			D.319	Citas produktu subsīdijas	- 8
			D.39	Citas ražošanas subsīdijas	- 36
			D.4	Īpašuma ienākums	152
			D.41	Procenti	70
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	27
			D.421	Dividendes	18
			D.422	Atskaitījumi no kvazisa- biedrību ienākuma	9
			D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	3
			D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	31

Izlietojums			Resursi		
			D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	20
			D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	8
			D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	3
			D.45	Rente	21
B.5*g	Nacionālais kopienākums	1 864			
B.5*n	Nacionālais neto ienākums	1 642			

II.2: Ienākuma sekundārās sadales konts

Izlietojums			Resursi		
	Kārtējie pārvedumi	1 212	B0,5*g	Nacionālais kopienākums	1 864
D.5	Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi	212	B0,5*n	Nacionālais neto ienākums	1 642
D.51	Ienākuma nodokļi	203			
D.59	Citi kārtējie nodokļi	9		Kārtējie pārvedumi	1 174
D.61	Neto sociālās iemaksas	333	D.5	Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi	213
D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	181	D.51	Ienākuma nodokļi	204
D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	168	D.59	Citi kārtējie nodokļi	9
D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	13	D.61	Neto sociālās iemaksas	333
D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	19	D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	181
D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	18	D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	168
D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	1	D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	13
D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	129	D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	19
D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	115	D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	18

Izlietojums			Resursi		
D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	14	D.6122	Darba devēju nosa- cītās nepensiju iemaksas	1
D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas	10	D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	129
D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas	8	D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	115
D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas	2	D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	14
D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa	– 6	D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas	10
			D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas	8
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	384	D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas	2
D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā	53	D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa	6
D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā	45			
D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā	8	D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	384
D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	279	D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā	53
D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	250	D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā	45
D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	29	D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā	8
D.623	Sociālās palīdzības pabalsti naudā	52	D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	279
			D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	250
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	283	D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	29
D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	56	D.623	Sociālās palīdzības pabalsti naudā	52
D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	43			
D.712	Neto nedzīvības pārapsedrošināšanas prēmijas	13	D.7	Citi kārtējie pārvedumi	244

Izlietojums			Resursi		
D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	48	D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	47
D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības	45	D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	44
D.722	Nedzīvības pārapsedrošināšanas atlīdzības	3	D.712	Neto nedzīvības pārapsedrošināšanas prēmijas	3
D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi	96	D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	57
D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība	22	D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības	42
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	52	D.722	Nedzīvības pārapsedrošināšanas atlīdzības	15
D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	36	D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi	96
D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājāsaimniecībām	7	D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība	1
D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi	9	D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	43
D.76	Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi	9	D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	36
			D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājāsaimniecībām	1
			D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi	6
B.6*g	Bruto nacionālais izmantojamais ienākums	1 826			
B.6*n	Neto nacionālais izmantojamais ienākums	1 604			

II.3: Ienākuma natūrā pārdales konts

Izlietojums			Resursi		
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā	215	B.6*g	Bruto nacionālais izmantojamais ienākums	1 826
D.631	Sociālie pārvedumi natūrā – ārpus tirgus produkcija	211	B.6*n	Neto nacionālais izmantojamais ienākums	1 604
D.632	Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	4			
			D.63	Sociālie pārvedumi natūrā	215
			D.631	Sociālie pārvedumi natūrā – ārpus tirgus produkcija	211
			D.632	Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	4
B.7*g	Koriģētais bruto nacionālais izmantojamais ienākums	1 826			
B.7*n	Koriģētais neto nacionālais izmantojamais ienākums	1 604			

II.4: Ienākuma izlietojuma konts

II.4.1: Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums			Resursi		
			B.6*g	Bruto nacionālais izmantojamais ienākums	1 826
P.3	Galapatēriņa izdevumi	1 399	B.6*n	Neto nacionālais izmantojamais ienākums	1 604
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi	1 230			
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi	169	D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	11
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	11			
B.8*g	Bruto nacionālie uzkrājumi	427			
B.8/n	Neto nacionālie uzkrājumi	205			

II.4.2: Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums			Resursi		
			B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	1 826
P.4	Faktiskais galapatēriņš	1 399	B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums	1 604
P.41	Faktiskais individuālais patēriņš	1 230			
P.42	Faktiskais kolektīvais patēriņš	169	D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	11
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	11			
B.8*g	Bruto nacionālie uzkrājumi	427			
B.8*n	Neto nacionālie uzkrājumi	205			

III: Uzkrāšanas konti

III.1: Kapitāla konts

III.1.1: Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	202	B.8*n	Neto nacionālie uzkrājumi	205
			D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	62
			D.91r	Saņemamie kapitāla nodokļi	2
			D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas	23
			D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi	37

Aktīvu pārmaiņas		Saistību un neto vērtības pārmaiņas	
		D.9p	Maksājамie kapitāla pārvedumi – 65
		D.91p	Maksājамie kapitāla nodokļi – 2
		D.92p	Maksājамās ieguldījumu dotācijas – 27
		D.99p	Citi maksājамie kapitāla pārvedumi – 36

III.1.2: Nefinanšu aktīvu iegādes kots

Aktīvu pārmaiņas		Saistību un neto vērtības pārmaiņas	
P.5g	Bruto kapitāla veidošana	414	B.101 Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas 202
P.5n	Neto kapitāla veidošana	192	
P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana	376	
P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi	359	
P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes	358	
P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes	9	
P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi	– 8	
P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas	17	
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	– 222	
P.52	Krājumu pārmaiņas	28	
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	10	
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	0	
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi	0	
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi	0	
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	
B.9	Neto aizdevumi (+)/neto aizņēmumi (-)	10	

III.2: Finanšu kots

Aktīvu pārmaiņas		Saistību un neto vērtības pārmaiņas	
		B.9	Neto aizdevumi (+)/neto aizņēmumi (-) 10
F	Finanšu aktīvu neto iegāde	436	F Neto uzņemtās saistības 426

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	- 1	F.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
F.11	Monetārais zelts	- 1	F.11	Monetārais zelts	
F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0	F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
F.2	Valūta un noguldījumi	89	F.2	Valūta un noguldījumi	102
F.21	Valūta	33	F.21	Valūta	35
F.22	Pārvedami noguldījumi	26	F.22	Pārvedami noguldījumi	28
F.221	Starptanku pozīcijas	- 5	F.221	Starptanku pozīcijas	- 5
F.229	Citi pārvedami noguldījumi	31	F.229	Citi pārvedami noguldījumi	33
F.29	Citi noguldījumi	30	F.29	Citi noguldījumi	39
F.3	Parāda vērtspapīri	86	F.3	Parāda vērtspapīri	74
F.31	Īstermiņa	27	F.31	Īstermiņa	24
F.32	Ilgtermiņa	59	F.32	Ilgtermiņa	50
F.4	Aizdevumi	78	F.4	Aizdevumi	47
F.41	Īstermiņa	22	F.41	Īstermiņa	11
F.42	Ilgtermiņa	56	F.42	Ilgtermiņa	36
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	107	F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	105
F.51	Pašu kapitāls	91	F.51	Pašu kapitāls	94
F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	77	F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	84
F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	7	F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	7
F.519	Cits pašu kapitāls	7	F.519	Cits pašu kapitāls	3
F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	16	F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	11
F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	7	F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	5
F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	9	F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	6
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standartu garantiju shēmas	48	F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standartu garantiju shēmas	48
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	7	F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	7
F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	22	F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	22
F.63	Pensiju tiesības	11	F.63	Pensiju tiesības	11
F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem	3	F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem	3

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem	2	F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem	2
F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	3	F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	3
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	14	F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	11
F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	12	F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	9
F.711	Iespējas līgumi	5	F.711	Iespējas līgumi	4
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	7	F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	5
F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	2	F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	2
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	15	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	39
F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	7	F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	16
F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	8	F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	23

III.3: Aktīvu citu pārmaiņu konti

III.3.1: Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā	33	K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	1
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	3	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	30	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AN.21	Dabas resursi	26	AF	Finanšu aktīvi/saistības	1
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	4	K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	2
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	2
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	- 11	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	
K.21	Dabas resursu sarukšana	- 8	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AN.21	Dabas resursi	- 8	AF	Finanšu aktīvi/saistības	2
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	- 3	K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.21	Dabas resursi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	- 1	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	– 2	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.3	Katastrofāli zaudējumi	– 11	Kopējās apjoma citas pārmaiņas 3		
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	– 9	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	– 2	AN.11	Pamatlīdzekļi	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AN.12	Krājumi	
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas	0	AN.13	Vērtslietas	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.21	Dabas resursi	
AF	Finanšu aktīvi	0	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	2	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	1	AF	Finanšu aktīvi	3
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	1	AF.2	Valūta un noguldījumi	
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	2	AF.4	Aizdevumi	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	2
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	1
AF	Finanšu aktīvi/saistības	2	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	– 2	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	– 2			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0			
Kopējās apjoma citas pārmaiņas		13			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	- 7			
AN.11	Pamatlīdzekļi	- 2			
AN.12	Krājumi	- 3			
AN.13	Vērtslietas	- 2			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	17			
AN.21	Dabas resursi	9			
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	6			
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0			
AF	Finanšu aktīvi	3			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Parāda vērtspapīri	0			
AF.4	Aizdevumi				
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	1			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	10

III.3.2: Pārvērtēšanas konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+)/ zaudējumi (-)		K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	280	AF	Saistības	76
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	126	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	111	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.12	Krājumi	7	AF.3	Parāda vērtspapīri	42
AN.13	Vērtslietas	8	AF.4	Aizdevumi	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	154	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	34
AN.21	Dabas resursi	152	AF.6	Apdrošināšana, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	2	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	84			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	12			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Parāda vērtspapīri	40			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	32			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	288

III.3.2.1: Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi(+) / zaudējumi (-)		K.71	Neitrālie turēšanas guvumi(+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	198	AF	Saistības	126
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	121	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	111	AF.2	Valūta un noguldījumi	30
AN.12	Krājumi	4	AF.3	Parāda vērtspapīri	26
AN.13	Vērtslietas	6	AF.4	Aizdevumi	29
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	77	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	28
AN.21	Dabas resursi	76	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	7

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	6
AF	Finanšu aktīvi	136			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	16			
AF.2	Valūta un noguldījumi	30			
AF.3	Parāda vērtspapīri	25			
AF.4	Aizdevumi	28			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	26			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	7			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	4			
			B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	208

III.3.2.2: Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	82	AF	Saistības	- 50
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	5	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	- 30
AN.12	Krājumi	3	AF.3	Parāda vērtspapīri	16
AN.13	Vērtslietas	2	AF.4	Aizdevumi	- 29
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	77	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	6
AN.21	Dabas resursi	76	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	- 7
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 6

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF	Finanšu aktīvi	- 52			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	- 4			
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 30			
AF.3	Parāda vērtspapīri	15			
AF.4	Aizdevumi	- 28			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	6			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	- 7			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 4			
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	80

IV: Balances

IV.1: Sākuma balance

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	4 621	AF	Saistības	7 762
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	2 818	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	2 579	AF.2	Valūta un noguldījumi	1 471
AN.12	Krājumi	114	AF.3	Parāda vērtspapīri	1 311
AN.13	Vērtslietas	125	AF.4	Aizdevumi	1 437
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	1 803	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2 756
AN.21	Dabas resursi	1 781	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	471
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	22	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	14
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi minus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	302
AF	Finanšu aktīvi	8 231			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	770			
AF.2	Valūta un noguldījumi	1 482			
AF.3	Parāda vērtspapīri	1 263			

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AF.4	Aizdevumi	1 384			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2 614			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	470			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	21			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	227			
			B.90	Neto vērtība	5 090

IV.2: Bilances pārmaiņas

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
Kopējās aktīvu pārmaiņas			Saistību kopējās pārmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	482	AF	Saistības	505
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	294	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	246	AF.2	Valūta un noguldījumi	102
AN.12	Krājumi	32	AF.3	Parāda vērtspapīri	116
AN.13	Vērtslietas	16	AF.4	Aizdevumi	47
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	186	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	141
AN.21	Dabas resursi	178	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	49
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	8	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	11
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	39
AF	Finanšu aktīvi	523			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	11			
AF.2	Valūta un noguldījumi	89			
AF.3	Parāda vērtspapīri	126			
AF.4	Aizdevumi	78			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	141			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	49			

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	14			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	15			
			B.10	Neto vērtības pārmaiņas	500
			B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	202
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	10
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	288
			B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	208
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	80

IV.3: Beigu bilance

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	5 101	AF	Saistības	8 267
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	3 112	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	2 825	AF.2	Valūta un noguldījumi	1 573
AN.12	Krājumi	146	AF.3	Parāda vērtspapīri	1 427
AN.13	Vērtslietas	141	AF.4	Aizdevumi	1 484
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	1 989	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2 897
AN.21	Dabas resursi	1 959	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	520
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	30	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	25
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	341
AF	Finanšu aktīvi	8 754			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	781			
AF.2	Valūta un noguldījumi	1 571			

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AF.3	Parāda vērtspapīri	1 389			
AF.4	Aizdevumi	1 462			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2 755			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	519			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	35			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	242			
			B.90	Neto vērtība	5 590

24.3. tabula. Nefinanšu sabiedrību pilna kontu secība

I: Ražošanas konts

Izlietojums			Resursi		
P.2	Starppatēriņš	1 477	P.1	Izlaide	2 808
			P.11	Tirgus izlaide	2 808
			P.12	Izlaide pašu galapatēriņam	0
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	1 331			
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	157			
B.1n	Neto pievienotā vērtība	1 174			

II: Ienākuma sadales un izlietojuma konti

II.1: Ienākuma primārās sadales konts

II.1.1: Ienākuma veidošanas konts

Izlietojums			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	986	B.1g	Bruto pievienotā vērtība	1 331
D.11	Darba alga	841	B.1n	Neto pievienotā vērtība	1 174
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	145			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	132			
D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	122			
D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	10			
D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	13			

Izlietojums			Resursi		
D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	12			
D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	1			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	88			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	- 35			
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	292			
P.51c1	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto pamatdarbības pārpalikumu	157			
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	135			

II.1.2: Primārā ienākuma iedaļes kods

Izlietojums			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	134	B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	292
D.41	Procenti	56	B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	135
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	47			
D.421	Dividendes	39	D.4	Īpašuma ienākums	96
D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	8	D.41	Procenti	33
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	0	D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	10
D.45	Rente	31	D.421	Dividendes	10
			D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	
			D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	4
			D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	8
			D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	5
			D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	
			D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	3
			D.4431	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes	1

Izlietojums			Resursi		
			D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi	2
			D.45	Rente	41
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	254			
B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	97			

II.1.2.1: Uzņēmējdarbības ienākuma konts

Izlietojums			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	87	B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	292
D.41	Procenti	56	B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	135
D.45	Rente	31			
			D.4	Īpašuma ienākums	96
			D.41	Procenti	33
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	10
			D.421	Dividendes	10
			D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	4
			D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	8
			D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	5
			D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	3
			D.45	Rente	41
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	301			
B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums	144			

II.1.2.2: Cita primārā ienākuma iedaļes konts

Izlietojums			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	47	B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	301
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	47	B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums	144
D.421	Dividendes	39			
D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	8			
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	0			
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	254			
B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	97			

II.2: Ienākuma sekundārās sadales kots

Izlietojums		Resursi	
Kārtējie pārvedumi		B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo 254
D.5	Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi	B.5n	Neto primāro ienākumu saldo 97
D.51	Ienākuma nodokļi		
D.59	Citi kārtējie nodokļi		
			Kārtējie pārvedumi 72
		D.61	Neto sociālās iemaksas 66
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas 31
D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas 27
D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas 4
D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas 12
		D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas 12
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas 0
D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas 25
D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas 19
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas 6
D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa 2
D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi		
		D.7	Citi kārtējie pārvedumi 6
		D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības 6
		D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības 6
		D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi 0
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums		
B.6n	Neto izmantojamais ienākums		

II.4: Ienākuma izlietojuma konts

II.4.1: Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums			Resursi		
			B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	228
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	0	B.6n	Neto izmantojamais ienākums	71
B.8g	Bruto uzkrājumi	228			
B.8n	Neto uzkrājumi	71			

III: Uzkrāšanas konti

III.1: Kapitāla konts

III.1.1: Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	88	B.8n	Neto uzkrājumi	71
			D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	33
			D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas	23
			D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi	10
			D.9p	Maksājамie kapitāla pārvedumi	- 16
			D.91p	Maksājамie kapitāla nodokļi	0
			D.99p	Citi maksājамie kapitāla pārvedumi	- 16

III.1.2: Nefinanšu aktīvu iegādes konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
P.5g	Bruto kapitāla veidošana	308	B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	88
P.5n	Neto kapitāla veidošana	151			
P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana	280			
P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi	263			
P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes	262			
P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes	5			
P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi	- 4			
P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas	17			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	- 157			
P.52	Krājumu pārmaiņas	26			
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	2			
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	- 7			
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi	- 6			
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi	- 1			
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0			
B.9	Neto aizdevumi (+)/neto aizņēmumi (-)	- 56			

III.2: Finanšu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
			B.9	Neto aizdevumi (+)/neto aizņēmumi (-)	- 56
F	Finanšu aktīvu neto iegāde	83	F	Neto uzņemtās saistības	139
F.2	Valūta un noguldījumi	39	F.2	Valūta un noguldījumi	
F.21	Valūta	5	F.21	Valūta	
F.22	Pārvedami noguldījumi	30	F.22	Pārvedami noguldījumi	
F.229	Citi pārvedami noguldījumi	30	F.229	Citi pārvedami noguldījumi	
F.29	Citi noguldījumi	4	F.29	Citi noguldījumi	
F.3	Parāda vērtspapīri	7	F.3	Parāda vērtspapīri	6
F.31	Īstermiņa	10	F.31	Īstermiņa	2
F.32	Ilgtermiņa	- 3	F.32	Ilgtermiņa	4
F.4	Aizdevumi	19	F.4	Aizdevumi	21
F.41	Īstermiņa	14	F.41	Īstermiņa	4
F.42	Ilgtermiņa	5	F.42	Ilgtermiņa	17
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	10	F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	83
F.51	Pašu kapitāls	10	F.51	Pašu kapitāls	83
F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	5	F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	77
F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	3	F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	3
F.519	Cits pašu kapitāls	2	F.519	Cits pašu kapitāls	3

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	0	F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	
F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	0	F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	
F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	0	F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta shēmas	1	F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	1	F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	
F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	0	F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	
F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	0	F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3	F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3
F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	3	F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	2
F.711	Iespējas līgumi	1	F.711	Iespējas līgumi	2
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	2	F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	0
F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0	F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	1
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	4	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	26
F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	3	F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	6
F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	1	F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	20

III.3: Aktīvu citu pārmaiņu konti

III.3.1: Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā	26	K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražoti aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	26	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AN.21	Dabas resursi	22	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	4	K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	0

Aktīvu pārmaiņas		
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	– 9
K.21	Dabas resursu sarūkšana	– 6
AN.21	Dabas resursi	– 6
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	– 3
AN.21	Dabas resursi	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	– 1
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	– 2
K.3	Katastrofāli zaudējumi	– 5
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	– 5
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas	– 5
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	– 1
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	– 4
AF	Finanšu aktīvi	0
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	1
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	1
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	6
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	6
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	3
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	1

Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
Kopējās apjoma citas pārmaiņas		0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	
AN.11	Pamatlīdzekļi	
AN.12	Krājumi	
AN.13	Vērtslietas	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AN.21	Dabas resursi	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	
AF	Finanšu aktīvi	0
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AF.2	Valūta un noguldījumi	
AF.3	Parāda vērtspapīri	
AF.4	Aizdevumi	
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF	Finanšu aktīvi/saistības	2	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0			
	Kopējās apjoma citas pārmaiņas	14			
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	– 2			
AN.11	Pamatlīdzekļi	1			
AN.12	Krājumi	– 3			
AN.13	Vērtslietas	0			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	14			
AN.21	Dabas resursi	10			
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	4			
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0			
AF	Finanšu aktīvi	2			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Parāda vērtspapīri	0			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas				
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	14

III.3.2: Pārvērtēšanas kants

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+)/ zaudējumi (-)		K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	144	AF	Saistības	18
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	63	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	58	AF.2	Valūta un noguldījumi	
AN.12	Krājumi	4	AF.3	Parāda vērtspapīri	1
AN.13	Vērtslietas	1	AF.4	Aizdevumi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	81	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldī- jumu fondu apliecības vai daļas	17
AN.21	Dabas resursi	80	AF.6	Apdrošināšana, pensiju un standarta garantiju shēmas	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instru- menti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	8			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi				
AF.3	Parāda vērtspapīri	3			
AF.4	Aizdevumi				
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldī- jumu fondu apliecības vai daļas	5			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas				
AF.7	Atvasinātie finanšu instru- menti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudē- jumu radītās neto vērtības pārmaiņas	134

III.3.2.1: Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu kants

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi(+) / zaudējumi (-)		K.71	Neitrālie turēšanas guvumi(+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	101	AF	Saistības	37
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	60	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.11	Pamatlīdzekļi	58	AF.2	Valūta un noguldījumi	1
AN.12	Krājumi	1	AF.3	Parāda vērtspapīri	1
AN.13	Vērtslietas	1	AF.4	Aizdevumi	18
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	41	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	14
AN.21	Dabas resursi	40	AF.6	Apdrošināšana, pensiju un standarta garantiju shēmas	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi minus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	3
AF	Finanšu aktīvi	18			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	8			
AF.3	Parāda vērtspapīri	2			
AF.4	Aizdevumi	1			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	3			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	1			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	3			
			B.103	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	82

III.3.2.2: Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	43	AF	Saistības	- 19
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	3	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	- 1
AN.12	Krājumi	3	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	0	AF.4	Aizdevumi	- 18
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	40	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	3

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.21	Dabas resursi	40	AF.6	Apdrošināšana, pensiju un standarta garantiju shēmas	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 3
AF	Finanšu aktīvi	- 10			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 8			
AF.3	Parāda vērtspapīri	1			
AF.4	Aizdevumi	- 1			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	- 1			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 3			
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	52

IV: Balances*IV.1: Sākuma balance*

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	2 151	AF	Saistības	3 221
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	1 274	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	1 226	AF.2	Valūta un noguldījumi	40
AN.12	Krājumi	43	AF.3	Parāda vērtspapīri	44
AN.13	Vērtslietas	5	AF.4	Aizdevumi	897
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	877	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1 987
AN.21	Dabas resursi	864	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	12
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	13	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	4
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	237
AF	Finanšu aktīvi	982			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AF.2	Valūta un noguldījumi	382			
AF.3	Parāda vērtspapīri	90			
AF.4	Aizdevumi	50			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	280			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	25			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	5			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	150			
			B.90	Neto vērtība	– 88

IV.2: Bilances pārmaiņas

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
Kopējās aktīvu pārmaiņas			Saistību kopējās pārmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	301	AF	Saistības	157
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	195	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	165	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.12	Krājumi	27	AF.3	Parāda vērtspapīri	7
AN.13	Vērtslietas	3	AF.4	Aizdevumi	21
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	106	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	100
AN.21	Dabas resursi	101	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	5	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	26
AF	Finanšu aktīvi	93			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	39			
AF.3	Parāda vērtspapīri	10			
AF.4	Aizdevumi	19			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	17			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	1			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	4			

Aktīvi		Saistības un neto vērtība	
		B.10	Neto vērtības pārmaiņas 237
		B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas 88
		B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas 14
		B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas 134
		B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas 82
		B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas 52

IV: Balances*IV.3: Beigu balance*

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	2 452	AF	Saistības	3 378
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	1 469	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	1 391	AF.2	Valūta un noguldījumi	40
AN.12	Krājumi	70	AF.3	Parāda vērtspapīri	51
AN.13	Vērtslietas	8	AF.4	Aizdevumi	918
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	983	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2 087
AN.21	Dabas resursi	965	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	12
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	18	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	7
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi minus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	263
AF	Finanšu aktīvi	1 075			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	421			
AF.3	Parāda vērtspapīri	100			
AF.4	Aizdevumi	69			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	297			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	26			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	8			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	154			
			B.90	Neto vērtība	149

24.4. tabula. Finanšu sabiedrību pilna kontu secība

I: Ražošanas konts

Izlietojums			Resursi		
P.2	Starppatēriņš	52	P.1	Izlaide	146
			P.11	Tirgus izlaide	146
			P.12	Izlaide pašu galapatēriņam	0
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	94			
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	12			
B.1n	Neto pievienotā vērtība	82			

II: Ienākuma sadales un izlietojuma konti

II.1: Ienākuma primārās sadales konts

II.1.1: Ienākuma veidošanas konts

Izlietojums			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	44	B.1g	Bruto pievienotā vērtība	94
D.11	Darba alga	29	B.1n	Neto pievienotā vērtība	82
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	5			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	4			
D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	4			
D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	0			
D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	1			
D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	1			
D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	4			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0			
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	46			
P.51c1	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto pamatdarbības pārpalikumu	12			
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	34			

II.1.1.2: Primārā ienākuma iedaļes kods

Izlietojums			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	168	B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	46
D.41	Procenti	106	B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	34
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	15			
D.421	Dividendes	15	D.4	Īpašuma ienākums	149
D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	0	D.41	Procenti	106
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	0	D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	25
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	47	D.421	Dividendes	25
D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	25	D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	0
D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	8	D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	7
D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	14	D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	8
D.4431	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes	6	D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	0
D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi	8	D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	8
D.45	Rente	0	D.4431	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes	3
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	27	D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi	5
B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	15	D.45	Rente	3

II.1.2.1: Uzņēmējdarbības ienākuma kots

Izlietojums		
D.4	Īpašuma ienākums	153
D.41	Procenti	106
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	47
D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	25
D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	8
D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	14
D.45	Rente	0
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	42
B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums	30

Resursi		
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	46
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	34
D.4	Īpašuma ienākums	149
D.41	Procenti	106
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	25
D.421	Dividendes	25
D.422	Atskaitījumi no kvazisa-biedrību ienākuma	0
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	7
D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	8
D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	0
D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	
D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	8
D.45	Rente	3

II.1.2.2: Cita primārā ienākuma iedaļes kots

Izlietojums		
D.4	Īpašuma ienākums	15
D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	15
D.421	Dividendes	15
D.422	Atskaitījumi no kvazisa-biedrību ienākuma	0
D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	0
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	27
B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	15

Resursi		
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	42
B.4n	Neto uzņēmējdarbības ienākums	30

II.2: Ienākuma sekundārās sadales konts

Izlietojums			Resursi		
	Kārtējie pārvedumi	277	B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	27
D.5	Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi	10	B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	15
D.51	Ienākuma nodokļi	7			
D.59	Citi kārtējie nodokļi	3		Kārtējie pārvedumi	275
			D.61	Neto sociālās iemaksas	212
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	205	D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	109
D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	205	D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	104
D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	193	D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	5
D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	12	D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	2
			D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	1
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	62	D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	1
D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	13	D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	94
D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	0	D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	90
D.712	Neto nedzīvības pārapsedrošināšanas prēmijas	13	D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	4
D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	48	D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas	10
D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības	45	D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas	8
D.722	Nedzīvības pārapsedrošināšanas atlīdzības	3	D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas	2
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	1	D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa	3

Izlietojums			Resursi		
D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	1			
D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi	0	D.7	Citi kārtējie pārvedumi	62
			D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	47
			D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	44
			D.712	Neto nedzīvības pārapsedrošināšanas prēmijas	3
			D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	15
			D.722	Nedzīvības pārapsedrošināšanas atlīdzības	15
			D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	0
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	25			
B.6n	Neto izmantojamais ienākums	13			

II.4: Ienākuma izlietojuma konts

II.4.1: Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums			Resursi		
			B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	25
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	11	B.6n	Neto izmantojamais ienākums	13
B.8g	Bruto uzkrājumi	14			
B.8n	Neto uzkrājumi	2			

III: Uzkrāšanas konti

III.1: Kapitāla konts

III.1.1: Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 5	B.8n	Neto uzkrājumi	2
			D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	0
			D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas	0
			D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi	
			D.9p	Maksājамie kapitāla pārvedumi	- 7
			D.91p	Maksājамie kapitāla nodokļi	0
			D.99p	Citi maksājамie kapitāla pārvedumi	- 7

III.1.2: Nefinanšu aktīvu iegādes kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
P.5g	Bruto kapitāla veidošana	8	B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 5
P.5n	Neto kapitāla veidošana	- 4			
P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana	8			
P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi	8			
P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes	8			
P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes	0			
P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi	0			
P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas	0			
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	- 12			
P.52	Krājumu pārmaiņas	0			
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	0			
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	0			
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi	0			
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi	0			
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0			
B.9	Neto aizdevumi (+)/neto aizņēmumi (-)	- 1			

III.2: Finanšu kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
			B.9	Neto aizdevumi (+)/neto aizņēmumi (-)	- 1
F	Finanšu aktīvu neto iegāde	172	F	Neto uzņemtās saistības	173
F.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	- 1	F.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
F.11	Monetārais zelts	- 1	F.11	Monetārais zelts	0
F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0	F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
F.2	Valūta un noguldījumi	10	F.2	Valūta un noguldījumi	65

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F.21	Valūta	15	F.21	Valūta	
F.22	Pārvedami noguldījumi	– 5	F.22	Pārvedami noguldījumi	26
F.221	Starptanku pozīcijas	– 5	F.221	Starptanku pozīcijas	– 5
F.229	Citi pārvedami noguldījumi	0	F.229	Citi pārvedami noguldījumi	31
F.29	Citi noguldījumi	0	F.29	Citi noguldījumi	39
F.3	Parāda vērtspapīri	66	F.3	Parāda vērtspapīri	30
F.31	Īstermiņa	13	F.31	Īstermiņa	18
F.32	Ilgtermiņa	53	F.32	Ilgtermiņa	12
F.4	Aizdevumi	53	F.4	Aizdevumi	0
F.41	Īstermiņa	4	F.41	Īstermiņa	0
F.42	Ilgtermiņa	49	F.42	Ilgtermiņa	0
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	28	F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	22
F.51	Pašu kapitāls	25	F.51	Pašu kapitāls	11
F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	23	F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	7
F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	1	F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	4
F.519	Cits pašu kapitāls	1	F.519	Cits pašu kapitāls	0
F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	3	F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	11
F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	2	F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	5
F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	1	F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	6
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	7	F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	48
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	2	F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	7
F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	0	F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	22
F.63	Pensiju tiesības		F.63	Pensiju tiesības	11
F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem	3	F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem	3
F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem		F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem	2
F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	2	F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	3

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	8	F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	8
F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	8	F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	7
F.711	Iespējas līgumi	3	F.711	Iespējas līgumi	2
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	5	F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	5
F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0	F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	1
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	1	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi		F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	0
F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	1	F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	0

III.3: Aktīvu citu pārmaiņu konti

III.3.1: Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā	0	K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.21	Dabas resursi	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	0
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
K.21	Dabas resursu sarukšana	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.21	Dabas resursi	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0	K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.21	Dabas resursi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.3	Katastrofāli zaudējumi	0	Kopējās apjoma citas pārmaiņas		0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.11	Pamatlīdzekļi	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AN.12	Krājumi	
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas	0	AN.13	Vērtslietas	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.21	Dabas resursi	
AF	Finanšu aktīvi	0	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	1	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF	Finanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	1	AF.2	Valūta un noguldījumi	
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	- 2	AF.3	Parāda vērtspapīri	
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	0	AF.4	Aizdevumi	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	- 2	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	- 2			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0			
Kopējās apjoma citas pārmaiņas		- 1			
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	- 2			
AN.11	Pamatlīdzekļi	0			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.12	Krājumi	0			
AN.13	Vērtslietas	- 2			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0			
AN.21	Dabas resursi	- 2			
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0			
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0			
AF	Finanšu aktīvi	1			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Parāda vērtspapīri	0			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	1			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 1

III.3.2: Pārvērtēšanas kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+)/ zaudējumi (-)		K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	4	AF	Saistības	51
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	2	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	2	AF.2	Valūta un noguldījumi	
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	34
AN.13	Vērtslietas	0	AF.4	Aizdevumi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	2	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	17
AN.21	Dabas resursi	1	AF.6	Apdrošināšana, pensiju un standarta garantiju shēmas	

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	57			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	11			
AF.2	Valūta un noguldījumi				
AF.3	Parāda vērtspapīri	30			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	16			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	10

III.3.2.1: Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi(+) / zaudējumi (-)		K.71	Neitrālie turēšanas guvumi(+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	3	AF	Saistības	68
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	2	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	2	AF.2	Valūta un noguldījumi	26
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	21
AN.13	Vērtslietas	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	1	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	14
AN.21	Dabas resursi	1	AF.6	Apdrošināšana, pensiju un standarta garantiju shēmas	7
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF	Finanšu aktīvi	71			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	14			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Parāda vērtspapīri	18			
AF.4	Aizdevumi	24			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	14			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	1			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.103	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	6

III.3.2.2: Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	1	AF	Saistības	- 17
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	- 26
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	13
AN.13	Vērtslietas	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	1	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	3
AN.21	Dabas resursi	0	AF.6	Apdrošināšana, pensiju un standarta garantiju shēmas	- 7
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi minus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	- 14			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	- 3			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Parāda vērtspapīri	12			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF.4	Aizdevumi	- 24			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	2			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	- 1			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	4

IV: **Bilances**IV.1: *Sākuma bilance*

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	93	AF	Saistības	3 544
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	67	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	52	AF.2	Valūta un noguldījumi	1 281
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	1 053
AN.13	Vērtslietas	15	AF.4	Aizdevumi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	26	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	765
AN.21	Dabas resursi	23	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	435
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	3	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	10
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	3 421			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	690			
AF.2	Valūta un noguldījumi				
AF.3	Parāda vērtspapīri	950			
AF.4	Aizdevumi	1 187			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	551			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	30			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	13			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.90	Neto vērtība	– 30

IV.2: *Bilances pārmaiņas*

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
Kopējās aktīvu pārmaiņas			Saistību kopējās pārmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	– 4	AF	Saistības	224
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	– 4	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	– 2	AF.2	Valūta un noguldījumi	65

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	64
AN.13	Vērtslietas	- 2	AF.4	Aizdevumi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	39
AN.21	Dabas resursi	- 1	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	48
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	1	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	8
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	230			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	10			
AF.2	Valūta un noguldījumi	10			
AF.3	Parāda vērtspapīri	96			
AF.4	Aizdevumi	53			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	44			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	8			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	8			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	1			
			B.10	Neto vērtības pārmaiņas	2
			B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 5
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 1
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	10
			B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	6
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	4

IV: **Bilances**IV.3: *Beigu bilance*

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	89	AF	Saistības	3 768
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	63	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	50	AF.2	Valūta un noguldījumi	1 346
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	1 117
AN.13	Vērtslietas	13	AF.4	Aizdevumi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	26	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	804
AN.21	Dabas resursi	22	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	483
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	4	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	18
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	3 651			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	700			
AF.2	Valūta un noguldījumi	10			
AF.3	Parāda vērtspapīri	1 046			
AF.4	Aizdevumi	1 240			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	595			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	38			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	21			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	1			
			B.90	Neto vērtība	– 28

24.5. tabula. Vispārējās valdības pilna kontu secība

I: **Ražošanas konts**

Izlietojums			Resursi		
P.2	Starppatēriņš	222	P.1	Izlaide	348
			P.11	Tirgus izlaide	0
			P.12	Izlaide pašu galapatēriņam	0

Izlietojums			Resursi		
			P.13	Ārpustirgus izlaide	348
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	126			
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	27			
B.1n	Neto pievienotā vērtība	99			

II: Ienākuma sadales un izlietojuma konti

II.1: Ienākuma primārās sadales konts

II.1.1: Ienākuma veidošanas konts

Izlietojums			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	98	B.1g	Bruto pievienotā vērtība	126
D.11	Darba alga	63	B.1n	Neto pievienotā vērtība	99
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	55			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	51			
D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	48			
D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	3			
D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	4			
D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	4			
D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	1			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0			
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	27			
P.51c1	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto pamatdarbības pārpalikumu	27			
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	0			

II.1.2: Primārā ienākuma iedaļes konts

Izlietojums			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	42	B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	27
D.41	Procenti	35	B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	0
D.45	Rente	7			
			D.2	Ražošanas un importa nodokļi	235
			D.21	Produktu nodokļi	141
			D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)	121
			D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN	17
			D.2121	Importa nodevas	17
			D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un nodevas	0
			D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus	3
			D.29	Citi ražošanas nodokļi	94
			D.3	Subsīdijas	– 44
			D.31	Produktu subsīdijas	– 8
			D.311	Importa subsīdijas	0
			D.319	Citas produktu subsīdijas	– 8
			D.39	Citas ražošanas subsīdijas	– 36
			D.4	Īpašuma ienākums	22
			D.41	Procenti	14
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	7
			D.421	Dividendes	5
			D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	2
			D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	0
			D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	1
			D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	0
			D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	

Izlietojums			Resursi		
			D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	1
			D.4431	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes	0
			D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi	1
			D.45	Rente	0
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	198			
B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	171			

II.2: Ienākuma sekundārās sadales konts

Izlietojums			Resursi		
	Kārtējie pārvedumi	248	B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	198
D.5	Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi	0	B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	171
D.51	Ienākuma nodokļi	0			
D.59	Citi kārtējie nodokļi	0		Kārtējie pārvedumi	367
			D.5	Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi	213
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	112	D.51	Ienākuma nodokļi	204
D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā	53	D.59	Citi kārtējie nodokļi	9
D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā	45			
D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā	8	D.61	Neto sociālās iemaksas	50
D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	7	D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	38
D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	5	D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	35
D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	2	D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	3

Izlietojums			Resursi		
D.623	Sociālās palīdzības pabalsti naudā	52	D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	4
			D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	4
D.7	Citi kārtējie pārvēdumi	136	D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0
D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	4	D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	9
D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	4	D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	6
D.712	Neto nedzīvības pārapsedrošināšanas prēmijas		D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	3
D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības				
D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības		D.7	Citi kārtējie pārvēdumi	104
D.722	Nedzīvības pārapsedrošināšanas atlīdzības		D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	
D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvēdumi	96	D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	
D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība	22	D.712	Neto nedzīvības pārapsedrošināšanas prēmijas	
D.75	Dažādi kārtējie pārvēdumi	5	D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	1
D.751	Kārtējie pārvēdumi MABO	5	D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības	1
D.752	Kārtējie pārvēdumi starp mājsaimniecībām		D.722	Nedzīvības pārapsedrošināšanas atlīdzības	
D.759	Dažādi citi kārtējie pārvēdumi	0	D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvēdumi	96
D.76	Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi	9	D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība	1
			D.75	Dažādi kārtējie pārvēdumi	6
			D.751	Kārtējie pārvēdumi MABO	
			D.752	Kārtējie pārvēdumi starp mājsaimniecībām	
			D.759	Dažādi citi kārtējie pārvēdumi	6
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	317			
B.6n	Neto izmantojamais ienākums	290			

II.3: Ienākuma natūrā pārdales konts

Izlietojums			Resursi		
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā	184	B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	317
D.631	Sociālie pārvedumi natūrā – ārpus tirgus produkcija	180	B.6n	Neto izmantojamais ienākums	290
D.632	Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	4			
B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	133			
B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums	106			

II.4: Ienākuma izlietojuma konts

II.4.1: Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums			Resursi		
P.3	Galapatēriņa izdevumi	352	B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	317
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi	184	B.6n	Neto izmantojamais ienākums	290
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi	168			
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	0			
B.8g	Bruto uzkrājumi	– 35			
B.8n	Neto uzkrājumi	– 62			

II.4.2: Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums			Resursi		
P.4	Faktiskais galapatēriņš	168	B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	133
P.41	Faktiskais individuālais patēriņš		B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums	106
P.42	Faktiskais kolektīvais patēriņš	168			
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	0			
B.8g	Bruto uzkrājumi	– 35			
B.8n	Neto uzkrājumi	– 62			

III: Uzkrāšanas konti

III.1: Kapitāla konts

III.1.1: Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
B.101	<i>Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas</i>	– 90	B.8n	<i>Neto uzkrājumi</i>	– 62
			D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	6
			D.91r	Saņemamie kapitāla nodokļi	2
			D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas	0
			D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi	4
			D.9p	Maksājамie kapitāla pārvedumi	– 34
			D.91p	Maksājамie kapitāla nodokļi	0
			D.92p	Maksājамās ieguldījumu dotācijas	– 27
			D.99p	Citi maksājамie kapitāla pārvedumi	– 7

III.1.2: Nefinanšu aktīvu iegādes konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
P.5g	Bruto kapitāla veidošana	38	B.101	<i>Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas</i>	– 90
P.5n	Neto kapitāla veidošana	11			
P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana	35			
P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi	35			
P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes	38			
P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes	0			
P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi	– 3			
P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas				
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	– 27			
P.52	Krājumu pārmaiņas	0			
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	3			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	2			
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi	2			
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi	0			
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi				
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)	– 103			

III.2: Finanšu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
			B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)	– 103
F	Finanšu aktīvu neto iegāde	– 10	F	Neto uzņemtas saistības	93
F.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)		F.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
F.11	Monetārais zelts		F.11	Monetārais zelts	
F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)		F.12	Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
F.2	Valūta un noguldījumi	– 26	F.2	Valūta un noguldījumi	37
F.21	Valūta	2	F.21	Valūta	35
F.22	Pārvedami noguldījumi	– 27	F.22	Pārvedami noguldījumi	2
F.221	Starptauku pozīcijas		F.221	Starptauku pozīcijas	
F.229	Citi pārvedami noguldījumi	– 27	F.229	Citi pārvedami noguldījumi	2
F.29	Citi noguldījumi	– 1	F.29	Citi noguldījumi	0
F.3	Parāda vērtspapīri	4	F.3	Parāda vērtspapīri	38
F.31	Īstermiņa	1	F.31	Īstermiņa	4
F.32	Ilgtermiņa	3	F.32	Ilgtermiņa	34
F.4	Aizdevumi	3	F.4	Aizdevumi	9
F.41	Īstermiņa	1	F.41	Īstermiņa	3
F.42	Ilgtermiņa	2	F.42	Ilgtermiņa	6
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	3	F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	
F.51	Pašu kapitāls	3	F.51	Pašu kapitāls	
F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	1	F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	
F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	1	F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F.519	Cits pašu kapitāls	1	F.519	Cits pašu kapitāls	
F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	0	F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	
F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	0	F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	
F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	0	F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	
F.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	1	F.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	0
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	0	F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	
F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	0	F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	
F.63	Pensiju tiesības		F.63	Pensiju tiesības	
F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem		F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem	
F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem		F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem	
F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	1	F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	0
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0	F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	0	F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	0
F.711	Iespējas līgumi	0	F.711	Iespējas līgumi	0
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	0	F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	0
F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0	F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	5	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	9
F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	1	F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	6
F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	4	F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	3

III.3: Aktīvu citu pārmaiņu konti

III.3.1: Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā	7	K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	3	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	4	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AN.21	Dabas resursi	4	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	2
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	2
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	- 2	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
K.21	Dabas resursu sarukšana	- 2	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.21	Dabas resursi	- 2	AF	Finanšu aktīvi/saistības	2
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0	K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.21	Dabas resursi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.3	Katastrofāli zaudējumi	- 6	Kopējās apjoma citas pārmaiņas		2
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	- 4	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	- 2	AN.11	Pamatlīdzekļi	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AN.12	Krājumi	
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas	5	AN.13	Vērtslietas	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	1	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	4	AN.21	Dabas resursi	
AF	Finanšu aktīvi	0	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF	Finanšu aktīvi	2
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	- 4	AF.3	Parāda vērtspapīri	
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	- 4	AF.4	Aizdevumi	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	- 3	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	2
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	- 1	AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0			
Kopējās apjoma citas pārmaiņas		0			
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	- 3			
AN.11	Pamatlīdzekļi	- 3			
AN.12	Krājumi	0			
AN.13	Vērtslietas	0			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	3			
AN.21	Dabas resursi	1			
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	2			
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi				
AF	Finanšu aktīvi	0			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi				
AF.3	Parāda vērtspapīri				
AF.4	Aizdevumi				
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības				

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas				
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 2

III.3.2: Pārvērtēšanas kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	44	AF	Saistības	7
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	21	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	18	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.12	Krājumi	1	AF.3	Parāda vērtspapīri	7
AN.13	Vērtslietas	2	AF.4	Aizdevumi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	23	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	0
AN.21	Dabas resursi	23	AF.6	Apdrošināšana, pensijas un standarta garantiju shēmas	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	1			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	1			
AF.2	Valūta un noguldījumi	0			
AF.3	Parāda vērtspapīri	0			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	0			
AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas				
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	38

III.3.2.1: Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.71	Neitrālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	32	AF	Saistības	13
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	20	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	18	AF.2	Valūta un noguldījumi	2
AN.12	Krājumi	1	AF.3	Parāda vērtspapīri	4
AN.13	Vērtslietas	1	AF.4	Aizdevumi	7
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	12	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldī- jumu fondu apliecības	0
AN.21	Dabas resursi	12	AF.6	Apdrošināšana, pensijas un standarta garantiju shēmas	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instru- menti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	8			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	2			
AF.2	Valūta un noguldījumi	3			
AF.3	Parāda vērtspapīri	0			
AF.4	Aizdevumi	3			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldī- jumu fondu apliecības	0			
AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas				
AF.7	Atvasinātie finanšu instru- menti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	27

III.3.2.2: Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	12	AF	Saistības	- 6
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	1	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	- 2
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	3
AN.13	Vērtslietas	1	AF.4	Aizdevumi	- 7
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	11	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	0
AN.21	Dabas resursi	11	AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	- 7			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	- 1			
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 3			
AF.3	Parāda vērtspapīri	0			
AF.4	Aizdevumi	- 3			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	0			
AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	0			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	11

IV: Bilances

IV.1: Sākuma balance

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	789	AF	Saistības	687
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	497	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	467	AF.2	Valūta un noguldījumi	102
AN.12	Krājumi	22	AF.3	Parāda vērtspapīri	212
AN.13	Vērtslietas	8	AF.4	Aizdevumi	328
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	292	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	4

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN.21	Dabas resursi	286	AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	19
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	6	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	22
AF	Finanšu aktīvi	396			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	80			
AF.2	Valūta un noguldījumi	150			
AF.3	Parāda vērtspapīri	0			
AF.4	Aizdevumi	115			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	12			
AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	20			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	19			
			B.90	Neto vērtība	498

IV.2: Bilances pārmaiņas

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
Kopējās aktīvu pārmaiņas			Saistību kopējās pārmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	57	AF	Saistības	102
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	29	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	0
AN.11	Pamatlīdzekļi	23	AF.2	Valūta un noguldījumi	37
AN.12	Krājumi	1	AF.3	Parāda vērtspapīri	45
AN.13	Vērtslietas	5	AF.4	Aizdevumi	9
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	28	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	2
AN.21	Dabas resursi	26	AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	2	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0

Aktīvi		Saistības un neto vērtība	
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības 9
AF	Finanšu aktīvi – 9		
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) 1		
AF.2	Valūta un noguldījumi – 26		
AF.3	Parāda vērtspapīri 4		
AF.4	Aizdevumi 3		
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības 3		
AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas 1		
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas 0		
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības 5		
		B.10	Neto vērtības pārmaiņas – 54
		B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas 90
		B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas – 2
		B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas 38
		B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas 27
		B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas 11

IV: **Bilances**IV.3: *Beigu balance*

Aktīvi		Saistības un neto vērtība	
AN	Nefinanšu aktīvi 846	AF	Saistības 789
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi 526	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) 0
AN.11	Pamatlīdzekļi 490	AF.2	Valūta un noguldījumi 139

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN.12	Krājumi	23	AF.3	Parāda vērtspapīri	257
AN.13	Vērtslietas	13	AF.4	Aizdevumi	337
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	320	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	6
AN.21	Dabas resursi	312	AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	19
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	8	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	31
AF	Finanšu aktīvi	387			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	81			
AF.2	Valūta un noguldījumi	124			
AF.3	Parāda vērtspapīri	4			
AF.4	Aizdevumi	118			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	15			
AF.6	Apdrošināšanas, pensijas un standarta garantiju shēmas	21			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	24			
			B.90	Neto vērtība	444

24.6. tabula. Mājsaimniecību pilna kontu secība

I: Ražošanas konts

Izlietojums			Resursi		
P.2	Starppatēriņš	115	P.1	Izlaide	270
			P.11	Tirgus izlaide	123
			P.12	Izlaide pašu galapatēriņam	147
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	155			
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	23			
B.1n	Neto pievienotā vērtība	132			

II: Ienākuma sadales un izlietojuma konti**II.1: Ienākuma primārās sadales konts****II.1.1: Ienākuma veidošanas konts**

Izlietojums			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	11	B.1g	Bruto pievienotā vērtība	155
D.11	Darba alga	11	B.1n	Neto pievienotā vērtība	132
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	0			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0			
D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	0			
D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	0			
D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	0			
D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	0			
D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	0			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	- 1			
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	84			
B.3g	Bruto jauktais ienākums	61			
P.51c1	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto pamatdarbības pārpalikumu	15			
P.51c2	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto jaukto ienākumu	8			
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	69			
B.3n	Neto jauktais ienākums	53			

II.1.2: Primārā ienākuma iedaļes konts

Izlietojums			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	41	B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	84
D.41	Procenti	14	B.3g	Bruto jauktais ienākums	61

Izlietojums			Resursi		
D.45	Rente	27	B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	69
			B.3n	Neto jauktais ienākums	53
			D.1	Darba ņēmēju atalgojums	1 154
			D.11	Darba alga	954
			D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	200
			D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	181
			D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	168
			D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	13
			D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	19
			D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	18
			D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	1
			D.4	Īpašuma ienākums	123
			D.41	Procenti	49
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	20
			D.421	Dividendes	13
			D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	7
			D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	3
			D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	30
			D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	20
			D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	8
			D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecinātāju turētāju ieguldījumu ienākums	2

Izlietojums			Resursi		
			D.4431	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes	2
			D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi	0
			D.45	Rente	21
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	1 381			
B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	1 358			

II.2: Ienākuma sekundārās sadales konts

Izlietojums			Resursi		
	Kārtējie pārvedumi	582	B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	1 381
D.5	Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi	178	B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	1 358
D.51	Ienākuma nodokļi	176			
D.59	Citi kārtējie nodokļi	2		Kārtējie pārvedumi	420
D.61	Neto sociālās iemaksas	333	D.61	Neto sociālās iemaksas	0
D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	181	D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	0
D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	168	D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	0
D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	13	D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	0
D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	19	D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	0
D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	18	D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	0
D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	1	D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0
D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	129	D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	0
D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	115	D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	0
D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	14	D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	0
D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas	10	D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas	0
D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas	8	D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas	0

Izlietojums			Resursi		
D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas	2	D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas	0
D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa	- 6	D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksa	1
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	0	D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	384
D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	0	D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā	53
D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	0	D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā	45
D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	0	D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā	8
			D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	279
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	71	D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	250
D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	31	D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	29
D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	31	D.623	Sociālās palīdzības pabalsti naudā	52
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	40	D.7	Citi kārtējie pārvedumi	36
D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	29	D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	35
D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām	7	D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības	35
D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi	4	D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	1
			D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	0
			D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām	1
			D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi	0
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	1 219			
B.6n	Neto izmantojamais ienākums	1 196			

II.3: Ienākuma natūrā pārdāles kots

Izlietojums			Resursi		
			B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	1 219
			B.6n	Neto izmantojamais ienākums	1 196
			D.63	Sociālie pārvedumi natūrā	215

Izlietojums			Resursi		
			D.631	Sociālie pārvedumi natūrā – ārpus-tirgus produkcija	211
			D.632	Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	4
B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	1 434			
B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums	1 411			

II.4: Ienākuma izlietojuma konts

II.4.1: Izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums			Resursi		
			B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	1 219
P.3	Galapatēriņa izdevumi	1 015	B.6n	Neto izmantojamais ienākums	1 196
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi	1 015			
			D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	11
B.8g	Bruto uzkrājumi	215			
B.8n	Neto uzkrājumi	192			

II.4.2: Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma konts

Izlietojums			Resursi		
			B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	1 434
P.4	Faktiskais galapatēriņš	1 230	B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums	1 411
P.41	Faktiskais individuālais patēriņš	1 230			
			D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	11
B.8g	Bruto uzkrājumi	215			
B.8n	Neto uzkrājumi	192			

III: Uzkrāšanas konti

III.1: Kapitāla konts

III.1.1: Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	210	B.8n	Neto uzkrājumi	192
			D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	23

Aktīvu pārmaiņas		Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
		D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas	0
		D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi	23
		D.9p	Maksājамie kapitāla pārvedumi	– 5
		D.91p	Maksājамie kapitāla nodokļi	– 2
		D.92p	Maksājамās ieguldījumu dotācijas	
		D.99p	Citi maksājамie kapitāla pārvedumi	– 3

III.1.2: Nefinanšu aktīvu iegādes konts

Aktīvu pārmaiņas		Saistību un neto vērtības pārmaiņas	
P.5g	Bruto kapitāla veidošana	55	
P.5n	Neto kapitāla veidošana	32	
P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana	48	
P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi	48	
P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes	45	
P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes	3	
P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi	0	
P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas	0	
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	– 23	
P.52	Krājumu pārmaiņas	2	
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	5	
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	4	
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi	3	
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsavinājumi	1	
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi		
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)	174	

III.2: Finanšu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
			B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (-)	174
F	Finanšu aktīvu neto iegāde	189	F	Neto uzņemtās saistības	15
F.2	Valūta un noguldījumi	64	F.3	Parāda vērtspapīri	0
F.21	Valūta	10	F.31	Īstermiņa	0
F.22	Pārvedami noguldījumi	27	F.32	Ilgtermiņa	0
F.229	Citi pārvedami noguldījumi	27			
F.29	Citi noguldījumi	27	F.4	Aizdevumi	11
			F.41	Īstermiņa	2
			F.42	Ilgtermiņa	9
F.3	Parāda vērtspapīri	10			
F.31	Īstermiņa	3	F.7	Atvasinātie finanšu instru- menti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
F.32	Ilgtermiņa	7	F.71	Atvasinātie finanšu instru- menti	0
			F.711	Iespējas līgumi	0
F.4	Aizdevumi	3	F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	0
F.41	Īstermiņa	3	F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
F.42	Ilgtermiņa	0	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	4
F.5	Pašu kapitāls un ieguldī- jumu fondu apliecības vai daļas	66	F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	4
F.51	Pašu kapitāls	53	F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdznie- cības kredītus un avansus	0
F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	48			
F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	2			
F.519	Cits pašu kapitāls	3			
F.52	Ieguldījumu fondu apliecī- bas/daļas	13			
F.521	Naudas tirgus fondu aplie- cības/daļas	5			
F.522	Apliecības/daļas ieguldī- jumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	8			
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un stan- darta garantiju shēmas	39			
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	4			
F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	22			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F.63	Pensiju tiesības	11			
F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem				
F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem	2			
F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	0			
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3			
F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	1			
F.711	Iespējas līgumi	1			
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	0			
F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	2			
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	4			
F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	3			
F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	1			

III.3: Aktīvu citu pārmaiņu konti

III.3.1: Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā	0	K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	1
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.21	Dabas resursi	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	1
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	0
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
K.21	Dabas resursu sarūkšana	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.21	Dabas resursi	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0	K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.21	Dabas resursi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.3	Katastrofāli zaudējumi	0	Kopējās apjoma citas pārmaiņas		1
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.11	Pamatlīdzekļi	0
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AN.12	Krājumi	0
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas	0	AN.13	Vērtslietas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.21	Dabas resursi	0
AF	Finanšu aktīvi	0	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF	Finanšu aktīvi	1
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	1
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0			
	Kopējās apjoma citas pārmaiņas	0			
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0			
AN.11	Pamatlīdzekļi	0			
AN.12	Krājumi	0			
AN.13	Vērtslietas	0			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0			
AN.21	Dabas resursi	0			
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0			
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0			
AF	Finanšu aktīvi	0			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi				
AF.3	Parāda vērtspapīri				
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas				
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	– 1

III.3.2: Pārvērtēšanas konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (–)		K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (–)	
AN	Nefinanšu aktīvi	80	AF	Saistības	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	35	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	28	AF.2	Valūta un noguldījumi	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.12	Krājumi	2	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	5	AF.4	Aizdevumi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	45	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AN.21	Dabas resursi	45	AF.6	Apdrošināšana, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	16			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi				
AF.3	Parāda vērtspapīri	6			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	10			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas				
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	96

III.3.2.1: Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.71	Neitrālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	56	AF	Saistības	5
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	34	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	28	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.12	Krājumi	2	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	4	AF.4	Aizdevumi	3
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	22	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.21	Dabas resursi	22	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darbaņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi minus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	2
AF	Finanšu aktīvi	36			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	17			
AF.3	Parāda vērtspapīri	4			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	9			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	5			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darbaņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	1			
			B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	87

III.3.2.2: Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	24	AF	Saistības	- 5
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	1	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	1	AF.4	Aizdevumi	- 3
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	23	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AN.21	Dabas resursi	23	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 2
AF	Finanšu aktīvi	- 20			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 17			
AF.3	Parāda vērtspapīri	2			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	- 5			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 1			
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	9

IV: Bilances

IV.1: Sākuma balance

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	1 429	AF	Saistības	189
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	856	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	713	AF.2	Valūta un noguldījumi	10
AN.12	Krājumi	48	AF.3	Parāda vērtspapīri	2
AN.13	Vērtslietas	95	AF.4	Aizdevumi	169
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	573	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	
AN.21	Dabas resursi	573	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	8

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AF	Finanšu aktīvi	3 260			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	840			
AF.3	Parāda vērtspapīri	198			
AF.4	Aizdevumi	24			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1 749			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	391			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	55			
			B.90	Neto vērtība	4 500

IV.2: Balances pārmaiņas

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
Kopējās aktīvu pārmaiņas			Saistību kopējās pārmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	115	AF	Saistības	16
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	67	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	53	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.12	Krājumi	4	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	10	AF.4	Aizdevumi	11
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	48	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AN.21	Dabas resursi	48	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	1
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	4
AF	Finanšu aktīvi	205			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	64			
AF.3	Parāda vērtspapīri	16			

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AF.4	Aizdevumi	3			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	76			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	39			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	3			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	4			
			B.10	Neto vērtības pārmaiņas	304
			B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	210
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	– 1
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	96
			B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	87
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	9

IV: Balances

IV.3: Beigu balance

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	1 544	AF	Saistības	205
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	923	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	766	AF.2	Valūta un noguldījumi	10
AN.12	Krājumi	52	AF.3	Parāda vērtspapīri	2
AN.13	Vērtslietas	105	AF.4	Aizdevumi	180
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	621	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AN.21	Dabas resursi	621	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	1
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	12
AF	Finanšu aktīvi	3 465			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	904			
AF.3	Parāda vērtspapīri	214			
AF.4	Aizdevumi	27			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1 825			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	430			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	6			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	59			
			B.90	Neto vērtība	4 804

24.7. tabula. Mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju pilna kontu secība

I: Ražošanas konts

Izlietojums			Resursi		
P.2	Starppatēriņš	17	P.1	Izlaide	32
			P.11	Tirgus izlaide	0
			P.12	Izlaide pašu galapatēriņam	0
			P.13	Ārpustirgus izlaide	32
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	15			
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	3			
B.1n	Neto pievienotā vērtība	12			

II: Ienākuma sadales un izlietojuma konti

II.1: Ienākuma primārās sadales konts

II.1.1: Ienākuma veidošanas konts

Izlietojums			Resursi		
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	11	B.1g	Bruto pievienotā vērtība	15
D.11	Darba alga	6	B.1n	Neto pievienotā vērtība	12

Izlietojums			Resursi		
D.12	Darba devēju sociālās iemaksas	5			
D.121	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	4			
D.1211	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	4			
D.1212	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	0			
D.122	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	1			
D.1221	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	1			
D.1222	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0			
D.29	Citi ražošanas nodokļi	1			
D.39	Citas ražošanas subsīdijas	0			
B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	3			
P.51c1	Pamatkapitāla patēriņš uz bruto pamatdarbības pārpalikumu	3			
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	0			

II.1.2: Primārā ienākuma iedaļes konts

Izlietojums			Resursi		
D.4	Īpašuma ienākums	6	B.2g	Bruto pamatdarbības pārpalikums	3
D.41	Procenti	6	B.3g	Bruto jauktais ienākums	
D.45	Rente	0	B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	0
			B.3n	Neto jauktais ienākums	
			D.4	Īpašuma ienākums	7
			D.41	Procenti	7
			D.42	Sabiedrību sadalītais ienākums	0
			D.421	Dividendes	0
			D.422	Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	

Izlietojums			Resursi		
			D.43	Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	0
			D.44	Citi ienākumi no ieguldījumiem	0
			D.441	Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums	0
			D.442	Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums	
			D.443	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums	0
			D.4431	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju dividendes	0
			D.4432	Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju nesadalītie ieņēmumi	0
			D.45	Rente	0
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	4			
B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	1			

II.2: Ienākuma sekundārās sadales konts

Izlietojums			Resursi		
	Kārtējie pārvedumi	7	B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo	4
D.5	Ienākuma, mantas u.tml. kārtējie nodokļi	0	B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	1
D.51	Ienākuma nodokļi	0			
D.59	Citi kārtējie nodokļi	0		Kārtējie pārvedumi	40
			D.61	Neto sociālās iemaksas	5
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	5	D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	3
D.621	Sociālās nodrošināšanas pabalsti naudā		D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas	2
D.6211	Sociālās nodrošināšanas pensiju pabalsti naudā		D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas	1

Izlietojums			Resursi		
D.6212	Sociālās nodrošināšanas nepensiju pabalsti naudā		D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas	1
D.622	Citi sociālās apdrošināšanas pabalsti	5	D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas	1
D.6221	Citi sociālās apdrošināšanas pensiju pabalsti	3	D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas	0
D.6222	Citi sociālās apdrošināšanas nepensiju pabalsti	2	D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	1
D.623	Sociālās palīdzības pabalsti naudā		D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas	0
			D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas	1
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	2			
D.71	Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	0	D.7	Citi kārtējie pārvedumi	36
D.711	Neto nedzīvības tiešās apdrošināšanas prēmijas	0	D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	0
D.712	Neto nedzīvības pārapirošināšanas prēmijas		D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības	0
D.72	Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības		D.722	Nedzīvības pārapirošināšanas atlīdzības	
D.721	Nedzīvības tiešās apdrošināšanas atlīdzības		D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi	
D.722	Nedzīvības pārapirošināšanas atlīdzības		D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība	
D.73	Vispārējās valdības iekšējie kārtējie pārvedumi		D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	36
D.74	Pašreizējā starptautiskā sadarbība		D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	36
D.75	Dažādi kārtējie pārvedumi	2	D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām	
D.751	Kārtējie pārvedumi MABO	0	D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi	0
D.752	Kārtējie pārvedumi starp mājsaimniecībām				
D.759	Dažādi citi kārtējie pārvedumi	2			
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	37			
B.6n	Neto izmantojamais ienākums	34			

II.3: Ienākuma natūrā pārdales kots

Izlietojums			Resursi		
D.63	Sociālie pārvedumi natūrā	31	B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	37
D.631	Sociālie pārvedumi natūrā – ārpusstingus produkcija	31	B.6n	Neto izmantojamais ienākums	34
D.632	Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	0			
B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	6			
B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums	3			

II.4: Ienākuma izlietojuma kots

II.4.1: Izmantojamā ienākuma izlietojuma kots

Izlietojums			Resursi		
			B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	37
P.3	Galapatēriņa izdevumi	32	B.6n	Neto izmantojamais ienākums	34
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi	31			
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi	1			
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	0			
B.8g	Bruto uzkrājumi	5			
B.8n	Neto uzkrājumi	2			

II.4.2: Koriģētā izmantojamā ienākuma izlietojuma kots

Izlietojums			Resursi		
			B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	6
P.4	Faktiskais galapatēriņš	1	B.7n	Neto koriģētais izmantojamais ienākums	3
P.41	Faktiskais individuālais patēriņš				
P.42	Faktiskais kolektīvais patēriņš	1			
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	0			
B.8g	Bruto uzkrājumi	5			
B.8n	Neto uzkrājumi	2			

III: Uzkrāšanas konti

III.1: Kapitāla konts

III.1.1: Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 1	B.8n	Neto uzkrājumi	2
			D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	0
			D.92r	Saņemamās ieguldījumu dotācijas	0
			D.99r	Citi saņemamie kapitāla pārvedumi	0
			D.9p	Maksājamie kapitāla pārvedumi	- 3
			D.91p	Maksājamie kapitāla nodokļi	0
			D.92p	Maksājamās ieguldījumu dotācijas	
			D.99p	Citi maksājamie kapitāla pārvedumi	- 3

III.1.2: Nefinanšu aktīvu iegādes konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
P.5g	Bruto kapitāla veidošana	5	B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 1
P.5n	Neto kapitāla veidošana	2			
P.51g	Bruto pamatkapitāla veidošana	5			
P.511	Pamatlīdzekļu iegādes mīnus atsavinājumi	5			
P.5111	Jaunu pamatlīdzekļu iegādes	5			
P.5112	Lietotu pamatlīdzekļu iegādes	1			
P.5113	Lietotu pamatlīdzekļu atsavinājumi	- 1			
P.512	Neražoto aktīvu īpašumtiesību maiņas izmaksas	0			
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	- 3			
P.52	Krājumu pārmaiņas	0			
P.53	Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	0			
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	1			

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
NP.1	Dabas resursu iegādes mīnus atsavinājumi	1			
NP.2	Līgumu, nomas līgumu un licenču iegādes mīnus atsa- vinājumi	0			
NP.3	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi				
B.9	<i>Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (-)</i>	- 4			

III.2: Finanšu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
			B.9	<i>Neto aizdevumi (+)/ neto aizņēmumi (-)</i>	- 4
F	Finanšu aktīvu neto iegāde	2	F	Neto uzņemtās saistības	6
F.2	Valūta un noguldījumi	2	F.3	Parāda vērtspapīri	0
F.21	Valūta	1	F.31	Īstermiņa	0
F.22	Pārvedami noguldījumi	1	F.32	Ilgtermiņa	0
F.229	Citi pārvedami noguldījumi	1			
F.29	Citi noguldījumi	0	F.4	Aizdevumi	6
			F.41	Īstermiņa	2
			F.42	Ilgtermiņa	4
F.3	Parāda vērtspapīri	- 1			
F.31	Īstermiņa	0	F.7	Atvasinātie finanšu instru- menti un darbaņēmēju akciju iegādes iespējas	0
F.32	Ilgtermiņa	- 1	F.71	Atvasinātie finanšu instru- menti	0
			F.711	Iespējas līgumi	0
F.4	Aizdevumi	0	F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	0
F.41	Īstermiņa	0	F.72	Darbaņēmēju akciju iegādes iespējas	0
F.42	Ilgtermiņa	0	F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0			
F.51	Pašu kapitāls	0	F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi	0
F.511	Biržas sarakstā iekļautas akcijas	0	F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
F.512	Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	0			
F.519	Cits pašu kapitāls	0			
F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	0			
F.521	Naudas tirgus fondu apliecības/daļas	0			
F.522	Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi	0			
F.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0			
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	0			
F.62	Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	0			
F.63	Pensiju tiesības				
F.64	Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem				
F.65	Tiesības uz nepensiju pabalstiem				
F.66	Uzkrājumi standarta garantiju prasījumiem	0			
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
F.71	Atvasinātie finanšu instrumenti	0			
F.711	Iespējas līgumi	0			
F.712	Ārpusbiržas nākotnes līgumi	0			
F.72	Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	1			
F.81	Tirdzniecības kredīti un avansi				
F.89	Citas debitoru/kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	1			

III.3: Aktīvu citu pārmaiņu konti

III.3.1: Aktīvu apjoma citu pārmaiņu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.1	Aktīvu iesaistīšana ekonomikā	0	K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.21	Dabas resursi	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	0
K.2	Neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
K.21	Dabas resursu sarūkšana	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.21	Dabas resursi	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.22	Cita neražoto aktīvu izslēgšana no ekonomikas	0	K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0
AN.21	Dabas resursi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF	Finanšu aktīvi/saistības	0
K.3	Katastrofāli zaudējumi	0	Kopējās apjoma citas pārmaiņas		0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.11	Pamatlīdzekļi	0
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AN.12	Krājumi	0
K.4	Neatlīdzinātas konfiskācijas	0	AN.13	Vērtslietas	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AN.21	Dabas resursi	0
AF	Finanšu aktīvi	0	AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0
K.5	Citur neklasificētas citas apjoma pārmaiņas	0	AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF	Finanšu aktīvi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	
K.6	Klasifikācijas pārmaiņas	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	
K.61	Sektoru klasifikācijas un struktūras pārmaiņas	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
K.62	Aktīvu un saistību klasifikācijas pārmaiņas	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0			
AF	Finanšu aktīvi/saistības	0			
	Kopējās apjoma citas pārmaiņas	0			
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0			
AN.11	Pamatlīdzekļi	0			
AN.12	Krājumi	0			
AN.13	Vērtslietas	0			
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	0			
AN.21	Dabas resursi	0			
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0			
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0			
AF	Finanšu aktīvi	0			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi				
AF.3	Parāda vērtspapīri				
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas				
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 1

III.3.2: Pārvērtēšanas kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.7	Nominālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	8	AF	Saistības	0
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	5	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	5	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	0	AF.4	Aizdevumi	0
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	3	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AN.21	Dabas resursi	3	AF.6	Apdrošināšana, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi minus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0
AF	Finanšu aktīvi	2			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi				
AF.3	Parāda vērtspapīri	1			
AF.4	Aizdevumi				
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas				
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	10

III.3.2.1: Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu kots

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.71	Neitrālie turēšanas guvumi(+) / zaudējumi (-)		K.71	Neitrālie turēšanas guvumi(+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	6	AF	Saistības	3

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	5	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	5	AF.2	Valūta un noguldījumi	1
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	0	AF.4	Aizdevumi	1
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	1	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AN.21	Dabas resursi	1	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	1
AF	Finanšu aktīvi	3			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	2			
AF.3	Parāda vērtspapīri	1			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	6

III.3.2.2: Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu konts

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)		K.72	Reālie turēšanas guvumi (+) / zaudējumi (-)	
AN	Nefinanšu aktīvi	2	AF	Saistības	- 3
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	0	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	0	AF.2	Valūta un noguldījumi	- 1
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	0

Aktīvu pārmaiņas			Saistību un neto vērtības pārmaiņas		
AN.13	Vērtslietas	0	AF.4	Aizdevumi	- 1
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	2	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AN.21	Dabas resursi	2	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	- 1
AF	Finanšu aktīvi	- 1			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	- 2			
AF.3	Parāda vērtspapīri	0			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0			
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	4

IV: Bilances

IV.1: Sākuma bilance

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	159	AF	Saistības	121
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	124	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	121	AF.2	Valūta un noguldījumi	38
AN.12	Krājumi	1	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	2	AF.4	Aizdevumi	43
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	35	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	
AN.21	Dabas resursi	35	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	5

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	35
AF	Finanšu aktīvi	172			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	110			
AF.3	Parāda vērtspapīri	25			
AF.4	Aizdevumi	8			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	22			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	4			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	3			
			B.90	Neto vērtība	210

IV.2: Bilances pārmaiņas

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
Kopējās aktīvu pārmaiņas			Saistību kopējās pārmaiņas		
AN	Nefinanšu aktīvi	11	AF	Saistības	6
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	7	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	7	AF.2	Valūta un noguldījumi	0
AN.12	Krājumi	0	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	0	AF.4	Aizdevumi	6
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	4	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AN.21	Dabas resursi	4	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	0

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AF	Finanšu aktīvi	4			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	2			
AF.3	Parāda vērtspapīri	0			
AF.4	Aizdevumi	0			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	1			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	0			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	1			
			B.10	Neto vērtības pārmaiņas	9
			B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	- 1
			B.102	Aktīvu apjoma citu pārmaiņu radītās neto vērtības pārmaiņas	0
			B.103	Nominālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	10
			B.1031	Neitrālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	6
			B.1032	Reālo turēšanas guvumu/zaudējumu radītās neto vērtības pārmaiņas	4

IV: **Bilances**IV.3: *Beigu balance*

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN	Nefinanšu aktīvi	170	AF	Saistības	127
AN.1	Ražotie nefinanšu aktīvi	131	AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	
AN.11	Pamatlīdzekļi	128	AF.2	Valūta un noguldījumi	38
AN.12	Krājumi	1	AF.3	Parāda vērtspapīri	0
AN.13	Vērtslietas	2	AF.4	Aizdevumi	49

Aktīvi			Saistības un neto vērtība		
AN.2	Neražotie nefinanšu aktīvi	39	AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	0
AN.21	Dabas resursi	39	AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	5
AN.22	Līgumi, nomas līgumi un licences	0	AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0
AN.23	Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi mīnus pārdevumi	0	AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	35
AF	Finanšu aktīvi	176			
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)				
AF.2	Valūta un noguldījumi	112			
AF.3	Parāda vērtspapīri	25			
AF.4	Aizdevumi	8			
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības vai daļas	23			
AF.6	Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	4			
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	0			
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	4			
			B.90	Neto vērtība	219

B PIELIKUMS

Pārskats par tabulām

Tabulas Nr.	Tabulu priekšmets	Termiņš t + mēneši (īpaši norādītos gadījumos dienas) ⁽¹⁾	Aptvertais laikposms ⁽²⁾
1	Galvenie ceturkšņa rādītāji un agregāti	2	no 1995. gada 1. cet.
1	Galvenie gada rādītāji un agregāti	2/9	no 1995. gada
2	Vispārējās valdības galvenie rādītāji un agregāti – par gadu	3/9	no 1995. gada
3	Nozaru tabulas – par gadu	9/21	no 1995. gada
5	Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pēc mērķa – par gadu	9	no 1995. gada
6	Finanšu konti pa sektoriem (darījumi) – par gadu	9	no 1995. gada
7	Finanšu aktīvu un saistību bilances – par gadu	9	no 1995. gada
8	Nefinanšu konti pa sektoriem – par gadu	9	no 1995. gada
801	Nefinanšu konti pa sektoriem – par ceturksni	85 dienas ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾	no 1999. gada 1. cet.
9	Detalizēti nodokļu un sociālo iemaksu ieņēmumi pa nodokļu un sociālo iemaksu veidiem un saņemtajiem apakšsektoriem, ietverot nodokļu un sociālo iemaksu sarakstu saskaņā ar nacionālo klasifikāciju – par gadu	9	no 1995. gada
10	Tabulas pa nozarēm un pa reģioniem, NUTS 2. līmenis – par gadu	12 ⁽³⁾ /24	no 2000. gada
11	Vispārējās valdības sektora izdevumi pa funkcijām – par gadu	12	no 1995. gada
12	Tabulas pa nozarēm un pa reģioniem, NUTS 3. līmenis – par gadu	24	no 2000. gada
13	Mājsaimniecību konti pa reģioniem, NUTS 2. līmenis – par gadu	24	no 2000. gada
15	Piedāvājuma tabula bāzes cenās, ietverot pārveidi pircēju cenās – par gadu	36	no 2010. gada
16	Izlietojuma tabula pircēju cenās – par gadu	36	no 2010. gada
17	Simetriskā ielaides un izlaides tabula bāzes cenās – reizi piecos gados	36	no 2010. gada
20	Pamatlīdzekļu šķērsklasifikācija pa nozarēm un pa aktīvu veidiem – par gadu	24	no 2000. gada
22	Bruto pamatkapitāla veidošanas šķērsklasifikācija pa nozarēm un pa aktīvu veidiem – par gadu	24	no 1995. gada
26	Nefinanšu aktīvu bilances – par gadu	24	no 1995. gada
27	Vispārējās valdības finanšu konti – par ceturksni	85 dienas ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾	no 1999. gada 1. cet.

Tabulas Nr.	Tabulu priekšmets	Termiņš t + mēneši (īpaši norādītos gadījumos dienas) ⁽¹⁾	Aptvertais laikposms ⁽²⁾
28	Vispārējās valdības parāds (Māstrihtas parāds) – par ceturksni	3	no 2000. gada 1. cet.
29	Uz atskaites brīdi uzkrātās pensiju tiesības sociālajā apdrošināšanā – reizi trijos gados	24	no 2012. gada

t = atsaucis periods (gads vai ceturksnis).

⁽¹⁾ Visos gadījumos Komisijai (*Eurostat*) mainīgos lielumus nosūta vēlākais dienā, kad tos publicējusi valsts iestāde. Kad Komisijai (*Eurostat*) jau nosūtīti dati ir pārskatīti, šos pārskatītos datus nosūta Komisijai (*Eurostat*) ne vēlāk kā dienā, kad tos publicē valsts iestāde.

⁽²⁾ Attiecas uz visu tabulu, izņemot īpaši atzīmētus posteņus (sīkāk skatīt tabulā).

⁽³⁾ Attiecas uz īpaši atzīmētiem posteņiem (sīkāk skatīt tabulā).

⁽⁴⁾ 85 dienu termiņš attiecas uz dalībvalstīm, kuru valūta ir euro. Dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, termiņš datu nosūtīšanai ir trīs mēneši.

Ja dati ir atzīmēti kā tādi, kas nav publicēti valsts līmenī, katras atsevišķās dalībvalsts provizorisks dati, kas nosūtīti pirms 85 dienu termiņa beigām, nebūtu jāpublicē Eiropas līmenī. Atbilstošos precizētos datus attiecīgā dalībvalsts nosūta pirms trīs mēnešu termiņa beigām. Sezonāli izlīdzinātus datu un ķēdētu apjomu datu nosūtīšana 85 dienu laikā ir brīvprātīga.

Termiņš dalībvalstīm, kuras iestājušās ekonomikas un monetārajā savienībā pēc šīs regulas spēkā stāšanās dienas, pēc dalībvalsts iestāšanās ir 85 dienas.

⁽⁵⁾ Ja dalībvalsts nosūta pilnu datu kopumu 85 dienu laikā, dati nav jānosūta trīs mēnešu laikā.

⁽⁶⁾ Dalībvalstīm, kuru iekšzemes kopprodukts faktiskajās cenās nepārsniedz 1 % no atbilstošā Savienības kopējā IKP, obligāti ir tikai dati par atzīmētajiem posteņiem (sīkāk skatīt 801. tabulā).

1. tabula. Galvenie ceturkšņa ⁽¹⁾ un gada rādītāji un agregāti

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums ⁽²⁾	Faktiskās cenas	Iepriekšējā gada cenas un ķēdētie apjomi ⁽¹⁰⁾
Bruto pievienotā vērtība un bruto iekšzemes kopprodukts				
B.1g	1. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās	A*10	x	x
D.21	2. a) produktu nodokļi ⁽³⁾		x	x
D.31	b) produktu subsīdijas ⁽³⁾		x	x
B.1*g	3. Iekšzemes kopprodukts tirgus cenās		x	x
Iekšzemes kopprodukta izdevumu puse				
P.3	4. Kopējie galapatēriņa izdevumi		x	x
P.3	5. a) mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi (iekšzemes jēdziens)	Ilglietojamī-ba ⁽⁴⁾	x	x
P.3	b) mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi (nacionālais jēdziens)		x	x
P.3	6. MABO galapatēriņa izdevumi		x	x
P.3	7. Valdības galapatēriņa izdevumi		x	x
P.31	a) individuālā patēriņa izdevumi		x	x
P.32	b) kolektīvā patēriņa izdevumi		x	x
P.4	8. Faktiskais galapatēriņš		x	x
P.41	a) faktiskais individuālais patēriņš		x	x

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums ⁽²⁾	Faktiskās cenas	Iepriekšējā gada cenas un ķēdētie apjomi ⁽¹⁰⁾
P.5	9. Bruto kapitāla veidošana		x	x
P.51g	a) bruto pamatkapitāla veidošana	AN_F6 ⁽⁵⁾	x	x
P.52	b) krājumu pārmaiņas		x	x ⁽⁶⁾
P.53	c) vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi		x	x ⁽⁶⁾
P.6	10. Preču (FOB) un pakalpojumu eksports		x	x
P.61	a) preces		x	x
P.62	b) pakalpojumi		x	x
	Preču (FOB) un pakalpojumu eksports uz S.21 Dalībvalstīm, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālo banku un citām eurozonas iestādēm un struktūrām ⁽⁷⁾		x	x
	S.xx (S.21 - S.21) Dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādēm un struktūrām (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras) ⁽⁷⁾		x	x
	Preču (FOB) un pakalpojumu eksports uz S.22 Trešām valstīm un starptautiskajām organizācijām, kas nav rezidentes Eiropas Savienībā ⁽⁷⁾		x	x
P.7	11. Preču (FOB) un pakalpojumu imports		x	x
P.71	a) preces		x	x
P.72	b) pakalpojumi		x	x
	Preču (FOB) un pakalpojumu imports no S.21 Dalībvalstīm, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālo banku un citām eurozonas iestādēm un struktūrām ⁽⁷⁾		x	x
	Preču (FOB) un pakalpojumu imports no S.xx (S.21 - S.21) Dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādēm un struktūrām (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras) ⁽⁷⁾		x	x
	Preču (FOB) un pakalpojumu imports no S.22 Trešām valstīm un starptautiskajām organizācijām, kas nav rezidentes Eiropas Savienībā ⁽⁷⁾		x	x
B.11	12. Preču un pakalpojumu ārējais saldo		x	x ⁽⁶⁾
Bruto pamatdarbības pārpalikums un bruto jauktais ienākums, ražošanas un importa nodokļi, subsīdijas				
B.2g+B.3g	13. Bruto pamatdarbības pārpalikums un bruto jauktais ienākums		x	
D.2	14. Ražošanas un importa nodokļi		x	
D.3	15. Subsīdijas		x	

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums ⁽²⁾	Faktiskās cenas	Iepriekšējā gada cenas un ķēdētie apjomi ⁽¹⁰⁾
Iedzīvotāju skaits, nodarbinātība, darba ņēmēju atalgojums				
	16. Dati par iedzīvotāju skaitu un nodarbinātību			
POP	a) kopējais iedzīvotāju skaits (tūkstoši personu)			
EMP	b) nodarbinātība rezidentu ražošanas vienībās (tūkstoši nodarbināto personu, tūkstoši nostrādāto stundu un tūkstoši darbvieta ⁽⁸⁾) un rezidentu nodarbinātība (tūkstoši personu)	A*10 ⁽⁹⁾		
ESE	c) pašnodarbinātie	A*10 ⁽⁹⁾		
EEM	d) darba ņēmēji	A*10 ⁽⁹⁾		
D.1	17. Rezidentu ražošanas vienībās strādājošo darba ņēmēju atalgojums un darba ņēmēju rezidentu atalgojums	A*10	x	
D.11	a) darba alga	A*10	x	
D.12	b) darba devēju sociālās iemaksas	A*10	x	

⁽¹⁾ Ceturkšņa dati ir jāsniedz sezonāli neizlīdzinātā veidā, kā arī sezonāli izlīdzinātā veidā (attiecinātos gadījumos ietverot arī kalendārās korekcijas). Nav jāsniedz sezonāli izlīdzināti ceturkšņa dati iepriekšējā gada cenās. Ceturkšņa dati, kas ietver tikai kalendārās korekcijas, sniedzami brīvprātīgi.

⁽²⁾ Ja nav norādīts sadalījums, tas nozīmē, ka tā ir kopējā ekonomika.

⁽³⁾ Sadalījumu starp nodokļiem un subsīdijām ceturkšņa kontos sniedz brīvprātīgi.

⁽⁴⁾ Sadalījums pēc ilglietojamības gada kontos: ilglietojuma preces, vidēji ilga lietojuma preces, īslaicīga lietojuma preces, pakalpojumi. Sadalījums pēc ilglietojamības ceturkšņa kontos: ilglietojuma preces un pārējās preces.

⁽⁵⁾ AN_F6: pamatlīdzekļu sadalījums:

AN.111 Mājokļi

AN.112 Citas ēkas un celtnes

AN.113+AN.114 Mašīnas un iekārtas + ieroču sistēmas

— AN.1131 Transportlīdzekļi

— AN.1132 IKT aprīkojums (*)

— AN.1139+AN.114 Citas mašīnas un iekārtas + ieroču sistēmas (*)

AN.115 Kultivētie bioloģiskie resursi

AN.117 Intelektuālā īpašuma produkti

(*) Brīvprātīgi

⁽⁶⁾ Tikai iepriekšējā gada cenās.

⁽⁷⁾ Importu un eksportu iedala šādi:

a) S.21 Dalībvalstis, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālā banka un citas eurozonas iestādes un struktūras;

b) S.xx (S.21 - S.2I) Dalībvalstis, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādes un struktūras (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras);

c) S.22 Trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav rezidentes Eiropas Savienībā, ņemot vērā to, ka:

— Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) un ES iedalījumam būtu jāatspoguļo faktiskais sastāvs katra atsaucē perioda beigās ("pastāvīgā attīstībā esošais sastāvs");

— dati par atsaucē periodiem, kas sākas no 2012. gada, būtu obligāti sniedzami faktiskajās cenās (CUP), iepriekšējā gada cenās (PYP) un ķēdētos apjomos (CLV);

— dati par atsaucē periodiem no 2008. gada līdz 2011. gadam būtu obligāti sniedzami faktiskajās cenās un brīvprātīgi – iepriekšējā gada cenās un ķēdētos apjomos;

— dati par atsaucē periodiem no 1999. gada līdz 2007. gadam būtu brīvprātīgi sniedzami faktiskajās cenās.

⁽⁸⁾ Brīvprātīgi.

⁽⁹⁾ A*10 tikai par kopējo nodarbinātību, pašnodarbinātajiem un darba ņēmējiem rezidentu ražošanas vienībās.

⁽¹⁰⁾ Gada un ceturkšņa datus iepriekšējā gada cenās nav jāsniedz par 1995. atsaucē gadu.

2. tabula. Vispārējās valdības galvenie rādītāji un agregāti

Kods	Darījums	Sektori un apakšsektori (*) ⁽¹⁾ ⁽²⁾
P.1	Izlaide	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.11+P.12	- Tirgus izlaide un izlaide pašu gala izlietojumam	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kods	Darījums	Sektori un apakšsektori (*) (1) (2)
P.13	— Ārpustirgus izlaide	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.131	Maksājumi par ārpustirgus izlaidi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.132	Cita ārpustirgus izlaide	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.11+P.12+P.131	Tirgus izlaide, izlaide pašu gala izlietojumam un maksājumi par ārpustirgus izlaidi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2	Starppatēriņš	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.1g	Bruto pievienotā vērtība	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.1n	Neto pievienotā vērtība	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.1p	Maksājamais darba ņēmēju atalgojums	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29p	Citi maksājamie ražošanas nodokļi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.39r	Citas saņemamās ražošanas subsīdijas	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.2n	Neto pamatdarbības pārpalikums	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.2r	Saņemamie ražošanas un importa nodokļi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.21r	Saņemamie produktu nodokļi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.211r	Saņemamais PVN	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29r	Citi saņemamie ražošanas nodokļi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4r	Saņemamais īpašuma ienākums (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.41r	Saņemamie procenti (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.42r+D.43r+D.44r+D.45r	Cits saņemamais īpašuma ienākums (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.3p	Maksājamās subsīdijas	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.31p	Maksājamās produktu subsīdijas	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kods	Darījums	Sektori un apakšsektori (*) (1) (2)
D.39p	Citas maksājamās ražošanas subsīdijas	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p	Maksājamais īpašuma ienākums (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1311	no tā – centrālās valdības apakšsektoram (S.1311) maksājams (1) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1312	no tā – pavalsts valdības apakšsektoram (S.1312) maksājams (1) (4)	S.1311, S.1313, S.1314
D.4p_S.1313	no tā – vietējās valdības apakšsektoram (S.1313) maksājams (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.4p_S.1314	no tā – sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektoram (S.1314) maksājams (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
D. 41 p	— Maksājамie procenti (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.42p+D.43p+D.44p+D.45p	— Cits maksājамais īpašuma ienākums (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.5n	Neto primāro ienākumu saldo	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.5r	Saņemamie kārtējie ienākuma nodokļi, mantas nodokļi u. tml.	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.61r	Saņemamās neto sociālās iemaksas	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.611r	— no tām – darba devēju faktiskās sociālās iemaksas	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.613r	— no tām – māsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7r	Citi saņemamie kārtējie pārvedumi (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.5p	Maksājамie kārtējie ienākuma nodokļi, mantas nodokļi u.tml.	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62p	Maksājамie sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.632p	Maksājамie sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62p+D.632p	Maksājамie sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā, un sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p	Citi maksājамie kārtējie pārvedumi (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1311	no tiem – centrālās valdības apakšsektoram (S.1311) maksājамie (1) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1312	no tiem – pavalsts valdības apakšsektoram (S.1312) maksājамie (1) (4)	S.1311, S.1313, S.1314

Kods	Darījums	Sektori un apakšsektori (*) (1) (2)
D.7p_S.1313	no tiem – vietējās valdības apakšsektoram (S.1313) maksājāmie (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.7p_S.1314	no tiem – sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektoram maksājāmie (S.1314) (1) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
B.6n	Neto izmantojamais ienākums	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.3	Galapatēriņa izdevumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.31	— Individuālā patēriņa izdevumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.32	— Kolektīvā patēriņa izdevumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.8g	Bruto uzkrājumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.8n	Neto uzkrājumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.91r	— Saņemamie kapitāla nodokļi (1)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.92r+D.99r	— Citi saņemamie kapitāla pārvedumi un saņemamās ieguldījumu dotācijas (1) (2)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9p	Maksājāmie kapitāla pārvedumi (1) (2)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1311	no tiem centrālās valdības apakšsektoram (S.1311) maksājāmie (1) (2) (4)	S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1312	no tiem pavalsts valdības apakšsektoram (S.1312) maksājāmie (1) (2) (4)	S.1311, S.1313, S.1314
D.9p_S.1313	no tiem vietējās valdības apakšsektoram (S.1313) maksājāmie (1) (2) (4)	S.1311, S.1312, S.1314
D.9p_S.1314	no tiem sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektoram (S.1314) maksājāmie (1) (2) (4)	S.1311, S.1312, S.1313
D.92p	— Maksājamās ieguldījumu dotācijas	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.5	Bruto kapitāla veidošana	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51g	— Bruto pamatkapitāla veidošana	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.52+P.53	— Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
NP	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kods	Darījums	Sektori un apakšsektori (*) (1) (2)
OP5ANP	Bruto kapitāla veidošana un neražoto nefinanšu aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
B.9	Neto aizdevumi (+)/neto aizņēmumi (–)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TE	Kopējie izdevumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TR	Kopējie ieņēmumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.995	Kapitāla pārvedumi no vispārējās valdības uz attiecīgajiem sektoriem, kam paredzēti nodokļi un sociālās iemaksas, bet maz ticams, ka tos iekasēs (1) (2) (3)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
PTC	Kopējie maksājamie nodokļu kredīti (3) (6) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
TC	— no tiem maksājamie nodokļu kredīti, kas pārsniedz nodokļu maksātāju saistības (3) (6) (7)	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

(*) Sektors un apakšsektori:

S.13 Vispārējās valdības sadalījums apakšsektoros:

- S.13 Vispārējā valdība
- S.1311 Centrālā valdība
- S.1312 Pavalsts valdība
- S.1313 Vietējā valdība
- S.1314 Sociālās nodrošināšanas fondi

(1) Apakšsektoru datus konsolidē katrā apakšsektorā, bet ne starp apakšsektoriem. Sektora S.13 dati ir vienādi ar apakšsektoru datu summu, izņemot D.4, D.7 un D.9 posteni (un to apakšposteņus), kas būtu jākonsolidē starp apakšsektoriem (izmantojot partnersektoru informāciju).

(2) D.995 jāatskaita no D.99r. Nekādas D.995 summas nedrīkst iekļaut D.9p.

(3) Sadalījums pa saņemtajiem apakšsektoriem ir brīvprātīgs.

(4) Ja starp apakšsektoriem, izņemot D.4, D.7 un D.9 posteni un apakšposteņus, tiek veikti ievērojami maksājumi, lūdzu, norādiet šos maksājumus sūtītāja zemsvītras piezīmēs.

(5) Nodokļu kredīts ir nodokļu atvieglojums, ko tieši atskaita no nodokļu saistībām, kuras labumguvējam mājāsaimniecībām vai sabiedrībām citādi būtu jāmaksā. Maksājamie nodokļu kredīti ir nodokļu kredīti, kuru gadījumā jebkura summa, kas pārsniedz (citādi maksājamo) nodokļu saistību summu, tiek izmaksāta labumguvējam. Visa maksājamo nodokļu kredītu summa jāieraksta kā valdības izdevumi (kopējie maksājamie nodokļu kredīti, PTC), norādot pārveduma komponenta (TC) summu, kas ir maksājamo nodokļu kredītu summa, kura pārsniedz nodokļu maksātāja saistības un kuru izmaksā attiecīgajam nodokļu maksātājam.

(6) Dati par apakšsektoriem nosūtāmi brīvprātīgi.

(7) Dati par atsaucē gadiem pirms 2012. gada nosūtāmi brīvprātīgi. Nosūtīšana ir obligāta par atsaucē gadiem, kas sākas no 2012. gada.

3. tabula. Nozaru tabulas

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Apkopojums (1) (3)	Faktiskās cenas	Iepriekšējā gada cenas un ķēdētie apjomi (2)
Izlaide				
P.1	1. Izlaide bāzes cenās pa nozarēm	A*21/A*64	x	
P.2	2. Starppatēriņš pircēju cenās pa nozarēm	A*21/A*64	x	
B.1g	3. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās pa nozarēm	A*21/A*64	x	x
P.51c	4. Pamatkapitāla patēriņš pa nozarēm	A*21/ A*64	x	x
B.2n+B.3n	5. Neto pamatdarbības pārpalikums un neto jauktais ienākums	A*21/ A*64	x	
D.29-D.39	6. Citi ražošanas nodokļi mīnus citas ražošanas subsīdijas	A*21/ A*64	x	

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Apkopojums ⁽¹⁾ ⁽³⁾	Faktiskās cenas	Iepriekšējā gada cenas un ķēdētie apjomi ⁽²⁾
Kapitāla veidošana				
P.5	7. Bruto kapitāla veidošana		x	x
P.51g	a) bruto pamatkapitāla veidošana pa nozarēm	A*10 (A*21 ⁽⁵⁾)/A*10 (A*64 ⁽⁵⁾)	x	x
	adalījums pa pamatlīdzekļu kategorijām AN_F6	A*10 (A*21 ⁽⁵⁾)/ A*10 (A*64 ⁽⁵⁾)	x	x
P.52	b) krājumu pārmaiņas pa nozarēm	A*10 (A*21 ⁽⁵⁾)/ A*10 (A*64 ⁽⁵⁾)	x	x ⁽⁶⁾
P.53	c) vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi		x	x ⁽⁶⁾
Nodarbinātība un darba ņēmēju atalgojums				
EMP	8. Nodarbinātība pa nozarēm (tūkstoši personu, tūkstoši nostrādāto stundu ⁽⁴⁾ un tūkstoši darbvieta ⁽⁵⁾)	A*21/ A*64		
ESE	a) pašnodarbinātie pa nozarēm (tūkstoši personu, tūkstoši nostrādāto stundu ⁽⁴⁾ un tūkstoši darbvieta ⁽⁵⁾)	A*21/ A*64		
EEM	b) darba ņēmēji pa nozarēm (tūkstoši personu, tūkstoši nostrādāto stundu ⁽⁴⁾ un tūkstoši darbvieta ⁽⁵⁾)	A*21/ A*64		
D.1	9. Darba ņēmēju atalgojums pa nozarēm	A*21/ A*64	x	
D.11	a) darba alga pa nozarēm	A*21/ A*64	x	

AN_F6: pamatlīdzekļu sadalījums:

AN.111 Mājokļi

AN.112 Citas ēkas un celtnes

AN.113+AN.114 Mašīnas un iekārtas + ieroču sistēmas

— AN.1131 Transportlīdzekļi

— AN.1132 IKT aprīkojums (*) (**)

— AN.1139+AN.114 Citas mašīnas un iekārtas + ieroču sistēmas (*) (**)

AN.115 Kultivētie bioloģiskie resursi

AN.117 Intelektuālā īpašuma produkti (**)

(*) Brīvprātīgi.

(**) Tikai kopējā ekonomika.

⁽¹⁾ Apkopojums pa nozarēm atbilstīgi NACE klasifikācijai. Pirmais minētais apkopojuma līmenis attiecas uz nosūtīšanas termiņu t+9 mēneši. Otrās minētais apkopojuma līmenis attiecas uz nosūtīšanas termiņu t+21 mēneši. Ja nav norādīts apkopojums, tas nozīmē, ka tā ir kopējā ekonomika.

⁽²⁾ Datus iepriekšējā gada cenās nesniedz par 1995. atsaucē gadu.

⁽³⁾ Par apkopojuma līmeņa A*64 44. posteņa "Operācijas ar nekustamo īpašumu" apakšposteni "Īpašnieku pašu apdzīvoto mājokļu nosacītā īres maksa" obligāti jānosūta tikai dati par mainīgajiem lielumiem P.1, P.2, B.1g.

⁽⁴⁾ Datus par nostrādātajām stundām NACE A*64 līmenī sniedz brīvprātīgi.

⁽⁵⁾ Brīvprātīgi.

⁽⁶⁾ Tikai iepriekšējā gada cenās.

5. tabula. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums	Faktiskās cenas	Iepriekšējā gada cenas un ķēdētie apjomi ⁽²⁾
P.3	1. Galapatēriņa izdevumi pēc mērķa (mājsaimniecības)	COICOP grupas ⁽¹⁾	x	x
P.3	2. Rezidentu mājsaimniecību un nerezidentu mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi ekonomiskajā teritorijā		x	x
P.33	3. Rezidentu mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi pārējā pasaulē		x	x
P.34	4. Nerezidentu mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi ekonomiskajā teritorijā		x	x
P.3	5. Rezidentu mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi ekonomiskajā teritorijā un ārvalstīs		x	x

⁽¹⁾ COICOP grupas 12.2. "Prostitūcija" un 12.7. "Citur neklasificēti citi pakalpojumi" jāsniedz summas izteiksmē.

⁽²⁾ Dati iepriekšējā gada cenās nav jāsniedz par 1995. atsaucē gadu.

6. tabula. Finanšu konti pa sektoriem

(Darījumi, citas apjoma pārmaiņas un pārvērtēšanas konti – konsolidēti un nekonsolidēti – un partnersektoru informācija ^(*))

		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽¹⁾	Finanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽²⁾	Vispārējā valdība, ietverot apakšsektorus ⁽³⁾	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas ⁽⁴⁾	Pārējā pasaule, ietverot apakšsektorus ⁽⁵⁾
Darījumi/citas apjoma pārmaiņas ^(**) /finanšu instrumentu pārvērtēšana ^(**)	EKS	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Finanšu aktīvi	F.A	x	x	x	x	x	x
Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	F.1	x	x	x	x	x	x
Monetārais zelts	F.11	x	x	x	x	x	x
SDR	F.12	x	x	x	x	x	x
Valūta un noguldījumi	F.2	x	x	x	x	x	x
Valūta	F.21	x	x	x	x	x	x
Pārvedami noguldījumi	F.22	x	x	x	x	x	x
Citi noguldījumi	F.29	x	x	x	x	x	x
Parāda vērtspapīri	F.3	x	x	x	x	x	x
Īstermiņa	F.31	x	x	x	x	x	x
Ilgttermiņa	F.32	x	x	x	x	x	x

		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽¹⁾	Finanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽²⁾	Vispārējā valdība, ietverot apakšsektorus ⁽³⁾	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas ⁽⁴⁾	Pārējā pasaule, ietverot apakšsektorus ⁽⁵⁾
Darījumi/citas apjoma pārmaiņas ^(**)/finanšu instrumentu pārvērtēšana ^(**)	EKS	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Aizdevumi	F.4	x	x	x	x	x	x
Īstermiņa	F.41	x	x	x	x	x	x
Ilgttermiņa	F.42	x	x	x	x	x	x
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības/daļas	F.5	x	x	x	x	x	x
Pašu kapitāls	F.51	x	x	x	x	x	x
Biržas sarakstā iekļautas akcijas	F.511	x	x	x	x	x	x
Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	F.512	x	x	x	x	x	x
Cits pašu kapitāls	F.519	x	x	x	x	x	x
Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	F.52	x	x	x	x	x	x
Naudas tirgus fondu (NTF) apliecības/daļas ⁽⁶⁾	F.521	x	x	x	x	x	x
Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi ⁽⁶⁾	F.522	x	x	x	x	x	x
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	F.6	x	x	x	x	x	x
Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	F.61	x	x	x	x	x	x
Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	F.62	x	x	x	x	x	x
Pensiju tiesības, pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem un tiesības uz nepensiju pabalstiem	F.63+ F.64+ F.65	x	x	x	x	x	x
Pensiju tiesības ⁽⁶⁾	F.63	x	x	x	x	x	x
Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem ⁽⁶⁾	F.64	x	x	x	x	x	x
Tiesības uz nepensiju pabalstiem ⁽⁶⁾	F.65	x	x	x	x	x	x
Rezerves prasībām saskaņā ar standarta garantijām	F.66	x	x	x	x	x	x
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	F.7	x	x	x	x	x	x

		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽¹⁾	Finanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽²⁾	Vispārējā valdība, ietverot apakšsektorus ⁽³⁾	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas ⁽⁴⁾	Pārējā pasaule, ietverot apakšsektorus ⁽⁵⁾
Darījumi/citas apjoma pārmaiņas (**)/finanšu instrumentu pārvērtēšana (**)	EKS	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Atvasinātie finanšu instrumenti ⁽⁶⁾	F.71	x	x	x	x	x	x
Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas ⁽⁶⁾	F.72	x	x	x	x	x	x
Citas debitoru saistības	F.8	x	x	x	x	x	x
Tirdzniecības kredīti un avansi	F.81	x	x	x	x	x	x
Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	F.89	x	x	x	x	x	x
Saistības	F.L	x	x	x	x	x	x
Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	F.1	x	x	x	x	x	x
Monetārais zelts	F.11	x	x	x	x	x	x
SDR	F.12	x	x	x	x	x	x
Valūta un noguldījumi	F.2	x	x	x	x	x	x
Valūta	F.21	x	x	x	x	x	x
Pārvedami noguldījumi	F.22	x	x	x	x	x	x
Citi noguldījumi	F.29	x	x	x	x	x	x
Parāda vērtspapīri	F.3	x	x	x	x	x	x
Īstermiņa	F.31	x	x	x	x	x	x
Ilgtermiņa	F.32	x	x	x	x	x	x
Aizdevumi	F.4	x	x	x	x	x	x
Īstermiņa	F.41	x	x	x	x	x	x
Ilgtermiņa	F.42	x	x	x	x	x	x
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības/daļas	F.5	x	x	x	x	x	x
Pašu kapitāls	F.51	x	x	x	x	x	x
Biržas sarakstā iekļautas akcijas	F.511	x	x	x	x	x	x
Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	F.512	x	x	x	x	x	x
Cits pašu kapitāls	F.519	x	x	x	x	x	x
Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	F.52	x	x	x	x	x	x

		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽¹⁾	Finanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽²⁾	Vispārējā valdība, ietverot apakšsektorus ⁽³⁾	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas ⁽⁴⁾	Pārējā pasaule, ietverot apakšsektorus ⁽⁵⁾
Darījumi/citas apjoma pārmaiņas ^(**)/finanšu instrumentu pārvērtēšana ^(**)	EKS	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Naudas tirgus fondu (NTF) apliecības/daļas ⁽⁶⁾	F.521	x	x	x	x	x	x
Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi ⁽⁶⁾	F.522	x	x	x	x	x	x
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	F.6	x	x	x	x	x	x
Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	F.61	x	x	x	x	x	x
Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	F.62	x	x	x	x	x	x
Pensiju tiesības, pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem, tiesības uz nepensiju pabalstiem	F.63+ F.64+ F.65	x	x	x	x	x	x
Pensiju tiesības ⁽⁶⁾	F.63	x	x	x	x	x	x
Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem ⁽⁶⁾	F.64	x	x	x	x	x	x
Tiesības uz nepensiju pabalstiem ⁽⁶⁾	F.65	x	x	x	x	x	x
Rezerves prasībām saskaņā ar standarta garantijām	F.66	x	x	x	x	x	x
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	F.7	x	x	x	x	x	x
Atvasinātie finanšu instrumenti ⁽⁶⁾	F.71	x	x	x	x	x	x
Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas ⁽⁶⁾	F.72	x	x	x	x	x	x
Citas kreditoru saistības	F.8	x	x	x	x	x	x
Tirdzniecības kredīti un avansi	F.81	x	x	x	x	x	x
Citas kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	F.89	x	x	x	x	x	x
Finanšu aktīvu neto iegāde ⁽⁷⁾	F.A	x	x	x	x	x	x

		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽¹⁾	Finanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽²⁾	Vispārējā valdība, ietverot apakšsektorus ⁽³⁾	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas ⁽⁴⁾	Pārējā pasaule, ietverot apakšsektorus ⁽⁵⁾
Darījumi/citas apjoma pārmaiņas (**)/finanšu instrumentu pārvērtēšana (**)	EKS	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Neto uzņemtas saistības ⁽⁷⁾	F.L	x	x	x	x	x	x
Neto finanšu darījumi ⁽⁷⁾		x	x	x	x	x	x

(*) Nekonsolidēta partnersektoru informācija sniedzama brīvprātīgi, aprobežojoties ar šādiem partnersektoriem:

- S.11 Nefinanšu sabiedrības
- S.12 Finanšu sabiedrības
- S.13 Vispārējā valdība
- S.14 + S.15 Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas
- S.2 Pārējā pasaule

(**) Informācija par nekonsolidētām citām apjoma pārmaiņām un pārvērtēšanas kontiem sniedzama obligāti par atsaucē gadiem, kas sākas no 2012. gada, aprobežojoties ar šādu sektoru un instrumentu sadalījumu:

- S.11 Nefinanšu sabiedrības
- S.12 Finanšu sabiedrības
- S.13 Vispārējā valdība
- S.14 + S.15 Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas
- S.2 Pārējā pasaule
- F.1 Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)
- F.2 Valūta un noguldījumi
- F.3 Parāda vērtspapīri
- F.4 Aizdevumi
- F.5 Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības/daļas
- F.6 Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas
- F.7 Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas
- F.8 Citas debitoru/kreditoru saistības

Konsolidētas citas apjoma pārmaiņas un pārvērtēšanas konti sniedzami brīvprātīgi.

(¹) Nefinanšu sabiedrības:

- S.11 Nefinanšu sabiedrības, kopā
- S.11001 Visas publiskās nefinanšu sabiedrības (sniedz brīvprātīgi)

(²) Finanšu sabiedrības:

- S.12 Finanšu sabiedrības, kopā
- S.121+S.122+S.123 Monetārās finanšu iestādes
- S.121 Centrālā banka
- S.122+S.123 Noguldījumus pieņemošās sabiedrības, izņemot centrālo banku, un naudas tirgus fondi (sadalījums sniedzams brīvprātīgi)
- S.124 Ieguldījumu fondi, kas nav naudas tirgus fondi
- S.125+S.126+S.127 Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus, finanšu palīgsabiedrības, piesaistītās finanšu iestādes un naudas aizdevējus (sadalījums sniedzams brīvprātīgi)
- S.128+S.129 Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi (sadalījums sniedzams brīvprātīgi)
- S.12001 Visas publiskās finanšu sabiedrības (sniedz brīvprātīgi)

(³) Vispārējās valdības sadalījums apakšsektoros:

- S.13 Vispārējā valdība, kopā
- S.1311 Centrālā valdība
- S.1312 Pavalsts valdība
- S.1313 Vietējā valdība
- S.1314 Sociālās nodrošināšanas fondi

(⁴) Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas (sadalījums sniedzams brīvprātīgi par atsaucē gadiem pirms 2012. gada);

- S.14+S.15 Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas, kopā
- S.14 Mājsaimniecības
- S.15 Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas

(⁵) Pārējā pasaule:

- S.2 Pārējā pasaule, kopā (sadalījums sniedzams brīvprātīgi)
- S.21 Eiropas Savienības dalībvalstis, iestādes un struktūras
- S.21 Dalībvalstis, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālā banka un citas eurozonas iestādes un struktūras
- S.22 Trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav rezidentes Eiropas Savienībā, ņemot vērā to, ka:
 - Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) un ES iedalījumam būtu jāatspoguļo faktiskais sastāvs katra atsaucē perioda beigās ("pastāvīgā attīstībā esošais sastāvs");
 - brīvprātīgi sniedzamos datus nebūtu jāsniedz par atsaucē periodiem pirms 1999. gada.

(⁶) Sniedz brīvprātīgi.

(⁷) Tikai par "darījumiem, kas saistīti ar finanšu instrumentiem", bet nav svarīgi informācijai par "apjoma pārmaiņām", "finanšu instrumentu pārvērtēšanu" un partnersektoriem.

7. tabula. Finanšu aktīvu un saistību bilances (Finanšu instrumentu uzkrātie lielumi – konsolidēti un nekonso-
lidēti – un partnersektoru informācija (*))

		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽¹⁾	Finanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽²⁾	Vispārējā valdība, ietverot apakšsektorus ⁽³⁾	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas ⁽⁴⁾	Pārējā pasaule, ietverot apakšsektorus ⁽⁵⁾
Finanšu aktīvu un saistību uzkrātie lielumi	EKS	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Finanšu aktīvi	AF.A	x	x	x	x	x	x
Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	AF.1	x	x	x	x	x	x
Monetārais zelts	AF.11	x	x	x	x	x	x
SDR	AF.12	x	x	x	x	x	x
Valūta un noguldījumi	AF.2	x	x	x	x	x	x
Valūta	AF.21	x	x	x	x	x	x
Pārvedami noguldījumi	AF.22	x	x	x	x	x	x
Citi noguldījumi	AF.29	x	x	x	x	x	x
Parāda vērtspapīri	AF.3	x	x	x	x	x	x
Īstermiņa	AF.31	x	x	x	x	x	x
Ilgtermiņa	AF.32	x	x	x	x	x	x
Aizdevumi	AF.4	x	x	x	x	x	x
Īstermiņa	AF.41	x	x	x	x	x	x
Ilgtermiņa	AF.42	x	x	x	x	x	x
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības/daļas	AF.5	x	x	x	x	x	x
Pašu kapitāls	AF.51	x	x	x	x	x	x
Biržas sarakstā iekļautas akcijas	AF.511	x	x	x	x	x	x
Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	AF.512	x	x	x	x	x	x
Cits pašu kapitāls	AF.519	x	x	x	x	x	x
Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	AF.52	x	x	x	x	x	x
Naudas tirgus fondu (NTF) apliecības/daļas ⁽⁶⁾	AF.521	x	x	x	x	x	x
Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi ⁽⁶⁾	AF.522	x	x	x	x	x	x
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	AF.6	x	x	x	x	x	x
Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	AF.61	x	x	x	x	x	x
Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	AF.62	x	x	x	x	x	x

		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽¹⁾	Finanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽²⁾	Vispārējā valdība, ietverot apakšsektorus ⁽³⁾	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas ⁽⁴⁾	Pārējā pasaule, ietverot apakšsektorus ⁽⁵⁾
Finanšu aktīvu un saistību uzkrātie lielumi	EKS	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Pensiju tiesības, pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem un tiesības uz nepensiju pabalstiem	AF.63+ AF.64+ AF.65	x	x	x	x	x	x
Pensiju tiesības ⁽⁶⁾	AF.63	x	x	x	x	x	x
Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem ⁽⁶⁾	AF.64	x	x	x	x	x	x
Tiesības uz nepensiju pabalstiem ⁽⁶⁾	AF.65	x	x	x	x	x	x
Rezerves prasībām saskaņā ar standarta garantijām	AF.66	x	x	x	x	x	x
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	AF.7	x	x	x	x	x	x
Atvasinātie finanšu instrumenti ⁽⁶⁾	AF.71	x	x	x	x	x	x
Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas ⁽⁶⁾	AF.72	x	x	x	x	x	x
Citas debitoru saistības	AF.8	x	x	x	x	x	x
Tirdzniecības kredīti un avansi	AF.81	x	x	x	x	x	x
Citas debitoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	AF.89	x	x	x	x	x	x
Saistības	AF.L	x	x	x	x	x	x
Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	AF.1	x	x	x	x	x	x
Monetārais zelts	AF.11	x	x	x	x	x	x
SDR	AF.12	x	x	x	x	x	x
Valūta un noguldījumi	AF.2	x	x	x	x	x	x
Valūta	AF.21	x	x	x	x	x	x
Pārvedami noguldījumi	AF.22	x	x	x	x	x	x
Citi noguldījumi	AF.29	x	x	x	x	x	x
Parāda vērtspapīri	AF.3	x	x	x	x	x	x
Īstermiņa	AF.31	x	x	x	x	x	x

		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽¹⁾	Finanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽²⁾	Vispārējā valdība, ietverot apakšsektorus ⁽³⁾	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpelnas organizācijas ⁽⁴⁾	Pārējā pasaule, ietverot apakšsektorus ⁽⁵⁾
Finanšu aktīvu un saistību uzkrātie lielumi	EKS	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Ilgtermiņa	AF.32	x	x	x	x	x	x
Aizdevumi	AF.4	x	x	x	x	x	x
Īstermiņa	AF.41	x	x	x	x	x	x
Ilgtermiņa	AF.42	x	x	x	x	x	x
Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības/daļas	AF.5	x	x	x	x	x	x
Pašu kapitāls	AF.51	x	x	x	x	x	x
Biržas sarakstā iekļautas akcijas	AF.511	x	x	x	x	x	x
Biržas sarakstā neiekļautas akcijas	AF.512	x	x	x	x	x	x
Cits pašu kapitāls	AF.519	x	x	x	x	x	x
Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	AF.52	x	x	x	x	x	x
Naudas tirgus fondu (NTF) apliecības/daļas ⁽⁶⁾	AF.521	x	x	x	x	x	x
Apliecības/daļas ieguldījumu fondos, kas nav naudas tirgus fondi ⁽⁶⁾	AF.522	x	x	x	x	x	x
Apdrošināšanas, pensiju un standarta garantiju shēmas	AF.6	x	x	x	x	x	x
Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	AF.61	x	x	x	x	x	x
Tiesības, kas izriet no dzīvības apdrošināšanas līgumiem un anuitātēm	AF.62	x	x	x	x	x	x
Pensiju tiesības, pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem un tiesības uz nepensiju pabalstiem	AF.63 + AF.64 + AF.65	x	x	x	x	x	x
Pensiju tiesības ⁽⁶⁾	AF.63	x	x	x	x	x	x
Pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem ⁽⁶⁾	AF.64	x	x	x	x	x	x
Tiesības uz nepensiju pabalstiem ⁽⁶⁾	AF.65	x	x	x	x	x	x
Rezerves prasībām saskaņā ar standarta garantijām	AF.66	x	x	x	x	x	x
Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	AF.7	x	x	x	x	x	x

		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽¹⁾	Finanšu sabiedrības, ietverot apakšsektorus ⁽²⁾	Vispārējā valdība, ietverot apakšsektorus ⁽³⁾	Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpelnas organizācijas ⁽⁴⁾	Pārējā pasaule, ietverot apakšsektorus ⁽⁵⁾
Finanšu aktīvu un saistību uzkrātie lielumi	EKS	S.1	S.11	S.12	S.13	S.14+S.15	S.2
Atvasinātie finanšu instrumenti ⁽⁶⁾	AF.71	x	x	x	x	x	x
Darba ņēmēju akciju iegādes iespējas ⁽⁶⁾	AF.72	x	x	x	x	x	x
Citas kreditoru saistības	AF.8	x	x	x	x	x	x
Tirdzniecības kredīti un avansi	AF.81	x	x	x	x	x	x
Citas kreditoru saistības, izņemot tirdzniecības kredītus un avansus	AF.89	x	x	x	x	x	x
Finanšu aktīvi ⁽⁷⁾	AF.A	x	x	x	x	x	x
Saistības ⁽⁷⁾	AF.L	x	x	x	x	x	x
Neto finanšu vērtība ⁽⁷⁾	BF.90	x	x	x	x	x	x

(*) Nekonsolidēta pretējā informācija sniedzama brīvprātīgi, aprobežojoties ar šādiem partnersektoriem:

- S.11 Nefinanšu sabiedrības
- S.12 Finanšu sabiedrības
- S.13 Vispārējā valdība
- S.14 + S.15 Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpelnas organizācijas
- S.2 Pārējā pasaule

(1) Nefinanšu sabiedrības:

- S.11 Nefinanšu sabiedrības, kopā
- S.11001 Visas publiskās nefinanšu sabiedrības (sniedz brīvprātīgi)

(2) Finanšu sabiedrības:

- S.12 Finanšu sabiedrības, kopā
- S.121+S.122+S.123 Monetārās finanšu iestādes
- S.121 Centrālā banka
- S.122+S.123 Noguldījumus pieņemošās sabiedrības, izņemot Centrālo banku, un naudas tirgus fondi (sadalījums sniedzams brīvprātīgi)
- S.124 Ieguldījumu fondi, kas nav naudas tirgus fondi
- S.125 + S.126+S.127 Citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus, finanšu palīgsabiedrības, piesaistītās finanšu iestādes un naudas aizdevējus (sadalījums sniedzams brīvprātīgi)
- S.128+S.129 Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi (sadalījums sniedzams brīvprātīgi)
- S.12001 Visas publiskās finanšu sabiedrības (sniedz brīvprātīgi)

(3) Vispārējās valdības sadalījums apakšsektoros:

- S.13 Vispārējā valdība, kopā
- S.1311 Centrālā valdība
- S.1312 Pavalsts valdība
- S.1313 Vietējā valdība
- S.1314 Sociālās nodrošināšanas fondi

(4) Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpelnas organizācijas (sadalījums sniedzams brīvprātīgi par atsaucies gadiem pirms 2012. gada):

- S.14+S.15 Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpelnas organizācijas, kopā
- S.14 Mājsaimniecības
- S.15 Mājsaimniecības apkalpojošās bezpelnas organizācijas

(5) Pārējā pasaule:

- S.2 Pārējā pasaule, kopā (sadalījums sniedzams brīvprātīgi)
- S.21 Eiropas Savienības dalībvalstis, iestādes un struktūras
- S.21 Dalībvalstis, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālā banka un citas eurozonas iestādes un struktūras
- S.22 Trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav rezidentes Eiropas Savienībā, ņemot vērā to, ka:
 - Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) un ES iedalījumam būtu jāatspoguļo faktiskais sastāvs katra atsaucies perioda beigās ("pastāvīgā attīstībā esošais sastāvs");
 - brīvprātīgi sniedzamos datus nebūtu jāsniedz par atsaucies periodiem pirms 1999. gada.

(6) Sniedz brīvprātīgi.

(7) Šim postenim nav svarīga informācija par partnersektoru.

8. tabula. Nefinanšu konti pa sektoriem – par gadu

Darījumi un balansposteni		Sektori													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule	
I. Ražošanas konts/preču un pakalpojumu ārējais konts															
Resursi															
P.1	Izlaide	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
(P.11+P.12 +P.131)	Tirgus izlaide, izlaide gala izlietojumam un maksājumi par citu ārpustirgus izlaidi								x						
P.11	— Tirgus izlaide	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.12	— Izlaide pašu gala izlietojumam	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.13	— Ārpustirgus izlaide	x							x	x		x			
P.7	Preču un pakalpojumu imports													x	
P.71	— Preču imports													x	
P.72	— Pakalpojumu imports													x	
P.72F	— NMFSP imports													o	
(D.21 – D.31)	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas	x											x		
Izlietojums		2													
P.2	Starppatēriņš	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.6	— Preču un pakalpojumu eksports													x	
P.61	— Preču eksports													x	
P.62	— Pakalpojumu eksports													x	
P.62F	— — NMFSP eksports													o	
B.1g	Bruto pievienotā vērtība / iekšzemes kopprodukts	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x		

Darījumi un balansposteni		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule
B.11	Preču un pakalpojumu ārējais saldo													x
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.1n	Neto pievienotā vērtība/neto iekšzemes produkts	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
II.1.1. Ienākuma veidošanas konts		Sektori												
Resursi														
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14+S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
B.1g	Bruto pievienotā vērtība/iekšzemes kopprodukts	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.3	Subsīdijas	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.31	— Produktu subsīdijas	x											x	
D.39	— Citas ražošanas subsīdijas	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
Izlietojums														
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.11	— Darba alga	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.12	— Darba devēju sociālās iemaksas	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.2	Ražošanas un importa nodokļi	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	
D.21	— Produktu nodokļi	x											x	
D.29	— Citi ražošanas nodokļi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
(B.2g+ B.3g)	Bruto pamatdarbības pārpalikums un bruto jauktais ienākums	x	x	o		x	o		x	x	x	x		

Darījumi un balansposteņi		Sektori													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule	
I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots															
Resursi															
B.2g	— Bruto pamatdarbības pārpalikums	x								x	x				
B.3g	— Bruto jauktais ienākums	x								x	x				
II.1.2. Primārā ienākuma iedaļes kots		Resursi													
Sektori		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
(B.2g+ B.3g)	Bruto pamatdarbības pārpalikums un bruto jauktais ienākums	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
B.2g	— Bruto pamatdarbības pārpalikums	x								x	x				
B.3g	— Bruto jauktais ienākums	x								x	x				
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	x								x	x				
D.11	— Darba alga	x								x	x				
D.12	— Darba devēju sociālās iemaksas	x								x	x				
D.2	Ražošanas un importa nodokļi	x								x					
D.21	— Produktu nodokļi	x								x					
D.211	— — Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)	x								x					
D.212	— — Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN	x								x					
D.214	— — Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus	x								x					
D.29	— Citi ražošanas nodokļi	x								x					
D.4	Īpašuma ienākums	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
D.41	— Procenti ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
D.42	— Sabiedrību sadalītais ienākums	x	x	o		x	o		x	x	x	x			

Darījumi un balanspostei		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule
I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots														
Resursi														
D.421	— — Dividendes	o	o	o		o	o		o	o	o	o		o
D.422	— — Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	o	o	o		o	o		o	o	o	o		o
D.43	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.43S2I	— — Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem eurozonā ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S2X	— — Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ārpus eurozonas ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S21	— — Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ES ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.43S22	— — Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ārpus ES ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.44	— Citi ienākumi no ieguldījumiem	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.441	— — Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.442	— — Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	x
D.443	— — Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x	x
D.45	— Rente	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	o	x	o		x	o		o	o	o	o		

Darījumi un balansposteņi		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Parējā pasaule
I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots														
Resursi														
D.41g	Kopējie procenti pirms NMFSP sadales ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
Izlietojums														
D.3	Subsīdijas	x							x					x
D.31	— Produktu subsīdijas	x							x					x
D.39	— Citas ražošanas subsīdijas	x							x					x
D.4	Īpašuma ienākums	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.41	— Procenti ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.42	— Sabiedrību sadalītais ienākums	x	x	o		x	o							x
D.421	— — Dividendes	o	o	o		o	o							o
D.422	— — Atskaitījumi no kvazisabiedrību ienākuma	o	o	o		o	o							o
D.43	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	x	x	o		x	o			x	x	x		x
D.43S2I	— — Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem eurozonā ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S2X	— — Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ārpus eurozonas ⁽³⁾ ⁽⁴⁾		x	o		x	o							
D.43S21	— — Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ES ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.43S22	— — Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ārpus ES ⁽³⁾		x	o		x	o							
D.44	— Citi ienākumi no ieguldījumiem	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x

Darījumi un balanspostei		Sektori													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule	
I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots	Resursi														
D.441	— — Apdrošināšanas polises turētāju ieguldījumu ienākums ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.442	— — Pensiju tiesību turētāju ieguldījumu ienākums ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	x
D.443	— — Kolektīvo ieguldījumu fondu apliecību turētāju ieguldījumu ienākums ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	x
D.45	— Rente	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo / Bruto nacionālais ienākums	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
D.41g	Kopējie procenti pirms NMFSP sadales ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
II.2. Ienākuma sekundārās sadales kots		Sektori													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
Resursi															
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo / Bruto nacionālais ienākums	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
D.5	Kārtējie ienākuma nodokļi, mantas nodokļi u. tml.	x							x					x	
D.51	— Ienākuma nodokļi	x							x					x	
D.59	— Citi kārtējie nodokļi	x							x					x	
D.6	Sociālās iemaksas un pabalsti	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.61	— Neto sociālās iemaksas	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	

Darījumi un balanspostei		Sektori													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpalīdzības iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpalīdzības organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule	
I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots															
Resursi															
D.611	— — Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.612	— — Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.613	— — Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas ⁽³⁾	X	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.614	— — Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.61SC	— — Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksas ⁽³⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.62	— Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	x								x	x				x
D.63	— Sociālie pārvedumi natūrā	x								x	x				
D.631	— Sociālie pārvedumi natūrā – ārpustirgus produkcija	o								o	o				
D.632	— Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	o								o	o				
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.71	— Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	x				x	o		x						x
D.72	— Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.74	— Pašreizējā starptautiskā sadarbība	x							x						x
D. 74A	— — no tās – jāmaksā/jāsaņem Eiropas iestādēm (piem., EAF)													x	

Darījumi un balanspostepi		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpalīdzības iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpalīdzības organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule
D.75	— Dažādi kārtējie pārvedumi ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.76	— Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi													x
Izlietojums														
D.5	Kārtējie ienākuma nodokļi, mantas nodokļi u. tml.	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.51	— Ienākuma nodokļi	x	x	o		x	o		x	x	x			x
D.59	— Citi kārtējie nodokļi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.6	Sociālās iemaksas un pabalsti	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.61	— Neto sociālās iemaksas	x								x	x			x
D.611	— — Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas ⁽³⁾	x								x	x			x
D.612	— — Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas ⁽³⁾	x								x	x			x
D.613	— — Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas ⁽³⁾	x								x	x			x
D.614	— — Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas ⁽³⁾	x								x	x			x
D.61SC	— — Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksas ⁽³⁾	x								x	x			x
D.62	— Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.63	— Sociālie pārvedumi natūrā	x							x	x		x		
D.631	— Sociālie pārvedumi natūrā – ārpustirgus produkcija	o							x	o		o		
D.632	— Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	o							x	o		o		

Darījumi un balansposteņi		Sektori												
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Parējā pasaule
Resursi														
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.71	— Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.72	— Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	x				x	o		x					x
D.74	— Pašreizējā starptautiskā sadarbība	x							x					x
D.74A	— — no tās – jāmaksā/jāsaņem Eiropas iestādēm (piem., EAF)	x							x					
D.75	— Dažādi kārtējie pārvedumi ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x
D.76	— Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi	x							x					
B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums	x							x	x	x	x		
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
II.4.1. Izmantojamā ienākuma izlietojuma kots		Resursi												
Sektori		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	x	x	o		x	o		x	x	x	x		
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	x								x	x			x
Izlietojums														
P.3	Galapatēriņa izdevumi	x							x	x	x	x		

Darījumi un balansposteni		Sektori													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule	
I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots															
Resursi															
P.31	— Individuālā patēriņa izdevumi	x							x	x	x	x			
P.32	— Kolektīvā patēriņa izdevumi	x							x						
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
B.8g	Bruto uzkrājumi	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
B.12	Tekošais ārējais saldo													x	
III.1.1. Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu kots															
Saistību un neto vērtības pārmaiņas															
B.8g	Bruto uzkrājumi	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
B.12	Tekošais ārējais saldo													x	
D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi,	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x		
D.91r	— Saņemamie kapitāla nodokļi	x							x						
D.92r	— Saņemamās ieguldījumu dotācijas ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x		
D.99r	— Citi saņemamie kapitāla pārvedumi ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x	x		
Aktīvu pārmaiņas															
D.9p	Maksājamie kapitāla pārvedumi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
D.91p	— Maksājamie kapitāla nodokļi	x	x	o		x	o			x	x	x		x	

Darījumi un balansposteņi		Sektori													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule	
I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots															
Resursi															
D.92p	— Maksājamās ieguldījumu dotācijas ⁽²⁾	x						x						x	
D.99p	— Citi maksājamie kapitāla pārvedumi ⁽²⁾	x	x	o		x	o		x	x	x	x			x
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
B.10.1	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	x	x	o		x	o		x	x	x	x			x
III.1.2. Nefinanšu aktīvu iegādes kots		Saistību un neto vērtības pārmaiņas													
Sektori		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
B.10.1	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
Aktīvu pārmaiņas															
P.5g	Bruto kapitāla veidošana	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.51g	— Bruto pamatkapitāla veidošana	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.52	— Krājumu pārmaiņas	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
P.53	— Vērtslietu iegādes mīnus atsavinājumi	x	x	o		x	o		x	x	x	x			
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (–)	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	

Darījumi un balansposteņi		Sektori													
		S.1	S.11	S.11001		S.12	S.12001		S.13	S.14 +S.15	S.14 ⁽¹⁾	S.15 ⁽¹⁾	S.1N	S.2	
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Publiskas nefinanšu sabiedrības		Finanšu sabiedrības	Publiskas finanšu sabiedrības		Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpēļņas iestādes	Mājsaimniecības	Mājsaimniecības apkalpojošās bezpēļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule	
I. Ražošanas konts/preču un pakalpojumu ārējais konts	Resursi														
DB.9	Finanšu kontu neto aizdevumu / neto aizņēmumu novirze	x	x	o		x	o		x	x	x	x		x	
Papildu informācija															
EMP	Nodarbinātība (personu skaits un nostrādāto stundu skaits)	o	o	o		o	o		x	o	o	o			
OTE	Vispārējās valdības kopējie izdevumi								x						
OTR	Vispārējās valdības kopējie ieņēmumi								x						

 = nav jāizpilda

x

 = ir jāizpilda

o

 = aizpilda brīvprātīgi

⁽¹⁾ Dati par sektoriem S.14 un S.15 atsaucies gadiem pirms 2012. gada nosūtāmi brīvprātīgi. Nosūtīšana ir obligāta atsaucies gadiem, sākot no 2012. gada.

⁽²⁾ Vispār dati par valdībām būtu jākonsolidē katrā apakšsektorā, bet ne starp apakšsektoriem. Tomēr šim darījumam konsolidācija būtu jāveic arī starp vispārējās valdības apakšsektoriem (S.13): centrālās valdība, pavalsts valdība, vietējās valdība un sociālās nodrošināšanas fondi.

⁽³⁾ Dati par atsaucies gadiem pirms 2012. gada nosūtāmi brīvprātīgi. Nosūtīšana ir obligāta, sākot no 2012. gada.

⁽⁴⁾ Nosūta tikai dalībvalstis, kuru valūta ir euro.

801. tabula. Nefinanšu konti pa sektoriem – par ceturksni

Kods	Darījumi un balansposteņi	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule
I. Ražošanas konts/preču un pakalpojumu ārējais konts								
Resursi								
P.1	Izlaide	o	o	o	o	o		
(P.11+P12+P131)	no tās – tirgus izlaide, izlaide gala izlietojumam un maksājumi par citu ārpustirgus izlaidi				x			
P.7	Preču un pakalpojumu imports							x
P.71	— Preču imports							x
P.72	— Pakalpojumu imports							x
P.72F	— NMFSP imports							o
D.21 – D.31	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas	x					x	
Izlietojums								
P.2	Starppatēriņš	o	o	o	o	o		
P.6	Preču un pakalpojumu eksports							x
P.61	— Preču eksports							x
P.62	— Pakalpojumu eksports							x
P.62F	— NMFSP eksports							o
B.1g	Bruto pievienotā vērtība/iekšzemes kopprodukts	x	x	x	x	x	x	
B.11	Preču un pakalpojumu ārējais saldo							x
P51c	Pamatkapitāla patēriņš	x	x	x	x	x		
B.1n	Neto pievienotā vērtība/neto iekšzemes produkts	x	x	x	x	x		
II.1.1. Ienākuma veidošanas konts		Sektori						
Resursi		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.1g	Bruto pievienotā vērtība / iekšzemes kopprodukts	x	x	x	x	x	x	
D.3	Subsīdijas	x	x	x	x	x	x	
D.31	— Produktu subsīdijas	x					x	
D.39	— Citas ražošanas subsīdijas	x	x	x	x	x		
Izlietojums								
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	x	x	x	x	x		x
D.2	Ražošanas un importa nodokļi	x	x	x	x	x	x	
D.21	— Produktu nodokļi	x					x	
D.29	— Citi ražošanas nodokļi	x	x	x	x	x		
B.2g+B.3g	Bruto pamatdarbības pārpalikums un bruto jauktais ienākums	x	x	x	x	x	x	
B.3g	— Bruto jauktais ienākums	x				x		

Kods	Darījumi un balansposteņi	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots	Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule
	Resursi							
	II.1.2. Primārā ienākuma iedaļes kots	Resursi						
	Sektori	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.2g+B.3g	Bruto pamatdarbības pārpalikums un bruto jauktais ienākums	x	x	x	x	x	x	
B.3g	— Bruto jauktais ienākums	x				x		
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	x				x		x
D.2	Ražošanas un importa nodokļi	x			x			x
D.21	— Produktu nodokļi	x			x			x
D.211	— Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)				x			
D.29	— Citi ražošanas nodokļi	x			x			x
D.4	Īpašuma ienākums	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.41	— Procenti ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.42+D.43+D.44+D.45)	— Citi citur neminēti īpašuma ienākumi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.42	— Sabiedrību sadalītais ienākums	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.43	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.43S2I	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem eurozonā		o	o				
D.43S2X	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ārpus eurozonas		o	o				
D.43S21	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ES		o	o				
D.43S22	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ārpus ES		o	o				
D.44	— Citi ienākumi no ieguldījumiem	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.45	— Rente	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		
B.4g	Bruto uzņēmējdarbības ienākums	o	x	x	o	o		
D.41g	Kopējie procenti pirms NMFSP sadales ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
	Izlietojums							
D.3	Subsīdijas	x			x		x	x
D.31	— Produktu subsīdijas	x			x		x	x
D.39	— Citas ražošanas subsīdijas	x			x			x

Kods	Darījumi un balansposteņi	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule
I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots								
Resursi								
D.4	Īpašuma ienākums	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.41	— Procenti ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.42+D.43+D.44+D.45)	— Citi citur neminēti īpašuma ienākumi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.42	— Sabiedrību sadalītais ienākums	x ⁽¹⁾	x	x				x
D.43	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem	x ⁽¹⁾	x	x				x
D.43S2I	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem eurozonā		o	o				
D.43S2X	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ārpus eurozonas		o	o				
D.43S21	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ES		o	o				
D.43S22	— Atkārtoti ieguldītie ieņēmumi no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ārpus ES		o	o				
D.44	— Citi ienākumi no ieguldījumiem	x ⁽¹⁾	x	x	x			x
D.45	— Rente	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo / nacionālais kopienākums	x	x	x	x	x		
D.41g	Kopējie procenti pirms NMFSP sadales ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
II.2. Ienākuma sekundārās sadales kots		Resursi						
Sektori		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.5g	Bruto primāro ienākumu saldo / nacionālais kopienākums	x	x	x	x	x		
D.5	Kārtējie ienākuma nodokļi, mantas nodokļi u. tml.	x			x			x
D.6	Sociālās iemaksas un pabalsti	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.61	— Neto sociālās iemaksas	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.62	— Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	x ⁽¹⁾				x		x
D.63	— Sociālie pārvedumi natūrā	x ⁽¹⁾				x		
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.71	— Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	x ⁽¹⁾		x	x			x
D.72	— Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
(D.74+D.75+D.76)	— Citi citur neminēti kārtējie pārvedumi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x

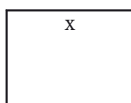
Kods	Darījumi un balansposteņi	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I. Ražošanas kods/preču un pakalpojumu ārējais kods Resursi	Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule
D.74	— Pašreizējā starptautiskā sadarbība	o			o			o
D.74A	— no tās – jāmaksā/jāsaņem Eiropas iestādēm (piem., EAF)							x
D.75	— Dažādi kārtējie pārvedumi ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.76	— Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi							o
Izlietojums								
D.5	Kārtējie ienākuma nodokļi, mantas nodokļi u. tml.	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.6	Sociālās iemaksas un pabalsti	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.61	— Neto sociālās iemaksas	x ⁽¹⁾				x		x
D.62	— Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.63	— Sociālie pārvedumi natūrā	x ⁽¹⁾			x	x		
D.631	— Sociālie pārvedumi natūrā – ārpustirgus produkcija	x			x			
D.632	— Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	x			x			
D.7	Citi kārtējie pārvedumi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.71	— Neto nedzīvības apdrošināšanas prēmijas	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.72	— Nedzīvības apdrošināšanas atlīdzības	x ⁽¹⁾		x	x			x
(D.74+D.75+D.76)	— Citi citur neminēti kārtējie pārvedumi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.74	— Pašreizējā starptautiskā sadarbība	o			o			o
D.74A	— no tās – jāmaksā/jāsaņem Eiropas iestādēm (piem., EAF)	x			x			
D.75	— Dažādi kārtējie pārvedumi ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.76	— Uz PVN un NKI balstīti ES pašu resursi	o			o			
B.7g	Bruto koriģētais izmantojamais ienākums				x	x		
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	x	x	x	x	x		

Kods	Darījumi un balansposteņi	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
		Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule
	I. Ražošanas kants/preču un pakalpojumu ārējais kants							
	Resursi							
	II.4.1. Izmantojamā ienākuma izlietojuma kants	Resursi						
	Sektori	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.6g	Bruto izmantojamais ienākums	x	x	x	x	x		
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	x				x		x
	Izlietojums							
P.3	Galapatēriņa izdevumi	x			x	x		
P.31	— Individuālā patēriņa izdevumi	x			x	x		
P.32	— Kolektīvā patēriņa izdevumi	x			x			
D.8	Korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	x	x	x	x	x		x
B.8g	Bruto uzkrājumi	x	x	x	x	x		
B.12	Tekošais ārējais saldo							x
	III.1.1. Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radīto neto vērtības pārmaiņu kants							
	Saistību un neto vērtības pārmaiņas							
B.8g	Bruto uzkrājumi	x	x	x	x	x		
B.12	Tekošais ārējais saldo							x
D.9r	Saņemamie kapitāla pārvedumi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.91r	— Saņemamie kapitāla nodokļi	x			x			x
D.92r+D.99r	— Ieguldījumu dotācijas un citi kapitāla pārvedumi ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.92r	— Saņemamās ieguldījumu dotācijas ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
D.99r	— Citi saņemamie kapitāla pārvedumi ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
	Aktīvu pārmaiņas							
D.9p	Maksājamie kapitāla pārvedumi	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.91p	— Maksājamie kapitāla nodokļi	x ⁽¹⁾	x	x		x		x
D.92p+D.99p	— Ieguldījumu dotācijas un citi kapitāla pārvedumi ⁽²⁾	x ⁽¹⁾	x	x	x	x		x
D.92p	— Maksājamās ieguldījumu dotācijas ⁽²⁾	o			o			o
D.99p	— Citi maksājamie kapitāla pārvedumi ⁽²⁾	o	o	o	o	o		o
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	x	x	x	x	x		

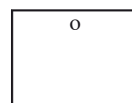
Kods	Darījumi un balansposteņi	Sektori						
		S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
	I. Ražošanas kots/preču un pakalpojumu ārējais kots	Kopējā ekonomika	Nefinanšu sabiedrības	Finanšu sabiedrības	Vispārējā valdība	Mājsaimniecības + mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas	Nav iekļauts sektoros	Pārējā pasaule
	Resursi							
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	x	x	x	x	x		x
	III.1.2. Nefinanšu aktīvu iegādes kots	Sektori						
	Saistību un neto vērtības pārmaiņas	S.1	S.11 ⁽¹⁾	S.12 ⁽¹⁾	S.13	S.14 + S.15 ⁽¹⁾	S.1N ⁽¹⁾	S.2
B.101	Uzkrājumu un kapitāla pārvedumu radītās neto vērtības pārmaiņas	x	x	x	x	x		x
	Aktīvu pārmaiņas							
P.5g	Bruto kapitāla veidošana	x	x	x	x	x		
P.51g	— Bruto pamatkapitāla veidošana	x	x	x	x	x		
P.51c	Pamatkapitāla patēriņš	x	x	x	x	x		
P.52+P.53	— Krājumu pārmaiņas un neto vērtslietu iegāde	x	x	x	x	x		
NP	Neražoto aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	x	x	x	x	x		x
B.9	Neto aizdevumi (+) / neto aizņēmumi (-)	x	x	x	x	x		x
DB.9	Finanšu kontu neto aizdevumu/ neto aizņēmumu novirze	o	o	o	o	o		o
	Papildu informācija							
EMP	Nodarbinātība (personu skaits un nostrādāto stundu skaits)	o	o	o	o	o		o
OTE	Vispārējās valdības kopējie izdevumi				x			
OTR	Vispārējās valdības kopējie ieņēmumi				x			
AN.111	Mājokļi					o		
AN.211	Zeme					o		

= nav jāizpilda

= ir jāizpilda

= aizpilda brīvprātīgi

⁽¹⁾ Brīvprātīgi – valstīm, kuru IKP faktiskajās cenās nepārsniedz 1 % no atbilstošā Savienības kopējā rādītāja. 1 % robežlielumu aprēķina kā mainīgo vidējo lielumu, pamatojoties uz pēdējiem trīs pieejamajiem gadiem.

⁽²⁾ Vispār dati par valdībām būtu jākonsolidē katrā apakšsektorā, bet ne starp apakšsektoriem. Tomēr šim darījumam konsolidācija būtu jāveic arī starp vispārējās valdības apakšsektoriem (S.13): centrālā valdība, pavalsts valdība, vietējā valdība un sociālās nodrošināšanas fondi.

SEZONĀLA IZLĪDZINĀŠANA

- Sezonāla izlīdzināšana (attiecīgos gadījumos ietverot arī kalendārās korekcijas), sākot no 2014. atsaucē gada, ir obligāta šādiem posteņiem:

Izlietojums: S.2/P.6, S.2/D.1+D.2+D.3+D.4, S.2/D.5+D.6+D.7, S.2/D.8, S.2/D.9

Resursi: S.2/P.7, S.2/D.1+D.2+D.3+D.4, S.2/D.5+D.6+D.7, S.2/D.8, S.2/D.9

Balanspostei: S.1/B.1g, S.1/B.2g+B.3g, S.1/B.5g, S.1/B.6g, S.1/B.8g, S.1/B.9

Nosūtīšanas termiņš: trīs darba dienas pēc sezonāli neizlīdzinātiem datiem noteiktā termiņa.

- Sezonāla izlīdzināšana (attiecīgos gadījumos ietverot arī kalendārās korekcijas), sākot no 2017. atsaucē gada, ir obligāta šādiem posteņiem:

Izlietojums: S.11/D.1 ^(a), S.11/P.51g ^(a), S.13/P.3, S.13/P.51g, S.13/OTE, S.14+S.15/D.4 ^(a), S.14+S.15/D.5 ^(a), S.14+S.15/D.61 ^(a), S.14+S.15/D.7 ^(a), S.14+S.15/D.8 ^(a), S.14+S.15/P.31, S.14+S.15/P.51g ^(a)

Resursi: S.13/OTR, S.14+S.15/D.1 ^(a), S.14+S.15/D.4 ^(a), S.14+S.15/D.62 ^(a), S.14+S.15/D.7 ^(a), S.14+S.15/D.8 ^(a)

Balanspostei: S.11/B.1g ^(a), S.11/B.2g+B.3g ^(a), S.13/B.9, S.14+S.15/B.2g+B.3g ^(a), S.14+S.15/B.6g ^(a), S.14+S.15/B.8g ^(a)

Nosūtīšanas termiņš: trīs darba dienas pēc sezonāli neizlīdzinātiem datiem noteiktā termiņa.

- Sezonāla izlīdzināšana (attiecīgos gadījumos ietverot arī kalendārās korekcijas) ir brīvprātīga šādiem posteņiem:

Izlietojums: S.11/(P.52+P.53), S.11/D.5, S.14+S.15/D.62, S.14+S.15/D.63, S.2/P.61, S.2/P.62

Resursi: S.14+S.15/D.61, S.14+S.15/D.63, S.2/P.71, S.2/P.72

Balanspostei: S.11/B.4g, S.11/B.9, S.14+S.15/B.3g, S.14+S.15/B.9

Nosūtīšanas termiņš: trīs darba dienas pēc sezonāli neizlīdzinātiem datiem noteiktā termiņa.

^(a) Brīvprātīgi – valstīm, kuru IKP faktiskajās cenās nepārsniedz 1 % no atbilstošā Savienības kopējā rādītāja. 1 % robežlielumu aprēķina kā mainīgo vidējo lielumu, pamatojoties uz pēdējiem trīs pieejamajiem gadiem.

APJOMA DATI

Ķēdētu apjomu datu nosūtīšana pēc sezonālas izlīdzināšanas (attiecīgos gadījumos ietverot arī kalendārās korekcijas) ir brīvprātīga šādiem sektoriem:

S.11/B1g, S.11/P.51g, S.14+S.15/P.31, S.14+S.15/P.51g.

Nosūtīšanas termiņš: trīs darba dienas pēc sezonāli neizlīdzinātiem datiem noteiktā termiņa.

AVOTI UN METODES

Dalībvalstis informē Komisiju par svarīgākajām metodoloģijas vai citām izmaiņām, kas var ietekmēt nosūtītos datus, ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc šo izmaiņu stāšanās spēkā.

9. tabula. Detalizēti nodokļu un sociālo iemaksu ieņēmumi pa nodokļu un sociālo iemaksu veidiem un saņemšajiem apakšsektoriem, ietverot nodokļu un sociālo iemaksu sarakstu saskaņā ar nacionālo klasifikāciju (*)

Kods (**)	Darījums
D.2	Ražošanas un importa nodokļi
D.21	Produktu nodokļi
D.211	Pievienotās vērtības tipa nodokļi (PVN)
D.212	Importa nodokļi un nodevas, izņemot PVN
D.2121	Importa nodevas
D.2122	Importa nodokļi, izņemot PVN un importa nodevas
D.2122a	Iekasējumi par importētajiem lauksaimniecības produktiem
D.2122b	Naudas kompensācijas apjoms importam

Kods (**)	Darījums
D.2122c	Akcīzes nodevas
D.2122d	Vispārējie tirdzniecības nodokļi
D.2122e	Nodokļi par noteiktiem pakalpojumiem
D.2122f	Importa monopola peļņa
D.214	Produktu nodokļi, izņemot PVN un importa nodokļus
D.214a	Akcīzes nodevas un patēriņa nodokļi
D.214b	Zīmognodokļi
D.214c	Finanšu un kapitāla darījumu nodokļi
D.214d	Vieglo automobiļu reģistrācijas nodokļi
D.214e	Izklaides nodokļi
D.214f	Loteriju, azartspēļu un derību nodokļi
D.214g	Apdrošināšanas prēmiju nodokļi
D.214h	Citi nodokļi par noteiktiem pakalpojumiem
D.214i	Vispārējie tirdzniecības vai apgrozījuma nodokļi
D.214j	Fiskālo monopolu peļņa
D.214k	Eksporta nodevas un naudas kompensācijas apjoms eksportam
D.214l	Citi citur neklasificēti produktu nodokļi
D.29	Citi ražošanas nodokļi
D.29a	Zemes, ēku vai citu celtnu nodokļi
D.29b	Pamatlīdzekļu izmantošanas nodokļi
D.29c	Kopējie aprēķinātās darba algas un atalgojuma nodokļi
D.29d	Starptautisko darījumu nodokļi
D.29e	Uzņēmējdarbības un profesionālās licences
D.29f	Piesārņojuma nodokļi
D.29g	PVN atmaksa nepilnā apjomā (vienotas likmes sistēma)
D.29h	Citi citur neklasificēti ražošanas nodokļi
D.5	Kārtējie ienākuma nodokļi, mantas nodokļi u. c.
D.51	Ienākuma nodokļi
D.51a+D.51c1	Iedzīvotāju vai māsaimniecību ienākuma nodokļi, ietverot turēšanas guvumu nodokli
D.51a	Iedzīvotāju vai māsaimniecību ienākuma nodokļi, izņemot turēšanas guvumu nodokli ⁽¹⁾
D.51c1	Iedzīvotāju vai māsaimniecības turēšanas guvumu nodokļi ⁽¹⁾

Kods (**)	Darījums
D.51b+D.51c2	Sabiedrību ienākuma vai peļņas nodokļi, ietverot turēšanas guvumu nodokli
D.51b	Sabiedrību ienākuma vai peļņas nodokļi, izņemot turēšanas guvumu nodokli ⁽¹⁾
D.51c2	Sabiedrību turēšanas guvumu nodokļi ⁽¹⁾
D.51c3	Citi turēšanas guvumu nodokļi ⁽¹⁾
D.51c	Turēšanas guvumu nodokļi
D.51d	Loteriju vai azartspēļu laimestu nodokļi
D.51e	Citi citur neklasificēti ienākuma nodokļi
D.59	Citi kārtējie nodokļi
D.59a	Kārtējie kapitāla nodokļi
D.59b	Galvasnauda
D.59c	Izdevumu nodokļi
D.59d	Mājsaimniecību maksājumi par licencēm
D.59e	Starptautisko darījumu nodokļi
D.59f	Citi citur neklasificēti kārtējie nodokļi
D.91	Kapitāla nodokļi
D.91a	Kapitāla pārvedumu nodokļi
D.91b	Kapitāla nodevas
D.91c	Citi citur neklasificēti kapitāla nodokļi
ODA	Kopējie nodokļu ieņēmumi
D.61	Neto sociālās iemaksas
D.611	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas
D.611C	Darba devēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas
D.611V	Darba devēju brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas
D.61SC	Sociālās apdrošināšanas shēmas pakalpojuma maksas ⁽³⁾
D.6111	Darba devēju faktiskās pensiju iemaksas ⁽¹⁾
D.6112	Darba devēju faktiskās nepensiju iemaksas ⁽¹⁾
D.6121	Darba devēju nosacītās pensiju iemaksas ⁽¹⁾
D.6122	Darba devēju nosacītās nepensiju iemaksas ⁽¹⁾
D.6131	Mājsaimniecību faktiskās pensiju iemaksas ⁽¹⁾
D.6132	Mājsaimniecību faktiskās nepensiju iemaksas ⁽¹⁾
D.6141	Mājsaimniecību papildu pensiju iemaksas ⁽¹⁾

Kods (**)	Darījums
D.6142	Mājsaimniecību papildu nepensiju iemaksas ⁽¹⁾
D.612	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas
D.613	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas
D.613c	Mājsaimniecību obligātās faktiskās sociālās iemaksas
D.613ce	Darba ņēmēju obligātās faktiskās sociālās iemaksas
D.613cs	Pašnodarbināto obligātās faktiskās sociālās iemaksas ⁽¹⁾
D.613cn	Nenodarbinātu personu obligātās faktiskās sociālās iemaksas ⁽¹⁾
D.613v	Mājsaimniecību brīvprātīgās faktiskās sociālās iemaksas
D.614	Mājsaimniecību papildu sociālās iemaksas ⁽³⁾
D.995	Kapitāla pārvedumi no vispārējās valdības uz attiecīgajiem sektoriem, kas ir nodokļi un sociālās iemaksas, kas aprēķināti, bet maz ticams, ka tos iekasēs ⁽²⁾
D.995a	Produktu nodokļi, kas aprēķināti, bet maz ticams, ka tos iekasēs ⁽²⁾
D.995b	Citi ražošanas nodokļi, kas aprēķināti, bet maz ticams, ka tos iekasēs ⁽²⁾
D.995c	Ienākuma nodokļi, kas aprēķināti, bet maz ticams, ka tos iekasēs ⁽²⁾
D.995d	Citi kārtējie nodokļi, kas aprēķināti, bet maz ticams, ka tos iekasēs ⁽²⁾
D.995e	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas, kas aprēķinātas, bet maz ticams, ka tās iekasēs ⁽²⁾
D.995f	Mājsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas, kas aprēķinātas, bet maz ticams, ka tās iekasēs ⁽²⁾
D.995fe	Darba ņēmēju faktiskās sociālās iemaksas, kas aprēķinātas, bet maz ticams, ka tās iekasēs ⁽²⁾
D.995fs	Pašnodarbināto faktiskās sociālās iemaksas, kas aprēķinātas, bet maz ticams, ka tās iekasēs ⁽¹⁾
D.995fn	Nenodarbinātu personu faktiskās sociālās iemaksas, kas aprēķinātas, bet maz ticams, ka tās iekasēs ⁽¹⁾
D.995g	Kapitāla nodokļi, kas aprēķināti, bet maz ticams, ka tos iekasēs ⁽²⁾
ODB	Kopējie nodokļu un sociālo iemaksu ieņēmumi pēc aprēķināto, bet, maz ticams, iekasējamo summu atskaitīšanas
ODC	Kopējie nodokļu un neto sociālo iemaksu ieņēmumi (ietverot nosacītās sociālās iemaksas) pēc aprēķināto, bet, maz ticams, iekasējamo summu atskaitīšanas
ODD	Nodokļu slogs = kopējie nodokļu un obligāto sociālo iemaksu ieņēmumi pēc aprēķināto, bet, maz ticams, iekasējamo summu atskaitīšanas

(*) Sektors un apakšsektori:

S.13 Vispārējā valdība. Sadalījums apakšsektoros

— S.13 Vispārējā valdība

— S.1311 Centrālā valdība

— S.1312 Pavalsts valdība

— S.1313 Vietējā valdība

— S.1314 Sociālās nodrošināšanas fondi

S.212 Eiropas Savienības iestādes un struktūras.

(**) Papildus 9. tabulā sniedz pilnu detalizētu nodokļu un sociālo iemaksu nacionālo klasifikāciju ("Nacionālais nodokļu saraksts"), norādot uz katru saistīto EKS kodu attiecināmās summas. Nacionālais nodokļu saraksts obligāti jāsniedz par vispārējās valdības sektoru un Eiropas Savienības iestādēm un struktūrām.

⁽¹⁾ Brīvprātīgi.

⁽²⁾ Saņemamo apakšsektoru sadalījumu veido brīvprātīgi.

⁽³⁾ Dati par atsaucē gadiem pirms 2012. gada nosūtāmi brīvprātīgi. Nosūtīšana ir obligāta atsaucē gadiem, sākot no 2012. gada.

10. tabula. Tabulas pa nozarēm un pa reģioniem (NUTS 2. līmenis)

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Apkopojums
B.1g	1. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās (apjoma pieauguma temps, pamatojoties uz iepriekšējā gada cenām) ⁽¹⁾	
B.1g	2. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās (faktiskajās cenās) ⁽²⁾	A*10
D.1	3. Darba ņēmēju atalgojums (faktiskajās cenās)	A*10
P.51g	4. Bruto pamatkapitāla veidošana (faktiskajās cenās)	A*10
	5. Nodarbinātība ⁽²⁾ ⁽³⁾ tūkstošos personu un tūkstošos nostrādāto stundu	
ETO	— Kopā ⁽²⁾ ⁽³⁾	A*10
EEM	— Darba ņēmēji ⁽³⁾	A*10
POP	6. Iedzīvotāji tūkstošos personu ⁽⁴⁾	

⁽¹⁾ Līdz 2016. gadam nosūtāmi brīvprātīgi. No 2017. gada un turpmāk nosūtāmi obligāti t+24 mēnešu laikā un brīvprātīgi t+12 mēnešu laikā.

⁽²⁾ Kopējie dati par bruto pievienoto vērtību un kopējie dati par nodarbinātību tūkstošos personu – nosūtīšanas termiņš t+12 mēneši. Kopējie dati par nostrādātajām stundām, nodarbinātības A*10 apkopojums par personām un par nostrādātajām stundām, bruto pievienotās vērtības A*10 apkopojums – nosūtīšanas termiņš t+24 mēneši.

⁽³⁾ Nodarbinātība un darba ņēmēji: rezidentu ražošanas vienībās nodarbinātie rezidenti un nerezidenti (iekšzemes jēdziens, DC).

⁽⁴⁾ Nosūtīšana ir obligāta t+12 mēnešu laikā.

11. tabula. Vispārējās valdības sektora izdevumi pa funkcijām

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Funkcija	Sadalījums apakšsektoros ⁽¹⁾
OP5ANP	Bruto kapitāla veidošana + neražoto nefinanšu aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.5	Bruto kapitāla veidošana	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.51g	no tā – bruto pamatkapitāla veidošana	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.13
NP	Neražoto nefinanšu aktīvu iegādes mīnus atsavinājumi	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.1	Darba ņēmēju atalgojums	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.3	Subsīdijas	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4	Īpašuma ienākums ⁽²⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1311	no tā – centrālās valdības apakšsektoram (S.1311) maksājamais ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1312, S.1313, S.1314
D.4p_S.1312	no tā – pavalsts valdības apakšsektoram (S.1312) maksājamais ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1311, S.1313, S.1314
D.4p_S.1313	no tā – vietējās valdības apakšsektoram (S.1313) maksājamais ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1314

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Funkcija	Sadalījums apakšsektoros ⁽¹⁾
D.4p_S.1314	no tā – sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektoram (S.1314) maksājama ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1313
D.62+D.632	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā, un sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.62	Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pārvedumi natūrā ⁽⁸⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.632	Sociālie pārvedumi natūrā – tirgū iegādāta produkcija ⁽⁸⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2+D.29+D.5+D.8	Starppatēriņš + citi ražošanas nodokļi + kārtējie ienākuma, mantas u. tml. nodokļi + korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.2	Starppatēriņš	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.29+D.5+D.8	Citi ražošanas nodokļi + kārtējie ienākuma, mantas u. tml. nodokļi + korekcija saistībā ar pensiju tiesību pārmaiņām	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7	Citi kārtējie pārvedumi ⁽²⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1311	no tiem – centrālās valdības apakšsektoram (S.1311) maksājama ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1312, S.1313, S.1314
D.7p_S.1312	no tiem – pavalsts valdības apakšsektoram (S.1312) maksājama ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1311, S.1313, S.1314
D.7p_S.1313	no tiem – vietējās valdības apakšsektoram (S.1313) maksājama ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1314
D.7p_S.1314	no tiem – sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektoram (S.1314) maksājama ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1313
D.9	Kapitāla pārvedumi ⁽²⁾ ⁽⁵⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
D.92p	no tiem – ieguldījumu dotācijas ⁽²⁾ ⁽³⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.13
D.9p_S.1311	no tiem – centrālās valdības apakšsektoram (S.1311) maksājama ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1312, S.1313, S.1314
D.9p_S.1312	no tiem – pavalsts valdības apakšsektoram (S.1312) maksājama ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1311, S.1313, S.1314
D.9p_S.1313	no tiem – vietējās valdības apakšsektoram (S.1313) maksājama ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1314

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Funkcija	Sadalījums apakšsektoros ⁽¹⁾
D.9p_S.1314	no tiem – sociālās nodrošināšanas fondu apakšsektoram (S.1314) maksājami ⁽²⁾ ⁽⁶⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.1311, S.1312, S.1313
TE	Kopējie izdevumi	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.3	Galapatēriņa izdevumi	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽³⁾ ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.31	Individuālā patēriņa izdevumi ⁽⁴⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
P.32	Kolektīvā patēriņa izdevumi ⁽⁴⁾	COFOG nodaļas COFOG grupas ⁽⁷⁾	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

⁽¹⁾ Vispārējās valdības sadalījums apakšsektoros:

- S.13 Vispārējā valdība
- S.1311 Centrālā valdība
- S.1312 Pavalsts valdība
- S.1313 Vietējā valdība
- S.1314 Sociālās nodrošināšanas fondi

⁽²⁾ Apakšsektoru dati būtu jākonsolidē katrā apakšsektorā, bet ne starp apakšsektoriem. Sektora S.13 dati ir vienādi ar apakšsektoru datu summu, izņemot D.4, D.7 un D.9 posteni (un to apakšposteņus), kas būtu jākonsolidē starp apakšsektoriem (izmantojot partnersektora informāciju).

⁽³⁾ Par apakšsektoriem sniedz brīvprātīgi.

⁽⁴⁾ Dati par COFOG grupām kopumā jāsniedz obligāti.

⁽⁵⁾ Nekādas D.995 summas nedrīkst iekļaut D.9p. D995 jāatskaita no D99r.

⁽⁶⁾ Brīvprātīgi.

⁽⁷⁾ Sniedzami par atsaucē gadiem, sākot no 2001. gada.

⁽⁸⁾ Dati par atsaucē gadiem pirms 2012. gada nosūtāmi brīvprātīgi. Nosūtīšana ir obligāta par atsaucē gadiem, sākot no 2012. gada.

12. tabula. Tabulas pa nozarēm un pa reģioniem (NUTS 3. līmenis)

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Apkopojums ⁽¹⁾
B1.g	1. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās (faktiskajās cenās)	A*10
	2. Nodarbinātība ⁽²⁾ (tūkstoši personu)	
ETO	— Kopā	A*10
EEM	— Darba ņēmēji	A*10
POP	3. Iedzīvotāji (tūkstoši personu)	

⁽¹⁾ Var izmantot šādas NACE 2. red. A*10 apkopojuma sastāvdaļas:

- (G, H, I un J), kas aizstāj (G, H un I) un (J),
- (K, L, M un N), kas aizstāj (K), (L) un (M un N),
- (O, P, Q, R, S, T un U), kas aizstāj (O, P un Q) un (R, S, T un U).

⁽²⁾ Nodarbinātība un darba ņēmēji: rezidentu ražošanas vienībās nodarbinātie rezidenti un nerezidenti (iekšzemes jēdziens, DC).

13. tabula. Mājsaimniecību konti pa reģioniem (NUTS 2. līmenis)

Mājsaimniecību primārā ienākuma iedaļes konts (S.14)			
Kods	Izlietojums	Kods	Resursi
D.4	1. Īpašuma ienākums	B.2n/B.3n	3. Neto pamatdarbības pārpalikums/neto jauktais ienākums
B.5n	2. Neto primāro ienākumu saldo	D.1	4. Darba ņēmēju atalgojums
		D.4	5. Īpašuma ienākums

Mājsaimniecību primārā ienākuma iedaļes konts (S.14)			
Kods	Izlietojums	Kods	Resursi
Mājsaimniecību ienākuma sekundārās sadales konts (S.14)			
Kods	Izlietojums	Kods	Resursi
D.5	6. Kārtējie ienākuma nodokļi, mantas nodokļi u. tml.	B.5	10. Neto primāro ienākumu saldo
D.61	7. Neto sociālās iemaksas	D.62	11. Sociālie pabalsti, kas nav sociālie pabalsti natūrā
D.7	8. Citi kārtējie pārvedumi	D.7	12. Citi kārtējie pārvedumi
B.6n	9. Neto izmantojamais ienākums		
Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi (S.14)			
P.3	13. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi ⁽¹⁾		
⁽¹⁾ Brīvprātīgi.			

15. tabula. Piedāvājuma tabula bāzes cenās, ietverot pārveidi pircēju cenās (faktiskajās cenās un iepriekšējā gada cenās ⁽¹⁾)

n = 64, m = 64

		Nozares (NACE A*64) 1 2 3 4 n	Σ (1)	Imports CIF ⁽³⁾	Kopējais piedāvājums bāzes cenās	Tirdzniecības un transporta uzcenojumi	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas	Kopējais piedāvājums pircēju cenās
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	(1)	Izlaide pa produktiem un pa nozarēm bāzes cenās		a) ES teritorijā CIF ⁽²⁾ a1) no S.21 Dalībvalstīm, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālās bankas un citām eurozonas iestādēm un struktūrām (CIF) ⁽²⁾ a2) no S.xx (S.21 - S.2l) Dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādēm un struktūrām (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras) (CIF) ⁽²⁾ b) valstīm ārpus ES CIF ⁽²⁾ c) kopā				
2								
3								
4								
.								
.								
.								
Produkti (CPA)								
.								
.								
m								
Σ (1)		Kopējā izlaide pa nozarēm						
Korekcijas posteņi:	(2)							
— CIF/FOB korekcijas impor- tam								
— Rezidentu tiešie pirkumi ārvalstīs								
(1) + (2)								
Kopsumma, no tās:	(3)							
— Tirgus izlaide								
— Izlaide pašu gala izlietoju- mam								
— Ārpustirgus izlaide								

⁽¹⁾ Dati iepriekšējā gada cenās (PYP) par 2010.–2014. atsaucis gadu nosūtāmi brīvprātīgi. Obligāti nosūtāmi par atsaucis gadiem, sākot no 2015. gada.⁽²⁾ Imports būtu iedalāms šādi:

a) S.21 Dalībvalstis un Eiropas Savienības iestādes un struktūras,

a1) S.2l Dalībvalstis, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālā banka un citas eurozonas iestādes un struktūras,

a2) S.xx (S.21 - S.2l) Dalībvalstis, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādes un struktūras (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras); un

b) S.22 Trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav rezidentes Eiropas Savienībā,
ņemot vērā to, ka:

— Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) un ES iedalījumam būtu jāatspoguļo faktiskais sastāvs katra atsaucis perioda beigās ("pastāvīgā attīstībā esošais sastāvs");

— dalībvalstīm, kuru valūta ir euro, jāsniedz informācija par visiem sadalījumiem, kā minēts a), a1), a2) un b) apakšpunktā; dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, būtu jāsniedz informācija par visiem a) un b) apakšpunktā minētajiem sadalījumiem, bet informācija par sadalījumiem, kas minēti a1) un a2) apakšpunktā, sniedzama brīvprātīgi;

— dati būtu sniedzami faktiskajās cenās (CUP) un iepriekšējā gada cenās (PYP).

⁽³⁾ Jēdziens, ko attiecinā uz datiem produktu dalījumā piedāvājuma un izlietojuma tabulās un ielaidis un izlaidis tabulās, ir iekšzemes jēdziens. Pielāgojumi nacionālajam jēdzienam (rezidentu tiešie pirkumi ārzemēs) iekļauti kā rindu kopsummas tabulas 2. daļā. Imports (cif) pa produktiem neietver rezidentu tiešos pirkumus ārzemēs.

		Nozares (NACE A*64) 1 2 3 n	Σ (1)	Gala izlietojums a) b) c) d) e) f) g) h) i) j) k) l)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Produkti (CPA) 1 2 3 m	(1)	Starppatēriņš pa produktiem un pa nozarēm pircēju cenās		Gala izlietojums pircēju cenās: ⁽⁵⁾ Galapatēriņa izdevumi: a) mājsaimniecību b) MABO c) vispārējās valdības d) kopā Bruto kapitāla veidošana: e) bruto pamatkapitāla veidošana f) krājumu pārmaiņas ⁽²⁾ g) vērtslietu pārmaiņas ⁽²⁾ h) krājumu un vērtslietu pārmaiņas i) kopā Eksporta FOB: ⁽³⁾ j) ES teritorijā j1) — uz S.2I Dalībvalstis, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālā banka un citas eurozonas iestādes un struktūras ⁽³⁾ j2) — uz S.xx (S.21 - S.2I) Dalībvalstis, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādes un struktūras (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras) ⁽³⁾ k) ārpus ES ⁽³⁾ l) kopā		
Σ (1)	(2)	Kopējais starpatēriņš pa nozarēm		Kopējais gala izlietojums pa izlietojuma veidiem		Kopējais izlietojums
Korekcijas posteņi:						
— CIF/FOB korekcijas eksportam		—		tikai eksports	tikai eksports	
— Rezidentu tiešie pirkumi ārvalstīs	(3)	—		tikai mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi	tikai mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi	
— Nerezidentu pirkumi iekšzemē		—		tikai mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi un eksports	tikai mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi un eksports	

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Σ (2) + Σ (3)	(4)					
— Darbaņēmēju atalgojums ⁽⁴⁾ Darba alga ⁽⁴⁾				—	—	—
— Citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas ⁽⁴⁾				—	—	—
— Pamatkapitāla patēriņš ⁽⁴⁾				—	—	—
— Neto pamatdarbības pārpalikums ⁽⁴⁾	(5)			—	—	—
— Bruto pamatdarbības pārpalikums ⁽⁴⁾				—	—	—
— Bruto jauktais ienākums ⁽⁴⁾				—	—	—
Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās	(6)			—	—	—
Kopējā izlaide bāzes cenās	(7)			—	—	—
Brīvprātīgi sniedzamie papildu dati:						
— Bruto pamatkapitāla veidošana	(8)(2)			—		
— Uzkrātais bruto pamatkapitāls				—		
— Nostrādātās stundas (tūkstošos)				—		

(*) Piecas turpmāk minētās papildu tabulas tiek pieprasītas reizi piecos gados (par atsaucē gadiem, kas beidzas ar 0 vai 5). Šīs piecas papildu tabulas nosūtāmas obligāti faktiskajās cenās un brīvprātīgi – iepriekšējā gada cenās.

Šīs piecas tabulas ir šādas:

- izlietojuma tabula bāzes cenās (ko veido (1) – (7) rindu bloks);
- izlietojuma tabula iekšzemes izlaidei bāzes cenās (ko veido (1) – (2) rindu bloks);
- izlietojuma tabula importam bāzes cenās (ko veido (1) – (2) rindu bloks);
- tirdzniecības un transporta uzcenojumu tabula (ko veido (1) un (2) rindu bloks);
- produktu nodokļu mīnus subsīdijas tabula (ko veido (1) un (2) rindu bloks).

(1) Dati iepriekšējā gada cenās (PYP) par 2010.–2014. atsaucē gadu nosūtāmi brīvprātīgi. Obligāti nosūtāmi par atsaucē gadiem, kas sākas no 2015. gada.

(2) Brīvprātīgi.

(3) Eksports būtu iedalāms šādi:

j) S.21 Dalībvalstis un Eiropas Savienības iestādes un struktūras,

j1) S.21 Dalībvalstis, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālā banka un citas eurozonas iestādes un struktūras,

j2) S.xx (S.21 - S.2l) Dalībvalstis, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādes un struktūras (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras) un

k) S.22 Trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav rezidentes Eiropas Savienībā, ņemot vērā to, ka:

- Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) un ES iedalījumam būtu jāatspoguļo faktiskais sastāvs katra atsaucē perioda beigās ("pastāvīgā attīstībā esošais sastāvs");
- dalībvalstīm, kuru valūta ir euro, jāsniedz informācija par visiem sadalījumiem, kā minēts j, j1), j2) un k) apakšpunktā; dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, būtu jāsniedz informācija par visiem j) un k) apakšpunktā minētajiem sadalījumiem, bet informācija par sadalījumiem, kas minēti j1) un j2) apakšpunktā, sniedzama brīvprātīgi;
- dati būtu sniedzami faktiskajās cenās (CUP) un iepriekšējā gada cenās (PYP).

(4) Dati faktiskajās cenās sniedzami obligāti, bet dati iepriekšējā gada cenās – brīvprātīgi.

(5) Jēdziens, ko attiecinā uz datiem produktu dalījumā piedāvājuma un izlietojuma tabulās un ielaides un izlaides tabulās, ir iekšzemes jēdziens. Pielāgojumi nacionālajam jēdzienam (rezidentu tiešie pirkumi ārzemēs un nerezidentu pirkumi iekšzemē) iekļauti kā rindu kopsummas tabulas 3. daļā. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi produktu dalījumā neietver rezidentu tiešos pirkumus ārzemēs. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi produktu dalījumā ietver nerezidentu pirkumus iekšzemē. Eksports (FOB) pa produktiem neietver nerezidentu pirkumus iekšzemē.

17. tabula. Simetriskā ielaides un izlaides tabula bāzes cenās (**) (kas attiecina produktu pret produktu (*))

(faktiskajās cenās ⁽⁴⁾)

n=64

		Produkti 1 2 3 n	Σ (1)	Gala izlietojums a) b) c) d) e) f) g) h) i) j) k) l)	Σ (3)	Σ (1) + Σ (3)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Produkti	(1)	Starppatēriņš bāzes cenās (attiecinot produktu pret produktu)		Gala izlietojums bāzes cenās: ⁽³⁾ Galapatēriņa izdevumi: a) mājsaimniecību b) MABO c) vispārējās valdības d) kopā Bruto kapitāla veidošana: e) bruto pamatkapitāla veidošana f) krājumu pārmaiņas ⁽¹⁾ g) vērtslietu pārmaiņas ⁽¹⁾ h) krājumu un vērtslietu pārmaiņas i) kopā Eksports: ⁽²⁾ j) ES teritorijā j1) — uz S.2I Dalībvalstīm, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālā banku un citām eurozonas iestādēm un struktūrām ⁽²⁾ j2) — uz S.xx (S.21 - S.2I) Dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādēm un struktūrām (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras) k) ārpus ES ⁽²⁾ l) kopā		
	1					
	2					
	3					
	.					
	.					
	.					
	n					
Σ (1)		(2)	Kopējais starppatēriņš bāzes cenās pa produktiem	Gala izlietojums pa izlietojuma veidiem bāzes cenās		Kopējais izlietojums bāzes cenās
Importēto produktu izlietojums (***)			Kopējais importa produktu starppatēriņš pa produktiem, CIF	Importa produktu gala izlietojums, CIF		Kopējais imports
Produktu nodokļi mīnus subsīdijas		(3)	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas, pa produktiem	Produktu nodokļi mīnus subsīdijas, pa gala izlietojuma veidiem		Kopējie produktu nodokļi mīnus subsīdijas
Σ (1) + (3)		(4)	Kopējais starppatēriņš pircēju cenās pa produktiem	Kopējais gala izlietojums pa izlietojuma veidiem pircēju cenās		Kopējais izlietojums pircēju cenās

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
— Darba ņēmēju atalgojums Darba alga	(5)					
— Citi ražošanas nodokļi mīnus subsīdijas				—	—	—
— Pamatkapitāla patēriņš				—	—	—
— Neto pamatdarbības pārpalikums				—	—	—
— Bruto pamatdarbības pārpalikums				—	—	—
— Bruto jauktais ienākums ⁽¹⁾				—	—	—
Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās	(6)			—	—	—
Kopējā izlaide bāzes cenās	(7)			—	—	—
Imports CIF ES teritorijā ⁽²⁾						
— imports no S.2I Dalībvalstīm, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālās bankas un citām eurozonas iestādēm un struktūrām (CIF) ⁽²⁾				—	—	—
— a2) imports no S.xx (S.21 - S.2I) Dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādēm un struktūrām (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras) (CIF) ⁽²⁾	(8)			—	—	—
Imports CIF no valstīm ārpus ES ⁽²⁾				—	—	—
Σ (8)	(9)	Imports CIF pa produktiem				
Kopējais piedāvājums bāzes cenās	(10)	Piedāvājums bāzes cenās pa produktiem				

(*) Nozares attiecinājums pret nozari, ja nozares attiecinājums pret nozari ir pietiekams tuvinājums produkta attiecinājumam pret produktu.

(**) Divas turpmāk minētās papildu tabulas nosūtāmas obligāti faktiskajās cenās:

- simetriskā ielaides un izlaides tabula iekšzemes izlaidei bāzes cenās (ko veido (1) un (2) rindu bloks, rinda "importēto produktu izlietojums" un (3) un (4) rindu bloks);
- simetriskā ielaides un izlaides tabula importam bāzes cenās (ko veido (1) un (2) rindu bloks).

(***) Attiecas tikai uz iekšzemes izlaides apakštabulu.

⁽¹⁾ Brīvprātīgi.

⁽²⁾ Imports un eksports būtu iedalāms šādi:

j) S.21 Dalībvalstis un Eiropas Savienības iestādes un struktūras,

j1) S.21 Dalībvalstis, kuru valūta ir euro, Eiropas Centrālā banka un citas eurozonas iestādes un struktūras,

j2) S.xx (S.21 - S.2I) Dalībvalstis, kuru valūta nav euro, un Eiropas Savienības iestādes un struktūras (izņemot Eiropas Centrālo banku un citas eurozonas iestādes un struktūras) un

k) S.22 Trešās valstis un starptautiskās organizācijas, kas nav rezidentes Eiropas Savienībā,

ņemot vērā to, ka:

— Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) un ES iedalījumam būtu jāatspoguļo faktiskais sastāvs katra atsaucē perioda beigās ("pastāvīgā attīstībā esošais sastāvs");

— dalībvalstīm, kuru valūta ir euro, jāsniedz informācija par visiem sadalījumiem, kā minēts j, j1), j2) un k) apakšpunktā; dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, būtu jāsniedz informācija par visiem j) un k) apakšpunktā minētajiem sadalījumiem, bet informācija par sadalījumiem, kas minēti j1) un j2) apakšpunktā, sniedzama brīvprātīgi;

— dati būtu sniedzami faktiskajās cenās (CUP).

⁽³⁾ Jēdziens, ko attiecinā uz datiem produktu dalījumā piedāvājuma un izlietojuma tabulās un ielaides un izlaides tabulās, ir iekšzemes jēdziens. Pielāgojumi nacionālajam jēdzienam (rezidentu tiešie pirkumi ārzemēs un nerezidentu pirkumi iekšzemē) iekļauti kā rindu kopsummas. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi produktu dalījumā neietver rezidentu tiešos pirkumus ārzemēs. Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi produktu dalījumā ietver nerezidentu pirkumus iekšzemē. Eksports (FOB) pa produktiem neietver nerezidentu pirkumus iekšzemē.

⁽⁴⁾ Visas simetriskās ielaides un izlaides tabulas iepriekšējā gada cenās nosūtāmas brīvprātīgi.

20. tabula. Pamatlīdzekļu šķērsklasifikācija pa nozarēm un pa aktīvu veidiem (uzkrātie lielumi)

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Apkopojums Nozares ⁽¹⁾	Pašreizējā atjaunošanas vērtība	Iepriekšējā gada atjaunošanas vērtība
AN.11g	1. Pamatlīdzekļi, bruto		x	x
AN.111g	2. Mājokļi, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.112g	3. Citas ēkas un celtnes, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.113g+AN.114g	4. Mašīnas un iekārtas, bruto + ieroču sistēmas, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1131g	5. Transportlīdzekļi, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1132g	6. IKT aprīkojums, bruto		x	x
AN.11321g	7. Datortehnika, bruto		x	x
AN.11322g	8. Telekomunikāciju iekārtas, bruto		x	x
AN.1139g+AN.114g	9. Citas mašīnas un iekārtas, bruto + ieroču sistēmas, bruto		x	x
AN.115g	10. Kultivētie bioloģiskie resursi, bruto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.117g	11. Intelektuālā īpašuma produkti, bruto		x	x
AN.1173g	12. Datorprogrammatūra un datu- bāzes, bruto		x	x
AN.11n	13 Pamatlīdzekļi, neto		x	x
AN.111n	14. Mājokļi, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.112n	15. Citas ēkas un celtnes, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.113n+AN.114n	16. Mašīnas un iekārtas, neto + ieroču sistēmas, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1131n	17. Transportlīdzekļi, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.1132n	18. IKT aprīkojums, neto		x	x
AN.11321n	19. Datortehnika, neto		x	x
AN.11322n	20. Telekomunikāciju iekārtas, neto		x	x
AN.1139n+AN.114n	21. Citas mašīnas un iekārtas, neto + ieroču sistēmas, neto		x	x
AN.115n	22. Kultivētie bioloģiskie resursi, neto	A*21/A*38/A*64	x	x
AN.117n	23. Intelektuālā īpašuma produkti, neto		x	x
AN.1173n	24. Datorprogrammatūra un datu- bāzes, neto		x	x

⁽¹⁾ A*21 – obligāti

A*38/A*64 – brīvprātīgi.

Ja nav norādīts apkopojums, tas nozīmē, ka tā ir kopējā ekonomika.

22. tabula. Bruto pamatkapitāla veidošanas (BPKV) šķērsklasifikācija pa nozarēm un pa aktīvu veidiem (darījumi)

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Apkopojums Nozares ⁽¹⁾	Faktiskās cenas	Iepriekšējā gada cenas un ķēdētie apjomi ⁽³⁾
P.51g_AN.11	1. BPKV pamatlīdzekļos		x	x
P.51g_AN.111	2. BPKV mājokļos	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.112	3. BPKV citās ēkās un celtnēs	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.113+AN.114	4. BPKV mašīnās un iekārtās + ieroču sistēmās	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.1131	5. BPKV transportlīdzekļos	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.1132	6. BPKV IKT aprīkojumā ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.11321	7. BPKV datortehnikā ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.11322	8. BPKV telekomunikāciju iekār- tās ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.1139+AN.114	9. BPKV citās mašīnās un iekārtās + ieroču sistēmās ⁽²⁾		x	x
P.51g_AN.115	10. BPKV kultivētos bioloģiskos resursos	A*21/A*38/A*64	x	x
P.51g_AN.117	11. BPKV intelektuālā īpašuma produktos		x	x
P.51g_AN.1173	12. BPKV datorprogrammatūrā un datubāzēs ⁽²⁾		x	x

⁽¹⁾ A*21 – obligāti

A*38/A*64 – brīvprātīgi.

Ja nav norādīts apkopojums, tas nozīmē, ka tā ir kopējā ekonomika.

⁽²⁾ Par atsaucē gadiem pirms 2000. gada nosūtāmi brīvprātīgi. Par atsaucē gadiem, sākot no 2000. gada, nosūtāmi obligāti.⁽³⁾ Datus iepriekšējā gada cenās nesniedz par 1995. atsaucē gadu.**26. tabula. Nefinanšu aktīvu bilances**

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums Sektorī
AN.1	1. Ražoti nefinanšu aktīvi ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.11+AN.12	2. Pamatlīdzekļi + krājumi ⁽¹⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.11	3. Pamatlīdzekļi ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.111	4. Mājokļi	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.112	5. Citas ēkas un celtnes ⁽²⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1121	6. Ēkas, kas nav mājokļi ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1122	7. Citas celtnes ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.113+AN.114	8. Mašīnas un iekārtas + ieroču sistēmas ⁽²⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.115	9. Kultivētie bioloģiskie resursi ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.117	10. Intelektuālā īpašuma produkti ⁽²⁾	S.1, S.11 ⁽⁴⁾ , S.12 ⁽⁴⁾ , S.13 ⁽⁴⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.1171	11. Pētniecība un izstrāde ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15

Kods	Mainīgo lielumu saraksts	Sadalījums Sektori
AN.1172	12. Derīgo izrakteņu izpēte un novērtēšana ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1173	13. Datorprogrammatūra un datubāzes ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1174	14. Izklaides, literārie vai mākslas oriģināldarbi ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.1179	15. Citi intelektuālā īpašuma produkti ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.12	16. Krājumi ⁽¹⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.13	17. Vērtsliekas ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.2	18. Neražoti nefinanšu aktīvi ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.21	19. Dabas resursi ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.211	20. Zeme	S.1 ⁽³⁾ , S.11 ⁽³⁾ , S.12 ⁽³⁾ , S.13 ⁽³⁾ , S.14 + S.15 ⁽⁴⁾
AN.212	21. Derīgo izrakteņu un energoresursu rezerves ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.213 + AN.214	22. Nekultivēti bioloģiskie resursi un ūdens resursi ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.215	23. Citi dabas resursi ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.22	24. Līgumi, nomas līgumi un licences ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15
AN.23	25. Nemateriālās vērtības un tirgvedības aktīvu pirkumi minus pārdevumi ⁽³⁾	S.1, S.11, S.12, S.13, S.14 + S.15

Mērvienība: faktiskās cenas.

⁽¹⁾ Dati par atsaucē gadiem pirms 2012. gada nosūtāmi brīvprātīgi. Nosūtīšana ir obligāta par atsaucē gadiem, sākot no 2012. gada.

⁽²⁾ Dati par atsaucē gadiem pirms 2000. gada nosūtāmi brīvprātīgi. Dati par 2000.–2011. atsaucē gadu obligāti tikai par kopējo ekonomiku. Nosūtīšana ir obligāta par kopējo ekonomiku un institucionālajiem sektoriem par atsaucē gadiem, sākot no 2012. gada.

⁽³⁾ Brīvprātīgi.

⁽⁴⁾ Pirmā iesniegšana 2017. gadā.

27. tabula. ⁽¹⁾ Vispārējās valdības ceturkšņa finanšu konti

Kods	Darījumi/bilance	Aktīvi/ saistības	Sektori un apakšsektori ⁽²⁾ ⁽³⁾
F	Finanšu darījumi	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.2	Valūta un noguldījumi	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.21	Valūta	Saistības	S.1311
F.3	Parāda vērtspapīri	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.31	Īstermiņa vērtspapīri	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.32	Ilgtermiņa vērtspapīri	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.4	Aizdevumi	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.41	Īstermiņa aizdevumi	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

Kods	Darījumi/bilance	Aktīvi/ saistības	Sektori un apakšsektori ⁽²⁾ ⁽³⁾
F.42	Ilgtermiņa aizdevumi	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.51	Pašu kapitāls	Aktīvi	S.13
F.52	Ieguldījumu fondu apliecības/daļas	Aktīvi	S.13
F.6	Apdrošināšana, pensijas un standarta garantijas	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.63+F.64+F.65	Pensiju tiesības, pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem un tiesības uz nepensiju pabalstiem	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.66	Rezerves prasībām saskaņā ar standarta garantijām	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
F.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
LE	Bilance	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.1	Monetārais zelts un speciālās aizņēmuma tiesības (SDR)	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.2	Valūta un noguldījumi	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.21	Valūta	Saistības	S.1311
AF.3	Parāda vērtspapīri	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.31	Īstermiņa vērtspapīri	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.32	Ilgtermiņa vērtspapīri	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.4	Aizdevumi	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.41	Īstermiņa aizdevumi	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.42	Ilgtermiņa aizdevumi	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.51	Pašu kapitāls	Aktīvi	S.13
AF.52	Ieguldījumu fondu apliecības / daļas	Aktīvi	S.13

Kods	Darījumi/bilance	Aktīvi/ saistības	Sektori un apakšsektori ⁽²⁾ ⁽³⁾
AF.6	Apdrošināšana, pensijas un standarta garantijas	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.61	Nedzīvības apdrošināšanas tehniskās rezerves	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.63+AF.64+AF.65	Pensiju tiesības, pensiju fondu prasības pret pensiju pārvaldītājiem un tiesības uz nepensiju pabalstiem	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.66	Rezerves prasībām saskaņā ar standarta garantijām	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.7	Atvasinātie finanšu instrumenti un darba ņēmēju akciju iegādes iespējas	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.8	Citas debitoru/kreditoru saistības	Aktīvi/ saistības	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
	Partnersektoru informācija ⁽⁴⁾ / darījumi		
F.31	Īstermiņa vērtspapīri	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
F.32	Ilgtermiņa vērtspapīri	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
F.41	Īstermiņa aizdevumi	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁵⁾
F.41	Īstermiņa aizdevumi	Saistības	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽⁵⁾
F.42	Ilgtermiņa aizdevumi	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12 ⁽⁴⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁴⁾
F.42	Ilgtermiņa aizdevumi	Saistības	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽⁵⁾
F.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
	Partnersektoru informācija ⁽⁴⁾ / balance		
AF.31	Īstermiņa vērtspapīri	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
AF.32	Ilgtermiņa vērtspapīri	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2
AF.41	Īstermiņa aizdevumi	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁵⁾
AF.41	Īstermiņa aizdevumi	Saistības	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽⁵⁾
AF.42	Ilgtermiņa aizdevumi	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.14+S.15, S.2 ⁽⁵⁾

Kods	Darījumi/bilance	Aktīvi/ saistības	Sektori un apakšsektori ⁽²⁾ ⁽³⁾
AF.42	Ilgtermiņa aizdevumi	Saistības	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11 ⁽⁵⁾ , S.12 ⁽⁵⁾ , S.128+S.129, S.2 ⁽⁵⁾
AF.5	Pašu kapitāls un ieguldījumu fondu apliecības	Aktīvi	S.1311 un S.1314 attiecībā pret: S.11, S.12, S.128+S.129, S.2

⁽¹⁾ Dalībvalstis iesniedz Komisijai (*Eurostat*) datu apkopošanā izmantoto avotu un metožu aprakstu, kad tās pirmo reizi nosūta 27. tabulu. Dalībvalstis informē Komisiju (*Eurostat*) par jebkurām izmaiņām šajos sākotnējos aprakstos, kad tās iesniedz pārskatītos datus.

⁽²⁾ Vispārējās valdības sadalījums apakšsektoros:

- S.13 Vispārējā valdība
- S.1311 Centrālā valdība
- S.1312 Pavalsts valdība
- S.1313 Vietējā valdība
- S.1314 Sociālās nodrošināšanas fondi

⁽³⁾ Konsolidācija:

- S.13 Konsolidēti un nekonsolidēti
- Citi apakšsektori: konsolidēti

⁽⁴⁾ Partnersektoru informācija – partnersektori un apakšsektori:

- S.11 Nefinanšu sabiedrības
- S.12 Finanšu sabiedrības
- S.128+S.129 Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi
- S.14+S.15 Mājsaimniecības un mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas
- S.2 Pārējā pasaule

⁽⁵⁾ Brīvprātīgi.

28. tabula. Vispārējās valdības ceturkšņa parāds (Māstrihtas parāds)

Kods	Saistības ⁽¹⁾	Sektori un apakšsektori ⁽²⁾ ⁽³⁾
GD	Kopā	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.2	Valūta un noguldījumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.21	Valūta	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.22+AF.29	Noguldījumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.3	Parāda vērtspapīri	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.31	Īstermiņa	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.32	Ilgtermiņa	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.4	Aizdevumi	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.41	Īstermiņa	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314
AF.42	Ilgtermiņa	S.13, S.1311, S.1312, S.1313, S.1314

⁽¹⁾ Ceturkšņa beigās nesegto saistību apmērs pēc to nominālvērtības.

⁽²⁾ Vispārējās valdības sadalījums apakšsektoros:

- S.13 Vispārējā valdība
- S.1311 Centrālā valdība
- S.1312 Pavalsts valdība
- S.1313 Vietējā valdība
- S.1314 Sociālās nodrošināšanas fondi

⁽³⁾ Apakšsektoru dati būtu jākonsolidē katrā apakšsektorā, bet ne starp apakšsektoriem.

29. tabula. Uz atskaites brīdi uzkrātās pensiju tiesības sociālajā apdrošināšanā ⁽⁷⁾ ⁽⁸⁾

Rindu saistība	Kods	Rindas Nr.	Ieraksts	Nacionālie pamatkonti						Nav ietverti nacionālajos pamatkontos		Kopā pensiju shēmas		Papildu informācija: Nerezidentu mājāsaimniecību pensiju tiesības (4)	
			Pensiju pārvaldītājs	Shēmas, par kurām neatbild vispārējā valdība			Vispārējā valdība								
			Definētu iemaksu shēmas	Definētu pabalstu shēmas un citas (1) nedefinētu iemaksu shēmas	Kopā	Definētu iemaksu shēmas	Definētu pabalstu shēmas vispārējās valdības darba ņēmējiem (2)								
							Klasificētas pie finanšu sabiedrībām	Klasificētas pie vispārējās valdības (3)	Klasificētas pie vispārējās valdības		Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas				
			Kods	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13	XP1314				XPTOT
Ailes numurs	A	B	C	D	E	F	G	H	I		J				
			Sākuma balance												
	XAF63LS	1	Pensiju tiesības												
			Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar darījumiem												
Σ 2.1 līdz 2.4 – 2.5	XD61p	2	Pensiju tiesību palielinājums sakarā ar sociālajām iemaksām												
	XD6111	2.1	Darba devēju faktiskās sociālās iemaksas												
	XD6121	2.2	Darba devēju nosacītās sociālās iemaksas												
	XD6131	2.3	Mājāsaimniecību faktiskās sociālās iemaksas												
	XD6141	2.4	Mājāsaimniecību papildu sociālās iemaksas (5)												

Rindu saistība	Kods	Rindas Nr.	Ieraksts	Nacionālie pamatkonti						Nav ietverti nacionālajos pamatkontos		Kopā pensiju shēmas		Papildu informācija: Nerezidentu mājāsaimniecību pensiju tiesības (*)	
			Pensiju pārvaldītājs	Shēmas, par kurām neatbild vispārējā valdība			Vispārējā valdība								
			Definētu iemaksu shēmas	Definētu pabalstu shēmas un citas (*) nedefinētu iemaksu shēmas	Kopā	Definētu iemaksu shēmas	Definētu pabalstu shēmas vispārējās valdības darba ņēmējiem (2)								
							Klasificētas pie finanšu sabiedrībām	Klasificētas pie vispārējās valdības (3)	Klasificētas pie vispārējās valdības						
							Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas								
Kods	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13	XP1314	XPTOT		XPTOTNRH				
Ailes numurs	A	B	C	D	E	F	G	H	I		J				
	XD61SC	2.5	Mīnus pensiju shēmu pakalpojuma maksas												
	XD619	3	Citas (aktuārās) pensiju tiesību pārmaiņas sociālās nodrošināšanas pensiju shēmās												
	XD62p	4	Pensiju tiesību samazinājums sakarā ar pensiju izmaksu												
2 + 3 – 4	XD8	5	Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar sociālajām iemaksām un pensiju izmaksu												
	XD81	6	Pensiju tiesību pārnešums starp pensiju shēmām												
	XD82	7	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar vienošanos par pārmaiņām shēmas struktūrā												

Rindu saistība	Kods	Rindas Nr.	Ieraksts	Nacionālie pamatkonti						Nav ietverti nacionālajos pamatkontos		Kopā pensiju shēmas	Papildu informācija: Nerezidentu mājāsaimniecību pensiju tiesības (4)			
			Pensiju pārvaldītājs	Shēmas, par kurām neatbild vispārējā valdība			Vispārējā valdība									
			Definētu iemaksu shēmas	Definētu pabalstu shēmas un citas (1) nedefinētu iemaksu shēmas	Kopā	Definētu iemaksu shēmas	Definētu pabalstu shēmas vispārējās valdības darba ņēmējiem (2)			Sociālās nodrošināšanas pensiju shēmas						
							Klasificētas pie finanšu sabiedrībām	Klasificētas pie vispārējās valdības (3)	Klasificētas pie vispārējās valdības							
			Kods	XPC1W	XPB1W	XPCB1W	XPCG	XPBG12	XPBG13	XPBOUT13	XP1314			XPTOT		XPTOTNRH
			Ailes numurs	A	B	C	D	E	F	G	H			I		J
			Pārmaiņas pensiju tiesībās sakarā ar citām plūsmām													
	XK7	8	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar pārvērtēšanu (6)													
	XK5	9	Pārmaiņas tiesībās sakarā ar citām apjoma pārmaiņām (6)													
			Beigu bilance													
1+ Σ 5 līdz 9	XAF63LE	10	Pensiju tiesības													
			Saistītie rādītāji													
	XP1	11	Izlaide													

⁽¹⁾ Šajās citās nedefinētu iemaksu shēmās, ko bieži sauc par hibrīdshēmām, ir gan definētu pabalstu, gan definētu iemaksu elements.

⁽²⁾ Shēmas, ko organizē vispārējā valdība saviem pašreizējiem vai bijušajiem darba ņēmējiem.

⁽³⁾ Šīs ir neautonomas definētu pabalstu shēmas, kuru pensiju tiesības ieraksta nacionālajos pamatkontos.

⁽⁴⁾ Nerezidentu mājāsaimniecību datus uzrāda atsevišķi tikai tad, ja pensiju saistība ar pārējo pasauli ir nozīmīga.

⁽⁵⁾ Šīs papildu iemaksas veido ieņēmumi no dalībnieku prasībām pret pensiju shēmām – ienākumi no definēto iemaksu shēmu aktīvu ieguldījumiem un definētu pabalstu shēmām piemērotās diskonta likmes kompensēšanas.

⁽⁶⁾ Šo pozīciju sīkāk izklāsts ir jāsniedz par G un H aili, pamatojoties uz šīm shēmām veiktajiem modeļaprēķiniem. Lodziņus, kas ■ iekrāsoti, nepiemēro; lodziņus, kas ■ iekrāsoti, būs dati, kas nav nacionālajos pamatkontos.

⁽⁷⁾ Datim par G un H aili būtu jāaptver trīs datu kopas, pamatojoties uz šīm pensiju shēmām veiktajiem aktuārajiem aprēķiniem. Datu kopām būtu jāatspoguļo jutīguma analīzes rezultāti attiecībā uz aprēķinos izmantotajiem svarīgākajiem parametriem, kā par to vienojušies statistiķi, no vienas puses, un eksperti iedzīvotāju novecošanas jomā, kuri strādā Ekonomikas politikas komitejas vadībā, no otras puses. Izmantojamus parametrus precizē saskaņā ar šīs regulas 2. panta 3. punktu.

⁽⁸⁾ Dati par 2012. gada nosūtāmi brīvprātīgi. Nosūtīšana ir obligāta par atsaucē gadiem, sākot no 2015. gada.